

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

SANAT ATLASI

BOYUT

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

BOYUT

SANAT ATLASI

DÜNYANIN EN KAPSAMLI MÜZE KİTABI

YAYIN DANIŞMANI ANDREW GRAHAM-DIXON

LONDON, NEW YORK, MUNICH,
MELBOURNE, DELHI
www.dk.com

SANAT ATLASI

DÜNYANIN EN KAPSAMLI MÜZE KİTABI

ISBN: 978-975-23-0697-4

Genel Yönetmen: Bülent ÖZÜKAN
Genel Müdür: Nilgün ÖZÜKAN
Genel Sanat Yönetmeni: Murat ÖNEŞ

Proje Danışmanı: Yalçın BALCI
Proje Koordinatörü: Regaip MİNARECİ

Yayın Editörü: Seçkin SELVİ

Çeviri:
Ayça SABUNCUOĞLU
Begüm KOVULMAZ
Esen GÜR
Arda SAVCI
Fusun SAVCI

Grafik Uyarlama
Özlem ÖZGÜTYÖREKLİ
Serdar CAN
Ümit VURGÜN
Berkant AŞIK
Çetin ÖZBİLEN
Hazan KOLTUK

Kapak Tasarım
İbrahim C.YILGAZ
Katkıda Bulunanlar
Begüm GÜNERİ
Erdem AKSOY
Salih ALTINTREN

Dış İlişkiler
Mısra ÖNCEL ERKAYA

Editorial Danışman
Andrew Graham-Dixon

© 2008 Dorling Kindersley
"Bu bir Dorling Kindersley yayınıdır"

© 2010 Boyut Yayıncılık ve Tic. A.Ş.
Bu kitabın Türkiye'de her türlü yayın hakkı,
Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu gereğince
Boyut Yayıncılık ve Tic. A.Ş.'ye aittir.
Tanıtım amacıyla yapılacak kısa alıntılar dışında,
yayınımızın yazılı izni olmaksızın
hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yayıncı

BOYUT

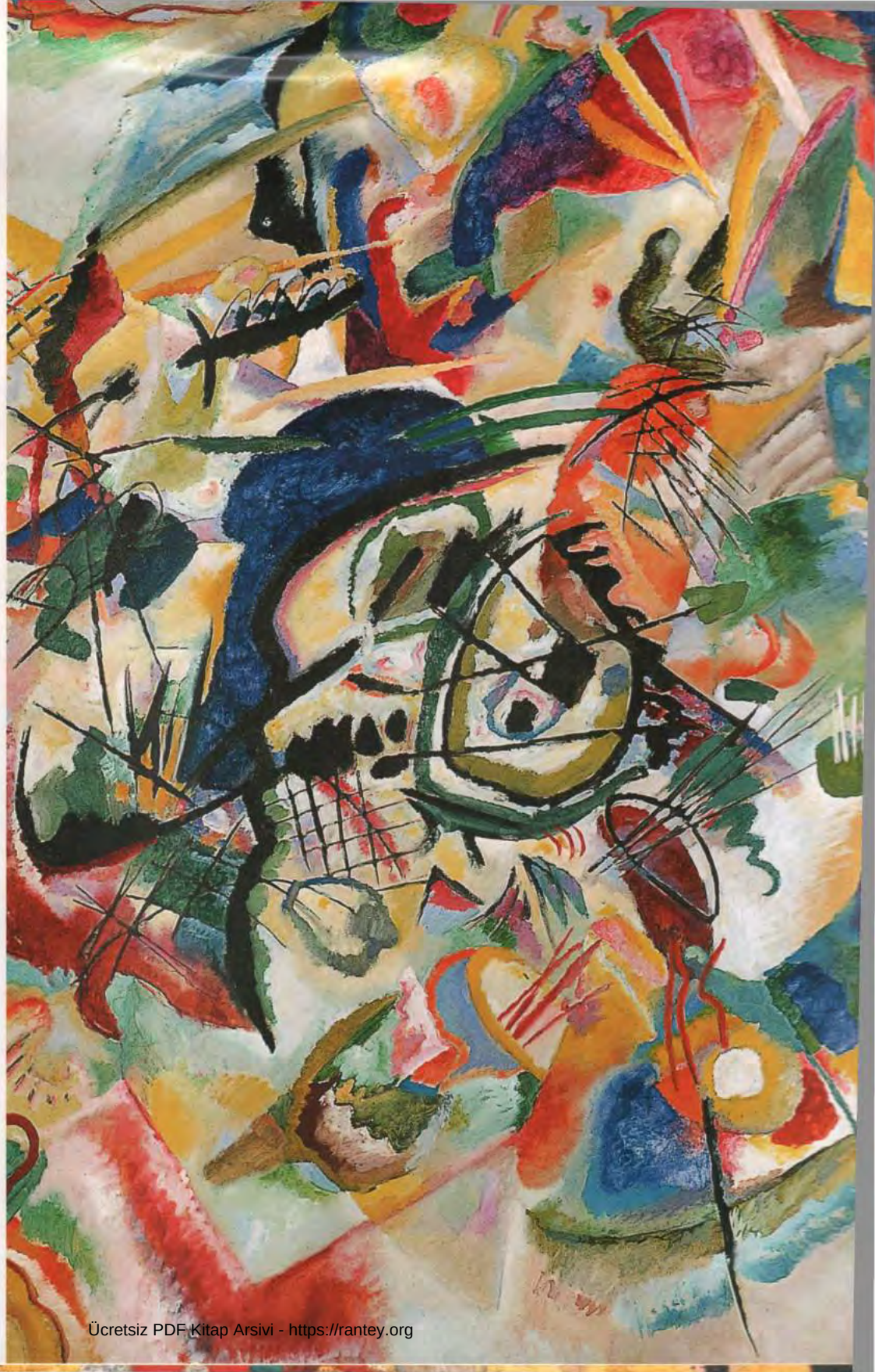
Kızı Plaza, A Blok, Kat:26
Tekstilkent, Eserler, 34235, İstanbul
Tel: 01212 413 33 33
Faks: 01212 413 33 34

Baskı
Boyut Matbaacılık A.Ş.
Matbaacılar Sitesi, 1. Cadde, No:115
Bağcılar, 34204, İstanbul

Kültür Ürünleri Danışma Hattı
0212 444 53 53

Bu kitabı ve diğer tüm Boyut ürünlerini
gönderim ücreti ödemediğiniz takdirde teslim
sipariş verebilirsiniz.

www.boyutstore.com

Ücretsiz

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Önsöz

Andrew Graham-Dixon

Amerikalı ressam Ad Reinhardt, tamamen-siyah tuvalin (Bkz.Sf.515) yaratıcısı olmanın yanı sıra, karikatür bantları da çizdi. En güzel karikatürlerinden biri, sanata nasıl bakılması – daha doğrusu nasıl bakılmaması- gerektiği konusundaydı. Karikatürün birinci karesinde, galerideki soyut resme bakan ve “Bunun ne anlamı var?” diye alay eden bir adam vardır. İkinci karede resim öfkeli bir çizgi yaratığa dönüşerek, “Ya senin ne anlamın var?” diye tehditkâr bir tavırla parmağını adama sallar.

Anlaşılmaz eleştirmenlerden çok çekmiş olan Reinhardt, bu karikatürde iğneleyici üslubuyla daha çok anlayış beklediğini belirtiyor. İlk bakışta zor ve yabancı, kolaycı yorumla direnen (ya da yalnızca şaşırtıcı) bir sanat yapıtını hiçe saymak kolaydır. Ama biraz zahmet edin, onu yapan sanatçının neyi amaçlamış olabileceğini keşfetmeye çalışın, yapıtın nerede-ne zaman- niçin yapıldığını bulun- bunları yaptığınız zaman söz konusu yapıt büyük olasılıkla en azından daha kolay yaklaşılabılır bir nitelik alacaktır. Hatta belki de büyüleyici bir nesne olacak ve önünüzde yepyeni bir dünya açacaktır.

Bir resim ya da heykelin, bir enstalasyon ya da video yapıtının anlamı, sanki bir bavlun içindeki eşya imiş gibi, yalnızca içeriği değildir. Anlam, birey ile belirli bir sanat yapıtının her karşılaşmasında etkenlikle yaratılır. O anlamın derinliği ve zenginliği, o karşılaşmanın niteliğine ve yalnızca izlenilen sanat yapıtının niteliklerine değil, izleyen kişinin niteliklerine de – değer ölçülerine ve algılamalarına, bilgilerine ve referans alanlarının genişliğine bağlı olacak. “Ya senin ne anlamın var?” diyen Reinhardt bu soruyu sormakta çok haklıydı.

İşin doğrusu, estetik algılamaya ve entelektüel sorgulamaya açık bir insan, tarihsel hayal gücüne sahip, din konusunda hem meraklı hem hoşgörülü olan bir insan, kişisel önyargılarının koordinatlarından çıkıp yeni bakış yolları aramaya hazır bir insan – evet, işin doğrusu böyle biri, zihinlerini kapatmayı seçenlere oranla sanattan (ve yaşamdan) çok daha fazla şey alacaktır.

Bu kitabın amacı, “konserve tenekesinin üzerinde ne yazıyorsa onu yap” ibaresi kadar açık seçiktir. Kitabın amacı, genel okuyucuya sanatın bin farklı deneyimine bin kapı açmak -ve böyle yaparak müze ve sanat galerisinin, kilise ve manastırın, tapınak ve caminin dünyasını daha erişilebilir ve daha keyfi çıkarılabilir hale getirmektir. Kitabın sayfalarını karıştıranlar, Renoir’dan Reinhardt’a, Michelangelo’dan Damien Hirst’e kadar pek çok sanatçı hakkında zengin bilgi bulacaklar. Çeşitli tarihsel çağlar ve sanat hareketleri hakkında kısa, ama doyurucu bilgilerle karşılaşacaklar. Dahası, çağlar boyunca plastik sanatçıların kullandığı temel gramer ve sözcük dağarcığının alfabeti sayılabilecek renk, kompozisyon, perspektif gibi konuların kısa tanımlarını da bulacaklar.

Sanata ilgi duymak, insanı sayısız çekici yerlere götüren ve beklenmedik şeylerle karşılaşır bir keşif yolculuğuna çıkmak demektir. Bu kitap, bir referans kitabı da olabilir, bilgiçlik taslamak için başvurulacak bir kaynak da olabilir. Ama her şeyden önce, o en güzel yolculuk için bir yönlendirici, bir rehber ve yol arkadaşı olacaktır. Size keyifli yolculuklar.

Andrew Graham Dixon

İçindekiler

Sanata bakış 12

Konu ve Kompozisyon 14

Perspektif ve Bakış Açısı 20

Işık ve Gölge 22

Malzemeler ve Teknikler 24

Renk 30

Fırça İzleri ve Doku 34

Prehistorya'dan M.S. 1400'e 36

Prehistorik Sanat 38

Antik Yakın Doğu 42

Antik Mısır 46

Doğu Uygarlıkları 50

Antik Yunan 52

Temalar: Nü'ler 56

Etrüskler ve Antik Roma 59

İmparatorlukların Dışı 62

Erken Hristiyanlık

Dönemi ve Bizans 64

Karolenj Dönemi 66

Otto Dönemi 67

Viking Sanatı 68

Anglo-Sakson ve Kelt Sanatı 69

Erken İslam Sanatı 72

15. ve 16. yüzyıllar 90

İtalyan Rönesansı 92

Temalar: Mit ve Efsane 128

Kuzey Rönesansı 138

Temalar: Peyzaj 152

Maniyerizm (Mannerizm -
Özentcilik) 175

Çin: Ming Hanedanı 185

Japon Sanatı 188

Orta ve Güney Amerika 190

17. ve 18. yüzyıllar 192

Barok 194

Temalar: Natürmort 208

Rokoko 242

Temalar: Hayvanlar 260

Neoklasisizm 266

İngiliz Suluboya Ressamları 276

Sömürgeler Dönemi Amerika 278

Çin: Qing Hanedanı 281

Japon Sanatı 285

İslam Sanatı 288

Hindu Sanatı 292

Güney Asya 74

Güneydoğu Asya 76

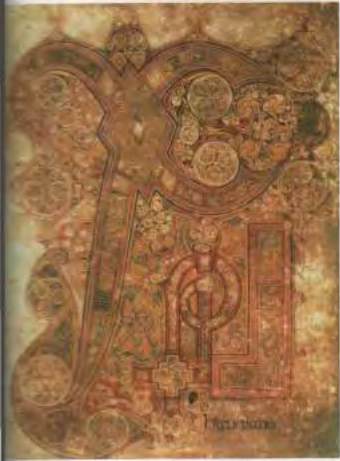
Doğu Asya 78

Orta ve Güney Amerika 80

Romanesk ve Gotik Sanat 82

Erken İtalyan Sanatı 84

Uluslararası Gotik Sanat 88

19. yüzyıl 294

Romantizm 296

Temalar: Aşk 314

Realizm 324

Pre-Rafaelitler 332

Viktoryen Sanat 334

Fransız Akademik Sanatı 336

Japon Sanatı 338

Empresyonizm 340

Neo- ve Post-Empresyonizm 360

Temalar: Çocuklar 370

Nabiler 380

Sembolizm ve Art Nouveau 382

İskandinav Sanatı 388

Yüzyıl Dönümü 391

Heykel 394

Afrika Sanatı 396

Okyanusya 398

20. yüzyıl başı 400

Fovizm 402

Alman Ekspresyonizmi 408

Savaş Öncesi Viyana 412

Kübizm 416

Fütürizm, Orfizm ve

Rayonizm 428

Soyut Sanatın Doğuşu 434

Temalar: Çalışma 442

Erken İngiliz Modernizmi 446

Erken ABD Modernizmi 452

1945 sonrası 500

Soyut Ekspresyonizm 502

Temalar: Savaş 510

Savaş Sonrası Avrupa 516

Soyut Resim ve Heykel 523

Minimalist Sanat 529

Pop Art 533

Temalar: Portreler 546

Op Art ve Kinetik Sanat 548

Toplama, Süprüntü ve

Toprak Sanatı 551

Kavramsal Sanat 557

Süperrealizm 570

Feminist Sanat 572

Neo-Ekspresyonizm ve

Grafiti Sanatı 574

Yeni Medya 578

Çağdaş Heykel 583

Avustralya Aborjin Sanatı 586

Günümüzde Avrupa 588

Günümüzde Afrika 590

Günümüzde Asya 592

Günümüzde Kuzey Amerika 594

Sözlük 596

Dizin 599

Teşekkür 603

Naif Resim 454

Paris Ekolü 458

Konstrüktivizm 462

Dada 466

Sürrealizm 470

Yeni Nesnellik

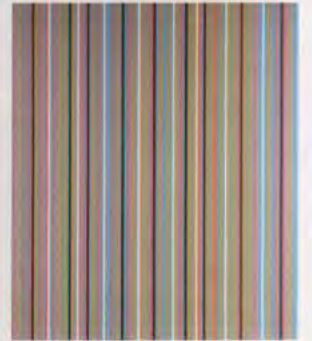
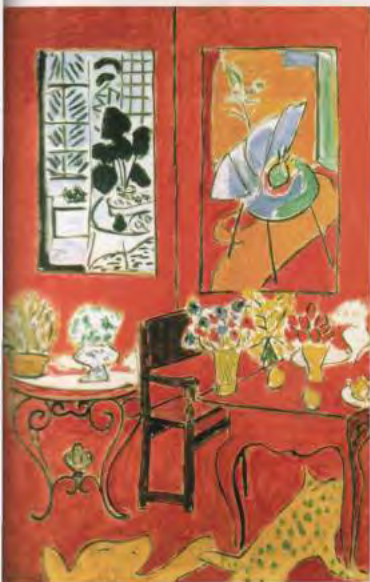
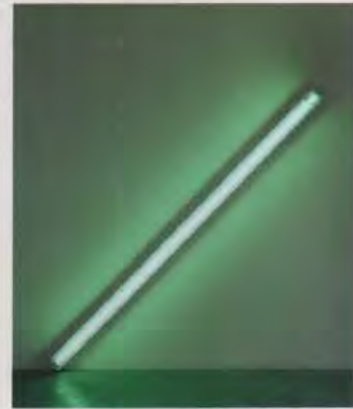
(Neue Sachlichkeit) 480

Bauhaus 482

İngiltere ve ABD'de Avangart 486

Realizm ve Figüratif Resim 490

Meksika Sanatı 496

Bir sanat yapıtına baktığınız anda ondan hoşlanıp hoşlanmadığınıza hemen karar verirsiniz. Ama bazı resimleri diğerlerine oranla neden daha çok beğendiğinizi hiç merak ettiniz mi? Bu sorunun kesin bir yanıtı yoktur, ama sanatçının o yapıtı nasıl ve niçin yarattığını anlamaya başlarsanız, o yapıtı daha iyi değerlendirir ve daha çok seversiniz.

Sanata

Sanat çok ender olarak esin geldiği anda yaratılır. Sanatçının amacını ve niyetini anlayabilmek için –resim ya da heykelin boyutu, konusu ya da öyküsü ve yapının farklı elemanlarının birbiriyle nasıl bağlantılı olduğu gibi- göz önüne alınacak pek çok öge vardır. Sanatçının bakış açısı nedir, rengi, perspektifi, ışık ve gölgeyi nasıl ve niçin kullanmıştır? Hangi malzemeler ve yüzeyler kullanılmıştır ve bunlar tamamlanmış yapının niteliğine nasıl katkı sağlamıştır?

Sanata bakış, bir sanat yapıtını derinlemesine nasıl “okumak” ve sanatçının neyi başarmak istediğini nasıl anlamak gerektiğini açıklıyor. Ayrıca bu bölüm, gördüğünüzü analiz etmenize yarayacak sözcük dağarcığına sahip olmanız için sanatın dilini de size tanıtıyor. Bazı sanat yapıtlarını neden diğerlerinden daha çok beğendiğiniz konusunda bilgilenmiş bir algı geliştirmeye başladığınız zaman, sanata bakmak deneyimi çok daha anlamlı ve keyifli olacak.

bakış

Konu ve kompozisyon

Bir sanat yapıtına bakarken sorulacak ilk soru, bu yapıtın ne hakkında olduğudur. Yapıtın içeriğini saptadıktan sonra, sanatçının öğeleri nasıl düzenlediğine kompozisyona bakılır. Görüntüde yer alan ister insan, ister manzara, natürmort ya da soyut olsun, kompozisyonda bir bütün olarak kaynaşmalı ve renk, ışık, gölge gibi diğer resim özellikleri de kendi rollerini oynamalıdır.

Portreler

Yüzün her zaman dikkat çektiğini bilen ressam, modeli en iyi gösterecek pozu düşünmelidir. Bir portre oluşturmaktaki sorun, sadece modele benzeyip benzemediği değildir. Büyüklük, ölçek, biçim ve bakış açısı işlenen her konu için çok önemlidir; portrede modelin pozu ve çevre donanımı da sanatçı ile modelin aktarmak istedikleri mesaja bağlıdır. Model portreyi kendisi sipariş etmişse, onun da görüş belirtmeye hakkı vardır, ama ücretli modelin böyle bir söz hakkı yoktur.

Format

Bir portrenin tipik biçimine "portre formatı" denir. Bu, yüksekliği genişliğinden fazla olan bir dikdörtgendir ve başı ve omzu gösteren bir portre, kenarlarda boşluk bırakmadan, modelin tepesini kesmeye gerek kalmadan bu formatın içine tam oturur. Oval biçim çok sık kullanılmamakla birlikte o da insan orantılarına uygundur. Ressamlar, daha geniş bir dekor ya da uzam göstermek isterlerse, mutlaka portre formatı kullanmak zorunda değildirler.

« » **Klasik Biçim** Burada düz fon önünde, modele nefes payı bırakacak biçimde portre formatı kullanılmıştır. *Bir Çocuğun Portresi, Rosalba Carriera, 1726*

Büyüklük

Bir portrenin ne kadar büyük ya da ne kadar küçük olacağı, pratik koşulların yanı sıra resmin amacına da bağlıdır. Genellikle görüntü büyüdükçe daha pahalı malzeme kullanılır ve çalışma ressamını daha çok zamanını alır. Çok büyük portreler salt boyutları nedeniyle etkileyici olurlar ve portredeki kişinin ya bir tanrı, ya soylu biri, toplumda ileri konumda olan ya da zengin bir insan olduğu izlenimini yaratırlar. Küçük portreler daha çok kişisel ve samimidir.

« » **Minyatür** Elizabeth dönemindeki bir soylunun sadece 13.6x7.3 cm. boyutundaki bu portresi, sevgiliye verilecek bir armağan olarak yapılmıştır. *Güller Arasında Genç Adam, Nicholas Hilliard, -1587*

« » **Dev boyut** Polinezya'nın Easter Adasındaki, gerçek insan boyutundan altı kat büyüklükte, 11 m. yükseklikte olan masif volkanik kayalardan yapılan heykeller, belki de ölen aşiret reislerinin anısına dikilmiştir. -1000-1600

Boy

Ressam portre yaparken modelin hangi bölümünü göstereceğine karar vermelidir: Heykelde büst olarak adlandırılan baş, omuzlar ve göğsün üst bölümü (1) en çok kullanılan formattır. Yarım boy (2) oturan modelin portresinde çok kullanılır. Dörtte-üç boy (3) resmi modelin diz hizasında kesen ve ustalık isteyen bir formattır. Tam boy "afili" portreler ise kişinin görkemi ve üstünlüğünü yansıtmayı amaçlar.

« » **Tam boy çekicilik** Sargent, uzun boylu, çekiciliği vurgulayan "afili" portreleriyle Londra ve Paris'te yüksek sosyeteyi hem şaşırttı, hem beğenilerini kazandı. Kontes Clary Aldringen'in Portresi adlı bu resim, gerçek insan boyundadır. *John Singer Sargent, 1896*

Bakış açısı

Tam cepheden görülen portreler, önceleri Hristiyan topluluklarında sadece Tanrı tasvirlerinde kullanılırdı. Ancak, antik Mısırlılar, Batı sanatında Picasso'ya kadar denenmeyen, aynı anda birkaç bakış açısını yansıtarak, örneğin tam cepheden bir yüze profil de yerleştirdiler. Dörtte-üç (1) bakış açısı daha sık kullanılır ve ilk portrelerde uygulanan profil açısından (2) olduğu gibi modelin görünümünü çok iyi ifade eder.

« » **İzleyiciye bakış** Tam cepheden portreler, insana dik dik bakıyormuş gibi gelir; ama bu resimde modelin ifadesi sert değil, sıcak ve sevecendir. *Madame Antonia de Vaucay, Jean-August-Dominique Ingres, 1807*

Ölçek

Model ister size yakından bakıyormuş gibi tuvalin tamamını doldursun, ister dikkat çekmek için çerçeve içindeki diğer öğelerle rekabet eden birkaç imgeden biri olsun, ölçek çok önemlidir. Psikolojik portreler insan formunu ve yüz çizgilerini yakın planda yansıtmaya yönelirler. Ama biraz uzaklaşarak dekor ve aksesuara da yer vermek, sanatçıya modelin kişiliğini, ilgi duyduğu şeyleri ve toplumdaki konumunu daha belirgin biçimde aktarma olanağı verir.

« » **Daha büyük resim** Ressam burada modelin yüzüne odaklanabilirdi, ama çay masasını ve modelin kedisini de tabloya katmış. *Quaker Genç Kız, Grace Cossington Smith, 1915*

Kadrajlamak

Bazen yaşamı tuvalin çerçevesiyle sınırlamayıp resmin dışında bırakılan şeyler, resimde görünen şeylerden çok daha fazlasını ifade edebilir. Kadrajlamak -bir figürü bilecek kesmek- günlük yaşama yeni bir açıdan bakmamızı ve gördüklerimizin her zaman gördükleri gibi olmadığını anlamamızı sağlar. Ayrıca, figürün çerçevenin içinde yakalanmayacak kadar hızlı hareket ederek gözden kaybolduğu, ya da anıstantare bir fotoğraf gibi özellikle poz uyarımlarıyla yaratılır.

« » **Daha az daha çoktur** Resmin sol üst kısmında belli belirsiz görülen Bonnard, karısının banyoda pek çok resmini yaptı. Hem kadını hem kendisini kırpması, resme "röntgen" bir atmosfer veriyor. *Banyoda Çiçek, Pierre Bonnard, 1925*

Çoklu portre

Birden çok kişiyi resmetmek, herkesi aynı anda poz vermeye razı etmekte zorluk çeken ressamın sorun yaratabilir. Kişiler tek tek poz verseler bile, bütünlünlü bir kompozisyonun parçaları gibi görünmelidir, yoksa resim tamamlanınca yapay ve fazla resmi görünebilir. Modeller arasındaki boşluk ve fon, modelleri çevreleyip birbirlerine bağladıkları için kompozisyonda en önemli rolleri oynarlar.

İlişkiler

Çoklu portrelerde modeller çoğunlukla yemek gibi toplu bir etkinlikte resmedilirler; bu da aralarında ilişki kurulmasına yardımcı olur. Portre yalnızca iki ya da üç kişiyi gösteriyorsa, sanatçı kompozisyonla olduğu kadar onlara verdiği pozlarla da birbirleriyle olan ilişkilerini ifade edebilir.

◀ ▶ **Dışa bakış** Bayrak bakışını resmin içine çeker ve oturanların halka biçiminde sıralanmış olması her yüze tek tek bakmanızı sağlar. Adamların hepsi farklı yönlerde bakıyorlar, bu da kompozisyonun neresinde yer aldıklarını anlamayı kolaylaştırıyor. *St. George Milis Bölüğünü Subaylarının Ziyafeti, Frans Hals, 1616*

▶ ▶ **Göz Teması** İhtiyarla çocuğun birbirlerine güveni sevecen bakışlarla vurgulanıyor. *İhtiyar ve Çocuk, Domenico Ghirlandaio, 1480'ler*

◀ ▶ **Samimi grup** Bu etütte ellerin ve kolların yerleştirilişi, gözü ana babadan bebeğe yönlendiriyor. *Aile Portresi, Anthony van Dyck, 1618-21*

Alan ve form

Ressam imgelerin birbirinden kopukluğunu göstermek için somut, pozitif insan figürleri arasına genellikle negatif alan diye adlandırılan boşluklar yerleştirerek kontrast yaratır. Figürler ya da nesneler arasındaki bu boşluklar kompozisyonu güçlendirir ve karakterlerin daha üç boyutlu gibi görünmesini, dolayısıyla da daha inandırıcı olmasını sağlar.

▶ **Kademeli derinlik** Çocukların arasındaki boşluklar koyu renk fonla daha da vurgulanarak birbirlerinden uzakta görünmelerini sağlar. *Edward Darley Boit'in Kızları, John Singer Sargent, 1882*

◀ ▶ **İkiye Bölünmüş Aile** Alan ve form arasındaki keskin bölünme, modeller arasında bir kopukluğu vurguluyor. Düşesin tam cepheden görünümü ile kızlarının neredeyse tabloda çıkacakmış gibi görünen duruşları arasındaki bölünmüşlüğü belirtiyor. *Montejasi Düşesi ve Kızları Elena ile Camilla, Edgar Degas, 1875*

Nü'ler

Sanat tarihçisi Kenneth Clark, çıplaklığın utançtırıcı olmasına karşın, nü'nün sanat olduğunu belirtir. Hristiyan ikonografisinde çıplaklık Adem ile Havva'nın cennetten kovulmasıyla ilintilidir. Ama Rönesans'ta anatomik kusursuzluğa erişmek için erkek nü etütleri gerekli oldu; klasik mitoloji de, idealize edilen ve gerçek yaşamdan daha güzel ve daha az bireysel olarak resmedilen kadın nü tasvirlerini daha saygınlaştırdı.

Geleneksel

Rönesans sanat kuramcısı Leon Battista Alberti, "Bir nü'yü giydirmeden önce onu çıplak olarak çizer, sonra kumaşlara sararız," diye yazar. Michelangelo'nun yapıtlarında örneklenen erkek nü hareket halindeydi. Ressamlar ve onları himaye eden patronların hemen hepsi erkekti ve böylece yıkanan ya da uyuyan çıplak kadının gözetilmiş gibi resmetmek bir sanat türü oldu. Çıplak kadının uyanıkken de, resmin önünde duran hayalî bir erkeğin karşısında uzanmış gibi tasvir edildi.

▶ **Hareket pozları** Çıplak erkeklerin ayakta hareketlerini gösteren haykellerin tarihi klasik antik çağa kadar uzanır. *Bronz asker, İ.Ö. 5. yy.*

▶ **Resim formatı** Vücutun uzunluğunu gösterme olanağı yarattığı için uzanmış yatan nü resimlerinde en uygunu geniş formattır. Bu türün standardını Tiziano belirledi. *Danae Altın Banyosu Yapıyor, Tiziano, 1554*

Modern

Geleneksel kadın nü'lerin erotik olması amaçlanırken, günümüz sanatçıları psikolojik gerçekliği ya da şok yaratmayı hedefliyor. Kadın figürünü erkeklerin gözünde idealize etmek yerine çıplak gerçeği vurgulamayı seçiyorlar.

▶ **Diagonal çizgi üzerinde** Model, tuvalde bir diyagonal düzlem üzerinde uzanıyor. Hemen hemen kare olan formata sığması için başı ve dizleri kırılmış. *Kanepedeki Çıplak Kadın, Lucian Freud, 1985*

Hikâye ve hareket

Sanatın çoğunlukla bir amacı vardır. Bir yapıtı seyretmek yalnızca estetik haz almanın ötesinde bir anlam taşır- o yapıtın bir mesajı vardır. Okuma yazma bilenlerin çok az olduğu toplumlarda, sanat genellikle dinsel bir hikâyeyi aktarır. Batı sanatında, tarihte ya da İncil'de yer alan hikâyeleri, yeniden aktaran istoria (hikâyesi ya da argümanı olan resim) resimleri, hikâye anlatan resmin en önemli biçimiydi. Bunları mitolojik hikâyelerin resimleri izledi. Gündelik yaşamı yansıtan resimler ise sanat akademileri tarafından öteki iki türden daha alt düzeyde değerlendirildi.

Tarih

▲ ▲ **Formel ve Klasik** David, antik Roma Cumhuriyeti ile yeni kurulan Fransız Cumhuriyeti arasında benzerlik kuran tarihsel tabloların ustasıydı. *Romalı Subaylar Öğulünün Cesetlerini Brutus'a Getiriyorlar*, Jacques-Louis David, 1789.

Tarih resimleri, yapıldıkları çağdaki izleyicilerin moralini yükseltmek amacıyla geçmiş yüceltirdi. Bu resimler genellikle büyük boyutludur (1). Örneğin David'ın resmi 323x424 cm. boyutundadır. Klasik mimarisi ve motifleri (2), yığılması simgeleyen dramatik el hareketleri (3) ve soylu yüz ifadeleri (4) yapıtın ciddiyetini ve resmiyetini vurgular.

Din

Sanat ve din arasında çok eskiden beri süren bağlar vardır. Bugün özgün yerlerinde olmasalar da, tabloların çoğu kiliseler için sipariş edildi. Kiliselerin mihrap arkalıları panolar biçiminde yapılır ve kimi zaman katedrallere benzetilirdi (1). Hristiyanlığın temel figürleri Madonna ve çocuk İsa'dır (2). Azizler (3) ise inançları uğruna ölümler ve ölümleriyle bağlantılı olan ve kimliklerini simgeleyen bir nesne ya da nitelik vardır. Mihrap panolarının alt kısmında (4) genellikle bir dizi dinsel sahne tasvirleri yer alır.

◀ Diptik ve triptik (İkili ve Üçlü Mihrap Panoları)

Bazı mihrap arkalıları ya da taşınabilen daha küçük dinsel resimler kitap gibi açılan, menteşeli iki parçadan oluşmuş diptik (ikili) (1) biçimindedir. Triptik (üçlü) (2) ise bir orta pano ve iki kanattan oluşur. Poliptik (çoklu) de resimdeki gibi çok panolu, daha gelişmiş ve daha incelikli bir mihrap arkası formudur.

◀ ▲ Hristiyan Mihrap

Arkalığı Erken Rönesans'ın tipik örneklerinden biri olan bu mihrap arkasında Meryem ve İsa ortada, iki aziz yanlarda yer alıyor. *Madonna ve Çocuk Melekler ve Azizlerle Tahta Oturuyorlar*, Fra Angelico, 1437.

► **Afrika Fetişi** Geleneksel Afrika heykelleri dinsel törenler için yapıldı. Bu heykel, yaşayanlarla ölümler arasında bağ kurmak için kullanıldı. Ölümler aleminde ruhları taşıyan Kongo kabı, 19. yüzyıl sonları

Genre Resimler (Gündelik yaşam tasvirleri)

Büyük boy tarihsel ve dinsel resimlerin aksine, günlük yaşamı tasvir eden (janr) resimler küçüktür (1). Bunun bir nedeni işledikleri konunun önemsiz oluşu, bir başka nedeni de büyük kiliseler ya da saraylar yerine mütevazı evlere asılmak için yapılmasıdır. Resimlerdeki karakterler köylüler ve burjuvalardır (2), bunlar içmek, flört etmek, kumar oynamak gibi eğlencelerle (3) vakit geçirirler. Janr sanatı genellikle ahlâk mesajı verir.

► ▲ **Mum ışığında oyun** Genre (Janr) resimler genellikle evlerin içini gösterir ve simgesel anlam taşıyan nesneleri içerir. Hollanda, 17. yüzyılda bu sanat türünün merkezidi. *Tric-trac Oyunu* (Zarla oynanan bir oyun), Judith Leyster -1630

Mitoloji

Klasik mitoloji hikâyelerini konu edinen resimler, saraylar için yapıldığından büyük boyutludur (1). Bu tabloların başlıca kaynağı Ovidius'un *Dönüşümler* adlı yapıtıdır. Kitap biçim değiştirmeyi anlatır ve genellikle de birini baştan çıkarmak amacıyla biçim değiştiren bir tanrıyı anlatır. Bu resimlerde bol bol çıplak kadın (2) figürü kullanılır, tanrılar ise hayvan (3) kılıfına girmişlerdir, ayrıca küçük Eros'lar (aşk meleği) (4) tablolarında yer alır.

◀ ▲ **Baştan çıkarma** Bu İtalyan Mannerist tabloda antik Yunan tanrıların başkanı olan Zeus, bir orman persini baştan çıkarmak için kuğu kılıfına girmiş. *Leda ile Kuğu*, Jacopo Pontorno, -1512-13

Hikâyeyi kompozisyona yerleştirmek

Bir resim hikâye anlatacaksa, ressam gözün hareketi izleyebilmesi için doğal bir akış sağlamak amacıyla kompozisyon yapar. Bu kompozisyon izleyenlerin hikâyede neler olup bittiğini anlamasına yardım eder. İyi düzenlenmiş bir kompozisyonda, izleyicinin gözü, biçimler, bağlayıcı öğeler, ölçek kontrastları ve renk kullanımı gibi görsel araçlarla hikâyedeki belli başlı unsurlara yönlendirilir.

Denge

Resimdeki görüntünün bir bütün duygusunu vermesi için, bütün unsurların birbirini dengelemesi gerekir. Sanatçının amacına bağlı olarak, dengeyi sağlamanın çeşitli yolları vardır. Bazı ressamlar dinginlik ve uyum mesajı vermek isterler, bazılar ise kontrastı ve dinamizmi amaçlar ya da huzursuzluk duygusu uyandırmak isterler.

◀ ▲ **Uyum** İsa, bu resmin merkezindeki figür olarak kompozisyonda yer alıyor; çünkü kompozisyon, en tutarlı biçim olan tabanı geniş, yanları tepedeki bir noktada buluşan üçgen biçiminde tasarlanmıştır. Bu da dinginlik duygusu yaratıyor. *Dinliş, Piero della Francesca, ~1463*

▼ ► **Ölçek değişikliği**
Konuşuklarını işteceğinin kadar yakında görünen öndeki iki kadının boyutu ile nehirdekilerin boyutu arasındaki büyük kontrast, bakışınızı kadınlardan arkadaki harekete yönlendiriyor. Ön plandaki direkler de nehire bakmanızı sağlıyor. *Kış Görünümü, Yamamoto Shoun, ~1900*

◀ ▲ **Diagonalılar** Yürüyenler yelpaze gibi açılarak tablonun içinden üzerine doğru geliyormuş gibi görüldüğü için Oslo'nun bir sokagındaki bu yürüyüş karabasına dönüşüyor. Figürlerin kadayıraya benzeyen suratları, kompozisyondaki diagonal çizgilerle kontrast oluşturuyor. Tek başına ters yönde yürüyen figür de karabasanı ve yabancılaşma izlenimini pekiştiriyor. *Karl Johan Caddesinde Akşam, Edvard Munch, 1892*

Ritim

Resmin ya da heykelin, tıpkı bir müzik parçası gibi ritmi olması gerekir. Bu anlayış çerçevesinde şekiller ya yinelenir, ya birbirlerinin karşısına yerleştirilir. Pek çok şeyin anlatıldığı resimlerde görsel bağlantılar ve ritim çok önemlidir, aksi halde resim bir anda ilginizi ve dikkatinizi kaybettiren birbirleriyle ilintisiz, karmaşık bir şekiller yığınına dönüşür. Şekiller arasındaki boşluklar da şekillerin kendisi kadar önemlidir ve kompozisyonda yaşamsal bir rol oynayarak hareket eden unsurların ilerleyebileceği alanlar açar. Kompozisyonun bütün diğer özelliklerinin yanı sıra, bütünsellik taşıyan bir renk skalası, ışık ile gölge oyunu ve perspektif hareketi birleştirmeyi sağlar.

◀ ▲ **Görsel Akış**
Boucher bu tabloda gökyüzü ile figürleri bağlayan ve izleyicinin bakışını kesintisiz yönlendiren sekiz rakamı biçiminde dalgalanan bir kumaş kullanıyor. Kumaş aynı zamanda resmin sağ üst köşesindeki bulutların biçimini de yineliyor. Uçuşan Eroslar ve figürlerin soldan sağa bir dalga oluşturan yerleşimi de bakışları Venüs'e yönlendiriyor. *Venus'ün Zaferi, François Boucher, 1740*

Hikâyeyi izlemek

Tarih, din ya da mitolojiden sanata aktarılan hikâyelerin çoğu yapıtların yapıldığı dönemde yaşayanlar tarafından bilinse de günümüz izleyicileri bilmeyebilir. Sanatçılar izleyenlere yardımcı olmak için dramatik el-kol hareketleri gibi görsel ipuçları ya da başlıca karakterleri göstermek için silah, madalyon, taç gibi nesneler kullandılar. Giysilerin biçimi de ipucu işlevi görür: Dökümlü kumaşlardan yapılan klasik giysiler tarihe ya da mitolojiye gönderme yapar, oysa çıplaklık çok ender olarak tarihsel bir öyküde yer alır.

◀ ▲ **Erdemli Bir Davranış** Bu resim 17. yüzyılın popüler bir temasını işliyor. Romalı general Scipio, esir alınan bir kadını nişanlısına veriyor. Poussin figürleri gruplara ayırmış. Scipio tahtı, tacı (1) ile belirlenmiş, mavimsi kadın gösteren geniş kol hareketi nişanlının sükran jestiyle karşılığını buluyor (2). Sağdaki askerler (3) size bunun savaşta geçen bir sahne olduğunu anımsatıyor. *Scipio'nun Yüce Gönüllülüğü, Nicolas Poussin, 1640*

Peyzaj

Doğu, özellikle de Çin sanatında, peyzajın 1000 yıldan da öncesine uzanan bir geçmişi vardır. Batı sanatında ise, Rönesansta dinsel tasvirlerin fonuna yaldız yerine gerçekçi görünümüler konmaya başlanınca peyzaj ortaya çıktı. Zamanla figürler ufaldı, manzara daha fazla yer tutmaya başladı ve giderek başlı başına bir tema oldu. Hemen hemen aynı dönemde, bir resmin iletmesi gereken şeyin atmosfer ve şiirselliği de kapsamı fikri kabul edildi. Peyzaj da bu yaklaşımda önemli rol oynadı.

Format

Portreler için en uygun format dikey bir dikdörtgen iken, manzara için genellikle "peyzaj formatı" denilen yatay dikdörtgen kullanılır. Fotoğrafta geniş açılı objektif kullanmak gibi, yatay dikdörtgen de gökyüzüne fazla yer vermek zorunluluğu olmadan geniş bir açıyla manzarayı kapsayabilir. Kuşkusuz, sanatçılar yüksek ağaçları yerleştirmek, dağların yüksekliğini vurgulamak ya da bir bulut etüdü yapmak için portre formatını seçebilirler. Gerçekten geniş bir tablo yapmak için, ressam "panoramik format" adı verilen, genişliği yüksekliğinden çok fazla olan uzatılmış bir dikdörtgen kullanabilir.

▼ **Panoramik format** Bu tabloda ressam yüksekliğinin iki buçuk katında bir format seçmiş. Bu format, bir sıra beyaz at biçimindeki dalgalan kıyıya süren Roma deniz tanrısını tasvir etmek için çok uygun. Neptün'ün Atları, Walter Crane, 1892, 86x215 cm.

▲ **Peyzaj formatı** Bu tabloda kullanılan geniş format, ufuk çizgisinin tuvalin üçte ikisine kadar yükselmesini sağlıyor. Bu resim dikey formatta yapılmış olsaydı, yer ile gök, izleyicinin dikkatini çekmek için yarışıyor olurdu. *Klasik Peyzaj*, Gaspard Dughet, ~1650

Derinlik

Derinlik duygusu geleneksel peyzajın en önemli özelliğidir. Ressam, izleyicinin önce resmin önüne, sonra ortasına, daha sonra da fonuna bakmasını bu yolla sağlar. Derinlik sağlamak için yollar ile akarsular önemli rol oynarken, figürler, hayvanlar ya da başka ilgi çeken noktalar, izleyicinin gözünü odak noktasına iletirken atlama taşları gibi sıralanırlar.

▼ **Odak noktası** Constable'ın tablosundaki nehirle gökkuşağı gözünüzü odak noktası olan katedrale yönlendiriyor. Ressam, gözün resmin önünden arkasına gidip gelmesini sağlamak için nehire ve arkadaki alana ışık düşürdüğü için nehir büyük önem taşıyor. *Çayırda Salisbury Katedralinin görünüşü*, John Constable, 1831

▲ **Bütün resim** Çinli ressamlar, Batılı izleyicinin tek ve sabit bakış açısının tersine, değişik bakış açıları olan engin ve sınırsız manzara resimlerini hedefliyorlardı. *Dağ Manzarası*, Ming Hanedanı, 1368-1644

Çerçeveleme

İdeal klasik peyzajın standart formülünü Fransız ressam Claude belirledi. Peyzaj genellikle ön plandaki yüksek ağaçlarla çerçevesenir. Bunlar sahnenin perdesi gibi işlev yaparak arkadaki manzaraya derinlik kazandırır. Claude'un resimleri gerçek manzaraları değil, Roma çevresindeki görüntülerden hareket eden manzaraları gösterir. Claude'un çerçeve aracı olarak ağaçları kullanması, kendisinden sonraki pek çok peyzaj sanatçısına esin kaynağı oldu.

▲ **Görüntüyü çerçeveleme** Ağaçların oluşturduğu çerçeve gözünüzü resmin içine çeker. Sağdaki ağırlık, resmin ortasındaki kemeri işaret eden figürlerle dengeleniyor. *Hagar ile Melek*, Claude, 1646

Yanlara açılma

Ressamlar her zaman çerçeveleyen formlar kullanmazlar, yanları açık bırakılmış resimleri tuvalin sınırları ötesinde devam eden manzarayı işaret ederek resim alanını genişletir. Ressam, gördüğünüzden daha fazlası olduğunu hissettirerek imgelemenizi harekete geçirir.

▲ **Ufku genişletme** Yukardaki geniş gökyüzü, aynı şekilde sınırsız yatay manzara ile dengeleniyor. Ressam aydınlık alanlarla –güneşli tarlalar, çato ve su– ağaçlık ve gökyüzündeki bulutlar gibi koyu renk alanları karşılaştırarak ilgi topluyor. *Harap Şato ve Kilise ile Peyzaj*, Jacob van Ruisdael, ~1665-70

Natürmort (Ölü Doğa)

Ölü doğanın, peyzaj ya da portrelere göre avantajlı yanı, ressamın içeriği, kompozisyonu ve ışığı kesinlikle kontrol edebilmesidir. Ressamlar, peyzajın ayrıntılarını sonradan elden geçirmek durumunda kalsalar bile, ölü doğa için böyle bir şeye gerek yoktur. Sanatçı istediği nesneleri seçip istediği kompozisyonu yakalayınca kadar onları çeşitli biçimlerde yerleştirme özgürlüğüne sahiptir. Portre modelinden böyle bir sabır beklenemez.

Kompozisyon oluşturmak

Ölü doğalar genellikle iç mekânda yer alır; ama ressamlar en ufak mekânda bile biçim ve boşluk algısını vermek isterler. Natürmort, ressamın renkleri, biçimleri, doku kontrastlarını ve bunların birbirleriyle ilintisini ortaya çıkaran dengeli ve hoş gidecek kompozisyon yapma yeteneğini gösterme olanağı yaratır. Bir ölü doğayı baş aşağı tuttuğunuz zaman da kompozisyon aynı ölçüde dengeli olmalıdır.

▲ ► **Yükseklik ve derinlik** Bu Hollanda ölü doğasında ressam soldan sağa doğru yükseklik veriyor ve nesneleri birbirinin arkasına yerleştirerek derinlik kazandırıyor. Çiçek ve Kuru Meyveli Ölü Doğa, Clara Meywei, 1611

▲ **Şekilleri bağlamak** Ressam benzer nesneleri tekrarlayarak somut cisimler arasındaki boşlukların şekillerin kendisi kadar önem taşıdığı bir desen oluşturuyor. Gri Kaplar, Tony Cragg, ~1980

◀ ◀ **Gözü yönlendirme** Masanın kenarından dışarı taşan bıçağın sapı resimden size doğru geliyor gibi görünüyor. Ressam bıçağı resmin içini işaret eden bir ok işlevi görmesi için oraya yerleştirmiş. Bakır Kazan, Testi ve Bir Dilim Somon, Jean-Siméon Chardin, ~1750

▲ ► **Sıralama** Koyu renk fon bu resme gizemli bir hava veriyor ve kutsal nesnelermiş gibi sıralanan gündelik eşyaya gerçeküstü bir boyut katıyor. Natürmort, Francisco de Zurbarán, ~1650

Soyutlar

Sanatçılar her zaman doğayı aynen kopya etmek istemezler. Doğayı çıkış noktası olarak alıp tanınamayacak bir biçime dönüştürebilirler. Piet Mondrian soyut formlarını manzaralardan geliştirdi, ama resmi temel öğelerini indirgediğiniz zaman gerçek dünya ile bağlantıların zedelemeyeceği bir manevî deneyim kazanacağınıza inanırdı. Vassili Kandinski ya da Mark Rothko gibi dışavurumcu sanatçılar kendi duygularını yansıtmak ya da tepki uyandırmak için formları stilize eder ve abartırlardı.

Yarı-soyut

Yarı soyut yapıtlarda, tasvir edilen öznenin algılanmasını sağlayan ipuçları vardır. Bazı izlenimci tablolar yarı soyuttur, çünkü özne ışık oyunlarını gösteren bir araç olarak kullanılmıştır. 20.yy. soyut ressamlarının çoğu yarı soyut bir evreden geçti, ama sadece Monet izlenimciliğin gerçek ideallerine bağlı kaldı.

◀ **Geçip giden görüntüler** Monet titreyen renklerden oluşan bu yarı soyut kompozisyonunda, değişen ışığın su üzerindeki yansımalarını yakalamaya çalışmış. Ama yine de nilüferler seçilebiliyor. Nilüferler ve Sığır Ağacının yansıması, Claude Monet, 1916-19

Tam soyut

Hollandalı ressam Theo van Doesburg 1930 sanatın "kendisinden başka anlamı olmadığını" ve "hiçbir şeyin bir çizgi, bir renk, bir yüzeyden daha gerçek olmadığını" söyledi. Fiziksel dünyayı herhangi bir tanıdık görünümde yansıtmayan sanata, temsili olmayan ya da soyut adı verilir.

◀ **Geometrik soyutlama** Keskin köşeli dikdörtgen renk blokları, gerçek dünya ile bağlantıdan kopuktur. Sıralı peyzaj, Ellsworth Kelly, 1952-53.

▼ **Minimalizm** Eva Hesse, küp gibi basit geometrik formların izleyicide belirli duygular uyandıracağına inanıyordu. Varış II, Eva Hesse, ~1960

◀ ◀ **Aborijen dışavurum** Genel simetri içindeki asimmetrik elemanlar estetik bir kompozisyon yaratıyor. Erkeklerin Düşü, Clifford Possum Tjapaltjarri, 1990

Perspektif ve bakış açısı

Boşluk ve derinlik izlenimi uyandırmak isteyen ressamlar için temel yöntem perspektiftir. Perspektifin bazı özellikleri matematiksel olarak gerçekleştirilebilirse de çoğu ressam aynı sonuca sezgileriyle varır. Bakış açısı- ressamın ve izleyicinin resme baktıkları açı- perspektifte belirleyicidir.

Gerçeklik yanılsaması

Rönesans'tan bu yana Batılı ressamların çoğu yassı bir yüzeye yaptıkları resmin gerçek dünyadaki gibi üç boyutlu –hem genişliği hem derinliği varmış-gibi görünmesini istemişlerdir. Bu yanılsamayı gerçekleştirmenin çeşitli yolları vardır. Örneğin uzaktaki bir nesneyi daha ufak çizerek izleyicide derinlik

duygusu uyandırılabilir. Ressamlar çevremizdeki gerçek dünyayı aktarmak için bu yöntemleri yaygın olarak uygularlar. Ama Eski Mısır'dan modern resamlara kadar pek çok sanatçı da üç boyutlu yanılsama yaratmaya ilgi duymamıştır.

Resim düzlemi

Ressamlar resim düzlemi dedikleri zaman resmin düz yüzeyinden cam tabakaymış gibi söz ederler. Ressam dekoratif bir desenle bu düzlüğü vurgulayabileceği gibi, bu cam tabakayı arkasındaki görüntüye açılan bir pencere gibi görsel olarak delip derinlik yanılsaması yaratabilir.

◀ ▶ **Resim alanları** Bu görünüm derinlik vermek için üç alana bölünmüştür. Hareketin ağırlık noktası olan ön plan (1), teknelerin bulunduğu orta alan (2), su kemerinin gerisinde kalan arka plan (3). *Musa'nın bulunuşu, Nicolas Poussin, 1638*

Üst üste bindirme

Resme derinlik kazandırmanın en basit yollarından biri de kompozisyondaki figürleri ya da nesneleri üst üste bindirmektir. İzleyici bunu gerçek dünyanın yansıması olarak algılar, bir nesnenin bir diğzerinin arkasında olması otomatik olarak uzaklık duygusu uyandırır. Ayrıca, nesne ne kadar uzaktaysa o kadar ufak görünür.

◀ ▶ **Pespeşe katlar** Atları ve jockeyleri üst üste bindirmek geriye doğru giden bir uzam duygusu yaratıyor. *Yanış Pisti, Edgar Degas, ~1876-87*

Atmosferik perspektif

Bazen hava perspektifi de denilen atmosferik perspektifte, doğada uzaktaki renklerin yakındakilerden daha soluk ve mavimsi görünmesinden yararlanılır. Ayrıca nesneler net görünüyorsa yakında, bulanıkla görünümdeyse uzakta duygusu uyandırır. Rönesans ressamları ışığın uzaklık belirtmekteki rolünden yararlanmak için genellikle ön planı yeşile, orta planı kahverengiyeye, arka planı mavimye boyarlardı. Daha sonraki ressamlar ise alanlar arasındaki ayrımı belirsizleştirmeye yöneldiler.

▶ **Puslu tepeler** Hava perspektifi en çok peyzajda etkili olur. Resimdeki dağ sıraları orta uzaklıkta mavileşiyor, daha da geride iyice silikleşiyor. *Riesengebirge'de Manzara, Caspar David Friedrich, 1810-11*

▶ **Çin peyzajı** Öndeki detay koyu renk ve belirgin, arkadaki sarp tepeler ise silik. Orta plan iki uzaklığı birbirine bağlıyor. *Söğüt Ağaçları ve Uzaktaki Dağlar, Ma Yuan, Song Hanedani (960-1279)*

Çizgisel perspektif

◀ ▶ **Arkaya doğru daralma** Yolun iki yanı, gözden kaybolma noktasında birleşiyormuş gibi görünür (1). At sırtındaki ufak figür, bakışınızı resmin içine çekerek yol boyunca sürükler. *Kavaklı Yol, David Cox, ~1820*

Düz bir yola bakarken, yolun iki yanı uzaklaştıkça yaklaşmış gibi görünür. Sonunda gözden kaybolma noktası denilen yerde de iki çizgi birleşir. Yolun yan çizgilerinin gerçekte birleşmediğini biliriz, ama bunu uzaklık belirtisi olarak algılarız. Ressamlar, tek bakış açısı ya da tek nokta perspektifi de denilen bu çizgisel perspektifteki matematiği uzaklık duygusu yaratmak için kullanırlar.

BOY KISALTMA

Geriye gitme izlenimi için figürü olduğundan kısa çizmek, çizgisel perspektifin aşırı bir örneğidir. Bu terim, boyun bastırıldığı pozlardaki insan bedeni için kullanılır. Bu yöntemle izleyiciye en yakın kısım bedeninin geri kalanından büyük görünür.

▼ **Boy kısaltma ustası** Bu Rönesans tablosunda İsa'nın boyu çok kısa, ayakları da bağından büyük görünür. O dönemde perspektif daha yeni keşfedildiğinden, boy kısaltma da izleyicilere çok daha çarpıcı gelmiş olmalı. *Ölü İsa, Andrea Mantegna, 15. yy. sonu.*

Bakış açısı

Normal olarak resmin tamamını görmek için büyük bir resmin karşısında biraz geriye gidersiniz. Ayrıca bir ayrıntıyı incelemek için yakından bakmanız, sonra serbest fırça darbelerini görmek için yeniden geriye gitmeniz de doğaldır. Bir sanat galerisindeyseniz, karşınızdaki tablo, aslında kilise, saray ya da ev gibi farklı bir mekân için tasarlanmış olabilir. O yüzden resmin ne kadar yükseğe asılması

gerektiği konusun kûratörün insafına kalmıştır. Oysa ressam, daha resme başlamadan önce onun hangi bakış açısından görüleceğine karar vermiştir. Derinlik ve gerçeklik duygusu uyandırmak için konulmuş kurallar Rönesans'dan 20.yüzyıla kadar geçen süreçte yıkılırken, ressamların çoğu hep tek bir bakış açısını seçtiler. Bir noktada durup, oradan ne görüyorlarsa onu çizdiler.

Portreler

Biri oturan öteki ayakta duran iki kişi konuşurken, birisi konumundan dolayı nasıl üstünlük sağlarsa, ressam ona aşağıdan yukarıya bakış açısı verdiği için otoriter ve heybetli görünüyor. Bir Halberdier'in Portresi, Jacopo Pontorno, ~1528-30

▼ ► **Yukarıya bakış** Bu İtalyan soylusu genç olmasına karşın, ressam ona aşağıdan yukarıya bakış açısı verdiği için otoriter ve heybetli görünüyor. Bir Halberdier'in Portresi, Jacopo Pontorno, ~1528-30

◀ ◀ **Aşağıya bakış** Dışavurumcu ressam Kirchner, kendisine yukardan bakarak ve yüzünü ön plana getirerek, güçsüzlüğünü vurguluyor. Karyola başını pencereden büyük gösteren abartılı perspektif bu güçsüzlük duygusunu daha da pekiştiriyor. Özürlünün Ötoportresi, Ernst Ludwig Kirchner, 1917-20

UZAMSAL ÇARPITMA

Perspektifi çarpıtmak ya da birkaç farklı perspektif kullanmak, normalde nesnelerin gerçek gibi görünmesini sağlayan görsel geleneklere uymadığı için aklınız karışabilir. Paul Klee gibi bazı ressamlar çocuğu bir coşkuyla perspektifle oynarken, de Chirico gibi başka sanatçılar da sizi tedirgin etmek ve düşürdüğünüz duygusunu uyandırmak için perspektif kurallarını değiştirirler. Cézanne, nesnelere gerçek yaşamda nasıl baktığınızı izleyerek onlara çeşitli açılardan bakar.

▼ **Aykırı perspektif** De Chirico bu tabloda bir anda kesiliveren tahta bir yol kullanarak görsel bir çıkmaz yaratmıştır. Bunun etkisi tamamen gerçeküstüdür. Sizi sanki bir trampelenmişsiniz gibi, ön plandaki mankenlere oranla oyuncak ev gibi görünen arkadaki binaların bulunduğu sokağa atlamaya yöneltir. Huzur Kaçırın Müzler, Giorgio de Chirico, 1925

Peyzajlar

Bir peyzajdaki ufuk çizgisi ressamın gözü hizasındadır. Ressam dağ tepesinden aşağı bakan bir bakış açısı seçerek manzarada zeminin daha çok görünmesini sağlar. En yüksek bakış açısı, ressamın resme tam tepeden baktığı kuş bakışıdır. Bunun tam karşısı ise solucan bakışı denilen, yere yatarak yukarıyı gören bakış açısıdır. Bazı ressamlar, tablonun içinde farklı bakış açıları kullanırlar.

◀ ▲ **Yüksek ufuk çizgisi** Bu manzaraya yukardan bakmanıza karşın, özellikle ön planda birkaç açıdan görüldüğü için farklı bakış açıları vardır. L'Estaque'da Kayalıklar, Paul Cézanne, 1879-82

◀ ▲ **Alçak ufuk çizgisi** Hollandalılar, engebesiz ülkelerinden yararlanarak ulusal bir peyzaj geleneği oluşturdular. Bu tabloda ressam gökyüzünün büyüklüğünü vurgulayan alçak ufuk çizgisini kullanıyor. Resmi solda sınırlısa da, sağda sınırsız bir uzantı olduğunu belirtiyor. Patenciler ve Hollanda Manzarası, Salomon van Ruysdael, 17. yüzyıl

Işık ve gölge

Perspektif gibi ışık da ressamın bir resmi gerçekçi göstermek için kullandıkları araçlardan biridir. Işık oyununu kullanarak dümdüz bir tuval üzerinde bile nesneler üç boyutlu gösterilebilir. Nesneler üzerlerine ışığın düştüğü yerlerde daha açık renk, gölgeli yerlerde daha koyu renktir. Rengi siyah ve beyaz bağlamında görmeye "ton" denir.

Işığın yönü

Ressamın ışığı nasıl kullandığına bakarken dikkat edilecek ilk nokta ışığın kaynağıdır. Bunu saptamanın kolay yolu gölgelerin yönüne bakarak ışığın düştüğü noktaları görmektir. Bu, ışık kaynağının yönünü olduğu gibi hangi yükseklikte olduğunu saptamanıza da yardımcı olacaktır. Ressamlar gerçekçi bir tasvir için, hangi yönden gelirse gelsin ışığı yandan vermeyi ya da kontrast tonlar

yaratmak için karşılıklı açılardan gelen ışık kullanmayı seçerler. Gözlerinizi kısarak bakarsanız resimdeki ışıklı ve gölgeli alanları daha iyi seçersiniz. Bazı resimler birden fazla açıdan ışık alırlar. Doğal ışığın temel kaynağı güneştir. Bir iç mekân resminde ışık pencereden gelebilir ya da ressam değişmeyen ve kontrol edilebilen yapay ışık kullanmayı yeğler.

Önden gelen ışık

Işık önden geldiği zaman, resmin ön planındaki hareketi aydınlatır. İnsanları ve nesneleri çok açık renkte gösterir ve arkalarına gölge düşürür. Siz bu gölgeleri göremezsiniz. Önden ışık alan resimlerde figürlerin ve nesnelerin şeklini ve formunu algılayabilmemiz için ışık iki yandan birine yönelen açıyla verilir.

► **Tepeden düşen ışık** Tuvalin sol üst köşesindeki ışık kaynağı, diz çöken Lady Jané'i aydınlatarak onun acınacak haldeki figürünü arkasındaki koyu fonun önünde, ilenye çıkartıyor ve nedimesinin yüzünü aydınlatıyor. Lady Jane Grey'in idamı, Paul Delaroche, 1833

Arkadan gelen ışık

Özellikle peyzajlarda çarpıcı etkisi olan arkadaki ışık kaynağı, ufku parlatarak gözü oraya çeker. Arkadan aydınlanan figürler ya da nesneler koyu renk ve bulanık görünürler, ama çevrelerindeki ışık onlara bir aura katar. Önden gelen ışık gibi arkadan gelen ışık da az kullanılır; çünkü doğrudan izleyiciye bakan ışık kaynağı her şeyi gölgede bırakır.

► **Güneş parıltısı** Resimdeki güneş ufka doğru alçaldığı için izleyiciye doğru uzun gölgeler oluşturuyor. Bir Deniz Limanı, Claude, 1639

Yandan gelen ışık

Sağdan ya da soldan gelen ışık, aydınlık ve gölgeli alanları eşit olarak ayırdığı için portrelerde ve ölü doğada çok iyi sonuç verir. Ressam resmettiği figür ya da nesnenin bütün tonlarını gösterebildiği için şekiller belirgin ve gerçekçi bir somutluk kazanır. İç mekânlarda ışık bazen resimde de gösterilen bir pencereden ya da mum, lamba, ampul gibi yapay bir kaynaktan gelebilir.

► **Gerçekçi aydınlatma** Vermeer bu portrede kızın yüzündeki ışığı ve gölgeyi gösterebilmek için yandan gelen bir ışık kaynağı kullanmış. Işık kızın şapkasındaki canlı rengi vurgulamak için hafif bir açıyla düşüyor. Kırmızı Şapkalı Kız, Jan Vermeer, -1665

Dörtte üç aydınlatma

Tuvalin üst köşelerinden birinin yakınındaki ışık kaynağı iç mekân resimlerinde çok kullanılır. Bu ışık, bütün tonların algılanmasını ve nesneleri öne çıkararak daha somut ve gerçek görünümleri sağlar.

İçten aydınlatma

Bazı resimlerde dış ışık kaynağı yoktur, ışık resmin içinden dışarıya doğru yayılır. İç ışık, janr(gündelik yaşam) gibi belirli resim türlerine uyan bir samimi hava yaratır. Ayrıca, ışığın kutsal beden'lerden fışkıran tanrısal güçleri simgelediği dinsel tasvirler için de çok uygundur.

► **İç ışık** Burada ışık doğumu sizin de çoban gibi görünmenizi sağlıyor. Çocuk İsa'dan yayılan ışık gözü bütün yönlerde gezdiriyor, ayrıca Meryem'in yüzünde de yansıyor. Doğum Sahnesi, Antonio Correggio, 1522-30

Işığın niteliği

Işığın hem kaynağı hem de niteliği formun biçimlenmesinde rol oynadığı için, ressam sadece ışığın nereden geleceğine değil, aynı zamanda ne tür bir ışık olacağına da karar vermek durumundadır. Işık resmin havasını değiştirir. Yumuşak ve hafif ya da sert ve keskin olabilir. Işık kasvetli bir atmosferde yaratabilir, bir yaz gününün neşeli havasını da yansıtabilir. Klastrofobik bir ortam oluşturabileceği gibi, özgürlük duygusu da

verebilir. Bir sanat yapıtına bakarken dikkat edilecek bütün diğer özellikler gibi, ışık da tek başına işlev üstlenmez, genel bir uyum ve denge oluşturmak için renk, üslup ve teknikle kaynaşır. Ressamların hepsi natüralist bir üslup geliştirmezler. İçsel gerçekleri ya da tinsel bir dünyayı betimlemek isteyenler için, ton kontrastları açısından gerçeklik önemli olmadığı için ışık her yönden eşit ve düz olabilir.

Loş ışık

« **Yumuşak tonlar** Sis, Friedrich'in peyzajını bir battaniye gibi sarmalıyor. Kar ve pembemsi gökyüzü iki solgun ışık kaynağı oluşturuyor. Kann içinde öne çıkan koyu renk ağaç dışında ön, orta ve arka planlarda açık tonlardan koyu tonlara ancak belli belirsiz yumuşak bir geçiş var. *Kış Manzarası, Caspar David Friedrich, -1811*

Loş ışık, aydınlık anımlar ya da belirgin gölgeler yaratmadığı ve ton yelpazesini daralttığı için, resmi yumuşaktır. Ressamlar ya sis gibi doğal loş ışık seçerler, ya da filtrelili yapay ışık kaynakları kullanırlar.

Güçlü ışık

Güçlü ışık, parlak aydınlık noktalar ve koyu gölgelerle keskin ton kontrastları yaratır ve ayrıntıları ön plana çıkarır. Güçlü ışık, ton yelpazesinin iki karşıt ucunu vurgulayacak biçimde açı yapan bir kaynaktan geldiği zaman en iyi sonucu verir. Ressamların formu ortaya çıkarmak için ışıkla gölgeyi nasıl dağıttıklarını tanımamak için İtalyanca chiaroscuro (aydınlık-karanlık) terimi kullanılır.

« **Kumlu gerçekçilik** Bu resimdeki güçlü ışık, dramatik ton kontrastları oluşturuyor ve dikkati hikâyenin en önemli noktası olan Aziz Thomas'ın İsa'nın yaralarına dokunduğu yere çekiyor. *Aziz Thomas'ın Kuşkusunu, Antonio Caravaggio, 1602-03*

Spot ışık

« **Işık sütunu** Bu tabloda sanatsal araç ile sembolizm birbirine karışmıştır. Ay ışığı Roma ay tanrıçası Diana'yı simgeler ve hep genç kalmanın karşılığında sürekli uykuya mahkûm edilen Endymion'un güzel yüzüne ve vücuduna dikkati çeker. *Endymion'un Uykusu, Anne-Louis Girodet, 1791*

Bir resmi aydınlatmanın bir başka dramatik yöntemi de bir alana ışın odaklamaktır. Sahnedeki olduğu gibi bu spot ışık, dikkatinizi düştüğü noktaya yönlendirir ve çevresi koyu gölgeli olduğu için spotun aydınlatığı nokta iyice öne çıkar.

Renkli ışık

« **Parlaklık** Öğle güneşi bu sahneyi altın ışıklarıyla aydınlatıyor ve sıcak bir duygu uyandırıyor. *Eragny-sur-Epte'de Elmaların Toplanması, Camille Pissarro, 1888*

Işık bir resme egemen olabilir, Işığı renklendirmek dikkati ona çeker ve renkli filtrenin fotoğrafı etkilemesi gibi resmin bütününü etkiler. Renkli ışık, güneşli ve neşeli ya da kasvetli ve hüzünlü ruh yapısını belirler. Işık renkliyse gölgeler de renkli olur. Sarı bile beyazdan daha koyu olduğu için ton kontrastı azalır. Gölgeler ise siyahtan daha açık tonda olur.

Düz ışık

Bazı Çin resimlerinin dışında, ışık ve gölge Avrupalıların, özellikle de Rönesans'tan Modern çağa kadar olan dönemdeki tutkusudur. Fiziksel dünyayı taklit etmek niyetinde olmayan sanatçılar, resimlerinin üç boyutluluğu gibi görünmesi için ışık ve gölge kullanmazlar.

« **Ruhlar alemi** Ruhun öteki dünyaya yolculuğu ışık etkilerine yer vermeyen stilist bir anlatımla gösteriliyor. Ağaç kabuğuna yapılmış Aborjin resmi, tarihi yok.

« **Renk ilişkileri** Bu resmin görsel dili ton kontrastlarına ya da nesneleri üç boyutlu gösterme çabasına dayanmıyor. *Mavi Kirmızı, Ellsworth Kelly, 1964*

AYDINLIK NOKTALAR

Ressamlar ışığın vurduğu yerleri göstermek için açık renk noktalar kullanırlar. Bunlar bir yüzeyi parlak gösterir ya da sudaki hareketi belirtir. Aydınlık noktalar bir resmin en açık renkleri olduğu için, gece karanlığında ışıklı bir pencere gibi hemen dikkatinizi çeker. Yağlıboya da ressamın genellikle koyudan açık tonlara doğru çalışması ve aydınlık noktaları da en sonunda ilave ederler. Kalın boya etkisi pekiştirir. Aydınlık noktaların etkileyici olması için mutlaaka beyaz olması gerekmez. Örneğin Velásquez, limon sarısı ve açık turuncu kullanırdı.

« **Parlıklar** Beyaz noktalar, basit bir toprak kaseyi parlattırıyor. *Yumurta Pisiren Yaşlı Bir Kadın, Diego Velásquez, 1618*

Malzemeler ve teknikler

Pigment -toz boya- boya yapmak için bir sıvıyla sulandırılır. Bu sıvı malzeme yağ, yumurta ya da sadece su olabilir; bu sulandırıcı malzeme kuruduğu zaman boyanın tabana (çalışma yüzeyine) işlenmesini sağlar. Çizim malzemeleri zaten kuru oldukları için boyadan farklıdır. Pigment tozları kâğıdın içindeki liflere yapışır. Heykelin kendine özgü malzemeleri vardır: Bunlar başta taş olmak üzere, metal, tahta ve çeşitli çağdaş malzemelerdir. Her malzemenin kendi kullanım tekniği vardır. Bazı malzemeler, sanatçının tekniğini sınırlar, diğerleri değişken ve esnek olabilir.

İlk malzemeler

Resim alanında Ortaçağ ve Rönesans sanatçıların tek malzeme seçeneği vardı: Pano (lahşap) üzerine yumurta bazlı tempera ile çalışmak. Kullanılacak tahta yöredeki ağaçlardan seçilirdi; bu sanat tarihçilerine tabloların hangi ülkede yapıldığını saptama fırsatı verir. 14.-16.yüzyıllar arasındaki İtalyan resimlerinin çoğu kavak ağacından panolar

üzerindedir. Flaman ressamılar meşe, Almanlar çam, köknar, ıhlamur ve meşe kullanmışlardır. Sanatçıların bir başka seçeneği de İtalyan kilise ve şapelinde sık görülen fresk tarzında duvar resimleridir. Ortaçağ ve Rönesans sanatçıları genellikle dinsel temaları işleyen resimleri sipariş üzerine yapmışlardır.

Yumurta bazlı Tempera

Yoğun ve gevrek olan yumurta bazlı tempera, dayanıklıdır, renkleri solmaz. Kullanılan malzeme, krema kıvamında macun yapmak için suyla karıştırılan yumurta, çoğunlukla da sadece yumurtanın akıdır. Yumurta birkaç dakikada kuruduğu için ressam resmin yüzeyinde renkleri karıştıramaz ya da impasto (kalın boya) kullanamaz. Fırçasını tarama (yan yana ince çizgiler) yapar gibi kullanarak ince boya tabakalarından formu çıkartmak zorundadır. Sanatçıyı zorlayan bu malzeme yerini yağlıboya bıraktı, ama yakın yüzyıllarda birkaç kez daha kullanıma sokuldu.

► **Kavak ağacı üzerine yumurta bazlı Tempera**
İlk dönem İtalyan ressamı, yumurta bazlı tempera kullanımındaki ustalıklarıyla övünürlü. Çoğu, dönemin Bizans tarzı olan çok yaldızlı resimler yaptı. *İsa'nın Suret Değişimi*, Duccio, 1311

► **Pano kesiti** Tahtalar birbirine yapıştırılır, pürüzsüz hale gelinceye kadar zımparalanır. (1) hayvan tulumu yağıyla tutkallaştırılan (İtalya'da) beyaz alçıtaşıyla ya da (kuzey Avrupa'da) tebeşirle birkaç kat kaplanır (2), sonra boyanır (3) ve yaldızlanır (4).

► **1. Zemin taslağı** Ressam ön taslaklara bakarak en üstteki ince alçıtaşı ya da tebeşir tabakasının üzerine detaylı zemin taslağını çizer. Boyanın inceldiği yerlerde çizim görünür.

► **2. Boya tabakaları** Diz çöken figürün giysisi yeşil toprak ve beyaz kurşunla boyanmış. 380 kez büyütülünce boya ile alçıtaşı arasında siyah çizimler görünür.

► **3. Yaldız kesiti** İsa'nın iaciver giysisinin kıvrımlarını oluşturan çizgiler, Bizans tarzı uyanınca yaldızla boyanmış. 130 kez büyütülmüş bu bölüm boyanın üzerindeki yaldız gösteriyor.

► **Yaldız parçası** 185 kez büyütülmüş bu bölümde İsa'nın giysisinden bir parça yaldızın ağındığı görülüyor ve altından Duccio'nun yaldız yaptırmak için kullandığı tutkalın sarımsı kahverengi görünüyor.

Fresk

Ressam zemin taslağını (detaylı çizim taslağını) duvara işleyip ıslak alçıın üzerine doğrudan su bazlı boyayı vururdu. İtalyanca fresco "taze, kurumamış" anlamında olduğu için Fresk (fresko) adı buradan gelir. Duvarın bölüm bölüm boyanması gerekir. Alçı kuruduğu zaman fresk onun bir parçası durumuna gelir ve alçının ömrü ne kadersa fresk de o kadar dayanır. Ressamlar daha kolay bir yöntemle kuru duvar üzerinde de çalışabilirler, ama boya alçının yüzeyi ile bütünleşmediği için bir süre sonra boyalar dökülebilir. Nemi alçıya zarar vereceği için, fresk ancak İtalya gibi kuru iklimlere uygundur.

► **Fresklerin restorasyonu**
İtalya'daki fresklerin için en büyük tehlike depremdir. Restorasyon uzmanları özgün resmi örtmeden ya da "düzeltmeden" sadece kırılıp kaybolmuş parçaların yerine yenisi koyarlar. Assisi'de S Francesco Kilisesindeki bu fresk 1997 depreminden sonra tamamen restore edildi. *Kilisenin Dört Babası*, Giotto, 1290-95

► **Görünen ek yerleri** Padua'daki Scrovegni Şapeli'nin dört duvarına resim yapan Giotto, her gün ne kadar ışık çıkaracağını hesaplamak zorundaydı, çünkü sabah sadece o bölüm alçılanıyordu. Bir suratın yapılması bir gün alabilecekti, düz renk alanları daha çabuk biterdi. Farklı zamanlarda yapılan bölümler arasında renk ayrımı olmaması gerekirdi, renkler birbirini tutmazsa, ek yerleri belli olur. Görünen ek yerlerine İtalyanca "gün" sözcüğünden "giornate" denir. *İsa'nın Vahitzi*, Giotto, 1303-05

Yağlıboya

Yağlıboyanın temel malzemesi açık havada kendiliğinden kuruyan bitkisel yağdır, zeytinyağı işe yaramaz. 16.yüzyılda İtalya'da ceviz yağı, 17. ve 19. yüzyıllarda Hollanda ve Fransa'da haşhaş tohumu yağı kullanıldıysa da en çok kullanılan ve en iyi sonuç veren keten tohumu yağıdır. Yağlıboyanın

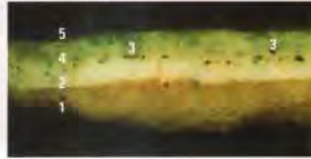
bulunması ressamların hayatını kolaylaştırdı ve 16.yüzyılın ortalarında yumurta bazlı temperanın yerini aldı. Yağlıboya çalışılması kolay bir malzemedir; ressam çeşitli cıvalar kullanabilir. Venedikliler tuvalle çalışmaya başladılar ve panodan çok daha hafif olan bu tabanın kullanımı böylece yaygınlaştı.

Yağlıboya resmin hazırlanması

Yumurta bazlı tempera kullanırken, tabanın (ister ahşap pano ister tuval olsun- yağlıboya için hazırlanması gerekir. Hayvan yağıyla aharlanmış alçıtaşı ya da tebeşir tabakaları, üstteki boya tabakalarının emilmesini önleyecek biçimde örtülebilen pürüzsüz ve emici bir zemin oluşturur. Yağlıboya rengi yoğunlaştırmak, ayrıntıları vurgulamak ve parlaklık katmak için genellikle verniklenir. Altındaki boyadan daha kısa ömürlü olan vernik zamanla kararır.

« Pano resminde boya tabakaları Tebeşir ve hayvan tutkalından oluşan altı tabaka (1) yalıtıcı bir tabakayla örtülmüş (2) Ressam muhtemelen siyah tozlar (3) katarak yeşil boyanın rengini koyulaştırmış (4) Kuruduktan sonra resim verniklenmiş (5) Kıyamet, Jan van Scorel, -1550

Sırlama

Yağlıboya opak olabileceği gibi saydam da olabilir. Ressam yarı saydam, karmaşık ve parlak renkler elde etmek için önce ince boya tabakaları uygular ve bir sonraki tabakayı sürmeden önce alttakinin kurumasını bekler. Sırlama denilen klasik yağlıboya uygulamasının ustası Flaman ressam Jan van Eyck'ti. Van Eyck opak bir tempera zemin üzerine sırlama yapardı.

« Rengin derinliği Birbiri üstüne selofan tabakalar yerleştirir gibi, her sırlanmış tabaka altındaki ve üstündeki tabakaların rengini değiştirir. Bu uygulama türbada görülüyor. Türbanlı Adam, Jan van Eyck, 1433

Ek yeri belirsiz renk karışması

Yağlıboyanın olanaklarından çok etkilenen İtalyan sanat tarihçisi Giorgio Vasari 1550'de "Yağlı boya, rengi pürüzsüzleştirmek, yumuşatmak, güzelleştirmek, daha kolay uyum yaratmak ve gölgelendirmek için gerekli niteliği özünde taşıdığı için, yağlıboya tablonun ressamdan tek beklediği özen ve sevgidir," diye yazdı. Yağlıboyanın en güzel özelliklerinden biri, parça parça ilerlemeyi gerektiren tempera ve freskin tersine, ressama resmin tamamında dilediği gibi çalışma fırsatı vermesidir. Fırça izini belli etmeden bir renkten diğerine geçmek için boyalar resmin yüzeyinde karıştırılabilir.

« Yumuşak ton geçişleri Bu Hollanda ölüdoğa tablosunda, ressam ışığı nesne üzerine düşürmek ve yüzey dokularını göstermek için yağlıboyanın akışkanlığından yararlanmış. Eski malzemelerle bu kadar gerçekçi sonuç elde etmek olanaksızdı. Vanitas (Vanitas Sembolleri: Bu dünyanın geçici olduğunu, maddiyatçılığın gereksiz olduğunu simgeleyen kafatası, mum, saat, devrilmiş bardak ve eskimiş kitap gibi semboller) Pieter van Steenwyck, 17.yüzyıl

Palet bıçağıyla resim yapmak

Daha akışkan hale getirmek ve kolayca çalışabilmek için, yağlıboya genellikle terebentin ya da benzeri bir çözücü (yağ ile karışmadığı için su kullanılmaz) sulandırılır. Tiner boyanın daha çabuk kurumasını da sağlar. Ama yağlıboya impasto denilen yöntemde sulandırılmadan çok yoğun olarak da kullanılır. Eski Ustalar impastoyu sadece resmin ışıklı noktalarına açık renk, opak boya uygularken kullanırlardı. Modern ressamlar ise kalın boya kullanmış olmak için impasto uyguluyorlar.

« Malayla boyamak Frank Auerbach palet bıçağı darbelerinin belirgin olarak görüldüğü impasto üslubuyla tanınır. Gerda Boehm'in Kafası, Frank Auerbach, 1965

« Uygulama Impasto için düz ve dirseği palet bıçakları kullanılır.

« Impasto kesiti Düz, ince tabakalar yerine, tuval (1) kalın, pütürlü boyalarla boyanın (2 ve 3).

BAKIR ÜZERİNE YAĞLIBOYA

Düz bakır ufak boyutta olmak koşuluyla emici olmayan pürüzsüz bir yüzey oluşturur. Detaylı resimler ve ışıkla gölge kontrastını veren parlak renkler için uygundur. Elsheimer gibi bazı ressamlar bakır üzerine resim yapmakta ustalaştılar.

« Ufak boyuttaki güzellik 30x25 cm.lik ufak boyutuna rağmen bakır üzerine yapılmış bu resimdeki ayrıntılar çok güzeldir. Ceres ve Stello, Adam Elsheimer, -1600

Kâğıt üzerindeki malzemeler

Kâğıt emicidir, ama tuval gibi kat kat astar ve yağlıboya kaldırarak kadar sağlam değildir. Ama hafif ve taşınabilir olduğu için çeşitli malzemelerle resim yapmaya uygundur. Kâğıt, kurşun, karakalem ya da sanatçının kullandığı diğer malzemelerin tozlarını kapalı elyafı ağında yapılı. Tamamen pürüzsüz gibi görünen kâğıdın bile çizim malzemelerini emecek elyafı vardır. İnce tabaka halinde sürülen, su bazlı bir boya olan suluboya için kalın kâğıt uygundur. Özel bir işlevi olmasa da dokulu kâğıtlar ilginç yüzeyleri için kullanılır.

Suluboya

İnce boya tabakalarıyla yapılan suluboya resim, saydamdır ve alttaki beyazın görünmesini sağlar. Sanatçıya gerekli olan bütün malzeme boya, su ve fırçadan ibaret olduğu için desen yapmakta çok kullanışlıdır. İlk boya tabakası kuruduktan sonra yenisi sürülerek daha ayrıntılı resimler de yapılabilir.

► **Islak-üzerine-ıslak** Kanalı tasvir etmek için ıslak kâğıdın üzerine kat kat boya sürülmüş. Ressam ışıklı alanları yaratmak için boyayı yer yer süngerle silmiş. *Palazzo Dario, Venedik, Hercules Brabazon, -1870*

◀ **İnce detay** Suluboya geleneksel olarak bitki, kuş ve hayvan çizimlerinde kullanılır. Suluboya çizimin detayını resmin rengeyle birleştirir. *Altın Sütlün, Chi'en-lung dönemi (1738-95)*

Conté kreyonu

Adını 18. yüzyılda yaşamın Fransız bilimadamı Nicolas-Jacques Conté'den alan conté kreyonları, yan yatırılarak tonu koyulaştırmak için kullanıldığı gibi, çizimler için kalem gibi tutularak da kullanılabilir. Conté kreyonlarının pigmentleri mumsu ya da yağlı bir maddeyle harmanlanmıştır, o nedenle pastel boyadan ve tebeşirden daha serttir ve onlar gibi ufalanmaz. Bu pigmentler kâğıda yapışır ve fiksaja iboyayı sabitlemek için sıvı reçine püskürtmek gerek kalmaz.

► **Kadifensi tonlar** Seurat, conté kreyonla yaptığı yumuşak tonlu resimleriyle ünlüdür. Tonu, sadece farklı ton yaratmanın hazrı için kullanır. *"La Grande Jatte" tablosu için etüd, Georges Seurat, 1884*

◀ **Conté kreyon renkleri** Soldan sağa doğru, sepiya, kan kırmızısı, koyu kahverengi temel toprak renkleridir. Beyaz ve siyah da vardır, ancak günümüzde daha geniş bir renk yelpazesi de bulunuyor.

Kurşun kalem

Tahta içine yerleştirilmiş – karbon minerali olan- grafit çubuklar 16. yüzyıldan beri kullanılıyor. 1800'lere kadar "kalem" sözcüğü yanıltıcı olarak ufak fırça anlamına kullanılıyordu. Nicolas-Jacques Conté farklı sertliklerde kurşun kalemler üretti ve bunlar Ingres ve Géricault gibi Fransız ressamı tarafından çok kullanıldı.

▲ **Tarama** Atın sağrısındaki ton, tarama (ince paralel çizgilerden oluşan doku) yöntemiyle yapılmış. *Çıplak Adamın Tuttuğu Şahlanan Aygır, Théodore Géricault, -1820*

Karakalem

Geçmiş antik Roma'ya uzanan karakalemin, resim yapılan yüzeyin üzerinden silinmesi kolaydır. Bu nedenle hataların düzeltilmesini sağladığı ve üzeri kapanınca alttaki çizim önemsiş olduğu için sanatçıların çok tercih ettiği bir malzeme oldu. Karakalem resim bittiği zaman, uzun ömürlü olması için fiksaj yapılması gerekir.

◀ **Açık ve koyu renkler** Karakalemin geniş ton vermek, gerek çizgi çizecek potansiyeli, adamın yüz çizgilerini ve yüzündeki küçük yarıları resmetmek için kullanılmış. *Bir Erkek Baş, Lucien Freud, 1990*

► **Sögüt karakalemi** Karakalem çubukları yapışkan bir kurşunlu iz bırakırlar. Karakalem, yoğun, kadifemsi siyah renk veren macun biçiminde ya da kullanımı en kolay olan kalem biçiminde üretilir.

Pastel

▲ **Canlı renkli desen** Çizim ile resmi pastel kullanarak birleştiren Degas kendini çizgi ile renk veren bir ressam olarak tanımlar. *Mavi Balerinler, Edgar Degas, -1899*

Reçine ya da sakızla harmanlanan pasteller, 200 yılı aşkın bir süredir bugünkü biçimleriyle kullanılıyor. Pasteller çeşitli renklerde hazır boyalar halindedir ve orta ağırlıkta kâğıt üzerine doğrudan uygulanır. Yukarıdaki dansçının arkasında görülen gibi tarama yapmak, bu malzemeyle ton vermek için kullanılan bir yöntemdir. Pastel renkler birbirine karıştırılabilir ya da farklı renkler kat kat sürülebilir.

▲ **Aydınlık noktalar** Degas balerinlerin omuzlarına ve kollarına ışık vermek için alttaki kâğıdın beyazını göstermiş. Kâğıdın rengi, tabloya egemen olan koyu mavinin içinde iyice öne çıkıyor.

▲ **Rengin yoğunluğu** Kâğıdın üstünde mavileri birbirine karıştırmak, balerin kollarında mat, yoğun bir mavi alan oluşturuyor.

Çini mürekkebi

Kandil ismi ile su karıştırılarak yapılan ve ilk kez İ.Ö. 2500 dolaylarında Çin ve Mısır'da kullanılan çini mürekkebi yazı ve çizimde kullanılır. Çinli sanatçılar yazı ile çizgileri bir arada uygularlar. Çini mürekkebi çok özen isteyen ayrıntılı çalışmalarda da kullanılır.

▼ **Mürekkep kalemi** Çok az çizgi kullanarak serbest stilde yapılan bu resim çok etkileyici. *Yvette Guilbert, Henri de Toulouse-Lautrec, 1894*

▲ **Fırça** Bu Çin resminde, şir ve imge çini mürekkebiyle kaligrafik olarak bütünleştirilmiş. *Tavuk, Horozbiziği ve Krizantem, Li Shan, 18. yüzyıl*

Tebeşir

Prehistorik mağara resimlerinde kullanılan bu malzeme, Yüksek Rönesans döneminde Leonardo ile Michelangelo, daha sonra da Rokoko sanatçı Watteau tarafından hak ettiği yere getirildi. Beyaz tebeşir kireçtaşından, kırmızı tebeşir kırmızı topraktan, siyah tebeşir şist gibi taşlardan elde ediliyordu. Günümüzde tebeşir pigmentleri çoğunlukla sentetik olarak üretiliyor, sıkıştırılıp pastel ya da conté kreyon gibi çubuk haline getiriliyor.

▲ **İnsan formu** Gövdenin hareketine göre kaslarını nazari biçim aldığını göstermek için kırmızı tebeşir kullanılmış. *Ademin Yaradılışı için Etüd, Michelangelo, -1508*

Resim basmak

Baskı en büyük avantajı sanatçının aynı resmi defalarca basabilmesidir. Resim, metal, tahta ya da başka malzemeden yapılmış klişeden kâğıt üzerine basılır. Başlıca iki baskı türü vardır: Tahta ya da metal kalıpla yapılan rölyef baskılarda sıyah olması gereken yerler kabartma bölümün üzerinde bırakılır, diğer yerler oyulur,

Gravür ve hakketme gibi oyma baskılar mürekkeplen bir merdaneden geçirilir. Daha modern bir yöntem olan litografide (taş baskı) baskı yassı bir levhadan alınır. Yağ ile suyun ayrışması, mürekkebi çeken ve çekmeyen bölümleri ayırır. Serigraf ise boyanın alttaki kâğıda fırçayla sürüldüğü bir şablon yöntemidir.

Tahta klişe

▲ **Grafik desen** Belçikalı grafik sanatçı ve gravürücü Frans Masereel kâğıt üzerinde beyaz olacak yerleri tahtadan oyarak çıkarıyor. Tahta klişeyle basılan resimler ton kontrastı olan imgeler oluşturur. *Öptüçük, Frans Masereel, 1924*

Tahta klişeden baskı yapmak için, resim bir tahta blok üzerine çizildikten sonra boş kısımları oyularak çıkarılır ve basılacak bölüm kabartma olarak kalır. Desen kâğıdın üzerine sıyah olarak basılır, diğer bölümler beyaz kalır. Kabartma yüzeyler eşit yükseklikte olduğu için gravürücü renk yoğunluğunu değiştiremez. Çizgilerin belirgin olması için oyulan tahtanın baskı işlemine dayanacak sertlikte olması gerekir.

Litografi (Taş baskı)

Desen yağlı tebeşirle yağ ve suyu emen kireçtaşı ya da eşdeğerde sentetik bir tabaka üzerine (günümüzde çinko ve alüminyum kullanılıyor) çizilir. Çizim tamamlanınca taş ıslatılır. Su taşın sadece yağsız olan bölümlere işler. Yağlı mürekkep taşın üzerine sürülünce, ıslak yüzey mürekkebi emmez ama mürekkep yağlı tebeşire yapışır ve desen kâğıda aktarılır. Taşın değişik bölümlerine farklı renklerde mürekkep sürerek çok renkli baskı elde edilir.

▲ **Afişler** 19.yüzyılda göz alıcı afişler basmak için çok renkli litografi yapıldı. Bu yöntem sanatçının çizgiyle rengi karışmasına olanak yarattı. *Simpson Zinciri, Henri de Toulouse-Lautrec, 1896*

▼ **Baskıyı kişiselleştirmek** Amerikalı sanatçı Jasper John'un yapıtlarının büyük bölümü baskıdır. Burada "Numeraller" adlı yapıtının kurşuna döktürmüş versiyonu için balmumu kalıp hazırlarken görülüyor. 1968

Metal oyma baskı

▲ **Serbest çizgiler** Rembrandt büyük bir grafik ustasıydı. Gravürleri, kullandığı yöntemle uygun serbest çizgilerini gösterir. Gravürlerine tarama yöntemiyle ton vermiştir. *Karısı ile Birlikte Otoportre, Rembrandt, 1636*

Metal bir levha aside dayanıklı balmumu veya reçine ile kaplanır, sonra iğne ile üzerine desen işlenir. Levha asit banyosuna sokulunca desenin çizgileriyle kaplamadan açığa çıkmış olan metal aşınır ve çukurlaşır. Sonra da mürekkeplenerek baskı yapılır.

Hâkhetme

Hakkâk deseni metal bir levhaya oyarak işler. Oyuntu ne kadar derin olursa çizgi o kadar belirgin olur. Levha mürekkeplendikten sonra silinir ve mürekkep sadece oyulmuş çizgilerin içinde kalır. Sonra levha ve ıslak kâğıt baskı makinesinin merdanesinden geçirilir, merdanenin basıncı kâğıdın metal üzerindeki yivlere girmesini sağlar ve desen kâğıda aktarılır.

► **Grenli çizgiye karşı keskin çizgi** Hakkâk, hakkâk kalemi denilen ve "V" biçiminde yiv açan sivri uçlu bir alet kullanır. Böylece keskin ve belirgin bir çizgi elde eder (1). Pütlürlü bir dokuda asit yer yer aktığı için çizgiler de daha grenli olur (2).

◀ **Keskin çizgi** Dürer'in yapıtı hâkkedilmiş çizgilerin ne kadar keskin ve belirgin olduğunu gösteriyor. Bu yöntem hakkâkın çok usta ve özenli olmasını gerektirir. *Nemesis (Büyük Talihi), Albrecht Dürer, ~1501-02*

Serigraf baskı

Kumaşa baskı yapanların kullandığı gelişmiş şablon baskı yöntemi 1930'larda ABD'de geliştirildi. Bu yöntemde çok ince dokulu ipek bir perde tahta kasmağa gerilir, üzerine desen oyulmuş şablon yerleştirilir, altına da kâğıt konur. Renk, şablonun deliklerinden geçerek ipeğe bastırılır ve desen kâğıda geçer.

▲ **Baskı işlemi** Şablon rengin alttaki kâğıda basılabilmesi için yerine yerleştirilir.

◀ **Carpıcı desen** Serigraf bu desende olduğu gibi canlı renklerin basılması için ideal bir araçtır. *Start 2000, Bridget Riley, 2000*

Modern malzemeler

20. yüzyılda ortaya çıkan farklı malzeme bolluğu sanatın amacının yeniden tanımlanmasını gerektirdi. Sanatçılar artık gerçeği aynen yansıtmak zorunda değillerdi; çünkü fotoğraf bunu daha iyi yapıyor ve savaşların öyküsü ya da dinsel ve tarihsel konuların aktarılması gibi başkının geleneksel anlatıcı rollerinden çoğunu da filmler üstleniyordu. Yeni malzemelerin icadı sanatçılara farklı çalışma yöntemleri kullanma fırsatını da verdi. 1950'ler ve 60'larda akrilik resim de devrim yaptı; plastik ve polimer ise üç boyutlu çalışmalarda yeniliklere yol açtı.

Kolaj

20. yüzyılın başlarında Kübist Pablo Picasso ve George Braque, geleneksel olarak yapıştırma defterlerinde kullanılan kolaj yöntemini sanatsal bir forma dönüştürdüler. Fransızca yapıştırmak anlamına gelen *coller* sözcüğünden türetilen kolaj, gazete kupürlerini, fotoğrafları ve başka basılı malzemeleri, aynı zamanda boya da kullanarak düz bir yüzeye yapıştırarak oluşturulan bir kompozisyonudur. Tanım olarak, kolaj, tek bir yapıtta karışık (birden fazla) araçlar kullanma yöntemi diyebiliriz. Karışık araçlar terimi, farklı boya türleri ya da boya ile çizimin bir arada uygulanışı için de kullanılır.

◀ **Modern anlatım**
Endüstrileşmiş bir dünyada yaşamın ne kadar kasvetli olduğunu anlatmak için kahverengi kâğıt üzerine gazete kâğıdı parçaları, fabrika bacaları ve çöpten insanlar işlenmiş. *Endüstriyel Peyzaj*, Julian Trevelyan, ~1950

Akrilik

Yağlıboyanın resim alanındaki yüzlerce yıllık egemenliğinden sonra 1940'larda akrilik boya geliştirildi. Pigment, akrilik polimer ve dokuyu, dayanıklılığı, sürekliliği kontrol eden kimyasal maddelerden oluşan akrilik boyalar su ile inceltilecek suluboya gibi kullanılır ya da yağlıboya gibi kalın olarak uygulanır. Akrilik boyanın en büyük avantajı birkaç saatte kurumasıdır. Akrilik, her türlü yüzeye tek başına ya da başka malzemelerle birlikte uygulanabilir ve kolajlarda da yapıştırıcı işlevi yapar. Akrilik çok geniş bir boya ve cila yelpazesi içinde seçenekler sunar.

▲ **Akrilik palet** Renkler sıvıdan macun kıvamına kadar çeşitli yapıdadır. Su katılınca daha da sulanır. Çeşitli yoğunlukta pigmentler ve mat, parlak, (yükandaki gibi) metalik ya da opak, yarı-opak ve saydam cila çeşitleri vardır.

▲ **Kalın boya** Hoyland impasto akrilik resmin yüzeyinden rölyef yapacak kadar kalını uyguluyor. *Elveda Cennet*, John Hayland, 1995

► **Parlak yüzey** Bu minimalist resimde pürüzsüz zemindeki ince, düşey çizgiler fırça izini belli etmiyor. *İsimsiz No.72*, Agnes Martin, 1990

Montaj

Montaj, kolajın üç boyutlu biçimidir. Bu terimi 1953'te Fransız sanatçı Jean Dubuffet, ev eşyaları gibi buluntu nesnelerden oluşan bir kolajı tanımlamak için icat etti. Montaj, gündelik yaşamdaki nesneleri sanata dönüştürür. Bu sözcük daha çok farklı fotoğrafların parçalarını fotomontajla birleştirerek oluşturulan yeni imgeler için, ya da Marcel Duchamp'ın *Çeşme* (Bkz.st.467) adlı yapıtı gibi hazır malzemelerden yapılan tablolar ve enstasyonlar için kullanılır.

▼ Buluntu nesneler

Boya fırçası, şapka, kâğıt, sopa gibi çeşitli nesneler karışık malzemeden yapılmış bir montaj oluşturuyor. *Eyer Gereçleri*, *Yer Ölçüm*, *Görevlisinin Araçları*, Tim Starinec, 1982

Enstasyon

Enstasyon, belirli bir yerde yapılan üç boyutlu yapıttır. Bunlar sanatçının sökülüp başka bir yerde yeniden monte ederek yaratabileceği gündelik nesnelerden yapılır. Burada önemli nokta, sanatçının yaptıktaki elinin resim ya da heykeldeki gibi belirgin olmamasıdır.

▲ **Vitrav duvar** Bu enstasyon çekik cubuklarla çerçevelenmiş renkli camlardan oluşuyor. Kullanılan malzeme göreve geleneksel olsa da boyutun büyüklüğü bu yeni sanat türünün tipik özelliğidir. *Cam Duvar*, Brian Clarke, 1998

Heykel

Heykeltıraşlar taş, tahta, fildişi gibi sert malzemeleri yontarak, kil gibi yumuşak malzemeleri de yoğurarak heykel yaparlar. Metal heykeller dökme ya da kaynak yöntemiyle yapılır. Yapıların üzerindeki heykeller, yüzeyden yüksek ya da alçak rölyefler biçiminde olur. Geçmişte rölyefler hikâyeleri üç boyutlu formda anlatmak için mezarlara, lahitlere ve bronz kapılara işlenirdi.

Taş

Kireçtaşının kristalize edilmesiyle oluşan mermer ve taş çok sert olduğu için bu malzemeleri yontmak çok zahmetlidir. İlk dönem heykellerinin stilize olma nedeni belki de budur, çünkü gerçekçi figürlerden daha kolay yontulabilirler. Günümüz heykeltıraşlarının kullandığı araçlar Michelangelo'nun devrindekilerle aynıdır: yassı ve dişli keski ve kalem, çizgi ve delikler yapmak için matkaplar, çekiçler ve koltukaltı gibi yerleri işlemek için eğeler.

▼ **Heykeltıraş iş başında** Eric Gill, 1930'larda BBC'nin Londra'daki merkez binası için yaptığı dört heykel grubundan Prospero ve Ariel'i yontuyor.

▲ **Tamamlanmamış yapıt** Bu henüz bitmemiş heykel, Michelangelo'nun figürü mermer kütenin içinden nasıl "kurtardığını" gösteriyor. Bu, Papa II. Julius'un mezarı için yapılan dört heykelden biridir. *Uyanan Köle*, Michelangelo, 1519-20

Ahşap

Ahşap heykel de taş gibi yontularak yapılır, ama tahta daha yumuşak olduğu için çalışması kolaydır. İhlamur ağacı gibi bazı ağaçlar çok yumuşak olduğu için ayrıntılar incelikte yontulabilir. Bu nedenle 1500'lerde Almanya'da mihrap panoları için yapılan heykeller ihlamur ağacından yontulurdu. Meşe ve ceviz sert oldukları için yontulmaları daha zordur, ama nemli ortamlarda çürümezler.

▼ **Ahşap figür** 19. yüzyılda Hristiyan misyonerler yok ettikleri için Polinezya'ya da tann figürlerinden ancak birkaçı günümüze kalabilmiştir. Cook Adaları'ndaki Rarantonga'dan nü figür. Tarihi bilinmiyor.

▲ **Boyalı ahşap heykel** Günümüzde heykeltıraşlar ahşabın doğal rengini ve dokusunu ön plana çıkarıyorlar, ama geçmiş yüzyıllarda ahşap yontuların boyanması yaygındı. *İsvet gemi aslanı figürü*, 18. yüzyıl

Bronz

Bakır ile kalay alaşımı olan bronzdan yapılan heykellerde, buz küpleri yapmak için kullanılan yöntemle benzeri mum modelaj tekniği (Bkz. sağdaki kutu) uygulanır. Bronz, bir kalıptan dökülür. 18.yüzyıldan bu yana kalıplar "parça kalıp" adı verilen bölümlerden yapılır, böylece kalıp heykelin birden fazla kopyasını yapmak üzere sökülüp yeniden takılabilir. 18.yüzyıla kadar heykeli çıkarmak için kalıbı kırmak gerektiğinden ancak tek heykel yapılabilirdi.

▲ **Heykeltıraşın atölyesi** Henry Moore, desen ve gravürün yanı sıra taş, tahta ve bronz heykeller yaptı. Ömrünün son yıllarında en çok kullandığı malzeme dökme bronzdu.

◀ **Bronz heykel** Mum modelaj yönteminde bitmiş yapıtın orantılarını değiştirmek amacıyla model büyütülüp küçültülebilir ve dökümün birkaç versiyonu yapılabilir. Bütün metaller patına (yüzey rengi) gelişir. Bronz üzerindeki patina genellikle yeşilimsidir. *Kalkanlı Savaşçı*, Henry Moore, 1952

MUM MODELAJ

Bronz heykel yapmak için, heykeltıraş önce istenilen biçimde bir model yapar. Mum modelaj tekniğiyle bu model balmumuna batırılır ve alçıyla kaplanır (1). Balmumunun yerini eritilmiş bronz alır. Bronz sertleşince (2) alçı kalıp kırılır. Bronz heykele son halini vermek için zımparalanır ve cilalanır (3). Uzanmış Anne ve Bebek heykeli için çalışma Modeli, Henry Moore, 1982

Renk

Renk, resmin en heyecan uyandıran öğelerinden biridir, ama tam olarak nedir? Renk teorisinin temel ilkelerini kavramak, ressamın rengi nasıl kullandıklarını ve yönlendirdiklerini analiz etmenize yardımcı olacaktır. Ressam, işlediği konunun etkisini arttırmak için rengi, kompozisyon, perspektif, ışık ve gölge ile birlikte kullanır.

Renkleri karıştırmak ve karşılaştırmak

Işığın özellikleri rengin görünmesini sağlar. Işık farklı dalga uzunluklarında hareket eder ve gözlerimiz (ve beynimiz) o farklı dalga uzunluklarını farklı renklerle algılar. Gördüğümüz dalga uzunlukları dizisine görünebilir spektrum (tayf) denir. En kısa dalga uzunluğu mor, en uzununu da kırmızı olarak görünür. Sanatçılar, bazı dalga uzunluklarını emen, diğerlerini yansıtan toz pigmentlerden yapılan boyaları kullanırlar. Fiziksel dünyadaki bütün renkleri gibi, bir resimdeki renkler de aslında yansıtılmış ışığın renkleridir.

Renk çarkı

Sanatçıların renk algılaması ve kullanımı Fransız kimyacı Michel Eugène Chevreul'un katkısıyla 19. yüzyılda tamamen değişti. Chevreul, Paris yakınlarındaki Gobelins goblen fabrikasında Boya Bölümü Müdürü olarak çalışırken, renklerin desen üzerinde yanında durdukları renge göre daha parlak ya da daha mat göründüklerini farketti. Chevreul renklerin birbirlerini nasıl değiştirdiğini göstermek için bir renk çarkı hazırladı. Bu çark, üç ana rengi -kırmızı, sarı, mavi- ve iki ana rengi karıştırarak oluşturulan ara renkleri gösterir. Chevreul'un buluşu 19. yüzyıl sonlarında İzlenimci ressamların renk kullanımına temel oldu. Daha öncemi yüzyıllarda ressamlar renkleri sezgileriyle bulup kullanıyorlardı.

► **Teknik malzeme** Renk çarkı, gökkuşağının renklerini bir daire üzerinde birbirine bağlar. Çarktaki renkler kırmızı, turuncu, sarı, yeşil, mavi ve mor'dur.

Ana ve ara renkler

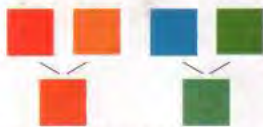
Kırmızı, sarı ve mavi pigmentler başka renkleri karıştırarak elde edilemez, o yüzden onlara ana renkler denir. Bütün diğer renkler, ana renklerin karıştırılmasıyla oluşur: kırmızı-sarı, sarı-mavi ve mavi-kırmızı karışımından ara renkleri ortaya çıkar.

▲ **Ana renklerden ara renkleri oluşturmak** Kırmızıyla sarı karışınca turuncu, sarıyla mavi karışınca yeşil, mavile kırmızı karışınca mor elde edilir.

Başka renk karışımları

Bir ana renkle bir ara renk karıştırıldığında zaman zaman da sarımsı yeşil ya da kırmızımsı mor gibi üçüncül bir renk ortaya çıkar.

▲ **Üçüncül renkler** Kırmızıyla turuncu karışımı kırmızımsı turuncu, mavile yeşil karışımı mavimsi yeşil olur.

Sıcak ve soğuk renkleri

Renkler bazen "ısı"larına göre tanımlanır. Sıcak renkler kırmızı-turuncu-sarı dizisindeki renklerdir. Soğuk renkler ise renk çarkında sıcak renklerin tam karşısındaki mavi-yeşil-mor sıralamasıdır. Sıcak renkler izleyiciye doğru öne çıkarken, soğuk renkler daha geride kalır.

▲ **İki aşırı uç** Kırmızı sıcaktır ve izleyiciye doğru atak yapar, mavi ise soğuktur ve geri plana çekilir.

Tamamlayıcı renkler

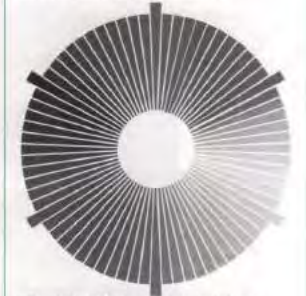
Her ana renk, renk çarkında bir ara rengin tam karşısındadır. Bu ikililer ton ve ısı açısından farklıdır ve birbirlerinin karşısında titreşirler. Yan yana geldikleri zaman biri diğerini daha parlak gösterir.

▲ **Renk kontrastı** Tamamlayıcı renkler sarı ve mor, mavi ve turuncu, kırmızı ve yeşildir. Sarı ve mor ton olarak birbirinin karşıtıdır. Diğer iki ikili ise sadece ısı yönünden birbirinin karşıtıdır.

TON

Renklerin açıklığını ve koyuluğunu belirten tonları vardır. Her renk, en açık ton olan beyaz katarak açık renk olur, en koyu ton olan siyah katınca da koyulaşır. Tonun, rengin saf halinden daha koyu gölgeleri, rengin saf halinden daha açık parlaklıkları olur.

▲ **Tonal değer** Renk çarkının siyah-beyaz versiyonunda siyah ve beyaz olarak görülen renklere ton adı verilir.

Renk yoğunluğu

Saf pigment canlı renktir ve "doymuş" olarak tanımlanabilir. Su ya da başka bir inceltici veya başka bir renkle karıştırılınca "doymuş" niteliği zayıflar. Saf renk parlaklığı, başka renkle karıştırılınca daha mat görünür. İzleyici, baktığı rengin yoğunluğunu o rengin çevresindeki renklerin parlaklığına ya da matlığına bağlı olarak farklı algılar.

▲ **Parlak ve mat** Bütün renkler gibi kırmızı da, pigmentin doymuşluğu inceltilecek (soldaki şekil) ya da başka bir renk katarak (sağdaki şekil) matlaşır. Saf kırmızı çok parlak olduğu için yanındaki renklere daha mat görünmesine neden olur.

Yarı saydamlık

Suluboya gibi bazı boyalar yarı saydamdır, altındaki rengi görebilirsiniz. Diğer renkler ise opaktır, bunlar alttaki rengi tamamen örter. Yağlıboya ve akrilik, boyanın türüne ve kullanış biçimine göre yarı saydam ya da opak olabilir.

▲ **Opaklık** Bir renk altındaki rengi tamamen kapatırsa (soldaki şekil) ona opak denir. Yarı saydam boya ise alttaki boya tabakalarını görünmesini ve üstlerindeki renklerin değişimlerini sağlar.

Ressamlar, rengi nasıl kullanır?

Doğada da sanatta da, izleyicinin algısı açısından rengin büyük önemi vardır. Ressamlar manzarada gördükleri renkleri yeniden yaratmak için rengi doğalcı bir yaklaşımla kullanmayı seçebilirler. Geleneksel tanımıyla çimen yeşil, su mavidir; ama yakından bakılınca pek çok farklı renklerden oluştuklarını görebiliriz.

Etki yaratmak

Ressam, renk çarkında birbirine yakın olan renkleri (Bkz. karşı sayfa) tabloda yana yana kullanırsa bu renkler birbirleriyle uyum içinde olurlar. Tam ters etki yaratıp renklerin dikkati çekmesi için, tamamlayıcı renkler bir arada kullanılabilir. İzlenimciler ve modern ressamlar zıt renklerin görsel etkisini özellikle seçerler; ama bu teori bilinmeden yüzlerce yıl önce ressamlar sezgileriyle tamamlayıcı renkleri bir arada kullanmaya yönelmişlerdi.

▲ **Ana renklerle oynamak** Bu tablo ana renklerin çarpıcı, çocuksu tazelikliğini yansıtır. Saf siyah ve beyaz nötr renkleri de tipki ana renkler gibi onlar da başka renklerin karışımından elde edilemezler. *Guvaş, Alexander Calder, 1974.*

▲ **Suya vuran ışık** Monet ışığın sudaki yansımalarının sürekli değişmesine hayrandı, bunu resimlerinde yeniden yaratmak için Chevreul'un teorisinden (Bkz. Karşı sayfa) yararlandı. Algılagelmiş mavi gökyüzü, yeşil yaprak geleneğini sorgulayarak resimlerinde gördüğü renklere ve canlı tonlardaki gölgelere yer vermedi. *Argenteuil, Claude Monet, ~1872-75*

▲ **Tamamlayıcı ikililer** Kayıkların turuncumsu kırmızıları ve sudaki yansımaları, parlak yeşil otlarla kontrast oluşturuyor. Aynı şekilde yelken direklerinin parlak sarıları da tamamlayıcı renkleri olan mor gölgelerle kontrast yapıyor.

Uzaklık

Ressamın yassı tuval üzerinde uzamı yansıması yaratmak için yararlandığı bir yöntem de hava aynı zamanda atmosferik denilen perspektifi kullanmaktır. Kısa mavi dalga uzunlukları atmosferde uzun dalga uzunluklarından daha hızlı yol aldıkları için uzaktaki nesneler giderek daha solgun ve mavi görünürler. Ressamlar manzara resimlerine derinlik kazandırmak için mavi ve gri kullanırlar. Aynı ilke daha kapalı alanlarda da uzaklık duygusu uyandırmak için geçerlidir.

▲ **Sıcak ve soğuk renkler** Turner, bu tabloda sıcak ve soğuk renklerin çekici ve itici özelliğini kullanıyor. Ön plandaki sıcak altın renkleri öne çıkarken maviler ufka doğru geniliyor. *Constance Gölü, JMW Turner, 1842*

▲ **Sıcak renkler** Cézanne hemen göze çarpan sıcak renkleri kullanarak meyveleri öne çıkarıyor. Bezin, kâsenin ve fonun öndeki meyvelerden uzakta olduklarını belirtmek için onları mavimsi renklere boyuyor. *Meyveler, Paul Cézanne, 1879-80*

Duyguların anlatımı

"Mavi hüznün" ya da "kırmızı (ateşli) coşku" gibi deyimler, rengin konudan bağımsız bir duygusal etki yaratmasından kaynaklanmıştır. Soyut sanatın gelişiminde en önemli sanatçılardan biri olan Wassily Kandiski, nesneleri kopya etmek için değil, duygulan ifade etmek ve izleyicide duygu uyandırmak için form ve renk kullanılması gerektiği görüşündeydi. İzleyiciye duygu yansıtan ve onda duygu uyandıran sadece canlı ana ve ara renkler değildir. Kahverengi gibi ana ve ara renklerin karışımından yapılan üçüncül renkler de izleyiciyi etkiler, ama onların etkisi diğerleri kadar güçlü değildir.

▲ **Dingin mavi** Bu kompozisyon sol tarafın dünyevi varoluşa, sağ tarafın tinsel varoluşa ilişkin olması için ikiye bölünmüş. Sağ yarının egemen rengi "cenneti çağırıyor", "dingin" mavi. *Doğaçlama 19, Wassily Kandiski, 1911*

Düşünceli atmosfer

Kahverenginin tonları ile siyah ve beyazın kontrastlarıyla sınırlanmış olan bu tek renkli çalışma, evdeki sahnenin sessizliğini ve dinginliğini yansıtır. *Odada Dikmiş Diken Kadın, Wilhelm Hammarsholm, ~1900*

Pigmentler

Bir sıvıyla karıştırılınca renk üreten toz halindeki maddeye pigment denir. Pigment, sıvı içinde erimez, enise boya olurdu. Pigment, bir takım koşullara bağlı olarak yağlıboyalarda ve suluboyalarda kullanılabilir. Örneğin fresk pigmentlerinin alçı üzerinde sonuç vermesi için alkaliye dirençli olması gerekir. Geleneksel Rönesans pigmentleri, ya -kurşun-kalay sarısı gibi yapay bileşiklere dönüştürülen- kaya ve toprak türü minerallerden ya da organik

kaynaklardan elde edilirdi. Örneğin çivit mavisi çivit bitkisinden, kırmızı denilen parlak kırmızı da kırmızı böceğinden üretilir. Bitki kökenli pigmentler zamanla solar, öteki pigmentler de koyulaşabilir. Bakır alaşımından türetilen yeşil sır yüzyıllar içinde kahverengine döner.

Ana pigmentler

En değerli mavi, lapis lazuli mineralinden türetilen (ultramarine) lacivettir. Bu pigment, bugün kuzeydoğu Afganistan sınırları içinde kalan tek bir maden kaynağından elde edilir. Lacivert bilesine pahalı bir renktir ki, tablo siparişi verenler bu rengin resmin neresinde (genellikle Madonna'nın pelerinde) kullanılabileceği konusunda ressamla aynı bir sözleşme yaparlardı. Kobalttan elde edilen pigment gibi daha ucuz maviler gökyüzünde kullanılırdı. Tek yoğun kırmızı pigment ise ya doğal kaynak sülüğünden elde edilir, ya da sentetik olarak üretilirdi. Kurşun-kalay karışımı sarı çok eskiden beri kullanılırdı, sarı aşıboyası da çok yaygındı.

▲ ► **Lacivert ve parlak kırmızı** Bu tabloda en güzel mavi sayılan ultramarine (lacivert) Ariadne'nin giysisinde, parlak kırmızı (vermilion) da kuşağında kullanılmış. Bu tablo restore edildiği halde her iki pigment de yağlıboyada tonları bozulmadan kalabilmiş. Baküs ve Ariadne, Tiziano, 1520-23

◀ ▲ **Sarı aşıboyası** Bu pigment Yahuda'nın giysisinde kullanılmış. Kumaş kıvrımlarına gölge vermek için renk çok yoğun uygulanmış, açık renk yerleri belirlemek için de pigment beyazla karıştırılmış. İsa'ya İhanet, Scrovegni Şapeli Freski, Giotto, -1305

Toprak renkleri

Mat kırmızı ve sarı renkler veren, sıcak, doğal sienalar (kırmızısı kahverengi), ombralar (kırmızıya çalan kahverengi), sarı aşıboyalan Rönesans ve Barok dönemi ressamlarının paletlerinde en sık rastlanan renklerdi. Toprak renkleri yağlıboyada çok iyi sonuç veriyordu ve çok ucuzdu. Bu boyalar ya olduğu gibi kullanılır ya da daha zengin bir ton vermek için kahve gibi kavrulurdu. Rembrandt gibi bazı ressamlar, panoya ya da tuvale bir toprak renkleri karışımıyla astar atarlardı. Bu astar üstüne vurulan boya katları arasından parlardı. Öteki soğuk renkler tablonun fonundaki sıcak renklerle kontrast oluştururdu.

◀ ▲ **Yanık Siena, İspanyol kahverengisi (toprak boya), Yanık ombr** Resme sıcaklık veren alttaki toprak renkleri, gömleğin yoğun beyazını ve gri gölgeleri öne çıkarıyor. Derede Yıkılan Kadın, Rembrandt, 1654

Siyah ve beyaz

▲ **Tonal kontrast** Yakada kullanılan kurşun beyazı fonla kontrast oluşturarak dikkati modelin yüzüne çekiyor. Bir Erkek Portresi, Frans Hals, -1643-45

Karbon bazlı siyahlar mangal kömüründen ya da yanmış kemikten yapılırdı. Bu boyalar fildişi külünden yapılan siyahın öncüsü sayılır. Kurşun beyazı yağlıboya resimde çok kullanılır ve boyanın çabuk kurumasını sağlar. Yağlıboya ne kadar çabuk kurursa o kadar kalıcı olur.

PİGMENTLERİN HAZIRLANIŞI

Rönesans ressamlığı bir takım işiydi. Çıraclar mesleği öğrenmek için renkleri karıştırmakla başlayıp yaklaşık dört yıl eğitilirdi. Toprak pigmentlerini kendileri toplarlardı, zor bulunan pigmentleri de satın alırlardı. Pigmentleri, kullanılmak malzemeye iyice harmanlanacak kadar dövüp toz haline getirirler ve olabilecek en çarpıcı, en yoğun renkleri elde etmeye çalışırlardı. Malzemeleri hazırlamayı öğrendikten sonra çıraclar çizim ve boya aşamalarına geçerlerdi.

► **Azurit** Bu morumsu mavi pigment dövüldüğü zaman yeşilimsi bir renk alır ve gökyüzü için kullanılmaz. Rönesans döneminde bu pigment daha çok astar olarak ya da çok pahalı laciverte ucuz bir alternatif olarak kullanılırdı.

◀ **Ortaçağ ressamının atölyesi** Bu elyazmasındaki teship bir kadın ressamın yumurta bazi tempera ile Madonna ve Çocuk ikonası yaptığını gösteriyor. Ressamın fırçaları arkasında duruyor, çırak da taşıya pigmenti dövüyor. Yumurta bazi tempera çok çabuk kuruduğu için pigment saboya sürülmeden hemen önce yumurtayla karıştırılırdı. Fransız ekolu, 1402

Teknolojik ilerlemeler

18.yüzyılın sonlarında pek çok kalıcı pigment keşfedildi; 19. yüzyılın ortalarında da çok sayıda yoğun, yeni renkler ortaya çıktı. Ambalaj yöntemleri de gelişerek boya ların kolay taşınmasını ve kolay kullanımını sağladı. Bu teknik gelişmeler, ressam ların çalışma yöntemlerini değiştirdiği gibi amatör sanatçılara da resim yapmanın yolunu açtı.

19. yüzyıl

19.yüzyıl öncesinde ressam ların çok sınırlı pigment seçenekleri vardı, 1800'lere doğru krom keşfedildi ve krom sarısı, krom yeşili, kadmiyum sarısı (limon sarısı), turuncu ve kırmızı ressam ların ekonomisinin elvereceği renkler oldu. Napoli sarısı kurşun-kalay sarısının yerini aldı. 19.yüzyılda yapay boyalar mor, kalıcı maviler ve (sonradan zehirli olduğu anlaşılan) zümrüt yeşili gibi yeşiller ve kobalt mavisi üretmeyi sağladı. Bu pigmentlerin renkleri güçlü, ucuz ve sentetikti; üstelik yağlıboya dan suluboyaya kadar her malzemeyle kullanılabiliyorlardı. Artık lacivert bile sentetik olarak üretiliyor ve Fransız ultramarine'i adını taşıyordu.

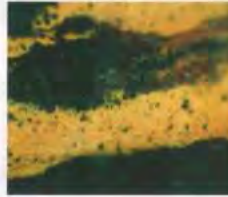

► **Taşınabilir malzemeler** Manet izlenimci arkadaşı Monet'in açıkavada çalışırken resmini yapmış. Portatif şövalerler, tuvaler ya da hazır satılan boya tüpleri olmasaydı iki ressam da böyle resimler yapamazdı. *Monet Yüzer Atölyesinde*, Édouard Manet, 1874

◀ **Tamamlayıcı renkler** Renoir turuncu kayığın rengini daha da çarpıcılaştırmak için kontrast olarak mavi kullanmış. Suyun kesitli (sağda) açık yeşil üzerine saf kobalt mavisi sürüldüğünü gösteriyor. *Seine'de Kayık Gezintisi*, Pierre-Auguste Renoir, ~1879

► **Yeni renkler** Sazların kesiti 19.yüzyıl yeni renklerinin kullandığını gösteriyor. Krom sarısının üzerine viridian denilen yeni yeşil sürülmüş.

▲ **Monet'in paleti** Monet katıksız kullandığı renklerinin parlaklığıyla ünlüdür. Işın tuhafı ilk yapıtlarında saf toprak pigmentleri kullanılabilecekken mat renkler oluşturmak için yeni pigmentleri karıştırmıştır.

▲ **Domuz mesanesinden torba** Hazır boya ilk kez 17. yüzyılda yapıldı, ama domuz mesanesinden yapılan ambalaj çabuk parlıyordu. Üstelik boyanın alınabilmesi için torbanın delinmesi gerekiyordu, o yüzden de artan boya kuruyup katlaşıyordu.

▲ **Portatif boya tüpleri** 1841'de hava geçirmeyen, hafif metal tüpler icat edildi. Bu yağlıboya la çalışan ressam ların, sanki suluboya kullanıyormuş veya çizim yapıyormuş gibi rahatça açıkavada çalışmalarına fırsat yarattı.

20. yüzyıl

20.yüzyılda pigment seçeneklerinin çoğalması, dokusal olanaklar ve yeni cıvalar, yeni resim malzemelerinin ve üç-boyutlu yöntemin yolunu açtı. Bilgisayar ortamındaki sanal sanat, sanatçıların olanaklarını genişletti; 21.yüzyılda ise teknolojik gelişmeler daha da hız kazanıyor.

◀ **Canlı, düz renkler** Akriklıklar ve serigrafisi gibi modern malzemeler, ressam ın elini ortadan kaldıran düz, mat renk alanlarıyla gazete ya da poster baskısına benzer sonuç sağlayabiliyor. Mat rengin mutlaka yumuşak tonda olması gerekmez. Bu serigraf baskodaki çarpıcı renkler donuk bir yaklaşımla, Marilyn Monroe'nun çekici yüzündeki kişilikli anlamı ortadan kaldırıyor. *Yeşil Marilyn*, Andy Warhol, 1962

► **Grafik niteliği** Vurucu renkler, kalın çizgiler ve çarpıcı etki yaratmak için katranlı muşamba üzerine akrilik kullanılmış. *İsimsiz*, Keith Haring, 1981

◀ **Geniş renk yelpazesi** Artık sanatçılar, tıpkı duvar boyası çeşitleri gibi çok sayıda, her malzemeyle kullanılabilen, hazır renkleri satın alabiliyorlar.

◀ **Ortaçağ altını** Tempera ile çalışan ilk dönem Floransalı ressam lar, tablolarına tılsımlı, parlak bir nitelik katan yaldız çok kullandılar. *St. Matthew Kilisesi* Mihrap Panosundan Eşerlerin Mucizesi, Andrea ve Jacopo di Cione, ~1367-70

▼ **Metallik akrilik** Günümüz sanatçıları da dekoratif bir hava yaratmak için hâlâ metallerden yararlanıyorlar. Yıldızlara saygı adına yapılan bu yapıtta metallik pigmentler, akrilik, alüminyum, pirinç gibi metaller kolaj yöntemiyle kullanılmış. *Lunetta con Constellazioni*, Lucio de Pazzo, ~1965

Fırça izleri ve doku

Heykel, üç boyutlu olmanın yanı sıra elle tutulur bir yapıttır –heykele bakmak kadar dokunmak da onu algılama deneyinin bir parçasıdır. Resimlerin de dokusu vardır: Boyanın ne kalınlıkta sürüldüğüne bağlı olarak düz ve pürüzsüz ya da çıkıntılı ve yumrulu olurlar. Son cila ise mat ya da parlak olabilir. Vernik resmi parlatır.

Ressamın eli

Ressamın fırça izlerinin görünmesini isteyip istememesi eğilimi akımlara göre değişir. Bazı dönemlerde ressamlar kullandıkları teknikle çalışma sürecinin bütün izlerini gizleyen cilaları yeğlediler. Cila, usta işi perspektif ve ton kullanımıyla birleşince fiziksel dünyanın gerçekçi bir görünümünü yaratmaya yardımcı olur. Ama kimi dönemlerde de ressamlar yapıtlarındaki el becerisini göstermekle övünmeyi seçtiler.

Görünmez fırça izleri

Bazı malzemeler fırça izlerinin daha kolay örtülmesini sağlarken bazıları buna olanak tanımaz. Yumurta bazlı tempers çok çabuk kuruduğu için ressamlar izleri çıplak gözle seçilebilen minik fırça darbeleriyle çalışmak zorundaydılar. Yağlıboya ise tuval ya da ahşap pano üzerinde fırça darbelerini akıcı boya içinde gizleme fırsatı yarattı. Görünmeyen fırça izi, 19.yüzyılın geleneksel yapıtlarında çok yaygın kullanıldı ve daha sonraki ressamların boyayı sıvayarak –hatta 20.yüzyılda tuvalin üzerine dökerek- kullanmalarına yol açtı. Buna karşı bazı ressamların tepkisi de yeni akrilik boyalar sayesinde aşırı pürüzsüz yüzeyler yaratılma oldu.

► **Heykelsi gerçekçilik** Tura, yağlıboyanın kullanılmaya başladığı ilk dönemde yaptığı bu tabloda hem yağlıboya hem de yumurta bazlı tempera kullanmış. Zemine yedirilen fırça darbeleriyle belirgin açık renk boya katları, kumaşın kalın kıvrımlarını resimdeki figür sanki bir heykeliğiğine boyutlandırarak yansıtır. *St.Jerome, Cosimo Tura, -1470*

Görünür fırça izleri

Yağlıboya, resamlara fırça izlerini gizlemek ya da göstermek seçeneğini sunar. Velasquez ve Rembrandt gibi bazı Eski Ustalar görünür fırça izleri bıraktılar. 19.yüzyıl sonlarında tüpte boya üretilmeye başlayınca ressamlar inceltimemiş kalın boya kullanabildiler. Bir tabloya yandan bakarsanız boya kalınlığını kolayca görürsünüz.

◀ **Sıvanmış boya tabakaları** Van Gogh'un baş döndürücü hızla çalıştığı biliniyor, yine de fırça darbeleri çok titizlikle ve düzenli bir biçimde sürülmüştür. Farklı renkler yanana çizgiler halinde uzanırken aralarından da tuval görünür. *Arles'deki Bahçe, Vincent van Gogh, 1888*

◀ **Kalın impasto** Kossoff'un yapıtının belirgin özelliği impasto denilen kalın opak boya katları ve sıvı ana hatlarıdır. *Babamın Portresi 3, Leon Kossoff 1972*

▲ **Pürüzsüz ten** Cabanel, Fransız Akademik Resminin parlak bir sanatçısıydı. Üzeri ince cilalı yağlıboya tabloları resimlerini tamamen pürüzsüz gösterirdi- klasik mitolojinin bir öyküsünü aktarma bahanesiyle çıplak kadın resmini yüksek sanat olarak kabul ettirebiliyordu. *Venus'un Doğuşu, Alexandre Cabanel, 1863*

KESİK FIRÇA İZLERİ

Çağdaş eleştirmenlerin Fransız İzlenimcilerinin olumsuz eleştirmelerinin bir nedeni, fırça darbelerinin çok belirgin olması yüzünden tablolarının bitmemiş, savruk görünümüydü. Oysa kusur gibi görülen tarz, hareket eden sudan, bulutlardan ya da bitkilerden yansıyan ışığın kıpırtısını aktarmak için bilerek yapılmış bir uygulamaydı.

▲ **Hareketi aktarmak** Renoir farklı boy ve yönde tıy gibi renkler yaratılabilmek için uzun fırçalarını (sağdaki resim) kullanarak biçimleri birbirlerinin içinde eritiyordu. Kusa fırça darbeleri bulutların kayarak ilerlediği ve otların rüzgârda savrulduğu izlenimini yaratıyordu. *Rüzgârın Patlaması, Pierre-Auguste Renoir, -1872*

Yüzey görünümü

Ressamin boyayı nasıl uyguladığı ve heykeltıraşın heykelin yüzeyini nasıl cilaladığı, yapıta sanatçının özgün damgasını vurur. Resimler de heykeller de hem pürüzsüz, hem dokulu ve girintili çıkıntılı görünümde olabilirler. Sanatçı eksikleri tamamlamayı sizin yorumunuza bırakarak belirgin olmayan bir üslup kullanabilir ya da her ayrıntıyı titizlikle size sunar – her iki yöntem de gerçekçi görünüm yaratır.

Sanatçıyı özgün fırça izinden tanımak

Her ressamın fırça izi, tıpkı el yazısı gibi sadece kendisine özgüdür. Uzmanlar bir yapıtın ait olduğu iddia edilen ressamın elinden çıkıp çıkmadığını ya da Rubens gibi Eski Ustaların tablolarının hangi bölümlerinin kendileri tarafından yapıldığını hangi bölümlerinin atölyedeki asistanlara yaptırıldığını saptamak için fırça izlerini incelerler. Bu Venedik manzarasında olduğu gibi, iki ressam aynı dönemde çalışsa ve aynı konuyu işlese de kişisel üsluplarında gözle görülür fark vardır.

► Çizgisel şaşmazlık

Karpostallar ortaya çıkmadan çok önce Canaletto, Büyük Tura çıkanlar için Venedik manzaraları yapıyordu. Dalgaları karakteristik eğilimli beyaz çizgilerle gösteriyordu. Nedamet Köprüsü, Venedik, Canaletto, ~1740

► Akıcı fırça darbeleri Guardi de Venedik manzaraları yaptı, ama Canaletto'dan çok daha serbest bir tarzda çalıştı. Onun kanal dalgaları belirli bir şablona değil, değişen hava koşullarına bağlı olarak çeşitleniyor. Rio dei Mendicanti, Venedik, Francesco Guardi, ~1750

Çin fırça darbeleri

6.yüzyıl başlarında Çinli bilgin Xie He'nin, resim yapmak için koyduğu altı kuraldan ikincisi fırça kullanımıyla ilgilidir. Ona göre fırça darbeleri resmin "kemikleridir" ve resmin yapısını oluşturur. Ressam her fırça darbesiyle evrendeki her şeyin içinden akıp geçen ruhu yansıtmalıdır. Fırça darbelerinin canlılığı yaşam ve nefes enerjisini taşır. Çinlilerin fırça kullanımı çoğu kez kaligrafik olarak nitelendirilir, çünkü el yazısını andırır- zaten Çin sanat yapıtları sık sık imge ile yazıyı birleştirir.

► Cesur fırça darbeleri Seyrek çizgiler farklı tonlardaki boyalarla kaybedilmiş. Üstteki yazı, resmin dengesini sağlıyor. Figür Resmi, Li Keran, ~1950

► Fırça ve mürekkep Çin fırçıları Avrupa fırçılarından daha büyük ve daha ince uçludur. Mürekkep genellikle çubuk halindedir. Bu çubuk mürekkeptişi üzerinde biraz suyla karıştırılarak kullanılır.

Heykel

Pigmentler her ne kadar yüzyıllar içinde kaybolmuşsa da, Rönesans öncesinde ahşap ve mermer heykeller boyanırdı. Daha sonra ise heykeltıraşlar ahşabın dokusunun ya da mermerin pürüzsüz soğukluğunun görünmesini yeğlediler. Metal heykeller de patina oluşumuna (yüzey tabaka) bırakıldı. Doğal patineleşme yüzüyle alabileceğinden Rönesans'tan sonra heykeltıraşlar bu süresi hızlandırmak ve yıllanmışlık görünümünü yaratmak için metal çalışmaklarına asit kattılar.

► Pürüzsüz yüzey İtalyan heykeltıraş Canova en çok mermer kullandı. Onun yapıtlarındaki pürüzsüz beyaz cila, neoklasik heykellerin tipik özelliği. Bu heykeller klasik örneklerden esinlenerek, ama onların boyanmadığı gibi yanlış bir inançla yapıldı. Eros ve Psyche, Antonio Canova, 1783-93

► Pürüzlü ve yumru İsviçre asıllı heykeltıraş Alberto Giacometti, 20. yüzyılın ortalarında yaptığı pek çok ince, uzun heykellerinden biri için kil kalıp hazırlıyor. Pürüzlü yüzey figürün kırılganlığını daha da vurguluyor.

► Patınlı bronz Bronz okside olunca genellikle yeşilimsi bir patina oluşur. Hava koşulları nedeniyle ağınmış gibi görünen bu yüzey kabuğu, açık havada duran heykelin entegral bir parçası olmuştur. Deniz Formu (Atlantik), Barbara Hepworth, 1964

1940 yılında Fransa'nın Lascaux kentindeki ormanda oynayan dört çocuk, M.Ö. 15.000 dolaylarında yapılan ve boğaları tasvir eden mağara resimleriyle karşılaşmayı hiç beklemiyorlardı. Avustralya, Afrika ve Avrupa'da bulunan bazı mağara resimlerinin tarihi daha da eskidir. Bilim insanları en eski sanat yapıtlarının nasıl ve yaklaşık ne zaman yapıldığı bulabilseler de, niçin yapıldıklarını belki hiç bilemeyecekler. Aynı durum Paleolitik, Neolitik ve Bronz Devri sanatı için de söz konusudur.

Prehistorya'dan

3000 M.Ö

2000

1000

750

500

ANTİK MİSİR ~3000-300

AVRUPA BRONZ DEVRİ ~2500-800

ANTİK YUNAN ~700-480

MİNOAN ~3000-1100

KLASİK YUNAN 480-323

MİKEN ~1500-1100

CHAVİN ~850-200

Antik Yakın Doğu, Mezopotamya'daki (günümüz Irak'ı) ilk şehirlerin ve site-devletlerin kuruluşuna sahne oldu. Tapınak kompleksleri dinî ve ticarî etkinlikleri bünyesinde birleştiriyordu. Arkeologlar bu tapınaklarda yazının en eski sistemi olan çivi yazısı tabletler ve büyüklükleri önemlerini kanıtlayan figür heykelleri buldular.

Antik Mısır'a duyulan hayranlık, Napoleon ordusunun 1798'de Nil boyunca ilerlediği tarihten bu yana hiç azalmadı. 2000 yılında 10'den fazla mumyanın bulunması bölgeye

gösterilen ilgiyi daha da artırdı. Aynı şekilde, efsanevi Minotaurus'un vatanı Girit'teki Minos Uygarlığı'ndan, M.Ö.5. yüzyıldaki Atina demokrasisine ve Pompei ile Herkülaneum'da keşfedilen duvar resimlerine kadar olan dönemdeki Antik Yunan ve Roma da ilgi odağı olmayı ve kültürel etkilerini hep sürdürdüler. İslamiyet, Budizm ve Hinduizm Doğu sanatının esin kaynağı olurken, Kolomb-öncesi Amerika'da Maya İmparatorluğu üstün bir uygarlık kurdu. Batı sanatında ise Hristiyan ikonografisi güçlendi.

M.S. 1400'e

0

500

1000

1200

1400 M.S

BİZANS 330-1453

KAROLENJ DEVRİ ~750--~ 900

OTTO DÖNEMİ ~900--~ 1050

ROMA ~1000--~ 1200

HELENİSTİK ~323--27

GOTİK 1140-1500

ULUSLARARASI GOTİK ~1375-1425

NAZCA MÖ 400-600

VİKİNG ~800-1050

MAYA 300-900

MOCHE 0--600

KHMERLER 802-1431

TEOTİHUACAN ~50-600'LER

◀ **Atlar ve Geyikler** Bazen "Paleolitik Sanatın Sistine Kilisesi" diye tanımlanan İspanya'daki Altamira mağarası, gerçekte çok yakın hayvan resimleriyle ünlüdür. M.Ö. 13000'de yapılan bu resimler, hayvanların hareketini, yalelerinin ve postlarının dokusunu aktarabilen bir algıyı gösterir.

Prehistorik mağara resimleri gizemli oldukları kadar da güzeldirler. Ne amaçla yapıldığı hakkında kimsenin kesin bir şey söyleyemediği bu resimler, yine de insanın varoluşunun en eski günleriyle ilgili bilgi kaynağı oluyor; dahası sanatın ilk kıpırtılarını haber veriyor.

Prehistorik sanatın en eski örnekleri Üst Paleolitik dönemden kalmaz. İlk sanatçılar, mağaralarını çeşitli oymalar ve resimlerle süslerdi. Resimler çok sınırlı toprak renkleriyle yapıldı; mavi ve yeşil çok ender bulunurdu. Pigmentler genellikle mineral özlerinden çıkarılır ve hayvan yağı ya da kanıyla karıştırılarak boya haline getirilirdi.

Konular

En sık işlenen konu hayvanlardı. İnsan figürü azdı, olanlar da gelişigüzel çizilmişti. Soyut işaretler ise çok fazla

olmasına karşın, ne anlam ifade ettiklerini yorumlamak çok daha zordur. Hayvan resimlerinin amacıyla ilgili çok çeşitli görüşler vardır. Bazıları sadece dekoratif amaçlı olabilir, ama resimlerin belirli bir törensel amacı olduğunu düşünmek için haklı nedenler vardır. Resimler çoğu zaman mağaraların en zor girilebilen kuytuluklarına yapılmıştı, bu yüzden rahatça görülmeleri olanaksızdı, hatta kimi zaman insana ait hiçbir eşyanın bulunmadığı yerlere çizilmişti, bu da o yerlerin özellikle boş bırakılmış kutsal alanlar olduğunu düşündürüyor. Çoğu yerde de resimler

daha önce çizilmiş olan resimlerin üzerine yapılmıştı. Bu durumda dekoratif işlevli oldukları pek düşünülemez. En yaygın teori, hayvan resimlerinin mağara insanına bereketli av için düzenlenen tılsımlı törenlerle ilintili olduğudur.

DÖNEMİNOylayları

Alt-Paleolitik Dönem İkel insanın en eski formlarının ortaya çıkışı

Orta-Paleolitik Dönem Neandertal Çağ

M.Ö. ~38.000 Üst-Paleolitik Dönem Modern insanın ortaya çıkışı. İlk mağara resimlerinin yapılması

M.Ö. ~15.000-10.000 Adını Fransa'nın Dordogne bölgesindeki La Madeleine ören yerinden alan Magdalenia dönemi Avrupa'daki ilk mağara resimlerinin yapılması.

M.Ö. ~12.000-3000 Mezolitik Çağ ya da "Orta Taş Devri"

Prehistorik Sanat

Avrupa Mağara ve Kaya Üstü Sanatı

M.Ö. 30.000-10.000

Avrupa mağara sanatının en güzel örnekleri, Buzul Çağının son döneminde, M.Ö. 15.000-10.000 yılları arasında Fransa'nın güneybatısında ve İspanya'nın kuzeyinde yapıldı. İspanya'da, 1879 yılında keşfedilen Altamira mağarasındaki resimler öylesine hasar görmeden kalmışlardı ki, arkeologlar çok uzun zaman bunların özgünlüğünden kuşku duydular. Resimlerde atlar ve kızıl geyikler görülse de çoğunlukla bizon tasvirleri vardır.

Fransa'nın Lascaux kentindeki resimler, ormanda oynayan dört çocuk tarafından rastlantıyla keşfedildi. 600'den fazla resmin bulunduğu mağara, başta ünlü "Boğalar Salonu"ndakiler olmak üzere bugüne kadar keşfedilmiş en görkemli prehistorik sanat yapıtlarını barındırmakla övünür. "Boğalar Salonu"nda her birinin uzunluğu 4,9 metreyi bulan dört siyah boğa resmi vardır. Yine Fransa'da, Chauvet'deki mağaralar kompleksinde de çok sayıda hayvan resmi vardır; üstelik bunların tarihi daha eskilere, M.Ö. 30.000'e uzanır.

▲ **Aslanlar** Chauvet'deki hayvan resimlerinin arasında ayı, aslan, panter, gergedan ve baykuş vardır. Buradaki aslanlar erkeklerinin yelisi olmayan, soyu tükenmiş bir tür. M.Ö. ~30.000, kaya üstü resmi, Chauvet-Pont-d'Arc, Ardèche Département, Fransa

◀ **Bizon** Mağara resimlerinin çoğu canlı hayvanları tasvir eder, ama ayakları bağlanmış olan bu bizonun resmi öldükten sonra yapılmış olmalı. Çarpıcı resim sadece üç renkle -aşıboya, kırmızı ve siyahla yapılmış. M.Ö. ~13.000, kaya üstü resmi, Santillana del Mar yakınlarındaki Altamira mağarası, İspanya

▲ **"Ölü adamın mızrağı"** 1940'ta keşfedilen Lascaux'daki mağara resimleri, prehistorik kaya üstü resimlerinin dünyadaki en güzel örnekleri diye tanımlanır. Bu gizemli sahnede, başı kuş kafasına benzeyen bir adam ve bağırıksakları çıkarılmış gibi görünen bir bizon var. M.Ö. ~17.000, kaya üstü resmi, Lascaux, Dordogne, Fransa

YAKINplan

AVCI MI ŞAMAN MI

Arkeologlar, kuş-kafalı sopası olan bu adamın kimliği hakkında çeşitli fikirler öne sürüyorlar. Kimisi onun elinde tuzak olan bir avcı, kimileri de elinde totem taşıyan bir şaman olduğunu düşünüyor.

Avustralya Mağara ve Kaya Üstü Sanatı

M.Ö. ~40.000-1780

Avustralya sanatının çok uzun bir geçmişi vardır. Güney Avustralya'da Wharton Tepesi ve Panaramitee'deki kaya üstü resimlerinin 40.000 yıldan eski olduğu sanılıyor. Queensland'de, York Burnu'ndaki pigment izleri de M.Ö. ~25.000 yıllık. Avustralya Aborijin resimlerinin tarihini saptamak daha zor, çünkü bunlar birkaç kez yenilenmiş. Avustralya Aborijinleri özgün resimlerin, gölgeleri "Düş Zamanı" sırasında yörenin üzerinden geçen dünyayı yaratan ruhlar tarafından yapıldığına inanırlardı. Kaya üstü resimlerin en önemli grupları, kuzey kıyılan yakınındaki Arnhem Bölgesiyle Kimberley'de, güneydoğuda da Victoria'da yer alıyor. Tasvirler genellikle ince, antropomorfik insan figürleri ya da hayvanların "X-ışını resimler" diye tanımlanan ve iç organlar ile kemikleri de dış organların üstünde gösteren çizimlerdir.

▼ **Wandjina Resimleri** Wandjinalar ata figürleridir-havaya hükmeden bulutların ruhlardır. Bu resimler 1837'de bulundu. Ana figürün boyutu 100x78 cm. Kimberley Bölgesi, Avustralya

▲ **Şimşek Kardeşler** Bu resimler, Wardaman halkının ata yurdu olan bir kaya barınağında bulunuyor. Şimşek Kardeşler dünyayı yaratanlar arasında yer alan, şimşegi ve muson yağmurlarını getiren Jabaringi ve Yagjagbula adlarında iki kahramandır. Kaya üstü resmi, İngilizleri Su Çukuru, Willeroo İstasyonu, Victoria Nehri, Avustralya

YAKINplan

YÜZSÜZ Dünyayı Yaratan Kahramanlar için belirli işaretler yoktu, çünkü bunlar bölgelere göre farklılaşan kabile tanrılarıydı. Çoğu kez Kardeşler yüz çizimleri fazla belli olmayan, basit, insan benzeri figürler olarak tasvir edilirdi. Çoğunlukla da başlarından yayılan ışınlar olurdu.

Afrika Mağara ve Kaya Üstü Sanatı

M.Ö. ~4000~1500

Prehistorik Afrika sanatının en güzel örnekleri ıssız, dağlık bölgelerdedir. Çoğu yüzlere yıl işgal edilmiş olan bu bölgelerde binlerce resim ve oyma vardır. Cezayir'deki Tassili N'Ajjer platosunda o kadar çok resim vardır ki, bunların yapıldığı farklı dönemler bile ayırt edilebilir. En eski resimler, artık soyu tükenmiş hayvanların peşindeki avcılar gösterir. Bunları sürüleri güden çoban tasvirleri izler. Son olarak da at ve deve gibi daha yakın tarihe ait hayvanların resimleri gelir. En şaşırtıcı resimler, Drakensberg bölgesindeki San Buşmanları tarafından yapılmıştır. Bazı prehistorya tarihçileri, bu resimlerin Güney Afrika geyikleriyle trans (vecde gelme) âyınları yapan Şamanları ve yarı insan-yarı hayvan figürleri tasvir ettiğine inanıyorlar. Bu geyiklerin tinsel güçleri olduğuna inanılır ve şamanlar törensel danslar ve trans törenleriyle geyiklerin bu gücünü dizginlemeye çalışırlardı.

► **Güney Afrika geyiği ile Şamanist imge** Drakensberg dağlık bölgesindeki bu prehistorik başyapıt, bir trans resmi olarak tanımlanıyor. Hayvanın yanında toynaklı insan figürleri var. Kaya resmi, Game Geçidi, Kamberg Doğa Rezervasyonu Alanı, Güney Afrika

▲ **Avcılar ve Okçu** İklim koşullarının bugünkünden daha uygun olduğu bir dönemde Büyük Sahra'daki kayalık Tassili N'Ajjer platosunda binlerce resim ve oyma yapıldı. Avcıları gösteren ilk dönem resimlerini sonradan çoban resimleri izledi. M.Ö. ~4000, kaya resmi, Djanet yakınlarında Tassili N'Ajjer, Cezayir.

▲ **"Beyaz Kadın"** Bu resim ilk keşfedildiğinde beyaz bir kadın olarak yorumlandı. Oysa şimdi kimileri bunun vücuduna beyaz boya sürmüş erkek şaman olduğu görüşünü savunuyor. M.Ö. ~1.yüzyıl, kaya resmi, yüksekliği 40 cm. Brandberg Dağı, Tsitabab Koyağı, Namibya

Taşınabilir figürinler

M.Ö. -30.000-10.000

İlk insanlar kaya üstü sanatının yanı sıra çeşitli taşınabilir nesneler de ürettiler. Kullandıkları silahların üzerinde, büyük olasılıkla avın bereketli olması için yapılmış av hayvanlarının tasvirleri vardı. Bir de toplu olarak "Venüs" figürinleri diye adlandırılan çok eski Avrupa heykelleri ortaya çıktı. Paleolitik devirden (M.Ö. -35.000-8000) kalan bu heykelciklerin çoğu, dolgun hatlı, çıplak kadının gösteriyor. Bunların ne amaçla yapıldığı bilinmese de kösnül görünümleri nedeniyle bazı arkeologlar bunları bereket figürleri olarak yorumluyor.

Fransa'dan Rusya'ya kadar olan alanda yüzden fazla figür bulundu. Bu figürlerin çoğunun bacakları ve kolları çok ufak-hatta Willendorf figürünün göğsünde kavuşturduğu kolları neredeyse görünmeyecek kadar küçük. Heykelciklerin çoğu kendi başlarına ayakta duracak biçimde olmadığı için, bunların elde taşınmak üzere tasarlandığı sanılıyor.

▼ **Bizon Yontusu** Fransa'da La Madeleine'de bulunan bu güzel yontu ren geyiği boynuzundan yapılmış ve mızrak fırlatma aracı olarak kullanılmış. M.Ö. -12.000, boynuz, uzunluğu 10 cm. Özel koleksiyon.

▼ **Kostionki Venüsü** Günümüze kadar kaybolmamış olan ve belirli işlevi bulunmayan en eski nesneler Paleolitik Dönemden kalmaz. Bu kadın figürü Rusya'nın güneybatısındaki Voronez Bölgesinde bulundu. M.Ö. -23.000, yüksekliği 10 cm. Hermitage, St.Petersburg

► Willendorf Venüsü

Demiryolu anarını sırasında keşfedildiği Avusturya köyünün adıyla anılan bu heykelcik, Venüs figürlerinin en ünlüsüdür. Ufak bir taştan yapılmış ve kırmızı aşı boyasıyla renklendirilmiştir. M.Ö. -24.000, kireçtaşı, yüksekliği 11 cm. Doğal Tarih Müzesi, Viyana, Avusturya

YAKINplan

YÜZSÜZ GÖRÜNÜM Venüs figürlerinin hepsinde görülen ortak özellik, yüz ayrıntılarının yansıtılmaması olmasıdır. Willendorf heykelciğinin başı tamamen saçla kaplıdır. Belki de figürün evrenselliğini vurgulamak için böyle yapılmıştır

Neolitik çömlekçilik

M.Ö. -9000-2400

Bilinen en eski seramik kaplar, M.Ö. -1100'lerde Doğu Sibirya ve Japonya'da üretildi. Çek Cumhuriyeti'ndeki Dolni Vestonice'de bir Venüs figürüyle çok sayıda hayvan figürünü bulundu. Bunlar M.Ö. -2400'lerden kalma. Ama seramik işçiliği en çok Neolitik dönemde yaygınlaştı.

O dönemde göçebe avcı-toplayıcı kavimler, yerlerini hayvancılık yapan ve toprağı işleyen tarım topluluklarına bıraktılar. Bu toplulukların yerleşik düzeni, taşıma sorununu ortadan kaldırdığı için insanlar özel eşyalar edinme fırsatını buldular. Önceleri çömleklerin çoğuna ya elle içim veriliyor ya da kil şeritler sarmal biçimde üst üste dolanarak çömlek yapılıyor. Genellikle kadınlar evlerinde kullanacakları çanak çömleği kendileri yapıyorlardı. Çömlekçi çarkının icadı o alanda bir uzmanlık "endüstrisi"nin gelişmesine yol açtı. Çömlekçi çarkı, M.Ö. -3400'de Batı Asya'da icat edildi ve ancak bin yıl sonra Avrupa'ya ulaştı.

YAKINplan

AĞLAYAN AĞIZ Bu dişsiz ağız ağlayışı, ilk bakışta sanıldığından daha başka anlam taşıyordu: Ağlayan, dişsiz bir bebek-Tanrı Olmec sanatında sık görülen bir figürdür.

▲ **Olmec Bebeği** Bu seramik bebek Meksika'da Olmekler tarafından yapıldı. Bunun ve benzeri ağlayan bebeklerin ne amaçla yapıldığı bilinmiyor, ama bazı arkeologlar Olmeklerin inançlarında çocukları kurban etme geleneği olduğunu ve bu heykelciklerin o törenlerle ilintili olabileceğini öne sürüyorlar. M.Ö. -800, iki renk astarlı toprak figür, 31x24x18 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Houston, Teksas, ABD

► Üzerinde Saman Başı Yontusu Olan

Çömlek Bu çömlek M.Ö. 3000'lerde Çin'in Gansu eyaletinde gelişen Majiayao kültürünün ürünüdür. Boyalı toprak çömlek, yüksekliği 40 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Boston, ABD

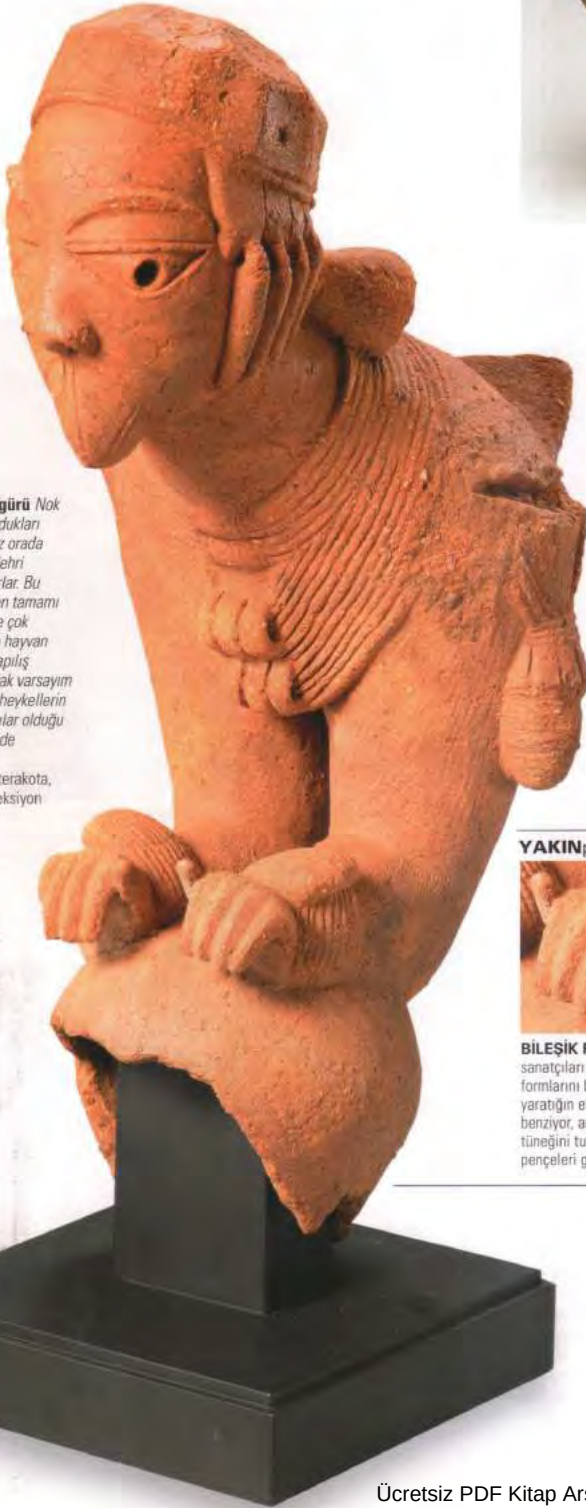
► **Sarmal Desenli Çömlek** Bu çömlek Japonya'daki Orta Jömon Döneminden kalma. Karakteristik özelliği kıvrımlı çizgisel deseni. M.Ö. ~7500-3000, düşük ısıda pişirilmiş kil, 38x33 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Houston, Teksas, ABD

◀ **Çömelen Erkek Figürü** Daha çok Düşünen Adam adıyla tanınan bu ünlü yapıt, Hamangia kültürünün ürünüdür. M.Ö. ~3500-3000, yüksekliği 113 cm. Ulusal Sanat Müzesi, Bükreş, Romanya

▼ **Skarpsalling Kasesi** Bazı Neolitik çömleklerin bezemesi başka malzemeleri kopya eder. Bu çömleğin bazı bölümleri deri eşyada görülebilecek dikişleri andırıyor. M.Ö. ~3000, terakota, yüksekliği 17 cm. Ulusal Müze, Kopenhag, Danimarka

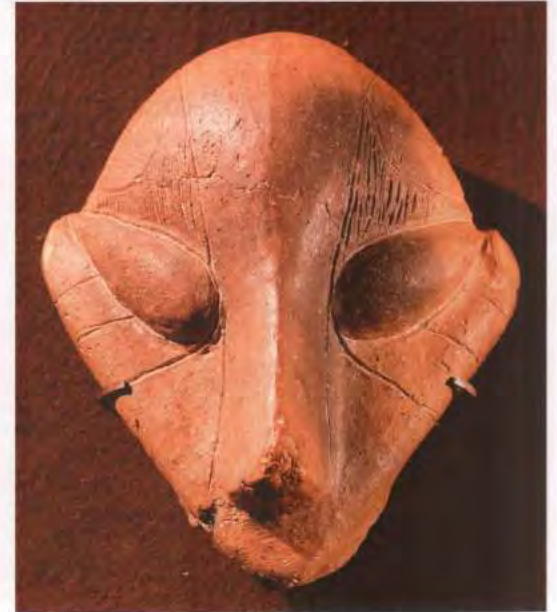
► **Nok Kuş-adam Figürü** Nok figürleri adlarını, ait oldukları kültürün ürünleri ilk kez orada bulunduğu için Nijer Nehri yakınındaki köyden alırlar. Bu figürlerin hemen hemen tamamı seramik heykellerdir ve çok sayıda, hayali insan ve hayvan formlarından oluşur. Yapılış amaçları hakkında ancak varsayım yapılabilir. Örneğin bu heykellerin ata figürleri ya da tanrılar olduğu veya cenaze törenlerinde kullanıldığı söylenir. M.Ö. ~500- M.S. 200, terakota, 47x20x22 cm, özel koleksiyon

YAKINplan

BİLEŞİK FORMLAR Nok sanatçıları insan ve hayvan formlarını birleştiriyorlardı. Bu yaratığın elleri insan eline benziyor, ama parmakları tüneğini tutan bir kuşun pençeleri gibi sıkıca kapanmış

▲ **Stilize Baş** Bu baş, günümüzde Belgrad'ından birkaç mil uzakta, Tuna Nehri kıyısındaki büyük bir tarım yerleşkesi olan Vinca kültürünün özgün figürlerine tipik bir örnek oluşturuyor. M.Ö. ~4500-4000, 18x15 cm. Kosova Müzesi, Priştina, Sırbistan

Uygarlığın beşiği

Mezopotamya'dır. Bu bölgede yaşayanlar tekerleği, tarımı, taşıma araçlarını, şehirleri, yazıyı, hukuku, tıbbı, felsefeyi, matematiği ve astronomiyi icat ettiler. Mezopotamya sanatı, bu ilk site devletleri koruduklarına inanılan tanrılara ilişkindi.

Kökenler ve etkiler

Antik çağda Mezopotamya, "iki nehir arasındaki" –Dicle ile Fırat'ın arasındaki- topraklar anlamına geliyordu. Bu topraklar yaklaşık olarak bugünkü Irak'ın bulunduğu alandır. Bölgede Sümerler, daha sonra Akadlar ve Babililer yaşadılar ve avcı-toplayıcı topluluklar olmaktan çıkıp hayvancılı ve tarım yapan kavimler aşamasına geldiler. Üretimini yiyecek fazlası vermesi, şehirlerin gelişerek "site devletlere" dönüşmesine neden oldu. Bu şehirlerin ortasında ziggurat adı verilen büyük tapınaklar vardı. Kutsal Kitap'ta sözü edilen Babil Kulesi, Babil zigguratından türemiş olabilir.

▲ İhtar Kapısı Antik Babil şehrinin yedi kapısından biri olan İhtar Kapısı, M.Ö. -560'da II. Nabukadnezar tarafından yapıldı. Tuğlayla örülen, üzerinde sırlanmış boğa ve ejder rölyefleri olan kapı 23 metre yüksekliğindedir. Kapı, şehrin merkezine giden, kutsal ve törensel bir caddeye açıyordu.

İnsanlar tanrılarına tapınmak ve kurbanlar sunmak için tapınaklara giderlerdi. Tanrıların bazıları gezegenlerle ilintili olduğu için

(örneğin Şamaş Güneş'le, Sin Ay'la, İhtar Venüs'le bağlantılıydı) gezegenlerin hareketleri Mezopotamyalılar için çok önemliydi. Bunun sonucunda sonradan modern bilime yol açacak olan astronomi ve onunla birlikte matematik icat edildi.

DÖNEMİNolayları

M.Ö. -1792 Hammurabi tahta geçer ve Babil'i büyük imparatorluğunun başkenti yapar

M.Ö. -717 Asur hükümdarı II. Sargon, Horsaşad (Dur Şarrukin) şehri kurar ve koruyucu figürleriyle ün yapan çok güzel bir saray yaptırır, ama oğlu başkenti Ninova'ya taşır

M.Ö. -518 I. Darius (Dara) Persepolis'i kurar ve burayı Achaemenid (eski Pers) imparatorluğu'nun merkezi yapar. Şehir M.O.331'de Büyük İskender tarafından (sonradan pişman olacağı bir kararla) yıkılınca kadar önemli bir güç merkezi olur

Antik Yakın Doğu

ZAMANçizelgesi

Sümerler, M.Ö. -3400'de güney Mezopotamya'da ortaya çıktılar ve M.Ö. -2800'den itibaren Ur'daki önemli yapıtları bıraktılar. M.Ö. -2350'de Akadlar bölgeye egemen oldular, M.Ö. -1790'da Babililer onların yerini aldı. M.Ö. -9. yüzyılda hakimiyeti başlatan Asur Krallığı, o sırada yeniden canlanan Babil imparatorluğuna rekabet halindeydi. Antik Persler ise en parlak dönemlerini Achaemenid hanedanı zamanında (M.Ö. -559-333) yaşadılar.

M.Ö. 2600-2400

SÜMERLER
Kraliçenin Liri

M.Ö. -1750

BABİLLİLER
Tapınan Larsalı

M.Ö. 858-823

ASURLULAR
Kral III Şalmaneser

M.Ö. 604-562

BABİLLİLER Muşuşu

M.Ö.516-465

PERSLER Devasa Griton

Kronoloji

Mezopotamya ve komşusu olan bölgeler antik çağlarda baş döndürücü bir hızla birbirini izleyen farklı ırkların ve kültürlerin işgalinde olmakla birlikte, bunların sanat formları birbirleriyle yakından bağlantılıydı. Örneğin Akadlar, Sümer uygarlığının pek çok özelliğini benimsediler. Aynı şekilde Akadların zaferlerini simgeleyen Naram-Sin dikili taş anıtını sonradan Elamlılar kendi topraklarına taşıyarak kendi zaferlerine adadılar.

Üslup ve konular

Bu dönemde yapılan en dayanıklı yapı türü heykeldi. Minyatür boyutta ise en sık görülen ürün silindirik mühürdü. Bu mühürlerin en güzel örneklerini Akadlar ürettiler, ama M.Ö.3000-500 yılları arasında bütün batı Asya'da bu mühürler kullanıldı. Silindiri yuvarlayarak kil tabletin üzerine şekiller yapıyordu; ayrıca bunlar kapıları, her türlü çanak çömleği kapatmak için

«**Gudea'nın Heykeli** Gudea, Lagas (bugünkü Al Hiba) prensiydi. Asiri dindarlığıyla tanınırdı, üzerinde inşa ettirdiği tapınakların listesi olan heykellerini yaptırdı. M.Ö. -2150, diyor, yüksekliği 62 cm. Louvre, Paris, Fransa

« Akad Silindirik Mühür

Bu mitolojik sahnede Sümer su ve akıl tanrısı EA, kötü kalpli kuş-adam Arzu'yu yargılıyor. M.Ö. -2200, yılanıtaşı, yüksekliği 3.9 cm. British Museum, Londra, İngiltere

kullanılıyor ya da kötü ruhları kovmak için muska niyetine boyuna takılıyordu. Mühürler, doğum, hastalık gibi çeşitli törenlerde de kullanılırdı. Ayrıca mülkiyet işareti ya da kişinin otoritesinin simgesi sayılırdı. Ama çok nadiren bağış olarak tapınaklara sunulurdu.

İbadet eden kişilerin ya da kralların çok sayıdaki heykellerinin ortaya koyduğu gibi heykel de çok yaygındı. Kral heykelleri portre değil, birer güç simgesiydi. Bu heykellerin en ünlü örneklerinden bazıları Sümer hükümdarı Lagas'lı Gudea'nın heykelleridir. Gudea heykellerinin uzun ömürlü olabilmeleri için son derece sert bir taş olan tonlarca diyorit ithal etti.

Kaliteli, kolay işlenebilen taşların kendi topraklarında bulunması Asurlulara ve Perslere; büyük boyutları, rölyefleri ve koruyucu figürleriyle çarpıcı olan, görkemli, anıtsal heykeller yapma olanağını verdi. Babililer ise sırlanmış çini üzerine çok renkli rölyef yapmakta ustalaştılar. Persler bunlara çok hayran kaldıkları için kendi saraylarını süslemek üzere Babilili zanaatkarları tuttular. Achaemenid hükümdarlar metal işçiliğini de çok beğeniyorlardı –onların lüks düşkünlüğü Yunan çevreleri tarafından da iyi biliniyordu. Achaemenid hükümdarlar da devrin en iyi altın ve gümüş ustalarını çalıştırdılar.

Sümerler

M.Ö. ~3400-2000

Sümerler, Aşağı Mezopotamya'ya (bugün Irak'ın bir bölümü) yerleştiler. Yazıyı (çivi azısı), şehirleşmeyi ve tekerleği icat eden Sümerlerin kültürel etkileri bütün batı Asya'ya yayıldı. Sanat alanında ise çok çarpıcı çömler, metal işleri ve heykeller yaptılar. Sümerler en önemlisi Ur olan şehir-devletlere ayrılmıştı. Ur'daki Kral Mezarlığında, özellikle de hizmetkârların, mücevherleri, altın kap kacağı ve müzik aletleriyle birlikte gömülmüş olan Pu-abi adlı yüksek kademedeki bir kadının mezarında çok değerli eşyalar bulundu.

▼ **Ur Ordu Bayrağı** Günümüz araştırmacılarının çoğu bunun sandığı gibi ordu alemini olmayıp bir müzik aletinin ses kutusu olduğuna inanıyorlar. M.Ö. ~2600-2400, bağa, deniz kabuğu, lapis-lazuli, kırmızı kireçtaşı, yüksekliği 26 cm. British Museum, Londra

► **Ur Kraliyet Oyunu** Ur Kral Mezarlığında bulunan bu oyun modern tavlaya benziyor. M.Ö. ~2250, ahşap üzerine kabuk, kırmızı kireçtaşı, lapis-lazuli kakma, 2x11x38 cm. British Museum, Londra

◀ **Kraliçenin Liri** Ur Kral Mezarlığında "Kraliçe" Pu-abi'nin mezarında bulunan bu enstrüman, öteki dünyada müzik çalmak için yapılmıştı. Mezarda, elleri lirin telleri üzerinde duran, kurban edilmiş bir köle lirin yanına yatırılmıştır. M.Ö. ~2600-2400, ahşap, kabuk, lapis-lazuli ve altın, yüksekliği 112 cm. British Museum, Londra

YAKINplan

SAVAŞ ARABASI Kutu topraktan çıkarıldığı zaman kabuklar gevşeyip yerlerinden kopmuştu, özgün desende neredeyse durdukları ancak tahmine dayanıyordu. Uzmanlar bunları Savaş ve Barış temsil eden iki pano halinde monte ettiler.

Akadlar

M.Ö. ~2500-1790

Sümerler sonunda Sargon'a yenildiler. Sargon, Mezopotamya'yı kendi egemenliği altında birleştirdi ve başkentini Akad'da kurdu. Akadlar, Sümer kültürünün pek çok özelliğini benimsemenin yanı sıra kendilerini de heykel sanatı daha da geliştirdiler. Örneğin Naram-Sin dikilitaşı bir askerî zaferi tamamen yeni bir tarzda yansıtır. Öyküyü öncekiler gibi yatay şeritler halinde işlemek yerine, heykeltıraş, bütünlük içinde, bir tek kompozisyon yaratmış. Naram-Sin tanrılarla eşdeğer olduğunu iddia ettiği için anıt yukarıya doğru bir hareketi yansıtır, aynı zamanda manzara öğelerini de içerir.

▼ **Sargon'un Başı** Bu kral portresinin Akad İmparatorluğu'nun kurucusu I. Sargon (M.Ö. ~2334-2279) olduğu sanılıyor. M.Ö. ~2350-2200, bakır, yüksekliği 37 cm. Irak Müzesi, Bağdat, Irak

► **Naram-Sin Zafer Dikilitaşı** Naram-Sin anıtın tepesinde, başında tanrılara özgü boynuzlu miğferle tasvir edilmiş. M.Ö. ~2230, pembe kireçtaşı, yükseklik 210 cm. Louvre, Paris, Fransa

Hititler

M.Ö. ~2000-1000

M.Ö. ~2000'lerde Anadolu'da (Türkiye'de) yaşayan Hititler, Ön Asya ve kuzey Suriye'nin büyük bölümünü egemenlikleri altına aldıkları zaman İmparatorluklarının en güçlü dönemine eriştiler. Günümüze kalmış sanat yapıtlarının çoğu metal ürünler ve taş rölyeflerdir. Bu rölyefler Hitit mimarisinin entegral bir parçasıydı. Şehir kapılarına aslanları, savaşçıları ve mitolojik yaratıkları tasvir eden, yüksek rölyefli anıtsal heykeller yaptılar. Kapıların yanındaki duvarları da çoğunluğu av sahnelerini ve dini törenleri gösteren alçak rölyef frizlerle bezediler.

▼ **Aslanlı Kapı** Şehir kapılarına koruyucu figürlerin anıtsal boyutta heykellerini dikmek Yakın Doğu'da yaygın bir gelenektir. Erkek Stenks imgesi ilk kez Mısır'da kullanıldı, ama Anadolu'da kanatlı dişi aslan olarak tasvir edildi. M.Ö. ~1450-1200, taş, Alaca Höyük, Türkiye

Asurlular

M.Ö. ~1500-612

Asurluların ana yerleşim alanı kuzey Mezopotamya idi (bugünkü Irak). Asurlular adlarını dini merkezleri olan Asur'dan aldılar, ama çok geçmeden Ninova, Nemrud, Horsaabad gibi daha büyük şehirler kurdular. En güçlü dönemlerinde (M.Ö.883-612) İran'dan Akdeniz'e uzanan bir imparatorluğa hükmediyorlardı. Asur sanatı rölyef oymaları ve heykelleriyle ünlüdür. En çok işlenen tema, hem kraliyet, hem din açısından önem taşıyan aslan avıydı. Ay tasvirleri kral saraylarını süslerdi. Asurlar çok daha küçük boyda ve çoğunlukla mobilyalarında kaplama olarak kullandıkları levhalar üzerine çok ince işli fildişi oymalar da yaparlardı.

► **Kanatlı Koruyucu Figürü**, II.Sargon'un Horsaabad'daki sarayındaki bir çift anıtsal heykelden biridir. Heykel, insan başlı kanatlı boğa Lamassu'yu tasvir ediyor. M.Ö. 8. yüzyıl, alçı su mermeri, yüksekliği 420 cm. Louvre, Paris, Fransa

YAKINplan

TANRISAL KORUYUCU

Asurlular kötü ruhları kovmak için koruyucu figürleri heykeli yapırlardı. Bu yaratıklar tanrısal özelliklerini belirtmek için boynuzlu miğferler giyerlerdi. Assur, İhtar, Şamaş gibi bazı yerel tanrı ve tanrıçalar, bir ya da birkaç çift boynuzlu başlık giymiş olarak tasvir edilirdi. Her yaratığın gövdesinin bölümleri gücünü (boğa ya da aslan), hızını (kanatlar) ve aklını (insan başı) simgeleri.

GÜNEdaİR

ÇİVİ YAZISI Çivi yazısı, M.Ö.3000 dolaylarında Mezopotamya'da icat edilen dünyanın ilk yazısıdır. Bu yazı, kameş kalemi ıslak kile bastırarak yazılırdı. Sümerce, Akadca, Elamca, Hititçe ve Hurriçe gibi çeşitli Yakın Doğu dilleri bu yazıyla yazılırdı.

ÇİVİ yazılı tablet - Bu yazı, Nemrud'daki bir tapınağın inşası hakkında bilgi vermeden önce Asur Kralı III. Salmaneser'in adını ve unvanlarını sıralıyor. M.Ö. 9 yüzyıl, kil, British Museum, Londra

► **Kral III.Şalmaneser** Bu heykel, kralı Hayat Ağacı'nın koruyucusu olarak önemli bir törensel rolü yerine getirirken gösteriyor. M.Ö. 9.yüzyıl, fildişi, Irak Müzesi, Bağdat

► **II.Asurbanipal Aslan Avında (Detay)** Aslan avı Asur kralları için spordan çok, dinî anlamlar taşırdı. M.Ö. 7.yüzyıl, panonun tamamının uzunluğu 224 cm. kireçtaşı, British Museum, Londra

Babilliler

M.Ö.-1800-1595

Babil, ünlü kanunları hazırlayan, başarıları çeşitli dikilitaşlarla anılan Kral Hammurabi'nin (M.Ö.1792-1750) hükümdarlığı sırasında büyük önem kazandı. Babilliler, sonradan bir süre Hititlerin egemenliğine girdilerse de Kral II.Nabukadnezar döneminde (M.Ö.605-562) yeniden zenginleştirdi ve güçlerinin doruğuna eriştiler. Nabukadnezar, Babil'i yeniden eski görkemli günlerine kavuşturarak güçlü bir imparatorluk kurdu.

Babillilerin en önemli sanat yapıtları, sırlanmış, çok renkli çiniler üzerine yapılmış hayvan rölyefleriydi. Hayvanlar ıslak kil pano üzerine çizilir, sonra bu pano çini biçiminde kesilip fırınlanırdı. Bu yapıtların en çarpıcı olanı Babil'in girişindeki İhtar Kapısı'nın süslemeleridir.

▼ **Muşuşu** İhtar Kapısı'nı süsleyen Musuşu adındaki aslan-kuş-yanar biçimli canavar, ülkenin koruyucu tanrısı Marduk'un hem unvanı, hem binek hayvanıdır. M.Ö. 605-562, sırlanmış terakota çiniler, 116x167 cm. Detroit Sanat Kurumu, Detroit, ABD

◀ **Tapınan Larsali**
Heykelin tabanındaki yazı, bunun Larsali biri tarafından ismarlandığını belirtiyor. Adam, Tanrı Anarru'nun Babil Kralı Hammurabi'yi koruması için dua ediyor. M.Ö. 1750, bronz ve altın, Louvre, Paris

Persler

M.Ö.-3000-M.S.642

Bugün İran adıyla bilinen bölgede yaşayanlar, Bronz Devrinden itibaren seçkin sanat yapıtları ürettirler. Elamlılar Susa şehrinde çok zarif bir çömlekçilik geleneğini geliştirirken, batıdaki Luristan kültürü süslü kuşum takımlarıyla ün yaptı. Persler ise M.Ö.7 yüzyılda ortaya çıktılar ve zamanla Libya'dan Hindistan'a uzanan bir imparatorluğa hükmettiler.

Asurlular, Babilliler ve Yunanlar büyük olasılıkla Persler için heykeller yaptılar ve eşsiz başyapıtlarını Persepolis'te gerçekleştirdiler. Şehrin bugünkü yıkılmış halinde bile anıtsal heykelleri ve rölyef oymaları son derece görkemlidir. Persler ayrıca Oxus Hzinesi'nde bulunan pek çok altın eşya gibi daha küçük boyutlu metal yapıtlar da ürettirler. Antik dünyanın en büyük imparatorluğu olan Pers İmparatorluğu M.Ö. 4.yüzyılda Büyük İskender tarafından fethedildi.

“(Persepolis) güneşin altındaki, çeşit çeşit değerli objelerle dolu en zengin şehirdi.”

M.Ö. 1.YÜZYILDAKİ YUNAN TARİHÇİ DİODOUS SICULUS, BÜYÜK İSKENDER'İN YAKTIĞI PERSEPOLIS'IN TANIMI

▲ **Devasa Grifon** Bu devasa heykel eski başkent Persepolis'teydi. Aslan gövdesiyle kartal başını birleştiren grifon, doğu sanatının yaygın olarak kullanılan bir bezeme figürüydü. M.Ö. -518-465, kireçtaşı, Persepolis, İran

► Kanatlı Yaratık biçiminde Mücevher

Bu eşsiz mücevher başı boynuzlu aslan biçiminde olan kanatlı bir geyiği tasvir ediyor. M.Ö.-5-4. yüzyıl, altın, yüksekliği 6 cm. British Museum, Londra

▲ **Kral II.Ardaşir'i Gösteren Tabak** II.Ardaşir, daha sonraki Sasanilerin hükümdarıydı. Sasaniler çarpıcı kabartmaları olan gümüş kaplar ürettirler. M.Ö. -380, gümüş, çapı 28 cm. İran Ulusal Müzesi, Tahrân, İran

Mısır sanatı, zengin, anıtsal ve genellikle çok renkliydi. Doğal formlar ve geometrik desenler kullanarak yaratılan sanat yapıtları, hemen hemen tamamen simgeseldi ve çok belirgin anlamları vardı. Mısır sanatı yaklaşık 3000 yıl boyunca çok az değişerek gelişti ve komşu Yunan kültürlerini büyük ölçüde etkiledi.

Kökenler ve etkiler

Mısır uygarlığı verimli Nil Vadisi çevresinde gelişti. Nehrin yıllık taşkınları vadinin çevresinde iç kesimlerdeki çöllerin tersine tarıma elverişli toprak oluştururdu. Bölgede zengin maden yatakları vardı ve Mısır şehirleri Nil bölgesinin ticaret yollarını kontrol edebilecek biçimde konumlanmıştı. Bunların sonucunda oluşan zenginlik çeşitli fatihleri buraya çekti; onların gelişi de ülkenin karmaşık kültürünü oluşturdu. Mısır sanatı en başından itibaren coğrafi ve siyasi konumunu yansıttı. Ülke, Aşağı Mısır (Nil Deltası) ile Yukarı Mısır'ın (Nil Vadisi boyundaki dar kıyı şeridi) birleşmesiyle kuruldu. Bu

▲ **Tutankamon'un Ölüm Maski** Şimdi Kahire'deki Mısır Ulusal Müzesinde olan bu altın kaplama ölüm maski, Tutankamon'un mumyasının başının ve omuzlarının üstüne yerleştirilmişti. Mumya iç içe içe üç sandukaya konmuştu. En içteki sanduka som altındandı.

krallıklar sırasıyla kırmızı ve beyaz taş, kobra ve akbaba, papirüs bitkisi ve nilüfer çiçeği ile sembolize ediliyordu. Bu ikili semboller firavunların başlıklarından tahtlarına ve tapınklara kadar her yerde görüldü.

DÖNEMİNolayları

M.Ö. 2518-2493 Kefren dönemi. Kefren, Giza'daki en büyük piramitlerden birine gömüldü. Sfenks'in modeli olarak da onun imgesi kullanılmış olabilir.

M.Ö. 1336-1327 Çocuk Kral Tutankamon dönemi. Onun firavunluğu sırasında dinî tutuculuk ağır bastı. Çok erken yaşta ölen Tutankamon'un mezarı, Yeni Krallık döneminden günümüze hiç hasar görmeden gelen tek mezardır.

M.Ö. 1279-1213 Büyük bir savaşçı olarak ün yapan II.Ramses, Kadeş Savaşında Hititleri yendi (M.Ö. -1274)

Antik Mısır

ZAMANçizelgesi

Mısır tarihini başlıca üç döneme ayırır: Eski Krallık (M.Ö. -2647-2124) zamanında Giza'daki piramitler ve Sfenks yapıldı; Orta Krallık (M.Ö. -2040-1648), 11. Hanedan 17. Hanedana kadar sürdü; Yeni Krallık (M.Ö. -1540-1069) döneminde Tutankamon'un mezarı ve hazineleri ile II. Ramses'in yaptırdığı, içlerinde Abu Simbel'in de olduğu yapıtlar gerçekleştirildi.

M.Ö. 2600-2500

4. HANEDAN Büyük Sfenks

M.Ö. 1400-1350

18. HANEDAN Bataklıkta Avlanma

-1340

18. HANEDAN Kraliçe Nefertiti'nin Büstü

M.Ö. 1279-1213

19. HANEDAN II. Ramses doğumlarını öldürüyor

M.Ö. 664-332

26.-30. HANEDANLAR Horemsaf'ın kanopik kavanozları

▲ **Akheperin Biçiminde Tılsım** Bu eşsiz obje kütüklere karşı tılsım olarak Tutankamon'un mumyasını boyuna takılmıştı. 18. Hanedan (M.Ö. -1540-1295), altın üzerine lapis-lazuli ve akik kaplamalı, 6,5x1 cm, Mısır Ulusal Müzesi, Kahire, Mısır

Kronoloji

Mısır sanatının görkemi yüzyıllar içinde yavaş yavaş gelişti. M.Ö.5000 dolaylarındaki Hanedanlar-öncesi dönemde çeşitli çanak çömlek ve küçük boy heykeller yapıldı. Kralları 1.Hanedanı (M.Ö. -2972-2793) egemenlik kurduğunda, kültürün pek çok temel formu biçimlenmeye başlamıştı. Bu formların bir kısmı yıllar boyunca çok az değişerek Büyük İskender'in 31. ve sonuncu Hanedanı yaktığı M.Ö.332'den sonraya kadar varlıklarını sürdürdüler.

Üslup ve konular

Mısırlıların sanat anlamını taşıyan bir sözcükleri yoktu; zanaatkarlığa değer verilir, ama bununla estetik ya da bireysel anlatım biçimi arasında bağ kurmazlardı. Mısırlıların sanat yapıtları tamamen işlevseldi ve tanrılara tapınmalarını ya da öteki dünyaya geçişi kolaylaştırmayı amaçlıyordu. Objelerin ya da olayların uygun törenlerle ve "doğru" olarak yeniden üretilmesi halinde bunların yaşayanları

dünyasıyla öteki dünya arasında gerçek bir bağlantı noktası oluşturmalarına inanılırdı, "Doğru" tasvir biçimi belirli bir ölçüde stilizasyon gerektiriyordu; örneğin bir figür ne kadar büyüğe, konumu o oranda önemli demektir. Sanatçıların konularının özünü saptırmadan yansıtma beklendir. Resimlerdeki ve rölyeflerdeki figürler profilden yapılır, heykeller ise durağan bir pozda oyulur ve öteki dünyayı çağrıştıran bir ifadeleri olurdu. Perspektif yoktu. Bunun yerine karmaşık olaylar çizgi roman gibi yan yana tasvir edilirdi. Figürler bugün "kütük" denilen yatay taban çizgileri üzerine sıralanır ve açıklama gerekirse (kutsal oyma anlamına gelen) hiyeroglifle açıklanırdı. Bu resim dilin sembelleri kompozisyonun bütününe yayılırdı. Çok dekoratif olan bu semboller, özellikle ölümlere ait eşyaya büyük yapmak amacıyla kullanıldıklarında dinî nitelikte olurdu.

► Nespanatjerenpere'nin Mumya Sandığı

Mumyası yapılan adamı Teb şehrinin bir rahipti. Sanduka, olduğu gibi saklanmak ve yeniden doğmakta ilgili sahnelerle bezelmiştir. 22. Hanedan, (M.Ö. -945-730), kontrol, Brooklyn Sanat Müzesi, New York, ABD

Mısır Cenaze Sanatı

31 HANEDAN (M.Ö.-2920-332)

Antik Mısır'da üretilen sanat yapıtlarının çoğu ölümler için yapıldı. Mısırlılar uzun tarihleri boyunca teki dünyada hayat olduğuna ve bunun için hazırlık yapmak gereğine inandılar. Yapılması gereken ilk ve en önemli iş ölümlerin fiziksel kalıntılarını korumaktır. Cesetler titizlikle mumyalanır ve iç organları her biri Horus'un dört oğlundan birinin gözetiminde kanopik kavanozlara konurdu.

Ölümlere mücevherden mobilyaya kadar öteki dünyada gerekecek her şey sağlanırdı. Zenginlerin mezarları da onların hoşuna gidecek bir ortam oluşturmak için son derece lüks döşenirdi. Ölümlerin öteki dünyada çalışacakları varsayılırdı, ama "shabti" denilen hizmetkârlar onların yapması gereken işlerin çoğunu üstlenirlerdi. Öteki dünyaya giden yol, çeşitli törenler ve büyülerle pürüzsüz hale getirilirdi. Bu büyü tariflerinin çoğu, *Gündüz Ortaya Çıkma Büyüleri*, ya da daha yaygın bilinen adıyla *Ölümler Kitabı* başlığını taşıyan metinlerde yer alırdı.

◀ Horemsaf'ın Kanopik Kavanozları

Bu çömleklerle mumyalama sırasında çıkarılan karaciğer, akciğerler, mide ve bağırsaklar gibi iç organları konulurdu. Geç Dönem (M.Ö. 664-332), su mermeri, yüksekliği 37 cm. Louvre, Paris, Fransa

YAKINplan

TANRISAL KORUYUCU

Bu kavanoz kapağı Kuzey'in maymun başlı koruyucusu Hapi'yi temsil ediyor. Önün kavanozuna akciğerler konulurdu.

▼ **Bataklıkta Aylanma** Nebamun'un Tebi'deki mezarında bulunan resim, Mısırlı sanatçının gerçeklikle stilizasyonu nasıl kaynaştırdığını gösteriyor. Teknedeki kazın ayrıntıları çok gerçekçi biçimde yansıtılırken, kedi iki karnişi üzerinde hiç olmayacak bir denge hareketi yapıyor. 18 Hanedan (M.Ö.-1350), duvar resmi, 98x83x22 cm. British Museum, Londra, İngiltere

“**Osiris'in kalbi,**
doğrulukla tartıldı
ve ruhu **ona**
tanıklık etti.”

ÖLÜMLER KİTABI'NDAN BÜYÜ

▲ Kalbin Doğruluk Tüyü ile Tartılması

Burada *Ölümler Kitabı*nda yer alan Any adındaki adamın yargılanma sahnesi görülüyor. Kalbi 'Maat'ın (ilahî düzen) simgesi tüy ile tartılırken adam karısıyla birlikte solda duruyor. Any'nin 'ba'sı (ruhunu simgeleyen insan başlı kuş) da işlemi izliyor. 19. Hanedan, (M.Ö. - 1275), papirüs üzerine boya, 45x31 cm. British Museum, Londra, İngiltere

YAKINplan

CENAZE TANRISI Çakal başlı tanrı Anubis, ölümlerin yargılanmasında başlıca rol oynayan figürdü. Mumyayı korur ve ölümlerin -karakter ile aklın yuvası sayılan- kalbini tartardı. Eğer kalp kusurlu bulunursa yandaki "yutucu" adlı yaratık tarafından yenirdi.

◀ **Shabti Figürleri** Shabti (Çağrıya cevap veren) figürlerini ölümlerle birlikte mezara yerleştirilen sembolik hizmetkârlardı. Bunlar efendileri için hizmetçilere düşen işleri yaparlardı. Yeni Krallık (M.Ö.-1567-1085), ahşap ve fayans, çeşitli boyutlarda, Louvre, Paris

Mısır heykelleri

2. HANEDAN (M.Ö.-2793-2647)

Mısırlılar, alçak-rölyef oymacılıktaki ustalıkları ve bu alanda Hanedanlar-öncesi Dönemden (M.Ö. ~ 5500-3100) başlayarak yüksek kaliteli yapıtlar yarattılar. Bu yapıtların en güzel örnekleri levhalarda, dikilitaşlarda ve mezarlarda görülür. Mısırlılar heykelticilikte en başından itibaren belirli sanatsal gelenekler yerleştirdiler. İnsan figürü yanı profilden gösterilirdi; baş ve kollar yandan görülür, göğüs ve tek göz cepheden yapılırdı. Resimde de benzer bir yaklaşım uygulanırdı. Figürler farklı boyutlarda yapılır, krallar ve tanrılar alt kademeliklerden çok daha büyük olurdu. Fon detayları asgariye indirgenir, onun yerine sahnenin hangi ortamda geçtiği hiyerogliflerle anlatılırdı.

Heykel, ancak 2.Hanedan döneminde kendi kişiliğini buldu, ama figürler hâlâ çok stilize olarak tasvir ediliyordu. Modeller doğruca karşıya bakarlar ve yandan görülürlerdi. Yüksek mevkideki kişiler idealize edilirdi. Erkek figürler yürüyen pozlarda tasvir edilebilirdi, ama onun dışında hareketi yansıtan fazla bir şey yoktu. Heykellerin genel biçimi, oyuldukları taş bloku da gösterir.

GÜNEdair

SIHİRLİ SEMBOLLER

Mısırlılar tanrısal sembollerin kötülükleri kovacağına inanırlardı; bu sembollerin en güçlüsü Wedjat Gözü'ydü. Bu, Horus'un oyulup çıkarıldıktan sonra yeniden canlanan gözünü simgeleri ve yeniden hayata geçmeye bağlantılı görüldüğü için çoğunlukla mumya sargılarına takılırdı.

Horus'un Gözü'nü (Wedjat)

Gösteren Süs Eşyası
(M.Ö. ~1370-1352) Bu çık obje Tutankamon'un mumyasında bulundu.

«**Kefren'in Heykeli** Kral aslanlı tahtta oturuyor. Şahin başlı Tanrı Horus, Kefren'in tahtının arkasına tünemiş (Bu açıdan bakınca görünmüyor).

Kuş, Kefren'in kendisinin yeryüzündeki temsilcisi olduğunu vurgulamak için kanatlarını koruyucu bir tavırla Kefren'in başının iki yanına açmış. Heykel 1860'ta Kefren'in Giza'daki vadi tapınağında bulundu. 4. Hanedan, (M.Ö. ~2500), diyorit, yüksekliği 168 cm, Mısır Müzesi, Kahire, Mısır

«**Büyük Sfenks** Mısır'daki en büyük heykel olan bu devasa Sfenks koruyucu bir figür olarak yapıldı. Heykel kral başlığı giyen bir insan başıyla aslan gövdesini birleştirir. 4. Hanedan, (M.Ö. ~2500), kireçtaşı, yüksekliği 20 metre, uzunluğu 72 metre, Giza, Mısır

“Odanın ayrıntıları yavaş yavaş dumandan sınıldı: **tuhaf hayvanlar**, heykeller ve altın – her yanda altın parlıyordu.”

TUTANKAMON'UN MEZARINI İLK GÖRDÜĞÜNDEKİ İZLENİMİNİ ANLATAN ARKEOLOG HOWARD CARTER

YAKINplan

“**KÖR**” GÖZ Portrenin hemen hemen her yanı tamamlandığı halde Nefertiti'nin bir gözü boş bırakılmıştır. Bir teoriye göre büst aslında bir kalıp olduğu için bu ayrıntının kopyalanmasına gerek görülmemiştir.

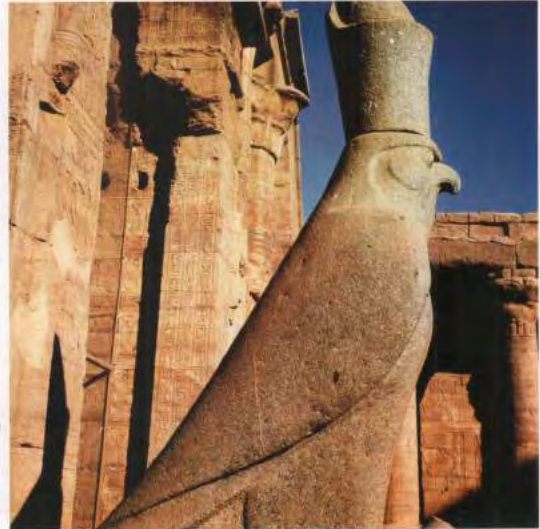

▲ **II. Ramses Düşmanlarını Öldürüyor** Firavun'un gücünü ve otoritesini gösteren bu tema Mısır sanatının gözde konularından biriydi. Burada Ramses, bir Nübyeliyi, bir Libyalıyı ve bir Suriyeliyi saçlarından tutmuş. Ramses kompozisyonun en önemli figürü olduğu için tutsaklardan daha büyük boyda tasvir edilmiş. 19. Hanedan (M.Ö. -1297-1185), boyalı kireçtaşı, Mısır Ulusal Müzesi, Kahire, Mısır

◀ **Kraliçe Nefertiti'nin Büstü** Bu ünlü portre, (Nefertiti'nin kocası) Akhenaten'in saray heykeltıraşı Thutmose'nin atölyesinde bulundu. Büst, Mısır sanatında Nefertiti'nin güzelliğini yansıtmak ölçüde gerçekçiliğe yer verildiği Amarna Döneminden kalmadır. 18. Hanedan, (M.Ö. -1340), boyalı kireçtaşı, yüksekliği 50 cm. Mısır Müzesi, Berlin, Almanya

► **Horus'un Heykeli** Mısır tapınaklarının en iyi korunmuş eserlerinden biri olan Edfu'da bulunan bu yapıt, anıtsal heykelin en güzel örneklerinden biridir. Gökler Tanrı Horus, bazen şahin başlı bir insan olarak tasvir edilirdi. Burada ise başında Yukarı ve Aşağı Mısır'ın çifte tacını taşıyan gerçek bir şahin olarak gösteriliyor. Ptoleme Dönemi (M.Ö. 332-330), taş, Horus Mabedi, Edfu, Mısır

Hindistan

Dünyanın en eski uygarlıklarından biri İndüs Vadisi'nde gelişti. M.Ö.2500'lere gelindiğinde burada ızgara-planlı sokakları, gelişmiş kanalizasyon sistemleri ve yıkanma tesisleri olan şehirler kurulmuştu. Şehirleşme biçimi birbirine çok benzeyen iki önemli merkez Harappa ve Mohenjo-Daru idi. Bu kültür çok çarpıcı çanak çömlek ve oyma işçiliğini geliştirdi, ama en büyük ününü mühürleriyle yaptı.

İndüs Vadisi uygarlığı M.Ö.1800'den sonra çöküşe geçti ve İmparator Ashoka (M.Ö.269-232) döneminde yeniden canlandırılan sanatla eski uygarlık arasında büyük bir boşluk oldu. Ashoka çok sayıdaki Budist anıtına yaptırdığı heykellerle yeni bir heykel türünün gelişmesine yol açtı. Taş, oyma işinde en rağbet gören malzeme oldu; bunda taşın dayanıklılığı nedeniyle Yunanistan, İran, Mısır ve Güneydoğu Asya'ya ihraç etme olanağının doğması rol oynadı.

Antik sanatın en görkemli ürünlerinden bir bölümü Uzak Doğu'da ve Hint Yarımadasında yaratıldı. Çinli zanaatkarlar harika metal işçiliği ürünleri ve kudretli kişilerin mezarları için heykeller ürettiler. Hintli sanatçılar da ilk Budist başyapıtlarını yarattılar.

▲ **Asker başı (Terakota Ordusundan)** Qin Şi Huang'ın mezarı için gereken çok büyük sayıda figürü gerçekleştiriminin ötesinde zanaatkarların her figürü ötekilerden farklı yapması bekleniyordu. Yaklaşık M.Ö. 210'de yapılan bu askerin başı, onun general olarak kudemini belirtmek için tepesinde topuz yapılmış.

Çin

Şang Hanedanı döneminin bronz yapıtları Çin kültüründe dönüm noktası oldu. Zanaatkarlar eşsiz kalitede, büyük

boy kaplar üretmelerini sağlayan bir işlem geliştirdiler. Parça-kalıp dökme denilen bu yöntemde geleneksel bakır ve kalay bileşimine kurşun ilave ederek yepyeni bir alaşım kullanılıyordu. Dökme işlemi sırasında kapların yüzeyi, eski çağların kurban sunma ya da cenaze törenleriyle ilintili olabilecek fantastik, hayvan benzeri figürler ve motiflerle bezenirdi.

Qin Şi Huang'ın mezarı için yapılan Terakota Ordu da başka nedenlerle aynı derecede önemlidir. Bu çalışma kitlesel üretimin erken örneklerinden biridir. Göydenin belli başlı bölümleri için standart kalıplar üretilti: Sekiz aynı beden, iki çeşit bacak, sekiz yüz kalıbı vb. vardı. Bunlar farklı biçimlerde birleştirildiler, sonra her figüre ayrı ifade vermek üzere elle tamamlandılar. Bu figürler hiç güne ışığına çıkmayacağı ve kimse onları görmeyeceği halde gösterilen bu özen ve ayrıntıya verilen önem özellikle etkileyici bir yaklaşımdır.

Doğu Uygarlıkları

Hindistan

M.Ö.-2500-185

Çoğu tarihcîye göre, İndüs Vadisi'nde üretilen sabuntaşı mühürler, eşsiz kalitede olağanüstü sanat yapıtlarıdır. 4000'den fazla mühür, yapılan kazılarda gün ışığına çıkarıldı. Arada gizemli insan figürlerine rastlansa da mühür desenlerinin çoğunluğu hayvan tasvirleridir. Mühürlerin üzerindeki yazılar deşifre edilememişse de, büyük olasılıkla kişilerin adını gösterir, çünkü mühür, bölgenin Mezopotamya ile ticari ilişkilerindeki satışlarda bir malın sahibini belirtmek için kullanılırdı.

Mauryan Devri (M.Ö.326-184) Budist sanatın ilk örneklerine sahne oldu. İlk yapıtlarda Budha fiziksel olarak tasvir edilmez, Ashoka Sütununda yer alan tekerlek ve aslan gibi simgelerle dolaylı olarak temsil edilirdi. Yakshi figürleri aslında doğaya tapınmayla ilgiliydi, ama sonradan Budist sanatta kullanıldılar.

▲ **Mohenjo-Daro'dan Mühür** İndüs mühürleri imgelerle sözcükleri birleştiren en eski objeler arasındadır. Bu tuhaf yaratık, sadece bir boynuzu görüldüğü için "tek boynuzlu" boğa diye anılır. M.Ö. -2300, sabuntaşı, genişliği 3,5 cm. Pakistan Ulusal Müzesi, Karachi, Pakistan

► **Yakshi Figürü** Antik Tamlalıpta'da (bugünkü Tamluk) bulunan bu figür, başlığındaki silahlar her ne kadar daha güçlü bir rolü olduğuna işaret etse de aslında bir yakshi -doğa ruhu- olduğu sanılıyor. M.Ö. 1.yüzyıl, terakota, Ashmolean Müzesi, Oxford, İngiltere

▲ **Ashoka Sütunu (Detay)** İmparator Ashoka Budizm dinini kabul ettiğini belirtmek için tepelerinde Budist semboller olan bir dizi sütun diktirdi. Tekerlek, Budha'nın Samath'taki geyik parkında verdiği birinci vaazı temsil ediyor. M.Ö. 3. yüzyıl, kumtaşı, yükseklik 213 cm. Samath, Uttar Pradesh, Hindistan

Çin

M.Ö. -1500-207

Çin'in en eski başyapıtlarından çoğu ölümlerle birlikte gömüldükten sonra yapılan kazılarla gün ışığına çıkarıldı. Şang Hanedanı (M.Ö.-1500-1050) ve Zhou Hanedanı (M.Ö.-105-221) dönemlerinde hükümdarların mezarlarında çoğunlukla bronz ya da yeşimden yapılmış objeler bulunurdu. Bunlar pahalı malzemeler olduğu için statü simgesi olarak algılanır, ayrıca çeşitli törensel işlevler de yüklenirlerdi.

Çinliler sihirli güçleri olduğuna inandıkları yeşim taşına Neolitik Çağdan beri tutkuyla bağlıydılar. Yeşimden yapılan semavi diskler genellikle ölümlerle birlikte gömülürdü. Ama bunların şaşaası Liu'nun cenaze giysilerinin yanında sönük kalırdı. O giysiler altın iplikle birbirine tutturulan 2000 yeşim plakadan yapılmıştı.

Tören kapları genellikle bronzdan yapılırdı. Bunların çoğu kurban törenlerinde ve cenaze yemeklerinde yiyecek, içecek konulan kaplardı. Bu törenler daha çok açık yerlerde ya da saraylarda yapılır, sonra da kaplar sahipleriyle birlikte gömülürdü. Terakota Ordusunun malzemesi pahalı değildi, ama yapım işlemi çok pahalıya mal olmuştu.

▲ **Dou Kabı** Zhou Hanedanı'nın son devrindeki Savaşan Eyaletler döneminde yapıldı. Dou bir yiyecek kabıdır. Kapağı aynı zamanda kase işlevi görür. M.Ö. 5.-4.Hanedan, bronz ve altı, yüksekliği 19,2 cm. Çin

▼ **Kapaklı Tören Kabı**
Batı Zhou Hanedanı'nda üretilen bu tören bakracı boyuzlu bir canavarın yüzünü tasvir eden taotie (canavar) maskıyla bezenmiş. M.Ö. -11.-10. yüzyıl, bronz, yüksekliği 25 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Boston, ABD

◀ **Prenses Dou Wan'ın Cenaze Giysisi** Yeşim, Çin'de az bulunan çok pahalı bir taşı ve cesetleri bozulmadan saklama gücü olduğuna inanılırdı. Prenses Liu Şeng de bu inanışla kendisi ve karısı için çok gösterişli cenaze giysileri yaptırdı. M.Ö. 2. yüzyıl, yeşim, uzunluğu 188 cm. Hebei Eyalet Müzesi, Hebei Eyaleti, Çin

▲ **Terakota Ordu** Çin'in ilk İmparatorunun cenazesine eşlik etmek üzere kilden 7000'den fazla asker, yüzlerce at ve savaş arabası yapıldı. Bunlar mezarın ana bölümünü korumak üzere geçitle ve çukurlara yerleştirildiler. M.Ö. -210 terakota, figürlerin ortalama boyu 180-190 cm. İmparator Qin Şi Huang'ın mezarı, Xi'an yakınlarındaki Lintong, Çin

◀ **Yu Kabı** Hunan Eyaletinde yapıldığı sanılan bu kap, Şang Hanedanı döneminde üretilen tören kaplarının en ünlüsüdür. Yu, oymak sapı olan ve alkol koymak için yapılan bir tören bakracıdır. M.Ö. 11. yüzyıl, bronz, yüksekliği 35 cm. Cernuschi Müzesi, Paris

YAKINplan

CANAVAR KEDİ "Dişi Kaplan" diye adlandırılan kabartmada canavarın dişlerinin arasından sarıkan insan figürünün ne anlamı taşıdığı bilinmese de, antik çağ dini törenlerinde önemli yeri olan kan kurban etme geleneğiyle bağlantılı olabilir.

Kökenler ve etkiler – Ege

Yunan kültürünün tarihi Bronz Devrine (M.Ö.~3000) kadar uzanır. Ege'deki Kiklat Adaları'nda ve Girit'te önemli gelişmeler oldu ama sonunda bu iki kültür Miken Uygarlığının içinde eriyip kayboldu. Ancak doğrudan Miken Uygarlığıyla kaynaşmadılar. Başlangıçta Minos (Girit) etkisi çok daha güçlüydü ve bazı tarihçiler Miken sanatını Minos sanatının taşradaki biçimi olarak görürlerdi.

Minoslular Yunanca konuşmazlardı. Kökenleri bilinmezdi, bazı tarihçiler Anadolu'dan geldiklerine inanırlardı. Gerçekten de Minosluların sanat formları başta Mısır, Suriye ve Anadolu olmak üzere çeşitli Doğu etkilerinin izlerini taşır. Ancak Minoslular sanatçıları, bu kaynakların etkilerini kısa zamanda aşarak en iyi

▲ **Akropolis'in Görünümü** Atina kalesi şehre yukarıdan bakan Akropolis tepesine yapılmıştır. Akropolis'in en önemli yapısı olan Parthenon Tapınağının inşasına M.Ö. 447'de, Pers istilasından yıkılan binaları yeniden yapılmaya başlandı.

örneklerini saraylarında ve boğa-kültlerinde gösteren zengin bir kültür yaratırlar.

Mikenliler ise Minosluların fikirlerini özümlediler ve M.Ö.~1400'lerde Girit Uygarlığı yıkılınca Mikenliler ön plana geçtiler. Savaşçı soylular tarafından yönetilen

Miken İmparatorluğu, mezarlarında bulunan objelerin kanıtladığı gibi hızla zenginleşip güçlendi. Bir teoriye göre Mikenliler Mısır adına paralı askerlik yaptılar, Mısır da onların ücretini altınla ödedi. Miken Uygarlığının çöküşü M.Ö.1100 dolaylarında gerçekleşti.

DÖNEMİNolayları

M.Ö.~1250 Kimileri bunun yalnızca efsane olduğunu düşünse de ünlü Troya Savaşının bu dönemde yapıldığı kesindir

M.Ö.776 Kayıtlara geçmiş olan ilk Olimpiyat Oyunları yapıldı

M.Ö.490 Persler Yunanistan'a saldırdı ve Atina'yı işgal etti. Yunanlar, Salamis (480) ve Platea (479) savaşlarında Persleri yenerek ülkeden attılar

M.Ö.356 Büyük İskender doğdu. Aristoteles'in öğrencisi olan İskender çok geniş topraklara yayılan büyük bir imparatorluk kurdu. M.Ö.331'de İskenderiye şehrinde o kurdu

Yunan Sanatı, Batı uygarlığının temel taşı kabul edilir. Mısırlıların ve Girit'teki Minos Uygarlığının yaptıklarından etkilenen Yunan heykeltıraşlar, güzellik, armoni ve orantının kusursuz dengesine ulaşmaya çabaladılar ve bunu başardılar.

Antik Yunan

ZAMANçizelgesi

Yunanistan anakarasındaki ilk önemli başarıların kökeni, M.Ö.1600-1100'teki Miken kültürüydü. Arkaik Çağ'da başta Auxerre'li Kadın olmak üzere ilk başyapıtlar ortaya çıktı, ama Yunan sanatını asıl görkemine Klasik Çağın başlangıcında ulaştı. Parthenon heykelleri (M.Ö.447-432) Atina kültürünün en parlak örneklerini oluşturdu. Büyük İskender de bu kültürü çok geniş toprakları kapsayan bir aiana yaydı.

M.Ö. ~1500

EGE Cenaze maski

M.Ö. 640-630

ARKAİK ÇAĞ
Auxerre'li Kadın

M.Ö. 540-530

ARKAİK ÇAĞ
Penthesilea'yı Öldürüyor

M.Ö. 447-432

KLASİK DÖNEM
Lapith Kentavrosla Boğuşuyor

M.Ö. -42-20

HELENİSTİK DÖNEM
Laocoön ve Oğulları

▲ **Selene'nin Atı** Parthenon'taki en ünlü heykellerden biri budur. Heykel, gece semalarında Ay Tanrıçası Selene'nin arabasını çeken atın ne kadar yorulup gerildiğini gösteriyor. M.Ö. 447-432, taş, uzunluğu 83 cm. British Museum, Londra, İngiltere

Kökenler ve etkiler – Yunanistan

Demir Devrinde Yunan kültürü kendini yenilemek ihtiyacını duydu, Miken Uygarlığının, kuzeyden gelen Doru istilacılar yüzünden yıkılışından sonra Yunan ana karasının bazı bölümlerinde nüfus büyük ölçüde azaldı. İken nemi bir kahramanlık çağı olarak belleklere yerleşti. Yunan efsanelerine geçti, ama kültürün maddi ürünlerinin çok azı geriye kaldı. Yunan kültürünün yeniden canlanması, adını o dönemdeki çömleklerin çizgisel desenlerinden alan Geometri döneminde (M.Ö.~900-750) başladı. Bu dönemin sonuna doğru Doğu ile ticari ilişkiler geliştikçe Doğu etkileri sanata da yansdı. Bu Arkaik Çağ (M.Ö.~750-480) boyunca devam etti; bu süre içine Yunan sanatçıları deneyim ve öz güven kazandılar. Arkaik Çağ sanat yapıtları çok büyük boyutlu değildi, ama Mısır'ın zengin ve görkemli heykellerini görmek onların tarzını değiştirdi. M.Ö.7.yüzyılda Yunan paralı askerleri Mısır'da çalışıyorlardı ve onların sadece Noratis'te

kalmalarına izin verilirdi. Yunan sanatçıları firavunlar âlemine tek yasal geçit olan Noratis'te esin kaynakları buldular ve yeni bir hevesle yeni hedeflere ulaşmaya çalıştılar.

Klasik Sanat

Arkaik Çağın büyük bölümünde Yunan sanatı daha çok yöresel nitelikteydi. Ulusal Yunan kimliği fikri ancak M.Ö.6. yüzyılda kök salmaya başladı. Bundan sonraki yüzyılda ülkenin ortak bir tehditle karşılaşması, ulusal kimlik oluşumunu pekiştirdi. Pers istilası (M.Ö.490) Yunanları harekete geçirdi ve Yunanlar Persleri ülkelerinden attıktan sonra bu birlik ve beraberlik ruhunu yaşatabilmek için Delian Ligin'i kurdular. Klasik Çağ'daki gelişmeler bu bağların sonucunda ortaya çıktı. Parthenon'un inşası, ulusal gururun fiziksel simgesi olurken, bu yeni tarzın ruhu da Yunan uygarlığının dönüm noktası oldu. Bu çağın iki hedefi olan natüralizm ve idealizm, o gün kadar antik dünyada benzeri olmayan fikirlerdi ve bunlar Batıdaki sanatçılara kuşaklar boyu esin kaynağı oldu.

▲ **"Ludovisi Tahtı" ya da "Venüs'ün Tahtı"** İtalya'da yaşayan bir Yunan sanatçının Batı Yunan üslubuna örnek oluşturan bu oyması, kumaş kıvrımlarındaki ince işçiliğiyle dikkati çekiyor. M.Ö. ~470-460, mermer, Altımpar Sarayı, Roma, İtalya

M.Ö.-3000-1100

Antik Yunan sanatının gelişmesinden önce Ege Denizi çevresinde bir grup farklı kültürler ortaya çıktı. Bunların en eskisi M.Ö.3000'lerde Ön Asya'dan gelenlerin yerleştiği Kiklat Adaları'nda oluştu. Onların en çarpıcı ve özgün sanat yapıtları, modern heykeltıraşların hayran olduğu mermerden minimalist formda, minik figürlerdir.

Aynı dönemde Girit'te Minos Kültürü gelişti. Girit Adası'nın, Kral Minos ve onun Minotaurus'uyla efsanevi bağı olduğu için arkeolog Sir Arthur Evans bu uygarlığa Minos adını verdi. Minos sanatı, olağanüstü güzellikte duvar resimleriyle bezeli saraylarda gelişti. Giritliler ince işli çömlekler ve mücevherler de yaptılar.

Miken kültürü ise Yunan anakarasında oluştu. O uygarlığın önemli yapıtları Miken kentindeki "kral" mezarlarında bulundu. Mezarlardan şaşılacak kadar çok çeşitli altın masklar, mücevherler, silahlar ve kaplar çıktı.

◀ **Minos Toprak Küp Giritli** sanatçılar çömleklerini kabin çevresine dolanan ahtapot desenleriyle süslemeyi severlerdi. Bu biçimküp, büyük olasılıkla zeytin yağını saklamak ya da nakletmek için kullanılıyordu. M.Ö. -1450-1400, boyalı kil, Ashmolean, Oxford, İngiltere

▶ **Cenaze Maskı** Bu parça (Troya Savaşındaki Yunan Komutan) "Agamemnon'un Maskı" diye bilinir. Gerçek bir ölüm maskı değildir, mask ayrı yapıp ölünün yüzünün üzerine konulmuştur. M.Ö. 16.yüzyıl, altın, yüksekliği 26 cm. Ulusal Arkeoloji Müzesi, Atina

YAKINplan

AKROBAT Bu akrobatik gösteriler Antik Girit'teki boğa kültürünün parçasıydı. Tarihçiler bu kadar tehlikeli takla atmanın olanaklı olup olmadığını konusunda kuşkuyla düşüldü ve bazıları boğaların gizlice bağlanmış olabileceğini öne sürdü.

GÜNEdair

KNOSSOS Minos saraylarının en görkemlisidir. Knossos sadece kral sarayı değildi, içinde tapınaklar, tahıl ambarları, atölyeleri ve halkın katıldığı törenlerin yapıldığı açık bir avlu vardı. Sarayın büyük bölümleri yeniden yapılmıştır.

Knossos'un Doğudan görünüşü Efsaneye göre sarayın bu kanadı Kral Minos'un yaşadığı bölümdü.

◀ **Boğa Atlama Freski** Bu ünlü duvar resmi Knossos sarayındandır. Resim Minos boğa atlama geleneğini tasvir ediyor. Bu gelenek herhalde bir spor değil, daha çok törensel bir uygulamaydı. Restore edilirken kalın boya tabakalarının altında kalmış olsa da, özgün resmin hâlâ seçilebilen bölümleri sanatçıların uzun, zarif, kıvrımlar yapma yeteneğini ortaya koyuyor. M.Ö. -1500, fresk, Ulusal Arkeoloji Müzesi, Atina, Yunanistan

▶ **Kadın Figürini** Bu, Kiklat heykelticiliğinin en sık görülen formudur. Figürinlerin çoğu kollarını kavuşturmuş duran kadınları tasvir eder. Ayrıca çalgıcı figürleri de bulunmuştur. Oymalar genellikle mezarlara konulmuştur, ama işlevlerinin kesin olarak ne olduğu bilinmemektedir. M.Ö. -2600-2500, mermer, yükseklik 1 cm. Benaki Müzesi, Atina, Yunanistan

Arkaik Yunan

M.Ö. - 750-480

Arkaik Çağ, M.Ö. 750'lerden Perslerin Atina'ya yağmaladıkları M.S. 480'e kadar olan süreyi kapsayan ve Yunan sanatının erken gelişimine sahne olan bir dönemdir. Yunan Sanatçılar heykel alanında önce Mısır ve Doğu sanatından etkilenip, ama zamanla son derece bireysel olan kendi özgün tarzlarını geliştirdiler. Bu gelişim en çok *kouros* (erkek nü) ve *kore* (örtünmüş kadın) tasvirlerinde kendini gösterdi. Bu heykellerin bir kısmı tanrıları simgelese de büyük çoğunluğu mezar simgesi olarak kullanılıyordu. İlk aşamalarda figürlerin yüz çizgileri birbirinin aynıydı ve kolları gövdelerinden hemen hemen hiç ayrılmadan dimdik duruyorlardı. Bu dönem boyunca duruşlar daha rahat, daha yumuşak bir görünüme aldı ve anatomik ayrıntılar da gerçeğe daha yaklaştı.

Arkaik Çağ, vazo boyama sanatının altı çağıydı. Başlangıçta Korintliler bu alanda ilerlediler, ama M.Ö. 6. yüzyılın başlarında Atinalılar öne geçtiler. Atinali sanatçılar, en güzel örnekleri Exekias'ın vazolarında görülen "siyah-figür" tekniğinde ustalaştılar. Daha sonra da bu tekniği "kırmızı-figür" tekniği izledi.

► **Akhilleus Amazon Kraliçesi Penthesilea'yı Öldürüyor** Bu dramatik sahneyi siyah-figür tekniğinin en büyük ustası Exekias vazoya aktarmış. Akhilleus öldürücü darbeyi indireceği anda düşmanına âşık olur. M.Ö. 6. yüzyıl, toprak vazo, yüksekliği 42 cm. British Museum, Londra, İngiltere

▲ **Anavysos Kouros** Bulunduğu köyün adıyla anılan bu kouros, bir savaşçının mezar simgesiydi. M.Ö. -530, Ulusal Arkeoloji Müzesi, Atina

▲ **Gorgon Başlı Antefiks** Erken dönem Yunan mimarisinde buna benzer plakalar çok yaygındı. Bunlar, bir kiremit sırasının bitiş noktasını örtmek için kullanılırdı. Antefikslerin deseni, çoğunlukla kötü ruhları kovacağına inanılan canavar biçiminde olurdu. Uzun dişleri, sarkık dilleri ve patlak gözleriyle Gorgon en revaçtaki figürler arasındaydı. M.Ö. -6. yüzyıl, terakota, uzunluğu 25 cm., özel koleksiyon.

▲ **Akhilleus Patrokles'in Yarasını Sarıyor** Kırmızı-figür tekniğiyle yapılan bu resim, Sir Beazley'in taktığı adla Çömlek Ressamı tarafından bir kupanın içini süslemek için gerçekleştirilmiş. Çömlek Ressamı, Öncüler diye binen bir ressamlar grubunun üyesiydi. M.Ö. -500, toprak kupa, çapı 20 cm. Ulusal Müze, Berlin, Almanya

◀ **Auxerre'li Kadın** Bu çarpıcı heykeltik, adını Auxerre'deki bir tiyatronun yöneticisi olan ilk sahibinden aldı. Yönetici heykeli bir operette aksesuar olarak kullanmıştı. Bu heykeltik, ilk Yunan heykellerini yarattığı söylenen mitolojik figür Daedalus'un adıyla anılan "Daedalik" üslubun günümüze kalan en güzel örneğidir. Girit'te yaratılan bu heykel ilk yapıldığı zaman renkliliymiş. M.Ö. -640, kireçtaşı, yüksekliği 65 cm. Louvre, Paris, Fransa

YAKINplan

ARKAİK GÜLÜMSEME Arkaik Çağ'dan kalan heykellerin çoğunun yüzünde bir gülümseme vardır. Bu gülümseme, genellikle mizahi olmayan ortamlarda yer aldığı için simgesel anlam taşımış olabilir. Tarihçilerin çoğu gülümsemenin sağlıklı ve canlılık belirtisi olduğuna inanıyor.

Klasik Yunan

M.Ö. 480-323

Perslere karşı kazanılan zafer sonucunda bir bolluk ve özgüven dönemi olan M.Ö. 480-323 yılları arasındaki süre boyunca, Yunan kültürü yeni atılımlar yaptı. Atina'da demokrasi kök salmaya başladı, edebiyat gelişti, tarih ve felsefe çalışmaları yaygınlaştı. M.Ö. ~413'e kadar Yunanistan'a egemen olan Atina'da ulusal gurur ve medeni haklar bilinci gelişti. Yunan zaferlerini temsil eden eşsiz heykelleriyle Parthenon, bu yeni duyguları yansıtmak için yapıldı. Görsel sanat dallarında, heykeltıraşlar, gövdenin anatomik yapısını ve hareketlerini ayrıntılı olarak öğrendiler ve gerçekçilikle idealizmi kaynaştıran bir tarz geliştirdiler. Bu tarz özellikle, bir kolun ya da bacağın genişliği kaslarına diğerinin gevşek kaslarıyla kontrast oluşturmayı seven Polyclitus'un yaptılarında görülür. Klasik heykeltıraşlar sadece anatomik özellikleri doğru canlandırmakla yetinmediler. Onların güzelliğe kavramı, ideal orantıları ve yüz ifadesinde dingin bir soyluluğu öngörüyordu. Bu amaca ulaşmak için, ölümlülerin heykellerini tanrıların heykellerine çok benzer biçimde yaptılar.

► **Süvari Alayı** Parthenon'daki bir frizden alınan bu atlar, bir süvari alayının parçasıdır. Oyma çok alçak rölyef olduğu halde, atların birbiri üstüne binen görüntüleri derinlik ve hareket duygusu yaratıyor. M.Ö. 447-432, mermer, yükseklik 106 cm. British Museum Londra, İngiltere

◀ **Zeus ya da Poseidon Heykeli** Bu figür bir zamanlar bir silah -bir yıldırım (Zeus) ya da üç dişli mızrak (Poseidon) tutuyormuş. M.Ö. ~460, bronz, yüksekliği 209 cm. Ulusal Arkeoloji Müzesi, Atina, Yunanistan

YAKINplan

DEKORATİF AYRINTILAR

Bu figür orijinal durumunda farklı malzemeden (cam ya da taş) kakma yöntemiyle yapılmış kaşları ve gözleriyle herhalde daha da gerçekçi bir görünümdeydi.

► **Diskçi** Romalıların yaptığı bu kopyanın, Myron tarafından yapılmış ve kaybolmuş olan bronz heykelin mermer versiyonu olduğu sanılıyor. Atıfı olan Myron, gerçekçi üslubu ve figürleri hareket eder durumda tasvir etme yeteneğiyle tanınırdı. Modern atletlerin tersine, Yunanlar disk atmadan önce kendi çevrelerinde dönmezlerdi. M.Ö. ~450 (Yunan orijinali), mermer, yüksekliği 155 cm. Vatikan Müzeleri ve Galerileri, Vatikan

▲ **Lapith Kentauros'a Boğuşuyor** Parthenon'da mitolojik savaşları tasvir eden 92 yüksek rölyef vardı. Bunların en unutulmaz örnekleri, bir düğün şöleninde şarabı fazla kaçırmış bir Kentauros'un ölümlü kesmeye çalışan Lapith'leri (Teselya'da yaşayan dev cüsseli insanlar) gösterir. M.Ö. 447-432, mermer, yüksekliği 172 cm. British Museum, Londra, İngiltere

Nü'ler

Nü, antik Yunan sanatının odak noktasıydı. Yunanlar, kahramanlarının, tanrı ve tanrıçalarının çıplak heykelleriyle, daha sonraki çağlara esin kaynağı olan ve estetik anlayışın çitasını yükselten güzellik standartlarını belirlediler. Ama çoğu sanatçı, nü'leri sadece güzellik imgeleri yaratmak için değil, aynı zamanda fikirleri ve duyguları yansıtmak amacıyla da yaptılar. Doğrudan çıplak modele bakarak resim yapmak, bazı dönemlerde ve bazı yerlerde sansüre uğradıysa da, yüzyıllar boyunca sanat öğreniminin vazgeçilmez bir parçası oldu.

◀ **Kiklat Kouroso** - Yunan yapıtı
Yunanların, Mısır heykeltıraşlığını
inceleyip geliştirmesi, gövdenin daha
gerçekçi tasvirlerine yol açtı.
M.Ö. -550, erme, yüksekliği 214 cm.
Ulusal Arkeoloji Müzesi, Atina

▼ **Autun Katedrali'ndeki Havva Rölyefi** -
Gislebertus. Bu rölyefin Antik Çağ'dan sonra
Avrupa'daki ilk nü olduğu inanılıyor.
Gislebertus'un rölyef heykeli, elma koparan,
güzel endamlı Havva'yı tasvir ediyor. M.S. 1130,
taş. St. Lazare Katedrali, Autun, Fransa

▼ **Muhteşem Odalık** - Jean-Auguste -
Dominique Ingres. Ingres'in donuk, mesafeli,
ölçülü nü'lerle vurgulanan tarzı, dönemin duygulu
yüklü Romantizmine bir tepki olarak gelişti.
1814, tuval üzerine yağlıboya, 91x162 cm.
Louvre, Paris, Fransa

▼ **Susanna ve Yaşlılar**
- Guercino. Güzel ve çıplak bir
genç kadını resmetmek fırsatını
verdiği için, Kutsal Kitapta sözü
edilen bu sahne sanatçıların çok
rağbet ettiği bir tema oldu.
1617, tuval üzerine yağlıboya,
Ulusal Galerisi, Parma, İtalya

▲ **Bir Boks Maçını Tasvir eden
Panathenaik Amfora** - Yunan yapıtı
Yunan vazo ressamları özellikle kaslarını
tasvirinde ustalaşmışlardı. M.Ö. -336,
çömlek, British Museum, Londra, İngiltere

▲ **David** - Michelangelo
İnsan güzellliğini tecessüm ettiren
bu anıtsal hekel, 300 yıldan uzun bir
süre Floransa'da Vecchio Sarayı'nın
girişinde durdu. 1501-04, mermer,
yüksekliği 434 cm. Accademia
Galerisi, Floransa, İtalya

▲ **Adem ile Havva** - Tiziano. Vedikli
sanatçının mesleğinin olgunluk döneminde bile
geliştirmeye devam ettiği son derece incelikli
ten tonları, bu ünlü resme insani boyut katıyor.
~1550, tuval üzerine yağlıboya, 240x186 cm.
Prado, Madrid, İspanya

▲ **Uzanıp Yatan Çıplak (Miss O'Murphy)** - François Boucher
Bu baştan çıkarcı nü, Kral XV.Louis'in metresi Marie-Louise
O'Murphy'yi gösteriyor. 1749, tuval üzerine yağlıboya, 60x74 cm.
Wallraf Richartz Müzesi, Köln, Almanya

▲ **Çıplak Maya** - Francisco de Goya. Goya'nın -göğüslerini ya da
cinsel organındaki tüyleri örtmeye çalışmayan- çıplak mayayı çok
cüretkâr bir biçimde resmetmesi, İspanyol Engizisyonu tarafından
kabul edilemeyecek bir şeydi. Bu yüzden tabloya müstahcen etiketi
yapıştırıldılar. ~1800, tuval üzerine yağlıboya, 98x191 cm.
Prado, Madrid, İspanya

▼ **Kaynak ya da Kaynakta Yıkanan Kadın** - Gustave Courbet. Courbet'in akademi gelenekleri yıkarak kökten doğalcılığa yönelmesi, kadın formunun tasvirlerinde ömelenir. 1868, tuval üzerine yağlıboya, 128x97 cm. D'Orsay Müzesi, Paris, Fransa

▼ **Dans** - Henri Matisse. Çok çarpıcı renklerin kullanılması Matisse'in çıplak dansçıların büyük bir enerji katarak canlandığını gösterir. 1910, tuval üzerine yağlıboya, 260x391 cm. Hermitage Müzesi, St. Petersburg, Rusya

◀ **Otoportre** - Egon Schiele. Bu otoportrenin çarpık açılı çizgileri, Schiele'nin nü resimlerindeki dışavurumcu tarzının tipik özelliğidir. 1911, kâğıt üzerine kalem ve suluboya, 48x31 cm. özel koleksiyon

▼ **Küçük Çıplak Portre** - Lucian Freud. Keskin ışıkla aydınlanan ten tonları, sanatçının çıplak portrelere ödünsüz yaklaşımını gösterir. 1973-74, tuval üzerine yağlıboya, 22x27 cm. Ashmolean Müzesi, Oxford, İngiltere

▲ **Nü ya da Divana Oturmuş Çıplak** - Pierre-Auguste Renoir. Işık ve gölgenin yumuşak geçişlerle kullanımı, Renoir'in resmindeki kadına zarif bir kösnüllük katıyor. 1876, tuval üzerine yağlıboya, 92x73 cm. Puşkin Müzesi, Moskova, Rusya

▲ **Çorabını Giyen Kadın** - Henri de Toulouse-Lautrec. Sanatçının karakteristik üslubuna uygun olarak, figürler bir bakıma çizgisel nitelikte ve resmin neredeyse tamamlanmamış bir görünüme var. -194, karton üzerine yağlıboya, 58x46 cm. D'Orsay Müzesi, Paris, Fransa

▲ **Uzanıp Yatan Figür No.2** - Amedeo Modigliani. Moore'un kadın formlarındaki hareketin akıcılığı ve dalgalanma, Afrika heykellerinin etkisini yansıtır. 1953, bronz 42x91 cm. özel koleksiyon

▲ **Uzanmış Çıplağın Arkadan Görünüşü** - Henry Moore. Modigliani nü'lerinde yakın plan bir mahremiyet duygusu uyandırmak için kolların ya da bacakların bir kısmını keser. 1917, tuval üzerine yağlıboya, 65x100 cm. Barnes Vakfı, Merion, Pennsylvania, ABD

Helenistik

M.Ö. 323-31

Helenistik çağ, Büyük İskender'in M.Ö.323'te ölümü ile M.Ö.27'de ilk Roma İmparatorunun tahta çıkışı arasındaki dönemi kapsar. İskender'in fetihleri Yunan kültürünü Mısır'a ve Batı Asya'ya yaydı ve Helenistik dünyanın merkezi Atina değil, Mısır'daki İskenderiye oldu. Helenist heykeltıraşların ateşli duyguları ya da sert ve güçlü hareketleri yansıtan figürler yapma eğilimi vardı. Bu da çarpıtılmış duruşlar ya da zarif, dökümlü kumaş kıvrımlarıyla sağlanabiliyordu. Bu dönemdeki bir başka değişiklik de, sanatın artık devlet siparişlerine bağımlı olmamasıydı. Özel koleksiyoncuların sayısı hızla arttı; bu da farklı üsluplara ve konulara olan talebi çoğalttı. Mizahî konulara ya da yaşlı ayyaşlar, komik aktörler ve şehvet düşkünü satirler gibi alt tabakayla ilgili öykülere ilgi başladı. Portre heykeltçiliği de rağbet görerek gelişti. Arada sırada modeli idealize etmeye, olduğundan güzel göstermeye çalışmayan, bu nitelikleriyle de Romalıların gerçekçi yaklaşımının öncüsü olan portreler yapılıyordu. Bu alanın en önemli sanatçısı, Büyük İskender'in ondan başkansa portresine yapma izni vermediği Lysippos'tu.

▲ **Farnese Herkül'ü** Herkül işlerini bitirdikten sonra sopasına yaslanmış dinleniyor. Artık kaybolmuş olan özgün heykeli muhtemelen Lysippos yapmıştır. Kopyası M.Ö. 4. yüzyıl, mermer, Ulusal Arkeoloji Müzesi, Napoli, İtalya

◀ Samothrace

(Semendirek) Zaferi

Bu heykel zafer tanrıçası Nike'yi bir geminin pruvasında gösteriyor. Bir deniz savaşındaki zaferi kutlamak için Rodos'ta M.Ö. 190 yılında yapılan heykel, bir tepenin üzerindeki tapınakta sergilendi. Mermer, yüksekliği 328 cm. Louvre, Paris

GÜNEdair

BÜYÜK İSKENDER

Büyük İskender, kısa yaşamında (M.Ö.356-323) toprakları Hindistan'a kadar genişlemiş olan Pers İmparatorluğu'nu fethederek Yunanistanı bir imparatorluğa dönüştürdü. İskender'in 333 yılında İssus'taki zaferi anısına İskender Mozaik'i yapıldı.

İskender Mozaik'i (M.Ö. -?)

Bu detayda atın Pers Kralı III. Darius'un üzerine süren İskender görülüyor

◀ **Milo Venüs'ü** Tanrıçanın yüzündeki dingin ifade klasik üsluptadır, ama gövdesinin kıvrılan duruşu tipik Helenistik özelliktedir. Heykel iki mermer blokundan yontularak tahta çivilerle birbirine mihlanmıştır. Bir zamanlar metal mücevherlerle de süslüymüş. M.Ö. -100, mermer, yüksekliği 204 cm. Louvre, Paris, Fransa

▼ **Laocoön** Yunan mitolojisine göre Laocoön ve oğulları, dostları Troyalılar, Yunanların tahta atı konusunda uyarmak istedikleri için yılanlar tarafından öldürülürler. Bu heykel 1506'da Roma'da bir bağda bulundu. M.Ö. 1. yüzyıl, mermer, yüksekliği 210 cm. Vatikan Müzeleri ve Galerileri, Vatikan, İtalya

YAKINplan

GÜÇLÜ DUYGU Helenistik heykellerin tipik özelliği duygu yoğunluğudur. Heykel bulunduğu Laocoön'un yüzündeki ıstırap ifadesi büyük hayranlık uyandırdı ve Michelangelo ile daha sonraki Barok sanatçıları büyük ölçüde etkiledi.

DRAMATİK HAREKET

Yüceliği dingin bir görünümde yansıtan klasik sanatın tersine, Helenistik heykeltıraşlar, bu heykelerde yılanlardan kurtulmak için çaba gösteren Laocoön'un görünümü gibi dinamik bir hareket duygusu yaratmaya çalıştılar.

◀ **Dişi Kurt Kurt figürü**
Etrüskler tarafından yapıldı, ama Romulus ve Remus heykellerini ~1484-86'da Antonio Pollaiuolo ekledi. M.Ö. 6. yüzyıl, bronz, yüksekliği 75 cm Capitoline Müzesi, Roma, İtalya

Etrüskler

İtalya'daki başlıca kütürlerin tarihi Bronz Çağına kadar uzanabilir. M.Ö.9. yüzyılda bugünkü Toskana bölgesinde Villanovalılar yaşıyor ve çok güzel metal işçiliği yapıyorlardı, Ertesi yüzyıl içinde kökenleri bugün bile tartışılan bir İtalyan halkı olan Etrüskler ortaya çıktı. Etrüskler kısa zamanda geniş bir ticaret ağı geliştirdiler ve bu yolla zengin oldular. Etrüsk sanatçıları, Villanovalıların geliştirdikleri sanatı temel aldılar, ama daha çok yabancı üslupların etkisinde kaldılar. Orta İtalya'daki Etrurya'ya çalışmaya gelen Yunan zanaatkarlardan etkilendiler. Yunanların sanat yapıtlarında (bugünkü Lübnan ve Suriye halkı) Fenikelilerle ticari bağlarından kaynaklanmış Yakın Doğu esintisi vardı.

Roma

Etrüskler'in gelişmiş bir sanat anlayışı vardı, ama siyasal örgütlenme becerisinden yoksundular. Zamanla kuzeydeki Keltlerin, güneydeki Romalıların yaylıp genişleme hareketlerinin arasında sıkışıp kaldılar ve M.Ö.3. yüzyılda Romalıların egemenliğine girdiler. M.Ö.753'te Savaş Tanrısının oğlu Romulus tarafından kurulan şehir, Cumhuriyet döneminde (M.Ö.510-27) görkemli bir niteliğe kavuştu. Romalılar, hem

Etrüsklerin hem Yunanların etkisinde kaldılar ve gezgin sanatçıları çalıştırarak Yunan sanatını büyük ölçüde taklit ettiler. Roma'da sanatçılara verilen paye Yunanistan'daki kadar yüksek değildi, bu nedenle Romalıların en büyük yapıtlarından çoğunun yaratıcısı bilinmez. Bu sanatçılar, portre heykellerinde ve atmosferi yansıtan natürmortallardaki tarzla gerçekçi yaklaşımın öncülüğünü yaptılar.

İtalyan Sanatı, Batı kültürünün tarihinde çok önemli rol oynadı. Klasisizmin iki dayanağından biri olan Roma Sanatı, Avrupa uygarlığının temelini oluşturdu. Buna karşılık Romalılar da kendi uygarlıklarını ataları olan Etrüsklere borçluydular.

Etrüskler ve Antik Roma

Etrüsk Sanatı

İTALYA, M.Ö.-8.-2.YÜZYIL

Romalıların ortaya çıkmasından önce, tarih sahnesinde yaklaşık M.Ö.8. yüzyılda boy gösteren Etrüskler İtalya'ya egemendi. Etrüsklerin ticari bağları onları çeşitli kültürlerle yakınlaştırdı, ama sanat alanında en çok Yunanlardan etkilendiler. Etrüskler, beden muhafaza edilmesi gerektiğine ve öteki dünyada yaşama inanırlardı, bu nedenle incelikli bir ölümler kültürü geliştirdiler. Büyük ve görkemli mezarlıklar yaptılar, antik Roma'daki gladyatör dövüşlerin habercisi sayılan cenaze oyunları sahnelediler. Mezarlarının içini spor yarışmalarını gösteren canlı duvar resimleriyle süslediler. Bu duvar resimlerinin en güzel örnekleri, Orta İtalya'da her ikisi de dünya kültür mirası ilan edilmiş olan Tarquinia ve Cerveteri'de görülebilir. Etrüsklerin mezar heykelliliği ve kaliteli metal işçiliği de çok ünlüydü. Bu metal işlerin arasında fiziksel güzelliğin önemini vurgulayan mitolojik sahnelerle bezenmiş çok değerli bronz aynalar yer alıyordu.

▲ **Evli Bir Çiftin Lahiti** Cerveteri'deki Banditaccia mezarlığında bulunan bu lahit, evli çift sanki bir ziyafetteymişçesine divana uzanmışlar. Kadın geleneksel cenaze ritüeli uyarınca kocasının elini parfümlerle ovuyor. M.Ö. -520-510, terakota, Louvre, Paris, Fransa

◀ **Augurs'un Mezarından Dans Eden Phersu** Bu mezardaki resimler, Etrüskler'in cenaze törenlerinde yer alan spor gösterilerini canlandırıyor. Figürlerin çoğu maskeli "Phersu" dur. Bu sözcük Latince "kişi" anlamındaki kelimenin kökeni olabilir. M.Ö. -530-520, duvar resmi, Augurs'un mezarı, Tarquinia, İtalya

YAKINplan

KUŞLU BEZEME Mezarın adı, klasik çağda kuşların uçuşuna ve düşüşüne bakarak tanrıların isteklerinin ne olduğunu söyleyen, kahin-rahıp anlamındaki "augur" sözcüğünden kaynaklanıyor.

Roma Resmi

M.Ö. -510-M.S.476

Roma resimlerinden ancak çok azı günümüze kalmıştır. Romalıların çeşitli ahşap yüzeyler üzerine pano resimleri yaptıklarını yazılı kaynaklardan biliyoruz, ama bunlar neredeyse hiç iz bırakmadan kaybolmuştur. Ancak, M.S.79'da Vezüv Yanaradagının patlamasından sonra Pompeii ve Herculaneum şehirlerinin oldukları gibi kalması, Roma duvar resimleri hakkında bize kesin fikir veriyor. Bu resimler, yaş siva üzerine suluboya ile uygulanan geleneksel fresk yöntemiyle yapılmıştır.

Tarihçiler, Pompeii'deki kalıntılarda dört farklı bezeme üslubu buldular, ama bunların kökeni konusunda görüş birliğine varamadılar. Duvar resimlerinin bir kısmı Yunan ve Helenistik örneklerden etkilenebilir, ama günümüze hiçbir Helenistik resim kalmadığı için karşılaştırma yapılamıyor. Romalı sanatçılar doğaya yakindılar ve gerçekçiliğe eğilimleri vardı. Yakından gözlemedikleri manzaraları tasvir etmeyi seviyorlar ve izleyicide bir pencereden dışarıya bakıyormuş izlenimini uyandıracak bir uzaklık duygusu yaratıyorlardı. Bahçe resimleri çok popülerdi. Ressamlar bahçe resimlerinde insan figürlerine değil, çiçeklere, kuşlara, yeşilliklere yer veriyorlardı. Bu özellik Roma natürlarında da görülür.

“Antikite, modern ressamların büyük okulu ve sanatın güzelliklerini aldığı kaynak olma niteliğini yitirmedir.”

JACQUES-LOUIS DAVID (1748-1825)

▼ **Küpidon Satan Kadın** Pompeii'nin güneyinde lüks bir kıyı sayfiyesi olan Stabiae'de, Villa Arianna'da keşfedilen bu ilginç, şen tema, daha sonra Neoklasik sanatçıların hayal gücünü de etkiledi. Bu temanın farklı versiyonlarını işleyen ressamlardan biri de Angelica Kauffman'dı. ~M.Ö. 1. yüzyıl - M.S. 79, fresk, 28x35 cm. Ulusal Arkeoloji Müzesi, Napoli, İtalya

► **Altın Yapan Küpidonlar**
Roma resminde "Dördüncü üslubun" örneği olan bu resim, Vettius adında iki tüccarın evinde bulundu. Ev M.S. 62'deki depremten sonra yapıldığı için resmin tarihi kesin olarak saptanabiliyor. Roma ressamları küpidonları çok çeşitli ortamlarda ve konularda işlediler. Saklambaç ve körebe oynayan tasvirleri bile vardır. M.S. 62, fresk, Ulusal Arkeoloji Müzesi, Napoli

► **Evl Bir Çiftin Portresi**
Bu çiftin fırıncı Terentius Neo ile karısı olduğu biliniyor. Adamın elinde evlik sözleşmesi olabilecek bir kâğıt rulo, kadının elinde de balmumu ile kalem var. M.S. 1. yüzyıl, fresk, 58x52 cm. Ulusal Arkeoloji Müzesi, Napoli, İtalya

◀ **Silenus'un Başı ve Bir Mask**

Bir Baküs kültündeki ergenliğe geçiş törenlerini canlandıran bu resim, bir fresk dizisinin parçasıdır. M.Ö. -60-50, Gizemler Villası, Pompeii, İtalya

◀ Şeftalili Natürmort

Romalı ressamlar, natürmortlarında, kendilerinden sonra yüzlerce yıl eşi yapılamayan bir tazelik ve detay gözlemciliği duygusunu gerçekleştirmeyi başardılar. Bu olağanüstü örnek Herculeum'daki bir evde bulundu. M.S. -50, fresk, 35x34 cm. Ulusal Arkeoloji Müzesi, Napoli, İtalya

YAKINplan

YANILSAMA ETKİLERİ

Roma ressamları teknikteki ustalıklarını sergilemeye meraklıydılar. Bu resim, camın saydamlığını dahiyan bir ustalıkla gösteriyor, hatta arkasındaki yaprağın yansımaları bile aktarıyor.

Roma Heykeli

M.Ö. -510-M.S.476

Roma heykelleri, salt bezemeden siyasal propagandaya kadar çeşitli amaçlar için kullanılıyordu. Bir imparatorun prestijini abartmak için heykeller yapılır, başarılarının onuruna dikilen sütunlar ve tıklar incelikli ayrıntılı yüksek rölyef oymalarla bezenirdi. İmparator Augustus (200'den fazlası günümüze kadar gelen) çok sayıda portre heykel yaptırdı; bu heykeller İmparatorun rolünün farklı niteliklerini vurguluyordu. Sıradan vatandaşların heykelleri ise ötekiler kadar görkemli değildi ve çoğu kez modeli idealize etmeden gerçekçiydi. Bazen bu portreler ölüm masklarından alınan kalıplarla bile yapılıyordu.

► Prima Portali Augustus

Bu heykel Prima Porta'da, Livia Villasında bulundu. Göğüs zırhı, lejyonerlik standartlarının yeniden ele geçirilmesi dahil, çeşitli askerî başarılarla bezenmiş. M.Ö. -20, mermer, yüksekliği 203 cm. Vatikan Müzeleri ve Galerileri, İtalya

▲ **Bahçe Resmi** Bu çarpıcı duvar resmi, Prima Porta'da, Livia Villasındaki bir yeraltı odası için yapıldı. Ev halkı herhalde yazın sıcağın ve dışarıdaki tozdan kaçmak için bu odaya çekiliyordu. M.Ö. -20, fresk, yüksekliği 200 cm. Ulusal Romano Müzesi, Roma

Lahitler

M.S. 2.YÜZYIL-476

Lahitlerin gelişmesi (taş ya da terakota sanduka) defin âdetlerindeki değişmelerin sonucudur. Başlangıçta Romalılar ölümlerini yakarlardı, ama M.S. 2. yüzyıl dolaylarında ölümlerin gömülmesi yaygınlaştı. Lahit bir duvara yaslandığı için dört yanın süslenmesi gerekmiyordu. Etrüskler, üzerine figürlerin uzandığı bir kline (divan) formatı geliştirdiler. Romalılar da bu formatı benimsedi, ama çok geçmeden özgün bezeme çeşitleri yarattılar. Bu bezemelerin tipik örnekleri, genellikle yüksek rütbeli subayların mezarlarında görülen savaş kahramanlık, klasik efsaneler ya da av sahneleri gibi konulardı. Yeniden canlanma ve yenilenme temalarıyla mevsim tasvirleri de popülerdi.

▲ **Ludovisi Lahiti** Eskiden Ludovisi koleksiyonunda olan bu eşsiz, yüksek rölyef oyma, Roma askerlerinin Almanlarla savaşmasını gösteriyor. At üzerindeki komutanın İmparator Decius'un oğlu Hostilian olduğu saptandı. M.S. -250, mermer, 150x270x130 cm. Terme Müzesi, Roma, İtalya

Kökenler ve etkiler

Roma İmparatorluğu yayılmaya başladığında karşısına çıkan halkların bir kısmı göçebeydi. Bu da, onların çok farklı sanat yapıtları olduğu anlamına geliyordu. Göçebe halkların büyük mimari yapıtları, anıtsal heykelleri, duvar resimleri yoktu. Bazı mezar taşları ve ufak tapınaklar günümüze kalmışsa da, mücevherler ve kemer tokaları gibi asıl sanat işleri taşınabilen şeylerdi.

Göçebe kültürünün olumlu bir yanı, bu halkların sürekli yer değiştirmesi nedeniyle kültürlerinin geniş alanlara yayılabilmesi ve oradaki kültürlerle de etkileşim içine girebilmesiydi. Asya steplerindeki bazı kavimler, Çin'e ve Balkanlar'a kadar uzandılar; bu arada Keltlerin etkisi de Avrupa'nın büyük bölümüne yayıldı. Bu durum, farklı üslupların kaynaştığı gerçek bir eritme ve kaynaştırma potası oluşturdu. Örneğin Altaylı zanaatkarlar, kuzey Çin'in Sarı Irmak bölgesindeki Ordos kültürüyle bağ kurdular; İskitler Yunan kolonilerinden etkilendiler; Sarmatyalılar Pers üslubunu tanıdılar, Keltler Orta

Doğu desenlerini kendi üsluplarıyla kaynaştırdılar.

Konular

Bu göçebe kavimlerin en çok işlediği konular hayvan yaşamıyla ilgiliydi. Hemen hemen hepsi kendi ehlileştirilmiş sürülerinin ve hayvanlarının resmini değil, vahşi hayvanlarla kuşların tasvirini yapıyorlardı. Çoğu kez çok stilize formlar uyguluyorlardı. Yaratığın gövdesi uzatılarak yuvarlak bir nesnenin ortasına

yerleştirilebilmek için bir halka ya da "S" biçimine sokuluyordu. Hayvanlar arasındaki şiddetli dövüşler ya da bir kolye veya kol bandının ucunda karşılıklı sarkan vahşi kafalar çok sık görülen el sanatı ürünleriydi. Tarihçiler bunların anlamları hakkında kesin sonuca ulaşmayan spekülâtif görüşler ileri sürüyorlar. Bazıları bu görüntülerin prehistorik dönemden kalma av büyüüsü olduğunu öne sürerken, bazıları da bu hayvanların kabilelerin totemi olduğunu söylüyor.

► **Romalı Askerle Dövüşen Adamı Tasvir eden Rölyef** Romalıların zaferlerini taklidi ya da sultanların üzerindeki rölyef heykellerle kutlamayı severlerdi. Burada bir Roma askarı, Dacialı (Romanyalı) olduğu sanılan bir adamla dövüşüyor. M.S. 2. yüzyıl, taş, 84x88 cm. Louvre, Paris, Fransa

Romalılar Batı uygarlığını öylesine etkilediler ki, daha güçsüz olan halkların kültürleri yüz yıllar boyunca barbar damgasını yediler. Ama giderek bu halkların sanat yapıtlarının çoğu kez son derece incelikli ve ustaca yapıldığı ve güzel olduğu ortaya çıkıyor.

İmparatorlukların Dışı

İskitler

AVRASYA STEPLERİ, M.Ö.-6. YÜZYIL

İskitler, M.Ö.8.yüzyıl dolaylarında Avrasya steplerine göçmüş, İran kökenli, yarı göçebe bir halktı. İskitler terimi en dar anlamıyla, Volga Irmağı'nın batısında, Karadeniz'in kuzeyinde yaşayan kavimlerin genel adıydı. Ancak, İskitya sözcüğü çoğu kez Ukrayna'dan Sibiry'a kadar olan geniş bölge için de kullanılırdı. İskitler, kalkan süsleri, kemer tokaları, giysi tokaları, taraklar, aynalar, burna gerdanlıklar gibi altın işleri yapıyorlardı. Metal işleme tekniklerini, Karadeniz çevresindeki Yunan kolonilerinden öğrendiler. Sonradan İskitlerin çok özgün, stilize hayvan bezemeleri,

Kelt sanat ustalarını da etkiledi. I. Petro 200'den fazla İskit el sanatı ürününü topladı.

▼ **Kemer Tokası** Hayvanların dövüşmesi İskit sanatının başlıca temalarından biriydi. İki parça olarak dökümü yapılmış olan bu süslü toka, Büyük Petro'nun koleksiyonundaydı. M.Ö. 7.yüzyıl, altın, 9,9x16,8 cm. Hermitage, St. Petersburg, Rusya

Altaylar

PAZIRIK, M.Ö. -6. -4. YÜZYIL

Altay göçbeleri adlarını Sibiry'a'da doğu Rus steplerine bakan sıradağlardan alırlar. Çin'den Mezopotamya'ya kadar çeşitli ülkelerle olan ticaret bağları, sanat yapıtlarının eklektik niteliğinde kendini gösterir. Altay sanatıyla ilgili en çarpıcı buluntular, çoktan bozulup yok olabilecek nesnelerin soğuk iklim sayesinde korunduğu Pazırık mezar höyüklerinden (kurganlardan) çıkıyor. Bunların arasında eyer örtüleri, kıllımlar gibi yüksek statüylü simgeleyen nesneler var. Hatta bir kabile reisinin terinde özenle yapılmış bir sıra dövme bile duruyor.

▲ **Bir Atlı Savaşçıyı Tasvir eden Keçe Duvar Halısı** Bu keçe, orta Asya'da yüksek bir yerde bulunan Pazırık mezar höyüğünde bulundu. Höyükteki objeler tamamen donmuştu. M.Ö.5.-4. yüzyıl, dokuma, 450x650 cm. Hermitage, St. Petersburg, Rusya

Sarmatyalılar

İSKİTYA, M.Ö. -600-M.S.400

▲ **Taç** Bu taç Koklaç Kurganında bulundu. Karmaşık desen, bir ağacın çevresindeki kutsal hayvanları gösteriyor. Taç, bir verimlilik ritüeliyle bağlantılı olabilir. M.S. 1. yüzyıl, altın, Türkuaş, mercan, ametist, grena, inci ve cam, 15x51 cm. Hermitage

Sarmatyalılar, İran kökenli olan, ama Batı İskitya'da, Ukrayna'nın bazı bölgelerinde ve Balkanlar'ın doğusunda gelişen bir kavimler grubuydu. Sanat yapıtları, klasik üslubun ve İskitlerin etkilerini yansıtır. Çok sayıda değerli mücevherlerin çıkarıldığı en zengin buluntular, Novoçerkask yakınlarındaki Koklaç Kurganında keşfedildi. Altından ve değerli taşlardan yapılan bu mücevherler, tılsımlı bir nitelik taşıdığına inanılan stilize hayvan figürleriyle süslüdür.

Keltler

AVRUPA, M.Ö.-6007-M.S. -10007

Keltler, ilk kez M.Ö.6.yüzyılda klasik yazarlar tarafından kayda geçirilen, dağınık kabilelerdi. O tarihlerde ana yerleşim merkezleri Orta Avrupa'da Yukarı Tuna boylarındaydı, ama sık sık göç ediyorlardı. Örneğin Galatyalılar Ön Asya'ya yerleşirken Galler Batıya doğru ilerlediler. Keltler, askerlikteki üstünlükleriyle ün yapmışlardı. Değişik tarihlerde Roma'yı yağmaladılar (M.Ö.386) ve Delfi'yi işgal ettiler (M.Ö.279).

Uzun bir süre içinde Klasik dünyanın, İskit ve Pers desenlerinin, (Demir Çağı'nın bir kültürü olan) Hallstatt'ın etkilerini kaynaştıran belirgin bir Kelt üslubu ortaya çıktı. Bu dönemle ilgili buluntuların çoğu, değerli nesneleri tanılara armağan etme törenlerin yapıldığı deniz ve göl kıyılarıyla nehir boylarında görüldü. Bunların en ünlü örneği, adını Demir Çağı'nın bir dönemine vermiş olan, İsviçre'de, Neuchâtel Gölü kıyısındaki La Tène'dir.

▲ **Agris Miğferi** Bu eşsiz miğfer yapıldığında tepesinde sorguç varmış, ama sohradan kopmuş. M.Ö. 4. yüzyıl, demir, bronz, altın, mercan kakma, yüksekliği 21,4 cm. Arkeoloji ve Tarih Müzesi, Angoulême, Fransa

YAKINplan

KARMAŞIK BEZEME

Miğferin yanağa gelen bölümü boyuzlu bir yılanla süslenmiş. Yılan Ölümler Diyarı'nın simgesi olabilir. Bu olasılık, miğferin saklandığı yerin – Angoulême yakınındaki bir mağaranın– bir zamanlar Keltler'in Ölümler Diyarı'na açılan kapı olduğu spekülasyonuna yol açtı.

▼ Basse-Yutz'dan Şarap Sürahisi

1927'de keşfedilen iki sürahiden biri. Sürahiler doğu Fransa'da yapılmış, ama Etrüsk kaplarnın biçimi örnek alınmıştır. M.Ö. 4. yüzyıl, bronz üzerine mercan ve mine kakma, yüksekliği 38,7 cm. British Museum, Londra, İngiltere

YAKINplan

HAYVAN SÜSÜ Şarap sürahilerinde hayvan formunun kullanılması klasik çağda başladı, ama Keltler buna grotesk bir mizah eklediler. Burada sürahinin kulpunu oluşturan köpek figürü, kapaktaki stilize kedimin üzerine yürüyor, kedi ise sürahinin ağzına doğru mutlu bir halde yüzen ördeğe gözünü dikmiş.

▲ **Gundestrup Kazanı** Bu eşsiz parça, adak olarak Danimarka'daki bir turlbağa bırakılmış. El işçiliği Trakyalı gümüş ustalarının özelliklerini taşıyor, ama tasarımı tamamen Keltlere M.Ö. 1. yüzyıl, gümüş (eskiden altın kaplamaymış), çapı 69 cm. Ulusal Müze, Kopenhag, Danimarka

◀ **Bir Tanrı Figürü** Fransa'da, Bouray'den çıkarılan bu Galya heykelinde Roma etkisi görülüyor. Ama gerdanlık ve hayvan toynakları bunun bir Kelt tanrısı olduğunu gösteriyor. M.Ö. 1. yüzyıl, bronz, yüksekliği 42 cm. Ulusal Antikite Müzesi, Saint-Germain-en-Laye, Fransa

Erken Hristiyanlık Sanatı

"Erken Hristiyanlık" terimi, bu inancın etkilerinin ve örgütlenmesinin Batı'da hızla geliştiği M.S. 300-750 arasındaki dönemi tanımlar. Hristiyanlık başlangıçta gizli gelişen bir dindi. Roma yöneticilerinin, Diokletianus'un hükümdarlığı sırasında (284-305) doruğa ulaşan baskıları yüzünden Hristiyanlar gizlice toplanırlardı. Sanat yapıtları da ya taşınabilir nitelikte olur ya da -Katakombalarda olduğu gibi- gözden uzak yerlere gizlenirdi.

İmparator Konstantin, 313 yılında Hristiyanlara dinî özgürlük tanıyınca durum düzeldi. Yine de Hristiyan sanatçıların kendilerine özgü dinî ifadeleri geliştirmeleri zaman aldı. Örneğin Çarmita Germe görünümleri hor görülürdü, çünkü bu idam yöntemi sadece kölelere ve suçlulara uygulanırdı. Hristiyan sanatçılar bu

M.Ö.1.yüzyılda Filistin'de fazla bilinmeyen bir mezhep olan Hristiyanlık zamanla yükselerek, M.S.313'te Roma İmparatorluğu'nun resmî devlet dini oldu. Hristiyan toplulukları gelişip yayıldıkça Hristiyan dualarının ve öğretisinin odağına oluşturacak sanat yapıtlarına talep de gelişti.

Erken Hristiyanlık Dönemi ve Bizans

Erken Hristiyanlık Dönemi

ROMA İMPARATORLUĞU, M.S.-300-750

Hristiyan sanatı, Batı'da dinin resmîyet kazandığı 313 yılından önce görülmeye başladı. Bu sanatın en eski örneklerinden bazılarına Roma dışındaki yeraltı mezar geçitleri olan katakomblarda rastlanır. Bu katakombalar dinin yasaklandığı dönemlerde gizli dua ayinleri yapmak için kullanılırdı. Oradaki imgeler çok sadedir, çoğunlukla simgesel balık, güvercin, çipa ve istavroz formları olurdu. Daha incelikli sanat yapıtları genellikle klasik modellerden esinlenirdi. İsa çoğunlukla, Apollon, Hermes ya da Orpheus heykellerinden esinlenmiş sakalsız bir delikanlı olarak tasvir edilirdi.

Hristiyanlık imparator tarafından resmen tanınınca, sanatçılar da Tanrının görkemini daha özgürce yansıtmaya olanaklı buldular. Bizans geleneğine bağlı olarak çalışan Ravenna'daki sanatçıların mozaikleri, eski yapıtlardan çok daha büyük boyutluydular.

▲ **Yanan Fırındaki Üç Musevi** Hristiyanların henüz baskı altında oldukları dönemde İncil'deki Shadrach, Meshach ve Abednego (İll. Daniel) efsanesi özellikle ses getiriyordu. 3. yüzyıl sonları, fresk, Priscilla katakombaları, Roma, İtalya

▲ **San Vitale, Ravenna, 526-48** Bu alışılmamış, sekizgen kilisenin yapımına Ostrogotlar zamanında başlandı, ama Justinian Ostrogotları yenildikten sonra inşaat tamamladı.

tema yerine Roma tanrılarının klasik tasvirlerini örnek aldılar. En popüler temaları resimlerde, mozaiklerde ve oymalarda, sık sık tasvir edilen, ama Ortaçağ'dan sonra rağbetini kaybeden İyi Çoban konusuydu.

Bizans Sanatı

İmparator Konstantin 330 yılında başkentini Bizans'a taşıdı ve buraya Konstantinopolis adını verdi. Hristiyan sanatçılar bu yeni başkentte çok farklı etkilerle karşılaştılar. Şehir bir Yunan şehriydi, ama Orta Doğu kültürlerinden etkilendi. Bizans sanatçıları ilk dinî başyapıtlarını mozaik yaptılar. Bu mozaiklerin en iyi bazı örnekleri Ravenna'da yapıldı. Roma'nın düşüşünden sonra, Justinian Ravenna'yı Batı'daki başkenti yaptığı için bu şehir önemli rol oynadı.

8.yüzyılda putperestlik sayıldığı için, kutsal figürlerin tasvir çeşitli sorunlara yol açtı. İkonoklastik (put kırma) kriz döneminde (~726-843) binlerce dinî yapıt yok edildi. Bizans sanatının sonraki dönemlerinde duvar resimleri ve ikonalar giderek büyüyün rol oynadılar. Özellikle ikonalar Bizans etkisini imparatorluk sınırlarının ötesine taşıdılar. En büyük ikonalar Rusya'da yapıldı, bu alanın önde gelen sanatçıları Andrey Rublev (~1360-1430) ve Yunan Theophanes (~1330/40-1410) oldu.

▲ **Lazarus'un Dirilişi, İsa'nın Yaşamından Sahneler**

Erken Hristiyanlık dönemi sanatçıları, İsa'nın yüceliğini vurgulamak için imparatorluk kisvesini kullanırlardı. Burada da genç ve sakalsız İsa, krallığın ve imparatorların rengi olan mor giysiler içinde tasvir edilmiş. 6. yüzyıl, mozaik, Sant' Apollinare Nuovo, Ravenna, İtalya

▲ **İyi Çoban** Erken Hristiyanlık döneminin popüler konusunu işleyen bu heykelle, genç İsa figürü, sürülerin koruyucusu Hermes'in klasik heykellerinden esinlenerek yapılmış. Ağla dönen koyunlar nedamet getiren günahkarları simgeliyor. ~300, mermer, Pio-Christian Müzesi, Vatikan, İtalya

Bizans

DOĞU AKDENİZ, M.S.330-1453

Bizans sanatının parlak dönemi, Kostantinopolis'in kurulduğu M.S.330 yılından şehrin Türkler tarafından fethedildiği 1453'e kadar sürdü. Bu çok uzun süre boyunca Bizans İmparatorluğu'nun sınırları hayli daraldıysa da, bu durum Bizans sanat tarzının İtalya, Mısır ve Rusya'ya kadar yayılmasına bir engel oluşturmadı. 395 yılında Büyük Teodosyüs'ün ölümünden sonra imparatorluk ikiye bölündü ve her bölümün kendine özgü sanatsal akımları gelişmeye başladı. Batı bölümünde süregelen savaşlar sanatsal üretimin gerilemesine neden olurken, Bizans'ta yeni bir sanat anlayışı gelişti. Dinî ikonlar ve imparatorlukla ilgili tablolar revaç buldu. Bunların biçimsel özellikleri çok sıkı denetleniyordu. Formlar stilize ve simgeseldi, sanatçıların bireysel yorumlarına hoşgörü gösterilmiyordu. Sanatın başka alanlarındaki ustalar, lüks objeler talep eden pazara hizmet ediyorlardı. İpeklerin, mücevherlerin, metal çerçeveli minelerin ve fildişi oymaların kalitesi olağanüstüydü. Fildişi oymalar, çoğunlukla dinî ya da imparatorlukla ilgili konuları işleyen diptikler oluyordu.

Barberini Fildişi Oyması

Orta pano zafer kazanmış İmparatoru gösteriyor. İmparatorun yukarısında, iki zafer meleşinin arasındaki İsa İmparatoru kutsuyor, aşağıdaki ölümölüler de İmparatora saygı sunuyorlar. 6. yüzyıl başları, fildişi, 34,2x26,8 cm. Louvre, Paris, Fransa

► **İmparator Jüstinyen ve Maiyeti** Jüstinyen bu mozaik, ordusunun Ravenna'ya Ostrogotlar'dan almasından sonra ismarladı. Kendisi Ravenna'ya hiç gitmedi, ama bu portre onun Batı başkentindeki resmi varlığını vurguluyordu. ~547, mozaik, San Vitale, Ravenna, İtalya

YAKINplan

İLAHİ STATÜ Jüstinyen'in başındaki hale, İmparator'un rolünün teokratik yapısını vurguluyor. İmparator, Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisi olarak Aşai Rabbanî törenlerinde baş rolü oynuyor. Sol elinde komünyon ekmeklerinin konulacağı altın bir tepsi taşıyor.

▲ **Eski Ahit'in Kutsal Üçlüsü** Andrey Rublev'in bu tablosu, Hz. İbrahim'i ziyaret eden üç meleş gösteriyor. Bizans ressamları, Kutsal Üçlü'yu tasvir etmek için bu temayı kullanıyorlardı. ~1411, pano üzerine tempera, 142x114 cm. Tretyakov Galerisi, Moskova, Rusya

▲ **Diriliş (Araf'a İniş)** Şimdi müze olan Kariye Manastırı için yapılan bu fresk, İsa'nın erdemli kişilerin ruhlarını kurtarışını tasvir ediyor. 1316-21, fresk, İsa'nın yüksekliği 163 cm. Kariye Camii, İstanbul, Türkiye

GÜNEdair

DÖRTLÜ YÖNETİM

M.S.293'te Diokletius, Doğu ve Batı İmparatorluklarının tamamı için dörtlü yönetici (tetraklar) sistemini getirdi. Buna göre her iki bölgede birer imparator (Augustus), birer de İmparator vekili (Caesar) sorumluluk üstlenecekti. Bu sistem yürümedi, ama Augustus ve Caesar unvanları sürdürüldü.

Dört Yönetici Heykel, Tetrakların gerçekleştirmesi beklenen birlik ve beraberlik duygusunu vurguluyor. ~300, somaki, San Marco Kilisesi, Venedik, İtalya

Roma İmparatorluğu'nun 476 yılında yıkılmasından sonra, çeşitli kavimler diğerlerinin üzerinde egemenlik kurma savaşına girdikleri için, Avrupa yüzlerce yıl çekişmelere, çatışmalara sahne oldu. Şarlman'ın tahta geçmesine kadar da düzen sağlanamadı. Şarlman'ın 800 yılında imparatorluk tacını giymesi, yeni bir çağın başlangıcı oldu.

Kökenler ve etkiler

"Karolenj" terimi, 768'de Frank'ların Kralı olan ve 800 yılında I. Kutsal Roma İmparatoru olarak taç giyen Şarlman'dan (742-814) gelir. Şarlman adı da Latince Charles, Şarl, Karolus sözcüklerinden türemiştir ve "Büyük Şarl" anlamına gelir. Hükümdarın bu unvanı kullanması, Roma'nın kaybolup gitmiş görkemini canlandırmak ve Hristiyan âleminin lideri olmak hevesini yansıtır.

Bu hevesle hedeflenen amaçlara sadece askeri güçle varılamazdı. Şarlman, yaygın siyasal ve ekonomik reformlar uygulamanın yanı sıra öğrenmeyi de yeniden canlandırarak geniş kitlelere ulaştırdı. Onun izlediği politikaların etkileri ölümünden sonra da sürdü ve Karolenj Dönemi yaklaşık 900 yılına kadar devam etti.

Konular

Şarlman görsel sanatlar alanında da klasik çağın ve Erken Hristiyanlık

▲ **Şarlman'ın Kalıt Sandığı** Şarlman Aachen Katedrali'ne gömüldü. 1349'da mezar açıldı ve kafatası bu sandığa taşındı. 1350, değerli taş kakmalı altın, Hazine, Aachen Katedrali, Almanya

Döneminin sanatından hareket eden bir gelişmeyi hedefledi, bu arada Doğu imparatorluğundaki son gelişmeleri de aktardı. Auxerre ve Müstair'deki önemli fresklerin yanı sıra Germingy-des-Prés'deki nefis mozaik de dikkate

değer. Ama o dönem sanatıyla ilgili asıl önemli kanıt tezhipli elyazmalarıdır. Bu elyazmalarının en güzel örnekleri Reims'deki manastır atölyelerinde üretildi.

Ancak elyazmalarındaki dönüm noktası oluşturan buluş, yazı türlerinde oldu. Şarlman'ın dönemine gelindiğinde var olan Merovingian yazısı okunamaz hale gelmişti. Şarlman bu yazının yerine Karolenj miniskülü denilen bir yazı getirdi. Aachen'deki saray okulunda geliştirilen bu yazı sistemi o kadar okunaklıydı ki, pek çok modern yazı makinesi harflerine temel oldu. Karolenj Döneminde anıtsal heykel yapılmadı, ama küçük boy heykellerin kalitesi çok yüksekti. Özellikle fildişi oymacılar ve altın işleyen kuyumcular, eşsiz paralar yarattılar. Fildişi oymacıları karmaşık kitap kapaklarında ustalaştılar, ince işçilikle üretilen metal yapıtlar ise mihrapları bezemekte kullanıldı.

Karolenj Dönemi

Elyazmaları

AVRUPA, 8.-10. YÜZYIL

Karolenj elyazmaları, dönemin başlıca kültür mirasıdır. Diğer sanat dallarında olduğu gibi bu dalın canlanmasında da temel kaynaklar klasik çağ ve Bizans sanatıdır. Ancak, değişik merkezler farklı çeşitlemeleri geliştirdikleri için belirgin bir Karolenj tarzı ortaya çıkmadı. Örneğin süslü eflatun parşömen üzerine altın ve gümüş yaldızla yazılan Godescalc Evangelistary, dik ve sert çizgili harflerle yazılmıştı. Buna karşılık Ebbo İncillerinin tezhipleri çığır bir görünümüne sahiptir. Belki de Karolenj elyazmalarının en önemlisi olan Utrecht Mezmurlar Kitabındaki imgeler ise dinamik ve canlıdır.

▼ **Aziz Marcus Reims Başpiskoposu Ebbo'nun yatırdığı bu elyazmasının desene benzeyen tarzı, Reims Okulunda üretilen elyazmalarının tipik özelliğiydi.** Ebbo İncilleri -816-35, hayvan derisinden yapılan parşömeni, 18x14 cm. Belediye Kitaplığı, Epemay, Fransa

YAKINplan

İLAHİ ESİN Aziz Marcus, İncilini yazarken, başını kaldırıp ilahi esin kaynağı olan -kendisi geleneksel simgesi- kanatlı aslana bakıyor. Aslan, Vahiy Kitabındaki vahiylerle ilgili bir yaratıktır.

Fildişi

FRANSA, 8.-10. YÜZYIL

Fildişi oyma, Karolenj döneminin en yaygın heykel türüydü. Fildişi antik çağlardan beri lüks obje yapımında kullanılıyordu, yerel zanaatkarlar da hem klasik hem Bizans tarzını örnek alıyorlardı. Oymaların en yaygın örneği kitap kapaklarının orta parçası olarak kullanılan dikdörtgen plaketlerdi. Fildişi oymacılığının elyazması yapımıyla yakın bağları olduğu için, her iki sanat dalının başlıca atölyeleri Tours ve Metz gibi yerlerde, birbirine yakın noktalarda konumlanmıştı. Ayrıca, fildişi oymalarda işlenen sahneler çoğunlukla elyazması tezhiplerinden esinlenirdi.

► **St Gregory** Kilise'nin Kutsal Babalarından biri olan St. Gregory'nin (~540-604) yazılan sık sık elyazması olarak kitaplaştınlırdı. Bu fildişi oyma, o elyazması kitaplardan birinin kapağında yer alıyordu. (~850-875), fildişi, Sanat Tarihi Müzesi, Viyana, Avusturya

Şarلمان'ın ölümünden sonra Kutsal Roma İmparatorluğu hızla dağıldı. Eski görkemi, ancak yüzyıl sonra Büyük Otto kral olunca yeniden canlandı. Otto'nun ve onu izleyen Alman kralların döneminde imparatorluğun sanatı eski şaşıla niteliğine tekrar kavuştu.

Otto Dönemi, adını 936'da Almanların kralı olan, 92'de de Kutsal Roma İmparatoru ilan edilen I.Otto'dan (Büyük Otto) aldı. Onu II.Otto (973-83) ve III. Otto (996-1002) izledi. Ama Otto Dönemi terimi daha uzun bir süresi kapsayarak yaklaşık 11. yüzyıl sonlarına kadar sürdü.

Kökenler ve etkiler

Otto üslubu çok farklı etkilerin karışımından oluştu. Karolenj Dönemindeki başarıları yeniden elde etmek ve tabii bununla bağlantılı olarak da klasik ve geç antik çağ örneklerinin görkeminin yansıtmaya isteği ve çabası vardı. Aynı zamanda Kilisenin sanat yapıtlarına talebinin artması da Erken Hristiyanlık döneminin sanatına yeniden dönüşü başlattı. Son olarak da Bizans'la olan güçlü kültürel ilişkiler Otto tarzını etkiledi. Bu etkiler, Theophanu adında bir Bizans Prensesiyle evlenen II.Otto zamanında

▲ II.Otto Trier'de hazırlanan St.Gregory'nin Resul Mektupları'ndan alınan bu resim, İmparatorluğun dört eyaletinden gelen temsilcilerin Otto'ya saygı sunuşlarını gösteriyor. ~983, parşömen, 27x20 cm. Condé Müzesi, Chantilly, Fransa

daha da güçlendi. Sanatçıların desteklenmesinde ve gelişmesinde imparatorların ve sarayın siparişleri kadar kilise yöneticilerinin siparişleri de rol oynadı. Örneğin Köln Başpiskoposu Gero dönemin en güzel anıtsal

heykelini yaptırdı; Trier Başpiskoposu Egbert, aralarında St.Gregory'nin Resul Mektupları da olan birkaç önemli elyazması ısmarladı, kendisinin de metal işlemede usta olduğu söylenen Hildesheim Başpiskoposu Bernward da sanatın gelişimine önemli katkılarda bulundu. 1192'de aziz payesi verilen Bernward daha sonra kuyum ustaların koruyucu azizi oldu.

Konular

Otto Döneminin sanatçıları pek çok dalda Karolenj Dönemindeki seleflerinin izinden gittiler. Fildişi oymalar bu dönemde de rağbetliydi. Çoğu Echternach ve Reichenau'daki atölyelerde üretilen bu oyma işleri çoğunlukla dini konuları işliyordu. Ama büyük boy heykele giderek artan ilgi ve bu türün dorukları sayılan Gero Haçı ile Hildesheim'in bronz kapları gibi ürünler, Karolenj geleneğinden ayrılmıyordu. Otto elyazmaları ve bu iki yapıt kendilerinden sonra gelecek Romanesk üslubun yolunu açtılar.

Otto Dönemi

Bronz-dökme

ALMANYA 11.YÜZYIL

Otto Dönemi sanatçıları, heykel dalında çok ilerlediler; özellikle de "kayıp balmumu" yöntemiyle (balmumu kalıpla dökme yapmak) bronz-dökmeciliğini yeniden canlandırdılar. Bu daldaki en önemli iki yapıtı, Hildesheim Başpiskoposu Bernward (~960-1022) St Michael Kilisesi için yaptırdı. Bunlardan biri devasa bir şamdan görevi yapan ve biraz Roma'daki Trajan Sütununa benzeyen bir bronz sütun, diğeri de elyazmalarındaki tezhiplerin çizimlerinden rölyef oymalara uyarlanmış Kutsal Kitap sahneleriyle bezeli, çift kanatlı muhteşem bir kapıdır.

▲ Hildesheim Katedrali'nden Kapı (Detay) Kapıyı, III.Otto'nun hocasını da yapmış olan, Başpiskopos Bernward yaptırdı. Burada, kapı tokmağının üzerindeki bölümde Müneccimlerin İsa'ya Saygı Sunuşu sahnesi yer alıyor. 1015, bronz, pano genişliği 59 cm. Hildesheim, Almanya

Kuyumculuk

ALMANYA, 11. YÜZYIL

▲ Kartal Broş Bu harika broş, İmparator II.Konrad'ın karısı Schwabenli (Bavyera'nın bir bölgesi) Gisela (995-1043) için yapıldı. Kartal Kutsal Roma İmparatorlarının simgesi oldu. 11. yüzyıl, altın, mine ve değerli taşlar, Mittelrheinisches Eyalet Müzesi, Mainz, Almanya

Otto Dönemi zanaatçıları da kendilerinden önceki Karolenj ustaları gibi değerli metalleri işlediler. Bazı parçalar imparatorlar için yapıldı. Üzerinde II.Konrad'a yazılmış bir ibare bulunan Kutsal Roma İmparatorluğu'nun ünlü tacı ve II.Konrad'ın karısına yapılan mücevherler bunların arasındadır. Ama en pahalı, en gösterişli parçalar kilise için yapıldı. Bunların tipik örnekleri arasında altından yapılan ve değerli taşlar, inciler, mine ya da akikle süslenen incil kapaklarını süslü haçları, kutsal emanet sandıklarını sayabiliriz.

Elyazmaları

ALMANYA, 10.-11.YÜZYIL

Otto Döneminden çok az sayıda duvar resmi günümüze kaldı; buna karşılık bazı elyazmalar günümüze kadar gelebildi. Bunlar Trier, Echternach ve Köln gibi başlıca dini merkezlerde yapıldı ve muhafaza edildi. Tezhiplerdeki minyatürler Bizans, geç antik çağ ve Karolenj Dönemi gibi farklı üslupların etkisini yansıtır. Otto Dönemi sanatçıları bu çeşitli kaynaklardan kendi özgün üslupları geliştirdiler.

Bu sanatçıları fondaki ayrıntıları en aza indirerek insan figürlerine odaklandılar. Bu figürler, genellikle ince, uzun vücutlu, büyük elleriyle büyük ve anlamlı hareketler yapan stilize edilmiş imgelemdi.

İsa'nın Semaya Yükselişi

Otto Dönemi sanatçıları, dikkatlerini Eski Ahit'ten Yeni Ahit'e yönlendirdiler. İncil ve İncil'den alınan bölümler, en yaygın üretilen elyazmalarıydı. Bu tezhipte, İsa, mandorla denilen badem biçiminde altın bir hale içinde semaya yükseliyor. 10. yüzyıl, parşömen üzerine boya, 35,5x25,4 cm. Mediceo-Laurenziana Kütüphanesi, Floransa, İtalya

Kökenler ve etkiler

"Viking" Ortaçağ'da kuzey Avrupa'da çok etkili olan, denizci İskandinav kavimlerinin ortak adıdır. Vikingler her ne kadar korsan ve yağmacı olarak nam yapmışlarsa da, ticari ilişkiler kanalıyla bir sanatsal tarz da oluşturdular.

İskandinavlı denizciler, düzenli olarak Rusya'ya ve Konstantinopolis'e sefer yapıyorlar, değerli maden, kürk ve fildişi ticaretiyle uğraşıyorlardı. Bu ilişkiler sürecinde Karolenj, Bizans ve Kelt kültürlerinden etkilendiler.

Viking bezemelerinin ana motifi birbirini içine geçen bitki ve hayvan figürleridir. Yüzyıllar içinde bu motifler gelişip incelikli bir nitelik kazandı.

Vikinglerin sanatsal dönemleri kronolojik sırayla şöyle gösterilebilir: Oseberg, Borre, Jelling, Mammen, Ringerie ve Urnes. Bu dönemlerin çoğu adlarını sanatsal kalıntıların bulunduğu önemli mezar yerlerinden alırlar.

Viking Çağı, Ortaçağ İskandinavya'sında 800-1050 arasında varlık gösterdi.

Kuzeyli sanatçılar, komşu ülkeleri etkileyen ve Romanesk tarzın önemli bir ögesi olan hayvanlı süsleme formunu geliştirdiler.

▼ **Oseberg Gemisi** Halen Oslo'da Viking Gemileri Müzesi'nde bulunan bu gemi 1904 yılında yapılan kazılarda çıkarıldı. Kalıntıları iyi korunmuş olan 220x65 metrelik bu gemi, yüksek mevkideki bir kadının, belki Kraliçe Asa'nın gömülmesinde kullanılmıştı.

Konular

Vikingler Çağı boyunca en yaygın görülen motif, stilize hayvan figürleriydi. Bunlardan biri hiçbir yaratığa benzemeyen, kurdele biçiminde bir hayvandı. Ama aslanlar ve yılanlarla başta şahin, kuzgun ve kartal olmak üzere kuşlar da sık görülen figürlerdi. Daha seyrek olarak at resimleri ve dönemin sonuna doğru canavar tasvirleri de görüldü. Bazı örnekler bulunmuşsa da insan figürlerine daha da az rastlanıyordu.

Çoğunlukla hayvan motiflerinin amacı süslemeydi. Ama, Viking desenleriyle Viking destanları ya da İncil arasında bağ kurup daha derin simgesel anlamlar arayışına da girildi. Bu tür bir anlam olmasının en akla yakın örneği, bazı Hristiyan anıtlarında da görülen aslanla yılanın boğuşmasıdır. Bu, iyi ile kötünün simgesel savaşı olarak yorumlandı.

Viking Sanatı

Metal işçiliği

İSKANDINAVYA, ~800-1050

▲ **Vendel Hazinesinden Miğfer** 1880'lerde, arkeologlar İsveç'in Uppland bölgesinde, Vendel'deki gömülmüş gemilerde çok sayıda silah ve diğer savaş malzemeleri buldular. M.S. ~600, emir ve bronzo, Tarih Müzesi, Stockholm, İsveç

Biline en eski İskandinav metal objeleri M.Ö.1500'ler yapıldı. Ancak M.S. ~550'ye kadar metal işçiliği sürekli bir uğraş haline gelmedi. Oysa başta Vendel ve Valsgärde'dekiler olmak üzere mezarlarda yapılan kazılarda tarihten sonraki dönemlere ait çok sayıda kalkan, miğfer ve kılıç çıkarıldı. Bunlar gerek genel tanımları gerekse bezemeleri açısından, Sutton'daki (bkz. Karşı sf.) Anglo-Sakson gömü alanında bulunan silahlarla büyük benzerlik göstermektedir.

Oymacılık

İSKANDINAVYA, ~800-1050

Vikingler, Orta Çağın başlarında Rusya ve Doğu ülkeleriyle yaygın ticaret bağları kurdular. Bu ilişkilerden etkilenen Viking sanatçıları birbirini sokan yılanlar ve canavarlar gibi iç içe geçen hayvan figürleriyle kendilerine özgü bir sanat biçimi geliştirdiler. Zamanla bu tarzın çeşitlenmesi ortaya çıktıysa da, hepsinin ortak yanı, karmaşık bir biçimde birbirine dolanmış, içiçe geçmiş desenlerdi. Üslup çok yönlü ve çeşitliydi. Bu motifler genellikle ahşap oymalarda görülmüyordu, ama taştan, kemikten ve metalden yılan objelerin üzerinde de yer alıyordu. Desenler silah ve uzun gemiler gibi askeri donanımlarda, kiliselerin iç bezemelerinde ve savaşçıların mezarlarının yanına yerleştirilen "anma taşları"nda da kullanılıyordu.

▼ **Oseberg Viking Geminin Pruvasında Gemi Aslanı** Bu pruva üzerindeki gemi aslanı, içiçe motiflerden oluşturulmuş bir canavar başı biçiminde. 9. yüzyıl, tahta, Viking Gemileri Müzesi, Oslo

► **Cammin Sandığı (kopya)** Orijinal sandık Cammin Katedrali'ndeydi, ama II.Dünya Savaşında tahrip edildi. M.S. ~1000, ahşap, gevik boynuzu ve bronz, 63x25,9 cm. Ulusal Müze, Danimarka

► **Kuzey Kapısı** Birbirine dolanmış kurdele biçiminde yılanlar ve ejderlerden oluşan bir oyma. Umnes denilen bir bezemeye formuna adını verdi. Panonun deseni daha eski bir tabloda aktarılmış. M.S. ~1050-1100, tahta, Lustra firdüvü yakınında Umnes Kilisesi, Norveç

YAKINplan

MAMMEN ÜSLUBU İç içe geçmiş stilize hayvanlar. Mammen bezemelerinin tipik üslubudur.

Roma İmparatorluğu'nun çöküşünü izleyen kargaşadan Britanya Adaları da etkilendi. Kuzey Denizi'ni aşarak gelen gemiler dolusu göçmen çeşitli kültürel etkileri de beraberlerinde getirdi. Bu tarzlar yerel üsluplarla kaynaşarak yeni sanatsal akımlar doğurdu.

Anglo-Saksonlar

Yeni gelenlerin çoğu Alman ya da İskandinav kökenliydi. Angle kavmi Danimarka Yarımadasının güneyinden geldi ve Britanya'nın doğu kıyılarına, Northumbria ile Essex arasındaki bölgeye yerleşti. Saksonlar Alman kökenliydi ve Essex (Doğu Saksonları), Wessex (Batı Saksonları), Sussex (Güney Saksonları) gibi yer adlarına kendi damgalarını vurdular. İlk gelenler ise Pict'ler ve İskoçlarla savaşmak üzere Romalıların getirdiği paralı askerlerdi. Ama geniş çaplı göçler 4. yüzyılda başladı.

İngiltere'nin güneydoğu kıyılarının yakınındaki Sutton Hoo'da bulunan kalıntılar, öteki Anglo-Sakson yapıtlarını gölgede bırakacak kadar görkemlidir. Kuzeydeki heykeltıraşlar önemli taş yapıtlar ürettiler. Bunların en çarpıcıları, Ruthwell ve Bewcastle'daki Alman tarzı bezemeleri etkileyici figürlerle birleştiren haçlardır.

▲ **Celtic Cross** İrlanda'da 10. yüzyılda yapılmış olan bu Kelt haçındaki tekerlek motifleri bazı sanat tarihçilerine göre güneşi, diğerlerine göre ise bir haleyi simgeliyor.

Anglo-Saksonlar elyazması tezhiplerinde de etkileyici bir gelenek geliştirdiler. Bu gelenek ününü 10. yüzyılda oluşan Winchester Ekolüne borçludur. O ekolün tezhipleri büyük ve gözalcı sayfa kenarı süsleridir.

Keltler

Keltler, Britanya'ya Romalılardan birkaç yüzyıl önce göçmüşlerdi, ama Alman kökenli kavimlerin gelişi onları Batıya sürdü ve sonunda İskoçya, İrlanda, Wales ve Cornwall'da yerleştiler. Onların sanatı bu çalkantılı dönemlerde varlığını korudu ve Paganizmden Hristiyanlığa geçişte köprü işlevi yaptı. Bu en belirgin olarak metal işçiliklerinde görülür. Silahlarının ve at koşumlarının üzerindeki desenler, yüzlerce yıl sonra bile piskopos asalarında, kadehlerde ve kutsal sandıklarda kullanılıyordu.

Keltler, taş işçiliğinde ve elyazmalarında büyük yenilikler yaptılar. İrlanda'da İncil'deki sahnelerle bezenmiş anıtsal büyüklükte haç formunu geliştirdiler. Kells Kitabı (Bkz. Sf.70-71) gibi elyazmaların büyük hayranlık uyandırdı.

Anglo-Sakson ve Kelt Sanatı

Anglo-Saksonlar

BRİTANYA, M.S.4.YÜZYIL SONU-1086

Roma'nın Britanya'daki egemenliği çökmeye başlayınca Alman kökenli göçmen dalgaları peşpeşe ülkeyi istila etmeye giriştiler. Bunların arasında sonradan Anglo-Sakson adı altında birleşen Angle, Sakson, Jute ve Frisian kavimleri vardı. Sutton Hoo gemi mezarlığında bazı çapıcı istisnalar olsa da, bu kavimlerin sanat yapıtlarının çoğu Hristiyan atölyelerinde üretildi. Sutton Hoo, hem Hristiyan hem Pagan mihrapları yaptırdığı söylenen Doğu Anglikan Kralı Redwald (ölümü ~627) ile ilintili olabilir. 1939'da keşfedilen Sutton Hoo'da altın kemer tokalarından, gümüş kâselerden, süslemeli silahlardan ve kraliyet otoritesini simgeleyen objelerden oluşan müthiş bir hazine bulundu.

▲ **Alfred Mücevheri** Büyük Alfred için yapılan bu objenin, elyazması kitap okurken satırları izlemekte kulanlar işaret çubuğu olduğu sanılıyor. Bezemedeki figür görme duyusunu simgeliyor olabilir. 9. yüzyıl, altın, neceftaşı ve mine, uzunluğu 6.2 cm. Asmolean Müzesi, Oxford, İngiltere

▲ **Sutton Hoo Gemi Mezarlığından Miğfer** Miğfer, birbirine geçme motifler ve kahramanlık sahneleriyle bezenmiş, yüz maskesi ise bir giderle süslenmiş. M.S. ~625-30, demir, altın kaplama, bronz, yüksekliği 31.8 cm. British Museum, Londra, İngiltere

Ada Keltleri

BRİTANYA, M.Ö.-500 M.S. -1000

Britanya Adalarındaki Kelt üslubu, Hristiyan dönemine kadar uzun süre varlığını korudu. Bunun nedeni, desenlerinin uzun zamandır soyut desenlerden ve stilize hayvanlardan oluşmasıydı. Tanrı tasvirleri çok ender görülür; ancak Hristiyanlar sistematik bir biçimde putları yok ettikleri için, günümüze kalmış yapıtlara bakarak tahmin edebildiğimizden çok daha fazla sayıda tanrı tasvirleri yapılmış olabilir. Kelt desenlerinin varlığını sürdürmesi sonucunda Hristiyan sanatçılar, Kutsal Kitaplara uyarladıkları eski, Pagan yapıtlarının, taş haçların ve metal işçiliğinin bazı özelliklerini aldılar. Örneğin aşağıdaki Çarmıha Germe plaketteki İsa'nın giysileri, melekler ve çarmıh, Kelt sanatındaki spiraller ve iç içe geçme motiflerle süsüdür.

▲ **Aziz Yahya'nın Çarmıha Gerilişi Plaketi** Athlone yakınında bulunan bu parça belki bir zamanlar bir İncil kapağıydı. 7. yüzyıl sonları, altın kaplama, yüksekliği 21 cm. İrlanda Ulusal Müzesi, Dublin, İrlanda

▲ **Battersea Kalkını** Bu güzel, ama dayanıksız kalkan törönlende kullanılmak üzere yapılmıştı. Bir sunu olarak Thames'e yerleştirilmişti. M.Ö. 350-50, Mine kakmalı bronz, uzunluğu 77.5 cm. British Museum, Londra, İngiltere

▲ **OYUNCAKLI DESEN Eğik** çizgili motifler Avrupa anakarasındaki Kelt desenlerine benziyor. Kalkanın ortası, altındaki tutacak yeri yerleştirmek için kabartma yapılmış. Stilize kuş figürleri eğriler çizen çizgiler arasında gizlenmiş.

Kells Kitabı'ndan
34. Folyo (Sanatçı
bilinmiyor)
-800, parşömen üzerine tezhipli
elyazması, 33x25 cm. Eski
Kitaplık, Trinity Üniversitesi,
Dublin, İrlanda

Kells Kitabı

Kells Kitabı, görkemli bezemeleriyle Kelt sanatının doruğu ola bir başyapıttır. Bu kitap dört İncil'i içeren bir İncil-i Şerif yazmasıdır. İncil'in tamamını taşımak zor olduğu için bu kısaltılmış format misyonerlerin önerdiği bir uygulamaydı. Ancak Kells elyazması, sergilenmek amacıyla yapıldı. Kitap şaşırtıcı güzellikte kalligrafiyle, Dört İncil'i yazan Evangelistlerin tasvirleriyle ve İncil'de hikâye edilen sahnelerle bezenmişti. Bu bezemelerin bir de pratik amacı vardı; bölümler ve ayetler başlıkla belirtilmediği için, rahipler metinde aradıkları yerı tezhiplerle bakarak kolaylıkla bulabiliyorlardı; ayrıca bu bezemelerin Hristiyanlığı yeni kabul edecek olanlara çekici görünmesi de hedeflenmişti.

Kompozisyon

Kelt kaligrafisinin en görkemli örneği Monogram Sayfası olarak bilinir. Sayfada sadece üç Latince sözcük yer alır: "Christi autem generatio..." ("Şimdi İsa'nın doğumu..." -Matta İncili 1, 18). Sayfanın büyük bölümünü iki şekil kaplar. Bu şekiller, İsa'nın adının Yunanca'daki ilk iki harfi olan Chi-Rho'yu oluşturuyordu, bu harfler geleneksel olarak "XP" diye yazılırdı. Yazı "XP"nin altında daha küçük harflerle "autem" in standart kısaltılmışı olan) "h" ve sonra "generatio" ile devam ediyor. İsa'nın monogramı erken Hristiyanlık dönemi sanatında güçlü bir simgeydi.

▲ BAKİRE VE ÇOCUK

Elyazması çeşitli üslupları benzersiz bir biçimde kaynaştırıyor. Maphorion (Yunan giysisi) giyen Kutsal Bakire bir Bizans ikon tarzında tasvir edilirken, sağ tarafındaki "sakal çekistirenler" tipik Kelt tarzında yapılmış.

▲ EVANGELİST SİMGELERİ

İncillerin yazarı olan Dört Evangelist elyazmasında sık sık yer alıyor. Ezekiel ve Vahiyler Kitaplarında, Evangelistler kanatlı adam (Matta), aslanı (Marcus), öküzü (Luka) ve kartal (Yahya) olarak tasvir edilmiş.

Teknik

Bu tür elyazmaları, scriptorium denilen manastır atölyelerinde hazırlanırdı. Uzmanlar üç farklı tezhipçi ve üç ya da dört yazıcı olduğunu öne sürüyorlarsa da, bu kitabın yapımında kaç keşişin görevlendirildiği bilinmiyor. Kitap hazırlanırken önce hayvan derileri tabaklanır, sonra bu deriler kitabın ana malzemesi olan parşömeni oluşturmak için gerilir. Yazı alanını belirlemek için derinin üzerine minik delikler yapılır. Tezhipçiler de pahalı parşömeni kullanmadan önce kompozisyonlarını balmumu levhalar üzerinde denerlerdi.

▲ PIGMENTLER Pigmentler çeşitli kaynaklardan elde edilir. Bazıları (kırmızı kurşun, tebeşir, çiviotu) yerel kaynaklardan sağlanır, diğerleri ithal edilir. Bunların arasında Akdeniz bölgesindeki bir böcekten elde edilen kermes (kırmızı) ve folium (pembe) vardı.

▲ MALZEMELER Elyazması dana derisinden yalpan parşömen üzerine yazılmıştır. Genel olarak iki sayfa parşömen için bir hayvanın derisi yeterli oluyordu. Demek ki Kells Kitabı için 200 dana gerekmiş.

GÜNEdair

KELT TARZI Kelt desenleri kolayca uyarlanabilmeleriyle ünlüdür. Bu tarzın tipik özelliği olan kavimsi çizgileri İ.Ö. yaklaşık 5 yüzyıldan itibaren pagan Keltler tarafından geliştirildi. Yüzylerce yıl sonra Hristiyan sanatçılar bu motifleri kendi yapıtlarında kullandılar.

Tara Broşu Karmaşık, birbirine dolanan desenler Kelt mücevherlerinin, metal yapıtlarının ve elyazmalarının ortak özelliğiydi. 8 yüzyıl, gümüş, altın ve cam, İrlanda Ulusal Müzesi, Dublin

Hikâyesi

Bütün o görkemli görünüşüne karşın elyazması hiçbir zaman bitirilemedi ve nerede, nasıl başladığı da bilinmedi. Akla en yakın senaryo, kendilerini St. Columba'nın öğretisine adanmış, zengin bir manastırlar federasyonunun yer aldığı İskoçya'nın İona Adası'nda yazılmaya başlamış olmasıdır. Ancak 9. yüzyıl başlarında İona sık sık Vikinglerin istilasına uğradı, sağ kalabilen keşişler sonunda İrlanda'ya kaçarak Kells'te yeni bir yurt kurdular. Keşişlerin böyle birdenbire adadan ayrılmak zorunda kalmaları, elyazmasının tamamlanmayışının nedeni olabilir.

▼ KEDİLER VE FARELER Bir çift fare Komünyon ekmeğini didiklerken iki kedi de onların kuyruğunda oturuyor. Bu, belki de farelerle başa çıkmanın ne büyük sorun olduğunu anlatan bir tasvir olabilir. Yine İrlanda'da, Monasterboice'teki Muiredach Haçında da benzer bir sahne var.

▼ İNSAN BAŞI Kelt sanatçıları, insan başını çok çeşitli objelerde süs motifi olarak kullanıyorlardı. Örneğin bir kılıcın kabzasında, metal yakalıkların ucunda ya da bir broş tokasında bu motiflere rastlanabiliyor.

▲ SUSAMURLARI VE BALIKLAR

Manastır sanatçıları yapıtlarına minik, mizahi ayrıntılar eklemeyi severlerdi. Bazı uzmanlar bu ayrıntılarda simgesel anlamlar aradıysa da, öne sürdükleri gerekçeler inandırıcı olmadı. Örneğin balık eski bir Hristiyanlık simgesidir.

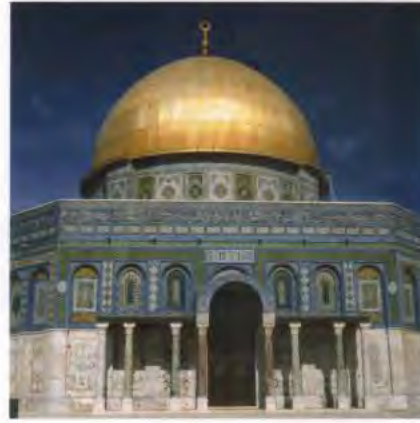
◀ MELEKLER Bir harfin kenarını üç melek süslüyor. Soldaki ikisinin vücutları L-biçiminde. Minik ayakları kanatların altında, tuniklerinin eteğinden görünüyor. Bu sayfa Cebra'il'in Müjdesi ve İsa'nın Doğuşu bölümlerine yakın olduğu için melekler burada yer alıyor.

Ortaçağ'daki İslam sanatının tarihi hüküm süren hanedanların gücünü yansıtır. Muhammed'in zamanından başlayarak yaklaşık 1000 yılına kadar olan erken dönem, önce Şam'daki Emevi Hanedanı'nın, sonra Bağdat ve Samarra'daki Abbasilerin merkezî kontrolündeydi. Bunları 1500'lere kadar çeşitli hanedanların egemenlik çekişmeleri izledi. Bu arada Asya'dan gelen istilacılar çeşitli bölgesel merkezler kurdular. Hepsinin de farklı sanatsal kültürleri vardı.

Konular ve üsluplar

İslam sanatı ve mimarisi, başlangıçta Bizans, Roma ve Erken Hristiyanlık dönemi sanatlarından etkilendiyse de, çok geçmeden özgün bir İslam üslubu ortaya çıktı. İnsanların tasvirini (Kuran'da öngörülme) yasaklama geleneği yüzünden tablo yapma geleneği gelişmedi; sanatsal anlatım, daha çok mimaride, dekoratif sanatlarda, kaligrafide ve elyazması

◀ Kubbetüs Sahra, Muallak Taşı (Tamamlanışı M.S.691, Kudüs)

Mimarî, özellikle de camî mimarisi İslam kültürünün temel unsurlarından biri oldu ve İslam sanatının bölgesel çeşitliliklerini ve üstup farklılaşmalarını örneklendi. Erken İslam dönemindeki yapılar, gidere yoğunlaşan bir biçimde, dekoratif çiniler, oyma ya da boyama yöntemiyle işlenen arabeskler ve değerli madenlerle süslenirdi.

Hazret-i Muhammed'e 7.yüzyılda vahyedilen İslam dini, Arabistan'dan Orta Doğu'ya Asya ve Afrika'ya hızla yayılarak pek çok kültürün sanatını etkiledi. İslamiyet'in başlangıcından itibaren özellikle dekoratif sanatlar ve el sanatları gelişti.

kitapların çoğaltılması sanatında ortaya çıktı.

Kubbeli camiler, seramik ve cam mozaiklerle, çiçek, bitki ya da kuş benzer motiflerin yinelenmesinden oluşan arabesk desenlerin oyma ya da boyayla işlendiği nakışlarla süslenirdi. Bu soyut, çoğunlukla geometrik desenler, seramik ve başta kilimler olmak üzere

dokuma sanatlarında da görülüyordu.

Bir başka önemli sanatsal anlatım türü de, başta Kuran ayetleri olmak üzere, çeşitli süslü yazılarla yazılan ibarelerdi. Kaligrafi sadece Kuran'ın çoğaltılmasında değil, aynı zamanda camilerdeki kutsal ibarelerin yazımında ve bezemelerde de önemli rol oynuyordu.

Erken İslam Sanatı

Kaligrafi

7.-10. YÜZYIL

Kuran'ın İslam kültüründeki önemli rolü, ruhani olan görsel anlatımlı kaligrafiyi en saygın sanat formu haline getirmiş olmasıdır. Elyazması kitapların çoğaltılması sanatı, Kuran'ın ilk yazılarından başlayarak İslam sanatının önemli öğelerinden biri oldu ve Arap kaligrafisi dekoratif sanatlarda önemli rol oynadı. Kaligrafi çeşitleri arasında ilk ragbet görüp yayılan, köşeli Küfî yazısıydı, ama erken İslam döneminde daha incelikli ve yuvarlak harfli yazılar da ortaya çıktı. Sonraki yüzyıllarda da bölgesel çeşitlemeler gelişti. İslam kaligrafisinin en güzel örnekleri, doğal olarak çoğunlukla tezhiplerle bezenmiş Kuran yazmalarında görülür. Ama Kuran ayetleri, camilerde ve seramiklerde de, çoğunlukla sözcükleri daşifre etmenin zor olduğu soyuta varan bir biçimde stilize edilerek bezeme olarak kullanılmıştır.

▲ Kuran'dan Küfî yazılı ayet Köşeli, süslü Küfî yazı erken İslam dönemi boyuca gelişerek daha incelikli üsluplara dönüştü; ama (Kuzey Afrika'daki) Mağrip gibi bazı bölgelerde yaklaşık 1000 yılına kadar tezhiplsiz olarak kullanıldı. 10. yüzyıl Kuzey Afrika ekolü, parşömen.

▲ Selçuk üslubunda Kuran Bu Kuran'ın kavisli yazısı, Türk-İran Selçuk hanedanının (11.-14. yüzyıl) tipik tarzıdır. Metin, zarif kaligrafinin yarı sıra satır aralarındaki güneş biçiminde motifler ve minik ağaçları tasvir eden sayfa kenarı süsleriyle bezenmiştir. 13.yüzyıl, parşömen, Kutsal Masuma İbadethanesi Müzesi, Kom, İran

YAKINplan

TEZHIPLER Metnin içindekiler gibi sayfa kenarındaki tezhipler de sadece süsleme amaçlı değildir, bunlar aynı zamanda kutsal kitabın doğru okunmasına yardım ederler. Bu tezhipler, ayetlerin aralarını işaret etmenin yanı sıra, yerlerde secde edileceğini de gösterirler.

Mozaik

7.-13.YÜZYIL

İslam mimarisinin en çarpıcı özelliklerinden biri, iç ve dış yüzeylerdeki incelikli ve kapsamlı bezemelerdir. Oymayla ve boyayla yapılan nakışların yanı sıra, çini ve mozaik de Kudüs'teki, 691 yılında tamamlanan Kubbetüs Sahra, Muallak Taşı ve Şam'daki Ulu Cami (715) gibi ilk İslam binalarının bezenmesinde önemli rol oynadılar. Kubbetüs Sahra'da, Bizans mozaik yöntemleri kullanıldı, ama tasvirlerle yer vermeden sadece geometrik ve arabesk motifler yer aldı; Ulu Cami'de de binaları ve hayali bir şehri tasvir eden mozaikler işlendi.

8.yüzyıl boyunca mozaik süsleme geleneği İspanya'ya kadar yayıldı, bunun en güzel örnekleri Kordoba'daki Ulu Cami'de, daha sonra da Elhama Sarayı'nda görülebilir.

Süsleme amacıyla yapılan çinilerin kullanıldığı Zillij gibi belirli üsluplar Arap ve Kuzey Afrika ülkelerinde gelişti. 13.yüzyılda Selçuk camileri ve sarayları da canlı renklerle sırlanmış çinilerle bezendi.

▲ **Kubbetüs Sahra, Muallak Taşı** İslam mimarisinin günümüze almış en eski binası Kubbetüs Sahra, yapı olarak Bizans tarzında olmakla beraber, yinelenen geometrik motiflerle yapılan bezeme kesinlikle İslam sanatının modelidir. Canlı maviler ve yeşiller erken İslam mimarisinin mozaiklerindeki tipik özelliktir. Tamamlanışı 692, Kudüs, İsrail

▲ **Dua Odasının Kapısı üstündeki Mozaik** Aslında bir Hristiyan kilisesi olan "Mesquita" (Portekizce cami) M.S.785 itibaren hüküm süren Müslüman hükümdarlar tarafından cami olarak yeniden inşa ettirildi. Yapılan ilaveler arasında, II. El-Hakim'in yaptırdığı ek binada bulunan Dua Odasındaki mozaikler de vardı. 961-66, Koroza Ulu Camii, İspanya

Cam ve seramik

7.-13.YÜZYIL

Dekoratif sanatların yanı sıra, seramik ve cam işçiliği gibi el sanatları da İslam kültüründe büyük önem kazandı ve güzel sanatlar arasında yer aldı. Bağdatlı zanaatkarlar, Çin porselenini taklit etmek için metal-sır tekniğini geliştirdiler. Metal sır kullanarak sırlı çömlek üretimi Mısır'dan bütün İslam dünyasına yayıldı. İran 10.yüzyılda bu yöntemi uygulamaya başladı ve seramik yapımında önemli bir merkez durumuna gelerek fayans (alkali-sırlı seramik) üretti. Fatimiler zamanında Mısır'da kesme cam ve parlak boyalı cam üretiminde ve Suriye'de mineli cam fanusların yapımında büyük yenilikler ortaya çıktı.

▲ **Kuşlu ibrik** Erken İslam sanatındaki cam işçiliğinin en güzel örnekleri Mısır'da üretilirdi; özellikle Fatimiler döneminin sonlarında üretilen oyma neceftaşı parçalar çok değerliydi. Fatimi dönem, 10. yüzyıl sonları, neceftaşı, Saint-Denis Hazinesi

▲ **Kalıp bezemeli testi** 12.yüzyıl İran kaplarının çoğunda kaligrafik süsleme vardı. Bu testinin yanında "zafer" ve "bolluk" sözcükleri yer alıyor. İran, 12. yüzyıl, nakış-taş yapıtıma üzerine türküz sı, yüksekliği 21,8 cm.

▲ **İran, Kaşan'dan Kâse** Metal oksitler içeren sır, Selçuk çömleklerine altına benzer bir parlaklık veriyordu. Bu sır, bazen İran minyatürlerinin tarzında renkli resimlerle bir arada kullanılırdı. 1211-12, nakış-taş yapıtıma üzerine sır, çapı 20 cm. Ashmolean, Oxford

GÜNEDİR İSLAM KÜLTÜRÜ

Ortaçağ'da bilimsel öğrenimi destekleyerek, özellikle uzun geçmiş olan matematik ve astronomi geleneğini sürdürdü. El sanatçıları da yeni malzemeler kullanmakta öncülük ettiler.

Tercüme Kopyaları

İslam bilgilerini başka uygarlıkları başlatmaları da incelediler, filozofları ve bilim adamlarının yapıtlarını tercüme ettiler. Burada Yunan fizikçi Dioscorides'in "De Materia Medica" adlı yapıtların 13.yüzyılda yapılan çevirisi görülüyor.

▲ **Avlu Revakı ve Eyvan** İslam bezemeleri, Abbasiler döneminde İran mimarisiyle bütünleşince, zarif eyvanlar ve revaklarla çevrili büyük avlular olan ve renkli arabesk çinilerle süslenen camiler ortaya çıktı. -1121-22, Mescid-Jomeh Camii, İsfahan, İran

Güney Asya, günümüzde modern Hindistan, Pakistan, Bangladeş, Sri Lanka, Nepal ve Himalayalar'daki diğer küçük ülkelerin yer aldığı alanı kapsar. M.S. birinci bin yılda din, felsefe ve sanat üzerine geliştirilen fikirlerin çoğu bu bölgelerde oluştu ve bu görüşler kutsal metinlere, ikonalara, Budizm'in ve Hinduizm'in tapınakların yansıdı.

Orta Çağ dünyasının interneti, Çin'i Hindistan'a, Roma'ya, sonra da Arap ülkelerine bağlayan ticaret yollarıydı. Bu karmaşık karayolları ağına, dünyanın talep ettiği ama üretim yöntemini Çinlilerin sır gibi sakladığı değerli ipekler bu yoldan gönderildiği için İpek Yolu adı verilmişti.

Daha güneydeki deniz ticaret yoluyla da Roma teknolojisi, Çin seramikleri ve baharat taşınıyordu. Ama bu yolla taşınan en değerli şey, Hintlilerin din ve devlet adamlığı konularındaki görüşlerini, sanatı, dilleri (Sanskritçe ve Pali) ve yazılı metinleri içeren ideolojik bir kargoydu.

Etkiler

Hindistan, birinci binyılda yakınında kurulan daha ufak ülkeler için bir din, felsefe, sanat ve teknoloji hazinesiydi. Hindistan'daki Buda'nın emanetlerini saklamak için yapılan büyük stupa'lar, Hinduların evrensel tanrıları Şiva, Vişnu ve Brahma'ya adanmış tapınaklar, Hint kentlerinin özenle

▲ **Ananda ve Parinirvana Buda** Sri Lanka'daki Gal Vihara'da, 12. yüzyılda yapılmış, 15 metreleri uzun olan bu uzanıp yatan Buda tam Nirvana'ya geçiş anında görülüyor. Müridi Ananda, kollarını kavuşturmuş bekliyor.

düzenlenmiş şehir planları, bunları hepsi, Vedaların, Brahmanların ve Budist kesişlerin uzun geçmişi olan entelektüel geleneklerinin ürünüydü. Hindistan'ın büyük dinleri Budizm, Hinduizm ve Jainizm, Orta Çağ boyunca, tıpkı onlardan doğaüstü destek almayı bekleyen siyasal hanedanlar gibi bir batıp bir çıktılar. Ama Hindistan'ın sanata, felsefeye ve metafiziğe olan yatkınlığının kesintisiz sürmesi, bu ülkeyi

Asya'nın kültürel dayanak noktası duruna getirdi.

Teknoloji ve ticaret alanlarında Çin çok güçlüydü; ama Hindistan, insanlığın tanrı, şehir, devlet gibi temel kavramlarının ve bu kavramları kapsayıp geliştiren sanatın kaynaştığı potaydı. Hindistan ile Çin arasında yenipalazlanmaya başlayan devletler için sanat temel hareket noktalarından biri oluyordu.

Güney Asya

Budist Sanatı

M.Ö.1.YÜZYIL-M.S.8.YÜZYIL

Budist sanatıyla ilgili en önemli bulgular, doğu Hindistan'da Amaravati'deki M.Ö.1.yüzyıl ile M.S. 3.yüzyıl arasındaki döneme ait bir höyükte yapılan kazılarda çıkarıldı. Keşfedilen sanat yapıtları arasında yıkılmış bir Budist stupa'sından kalan kireçtaşından oyulmuş parçalar da vardı.

Hindistan'daki Gupta İmparatorluğu'nun M.S.450 yıllarındaki altın çağına, aşağıya doğru bakan, sakın yüzü, uzun kulaklı, kısa kıvrıkcı saçlı, çikik alınlı Buda imgesi Mathura şehrinde icat edildi. Bu görünüm, Ganj üzerindeki Sarnath şehrinde geliştirildi ve 4.-11.yüzyıllar arasında Asya'ya yayılan Budist topluluklar tarafından benimsenerek evrensel bir baş, güç ve tefekkür ikonu haline geldi.

Daha birinci binyıla girilmeden önce, Budizm, Hindistan'dan Sri Lanka'ya da geçmişti. Sri Lanka'lı Budistlerin katkılarları arasında devasa Buda heykelleri ekseninde düzenlenen törenler ve Avalokiteshvara, Tara, Maitreya ve Manjushri gibi bodhisattva'lar da (başkalarının aydınlanmasına yardım edenler) vardı.5. yüzyılda ünlü Budist rahip ve bilgin Buddhagosa Budist öğretinin Pali dilindeki bütün metinlerini toplayarak adayı güney Theravada (yaşlı bilgelerin yolu) Budizminin merkezî durumuna getirdi. Sri Lanka bugün de bu statüyü koruyor.

► **Ayakta Duran Buda** Gupta İmparatorluğu'ndan kalma bu Buda'nın uzun kulak memeleri, onun bir zamanlar ağır, altın küpeler takan bir prens olduğunu açığa vuruyor. Bu Buda'nın başında çiçeklerden örülmüş dairesel bir hale, sırtında saydam giysi var. M.S. 5. yüzyıl, taş, Eyalet Müzesi, Mathura, Hindistan

▲ **Amaravati** Amaravati'deki Büyük Stupa'nın bu parası, Buda'nın Aydınlanıldığı noktada dua eden bir grubu gösteriyor. Arka yüzde de incelikte oyulmuş bir stupa var. M.Ö. 1.-3. yüzyıl, taş 124x86 cm. British Museum, Londra

► **Tara** Sri Lanka'da 8.yüzyılda yapılan bu altın kaplama bronz heykel, merhamet bodhisattva'sı Avalokiteshvara'nın arkadaşı Tara'dır. Tara'nın sol eli varada mudra pozunda, yani insanlara bir şeyler verirken görülüyor. Tek parça halinde döklümüş olan heykel, Asya'da yapılmış en güzel bronz figürlerden biridir. 8. yüzyıl, altın kaplama bronz, British Museum, Londra

Hindu Sanatı

HİNDİSTAN, 5.-13.YÜZYIL

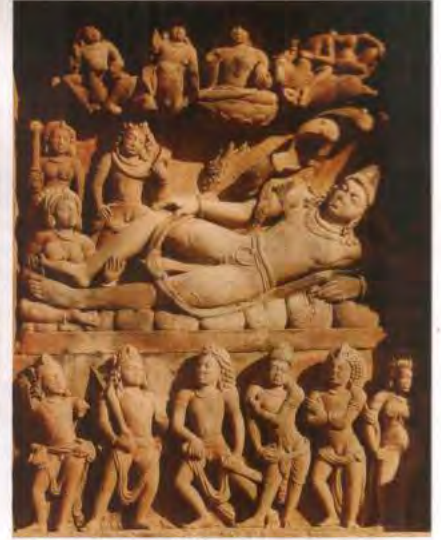
Kuzey Hindistan'daki Gupta İmparatorluğu, eşsiz güzellikte kutsal sanat yapıtları üretti. Doğu kıyısında, Orissa'daki Deogarh'ta yer alan Dashavatara tapınağının kırmızı kireçtaşından duvarları, Tanrı Vişnu'nun öykülerini tasvir eden oyma panolarla kaplıdır. Kuzey Hindistan tapınaklarının en gelişmiş örnekleri 10.-12.yüzyıllar arasında Candella krallığının başkenti olan Khajuraho'daki tapınaklarda görülür.

Bengal Körfezi kıyısında, Konark'taki Güneş Tapınağı, Orissa tapınaklarının en büyüğüdür. 70 metre yüksekliğindeki tapınak, güneş tanrısı Surya'nın arabası biçimindedir. 24 devasa tekerleğin üzerindeki tapınağı gerçek boyutlu yedi at çeker.

Hindistan'ın güneyinde, Tamiillerin Chola hanedanı 9.-13.yüzyıllar arasında bu bölgenin en güçlü imparatorluğuydu. Chola sanatçıları büyük tapınak kompleksleri inşa etmen yanı sıra bronz işçiliğinde de ustaydılar. Onların en büyük ikonu, dans ederek Evrenin yaratılışını ve yok oluşunu anlatan dans tanrısı Şiva Nataraca'ydı.

▲ **Surya Tapınağı, Konark** Tapınağın 14 metre çapındaki 24 devasa tekerleğinin 16'şar çubuğu vardır. Tekerleklerin gösterişli çiçek motifleri öylesine bir spiral biçiminde yerleştirilmiştir ki, o koca taş kütle gerçekten öne doğru gidecekmiş gibi görünür. 13. yüzyıl, taş, Konark, Orissa, Hindistan

▲ **Dashavatara Tapınağı, Deogarh** Vişnu, (Hinduizm öncesi yılan kültürlere temsil eden) çok başlı, devasa yılan Anant'ın kıvrılmış gövdesi üzerinde rahatça uyuyor. Vişnu, düşünde Evren'i yeni bir kalpa (çağ) yaratıyor,ört başlı Brahma da yukarıki lotus çiçeğinin üzerine Vişnu'nun yaratısını hayata geçirmek üzere bekliyor.

► **Şiva Nataraca** Chola döneminde yapılmış bu bronz heykel, Şiva'yı üst sağ elinde yaradılış damarasını (trampetini) tutuyor, üst sol elinde yok etme ateşinin yalazı var, alt sağ eli "korkmayın" işareti yaparken, alt sol eli üşşür kılınmayı ya da kurtarılmayı simgelenek üzere yukarı kaldırılmış şol bacağı gösteriyor. 12. yüzyıl, bronz, 97x83 m. Hindistan Ulusal Müzesi, Yeni Delhi, Hindistan

YAKINplan

GANGA Tanrıça Ganga (Ganj Nehri'nin insan suretindeki simgesi) Şiva'nın uçan bukteleleri arasında yüzüyor. Ganga, kendi adını taşıyan ve Himalayalardaki yuvasından aşağı akan büyük nehrin serin suları da dahil olmak üzere her şeyin kaynağı olan Şiva'ya saygı sunmak için avuçlarını birleştirmiş.

► **Kandariya Mahadeo Tapınağı, Kacuraho** Tanrılar bazen mücevherlerle süslü açık saçık giysilerle aristokrat bir umursamazlık içinde görünürler. Burada, antik Vedic'lerin Ateş ve Yokoluş Tanrısı Agni, bıyıklarını züppe bir tavırla balmumuyla biçimlendirmiş ve dökümlü kurnaştan, düşük kuşak bağlamış olarak görülüyor. 12. yüzyıl, taş, Khajuraho, Madra Pradeş, Hindistan

800'den 1400 yılına kadar Kamboçya ve Srivijaya (Endonezya) gibi Güneydoğu Asya'da yeni kurulan devletler Budist ve Hindu tanrılarına saygı sunmak üzere dünyanın en büyük taş oymalı tapınaklarını inşa ettiler.

Ortaçağ'da Güneydoğu Asya'da sanatçılara ve zanaatkarlara çok değer verilirdi. Ama, yüzlerce yıl sonra sömürgeciler gelip Avrupa'daki geleneği getirinceye kadar sanatçılar yapıtlarına adlarını yazmazlardı. Bu yüzden dünyada şimdiye kadar yapılmış tapınakların en güzelleri arasında yer alan Borobodur, Angkor Wat ve Ananda Tapınaklarını planlayan ve inşa eden sanatçıların adını hiç öğrenemeyeceğiz.

Devlet Sanatı

Cava'da Borobodur'u, Kamboçya'da Angkor Wat'ı kraliyet atölyelerinde yapan sanatçı ve mimarlar, devlet için çok değerliydi. Bunun nedeni, tanrıların cennetdeki evlerini yansıttığına inanılan taş tapınakları ancak bu sanatçıların yapabildiği. Tanrıların dinî bayramlarda dünyaya inerek bu tapınaklara yerleştiğine ve yeryüzündeki krallığa güç ve bolluk verdiklerine inanılırdı.

▲ **Güneydoğumunda Ananda Tapınağı** Yaklaşık 1090'da Kral Kyanzihba tarafından yaptırılan—resimde güneydoğumunda görülen—Ananda Tapınağı, Pagan İmparatorluğu'nun günümüze kalmış en güzel tapınaklarından biridir.

Cava'daki yanardağların yamaçlarından ve Angkor'un kuzeyindeki Kulen Dağı'ndan, yüzeydeki taş ocaklarında elle çıkarılan tonlarca taş, bu anıtların duvarlarını yapmak için sallar üzerinde nehir yoluyla taşındı.

Son olarak taş ustaları bambu iskelelere tünemiş basit keskinleriyle kayaların üzerine Hindu ve Budist efsanelerinden sahneler, güzel tanrıçalar ve çiçek motifleri işlediler.

Güneydoğu Asya

Borobodur

CAVA, ENDONEZYA, M.S.750-850

M.S.760'ta—muhtemelen doğu Hindistan'dan gelen—(Dağın Efendileri anlamındaki) Shailendra Hanedanı'nın gelişi, Endonezya'nın Cava Adasındaki sanatçı ruhlı halka, sanatlarını anıtsal boyutta yansıtabilme fırsatını verdi ve onlar bugüne kadar yapılmış en etkileyici ve en güzel Budist anıtını yaptılar. Dünyadaki en büyük Budist Tapınağı olan Borobodur, hem kutsal emanetleri saklayan bir tapınağı, hem mistik bir mandalay (ya da kozmik çizelge), hem de Budist Aydınlanmasının yolunu gösteren, taş oymuş hikâyeleri kapsar.

Bir milyon volkanik kaya blokundan inşa edilen ve doğal bir tepenin üzerinde oturan anıt, verimli pirinç çeltikleriyle kaplı bir ovardan tek parça halinde görkemle yükselir.

▲ **Borobodur Tapınağı** Çevredeki yanardağlara bakan ince işlemeli stupaların içindeki anıtın tepesinde elleriyle "adalet çarkı"nı çeviren en yüksek mertebedeki yetmiş iki Buda oturuyor. Altlarında 500 Buda daha var. Gergin ama yumuşak hatlı bu Budalar, Evrenin kendi kontrollerindeki bölümlerine bakıyorlar. 778-850, taş, Borobodur, Cava, Endonezya

▲ **Borobodur Oymaları** Doruktaki kozmik Budalara doğru üst üste binerek piramit gibi yükselen kare biçimindeki dört terasın yüzeyleri—özgün Cava üslubu uyarınca yapılmış yakın plan—Budist kahramanlar ve saraylarla ilgili hikâyelerle bezelidir. 778-850, taş, Borobodur, Cava, Endonezya

Angkor

KAMBOÇYA, M.S.800-1400

M.S.800'de eski Kamboçyalılar, Angkor bölgesindeki gölün kıyısına Hindu Tanrısı Şiva adına tuğladan tapınaklar yapmaya başladılar. 1200 yılına gelindiğinde, yol, su kanalı ve hastane ağlarıyla Birmanya'dan(Myanmar) Malay(Malezya) Yarımadasına ve Vietnam'a kadar bağlantıları olan, dünyanın en büyük, en çok sayıda heykelle süslü, en gösterişli taş anıtlarını yapmışlardı. Bunların en büyüğü Hindu Tanrısı Vişnu adına yapılan saray gibi görkemli Angkor Wat'tır. Tapınağın 190 metre genişliğindeki hendekle çevrili 1000 kilometrekarelik kapalı alanında yer alan beş görkemli kule, Meru Dağı'ndaki tanrıların evini temsil eder.

İkinci büyük tapınak olan Bayon, Angkor Thom adındaki başkentini yeni doruğunda göğe doğru yükselen ve bir koruyucu Buda'nın devasa yüzlerinin işlendiği 59 kulesiyle, eski Kamboçya geleneğinden Budizme dönüşün tarihsel simgesidir.

▼ **Angkor Wat Kralın ve saray Brahmanlarının tanrıları hoşnut etmek için törenler düzenledikleri "Bakan" bölümün beş ana kulesi, 190 metre genişliğindeki bir hendeğin ve incelikte oyulmuş terasların ardında yükselir. Tapınak, dünyadaki en büyük taş anıttır. 12. yüzyıl, taş, yüksekliği 65 metre, Angkor, Kamboçya**

YAKINplan

TANRIÇALAR

Angkor Wat'ın duvarlarında, egzotik saç biçimleri olan, saydam giysili binlerce tanrıca oyması vardır. Hindu inancına göre, bu tanrıçalardan yayılan dişilik özü, kralın ve Brahmanların erkeklik özleriyle yansınarak onları Tanrılarla iletişim kurabilecekleri bir mertebeye çıkarır.

▲ **Buda'nın Yüzü, Bayon Tapınağı**
200 devasa Buda yüzü, dikkatle bakan gözleri, Kamboçyalılara özgü yumuşak gülümsemeleriyle Bayon Tapınağından ve yeni başkent Angkor kapılarından dünyaya bakar.

Pagan

MYANMAR (BİRMANYA, BURMA), M.S.100-1300

11.yüzyılda kral Anawratha'nın hükümdarlığı sırasında (1044-77), Pagan hızla bir Budist krallığı olarak gelişti. Onun halefi olan ve 1084'ten 1113'e kadar hüküm süren kral Kyanzittha, kuzey Mahayanist Budist mezheplerini Pagan'dan tasfiye etti ve hâla varlığını sürdüren güney Theravada Budizmini güçlendirdi. Myanmar tapınakları onları duvar resimleri ve freskleriyle süslüdür. Büyük Ananda Tapınağının içi, Theravada Budist öğretisini kralın tebaasının beyinlerine yerleştirmek amacıyla özel olarak tasarlanmış duvar resimleriyle kaplıdır. Ananda sürekli olarak kullanıldı ve daha sonraki krallar da yeni duvar resimleri yaptırıldılar.

▼ **Fresk, Ananda Tapınağı** Bu saray sahnesindeki dansçılar iyi görülebilsinler diye canlı turkuaz ve asıboyasıyla renklendirilmiştir. Fresk, Ananda Tapınağı, Bagan, Myanmar

▲ **Ayakta Duran Buda** Ananda Tapınağının ortasında, Gotama Şakyamuni'yi ve önceki üç Buda'yı, — Kakusandha, Kassapa ve Konagamanda'yı— temsil eden dokuz metre yüksekliğinde, altın yaldızlı ahşaptan yapılmış dört büyük Buda durur.

Sukhothai

TAYLAND, M.S.1250-1350

Büyük Kamboçya İmparatorluğu 1220'lerde en büyük kralları VII.Jayavarman'ın ölümünden sonra çökmeye başlayınca, imparatorluğun batı eyaletleri bağımsızlık istediler. Yetenekli ve teknolojiye ilerlemiş olan Thai halkı, birkaç yüz yıldır güneybatı Çin'deki Yunnan'dan vadilere inmeye başlamıştı. Kuzey Tayland'ın iç kesimindeki Yom Nehri boyunca ilk büyük Thai şehri olan Sukhothai kuruldu. Sukhothai'nin yöneticileri, Khmerlerin görkemli tapınaklar inşa etme geleneğini benimsediler. Thailer, 1279-98 arasında hüküm süren Kral Ramkhameng zamanında bronz dökmelede ve seramiklerde gelişmiş teknolojik becerilerini sergilediler. Ayakta duran ve oturan devasa Budaların yer aldığı geniş tapınak parkları tuğla ve stukkodan yapıldı. Böylece Thai halkının özgün Budist kültürü oluştu.

◀ Zafer Anında Buda

Buda'nın bronz heykelleri, Sukhothai'deki birinci Thai krallığında benzersiz bir klasik statüye ulaştı. Düzgün kollar ve bacaklar, yere bakan gözler ve başından yükselen alevlerle Buda'nın başı güçlü bir dinginlik duygusu yaratır. Bronz, yüksekliği 92 cm, Walters Sanat Müzesi, Baltimore, ABD

Yüzyıllarca süren kopukluktan sonra 581 yılında Çin birleşmiş bir krallık haline geldi ve bundan sonra gelen imparatorların himayesinde sanat gelişti. Özellikle Tang Hanedanı dönemi (618-907) Çin sanat ve edebiyatının altın çağı olarak kabul edilir.

Doğu Asya

İmparator Wendi'nin acımasız fetihleri, Çin'i tek başına Sui Hanedanı'nın egemenliği altına soktu ve kültürel başarılar çağına yolunu açtı. Hindistan ve Orta Doğu'yla olan ticaret bağları, oralarındaki sanatçılar ve zanaatkarlarla tanışmayı sağladı, bu da Çin sanatının canlanmasına neden oldu. Hindistan'dan yayılan Budizm, Çin İmparatorları tarafından kabul edilince, Budizm ulusal din oldu.

İmparatorluğun sanatı himayesi

İmparatorluk, Tang Hanedanı zamanında da gelişmeye devam etti. Artan zenginlik, başkent Chang'an (bugünkü Xian) gibi büyük şehirlerin kurulmasını sağladı. Bu şehirler çok geçmeden kültürel merkezler haline geldiler. Tang imparatorları sanatı himaye ediyor, İran kadar uzak yerlerden bile en iyi sanatçıları ve zanaatkarları saraylarına getiriyorlardı. 8.yüzyılda Xuanzong'un hüküm sürdüğü dönem, Tang çağına en parlak süreceydi. Onun sarayında kaligrafi ve geleneksel figür tasvirleri gelişti.

◀ **Gümüş Şişe, Tang Hanedanı** İran teknikleri ve desenleri gibi yabancı etkiler, Tang Döneminde (618-907) güçlü olarak hissedildi. Gümüş, yüksekliği 20 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Boston, Massachusetts, ABD

Bu arada peyzaj da önemli bir tür olarak önem kazandı. Ne var ki Xuanzong siyasal alanda o kadar başarılı değildi ve onun hükümdarlığı iç savaşla ve imparatorluğun bölünmesiyle sonuçlandı.

Yeniden birleşme

960 yılında Bianliang'da (bugünkü Kaifeng) hüküm süren Song Hanedanı zamanında Çin yeniden istikrara kavuştu ve deniz ticaretinin artmasıyla oluşan zenginlik sanat dallarının yeniden gelişmesini sağladı. İmparator Huizong (hükümdarlık süresi 1101-25) peyzaj ressamlarını teşvik etti. Ayrıca, sarayların dışında bağımsız çalışan ve literati diye tanımlanan bilgin-amatör ressamların ya da diğer tanımlıya aydın sanatçıların sayıları giderek arttı. Sonunda kuzeyde Jin'lere yenik düşen Song Hanedanı 1279'a kadar Huai Nehrinin güneyindeki topraklarda hüküm sürmeye devam etti. O tarihte Kubilay Han Çin'i bir kez daha birleştirdi, ama bu birleşme Moğol Yuan Hanedanı'nın ayrılıkçı hükümdarlığı altında gerçekleşti.

Tang Hanedanı

618-907

Tang Hanedanı döneminde müzisyenler, şairler ve ressamlar imparatorlar tarafından himaye edildiler ve Çin kültürü gelişti. Budizmin kabul edilmesi, duvar resimleriyle ve ipeklerin üzerine yapılan resimlerle bezenen, içlerinde seramik heykellerin ve çömleklerin bulunduğu tapınakların, pagodaların, anıt mezarların yapılmasına yol açtı. İmparatorlar en iyi ressamları ve el sanatı ustalarını saraylarına çektiler. 626-49 arasında hüküm süren Taizong, figür tasvirinde usta olan Yan Lide ve Yan Liben adlarında iki kardeş ressama iş verdi. Ama Tang sanatının doruk noktası 712-56 arasında hüküm süren Xuanzong dönemi idi. İmparatorun Chang'an'daki sarayında çalışan sanatçılar arasında büyük şair ve sanatçı Wang Wei, geleneksel figür ressamları Wu Daozi ile Han Gan ve peyzajın Çin sanatında önemli bir tür durumuna gelmesini sağlayan Li Sixun, Li Zhodao ve Wang Mo gibi ressamlar vardı.

► **Öğütleri Yazan Saray Mürebbiyesi** - Gu Kaizhi
4. yüzyıl sanatçısı Gu Kaizhi, Tang döneminde bilginler tarafından bütün ressamların en büyüğü olarak kabul edildi. Gu Kaizhi, dönemin figür ressamlarına esin kaynağı oldu. Yapıtlarının en ünlüsü, Zhang-Hua'nın "Mürebbiye Saraylı Hanımlara Öğütleri" adlı parodiler dizisine yaptığı resimlerdir. Buradaki resim, orijinalin 8. yüzyılda yapılmış kopyasıdır. British Museum, Londra

▲ **A Groom with Horses** - Wan Wei'nin himayesindeki Han Gan, Tang Sarayının en önde gelen ressamıydı. Pek çok portre ve figür resmi yaptı, ama en çok duyguyu yüklü at resimleriyle ün yaptı. 8. yüzyıl, kâğıt üzerine suluboya, Cemuschi Müzesi, Paris, Fransa

► **Kuzey Zhou Hanedanı'ndan (On üç İmparator) İmparator Wudi** - Yan Liben İmparator Taizong'un sarayında devlet memuru ve portre sanatçısı olan Yan Liben, önemli tarihî kişilerin portrelerini yaptı. Bunların en tanınmış Han Hanedanı'ndan Sui Hanedanı'na kadar geçen süredeki 13 imparatoru tasvir eden (elde açılarak seyredilen) ipek ruloydu. Yan Liben, Gu Kaizhi'nin kurduğu figür resmi geleneğini sürdürdü. ~600-673, ipek üzerine mürekkep ve boya, 51,3x531 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Boston, Massachusetts, ABD

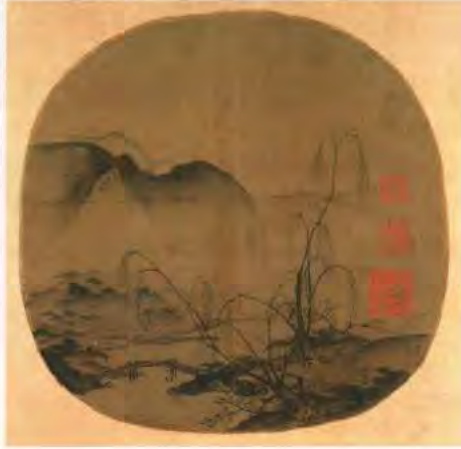

Song Hanedanı

960-1279

Xuanzong'ın 756'da tahttan inmesinden sonra, Song Hanedanı'na kadar Çin yeniden birleşemedi. Başlangıçta kuzeyde hüküm süren Song Hanedanı, önceki hanedanlar gibi yayılmacı bir siyaset gütmeyi ve kültüre büyük önem verdi. Uluslararası ticaret başta seramik olmak üzere el sanatlarında büyük, atılımlara neden oldu; Saray çevreleri de, zarif peyzajları dönemin Daoist aydın sanatçılarından çok farklı olan Dong Yuan, Guo Xi ve Ju Ran gibi ressamın himaye ettiler. Jin istilası, Son'ları güneydeki Lin'an'a (bugünkü Hangzhou) kadar sürdü. Gaogong burada Güney Song Hanedanı'nı kurdu (1127-1279). Bu dönemde Ma Yuan ve Xia Gui'nin önderliğinde peyzaj sanatı büyük gelişme gösterdi ve Kuzey Song'dakinden çok daha atmosferi olan, daha yumuşak bir üsluba sahip oldu.

▲ **Kış Mevsiminde Ağaçlık ve Teraslanmış Kıyı** - Dong Yuan Don Yuan'ın zarif üslubu, bu resimde de görüldüğü gibi, gelişmiş bir perspektif ve farklı fırça darbeleri uygulayarak sağlanan dengeli kompozisyona dayanıyordu ~950, ipek rulo, ipek üzerine mürekkep ve boya, 181,5x116,5 cm. Kurokawa Antik Kültürler Enstitüsü, Hyogo, Japonya

◀ **Çıplak Söğütler ve Uzaktaki Dağlar** - Ma Yuan Ma Yuan'ın peyzajları üne Gong resminin doruğu oldu. Diagonal yapıya dayanan alışılmamış kompozisyonları ona "Tek Köşeli Ma" adının takılmasına neden oldu. İpek üzerine mürekkep ve çok hafif boya, 23,8x24,2 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Boston, Massachusetts, ABD

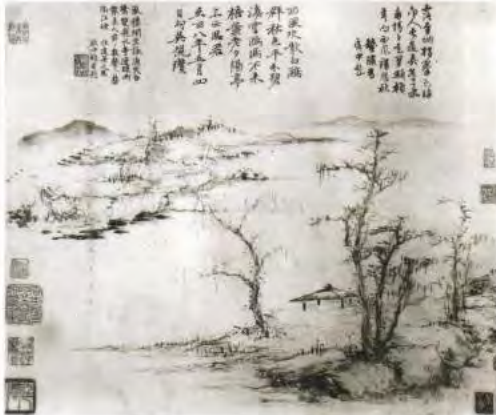

▲ **İlkbahar Başlangıcı** - Guo Xi Xi'nin neredeyse soyut sayılabilecek kompozisyonlarında yer alan öğelerin çoğu bu resimde görülmüyor. Farklı boya dokuları ve fırça darbeleri, dağlarla ağaçların simgesel önemini vurguluyor ayrıca resme biç boyutlu bir hava veriyor.

Yuan Hanedanı

1279-1368

Kubilay Han'ın komutasındaki Moğol istilası, her ne kadar kuzey ve güney Çin'i birleştirdiyse de, sonuçta yabancıların ülkeyi işgali anlamına geliyordu. İmparatorluğun sınırları Doğu Avrupa'ya kadar genişleyerek sanata yeni ekiler sağladı, el sanatları ticaretini geliştirdi. Ama Yuan Hanedanı sanatı ve sanatçıları fazla himaye etmedi. Moğolların Çinlilere uyguladığı ayrımcı politika nedeniyle ancak çok az Çin sanatçısı imparatorluktan sipariş alabiliyordu. Geç Yuan dönemin dört büyük ustası Huang Gongwang, Wu Zhen, Ni Zan ve Wang Meng'in de aralarında olduğu bir grup aydın sanatçı, Moğol egemenliğini ve Moğolların incelikten uzak sanat anlayışlarını reddederek Çin geleneğine uygun, daha alegorik bir peyzaj üslubu geliştirdiler. Kubilay Han'ın ölümünden sonra başlayan ayaklanmalar, Yuan Hanedanı'nın tahttan indirilmesine neden oldu. Onların yerine gelen Ming Hanedanı yerel Çin sanatına daha çok değer verdi.

◀ **Peyzaj - Ni Zan Bu sanatçı Moğol Hükümdarların emrinde çalışmayı reddetti. Hemen hemen sadece peyzaj yaptı ve çoğunlukla tek renk kullanarak, kompozisyon dengesinin temel önem taşıdığı bir soyutlamaya yöneldi. Kâğıt üzerine kalem ve mürekkep, Osaka Şehir Müzesi, Japonya**

▲ **Kış Mevsiminde At ve Seyis** - Zhao Mengfu Moğol istilasından sonra sarayda çalışan çok az sayıdaki ressamardan biri Zhao idi, Çin sanat tarihinin etkisiyle arkaik bir üslupla çalışan Zhao'nın resimlerinde Moğol yaşam biçiminde önemli yer alan atlara sık sık rastlanır. Kâğıt üzerine mürekkep, Ulusal Saray Müzesi, Taipei, Tayvan

◀ **Fuchun Dağlarındaki Ev** - Huang Gongwang Gongwang, saray görevlisi olarak çalıştıktan ve görevini kötüye kullanma iddiasıyla haksız yere hapsedildikten sonra Daoist rahibi oldu. Yuan imparatorlarının üslubunu reddederek çekildiği Fuchun Dağlarında, kaligrafiye benze fırça darbeleriyle, kâğıt üzerine mürekkeple en güzel peyzajlarını yaptı. 1347-1350, rulo, kâğıt üzerine mürekkep, yüksekliği 33 cm. Ulusal Saray Müzesi, Taipei, Tayvan

Amerika kıtasındaki uygarlıkların geliştiği başlıca iki bölge Orta Amerika'da Meksika'nın güneyi ile Guatemala, güney Amerika'da da Peru And Dağları'nın orta kesimiydi. Buralarda doğup gelişen bütün uygarlıkların ilerlemiş kültürleri vardı, inşaat, taş işçiliği, çömlekçilik, dokumacılık ve altın işlemekte ustaydılar.

Orta Amerika

Orta Amerika uygarlıkları M.Ö.1700-400 dolaylarında Meksika Körfezinin kıyı şeridinde gelişen Olmec kültüründen doğdular. Törensel platformları, tapınak piramitlerini, büyük taş heykelleri, oymalı ya da resimli yazıyı ve tören dönemlerini gösteren takvimi ilk gerçekleştirenler Olmecler oldu. Bu yapıtları tannların gazabını armağan sunarak yatıştıran ve gündelik yaşamın sıkıntı ve acılarını dualarla hafifletmeye çalışan bir dinin öğeleriydi. Orta Meksika'daki Teotihuacán ve Yucatán Yarımadasındaki Maya uygarlıkları, Olmec kültüründen doğdu. Mayalar Kolomb-öncesi Amerika'da tamamlanmış tek yazı biçimini yarattılar.

Orta ve Güney Amerika halkları, bundan 2800 yıl önce, sanat açısından o dönemin dünyadaki en ileri kültürlerine sahip uygarlıklar kurdular. Onların inşa ettiği yapılar ve yarattıkları sanat yapıtları bugün de hepimize esin kaynağı oluyor.

Güney Amerika

And Dağları'nın orta kesimindeki ilk uygarlıkların tarihini belirlemek çok zordur. Ama Peru'daki Chavin de Huántar tapınaklar kompleksiyle bilinen ilk uygarlık Chavin, M.Ö.850 dolaylarında kurulmuş ve gelişmişti. Onları izleyen Moche ve Nazca halkları, tapınaklardan, çömleklerden ve dokumalardan oluşan zengin bir sanat mirası bıraktılar.

▲ **Ötüler Caddesi** Meksika'daki Teotihuacán kentinin ana caddesi şehri güney-kuzey doğrultusunda keser. Solda 57 metre yüksekliğindeki görkemli Güneş Tapınağı görünüyor.

Orta ve Güney Amerika

Chavin

PERU M.Ö. -1300-200

Peru'da Andların doğu kesimindeki Chavin kültürüyle ilgili çeşitli görüşler vardır, ama tarihçilerin çoğu bu uygarlığın M.Ö.1300'lerde kıyı bölgelerinde başlayıp oradan dağlık bölgelere yayıldığını ve en gelişmiş noktasına da M.Ö.850'den sonra Chavin de Huántar tapınaklar kompleksiyle ulaştığını kabul ederler.

Taş bloklardan oluşan tapınak çökmüş bir meydanın üzerinde yer alır. Meydandaki basamaklarla jaguar ve başka hayvan kabartmalı taş bloklardan yapılmış ve yine çökmüş bir seviyede bulunan dairesel bir saraya inilir. Tapınağın dış duvarlarında oyma tanın başları vardır. Bunlar tapınağındaki tek üç boyutlu heykellerdir. Bir zamanlar tapınağın çevresinde törenlerde kullanılan suyu getiren kanallar varmış.

► **Raimondi Taşı** Chavin tanrıları tropik orman yaratıkları biçiminde tasvir edilirdi. Burada da bir dikili taşa oyulmuş jaguar görünümündeki tanrı yer alıyor. M.Ö. 460-300, tuş, yüksekliği 2 metre, Ulusal Antropoloji ve Arkeoloji Müzesi, Lima, Peru

Moche

MOCHE PERU -0- M.S. -600

Peru'nun kuzey kıyı bölgesinde yaşayan Moche halkı, bugünkü Trujillo kenti yakınlarında yer alan Moche şehrinin çevresinde bir uygarlık kurdular. Devasa Huaca del Sol, yani Güneş Tapınağı vadinin en göz alıcı yapıydı. Kerpiçten yapılmış olan tapınağın yüksekliği bugün 40 metre, uzunluğu 350 metre olmakla birlikte, ilk yapıldığında çok daha büyük boyutlardaydı. Bu tapınağın karşısında daha ufak olan Ay Tapınağı vardır. Bu iki piramit Moche dininin odak noktasıydı.

Mochelliler çömlekçilikte, dokumacılıkta ve altın işlemekte ustaydılar. Seramiklerini yüksek rölyefli kalıplar, alçak rölyefli baskılar ve düz yüzeylere yaptıkları renkli resimlerle süslerlerdi. Çok çeşitli biçimleri ve bezemeleri olan kapların bir kısmı kalıpla yapılmasına karşın çoğu el işçiliğiydi.

Bu zanaatkarlar resimdeki gibi yüzlerce portre büstler de yaptılar. Bu yüzlerin hepsi birbirinden farklı olduğu için eşsiz bir niteliğe sahiptiler.

► **Kap** Moche seramik kaplarında içindeki sıvıyı akmak için musluk benzeri bir ağız vardı. Su bölüm resimdeki gibi Moche erkeklerinin ya da tanrıların tasvir biçimindeydi. Seramik, Merkez Bankası Müzesi, Lima, Peru

Maya

YUCATÁN M.S. 200-900

Maya Uygarlığı M.S.530'larda önem kazandı. Kolomb-öncesi Amerika'da yazısı ve sayıları olan tek kültür Mayalılarınkiydi. Maya uygarlığının merkezi, Güney Meksika'nın Yucatán ve Petén Yarımadası ile Guatemala idi, ama bu kültürün etkileri çok daha geniş bir bölgede kendini gösterdi. Mayalar bir dizi site-devlet biçiminde yaşadılar; bunların en büyüklerinden biri 16 kilometrekareyi aşan bir alana kurulmuş Tikal'di. Mayalar, kireçtaşından yüksek piramit biçiminde tapınaklar yaptılar, bunların cephelerini kireçtaşı stuko ile kapladılar, heykeller ve oymalarla süslediler. Daha sonra inşa ettikleri yapılar daha yatay ve sütunlu idi. Mayalar aynı zamanda usta duvar ressamlarıydı. Canlı renklerle, ince ayrıntılı resimler yaparlardı. Ayrıca ressamlar, resmî görev olarak sipariş edilmiş sanat yapıtlarının geleneği içinde figürler resmederken bireysel bir yaratıcılık yaklaşımı da gösterirlerdi.

▲ **Jaguar Tapınağı** Tikal'in törensel merkezindeki beş tapınaktan biri olan Jaguar Tapınağı, kompleksin tam ortasıdır. Dokuz teras katı vardır. Bu tapınaktan patikalar ve rampalar merkez dışındaki tapınaklara bağlıdır. M.S. 700-800, taş, yüksekliği 161 metre, Tikal, Guatemala

▲ **Duvar Resmi** Bonampak'taki duvar resimleri bir Maya kralının yaptırdığı küçük bir yapının dört duvarını tamamen kaplıyor. Bu resimler, kral tanılara saygı töreninden geçen bir bakını ve bu baskında insanların tutsak alınarak öldürülmesini tasvir eder. M.S.-776, stük, Bonampak, Chiapas, Meksika

▲ **Yaxchilán'daki 23.Tapınaktan Oyma Lento** Hükümdar Koruyucu Jaguar, kansı Bayan Xoc'un dikenlerden yapılmış bir ipi dilini delerek geçirisini izliyor. Bütün Maya hükümdarları kralı akitma geleneğini uygularlardı. M.S. 726, taş, British Museum, Londra, İngiltere

Nazca

NAZCA M.Ö.400-M.S.600

Nazcalar, Güney Peru'nun kıyı bölgesindeki çöllerde kentlerin ve tören merkezlerinin çevresinde yer alan bir merkezi devlet kurdular. Çoğunlukla dini amaçlı olan sanatları, dekoratif motiflerle bezeli ince işlemleri ve çok renkli çömlekleri de kapsıyordu. Bu çömlekler başlangıçta daha çok doğa görüntülerini tasvir ederken, sonraları mitolojik figürler ve hayvan biçiminde insan ya da tanrı tasvirleri de ortaya çıktı. Daha sonra ise çömleklerin desenlerinde yeni denemeler bir yana bırakılarak savaş teması işlenmeye başladı. En olağanüstü sanat yapıtları, kentlerin çevresini kuşatan çölün yüzeyindeki koyu renkli çakılları tarayıp altındaki açık renk toprağı ortaya çıkararak yapıldı. Çakıllar ve taşlar bu açık renk bölümlerin kenarına çizgi gibi yığılıyordu. Bu çizgiler ancak havadan görülebiliyordu.

▲ **Sinekkuşu** Çölde hayvanları, kuşları, çiçekleri tasvir eden ünlü çizgiler ile düz çizgiler ve geometrik ya da soyut formlar, 500 kilometrekareden daha büyük bir alanı kaplıyor. M.Ö. 200 - M.S. 600, arazi resimleri, Nazca, Peru

▲ **Kaftan** Nazca dokumacıları dokumalarını, farklı renkteki bir kenar suyunun içine dokudukları yinelene geometrik desenlerle ya da doğal figürlerle süslüyorlardı. Bu süslemeleri nakış, kabartmalı dokuma, iğne işi ve dantel örgü yöntemleriyle yapıyorlardı. 0 - M.S. 600, pamuklu ve deve tüyü iplik, 300x162 cm. Brooklyn Sanat Müzesi, ABD

Teotihuacán

MEKSİKA M.S. -50-600'LER

Yaklaşık 600 yıl, Teotihuacán kenti Meksika'ya ve Orta Amerika'ya hakim oldu. Şehir en güçlü ve şaşıla döneminde yaklaşık 125 bin kişilik nüfusuyla dünyanın en büyük kentlerinden biriydi. Şehrin en çarpıcı yapısı, 70 metre yüksekliğindeki dört katlı Güneş Piramidiydi. Bu anıt, piramidin merkezine yakın bir bölmede sona eren doğal mağaranın üzerine inşa edilmişti. Piramidin ve diğer yapıların dışı, beyaz kireç sıva üzerine mitolojik sahneleri tasvir eden kırmızı ya da çok renkli resimlerle süslüyüdü. Zanaatkarlar, cama benzeyen volkanik obsidiyen taşıyla da çeşitli aletler, yemek araç gereçleri yaparlardı, bu taş maskalarda ve başka el sanatlarında da kullanırlardı.

▲ **Antropomorfik (İnsan biçiminde) Mask** Teotihuacán mask üreticileri gerçek insan boyutundaki maskaların yapımında çeşitli doğal malzemeler kullandılar. Bu maskalar sadece insan tasvirleri olmanın ötesinde belki de mumyalara iliştiler ya da gerçek kişilerin portresi oluyordu. Taş, turkواز, obsidiyen, mercan, bağa, Ulusal Antropoloji Müzesi, Mexico City, Meksika

"Romanesk" ve "Gotik" terimleri başlangıçta sadece mimari için kullanılıyordu. Hâlâ da ağırlıklı olarak bu alanda kullanılmakla birlikte, etkin oldukları dönemlerde diğer sanat dallarını da kapsayan birer terim oldular. İki tarz da bütün Avrupa'ya yayıldı, ama çok farklı ulusal ve yerel çeşitlilikler göstererek geliştiler.

Romanesk

Romanesk mimari, adından da anlaşılacağı gibi, eski Roma sanatının belirli özelliklerini, en çok da görkemini yeniden canlandırdı. Romanesk yapıların çoğu devasa boyutlardadır; çünkü Batı Hristiyanlığının yok olma tehlikesiyle karşılaştığı bir süreci izleyen dönemde ortaya çıkmıştır ve yeniden kazanılan öz güveni yansıtır. Aynı şekilde büyük boyutlu heykeller de yeniden ortaya çıktı; bu dönemde resim ve (mimari, resim, heykel, grafik, taş baskısı gibi "majör sanatlar" olarak adlandırılan dalların dışındaki mine, lake, fildişi işçilikleri ile dokumacılık vb. alanları kapsayan) "minör sanatlar" da gelişti.

▲ Chartres Katedrali Yapımına 1194'te başlanan Chartres, Fransa'daki Gotik Katedrallerin en büyüklerinden biridir ve resimde görülen mimari özelliklerinin yanı sıra heykelleri ve vitraylarıyla da ünlüdür.

Gotik

Romanesk mimarının masif ve çoğunlukla aşırı sade ve kaba görünüşlü olmasına karşın, Gotik mimarinin en büyük özelliği çarpıcı zarafetiydi. Yeni geliştirilen bir yapı

iskeleti sistemiyle, kocaman alanları kaplayan sağır duvarlar yerine büyük pencereler açılabilmesi bu zarafetin kaynağı oldu. Resim ve heykelda de Gotik dönemin sanatı, ince uzun figürleri ve akıcı bir incelik duygusu ile bu zarafeti yansıttı. Romanesk sanat gibi Gotik sanat da daha çok Hristiyan Kilisesi'nin hizmetinde kullanıldı. Ama Gotik sanat, özellikle Uluslararası Gotik diye adlandırılan ve çoğunlukla saraylarda uygulanan görkemli, zarif üslubu geliştirdikten sonra dünyevi alana da yansıdı.

DÖNEMİnolayları

910 Burgonya'da (Fransa) Cluny Benediktin Manastırı ve Kilisesi kurularak bütün Avrupa'daki manastır sisteminde bir reform süreci başlatıldı

962 I. Otto, Roma'da Papa tarafından Roma İmparatoru ilan edilerek taç giydi ve Batı Avrupa'nın en büyük dünyevi gücü olan Kutsal Roma İmparatorluğu'nu kurdu

1066 Normandiyalı William, İngiltere'yi istila ederek ele geçirdi

1346-51 Kara Ölüm(veba) Avrupa'yı kırıp geçirecek toplam nüfusun yaklaşık üçte birini öldürdü

1000 yılından sonra Batı Avrupa'ya iki mimari ve sanat üslubu damgasını vurdu. Bunlardan birincisi olan Romanesk üslup zamanla yerini 1100'lerde gelişmeye başlayan ve bazı yerlerde 16.yüzyıla kadar süren yeni Gotik tarzına bıraktı.

Romanesk ve Gotik Sanat

Gislebertus

12. YÜZYILIN İLK YARISI

Romanesk sanat ürünlerinin çoğu anonim sanatçıların yapıtıdır; yine de birkaç sanatçının adı günümüze kadar gelmiştir. Bunlardan biri, 1125 dolaylarında Fransa'nın Burgonya Bölgesinde çalışan büyük heykeltıraş Gislebertus'tur. Gislebertus'un yaşamı ya da kişiliği hakkında hiçbir bilgi olmamasına rağmen, başyapıtı olan Autun Katedrali'ndeki Kıyamet adlı yapıtına imzasını attığı için adı biliniyor. Katedraldeki öteki heykellerin de aynı elden çıktığı kesindir ve bu yapıtların çarpıcılığı nedeniyle Gislebertus Orta Çağ sanatının devlerinden biri kabul edilir. Üslubu imgelem ve duygu yoğunluğunu yansıtır; ayrıca Romanesk sanatın karakteristik özelliği olan ifadeyi pekiştirecek çarpıtmaları da kullanır.

Kıyamet, Autun Katedrali'nin (ana girişi olan) batı kapısının üstündeki timpani (yarım daire biçimindeki dekoratif alan) tamamen kaplar. Gislebertus, ayrıca katedralin içine altmış sütun başlığı ve kuzey kapısının bezemelerini de yaptı. Bu kapı yıkılmışsa da Havvanın ünlü uzanan nû'su dahil olmak üzere yontunun çeşitli parçaları sağlam kalmıştır. Gislebertus bu kadar büyük işlerin yapımında yardımcıları çalışmış olmalıdır; ancak Autun'daki yontuların sahip olduğu belirgin üslup ve kalite, bunların ustanın elinden çıktığını ve yardımcıların sadece önemsiz işlerde çalıştığını gösterir.

◀ Havva Katedralin bugün yıkılmış olan kuzey kapısındaki lentoda "Baştan Çıkarma ve Cennetten Düşüş" temasını işleyen bir kabartma vardı. Bu Havva figürünün Orta Çağ sanatında bir benzeri daha yoktur, çünkü Havva'yı uzanmış yatan büyük boy bir nü olarak tasvir eder. -1125-35, taş, Rolin Müzesi, Autun, Fransa

▼ Kıyamet Hz. İsa'nın öteki figürlerin hepsinden daha büyük boydaki, huşu uyandıran tasviri, batı kapısının alınığındaki rölyefin başım figürüdür. Hz. İsa, kutsanmış olanlarla (sol tarafındakiler) lanetlenmiş olanları (sağ tarafındakiler) birbirinden ayırırken tasvir edilmiş. -1125-35, taş, St. Lazare Katedrali, Autun, Fransa

YAKINplan

İMZA Heykeltıraş İsa figürünün hemen altına imzasını atmış: Gislebertus hoc fecit "Bunu Gilbert yaptı"

YÜKSEK RÖLYEF Ana temayı işlendiği sahnenin altındaki bölümlerde kutsanan figürler (soldaki resim) yeniden diriltirken, lanetlenenler de cehenneme gönderiliyor. Bu figürler yer yer neredeyse fondan kopuyor (sağdaki) verecek kadar yüksek rölyefle yapılmış.

Verdünlü Nicholas

12.YÜZYIL SONU, 13.YÜZYIL BAŞI

Romanesk ve Gotik çağlarda resim ve heykel gibi "majör sanatlar" ile metal işçiliği vb. gibi "minör sanatlar" ı birbirinden ayıran bir hiyerarşi yoktu. Aslında değerli malzemeler, özellikle de kilise için yapılan seçkin sanat yaratısında kullanılanlar çok gözdeydi. Bu tür yapıtlar üreten (klasik malzemeyle doğal malzemeyi birleştiren) önemli sanatçılardan biri mine ve kuyum işçiliğinde usta olan Verdünlü Nicholas'tı. Adından anlaşıldığı kadarıyla Fransa'daki Verdün kentinde doğduğu gerçeği dışında hakkında bilgi yoktur. İmzasını taşıyan iki yapıt, hâlâ kiliselerdeki özgün yerlerinde duruyor: Bunlardan biri, Viyana yakınlarındaki Klosterneuberg Manastır Kilisesi için (1181'de) yapılan Klosterneuberg Mihrabıdır. Diğeri de Belçika'daki Tournai Katedrali'nde bulunan (1205) Bakire Meryem'in Kutsal Emanet Sandığı'dır.

► **Bakire Meryem'in Kutsal Emanet Sandığı** Tournai Katedrali Kutsal Bakire'ye adanmıştı, bu sandık da Meryem Ana'ya ait eşyaları (kutsal emanetleri) koymak için yapılmıştı (bu eşyalar artık orada yok). Sandık, Meryem ve İsa ile ilgili çeşitli sahneleri gösteren kabartmalarla süsüdür. ~1205, altın ve diğer malzemeler, 78x88 cm. Nötre-Dame Katedrali, Tournai, Belçika

▼ **Klosterneuberg Mihrabı** Bu mihrap Orta Çağ'ın en büyük mine işi yapıtıdır. Mine, yüksek ısı kullanılarak metal zemine yapıştırılan cam benzeri bir maddedir. Mine ile son derece parlak renkler elde edilebilir. 1181, altın ve mine, Klosterneuberg Manastırı, Avusturya

YAKINplan

İNCİL'DEN SAHNELER Mihrap panosu, Eski ve Yeni Ahit'teki çeşitli sahneler arasındaki karmaşık ilişkileri gösteriyor.

GÜÇLÜ DESEN Verdünlü Nicholas, burada görülen eşek gibi hayvanlar ve insan figürlerini şaşırtıcı bir canlılıkla tasvir etmiş.

RENK İncil'deki efsaneleri aktarmak için farklı renklerde mine kullanılmış. Burada görülen parça, İsa'nın Doğuşu konusunu işliyor.

Mosan Ekolü

MEUSE VADİSİ, ~1125-1200

"Mosan" terimi, Fransa, Belçika ve Hollanda'dan geçen Meuse Nehri'nden kaynaklanır. 12.yüzyılda sanat başta Liège Bölgesi olmak üzere Meuse Vadisi'nde geliştiği için o dönem sanatına "Mosan Ekolü" adı verildi. Mosan sanatçıları özellikle metal ve mine işçiliğindeki ustalıklarıyla ün yapmışlardı, ama o dönemde çok zengin olan bu bölgede fildişi oymacılığı ve elyazması tezhipler de çok gelişti. Başta Verdünlü Nicholas olmak üzere adı bilinen birkaç önemli Mosan sanatçısı vardır. Mosan sanatı genel tanımıyla Romanesk Sanat içinde yer almakla birlikte, insan figürüne yaklaşımı gibi bazı konularda kendine özgü nitelikler taşır.

► **Haç** Bu haçın Godefroid de Huy'un elinden çıktığı söylenir. Godefroid, zamanının en önemli kuyum ustalarından biriydi, ama onun yaptığı söylenen yapıtların gerçekten öyle olup olmadığı konusunda kuşkulardır. ~1130-50, altın, mine ve başka malzemeler, British Museum, Londra

Gotik renkli camları (Vitray)

~1150-1500

Renkli cam Romanesk dönemde yaygın olarak kullanıldı, ama en gelişmiş devrine Orta Çağ sanatının parıltılarından biri haline geldiği Gotik dönemde ulaştı. Gotik üslup olgunlaştıkça ve camcılık teknolojisi geliştikçe, kilise pencereleri devasa boyutlarda yapılmaya başladı; bu da vitray tasarımcılarının kendi sanatlarını geliştirmesine olanak yarattı. Renkli cam sanatı en çok Fransa'da gelişip yayıldı; ancak kuzey ve batı Avrupa'nın diğer ülkeleri ile İngiltere'de de çok kullanıldı (Sadece İtalya'da fazla önem verilmedi, çünkü Gotik üslup İtalya'da zaten benimsenmemişti ve duvar resimleri kilise dekorasyonunun ilkel kalıplarını içinde kalmıştı). Chartres ve Canterbury Katedralleri, vitraylarıyla ün yapmış yapıtların en ünlüleridir. Erken Gotik renkli camları, katıksız, çarpıcı renkleriyle göz alıcı, görkemli ürünlerin örneği oldu, ama 15.yüzyıldan itibaren renkli cam sanatı resim izlenimi bırakacak biçimde uygulanmaya başladı ve daha yumuşak bir görünüm aldı, ama eski canlılığını yitirdi.

▲ **St. Thomas à Becket'in Yaşamından bir Görüntü** Piskopos Thomas à Becket'in 1170 yılında kendi katedralinde öldürülmesi, Canterbury'yi bir hac yeri haline getirdi. Büyük mihrabın arkasındaki Trinity Şapeli'nin pencerelerinde, onun yaşamından sahneleri gösteren vitraylar vardır. ~1220, vitray, Trinity Şapeli, Canterbury Katedrali, İngiltere

▲ **Nuh'un Gemisi** Bu resim, Eski Ahit'teki Nuh ve Tufan efsanesini gösteren büyük bir pencerenin bir bölümüdür ~1200-20, renkli cam, Chartres Katedrali, Fransa

13.yüzyıl sonu ile 14.yüzyıldaki İtalyan sanatı, öteki Avrupa ülkelerinin aynı dönemdeki sanatından köklü farklılıklar gösterir. Diğer ülkelerdeki sanatı adı bilinmeyen sanatçılar gerçekleştirirken, İtalya'da adları bilinen, belgeli ya da aidiyeti kanıtlanmış yapıtlar üreten çok sayıda ressam ve heykeltıraş vardı.

O tarihlerde İtalya henüz bir birlik haline gelmemişti, bağımsız, ufak site-devletlerden oluşuyordu; ama Avrupa'nın diğer ülkelerine göre daha çok şehirleşmişti ve belli başlı şehirleri sanatın himaye edilmesi dahil, pek çok yönden birbirleriyle rekabet edecek kadar gelişmişti. Her kent kendi kiliselerinin ve resmî binalarının öteki kentlerdekinden daha büyük, daha güzel olmasını ve en iyi sanatçılar tarafından bezenmesini istiyordu.

Kökenler ve etkiler

14.yüzyılda İtalyan sanatı, o sırada Avrupa'nın büyük bölümünde hüküm süren Gotik tarzın ve Bizans kültürünün etkileri başta olmak üzere çeşitli akımlarla kaynaştı. Konstantinopolis (Bizans) 1204'te Haçlılar tarafından ele geçirildi, bu da İtalyan ve Bizans sanatları arasındaki etkileşimi pekiştirdi. 14.yüzyılın

▲ **Aziz Yahya Vafiz Ediyor** Andrea Pisano'nun 1330-36 arasında bir çift kapı üzerine yaptığı bu yaldızlı bronz pano, site-devletin yurttaşlık bilinciyle Floransa Vafiz evi için ismarlanmıştır.

ilerleyen dönemlerinde ise öteki dünya temalarını en sade biçimde işleyen Bizans sanatı yeni bir doğalcılık ve insancılık yaklaşımıyla yumuşamaya ve Rönesans'a açılmaya başladı.

Konular

O dönemde din, sanatçıların başlıca esin kaynağıydı. Resimde mihrap

panoları ve kilise freskleri, heykelde ise mihraplar ve azizlerin heykelleri sanatçıların en büyük uğraşydı. Ancak, belediye sarayı gibi resmî binaların dekorasyonunda dünyevi konular da işlenmeye başladı.

Üslup ve yöntemler

Bu dönemde İtalyan ressamalar, yüzyıllar boyu geçerliliğini sürdürecektir çalışma yöntemleri geliştirdiler. Resim yapmanın iki standart yöntemi tempera (boyaların yumurtayla karıştırılması) ve freskti. Tempera ahşap panolar üzerinde kullanılırdı. Fresk ise boyanın ıslak sıvaya uygulandığı bir duvar resmi yöntemiydi. Ressamların çoğu her iki yöntemin de ustalarıydı.

Heykel alanında en değerli yapıtlar için kullanılan malzeme mermer ve bronzdu. Bazen bronz pahalı ve çok zaman alan bir işlemlerle (ince altın varakla kaplanarak) yaldızlanırdı.

Erken İtalyan Sanatı

Nicola ve Giovanni Pisano

NICOLA: D APULIA, -1220, Ö PISA, -1278-84
GIOVANNI: D PISA, -1245-50, Ö SIENA, -1314-19

Baba Nicola ve oğul Giovanni Pisano, İtalyan heykelticiliğinin tarihindeki ilk büyük sanatçılardır. Resim dalındaki çalışmaları yaklaşık çağdaşları olan Giotto'nun (Sf.86) yapıtları kadar önemli olmasa da, baba ile oğul Giotto'nun karşılığı olarak tanınırlar. Bazen birlikte çalışsalar da, daha çok ayrı siparişler aldılar. Bunların arasında en görkemlileri, ikisini Nicola'nın, ikisini Giovanni'nin yaptığı (Pisa Vafiz Evi, -1259, Siena Katedrali-1265-68, S.Andrea, Pistoia-1300-01 ve Pisa Katedrali-1302-10) dört minberdir. Bunlardan eski Roma heykelticiliğinin etkilerini yansıtan ilki, Nicola'nın başyapıtıdır.

Giovanni'nin üslubu babasından daha duygusal ve dinamiktir, bazen Gotik zarafetinin etkileri de görülür. Giovanni, minberlerin yanı sıra aynı zamanda mimarlığını da yaptığı Siena Katedrali'nin cephesindeki heykelleri de yaptı.

YAKINplan

MASUMLARIN KİYİMİ Kral Herod, Beytlehem'deki erkeklerin öldürülmesi için verdiği emrin infazını seyrediyor. Aşağıda korkunç bir kıyım var.

◀ **Münecimlerin Saygı Sunuşu** Nicola'nın minberinin çevresindeki altı rölyeften biri üç kralın İsa'ya tapınmasını gösterir. Bebeği kaldırıp krallara gösteren Bakire Maryem'in Romalı bir soyul kadına yaraşır vakarı ve zarafeti vardır. Kralların atları da arka planda görülür. 1259, mermer, minber yüksekliği 4,6 metre. Vafiz evi, Pisa, İtalya

◀ **Minber** Giovanni'nin minberi de temel format olarak babasının yakındaki Vafiz evine yaptığı minbere benzer. Ama oymanın üslubu babasınınkinin tam tersidir: Nicola'nınki ağırbaşlı ve oturaklı ikon oğlunkı kalabalık ve dinamiktir. 1302-10, mermer, yüksekliği 4,6 metre, Pisa Katedrali, İtalya

► **Bakire ve Çocuk** Giovanni bu heykeli, Giotto'nun ünlü fresk dizisini (Sf.86) yaptığı Scrovegni Şapeli için yaptı. Anne ve bebek, sembolik hareketlerin duygudan daha öne çıktığı Orta Çağ tarzından farklı olarak sevecenlikle birbirlerine bakıyorlar. -1305, mermer, Scrovegni Şapeli, Padua, İtalya

Cimabue

TOSKANA'DA ÇALIŞMA DÖNEMİ 1272-1302

"Cimabue" belki sanatçının saldırgan kişiliği nedeniyle takılan ve "Öküz kafalı" anlamına gelen bir lakaptır. Asıl adı Cenni di Peppi olan sanatçının yaşamı ve yapıtları hakkında fazla bilgi yoktur, ama Giotto'dan önceki kuşağın en büyük İtalyan ressamı olduğu varsayılır. Eski kaynakların belirttiği gibi Giotto'nun hocası da olması olasıdır. Giorgio Vasari'nin *Sanatçıların Yaşamları* adlı kitabında (1550), Cimabue Bizans geleneğini kıran ilk İtalyan ressamı olarak tanımlanır. Onun elinden çıktığı söylenen yapıtların en önemlilerinden biri, Floransa'daki Santa Trinità Kilisesi için yaptığı *Madonna Tahta Çıkıyor* (~1280-90) adlı harika panodur.

▼ **Madonna Tahta Çıkıyor**
Cimabue, *Madonna*'ya sevecen bir ifade vermiş. Aşağıdaki peygamberler de Bizans sanatında o güne kadar görülmemeyen bir bireysellik kazanmış. ~1280-90, pano üzerine tempera, 390x220 cm, Uffizi, Floransa, İtalya

YAKINplan

MELEKLER Mihrabın yapıldığı kilisedeki ışıktaki panodaki için, meleklerin altın haleleri *Madonna*'nın mavi giysisini arka plana itiyor. Yüzlerdeki ciddi ifade, Bizans geleneğini sürdürüyor, ama sanatçının kişisel tarzı oran bir zarafet ve incelik var.

Ambrogio ve Pietro Lorenzetti

AMBROGIO: SİENA'DA ÇALIŞMA DÖNEMİ 1320-45, PIETRO: SİENA'DA ÇALIŞMA DÖNEMİ, 1319-48

Bu iki kardeş dönemlerinin en önemli Sienalı ressamlarıydı. Bazen birlikte çalışsalar da daha çok bağımsız iş yaparlardı. Her ikisi de 1348 veba salgını döneminde ölmüş olabilir. Genellikle dinî konuları işliyorlardı; ama bunların içinde bir tek görkemli istisna vardır; o da Ambrogio'nun Siena Belediye Sarayı'na yaptığı İyi ve Kötü Yönetim konulu bir dizi fresktir. Şehrin panoramik görünümünü ve o devirdeki yaşamın iyi gözlemlenmiş ayrıntılarını yansıtan bu fresk, o dönem Avrupa'da yapılmış en özgün yapıtlardan biridir. Freskler, Siena'yı yöneten Konsey üyelerinin toplantı yaptıkları salonun üç duvarını kaplar.

▲ **Şehirde İyi Yönetim** Bu, Konsey toplantı odasının yan duvarlarından birindeki freskin bir bölümüdür. Resmin sağdaki şehir surlarının ötesinde bulunan *Ülkede İyi Yönetim* konusunu işler. 1338-39, fresk, freskin tamamının uzunluğu 14 metre, Barış Salonu, Belediye Sarayı, Siena, İtalya

YAKINplan

HALK ÇALIŞIYOR Şehrin ne kadar iyi yönetildiğini ve düzenli olduğunu göstermek için halk her yerde, hatta damlarda bile çalışıyor. Bu insan figürleri, aynı zamanda Siena'nın görkemli mimari panoramasını vurgulayan bir ölçek işlevi de görüyor.

Duccio di Buoninsegna

D BİLİNİYOR; Ö SİENA, 1318/19

Duccio, Sienalı ressamların en büyüğü ve en etkileyici olanıydı. Onun akıcı çizgileri ve çarpıcı renkleri kendisinden sonraki kuşakları etkiledi. Onun olduğu kesin olarak belgelenmiş bir tek yapıt vardır; ama Siena Katedrali için yapılan (1311'de tamamlanan) büyük boyda, çift yüzü olan bu mihrap panosu, İtalyan sanatının benzersiz başyapıtlarından biridir. Panonun ön yüzünün ortasındaki büyük resim *Maestà* (Majeste) adını taşır; ayrıca ön ve arka yüzde İsa'nın yaşamından sahneleri yansıtan çok sayıda ufak boy pano vardır. Mihrap panosunun büyük bölümü Siena Katedrali Müzesi'ndedir, ama birkaç pano kaybolmuş ya da İtalya dışındaki koleksiyonculara gitmiştir.

◀ **Maestà'nın Arka Yüzü** Ana panonun arka yüzünde İsa'nın yaşamından 26 sahne yer alır, resimde görülen 11 pano mihrabın sol yanındadır. Bu resimler arasında sol altta İsa'nın Kudüs'e girişi, onun yanındaki resimde İsa'nın havarilerin ayaklarını yıkayışı ve Son Yemek yer alır. Tamamlanma tarihi 1311, ahşap pano üzerine tempera, Duomo Opera Müzesi, Siena, İtalya

▲ **Madonna Tahta Çıkıyor** Duccio, *Maestà*'nın orta panosunda stilize yüzler yerine anlamlı bakışlar ve sert kumaş çizgileri yerine kıvrımlar resmederek Bizans geleneğini yıkıyor. Tahtın kaidesinde şu yazı yer alıyor: "Tanrının Kutsal Anası, Siena'ya barış, Duccio'ya uzun ömür bahset, çünkü seni o tasvir etti." Tamamlanma tarihi 1311, ahşap pano üzerine tempera, Duomo Opera Müzesi, Siena

YAKINplan

KOMPOZİSYON Resmin simetrik kompozisyonu gözü merkezdeki *Madonna* ile Çocuğa odaklıyor. Figürler içinde en önemlileri o ikisi olduğu için, diğerlerinden daha büyük boyda tasvir edilmiş. İki yanda da azizler ve melekler yer alıyor.

Giotto

D FLORANSA YAKININDAKİ COLLE Dİ VESPIGNANO?,
~1270; Ö FLORANSA, 1337

Floransalı ressam ve mimar Giotto di Bondone, Cimabue'nin öğrencisi oldu, ama ustasını geride bırakarak Bizans sanat geleneğinin yerine belirli bir ölçüde doğalcılığı getirdi. Giotto, Klasik Yunan döneminden sonra unutulmuş olan sanatsal yöntemleri kullanarak düz bir yüzeyi üç boyutlu gibi göstermeyi yeniden keşfetti. Ama perspektiften, ışık ve gölgeden yararlanarak derinlik duygusu yaratmak Giotto'nun temel amacı değildi. Gerçekçilik, onun en büyük buluşu olan bir hikâyeyi bütün insani duyguları ve dramıyla aktarmak amacı için sadece bir araçtı. Giotto'nun gerçekçiliği kendisi yaşarken değerlendirildi ve bütün İtalya'da aranan bir sanatçı oldu. 14. yüzyılda Floransa'yı ve Avrupa'nın büyük bölümünü kırıp geçiren veba salgınına rağmen, İtalyan sanatı Giotto'dan sonra hiçbir zaman eskisi gibi olmadı ve onun etkisi Simone Martini ve başka sanatçılar tarafından bütün Avrupa'ya taşındı.

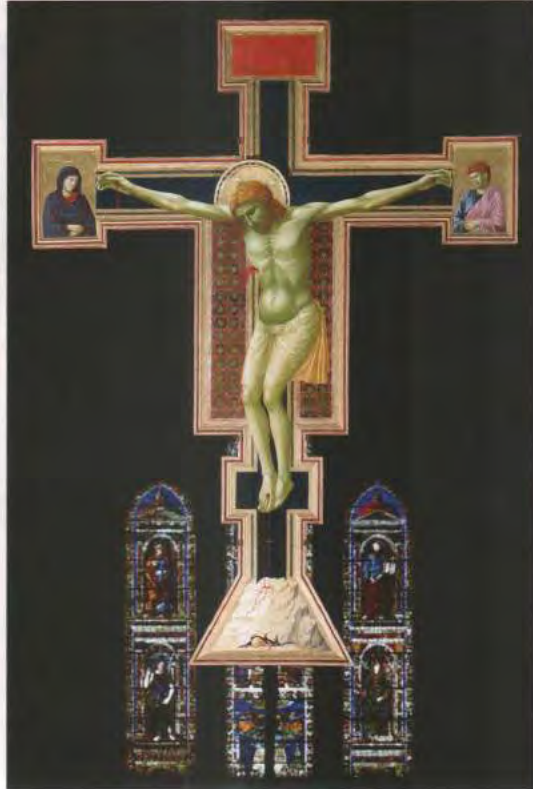
▲ **Scrovegni Şapeli** Banker Enrico Scrovegni'nin yaptırdığı şapel, Padua'daki sarayının yanındadır. Giotto'nun freskleriyle süslüdür. 1305-06, Padua, İtalya

◀ **İsa'nın Doğuşu** Giotto, İsa'nın doğuş hikâyesine gerçekçilik kazandırmak için canlı renkler kullanmış. Ön planda oturan Yusuf'un giysisi gölgede kalan yerlerde koyu sandır, ışık alan yerleri beyazla açılmıştır. ~1305, fresk, Scrovegni Şapeli, Padua, İtalya

▲ **Müneccimlerin Saygı Sunuşu** Bu sahne de bütün hareketin ön planda yer alması, izleyicinin kendisini de krallarla birlikte İsa'ya saygı sunuyormuş gibi hissetmesini sağlıyor. Yuvarlak hatlı figürler, heykel kadar üç boyutlu ve somut görünüyor. ~1305, fresk, Scrovegni Şapeli

► **Çarmıha Germe** Duygu ve acı çekme, Giotto'nun benimsediği Bizans sembolizminin bir parçasıydı. İsa'nın yüzünde onurlu bir teslimiyet ifadesi var. Ölümün getirdiği yeşilimsi ten rengi göğsündeki yaradan akan kanın kırmızısıyla kontrast yapıyor. Buna benzer çarmıha germe tasvirleri, bütün cemaatin görebilmesi için Kiliselerde en yüksek yerlere asılırdı. ~1312, pano üzerine tempera, yüksekliği 5,7 metre, Santa Maria Novella Kilisesi, Floransa, İtalya

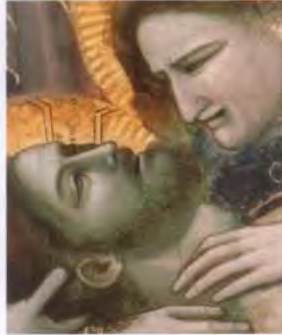

◀ **İsa'nın Yası** Giotto, annesinin ve müritlerinin İsa'nın cesedi başında yas tuttuğu bu sahnedeki ıstırabı vurgulamak için kompozisyondan yararlanmış. Tepenin sırtı sağdan sola doğru iniyor. Vaftizci Yahya'nın kolları da İsa figürüne doğru inen çizgiyi pekiştirmek için arkaya uzanıyor. Resimdeki tek ağaç, Ortaçağ'daki ölüm simgesi ya da Cennet Bahçesi'ndeki Bilgelik Ağacı olabilir. ~1305, fresk, Scrovegni Şapeli, Padua, İtalya

YAKINplan

MELEKLER Dünyevi figürler acıyla kaskatı kesilmişken, melekler gökyüzünde serbestçe uçuyor. Ama yüzleri aşağıdaki acıyı yansıtır. Her meleğin yüz ifadesi de duruş biçimi de ötekilerden farklıdır ve hepsinin konumu, izleyicinin gözünü Meryem'e ve İsa'ya yönlendirir.

ANA İLE OĞUL Tablonun duygusal ağırlığı merkezdən kaydırılarak oğlunu son kez gören Bakire Meryem'in acıyla kıvranan yüzüne odaklanmış. Oğluna son kez sarılmak için tuhaf bir biçimde eğilen Meryem'in yüzündeki ıstırabı, İsa'nın yüzündeki ölüm dinginliğiyle kontrast oluşturuyor.

Simone Martini

D SİENA?, 1284?; Ö AVİGNON, 1344

Simone Martini büyük olasılıkla Duccio'nun öğrencisiydi ve o da ustası gibi Sienali ressamların en büyüklerinden biriydi. Martini'nin en ünlü yapıtı, Siena Katedrali'ne Duccio'nun Maestà'sının (1311) yanına asılmak üzere yaptığı *Cebrail'in Müjdesi* idi. Bu tablonun Simone Martini ile birlikte eniştesi Lippo Memmi tarafından yapıldığı söylenir.

Simone, Duccio'nun canlı renklerini benimsedi, ama üslubu Bizans'a değil, Gotik tarza yakındı. Cebrail'in Müjdesi'ndeki incelik ve dekoratif detaylar Fransızların çok hoşuna gitti ve sanatçı ömrünün son 10 yılını Avignon'da çalışarak geçirdi. Avignon'daki çalışmaları, sonradan Fransız ve diğer Avrupalı elyazması tezhipçilerinin benimseyeceği Uluslararası Gotik tarzın önünü açtı.

▼ **Cebrail'in Müjdesi** İki yanında Siena'nın koruyucu azizlerinin durduğu Baş Melek Cebrail, Meryem'e Kutsal Ruh'un -ortadaki güvercin- kendisini ziyaret edeceğini ve Tanrı'nın oğlu Hazreti İsa'nın anası olacağını müjdeliyor. 1333, pano üzerine tempera, 300x270 cm. Uffizi, Floransa, İtalya

YAKINplan

BAŞ MELEK CEBRAİL "Selam Erdemli Meryem, Tanrı senin yanında" anlamındaki Latince sözler altın yıldızlı harflerle Cebrail'in ağzından dökülüyor. Katolikliğin temel dualarından biri olan ve Selam Meryem diye başlayan duanın sözleri de Cebrail'in giysisinin etek uçlarına yazılmış. Cebrail elinde barış simgesi olan zeytin dalını tutuyor.

◀ **St. Martin Pelerinini Bir Dilenciyle Paylaşıyor** St. Martin'in eli açıklığını gösteren bu sahne azizin yaşamını aktaran bir dizi freskten biridir. Simone, olayı o dönem şatolarından birinin önünde konumlandırmış. 1326, fresk, S. Francesco Kilisesi, Assisi, İtalya

Mücevher parıltısında renkler, zarif ve şık giysiler içinde alabildiğine uzun ve ince figürler ve en ufak ayrıntısına kadar kusursuz biçimde gözlemlenmiş doğa, işte bütün bunlar Uluslararası Gotik tarzın büyüleyici dünyasının tipik özellikleridir. O dönemin sanatçıları İtalya'dan ve Kuzey Avrupa'dan aldıkları öğeleri, benzersiz bir biçimde kaynaştırdılar.

Kökenler ve etkiler

"Uluslararası Gotik" terimi yaklaşık 1380-1430 arasındaki dönemde çeşitli ülkelerin sanatını etkileyen farklı akımların bileşimidir. Kuzey Avrupa Gotik üslubunun tipik özelliği olan duruş ve hareket zarafeti, doğal olan ayrıntılara duyulmaya başlayan yeni ilgiyle birleştirildi. Sanatçıların giderek daha çok seyahat ederek çeşitli ülkelere gidip gelmeleri ve zenginliklerini sergilemek için birbiriyle ellerinden geleni esirgemeyen saraylar arasındaki rekabet, sanattaki yeni gelişmelerin hızla yayılmasını sağladı.

Konular

Dini konular bu dönemde de ağırlık taşıyordu; ama Limbourg Kardeşlerin el yazması kitaplara yaptıkları tezhipler gibi din dışı konular da önem kazandı. Limbourg'ların hazırladığı kitaplar, dinle ilgili olmakla birlikte gündelik dünyanın

incelikte gözlemlenmiş ayrıntıların da içerir.

Üslup ve yöntemler

Uluslararası Gotik sanat, güzelliğe ve yaratıdaki ustalığa değer veren zengin, zarif ve zevk sahibi patronlara yapıldığı için çoğunlukla gösterişli ve lüktür. Örneğin Wilton Diptik'i ve Müneccimlerin Saygı Sunuşu'nda çok

▲ **Gianfrancesco Gonzaga'nın Portre Madalyonu** Pisanello'nun yaptığı bu madalyon somut ve sade yapıyla Rönesans değerlerini örnektiren bitkilerin incelikte gözlemlenmiş olması Uluslararası Gotik özelliklerini yansıtır.

fazla altın varak kullanılmış ve son derece incelikte boyanmıştır. Pisanello'nun *St. George Trebizond Prensesini Kurtarıyor* adlı freskinin mimari ayrıntıları kapsayan fonunda olduğu gibi, çarpıcı bir fantezi unsuru da vardır.

Uluslararası Gotik Sanat

Pisanello

D PISA?, ~1394; Ö ROMA?, 1455?

Lakabı Pisanello (Küçük Pisali) olan Antonio Pisanello'nun fresklerinden ve panolarından günümüze çok az yapıt kalmıştır. Pisanello ile Gentile da Fabriano İtalya'da Uluslararası Gotik akımın en büyük temsilcileriydi. İki sanatçı Venedik Dukalık Sarayının fresklerinde birlikte çalıştılar. Ne yazık ki bu freskler günümüze kadar gelemedi. Pisanello, Este ailesinin yönettiği Ferrara ve Gonzaga'ların egemenliğindeki Mantua gibi İtalya'nın başka şehirlerinde de çalıştı. Pisanello çok önemli bir ressam olmanın yanı sıra portre madalyonunun mucidi ve bu dalın belki de en iyi temsilcisidir.

Ayrıca çok iyi bir desen ustasıydı; hayvan desenlerinden çoğu günümüze kalmıştır. Onun etütlerindeki şaşmaz gerçekçilik, doğayı yakından gözlemleme yeteneğiyle mücevher şıklığında, zarif tablolar yapma yeteneğinin bir arada olabileceğini kanıtlar.

▲ **Bir Hanımefendinin Portresi** Bu tabloyla ilgili çeşitli romantik teoriler vardır. Portredeki kadının omzunda ardıc yaprağı olduğu için (İtalyanca ardıc ginepro), kadının adıyla özdeşleştirilerek modelin Ginevra d'Este olduğu öne sürülür. Halk inancına göre ardıc, insanı genç yaşta ölüme karşı korumasına rağmen Ginevra 1439'da 22 yaşındayken öldü. Üstelik söylentilere bakılırsa kocası Rimini Lordu Sigismondo Malatesta tarafından zehirlendi. ~1436-38, pano üzerine yağlıboya, 43x30 cm. Louvre, Paris

► **Afrika (Beç) Tavuğu** Pisanello'nun desenleri arasında kuşların ve başka hayvanların çok canlı etütleri vardır. Kâğıt üzerine mürekkep kalemi ve sluboya, Louvre, Paris, Fransa

▲ **St. George Trebizond (Trabzon) Prensesi'ni Kurtarıyor** Pisanello'nun yapıtı olarak belgelenmiş ve günümüze kalmış iki fresken biridir. Altın saçlı St. George, prensesi esir alan ejder öldürdükten sonra atından inmiş. Kral ailesine özgü göz alıcı şıklığı içindeki prenses profilden görülmüyor. Tablonun özgün halinde St. George'un zırhı ve prensesin elbisesinin kuyruğu altın ve gümüş varaklarla süslülmüş, ama su sızdığı için bunlar hasar görmüş. ~1433-38, fresk, Sant' Anastasia, Verona, İtalya

Gentile da Fabriano

D FABRİANO, -1385?; Ö ROMA, 1427

Pisanello gibi Gentile da Ulusalarası Gotik tarzın İtalya'daki en ünlü ressamlarından. Ancak yapıtlarının hemen hemen hiçbirini günümüze kalmadığı için onun büyük bir usta olduğu görüşü tek bir yapıtla kanılır. Bu yapıt, Floransa'daki S. Trinità Kilisesinin Strozzi şapeline yaptığı *Müneccimlerin Saygı Sunuşu* (1423) konulu mihrap panosudur. Zarif oymalı, sivri kuleciklerle süslü çerçevenin içinde, sol öndeki yeni doğmuş İsa'ya saygı sunmaya giden üç müneccim kral ve arkalarındaki atlılar görülüyor. Altın rengi bir ışık yaldızlı çerçeveyi, parıltılı hateleri ve kralların giysilerindeki işlemeli desenleri tamamlayarak tabloyu bütünlüyor. Gentile'nin doğalcı ışıkla dekoratif detayları kaynaştıran üslubu, Jacopo Bellini ve Fra Angelico gibi daha sonraki ressamın büyük ölçüde etkiledi.

► **Müneccimlerin Saygı Sunuşu** Ön plandaki krallar yaşlılığı (diz çöken), orta yaşlı (eğilen) ve gençliği (ayakta duran) temsil ediyorlar. Ayaktaki kralın arkasında bu yapıtı ısmarlayan Floransalı banker Palla Strozzi duruyor. 1423, pano üzerine tempera, 303x282 cm. Uffizi, Floransa

YAKINplan

İSA'NIN DOĞUŞU Asıl resmin altındaki pradella denilen üç panoda, İsa'nın çocukluğundan görüntüler yer alıyor. Gentile formu ortaya çıkarmak için çizgi değil, ışık kullanıyor. Işığın bir de simgesel anlamı var; çünkü ışığı saçan bebek İsa'nın kendisi.

MISIR'A KAÇIŞ Pradellanın orta panosunda eşeğe binmiş olan Meryem, İsa'yı Toskana'ya andıran bir manzara içinde götürüyor. 30 yıl sonra Fra Angelico bu kompozisyonun eşini yapıtı.

Paul, Herman ve Jean de Limbourg

ÇALIŞMA DÖNEMİ 1402-16

Limbourg Kardeşler, Hollandalı elyazması kitap tezhipçileriydi. Yapıtları Uluslararası Gotik üslubun en önemli örnekleridir. Tezhiplerde başta mavi ve altın yaldız olmak üzere parlak, canlı renkler kullanılmıştı. Detaylar gerçekçi ve çok inceliklidir. Büyük olasılıkla büyütec kullanarak yapılmış olmalıdır. Figürler çok zarif bir biçimde ince uzundur, soylular gözülcü giysiler içindedir, köylüler ise tarlalarda çalışır.

Kardeşlerin en büyük hamisi Berry Dükü Jean'dır. Önemli bir elyazması koleksiyoncusu olan Dük için, Limbourg kardeşler iki tane tezhipli Saatler Kitabı, dua ve okuma kitapları yaptılar. Bu kitaplarda çeşitli illüstrasyonlar yer alır, ama en önemlileri ikinci kitap olan *Trés Riches Heures*'deki tam sayfa tasvirlerdir. Üç kardeş aynı yıl -1416- içinde, herhalde vebadan öldüler ve *Trés Riches Heures*'ü tamamlayamadılar. Kitabı yaklaşık 70 yıl sonra Fransız tezhipçi Jean Colombe bitirdi.

► **Aralık ayı, Yaban Domuzu Avı** *Trés Riches Heures*'deki bu sayfada bir sıra ağaç öndeki av sahnesini arkadaki kulelerden ayırıyor. Her sayfanın üstünde yılın bir ayı ile ilgili astrolojik sembeler yer alıyor. 1411-16, parşömen üzerine guaş, 23x14 cm. Condé Müzesi, Chantilly, Fransa

Wilton Diptik'inin Ustası

TARİHLER BİLİNİYOR

Wilton Diptik'i adını İngiltere'nin Wiltshire kentindeki Wilton Malikanesi'nden alır. Yapıt, 1929'da Ulusal Galeriden satın alınmaya kadar iki yüz yıldan uzun bir süre bu malikanede Pembroke Lordlarının koleksiyonundaydı. Yapıt devrinin en ünlü ve en güzel tablolarından biridir ama hakkında hiçbir bilgi yoktur. Bunu yapan sanatçının adı da, ülkesi de bilinmiyor. Ama 1377-99 arasında hüküm süren İngiltere Kralı II. Richard'a kendisinin kullanması için yapıldığı hemen hemen kesindir. Bunun gibi küçük boy, menteşeli mihrap panoları kitap gibi kapatılabilir, yolculuklarda taşınabilir ve sahibi dua etmek istediği zaman açılırdı. Bu görkemli başyapıtı yapan adı bilinmeyen ressamın çeşitli ülkelerden olabileceği söylense de büyük olasılıkla İngiliz ya da Fransızdı.

▲ **Wilton Diptik'i** Vatizci Yahya (elinde kandil olan) ile öldükten sonra aziz mertebesine yükseltilmiş olan iki İngiltere Kralının ölümleri. II. Richard, Meryem ile İsa'nın ve arkalarındaki meleklerin ölümleri çizilmiş. -395, pano üzerine tempera, her kanat 53x37 cm. Ulusal Galerisi, Londra, İngiltere

Antik Yunan ve Roma'nın kültürel ideallerini yeniden hayata geçiren Rönesans, 15. ve 16. yüzyıllarda Avrupa'da gelişti. Yeni bir bilimsel gözlem temeline dayanan resim ve heykel, giderek doğal bir görünüm kazandı; sanatçılar ise ortaçağdaki ressamların çizdiği ruhani uzamlar yerine, üç boyutlu bir dünyayı resmetmek için perspektiften yararlandılar.

15. ve 16.

1400

1425

1450

1475

İTALYAN RÖNESANSI ~1400-1525

FLAMAN RÖNESANSI ~1400-150

ALMAN RÖNESANSI ~1440-1540

MİNG HANEDANI (ÇİN) 1368-1644

MUROMAÇİ DÖNEMİ (JAPONYA) 1333-1573

İNKALAR 1220'ler-1533

AZTEKLER 1325-1521

Rönesans, zengin bankerlerle tüccarların kiliseler, saraylar için tablolar, heykeller ve freskler ısmarladıkları İtalya'da başladı. Tablolardaki figürler çok daha gerçekçi oldu, çıplak heykeller ise anatomik incelemeler temeline dayandırıldı. Yağlıboyanın geliştirilmesi, ressamı yumurtalı boyadan kurtardı ve renk katmanlarını denemelerine olanak yarattı. Flanders (Belçika, Hollanda ve Fransa topraklarında yer alan ortak bölge) ve Almanya'da sanatçılar ustalıklı mihrap arkası bezemeleri ve gerçekçi portreler yaptılar. Peyzaj yeni bir tür olarak gelişti ve doğayı en ince ayrıntısına kadar yansıtmaya başladı.

1520'lerde Maniyerizm (Mannerizm) ağırlık kazanırken Yüksek Rönesans'ın klasik uyumu bozulmaya başladı. Maniyerizm, pozların, renklerin ve perspektifin aşırı abartıldığı bir üsluptu.

Bu dönemde Uzakdoğu'da da sanat büyük gelişme gösterdi. Çin'de Ming Hanedanı devrinde ressamlar peyzajlar, çiçek ve kuş kompozisyonları yaptılar, mürekkepli sulu boya ve kaligrafi ile öyküsel resim dizileri çizdiler. Japonya'da altın yıldız fon üzerine yapılan mürekkep boyalı resimler ve paravanlar, Zen felsefesinin etkisini yansıtıyordu.

yüzyıllar

1525

1550

1575

1600

YÜKSEK RÖNESANS ~1500-1520'ler

VENEDİK RÖNESANSI ~1450-1580

MANİYERİZM ~1520-1610

AZUÇİ-MOMOYAMA DÖNEMİ (JAPONYA) 1573-1615

Klasik antik dönemden sonra ilk kez İtalyan Rönesans'ında resimler inandırıcı bir üç boyutluluk kazandı ve figürler bütünleşmiş bir uzamda somut görümüne büründü. Figürlerin gövdeleri ve yüz çizgileri soylu bir yüceliği ve heybeti yansıtır, ifadeleri inandırıcı duyguları simgeler. Floransalı sanatçılar sanata entelektüel açıdan yaklaşırken Venedikliler yağlıboyanın çarpıcı renklerinden yararlandılar.

Kökenler ve etkiler

"Yeniden doğuş" anlamını taşıyan Rönesans terimini, 14.yüzyıl İtalyan şairi Petrarca geliştirdi. Petrarca, tarihi dönemlere ayırdı; Klasik antik dönemin altın çağı, Roma İmparatorluğu'nun çöküşünü izleyen karanlık çağ ve antik dönem değerlerinin "yeniden doğduğu" Petrarca'nın kendi modern çağı. Klasik metinler Orta Çağ boyunca önemlerini yitirmemiş oldukları halde, Petrarca bir kültürel durağanlık devrinden sonra kendisinin ve çağdaşlarının Yunan ve Roma idealleri ile düşüncelerini yeniden canlandırdıklarına inandı.

▲ **Katedral Kubbesi** 1417-1438 arasında Filippo Brunelleschi'nin inşa ettiği Floransa Katedrali'nin büyük kubbesi bir mimarlık anıtı ve şehrin kültür alanındaki liderliğinin en önemli simgesidir.

O dönemde entelektüel yeniden doğuşun yanı sıra, İtalyan site devletlerinin ekonomileri de gelişti. 1400 yılında tüccarlarla bankerler en güçlü yurttaşlardı. Servetin ve toplumsal konunun aile mirası olduğu

aristokratların tersine, yeni orta sınıflar bulundukları yere kendi çabalarıyla gelmişlerdi. Bu sınıftan insanları, kaçınılmaz ölüme boyun eğmek ve öteki dünyadaki yaşama odaklanmak yerine bu dünyada topluma yaptıkları katkılarla övünüyorlardı. Bu katkıların bir bölümü iyi bir klasik hukuk, retorik ve felsefe öğrenimiydi. Bu kültürel dönüşüme 19.yüzyılda hümanizm adı verildi.

Konular

Hristiyanlık her zamanki önemini korudu ve dinsel konular sanatın en yaygın teması olmaya devam etti. Bazı sanat yapıtları Katolik Kilisesi'ndeki yozlaşma ve yolsuzluklara ağır eleştiriler yönelttiler ve 16.yüzyılda Protestan Reformuna yol açtılar. 15.yüzyıl ortalarından itibaren

İtalyan Rönesansı

ZAMANçizelgesi

Donatello'nun *Aziz George*'u aşağı yere basan bir delikanlıya benzer, arkadaşı Masaccio'nun *Kutsal Üçlü'sü* güçlü bir yeni mekân yaklaşımı gösterir. Piero'nun *Rüya'sı* dramatik bir ışık kullanımı, Botticelli'nin *Venus'ü* ise Medici sarayın kültürünü yansıtır. Yüksek Rönesans'ın devleri Michelangelo, Leonardo ve Raffaello'nun David, Mona Lisa ve Atina Okulu adlı yapıtları kendilerinde önceki sanatçıların gerçekçi hedeflerinin hayata geçirilmesidir. Tiziano'nun *Venus'ü* de bu yapıtların Venedik ekolündeki karşılığıdır.

-1413-17

DONATELLO
Aziz George

-1425-28

MASACCIO
Kutsal Üçlü

-1430-32

PEDER ANGELICO Cebra'il'in Müjdesi

-1457-65

PIERO DELLA FRANCESCA
Konstantin'in Rüyası

1485

BOTTICELLI Venus'ün Doğuşu

Ekoller

15.yüzyıl boyunca Floransa İtalya'nın en yenilikçi ve üretken sariat merkezi oldu, ama 16.yüzyılda Roma ve Venedik Floransa'ya rakip oldular. Mantua, Milano ve Padova gibi başka büyük şehirlerin de kendilerine özgü etkileyici sanatsal gelenekleri vardı. Kısa süren ama çok parlak bir kültür odağı olan Urbino başta olmak üzere çeşitli ufak şehirler de bu dönemde ön plana çıktı.

Floransa

Floransa genellikle Rönesans'ın beşiği olarak tanımlanır. Floransa, 15 yüzyılda sanatsal üslup anlayışında evrim yapan ve ardıllarının gündemini belirleyen önemli bir sanatçı grubunun yuvası oldu. Resimde Masaccio, heykeltde Donatello, mimaride Brunelleschi bu sanatçıların en etkili olanlarıydı. Brunelleschi, Gotik üslubu kararlılıkla değiştirerek antik Roma mimarisinin bezemeciliğini ve karmaşık

◀ **Cennetten Kovulan Adem ile Havva** Masaccio'nun *Adem ile Havva'sı* Cennetten kovulduklarına üzülen gerçek insanlara benzerler. Eskiden cennetten kovulmuş, daha simgesel olarak aktarıldı. -1425-28. Fresk. Brancacci Şapeli, Santa Maria del Carmine, Floransa, İtalya

olmayan uyumunu yeniden canlandırdı. Arkadaşları Donatello ile Masaccio da kendi alanlarına yeni bir gerçeklik getirdiler. Bu sanatçıları sanatı destekleyip geliştiren bir ortamda yaşadılar; çünkü Floransa o dönemde son derece zengindi ve bu zenginliği yaratan tüccarlarla bankerler sanatçıları korumak (ve birbirleriyle rekabet edebilmek) için onlara sürekli sipariş veriyorlardı. Şehir bir halk cumhuriyetiydi; ama 1434'ten itibaren Medici Ailesinin egemenliğine girdi. Bu ailenin birkaç üyesi, dönemin ileri gelen sanat hamileri idi. Sandro Botticelli, Michelangelo, Benvenuto Cellini, Agnolo Bronzino bu aile için çalışan çok sayıdaki önemli sanatçı arasındaydı.

Roma

Erken Rönesans'ın önemli bir bölümünde Roma ikinci plandaydı. Siyasal anarşi nedeniyle Papalık Sarayı 1309-1377 arasında Fransa'nın Avignon şehrine taşındı ve ancak Papa V.Martin (1417-31) döneminde Roma istikrarı kavuşarak durağanlık devrinden çıktı. V.Martin'den sonraki papalar arasında ileri gelen sanat hamileri vardı. Bunlar Roma'yı yeniden inşa etmeye başladılar ve belli başlı sanatçıları Roma'ya çektiler (o devrin önde gelen sanatçıları içinde sadece Giulio Romano Roma'da doğdu).

▲ **Kutsal Aile ve Kuzu** Raffaello'nun erken dönem yapıtlarında buradaki gibi samimi ve sevecen dinsel görüntüler yer alır. Raffaello'nun üslubu Roma'da daha da görkemli bir nitelik aldı. 1507, Ahşap pano üzerine yağlıboya. 29x21cm. Prado Müzesi, Madrid, İspanya

portreler yeni bir kişisel varsıllık değeri anlayışını yansıtmaya başladılar. Sanat hamileri evlerini süslemek için mitolojik temaları işleyen yapıtların koleksiyonunu da yaptılar.

Üslup ve teknik

Resim ve heykel gerçekçi tarzı benimseyerek, Orta Çağ sanatındaki gibi gökler âleminin simgesel portreleri yerine yaşayan, gözle görünür dünyayı yansıttı. Perspektif yasalarının keşfi, sanatın akılcı bir temele oturmasını, matematiksel bir derinlik ve orantıyı gerçekleştirmesini sağladı. Teknik açıdan, yağlıboyanın kullanıma girmesi ressamı çok çabuk kuran yumurtayla sivilaştırılmış boyalardan kurtardı.

▲ Detay Yere bakan ve yanaklarından yaşlar süzülen meleğin hüznü yüzü, duyduğu acının güçlü bir anlatımdır.

◀ Meleğin Destek Olduğu Ölü İsa Sicilyalı ressam Antonello de Messina'nın üzü bir atmosfer duygusu uyandırmak için yağlıboya kullanması Venedik ekolünü büyük ölçüde etkiledi. ~1475-78. Ahşap pano üzerine yağlıboya. 74x51 cm. Prado Müzesi, Madrid, İspanya

DÖNEMİN olayları

1492 Floransa hükümdarı Lorenzo de' Medici ölür. Vazir Girolamo Savonarola iktidar boşluğundan yararlanarak aralarında muhtemelen Michelangelo'nun da olduğu sanatçıları etkiler. "Pagan" sanat yapıtları sokaklarda yakıldı

1498 Savonarola idam edildi. Kısa bir cumhuriyet döneminden sonra 1494'ten beri iktidarda olmayan Medici Ailesi, 1512'de yeniden Floransa'ya egemen oldu

1527 Roma Yağmasında Kutsal Roma İmparatoru V. Karl'ın askerleriyle Protestan kiralık askerler şehrin sanat hazinelerini talan ederler ve pek çok Romalıyı öldürürler

~1490

BELLINI San Giobbe Mithrap Bozemesi

1501-04

MICHELANGELO David

~1503-05

LEONARDO DA VINCI Mona Lisa

~1509-11

RAFAELLO Atina Okulu

~1530

CORREGGIO Jupiter ile Io

~1538

TIZIANO Urbino Venüsü

Sanat hamisi papalar arasında en önemlisi, mimar Donato Bramante'ye San Pietro Kilisesi'ni yeniden inşa ettiren, Michelangelo ile Raffaello'ya Vatikan fresklerini yaptıran, II. Julius'tu (1503-13). Bu üç sanatçı ve onlarla birlikte Leonardo da Vinci, görkemli ve soylu Yüksek Rönesans üslubunu yarattılar. İmparator V. Karl'ın askerleri 1527'de Roma'yı yağmalayınca Rönesans'ın simgelediği altın çağ son buldu. Ama 16. yüzyıl sonlarında şehir yeniden güçlendi ve ülkenin en önemli sanat merkezi oldu.

Venedik

Venedik, deniz ticaretiyle çok zenginleşti, ama büyük ölçüde Giovanni Bellini'nin yapıtlarıyla bir dönüşüm gerçekleştirdiği 15. yüzyılın sonlarına kadar sanat merkezi olarak Floransa ve Roma'nın gerisinde kaldı. Bellini İtalyan çağdaşlarının yetenek ve ustalıklarına eş niteliklere sahipti, dahası çizgiye ağırlık veren Floransa ekolünün tersine renk ve ışıga önem vererek Venedik sanatına özgün bir kimlik kazandırdı. Bellini'nin kalabalık bir atölyesi vardı; burada öğrencilerine ve Giorgione ile Tiziano gibi bir sonraki kuşağın ressamlarına kendi yöntemlerini ve ideallerini aşıladı. Başta Jacopo Tintoretto ile Paolo

Veronese olmak üzere başka sanatçılar da Venedik resim ekolünün bu dönemini 16. yüzyılın sonlarına kadar sürdürdüler.

▲ Pietà Giovanni Bellini, çizgiye ağırlık veren Floransa ekolünün tersine renklerin ve yarattığı atmosferin gücüyle Venedik'e sanat mirasında bir yer kazandırdı. ~1505. 65x87 cm. Ahşap pano üzerine yağlıboya. Accademia Galerisi, Venedik, İtalya

► Danae Tiziano'nun serbest fırça darbeleri ve pastel renkleri, klasik mitolojiyi batımlayan resimlerine yumuşak ve duygusal bir hava verir. Avusturya, Viyana'daki Sanat Tarihi Müzesi'nde bulunan ~1554 tarihli, 135x152 cm. lik tuval üzerine yağlıboya tabloda Zeus altın yağmuru görünümüne bürünerek Danae'yı baştan çıkarıyor.

Otoportre

D FLORANSA, ~1380; Ö FLORANSA, 1455

Lorenzo Ghiberti'nin yıldızı 1401'de parladı. O tarihte genç ve tanınmamış bir kuyumcu olan Ghiberti, Floransa'nın Kumaş İthalatçıları Loncası tarafından düzenlenen bir yarışmada Brunelleschi (karşı sayfada) ve başka sanatçıları yendi. Yarışmanın ödülü Katedralin önündeki vaftiz evinin kuzey kapılarını bezenme işiydi. Çift kanatlı bronz kapının üzerindeki rölyefleri 23 yılda tamamladı. Sonuçta ortaya çıkan zarif çizgileri, ritmik kumaş kıvrımları ve ayrıntılı peyzajıyla Rönesans'tan çok uluslararası Gotik tarzına yakın olan- yapıt öylesine başarılıydı ki, Lonca çift kanatlı doğu kapısını bezeme işini de Ghiberti'ye verdi. Michelangelo'nun "Cennetin Kapıları" adını taktığı bu kapılar, farklı kalınlıklardaki rölyefin içine zekice serpiştirilmiş figürleriyle zamanının çok ilerisinde bir anlayışı simgeliyordu. Ghiberti, bu ikinci kapının desenlerinde Gotik kökenlerinden uzaklaştı ve rölyefleri Rönesans'ın perspektif uygulamasına öncülük etti. Kapılar Ghiberti'nin meslek yaşamının büyük bölümünü kapladığı halde, o "şehirimizde benim tasarlamadığım ya da benim elimden çıkmamış çok az önemli yapıt vardır", iddiasını sürdürdü. Gerçekten de dönemin en iyi sanatçılarından bir kısmı onun atölyesinde yetişti.

YAŞAMÇİZGİSİ

1401 Ghiberti 20'li yaşlarında Floransa'daki vaftiz evinin kuzey kapılarını dekore etme görevini aldı

1413-17 Orsanmichele Kilisesi için bronzdan yaptığı büyük boy üç aziz heykelinden birincisini tamamladı

1424 Tamamlanan kuzey kapısı yerine asıldı

1425 Vaftiz evinin doğu kapısı işine başladı

1440 İlk sanat tarihi kitapları arasında yer alan ve bir sanatçının günümüze kadar gelebilmiş ilk otobiyografisi olan *Commentarii*'yi yazdı

1452 Doğru kapılarını bitirdi

GÜNEdair

ŞEHİR LONCALARI 1400 yılında Floransa'da her biri bir ticaret ya da meslek dalını temsil eden başlıca yedi lonca vardı. Bu loncalar çok güçlüydü ve sadece onların üyeleri kamu görevlerine getirilirdi. Loncalar arasındaki rekabet sanata yaradı, çünkü loncalar binalarını dekore etme işini en iyi sanatçılara verdiler. Floransa Katedralinin yakınında ortak loncalar salonu, ambar ve kiliseden oluşmuş bir külliye olan Orsanmichele'in nişlerini dekore etmek için bütün loncalar birbirleriyle rekabet ediyordu. Ghiberti'ye Vaftizci Yahya'nın, Aziz Matta'nın ve Aziz Stefan'ın insan boyundan büyük bronz heykelleri sipariş edildi.

Terziler ve Kumaşçılar Loncasının Kapısı, İtalya, Floransa'da San Marco Müzesi

► **Kuzey kapıları** Yapraklardan oluşan bir frizin çevrelediği 28 rölyef panosu, Yeni Ahit konularını betimler. Ghiberti'nin panoları, Vaftiz evi için Andrea Pisano'nun daha önce yaptığı kapıları örnek aldı. Her pano, içinin doldurulması büyük ustalık isteyen ve dört yuvarlak ile dört sivri uçlu Gotik yonca yaprağı biçimindedir. Panoları çevreleyen süslemeye peygamberlerin, kadın kahinlerin başları ile Ghiberti'nin otoportresi yer alır. İtalya, Floransa vaftiz evindeki bu kapılar 1424 yılında tamamlandı.

YAKINplan

9.PANO, TRANSFIGÜRASYON (İsa'nın suret değiştirmesi). Musa peygamberle İlyas peygamberin arasında duran İsa tanrısal yapısını gözler önüne sererken, müritler yere düşerler. Ghiberti, yonca yaprağının alttaki yuvarlak uçlarını ayıkta duranlarla düşenleri ayıran çizgi olarak kullandı.

▲ **İshak'ın Kurban Edilişi** Ghiberti'ye kuzey kapılarının bezeme yarışmasını kazandıran tasarım, çıplak İshak figürü hariç yekpare bir parçadır. Metalin bu biçimde kullanılması ekonomik ve yontuyu birleştirici niteliktedir. Ghiberti kayalık peyzajın diyagonal görünümünün ana karakterlerle ikinci karakterleri ve onların eşeğini ayırıp dengeyi sağlayan bir çizgi gibi yerleştirdi. İbrahim ile oğlu İshak'ın dönen figürleri birbirlerinin hareketlerini yansıtır. 1401. Bronz. Bargello, Floransa, İtalya

▲ **Kabil ile Habil** Ghiberti doğu kapısındaki bu panoda öykünün farklı aşamalarını ve giderek azalan derinliği göstermek için rölyefin kabanklığını yer yer azalttı. Kabil'in sopayla Habil'i öldürüşü inandırıcı bir gaddarlıkla resmedilmiştir. Ghiberti burada simgesel Gotik hareketlerden uzaklaşır. Tamamlanışı 452. Yıldızlı bronz. 52x45 cm. Vaftiz evi, Floransa, İtalya

Filippo Brunelleschi

D FLORANSA, 1377; Ö FLORANSA, 1446

Filippo Brunelleschi 1401'de Floransa Vahiz evinin kapılarını bezeme yarışını Ghiberti'nin kazanması üzerine daha çok mimari çalışmalara ağırlık verdi. Daha önceleri kuyumculuk yapan Brunelleschi, perspektifin matematiksel yasalarını keşfeden sanatçıdır. Matematikteki uzmanlığı ve Roma inşaat yöntemleri hakkındaki bilgisi sayesinde, hiç dayanağı olmayan 45 metrelik çapıyla ün yapmış Floransa Katedrali'nin tasarımını üstlendi. Roma mimari formlarını yeniden hayata geçirmesi, Rönesans'ı biçimlendirdi ve perspektif kurları da kısa zamanda resimde uygulanmaya başlandı.

▲ **İshak'ın Kurban Edilişi** Ghiberti'nin aynı temalı yapıtı kadar incelikli olmasa da daha dramatik atmosferi olan bu çalışmada bir melek İbrahim'in İshak'ın boynunu aşağı bastırarak kolunu geriye çeker. Parçalar ayrı ayrı yapıpı bronz plakaya kaynakla tutturulmuştur. 1401. Bargello, Floransa, İtalya

Quercia'lı Jacopo

D SİENA, ~1374; Ö SİENA, 1438

Jacopo Gotik tarzındaki kumaş kıvrımlarının ağırlığı ve Roma sanatından kaynaklanan hacim ve kas uygulamaları nedeniyle orta çağ ile klasik sanat yaklaşımının arasında gidip gelir. Yeni akımlara öncülük eden Floransa'dan daha muhafazakar yapıdaki Siena ekolünün en ünlü mimarı olan Jacopo İtalya'nın pek çok şehrinde çalıştı ve çoğu zaman işin tasarımını yapıp başlattıktan sonra bitmesini beklemeden başka bir kente geçti.

Jacopo, büyük ölçüde Donatello'dan etkilendi. İki sanatçı Siena Vahiz evinin mermer cephesindeki bronz rölyefleri yaptılar. Jacopo işi bitmesi gereken tarihe yetiştiremedi, *Cebra'il'in Zekeriya Peygambere Müjdesi* rölyefindeki uzam ve derinlik uygulamalarını, *Herod'un Şöteni* konulu kendi rölyefini tamamlamış olan Donatello gerçekleştirdi. Jacopo'nun son çalışması, Bologna'daki S. Petronio'nun portaline işlediği Yaradılış ve İsa'nın Doğumu temalı rölyef dizisidir. Sonradan Michelangelo bu diziden bazı görüntüleri Sistine Kilisesi'nin tavan bezemelerinde farklı biçimde yorumladı.

▼ **Havva'nın Yaradılışı** Jacopo, S. Petronio kapı panellerinin çoğunda sadece üç figür kullandı ve onları farklı karakterler olara yorumladı. Yapım 1425'te başladı. Mermer, S. Petronio, Bologna, İtalya

YAŞAMÇİZGİSİ

- 1401 Floransa Vahiz evinin kapıları yarışmasına katıldı
- 1405 Bilinen ilk yapıtının siparişini aldı
- 1408 Siena'daki Gaia Çeşmesini oyma görevini aldı
- 1417-30 Siena Vahiz evindeki vahiz kumasının rölyeflerini yaptı
- 1425 Bologna'da S. Petronio'nun portalini yapmaya başladı

► **Fonte Gaia** Jacopo'nun Siena şehir merkezindeki çeşmeye yaptığı heykeller tipik Rönesans görkemi taşıyor. Yanlarındaki figürlerde Gotik üslubunda çarpın eksen ve kumaş kıvrımlarının ağırlığı görülür. 1414-19. Mermer, Siena, İtalya

Robbia'lı Luca

D FLORANSA, ~1399; Ö FLORANSA, 1482

Robbia'lı Luca, Donatello'nun dışavurumcu üslubunun tersine "tatlı, yumuşak stil"i uyguladı. Floransa Vahiz evinin koro bölümündeki şarkı söyleyip dans eden çocuklar rölyefleri, canlılıklarını ve yansıttıkları yaşam sevinciyle son derece özgündü. Bakire Meryem ile Çocuk İsa arasındaki duygusal bağ, canlandıran ilk sanatçılardan biri Luca'dır.

Luca'nın en büyük teknik buluşu sırlanmış terakota kullanmasıdır. Heykellere renk katılması, onların kilisenin loşluğunda daha çok göze çarpmasını sağladı. Parlak ve kalıcı renkler, terakotanın yapıların dışındaki armalar ve nişlerde de kullanılmasına fırsat verdi. Luca'nın atölyesi bu tarz siparişlerle zenginleşti. Yeğeni Andrea ve ailesinin diğer üyeleri de onun geleneğini 16. yüzyıla kadar sürdürdüler.

YAŞAMÇİZGİSİ

- 1414 Yeni yetmelik çağında Nanni di Banco'yaarak verildi
- 1431-38 Floransa Vahiz evinin Kuzey kapıları üstündeki Koro Bölmesine yapıpı rölyefler bilinen ilk önemli yapıtıdır
- 1463-66 Floransa Doğum evinin cephesine bebek rölyefleri yaptı

▲ **Bakire Meryem ve Çocuk İsa** Yuvarlak çerçeve içinde, mavi zemin üzerinde sırlanmış beyaz terakota, yarım boy Meryem ve İsa figürleri, Luca'nın atölyesinin başlıca gelir kaynağıydı. 15. yüzyıl. Terakota. Bargello, Floransa, İtalya

YAKINplan

AYRI YAPIM Her iki melek de ayrı ayrı yapıldı, ama birbirlerine benzer sevimli yüzleri ve ciddi bir ifadeleri vardır. Daha sonraları figürler kalıplardan seri olarak üretilmeye başladı, bu da ister istemez kalitenin düşmesine neden oldu.

► Mum Tutan Melek

Floransa Katedrali için yapılan bir çift beyaz Terakota melek heykelinin biri. Bu, terakotanın kaide üzerinde bağımsız heykelle ilk uygulandığıydı. 15. yüzyıl. Sırlanmış terakota. Floransa Katedrali, İtalya

Masaccio

Portre,
Giorgio
Vasari imzalı

D SAN GIOVANNI VALDARNO, 1401; Ö ROMA, 1428/29

Masaccio kısa yaşamında sanatı Giotto'nun bıraktığı yerdan ileri götürerek geliştirdi. Masaccio, Brunelleschi ve Donatello 15. yüzyılda İtalyan sanatına yenilik getiren en büyük sanatçılardı. Çağdaşlar uluslar arası Gotik tarzında resim yapmayı sürdürürken Masaccio, düz bir yüzey üzerinde uzam izlenimi verebilmek için arkadaşı Brunelleschi'nin matematiksel perspektif yasalarını uyguladı. Tek ışık kaynağı kullanarak ışık ile gölgenin somut bir görünüm yaratmasını sağladı. Dekoratif ayrıntılar ve genel görünümdeki zarafet yerine, figürlerini güçlü gövdeler, özgün karakterler ve ifadeli yüzler ile resmetti. Masaccio'nun en ünlü yapıtları (panoları şu anda Avrupa ve ABD müzelerine dağılmış olan) Pisa'daki bir kilise için yaptırdı bir polipic (çok panolu mihrap arkası), Floransa'da Brancacci Şapelindeki fresk dizisi ve Floransa'da Maria Novella'daki Kutsal Üçlü'dür. Brancacci Şapeli, Michelangelo gibi daha sonraki Floransa'lı sanatçıların gidip Masaccio'nun figürlerini inceledikleri bir eğitim merkezi oldu.

► Brancacci Şapeli

Floransa, Santa Maria del Carmine Kilisesi'ndeki bu şapelin üç duvarına resmedilecek İncil'den sahneleri banker Brancacci ailesi ısmırladı. Para Bağışı (aşağıda) panosu sol duvarın üst bölümünü hemen hemen boydan boya kaplar. San Pietro'nun istediği bir vergiyi konu edinen pano, şehirlerinin savunması için istemedikleri bir vergi ödemek zorunda bırakılan Floransalılara da gönderme yapar.

YAŞAMÇİZGİSİ

1401 Floransa yakınlarında doğdu

1422 Floransa'daki Ressamlar Loncasına katıldı

~1425-28 Masolini ile birlikte, Floransa, Santa Maria del Carmine Kilisesi'ndeki Brancacci Şapeli'ne Adem ve Havva sahnelerini de içeren bir dizi San Pietro freski yaptı

1428 Freskler tamamlamadan Roma'ya taşındı
~1428/29 Birdenbire öldü. Ölüm nedeni muhtemelen vebadır, ancak kimileri tarafından zehirlendiği de iddia edilir

YAKINplan

ÜÇGENLER Yapıttaki üçgen biçiminde konumlandırılmalar hem figürlere denge sağlar, hem de Kutsal Üçlü'yu simgeler; Baba Tanrı (üstte), Kutsal Ruh (Gövcercin) ve Oğul Tanrı (İsa)

▼ Bakire Meryem, Aziz Yahya ve Bağışçılarla Kutsal Üçlü
Masaccio, doğrusal perspektif yasalarını kullanarak mimari nişi duvardaki bir delik gibi gösterir. Tablonun parasını ödeyen bağışçılar nişin dışında çömelmiş olarak yer alırlar. ~1425-28, fresk, 6.8x3.2 m. S. Maria Novella, Floransa, İtalya

▲ Para Bağışı Freskteki figürler, hem panodaki binanın, hem de bitişik freskin perspektifini yansıtmak amacıyla soldan sağa doğru büyürler ~1425-28, fresk, Brancacci Şapeli, Santa Maria del Carmine Kilisesi, Floransa İtalya

YAKINplan

BAŞ KARAKTER

San Pietro öyküde üç yerde görünür. Sağdaki grupta vergi tahsildarna para erirken, büyük grupta eliyle işaret yaparken ve solda balığın ağzından para çıkarırken.

IŞIK VE GERÇEKÇİLİK

Perspektifte uygun olarak, ışık tek kaynaktan (sağ üst) yayılarak tek tek kişilerin daha gerçek görünmesini sağlayan gölgeler ve aydınlık alanlar yaratır.

Donatello

D FLORANSA, -1386; Ö FLORANSA, 1466

Donatellonun (Donato di Niccolò'nun kısıltılmış) heykel alanındaki yeri, arkadaşları Masaccio'nun resimdeki yerine eşitir. Donatello, Ghiberti'nin atölyesinde aldığı Gotik eğitimden vazgeçip klasik modellere psikolojik bir boyut katmıştır. Figürlerinin kusursuz anatomisi ve her birinin özgün karakteri, hümanizmin somut yansımasıdır.

Donatello, doğrusal perspektif sanatını arkadaşı Brunelleschiden öğrendi ve bu tekniği duygusal niteliklerle birleştirerek şaşırtıcı bir gerçekçilik yarattı. Donatello çok üretken bir sanatçıydı, yapıtları çağdaşlarını çok etkiledi. Sadece Floransa'da değil, başka büyük sanat merkezlerinde de çalıştığı için etkisi bu gezilerle yayıldı.

Aziz George ve Ejder (Sağdaki heykelin kaidesindeki, pano) Donatello'nun uzam duygusu yaratan teknik ustalığını gösterir. Yüksek rölyefin arkasındaki belli belirsiz çizgiler uzaktaki ağaçlar izlenimini verir. Taş üzerine bu tür çizim yapmanın mucidi Donatello'dur.

YAŞAMÇİZGİSİ

1404-07 20'li yaşlarının başında Ghiberti'nin atölyesinde asistanlık yaptı
1430-33 Roma'da çalıştı ve klasik heykeller üzerinde modelleme yaptı

1443-1453 Padua'da yaşadı, buradaki yapıtları arasında 1447'de yaptığı komutan Gattamelata'nın atlı heykeli vardır. Donatello'nun rölyefleri heykeltıraşların yanı sıra ressamların da etkiledi

1454 Floransa'ya döndü ve ömrünün büyük bölümünü orada geçirdi.

▼ **Meleklerin Hizmet Ettiği Ölü İsa** İsa'nın yüzündeki cansız ifade iki meleğin yüzündeki acıyla kontrast halindedir. -1435-43, mermer, 81x114 cm, Victoria ve Albert Müzesi, Londra, İngiltere

▲ **Aziz George** Aziz'in dik duruşu ve düşüncesindeki odaklaşmayı belirten çatık kaşları, onun amacı konusundaki kararlılığını gösterir. Heykelin altındaki panoda Aziz George ejderi öldürür. -1413-17, mermer, Bargello, Floransa, İtalya

◀ **Aziz Marco** Bu klasik pozda gövdenin ağırlığını taşıyan bacak, sütun çizgilerine benzeyen düşey kumaş kıvrımlarıyla örtülüdür, diğer bacağın üzerindeki kumaşın buruşukluğu dizin kıvrımını vurgular. Gövdenin uzunluğu, izleyicilerin bakışlarını üst kısmına taşımaya yardımcı olur. 1411, mermer, Orsanmichele, Floransa, İtalya

▲ **Herod'un Şöleni** Donatello, başlıca hareketin yer alması beklenen orta bölümde boşluk bırakarak Aziz Yahya'nın tepsi üzerindeki kesik başıyla dehşete düşmüş konuklar arasına bir mesafe koyar. Doğrusal perspektif sistemini uygulayarak öykünün önceki sahnelerini asıl bölümden zaman ve uzam olarak ayırır. -1417-30, yaldızlı bronz, S. Giovanni, Siena, İtalya

Masolino

D PANICALE, UMBRIA? -1383?; Ö BİLİNMEYOR, -1435/40?

Masolino diye tanınan Tommaso di Cristofano, Floransa'daki Brancacci Şapelinin fresklerinde (karşı sayfa) Masaccio ile çalıştı. Masaccio'dan yirmi yaş kadar büyük olmasına karşın, Floransa'daki Ressamlar Loncasına ondan bir yıl sonra 1423'te katıldı ve genç sanatçının etkisinde kaldı. İtalya'nın çeşitli yerlerinde ve Macaristan'da çalışmış olması dışında yaşamı hakkında fazla bilgi yoktur. Üslubuyla ilgili bilgiler daha çoktur. Onun üslubu Masaccio'nunkinden daha yumuşak, daha dekoratif ve daha incedir; bu özellikler Masaccio'nun zamansız ölümünden sora daha da öne çıkmıştır.

▼ **Herod'un Şöleni** Bu fresk eski ve yeni üslupları bir arada kapsar, figürler gerçekçi olmaktan çok dekoratiftir, ancak sütunlu geçidin geriye doğru küçülmesi uzam perspektifini yansıtır. -1435, fresk, Vaftiz evi, Castiglione Olona, İtalya

YAKINplan

ÇERÇEVELEME YÖNTEMİ Fonda başka hiçbir nesnenin yer almadığı freskte baştan çıkaran ağaç, Adem'le Havva'nın üzerine tente gibi örter. Yılan sanki ağacın dalıymış gibi Havva'nın başının üzerinde kıvrılır.

▲ **Adem'le Havva'nın Baştan Çıkışı** Masolino iki figürü odaklanmayan bir ışıkla kuşatarak daha ince ve zarif görünümlerini sağlar ve Tanrı'nın insanlığa bahsettiği güzelliği ile çiftin cennetten kovulmalarından önceki mutluluğunu vurgular. -1425-28, fresk, Brancacci Şapeli, Santa Maria del Carmine Kilisesi, Floransa İtalya

Paolo Uccello

D FLORANSA, ~1397; Ö FLORANSA, 1475

Otoportre

Paolo Uccello perspektif tutkunuydu. Biyografi yazarı- sanatçı Giorgio Vasari'nin (bkz.Sf.178) belirttiğine göre geriye gittikçe yok olan noktalar üzerinde geceler boyu çalışırdı. Kansı çağırıldığında çizimlerin başından ayrılmayıp yatağa gidemezdi. Düz yüzey üzerinde ışık ve gölgenin yardımcı olmadan doğrusal perspektif uygulayarak nesneleri üç boyutlu gösterme yöntemini buldu. Paolo

Diono adıyla doğan sanatçı, sonradan kuşlara olan büyük sevgisi nedeniyle Paolo Uccello (Kuşların Paolo'su) diye adlandırıldı. Ancak maddi dünyayı insan mantığına uyduracak matematiksel sistem arayışına girince, kuşları bile ihmal etti. Floransalı meslektaşlarının aksine, perspektifi sırf kullanmış olmak için uyguladı. Gerçekliği geliştirmekle, dinsel bir öyküyü canlandırmakla ya da simgesel bir değer olarak kullanmakla ilgilenmedi. Onun sanatı süslemecilik ve yapıtlarına peri masalı havası veren zengin bir hikâyecilik niteliği taşıyor.

YAŞAMÇİZGİSİ

-1412 Yeni yetmelik çağında Ghiberti'nin çırğı oldu

1425-27 Venedik'teki San Marco Kilisesi'nin mozaiklerini yaptı

1436 Tanrı bilinen ilk yapıtı Floransa Katedrali'nde, atlı heykeli gösteren bir fresktir.

1444-45 Padua'da çalıştı

1455-68 Urbino'da çalıştı

-1470 Tuval üzerindeki ilk İtalyan yapıtlarından biri olan Aziz George ve Ejder'i yaptı

1475 Yaşamının büyük bölümünü geçirdiği Floransa'da öldü

▲ **Bakire Meryem'in Doğumu** Bir yatak odası nişine doğru genişleyen mekân inandırıcı bir derinliğe sahiptir. Resmin üslubu Uccello'ya yakın olmakla birlikte, bazı uzmanlar bunun usta yerine bir öğrencisi tarafından yapılmış olabileceğini öne sürerler. ~140-50, Fresk, düomo, Prato, İtalya

San Romano

Çarpışması Uccello'nun aldığı büyük siparişlerden biri, yakın geçmişte Floransa ile Siena arasında yer alan bir çarpışmayı gösteren üç resimlik bir diziydi. Lorenzo de' Medici bu resimleri almayı öylesine istiyordu ki, sahipleri satmayı reddedince zor kullandı ve anlaşmazlık mahkemede çözüldü. ~1440-50, ahşap pano üzerine tempera, 182x323 cm. Uffizi, Floransa, İtalya

San Romano

Çarpışması Bir sıra gül ve portakal ağacı önünde savaş bayrakları açılır, arkada ufak boyda insanların bulunduğu bir çiftlik görünür. Ortada, beyaz at üzerindeki komutanın güzel şapkası hem yuvarlak, hem sekizgen gibi algılanır. ~1440-50, ahşap pano üzerine tempera (yumurtayla inceltilmiş suluboya), 182x320 cm. Ulusal Galerî, Londra, İngiltere

▲ **Ormanda Av** Uccello, masalsı bir dünya ile perspektif araştırmasını birleştirir. 1460'lar. Ahşap pano üzerine yağlıboya, 73x117 cm. Ashmolean, Oxford, İngiltere

“**Perspektif**
ne kadar **tatlı** bir şey!”

VASARI'YE GÖRE PAOLO UCCELLO
TARAFINDAN SÖYLENMİŞTİR.

YAKINplan

KAYBOLAN AV Uzaklaştıkça küçülen ağaç dizileri ve yerdeki kütükler gözün resmin merkezindeki yok olma noktasına (gerileyen dizilerin birleşmiş gibi görüldüğü noktaya) çeker. Uccello, avın odağı olan geyiği burada gözden kaybeder.

Peder Angelico

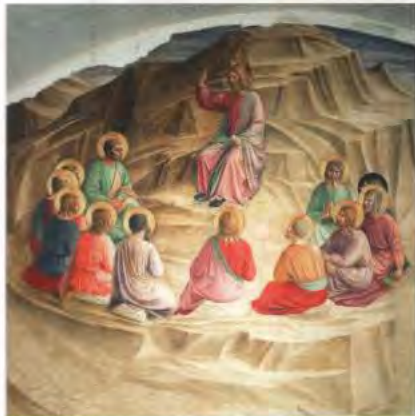
Portre,
Carlo Dolce
İmzalı

D VİCCHIO, -1395; Ö ROMA, 1455

Peder Angelico 1982'de Vatikan tarafından azizlik mertebesinin ilk basamağına çıkarıldı. Resim tarzı Masaccio'nun uzam anlayışından etkilenmekle birlikte hikâyeci Gotik geleneğini sürdürdü. Cebrail'in Kutsal Bakire'ye Müjdesini gösteren birkaç farklı tablo yaptı, ama daha çok Floransa'daki San Marco manastırına yaptığı fresklere tanındı. Bu freskleri yapmaktaki amacı manastıra bağlı cemaatin kendini adanmışlığını desteklemek, yansıtmak ve yönlendirmekti.

Peder Angelico'nun yalın çizgileri ve canlı renkleri manevi inanç ve huzuru aktarır. Uzamı Masaccio kadar gerçekçi ve uyumlu resmetmek yeteneğine sahip olduğu halde, dikkati yapıtın dinsel saflığından koparmamak için mekânı boş bırakır. Onun açık tonda ve katışıksız renk kullanımı Piero Della Francesca gibi ressamlar için başlangıç noktası oldu.

▼ **Cebrail'in Müjdesi** Resimde görülen yapı klasik olduğu ve perspektif gerçekçi bir derinlik verdiği halde, ince uzun figürler uluslar arası Gotik üslupudur. Peder Angelico burada Bakire Meryem'in Tanrı'nın oğlunu doğuracağı müjdesini aldığı anı gösterir. -1430-32, tempera ve altın yaldız, mihrabın arkasını tamamen kaplayan resmin orta panosudur. 194x194 cm, Prado, Madrid, İspanya

YAKINplan

BÖLME YÖNTEMLERİ

Sütunlar Meryem'i, Cebrail'i, Hava ile Adem'i birbirinden ayırarak, orta panosunu oluşturduğu triptik (üç bölmeli mihrap panosu) formatı yansıtır. Her üç bölme kutsal ışıkla birleşir.

◀ **Dağda Vaaz** Yarım daire biçiminde oturarak İsa'yı dinleyen müritleri tek bir ışık kaynağı aydınlatır. Dağlık alanda gözü sapıracak hiçbir bitki yer almaz. Bütün dikkat dinsel mesajı odaklanır. -1442, Fresk, Hücre 32 S. Marco Müzesi, Floransa, İtalya

YAŞAMÇİZGİSİ

1417 Yirmili yaşlarındayken ressam olarak ilk kez adını duyurdu

1423 İtalya'da Dominiken rahibi olarak Peder Giovanni adını aldı

-1438-45 Floransa'da, S.Marco Kilisesi'ne bir dizi fresk yaptı

1447-50 Vatikan'daki Papa V. Nicholas şapeline freskler yaptı

1455 Öldü ve Roma'da, S.Mari sopra Minerva'ya gömüldü

Benozzo Gozzoli

D FLORANSA, -1421; Ö PISTOIA, 1497

Gozzoli bir kuyumcu olarak yetişti ve Floransa Vaftiz evinin bronz panolarının yapımında Ghiberti'ye yardım etti. Sonra Beato Angelico'nun öğrencisi oldu ve onun çıraklığını yaptı, ama asıl yeteneği bezemecilikti. Özellikle ünlü olan yapıtı, Medici ailesinin Floransa'daki sarayın özel şapeli için sipariş ettiği *Müneccimlerin Geçit Alayı*'dır. Fransız Saatler Kitabı denilen tezhipli bir kitabın uluslararası Gotik üslubundan esinlenerek kralların büyüleyici bir manzara içinde yer alan yolculuğunu süslemeci bir anlayışla bütün duvarlara işledi. Bu freski tamamladıktan sonra mihrap arkalarını yaptı ve Pisa'da 2.Dünya Savaşı sırasındaki bombardımanlarda yıkılan Campo Santo'ya Eski Ahit sahnelerini resmeden bir dizi fresk yaptı.

▼ **Müneccimlerin Geçit Alayı** Gozzoli burada uzam derinliğini belirtmek için yeni gelişen ışık, gölge ve perspektif tekniklerini kullandı. Ama odaklandığı asıl özellik zengin giysiler ve mücevherler gibi ayrıntılardır. -1459-61, fresk, Medici Sarayı şapeli, Riccardi, Floransa, İtalya

YAKINplan

OTOPOKRE

Gozzoli üzerinde *Opus Benoti* (Benozzo'nun yapıtı) yazan kırmızı bir başlıkla kendisini de geçit alayı içinde resmetti. Alayda, bu freskin hanedanlarının onuruna yapıldığı Medici ailesi de yer aldı.

GÜNEdair

TEZHİP EDİLMİŞ ELYAZMALAR

15. yüzyılda matbaa icat edilmeden önce incil keşişler tarafından elyazmasıyla çoğaltılır ve tezhip edilirdi. İşe bir elyazması tezhipçisi olarak başlamış olabilecek Peder Angelico gibi keşişler, uluslararası Gotik üslupta çalışan son kuşaktı.

Çarmıha Geriliş Peder Angelico'nun (1430'ların başında) yaptığı öne sürülen bu süslemeli "N" harfi tezhipli bir dua kitabından detaydır.

Piero della Francesca

■ BORGIO SAN SEPOLCRO, UMBRIA, ~1415; Ö SAN SEPOLCRO, 1492

Piero della Francesca da Uccello gibi bir perspektif teorisyeniydi ve yaşamının son yıllarında bu konuda bir de risale yazdı. Perspektif konusundaki uzmanlığı öylesine kapsamlıydı ki, Leonardo da Vinci, Piero'nun çalışmasını öğrenince bu konuda kitap yazma planından vazgeçti. Piero perspektifi, belirgin bir renk, form ve silüet anlayışıyla birleştirdi. Onun görüntüleri somutlaştırın ve derinlik duygusu uyandıran gölgeleriyle ışığı kullanışı, perspektifi güçlendirdi. Sonuçta ortaya çıkan tablo bir dinginlik ve dinsel huzur görüntüsüyü.

Piero çeşitli sanatçıların etkisinden yararlandı. Yaşamının büyük bölümünü doğduğu kasabada geçirmesine karşın, Floransa'daki sanatsal gelişimleri yakından izledi. Kendisine en önemli siparişleri veren, Urbino'da hüküm süren ve aydın biri olan Federico da Montefeltro idi. Piero onun sarayında İspanya'dan ve Flanders'ten gelen sanatçılarla tanıştı. Onlardan sırlı yağlıboya tekniğini ve yüzey alanını renkli doku ve detaylarla zenginleştirmeyi öğrendi.

Yapıtlarının çoğu Toskana ve Umbria'daki uzak kiliselerde kaldığı için, Piero ölümünden sonra daha çok matematikçi olarak tanındı. Ancak, sanatsal ünü 9.yüzyılda yeniden canlandı.

▼ **Battista Sforza ve Federico da Montefeltro** Duka ve karısı profilden görülüyor, böylece Duka'nın bir spor karşılaşmasında yitirdiği sağ gözü gizleniyor. ~1465-75, Ahşap pano üzerine yağlı boya, her iki resim de 47x33 cm. Uffizi, Floransa, İtalya

YAŞAMÇİZGİSİ

1439 Floransa'da Domenico Veneziano'nun çağı olarak çalıştı. Doğduğu kasaba dışında adını ilk duyuruşu bu çalışmasıdır.

1445 İlk belgeli siparişini aldı; Sansepolcro'daki *Madonna della Misericordia*.

~1450-65 En büyük fresk siparişi olan Arezzo'daki *Gerçek Çarmının Efsanesi* üzerinde çalıştı.

1478 Kendini matematiğe adanmadan önce adı son kez ressam olarak anıldı.

◀ **Konstantin'in Büyüsü** Bu sahne, kilisedeki fresk dizisinin parçasıdır. Gökyüzünden elinde zafer hacını taşıyan, ufak boyda bir melek Konstantin'e doğru gelir. Bir noktada patlayan ışık, görüntüyü bir tiyatro sahnesi gibi aydınlatır ve figürleri somutlaştırır. ~1460, fresk, 329x190 cm. S.Francesco, Arezzo, İtalya

GÜNEdair

URBINO Umbria'nın bu ufak şehri, tipik bir Rönesans insanı olarak savaşçı niteliğini cömert bir hükümdar ve kültürlü bir kişi olmak özellikleriyle birleştiren Federico da Montefeltro'nun hükümdarlığı döneminde kısa bir süre büyük gelişme gösterdi. Hükümdar Piero'nun çalışmalarının kalitesine değer veriyordu. Urbino Sarayı'nın-Dukalık Sarayı- dış görünümünün güzelliği, içinde bulunan İtalya'nın en iyi kütüphanesiyle bütünleşiyordu.

Dukalık Sarayı. Yapımına 1450 yılı dolaylarında başlanan saray bu gün İtalya'nın en ünlü anıtlarından biridir.

▲ **İsa'nın Kırbacılanışı** Piero'nun bu en gizemli resmi çeşitli biçimlerde yorumlandı. Bu yorumlardan birinde St.Jerome onun pagan yazmalarını dağıttığı için kırbaçlandığı düşler. Piero İsa'yı klasik bir dekora yerleştirmişti, öndeki üçlü onun çilesine kayıtsızdır. Yaklaşık diz hizasındaki alçak bakış açısı, figürlerin heybetli görünmesini sağlar. ~1450-60, ahşap pano üzerine tempera, 58x82 cm. Marche Ulusal Galerisi, Urbino, İtalya

► İsa'nın Vaftizi

Bu sessiz ritüel Umbria kırsalında gerçekleşir. İsa ile meleklerin arasından arka planda Piero'nun doğduğu kasaba görünür. Bu düzde bir peyzaj detayı, Flaman etkisini yansıtır. 1450'er, ahşap pano üzerine tempera, 168x117 cm. Ulusal Galerisi, Londra, İngiltere

YAKINplan

GEOMETRİK YAPI

Merkezdeki düşey çizgi İsa'nın kavuşturulmuş ellerinin içinden geçerek Kutsal Ruhı simgeleyen güvercine ulaşır. Ufuk çizisi resmin ortasına kadar iner. Çoğu dikey olan ritmik çizgiler, Vaftizci Yahya'nın kolundaki ve bacağındaki kıvrımlarla ve vaftize hazırlanan figürün eğik gövdesiyle kesilir.

“ Piero bize **nesneleri** doğada oldukları gibi **kopya etmenin** ve sürekli olarak **kopya edilene** rücu etmenin ne kadar **önemli** olduğunu gösterir. ”

VASARI, RESSAM-BİYOGRAFI YAZARI

▲ **Montefeltro Mihrap Panosu** Madonna ve Çocuğun iki yanında azizlerin (burada meleklerin) yer aldığı bu mihrap panosu türüne *sacra conversazione* (kutsal görüşme) adı verilir. Canlı renkler figürlerin ciddiyetini dengeler. Madonna'nın tepesinden sarkan devekuşu yumurtası Bakire doğumu simgeler ve Madonna adına yapılmış bazı mihrapların üzerine de asılır. -1472-74, ahşap pano üzerine yağlıboya, 248x170 cm. Pinacoteca di Brera, Milano, İtalya

YAKINplan

KUSURSUZ SİMETRİ

Resmin genel simetrisini, diz çöken başışçı (resmi sipariş eden Urbino Dukası) ile ışığın düşme çizgisi belirler. Madonna'nın başının üzerindeki deniz kabuğunu andıran yapının merkezinden gölge geçer. İtalyan Rönesans resimlerinde Madonna genellikle merkeze yerleştirilir.

Domenico Veneziano

D VENEK, 15.YÜZYIL BAŞLARI; Ö FLORANSA, -1461

Ressam-biyografi yazar Vasari (Bkz.Sf.178), yağlıboya'yı Venedik'ten Floransa'ya getirenin Domenico olduğunu iddia etti. Artık bu doğru olarak kabul edilmiyor, ama Domenico çizgisel Floransa üslubuna renk, ışık ve doku kattı. Bu özellikler, Floransa'daki bir fresk dizisinde Veneziano'nun asistanlığını yapan Piero Della Francesca'nın yapıtlarında göze çarpar. O fresklerin ancak kırık parçaları günümüze kalmıştır, onların dışında da Domenico'nun kariyeri hakkında fazla bilgi yoktur. Günümüze kalmış başlıca yapıtı Floransa'daki S.Lucia de' Magnolia Kilisesi için yaptığı mihrap panosudur. Bu panonun orta parçası Uffizi Müzesindedir. Floransa, İtalya

▲ **Aziz Yahya Çölde** Bu nü'nün klasik tarzı, ortaçağ üslubundaki hale ve Flaman ya da Bizans tarzı sivri kayalarla kontrast halindedir. -1445, ahşap pano üzerine c. S. Lucia mihrap panosu, 28x32 cm. Ulusal Sanat Müzesi, Washington DC, ABD

Luca Signorelli

D CORTONA, -1440-50; Ö CORTONA, 1523

▲ **Deccal'ın Vaazı (Detay)** Signorelli jestlerle ve yüz ifadeleriyle Şeytan'ın hain fısıltılarını ve İsa'nın huzursuzluğunu yansıtır. 1499-1504, fresk, Madonna di S. Brizio Şapeli, Orvieto Katedrali, İtalya

Piero della Francesca'nın öğrencisi olduğu söylenen Signorelli, ustasının somut formlarına, ışığına ve renklerine hareket ve duygu kattı. Başka sanatçıların yarım bıraktığı Sistine Kilisesi'nin duvar fresklerini o bitirdi ve Orvieto Katedrali'nde daha da büyük işler yaptı. Dünyanın sonunu resmeden yapıtındaki figürler acıyla kıvrılır, yüzlerinde acı ve dehşet ifadesi vardır. Adaleli nü'leri, Michelangelo'nun Sistine Kilisesi'ndeki çıplak erkek figürleri için esin kaynağı oldu.

Antonello da Messina

D MESSİNA, -1430; Ö MESSİNA, 1479

Antonello yağlıboyanın İtalya'daki en önemli öncülerinden biri oldu. Sicilya'da doğduğu halde, büyük olasılıkla Napoli'de yetişti. Napoli'de o çağın Flaman sanatçıları (O dönemde Napoli ile Flanders'in yakın ilişkileri vardı) incelemek fırsatını bulmuş olmalı. Antonello, Flaman yağlıboya teknikleri ve gerçekçiliği ile İtalyanların form ve uzam konusundaki belirgin yaklaşımlarını birleştirerek Giovanni Bellini (Bkz. Sf. 126) başta olmak üzere Venedikli sanatçıları büyük ölçüde etkileyen bir üslup geliştirdi.

Antonello'nun yaşamı hakkında fazla bilgi yoktur. Kara İtalyasına birkaç kez gitmiş olabilir, ama bunlardan sadece biri belgelenmiştir. 1475-76'da Venedik'teki S. Cassiano Kilisesi'nde büyük bir mihrap panosu yaptırdığı biliniyor. Günümüze sadece bazı parçaları kalan bu yapıt, Venedikli çağdaşlarını çok etkiledi.

YAŞAMÇIZGISI

-1430 Messina, Sicilya'da doğdu

-1450 Muhtemelen Napoli'de dönemin en büyük ressamı Niccolò Colantonio'nun yanında yetişti

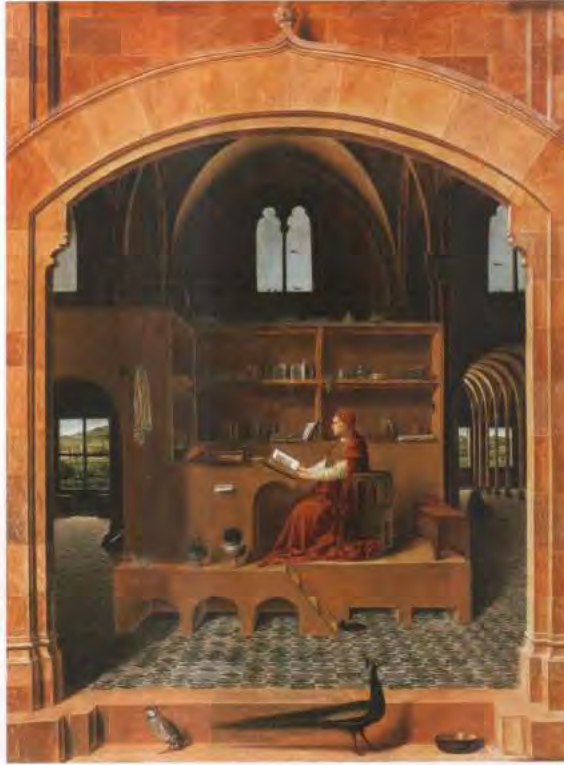
1456 Messina'da bağımsız çalışmalar yaptı

1475-76 Venedik'e giderek S. Cassiano mihrap panosunu yaptı

1479 Messina'da öldü

► Aziz Jerome Çalışma Odasında Mekan

mimarisinin sertliği, kitapları ve kâğıtlarına gömülmüş Aziz Jerome'nin yanı sıra iki yandaki pencerelerden görünen kuşlar, bitkiler ve manzara ile yumuşatılmıştır. -1475, ahşap pano üzerine yağlı boya, 46x36 cm. Ulusal Galerî, Londra, İngiltere

Filippo Lippi

D FLORANSA, 1406; Ö SPOLETO, 1469

Filippo di Tommaso di Lippo -daha çok Peder Flippo Lippi adıyla bilinir- yenilikçi bir Floransalı ressamdır, özellikle Madonna ve Çocuk freskleri ve resimleriyle ün yaptı. Karmelit bir manastırda yetiştirilen, kendisi de rahip olan Flippo Lippi, bir rahibeyle ilişkisinin neden olduğu skandal sonrasında rahiplikten ayrıldı. İlk önemli yapıtı *Barbadori Mihrap Panosu*, büyük siparişler almasına ve güçlü Medici ailesi tarafından desteklenmesine yol açtı. Lippi 1452'den 1466'ya kadar Prato Katedraline belki de en güzel yapıtların olan freskleri yaptı. Hemen sonra Spoleto katedralinin fresklerine başladı ve 1469'da orada öldü.

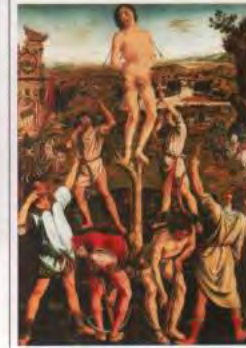

▲ *Barbadori Mihrap Panosu* Bu pano, Madonna, Çocuk ve azizlerin tek panoda toplandığı sacra conversazione'nin ilk örneklerindendir. 1437, 208x244 cm. Louvre, Paris, Fransa

Antonio del Pollaiuolo

D FLORANSA, -1432; Ö ROMA, 1498

Antonio ile kardeşi Piero (-1441--1496), önce Floransa'da, sonra Roma'daki atölyelerinde başarılı çalışmalar yaptılar. Resim ve heykel dahil çeşitli sanat dallarında çalıştılar. Bu dallardaki yapıtlarının hangisine ait olduğunu kestirmek zordur. Yine de Antonio daha yaratıcı ve yenilikçi olarak kabul edilir. İnsan figürünü resmetmedeki ustalığı onu çağının diğer Floransalı sanatçıların önüne geçirdi. Anatomi öğrenmek için kadvraları teşrih masasına yatırdığı söylenir. Bir civciv satıcısının oğulları oldukları için kardeşlere Pollaiuolo adı verildi (pollo İtalyanca civciv demektir).

◀ Aziz Sebastian'ın Şehit Oluşu

Bu mihrap panosu, Floransa'da Aziz Sebastian'dan kalma kutsal bir emanetin bulunduğu SS. Annunziata kilisesi için yapıldı. Muhtemelen figürler Antoni, manzara ise Piero tarafından yapıldı. 1475, ahşap pano üzerine yağlıboya, 292x203 cm. Ulusal Galerî, Londra, İngiltere

▲ *Bir erkek portresi* Antonello'nun dörtte üç cepheden büst portreleri Venedik'te çok beğeniliyordu. Bu, belki de bir otoportredir. -1475, ahşap pano üzerine yağlı boya, 36x25 cm. Ulusal Galerî, Londra, İngiltere

◀ *Çarşıya Geriliş (Anvers Çarşıya Gerilişi olarak da bilinir)* Bakire Meryem ve Aziz Yahya ölü İsa için yas tutuyorlar. İsa'nın iki anıda onuna birlikte çarşıya gerilen iki hırsız var. 1475, ahşap pano üzerine yağlıboya, 36x25 cm. Schone Kunsten Koninklijk Müzesi, Anvers, Belçika

Piero di Cosimo

FLORANSA, 1462; FLORANSA, 1522

Resimleriyle olduğu kadar (Vasari'nin *Sanatçıların Yaşam Öyküleri* kitabında anlatılan) alışılmadık yaşam biçimiyle de tanınan Piero di Cosimo, kendine özgü ve eklektik bir resim üslubu geliştirdi. Floransalı kuyumcu Lornzo di Piero Ubaldini'nin oğlu olan Piero, Sistine Kilisesindeki fresklerine çiraklık yaptığı ressam Cosimo Rosselli'nin yanında çalışırken Piero di Cosimo adını aldı.

Piero'nun yaşamı hakkında hemen hemen hiç bilgi yoktur. Ama devrin öteki sanatçılarından görülmeyen bir tavırla sipariş almadan bağımsız resim yapmakla ünlüydü. Yapıtlarından hiçbirinin tarihi belli değildir. Başlangıçta Botticelli ve Ghirlandaio'nun etkisinde kalan sanatçı, kendi fantastik tarzına çağdaşlarından çoğunun kullandığı öğeleri de kattı. Bu, özellikle zamanın en çarpıcı yapıtlarından olan -ince ayrıntılarla dolu- mitolojik konulardaki resimlerinde belirgindir. Daha ileri yaşlarda, belki Dominiken rahip Girolamo Savonarola'nın vaazlarının etkisiyle dinsel konulara yöneldi.

▼ **Nymph'in başında yas tutan satır** Piero hayvanlardan çok etkilendi ve onları büyük bir duyarlılıkla resmederdi. Burada, köpek de en az satır kadar hüznü görünüyor. Arka planda sudaki pelikan dahil başka yaratıklar da var. ~1495, ahşap pano üzerine yağlıboya, 65x184 cm. Ulusal Galeri, Londra, İngiltere

▲ **Lekesizlik Kavramı ve Altı Aziz** Piero'nun ileri yaşlarındaki dinsel tabloları, mitolojik konulu yapıtlarından daha gelenekçi üsluptadır. ~1505, ahşap pano üzerine yağlıboya, 206x172 cm. Uffizi, Floransa, İtalya

▲ **Simonetta Vespucci'nin Portresi** 1476'da ölen bu Floransalı güzelin kimliğini belirleyen başlık çok sonraları kondu. Boyununu çevreleyen yılanlara bakılırsa, Kleopatra'yı simgeliyor olabilir. Ahşap pano üzerine yağlıboya, 57x42 cm. Condé Müzesi, Chantilly, Fransa

Andrea del Castagno

CASTAGNO, ~1418; FLORANSA, 1457

Andrea del Castagno'nun insan figürlerini gerçekçi üslupla resmetmesi, zamanının Floransalı sanatçıları çok etkiledi. Asıl adı Andrea Bartolo di Bargilla olan sanatçı doğduğu kasabanın adıyla anıldı. 1440'ta yakındaki Floransa'ya taşındı ve Masaccio, Brunelleschi'den etkilendi.

Venedik'e gitti, orada S.Zaccaria ve San Marco Kiliselerinde freskler yaptı, ama birkaç yıl sonra Floransa'ya döndü. Birkaç yıl boyunca en ünlü yapıtlarından olan Sant'Apollonia manastırındaki freskleri yaptı. Daha sonra da Annunziata fresk dizisini yaptı. 1457'de vebadan öldü.

▼ **Son Yemek** Son Yemek'te Havarilerin üzerindeki bölüme Diritiş, Çımaşa Gerilme ve Gömülüş tasvirleri yer alır. Figürler klasik dengede, geometrik bir yapının önünde yer alırlar. 1447, fresk, Sant'Apollonia Manastırı, Floransa, İtalya

YAKINplan

BÜYÜK AZİZ JAMES

Havarilerin ayrıntılı portreleri bireysel karakterlerini vurgular. Havariler, üç boyutlu gerçekçi üslupla yapılmış. başlarındaki hâleleri biçimlendirmek için perspektif kullanılmıştır. Natüralist el hareketleri ve yüz ifadeleri resmin bir yanından ötekine devam eder.

Andrea del Verrocchio

D FLORANSA, -1435; Ö VENEDİK, 1488

Donatello ile Michelangelo'nun arasındaki dönemde İtalyan Rönesansı'nın en iyi heykeltıraşı kabul edilen Andrea di Cioni, ilk çalıştığını yanında yaptığı kuyumcunun adını alarak Verrocchio (Gerçek gözü) lakabını benimsedi. Atölyesi zamanında ünlü olduğu ve Perugino ile Leonardo da Vinci gibi seçkin öğrencileri bünyesine aldığı halde Verrocchio'nun çok az tablosu günümüze kaldı ve yaşamı hakkında fazla bilgi edinilemedi. Donatello'nun 1466'da ölümünden sonra Verrocchio, Medici ailesinin himayesine girdi. Barolommeo Colleoni'nin at üzerindeki büyük anıtı olan başyapıtını yaptığı sırada Venedik'te öldü. Anıt, onun ölümünden sekiz yıl sonra 1496'da açıldı.

YAŞAMÇİZGİSİ

-1470 Leonardo'nun asistanlığıyla İsa'nın Vahşisi tablosunu yaptı
-1475 Bronz David heykelini yaptı (halen Floransa'da Vecchio Sarayında)
1476-83 İsa ve Aziz Thomas heykeli üzerinde çalıştı, Orsanmichele, Floransa
1481 Atlı Colleoni heykeline başlar Venedik

► Lorenzo de'Medici Bazı bilim adamlar bu heykelin Verrocchio'nun elinden çıktığından kuşku duyular da, heykeltıraş, hamisinin soyulluğunu çok iyi yansıtmıştır. 1480, Terakota, Medici-Riccardi Sarayı, Floransa, İtalya

YAKINplan

İFADELİ YÜZ ÇİZGİLERİ

Gerçekçi ayrıntılarla işlenen Colleoni'nin yüzü, kumandanın ciddi, kararlı ifadesini yansıtır ve serinkanlı ağırbaşlı anıt heykelleri geleneğini kırarak Michelangelo gibi daha sonraki anlatımcı heykeltıraşların yolunu açar.

► Bartolomeo Colleoni'nin Atlı Heykeli

Verrocchio'nun başyapıtı olan Venedik'teki generalin bu bronz heykeli, heykeltıraşın ölümünden sonra asistanları tarafından tamamlandı. Heykel, atın tek ayağını kaldırdığı, süvarinin üzülgelerinin üzerinde dikilişiyle güçlü bir hareket duygusu yansıtır. 1483-90. Yaldız kaplama bronz, 395 cm. yükseklik, Campo S. Giovanni e Paolo, Venedik, İtalya

Pietro Perugino

D CITTÀ DELLA PIEVE, ~1450; Ö PERUGIA, 1523

Genç Rafaello'nun üzerinde biçimlendirici etkisi olan Pietro Perugino, 1500 yılında "İtalya'nın en iyi ressamı" olarak tanınıyordu. Günümüzde de çok sayıdaki mihrap panoları ve freskleriyle ünlüdür. Pietro Vannucci adıyla doğan sanatçı, Floransa'da (hemen hemen Leonardo ile aynı tarihlerde) Verrocchio ile çalıştı, ama ileri yaşlarda Perugia'da yaşadı ve lakabını da oradan aldı. Aldığı ilk önemli sipariş, Botticelli ve Ghirlandaio ile birlikte çalıştığı Roma'daki Sistine Kilisesi'nin freskleri idi. Daha sonra Perugia ve Floransa'da atölyeler kurdu.

Çeşitli portreleri, freskleri ve mihrap panoları klasik ölçütlerle dengelenmiş insan figürlerini resmetmekteki ustalığını gösterir. Ancak, 1512'den sonra üslubu gelenekselleşti ve tekrarlara yöneldi.

YAŞAMÇİZGİSİ

-1450 Umbria'da doğdu
-1470 Muhtemelen Floransa'da Verrocchio'nun yanında çalıştı
1475 itibarıyla Perugia'da çalıştı
~1480 Sistine Kilisesi'nde çalışmak üzere Roma'ya taşındı
1481-82 Sistine Kilisesi'ndeki İsa San Pietro'ya Anahtarları Verirken tablosunu yaptı
~1486 Floransa'ya döndü, ama Perugia'daki atölyeyi de sürdürdü
1490'lar Orta İtalya'da seyahat etti
~1505 Perugia'ya yerleşti
1523 Vebadan öldü

◀ Madonna ve Çocuk

Perugino'nun kariyerinin doruğundayken yaptığı bu mihrap panosu, sanatının tatlı, yumuşak, idealize edilmiş üslubunu gösterir. Onu duygusal yaklaşımları 15. yüzyıl Floransa'sında çok popülerdi, ama Leonardo, Michelangelo ve Rafaello'nun Yüksek Rönesans'ı yanında Perugino'nun tarzı çağ dışı kalıyordu. ~1500, ahşap pano üzerinetempera, 81x5 cm, Detroit Sanat Enstitüsü, Detroit, ABD

YAKINplan

▲ Çarmıha Geriliş Pazzi

Çarmıha Geriliş diye bilinen üç fresk, 1493'de sipariş edildi. Orta panoda İsa ve Maria Magdalena, solda Aziz Bernard ile Bakire, sağda da Aziz Yahya ile Aziz Benedict yer alır. Kompozisyondaki uyumlu denge Perugino'nun yapısal anlayışının karakteristik özelliğini yansıtır. 1493-96, 4,8x8,1 m. Santa Maria Maddalena dei Pazzi, Floransa, İtalya

ÇARMIHA GERİLİŞ Dış kemerler altında simetrik olarak yerleştirilmiş figürler, doruk noktasında İsa'nın yer aldığı piramit formunu vurgular. Perugino'nun mihrap panolarında ve portelerindeki idealize edilmiş üslubuyla yapılan bu panolar, tutku yerine acımak ve kandıradanlık duygularını yansıtır.

Otoportre

D FLORANSA, ~1449; Ö FLORANSA, 1494

Domenico di Curradi di Bigordi adıyla doğan Ghirlandaio babasının yaptığı çelenk (girland) biçimindeki altın kolyelerden dolayı bu lakapla andı. Öncelikle dinsel temalı resimler yapan sanatçı, ayrıca 15.yüzyıl Floransa'sında en üretken portre ressamlarından da biriyi. Dinsel konulu yapıtlarında çoğunlukla Floransalıları ve Floransa yaşamından görüntüleri işlerdi.

1480'lerin başında Floransa'da Vecchio Sarayında ve Roma'da Sistene Kilisesi'nde fresk siparişleri aldı. 1485'te Floransa'ya dönünce Medici'lerin bankerisi Francesco Sassetti, Ghirlandaio'ya S.Trinità'ya bir dizi fresk yapması için sipariş verdi. Hemen sonra da Sassetti'nin yerine gelen Giovanni Tornabuoni, kendi aile şapelindeki freskleri yenileme görevini ona verdi. Her iki sipariş de İncil'den konuları kapsıyordu, ama soylu ailelerin üyeleri de fresklerde yer alıyordu. Ghirlandaio'nun çok çalışan atölyesinde şaşırtıcı bir gerçeklikle yapılan soyluların portreleri ile mihrap panoları da üretildi. Michelangelo da gençliğinde bu atölyede çıraklık yaptı.

YAŞAMÇİZGİSİ

1449 Bir kuyumcunun oğlu olarak doğdu

1475 S.Gemignano'daki Collegiata için ilk fresk işini aldı

1481-85 Floransa'da Vecchio Sarayını fresklerinde çalıştı

1485 Floransa'da S.Trinità'nın altı freskini yaptı

1486-90 Tornabuoni Ailesi için S.Maria Novella'ya bir dizi fresk yaptı

~1485 Yaşlı Adamla Çocuk adlı iki portre yaptı

1494 Floransa'da vebadan öldü

◀ **Giovanna Tornabuoni, Doğumu Albizzi** Bu portre, Ghirlandaio'nun günümüze kalmış az sayıdaki yapıtıdır. Giovanna Tornabuoni'nin ölümünden sonra yapılan portresi onu formal profiliyle bir güzellik ideali olarak tasvir eder; zarif yüz çizgileri ve gösterişli giysisi koyu renk fon önünde gerçekçi bir yaklaşımla aydınlatılmıştır. 1488, pano üzerinde yağlıboya, 77x49 cm. Thyssen-Bornemisza Koleksiyonu, Madrid, İspanya

YAKINplan

LUDOVICA TORNABUONI VE MAİYETİ Ghirlandaio'nun hamisinin kızı olan Ludovica Tornabuoni, dört eşlikçisiyle birlikte Kutsal Bakire'nin annesine saygı sunmaya geliyorlar. Soylu portrelerinde âdet olduğu üzere ince broker giysili Ludovica profilden görülüyor.

▲ **Bakire'nin Doğuşu** Belki de Ghirlandaio'nun en mükemmel yaptığı olan Bakire'nin Doğuşu freski, mimari bir yapı içine yerleştirilmiş ve gerçekçi ayrıntılarla işlenmiştir. Dekor, İncil'deki görüntülerden çok çağdaş Floransa ortamını andırır. 1486-90, fresk, S. Maria Novella, Floransa, İtalya

GÜNEdair

SANATÇILARIN ATÖLYELERİ Rönesans sanatçıları, hamilerinin siparişlerini yetiştirebilmek için atölyelerinde kalabalık gruplar çalıştırırdı. Çıraklar panoları hazırlamak, ya da renkleri toz haline getirip karıştırmak gibi sıradan görevlerle işe girerler, sonradan ustanın gözetiminde altınla çizmeye ve tabloları kopya etmeye başlarırdı.

Yükselme Çıraklar bir ustanın çıraklığını yaparak hüneleri öğrenince, işlerinde yetenekli olana kendi atölyelerini açarlardı.

Andrea Mantegna

Portre,
Vasan'ın Lives
imzalı

D CARTURO ADASI, -1431; Ö MANTUA, 1506

Mantegna devrinin Kuzey İtalya'daki en önde gelen sanatçısıydı. Ressam olmanın yanı sıra usta bir hakkâkı ve yaptığı baskılı işler çalışmalarının etkisini yaygınlaştırdı (Dürer hayranlarından biriydi). Uslubu antik sanatı çok iyi incelediğini kanıtlar, ayrıca perspektif ve figür boyutlarındaki ustalığını da gösterir.

11 yaşlarındayken Padua'lı ressam Francesco Squarcione'nin çırağı ve manevi oğlu oldu. Ama 1448'de öğrencilerini istismar ettiği gerekçesiyle Squarcione ile kavga edince atölyeden ayrıldı. Padua'da iş bulmakta zorluk çekmeyen Mantegna burada ressam Jacopo Bellini ile tanıştı. Bellini, Gentile ve Giovanni Bellini adlı resamların ve sonradan Mantegna'nın karısı olacak Nicolosia'nın babasıydı. Mantegna 1460'ta Padua'dan ayrılp Mantua'ya gitti. Roma'da çalıştığı kısa bir dönem dışında, hayatının sonuna kadar şehri yöneten Gonzaga Ailesinin Saray ressamı olarak Mantua'da yaşadı.

YAŞAMÇİZGİSİ

-1431 İtalya'nın Carturo Adası'nda bir marangozun oğlu olarak doğdu.

-1442 Padua'ya gitti

1448 Eremitani Kilisesinin Övatan Şapelinde bezemeler yaptı

1453 Nicolosia Bellini ile evlendi

1459 Mantua'da Ludovico Gonzaga'nın Saray ressamlığına getirildi ve ertesi yıl oraya taşındı

1465-74 Mantua Dukalığı Sarayı'ndaki Sposi Salonu'nda çalıştı

1488-90 Vatikan'da Papa VIII. Innocent için (günümüze kalmamış olan) freskler yaptı

1506 Mantua'da öldü

► Veronalı Aziz Zeno Mihrap

Panosu Genç Mantegna'nın ustalıkla kullandığı perspektif, derinlik duygusu uyandırır. Özenle gözlemlenip uygulanan detaylar, özellikle de trompe l'oeil (göz aldatmaca tekniği) çelenkler ve mimari ayrıntılar, üç boyutlu izlenimi sağlar. 1456-60. pano üzerinde yağlıboya, 480x450 cm. S. Zeno Maggiore Kilisesi, Verona, İtalya

YAKINplan

BELİRGİN ÇİZGİLER

Mantegna'nın polipeğin orta bölümündeki Madonna ve Çocuk tasvirini, sanatçıya ün getiren figürlerin belirgin çizgileriyle yapılmıştır. Madonna'nın tahtı mimari dekorda olduğu gibi klasik motiflerle süsüdür.

▲ **Bahçe Çatışma** Geleneksel simetri yerine diyagonaler temeline oturan bu yeni kompozisyon anlayışı, resim anlatım gücünü pekiştiriyor. Yahuda askerlerini dönemeçli bir yoldan uyuyan havarilere doğru götürüyor. Basamaklar dua eden İsa'nın yana çıkıyor. Sahne kış izlenimi veren gökyüzünün altında kasvetli bir manzarada yer alıyor. -1460, pano üzerine tempera, 63x90 cm. Ulusal Galerik, Londra, İngiltere

▲ Gelin Odası (Picta Odası)

Mantua Dukalığı Sarayı'ndaki Camera degli Sposi'nin (Gelin Odası) iki duvarı Saray yaşamını gösteren fresklerle kaplıdır, tavan ise ortası gökyüzüne açılmış yapılsamasını uyandıran bir resimle bezenmiştir. Kuzey duvarındaki Saray resmi batı duvarındaki (Atlar ve Köpeklerle Hizmetkârlar, Putti ile Yazılar, Toplantı konulu) üç sahneye bakar. 165-74, fresk, Dukalık Sarayı, Mantua, İtalya

YAKINplan

MANTUA SARAYI Saraylıları gösteren bu fresk, Gelin Odasının kuzey duvarındaki şöminenin üzerinde yer alır. Ludovico Gonzaga ve ailesinin grup resmi, odanın görsel olarak aktardığı öykünün bir parçasıdır.

Portre,
Vasari's
imzalı

D FLORANSA, ~1445; Ö FLORANSA, 1510

Botticelli mesleğinin doruğundayken çok başarılı olduysa da, ömrünün son on yılında Leonardo gibi yeni kuşak ressamın yanında çağ dışı sayılarak ününü kaybetti. Botticelli'nin yapıtları yaklaşık 500 yıl sonra Pre-Rafaelito (Sf.332-33) sanatçılar tarafından yeniden değerlendirildi. Günümüzde de 15.yüzyıl İtalyasının en beğenilen ressamlarından biri sayılır.

Botticelli, Filippo Lippi'nin çiracı olduğu dönemde anatomik gerçekçiliği göz ardı edip Gotik çağın öğelerini kullanarak zarif ve süslü üslubunu geliştirdi. *İlkbahar* ve *Venus'ün Doğuşu* gibi büyük boy tablolarında mitolojik konuları da en az dinsel temalar kadar ciddiye ve özenle ele aldı. Botticelli daha çok dünyevi konuları yapıtlarıyla ün yapmaktaki birlikte, yaşlılığında Dominiken rahibi ve vaizi Savonarola'nın etkisiyle dinsel temalara yöneldi. Sistine Kilisesi'nin fresklerini yapmak için Roma'da geçirdiği iki yıl dışında yaşamı boyunca Floransa'da yaşadı.

YAŞAMÇİZGİSİ

-1445 Alessandro di Mariano di Vanni Filipepi adıyla Floransa'da doğdu

-1459 Rahip Filippo Lippi'nin çiracı oldu

1470 öncesi Floransa'da kendi atölyesini kurdu

-1478 *İlkbahar* tablosunu yaptı

1481-82 Roma'da Sistine Kilisesi'nde çalıştı

-1485 *Venus'ün Doğuşu* tablosunu yaptı

1480'ler Medici Ailesi ve başka Floransalı soyluların siparişleri için çalıştı

1500 İmzalı yapıtı *Mistik Safak* tablosunu yaptı

1510 Floransa'da öldü

◀ Giuliano de' Medici'nin

Portresi Giuliano de' Medici'nin ölümünden sonra yapılan bu portre, muhtemelen 1478 yılında suikast sonucunda ölüme ailesi tarafından yapıldı. Botticelli atölyesine sık sık sipariş veren Medici aile bireylerine dinsel temalı tablolarında da yer verdi. ~1480, pano üzerine tempera, 60x41 cm. Galleria dell'Accademia Carrara, Bergamo, İtalya

▲ *Venus'ün Doğuşu*

Botticelli'nin belki de bu en sık nü içeren tablosunda, Zephyrus ile Aura'nın rüzgârları ilettilikleri Venus Kıtara kıyısına çıkıyor. Heykel pozundaki Aşk Tanrıçası, saçları rüzgârla savrulurken bir deniz kabuğunun üzerinde duruyor ve dans eden İlkbahar Horası tarafından kıyıda karşılanıyor. Bu tablo büyük olasılıkla İlkbahar (sf. 108-111) ile yan yana asılmak üzere yapıldı. ~1485, tuval üzerine tempera, 180x280 cm. Uffizi, Floransa, İtalya

▲ **Münecçimlerin Saygı Sunuşu** Grup halindeki figürler ortada yer alan Bakire ile Çocuğa doğru eğilerek tutarlı bir kompozisyon oluştururlar. ~1478-82, pano üzerinde yağlıboya ve tempera, 70x104 cm. Ulusal Sanat Müzesi, Washington D.C. ABD

◀ *Vaftizci Yahya ile Madonna ve Çocuk*

Madonna'nın çocuk İsa'yı genç Aziz Yahya'nın kucağına verişini gösteren tablo, Botticelli'nin 1490'larda benimsediği daha ciddi, daha dinsel üsluptadır. Yine de eski ince, uzun, zarif çizgilerini korur. ~1490-95, tuval üzerine tempera, 134x92 cm. Pitti Sarayı, Floransa, İtalya

YAKINplan

ZEPHYRUS VE AURA Tinsel aşkın simgesi olan Rüzgâr Tanrısı Zephyrus ile esinti Aura, üfledikleri rüzgârla Venus'ü Kıtara kıyılarına gönderirken birbirlerine sarılıyorlar.

PELERİNİNİ SUNAN

HORA Horalardan biri olan İlkbahar Tanrıçası, rüzgârla kıyıya yollanan Venus'e çiçekli pelerinini veriyor.

İlkbahar

Sandro Botticelli

-1482 pano üzerine tempera,
203x314 cm. Uffizi, Floransa,
İtalya ►

İlkbahar Sandro Botticelli

Bu tablo, Avrupa Sanatının en ünlü, en beğenilen ve üzerinde en çok konuşulan yapıtlarından biridir. Bilim adamları bu resmin kökenlerini bulmak ve anlamını yorumlamak için çok çaba harcadılar, ama hâlâ gizemini koruyan çok şey var. Tabloyu sipariş eden, çok büyük olasılıkla Botticelli'nin sürekli hamisi olan Lorenzo di Pierfrancesco de' Medici'dir (1463-1503). Ancak, tablonun Lorenzo'nun 1482'deki düğünü için yapıldığı söylentisi doğrulanmamıştır. (Pek çok uzman, resmin daha önceki bir tarihte yapıldığı görüşündeler).

Kompozisyon

Venus'un diğerlerinden daha yüksekte oluşu, aşk ve güzellik konularındaki Klasik Dönem ve Rönesans yaklaşımlarını birleştiren simgesel önemini vurgular. Ayrıca Venus'un merkezdeki konumu, iki yanında yer alan tinsel aşk (Üç Güzeller) ile tinsel aşkı (Zephyrus'un Chloris'i tacizi) anlatan iki farklı "öyküyü" de birbirlerinden ayırır.

▲ **SİMETRİ** Portakal ağaçları, Venus'un başının üstünde haleye benzer bir yay oluşturacak biçimde eğilirler. Fondaki ağaçların dikey ve diyagonal çizgileri, figürlerin duruşuyla paralellik gösterir ve uyumlu görünümü pekiştirir.

▲ **GÖZÜ YÖNLENDİRME** Resmin iki yanındaki figürlerin yüksekte konumlandırılışı, gözü merkezdeki Venus'a yönlendirmeye yardımcı olur. Eller ile ayakların ters yönleri bakması da hareket duygusu yaratır.

▲ **KARAKTERLER** Tabloda yer alan dokuz figür klasik mitolojinin figürleridir ve hepsi de antik çağ ilkbahar bayramlarıyla ilintilidir. Soldan sağa, Hermes, Üç Güzeller, (Tepede) Eros, Venus, Flora, Chloris ve Zephyrus.

Hikayesi

Medici Saray şairi Poliziano'nun da aralarında olduğu çeşitli klasik ve çağdaş yazarların yazılarının *İlkbahar* tablosunun belirli özelliklerine kaynak olduğu öne sürülür, ama tablo belirli bir edebi yapının anlatısını izlemez. Tablonun özgün adı *Primavera* İtalyanca "ilkbahar" demektir ve resimdeki figürler de baharı ve baharın aşk ile bağlantısını simgeler. Solda Tanrıların habercisi Hermes ile resmin merkezindeki Aşk Tanrıçası Venus'un nedimleri olan Üç Güzeller yer alır. Eros, Venus'un başının üzerindedir; sağda (batı rüzgârı) Zephyrus, peri Chloris'in peşindedir ve elini değdiği anda Chloris Çiçekler Tanrıçası Flora'ya dönüşür.

▲ **VENÜS** Tablonun merkezinde duran Venus, bahçesinde canlanan onsuz baharın üzerinde yer alır. Bu Tanrıça günümüzde öncelikle erotik bir simge olarak algılanırsa da, Rönesans Döneminde çeşitli meziyetleri temsil ederd. Resim yapıldığında Pierfrancesco de' Medici yirmisine bile gelmemişti ve belki de Venus'un ona onurlu bir yaşamın yolunu göstermesi istenmişti.

▲ **HERMES** Burada bahçenin bekçisi olarak tasvir edilen Tanrıların habercisi Hermes, bahçenin sonsuz baharına gölge düşmesin diye (hekimlerin simgesi) kanatlı yılanların sarıdığı asasıyla bulutları iter. Bu, adları İtalyancada "doktorlar" anlamına gelen Medici ailesine sözcük oyunuyla yapılan bir göndermedir.

▲ **ZEPHYRUS VE CHLORIS** Zephyrus (batı rüzgârı), peri Chloris'in peşindedir. Botticelli perinin çiçekler tanrıçası Flora'ya dönüştüğü ve soluğuyla birlikte ağzından "bahar gülleri"nin çıktığı anı gösterir. Hemen yandaki figürde de peri tamamen Flora haline gelmiştir.

“İlkbahar **yola** koyulur ve...
Venus'un kanatlı habercisi
onun önünden koşar.”

LUCRETİUS, M.Ö. 1. Y. ROMALI ŞAIR

Teknik

Botticelli, *Venus'ün Doğuşu*'nda olduğu gibi bazen tuval kullansa da, ilkbahar'ı daha sık uyguladığı teknikle ahşap pano üzerine temperayla yaptı ve standart temperaya, belki de daha sulandırmak ve parlatmak için yağ kattı. Botticelli, bulunabilecek en mükemmel malzemeleri kullanan büyük bir ustaydı; boyayı

kat kat sürerek olağanüstü bir ton ve parlaklık etkisi yarattı.

► **İDEAL GÜZELLİK** Botticelli, ister mitolojik, ister dinsel temalı olsun, bütün resimlerinde belirgin bir güzel kadın tipini yansıttı. –Bakire Meryem de *Venus*ü de aynı kalıptan çıkmış gibidir. Altın sarısı saçlar, fildişi gibi ten, vakur bir zarafet, sanatçının çizdiği bütün kadınların ortak özelliğidir.

▼ **KABARTMA SÜS** Süslü ve stilize desenler Botticelli'nin çok hoşuna giderdi. Flora'nın çiçek desenli beyaz giysisi bir maskeli balo kıyafetinden esinlenmiş olabilir. Poliziano giysiyi "üzerine güller, çiçekler ve yeşillikler resmedilmiş" olarak betimledi. Giysinin kolumdaki yaldızlı, hafif kabarık motif, altın tozunu tutkalla karıştırarak elde edilen bir yöntemle yapılmıştır.

▲ **ÇİÇEK HALI** Tabloda fazla bir derinlik duygusu yoktur ve bu "çiçek halı" o tarihte Floransa'da çok popüler olan Flaman duvar halılarının yassı desenlerini andırır. Çiçekler üzerlerindeki ağırlıksız figürlerin altında ezilmezler.

▲ **İFADELİ ELLER** Botticelli büyük bir desen ustasıydı ve ifadelî el hareketleri figürlere şiirsel bir zarafet katardı. Bu tabloda *Güzeller*'den ikisinin elleri zarif bir hareketle başlarının üzerinde birleşiyor.

Leonardo da Vinci

Leonardo da Vinci

D VİNCİ, 1452; Ö AMBOİSE YAKINLARINDAKİ CLOUX, 1519

Leonardo bugün sanat kadar bilimi de kapsayan çeşitli yetenekleriyle tanınır. Oysa bilimsel çalışmalarının büyük bölümü yüzlerce yıl defterlerinde saklı kaldı ve çağdaşları onu öncelikle ressam olarak tanıdı. Sürekli olarak yeni alanlara ilgi duyduğu için resim alanındaki ürünlerinin sayısı azdır (hatta bir kısmı yarım kaldı), böyle olmasına karşın onun sanatı çok etkili oldu. Leonardo, 15. yüzyıl İtalyan resminin karakteristik özelliği olan çizgilerin ve dekoratif ayrıntıların vurgulanmasından uzaklaşan Yüksek Rönesans üslubunun en büyük yaratıcısı olarak kabul edilir. Başka hiçbir sanatçı ayrıntıları Leonardo kadar incelik ve ustalıkla işleyemediği halde, onun önemi ayrıntıların biçimin görkemi ve atmosferin bütünlüğü ile kaynaştırılmasından kaynaklandı. Bunu da ışık ve gölge kullanımındaki ustalığıyla başardı.

Leonardo zaman zaman yerleşik düzenden uzaklaştıysa da, meslek hayatı daha çok Floransa ile Milano'da geçti. Son yıllarını Kral I. François'nın onur konuğu olarak Fransa'da geçirdi. Leonardo daha ölmeden efsaneleşen nadir sanatçılardan biriydi.

► **Cebrail'in Müjdesi** Bu tablonun hangi koşullarda yapıldığı hakkında bilgi yoktur, ama Leonardo'nun günümüze kalmış olan ve Verrocchio'nun yanındaki çiraklık sürecini tamamladıktan sonra tek başına yaptığı ilk resimlerden biri olduğu varsayılır. Meleğin (kuş kanatlarını model almış gibi görünen) kanatları ve yakın gözleme dayanan botanik ayrıntılar, sanatçının bilime olan merakını gösterir. ~1472-75, ahşap üzerine tempera, Uffizi, Floransa, İtalya

YAŞAMÇİZGİSİ

1452 Floransa yakınlarındaki Vinci kasabasında doğdu

~1472 Verrocchio'nun yanındaki çiraklık sürecini tamamladı

~1482 Milano'ya taşınarak, Duka Ludovico Sforza'nın himayesinde çalıştı

~1495-98 Son Yemek tablosunu yaptı

1499 Milano Fransızların eline geçince şehri terketti

1500-08 Çoğunlukla Floransa'da çalıştı

~1503-05 Mona Lisa'yı yaptı

1508-13 Milano'da yaşadı

1513 Roma'ya taşındı

1516-17 I. François'nın daveti üzerine Fransa'ya taşındı

1519 67 yaşında öldü

▼ Karışık Saçlı Kadın Baş (La Scapigliata)

Başarıyla gerçekleştirilmiş olan bu etüdün kimi temsil ettiği bilinmiyor. Leda portrelerindeki yüz çizgilerini andırmakla birlikte bir Madonna başı da olabilir. ~1508, pano üzerine guaj, 27x21 cm. Ulusal Galerisi, Parma, İtalya

“Yapıtlarımın olması gereken niteliğe ulaşamayışı, hem Tanrı'nın hem insanlığın gücüne gitti.”

LEONARDO DA VINCI

▲ **Bir defterden teknik çizim** Leonardo tarih boyunca öğrenmeye en meraklı insan olarak tanınmıştır. Defterleri mühendislik projelerinin ve icatların teknik çizimleriyle ve ayrıntılı anatomik çizimlerle doludur. Sağdan sola yazdığı için yazıları ancak aynadan okunabilir. Keten kâğıt üzerine sepya, Galleria dell'Accademia, Venedik, İtalya

YAKINplan

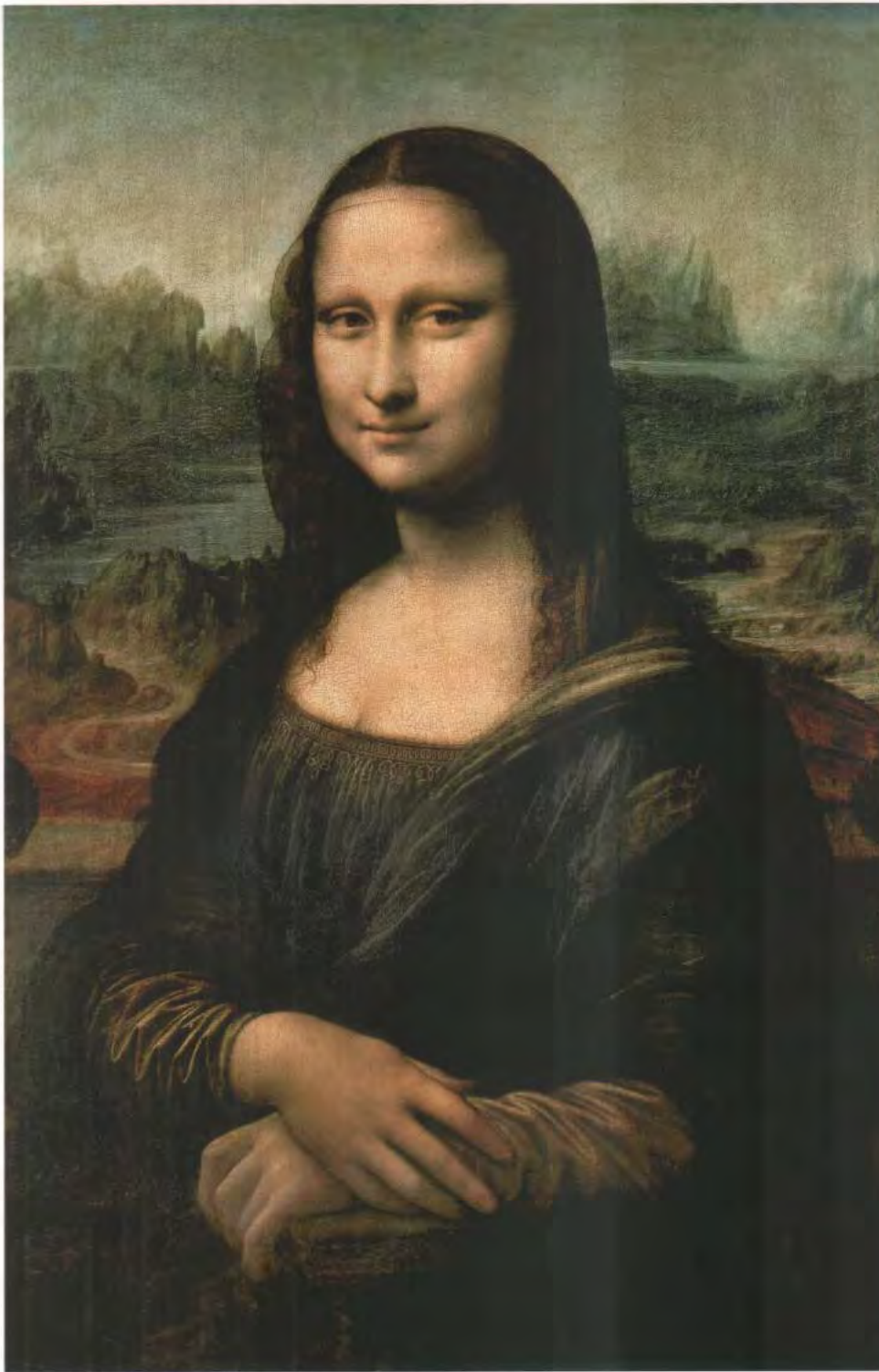

HAREKETLERİN BAĞLANIŞI

Aışlagelmışin aksine Leonardo çocuk İsa'yı Kutsal Bakire'nin ayaklarının dibine oturtmuş ve Bakire'nin elini çocuğun üstünde çizmiştir. Melek koruyan bir tavırla kolunu İsa'ya dolamış, İsa da Bakire'nin öteki elinin altından uzanan Aziz Yahya'yı kutsayan bir hareketle elini kaldırmıştır. Böylelikle bütün figürler el hareketleriyle birbirlerine bağlanmıştır.

◀ **Kayalıklardaki Madonna Kutsal Bakire, İsa, çocuk Yahya ve bir melek piramit formunda konumlanır.** Aışılmamış mağara dekoru, Leonardo'nun kayalara ve suya düşkünlüğünü göster. Bu düşkünlük de Leonardo'nun doğum yeri olan, bir nehir yamacındaki Vinci kasabasından kaynaklanır. ~1483-85, panodan dönüştürülmüş tuval üzerine yağlıboya, 199x122 cm. Louvre, Paris, Fransa

▲ **Mona Lisa (La Gioconda)** Bu tablo artık o kadar ünlü ki, Leonardo'nun çağdaşlarına nasıl yeni ve farklı geldiğini hayal etmek zor. Ellerin üst üste duruşuyla verilen pozun dingin natüralizmi ve ifadenin gizemli yumuşaklığı, kendisinden önceki portrelerin sert ifadeli görünmesine yol açmış olmalı. Fondaki gizemli manzara da 15. yüzyıl portrelerinin karakteristik düz fonundan çok farklı. -1503-05, pano üzerine yağlıboya, 77x53 cm. Louvre, Paris, Fransa

YAKINplan

MONA LISA'NIN GÖZÜ Gözlerin ifadesi izleyiciyi şaşırtarak, ağzın hafifçe bükülüşüyle bütünleşir. Ağzın köşelerindeki ton değişikliği yumuşak ve gerçeğe uygundur.

"GİZEMLİ" TEBESSÜM

Leonardo'nun *stumato* (tonların yumuşak biçimde kaynaşması) yöntemi, Mona Lisa'nın dudaklarının kenarının "eriyip" ten rengine karışmasını sağlayarak ünlü gizemli tebessümü gerçekleştirmiştir. *Stumato* sadece bir teknik yöntem değil, aynı zamanda formları ya da insanların ifadelerini kesin çizgilerle sınırlamayan şiirsel bir araçtır.

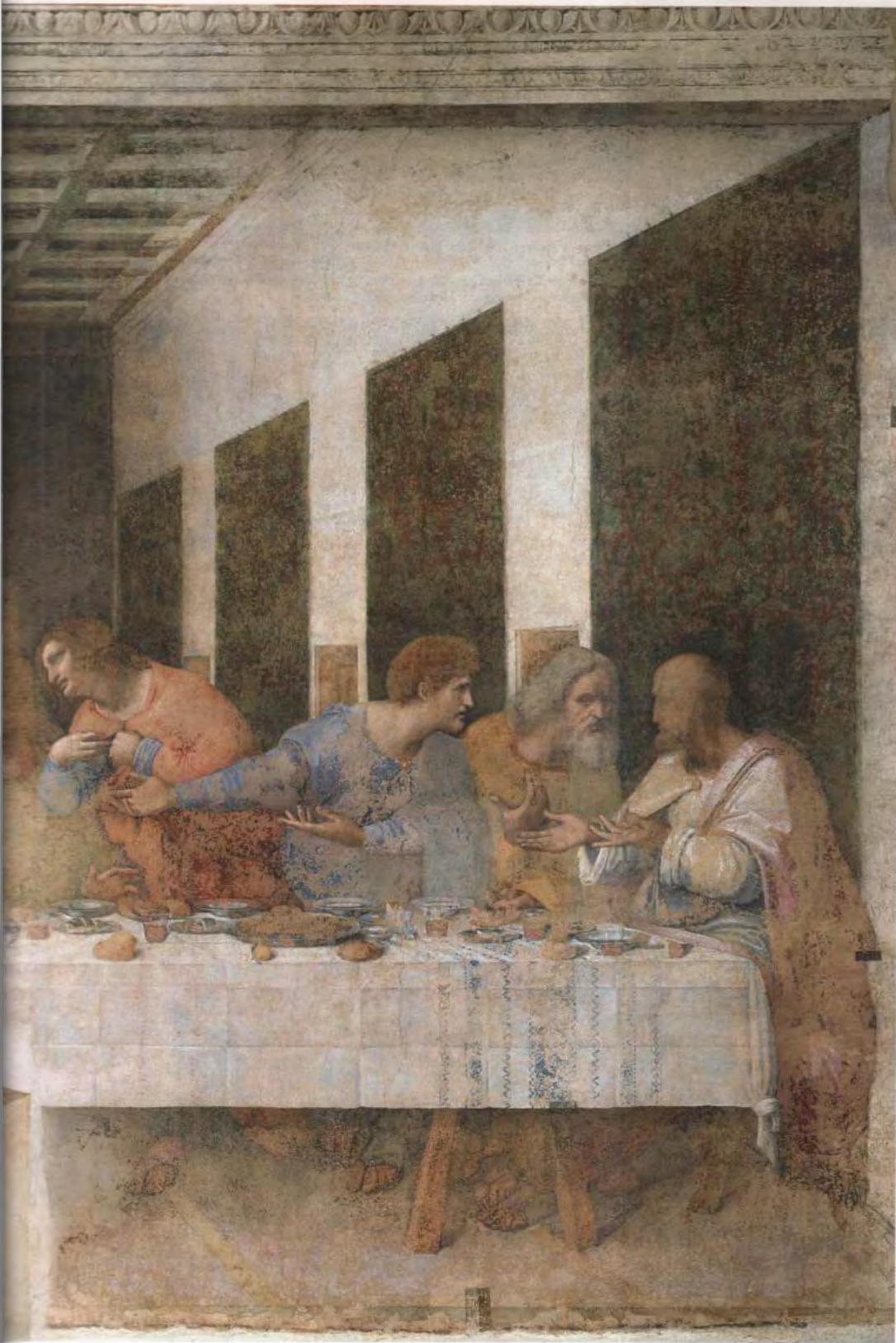
▲ Kakımlı Hanımefendi (Cecilia Galleani)

Ludovico Sforza'nın metresi, yeni bir yaklaşımla dörtte-üç cepheden çizilmiştir. Birisi, belki de Sforza o anda odaya girmiş de kadın dönüp ona bakıyormuş gibidir. Kakım sağlığın simgesiydi. -1490, ahşap üzerine yağlıboya, 55x40 m. Czartoryki Müzesi, Krakov, Polonya

Son Yemek *Leonardo da Vinci*

-1495-98, alçı üzerinde deneysel teknik,
460x880 cm. S. Maria delle Grazie Manastırının
yemekhanesi, Milano, İtalya ►

YAKINplan

Son Yemek Leonardo da Vinci

Leonardo'nun Milano'daki hamisi, Duka Ludovico Sforza, Duka'nın aile şapelinin de bulunduğu S.Maria delle Grazie Dominiken Manastırının yemekhanesini dekore etme görevini sanatçıya verdi. Duka'nın arması tablonun üzerinde yer alır. Duvar resmi Leonardo'nun yaklaşık üç yılını aldı. Duka'nın bu gecikmeden tedirgin olmasına karşın, Leonardo kimi zaman tek bir fırça darbesi vurmadan saatlerce iskenlenin üzerinde dikilip resme bakıyordu. Tablo biter bitmez büyük ün yaptı ve Peter Paul Rubens (Sf.224) dahil pek çok ressam tarafından kopya edildi. Ne yazık ki 17. yüzyıla gelindiğinde resim bakımsızlıktan öylesine harap durumdaydı ki, keşişler duvarın tam ortasından bir kapı açmakta sakınca görmediler. Yemekhane 2.Dünya Savaşı'nda bombardımanlardan yerle bir oldu, ama bir tek kum çuvallarıyla korunan duvar yerinde kaldı.

Kompozisyon

Başka hiçbir sanatçı, figürleri dramatik ve görsel bir inandırıcılıkta kompozisyona yerleştirmeyi Leonardo gibi başaramadı; bu tablo da onun bu ustalığının en güzel örneğidir. Havarilerin hepsi farklı pozlardadır, ama merkez figür olan İsa'nın iki yanında uyumlu gruplar oluşturulur. Sanat tarihçisi Kenneth Clark bu grupları, "tek bir denge noktasıyla birleştirilip konumlandırılan iki dinamik kütle" diye tanımlar. İsa'nın başının üzerine hale yerleştirmek yerine İsa'nın kutsallığını değil, insanlıcı yanını öne çıkaran bir "pencere" ve ardında kır görüntüsü resmedilmiştir. Bu gerçeklik duygusunu da pekiştirir.

► **DOĞRUSAL PERSPEKTİF** Leonardo arkada giden dekoratif panolarla tavanı giderek alçalıp duvarları birbirine yaklaştırarak yemekhanenin perspektifini devam ettirir. Gerçek mekân yansımaları öylesine güçlüdür ki, keşişler İsa ile birlikte "baş masa" da oturdukları duygusuna kapılmış olmalılar.

▲ **MERKEZDEKİ ÜÇGEN** İsa iki yana açılmış kollarıyla bir üçgen oluşturur. Havarilerin hareketleri, izleyicinin bakışını İsa'ya yönlendirir. İsa'nın giysisinin sıcak ve soğuk renkleri, havarilerin kıyafetlerine de yansır.

▲ **SİMETRİ VE DÜZEN** Havariler, geleneksel çizgisel konumlanma yerine üçlü gruplar halinde. Gruplar kompozisyon bağlamında ve psikolojik olarak birbirlerine bağlıdır. İsa'nın sükûnetinin tersine, havariler şoke olmuş bir halde ani hareketler yaparlar.

GÜNE dair

GELENEĞİ YIKMAK

Son Yemek freski, rahiplerle rahibelerin sofrası başındaki İsa ve havariler tasvirinin önünde yemek yedikleri yemekhane için çok uygundu. Leonardo'nun Yahuda'yı da öteki havarilerin yanında resmetmesine karşın, başka sanatçılar onu ayrı yere oturturlar.

Son Yemek Andrea della Castagna (~1445-50) S. Apollonia'daki bu fresk gibi erken Rönesans tasvirlerinde havariler bir sıra halinde Yahuda'nın karşısında otururlar.

Teknikler

Leonardo fresk tekniğinin sınırlılığından hoşlanmıyordu; bu teknik sanatçının hızla bir tek alan üzerinde çalışarak bütün gün ıslak alçıyla uğraşmasını gerektiriyordu. Oysa Leonardo yağlıboya yaptığı gibi ağır ağır ve inceliklerle çalışmak istiyordu. Bu nedenle –tam formülü bilinmeyen- yağla inceltilmiş tempera benzeri bir boya kullandı, ama bu boya daha Leonardo'nun sağlığında bozulmaya başladı. Elli yıl sonra neredeyse görünmeyecek durumdaydı. Resim, sonuncusu 1980-99 arasında olmak üzere birkaç kez restore edildi.

▲ **POZ VERME** Işık ve gölge uygulaması, İsa'nın açılmış parmaklarına gerçekçi bir görünüm vererek hareketin ifade ettiği acıyı vurgular. Toprak bazlı boyalardan yapılan ten rengi tonları giysilerde kullanılan güçlü renklerden daha uzun ömürlü oldu.

▲ **BİR HAVARİ İÇİN ETÜT** Leonardo her havari için uygun yüz ifadesini yakalamak için çeşitli etütler yaptı. Amacı, hareketler ve mimiklerle "insan ruhunun niyetini göstermek"ti.

▲ **BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ YÜZ** Leonardo (soldaki) etüt gibi çizimlere dayanarak Havarî Jude için yağlı birinin kır saçını ve çukura kaçmış gözlerini resmetti. Gerçek fresk tekniğinde ana karakterlerden birinin başını yapmak genellikle bir gün sürüyordu ve sabah duvarın sadece o bölümüne alçı sürülüyordu. Leonardo olumsuz sonuçlar doğuran bu sınırlamayı teslim olmayı istemiyordu.

Hikayesi

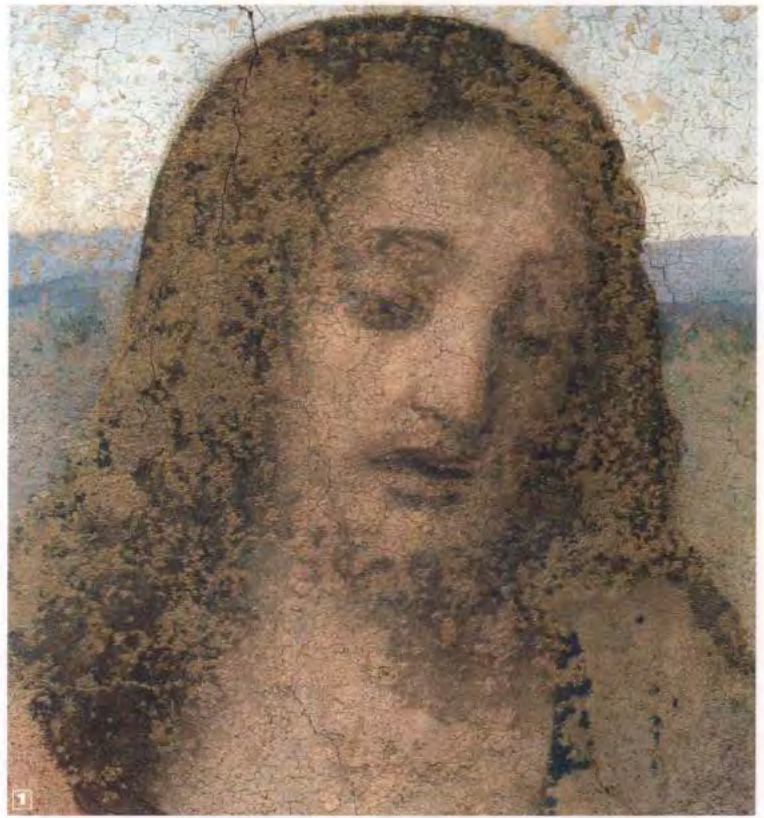
Son Yemek, Yeni Ahit'te İsa'nın tutuklanmadan önce Kudüs'te 12 havarisiyle yediği son yemek olarak geçer. Leonardo, İsa'nın içlerinden birinin kendisine ihanet edeceğini söylediği ve havarilerin dehşete düştüğü anı tasvir

eder. Havarilerin tasvir gelenekleri -örneğin Yuhanna genç, uzun saçlı, sinekkaydı traşlı, hafifçe efeminedir; Petrus kısa, kıvrık, kır saçlı ve mavi pelerinlidir- içinde Leonardo onlara psikolojik bir derinlik de katar.

▲ **HAVARİLER** Soldan sağa 12 havari şöyle sıralanır: Bartelemi, Alphaeus'un oğlu Yakup (Küçük Yakup) ve Andreas; Yahuda, Petrus, Yuhanna, Thomas, Zebede'nin oğlu Yakup (Büyük Yakup) ve Filip; Matta, Jude ve Partizan Simon.

► **İSA** İsa'nın yüzünün klasik güzelliği ve dinginliği, şaşkınlığa düşen ve duyduklarına inanamayan havariler arasında düzeni ifade de. Yere bakan gözleri ve hafifçe aralık ağzı, kaderini kabullenişin ifadesidir.

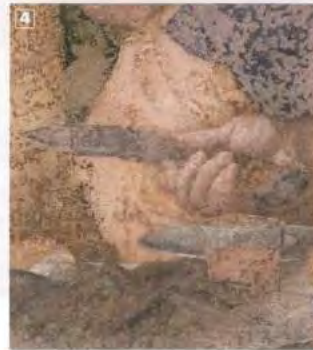
“Ve yemeklerini yerlerken O dedi ki: Amin, size söylüyorum, **içinizden biri bana ihanet etmek üzere. Ve çok tedirgin olan herkes sormaya başladı: O ben miyim efendim?**”

MATTA 26:21-22, İNCİL

▲ **FİLİP VE MATTA** Filip umutsuzluk içindeyken, attı sağdaki havailerden güç almaya çalışır. Aynı gruplarda olmalarına karşın, Matta'nın hareketi ikisini birleştirerek İsa'ya yönelen negatif alanlı bir başka üçgen oluşturur. Aslında havailerin giysileri metal sofa takımlarına yansıyor, ne yazık ki bu incelik artık tamamen kayboldu.

◀ **PETRUS, YAHUDA VE YUHANNA** Ortada oturan Petrus, (kısa bir süre sonra bir Romalının kulağını kesmekte kullanacağı) bir bıçakla öne doğru hamle yapar ve Yuhanna'ya bir şey söyler; Yahuda'yı öne itip resimde ışık almayan tek yüz olarak gölgeye sokar. Yahuda tuzluğu devirir, bu kötü bir olaya işaret eder. İfadesi az olan tek havari odur. Yuhanna hayal aleminde gibidir. Daha sonra Vahiyler Kitabını yazacaktır.

Michelangelo Buonarroti

Michelangelo Buonarroti

DAREZZO YAKININDAKİ CAPRESE, 1475; Ö ROMA, 1564

Michelangelo'nun görkemli kariyeri yaklaşık 75 yıl sürdü ve o sürenin büyük bölümünde Avrupa'nın tartışmasız en büyük sanatçısı olarak çağdaşı sanatçıların hayranlık ve saygısını kazandı.

Michelangelo kendisini öncelikle heykeltıraş olarak tanımlasa da, aynı derecede büyük bir ressam, teknik resim ustası ve mimardı. Sanatçının meslek yaşamı, daha çok Medici ailesi için çalıştığı Floransa ile başta Sistine Kilisesi'nin bezemeleri ve San Pietro Kilisesi'nin yeniden yapımı olmak üzere Papalık siparişlerini gerçekleştirdiği Roma'da geçti.

Michelangelo hem resim hem heykel dalında çıplak insan figürünün tasvirindeki olağanüstü ustalığının yanı sıra yapıtlarında kendi dindarlığını yansıtan yoğun bir tinselliği de canlandırdı. Hemen hemen bütün çalışmalarında son derece ciddi konuları, insanüstü bir güzellik ve görkemle işledi; süslemecilikle ilgilenmedi. Büyük ününe rağmen tamamen dine ve sanata adanmış çok mütevazı bir yaşam sürdü ve yılmadan çalıştı (Bir çağdaşının belirttiğine göre, zaman kaybetmemek için botlarını çıkarmadan uyurmuş). Michelangelo'nun yapıtlarını yalnızca çağdaşlarını değil, daha sonraki sanatçı kuşaklarını da büyük ölçüde etkiledi.

YAŞAMÇİZGİSİ

1475 Caprese'de ikinci derece soyluluk unvanı taşıyan Floransalı bir ailenin çocuğu olarak doğdu

1488 Ghirlandajo'nun yanında fresk resmi eğitimi aldı

1489 Lorenzo de' Medici Ailesine katıldı

1501-04 Floransa şehri için David heykeli yaptı

1505 Papa II Julius'un anıt mezarı için heykeller yapmakla görevlendirildi

1508-12 Sistine Kilisesi tavanındaki fresk resimlerini yaptı

1534 Roma'ya yerleşti

1536-41 Sistine Kilisesi'nin mihrap duvarına Last Judgement (Kıyamet) freskini yaptı

1546 Roma'daki San Pietro Kilisesi mimarı olarak görevlendirildi

1564 88 yaşında öldü

▼ **Musa** Bu etkileyici figür, Papa II Julius'un mezarındaki heykel grubunun bir parçasıdır. Anıt mezarın siparişi 1505'te verildi, başlangıçta çok büyük boyutlu olarak planlanan mezar 1545'te tamamladığında boyutları küçültülmüştü. ~1513-15, mermer, yüksekliği 235 cm. Vincelli'deki San Pietro Kilisesi, Roma, İtalya

▲ **Pieta** Michelangelo ününü bu yapıyla kazandı. Eleştirilenler Maryem'in yetişkin oğlu olamayacak kadar genç göründüğünü söylediyince, Michelangelo insanları yaşlandıran günahırtı diye cevap verdi. 1498-99, mermer, yüksekliği 174 cm. San Pietro, Vatikan

► Kutsal Aile (Doni Tondo)

Michelangelo'nun bilinen tek tamamlanmış pano tablosudur. Resim Floransalı zengin bir dokumacı olan Agnolo Doni tarafından sipariş edildiği için "Doni Tondo" adını taşır. (Tondo İtalyanca yuvarlak anlamına gelir ve dairesel resimler bu adla tanımlanır). Michelangelo her ne kadar ressam olmadığını iddia etse de bu tablonun sadece verniği bile onun ustalığını kanıtıyor. Çerçeve özgündür ve büyük olasılıkla sanatçı tarafından tasarlanmıştır. ~1503-04, pano üzerine yağlıboya, çapı 120 cm. Uffizi, Floransa, İtalya

► **David** İncil kahramanlarından David'in bu devasa heykeli, kuvveti ve harekete geçme gücüyle yeni kurulan Floransa Cumhuriyeti'ni simgelemek amacıyla yapıldı. 1501-04, mermer, yüksekliği 5.18 m. Accademia Galerisi, Floransa

YAKINplan

ANATOMİK KUSURSUZLUK

Michelangelo kas sisteminin nasıl çalıştığını kavramak ve insan gövdesini gerçeğe uygun tasvir edebilmek için kadvraları teşhîh ederdi.

HAREKETE HAZIR Damarları çok gerçekçi olan el, David'in dev Calüt'u öldüren taşı fırlatacağı sapını tutuyor. Elini döndürüp nişan almaya hazır bir duruşu var.

◀ **Adem'in Yaratılışı** Tanrı, Adem'i kutsal yaşam kıvılcımlarıyla tutuştururken, ikisinin parmakları arasındaki açıklık beklentiyi yükseltiyor. Salonun 20 m. aşağıdaki zemininden bakılınca rahat seçilebilmesi için çizgiler belirgin ve net. 1511, fresk, Sistine Kilisesi tavanı, Vatikan

GÜNEdair

ROMA'NIN YAĞMALANMASI 1527'de Kutsal Roma İmparatoru V.Karl'ın askerleri Roma'yı yağmalayıp şehirdeki hazinelerin çoğunu parçaladılar ya da çaldılar. Bu olaydan sonra Michelangelo'nun gençliğindeki özgüveni, hümanist dünya çöktü ve yerini Karşı-Reformasyona bıraktı. Michelangelo'nun Sistine Kilisesi mihrap duvarındaki Kiyamet tablosu, yaşam biçimini değiştiren bu olaydan sonra yapıldı.

Papa VII Clement, V.Karl tarafından kuşatılıyor

◀ **Sistine Kilisesi Michelangelo** Sistine Kilisesi tavanındaki freskleri yapmak için, dört yıl boyunca, hiç yardımcısı olmadan, iskelenin üzerine yatarak rahatsız bir pozisyonda çalıştı. Yaklaşık 300 figürü tamamladığında il divino (kutsal) Michelangelo diye selamlandı. Ama dip duvardaki The Last Judgement "müstehcen" çıplak figürler olduğu gerekçesiyle sert eleştiriler aldı ve 1563'te Trent Meclisi (Bkz. sf. 199) tarafından sansür edildi. Tavan freskleri 1508-12, dip duvar freski 1536-41, tavan 13,75x39 m. Roma, İtalya

▲ Cennetten Kovuluş

Michelangelo, Adem ile Havva hikâyesindeki iki olayı birleştiriyor. Resmin solunda, yılan Adem'le Hava'yı bilgi ağacındaki meyveyi yemeye ikşirtiyor, resmin sağında da Tanrı'ya itaatsizlik ettikleri için cennetten kovuluyorlar. 509-10, fresk, Sistine Kilisesi tavanı, Roma, İtalya

“Fırçadan sıçrayanlar yüzümde bir tabaka oluşturuyor... Ben ressam değilim.”

MICHELANGELO'NUN, SİSTİNE KİLİSESİ TAVANINA RESİM YAPMAKLA İLGİLİ SÖZÜ.

Rafaello

Otoportre

D URBİNO, 1483; Ö ROMA, 1520

Leonardo ve Michelangelo Yüksek Rönesans'ın büyük yenilikçileri olarak tanınırken, o döneme egemen olan triumviranın üçüncü üyesi Rafaello, başkalarının fikirlerini geliştirip olağanüstü zarif bir bütünde birleştiren büyük bir sentezciydi. Sanatının dengeli yapısı sanatçının kişiliğini de yansıtır, çünkü kalabalıktan kaçan ve çeşitli saplantıları olan Leonardo ve Michelangelo'nun aksine, Rafaello'nun sosyal yanı ve çekiciliği güçlüdür. Sosyal etkinliklerden geri kalmamasına karşın çok çalışkan olan Rafaello kısa ömrüne çok sayıda ve birçok türde yapıt sığdırdı.

Rafaello çok genç yaşta çok başarılı bir kariyer yaptı: Daha 17 yaşındayken bağımsız çalışmaya başladı, 25 yaşında da Papa II. Julius onu Roma'ya çağırdı. Ömrünün geri kalan bölümünde daha çok papalığın büyük projelerinde görev aldı. Yapıtlarının çoğu dinsel konulardaydı, ama aynı zamanda ileri gelen portre ustalarından biri ve mimardı. Onun çalışmaları yüzyıllar boyu başka sanatçılara örnek ve esin kaynağı oldu.

YAŞAMÇİZGİSİ

1483 Ressam Giovanni Santi'nin oğlu olarak Urbino'da doğdu

1500 Bağımsız bir usta olarak çalışmaya başladı

-1502 Erken dönemini en çok etkileyen Perugino ile birlikte çalıştı

1504-08 Zaman zaman çalıştığı Floransa'da Leonardo ve Michelangelo'dan etkilendi

1508 II. Julius için çalışmak üzere Roma'ya taşındı

-1512-14 Sistine Madonnası'nı yaptı

1514 Roma'da San Pietro Kilisesinin mimarı olarak görevlendirildi

1520 Roma'da öldü

◀ Agnolo Doni'nin portresi

Rafaello'nun Leonardo'nun yapıtlarından etkileneceği, bu portrede belirgindir. Resmin kompozisyonu, hatta ellerin duruşu bile Mona Lisa'yı çağırıştır, sadece buradaki gökyüzü güneşli, hava açıktır. -1505-06, ahşap üzerine yağlıboya, 63x45 cm. Pti Sarayı, Floransa, İtalya

▲ Atina Okulu

Bu tablo, Rafaello'nun II. Julius'un verdiği görevle Vatikan'da çalışırken birinci salona yaptığı en ünlü resimdir. Bu salon muhtemelen kütüphane olarak planlandı, Rafaello da bu amaca uygun olarak antik çağın en büyük bilginlerinden bazılarının bu hayali toplantısını tasvir etti. -1509-11, Stanza della Segnatura (Segnatura Salonu), Vatikan, Roma, İtalya

YAKINplan

PLATON Bazı figürler, Rafaello'nun çağdaşlarından esinlenmiştir. Öğrencisi Aristoteles ile konuşan Yunan filozofu Platon'u temsil eden resmin merkezindeki ak saçlı, saygın figür, tıpkı Leonardo da Vinci'ye benzer.

HERAKLİTUS Filozof Heraclitus'u simgeleyen ön plandaki düşünen figür, Michelangelo'yu model almıştır. Rafaello Atina Okulu üzerinde çalışırken 1511'de Sistine tavanının ilk yansıma açılışını gördü ve bu figürü tavan yaratıcısına bir saygı gösterisi olarak resmine ekledi.

OTOPORTE Sağ tarafta astronom Zerdüşt ile coğrafyacı Batlamyus konuşuyorlar. Ellerinde birer küre var. Zerdüşt'ün küresi gökleri, Batlamyus'unki de yeryüzünü gösteriyor. Bakışları tablonun dışına, izleyiciye yönelen Rafaello da onları dinliyor.

“Leonardo da Vinci bize **cenneti vaat eder,** Raffaello ise bizlere cenneti sunuyor.”

PABLO PICASSO

◀ **Galatea'nın Zaferi (Etüt)** Klasik modeller Raffaello için önemliydi. Belli başlı yapıtlarında hem tek tek figürler hem de resmin bütünü için çok sayıda etüt yaptı. Kompozisyonun tatmin oluncaya kadar ufak değişikliklerle pek çok taslak çalıştı. Kağıt üzerinde kırmızı tebeşir, Ashmolean, Oxford, İngiltere

▼ **Galatea'nın Zaferi** Raffaello'nun deniz perisi Galatea'nın yüceltilişini tasvir eden bu tablosu, Maniyerizm üslubunun ifadeli figürlerinin habercisidir. -1511, fresk, 295x225 cm. Farnesina Villası, Roma, İtalya

YAKINplan

DAİRESEL VURGU Resmin alt bölümündeki figürlerin yukarıya kaldırılmış kolları, üst bölümdeki meleklerin oluşturduğu yayı tamamlayan ve ortadaki Galatea figürünü çerçeveleyen bir armoni yaratır. Merkezdeki odaklanma, meleklerin oklarının yönelimiyle daha da pekiştirilir.

◀ Sistine Madonna'sı

Bu, Raffaello'nun en ünlü yapıtlarından biridir. İki yanında Aziz Sixtus ile Aziz Barbara'nın yer aldığı Kutsal Bakire kucağında Çocuk İsa'yı taşıyarak onu perdelerin arkasındaki bölümden gerçek dünyaya getiriyor. -1512-14, tuval üzerine yağlıboya 270x201 cm. Gemäldgalerie, Dresden, Almanya

YAKINplan

MELEK Yukardaki figürlerin ciddiyetiyle çelişen afacan ve çocuksu melek, bir taraftan korkuluğuna yaslanarak resmi izleyenler ile resimdeki mekân arasına mesafe koyar.

◀ İsa'nın Suret Değiştirmesi

Bu, Raffaello'nun tamamlayamadan öldüğü son büyük yapıtıdır. Resimdeki huzursuz hareket ve duygu, Yüksek Rönesans'ın dinginliğinden uzaklaşan ve Maniyerizmin habercisi bir özelliklidir. 1518-20, ahşap üzerine yağlıboya, 405x278 cm. Vatikan

GÜNEdair

KLASİK FELSEFE Rönesans'ın karakteristik özelliği olan hümanizm, klasik olan her şeye karşı hayranlık uyandırdı. Sanatçılar, antik Roma'nın sanatını ve mimarisini yeniden keşfettiler ve üslupları bundan çok etkilendi. Özellikle Raffaello klasik ressamların yaptıklarını çok beğeniyordu.

Aristoteles'in portresi, ressam Joos van Gent (-1475)

Andrea del Sarto

Otoportre

D FLORANSA, 1486; Ö FLORANSA, 1530

Yüksek Rönesans'ın büyük sanatçılarından olan Andrea, meslek yaşamının büyük bölümünü Floransa'da geçirdi. En çok etkilendiği sanatçılar Peder Bartolommeo, Rafaello ve Lenardo da Vinci'di. En iyi yapıtındaki klasik anıtları çağrıştıran figürler atmosferik bir çevreye konumlandırılmış ve renklerle canlandırılmıştır. Andrea'nın taslak desenleri yaşamı aynen ve doğrudan gözlemleme gücü nedeniyle hayranlık uyandırır. Ressam-biyografi yazarı Vasari (Bkz. Sf.178) onu "yanlış olmayan ressam" diye tanımlar. Onun yapıtları 16.yüzyıl sonlarında Maniyerizm'den hoşnut olmayan Toskanalı sanatçıların gözünde büyük önem kazandı.

YAŞAMÇİZGİSİ

1486 Bir tezinin oğlu olarak doğdu.

1493 Piero di Cosimo'nun çirafı oldu

1507-1526 İlk büyük işi olan 12 fresklik sipaşı aldı

1508 Ressam Franciabigio ile ortak atölye açtı

-1511 Muhtemelen Roma'ya gitti

1513-14 SS Annunziata Kilisesi için Kutsal Bakire'nin Doğuşu'nu yaptı

1518-19 Fransa'da çalıştı

1530 Vebadan öldü

«Elinde Petrar'ın Şiir Kitabı Olan Hanımefendi

Andrea'nın yaşlılık döneminde yaptığı bu tablo o dönemdeki üslubunun dolaysız ifadesini ve ustalıklı fırça darbelerini yansıtır. -1528, pano üzerine yağlıboya, 87x69 cm. Uffizi, Floransa, İtalya

▼ **Müjde** Bu alışılmamış kompozisyonunda resmin merkezinde klasik yıkıntılar yer alırken, hareket iki yana kaydırılmıştır. 1512, pano üzerine yağlıboya, 182x181 cm. Pitti Sarayı, Floransa, İtalya

▼ **Harpilerin Madonnası** Bu yalın kompozisyonun tek farklı özelliği olan canlı renkler 1984'teki restorasyonla ortaya çıktı. Kanatlı Harpiller (mitolojide başı ve gövdesi kadına benzeyen kuş pençeli ve kanatlı yaratık) kaidenin üzerinde yer alıyor. 1517, pano üzerine yağlıboya, 207x178 cm. Uffizi, Floransa, İtalya

YAKINPLAN

RENK KONTRASTLARI

Madonna'nın giysisinin koyu pembesi, omzundaki şalın altın sarısı renginin kontrastıyla dengeleniyor. Kontrastın böyle çarpıcı bir şekilde uygulanması dikkati resmin merkezine çekiyor.

▼ **GÖLGEDE** Yumuşak ışıklı alanla ile gölgeler, gözün alanda içeriye ve dışarıya yönelmesini sağlıyor. Kutsal Bakire'nin arkasındaki gölgelerin içinden minik bir melek bakıyor.

Peder Bartolommeo

Peder Bartolommeo

D FLORANSA, 1472; Ö FLORANSA, 1517

Peder Bartolommeo, Floransa'da Yüksek Rönesans resminin gelişmesinde önemli rol oynadı. Cosimo Rosselli'nin atölyesinde öğrenci olan Bartolommeo, burada Piero di Cosimo ve daha sonra birlikte stüdyo açacağı Mariotto Albertinelli ile tanıştı.

Bartolommeo, Leonardo'nun Venedik sanatının karakteristik özelliği olan parlak ışığı ve canlı renkleri elde etmek için ışık ve gölgeyi kullanışından etkilendi. *Chiaroscuro*'ya (ışık ve gölge) hakim olabilmek için kompozisyonu önce tek renkle boyuyor, sonra Leonardo'dan öğrendiği yöntemle renkleri tabaka tabaka ekliyordu. *Sacre Conversazioni* (Kutsal Söyleşi) tablosundaki figürler kıpırtısız durma yerine durumlara ve birbirlerine tepki verirler.

Bartolommeo rahip ve vaiz Savonarola'nın müridiydi ve 1501 yılında kendisi de Dominiken rahibi oldu. Floransa dışından da etkileneceği kişileri tanıma fırsatı buldu; büyük olasılıkla 1504'te Floransa'ya gelen Rafaello ile tanıştı; 1508'de Venedik'e, 1513'te Roma'ya gitti.

YAŞAMÇİZGİSİ

1485 Delikanlık çağında

Rosselli'nin çirafı oldu

1501 Dominiken mezhebine girdi

ve Peder Bartolommeo adını aldı

1509-13 San Marco Manastırında

Albertinelli ile ortak atölye kurarak

birlikte çalıştı

1517 Floransa'da öldü

▼ Sienalı St.Catherine ile Azizlerin Mistik Evliliği

Floransa'daki San Maro Manastırı için yaptığı bu tablo arka plandaki mimarinin görkemi ve figürlerin gerçeğe çok uygun yerleşimi ile hayranlık uyandırır. 151, pano üzerine yağlıboya, 257x228 cm, Louvre, Paris, Fransa

YAKINplan

ST. CATHERINE Arkası izleyiciye dönük olarak diz çöken Siena'lı St.Catherine, Dominiken mezhebine özgü beyaz giysiyi giymiş. Çocuk İsa ona yüzük veriyor. En sağda adası İskenderiyeli St.Catherine yer alıyor.

◀ Merhametli Madonna Tablosu İçin Yapılmış Erkek ve Kadın Etüdü

BARTOLOMMEO siyah tebeşir kullanımında öncülük yaptı, bu malzeme desende açık ve koyu tonları uygulamasını sağlıyordu. -1515, kâğıt üzerine tebeşir, Uffizi, Floransa, İtalya

Dosso Dossi

Otoporte

D MIRANDOLA?, -1485; Ö FERRARA, 1542

Dosso Dossi adıyla tanınan Giovanni Francesco

Luteri'nin gençlik dönemi hakkında fazla bilgi yoktur.

Ama 1513'te Este ailesinin Ferrara'daki görkemli sarayında olduğu biliniyor. Meslek yaşamının büyük bölümünü Ferrara Dukaları için çalışarak geçiren sanatçı, çoğunlukla kardeşi Battista ile birlikte dinsel imgeler, mitolojik konular, portreler ve peyzajlar yaptı. Dosso'nun bazı yapıtları karmaşık temaları ve alegorik göndermelerle eksantrik bir nitelik taşır. Resimleri Giorgione'nin şiirlerinden ve Tiziano'nun zengin renklerinden etkilennmiştir. Yapıtlarını çizgisel bir mizahla imzalar, "D" harfinin yanına bir kemik çizirdi (Osso: İtalyanca kemik).

▲ **Apollon ve Defne** Tanrı Apollon müzikle uğraşırken arka planda onun ilgisinden kaçan Defne ağaca dönüşüyor. -1525, tuval üzerine yağlıboya, 191x116 cm. Borghese Galerisi, Roma, İtalya

GÜNEdair

KLASİK İDEAL Yüksek Rönesans sanatçıları güzel ve uyumlu yapıtlar yaratmaya çalıştılar. Her şey zorlamadan uzak ve doğru görünmeli, çarpıcı renkler ya da sert ton farklılıkları olmamalıydı. Mimaride Bramante'nin Tempietto'su, altın oranı, sade formları ve Dor üslubundaki ağırbaşlı görkemiyle klasik idealin en güzel örneğidir.

Tempietto (Küçük mabet) Montorio San Pietro Kilisesi, Roma. Tasarım Donato Bramante, -1501-12

Correggio

Sanatçısı bilinmiyor

D CORREGGIO, 1489?; Ö CORREGGIO, 1534

Yaratıcı buluşları ve teknik bilgisi olan Correggio Parma'da ve dolaylarında yaşıyorsa da Floransa, Roma ve Venedik'teki sanatsal gelişmelerden haberdardı. İlk dönemdeki yapıtları Mantegna'nın etkisini yansıtan ert doğrusal nitelikteydi, ama çok geçmeden Leonardo'nun ünlü sfumato (ton ve renklerin yavaş yavaş açılması ya da koyulaşması) yönteminde ustalaştı. Mantegna'dan öğrendiği illüzyonizm de üslubunu etkiledi. Correggio'nun yapıtları başlıca üç kategoride yer alır: Freskler, mihrap arkalıkları ve mitolojik tablolar. Üzerine resim yaptığı mimari düzlemleri gözden kaybetmek için figürlerin boyunu aşın ufaltarak ve buna benzer başka resim tekniklerini kullanarak fresklerinde baş döndürücü yanılsamalar yaratmakta ustaydı. Parma Katedrali'ndeki *Kutsal Bakirenin Semaya Yükselişi* tablosunda Meryem gerçekten de semaya doğru kubbeden dışarıya süzülüyormuş gibi görünür. Correggio ayrıca çok sayıda büyüleyici nü'ler de yaptı.

► Madonna ile Çocuk, Meleklerin Yanında

Correggio bu tablo gibi pek çok ufak boy resim yaptı. Yavru melekler ile müzik yapan melekler Madonna ve Çocuk temalı bu etüde eğlenceli bir hava veriyor. ~1510-15, pano üzerine yağlıboya, 20x16 cm. Uffizi, Floransa, İtalya

► **İsa'nın Doğuşu** Correggio boyalarla ışık izlenimi yaratmakta çok başarılıydı. Resmin merkezindeki Bakire oğlundan yayılan nurun aydınlığına bulanırken, eşliğinde ayakucundaki genç kadın kamaşan gözlerine elini siper ediyor. 1522-30, ahşap pano üzerine yağlıboya, 256x188 cm. Gemädegalerie Alte Meister, Dresden, Almanya

YAŞAMÇİZGİSİ

1489? Adını aldığı Correggio kentinde doğdu

1514-15 Günümüze kalmış en eski yapıtı: Correggio'daki S.Francesco Kilisesi'ne yaptığı *St.Francis Bakiresi*

~1519 Parma'ya taşınır. S.Paolo Benediktin manastırının fresklerini yaptı

1522 Parma Katedrali fresklerinin yapımını üstlendi

1522-25 Parma'daki S.Giovanni Evangelista Kilisesinde bir dizi göz aidatıcı fresk yaptı

1534 Corregio'da öldü

YAKINplan

YAĞLIBOYA USTALIĞI

Corregio "renklere dokunmak"taki son derece incelikli yöntemiyle yumuşak ve parlak ten tonları yaratıyordu. Bakire'nin yanaklarındaki pembelik, boya tabakalarının tonlarını değiştiren saydam cilayla yapılmıştı.

▼ **Jüpiter ve İo** Tanrı Jüpiter, utangaç peri lo'yu baştan çıkarmak için gri bir bulut kılıfına büründü. Sadece yüzü ve eli görünüyor. Correggio, Parma'daki kubbelere yaptığı resimlerde ömeklediği, saydam ve yumuşak olduğu için tasvirini zor olan bulutları resmetmekteki hünerini bu tabloda da gösteriyor. ~1530, tuval üzerine yağlıboya, 164x74 cm. Sanat Tarihi Müzesi, Viyana. Avusturya

YAKINplan

TESLİMİYET GESTUSU İo kendini Jüpiter'in kollarına bırakırken tam bir teslimiyetle başını arkaya atar. Correggio onun kendinden geçen ifadesini ve şehvet uyandıran inci rengindeki teninin çok iyi yakalamıştır. Jüpiter'in bulutun arasından görünen yüz çizgileri hayal meyal belirtilmiş ve gövdesinin olmayı lo'nun kanlı canlı varlığıyla kontrast oluşturmuştur.

Lorenzo Loto

D VENEĐİK, ~1480; Ö LORETO, 1556

Venedik'te doğan Loto, Giorgione, Palma Vecchio ve genç Tiziano'nun çağdaşı ve eksantrik alternatifiydi. Canlı ve özgün bir üslubu vardı -duygu dolu imgeler yaratmak ve 16.yüzyıl ortalarındaki yeni akımları ifade etmek için dinamik çizgileri canlı renklerle birleştirdi.

Lotto, Bergamo, Roma, Recanati ve Venedik gibi orta ve kuzey İtalya'nın çeşitli yerlerinde yaşadı ve çalıştı. Mıhrap panoları, dini resimler ve portreler yaparak bol para kazandı. 1538-1554 yılları arasında tuttuğu hesap deterleri kendisini himaye eden destekçilerini, klandığı malzemeleri ve çalışma yöntemlerini içerir. Lotto hiç evlenmedi ve son yıllarını Loreto'daki Santa Casa Manastırı'nda keşiş olara geçirdi.

► **Çarmıhı taşıyan İsa** İsa'nın ıstırabının büyüklüğü ve dehşeti bu yakın plan görünümünde açıkça görülüyor. 1526, tuval üzerine yağlıboya, 66x60 cm. Louvre, Paris, Fransa

▼ **Müjde** Bu dramatik tabloda, elinde bekâret simgesi bir zambak olan Cibrail'in beklenmedik gelişiyi şaşırın Meryem ve kedi görülüyor. ~1534-35, tuval üzerine yağlıboya, 166x114 cm. Civico Müzesi, Recanati, İtalya

Sebastiano del Piombo

D VENEĐİK?, ~1485; Ö ROMA, 1547

Sebastiano Venedik ve Roma'da çalıştı. İlk resimlerinde Venedikli Giovanni Bellini ile Giorgione'nin uyumlu çizgilerinin etkisi görülür. 1511'de Roma'ya taşındıktan sonra, onu sanat hamileriyle tanıştıran, siparişler almasını sağlayan ve kendisine çizimler veren Michelangelo'nun etkisinde daha sert, daha çarpıcı bir üslup geliştirdi.

Sebastiano çok sayıda önemli dinsel resim yaptı ve portre ressamı olarak da büyük ün kazandı. Önemli taslakların çiziminde Michelangelo'ya bağımlı olmasına karşın, renkli kâğıt üstüne siyah tebeşirle boyayıp yer yer beyaza boyayarak yaptığı resimlerde kendine özgü bir ustalığı vardı. Mesleğinin en parlak döneminde Roma klasisizmini Venedik'in canlı renkleriyle birleştirdi. Daha sonraki yapıtlarında ise donuk renkler canlı alanların öne çıkmasını sağlayan bir zemin oluşturdu. Sebastiano 1531'de Papalık mühürdarı oldu. Bu mühürler kurşundan yapılırdı. Kurşunun İtalyancası *piombo* sanatçının lakabı oldu.

▲ **Lazarus'un Dirilişi** Bu büyük mıhrap panosunu Kardinal Giulio de' Medici Narbonne katedrali için ısmırladı. Görevin Sebastiano'ya verilmesine, Michelangelo aracılık etmiş ve bir kısmı günümüze kalan başlıca figürlerin taslağını da yapmış olabilir. ~1517-19, panodan tuvale aktarılmış yağlıboya, 381x290 cm. Ulusal Galeri, Londra, İngiltere

YAŞAMÇİZGİSİ

1511 Roma'ya yerleşti

1512 Cardinal Ferry Carondelet ve Sekreteri adlı tablo dahil birkaç önemli portre yaptı

~1513 Orta İtalya'daki Viterbo'da S.Francesco Kilisesine *Pietà* tablosu yaptı

1531 Papalık mühürdarı oldu

1532 Çok öne verilen *Giulia Gonzaga* portresini yaptı

1547 Roma'da öldü

YAKINPLAN

GÖZÜN

YÖNLENDİRİLMESİ Koyu zemin önünde profili vurgulanan düz çökmüş figür başını kaldırıp İsa'ya bakar. İsa'nın uzanan kolu izleyicinin gözünü mezarından çıkan Lazarus'a yönlendirir.

USTANIN TASLAĞI

Sebastiano, Lazarus ve gruptaki figürler için Michelangelo'nun kırmızı ve siyah tebeşirle çizdiği bir taslak kullandı.

► Andrea Doria'nın portresi

Bu düşünceli portrenin modeli bir Cenovalıydı. Mermer friz üzerindeki denizcilik motifleri Andrea Doria'nın Filo Amiralî görevine gönderme yapıyor. 1526, tuval üzerine yağlıboya, 153x107 cm. Doria Aile Galerisi, Roma, İtalya

Giovanni Bellini

Portre, Vittore Belliniano
imzalı

D VENEĞİK, -1430-35; Ö VENEĞİK, 1516

Yüksek Rönesans'ın Venedik'teki en önemli sanatçısı olan Bellini şehre şiiresel resim üslubunu kazandırdı. Böylelikle de, Venedik'in önemli bir sanat merkezi olarak Roma ve Floransa ile rekabet etmesini sağladı.

Venedik'in güzel, akıcı ışığı, Bellini'nin sıcak renkli ve zarif atmosferli resimlerine yansdı. Çizim ustalığına odaklanan Floransalı sanatçıların aksine, Bellini çizgiden çok renge önem verdi. Yumuşak bir biçimde kaynaşan renkler elde etmek için boyaları birbiri üstüne binen tabakalar halinde uyguladı.

Bellini'nin öğrencileri Giorgione ile Tiziano da onun geleneği sürdürdüler.

YAŞAMÇİZGİSİ

-1430-35 Ressam Jacopo Bellini'nin oğlu, Gentile Bellini'nin kardeşi olarak doğdu

1453 Kız kardeşi Niccolosa Mantegna ile evlenince onun ayın biraderi oldu

1479 Venedik'teki Yüksek Konsey salonuna tarihsel sahneler resmetme işini kardeşi Gentile'den devraldı

1480-90 San Giobbe mihrap panosunu yaptı

-1501-04 Duka Leonardo Loredan portresini yaptı

1516 80 yaşlarında öldü

► **Pietà** Mary, ölü İsa'yı kucaklar. Bellini tabloya Aziz Yuhanna'yı da ekler ve alışılmamış bir biçimde İsa'yı ayakta çizer. Bellini yağlıboya da ustalaşmadan önce bu Pietà'yı temperayla yaptı. Dramati pozların dakik çizgisel tasvirini, eniştesi Mantegna'nın etkisini gösterir. -1468, pano üzerine tempera, 86x107 cm. Pinacoteca di Brera, Milano, İtalya

YAKINplan

YÜZ İFADESİ Duka izleyiciye değil, orta uzaklıktaki başluğa hipnotize olmuş gibi sabit bakar.

İŞİK OYUNU Yumuşak ton geçişleri zengin desenli kumaşın kıvrımlarını ortaya çıkarır ve ışığın akışına yardım eder.

► Duka Leonardo Loredan

Venedik Cumhuriyeti'nin Devlet Başkanı Duka'nın resmi, Roma büstü gibi heykel havasındadır.

-1501-04, pano üzerine yağlıboya, 62x45 cm.

Ulusal Galerisi, Londra, İngiltere

Ağaçların Madonnası

Bu zarif resim Bellini'nin yumuşak, incelikli resim anlayışını örnekler. Bir üçgen biçiminde konumlanan Madonna ve Çocuk, soldaki ışıkla hafifçe aydınlanır. -1487, pano üzerine yağlıboya, 71x58 cm. Accademia Galerisi, Venedik, İtalya

San Giobbe Mihrap Panosu

Bellini figürleri kilisenin dairesel girintisine yerleştirmek için perspektifteki ustalığını kullanır. Tepedeki altın mozaik parlar ve figürlerin üzerine sıcak bir ışık düşürür. -1480-1490, pano üzerine yağlıboya, 471x258 cm. Accademia Galerisi, Venedik, İtalya

YAKINplan

AZİZ FRANCIS Geleneksel

keşiş cübbesi giyen Aziz Francis, ellerini uzatarak üzerlerindeki stigmata'yı (İsa'nın çivi yaralarına benzeyen işaretler) gösteriyor. Bir eli izleyiciyi neredeyse tablonun içine çağırır gibidir.

Vittore Carpaccio

D VENEĞİK, ~1460; Ö VENEĞİK, ~1525-26

Vittore Carpaccio büyük boy dinsel temalı yapıtlarıyla tanınır. Carpaccio bu tabloların çoğunda mekân olarak bütün çalışma yaşamını geçirdiği Venedik'i kullandı ve çağdaşı Venedik soylarına da bu yapıtlarında yer verdi.

Carpaccio en çok Venedik *Scuole'si* (dinî ve ticarî dernekler) için çalıştı; onların şehrin başarısını vurgulayan bol renkli panoramalara düşkünlüğü Carpaccio'nun sanatsal eğilimlerine denk düşüyordu. Dekoratif ve debdebeli tablolarının her köşesini kaplayan aktivitenin yanı sıra köpekler, evde beslenen maymunlar, uzanmış dinlenen şövalyeler gibi ayrıntılar da yer alır.

YAŞAMÇİZGİSİ

1490 Scuola di S.Orsola'ya bir dişi St.Ursula resmi yapmaya başladı

1502-07 Scuola di S.Giorgio değil Schiavone için S.George ve St.Jerome'un dişi resimlerini yaptı

1507 Duka'nın sarayını dekore etme görevini üstlendi

1511-20 Scuola di Santo Stefano'ya S. Stephen resim dizisini yaptı

~1525-26 Muhtemelen Venedik'te öldü

▼ Bretonya Kralı İngiltere Elçilerini kabul ediyor

St.Ursula dizisinde yer alan bu resim, evlenme teklifi içeren mektubu getiren İngiliz elçileri gösteriyor. Sağdaki odada düşünceli ve kaygılı görünen Bretonya Kralı, teklifi Ursula ile görüşüyor. ~1495, tuval üzerine yağlıboya, 275x589 cm. Accademia Galerisi, Venedik, İtalya

▼ St. Ursula'nın Düşü St.Ursula'nın şehit olacağını haber vermek için odasına bir melek giriyor. ~1495, tuval üzerine yağlıboya, 273x267 cm. Accademia Galerisi, Venedik, İtalya

YAKINplan

KAPİ Üst sınıf bir Venedikli'nin yatak odasını en gerçekçi biçimde yansıtan tabloda bütün eşyalar ve nesneler özenle işlenmiştir. Kapı, Ursula'nın yola çıkacağını belirtisi olarak açıktır. Ursula ve yanındaki hacılar, Köln'dü kuşatan Hunlar tarafından öldürüldüler.

Gentile Bellini

D VENEĞİK, 1430-35; Ö VENEĞİK, 1507

Giovanni Bellini'nin kardeşi olan Gentile, kariyerine babasının atölyesinde başladı. Orta yaşlarında ünlendi ve hem Duka'dan hem *Scuole*'lerden (dinî ve ticarî dernekler) önemli siparişler aldı.

Gentile Bellini mükemmel bir portre ressamı olarak tanındığı halde, bugün kesinlikle onun olduğu kabul edilen sadece altı portre vardır. Günümüzde en çok *teleri*-tuval üzerindeki hikâyeli tablolar- yapıtlarıyla tanınıyor. Bunlar son derece ayrıntılı resimlerdir ve Venedik'in en şaşaalı dönemini en gerçekçi biçimde yansıtır.

YAŞAMÇİZGİSİ

1460 Babası Jacopo Bellini'nin atölyesini boyadı

1465 Kayıtlara geçmiş ilk tablosunu yaptı

1469 Alman İmparatoru II Frederick ona şövalye unvanı verdi

1474 Dukalık Sarayındaki Konsey Salonu için tablolara başladı

1479-81 İstanbul'da Fatih Sultan Mehmet'in sarayında çalıştı

1507 Kardeşi Giovanni'den 9 yıl önce öldü

▲ **Duka John Mocenigo'nun portresi** Bu profil Duka'nın vakarını çok iyi aktarmakla birlikte, karakterini yansıtmaz. ~1478-85, pano üzerine tempera, 62x45 cm. Correr Müzesi, Venedik, İtalya

▲ **San Lorenzo Köprüsünde Çarmih'in Mucizesi** Bu, Gerçek Çarmih (İsa'nın çakıldığı çarmih) tarihini tasvir eden dizinin ilk tablosudur. Venedik saraylarının son derece ayrıntılı görünümünü sunar 1500, tuval üzerine tempera ve yağlıboya, 323x430 cm. Accademia Galerisi, Venedik, İtalya

YAKINplan

ÇARMIHIN KURTARILIŞI Resmin adandığı Scuola di San Giovanni'nin korucu azizi, kutsal emaneti kanaldan kurtarıyor.

Palma Vecchio

D BERGAMO YAKINLARI, ~1480; Ö VENEĐİK, 1528

Palma Vecchio adını ilk kez 1510'da Venedik'te duyurdu ve çalışma yaşamının geri kalan bölümünü orada geçirdi. Başta Madonna ile çocuk İsa'nın azizlerle birlikte görüldüğü *sacre conversazioni* tabloları olmak üzere mihrap panolarının ustasıydı. Ayrıca soyların metresi oldukları tahmin edilen güzel kadınların yarım boy portreleriyle de ünlüdür. Vecchio, Venedik sanat geleneği uyarınca göz alıcı renklerle çok güzel dengelenmiş kompozisyonlar yaptı.

▲ **Genç Bir Kadının Portresi** Çoğunlukla "La Bella" diye anılan bu resmin duyulara hitap eden bir niteliği vardır. ~1525, tuval üzerine yağlıboya, 95x60 cm. Thyssen-Bornemisza Müzesi, Madrid, İspanya

Mit ve Efsane

Binlerce yıl boyunca, mitler ve efsaneler sanatçıların imgelemine tutuşturan esin kıvılcımları oldular. Gerçekten de, antik dünya hakkındaki bilgilerimizin büyük bölümünü klasik mitlerin sanatsal tasvirlerine borçluyuz. Bu mitlerin çoğu birden fazla sanatçı tarafından işlenmiş ve örneğin Leda mitini işleyen Cézanne ile Dalí'nin yapılan gibi birbirinden çok farklı biçimde yorumlanmıştır.

▼ **Gilgamesh ve Yakaladığı Aslan** Asur ekolü
Babil Kralı Gilgamesh, aslana boyun eğdirerek insanüstü gücünü gösteriyor. M.Ö. -725, alçıtaşı, Louvre, Paris, Fransa

▼ **Boğayı Kurban Eden Mithras**
Roma Mithras'ın boğayı öldürüşü Mithra dinsel törenlerinde ilkbaharın gelişiyi bağdaştırılmıştır. Boğa ölürken, bir köpek ve yılan onun kanını içerler, bir akrep de testislerine saldırır. 2. yüzyıl, mermer kabartma, Arkeoloji Müzesi, Venedik

▼ **Paris'in Hakemliği** Büyük Lucas Cranach Tanrıça Hera, Athena ve Afrodit, Zeus'un iplerinden en güzelini seçsin diye görevlendirdiği Paris'e rüşvet vermeye çalışıyorlar. Ortadaki çıplığın başındaki şapka gibi özellikler oyktüyü Cranach'a özgü kılıyor. -1528, pano üzerineterempera ve yağlıboya, 102x71 cm. Metropolitan Müzesi, New York, A.B.D.

◀ **Tüylü Çakal** Aztek
Aztek savaşçıların simgesi olan tüylü çakalın olağandışı uzunluktaki tüyleri hareketi vurguluyor. 16.yüzyıl, taş yontma, 38x17x13 cm. Ulusal Antropoloji Müzesi, Mexico City, Meksika

▼ **Aziz George ve Ejderli Peyzaj**
Domenichino Aziz Gorge'un kötülüğün simgesi ejderi alt etmesi, klasik güzellikteki bir peyzaj önünde yer alır. -1610, pano üzerine yağlıboya, Ulusal Galerisi, Londra, İngiltere

▲ **Vişnu'nun Kurma "Kaplumbağa" Olarak İkinci Kez Dünyaya Gelişi: Okyanusun Çalkalanışı** Hint Ekolü
Tufanda kaybolan her şey blunu ve Hindu tanrıça Lakşmi çalkalanan okyanusun içinden yeniden doğar. -16. yüzyıl, kâğıt üzerine boya, Chandigar Müzesi, Chandigar, Pencap, Hindistan

▲ **İkarus'un Düşüşünü Gösteren Peyzaj** Baba Peter Bruegel Güneşe çok yaklaşıncı kanatlarını tutan balmumunun erimesi üzerine İkarus denize düşer. Bu dramatik olay tablodaki gündelik işlerin arasında gözden kaçır. -1555, tuval üzerine yağlıboya, 74x112 cm. Belçika Güzel Sanatlar Kraliyet Müzesi, Brüksel, Belçika

► **Kilin** (Çin mitolojisinde bir hayvan) formunda bir Mühür
Çin ekolü, Ming Hanedanı Çin'in bu mitolojik yaratığı uzun ömrü ve iyi yönetimi simgeler. 15.-17. yüzyıl, fildişi oyma, 6x7 cm. özel koleksiyon

▼ **Medea** Jason Medea'ya kendisiyle evlenmeye söz verdiği için ondan yardım alarak Altın Postu çalmayı başardı. Sandys'in yapıtlarından çoğu iyi bilinen mitolojik hikâyeleri işler. 1868, pano üzerine yağlıboya, 61x46 cm. Birmingham Müzesi ve Sanat Galerisi, İngiltere

▼ **Prometheus** Gustave Moreau Mitolojik konular Moreau'nun ilgisini çekiyordu. Bu resimde, Zeus'un tannlardan ateşi çalan Prometheus'u cezalandırışı görülüyor. 1868, tuval üzerine yağlıboya, 87x52 cm. Gustave Moreau Müzesi, Paris, Fransa

▼ **Leda ile Kuğu** Paul Cézanne Cézanne, Zeus'un kuğu kılıfına girip blümlü Leda'ya baştan çıkarmasını ya da tecavüz etmesini konu edinen pek çok sanatçıdan biridir. Cézanne'in yorumu, bu ilişkinin garip belirsizliklerini gösterir. ~1880-82, tuval üzerine yağlıboya, 59,8x75 cm. Barnes Vakfı, Merion, Pennsylvania, A.B.D.

▲ **Kriemhild Ölü Siegfried'i Rüyasında Görüyor** Henry Fuseli Kriemhild'in kocasının ölümünü önceden hissetmesiyle ilgili Alman efsanesi. Rüyaalar Fuseli'ye hep esin kaynağı oldu. 1805, beyaz astar üzerine tempera, 128x16 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Houston, Teksas, A.B.D.

► **Sir Galahad – Kutsal Kâsenin Aranması**

Arthur Hughes Üç şövalye Kutsal Kâseyi bulmak için Camelot'tan yola çıktılar. İçlerinde en dürüstü Sir Galahad'dı. Hughes, onun yolculuğunu semavi bir ışık içinde gösteriyor. 1870, tuval üzerine yağlıboya, 113x168 cm. Walker Sanat Galerisi, Ulusal Müzeler, Liverpool, İngiltere

▲ **Odysseus Polifemos'a Alay Ediyor** JMW Turner Odysseus, insan yiyen dev kriklop Polifemos'u kör ediyor. Turner - gemisinin üzerinden düşmanıyla alay eden kahramanın boyu ile düşmanın gücü arasında kontrast kuruyor. 1829, tuval üzerine yağlıboya, 133x203 cm. Ulusal Galerisi, Londra, İngiltere

▲ **Leda Atomica** Salvador Dalí Leda ie Kuğu mitini nükleer fizik bağlamında yeniden yorumluyor: Tablodaki çeşitli elementler Leda "çekirdiği"nin çevresinde bir atomun elektronları gibi dönüyor. 1949, tuval üzerine yağlıboya, 61x5 cm. Dalí Müzesi, Figueras

Giorgione

Otoportre

◻ CASTELFRANCO, ~1477; Ö VENEĐİK, 1510

Giorgione, Venedik Rönesansı'nın en önemli sanatçılarından biri olmasına karşın yaşamı hakkında fazla bilgi olmadığı gibi, günümüze kalmış resimler arasında kesinlikle onun elinden çıktığı bilinen çok az sayıda yapıt vardır. Giorgione'nin çalışmaları pek çok sanatçıyı etkiledi, (Tiziano tarafından tamamlanan) *Uyuyan Venüs* tablosu, uzanıp yatan nü'ler gelenekini başlattı ve portrelerindeki tensel çağrışımlar da başka sanatçılar tarafından taklit edildi. Giorgione "kabine (özel oda) resmi" denilen özel koleksiyonlar için yapılmış tabloların da ustasıydı. Bunların hepsi bir yana, onun resim alanındaki belki en büyük katkısı, manzaralara kattığı anlamlı atmosfer ve figürlerle doğa arasındaki lirik ilişkinin vurgulanmasıdır.

▲ **Firtına** Pek çok kişi bu resmi yorumlamaya kalkmışsa da, figürlerin kimliği saptanamamıştır. Cennette kovulan Adem ile Havva olabilirler. Tablonun asıl odak noktası, yoğun, puslu atmosferiyle öne çıkan ve fırtınayı yansıtan peyzajdır. Giorgione resmedilmesi çok zor olan bir de yıldırım eklemiştir tabloya. ~1505, tuval üzerine yağlıboya, 82x73 cm. Accademia Galerisi, Venedik, İtalya

► **Laura** Bu ilginç portre, 1600'lerde iffet ve sadakat sembolü defneye (laurel) atfen Laura olarak adlandırıldı. Ama pek çok eleştirmen göğüs dekoltesi ve kürklü yaka nedeniyle modelin kıbar bir fahişe olduğu görüşündedir. ~1506, tuval üzerine yağlıboya, 41x34 cm. Sanat Tarihi Müzesi, Viyana, Avusturya

YAŞAMÇİZGİSİ

~1477 Castelfranco'da doğar
~1490 Muhtemelen Giovanni Belli'nin öğrencisi olur
~1505 *Firtına* tablosunu yapar
~1505-10 *Uyuyan Venüs* tablosunu yapar
1507-08 Dukalık Sarayındaki Kabul Salonu için (sonrada kaybolan) tuval üzerine bir resim yapar
1508 Venedik'teki Alman deposuna Tiziano ile birlikte freskler yapar
1510 Venedik'te vebadan ötür

Tiziano

Otoportre

◻ PİEVE DI CADORE, ~1485-90; Ö VENEĞİK, 1576

Tiziano, Venedik ekolünün en büyük ressamıydı. Uzun ve verimli meslek yaşamında Habsburg Sarayı'ndan çok önemli siparişler aldı. Tiziano yaptığı her tür resme devrimci bir yaklaşım getirdi. Dramatik mihrap panoları karmaşık ve yeniliklerle dolu kompozisyonlara sahipti. Örneğin *Pesaro Mihrap Panosu*'nda (1519-26) Madonna ve Çocuk tablonun merkezinde değildir. Mitolojik konuları işleyen coşkulu ve çok renkli resimleri erotik tutkuyu yansıtır. Portreleri, modellerini çeşitli pozlarda ve formatlarda, hep hareket halinde gösterir. Bunların en ünlülerinden biri olan V.Kari portresinde, kral Mülhberg Savaşında atının üzerinde görür.

YAŞAMÇİZGİSİ

~1485 Tiziano Vecellio adıyla dünyaya geldi
~1500-02 Venedik'e gelip çrak olarak resim öğrenimine başladı
1511 Kesinlikle ona ait olduğu bilinen ilk resimlerini, Scuola del Danto'daki Aziz Antuan'ın yaşamından üç kesiti yansıtan freskleri yaptı
1533 V.Kari, Altın Mahmuz Şövalyeliği Nişanını verdi
1538 En ünlü tablolarından biri olan *Urbino Venüs*'ünü (Bkz.St.132-5) yaptı
1545 Roma'ya gider ve Michelangelo ile tanışır
1548 V.Kari için çalışmak üzere Augsburg'a gitti
1576 Venedik'te veba salgını varken, nedeni bilinmeyen bir hastalıktan öldü

◀ Concert Champêtre

(Pastoral Konser) Bu resmi Tiziano ya da Giorgione veya ikisi birden yapmış olabilir. Puslu havayı yansıtan peyzaj Giorgione'nin üslubunu çağırıştırıyor; figürlerin belirgin pozları ise Tiziano'ya ait gibi görünüyor. ~1510, tuval üzerine yağlıboya, 105x137 cm. Louvre, Paris, Fransa

▲ Semavi ve Dünyevi Aşk

Bu tablodaki figürlerin ikisinin de Venüs olduğu tahmin ediliyor. Elinde dünyadaki mutluluğu simgeleyen mücevher sandığını tutan giyimli figür, dünyevi aşkı temsil ediyor. Semavi aşkı temsil eden çıplak figürün elinde de cennetteki sonsuz mutluluğu simgeleyen bir lamba var. ~1514, tuval üzerine yağlıboya, 118x279 cm. Borghese Galerisi, Roma, İtalya

YAKINplan

ARMA Tiziano bu tabloyu lahdi üzerinde arması görülen Nicolo Aurelio'nun düğünü için yaptı.

PEYZAJ Manzara Giorgione'nin etkisini yansıtmakla birlikte figürlerin canlılığı ve renklerin zenginliği tipik Tiziano üslubudur.

“Kutsal Bakire'nin **Semaya Yükselişi**, Michelangelo'nun **görkemine** ve **huşu** duygusuna, Raffaello'nun **haz veren güzelliğine** ve **doğanın kendi renklerine** sahiptir.”

LODOVICO DOLCE, VENEĞİKLİ ELEŞTİRMEN, 1657

◀ Kutsal Bakire'nin Semaya

Yükselişi Hareketli figürler, canlı, parlak renkler ve dramatik ton kontrastları bu tabloya çarpıcı bir yoğunluk kazandırıyor. Kutsal Bakire'nin kıvrılan gövdesi de dinamizmi pekiştiriyor. 1516-18, pano üzerine yağlıboya, 690x360 cm. Santa Maria Gloriosa dei Frari, Venedik, İtalya

YAKINplan

DİNAMİK KOMPOZİSYON

Dünyaya bağlı havariler tablonun alt bölümündeki bir dörtgen içinde tutulurken Kutsal Bakire ile Tanrı yukarıda serbest bir daire çiziyorlar. Birisi kollarını yukarıya uzatan kırmızı iki havari de bir üçgen oluşturarak izleyicinin bakışını Bakire'ye yönlendiriyorlar.

▲ **Venus ile Adonis** Bu sahne Ovidius'un *Dönüşümü* (Metamorfoz) adlı yapıtındaki bir hikâyeye dayanır. Venus, Adonis'i ava çıkmaktan vazgeçirmeye çalışır; bu av sırasında bir yaban ayısı Adonis'i öldürecektir. Eros, Venus'un sarılmasına karşılık vermeyen Adonis'in bu tavrını simgeleyerek arka planda uyur. Venus'un poz, Correggio'nun *Jüpiter ve Io* (sf.124) tablosundaki Io gibi eski prototipleri örnek almıştır. Ama Correggio'nun versiyonu lirik ve tatlı bir atmosferdeyken, Tiziano'nun tablosu canlı ve dinamik. 1553, tuval üzerine yağlıboya, 168x207 cm. Prado, Madrid, İspanya

Urbino Venüsü *Titian*

-1538, tuval üzerine yağlıboya, 119x165 cm.
Uffizi, Floransa, İtalya ►

YAKINplan Urbino Venüsü Tiziano

Urbino Venüsü Tiziano'nun en ünlü ve en çok tartışılan yapıtlarından biridir. 1539'da Urbino Dukası olan Guidobaldo II della Rovere'nin sipariş ettiği bu tablo büyük olasılıkla sarayın gelin odalarından biri için düşünülmüştü. Tabloda, doğruca izleyiciye bakan genç bir kadın vardır. Üzerinde küpe, bilezik ve yüzükten başka hiçbir şey yoktur. Kadının vücudu, Venedik oda düzenlemesinin bütün katı özelliklerini yansıtan fon önünde şehvet uyandıran bir akışkan eğri oluşturur. Ama eleştirmenlerin çoğu, bu tabloda şehvet alegorisinden çok, evlilikteki aşk olduğunu öne sürerler. Mersin ağacı ve güller sadece Tanrıça Venüs'le değil, sonsuz aşkla da ilintilidir. Köpek ise sadakati simgeler.

Kompozisyon

Tiziano iki diyagonal çizgiyle pekiştirilen çok dengeli bir kompozisyon oluşturmuştur. Sol üstten sağ alta inen diyagonali Venüs oluşturur. İkinci diyagonal ise sağ üstten, hizmetçilerin başlarının ve Venüs'ün sol elinin üzerinden geçerek sol alt köşeye uzanır. Arka plandaki figürler, Venüs'e karşıt denge oluşturarak ve bir gerilim duygusu yaratarak önemli rol oynarlar. Aynı şekilde sağdaki köpek de soldaki Venüs'ün yüzü ile gül demetindeki odaklanmayı dengeler.

▲ **KOMPOZİSYON GRAFİKLERİ** Odanın bölmesiyle Venüs'ün sol eli merkez düşey çizgiyi, Venüs'ün sol göğüs ucuyla cassoni'nin (gelin sandıklanı) tabanı merkez yatay çizgiyi oluşturur.

▲ **AÇIK VE KUYU RENKLER** Venüs'ün yüzü arkadaki koyu renk perde nedeniyle iyice ön plana çıkar. Perdenin sol üst köşedeki koyu tonu, sağ alt köşedeki çarşafın açık rengiyle dengelenir.

Teknik

Tiziano, özellikle son dönem resimlerinde uyguladığı serbest fırça darbeleriyle yağlıboyanın ifade gücü yansıtmaya yarayan etkilerini pekiştirmekle ün yaptı. Ama bu resimde kullandığı teknik son derece özenli ve titiz bir çizgi izler, Tiziano biçimleri oluşturmak için kalın boya tabakaları kullanır. Renkli büyük alanlar, incelikli detaylarla geri plana itilir. Bu, belirli bir yapısı olan kompozisyona ve resim alanı oluşturmak için uygulanan sağlam geometrik perspektife çok uygun bir tekniktir. Dahası, Tiziano bu tabloda modelin çekincesiz özgüvenini vurgulayan bir teknik kullanmıştır.

▲ **TEN TONLARI** Venüs'ün açık renk, pürüzsüz teninin tonları izleyicinin bakışını hemen kendine çeker. İnci beyazı parlak tonlardan gül rengi gölgeli alanlara yumuşak geçiş, vücudun şehvet çağrışımını vurgular.

▲ **GÜL DEMETİ** Gül, Aşk Tanrıçası Venüs'le ilintilidir, buradaki gül demetinin koyu kırmızı ton kontrastı aynı zamanda güçlü bir odak noktası oluşturur. Kırmızı renk yatakta ve hizmetçinin giysisinde de yenilenir.

► **SAÇ** Venüs'ün ışıltı parlayan kestane rengi bukleleri fettan bir tavırla omuzlarına dökülür. Bukleler ve Venüs'ün elinden yavaşça düşen güller tabloya erotik bir nitelik katar.

Hikâyesi

Çıplak figürün kimliği yüz yıllardır tartışma konusu oldu. Günümüzde ise "çıplak kadın" ya da "uzanmış yatan kadın" olarak tanınıyor. Figürün, ancak tablo 17. yüzyılda Urbino'dan Floransa'ya nakledildikten sonra Roma aşk ve güzellik

Tanrıçası Venüs olduğu görüşü ileri sürüldü. Gerçi mersin ağacı ve güller Venüs'ün geleneksel özellikleridir, ama bu tanımlamanın tartışmasız nitelik taşıması için Venüs'ün oğlu Eros'un resimde bulunması gerekir. Oysa-arka planda modelin giysileriyle uğraşan hizmetçilerin yer aldığı- mekân, bir Tanrıçanın ideal güzelliği ile değil de bir ölümlünün geçici çıplaklığıyla karşı karşıya olduğumuz izlenimini bırakıyor.

▲ **YÜZ** Venüs neredeyse kıskırtıcı derecede kayıtsız bir ifadeyle kendisine bakan kişiye gözlerini diker. Çıplaklığını hiç umursamadan, kendisine bakan kişiden utanmak, çekinmek yerine, ona karşı atağa geçen bir tavı vardır.

▲ **İKİ HİZMETÇİ** Hizmetçiler gelin sandığından giysi çıkarıyorlar. Bu sandıkların üzerinde genellikle buradakine benzer erotik resimler olurdu. Bu tabloyu evlilik aşkı olarak yorumlayan eleştirmenlere göre, hizmetçiler hanımlarının düğün hazırlıklarıyla uğraşıyorlar.

GÜNEdair

UZANAN NÜ'LER Tiziano meslek yaşamının ilk döneminde Giorgione'nin asistanı oldu. Urbino Venüs'ü de Giorgione'nin Uyuyan Venüs'ünün (~1508-10) etkisini yansıtır. Giorgione'nin Venüs'ü açık bir kırsal ortamda gözleri kapalı olarak yatar -romantik, mesafeli, erişilmez bir görünümü vardır. Oysa Tiziano'nun Venüs'ü tam tersine kanlı canlı bir kadındır. Uzanan nü tabloları 16.yüzyılda Venedik'te çok popülerdi.

Uyuyan Venüs Giorgione, 1508-10

▲ **PENCERE** Pencere, Urbino Dukalık Sarayı'nı tasvir eden başka bir resimdeki pencerenin esidir. O nedenle bu tablonun Dukalık Sarayı'na asılmak üzere yapıldığı sanılıyor. Pencere pervazındaki mersin ağacı sonsuza kadar bağlılığı temsil eder.

▲ **KÖPEK** Sadakatin simgesi olan köpek de bu tablonun evlilikteki sevgi ile ilintili olduğunu gösteriyor. Ancak, kimi sanatçılar da köpeği şehvet simgesi olarak kullanmışlardır.

Otoportre

D VENEĞİK, 1518; Ö VENEĞİK, 1594

Rönesans devri Venedik ressamları içinde Tiziano'dan sonra en saygın ve verimli sanatçı Tintoretto idi, ama yaşamı hakkında çok az bilgi vardır. Jacopo Robusti adıyla doğan Tintoretto'nun lakabı babasının mesleği olan boyacılığın İtalyanca karşılığı *tintore* sözcüğünden gelir. Tintoretto Venedikli ressam Bonifazio Veronese'nin (Paolo Veronese ile akrabalığı yoktur) yanında yetişmiş olabilir. Hatta Tiziano'dan da ders aldığı, ama ustası onun yeteneğini kiskandığı için kovduğu söylenir. Tintoretto Venedikli ressam Bonifazio Veronese'nin (Paolo Veronese ile akrabalığı yoktur) yanında yetişmiş olabilir. Hatta Tiziano'dan da ders aldığı, ama ustası onun yeteneğini kiskandığı için kovduğu söylenir.

Tintoretto 1539'dan önce kendi atölyesini açtı, ama *Aziz Marcus'un bir Köleyi Kurtarma Mucizesi*'ni yaptığı 1548 yılına kadar özgün üslubuyla yaptığı önemli bir yapıtı olmadı. Desenlerinde belirgin olarak görülen çizim ustalığını, resimlerdeki figürler için balmumundan modeller yaparak, bunların çeşitli açılardan ve farklı ışık kaynaklarına göre etütleri üzerinde çalışarak geliştirdi. Tintoretto'nun özelliklerinden biri, dramatik boyut farklılıkları yaratmaktır. Çarpıcı fırça darbeleri aynı çarpıcılıktaki pozlara uygundu. Tintoretto'nun Venedik Kiliselerindeki ve *Scuole*'lerindeki çalışmaları, Tiziano'nun alternatifi olarak ön yapmasını sağladı. Tintoretto, özellikle El Greco üzerinde etkili oldu. Atölyesi içine geliştikten sonra çocukları Domenico, Marco ve Marietta da orada çalıştılar.

YAŞAMÇİZGİSİ

- 1518** Bir kumaş boyacısının oğlu olarak Venedik'te doğdu
- 1539** öncesinde kendi atölyesini açtı
- 1552-62** Madonna dell'Orto Kilisesi'nde çalıştı
- 1562-66** Scuola Grande di San Marco için dört tabloduk bir dizi yaptı
- 1564** Rocco Scuola'si ve kilisesi için İncil temalarından bir dizi resim yaptı
- 1588** sonrasında Duka'nın sarayına Cennet tablosunu yaptı
- 1594** 76 yaşında öldü

► **Son Yemek** Tintoretto ileri yaşlarındaki resimlerinin çoğunu asistanlarıyla birlikte yaptı, ama bu tablonun sadece onun elinden çıktığı ve bir anlamda "kuşunun son ötüşü" olduğu kesindir. Tablo, bu temanın o zamana kadar işlenmiş tarzlarıyla tamamen farklı bir çizgidedir. İsa'nın doğuştan meleklerin altında Komünyon ekmegiyle şarabını dağıttığı, havarilerin dünyevi görüntüleriyle dramatik bir kontrast oluşturur. 1594, tuval üzerine yağlıboya, 365x56 cm, S. Giorgio Maggiore, Venedik, İtalya

► **Aziz Marcus'un bir Köleyi Kurtarma Mucizesi** Boyutların ufaltılması tekniği ışık ve gölge kontrastlarının kullanımı ve ayrıntılı olarak işlenmiş figürler, resme dramatik bir hava ve hareket getiriyor. 1548, tuval üzerine yağlıboya, 414x541 cm. Accademia Galerisi, Venedik, İtalya

► **Erkek Nü'nün Arkadan Görünümü** Tintoretto'nun desenleri Michelangelo'nunkilerden daha enerjik ve dinamik. -1577, kâğıt üzerine karakalem, 35x25 cm. Hermitage, St. Petersburg, Rusya

► **İsa'nın Çarmıha Gerilişi** Tintoretto'nun çarpıcı Çarmıha germe sahnesi son derece hareketlidir ve İsa'nın çarmıha gerildikten sonraki geleneksel resimlerinin aksine çarmıhın dikilişini tasvir eder. 1565, tuval üzerine yağlıboya, 5,36x12,24 m. Scuola Grande di San Rocco, Venedik, İtalya

YAKINplan

DIYAGONAL YAPI Son Yemek'in görsel niteliği alışılmamış bir bakış açısı olan -tepeden, bir yana yönelen açıyla farklılaşıyor. Masa ise resme diyagonal bir yapı katıyor.

PARILTILI HALELER Bu tablodaki ana ışık kaynağı İsa'nın başındaki parıltılı haledir. Bu ışık havarilerin çevresine de yansır. İsa'nın halesi mekânın tamamını aydınlatır ve tepelerindeki melekleri vurgular.

Jacopo Bassano

D BASSANO, -1515; Ö BASSANO, 1592

Yaşamının büyük bölümünü babası Yaşlı Francesco'nun ressamlık yaptığı, Venedik'in 65 km. kuzeydoğusundaki Bassano köyünde geçirmesine karşın, Jacopo Bassano Venedik ekolünden sayılır. 1530'larda Venedik'te Bonifazio Veronese'nin yanındaki kısa çıraklık döneminin dışında hep kendi köyünde kaldı.

Bassano da babası gibi, İncil temalarını daha çok kırsal alana taşıdı, figürlerinde köylüleri ve hayvanları kullanarak 17. yüzyılda yaygınlaşacak olan günlük yaşam tasvirlerinin öncüsü oldu. Rafaello, Parmigianino ve diğer Manneristlerin yapıtlarını bilmesi, onu sıradan bir köy ressamı düzeyinden yukarıya çekti. Bassano figürlerinde anatomik özelliklere önem verdi ve hem ışığı, hem renkleri kariyeri boyunca dramatik bir ifadeyle kullandı. Genç Francesco, Giovanni Battista, Leandro ve Gerolamo adlarındaki dört oğlu da ressamdı. Babaları yaşlanınca ona yardım ettiler, onun ölümünden sonra da atölyesini devraldılar.

► Müneccimlerin Saygı

Sunuşu Kırsal alanda yer alan Müneccimlerin Saygı Sunuşu'ndaki figürlerin alışılmamış duruşları ve üzerlerine düşen ışığın yoğun rengi tipik Bassano üslubudur. 1563-64, tuval üzerine yağlıboya, 92x118 cm. Sanat Tarihi Müzesi, Viyana, Avusturya

▲ **Kralın Saygı Sunuşu** Bu da yine Saygı Duruşu'nun kırsal kesim insanları ve hayvanlarıyla tasviridir. Ayrıntılıyla işlenmiş figürlerden oluşan tören alayı Madonna'ya doğru ilerliyor. ~1540, tuval üzerine yağlıboya, 183x235 cm. İskoçya Ulusal Galerisi, Edinburgh, İngiltere

GÜNEdair

KUTSAL ENGİZİSYON 1571'de Veronese, o dönem Venedik'te yer aldığı bir *Sorî* Yemek tablosu yaptı. Resme İncil'de yer almayan figürleri ve bezemeleri tasvir ettiği için Engizisyon tarafından sorguya çekildi. Dört gün sonra tablonun adını *Levi'nin Evinde Ziyafet* olarak değiştirdi; böylece İsa vergi tahsilatçıları ve günahkârlarla yemek yer duruma geldi.

Madrid Belediye Sarayı'ndaki Auto da Fe'den detay, Francisco Ricci, 1680

Paolo Veronese

Otoporte

D VERONA, 1528; Ö VENEDİK, 1588

Doğum yeri Verona'dan ötürü Veronese (Veronalı) lakabıyla tanınan Paolo Caliari, Venedik ekolünün en önemli üyelerinden biri oldu. Alışılmamış perspektifler ve boy ufaltmaları gibi Manierizmin bazı özelliklerini uyguladıysa da, yapıtlarının en özgün yanı dönemin şaşasını yansıtan çarpıcı renkleri ve ışık yoğunluğudur.

Veronese Verona'da eğitim gördü. Kısa bir süre Mantua'da kaldıktan sonra 1553'te Venedik'e taşındı ve hemen Dukalık Sarayının tavan resimlerini yapmaya başladı. Sonra yaklaşık 10 yıl sürecek bir görev üstlenerek S. Sebastiano Kilisesine tablolar yaptı.

Veronese'nin ünlü ziyafet tabloları çok beğeniliyor ve aranıyordu. Dukalık Sarayı için yaptığı ikinci bir resim dizisiyle kariyeri doruk noktasına çıktı.

YAŞAMÇizgisi

1528 Verona'da doğdu
1553 Venedik'e taşındı
1555-65 S. Sebastiano Kilisesine bir dizi resim yaptı
1562-63 S. Gergio Maggiora manastırının yemekhanesine *Cana'da Düğün Şöleni* tablosunu yaptı
1575-82 Yangından hasar gören Dukalık Sarayının içini dekore etme görevini üstlendi
1585 Dukalık Sarayının tavanına *Venedik'in Tanrı Katına Yükselişi* tablosunu yaptı
1588 Venedik'te öldü

YAKINplan

AT VE SEYİS Veronese'nin bu resimde seyisin çizmesinde ve atın toynaklarında açıkça görülen ayrıntı ve süsleme merakı tematik resim dizilerine gerçekçi bir hava verir.

▲ **Cana'da Düğün Şöleni** İsa'nın suyu şaraba dönüştürdüğü yemek, gerçekçi bir yaklaşımla yapılan bu tabloda dönemin Venedik'teki klasik mimari ortamında yer alan bir ziyafettir. Konuklar dönem giysileri giyerler ve Rönesans müzisyenleri onları eğlendirir. Veronese dinsel temaları bir ibadet atmosferi yerine bir kutlama, hatta şenlik havasında ele alır. 1562-63, tuval üzerine yağlıboya, 6,6x9,9 m. Louvre, Paris, Fransa

14. ve 15. yüzyıllarda İtalya'da olduğu gibi- Kuzey Avrupa'daki ressamalar da dünyayı çok daha gerçekçi biçimde tasvir etmeye başladılar. İtalyan ressamalar bu gerçekçiliği, anatomiyi, perspektifi ve klasik sanatı incelemekle geliştirirken, kuzeyli sanatçılar yağlıboya kullanımını geliştirip bu alanda ustalaşarak ve ayrıntıları titizlikle işleyerek gerçekçiliğe yaklaştılar.

Kökenler ve etkiler

Kuzey Rönesansı 14. yüzyılın sonundan 16. yüzyılın sonuna kadar sürdü. bilim adamları, (1364-80 arasında hüküm süren) Fransa Kralı V. Charles ile (1355-78 arasında tahtta olan) Kutsal Roma İmparatoru IV. Karl döneminde sanatın büyük gelişme göstermesini Kuzey Rönesansı'nın başlangıcı olarak kabul ederler.

Kuzey Avrupa'daki prenslikler de İtalya'daki site devletleri gibi Rönesans'a destek verdiler. Krallar büyük maaşlar ödeyerek ve çekici olanaklar sağlayarak en iyi sanatçıları yanlarına almayı başardılar. Burgonya'nın iki Dükü, (1363-1404 arasında hüküm süren) II. Philip, Claus Sluter'ı, (1419-67 arasında

▲ Cambridge, King's College Şapeli'nin Batı Cephesi Frederick Mackenzie. Yapımına 1446'da başlanan King's College Şapeli, Gotik üslubun son döneminin İngiltere'deki en güzel örneklerinden biridir. 1815 R. Ackermann'in yayınladığı "Cambridge Tarihi"nde belirtildiğine göre Dikey Akvatint (bakır levhaları kezzap ile özel bir şekilde işleyip tempera gibi yapılan resim) adlı tablo özel bir koleksiyondadır.

hüküm süren) "İyi" lakaplı III. Philip ise Jan van Eyck'ı yanlarında çalıştırdılar. İngiltere Kralı VIII. Henry de Hans Holbein'e siparişler verdi.

İtalya da kuzeylilere sanatsal esin kaynağı oldu. Kuzey Avrupa ile İtalya arasında yoğun ticari ilişkiler vardı -van Eyck'ın aşağıdaki tablosunda görülen Giovanni Arnolfini, Brugge'de iş yapan bir İtalyan tüccardı. Albrecht Dürer de Venedik'teyken Alman tüccarlara resim yapıyordu. Fransız Kralı I. François (1515-47 arasında tahttaydı) Leonardo da Vinci dahil pek çok İtalyan sanatçıyı Fransa'ya getirtti.

Konular

15. yüzyılın en iyi sanat yapıtlarının çoğu mihrap panolarıydı. Bunların yanı sıra çok ayrıntılı olarak işlenmiş tahta ve bakır plakaya oyulmuş klişelerden yapılan

Kuzey Rönesansı

ZAMANçizelgesi

Van Eyck ve Rogier van der Weyden, Arnolfini'nin Evlenmesi ve Çarmıhtan İndiriliş tablolarında çok ince ayrıntıları işleyerek yağlıboya kullanımında öncülük yaptılar. 1500'lerin başında Hieronymus Bosch ve Mathis Grünewald, resimlerinde vaazları tasvir ettiler. Dürer Adem ile Havva'yı İtalyan sanatçıların tarzındaki gibi idealize etti. Reform hareketinden sonra azizlerin ve Bakire'nin resimleri nadiren yapıldı. Hans Holbein Elçiler gibi portrelere odaklanırken Cranach ve Bruegel mitlen tasvir ettiler.

1434

VAN EYCK
Arnolfini'nin Evlenmesi

~1435

VAN DER WEYDEN Çarmıhtan İnş

~1440

CAMPIN Ocak Perdesi
Önünde Bakire ile Çocuk

~1500

BOSCH Çarmıhtan Taşınması

1504

DÜRER İnsanın Düşüşü
(Adem ile Havva)

▲ **Madonna ve Çocuk ile Kilise Kurulundan Joris van der Paele** - Jan van Eyck
Jan van Eyck, Kutsal Olyemisin Aziz George tarafından Bakire ile Çocuğu tanıtılmasını tasvir ederken portredeki ustasına ortaçağ koyuyor. 1436, pano üzerine yağlıboya, 122x157 cm. Groninge Müzesi, Bruges, Belçika

Ekoller

15. yüzyılda, Kuzey Rönesansı'nın merkezi Flanders ve Almanya idi. Flanders, bugünkü Belçika ile kuzey Fransa'nın bulunduğu bölgeyi kapsıyordu. Küçük site devletlerden oluşan ve Kutsal Roma İmparatorluğu'nun parçası olan Almanya'nın varlığı silikti. Avusturyalı Habsburg Hanedanı'nın başında olduğu Kutsal Roma İmparatorluğu orta Avrupa'nın tamamını kaplıyordu. Alman ressamalar, bugünkü doğu Fransa, İsviçre, Avusturya ve kuzey İtalya'da yaşıyorlardı.

15. Yüzyıl Flaman Ekolü

1. yüzyıl Flaman sanatçıları içinde en etkileyici olanı ikisi, daha çok Bruges'de çalışan Jan van Eyck ile aslen Haarlem'li olup Brüksel'de ve Dijon'da çalışan heykeltıraş Claus Sluter'di. Van Eyck ve Sluter, ortaçağın üslupçu geleneklerinden uzaklaşarak gerçek dünyayı açık seçik tasvir ettiler. Örneğin Ghent mihrap panosunda, van Eyck son derece gerçek görünümli Adem ile Havva'yı resmetti. Bunlar ortaçağın iki boyutlu figürleri olmadıkları gibi, İtalyan Rönesansı resimlerindeki idealize edilmiş nitelikte de değildir. Aynı şekilde,

▲ **93 yaşında bir adamın portresi** - Albrecht Dürer
ayrıntılar ve şaşmaz psikolojik gözlem, kuzey portre ressamınının karakteristik özelliğidir. 1521, beyazla vurgulanmış kalem ve mürekkep çizimi desen, 4,5x28,2 cm. Graphische Sammlung Albertina, Viyana, Avusturya

gravürler vardı. Bu tür baskının ustaları ise Martin Schongauer ile Dürer'di. Sarayın, kilisenin ve yeni gelişen burjuvazinin de portre talepleri yoğunlu. Erken İtalyan Rönesansı'nda portreler genellikle profilden yapılırken, van Eyck modelin yüzünü dörtte üçlük bir açıdan çizerek yüzün ifadesini iyice belirten ve canlılık kazandıran bir yöntem kullanmaya başladı. 16. yüzyılda Kuzey Rönesansı sanatçıları da günlük yaşamı yansıtan resimler yapmaya başladılar. Albrecht Altdorfer, içinde hiçbir figürün ya da öykünün yer almadığı peyzajlar yapan ilk ressam oldu. Holbein'in aşağıdaki *Elçiler* tablosu natürmort türünün habercisi olurken, Bruegel'in çalışın ve eğlenen işçileri gösteren resimleri günlük yaşamı yansıtan ilk yapıtlar arasındadır.

▲ **Tufan** - Hans Baldung Grien Alman ressamın yapıtı, tipki çağdaşı Matthias Grünewald'in tabloları gibi dramatik ve kasvetlidir. 1516, tuval üzerine yağlıboya, Neue Residenz, Bamberg, Almanya

◀ **Tufan'dan ayrılış** Baldung Grien, Eski Ahit'teki Tufan'ın sularını çalkımlayarak boğuşulan ve insanlara hayvanların boğulmasına neden olan bir ayaklanma olarak yorumluyor.

DÖNEMİN Olayları

~1440-1450 Mainz'li Johannes Gutenberg matbaa makinesini icat eder. Matbaa makinesi, Rönesansın ve daha sonra da Protestan Reformasyonu'nun fikirlerinin yayılmasında başlıca rolü oynadı.

1517 Martin Luther, Wittenberg'de Reform hareketini başlatır. Bu hareket, dinsel temaları işleyen sanatın itibarını azaltır.

1566-67 Beeldenstorm denilen bir Protestan ikonoklast dalga Çukurelleri ezip geçer. Dinsel sana yapılarının çoğu yok edildi

~1512-15

GRÜNEWALD Isenheim Mıhrap Panosu

~1520

MASSYS Ecce Homo

~1528

CRANACH Paris'in Hakemliği

1533

HOLBEIN Elçiler

~1555

YAŞLI BRUEGEL İkarus'un düşünü içeren peyzaj

Sluter'in yonttuğu figürler de tamamen gerçekçidir. Bu heykeller canlılık ve duygu yansıtan, kanlı canlı insanlara benzer. Yüz kırışıklıkları tendonlar, damarlar ve sarkmış ten gibi gerçekçi ayrıntılara da sahiptirler. Kuzey sanatı, ilk ustası van Eyck'in yağlıboya kullanımıyla biçimlendi. Daha önceki pano resimleri, yumurtayla inceltilem temperayla yapıp ve resmin ufak fırça darbeleriyle yapılması gibi zorlu bir iş oluyordu. Yağlıboya ise sanatçıya özgürlük getirdi. Glaze denilen saydam vernik tabakalar kullanarak mücevher parlaklığında renkler elde edilebiliyordu. *Chiaroscuro* (ışık ve gölge) yüzlere canlı bir ifade veriyordu. Hepsinden önemlisi, ayrıntılar incelikli işlenebiliyordu.

Alman Ekolü

Dönemin Alman sanatçılarından en önemli ikisi -Albrecht Dürer ile Matthias Grünewald- birbirleriyle taban tabana zıttlar. Grünewald birbirleriyle taban tabana zıttlar. Grünewald ortaçağdaki resimle vaaz verme geleneklerini canlandırdı, ama canlı renkler ve güçlü ifadeler kullanılarak özgün bir tarz geliştirdi. Dürer ise tamamen çağdaşı. Dürer, İtalya'da kapsamlı gezi yapan ilk Alman sanatçıydı. Dürer, İtalyan sanatçıların, özellikle de Venediklilerin canlı renklerini,

kompozisyonlarını ve perspektiflerini inceleyip bu alanlarda ustalaştı. Buna kuzeyli ressamların psikolojik ifadelerini, öznel desenlerini ve ayrıntılı çizimleri kattı.

16. yüzyıl Flaman ve Hollanda Ekolü

Reform hareketi 16. yüzyılda Kuzey Rönesansı'nı derinden etkiledi. Protestanların çoğu, Katoliklerin putlaştırması diye yorumladıkları aziz resimlerine ve heykellerine karşı çıktılar. Bu nedenle mihrap panosu siparişleri sona erdi. Kitap resimlemek ve portre yapmak başlıca gelir kaynağı oldu. Çağın en ünlü Flaman ressamı Yaşlı Pieter Bruegel, Anversli bankerler ve Brüksel Sarayı için köylülerin yaşamını yansıtan tablolar yaptı.

Çukureller denilen Hollanda, Belçika, Lüksemburg yüzyılın sonunda ekonomik sorunlar yaşamaya başlayınca sanatçıları himaye edecek, onlara sipariş verecek koşullar ortadan kalktı. 1566'daki Protestan ikonoklast ayaklanmalarda pek çok resim ve heykel tahrip edildi. 1576'da İspanyol askerleri Anvers'e saldırarak 7 bin kişiyi öldürdüler. Üç yıl sonra Çukurellerin yedi kuzey eyaleti Utrecht Birliği anlaşmasını imzalayarak Hollanda'nın temelini attılar.

▲ **Harman yeri, muhtemelen Haziran ve Temmuz ayları** - Bu Bruegel'in *Aylar* isimli altı tabloluk dizisinde yer alıyordu. 1566 öncesi, pano üzerine yağlıboya, 117x161 cm. Lobkowitz Koleksiyonu, Nefahozes Şatosu, Çek Cumhuriyeti

D HAARLEM, -1350; Ö DIJON, 1405/06

Sluter, 1. yüzyılda kuzey Avrupa'nın en büyük heykeltıraşıydı. Brüksel ve Haarlem'de çalıştıysa da meslek yaşamının büyük bölümünü Burgonya Dükü için çalışmak üzere Dijon'da geçirdi. En ünlü yapıtı, günümüze sadece kaidesi kalmış olan *Musa Çeşmesi*'dir.

"Yumuşak" ya da "tatlı" diye tanımlanan Gotik tarzın egemen olduğu bir dönemde yaşamasına karşın, Sluter son derece gerçekçi bir üslup geliştirdi. Yonttuğu figürlerin hepsi, farklı kişilik kazandırılmış, farklı ifadeleri ve belirgin ayrıntıları olan gerçekçi insan figürleridir. Dahası, bu heybetli ve etkileyici figürler üç boyutluluklarıyla mimari konumlarından dışarıya taşarlar. Sluter'in çalışmaları yalnızca başka heykeltıraşları değil, Robert Campin gibi ressamı da etkiledi.

YAŞAMÇİZGİSİ

1379 Belgelere göre Haarlem'den gelip Brüksel'de yaşadı

1385 Burgonya Dükü (Cesur) Philip'in hizmetine girmek için Dijon'a taşındı

1389 Jean de Marville'den sonra Dük'ün baş heykeltıraşı oldu

1404 Dijon'daki Augustinyen Manastırına katıldı

YAKINPLAN

PEYGAMBER YEREMYA

Yeremya, Sluter'in heykeltıraşlık ustalığının tipik örneklerinden biridir. Peygamber, alındaki ve çukura kaçmış gözlerinin çevresindeki derin kırışıklarla inandırıcı bir yaşlı adam görünümündedir. Basparmağı alyazmasına bastırılmıştır. Sluter onu olabildiğince gerçek gibi göstermek için ilk tasarımı figüre bakır gözlük bile takmıştı.

▲ *Musa Çeşmesi* En tepesinde çarnıha gerilmiş İsa figürünün bulunduğu 7,5 metre yüksekliğindeki çeşmenin kaidesini oluşturan bu heykel, önce Champmol Manastır'ındaki kerli bir geçide yerleştirildi. Küçük nişlerin önünde altı peygamber (başı taçlı) Davud, Musa, Yeremya, Zakarya, Danyal ve Yeşaya yer alır. Yas tutan altı melek de üst bölümdeydi. 195-1403, taş, yükseklik 183 cm. Champmol Manastır, Dijon, Fransa

Melchior Broederlam

D YPRES, -1350; Ö YPRES, -1411

Hollandalı ressam Broederlam, 1380 yılından itibaren Burgonya Dükü Cesur Philip'in saray ressamı olarak çalıştı. Belgeler sanatçının verimli ve çok çalışan bir sanatçı olduğunu kanıtlamasına karşılık günümüze sadece Dijon'daki Champmol Kartuzyen Manastırının şapelindeki mihrap panosunun iki kanadı kaldı. *Cebrail'in Meryem'i Ziyareti* ve *Müjdesi ile Mısır'a Kaçış* temalarının gösteren bu iki kanat, parlak renkleri ve zengin desenleriyle tanınan Uluslararası Gotik sanatının en iyi örnekler arasındadır. Gerçekçi ayrıntılarla dolu olan - *Mısır'a Kaçış*'teki Aziz Yusuf figürü gerçek bir köylü gibi tasvir edilmiştir- bu panolar Hollanda sanatındaki gerçekçiliğin öncüsü oldu.

▼ *Cebrail'in Meryem'i Ziyareti ve Müjdesi*, Dijon mihrap panosunun sol kanadı
Bu kanat panosu, merkezdeki heykelli bir mihraabın çevresine yerleştirilmek üzere yapıldığı için bu biçimdedir. -1394-99. Tahta üzerine tempera, 167x125 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Dijon, Fransa

GÜNEdair

CHAMPMOL MANASTIRI Cesur Philip bu Kartuzyen Manastır'ın 1383'te yaptırmaya başladı ve manastırın şapelini aile mezarı olarak yaptırdı. Şapelin süslemeleri için aralana Sluter ile Broederlam'ın da bulunduğu bir sanatçılar ekibine görev verdi. Manastır Franz Devrim'i sırasında büyük ölçüde harap oldu.

Şapelin ana kapısı Sluter'in, (diz çökmüş) Philip ile karşın (ortadaki) Kutsal Bakire'ye takdim edilmelerini gösteren heykelleriyle süslü şapel kapısı ve (sol resimdeki) Musa Çeşmesi, Manastır'ın günümüzdeki harapesinde görülebilir.

Robert Campin

D VALENCIENNES?, -1375; Ö TOURNAI, 1444

Robert Campin 1410'dan ölümüne kadar Belçika'daki Tournai şehrinin en büyük ressamı oldu. Jacques Darat ve belki Rogier van der Weyden (Bkz.Sf.144) onun öğrencileriydi.

Her ne kadar Campin'in elinden çıktığı kesinlikle kanıtlanan yapıtlar yoksa da, Flémalle Ustası takma adı altında sınıflandırılmış çalışmaların ana hatlarından onun sorumlu olduğu belirtilir.

Campin, Hollanda sanatını çok etkileyen gerçekçi bir üslup geliştirdi. Tablolarının öznelarini kişileştirdi ve dinsel sahneleri Tournai'nin orta sınıf evlerine yerleştirdi. Örneğin ünlü *Merode Mihrabı Üçlü Panosu*, Cebrail'in gelişini fark etmeyen Bakire'yi bir yemek odasında kitap okurken gösterir; Yusuf ise atölyesinde fare kapını yapmaktadır.

Campin'in değil de bir öğrencisinin olduğu tahmin edilen Ocak siperi önünde Bakire ile Çocuk tablosu da Bakire'yi ev ortamında tasvir eder.

► **Ocak Siperi Önünde Bakire ile Çocuk** Bu tablonun Campin'in bir öğrencisine ait olduğu söylenir. O ressam da ustası gibi günün gerçek mekânlarını yansıtır. Basit ocak siperi, Bakire'nin halesini oluşturur. Pano üzerine tempera ve yağlıboya, 63,4x485 cm. Ulusal Galerî, Londra, İngiltere

YAŞAMÇİZGİSİ

1410 Tournai hemşeriliğini satın alır. Bu da başka bir yerde doğduğunu gösterdi

1423 Tournai Ressamlar Loncası başkanlığını üstlendi

1425 Şehrin kendi yaşadığı bölgesinin yöneticiliğini aldı

1429 Tournai hükümetine karşı bir ayaklanma nedeniyle Provenç'da sürgüne mahkûm oldu

1432 Özel yaşamındaki bir skandal yüzünden bir yıl Tournai'den uzaklaştırma cezası alır, ama Hollanda Kontesi'nin araya girmesiyle para cezasına çevrildi

YAKINplan

ÇERÇEVELEYEN KEMER

Mimari yapı sanatsal bir işlev yüklenerek Kutsal Bakire'yi çerçeveleyiyor. Sol üst köşedeki Tanrı Baba, Bakire'ye doğru diyagonal çizgide uzanan altın ışınlar gönderiyor.

▼ **Cebrail'in Müjdesi** Kuzey Avrupalı çağdaşları gibi, Campin de bilimsel bir perspektif kavramına sahip değildir, ama sezgisel olarak inandırıcı bir derinlik yaratır. Mimari ayrıntıları bütün incelikleriyle işleme de ustadır. Robert Campin Atölyesi, -1430-40, pano üzerine yağlıboya, 76x70 cm. Prado, Madrid, İspanya

YAKINplan

SİMGESEL DEKOR Üç kanadın altın yaldız fonu da İsa'nın simgeleri olan asma dalları ve üzüm desenleriyle süsüdür.

« Üçlü panoda İsa'nın

defnedilişi Bu üçlü panonun, boş çarmıhın olduğu sol kanadında kimliği bilinmeyen bağışçı, ortada İsa'nın Defnedilişi. Sağda da İsa'nın Dirilişi yer alıyor. Resmin fonu Ortaçağ tarzında yaldızlı olmasına karşın, figürler Yüksek Rönesans'ta görülen heykelsi cisimlerdir. -1410-20, Pano üzerine tempera ve altın varak, 65x54 cm. (orta) 65x27 cm. (kanatlar), Courtauld Enstitüsü Galerisi, Londra, İngiltere

Porte,
Theodor Galle
imzalı

D MAASEYCK?, -1390; Ö BRUGES, 1441

Jan van Eyck, Kuzey Rönesansı'nın en büyük ve en önemli ressamlarından biriydi. Van Eyck, 16. yüzyıl ressamı ve biyografi yazarı Vasari'nin (Bkz. Sf.178) öne sürdüğü gibi yağlıboyaı icat etmedi, ama cilalama- kat kat saydam boya- tekniğini mükemmelleştirdi. Bu teknik koyu renkler kullanabilmesini ve en ufak ayrıntıları işleyebilmesini sağladı. Jan van Eyck'tan önce hiçbir ressam, gerçekçi öylesine incelikli olarak tasvir edememişti, ondan sonra da ancak birkaç kişi bunu başarabilirdi. Van Eyck çizim konusundaki yeteneğinin ve çalışkanlığının yanı sıra iyi bir gözlemciydi. Işığın geliş ve düşüş noktaları konusunda çok titizdi. Kumaş kıvrımlarını ve gerçekçi biçimde yansıtmaya çalıştı ve kıvrımın kasın olarak hangi noktada ışık almadığını, şaşmaz bir kesinlikle gösterdi. Heykellerin resmini yaparken de ışık ve gölge kontrastını, bunun iki boyutlu bir yüzeyde yapılabildiğine inanılmayacak bir biçimde vurguladı. Portreleri de bu titiz gözlemin ve emeğin sonucunda çok canlı olurdu. Büst boyutundaki portrelerinde gözleri ve cildin bütün çizgilerini, kıvrımlarını aydınlatarak ışık kullandı. Çağdaşı İtalyan ressamlar portrelerde profil görünümü tercih ederken, Van Eyck dörtte üç cephe görünümüne yönelerek yüz ifadesini bütünüyle aktarmayı başardı.

YAŞAMÇİZGİSİ

-1390 Maastricht yakınlarındaki Maaseyck'te doğmuş olabilir

1422 Lahey'de, Hollanda Kontu Bavyeralı John'un sarayında çalıştı

1425 Burgonya Dükü İyi Philip'in kişisel temsilcisi olarak Lille ve Bruges'e gitti

1426 Ghent Mıhrap Panosu'nu yapmakta olan kardeşi Hubert öldü

1428-29 T29 İyi Philip'in kişisel temsilcisi olarak diplomatik görevle Portekiz'e gitti

1432 Ghent Mıhrap Panosu'nu tamamlar

1432 Arnolfini Portresi'ni yaptı

1441 Bruges'de öldü

▼ **Ghent Mıhrap Panosu, iç bölüm** Bu başyapıt, 12'si burada olduğu gibi pano açılınca görünen 20 resimden oluşuyor. Üst bölümde ortada Tanrı Baba ile iki yanında Bakire, Vahfizi Yahya, melekler ve Adem ile Havva yer alıyor. Alt bölümde Azizler, Tanrı'nın Kuzusu'na saygı sunmaya gidiyorlar. Tamamlanışı 1432, pano üzerine yağlıboya, 360x461 cm. St. Bavo Katedrali, Ghent, Belçika

► **Şansölye Rolin'in Kutsal Bakiresi İyi Philip'in Şansölyesi** ve panonun başışçısı Nicolas Rolin, ciddi ve kaygılı bir ifadeyle kusursuz Bakire'nin karşısında oturuyor. Arkada Bakire'nin ifteti simgeleyen zambaklar ve güllerle dolu bir bahçe var. -1435, pano üzerine yağlıboya, 66x62 cm. Louvre, Paris, Fransa

Arnolfini Portresi

1434, meşe pano üzerine yağlıboya, 82x60 cm. Ulusal Galerî, Londra ►

YAKINplan

Arnolfini Portresi Jan van Eyck

Bu ünlü İkili Portre, kimi ve neyi tasvir ettiği hakkında bilimsel tartışma konusu olmuştur. Tablo, sanat tarihçisi Erwin Panofsky'nin yorumuna dayanarak "Arnolfini'nin Evlenmesi" diye tanımlanıyordu. Yakın zamana kadar da resimdeki çiftin Bruges'de yaşayan zengin İtalyan Giovanni di Arnigo Arnolfini ile kızı Giovanna Cenami oldukları sanılıyordu. Oysa 1997'de yayınlanan belgeler çiftin 1447'ye kadar evlenmediklerini ortaya çıkardı. Şimdi uzmanlar resimdekilerin Giovanni'nin kuzeni ile onun kızı olduğunu düşünüyorlar. Tartışılmayan tek konu ise, bu başyapıtın Van Eyck'in yanılsama yaratmak için yağlıboya kullanımındaki benzeri görülmemiş ustalığını yansıtmadığıdır.

Kompozisyon

Doğrusal perspektif tam doğru olmayıp doğruya yakın olmasına ve figürlerin odanın boyutlarına oranla aşırı büyük olmasına karşın Van Eyck'in kompozisyonu inanılabilecek bir mekândaki iki kişi yanılsamasını gerçekleştiriyor. Avize, Van Eyck'in imzası, süslü dişbükey ayna, kadının kırmızı pabuçları, çiftin elele tutuşması ve köpek gibi başlıca öğeler merkezdeki hayali bir düşey boyunca konumlandırıldığı ve bu düşey yapının iki yanında da figürler yer aldığı için, kompozisyon çok iyi dengelenmiştir. Soldaki pencereci duvar da, sağdaki parlak kırmızı karyola perdeleriyle dengelenir.

▲ **İŞİK KAYNAKLARI** Tutarlı aydınlatma resmin gerçekçiliği oluşturan öğelerden biridir. Işık ve gölgenin gelişi (Arnolfini'nin tahta ayakkabılarına bakınız) birkaç ışık kaynağı olduğunu belirtiyor: Soldaki pencere, daha önde, resimde görünmeyen bir başka pencere, ve/veya aynaya yansıyan açık kapı.

▲ **EGİMLİ DÖŞEME TAHTALARI** Van Eyck geriye doğru konumlama ve mesafe duygusu yaratmak için perspektif kurallarından çok, sezgiye dayanıyordu. Döşeme tahtalarının birbirine yaklaşan çizgileri, kırışlı tavan, pencere çerçeveleri ve karyola eteği kutu biçimindeki odanın sınırlarını çiziyor.

“Bu resmin anlamı, adınızı kimse bilmese bile, servet – yani resminizi yapması için **Van Eyck'ı tutmaya yetecek servet – ölümsüzlüğü satın alabilir** demektir.”

JONATHAN JONES, GAZETECİ, 2000

Hikâyesi

Resmin hikâyesi şaşırtıcı bir gizem olmaya devam ediyor. Düğün resmi mi? Nişan mı? Yoksa Arnolfini'nin resmin yapılmasından bir yıl önce ölen genç kızı Constanza'nın anısına yapılmış bir resim midir? Resimde yer alan nesneler "gizli simgeler" midir, yoksa gündelik ev eşyasının gerçekçi görüntüleri midir? Köpek, sadakatin, arzusunun simgesi midir, yoksa anıt mezarlarda sık görülen köpek heykellerine gönderme midir? Arka duvardaki dişbükey aynaya iki figürün görüntüleri yansır: Arnolfini belki de onları selamlamak için elini kaldırmıştır. Belki de tablonun kapakları vardı ve bu kapaklar açılınca izleyici bir odaya giriyormuş ve kandesine de selam veriliyormuş duygusuna kapılıyordu.

▲ **AYNA VE YAZI** Üzerinde "Jan Van Eyck buradaydı/1434" anlamında Latince bir ibare bulunan aynaya iki figür yansıyor. Bu yazının bir evlilik belgesi ve van Eyck'in da nikah tanıdığı olduğu öne sürülmüşse de, bu sadece süslü bir imza da olabilir.

▲ **PAHALI PORTAKALLAR** İthal malı portakallar, zenginliği, verimliliği ya da Van Eyck'in küresel biçimi çizmekteki becerisini vurguluyor.

▼ **AZİZE MARGARET** Peykının üzerindeki bir ejderden çıkan oyma figür, belki hamile kadınlara koruyucusu Azize Margaret'tir. Constanza doğumda ölmüş olabilir.

▲ **ARNOLFINI'NİN BAKIŞI** Arnolfini bir elini kaldırıyor –yemin mi ediyor, selam mı veriyor belli değil– ama kalın gözkapaklarının altındaki bakışı düşünceli ve yana doğru bakıyor. İzleyiciye de, aynadaki figürlere de, kızına da bakıyor.

▲ **EL TUTUŞMA** Çift evlenme törenindeki gibi elele tutuşmuş, ama Hristiyan töreninde kişi de sağ elleriyle diğerinin sağ elini tutar. Alt çizimde Arnolfini kızınsının elini sıkıca tutuyor–burada ise kızınsının eli, tıpkı Constanza gibi elinden kayıp gidiyor.

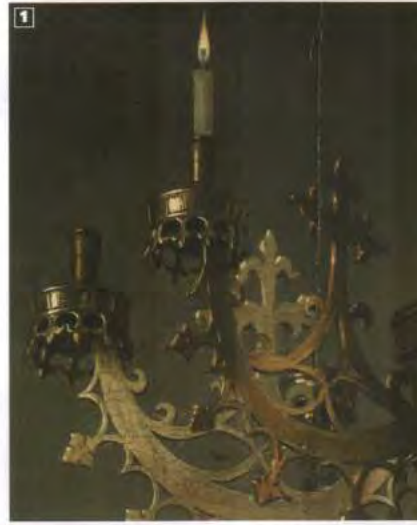

Teknik

Tablonun güçlü etkisi, gerçekçi yapısından geliyor. Yüzeyler ancak yağlıboya kullanımındaki ustalikle başarılabilecek bir şaşmazlıkla yapılmış. Çok uzun zaman sanıldığı gibi yağlıboyayı van Eyck'in "icat ettiği" görüşü artık geçerli değilse de, bu tekniği geliştirenin ve kusursuz duruma getirenin van Eyck olduğu kesindir. Yağlıboya geç kuruduğu için van Eyck'a formları kabarıklaştırmak, gerçekçi dokular yaratmak, hatta ışık yansımaları uyandırmak için kat kat vernik sırlama yapma olanağı veriyordu. Van Eyck, bez parçaları ve parmak uçlarıyla fırça darbelerini yok edip mücevher kadar değerli sonuç elde etmek için büyük bir özen ve beceriyle çalışıyordu.

▲ **YEŞİL VE KIRMIZI** Giysinin canlı yeşili tamamlayıcı renk kırmızıyla daha çok vurgulanıyor. Renklerin şimgesel anlamı da olabilir. Kırmızı doğurganlığı, yeşil ihtirası simgeler. Minik boya benekleri giysinin üzerindeki fisto süslemeleri gösteriyor.

◀ **CILALI AVIZE** Van Eyck avizenin karmagık formunun duruşunu en ince ayrıntısına kadar çizmekle kalmıyor, avizenin cilalı yüzeyinde ışığın farklı yansımalarını, hatta alet içlerini bile gösteriyor.

▼ **İŞIKLI NOKTALAR** Tespiti taneleri şaşırtıcı derecede ekonomik bir teknikle resmedilmiş. Sert fırça darbeleri ve kalın boya noktaları ışığı, gölgeyi ve tespit tanelerinin içinden geçen ipleği oluşturun.

◀ **KADRAJ VE PERSPEKTİF** Arnolfini'nin (Sokakta giyilen) tahta ayakkabıları, van Eyck'in olağanüstü gözlem yeteneği ortaya koyuyor. Farklı dokuları şaşmaz bir gerçeklikle belirtiyor. Ayakkabıların pürüzsüz yüzü, ressamın kesi izlerini belirtmek için gri ve pembe renk kullandığı çamurlu topuklarıyla kontrast halinde. Sert gölgeler ayakkabıların "gerçek" yere bastığı izlenimini uyandırıyor.

► **İNCE FIRÇA DARBELERİ** İnsan figürlerinin tersine doğrudan izleyiciye bakan minik köpek resme sonradan eklenmiş. Döşeme tahtalarının düşey çizgileri, köpeğin özenle işlenmiş tüylerinin altından seçiliyor. Köpek alt çizimde de yer almıyor.

Rogier van der Weyden

Portre, Esmé de Boulonois imzalı

D TOURNAI, ~1399; Ö BRÜKSEL, 1464

Rogier van der Weyden'in yapıtları, oğlu Robert Campin'in anlatımcı gerçekçiliğini derin bir ruhsallık ve empatiyle birleştirir. Rogier'nin en karakteristik yapıtı, Meryem'in ve İsa'nın refakatçilerinin acısını elle tutulur bir gerçeklikle yansıtan *Çarmıhtan İndiriliş*'tir. Sanatçının günümüze kalan yapıtlarının hepsi dinsel tasvirler ile portrelerdir. Portreler, Flaman detaycılığı ile şefkat ve acıma duygularını birleştirir.

Eski sanatçıların çoğu gibi Rogier'nin yaşamı hakkında da fazla bilgi yoktur. Meslek yaşamının büyük bölümünü dönemin ileri gelen bir ressamı olduğu Brüksel'de geçirdi. Ancak kişiliğiyle ilgili belge bulunmamaktadır. İmzalı hiçbir yapıtı yoktur, onun yaptığı varsayılan tablolar, sadece üsluplarına bakarak tanımlanmaktadır. Rogier sağlığında ün yapan ve çok sipariş alan atölyesinden Fransa'ya, Almanyaya'ya, İspanya'ya ve İtalya'ya tablolar gönderen bir sanatçı olduğu halde, ölümünden sonra şöhreti yavaş yavaş söndü. 15. yüzyılda sahip olduğu ünü ve saygınlığı ancak 20. yüzyılda yeniden kazandı.

YAŞAMÇİZGİSİ

1427 Robert Campin'in çirafı olur

1432 Tournai Ressamlar

Loncası'nda usta oldu

1436 Brüksel şehri ressamı olarak atandı

~1445-50 Beaune Hastanesi

mihrap panosuna Kıyamet

tablosunu yaptı

1450 Roma'ya Hacca gitti

1464 Brüksel'de öldü

► *Çarmıhtan İndiriliş* İsa'nın çarmıhtan indirilişini tasvir eden bu resimde, Rogier altın yaldız bir fon kullandığı için derinlik yoktur. Bunun nedeni, acı çeken çok gerçekçi üslupla yapılmış figürlerin tıpkı sahne önündeki oyuncuları gibi doğrudan izleyicinin görüş alanına girmesini sağlamaktır. ~1435, pano üzerine yağlıboya, 220x262 cm. Prado, Madrid, İspanya

► **Aziz Lukas Bakire'nin Resmini Çiziyor** Tablodaki pencere, kıvrılarak doğrusal perspektif oluşturan nehrin geçtiği bir Flaman kentine bakıyor. Aziz Lukas'ın yaptığı gümüş uçla çizim, o dönemde bir resmin ilk aşamasıydı. ~145-40, pano üzerine yağlıboya ve tempera, 138x111 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Boston, ABD

YAKINPLAN

BİRBİRİNİ YİNELEYEN ŞEKİLLER

Bayılan Meryem'in pozu, ölü İsa'nın pozunu yineler. Üç figürden oluşan gruplar iki yanda denge oluştururken, Vaftizci Yahya'nın kırmızı giysisi, Armatyali Yusuf'un sırma brokerli giysisine kontrast yapar.

KİŞİSELLEŞTİRİLMİŞ YÜZ ÇİZGİLERİ

Yüzler, özellikle de erkeklerin yüzleri kimliği belirli portrelerdir. Meryem'i tutmaya çalışan Vaftizci Yahya'nın genç yüzünde derin bir kaygı ifadesi vardır. Onun yüzüne canlılık veren pembe teni, Meryem'in ölü gibi solgun teninin kontrastıdır.

“Rogier başka hiçbir ressamın yakalayamadığı - çoğu tatlı acı olan - duyguları ve duyuları duyumsadı ve ifade etti.”

ERWIN PANOFSKY, SANAT TARİHCİSİ

▲ **Yedi Kutsal Ayin Mihrap Panosu (orta bölüm)** Kırmızı giysiler ve beyaz başlıklar, dikkati çarmıhın dibindeki figürlere çekiyor. Bu figürler cennete doğru yükselen yapın doğal tonları önüne yerleştirilmiş. ~1445-50, pano üzerine yağlıboya Koninklijk Müzesi, Anvers, Belçika

◀ **Şapkalı Genç Kadın Portresi** Rogier'in portrelerinin tipik özelliği olan yarım boy ve dörtte üç cepheaden bakış pozu burada da görülmüyor. Kadının elleri dua edercesine birleştirilmiş, elbisenin beli de devrin modasına uygun olarak yüksek kesimli. ~1435, pano üzerine yağlıboya, 47x32 cm. Gemäldegalerie, Berlin, Almanya

Hugo van der Goes

D GHEHT, ~1440; Ö BRÜKSEL YAKINLARINDAKİ RODE KLOOSTER, 1482

Hugo van der Goes'in ünü, kendisine ait olduğu kesinlikle bilinen tek yapıtı *Portinari Mihrap Panosu*'ndan kaynaklanır. Ama üslubuna bakarak değerlendiren az sayıdaki başka yapıtı da onun çalışması olarak yorumlanır.

Portinari Mihrap Panosu, Hugo'nun gerçekçi bir ortamda figür gruplarını düzenlemekteki ve yoğun duygulanı yansıtmadaki yeteneğini gösterir. Hugo, Flamların gerçekçi detay ve yüzey dokusu tutkusunu resmin ön planındaki nesnelere ve canlı renkleri olan kumaşlara da aktarır. Bu gerçekçiliğe karşın, Ortaçağ geleneğine uygun olarak bağışçıları, yani mihrap panosunu sipariş edenleri de resme yerleştirir; ancak bunları arkadaki önemli dinsel figürlerden daha küçük boyutta çizer. Medicilerin temsilcisi olarak Bruges'de bulunan Portinari bu mihrap panosunu Floransa'ya götürürnce, yapıt Ghirlandaio gibi yerel sanatçıları çok etkiler.

YAŞAMÇİZGİSİ

~1440 Ghent'te doğdu

1467 Ghent Ressamlar Loncası'nda usta oldu

1468-72 Bruges ve Ghent'te çalıştı

~1474-78 Portinari Mihrap Panosu'nu yaptı

1475 Ressamlar Loncası'nın başkanı oldu. Brüksel yakınlarındaki Rode Klooster Manastırına girdi

1482 Ruhsal bunalım geçirdikten bir yıl sonra öldü

◀ **Cennetten Kovuluş ve Çarmıhtan İndiriliş** Hugo, Cennet Bahçesindeki bitkileri ve hibrid yılanın bütün ayrıntılarıyla tasvir ediyor. Atmosferik perspektif -mavi fon- resme derinlik veriyor. Her iki panoda da figürler insanın ve İsa'nın inişlerini yansıtmak üzere sol üstten sağ alta doğru diyagonal eğime yerleştirilmiş. ~1480, pano üzerine yağlıboya, 32x22 cm. Sanat Tarihi Müzesi, Viyana, Avusturya

YAKINplan

PSİKOLOJİK SEMPATİ

Çobanların vecde gelmiş yüz ifadesi, onların alt kademede sosyal konumlarını yükseltiyor. Birbirine sıkıca kenetlenmiş grup, tapındıkları kişinin yalnızlığıyla kontrast yapıyor.

GÜNEdair

ALTIN EFSANE Azizlerin yaşamlarını içeren bu 13.yüzyıl derlemesi, Rönesans sanatçıları için önemli bir kaynaktı. Örneğin bu kitapta Aziz Lukas'ın Bakire Meryem'in resmini yaptığı anlatılıyordu. Bu hikâyeye onu pek çok ressam loncasının koruyucu azizi konumuna getirdi. Günümüze kalmış olan yaklaşık 900 Altın Efsane elyazması var. Matbaanın icadında sonra, bu kitap 15.yüzyıl Avrupa'sının en popüler kitabı oldu.

Altın Efsane Elyazmasından bir sayfa, Jacobus de Voragine, (14.yy.)

Petrus Christus

D BAERLE-DUC?, ~1410; Ö BRUGES, 1475/76

Petrus Christus 1457'de yaptığı *Madonna ile İki Aziz* tablosuyla geometrik olarak doğru perspektifi ilk kullanan Kuzey Avrupalı sanatçı oldu. Christus, Jan van Eyck'tan sonraki kuşağın Bruges'deki en önemli ressamıydı. Aslında van Eyck'in öğrencisi olabilir, hatta belki de onun bitirilmemiş bazı yapıtlarını tamamladı. Van Eyck'in natüralizminin yaygınlaşmasına yardımcı olan Christus da onun gibi çevresindeki dünyanın ayrıntılarını titizlikle gözlemledi ve yapıtlarına yansıttı.

Dinsel konuları işleyen tablolarında hem van Eyck'tan, he Rogier van der Weyden'den etkilendi. Başta portreleri olmak üzere iç mekânı gösteren resimlerinde daha özgün bir üslubu vardır. Christus, kendisinden önceki sanatçıların siyah, boş fonları yerine, portresini yaptığı modelin gerçekçi yüz ifadesine uygun oda dekorları kullandı.

► **Kutsal Bakirenin Ölümü** Perspektifi görüntüye bütünlük kazandırmak için kullanan İtalyan ressamların tersine, Flaman sanatçılar her yöne açılan uzam duygusunu pekiştirmek için perspektiften yararlandılar. Tablodaki uzamsal dekor çok ayrıntılıdır ve kapı ile penceredeki figürler de gözü dış dünyaya yöneltilir. Kırmızı, siyah ve toprak tonlarından oluşan sınırlı renkler, çeşitli öğeler birleştirir. ~1460-65, pano üzerine yağlıboya, 171x138 cm. Timken Sanat Müzesi, San Diego, ABD

► **Edward Grimston Christus'un en başarılı yapıtları portrelerdir.** Bu resimde modelin yüzü yandan ışık aldığı için ressam onun yüz hatlarında çok farklı tonlar kullanabilmiş. 1446, pano üzerine yağlıboya, 33x24 cm. Verulam Kontu koleksiyonundan sergilenmek üzere Ulusal Galerî'ye getirildi, Londra, İngiltere

▼ **Ölü İsa için Yas Tutanlar** Bu kompozisyonun hareket noktası Rogier van der Weyden'in *Yas Tutanlar* tablosu olmakla birlikte sonuç daha az dramatiktir. Pano üzerine yağlıboya, 101x192 cm. Kraliyet Müzesi, Brüksel, Belçika

Hans Memling

Otoportre

D SELIGENSTADT, ~1435-40?; Ö BRUGES, 1494

Almanya'da doğan Memling (ya da Memlinc), Christus'un ölümünden sonra Bruges'un en ileri gelen ressamı oldu. Rogier van der Weyden'in öğrencisi olan Memling'in büyük bir atölyesi vardı ve küçük mihrap panolarının çoğunu İtalya'ya ihraç ediyordu. Uzak mesafeleri mavi ve puslu bir görünümde resmeden Memling'in peyzaj fonları, Perugino gibi İtalyan ressamlarını etkiledi.

Memling, Flaman manzarası ortasında İtalyan sarayını andıran –ve hem kendi ülkesinde hem İtalya'da beğenilen melez bir üslupla– *Madonna ve Çocuğu* samimi dekorlara yerleştiren bir tarz geliştirdi. Başarıları ona büyük servet kazandırdı ve Memling Bruges'un en zengin kişilerinden biri oldu.

► **Benedetto Portinari**

Bu portrenin modeli, Medici Bankası'nın Floransalı bir görevlisiydi. Memling bu dindar pozu gerçekçi bir dekora yerleştirdi. 1487, pano üzerine yağlıboya, 45x34 cm. Uffizi, Floransa, İtalya

▲ **Vaftizci Yahya ile Müjdecî Yahya'yı tasvir eden Üçlü Pano** Bakire ile Çocuğu, iki yanda yer alan yaşamlarının başka sahneleri dış kısımlara işlenmiş) iki Yahya'nın yanı sıra azizeler de eşlik ediyor. Azize Catherine'in yanında kendisine yapılan işkenceye kullanılan tekerlek, Azize Barbara'nın yanında da hapsedildiği kule duruyor. ~1474-79, pano üzerine yağlıboya, Memling Müzesi, Bruges, Belçika

GÜNEAİR

BRUGES O dönemde Bruges ekonomisi çökmeye başladı. Bir zamanlar Avrupalı tüccarların kumaş almaya geldikleri uluslararası ticaret merkezi olan şehir, 16. yüzyılda daha büyük fıman olan Anvers'in gerisine düştü.

Bruges şehir planı
16. yüzyıldaki konumu

Geertgen tot Sint Jans

Ö LEIDEN?, -1460; Ö HAARLEM?, -1490

Adı, kendisi din adamı olmamasına karşın üyesi olduğu Haarlem'deki tarikatın dolayı "St. Jean Kardeşliğinin Küçük Gerard'ı" anlamına gelen Geertgen hakkında fazla bilgi yoktur. Onun yaptığı bilinen *İsa'nın İnciyeşi* ve *Vatizci Yahya'nın Kemiklerinin Yakılışı* adlı iki tabloyla üslup benzerliği olduğu için Geertgen'in yaptığı ileri sürülen bazı resimler vardır. Geertgen kuzey Hollandalı ressamın dinsel tasvirlerine yeni bir öge olan tevazuyu kattı. Kutsal görüşlerini aktarmak için parlak ışığı, çocuksu figürleri ve doğalcılığı seçti.

▼ **İsa'nın Doğuşu** Çocuk İsa'nın çevreye saçtığı nur annesinin yüzündeki şefkatli ifadeyi aydınlatıyor. Tepenin yamacındaki kamp ateşi de meleği aydınlatıyor. 15. yüzyıl sonu, pano üzerine yağlıboya, 34x25 cm. Ulusal Galerî, Londra, İngiltere

▲ **Lazarus'un Dirilişi** Yukarıdan bakış açısı, İsa'nın diriltiği Lazarus'un tabutundan çıkışını gösteriyor. Ayrıntılı peyzaj tipik Flaman özelliklerini taşıyor. 15. yüzyıl sonu, pano üzerine yağlıboya, 127x97 cm. Louvre, Paris

Dieric Bouts

Ö HAARLEM?, -1420; Ö LOUVAIN, 1475

Dieric ya da Dirk Bouts, uzun, ince figürleri ve resimdeki ön planın hiç kesintisiz olarak uzaklara kayan peyzaj ortamlarının güzelliği ile tanınır. Bouts, izleyicinin derinlik yanılmasının tadını alması amacıyla gözü bir figürden diğerine yönlendirmek için yollar ve duvarlar kullanır. Resimlerinin arka planı, atmosferik perspektife uygun olarak giderek açık renklere ve maviye dönüşür. Bouts'un yaşamının ilk yılları bilinmiyor. Ama 1460'ların başında Louvain'den Haarlem'e taşınmış olabilir. 1464'te Louvain'deki St. Peter Kilisesi'nin mihrap panosunu yapmak gibi önemli bir işle görevlendirildi. Bouts, yaşadığı dönemin önemli olaylarını resimlerine aktardı.

Tablolarındaki figürler dönemin giysilerini giyen, hayali kişilerin arasına büyük olasılıkla tanıdıklarının karıştığı insanları gösterir. Gerçekçi mekânlar, manzaralar ve yüzler, kanlı olaylara kayıtsız kalan aşırı uzun gövdeli figürlerle kontrast oluşturur.

▲ **İmparator Otto'nun Adaleti** Belediye binalarına çoğunlukla adaletle ilgili tablolar asılıydı. Bouts, bu korkunç öyküyü Louvain ortamına yerleştirmiş. İmparatorun kansı bir soyluyu batan gemiden çıkarmış, sonra da adamı kendisine tecavüz etmekle suçlamış. Gerçek ortaya çıkmadan İmparator adamın kellesini kestirmiş, kadın da daha sonra kazığı bağlanarak yakılmış. 1470-75, pano üzerine yağlıboya, 325x182 cm. Kraliyet Müzesi, Brüksel, Belçika

▼ **Son Yemek** Louvain mihrap panosunun orta kanadında, Bouts derinlik duygusu yaratmak için odanın çizgilerinde çizgisel perspektif kullanıyor. Yemek, Gotik kemerleri olan ve duvardaki çift kanatlı tablo gibi döneme özgü ayrıntıların olduğu aydınlık bir odada yeniyor. 1464-68, pano üzerine yağlıboya, 180x151 cm. St. Peter Kilisesi, Louvain, Belçika

YAKINplan

DIKKATI ÇEKMEK

Yok yere tecavüzle suçlanan hükümlü resimde iki kez gösteriliyor. Ön planda başı uçurulmuş gövdesinden kan fışkıran arkada yine beyazlar içindeki haliyle karışım suçsuz olduğuna inandırmaya çalışıyor. Figürler grubunun diziliş biçimi olan "V" harfi sol üst köşedeki oka benzeyen kulede son buluyor.

Nuno Gonçalves

ÇALIŞMA DÖNEMİ: **PORTEKİZ, 1450-71**

Keskinlikle Gonçalves'ın olduğu bilinen herhangi bir yapıt yoksa da, St.Vincent'deki altı kanatlı tablonun ona ait olduğu güçlü bir kanıta dayanıyor. Lizbon'da yapılan bu tablo 15.yüzyılda Portekiz'de yapılan en etkileyici resimdir. Gonçalves'ın bu resmi yapmasından kısa bir süre önce, Burgonya Düğü, evlenmeyi düşündüğü bir Portekiz prensesin portresini yapmak üzere Jan van Eyck'i Portekiz'e gönderdiği için van Eyck Gonçalves'ın çalışmasına tanık oldu. Gonçalves'ın yapıtları, yüzey dokusuna ve renge yoğunlaşması ile bireyselleştirilmiş yüzler tasvir etmesi yönlerinden van Eyck'tan ve Bouts gibi başka Flaman ressamardan etkilendiğini gösterir. Resmin kanatlarında Lizbon'un koruyucu azizi St.Vincent'e saygıların sunan balıkçıları, keşişlere ve kraliyet ailesine kadar çeşitli kesimlerden figürler sıralanır.

« Saragossa'lı St.Vincent Tablodaki bütün yüzler gerçek kişileri yansıtırken, Lizbon'un koruyucu azizi St.Vincent idealize edilmiştir. Aziz'in zengin işlemeli diyakoz giysisi, önünde saygıyla diz çöken prensin kıyafetini ve başpiskopos'un sırmalı giysisinin gölgede bırakıyor. -1466-70, pano üzeri yağlıboya, 207x128 cm. Ulusal Müze, Lizbon, Portekiz

Enguerrand Quarton

ÇALIŞMA DÖNEMİ: **PROVENCE, 1444; Ö 1466?**

Bu Fransız ressamın Aix, Arles ve Avignon'da çalıştığı belgelenmiş olmakla birlikte sadece *Merhametli Madonna* ve *Kutsal Bakire'nin Taç Giymesi* adlı iki tablonun kesinlikle ona ait olduğu biliniyor. Dönemin en büyük Fransız resmi olarak kabul edilen Louvre'daki *Avignon Pietà's*inin özelliklerini, uzmanların bu tablonun Quarton'a ait olduğu kanısına varmalarına neden oldu.

Kutsal Bakire'nin Taç Giymesi, Hristiyanlık öğretisinin kapsayan bir resmdir. Resmin üstteki üçte ikilik bölümü cennetin tasvirine ayrılmıştır, altta üçte birlik bölüm ise Kıyamet'ten korkan dünyevi figürlerle doludur. Çarmıhta görülen İsa iki dünya arasındaki bağıdır.

▼ *Merhametli Madonna* *Madonna anıtsal bir koruyucu olarak görülüyor. Figürler o dönemdeki yöresel heykellere benziyor. 1452, pano üzerine yağlıboya, 66x187 cm. Condé Müzesi, Chantilly, Fransa*

▼ *Kutsal Bakire'nin Taç Giymesi* *Beyaz alanlar gözü güvercine (Kutsal Ruh) ve Cennet Kraliçesi Maryem'e taç giydiren Tanrı Baba ile Oğlun kollarına yönlendiriyor. 1453-54, pano üzerine yağlıboya, 183x220 cm. L'Hospice Müzesi, Villeneuve-lès-Avignon, Fransa*

Bartolomé Bermejo

D **CORDOBA?**, ~1440?; Ö **BARCELONA?**, ~1498

İspanyolların yoğun dinsel duygularını Flamanların doğalcı ayrıntılarıyla birleştiren Bermejo, 15.yüzyılda İspanya'nın en önemli ressamıydı. Kastilya ve Aragon kralıklarını birleştiren evlilik, Flinders'e olan ticaret ilişkilerini artırdı ve hem sanatçıların hem diplomatların gidip gelmelerine olanak yarattığı gibi, bu ziyaretleri zorunlu hale getirdi. Kuzey İspanya'nın çeşitli şehirlerinde çalışan Bermejo büyük olasılıkla çıraklık eğitimini Bruges'de yaptı.

Gotik ve Flaman ressamların tutkusu olan ayrıntıları işlemek, yağlıboyanın bulunmasıyla kolaylaştı; Bermejo da bu aracı İspanya'da ilk kullanan ressamlardan biriydi. Gerçek adı Bartolomé d Cárdenas olan ressamın lakabı Bermejo (kırmızı), bu rengi çok kullanmasından değil, suratının kırmızılığından gelir.

YAŞAMÇIZGISI

1486 Aragon'dan ayrılıp Barselona'da çalışmaya başladı
1490 Barselona Katedrali'ndeki Pietà'yı tamamladı
~1498 Meslek yaşamının büyük bölümünü Barselona'da geçirdikten sonra öldü

► *Diriliş* *İniş'in* kardeş panosunda İsa'nın ortaya çıkışı bir askeri şaşkına döndürüyor. İkinci asker onu henüz görmemiş. Arka plandaki üç Mary'nin (perspektife olanak sağlayacak kadar) küçük oluşu baş karakterlerin en büyük resmedildiği Gotik geleneğine uygundur. -1480, pano üzerine yağlıboya, 89x68 cm. Katalonya Sanat Müzesi, Barselona, İspanya

► *İsa'nın Cehennem'in İlk Katına İnişi* *Bermejo, figürlerin önündeki kafatasları ve yılanlarla dolu zeminde arkadaşları ağaçlara ve tepelere kadar her noktada Flaman etkisindeki doğalcı ayrıntı merakını gösteriyor. Figürlerdeki gerçekçilik neredeyse abartma düzeyine varıyor. -1480, pano üzerine yağlıboya, 89x68 cm. Katalonya Sanat Müzesi, Barselona, İspanya*

YAKINPLAN

TON KONTRASTI Bir yanda cehennemden alevlerinden öte yanda İsa'nın halesinden yükselen ışıkların oluşturduğu aydınlık, günahkarların içler acısı durumunu daha da belirginleştiriyor.

Jean Fouquet

Otoporte

D TOURS, -1420; Ö TOURS, -1481

15. yüzyıl Fransız resminin önemli sanatçısı Fouquet'nin ciddi, ağırbaşlı bir üslubu vardı. Hem talyan hem Flaman satından etkilenen sanatçı, keski kalemle yapılmış heykelsi figürlerle, sadeleştirilmiş formlarla ve büyük renk alanlarıyla kendine özgü bir gerçekçilik yarattı. Fouquet elyazmalarının tezhipliği ve ahşap panoyla çalışan ressam olarak da ün yaptı. O tarihlerde doğduğu şehir Tours'da bulunan kraliyet sarayındaki çevre için çok sayıda resim yaptı. Kendisine en önemli siparişleri verenler arasında VII.Charles'ın haznedarı Etienne Chevalier de yer alıyordu. Fouquet onun için bir Saatler Kitabı ve en ünlü tablosu olan çift kanatlı Melun'u yaptı. Bugün bu resmin iki kanadından biri Almanya'daki diğer Belçika'daki galerilerdedir. Diz çökmüş Chevalier'nin gerçeğe uygunluğu başka portreleriyle karşılaştırılınca kesinlikle kanıtlanır. Adaşı aziz Stephen (eski Fransızca'da Etienne yerine Stephen kullanılırdı) kolunu koruyucu bir tavırla ona dolamış, ama kendisinin şehit edileceği taşa da, şimdiden kafasının arkasından süzülen kana da aldırış etmiyor. Sol kanattaki gerçekliğin tersine, sağ kanattaki Meryem, çevresindeki meleklerle zamandan ve uzamdan uzaklaşmış, olurluluğu olmayan bir biçimde idealize edilmiştir.

YAŞAMÇİZGİSİ

1444 VII.Charles'ın portresini yaptı
-1446-48 Muhtemelen Roma'ya gitti

-1450-60 Etienne Chevalier için bir Saatler Kitabı yaptı

-1452 Melun çift kanatlı resmini yapar

1474 XI.Louis'nin anıt mezarının tasarımını yaptı

1475 Kraliyet Ressamı görevine getirildi

▼ **Etienne Chevalier ve St. Stephen** Fouquet mihrap panosunu ismarlayan kudretli başışçı Chevalier'nin yüzünü güzelleştirmek için hiçbir şey yapmadan uzun burnunu ve sevimsiz bir biçimde sımaksı kapalı ağzını olduğu gibi çizmiş. Chevalier kusursuz perspektifle yapılmış klasik İtalyan stili bir iç mekânda diz çöküyor. Fouquet dünyevi alemi, sağ kanattaki Bakire ile Çocuk'un semavi dünyasından ayırt etmek için bilinçli olarak gerçekçi yapmış. St. Stephen her iki dünyayı birbirine bağlıyor. -1452, 95x85 cm. Gemäldegalerie, Berlin, Almanya

▼ **Bakire ile Çocuk** Bakire'nin yüz modeli olarak Charles'ın metresi Agnes Sorel'in kullanıldığı söylenir. Parmagıyla sol kanattaki Chevalier'yi işaret eden Çocuk İsa'yı emzirmemesine karşın dolgun memesi açıktır. Bakire'nin vücudu kum saati gibi ince belli, saçları alını geniş ve çıkıntılı gösteren biçimde, günün modasına göre tıraş edilmiştir. -1452, 94x85 cm. Koninlik Müzesi, Anvers

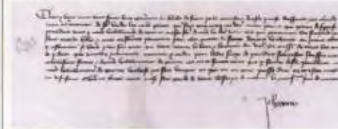
YAKINplan

RENK KONTASTLARI Bakire ile Çocuk'ta pelerin ve ana ile oğlun tenleri donuk renkli ve keskiyle yapılmış gibi mermersi görünümden meleklerden oluşan çerçeve canlı kırmızılar ve mavilerle renklenmiştir. Yüzler farklı açılardan yapılmıştır ve renkleri de çok farklı olmasına karşın formlar duygusal olmaktan ok akıcı bir yaklaşımla stilize edilmiş ve sadeleştirilmiştir.

GÜNEdair

JEANE D'ARC (JAN DARK) Fouquet kendisine bir hamî bulmuş olmasını Jeanne d'Arc'a ve onun Fransız monarşisini kurtarmasına borçludur. Fransa Kralı VI.Charles 1422'de ölünce İngiltere, Fransa tahtında hak iddia etti. Genç bir kız olan Jeanne, gaitpen duyduğu seslerden esinlenerek askerlerin başına geçti ve VII.Charles'ın tahta oturtmasını sağladı. Kral, Jeanne'ı yazgısından kurtarmak için hiçbir şey yapmadı -kız büyüclük ve cadılıkla suçlanarak 1431'de kazığa bağlanıp yakıldı. Ama İngilizler yenildi. Charles'ın oğlu XI. Louis'nin döneminde kraliyet ailesinin sanatı himayesi daha da gelişti. Jeanne d'Arc ise 1920 yılında azize ilan edildi.

Jeanne d'Arc'ın imzası

Jeanne d'Arc'ın başlattığı sefer, İngiltere ile Fransa arasında iktidar ve toprak için yüzyıllardır süren çatışmalara son verdi. Onun sayesinde VII. Charles 1429'da Reims'de taç giydi.

Peyzaj

Çin'de peyzaj resmi yüzyıllardır sanatın en üstün tutulan biçimlerinden biri oldu. Oysa Avrupa'da peyzajın tarihçesi benzer bir çizgi izlemedi. Antik Roma yapılarında çoğunlukla dekoratif amaçlı olarak kullanılan peyzaj daha sonra Orta Çağa kadar popülerliğini yitirdi. 16. yüzyılda ressamlar için başlı başına bir uzmanlık alanı olarak gelişmeye başladı, 17. yüzyılda da yaygın olarak önem kazandı. 19. yüzyılda izlenimciler peyzajı sanatın en popüler dallarından biri konumuna getirdiler.

▼ Pigmeler Avlanıyor, Casa del Dottore'den (Doktorun Evi) Roma

Pigmeleri tasvir eden ve antik Roma döneminden kalan bu fresk, Pompei'deki bir evde bulunan çok sayıda peyzajdan biridir. Nil dekoru, yapıtın egzotizmini pekiştiriyor. -M.S. 50-79, fresk, 126x74 cm. Ulusal Arkeoloji Müzesi, Napoli, İtalya

▲ Sögüt Ağaçları ve Uzak Dağlar Ma Yuan
Kaligrafik fırça darbeleriyle yapılan tek renkli imgeler o dönem peyzajlarının karakteristik özelliğidir. İstikrar ve sürekliliğin simgesi olan dağlar en güzde konula arasın daydı. Song Hanedanı (960-1279) ipek üzerine çini mürekkebi ve suluboya, özel koleksiyon

▲ Mart: Derebeylik topraklarında çalışan köylüler Limbourg Kardeşler Bu ayrıntılı pastoral sahne tezhipli elyazmalarının en güzeli olan "Très Riches Heures du Duc de Berry"den alınmıştır. -1414-18, parşömen, Condé Müzesi, Chantilly, Fransa

◀ Deniz banyosu yapanlar ve peyzaj Antonio Carracci Bu peyzajın Agostino Carracci'ye ait olduğu sanılıyordu, ama artık gayri meşru oğlu Antonio tarafından yapıldığı düşünülüyor. -1615, tuval üzerine yağlıboya, 3234 cm. Piti Sarayı, Florana, İtalya

▼ Çoban ve İnekler Aelbert Cuyp Cuyp'un memleketi Hollanda'yı-çoğunlukla ılık güneş altında-tasvir eden resimleri Fransız ressam Claude'un etkisindedir. 1620-91. Tuval üzerine yağlıboya, 99x144 cm. Dulwich Resim Galerisi, Londra, İngiltere

▲ Ağaçlıklı peyzaj ve Kulübe, Koyunlar, Uzanmış Yatan Çoban Thomas Gainsborough Gainsborough'nun pastoral peyzajları özgün görüşüyle Rubens'in etkisini birleştirir. -1748-50, tuval üzerine yağlıboya, 43x54 cm. Yale Center İngiliz Sanatı bölümü, Paul Mellon Koleksiyon, ABD

► Mısır tarlasında bir Kulübe

John Constable Constable'in özgün ve özüt İngiltere peyzajlarının esin kaynağı, çoğunlukla yetiştiği bölge olan Dedham Vadisi'dir. 1817, tuval üzerine yağlıboya, 32x26 cm. Ulusal Müze, Cardiff, İngiltere

▼ **Buğday Tarlası ve Servi Ağacı** Vincent van Gogh
Van Gogh'un peyzajlarındaki coşkulu fırça darbeleri ve çarpıcı renkler, ressamın Japon sanatına olan tutkusunuyla kendi izlenimcilik anlayışını birleştirir. 1889, tuval üzerine yağlıboya, 72x91 cm. Ulusal Galerisi, Londra, İngiltere

◀ **Dağılan Duman** Fred Williams
Avustralya kırsalının uzaklığı bu tabloda çok canlı olarak aktarılıyor. 1981, tuval üzerine yağlıboya, 152x183 cm. Victoria Ulusal Galerisi, Melbourne, Avustralya

▼ **Batı Tepeleri** Graham Sutherland
İngiliz ressam peyzajlarına gerçeküstü, düşsel bir hava katmak için soyut formlar kullanıyor. 1938-41, tuval üzerine yağlıboya, 56x91 cm. İskoçya Ulusal Modern Sanat Galerisi, Edinburgh, İngiltere

▲▲ **Tınaz ve Puslu Güneş** Claude Monet
Monet'in Tınazlı peyzaj dizileri ışığı kullanmaktaki ustalığına çok yardımcı oldu. 1891, tuval üzerine yağlıboya, 60x101 cm. Özel koleksiyon

▲ **Çayambe** Frederic Edwin Church
Curch'un panoramik peyzajları doğanın görkemini coşkulu bir biçimde aktarır. 1858, tuval üzerine yağlıboya, 76x122 cm. New York Tarih Derneği Koleksiyonu, ABD

▲ **St. Victoire Dağı** Paul Cézanne
St. Victoire Dağı, Cézanne'in çok işlediği bir konuydu. Sanatçının formaları radikal yaklaşımı Kübizmi etkiledi. ~1900, 78x99 cm. Hermitage, St. Petersburg, Rusya

◀ **Balıkçı** Tarsila do Amaral
Amaral'ın peyzajlarındaki canlı renkler ve biçimler Brezilya Modernizminin dönüm noktası oldu. 1920'ler, tuval üzerine yağlıboya, 6x75 cm. Hermitage, St. Petersburg, Rusya

▲ **Çakmaktaşı Döşeli Yol** Richard Long
İngiliz sanatçının heykelleri, kırsalda yürüyüş yapma tutkusunun yansımasıdır. 1987, Çakmaktaşı, 1130x160 cm. Southampton Sanat Galerisi, İngiltere

D OUDEWATER?, -1460; Ö BRUGES, 1523

David, Jan van Eyck ve Roger van der Weyden'in erken Flaman üslubunda çalışan son ressamıdır. Canlı renkli sınırlar elde etmek için saydam yağlıboya tabakaları kullanılır ve bütün ayrıntılar titizlikle işlenmiş bir dünyayı tasvir ederdi. Yenilik arayışından çok güçlü tekniğe yönelen David'in en başarılı yapıtları dinsel konuları işleyen tablolarıdır.

Anversli usta Massys'in çağdaşı olan David, 1494'te Memling'in ölümünden sonra Bruges'in en önemli ressamı oldu. Teknik becerisi, bilinen konuları bilinen üslupla işlemesi onu aranan bir sanatçı yaptı ve yapıtlarının pek çok kopyası çıkarılarak İspanya'ya ihraç edildi. David, Bruges belediye sarayı için yaptığı bir çift *Cambyses'in Yargılanması* (1498) tablosunda her zamanki temalarından farklı çalıştı, ama sonra yeniden dinsel konulara döndü.

YAŞAMÇİZGİSİ

-1460 Muhtemelen Gouda yakınlarındaki Oudewater'da doğar
1484 Bruges'e yerleşti
1498 Gündelik yaşamı yansıtan başlıca yapıtı *Cambyses'in Yargılanması* tablolarını yaptı
1507 İsa'nın Vaftizi konulu üç kanatlı panoyu yaptı
-1515 Anvers'te bir atölye açması olasıdır
1523 Bruges'de öldü

► İki Meleğin Taç Giydirdiği **Madonna ve Çocuk** David, Meryem'in sevecen bakışından İsa'nın dikkatli bakışına ve parıldayan taca kadar her türlü ayrıntının ustasıydı. -1520, pano üzerine yağlıboya, 34x27 cm. Prado, Madrid, İspanya

▲ **Sedano Ailesi'nin Üç Kanatlı Panosu** Hem ön plandaki bağışçılar grubu ve onların *Madonna* ile *Çocuk*'un iki yanında duran koruyucu azizleri, hem de arka plandaki manzara üç kanatta devam ederek bütünlüğü sağlıyor. -1495-96, pano üzerine yağlıboya, 97x145 cm. Louvre, Paris

GÜNEDAIR GÜNDELİK YAŞAM

KONULARI Lucas van Leyden, 17. yüzyılda Hollanda resminin özellikleri olan jaar (gündelik yaşam sahneleri) resim geleneğini başlattı. Asyos de dünyevi temaları işledi. Mannus van Revmerswaele ise tefecilerin, cimrilik ve vergi memurlarının karikatürlerini ustalaştı.

Nişanlanma Lucas van Leyden: (16. yy başları)

Jan Gossaert (Mabuse)

D MAUBEUGE?, -1478; Ö ANVERS, 1532

Jan Gossaert için "buluştan çok uygulamada usta" tanımını yapan Dürer'in bu görüşü, ressam-biyografici Vasari'nin (Bkz. sf. 178) övgülerine oranla sanatçının günümüzdeki değerlendirilişle daha çok örtüşüyor. Vasari ise, Gossaert'in çıplak figürleri ve mitolojik konular işlemenin doğru yöntemini İtalya'dan Hollanda'ya getiren ilk ressam olduğunu yazar.

İkinci adı muhtemelen doğum yerinden dolayı Mabuse olan Gossaert, kuzey ve güney Avrupa üslupları arasında sanatsal bir evlilik gerçekleştirmek istedi. Bu çabası bazı resimlerinde başarıya ulaştı. Roma gezisinden sonra Jan van Eyck ve izleyicilerinin geleneğine sadık kalmakla birlikte tablolarındaki dekoru değiştirdi. Perspektife uygun çizimleriyle, İtalyan mimarisi hakkındaki bilgisiyle, göğe ve ışık kullanımındaki ustalığıyla gösteriş yapmayı severdi. Gossaert, Dürer'den de etkilendi; "Roma tarzı" heybetli, adaleli gövde tasvirleri, İtalyanlardan olduğu kadar Alman ekolünün etkilerini de taşıyor.

▲ **Neptün ve Amphitrite** Bu gerçek boydaki figürler, yanlış boyutlanmış antik Roma tapınağı için aşırı büyük görünüyor. Başlarındaki yapraklar ve Neptün'ün örme organlarını örten kabuk eğlenceli duruyor. 1516, tuval üzerine yağlıboya, 188x124 cm. Ulusal Galeri, Berlin

YAŞAMÇİZGİSİ

1503 Anvers Ressamlar Loncasının başkanı oldu
1508-09 Vatikan'a elçi atanan Burgonyalı Philip ile birlikte Roma'ya gitti
1520 Aziz Lukas Bakire'nin Resmini Çiziyor tablosunu yaptı

▼ **Danaë** Tann Jüpiter altın yağmurunu kisvesine bürünerek Danaë'i baştan çıkartıyor. Gossaert, Neptün ve Amphitrite'e oranla figürü kendi klasik mekânına daha başarılı olarak konumlandırmış. 1527, pano üzerine yağlıboya, 113x95 cm. Alte Pinakothek, Münih, Almanya

► **Münecimlerin Saygı Duruşu** Gossaert'in bu erken dönem tablosunda 15. yüzyıl Hollanda geleneğine uygun olarak, Bakire'nin saçları dalgalı, uzun, yüzü yumuşak hatlı ve giysisi düz kırmalıdır. Aynı gelenek gereğince yüzey detayları da inceliklidir. Pano üzerine yağlıboya, Lazaro Galdiano Müzesi, Madrid, İspanya

YAKINplan

MADONNA GİBİ Danaë, yarı çıplak olmasının dışında, geleneksel mavi giysiye kadar her yanıyla Gossaert'in Madonnalarına benziyor.

KONTRASTLAR Keskin çizgili mermer sütunlar ve klasik motifler, dikkati çekme açısından figürle yarışıyorlar.

Quentin Massys

Portre,
Theodor Galle
İmzalı

Massys ya da Metsys olarak da anılan Massys, 1510'dan meslek yaşamını sonuna kadar Anvers'in en önde gelen ressamı oldu. Üslubu tamamen Hollanda geleneğine bağlı olmakla birlikte İtalyan Rönesans'ın etkilerini de yansıtır. Meslek yaşamının bir döneminde İtalya'ya gitmiş olabilir. Gossaert gibi, Massys de özellikle mimari dekorasyonda İtalyan motifleri kullanır. Bazı yapıtların

fonundaki peyzajlar arkadaşı Joachim Patinir tarafından yapılmıştır. Massys dinsel konuların yanı sıra portreler ve gündelik yaşamı hicveden *janr* resimleri de yaptı.

Onun hicivleri, iki kez portresini yaptığı büyük Hollandalı hümanist Erasmus'un 1511'de yayınlanan *Deliliğe Övgü*'sünün resim alındaki karşılığıdır. Erasmus'un portreleri, Hans Holbein'i büyük ölçüde etkiledi.

YAŞAMÇİZGİSİ

1491 25 yaşında Anvers Ressamlar Loncasının başkanı oldu

-1500-09 Çocuk ve Meleklerle Ayakta Duran Madonna'yı yaptı

1507-09 Üzerine tarih atılmış ilk yapıtı olan St.Anne mihrap panosunu yaptı

1517 Thomas More için iki Erasmus tablosu yaptı

► **Ecce Homo** Sağdaki ve soldaki çirkin suratlar alay eden bir insan yığınını çağırıyor. Onların tam tersine İsa acısına ve aşağılanmasına vakur bir tavırla katlanıyor. Tuval üzerine yağlıboya, Dukalık Sarayı Venedik, İtalya

◀ Çocuk ve Meleklerle

Ayakta Duran Madonna Bakire Meryem'in yumuşak hatlı yüzü, heykelsi dökümleri olan mavi giysileri tipik Hollanda geleneğidir. Ama küçük melekler ile klasik mimari yapı Massys'ın İtalyan sanatına da aşina olduğunu gösteriyor.

YAKINplan

İNCE İŞİLTİLER

Madonna'nın dalgalı saçları da Hollanda geleneğinin bir parçası. Massys her bukleyi vurgulamak için ince fırça darbeleri kullanıyor.

Lucas Van Leyden

Otoporte

D LEİDEN, ~1494; Ö LEİDEN, 1533

Lucas daha ilk gençliğinden başlayarak baskı ustası oldu. Yirmisine varmadan yaptığı *Muhammed ve Katledilmiş Keşiş* (1508) adlı gravürde uzam içine figür gruplarını yerleştirmekte, boy kısaltmakta, peyzajda ustalaşmıştı. Ama en çok ilgilendiği dallar karikatür ve *janr* resimleriydi. Bir sanat yapıtında gündelik yaşamdan görüntüleri resmin fonu olarak değil asal konusu olarak işleyen ilk sanatçılardan biri Lucas'tı. Gravürleri Hollanda'da olduğu kadar İtalya dahil başka ülkelerde de çok beğeniliyordu. Çağdaşı sanatçılar da ona değer veriyorlardı. Vasari, Lucas'ın bazı yapıtlarının Dürer'inkilerden bile iyi olduğunu düşünüyordu. Ama Vasari'nin Hollanda'daki meslektaşları van Mander onun tembel ve keyif düşkün olduğu görüşündeydi. Lucas, Liden doğumlu bir başka parlak gravürücü olan Rembrandt'ın öncüsüydü.

YAŞAMÇİZGİSİ

-1494 Leiden'de doğdu

1514 Leiden Ressamlar Loncasına üye oldu

-1517 *İskambil Oynayanlar* tablosunu yaptı

1521 Dürer'le tanıştı Anvers'e gider

1526-27 *Kıyamet* tablosunu yaptı

1527 Middleburg'a gitti ve Gossaert'le tanıştı

1533 Leiden'de öldü

► **Kıyamet** Çıplak figürlerle dolu bu Rönesans deseniindeki figürler parlak ışıkla birleştirilerek geniş bir boşluk duygusu yaratılıyor. Işık parlaklığı canlı renklerle dengeleniyor. 1526-27, pano üzerine yağlıboya, Lakenhal Müzesi, Leiden, Hollanda

◀ **İskambil Oynayanlar** Bu yapıt, ahlaki açıdan kuşkuyla konuların bir resmin merkezinde yer aldığı ilk çalışmadır. Yakın plandan bir oyuncunun elindeki kağıtların görünmesi, resme bakan kişiye oyuna katılıyormuş duygusunu uyandırır. -1517, tuval üzerine yağlıboya, 36x46 cm, Wilton House, Wiltshire, İngiltere

▲ **Sütçü Kız** Lucas'ın ustalığı ineğin üzerindeki ışık ve gölgede, ağaç gövdelerinin dokusunda açıkça görülüyor. 1510, gravür, British Museum, Londra, İngiltere

Joachim Patinir

Portre,
Dürer imzalı

D DINANT YA DA BOUVIGNES, -1480; Ö ANVERS, 1524

Patenier ya da Patinier diye de anılan Patinir, peyzaj yapmakta uzmanlaşan ve manzarayı üzerindeki figürlerden daha önemli yapan ilk ressamdır. Kendi tablolarının yanı sıra, arkadaşı Massys gibi başka ressamlarının tablolarına da fon yaptı. Patinir, manzarayı bir kuş -ya da Tanrı- gibi tarayarak panoramik bir bakış açısı kullanır. Sivri dağlar ve yeşil vadiler, resmin dinsel konusundan daha büyük ağırlık taşır; minik insan figürleri de ölçek duygusu yaratır. Manzara Patinir'in kendi yöresi olan Meuse Nehri vadisine benzer. Nehrin geçtiği boğazın sarp yamaçları Hollanda'nın tipik düzlüklerinden çok farklıdır.

David ve Bosch'un yapmış oldukları, Bruegel'in de ileride yapacağı gibi, Patinir peyzajlarını sıcak bir kırmızımsı-kahverengi ön plan, yeşil orta plan ve donuk mavi fon olarak bölüyor. Açık ve koyu renkli alanları da ayrıştırıyor. Renk ısısının, tonunun ve bakış açısının böyle kullanışı boşluk izlenimi yaratıyor.

YAŞAMÇİZGİSİ

-1480 Meuse vadisinde doğdu

1515 30'lu yaşlarında Anvers

Ressamlar Loncası üyesi oldu

-1515 *İsa'nın Vaftizi* tablosunu yaptı

-1520 *St. Jerome ile Peyzaj* tablosunu yaptı

1521 İkinci evliliğinde

düğününe katılan ve onu "iyi bir

peyzaj ressamı" olarak

tanımlayan Dürer ile tanıştı

1524 Öldü. Ressam Quentin

Massys çocuklarının vasisi oldu

▲ **İsa'nın Vaftizi** Vaftizci Yahya hem ön planda hem de orta planda vaaz verirken görülüyor. -1515, pano üzerine yağlıboya, 60x76 cm. Sanat Tarihi Müzesi, Viyana, Avusturya

▲ **St. Jerome ile Peyzaj** Ön planda Keşiş

Jerome, aslanın pençesindeki diken çıkarıyor. Aslan onun evcil hayvanı oluyor. Garip kaya şekilleri, yeşil ormanlar ve mavi ufka uzanan boşluklar insanların hareketlerini arka plana itiyor.

-1520, panoda yağlıboya, 74x91 cm. Prado, Madrid

YAKINplan

MESAFE ALANLARI Patinir peyzajı renkli alanla bölüyor. St. Jerome kahverengi bir üçgende oturuyor. Yeşil orta alan ve mavi uzak alan canlı renklerden donuk renklere, koyudan açık renge dönüşüyor.

Hieronymus Bosch

Portre,
Theodor Galle imzalı

D' s-HERTOGENBOSCH, -1450; Ö' s-HERTOGENBOSCH, 1516

Bazı resimleri oldukça geleneksel olmakla birlikte, Bosch sanat tarihinin en çarpıcı ve hayal gücü en yüksek fantastik sahnelerini de yaptı. Bu resimler Ortaçağ zihinlerini kurcalayan Cehennem korkusunu canlandıran grotesk ve korkunç yaratıklarla dolu tekinsiz bir dünyayı tasvir eder. Bosch'un yaşamı hakkında fazla bilgi yoktur. Yapıtari alabilirdiğine garip olduğu için büyüclük ve kadirlikle suçlanmasına da yol açtı.

Ancak, çağdaş kanıtlar onun inanmış bir Hristiyan ve bütün ömrünü geçirdiği varlıklı taşra kentinin saygın ve başarılı hemşerisi olduğunu gösteriyor. Yapıtları

16.yüzyıl boyunca popüler oldu ve (Bruegel gibi) sanatçıları etkiledi, ama sonra çok uzun süre unutuldu. 20.yüzyıl başlarında yeniden keşfedildikten sonra izleyicileri büyülemeye ve şaşırtmaya devam ediyor.

YAŞAMÇİZGİSİ

-1450 Adını aldığı ve bütün

ömrünü geçirdiği

's-HertogenBosch'da, sanatçı

bir ailenin çocuğu olarak doğar

1474 Bosch adının geçtiği ilk

belge

-1480 En sık işlediği

temalardan biri olan *Deliliğin*

Tedavisi tablosunu yapar

1504 Burgonya Dükü "İyi"

Philip Kiyamet konusunu

işleyen büyük bir mihrap

panosu ismarlar. (Pano

günümüze kalmamıştır.)

1516's-HertogenBosch'da ölü.

Bu sırada ünü İtalya ve

İspanya'ya yayılmıştır

1517 En ünlü yapıtı *Dünya*

Zevklerinin Bahçesi'nin ilk

kaydı yapılır

▲ **İsa'nın Doğuşu** Bu, aynı konunun Bosch ve izleyicileri tarafından yapılmış benzer tablolarından biridir. Bosch'un yapıtları sağlığında çok beğenildi ve taklit edildi. Pano üzerine yağlıboya. Erasmus Evi, Anderlecht, Belçika

▲ **Çarmının Taşınması** Bu resimdeki aşın yakın plan, yazığa boyun eğmiş İsa'yı kuşatan grotesk suratları vurguluyor. Resmin derinliği yoktur, izleyici ön plandaki dehşetin gerisine bakamaz. Pano üzerine yağlıboya.

-1485-90, 7x81 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Ghent, Belçika

Yedi Ölümcül Günahı Gösteren Masa Tablası Bosch'un insanların kötülüğünü konu edinmesi İspanya Kralı II. Philip'in ilgisini çektiği için tablolarının çoğu İspanya'dadır. Kral Philip bu masayı Madrid yakınındaki Escorial Sarayında yatak odasına yerleştirdi. Bosch'un saydam, canlı renkleri siyah fonun önünde parlıyor. ~1480-90. Ahşap üzerine yağlıboya, 120x50 cm. Prado, Madrid, İspanya

YAKINplan

ÖFKE Bosch gazabı, sevgililer arasındaki bir tartışmada kılıcına davranan bir sarhoş olarak gösteriyor. Saldırgan, çoğu kez bir savaşçı, haydut ya da kadın olarak tasvir edildi.

OBURLUK Ortaçağ'da ve Rönesans döneminde, oburluk günahı durmadan yiyip içen şişman bir erkek ya da kadınla simgelenirdi. Resimdeki adamın yanında sadece insanlar olmasına karşın, obura genellikle kurt, domuz, ayı ya da kirpi eşlik ederdi.

CEHENNEM Bosch'un Cehennem yorumunda bir rahibe günahkârın çıplak vücudunu kurbacıyor (sol alt köşedeki dairenin içinde). Öteki günahkarlar da kükürtlü alevlere atılıyorlar ya da buz gibi nehire atılıyorlar.

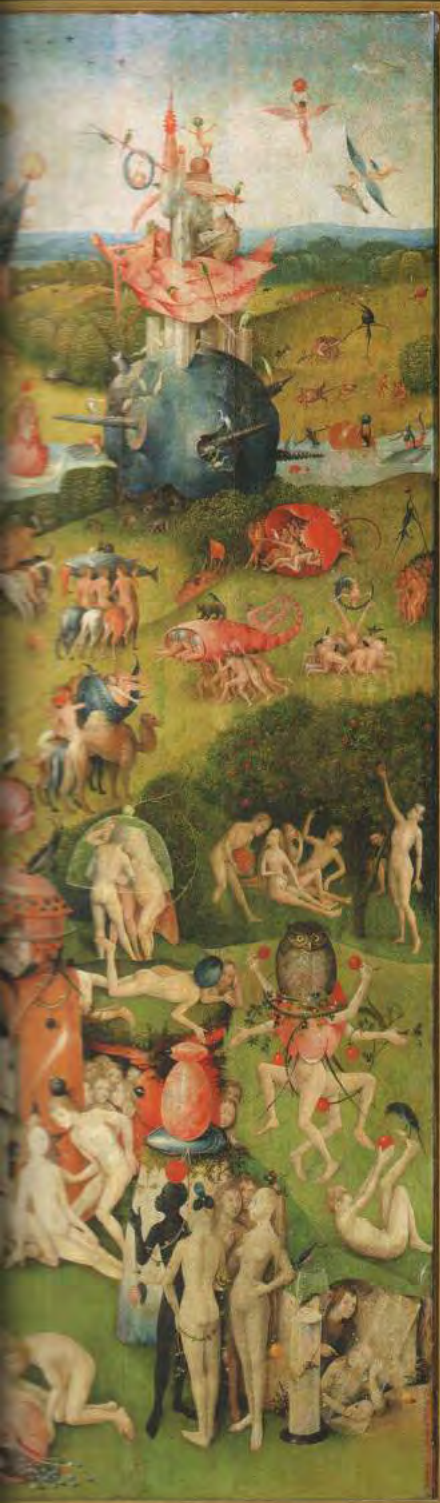
“...başkaları insanı dışardan görüldüğü, gibi tasvir ederken, sadece Bosch içeriden görüldüğü gibi resmetmeye cüret etti.”

II. PHILIP'İN KÜTÜPHANECİSİ JOSÉ DE SIGÜENZA

Dünya Zevklerinin Bahçesi – *Hieronymus Bosch*
 ~1500, pano üzerine yağlıboya, 220x390 cm. toplam boyut, Prado, Madrid ►

Dünya Zevklerinin Bahçesi Hiëronymus Bosch

Bu büyük tablo Brüksel'de bir aristokratın özel evi için yapılmış olmalı. İlk kez Bosch'un ölümünden bir yıl sonra 1517'de kaydına rastlanıyor. Triptik (Üzerine resim ya da oyma yapılmış menteşeli üç kanattan oluşan pano) formatı geleneksel olarak mihrap panolarında kullanılsa da, bu triptikin bayağı konusu kilise için kesinlikle uygunsuz olurdu. Tablonun anlamı için yapılan çeşitli yorumlardan birine göre Tanrı'nın evlere verdiği "artin ve çoğalın" talimatı sapkınlara sefahat âlemlerine dönüştürülmüş. Bu şehvet dolu günah âlemi, bir âşık cenneti yaratmak yerine insanları doğrudan Cehennemlik eder.

Kompozisyon

Triptikin tek renkli dış kanatları açıldığı zaman her üç kanatta devam eden manzaranın birleştirdiği renkli bir dünya ortaya çıkıyor. Bu fantastik manzarada, göllerin ve tuhaf, etli çıkıntılar arasında insanlar, hayvanlar ve yapay yaratıklar yer alıyor. Yüksek ufuk çizgisi, dünyaya yukardan bakan tanrısal bir bakış açısına gönderme yapıyor. Atmosferik perspektif –manzara arka planda maviye dönüşüyor– yüksek bakış açısıyla birleşince derinlik duygusu yaratıyor.

► KAPALI TRİPTİK

Triptik kapandığı zaman yan yana gelen iki kanat gürün tonlarına boyanmış bir küre oluşturuyor. Sol üst köşede kucağında İncil'i oturan Tanrı yer alıyor. Bu görünüm muhtemelen henüz insanların varolmadığı dünyaya ışığın gelmesinden önceki yaratılışın üçüncü gününü tasvir ediyor –hiç renk olmayışı da ışığın yokluğundan kaynaklanıyor.

▲ **AÇIK TRİPTİK** Sol kanat Cennet Bahçesi'ni, orta kanat Dünya Zevklerinin Bahçesi'ni (bazen Tufandan Önceki Dünya olarak da adlandırılır), sağ kanat Cehennem'i tasvir ediyor. Tam ortada bir atlımın başının üzerinde duran yumurta hayatın yaratılışını ve kirliliğini temsil diyor.

► ÜÇ BELİRGİN BÖLME

Orta panonun alt bölümündeki kargaşa bir canlılıkla sınırlanıyor. Orta bölme sarpışa göre yapılmış. Çıplak kadınlar ortadaki havuzda kendilerini teşhir ederken, at üzerindeki erkekler çapkın bakışlarla onları süzerek çevrelerinde dolanıyorlar. Üçüncü bölmedeki uzak alanda sular dört yöne ayrılıyor. Bu bölüm herhalde, itibas sularının kolları ayrılıp bir cennet ülkesinden dört farklı yere akışını anlatan İncil'deki bölüme gönderme yapıyor.

▼ **ÇİLEK MOTİFİ** Egzotik meyveler, en çok da çilek yiyecek, barınak, hatta gemi olarak yorumlanıyor. Büyük ve renkli meyveler cinsel simge olarak kullanılıyor. 1600 yılındaki bir yazara göre bu triptik *Çilek Bitkisi* adını taşıyor.

► **BİLGİ AĞACI** Gövdesine Havva'yı baştan çıkarmaya hazırlanan yılanın dolandığı Bilgi Ağacının yasak meyvesi koparılabilecek kıvama gelmiş. Ağacın panonun menteşesine yakın konumu, gözü ortadaki harekete yönlendiriyor.

Hikâyesi

Ortaçağda insanlar öteki dünyaya içenlikle inanırlardı; o nedenle Bosch'un Cehennem Azabı tasviri onlara çok akla yakın görünebilirdi. Bosch olağanüstü hayal gücüyle yarattığı yaratıkları, Ortaçağ canavarlarını, Kristof Kolomb gibi kâşiflerin yeni keşfettikleri zûrafa gibi egzotik hayvanlarla tek boynuzlu at gibi hayali yaratıkları o devirde "gerçek" sanılan Cennet Bahçesi'nin en soluna yerleştirmiş.

▲ **OBURLUK CEZALANDIRILIYOR** Tahtta oturan hibrid yaratık insanları yiyor ve dışkı olarak altındaki çukura atıyor. Tahtın altındaki bir kadın çukura kusuyor, bir başkası paraları dışkı olarak çıkarıyor, başka bir kadın da insan biçiminde bir ağacın tuzagina düşüyor.

▲ **ÇEŞME** Yengeç, istirdiye kabuğu, bitkiden oluşan bu hayali formun tabanındaki küreden dışarıya bakan bir baykuş var. Akıllılığı ve deliliği temsil eden baykuş, Tanrı'nın Adem ile Havva'yı yaratılışını izliyor.

▲ **OTOPORTRE** Muhtemelen Bosch'un yüzü olan beyaz surat, sol kanattaki pembe çeşmenin tam karşısında yer alan yarı insan, yarı yumurta. Yan ağaç bir nesnenin içinden bakıyor.

▼ **RAHİBE KILIĞINDA DOMUZ** İyimi birkaç figürden biri olan rahibe kılığında domuz, bir adamı servetini kiliseye bağışlaması için kandırmaya çalışıyor. Adamın yanında çömelen zırlı figüre bakınca, insan Gerçeküstücülerin (Bkz. sf. 470) Bosch'un neden sevdiklerini açıklıyor.

▲ **SAYDAM KÜRE** Hem doğal hem yapay görünümü fantastik oluşumların içine sığınmak ve oralardan çıkmak motifi, panonun bütün kanatlarında tekrarlanıyor. Bu imgelerin masum bir cenneti mi yoksa kontrolden çıkmış bir sefahat âlemini mi yansıttığı farklı yorumlara açıktır. Küre, İsa'nın insan doğasını bayağılıktan ruh yüceliğine çıkarttığı gibi, bayağı metalleri altına dönüştüren simyacılar kullandığı bir cam imbik olabilir.

Teknik

Bosch'un hayal gücü kadar teknik becerisi de büyüktü. En belirgin özelliği en ufak ayrıntıyı bile yansıtan ine fırçalarla uyguladığı canlı renklerdi. Önce ye yer boyanın altından görüldüğü gibi, bütün resmin alt taslağını çizdi. Kalın fırçalarla sürdüğü koyu boya ların yanı sıra daha akışkan, ince uygulamaları olduğu gibi, çizimlerinde de bazen çok özenli, bazen daha serbest çizgiler kullandı.

▲ **DETAY** Devasa boyutta olsalar da türleri belirlenebilen bu kuşların gerçeğe uygunluğu, hayali yaratıkları da inandırıcı duruma getiriyor. Açık renk benekler gözleri boncuk gibi, parlak, kuş gözlerine dönüştürüyor. Bütün canlı formlar büyük bir titizlikle gerçeğe uygun çizilmiş.

▲ **BOYA DOKUSU** Sağ iç kanat, sol iç kanattaki kusursuz ayrıntıların ve kalın boyanın tersine, ateşe benzeyen ışık, karanlığı aydınlatıyor.

▼ **RENK** Kanatlar açıldığında göze ilk çarpan renk, kontrastı kırmızı ve pembelerle daha da vurgulanan yeşil oluyor. Cehennemi tasvir eden kanadın daha koyu tonları ve insan teninin solukluğu dışındaki bütün renkler canlı ve parlak.

Yaşlı Pieter Bruegel

D BREDAT, ~1525; Ö BRÜKSEL, 1569

Pieter Bruegel kırsal yaşamı tasvir eden ressamların öncüsü oldu. Zeki, esprili çizimleri ve canlı renkleriyle, köylüleri avlanırken, hayvan güderken, ekin biçerken, ziyafetlerde ve bayramlarda eğlenirken resmetti. Bruegel'e "Köylü" lakabı takıldıysa da bu onu yanlış tanımlamaya neden olur; çünkü o taşralı değil şehirli ve zarif bir sanatçıydı. Yaşamının ilk dönemi hakkında fazla bilgi yoktur, ama meslek hayatının büyük bölümünü Anvers ve Brüksel'de geçirdi; coğrafya bilgini Abraham Orellius gibi zengin ve kültürlü arkadaşları ve müşterileri oldu. Döneminin çoğu kuzey Avrupalı ressamı gibi Bruegel de İtalya'ya gitti, ama İtalyan sanatının onu büyük ölçüde etkilediği söylenemez. Onun keskin ve mizahi gözlemciliğini yansıtan canlı, hareketli, kalabalık sahneleri, İtalyan Rönesans resmindeki güzellik ve inceliğin antitezi sayılır. Onu asıl etkileyen İtalya'ya giderken geçtiği Alp Dağları'nın manzarası oldu. O yüzden Alçak Ülkelerde yaptığı peyzajlarda dağlar ve sıvı kayalıklar görülür.

YAŞAMÇİZGİSİ

1551 Anvers Ressamlar

Loncasında usta oldu

~1552-54 İtalya'ya gitti,

Sicilya'ya kadar indi

1555 Anvers'e döner ve

yayıncı Jerome Cock'un

basması için gravürler çizdi

1563 Evlenir, Brüksel'e taşındı

ve daha çok ressam olarak

çalışmaya başladı

1565 Mevsimleri gösteren altı

tablolu Aylar dizisinin

siparişini aldı

1569 Brüksel'de öldü ve

arkasında, her ikisi de ressam

olacak, Genç Pieter ve Jan

adında iki oğlunu bıraktı

▼ **Körlerin Meseli** Bruegl son resimlerinden birinde İsa'nın "Körler körlere yol gösterirse, hepsi çukura yuvarlanır" meselini canlandırmak için kara mizah yapar. 1568, tuval üzerine tempera, 86x154 cm. Capodimonte Müzesi ve Galerisi, Napoli, İtalya

► **Çocukların Oyunları** Bu sahnede bir sürü çocuk kasabada başıboş koşuyor. Resmin verdiği -eğer varsa- ahlak dersinin ne olduğu belli değil. Bruegel, bu çocukların -zaman zaman gaddarca olan- masum ve yaratıcı davranışlarını övüyor mu? Yoksa yetişkinlerin dünyasında gördüğü sorumsuzluğu ve çılgınlığı yemek için çocukları metafor olarak mı kullanıyor? 1560, pano üzerine yağlıboya, 118x161 cm. Sanat Tarihi Müzesi, Viyana, Avusturya

YAKINPLAN

DİYAGONAL KOMPOZİSYON Bruegel sokak boyunca bir hareket dizisi yaratarak ve sol alttan sağ üste belirgin bir diyagonal çizerek bizi resmin içine çekiyor. Şehrin hareketli yaşamı, sol üst köşedeki Flaman kırsalının dinginliğiyle dengeleniyor.

TOPAÇ OYNAYAN

KIZ Ön plandaki kız çocuğu topaç çevirmeye eğiliyor. Yanındaki kız da davul tokmaklıyor ve var gücüyle düdük çalıyor.

AKROBAT OĞLAN

Çocukların egemen olduğu tepetaklak olmuş bir dünyada, Bruegel gerçekten tepetaklak duran iki oğlan çiziyor ve komik duruşlarını düz bir duvarın önünde resmederek gözük akrobasi hareketlerine çekiyor.

“Bruegel, Alp’lerden geçerken **bütün dağları** ve kayaları **yuttu**, geziden dönünce **onları tuvallerine ve panolarına boşalttı.**”

FLAMAN YAZAR VE RESSAM
KAREL VAN MANDER

▼ **İkarus'un Düşüşünü Gösteren Peyzaj** Güneşe çok yaklaştığı için düşen İkarus, bu resimde neredeyse rastlantısal olarak yer alıyor. Gözümüz –saban süren köylüden ata, oradan uzak bir kıyıya doğru- sola yönlendirilirken, İkarus sağ alt köşede denize düşüyor. ~1558, tuval üzerine yağlıboya, 74x112 cm. Kraliyet Müzesi, Brüksel, Belçika

◀ **Kralların Saygı Sunuşu** Bu resim doğalcılığı açısından önem taşır. Figürler idealize edilmemiştir –İsa Meryem’im kucagında kıpırdanır, Meryem’in yüzü yanı yarıya kapalıdır; Krallar karikatüre benzer. Sol alttaki kralın Mannerist üsluptaki ince uzun figürü onu tuhaf ve rahatsız bir pozda gösterir. 1564, meşe pano üzerine yağlıboya, 112x84 cm. Ulusal Galerî, Londra

▼ **Karda Avcılar (Ocak)** Bu, Aylar adlı altı tabloluk diziden biridir. İzleyicinin gözü avcılar, köpekler ve ağaçlardan buzda paten yapanlara ve arka plandaki dağlara yönlendirilir. Bu, Bruegel’in Alçak Ülkelerdeki bir sahneyi gösteren resmine eklediği Alp görüntüsüdür. 1565, pano üzerine yağlıboya, 117x162 cm. Sanat Tarihi Müzesi, Viyana, Avusturya

Portre, Anthonis Mor imzalı

D ALKMAAR YAKINLARINDAKİ SCHOORL, 1495; Ö UTRECHT, 1562

Bugün Hollanda denilen bölgeye İtalyan Rönesansı'nın görüşlerini ilk getiren sanatçılardan biri Scorel'dir. Tabloları, onun doğrusal perspektif kullanarak gerçekleştirilen Rönesans'ın anıtsal yaklaşımını benimsediğini gösterir. Ayrıca figürleri Andrea Mantegna'yı çağrıştıran heykelsi bir görünüme sahiptir. Paleti ise en iyi Venedik tabloları kadar renklidir.

Papa VI. Adrianus, Scorel'i daha önce Rafaello'nun üstlendiği Papalık Antika Koleksiyonu küratörlüğüne getirerek, onun İtalya'ya -ve İtalyanın klasik mirasına- bağlılığını kabul etmiş oldu. Scorel dini resimler ve potreler yapan bir ressam olmanın yanı sıra, amatör bir akeolog, mühendis, vaiz ve yazardı. 1524'ten itibaren çok Utrecht'te olmak üzere Hollanda, Belçika ve Lüksemburg'ta yaşadı. Öğrencileri arasında Marten van Heemskerck ve Anthonis Mor yer alıyordu.

YAŞAMÇİZGİSİ

-1512 Öğrenimini muhtemelen Utrecht'te kısa bir süre Gossaert'in çirafı olarak yaptı

1518-24 İtalya'ya gitti ve bu gezi sırasında Kutsal Topraklara hac ziyareti gördü

1524 Ömrünün büyük bölümünü geçireceği Utrecht'e yerleşti

1550 Van Eyck'in mihrap panosunu restore etmek için Ghent'e gitti

► **Bir kız başı** Kimliği bilinmeyen bu kızın yüzünde hüznün, dalgınlık, çekingenlik karışımı bir ifade var. Tanıhsız, Sanat Tanhisi Müzesi, Viyana, Avusturya

▲ **Adem ile Havva Cennette** Bu tablo van Scorel'in atmosferik perspektifteki ustalığını ortaya koyuyor. Uzakta yeşil maviye dönüşüyor ve detaylar belirsizleşerek uzaklık duygusu yaratıyor. 16. yüzyıl, pano üzerine tempera, Johnny van Haften Galerisi, Londra, İngiltere

Marten van Heemskerck

Otoportre

D HEEMSKERCK, 1498; Ö HAARLEM, 1574

Hollanda'da doğduğu kentin adını taşıyan Heemskerck, Haarlem'de Cornelis Willemsz ve Jan Lucasz'ın, kısa bir süre de Utrecht'te Jan van Scorel'in yanına eğitim gördü.

1530'ların başında Roma'da yaşayan Heemskerck, orada mimari, heykel çizimleri ve Michelangelo ile Rafaello'nun resimleri üzerinde desen alıştırmaları yaptı. Bu deneyim sanatını büyük ölçüde etkiledi. Michelangelo'nun adaleli figürlerini ve hareketli kompozisyonlarını özümsemi ve mitolojik konuları Alçak Ülkelere tanıttı. Kendini Roma ile özdeşleştirmesini, Ebedi Şehrin simgesi Coliseum önünde otoportresini yaparak gösterdi. 1548'den sonra gravürler için pek çok desen çizdi.

YAKINplan

DİYAGONALLER İsa'nın kollarının oluşturduğu dramatik diyagonallerin karşılığı ön plandaki figürlerde ve fondaki bulutlarda ortaya çıkıyor.

► **Çarın Gari** İsa bu resimde çok uzak bir yer kaplamasına karşın koyu renkli bulutun önüne yerleştirildiği için hemen dikkati çekiyor. Resmin ön planındaki figürlerden fondaki manzaraya uzanan bir derinlik duygusu var. ~1530, pano üzerine yağlıboya, 39x36 cm. Detroit Sanat Kurumu, Detroit, ABD

▲ **Pieter Jan Foppesoon ve Ailesi** Bu canlı grup portresinin çarpıcı bir özgülüğü var. Masadaki yiyecekler, 17.yüzyıl ölüdoğalarının öncüsü sayılabilir. O dönem portrelerinde pek görülmemeyen çocukların gülüşü de Frans Hals'ın öncüsüdür. 1530, pano üzerine yağlıboya, 119x140 cm. Gemäldegalerie Alte Meister, Kassel, Almanya

▲ **Momus Tanrıların Eserini Eleştiriyor** Olympos'tan sürülen Yunan tanrısı Momus'un resmi Heemskerck'in anatomiye aşina olduğunu gösteriyor. Momus'un önünde durduğu yazıtta şunlar yazıyor: "Ben; babasız olarak Gece'den doğan, hasedini arkadaşları Momus'um. Her şeyi tek tek eleştirmekten zevk alırım." 1561, pano üzerine yağlıboya, Bode Müzesi, Berlin, Almanya

YAŞAMÇİZGİSİ

1498 Bir çiftçinin oğlu olarak Heemskerck'de doğdu

~1527-29 Jan van Scorel'in yanında eğitildi

1532-36 İtalya'ya gitti

1537 Harlem'e döndü

1554 Aziz Lukas loncasının başına geçti

1572 İspanyollar Haarlem'i kuşattınca Amsterdam'a taşındı

1573 Harlem'e döndü ve ertesi yıl orada öldü

Anthonis Mor

Otoportre

UTRECHT, ~1516-20; Ö ANVERS, 15767

Jan van Scorel'in öğrencisi olan Mor, 16.yüzyılın en ünlü portre ressamlarından biriydi. Etkileyici, ağırbaşlı portreleri ona İngiltere, Almanya, İspanya, Portekiz ve İtalya saraylarından siparişler sağladı.

Mor'un portreleri, modellik eden kralıların ve aristokratların sadece vakur ve ciddi görünümünü değil, aynı zamanda düşünceli ve hatta içten içe arzulu iç dünyalarını da yansıtır. Bir önceki kuşağın ileri gelen saray portrecisi Hans Holbein'in tersine Mor, yüz çizgilerini belirtmek için chiaroscuro'dan (ışık ve gölgeden) yararlandı. Modellerinin portrelerini genellikle başları hafifçe yana çevrik olarak yapardı.

Mor'a en çok sipariş verenlerin başında Habsburg Sarayının temel taşlarından Kardinal Granvelle yer alıyordu; sonradan İspanya Kralı II. Philip de onu himaye etti. Ressam, daha çok adının İspanyolca versiyonu olan Antonio Moro diye tanınır.

YAŞAMÇİZGİSİ

~1516-20 Utrecht'te doğdu
1547 Anvers'teki Aziz Lukas Loncasına üye oldu
1549-50 Hamisi ve patronu Kardinal Granvelle ile birlikte Roma'ya gitti
1554 İngiltere'ye giderek Kraliçe I. Mary'nin portresini yaptı
1573 Anvers'e yerleştiğini gösteren bir belge var.
Muhtemelen 1576'da orada öldü

► **Soylu Bir Kadın ve Köpek Yavrusu** Dörtte üç boy ve hafifçe yana çevrilmiş baş Mor'un portrelerindeki tipik özellikler. 1555, meşe pano üzerine yağlıboya, 107x78 cm. Gemäldgalerie Alte Meister, Kassel, Almanya

◀ **Kraliçe I. Mary VIII**
Henry'nin büyük kızı olan Mary 1554'te 38 yaşındayken İspanya Kralı II. Philip ile evlendi. Bu portre evlenmesi nedeniyle yapıldı. 1554, pano üzerine yağlıboya, 109x84 cm. Prado, Madrid, İspanya

YAKINplan

PEMBE GÜL Gül bu çok ciddi görünümü portreye zarafet katıyor. Chiaroscuro (ışık ve gölge) kullanımı ve uyanık ifade bu resmi öteki Tudor portrelerinden ayırıyor ve İngiltere Kraliçesi değil, Habsburg Kraliçesi olduğunu vurguluyor.

Frans Floris

ANVERS, ~1519; Ö ANVERS, 1570

Frans Floris, İtalyan fikirlerinin Alçak Ülkelerde yayılmasında önemli rol oynadı. 1540'larda Roma'da öğrenim gördü ve resim defterlerini Michelangelo'nun klasik heykellerinin ve fresklerinin çizimleriyle doldurdu.

Kuzeye döndükten sonra heykeltıraş ve Anvers Belediye Sarayının mimarı olan kardeşi Cornelis ile birlikte atölye açtı. Floris, hareket halindeki atletik yapıyı çok sayıda figürün yer aldığı Mannerist tarzdaki resimlerinde dinsel ve mitolojik konuları işledi.

Reformasyon sürecinde Anvers 1566 ve 1581'deki iki put kırma dalgası dışında, Katolik olarak kaldı. Floris de bir Katolik propagandacı gibi görülüyordu, örneğin *Asi Meleklerin Düşüşü* tablosu tanrı tanımaz Reformcularla savaşan dindar Katolikler olarak yorumlanabilir.

YAŞAMÇİZGİSİ

~1537 Yirmi yaşına gelmeden Liège'de ressam Lambert Lombard'ın öğrencisi oldu
1540'lar Roma'da öğrenim gördü
1554 *Asi Meleklerin Düşüşü* tablosunu yaptı
1570 Anvers'de öldü

► **Yaşlı bir Kadının ya da Doğanıcının Karısının Portesi** Floris, modellerinin karakterlerini yansıtabilen usta bir portreciydi. İddialı üslubu, belirgin fırça darbeleri, Frans Hals'ın öncüsü sayılır. 1556, pano üzerine yağlıboya, 108x83 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Caen, Fransa

◀ **Asi Meleklerin Düşüşü** St. Michael'ı şeytanlarla çarpışırken gösteren bu resim, Anvers'deki Notre Dame Kilisesinin mihrabı için yapılan triptikin orta panosudur. Floris'in, Roma'da olduğu sırada açılışı yapılan Michelangelo'nun Kiyamet tablosundaki adaleli figürlerden çok etkilendiği açıkça görülüyor. 1554, pano üzerine yağlıboya, 308x220 cm. Schone Kunsten Koninkrijk Müzesi, Anvers, Belçika

GÜNEdair

ANVERS 16.yüzyılın büyük bölümünde kuzey Avrupa'nın başlıca limanıydı. İngiltere, kıta Avrupası ile ticaretini Anvers üzerinden yapıyor, karabiber ve gümüş gibi egzotik ürünler dünyanın yeni keşfedilen yerlerinden ithal ediliyordu. Sanat yapıtları satın alan yeni orta sınıfın orada bulunması sanatçıları Anvers'e çekiyordu.

Anvers Belediye Sarayı - Cornelis Floris'in tasarımı olan ve 1561-165 arasında yapılan saray, kuzey Avrupa'daki en büyük Rönesans yapılarından biridir.

Stefan Lochner

MEERSBURG, ~1410; KÖLN, 1451

"Yumuşak" üslubuyla tanınan Lochner, çoğu melekler eşliğindeki Madonna tabloları olmak üzere şiirsel, zarif resimler yaptı. 1800'lerin ortalarında bu tablolar Pre-Raphaelite Kardeşliği adındaki İngiliz ressamlar grubunun başlıca esin kaynağı oldu.

Lochner'in yapıtları Geç Gotik üslubu içinde değerlendirilir ve yoğun altın yaldız ile lacivert kullanımı onunla ortaçağın dinsel resimleri arasında ilinti kurar. Ancak Lochner'in resimleri başta Robert Campin ve Jan van Eyck olmak üzere çağdaş sanatçılara da yakın olduğunu gösterir. Lochner, Ortaçağ resimlerindeki yapaylık yerine resimlerini doğalcı ayrıntılarla zenginleştirir. Figürleri de heykelsi ve üç boyutlu görünümündedir.

YAŞAMÇİZGİSİ

-1410 Almanya'nın güneybatısındaki Meersburg'da doğdu

-1430'lar Köln'e taşındı

-1440-45 Köln Katedrali'ndeki Müneccimlerin İsa'ya Saygısı tablosunu yaptı

1447 Köln Şehir Meclisi üyesi oldu

1451 41 yaşında Köln'de öldü

► **İsa'ya Saygı** Meleklerin ve çiftlik hayvanlarının yer aldığı bu İsa'nın doğuşu sahnesi Lochner'in yapıtlarının tipik özelliklerini taşır. Konu, kompozisyon ve üslup büyük bir armoniyi ve yumuşaklığı içerir. -1445, pano üzerine yağlıboya, 38x24 cm. Alte Pinakothek, Münih, Almanya

▲ **Müneccimlerin İsa'ya Saygısı** Fonda ve İsa'nın halesindeki yaldız, kutsalılığı simgeleyen bir Ortaçağ geleneğiydi. Ama Lochner Rönesans geleneğine uygun olarak da figürleri eşit uzaklıklarda, doğru konumlarına veriliyor ve özellikle kralların giysilerinde ayrıntılarla titizlikle işliyor. -1440-45, pano üzerine yağlıboya, Köln Katedrali'ndeki bir mihrap panosunun orta bölümü, Almanya

Konrad Witz

ROTTWEIL, ~1400; BASEL, ~1446

Witz'in yaşamı hakkında, muhtemelen Papa V.Martin'in büyük Kilise Konseyi (1431-37) için verdiği siparişlerin çekiciliği nedeniyle gittiği Basel'de uzun yıllar kalmış olması dışında fazla bilgi yoktur. Witz, seleflerinin resimlerindeki masalsi atmosferin tersine doğalcı bir üslup geliştirdi. Figürleri etkileyici ve inandırıcı bir biçimde çizilir, ışık doğal haliyle düşerek gölgeler ve su üzerinde parıltılar oluşturur.

Witz'in en ünlü yapıtı **Mucizevi Balık Avı** çeşitli nedenlerle önemlidir. Hikâyenin geçtiği yer, Kutsal Toprak değil, Cenevre Gölü'dür. Bu resim, belirlenebilen bir manzarayı gösterdiği için topografik manzaranın ilk örneklerinden biridir. Witz, tarlaları, evleri, ağaçları ve arka plandaki Savoy Alplerini çok gerçekçi bir üslupla yansıtarak o yerin tanınmasına özen göstermiş.

Dahası, bu resimde gerçek kişiler yer alıyor. Havaniler küreklerle ve ağlarla boğuşmaktan bitkin görünüyorlar, bacakları suyun altında, kolları çaresizlikle açılmış olan Aziz Petrus tutunacak yer arıyor gibidir.

YAŞAMÇİZGİSİ

1440 Almanya'nın güneybatısındaki Rottweil'de doğdu

1434 Basel Loncasında Usta ressam oldu

1435 Urselin von Wangen'le evlendi

1446 Mucizevi Balık Avı'nı yaptı

-1446 Arkasında kansı ve beş çocuğunu bırakarak Basel'de öl

▼ **Mucizevi Balık Avı** Witz bu tabloda üç hikâyeyi birleştiriyor: Mucizevi balık avı, İsa'nın su üzerinde yürümesi ve dinlen İsa'nın yedi havariye seslenmesi, 1444, pano üzerine yağlıboya, 132x151 cm. Sanat ve Tarih Müzesi, Cenevre, İsviçre

▲ **Kardinal François de Mies, Kutsal Bakire ve Çocuğa Takdim Ediliyor** Witz, Aziz Petrus'un Kutsal Bakire ve Çocuğa takdim ettiği Mies'in giysisindeki parlaklığı, renkleri ve ayrıntıları önemle işliyor. 1444, pano üzerine yağlıboya, 132x154cm. Sanat ve Tarih Müzesi, Cenevre, İsviçre

YAKINplan

SU Suyun tasviri son derece doğalcıdır. Çevredeki yapıların yansımaları güneşin parıltıları suyun yüzeyinde görülür. Ön planda ise su yarı saydamlaşarak gölün dibindeki çamuru, yeşil balçığı ve taşları gösterir.

Martin Schongauer

COLMAR?, ~1450; BREISACH, 1491

Augsburglu bir kuyumcunun oğlu olan Martin Schongauer, kendi kuşağının en büyük gravürçüsüydü. Konularına somut bir form ve elle tutulur nitelik kazandıran kırık, akıcı çizgilerle gravüre tablo havası kazandırdı. Yapıtlarının zarafeti nedeniyle sanatçıya *Hübsch* (çekici) Martin ve *Schön* (güzel) Martin lakapları takıldı. Yapıtları Geç Gotik üslubunda olmasına karşın, Dürer gibi Yüksek Rönesans sanatçıları Schongauer'e hayrandı. Giorgio Vasari (Bkz.Sf.178) *Sanatçıların Yaşamları* adlı kitabında Aziz Antonius'un *Baştan Çıkışı* adlı tablosunun Michelangelo tarafından kopya edildiğini yazar. Schongauer'e ait olduğu bilinen çok az sayıda tablo olmasına karşın, imzasını taşıyan 115 gravür vardır.

YAŞAMÇİZGİSİ

1450 Muhtemelen Alsace'daki Colmar kasabasında doğdu

1465 Leipzig Üniversitesine kaydoldu

1473 Güllü Kameriyedeki Madonna mihrap panosunu yaptı

1488 Colmar'da bir eve sahip olduğu kayıtlarda yer alır

1489 Breisach'ın vatandaşı oldu

1492 Dürer, sanatçının bir yıl önce öldüğünü bilmeden onu ziyarete gider

YAKINplan

KONTRAST YAPAN FORMLAR Kutsal Bakire'nin gerçekçi çizimi, kuşlarla dolu gül dallarından bir halıyı andıran zarif fontla kontrast oluşturuyor.

► **Güllü Kameriyedeki Madonna** Ayrıntılı, kıvrımlı gül dalları, Madoona ile Çocuğun birbirlerine sarılmış bedenlerinin yansıması gibidir ve usta bir gravürçünün elinden çıktığı bellidir. 1473 (Sanatçının tarihi belirli tek yapıtı), pano üzerine yağlıboya, 200x115 cm. St.Martin Kilisesi, Colmar, Fransa

► **Aziz Antonius'un Baştan Çıkışı** Schongauer, zulümden kurtulmak için Mars çölüne kaçan Aziz Antonius'un havada fantastik cinleri andıran yaratıkları saldırısına uğrayışını gösteriyor. ~1475, gravür, Uffizi, Floransa

Michael Pacher

BRUNECK?, ~1435; SALZBURG, 1498

Hem ahşap heykeltıraş, hem ressam olan Pacher, 15. yüzyıldaki Avusturyalı sanatçıların en büyüklerinden biriydi. Heykelleri geç Gotik üslubundadır, ama resimleri başta Andrea Mantegna olmak üzere İtalyan Rönesans sanatından etkilenmiştir. Ağır basan hikâyeçi yani, onu karmaşık, yenilikçi, neredeyse düşsel bir resim üslubuna yöneltti.

Perspektifte ustalaşmış ilk Almanca konuşan sanatçılardan biri olan Pacher, bu yeteneğini alçak bakış açısı kullanarak ve resmin tabanına yakın yerdeki figürlerin boyunu kısaltarak tablolarında uyguladı. En büyük yapıtı olan olağanüstü incelikli St. Wolfgang mihrap panosu, hiçbir zarar görmeden ilk yerleştirildiği Salzburg'taki St. Wolfgang Kilisesi'nde durmaktadır. Pacher'in heykeltıraş ve ressam yeteneklerini ortaya koyan yapıt, 16 resimli bölümden, tam ortada Bakirenin Taç Giymesini tasvir eden ahşap oyma bir rölyeften ve Çarmıha Gerilişi gösteren bezemeli bir üst bölümden oluşur. Yapıtın dış kanatlarında sanatçının yaşamından sahneler yer alır.

► Lazarus'un Dirilişi, St. Wolfgang Mihrap Panosu'ndan

Dramatik bir biçimde geriye giden perspektifi, alçak bakış açısı ve figürlerin resmin tabanına yakın konumu ile bu resim Pacher'in İtalyan sanatını iyi bildiğini kanıtlar. Ancak, Pacher perspektifi ışığın mimarı yapıya çarpıp kırılır gibi görüldüğü çok-fasetli, eksantrik bir mekân yaratmak için kullanmıştır. 1479-81, pano üzerinde yağlıboya, St. Wolfgang Kilisesi, Salzburg, Avusturya

GÜNEdair

SANATIN YOLAĞI Pacher'in çalışması yaşamının büyük bölümünü geçirdiği Alplerdeki Tirol, kuzey Avrupa ile İtalya arasındaki önemli bir yol ağıydı. Pacher de her iki kültürün ortak ürünüydü. Örneğin figürleri İtalyan sanatına uygun olarak doğru anatomik yapıya sahiptir, ama yüz hatları ve yoğun ifadeleri kuzey sanatının etkisini yansıtır. Perspektifler, İtalyan üslubunda, resimlerinde yer alan mimari yapılar ise İtalyan sanatçıların rağbet ettiği klasik yapılar yerine kendi yöresel ve Gotik mimarı tarzındadır.

Tirol'de Fenderthal'e Doğru Görünüm, James Vivien de Fleury(1870).

► **St. Wolfgang Mihrap Panosu** Burada Kutsal Bakire'nin Taç Giymesi görülmüyor. Rölyefin iki yanındaki resimlerde İsa'nın doğuşu (sol üstte), İsa'nın Sünneti (Sol altta), İsa'nın Tapınakta Takdimi (Sağ üstte) ve Bakire Meryem'in Ölümü (Sağ altta) sahneleri yer alıyor. 1471-81, pano üzerinde yağlıboya resim ile çam ve ıhlamur ağacından yonttu, orta bölümü 390x315 cm. St. Wolfgang Kilisesi, Salzburg, Avusturya

Otoportre

D NÜRNBERG, 1471; Ö NÜRNBERG, 1528

Rönesans'ın en büyük Alman sanatçısı olan Dürer, usta bir desenciydi ve resimleri İtalyan çağdaşlarınınkilerle boy ölçüşürdü. İnce ayrıntılı, yumuşak tonlu baskıları, resim basımında aşama yaptı. Çağdaşı Leonardo da Vinci gibi Dürer de gündelik yaşamdaki konularda harikalar keşfedirdi. Gerçekçi suluboyalar yapan ilk ressam Dürer'dir. En ünlü suluboyalarından biri, çok iyi gözlemlenmiş ve işlenmiş bir çayır resmidir. Yine Leonardo gibi onun da sanatın ötesinde yetenekleri ve becerileri vardı- 1520'lerde ölçü birimleri, istihkam yöntemleri, insan bedeninin orantıları hakkında kitaplar yazdı.

YAKINplan

GÖZ Dürer, kendi kusurlarını da açıkça gösterir. Burada sağ gözünün sol gözünden daha büyük olduğu görülüyor. Ayrıca görüntü psikolojik bir niteliğe de sahip; bakışları zeki, ama kötülükleri önceden sezen bir ifadesi de var.

YAŞAMçizgisi

- 1484** Daha 13 yaşındayken gümüş çubukla enfes bir otoportre yaptı
- 1486** Ressam Michael Wolgemut'un çırağı oldu
- 1494** İtalya'ya bir gezi yapar
- 1498** Tamamı bir sanatçı tarafından basılmış ilk kitap olan *Vahiy*'i yayınladı
- 1505** Tekrar İtalya'ya gitti ve daha çok Venedik'te kaldı
- 1507** Almanya'ya döndü
- 1520** Hollanda'ya gitti
- 1528** Nürnberg'te öldü

► **Kutsal Bakire ile Çocuk ve Armut Bu, Dürer'in çok sayıdaki Kutsal Bakir tablolarından biridir. Meryem'in çok narin ve zarif görünümünün tersine Çocuk daha tombul çizilmiştir. 1512 pano üzerine yağlıboya, 4x37 cm. Sanat Tarihi Müzesi, Viyana, Avusturya**

▲ **Otoportre** Dürer kendi 'sanatsal misyonunun İsa'ninkine gib bir öncülük olduğuna inanır, burada da kendisini İsa'ya benzer bir figür olarak çizmiş. İsa da çoğunlukla buradaki gibi tam cepheden, simetrik kompozisyonla tasvir edilirdi. Koyu renkli fon kutsal bir hava yaratıyor, Parmakları sırtındaki kürkün bir parçasını tutuyor, belki de bu fırçayı simgeleyerek ressamlığına gönderme yapıyor. 1500, pano üzerine yağlıboya, 67x49 cm. Alte Pinakothek, Münih, Almanya

YAKINplan

IŞIĞIN DÜŞÜŞÜ Dürer, benzersiz bir incelikle gölgeleri ve doku zenginliğini başarıyordu. Burada ışığın düştüğü noktaya gösterdiği titizlik, St. Jerome'un incelemelerine gösterdiği titizliği yansıtıyor.

◀ **St. Jerome Çalışma Odasında** Dürer, St. Jerome'u (efsanevi yoldaşı aslanla birlikte) çalışma odasında düşünmeye dalmış bir halde gösteriyor. Bu Rönesans aydınlarının çok beğeneceği bir konudur. 1514, gravür, 24x19 cm. Ulusal Kütüphane, Paris, Fransa

▲ **Adam ile Havva** Havva elmayı yıldıktan alırken, Adem de onu Havva'dan almak için elini uzatıyor. Dürer, Adem figürünü ünlü bir klasik heykel olan Belvedere Apollonu'ndan almış. 1504, gravür, 25x19 cm. British Museum, Londra, İngiltere

▲ **Gül Çelenkleri Şentliği** Dürer bu mihrap panosunu Venedik'teki Alman kilisesi St.Bartolomeo için yaptı. Amacı, İtalyan ressamlarla boy ölçüşebildiğini göstermek ve "Benim gravürücü olarak iyi olduğumu ama resimde renklerin nasıl kullanılacağını bilmediğimi" söyleyenleri" susturmaktı. 1506, pano üzerine yağlıboya, 152x194 cm. Narodni Galerî, Prag, Çek Cumhuriyeti

"Pek çok şeyle ilintili olduğunu bilmeme rağmen, güzelliğın ne olduğunu bilmiyorum."

DÜRER'İN MEZAR TAŞINDAKİ YAZI

YAKINplan

İMPARATOR I. MAXIMILIAN Madonna'nın solunda diz çöken Papa VI.Alexander dahil, resimde pek çok önemli kişi görülmüyor. Madonna'nın başına güllerden çelenk taktığı kişi, -Dürer'in en önemli hamillerinden olan- İmparator Maximilian'dır.

SANATÇININ KENDİSİ Dürer bu resimdeki coşkulu kalabalığın içine kendisini de yerleştirmiş. Lüks bir kürk pelerin giyiyor ve başını izleyiciye çevirerek dikkat çekiyor. Elinde adının, resmin tarihinin, ne kadar sürede -beş ayda- bittiğinin ve kendi tabiyetinin yazılı olduğu bir belge tutuyor.

GÜNEdair

OTOPORETRİN ÖNCÜSÜ

Dürer, değişik yaşlarında hem çizgiyle hem renkli olarak bir dizi kendi resmini yapan ilk sanatçıdır. Bu resimler başanlı ve özgüvenli birini tasvir eder. Dürer'in İtalya gezileri, ona sanatçının alçakgönüllü, tasralı bir zanaatkar olması gerektiğini, saygın ve ünlü olabileceğini öğretti. Venedik'ten Almanya'daki bir arkadaşına gönderdiği mektupta şunları yazar: "Burada bir centilmenim, orada ise bir asalak."

Eldivenli Otoportre, Albrecht Dürer (1498)

Mathis Grünewald

WÜRZBURG, -1475/80; Ö HALLE, 1528

Grünewald, Rönesans döneminde yaşıyorsa da pek çok bakımdan Ortaçağa daha yakın durdu. İtalyan sanatçılar güzelliği ortaya çıkarmayı amaçlarken Grünewald vaaz vermek gibi daha basit ve eski bir amaca yöneldi. Bunu da figürleri aşırı çarpıtarak ve şaşılacak kadar çarpıcı renkler kullanarak yaptı.

Başyapıtı olan *Isenheim Mührabi Panosu* bugün Fransa, o zaman Alsace sınırları içindeki Isenheim Manastırı'ndaki hastanenin kilisesi için yapıldı. İsa önce karanlık ortamda yereli, kirlili ve biçimsizleşmiş gövdesiyle çarımıta görülür, sonra altın rengi ışıktaki tertemiz olarak yeniden doğar. Hastanede yatanlar bu resme baktıkça kendi, acılarını ilahi bir planın parçası gibi görecektir.

YAŞAMÇİZGİSİ

- 1475/80 Würzburg'da doğdu
- 1504-05 Frankfurt yakınlarındaki Aschafenburg'da çalıştı
- 1510 Mainz Başpiskoposunun yanında çalıştı
- ~1512-15 *Isenheim Mührabi*'ni yaptı
- 1525 Köylüler Savaşı sırasında Başpiskoposunun sarayı kuşatılınca Frankfurt'a taşındı
- 1527 Halle şehrine kaçır ve bir yıl sonra orada vebadan öldü

▲ **Cebraill'in Müjdesi** Mührap panosunun kanatları açılıncaya ikinci bir yüz çıkar. Bu yüzde Cebraill'in Meryem'e müjdesi, melekler korusu, kutsal ruhun tepede dolaştığı sahnede İsa'nın doğuşu ve baş döndürücü bir ışık halesinin önünde İsa'nın dirilişi yer alır. Doğum sahnesinde alışılmamış bir biçimde bir oturma ve banyo leğeni de vardır.

▲ Isenheim Mührabi

Grünewald'ın mührap panosunun üç yüzü vardır. Panonun farklı kanatları, dinî takvimdeki kutsal günlere göre açılıyor ya da kapatılıyordu. Birinci yüz Çarımha Geniliği ve iki yanındaki resimlerde de St. Anthony ile St. Sebastien'i gösterir. Predella denilen taban panosu İsa'nın defnini tasvir eder. ~1512-15, pano üzerine yağlıboya, Unterlinden Müzesi, Colmar, Fransa

YAKINplan

DEHŞET İÇİNDELER Bakire Meryem ile Aziz Yahya dehşet içinde geri çekiliyorlar. Ağız açık, başı öne düşmüş ve sola doğru eğilmiş olan Yahya'nın yüzü İsa'nın bir yansıması.

ÖNE DÜŞEN BAŞ İsa'nın dikenli çelenk takılmış ve öne düşmüş başı ile biçimsizleşmiş gövdesi duyduğu dehşeti gösterir. Bütün gövdesi kıpkırmızı kanların süzülmesiyle yaralarla kaplıdır.

ÇİVİLENMİŞ EL İsa'nın eli yontulmamış tahtaya çivilenmiş olarak görülür. Gövde ağıldıkça parmaklar acıyla ya da ölüm sertliğiyle yukarı kıvrılır. Magdalali Meryem de ellerini ve parmaklarını yukarı kaldırarak dua eder.

Albrecht Altdorfer

D REGENSBURG7, ~1480; Ö REGENSBURG, 1538

Altdorfer; Lucas Cranach ve Wolfgang Huber'le birlikte Tuna Ekolündendi. Bu ressamın bağımsız çalışmalarına karşın peyzaja önem veriyorlar, aktardıkları hikâyelere dramatik ve gerçekçi nitelik katıyorlardı. Altdorfer'i diğerlerinden ayıran özelliği, resimlerinde hikâyeye yer vermeyip yalnızca peyzaj yapmasıydı. Böylelikle yeni bir resim türü yarattı.

İlk dönem resimlerinden birinde büyük bir ormanın karşısında ezilen minik bir St. George figürü görülür. Avusturya'daki St. Florian Manastırı için yaptığı (işimdi kınlanmış olan) ünlü mihrap panosunda harika gökyüzü tasvirleri vardır. İssus Savaşı tablosunda da savaşın etkisini pekiştirmek için dramatik bir gökyüzü yapmıştır.

Altdorfer resmin yanı sıra baskı işleri ve mimarlık da yaptı. Yaptığı binalardan hiçbirini günümüze kalmadı, ama usta işi perspektifleri birkaç tabloda görülür.

YAŞAMÇİZGİSİ

~1480 Muhtemelen Regensburg'da doğdu
1505 Regensburg vatandaşlığı unvanı verildi
1509 Avusturya'daki St. Florian Manastırı için mihrap panosu yapmaya başlar ve yedi yılda bitirdi
1512-13 İmparator I. Maximilian için çalıştı
1526 Regensburg şehir mimarı görevine atandı
1538 Regensburg'da öldü

► İssus Savaşı Bu resim M.Ö.333 yılında Büyük İskender'in Pers Kralı III. Darius'u yenişini gösteriyor. Altdorfer'in olayı aktarışı hem tarihsel doğruyu, hem düşselliği içeriyor. Kuş bakışıyla çizilmiş resimde güneşin parladığı, girdap gibi dönen gökyüzünün altında, karınca gibi kaynaşan ordular ve günlük bir kuzey manzarası görülüyor. 1529, pano üzerine yağlıboya, 158x120 cm. Alte Pinakothek, Münih, Almanya

GÜNEDair

VEBA SALGINI 1300'lerin ortalarında Avrupa veba salgını felaketine uğradı ve toplam nüfusunun yaklaşık üçte birini kaybetti. Veba 1600'lere kadar insanları hızla öldürmeye devam etti. İtalyan yazar Giovanni Boccaccio o günleri şöyle tanımlıyordu: "Vebanın kurbanları öğle yemeğini arkadaşlarıyla, akşam yemeğini cennette, atalarıyla yiyorlardı."

Vebanın Temsili Resmi 1572'de yapılan bu ahşap oyma gravür vebanın çıkılgeler tarafından taşındığını gösteriyor.

▲ **Büyük Ladin Ağacı** Altdorfer, Avrupa'da ilk peyzaj tablolarını yanı sıra ilk peyzaj gravürlerini de basan sanatçıydı. Gravürleri serbest ve çarıcı üsluplardı. ~1520, 23,5x18 cm. Fitzwilliam Müzesi, Cambridge, İngiltere

◀ **İsa Annesinden Ayrılıyor** İsa, Aziz Petrus ve Aziz Yahya ile birlikte kendisini bekleyen ölümüyle yüzleşmek için Kudüs'e doğru yola çıkan annesiyle vedalaşıyor. Kutsal kadınların eşlik ettiği Bakire Meryem, acıyla kıvranıyor. Altdorfer, duruşlara ve el hareketlerine daha dramatik bir hava vermek için figürleri ince uzun, ellerle ayakları ise büyük yapmış. ~1520, pano üzerine yağlıboya, 139x109 cm. Ulusal Galerisi, Londra

Hans Baldung

D SCHWÄBISCH Gmünd, 1484/85; Ö STRASBOURG, 1545

Yaşamının büyük bölümünü Strasbourg'da çalışarak geçiren Baldung, kuzey Rönesansının en çarpıcı ressamlarından biriydi. Çok sayıda dinsel resim yapmasına kaşın, asıl ününü alegorik tablolarından ve erotik nü'lerinden kazandı. Ölüm, büyücülük, acı çekme olgularıyla çok ilgilenerek bu konuları dramatik renkler ve çarpıtılmış figürlerle tablolarına taşıdı.

◀ Kadın ve Ölüm

Baldung kadınların Ölümlle birlikte pek çok kez resmini yaptı. Bu yaklaşım, halkın Hava hikâyesinden hareketle kadınların baştan çıkarcı, dolayısıyla da kötülükle ilintili olduğu görüşünü yansıtır. ~1517, pano üzerine tempera, 30x18 cm. Kunst Müzesi, Basel, İsviçre

Lucas Cranach

D KRONACH, 1472; Ö WEİMAR, 1553

Portre, Lucas Cranach (oğul) imzalı

Cranach Kuzey Rönesansı'nın en başarılı ve yenilikçi ressamlarından biriydi. Almanya'daki yılanmış ormanlardan e romantik manzaralardan etkilendiği için onları İncil'deki sahnelerin ve klasik hikâyelerin resimlerinde fon olarak kullandı. Kendisinden önce İtalya ve kuze Avrupa sanatında benzeri olmayan erotik, koket nü'ler yapmayı da seviyordu.

Cranach, III. Friedrich'in saray ressamı olarak çalıştı. Wittenberg'de gerçekten çok başarılı oldu. Martin Luther'in yakın arkadaşıydı ve zamanla Lutherci Reform Hareketinin resmî ressamı olarak anılmaya başladı. Çok sipariş alan bir atölye kurdu ve başta kadın güzelliğini gösteren tabloları olmak üzere yaptıkları koleksiyoncuların gözdesi oldu.

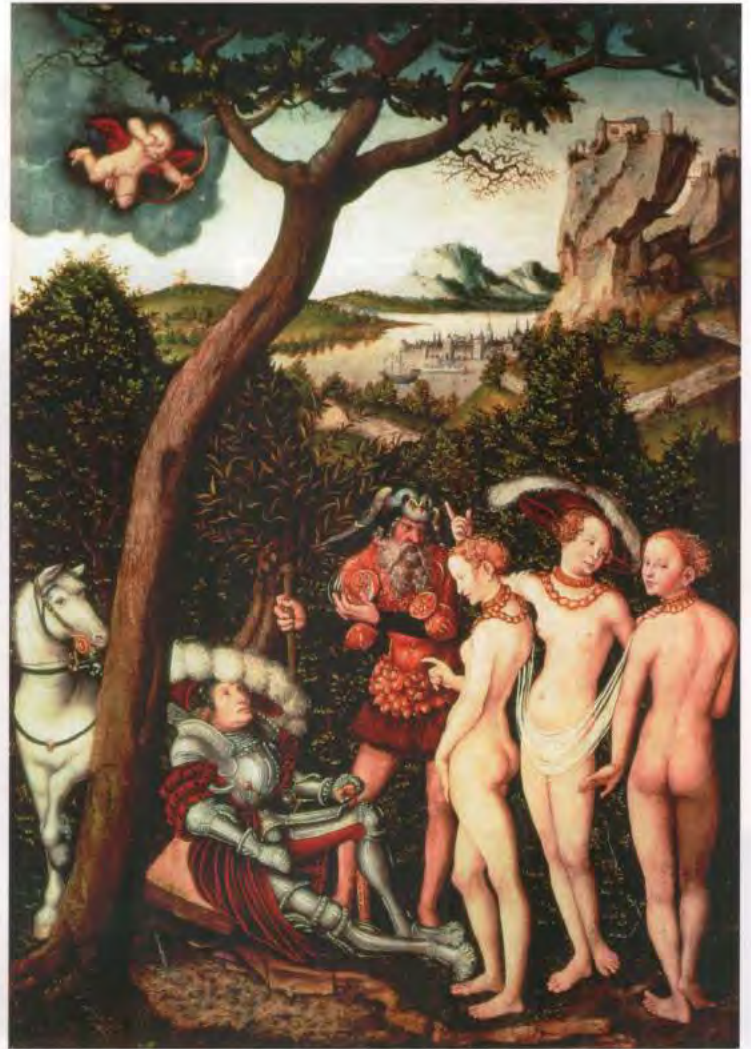
YAŞAMÇİZGİSİ

- 1472 Kronach'ta doğdu
1501 Viyana'da, yeni kurulan üniversitedeki Humanist çevrede çalışarak ün yapıp
1504 Saksonya Dükü III. Friedrich'in saray ressamı olmak üzere Wittenberg'e yerleşti
1519 Wittenberg Şehir Meclisi üyeliğine seçildi
1522 Martin Luther'in ilk kez Almancaya çevirdiği Yeni Ahit için gravürler yaptı
-1528 Paris'in Hakemliği tablosunu yaptı
1550 Sürgün edilen (Talihsiz) John Frederick'le birlikte Augsburg'a gitti
1553 80'li yaşlarda Weimar'da öldü

► **Saksonya Dükü Henry Cranach**, portrelerinde 1500'lerde alışılmadık bir biçimde tam boy formatı kullandı. Bu format, modelin egemen pozunu ve görkemli giysisini tam olarak gösterdiği için iktidar izlenimini pekiştiriyor. 1514, ahşap üzerine yağlıboya, Gemäldegalerie Alte Meister, Dresden, Almanya

▼ **Dr. Johannes Cuspinian'ın Portresi** Dr. Cuspinian Viyana Üniversitesinde ders verdiği için, konumuna uygun olarak elinde kitapla resmedilmiş. Yukarıya bakan yüzü ona bilgili bir Rönesans Hımanisti havası veriyor. Bu portre bir diptikin (iki kanatlı pano) parçası olarak, karısı Anna'nın (sağ kanattaki) resminin yanında yer alması için yapıldı. Fondaki manzara iki tabloda kesintisiz devam ediyor. 1502-03, pano üzerine yağlıboya, Dr. Oskar Reinhart Koleksiyonu, Winterthur, İsviçre

▲ **Paris'in Hakemliği** Cranach bu hikâyeyi klasik mitolojiden Almanya'daki bir orman ortamına taşımış. Paris zırtı ile bir Töton şövalyesi kılığında, bir İskandinav tanrısı görünümündeki Hermes (Merkür) ise altın elma yerine bir cam küre tutuyor. -1528, ahşap üzerine yağlıboya, 102x71 cm. MoMA, New York, ABD

◀ **Anna Cuspinian'ın Portresi** Anna ile kocası Johannes yan yana dururken, biri Anna'nın sağında, diğeri Johannes'in solunda olmak üzere iki ağacın arasında yer alıyordular. 1502-03, pano üzerine yağlıboya, Dr. Oskar Reinhart Koleksiyonu, Winterthur, İsviçre

YAKINplan

EROTİK HAVADA SÜSLER

Cranach nü'lerini genellikle erotik bir tarzda kolyeler ve büyük şapkalarla çizdi. Bura da Roma aşk tanrıçası Venüs'ü aynı şekilde gösteriyor.

Hans Holbein

Otoportre

D AUGSBURG, ~1497; Ö LONDRA, 1543

Holbein çeşitli sanatsal yetenekleri olan biriydi. Mesleğinin başında İsviçre'de kitap tasarımcısı ve gravürör olarak çalışmasının yanı sıra resmi binalara duvar resimleri de yaptı. İngiltere Kralı VIII. Henry'nin saray ressamı olunca düğmelerden mücevherlere, kadehlerden tören giysilerine ve mobilyalardan mimari bezemelere kadar dekoratif sanatların her dalı için tasarımlar yaptı.

Ama Holbein'in asıl ünü portre ressamı olarak yayıldı. Zenginlik ve gücü yansıtan *Elçiler* gibi olağanüstü büyük boy portreler yaptı. VIII. Henry'yi ebeveynleri ve üçüncü kızı Jane Seymour ile gösteren Whitehall Sarayı'ndaki duvar resminin ziyaretçileri "utandırıp kaçırttığı" söylenir. Holbein'in İngiltere'deki en iyi yapıtlarından bir kısmı ayrıntıları inceliklerle işlenmiş -avuç içine sığacak büyüklükteki- minyatürlerdir. Bu minyatürler resmi devlet konuklarına armağan edilir, ya da elçilerle başka ülkelerin yöneticilerine gönderilirdi. Minyatürler, saray çevrelerindeki aşkların yaygın olduğu o dönemde sevginin ve arzunun nişanesi olarak da armağan edilirdi.

YAŞAMÇİZGİSİ

~1497 Augsburg'da doğdu

1515-19 Basel'de çalıştı

1521 Ölü İsa'nın Mezardaki Cesedi'ni tablosunu yaptı

1524 Paris'e gitti

1526 İngiltere'de Sir Thoman More'u ziyaret etti ve More Altesinin portresini yaptı. (tablo kayıptır)

1528 Belediye Sarayının Meclis Salonuna yaptığı duvar resmini tamamlamak üzere Basel'e döndü

1532 Karısıyla iki çocuğunu Basel'de bırakıp Londra'ya yerleşti

1533 En ünlü yapıtı olan *Elçiler* tablosunu yaptı

~1536 VIII. Henry'nin saray ressamı oldu

1543 Londra'da öldü

► **Erasmus'un Portresi** Erasmus hayranlık uyandıran Hımanist bir bilgin idi. Holbein bu resimde, modelin çevresine onun ilgi alanlarını gösteren nesneler yerleştirerek daha sonra "*Elçiler*"de uygulayacağı tarzın ön haberini veriyor. 1523, pano üzerine yağlıboya ve yumurtayla inceltilmiş tempera, 74x52 cm. özel koleksiyon

▼ **Ölü İsa'nın Mezardaki Cesedi** İsa çok ender olarak burada resmedildiği biçimde -insan da tanıdık değilken ölü olarak mezarında yatarken- gösterilmiştir. Holbein'in yarattığı imge üzücü bir görünümündedir. Gözler ve ağız açıktır, el pençeye benzer, ölüm sertliği gerçekleşmiş gibidir. 1521, pano üzerine yağlıboya, 31x200 cm. Kunst Müzesi, Basel, İsviçre

YAKINPLAN

DÜNYANIN MERKEZİ Dinteville'in sol kolunun altında duran küre, sanki orası dünyanın merkeziymiş gibi, Troyes yakınındaki Polisy'de bulunan şatosunun adını taşıyor. Tablo önce bu şatoda asılıydı.

ÇARPITILMIŞ KAFATASI Bu resim, bir nesnenin ancak herhangi bir açıdan -burada sağdan- bakıldığında doğru perspektifinde görünmesi anlamındaki anamorfosis'in bir örneği. 16. ve 17. yüzyıl resimlerinde ölümlülüğü simgelemek için sık sık kafatası kullanılırdı.

▲ **Cleves'li Anne'in portresi** VIII. Henry yeniden evlenmek istiyordu. Gelin adayının neye benzediğini görmek için Holbein'i Cleves'li Anne'in portresini yapmaya gönderdi. Henry resmi görünce kızı beğendi ve 1540'ta onunla evlendi, ama aynı yıl içinde evliliği feshetti. 1539, tuval üzerine yağlıboya, 65x48 cm. Louvre, Paris, Fransa

◀ **Elçiler** Bu güçlü ve ayrıntılı tablo VIII. Henry'nin sarayına gelen Fransa Elçisi Jean de Dinteville ile arkadaşı Lavaur Piskoposu Georges de Selve'i gösteriyor. Çevrelerindeki müzik, astronomi ve bilim araçları, onların bilginliğinin, başalarının ve zenginliğinin kanıtı. 1533 pano üzerine yağlıboya, 207x210 cm. Ulusal Galerisi, Londra, İngiltere

Tilman Riemenschneider

HEILIGENSTADT, -1460; WÜRZBURG, 1531

Düer'in çağdaşı olan Riemenschneider, o dönemde Güney Almanya'nın en önemli heykeltıraşı ve geç Gotik üslubuyla çalışan son sanatçılardan biriydi. Oniks, kumtaşı ve mermerle de çalışmasına karşın asıl ününü ıhlamur ağacından yonttuğu mihrap panolarıyla yaptı. Riemenschneider ahşap heykellerini boyamayan, pigmentli vernik kullanan ve sadece gözlerle dudaklara hafifçe renk veren ilk heykeltıraşlardan biriydi. İlk dönem figürleri karmasık ışık ve gölge oyunları ile sergilendi, ama olgun dönemindeki yapıtları çok daha sade ve donuktu. Riemenschneider büyük olasılıkla heykelin merkezi sayılan Strasbourg ve Ulm'de yetişti. Çalışma yaşamının büyük bölümünü de atölyesinin bulunduğu Würzburg'da geçirdi. Kentin Prens-Piskoposuna isyan eden köylülerin tarafını tuttuğu için meslek yaşamı bir anda sona erdi.

YAŞAMÇİZGİSİ

1485 25 yaşından önce Würzburg vatandaşı ve Aziz Lukas Ressamlar Loncasının üyesi oldu
1490-92 Maria Magdalena Kilisesi için Münnerstadt oyma mihrap panosunu yaptı
1501-05 Rothenburg'daki Jacobs Kilisesi için Kutsal Kan konulu oyma mihrap panosunu yaptı
1504 WÜRZBURG Şehir Meclisine seçildi
1520-21 Belediye başkanı seçildi
1525 Köylüler Savaşından sonra tutuklandı ve işkence gördü
1531 Öldü ve katedral mezarlığına gömüldü

► **Kutsal Bakire'nin Semaya Yükselişi** Bu erken dönem yapıtında figürlerin etkileyici olması için derin oyma üzerinde ışık ve gölge oyunundan yararlanılıyor. 1505-10, ıhlamur ağacı, Mihrabin orta panosu, Herrgott Kilisesi, Creglingen, Almanya

▼ **II. Henri ile Karısı Kunigunde'nin Lahdi** Lahdin yanları kralın karısının yaşamlarını tasvir eden rölyeflerle kaplı. Bu rölyefte Kunigunde kocasına ihanet ettiği kuşku yüzünden ateşte sınanıyor. 1499-1513, taş, Bamberg Katedrali, Bavyera, Almanya

Bernt Notke

D LASSAN, POMERANYA?, -1440; LÜBECK, -1509

Ressam ve heykeltıraş Bernt Notke, Baltık yöresinin en büyük ahşap yontucusu ve Stoss'un kuzey Almanya'daki karşılığıydı. Yapıtlarının boyutlarına uygun güçlü bir kişiliği vardı. *Ölüm Dansı* frizi (1463-66) 30 metre uzunluğunda, *Zafer Haçı* yontu grubu ise 17 metre yüksekliğindeydi. Notke, Lübeck Katedralindeki 78 figürden oluşan ve büyük figürlerin tek ağaç kütüklerinden yontulduğu *Zafer Haçı* adlı yapıtıyla ün yaptı. Sanatçının damarlar için deri şeritler, kumaş kıvrımları için de kordon örgüler kullandığı daha önce benzeri görülmemiş bir uygulamaydı. Bu malzemeler yapıta gerçekçilik katmanını yanı sıra işi de hızlandırdı. Notke'nin belki de en iyi bilinen yapıtı *St. George ve Ejder* (1483-89) adlı grup heykeldir. Notke bu yapıtında da ejderin üzerinde kıl, geyik boynuzları, azizin armasındaki ve atın dizginlerindeki süslerde madeni paralar gibi gerçek malzemeler kullandı.

► **Ölüm Dansı** Almanca Totentanz adındaki bu yapıt, ölümün herkes için gerçek olduğu konusunda bir allegori. Her figürün altında Ölümün onları dansa davet ederken söylediği sözler ve figürlerin isteksiz cevapları yazılı. 1463-66, keten üzerine tempera, (detay) 160x750 cm. St. Nicholas Kilisesi, Estonya Sanat Müzesi Tallinn, Estonya

YAKINplan

PAPA Ölümü temsil eden iskelet benzeri figürler, Papadan köylüye kadar sıralananların ellerini tutuyorlar. Ortaçağ hiyerarşisinde Papa ve İmparator en yukarıda yer alırdı.

İMPARATORİÇE İmparatoriçenin işlemeli giysisi ve zarif başlığı az sonra herkesi eğitleyen Ölüm tarafından sıyrılıp alınacak. Maddi varlıkların yaşamın kirliliği yanında nasıl değersiz olduğunu gösteren ölüm teması o dönem çok revaçtaydı.

Veit Stoss

D HORB AM NECKAR?, -1450; NÜREMBERG, 1533

► **Kutsal Bakire'nin Semaya Yükselişi** Yüzlerin hepsi çok karakteristik ifadeler taşıyor. Boyayla belirtilen kumaş kıvrımları da dramatik niteliği pekiştiriyor. 1477-89, ahşap, St. Mary Kilisesi mihrap panosu, Krakow, Polonya

Genellikle boyanmış ahşap heykelleriyle tanınan Alman asıllı Stoss, taş heykeller de yaptı. Ayrıca ressam ve gravürçüydü. Başyapıtı Polonya'nın Krakow şehrindeki St. Mary Kilisesi mihrap panosudur. Stoss daha sonra Nürnberg'e dönerek bir yatırımını geri almak için sahte belge düzenledi. Sahtekarlığı ortaya çıkınca yargılandı, hüküm giydi, yanakları dağıldı ve şehirden çıkmamaya mahkûm edildi. Würzburg Prens-Piskoposunun araya girmesiyle gözlerinin kör dilmesinden ya da öldürülmekten kurtuldu. İtibarını kaybettiysse de çalışmaya deva etti, altı oğlu da sanatçı oldu.

İtalya'da Yüksek Rönesans'tan sonra resimde, heykelde ve mimaride klasik geleneklerin çoğunu yıkan bir dönem başladı. Daha sonra bu dönem ve dönemin üslup özelliklerini tanımlamak için Maniyerizm terimi kullanıldı.

"Maniera" (İtalyanca stilcilik, özenticilik) sözcüğünü ilk kez ressam ve biyografi yazarı Giorgio Vasari (1511-74) 16. yüzyıldaki çağdaşlarının çalışmalarını övmek için kullandı. Ancak daha sonraki eleştirmenler bu akım içinde yer alan yapıtları Rönesans ile Barok arasında özentici bir geçiş olarak yorumlayınca "Maniyerizm" olumsuz bir tanım durumuna düştü. 2.yüzyılda terim nör bir yaklaşımla olumlu ya da olumsuz anlam yüklenmeden, ama tam olarak hangi stile ve döneme ilişkin olduğu konusunda görüş farklılıklarıyla kullanılmaya başlandı.

Kökenler ve etkiler

Maniyerizmin kökeni İtalya'dır. Hatta kimi zaman sadece Roma ve Raffaello'nun 1520'de ölümünden sonraki halefleri ile ilintilenir. Bazı bilim adamları Maniyerizmi, Raffaello'nun ve onun Yüksek Rönesans dönemindeki çağdaşları Leonardo ile

▲ Aziz Paulus'un Din Değiştirmesi Parmigianino'nun yapıtındaki gerilim ve hareket Maniyerizmin karakteristik özelliklerini yansıtır. -1527-30. Tuval üzerine yağlıboya. 177,5x128,5 cm. Sanat Tarihi Müzesi, Viyana

Michelangelo'nun klasik uyumuna bir tepki olduğunu öne sürerler. Bazıları da bunu onların yapıtlarındaki özelliklerin evrimi olarak yorumlar. Maniyerizm daha yaygın olarak geç Rönesans ideallerinin çarpıtılması ya da inceltilmesi biçiminde tanımlanır.

Üslup ve teknik

Maniyerist üslup ister incelikli ve duygusal, ister özentici ve yoz olarak yorumlansın, bir takım özgün üslup özelliklerine sahip olduğu konusunda görüş birliği vardır. Maniyerizm incelikli ve görkemli bir üsluptu, ama zarafetin ve şaşaasının altında tedirgin edici bir duygusal özellik de görülür. Yapıtlarda abartılmış pozlarda aşırı ince ve uzun figürler, çarpıcı renkler kullanılarak, oranlarda ve perspektifte çarpıtma yapılarak gerilim ve dramatik atmosfer yaratılır.

Maniyerizm (Mannerizm – Özenticilik)

ZAMAN ÇİZELGESİ

Maniyerizm, 1520'de Raffaello öldükten sonra ortaya çıktı. Floransa, Roma ve Parma dahil başka şehirlerde de yaygınlaştı. Başka ülkelerde yaşayan İtalyan sanatçılar ve İtalya'da yetişen yabancı sanatçılar, 16.yüzyıl boyunca Maniyerizmin Avrupa ülkelerine yayılmasını ve bazı yerlerde "saray üslubu" niteliğini kazanmasını sağladılar. 1600'lerde Carracci kardeşlerin ve Caravaggio'nun ortaya çıkmasıyla Maniyerizm dönemi sona erdi.

1525-28

PONTORMO
İsa'nın çarmıhtan indirilişi

1534-40

PARMİGIANİNO
Uzun boyunca Madonna

-1540-50

BRONZİNO Venüs ve Cupidon'lu alegori

1541-43

PRIMATICCIO
Kutsal Aile ile Aziz Elizabet ve Vaftiçi Yahya

-1580-82

SPRANGER Herkül, Deianeira, ve Nessus

1586-88

EL GRECO
Kont Orkaz'ın gömülmesi

▲ **Vulcan'ın Demirci Ocağı** - Giorgio Vasari
"Çarpıtılmış pozlardaki ince uzun figürler Maniyerist resim ve heykelin tipik özelliğiydi. Vasari sadece bu üslubu benimsemekle kalmadı, Maniyerist ressamların biyografilerini de yazdı. 1565. pano üzerine yağlıboya, 38x28 cm. Uffizi, Floransa, İtalya

Ekoller

Maniyerizm İtalya'da doğdu ve gelişti, ama Avrupa'nın başka ülkelerine de etkili oldu. Maniyerizm özünde incelikli, zarif ve görkemli olduğu için en çarpıcı örneklerinin saraylar için yapılmış olması şaşırtıcı değildir. İtalyan sanatçılar (başta Fransa'da, Fontainebleau'deki saray olmak üzere) bazı yabancı saraylarda çalıştılar; Maniyerist üslup gravürler yoluyla da çok yaygınlaştı.

İtalya

Floransa, İtalya'daki Maniyerist akımın merkeziydi. Jacop Pontormo bu üslubun duygusal açıdan en yoğun örneklerini verirken, Agnolo Bronzino da en gösterişli, en şık yapıtlarını yarattı. Bir süre sonra da Giorgio Vasari bu üslubun nasıl kolayca yozlaşıp zarif ama içi boş bir niteliğe dönüşebileceğini gösterdi. Maniyerist heykel de, özellikle Benvenuto Cellini (Bkz.Sf.177) ve Giambologna'nın (Bkz.Sf.179) yapıtlarıyla Floransa'da gelişti. Maniyerizm, Floransa dışında Roma'da da benimsendi. En güçlü temsilcisi de son dönem yapıtlarıyla Michelangelo oldu. Ancak, Maniyerist sanatın en önemli yapıtlarından bazıları geleneksel sanat merkezi sayılan şehirlerin

dışında, en çok da Parma'da yapıldı. Parma'lı sanatçılar arasında yapıtlarındaki ince uzun figürlerin zarafetiyle en çok adını duyuran Parmigianino oldu.

▲ **Su** - Giuseppe Arcimboldo. Arcimboldo, müzahi portrelerinde ve karikatürlerinde Maniyerizmin şen, şakacı yaklaşımını abartarak kullandı. Resimleri öylesine revaçta idi ki, talepleri karşılayabilmek için bir resmin birkaç versiyonunu yapıyordu. 1566. tuval üzerine yağlıboya, 66,5x50,5 cm. Sanat Tarihi Müzesi, Viyana

İtalya dışı

Maniyerist sanatın İtalya dışında en etkili olduğu yerler, Fransa'da Fontainebleau Sarayı, Bohemya'da da Prag Sarayı idi. 1530'lar ve 1540'larda Kral I.François, Fiorentino Rosso, Francesco Primaticcio ve Benvenuto Cellini gibi İtalyan sanatçıları, Paris yakınlarındaki Fontainebleau'de av köşkünden dönüştürdüğü sarayına davet etti. Bu ressamlar, kolları ve bacakları ince, uzun, başları ufak figürleriyle çok zarif bir üslup geliştirdiler ve bu akım 16.yüzyılın sonuna kadar Fransız sanatını büyük ölçüde etkiledi. Prag'da 1576-1612 yılları arasında hüküm süren sanatsever İmparator II.Rudolf, aralarında Arcimboldo ve Bartholomeus Spranger gibi uluslararası ün sahibi ressam ve heykeltıraşlara siparişler vererek sarayını Avrupa'nın en çarpıcı kültür merkezlerinden biri durumuna getirdi. Birka Maniyerizmin İtalya dışındaki en güçlü ve en kişisel yorumunu hayata geçiren, meslek yaşamının büyük bölümünde İspanya'da yaşayan Giritli sanatçı El Greco (Bkz.Sf.182-83) oldu. El Greco'nun yapıtları çok bireysel ve özgün olmakla birlikte, ince, uzun figürleri dönemnin öteki sanatçıların yapıtlarıyla benzerlik taşır.

Parmigianino

Otoportre

D PARMA, 1503; Ö CASALMAGGIÖRE, 1540

Girolamo Francesco Mazola daha çok Parmigianino -Parmali ufaklık- lakabıyla tanınır. Parmigianino, portreler ve dini fresklerdeki benzersiz el işçiliğiyle ün yapan bir Maniyerist ressam ve gravür sanatçısıydı. Küçük yaşta öksüz kalan ve amcaları tarafından büyütülen Parmigianino şaşırı bir yeteneğe sahipti. Daha yirmi yaşına gelmeden Parma'daki S.Giovanni Evangelista Kilisesinde Correggio ile çalıştı.

1524'te Roma'ya gitti. *Dişbükey Aynada Otoportre* adlı yapıtı Papa VIII Clement'i çok etkiledi ve sanatçıya önemli siparişler verilmesine yol açtı. 1527'de Roma'nın yağmalanması üzerine Bologna'ya taşındı, 1530'da S.Maria Della Steccata Kilisesine fresk yapmak üzere Parma'ya döndü. İş tamamlamayınca hapse atıldı. Son derece özgün figürleri, portrelerini ve *Uzun Boyunlu Madonna* tablosunda en iyi örneklerini gösterir.

YAŞAMÇİZGİSİ

1503 Parma'da sanatçı bir ailenin oğlu olarak doğdu

1522 Correggio ile tanıştı ve Parma'daki S.Giovanni Evangelista Kilisesinde onunla çalışmaya başladı

1524 Roma'ya giderken yanında götüreceği *Dişbükey Aynada Otoportre*'yi yaptı

1530 Parma'ya döndü

1534-40 Başyapıtı olan *Uzun Boyunlu Madonna* üzerinde çalıştı

1539 S.Maria Della Steccata Kilisesine yapacağı fresklerle ilgili sözleşme koşullarına uymadığı için hapse atıldı

1540 Çok genç yaşta öldü

► Madonna ve Çocuk İle Valtizci Yahya ve Aziz Jerome

Aziz Jerome'yi uyurken gösteren bu resimde Valtizci Yahya'nın yan dönmüş gövdesi, kıvrılan kolu ve parmağı dikkati resmin üst bölümündeki Madonna ve Çocuğa yöneltiyor. 1526-27, pano üzerine yağlıboya, 343x149 cm. Ulusal Galerî, Londra

YAKINPLAN

MADONNA'NIN BAŞI Kutsal Bakire'nin alçakgönüllü ifadesi, halesinin ışığıyla çevrelenen gerçekçi saçları, Parmigianino'nun pek çok portrede yaptığı gibi çok detaylı resmedilmiştir. Bakire'nin hafif uzun saçları, ünlü *Uzun Boyunlu Madonna* tablosunu andırıyor.

► Uzun Boyunlu Madonna

Parmigianino bu tabloyu altı yılda yaptı. Kolların ve bacakların uzunluğu ve inceliği abartılıdır; ama resmin en etkileyici yanı, Madonna'nın, arkasındaki fildişi renkli sütuna benzetilen uzun boynudur. 1534-40, tuval üzerine yağlıboya, 216x132 cm. Uffizi, Floransa, İtalya

Giulio Romano

Otoportre

D ROMA, ~1499; Ö ROMA, 1546

Giulio Pippi adıyla Roma'da doğan sanatçı, Rafaello'nun çırağı olarak yetişti. Rafaello'nun ölümünden sonra onun Vatikan'daki fresklerini tamamladı ve Rafaello'nun yerini alarak Roma Ekolünün başına geçti. Roma yeteneği tartışılmaz bir ressam olmanın yanı sıra iyi bir mühendis ve mimardır. Federigo Gonzaga'nın daveti üzerine şehir katedralinin yenilenmesi, bir dukalık sarayının planlarının ve inşaatının yapılması, S.Benedtto Kilisesinin ve del Tè Sarayının inşası gibi çeşitli projeleri gerçekleştirmek için Mantua'ya gitti. Bologna'daki S.Petronio Kilisesinin cephesi için bir desen tasarladıysa da bu desen kullanılmadı.

▲ **Devlerin Düşüşü (detay)** Olympos Tanrılarını ve Devlerin Düşüşünü gösteren bu fresk, del Tè Sarayının Devler Salonundaki etkileyici yapıtlardan biridir. 1530-32, Mantua, İtalya

Portre,
Raffaello
Morghen
imzalı

◻ FLORANSA, 1500; ◻ FLORANSA, 1571

Kuyumcu, heykeltıraş, müzisyen ve asker olan Benvenuto Cellini, benzersiz desen çizimleri ve Manierist heykelleri kadar aşırınlıkla ve tehlikelerle dolu yaşam öyküsüyle de ünlüdür. Sanat eğitimine Floransa'da başladığı da çeşitli kaçımlar onu Siena, Bologna, Pisa ve Roma'ya taşıdı ve buralarda da sanatını geliştirdi. Roma'da yoğun olarak metal heykeller yaptı, ama bu arada Papa'nın sarayında flüt de çaldı, Roma yağmasında yitip dövdü.

Doğum yeri Floransa'ya dönmeyen önce bütün İtalya'yı gezdi, birkaç yıl da Fransa'da Fontainebleau'da kaldı. Ömrünün son yirmi yılını I.Cosimo de Medici'nin himayesinde geçirdi, ona birkaç çok güzel heykel yaptı.

▲ **Medusa'nın Kesik Başı ile Perseus** Michelangelo'nun David'ini, Donatello'nun Judith ile Holofernes'ini gölgede bırakmak için yapılan Perseus'un bu heykeli, Cellini'nin başyapıtı sayılır. Miğferin, Medusa başının ve kaidedeki rölyeflerin detaylarındaki şaşırtıcı ince işçilik, Cellini'nin metal işindeki ustalığını gösteriyor. Heykelin yapımı birkaç yıl sürdü. Açıldığı zaman büyük hayranlık uyandırdı, hatta şairler heykeli öven soneler yazdılar. 1545-53, bronz, yüksekliği 320 cm. Loggia dei Lanzi, Floransa, İtalya

▲ **I.Cosimo de' Medici'nin Büstü** I.Cosimo de Medici, Cellini'nin metal işlemedeki ustalığını görünce ona büyük boy heykel sanatına yönelmesini önerdi. Cellini'nin hamisinin bu büstü, yapacağı bir dişi heykelin ilkidir. Heykel Manierist yaklaşımla kuyumcu işçiliğinin inceliklerini birleştirir. 1545, bronz, yüksekliği 110 cm. Bargello, Floransa, İtalya

▲ **I.François'nın Tuzluğu** Cellini sıradan bir sofraya değerli bir heykeli dönüştürdü, öyle ki sanat yapıtı niteliğini alan tuzluk 2003 yılında Viyana'daki Sanat Tarihi Müzesinden çalındı. (Tuzluk 2006'da bulundu ve yeniden müzeye yerleştirildi.) Roma mitolojisinde (tuzun kaynağı olan) deniz tanrısı Neptün, biber birtakımı yetiştiren Dünyanın karşısında oturuyor. Tuz, gemi biçiminde bir kasede duruyor. 1539-43, Altın ve mine, 26x33 cm. Sanat Tarihi Müzesi, Viyana, Avusturya

YAŞAMÇIZGISI

–1515 Çocuk denecek yaşta Siena'ya, oradan Bologna ve Pisa'ya kaçtı
1519 Roma'ya taşındı
–1527 Floransa'ya dönüp kardeşinin katlini öldürdükten sonra Napoli'ye kaçtı
1534 Rakibi olan bir kuyumcu öldürdü ama Papa tarafından bağışlandı
1540-45 Fransa'ya giderek Fontainebleau'da çalıştı
1545 I.Cosimo de' Medici için çalışmak üzere Floransa'ya döndü
1571 Floransa'da öldü

◻ PONTORMO, 1494; ◻ FLORANSA, 1557

Otoportre

Kısaca Pontormo diye anılan Jacopo Carucci, Rönesans'tan Manierizme geçişin başlıca kahramanlarından. Coşkulu ve dinamik üslubu Rönesans klasisizminden erken bir kopuşu ve inkılabi uzamsal etkilerle çarpıtılmış boyutları örnekler. Bu eğilimler Pontormo'yu, Andrea del Sarto gibi erken dönem gravürçülerin klasisizmini aşmak için başta Dürer olmak üzere kuzeyli gravürçülerine inceleme yöneltti. Pontormo ömrü boyunca Floransa'da yaşadı ve dini konuları işleyen yapıtlarıyla ün yaptı. St.Michele Visdomini Kilisesinin mihrap panosu sanatçının olgunluk döneminin başlangıcıdır; bu çalışmayı bir dişi İsa'nın Çilesi tabloları ve başyapıtı olan S.Felicità'daki Mihrap Panosu izledi.

▲ **İsa'nın Çarmıhtan İndirilişi** Pontormo karmaşık ve dengersiz kompozisyonun içine soyut renklerle gergin hareketleri yerleştirerek bir matem ve kargaşa havası yaratıyor. –1526-28, pano üzerine yağlıboya, 312x193 cm. Felicità, Floransa, İtalya

▲ **Kutsal Aile Azizlerle Birlikte** Figürler, en tepede Kutsal Bakire'nin yer aldığı bir üçgen formunda yerleştirilmişlerse de, figürlerin dinginlikten uzak pozları ve perspektiflerin kısaltılmış boyutu, klasisizmle ilintilendirilecek bir denge duygusu yaratmıyor. 1518, tuval üzerine yağlıboya, 214x85 cm. S. Michele Visdomini, Floransa, İtalya

Bronzino

1503, Floransa, 1572

Bronzino lakabıyla tanınan Agnolo di Cosimo, Medici ailesinin saray ressamıydı. Bir çeşit analitik Manyerist üslupla alegorik resimler ve portreler yaptı. Bronzino, öğrencisi olduğu Pontormo'nun tekniğini kendi çalışmalarında uyguladı. Ama ustası gibi dinsel konulara yönelmedi; onun duygusallıktan uzak tarzı kutsal olmayan konulara ve resmi portrelere uygundu. Bronzino Roma'da geçirdiği birkaç yılın dışında hep Floransa'da yaşamasına karşın bütün Avrupa'da tanınıyor ve saygı görüyordu. Floransa'daki Accademia del Disegno'nun kurucularından biri olması da saygınlığını artırdı. Yaşadığı dönemde daha çok portreleriyle tanınmasına karşın, günümüzde başta Venüs ve Eros'lu tablosu olmak üzere daha çok alegorik yapıtlarıyla öne çıkıyor. Öğrencileri arasında evlat edindiği oğlu Alessandro Allori de vardı.

YAŞAMÇİZGİSİ

- 1503 Floransa'da doğdu
- 1515 Pontormo'nun öğrencisi oldu
- 1546 Floransa Dükası Cosimoldi Medici için çalışmaya başladı
- 1563 Accademia del Disegno'nun iki kurucusundan biri oldu
- 1572 Floransa'da öldü

► **Toledolu Eleonora ile oğlu Giovanni de Medici**
I. Cosimo de Medici'nin kızı Eleonora oğluyla birlikte yakut ve aristokratik bir tavırla poz veriyor. ~1544-45, pano üzerine yağlıboya, 115x96 cm. Ufizi, Floransa, İtalya

▼ **Venüs ve Cupidon'lu Alegori** Venüs'le Eros kucaklaşırken çevrelerini Çılgınlık, Aldatma, Kışkırtıcı figürleri taşıyor; üstlerindeki bölümde ise Zaman, Unutuş'un bu sahnenin üzerine perde çekmesini engelliyor. Bu alegorinin karmaşık anlamı bugün bile kesin olarak çözümlenemedi. ~1540-50, pano üzerine yağlıboya, 146x116 cm. Ulusal Galerî, Londra, İngiltere

YAKINplan

GÖZ HAREKETİ İzleyicinin bakışları Venüs'ün ayağının dibindeki maskardan yukarıya kalkmış koluna, oradan Zaman'ın resmi enlemesine kesen koluna doğru hareket ediyor.

ÇILGINLIĞIN ELLERİ Sevgilileri destekleyen Çılgın Hazlar meleği, avucundaki gül yapraklarını aşıklara atmak üzere.

Giorgio Vasari

1511, Arezzo, 1574, Floransa

Resimlerinden ve mimarlığından daha çok *Sanatçıların Yaşamaları* adlı biyografi kitabıyla tanınan Giorgio Vasari, Arezzo'da doğdu, ama Floransa ve Roma'da çalıştı. Maniyerist üslubunu, dostu ve kahramanı Michelangelo'dan etkilenecek geliştirdi.

Vatikan'a ve Floransa'daki Vecchio Sarayı'na çeşitli büyük boy freskler yapan ve yaşadığı dönemde

beğenilen, üretken bir ressam olan Vasari'nin resimleri bugün bir bakıma taklit ve başka kaynaklardan türetilmiş olarak yorumlanıyor. Buna karşılık Floransa'daki Uffizi Sarayının ve Arezzo'daki evinin mimari tasarımları çok daha kalitelidir. Yine de en çok ses getiren ve etkili olan yapıtları sadece İtalyan ressamlarının, heykeltıraşlarının ve mimarlarının biyografileri değil, aynı zamanda sanat tarihinin analitik incelemesi gibi yazılardır. Kitapları, Rönesans dönemini inceleyen sanat tarihçileri için öteden beri kaynak kitapları oldu.

YAŞAMÇİZGİSİ

- 1511 Toskana'nın Arezzo kasabasında doğdu.
- 1527 Andrea del Sarto ve öğrencileri Rosso ve Pontormo'nun yanındayken yetişmek üzere Floransa'ya gitti.
- 1529 Roma'yı ziyaret etti.
- 1550 Eri Seçkin İtalyan Mimarlarının, Ressamlarının ve Heykeltıraşlarının Yaşamaları adlı kitabının ilk basımını yayımladı.
- 1560 Uffizi Sarayı'nın planı üzerinde çalışmaya başladı.
- 1563 Accademia del Disegno'nun iki kurucusundan biri oldu.
- 1566 Biyografiler kitabının geliştirilmiş ikinci basımını yayımladı.
- 1574 Floransa'da öldü.

▲ **"Muhteşem" Lorenzo de Medici** Lorenzo'nun resme diyagonal olarak yayılan dinamik duruşu, daha sonraki Maniyerist üslubun tipik özelliğidir; bu duruş Vasari'nin çarpıcı renkleriyle daha da vurgulanıyor. Pano üzerine yağlıboya, 90x72 cm. Uffizi, Floransa, İtalya

◀ **I. Cosimo ve Sanatçıları** Vasari'nin en çokkulu projelerinden birisi, Vecchio Sarayına Floransa tarihini gösteren bir dizi fresk yapmaktır. Vasari'nin yakından tanıdığı sanatçıların bu tablosu da söz edilen dizide yer aldı. 1560'lar, fresk, Vecchio Sarayı, Floransa, İtalya

▲ **Bakire Gebelik Alegorisi** Vasari'nin yazarlarla sohbetlerinden edindiği alegorik imgelerle dolu bu pastel renkli klasik kompozisyonun çarpıcılığı, tablounun alt yarısındaki figürlerin hareketinden kaynaklanıyor. 1541, pano üzerine yağlıboya, 58x39 cm. Uffizi, Floransa

Giambologna

Portre,
Pietro Tacca
imzalı

1529; Ö. FLORANSA, 1608

İtalya'ya yerleştikten sonra Giovanni da Bologna ya da kısaca Giambologna diye tanınan Flaman asıllı Jean Boulogne, Maniyerist dönemin Michelangelo'dan sonra ikinci büyük heykeltıraşıydı. Önce bir Flaman heykeltıraştan ders alan Giambologna, klasik heykelleri incelemek için Roma'ya gidince Michelangelo'nun yapıtlarını keşfetti. Mermer heykelleriyle kısa zamanda ün yapan sanatçı, Medici Ailesinin himayesine girdi ve sarayın resmi heykeltıraşı oldu. Yapıtları, karmaşık Maniyerist formlarına rağmen, klasik zarafet ve incelikle işlenen güçlü bir hareket duygusuna sahipti. Ufak boydaki bronz heykelleri çok rağbet gördü; büyük boy heykelleri de –özellikle iki atlı anıtı– sadece beğenilmekle kalmadı, sonraki iki yüzyıl boyunca bütün Avrupalı heykeltıraşları etkiledi.

YAŞAMÇİZGİSİ

1529 Doua'de, Flowders (bugünkü Fransa) doğdu
–**1550** İki yıl Roma'da eğitim gördü
1553 Floransa'ya yerleşti ve Papa IV. Pius tarafından Bologna'daki Neptün Çeşmesi'nin yapımıyla görevlendirildi
1550'ler Medici Sarayı'nın resmi heykeltıraşı oldu
1583 Sabine'li Kadınlara Tecavüz adlı yapıtı tamamlandı
1608 Floransa'da öldü

► **İtirafçı Edward** Giambologna Duka sarayları ve kiliseleri için çeşitli anıtsal heykeller yaptı. Salviati Şapelinin bir nişine yerleştirilen İtirafçı Edward heykeli, Edward'ın anmak amacı dışında, sanatının ün yaptığı Maniyerist tarzın öğelerini içermesi açısından da önemlidir. 1579-89, mermer, S. Marco Kilisesi, Floransa, İtalya

► Neptün Çeşmesi

Giambologna bu çeşmeyi aslında Floransa için tasarladı, ama Bologna'nın ana meydanına çeşme siparişi alınca bu ilk büyük heykeli için elinde hazır olan o taslağı kullandı. 563-66, bronz ve mermer, yüksekliği 335 cm. Maggiore Meydanı, Bologna

► Sabine'li Bir Kadına

Tecavüz Bu başyapıtın tek bir mermer blokundan yontulmuş ve birbirine dolanmış spiral yapıdaki figürlerinde hiçbir temel bakış açısı yoktur. Yapıt, sanatının klasik heykelleri çok iyi bildiğini kanıtlıyor. –1582, Signoria Meydanı, Loggia dei Lanzi, Floransa, İtalya

Federico Barocci

Otoportre

1535; Ö. URBINO, 1612

Roma'da iki kez mutsuz süreç yaşadıktan sonra kendi kasabası Urbino'da kalmayı yeğleyen Barocci, sürekli olarak hastalıklardan yakınmasına rağmen uzun ve üretken bir ömür sürdü. Orta İtalya'da döneminin en büyük ressamı ve gravürçüsüydü. Yapıtları başta Carracci ve Rubens olmak üzere çeşitli sanatçıları etkiledi ve Yüksek Rönesans ile Barok dönemi arasında köprü oluşturdu. Barocci, heykeltıraş olan babası Ambrogio'dan, daha sonra da Urbino'da yaşayan Venedikli Battista Franco'dan ders aldı ve Venedik resim ekolünün sıcak renklerini benimsedi. Verimli çalışmalarının ürünleri, geleneksel ama aynı zamanda Maniyerist tarzın coşkusuyula işlenen dini konuların tasviriydi. Yaşlılık döneminde, 17.yüzyılda yaygınlaşacak ibadet resimlerinin öncüsü sayılan uzamsal ve karamsar havadaki yapıtlar ağırlık kazandı.

YAŞAMÇİZGİSİ

–**1548** Taddeo Zuccaro'nun yanında yetiştirmek üzere Roma'ya gitti
–**1550** Taddeo Zuccaro ile çalışmak üzere yeniden Roma'ya gitti
1561 Vatikan'a yapılacak fresklerin siparişini aldı
1563 Perugia'ya taşındı
1565 Urbino'ya döndü
–**1566** Kasoğun Keşişlerinin halk tarikatına gitti
1612 Urbino'da öldü

◀ İsa'nın Başı için Etüt

Barocci desen çiziminde ustaydı ve desenleriyle etütlerinde renkli tebeşir kullanan ilk sanatçılardan biriydi. Tebeşir, özel koleksiyon

▲ Aziz Francis'in Stigmata

Alması Barocci'nin ileri yaşlardaki yapıtlarında, eski resimlerinde görülen Venedik esintili canlı renklere rastlanmaz. Tuval üzerine yağlıboya, Dukalık Sarayı, Urbino, İtalya

Federico Zuccaro

1540; Ö. ANCONA, 1609

Kardeşi Taddeo ölüp de onun işlerini devraldığı 1566'da Zuccaro henüz 20'li yaşlarındaydı. Federico, Caprarola'daki Villa Farnese'de ve Vatikan'daki Kral Salonunda Taddeo'nun yarım kalan dekorasyon işlerini tamamladı. Bütün Avrupa'yı gezdi, İngiltere ve İspanya'da çalıştı, 1593'te Accademia di San Luca'nın kurucu başkanı olmak üzere Roma'ya döndü. Bronzino ve Vasari gibi Zuccaro döneminin en ünlü sanat hamileriyle yakın ilişkisi olan tipik saray sanatçısıydı.

▲ I.François ve Alessandro

Farnese'nin 1540'ta Paris'e

Girişi Zuccaro'nun Maniyerist

freskleri Villa Farnese'de

Tören Salonlarının ve

duvarlarını kaplar. "Farnese

Saltanat Salonu"ndaki

freskler Farnese Ailesinin

kahramanlıklarını tasvir eder.

YAKINPLAN

ANA FİGÜRLER Resmin merkezinde yan yana Paris'e giren Alessandro Farnese ile Fransa Kralı yer alıyor.

Rosso Fiorentino

D FLORANSA, 1494; Ö PARİS YA DA FONTAINEBLEAU, 1540

Giovanni Battista di Jacopo, kızıl ağlarından dolayı *Rosso Fiorentino* (Kızıl Floransalı) adıyla tanındı. Floransa Maniyerizmin erken döneminde en ileri gelen sanatçılardan biriydi. Rosso'nun bazı mihrap panoları hamileri tarafından uygunsuzlukla nitelendirilerek reddedildi; çünkü azizler "şeytan"a benzer biçimde tasvir edilmişti. Rosso, Roma yağmasından sonra bkz. S. 119) Fransa Kralı I. François'nın daveti üzerine Fontainebleau'ya gidinceye kadar İtalya'nın çeşitli yerlerini dolaştı. 1530'da Fransa'ya gidince Francesco Primaticcio ile birlikte "Birinci Fontainebleau ekolü"nü kurdu ve 1540'ta ölünceye kadar Fransa'da yaşadı.

► **Musa ve Yitro'nun Kızları**
Musa, Yitro'nun kızlarını Mıdiyanlilerden koruyor. Rosso bu resimde Michelangelo'nun yapıtlarında gördüğü "contrapposto" (bükülen duruşlar) pozunu uyguluyor. Eğilip bükülen figürler sahnenin dehşetini yansıtır ve güçlü bir devrim duygusu yaratıyor. ~1523-24, tuval üzerine yağlıboya, 160x117 cm. Uffizi, Floransa, İtalya

YAKINplan

PIRAMİT BİÇİMİNDE KOMPÖZİSYON Bükülen figürlerin kolları ve bacaklarıyla ana hatları çizilen bu resmin karmaşık kompozisyonu aslında piramit biçimindedir. Dehşet içindeki kadınlarla dövüşü ayıran bir diyagonal hareket vardır.

► **Kutsal Bakire'nin Evlenmesi** Bu zarif mihrap panosu hâlâ ilk planlandığı gibi Medici ailesi kilisesindedir. 1523, ahşap üzerine yağlıboya. 325x250 cm. S. Lorenzo, Floransa, İtalya

► **I. François Galerisinin görünümü** I. François, Fontainebleau sarayındaki ana galerinin tasarımını yapmak görevini Rosso'ya verdi. Francesco Primaticcio'nun (Bkz. karşı sayfa) ştukolarıyla çevrelenen Rosso'nun resimleri, sanatının incelikli Floransa Ekolü Maniyerist tarzının sarayın zarafetine ne kadar uygun olduğunu gösteriyor. ~1534-39, Fontainebleau Sarayı, Seine-et-Mame, Fransa

YAŞAMÇİZGİSİ

1494 Floransa'da doğdu
~1510 Pontormo ile birlikte Andrea del Sarto'dan ders aldı
1521 Volterra, Toskana'daki başyapıtı Çarmıhtan İndirilişi yaptı
1523 Roma'ya taşındı
1527 Roma yağmalanınca şehri terk etmek zorunda kaldı
1530 Fransa'ya taşındı
1540 Fransa'da öldü

Jean Goujon

D NORMANDİYA?, ~1510; Ö BOLOGNA, ~1565

Fransa'nın 16. yüzyıldaki en büyük heykeltıraşlarından biri olan Jean Goujon'un gençlik yıllarıyla ilgili fazla bilgi yoktur. Bilinen en eski tarihli yapıtını 1540'ta Fransa'nın Rouen kentinde yaptı, ama ondan önce İtalya'ya gitmiş olması muhtemeldir.

Bir Huguenot Protestanı olması Katolik Fransa'da Goujon için dezavantajdı. Buna rağmen Paris'te çok önemli siparişler aldı; 1546'da Louvre'un dekorasyonunda yer alacak heykeller için mimar Pierre Lescot ile çalıştı. Ama 1562'de Paris'teki Protestan düşmanlığından kaçtı. Birkaç yıl sonra Bologna'da öldüğü sanılıyor.

YAŞAMÇİZGİSİ

~1510 Normandiya bölgesinde doğdu
1540-42 St. Maclou Kilisesinde ve Rouen Katedralinde çalıştı
~1544 Paris'e taşındı
1547 Kral II. Henri'nin Heykeltıraşı görevine getirildi
1547-49 Başyapıtı olan Masumlar Çeşmesi'ni yaptı
1549-62 Louvre'un bezemelerinde Lescot ile birlikte çalıştı
1562 İtalya'ya kaçtı.
~1565 Bologna'da sürgünde öldü

Masumlar Çeşmesi'nin Rölyefleri

Masumlar Çeşmesinin rölyef panolarında Fransa'nın nehirlerini temsil eden su perileri yer alıyor. Bu rölyefler Goujon'un başyapıtları olarak tanınıyor. 1547-49, mermer, Louvre, Paris, Fransa

► **Masumlar Çeşmesi**
Goujon bu çeşmeyi Paris'te Aux Fers ve St. Denis sokaklarının köşesindeki duvara bitişik olarak inşa etmeyi planladı. Çeşme 18. yüzyılda duvardan ayrılarak bağımsız bir ünite olarak yeniden yapıldı. Rölyef panoların çoğu bugün Louvre'da bulunuyor. 1547-49, Paris, Fransa

GÜNEdair

FONTAINEBLEAU EKOLÜ I. François'nın Amboise Sarayı'nda Leonardo'yu himayesine almasıyla kendini gösteren İtalyan sanatı hayranlığı, başka ünlü İtalyan sanatçıları da Fransa'da çalışmak üzere davet etmesiyle sürdü. Rosso, Primaticcio ve başka sanatçılar Fontainebleau'da, Goujon'u ve öteki Fransız sanatçıların çoğunu etkileyen farklı bir üslup geliştirdiler.

Fontainebleau Sarayı Başlangıçta av köşkü olan Fontainebleau 1528'den sonra rengin sanat yapıtlarıyla süslü bir saray olarak yeniden yapıldı.

Francesco Primaticcio

Otoportre

D BOLOGNA, 1504; Ö PARİS, 1570

"Fontainebleau Ekolü"nün ileri gelen sanatçılarından Francesco Primaticcio, İtalyan maniyerizmini Fransız akılcılığıyla kaynaştırdı ve meslektaşısı Rosso Fiorentino ile birlikte 16.yüzyıl boyunca Fransız sanatını derinden etkileyen zarif bir üslup geliştirdi. Primaticcio'nun ustası Giulio Romano 1532'de I.François tarafından Fransa'da çalışmaya davet edildi; ama kendi yerine öğrencisini gönderdi. Primaticcio, Fontainebleau Sarayında Rosso'nun resimlerini çerçeveleyen stukkolar yaptı. Rosso'nun ölümünden sonra da onun yerine yönetici oldu. Sarayın restorasyonu sırasında yapıtların çoğu ya yok oldu ya da köklü değişimlere uğradı; ama Primaticcio'nun desenleri günümüze kadar geldi.

YAŞAMÇİZGİSİ

- 1504 Bologna'da doğdu
- 1525-26 Mantua'da Giulio Romano'dan ders aldı
- 1532 Fontainebleau'de çalışmak üzere Fransa'ya taşındı
- 1540 Fontainebleau'deki çalışmaların şefliğini Rosso'dan devraldı
- 1545 Papa koleksiyonundaki heykellerin dökümünü yapmak üzere Roma'ya gitti
- 1547 I. François öldü. Primaticcio, onun halefi II. Henri'yi çalıştı ve daha sonra mimarlığa ağırlık verdi
- 1570 Paris'te öldü

► **Persepolis'te Maskeli Balo**
Bu yapıt, Fontainebleau'deki Düşes d'Etampes Salonunun dekorasyonu için yapılan ön çizimdir. Sonradan çok değiştirilmiştir. -1541-45, kâğıt üzerine mürekkep ve mürekkep kalem, Louvre, Paris, Fransa

▲ **Kutsal Aile ile Aziz Elizabeth ve Vahitci Yahya** Primaticcio'nun şövalerde yapılmış resimleri çok azdır. Bu resmin daha önce çeşitli İtalyan ressamalara ait olduğu söylenmiştir 1541-43; arduvaz üzerine yağlıboya, 43x31 cm. Hermitage, St. Petersburg, Rusya

▲ **Büyük İskender Tablosunu çevreleyen kadın figürleri ve melekler** Primaticcio, incelik ve zarafetin duygulardan daha önemli olduğu bir Maniyerist üslup geliştirdi. Fontainebleau'deki stukko bezemelerinde genellikle ince, zarif, güzel kadın figürleri yer alır. -1540-45, stukko. Düşes d'Etampes Salonu, Fontainebleau Sarayı, Seine-et-Marne, Fransa

"Fransa'da yapılan ilk stuk (stucco) sıvalı yapıtlar ve ilk fresk çalışmalarının kaynağı Primaticcio'dur."

RESSAM-BİYOGRAFİ YAZARI
GIORGIO VASARI (1511-74)

François Clouet

D TOURS, -1510; Ö PARİS, 1572

Valois Kraliyet Sarayının resmi ressamı olan Clouet, Fransız Rönesansı'nın önde gelen portre sanatçılarından biriydi; ancak yaşamı hakkında fazla bilgi yoktur. Babası Jean Clouet, oğlundan önce I.François'nın saray ressamıydı. He ikisinin lakabı da Jant olduğu için, tabloların hangisine ait olduğunu saptamak hep sorun oldu. François 1540'ta babasının yerini aldı. I.François, II.Henri, II.François ve IX. Charles'ın hükümdarlık dönemlerinde Clouet saraydaki atölyenin başında kaldı ve ününü sağlayan portrelerin yanı sıra başka pek çok yapıt yarattı. Portreleri dönemin Flaman doğalcı akımının etkisinde olmakla birlikte, Clouet, başta Agnolo Bronzino ve Leonardo da Vinci olmak üzere İtalyan portre ressamlarından da etkilendi.

▲ **Pierre Outhe** Bu, François Clouet'in imzalı iki tablosundan biridir. Portrenin modeli, Couet'nin komşusu olan Parisli eczacı ve ünlü tıbbi bitkiler bahçesinin sahibi Pierre Outhe'dir. 1562, pano üzerine yağlıboya 91x70 cm. Louvre, Paris, Fransa

YAKINplan

DENGE Kumagın parlaklığını göstermek için özenle yapılmış olan perde modele çok etkili bir çerçeve oluşturuyor ve modelin sağ elinden başına yükselen çizginin benzeri bir doğrultuda, soldaki gölgeli alanla denge sağlıyor.

Alonso Berruguete

D PAREDES DE NAVA, ~1488; O TOLEDO, 1561

İspanyol Rönesansı'nın en önemli heykeltıraşlarından Alonso Berruguete, önce babası Pedro'dan resim eğitimi aldı. Bir süre İtalya'da çalışmış olan Pedro, oğlunu sanat öğrenimini İtalya'da tamamlamaya teşvik etti. Alonso 1504'te Floransa'ya gitti; Michelangelo'nun yapıtlarını inceledi; Jacopo Pontormo ve Fiorentino Rosso'nun erken Maniyerist üsluplarını keşfetti. 1517'de İspanya'ya dönünce Valladolid'de V.Charlen'in saray ressamlığına atandı, ama giderek heykellemeyle ilgilenmeye başladı. 1539'da Toledo Katedraline heykel yapmaya davet edildi ve 1561'de ölümüne kadar orada çalıştı.

▲ **Salome ile Valtizci Yahya'nın Kesik Başı** Sanatçının İtalya'dayken yaptığı bu resim Floransa Maniyerizminden büyük izler taşıyor. Çarpıcı ve çarpıtılmış duruş ve arkadan göze ilişen Toskana manzarası, Pontormo ve Rosso'nun etkisini yansıtıyor. ~1512-16, ahşap üzerine yağlıboya, 88x71 cm. Uffizi, Floransa, İtalya

GÜNEdair

TOLEDO yüzyıllar boyunca İspanya'nın başkenti oldu ve II.Philip 1561'de Madrid'i başkent yaptıysa da Toledo ülkenin kültür merkezi ve manevi kalbi olmaya devam etti. Toledo başpiskoposu İspanya'nın en güçlü din adamıydı ve şehirde El Greco ile diğer sanatçılara bol bol iş çıkaran yüzden fazla dinî kuruluş vardı.

Toledo'nun Genel Görünümü Tagus Nehri'nin dirsek yaptığı bir noktada kurulan Toledo, kozmopolit tarihini yansıtan Roma'dan Magribi'ye ve İspanyol-Flaman mimari tarzlarına uzanan çeşitli binalarla doludur.

El Greco

Otoporte

D KANDİYE, 1541; O TOLEDO, 1614

El Greco, yetişme döneminin bir bölümünü İtalya'da geçirdi, ama 30'lu yaşlarının ortalarında İspanya'ya yerleşti. Bugün, İspanyol resminin tarihindeki ilk büyük sanatçı sayılıyor. Asıl adı Domenikos Theotokopoulos olmasına karşın El Greko (Yunan) olarak ün yaptı. Mesleğe geleneksel bir ikona ressamı olarak başlayan El Greco, sonra Venedik'e taşındı, orada başta Jacopo Tintoretto'nun duygusal tarzı olmak üzere dönemin büyük sanatçılarından etkilendi. 1570'te Roma'ya taşındı, 1576'da da İspanya'ya gitti. Kısa bir süre Madrid'de kaldıktan sonra ömrünün sonuna kadar kalacağı Toledo'ya yerleşti. El Greco İtalya'dayken büyük başarı sağlayamamıştı, ama Toledo'da kısa zamanda dönemin en önemli sanatçılarından biri oldu. Güçlü manevi görüşleri, memleketi olarak benimsediği ülkenin dinî yanı ağır basan özelliklerine çok uygundu. Ama ölümünden sonra uzun zaman unutuldu ve ancak 20.yüzyılda, Dışavurumculuk (Bkz.408 ve 502) akımı ortaya çıkınca yeniden değerlendirildi.

YAŞAMçizgisi

1541 Girit'te şimdiki adı Heraklion olan Kandiyede doğdu

~1567/8 Venedik'e gitti

1570 Roma'ya yerleşti

1576 İspanya'da ilk kez Madrid'de kayıtlara geçse de, ertesi yıl Toledo'ya yerleşti

1577 Bir dizi önemli siparişi ilk olarak Toledo'daki Santo Domingo el Antiguo Kilisesi mihrap panosunu yaptı

1578-82 II. Philip'in sarayı için yapıtlar üretti

1586-88 başyapıtı olan Kont Orgaz'ın Gömülmesi tablosunu yaptı

1614 Toledo'da öldü

“Aralarında **yüzyıllar** olmasına karşın, Cézanne ve El Greco **manevi kardeşlerdir.**”

DIŞAVURUMCU RESSAM FRANZ MARC (1880-1916), MAVİ ATLI ALMANAĞI

► **Kutsal Üçlü** El Greco'nun İspanya'da aldığı ilk siparişi Toledo'daki Santo Domingo el Antiguo Kilisesi mihrap panosudur. Bu, kilise için yapılan dokuz tablodan biridir ve El Greco'nun Kutsal Bakire'nin Semaya Yükselişi adlı yapıtının üzerine yerleştirilmek üzere yapılmıştır. Maniyerist üslup hayli tutucu olan şehirde El Greco'nun ününü pekiştirmiştir. 1577, tuval üzerine yağlıboya, 300x179 m. Prado, Madrid, İspanya

YAKINplan

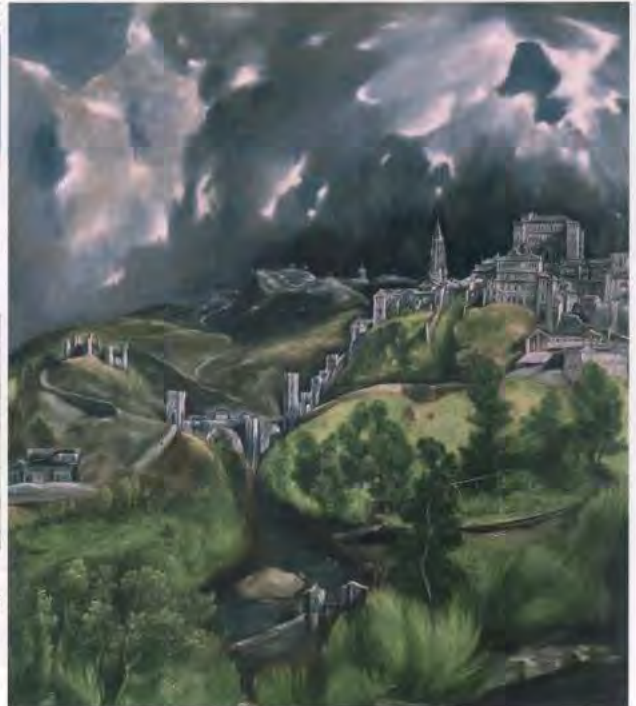
TOLEDO ÜZERİNDE

BULUTLAR Fırtına bulutları, tabloyu şehrin sıradan bir tasviri olmaktan çıkarıp kötü bir atmosferi haber veren ve sanatçının tutkulu yapısını yansıtan kişisel bir nitelik katıyor.

DRAMATİK PEYZAJ

Tepelerin ve nehir vadisinin girintili çıkıntılı ile kıvrımları, yamaçlardaki ve tepelerdeki yapılarla daha da vurgulanıyor. Resmin kompozisyonu, tuhaf ışığı ve dramatik gökyüzü görünümü bir çeşit öbür dünya atmosferi yaratıyor.

▲ **Toledo'nun Görünümü** Toledo'nun bu genel şehir görünümü sıradan bir tasvirten öte anlam taşıyor –aslında, El Greco şehrin ruhunu yansıtmak için bazı nesnelerin yerlerini değiştirip gerçek yerlerinden başka yerlere taşımış. ~1600-10, tuval üzerine yağlıboya, 121x109 cm. Metropolitan Sanat Müzesi, New York, ABD

▼ Jorge Manuel Theotokopoulos'un Portresi

El Greco daha çok dini konuları işlese de aynı zamanda büyük bir portre ressamıydı. Bu resim, aristokrat bir pozda oturan ama elinde mesleğinin gereçlerini tutan oğlunun portresidir. Jorge Manuel, babasının özgün üslubunu benimseyen az sayıdaki sanatçıdan biridir. El Greco, büyük olasılıkla Girit'te ya da İtalya'da bıraktığı bir karısı olduğu için Jorge Manuel'ın annesiyle hiç evlenmedi. ~1603, tuval üzerine yağlıboya, 74x52 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Sevilla, İspanya

▲ Bakire Gebeliğin Bakiresi

Bu, El Greco'nun kariyerinin son yapıtlarından biridir. Toledo'nun üzerinde gizemli bir biçimde hem ayın hem güneşin aydınlattığı figürler, perspektif ya da anatomi kurallarına uymaksızın kıvrılarak doğadışı ışığa doğru yükseliyorlar. 1608-13, tuval üzerine yağlıboya 348x175 cm. Santa Cruz Müzesi, Toledo, İspanya

▲ Kont Orgaz'ın Gömülmesi Bu tablo, El Greco'nun kişisel üslubunun en mükemmel örneği sayılır. Resim, 14. yüzyılda bir soylunun St. Stephen ve St. Augustine tarafından defnedilmesini ve Cennette Kutsal Bakire ile Vaftizci Yahya tarafından karşılanmasını tasvir ediyor. Yas tutanları, ressamın kendisi dahil yönetin ileri gelenlerinin yan yana sıralanmış portreleri temsil ediyor. Resimde fon olmaması ve semavi âlemle dünyevi âlemin kontrastı, öteki dünya atmosferi yaratıyor. Kont, El Greco'nun üyesi olduğu Santo Tomé Kilisesine büyük bağışta bulunan biriydi. 1586-88, 480x360 cm. Santo Tomé, Toledo, İspanya

YAKINplan

JORGE MANUEL Mezarın başındaki hizmetkar çocuğun ressamın kendi oğlu Jorge Manuel olduğu sanılıyor. Bu çocuk da ressam oldu ve 1603 dolaylarında babasının baş asistanı olarak çalışmaya başladı.

SEMAYİ VE DÜNYEVİ

ÂLEMLER Yas tutanların başlarının üzerinden kesin bir çizgiyle ayrılan resmin iki yarısı semavi ve dünyevi âlemleri temsil ediyor. Resmin alt bölümündeki hareket Kontun ölümlü bedenine doğru aşağı yönelirken, üst yarıdaki hareket Kontun ruhuyla Cennete yükseliyor.

Giuseppe Arcimboldo

D MILANO, ~1527; Ö MILANO, 1593

Habsburg Hanedanı imparatorlarının gözde saray ressamı olan Giuseppe Arcimboldo, eksantrik "sebze" portrelerinin 20. yüzyılda gerçeküstücü sanatçılar tarafından keşfedilmesinden sonra yeniden rağbet gördü. Kariyerinin ilk döneminde geleneksel tarzda çalışan Arcimboldo, Milanolu bir ressamın oğluydu ve babasıyla birlikte Milano Katedrali'nde çalışarak vitray desenlerini hazırladı. Sonra da Monza ve Como Katedrallerinde çalıştı.

Arcimboldo'nun yapıtları Kutsal Roma İmparatoru I. Ferdinand'ın dikkatini çekti ve imparator sanatçıyı Viyana'daki sarayına davet etti. Aşışılmamış portrelerinin ilkinin orada yaptı. *İlkbahar* adındaki bu tablo insan başı biçiminde düzenlenmiş meyve, sebze ve çiçeklerden oluşuyordu. Satirik ya da alegorik olarak nitelendirilebilecek olan bu portrelerdeki zeki fantezi, I. Ferdinand ve halefleri arasında çok rağbet gördü. Hatta sanatçı yaşlılık döneminde Milano'ya döndükten sonra bile, II. Rudolf'un himayesi sürdü.

YAŞAMÇİZGİSİ

~1527 Milano'da doğdu

1549 Babasıyla birlikte Milano Katedrali'nde çalıştı

1556 Monza ve Como Katedralleri için çeşitli yapıtları ortaya çıkardı

1562 Viyana'ya I. Ferdinand'ın sarayına davet edildi

1563 *Mevsimler* dizisinin birincisini yaptı

1564 I. Ferdinand'ın ölümünden sonra Prag'da II. Maximilian'ın portre ressamı olarak çalıştı

1576 II. Maximilian öldü ve II. Rudolf tahta geçti

~1590 II. Rudolf'un meyve ve sebzelerden oluşan portresi *Vértumnus*'u yaptı

1593 Milano'da öldü

▲ Yaz

▲ Sonbahar

▲ Kış

▼ *İlkbahar* Arcimboldo dört mevsimi temsil eden portreler dizisinin birkaç farklı versiyonunu yaptı. Meyve, çiçek, sebze ve başka nesnelerdeki seçimi bir ölçüde konuya bağlı olsa da, o çağın izleyicileri için simgesel ya da satirik anlamı da olabilir. 153 76x64 cm. Louvre, Paris

Hans von Aachen

D KÖLN, 1552; Ö PRAG, 1615

Geç Manierist dönemin ileri gelen ressamlarından Hans von Aachen, bütün Avrupa'yı dolaştı. Bartholomeus Spranger ile birlikte, II. Rudolf'un Prag'daki saray kusursuz bir sanat merkezi haline getirdiler.

Babasının doğduğu Aachen'de değil de Köln'de dünyaya gelen sanatçı, ilk resim eğitimini burada aldıktan sonra 1570'lerde Venedik, Roma ve Floransa'ya gitti. 1587'de Almanya'ya döndü ve ilk siparişini II. Rudolf'tan aldı, Münih ve Augsburg saraylarının portre ressamı oldu. 1596'da Prag'a yerleşti ve hem saray ressamı, hem de İmparatorun diplomatik temsilcisi olarak çalıştı.

◀ Baküs, Ceres ve Cupidon

II. Rudolf'un sarayındaki sanat İtalyan Manierizmiyle Flaman gerçekçiliğinin etkilerini kaynaştırdı. Bu tarzdaki resimler, özellikle kışın nü'lerin normalden çok daha ince ve uzun figürlerini İmparatorun niteliklerine gönderme yapan alegorik ya da mitolojik ortamlara yerleştiriyordu. ~1600, tuval üzerine yağlıboya, 163x113 cm. Sanat Tarihi Müzesi, Viyana

Bartholomeus Spranger

D ANVERS, 1546; Ö PRAG, 1611

◀ *Herkül, Deianeira ve Kentauros* *Nessus* Spranger'in incelikli Manierist resimleri, hem imparatorun yönetimine olumlu göndermeler yaptıkları, hem de erotik nitelikte oldukları için II. Rudolf'un çok hoşuna gidiyordu. ~1580-82, tuval üzerine yağlıboya, 112x82 cm. Sanat Tarihi Müzesi, Viyana

Bartholomeus Spranger ülkesi Hollanda'da çıraklık dönemini geçirdikten sonra 1565'te Fransa'ya gitti. Paris'te çalışırken Primaticcio'nun yapıtlarını keşfetti ve onun tarzından etkilendi. Daha sonra Milano ve Parma'ya, oradan da Roma'ya geçti ve Parma ile Piacenza'ya hükmeden Farnese Ailesinin hizmetine girdi. 1575'te Viyana'da II. Maximilian'ın saray ressamına getirildi. Maximilian'ın halefi II. Rudolf'la birlikte Prag'a taşındı ve orada İtalyan Manierizmini tanıtarak sarayın bir kültür merkezi olmasına katkıda bulundu.

Adriaen de Vries

D LAHEY, ~1545; Ö PRAG, 1626

Heykeltıraş Adriaen Vries, Spranger ve von Aachen gibi ülkesinden ayrılarak İtalya'ya gitti, sonrada II. Rudolf'un Prag'daki sarayının en önemli sanatçılarından biri oldu. 1581'de Floransa'ya gelip Giambologna'nın yanında çalışmaya ve zarif Manierist üslubunu geliştirmeye başlamadan önceki yaşamı hakkında fazla bilgi yoktur. 1590'larda Augsburg'da üç çeşme yaptı ve İmparator'dan ilk olarak *Hermes* ve *Psyche* heykelinin siparişini aldı (1593). De Vries, 1601'de Rudolf'un saray heykeltıraşı oldu ve hayatın sonuna kadar Prag'da kaldı.

◀ *Hermes ve Psyche* Usta Giambologna'nın yapıtlarındaki hafifliği ve zarafeti bir adım ileri götürür. Vries'in bu heykeli, yukarıya yükselen spiral yapıyla yerçekimine meydan okuyor gibidir. Manierist üslubun tipik özelliği olan uzun kol ve bacaklı, ince figürler ve zarif kumaş dökümleri, hangi açıdan bakılırsa bakılırsın kusursuz görünen bir biçimde tasarlanmıştır. 1593, bronz, yüksekliği 215 cm. Louvre, Paris, Fransa

Kozmopolit, ama yine de yabancı olan Yuan Hanedanı sanata büyük destek vermemiştir; o yüzden Ming Hanedanı'nın ilk dönemi, sanatın restorasyonuna ayrıldı. Hanedanın üçüncü imparatoru olan Yongle, başkenti Nanjing'den Yasak Şehrin kurulduğu Beijing'e taşıdı ve hem Beijing'deki hem diğer büyük kentlerdeki saraylar önemli sanat hamileri oldular.

Seramik

Ming döneminde seramik teknikleri çok gelişti. İlk cloisonné (metalli emaye işi, Çin minesi) ürünlerin ortaya çıkmasının yanı sıra porselen sırlamasında, mavi-beyaz seramiklerde, porselende ve lakede geliştirilen yenilikler, özgün Çin tarzı yapıtların bezeme ve desenlerindeki inceliği doruğa çıkardı.

Resim

15.yüzyıl boyunca sarayların sanatı himaye etmesi, çeşitli resim ekollerinin oluşumuna yol açtı. Sarayların resmi

▲ "Mavi-Beyaz" Hacı Testisi Ming Hanedanı döneminde Çin sanat geleneklerine yeniden dönüştürülen en güzel örnekler, dönemin seramiklerindeki zarif bezemelerdir. -1403-24, seramik, Guimet Müzesi, Paris, Fransa

ressamlarından başka, Dai Jin'in Zhejiang'da kurduğu ve Güney Song döneminin üslubunda resim yapan, Zhe Ekolü adında bir akademik grup ile literati denilen bilgin-amatör sanatçılar yada aydın sanatçılar vardı. Dört Büyük

Usta diye adlandırılan Shen Zhou, Wen Zhengming, Tag Yin ve Qiu Ying'in önderliğindeki bu aydın sanatçılar, Yuan'lı ustaların tarzında çalışarak "Üç Mükemmellik" te (şiiir, kaligrafi, resim) kendilerini geliştirdiler ve çoğunun yaşadığı Wumen (günümüzde Suzhou) kentine atfen Wu Ekolü olarak tanımlandılar. Özellikle Ming döneminin sonlarına doğru, ressam ve sanat kuramcısı Don Qichang gibi bağımsız sanatçılar da ortaya çıktı. Don Qichang, Migsim sanatının çeşitli üsluplarını -Kuzey ve Güney ekollerini olmak üzere- iki farklı gelenek olarak yorumladı ve aydın ressamların Yuanlı büyük ustalara özgü Güney üslubunu örnek almaları gerektiği tezini öne sürdü. Daha sonraki Qing Hanedanı döneminde (Bkz.81) Don Qichang'ın teorileri büyük önem kazandı.

Çin: Ming Hanedanı

Dai Jin

D QIANTANG, 1388; Ö HANGZHOU, 1462

Dai Jin, Zhejiang'daki akademik Zhe ekolünün en önemli ressamıydı. Kısa bir süre Beijing'de İmparator Xuande'nin sarayında çalıştı, ama onun gelenekçi üslubu saraydaki diğer ressamlar tarafından kuşkuyla karşılandı. İmparatorluk karşıtı düşüncelere sahip olmakla suçlanınca Hangzhou'ya kaçtı, ama İmparatorun ölümünden sonra Beijing'e döndü. Günümüze kalmış olan resimlerinin çoğu, Beijing'de saray ressamı olarak çalıştığı 1440'larda yapıldı. O dönemde Güney Song ressamlarının kompozisyona dayanan üslubunu dinamik fırça darbeleriyle yeniden yorumladı. Kariyerinin sonunda Hangzhou'ya döndü ve 1462'de orada öldü.

► **Yuan An Kış Uykusunda** Dai Jin'in olgunluk dönemi yapıtlarının çoğu, Güney Song ekolünden kaynaklanan (duvara asılarak ya da elde açılarak seyredilen) ipek rulolar üzerine yapılan resimlerdir. Jin, Ma Yuan'ın diyağonal kompozisyonlarını benimsedi ve dinamik fırça kullanımının eşsiz örneklerini verdi. Peyzajlarında Yan ressamlarının etkileri ve onların keskin çizgili perspektif anlayışları da görülür. -15 yüzyıl, ipek üzerine mürekkep ve çok açık renk boya, 202x107 cm. Indianapolis Sanat Müzesi, ABD

“İleri yaşlarında ününün giderek büyüdüğü Hangzhou'ya dönme ricasında bulundu.”

DU QIANG (1396-1474)

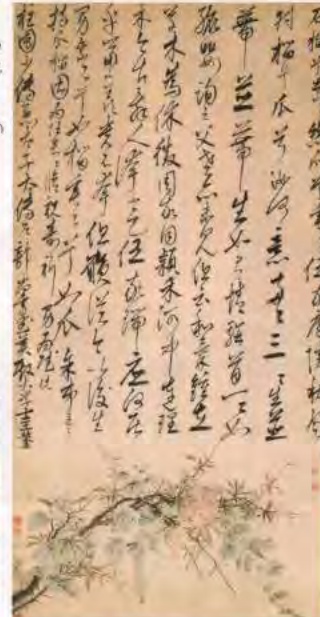
Shen Zhou

D XIANGCHENG, 1427; Ö XIANGCHENG, 1509

Güney Çin'de Suzhou dolaylarındaki eski Wu bölgesininde Wu ekolü diye adlandırılan aydın (bilgin-amatör) ressamlar, Zhe ekolündeki ressamlardan çok farklı bir üslup geliştirerek imparatorluk saraylarından bağımsız çalıştılar. Wu ressamlarının en başarılı olanı Shen Zhou, dört Yuan ustası diye tanımlanan Ni Zan, Hung Gongwang, Wu Zhen ile Wang Meng'den etkilendi ve aydın ressamlar grubunun yenilikçi ve bireysel geleneğini sürdürdü. Zengin ve kültürlü bir ailesi olan Shen Zhou, birilerinin himayesine girip çalışmalarını sınırlandırmak zorunda olmadığı için şiir, kaligrafi ve resim arasındaki estetik bağları araştırdı ve Çin'in sanat tarihini inceledi.

▲ **Chaisang'da İnzivaya Davet** Zhe ekolünün kimi zaman çok katı kurallara bağlı akademik tarzının tersine, Shen'in peyzajları daha yumuşak ve daha zarif bir üsluptadır. Shen için esinlenme, coşku, ifade ve temaya duyarlı yaklaşım, kompozisyon ya da teknikten daha önemlidir. -16 yüzyıl, kâğıt üzerine mürekkep ve boya, 25x109,4 cm. Indianapolis Sanat Müzesi, ABD

▲ **Nar ve Kavuna Gazel** Bu resim, Wu aydın ressamlarının estetik anlayışını oluşturan şiir, kaligrafi ve resmin kaynaşmasını gösteriyor. -1506-09, kâğıt üzerine mürekkep, kalem ve suluboya, 149x75,5 cm. Detroit Sanat Kurumu, ABD

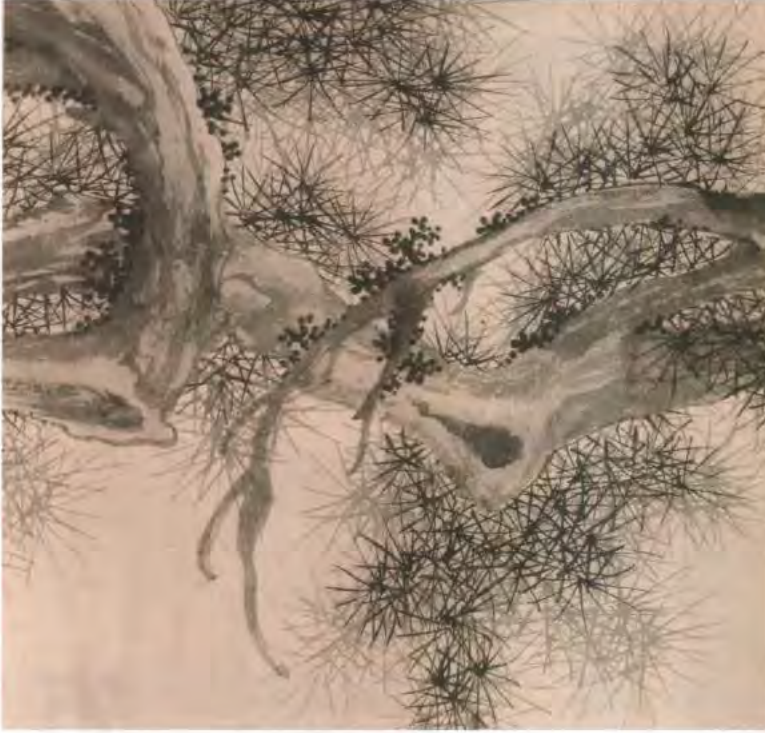

Wen Zhengming

○ SUZHOU, JIANGSU EYALETİ, 1470; ○ SUZHOU, 1559

Ming döneminin dört büyük ustasından biri sayılan Wen Zhengming, Wu ekolünün ikinci kuşak sanatçıları içinde en etkili olan ressamdır. Zhengming, Shen Zhou'dan (Bkz. Sf.185) ders aldı ve o da ustası gibi Yuan dönemindeki aydın sanatçılardan esinlendi, ama mesleğinin ilk yıllarını devlet hizmetine girebilmek için çabalamayla geçirdi. Sonunda 1523'te Beijing'deki Hanlin Akademisi'nde öğretmen oldu, ama memuriyetten beklemediği bulamayınca dört yıl sonra Suzhou'ya döndü. Olgunluk dönemi resimlerinin bazılarını bu hayal kırıklığı ve son derece özgün üslubu da bir yalnızlık duygusunu yansıtır. Wen en çok bahçe manzaralarıyla (bu arada bahçe düzenlemesi de yapıyordu), şiihlere yaptığı illüstrasyonlarla, bilim dünyasındaki olayları tasvir eden resimlerle ün yaptı, ama peyzaj da yapıyor ve kompozisyonu genellikle tek bir kaya ya da ağaca indirgeyerek yalınlaştırıyordu.

▼ **Yaşlı Çam Ağacı** Wen'in resimlerinde, başta insanlık mücadelesinin sembelleri olan çam, ardıç ve servi olmak üzere ağaçlar sık sık yer alır. Saygın bir kaligrafi ustası olan sanatçı, dekoratif desenlerde ve ağaçların dokusunda da kaligrafi tekniğinden yararlanır. 1530'lar, el rulosu kâğıt üzerine mürekkep, 27x139 cm. Cleveland Sanat Müzesi, ABD

▲ **Şeftali Tomurcuklu İkbahar** Wen'in peyzajları Yuan ustalarının, özellikle de Huang Gongwang'ın etkilerini gösterir. Bu resim, 8 yüzyıl şairi Wang Wei'nin Tao Yuan Bi Jing adlı şiirine yapılmış bir illüstrasyondur. 1524, kâğıt üzerine mürekkep ve boya, 28,5x377 cm, özel koleksiyon

YAKINplan

KAYALAR VE AĞAÇLAR

Wen'in peyzajlarında sık görülen bir tema, tepelerinde ağaçlar olan tek kayalardan oluşmuş dağlardır. Dağın her elemanı, yani kayalar ve ağaçlar bağımsız ama kompozisyonun genellikle uyumlu olarak konumlandırılmıştır. Bu titizlikle dengelenen bütünün içinde bir devinim duygusu yaratır.

Tang Yin

○ SUZHOU, JIANGSU EYALETİ 1470; ○ SUZHOU 1524.

Bir restoratörün oğlu olan Tang Yin, çağdaşı sanatçılarla aynı toplumsal konumda olmamasına ve bazı skandallara kanşmasına rağmen Ming Hanedanının Dört Büyük Ustasından biri sayılır. Tang Yin çok iyi bir öğrenciydi, eyalette yapılan memur sınavlarında yüksek notlar aldı, ama Beijing'deki final sınavında rüşvet vermekle suçlanıp hapse atıldı, sonra da bu yüz karasıyla kasabasına gönderildi. Suzhou'da Zhou Chen'den resim dersler aldı ve resimlerini satarak geçinmeye başladı. Resim dışında bir geliri olmaması ve düzensiz yaşamı öteki aydın sanatçılar tarafından küçümsenip kinandysa da, zamanla peyzaj ve figür ressamı olarak eşsiz yeteneği sayesinde saygınlık ve ün kazandı.

▲ **Ölümsüz Ge Changgeng Üç Ayaklı Kaplumbağasının üzerinde oturuyor** Tan Ying, Tang döneminin baskın üslubuyla, yani boş fon önünde tek başına bir figür olarak çizdiği ve genellikle güzel kadınları tasvir ettiği duygulu tablolarıyla ünlüydü. Kaligrafi ustası ve Budist bilgini Ge Changgeng'in tritiz gözleme dayanan bu portresi, bilgini Çin Tanrısi Liu Hai'nin tecessüm etmiş görüntüsü olarak gösteriyor. Mitolojik kaplumbağa da erişilmez olanı simgeliyor. 1506-10, kâğıt üzerine mürekkep ve boya, 109x40,5 cm. özel koleksiyon

▲ **Münzevinin Sessiz Dağlardaki Uzun Günleri** Kuzey Song ekolünün peyzajlarını inceleyip etkilenen Tang, inzivaya çekilmeyi tercih eden aydın sanatçıların sevdiği ıssız, sakin yerleri temalarında işledi. Bu tazın örneği olan bu tablonun arka planında büyük dağlar, merkezinde ise çam ağaçları var. -16. yüzyıl, ipek üzerine mürekkep ve boya, 109x62,5 cm. özel koleksiyon

“Kağıdı çizmek ve ipeği boyamak ancak eğlenmek için yapılan iştir. Ve huysuz bir bilginin ya da kocamış bir katibin mesleği – **hiç bunları yapmaya değer mi?**”

GENÇLİĞİNDE BAŞARILI BİR RESSAM YA DA YAZAR OLACAĞI KEHNETİNDE BULUNANLARA TAN YIN'IN VERDİĞİ YANIT

Qiu Ying

D TAICANG, JIANGSU EYALETİ, 1494; Ö -1552

Dört Ming Ustasının en geni olan Qiu Ying bir köylü ailenin çocuğuydu ve Suzhou'da Zhou Shen'in yanında çalıştıysa da Wu ekolünün kenarda kalmış bir üyesi oldu. Çoğu Wu aydınının tersine kendine ait bağımsız geliri olmaması, geçinmek için birilerinin himayesine girmek ve patronlarının isteğine göre çeşitle tür ve üsluplarda çalışmak zorunda olduğu anlamına geliyordu. Hepsini de sanat koleksiyoncusu olan bu hamilerinden özellikle üçü, Suzhou'da Chen Guan, Suzhou'nun yakınındaki Kunshan'da Zhou Fenglai ve Zhejiang Eyaletindeki Jiaxing'de Xiang Yuanbian, onun mesleğini sürdürmesine yardımcı oldular. Qiu üslup bakımından Wu ekolünden biraz farklıydı. Belki de hamilerinin isteklerini yerine getirmek için, Wu aydınlarının gözde malzemesi mürekkep yerine daha canlı renkleri, mat toprak tonlarını, kendisiyle özdeşleşmiş maviler ve yeşilleri yeğliyordu. Özellikle insan figürlerindeki çizim ustalığıyla tanınan sanatçı, bugün daha çok duygulu peyzajlarıyla bilinmiyor.

◀ Çam Ağacının Altında Qin ve Erhu Çalan İki Bilgin Çok ayrıntılı ve incelikli işlenmiş olan müzisyenlerle yumuşak dokulu fon arasındaki dramatik kontrast Qiu'nun en çarpıcı resimlerinin temel özelliğidir. Figür çizimindeki bu kusursuzluk, çam ağacının doğalca tasvirıyla bütünleşiyor. -16. yüzyıl, ipek üzerine mürekkep ve boya 101x43 cm. özel koleksiyon

▼ Wang Chuan'ın Evinin Bahçesi Qiu Zhen yapılarının yanı sıra eski bezelyaların ayetlik kopyalarını da yaptı ve geçim dönerimini dışarıya da taşıdı. Wang Wei'nin (701-761) resim stili ve gelenekleri hareket eden bu peyzajda Qiu kendi canlı, yan sızdan renklerini eski ustanın tarzıyla bütünleştiriyor. -16. yüzyıl, ipek üzerine mürekkep ve boya 30x46.5 cm. özel koleksiyon

Dong Qichang

D ŞANGHAY, 1555; Ö HUTİNG?, 1636

Ressam, kaligraf ve sanat kuramcısı Dong Qichang hiçbir resim ekolüne bağlı olmayan bir bireydi. Yuan ustalarından izler taşıyan, ama eklektik yapıda pek çok peyzaj yapmasına karşın, en etkili olduğu alan sanat teorisyenliğiydi. Zhe ve Wu ekollerinin farklı üsluplarına dikkat çeken Dong, Kuzey ve Güney gelenekleri olduğunu ve aydın sanatçıların sadece Güney tarzında çalışmaları gerektiğini öne sürdü.

▲ Güneşli Bir Güz Günü Nehirler ve Dağlar Dong, peyzajlarında bu dağ manzarasında olduğu gibi kompozisyon etkisini pekiştirmek için perspektifi çarpıttı. -1624-1627, el rulosu kâğıt üzerine mürekkep, 38x137 cm. Cleveland Sanat Müzesi, ABD

Chen Hongshou

D ZHUJİ, ZHEJIANG EYALETİ, 1598; Ö SHAOXİNG?, ZHEJIANG EYALETİ, 1652

Zengin bir memur ailesinin çocuğu olan Chen'in ilk isteği memur olmaktı, ama Beijing'de bir görev almak için yaptığı birkaç girişim başarısız olunca bütün zamanını, kaligrafı, şiir ve resme ayırdı. Bilinçli olarak Tang ve Song dönemlerinin maniyerizmini benimseyerek eski üslupta resim yaptı. Çoğu çağdaşının aksine az sayıda peyzaj yaptı; tuhaf figürleri ve canlı renklerdeki çiçek ve kuş resimleriyle tanındı. Chen Ailesine ait evde tipik bir bilgin inzivasi sürse de, resimlerinden çoğunun aydın sanatçıların kurallarına aykırı olduğu kesindir.

◀ Ölümsüzler Doğumünü Kutluyor Chen'in figür resimlerindeki başlıca karakterler aydın sanatçılar ve zarif hanımefendiler ya da bu resimde olduğu gibi ölümsüzlerdi. Eski üslup, resimde yer alan sahnenin mistik yapısını vurguluyor. 1649, ipek üzerine mürekkep ve boya, 169x68 cm. Indianapolis Sanat Müzesi, ABD

► Yüzlerce Kelebek, Çiçek ve Böcek Eski usta Yi Yuan'ın tarzında yapılan bu el rulosu, Chen'in ayrıntılardaki titizliğini ve canlı renk kullanımını gösteriyor. Chen, gerçekçi kuş, çiçek ve böcek resimleriyle ün yaptı. -17. yüzyıl, el rulosu ipek üzerine mürekkep ve boya, 32x531 cm. özel koleksiyon

DENGELİ POZİSYON

Tomurcuğun çevresinde uçan keleklerin gerçekçi çizimi büyük özen ve incelikte yapılmış. Doğalılık duygusu uyandırmak için kompozisyonun dengesi ve sadeliği, canlı renkler ve iyi gözlemlenmiş ayrıntılara kontrast içinde konumlandırılmış.

YAKINplan

Ashikaga Ailesinden "Şogun" denilen asker kökenli hükümdarlar, 14. yüzyıldan 16. yüzyıl sonlarına kadar Japonya'yı yönettiler. Ashigaka Ailesinin üyeleri büyük sanat hamileriydiler ve No (maskeli oyun) tiyatrosu, mürekkeple yapılan resimler, bahçe düzenlemeleri, çiçek düzenlemeleri gibi Japon sanatları ile çay seremonisi geleneği bu dönemde başladı.

Kökenler ve etkiler

13.yüzyılda Zen öğretisini incelemek için Çin'e giden Eisai ve Dogen adındaki iki rahip, Zen Budizmini Japonya'ya tanıttılar. Bu rahipler Çin'den Japonya'ya dönünce Zen Budizmi'nin Rinza ve Soto mezheplerini kurdular. Bu öğretinin yalnlığı, sadeliği ve öz-disiplini ön plana alması, *Samuray* (savaşçı) sınıfına çok çekici gelmesi üzerine 14. ve 15. yüzyıllarda Ashikaga Ailesinin himayesinde pek çok Zen tapınağı yapıldı.

Konular

Bu dönemin sanatı, fiziksel çalışmayla meditasyon uygulamaları arasında dengeyi öngören Zen felsefesinin güçlü etkisinde gelişti. Mürekkep resim, kaligrafi, şiir ve bahçe düzenlemesi gibi sanatsal etkinlikler, rahiplerin yetişme sürecinin önemli öğeleriydi. Zen sanatının temaları, insan yaşamının gerçek anlamını ve

▲ Kyoto'daki Ryoan-ji Tapınağında Kaya Bahçesi
Zen tapınaklarındaki kuru bahçeler, çakılların arasına yerleştirilen birkaç kaya ile büyük evreni simgeler.

doğal dünyanın yüceliğini arayan bireye yöneliktir.

1573'te Ashikaga yönetiminin siyasal ve ekonomik başarısızlıkları üzerine, peşpeşe başa geçen Oda Nobunaga, Toyotomi Hideyoshi ve

Tokugawa İeyasu adlarındaki üç askeri yönetici ülkenin kontrolünü ellerinde tutabilme savaşı verdiler. Güçlerini, otoritelerini ve servetlerini göstermek için görkemli şatolar yaptırdılar. Zen tapınaklarının dingin atmosferinin aksine, şatoların içi altın yaldız zemin üzerine canlı renklerle yapılmış resimlerle süslüyüdü.

Japon Sanatı

Sesshu Toyo

D OKAYAMA, 1420; Ö YAMAGUCHI, 1506

Sesshu genç yaşta rahip olu ve Çin mürekkep resimleri geleneğine göre yetiştirildi. 1460'larda tapınağından ayrılarak çağdaş Ming sanatının yanı sıra Song ve Yuan ustalarını da incelemek üzere Çin'e gitti. Sesshu, "zihin peyzajı"na odaklanan Çin ideallerinden uzaklaşarak kendi mürekkep resim üslubunu geliştirdi. Çin'den dönünce Yamaguchi eyaletine yerleşti ve gözlemlediği gerçek yerlerin resmini yaptı. *Haboku* (kırık mürekkep) üslubundaki geç dönem yapıtları, son derece sade, özgür ve sanki mürekkep kâğıda rasgele serpilmiş gibi neredeyse soyut resimlerdi.

▲ Ama no Hashidate, Dağ ve Sığ Kumluk Manzarası
Kyoto'nun kuzeyindeki Ama no Hashidate, Japonya'nın klasik girişinde dögülen manzarasının güzelliğiyle ünlü üç yöresinden biridir.
~1501, kâğıt üzerine mürekkep, 90x178 m. Kyoto Ulusal Müzesi, Japonya

YAKINplan

TARİHSEL YERLER

Sesshu, bugün de varlığını sürdüren tapınaklar ve benzeri dini yapılar gibi ünlü ve önemli anıtların resmini yaptı. Bu resimdeki görünümün kusursuz tasviri, sanatçının oraya gerçekten gittiği izlenimini veriyor.

YAŞAMçizgisi

1420 Okayama'da doğar, ama ailesi hakkında bilgi yoktur
1430'ler Hofuku-ji Tapınağına rahip olarak girer, sonra Kyoto'daki Shokoku-ji'ye gitti
1464 Tapınaktan ayrılıp Yamaguchi eyaletine taşınır
1467-69 Çin'de çeşitli yerleri dolaştı
1470'ler Japonya'ya dönerek önce Kyushu'ya, sonra Yamaguchi'ye yerleşti
1495 Şimdi Tokyo Ulusal Müzesinde olan, haboku tekniğindeki başyapıtı Peyzaj'ı yaptı
1506 Çağının mürekkeple çalışan en büyük ressamı olarak tanındıktan sonra öldü

► **Kış Manzarası** Çin tarzının ustası olan Sesshu, zikzak yapan diyagonal çizgiler, çarpıcı fırça darbeleri ve mürekkebin çeşitli tonlarıyla derinlik duygusunu başarıyla yansıttı. ~1470'ler, kâğıt üzerine mürekkep, 46x29 cm. Tokyo Ulusal Müzesi Japonya

Kano Eitoku

Ö KYOTO, 1543; Ö KYOTO, 1590

Kano Eitoku, büyük büyükbabası Kano Masanobu'nun zamanından beri Şogun'ların himayesini görmüş olan profesyonel ressamın ailesindendir. Eitoku genç yaşında yetenekli bir ressam olarak tanındı ve 16. yüzyıl sonlarındaki feodal beylerin isteklerine uygun büyük formatlı, canlı ve dinamik bir tarz geliştirdi. 1576-1581 yılları arasında Oda Nobunaga'nın Azuchi'de yaptırdığı görkemli şatonun süslenmesiyle görevlendirildi.

Nobunaga'nın 1582'de ölümünden sonra şato yıkıldı. Eitoku'nun günümüze kalmış birkaç paravan resmine bakarak, şatonun içindeki süslemelerin güzelliği kolayca tahmin edilebilir.

◀ **Çam Ağacında Şahinler**
Kano ekolü ressamlarının içlediği konular, dünyevi manzaralar, uçuş simgesi kabul edilen kuşlar ve çiçeklerdir. Çok bol kullanılan metal pigment ve altın, resim sahibinin itibarını gösteriyor. Geç 16. yüzyıl, altı kanatlı katlanır paravan, Tokyo Ulusal Müzesi, Japonya

YAŞAMçizgisi

1543 Kano ressamı Shōei'nin oğlu olarak doğdu

1566 Babasıyla birlikte; Kyoto'daki Daitoku-ji Tapınağının süsme kapılarının resimlerini yaptı

1583 Toyotomi Hideyoshi'nin himayesinde Osaka Şatosunun süslemelerine başladı

1587 Kyoto'daki Jurakudai Sarayı için paravalara resim yapmakla görevlendirildi

1590 Soylenişine göre asırlı çalışmak yüzünden öldü

YAKINplan

ALTIN VARAK Duvarların ve paravalarnın geniş alanları ince altın varakla kaplanırdı. Altın, şatonun loş salonuna ışık yansıtan parlak bir fon oluştururdu.

◀ **Servi Ağacı Ağaç**, Eitoku'nun güçlü kompozisyonunu pekiştirmek amacıyla yatay olarak paravanın sekiz kanadına boydan boya yaydığı dallarıyla öne çıkıyor. 1580'ler, sekiz kanatlı paravan, kâğıt üzerine boya ve altın varak, 170x462 cm. Tokyo Ulusal Müzesi, Japonya

Sen no Rikyu

Ö SAKAI, 1522; Ö SAKAI, 1591

Sakai'li bir tüccar olan Sen no Rikyu, Chado'yu (sözlük anlamıyla Çay Yolu, yani Japon çay içme töreni) kusursuz hale getiren kişi olarak tanınır. Onun ideal bir çay seremonisi için öngördüğü kurallar uyum, saygı, sadelik ve dinginlikti. Zen felsefesinin etkisindeki Rikyu'ya göre çay gereçlerinin sahip olması gereken özellikler *wabi* (sadelik, tutumluluk) ve *sabi* (dönemin patina renginde, dinginlik) idi. Rikyu, basit, rustik çayhanelerdeki doğal malzemelerin güzelliğini ve el yapımı çömlekçilik ürünlerini beğeniyordu.

▲ **Raku yöntemiyle topraktan yapılmış, Siyah Cilalı Çay Kasesi** Rikyu bu el yapımı çay kasesini mütevazı çini ustası Chojiro'ya ısmarladı. Kâsenin düzensiz biçimi el yapımı olduğunu gösteriyor ve siyah cila da yeşil çayın rengini vurgulamaya yarıyor.

Hasagawa Tohaku

Ö NANAŌ IN NOTO, 1539; Ö KYOTO, 1610

Tohaku, kendi eyaleti Noto'da Budist resimleri yaparak mesteğe başladı. 1580'lerde başkent Kyoto'ya giderek, Kano atölyesindeki dinamik ve çarpıcı renkli resimleri inceledi. Süsleme alanında en ünlü yapıtı, Kyoto'da, Chishaku-in Tapınağındaki *Akağaç*'tır. Tohaku, Zen tapınağı Daitoku-ji'de de Çinli ustaların tek renk mürekkeple yaptıkları resimleri inceledi ve Zen öğretisinden çok etkilendi. Tohaku'nun boş alanı yaratıcı tarzda kullanan mürekkep resimleri, Zen tapınakları gibi bir dinginlik ve düşünceye dalma duygusunu yansıtır. Sanatçı farklı geleneklerin en iyi özelliklerini birleştirerek kendi üslubunu oluşturdu.

▼ **Çam Ormanı** Resim alabildiğine sade olmasına karşın ormandaki puslu sabah atmosferini yansıtabiliyor. Uzamsal derinliği, mürekkebin açık ve koyu tonlarıyla sağlanan resmin son derece davetkar bir havası var

14. ve 15.yüzyıllarda Orta ve Güney Amerika'daki iki güçlü imparatorluk İnkalar ve Azteklerdi. Her iki uygarlık da önemli sanat yapıtları üretti. İnkalar ve Aztek İmparatorlukları 1500'lerin başında İspanyol istilacılara yenik düşerek yıkıldılar.

İnkalar ve Aztek İmparatorlukları kısa ömürlü oldu; İnkalar İmparatorluğu 1220'lerden 1533'e, Aztek İmparatorluğu da 1325'ten 1521'e kadar sürdü. Buna karşın gerçekleştirdikleri işler ve sanatsal yaratıcılıkları çok görkemliydi.

İnkalar

Peru And Dağlarındaki İnkalar İmparatorluğu, 1220'lerde Orta Peru'daki Cuzco bölgesinde küçük bir kabile reisliği olarak kuruldu. 1438'den sonra hızla büyümeye başlayan imparatorluk, 1493 yılına gelindiğinde Güney Amerika'nın batı kesimini, kuzeyde günümüz Ekvador'undan güneyde orta Şili'ye kadar uzanan alanı egemenliği altına aldı. İnkalar İmparatorları, dağlarda hızlı iletişimi ve askerlerin ulaşımını sağlayan taştan örülmüş yollar sayesinde bu büyük bölgeyi kontrol edebiliyorlardı. İnkalar özgün mimarlıktan çok, işlevselliğe

► **Machu Picchu** Pachacuti İnkası Yupanqui'nin (1438-71) hükümdarlığı döneminde soyluların yayladaki dinlenme yeri olarak yapılan bu kasaba, İspanyol istilacılar tarafından bulunamadı ve 1911'e kadar gizli kaldı.

yönelen yetenekli ve becerikli taş ustaları oldukları için kalıcı anıtlar bıraktılar. Yerel madenlerden çıkardıkları altın ve gümüşle dini törenlerde kullandıkları eşyaları yaptılar. İspanyol Francisco Pizarro 1532-33'te imparatorluğu istila etti ve ele geçirdi.

Aztekler

Aztekler 1325 dolaylarında kuzey Meksika çöllerinden Meksika Vadisi'ne inerek, Texcoco Gölü'nün üzerindeki adada başkentleri Tenochtitlan'ı kurdular. Karaya sığıklara yapılmış yollarla bağlanan bir adada 200.000'den fazla

nüfusun yaşadığı kent, kısa zamanda dünyanın en güzel şehirlerinden biri oldu. 1400'lerde Aztek orduları, on milyon kişiye hükmeden ve Büyük Okyanus'tan Karayip Denizi'ne kadar olan alanda güney Meksika'ya ve Guatemala'ya egemen olan bir imparatorluk kurdular. Aztekler tanrılarına kurban sunmak için büyük tapınaklar inşa ettiriler ve tanrıların anıtsal boyutta heykellerini yaptılar. Hernan Cortés'in komutasındaki İspanyollar 1519-21 yıllarında imparatorluğu istila ederek Aztek uygarlığını yıktılar.

Orta ve Güney Amerika

İnkalar

PERU AND DAĞLARI, 1220'LER 1533

İnkalar sanatı kendinden önceki And bölgesi uygarlıklarınınkinden daha işlevsel ve daha kaba görünüyör; ama İspanyol istilasından sonra sanat yapıtlarının çoğu yıkıldığı, kaybolduğu ve eritildiği için eldeki bölük pörçük kanıtlardan ancak bu sonuç çıkarılabilir. İnkalar taş işçiliğinde çok ustaydılar; surlar ve binalar yaparken araya harç koymaya gerek kalmadan birbirine oturan kusursuz kesimli taşlar kullandılar. Bu yapı taşlarının bazılarını ve dağlardaki kayalara doğadan esinlenerek dini semboller yonttular. İnkalar sanatçıları altın ve diğer madenleri işlemekte de ustalaştılar ve zarif yapıtlar ürettirler. Bakır-arsenik alaşımını bronzla altın ve gümüş kakma yapma sanatını geliştirdiler. Kumaşları vikunya, alpaka ve lama yününden çok ince yapılan dokumalarıdır. Bu dokumalarda tekrarlanan geometrik desenler büyük olasılıkla hanedan armalarıyla bağlantılıydı.

► **Lama Figürünü** Bu İnkalar İnkası birkaç gümüş plakadan yapılmış. Sütlüğü kırmızı örtünün üzerindeki baklava biçimi desenler yapıldığı zaman herhalde türkuaz çekmeydi. Örtünün kenar şeridi altındır. 1438 sonrası, gümüş, Amerikan Doğal Tarih Müzesi, New York, ABD

SİMETRİ Bu geometrik desenli pañçonun her karesinde açık renk fon üzerine koyu renk ipliklerle dokunmuş simetrik bir desen var.

YAKINplan

► **İnkalar Pañçosu** Her sınıftan İnkalar pañço giyerdi. Fakirlerin pañçosu alpaka yününden, zenginlerininki daha ipek gibi olan vikunya yününden yapılırdı. Bu pañçonun zarif ve zengin süslemeleri gündelik kullanımı için yapılmadığını gösteriyor. ~1500, Amerikan Doğal Tarih Müzesi, New York, ABD

Aztekler

MEKSİKA VADİSİ, 1325-1521

Aztek sanatı, bir anlamda Aztek kozmolojisinin – Evrenin yaratılışıyla ilgili görüşlerinin somut ifadesi olarak tanımlanabilir. Aztekler dini inançlarını kendilerinden önceki Meksika uygarlıklarından aldılar. Bu inanca göre dünya, Güneş Tanrısı Huitzilopochtli tarafından yaratılmıştı ve bu tanrının her sabah gökyüzünde görünmeye devam edebilmesi için tutsak düşmanların kalpleri ve kanlarıyla beslenmesi gerekiyordu. Azteklerin gündelik yaşamı, insan, hayvan ya da bitki biçiminde tasvir edilen Güneşin, öteki tanrıların ve onlara bağlı efsanelerin hakimiyetindeydi. Aztekler hiçbir zaman gerçek kişilerin heykelini yapmadılar; çünkü ister tanrı, isterse sıradan insanlar olsun, insan görünümündeki heykeller kutsal evrenin kişileri olarak algılanırdı. Çoğunlukla doğadan kaynaklanan yinelenmiş simgeler, tanrıların manevi güçlerinin mesajlarını pekiştirdi. Azteklerin temel sanatsal yaratısı genellikle anıt boyutunda taş heykellerdi. Ama Aztekler ahşap, fırınlanmış kil, değerli taşlar, tüyler ve başka malzemeleri de aynı ustalıklarla kullanırlardı. Günümüze kalan Aztek yapıtları çoğunlukla heykellerdir; çünkü daha kırılgan sanat yapıtları ve saraylarla evlerdeki dekoratif yapıtların hemen hemen tamamı İspanyol istilasında yok edilmişti.

◀ **Tüylü ve mozaikli kalkan** Kalkanın üzerindeki hayvan, Aztek inancına göre nehir kıyısında yaşayan ve suya yaklaşan insanları yakalayan ahuiçotl adlı mitolojik su yaratığıydı. 1486-1500 yılları arasında hüküm süren Aztek imparatoru Ahuiçotl'un adı bu hayvandan alınmıştır. Tüyer, tabaka altın, agav kâğıdı, deri, kamsı, 70x70 cm. Halk Sanatı Müzesi, Viyana, Avusturya

◀ **Coatlicue** Toprak tanrıçası, yaşama ölümün efendisi Coatlicue, bu heykelda bedenine dolanmış yılanlarla tasvir edilmiş. Yılanlar tanrıçanın boynundan fışkıran kanı simgeliyor. Kolyesi de insan ellerinden ve kalplerinden oluşuyor. ~1500, taş, yüksekliği 257 cm. Ulusal Antropoloji Müzesi, Mexico City, Meksika

▲ **Coyolxauhqui** Ay Tanrıçası Coatlaxauhqui'nin adı "Yüzünde canlar olan" anlamındadır. Kardeşi, Güneş Savaşçısı Huitzilopochtli'nin başını kestiği için Tanrıçanın bütün heykelleri gibi bunun da başı kesik ve gözleri kapalıdır. ~1500, diyorit (yeşiltaş), 80x80x65 cm. Ulusal Antropoloji Müzesi, Mexico City, Meksika

▲ **Chacmool** Chacmool'un yontulmuş figürü karakteristik bir pozda yapılmış. Tüylerden yapılmış bir başlık, üzerlerinden canlar sarkan kolyeler, bilezikler, halıhallar takmış. Chacmool figürlerinin yüzünde, kendisini Yağmur Tanrısı Tlaloc ile özdeşleştiren bir maske vardır. ~1500, taş, 74x108x45 cm. Ulusal Antropoloji Müzesi, Mexico City, Meksika

▲ **Çekirge** Aztekler Meksika Vadisi'ne ilk geldikleri zaman başkentlerini Chapultepec'te (Çekirge Tepesi) kumaya çalıştılar. Resim-yazılarda Chapultepec çekirgesi tepenin doruğunda tasvir edilir. Bu Chapultepec çekirgesi kuvars ağığinden yapılmış. ~1500, akik, 19,5x16x47 cm. Ulusal Antropoloji Müzesi, Mexico City, Meksika

17. yüzyıla Barok üslubu egemen oldu. Bu cesur, gösterişli stilin özellikleri hareketlilik, duygusal yoğunluk ve ışığın çarpıcı kontrastlarıdır. Katolik Kilisesinin yeniden kazandığı iktidarını kutlamak amacıyla Roma'da başlayan akım, İspanya, Portekiz, Almanya ve Fransa'ya yayılmış ve özellikle Fransa'da başta XIV. Louis olmak üzere kralların ihtişamını ve gücünü temsil etmiştir.

17. ve 18.

1600

1625

1650

1675

BAROK ~1600--~1720

QING HANEDANI (ÇİN) 1644-1911

EDO DÖNEMİ (JAPONYA) 1615-1858

BABÜR İMPARATORLUĞU 1526-1857

Flaman bölgesindeki ülkelerin Barok üslubunun daha sınırlı bir uyarlamasını benimsemeleri, Flaman resim sanatının portre, peyzaj ve günlük yaşantıdan sahneler (genre) içeren altın çağını hazırladı. 18.yüzyılın başlarında Barok stilin yerini daha kaygısız, süslü ve başlangıcında Fransa kralı IV. Louis'nin maiyeti ile bağlantılı olan Rokoko stili aldı. Aydınlık, ışıltılı renkler ve kıvrımlı biçimler, zeki ve zarif yöntemlerle işlenip, saraylarda, ve kiliselerde tablolar, heykeller ve göz alıcı fresklerde kullanıldı.Eski Yunan ve Roma sanatına olan

ilginin yeniden uyanması ve felsefi bir akım olarak insan aklını ön plana çıkaran Aydınlanma hareketinin de etkisiyle, Rokoko stili terk edildi, yerini 18. yüzyıl ortalarında yeniden değer kazanan klasik sanat, Neo-klasisizm aldı. Kusursuz düzenlenmiş, yumuşak renklerdeki tablolarda klasik edebiyat ve tarihten alıntılı, yüksek ahlaki değerlere sahip asalet ve kahramanlık sahnelerine yer veriliyordu. Mükemmel mermer heykeller ise eskilere ait 'kayıp sanat'tan etkilenmişlerdi.

yüzyıllar

1725

1750

1775

1800

ROKOKO ~1700-1780'ler

NEOKLASİZM ~1770'ler-1810'lar

"Barok", 17.yüzyılda sanat ve mimariye egemen olan etkin üsluba verilen isimdir. Roma'da doğan bu akım tüm Avrupa'ya yayıldı. Dindeki Karşı-Reform hareketiyle güçlü bağları olan bu akım özellikle Katolik ülkelerde gelişti.

16. yüzyılın sonunda, Maniyerizm akımı artık canlılığını kaybetmiş, sanatçıların içten duygularının yerine parıltıya ve virtüöziteye ağırlık vermeleri sonucu yapmacıklı bir hal almıştı. Barok stili bir bakıma Yüksek Rönesans'ın ihtişamı, vakur ve dolaysız anlatımını örnek alırken, Maniyerizm'in –özellikle yoğun duygu ve hareketlilik gibi –unsurlarını da kullanarak bunları canlı ve dinamik bir üslupta birleştirdi.

Köken ve etkiler

Bu yeni stil günün dinsel olayları ile bağlantılıydı. 16. yüzyıl ortalarından başlayarak, Protestan Reformu'nun yaygınlaşması karşısında, Katolik

▲ **Dört İrmak Çeşmesi**, Gianlorenzo Bernini
Navona alanındaki bu güçlü ve dinamik yapıt 1648'de tamamlandı. Bernini'nin Roma meydanlarına yaptığı birkaç çeşmeden en ünlü olanıdır.

Kilisesi otoritesini kanıtlamak için büyük çaba harcadı. Bu zorlu çatışma Karşı Reform olarak anılır. Kilise, sanatın propaganda özelliğini kavradı ve sanatçılar için resmi kılavuz ilkeler saptadı; onları halkın iletişim

kurabileceği biçimde gerçekçi eserler yapma yönünde cesaretlendirdi. Ancak, Barok sanatta bu dinsel unsurdan çok daha fazlası etkendi; ayrıca 17.yüzyılda başka sanatsal akımlar da vardı. Özellikle Fransa'da güçlü bir klasikçi akım ve örneğin; Hollanda sanatında sık rastlanan özensiz bir natüralizm vardı. Bu üç akım – Barok, Klasisizm ve Natüralizm – örtüşmekte ya da kaynaşmaktaydı.

Konular

17. yüzyılda birçok ülkede sanatın merkezinde din yer almakla birlikte, diğer konular da giderek önem kazandı. Hemen her yerde portreler rağbet görmekteydi; 16. yüzyılda

Barok

ZAMAN ÇİZELGESİ

İtalyan Barok sanatı kimi zaman üç ana dönemde ele alınır: –1600–25; Erken Barok –1625–75 Yüksek Barok (Yaklaşık olarak Bernini'nin sanat hayatına denk gelir) ve Geç Barok, –1675 ve sonrası. Barok sanatı 18. yüzyıl başında belli belirsiz Rokoko tarzıyla kaynaştı. Bernini 1665 yılında Paris'i ziyaret etti. Bunu izleyen günlerde Louvre için yaptığı tasarımları reddedilmesi sanatsal güç dengesinin İtalya'dan Fransa'ya geçmekte olduğunu gösterdi.

1601

CARAVAGGIO Emmanuel'da Akşam Yemeği

1603–06

MONTAÑÉS
Bağışlayıcı İsa

1611–14

RUBENS Çarmıhtan İndiriliş

1622–25

BERNİNİ Apollo ve Daphne

1624

HALS Glen Şövalye

▲ **İsa'ya İhanet** Guercino. Dramatik ışık ve hareketlerdeki canlılık Barok sanata has özelliklerdir. –1621, tuval üzerine yağlıboya, 113,5x140 cm. Fitzwilliam Müzesi, Cambridge, İngiltere

Ekoller

İtalya, Fransa, İspanya, ve Flanderso zamanlar İspanya'nın yönetimindeydi) 17. yüzyıl sanatının geliştiği başlıca Katolik ülkelerdi. Protestan ülkeler arasında Hollanda Cumhuriyeti özellikle resim sanatında en güçlü geleneğe sahipti, ancak İngiltere'de, tüm krallar arasında en sanat ehli olan I. Charles'in himayesi altında sanatsal alanlarda önemli bir rol oynadı.

İtalyan

17. yüzyılın başında İtalya, Avrupa'ya görsel sanatlar alanında, tıpkı Rönesans döneminde olduğu gibi liderlik etti. Roma sanatın merkeziydi ve 1600 dolaylarında Caravaggio ve Annibale Carracci resim dalında Barok üslubun temellerini burada attılar. Maniyerizm geleneklerini terk edip, yeni bir ağırlık merkezi ve yeni bir canlılık sundular. Aynı şekilde, heykel sanatı da, Roma'da zamanın başlıca siparişlerini gerçekleştirdiği bir atölyesi olan, İtalyan Barok tarzının önde gelen sanatçısı Gianlorenzo Bernini tarafından yeniden canlandırıldı. Roma dışında, Bologna ve Napoli, resim sanatının

öncü merkezleri olarak ün kazandı; Floransa ise, Pietro da Cortona'nın en mükemmel eserlerini yarattığı yer olmasına rağmen ününü yitirdi.

Roma'daki yabancılar

Avrupa'nın her tarafından ressam ve heykeltıraşlar Roma'ya akın ettiler. Amaçları antik dönemlerin ve Rönesans sanatının bu rakipsiz hazinesinde sadece eğitim almak değil, iş bulmaktı. Yeni yapılmakta olan kilise ve sarayların bezenmesinde sanatçılara sürekli gereksinim duyan zengin ve gelişen bir şehirdi. Bazı yabancı sanatçılar Roma'ya yerleştiler; diğerleri ülkelerine dönerek Barok tarzı anlayışın yaygınlaşmasını sağladılar.

Fransız

17. yüzyılda Fransa Avrupa'nın en güçlü ülkesi oldu ve sanatsal öncülükte İtalya ile rekabete girişti. İtalya'da Barok sanatın en belirgin kullanım alanı dinseldi; Fransa'da ise devletin hizmetindeydi- özellikle Kral XIV. Louis'yi yüceltmek için kullanıldı. Kralın Versailles'daki sarayı bu stilin en büyük anıtidir.

bağımsız bir tema olarak ortaya çıkmış olan peyzaj bir çok sanatçının uzmanlık alanı oldu; mitolojik ve alegorik temalar kültürlü hamilerin beğenisini kazandı; günlük hayatı betimleyen tarz ise özellikle Hollanda Cumhuriyeti'nde (1581-1795 arasında bugünkü Hollanda toprakları üzerindeki Yedi Birleşik Eyaletin adı) gelişti.

Üslup ve teknikler

Barok en saf haliyle sadece Katolik ülkelerde ve çoğu zaman kilise süslemeleri olarak yaşadı. Zengin malzemeler, görkemli mihraplar, heybetli duvar ve tavan resimleri Katolik ibadet törenlerine uygundu. Protestan kiliseleri ve törenleri daha sadeydi, Barok sanatı Protestanlara

genelde aşırı duygusal görünüyordu. Yine de Barok stilin öğeleri Protestan ülkelerde, dini ve dünyevi konularda da sıkça işlenmiştir. Hals'in Gülen Şövalyesinin cakası, örneğin, tümüyle Barok ruhuna uygundur.

▲ **Manna Toplayan İsrailoğulları**, Nicolas Poussin 1639, tuval üzerine yağlıboya, 147x200 cm. Louvre, Paris, Fransa

▼ **Manna İsrailoğulları (detay)** Poussin'in tarzı antik çağların ve Rönesans sanatının klasik ağırbaşlılığından etkilenmiştir, ancak burada kullandığı dokunaklı ifade tarzı tümüyle Baroktur.

DÖNEMİN olayları

1618-48 Otuz yıl savaşları Savaşların sonunda İspanya'nı gücünü yitirdi, Fransa ise güçlendi

1626 Roma'da Aziz Peter Kilisesi kutsandı; iç bezemeleri çağ boyunca sürdü

1652-78 Önceleri İngiltere, ardından Fransa ile olan savaşlar Hollanda'nın ekonomisini ve sanat piyasasını çokertti

1642

REMBRANDT Gece Devriyesi

1648

POUSSIN Phokion'un Dul Eşi Tarafından Toplanan Küller

1650

VELÁZQUEZ Papa X. Innocent

~1665-66

MURILLO Meryem'in Günahsız Hamiliği

1666-68

VERMEER Sanatçının Stüdyosu

Çağın en parlak iki Fransız ressamı olan Claude ve Nicolas Poussin genelde Roma'da çalışıyorlardı, ancak Fransa'da söz sahibiydiler ve ideal ölçüde klasik saygınlık ve sınırlamanın yaratıcıları olarak ülkenin sanatında derin ve kalıcı bir iz bıraktılar.

◀ **Dindar John Houghton'un Portresi** Francisco de Zurbarán, Bu eser ciddi bir naturalizm ve klasik görkem sergilese de dolaysız duygusallığı Barok tarzındadır. VIII. Henry döneminde şehit edilen Kartezyen bir İngiliz keşişi betimlen 1637-39, pano üzerine yağlıboya, 122x64 cm. Cádiz Müzesi, Cádiz, İspanya

İspanyol

Siyasi gücünü yitirmesine rağmen İspanya 17.yüzyılda sanat alanında görkemli bir dönem yaşıyordu ve Barok üslubu ülkenin dinsel coşkısına çok uygundu. Din ülkenin sanatına hükmediyordu, buna rağmen zamanın en ünlü İspanyol sanatçısı Diego Velázquez portre ressamıydı. Sanatçının eserleri Barok stilin ifade özelliklerini yansıtsa da hep naturalizmin ahengini taşımıştır. Ressam, meslek hayatının çoğunu Madrid'de geçirdi. Kent hızla ülkenin en önemli sanat merkezi durumuna gelmekle birlikte, Sevilla gibi kentler de bu yıllarda önemli merkezlerdi.

Hollanda ve Flaman

Flanders ve Hollanda Cumhuriyeti sanatta ortak bir mirası paylaşıyorlardı. İki ülke 16. yüzyılda birleşmişlerdi. Ancak, Hollanda bağımsız ve çoğunlukla Protestan olan bir devlet kurmak için İspanya'nın idaresinden koparken, Flanders İspanya'ya ve Katolik kilisesine bağlı kaldı. Sonuçta, iki ülkenin sanatında pek çok benzerlik olmasına rağmen, Flanders'de dinsel konular ağırlıklarını korurken Hollanda'da oldukça az

▲ **Sürhahili Genç Kadın** Jan Vermeer, Hollandalı sanatçıların çok sevdiği gündelik yaşam konularına bir örnektir. Ancak güçlü kompozisyonu, mükemmel renk ve ışık kullanımı onu sıradanlıktan yükseklere taşımaktadır. ~1662, tuval üzerine yağlıboya, 44,5x39 cm. Metropolitan Sanat Müzesi, New York, ABD

ilgi görüyordu. Barok stilin en önemli temsilcisi olarak anılan Peter Paul Rubens, Flaman sanatına egemendi; eserleri içtenlik ve enerji doluydu. Rembrandt da aynı derecede önemliydi, ancak etkisi daha az yaygındı, zira 17. yüzyıl Flaman sanatı daha önce hiç görülmemiş eser yoğunluğuna ve çok sayıda ressamı sahipti.

İngiltere

17. yüzyıl İngiltere'sinde az sayıda yerli ressam ve heykeltıraş vardı; en iyi sanatçıları yurtdışından getirilmişti. Sanat sever Kral I.Charles kendisi için çalışmak üzere Rubens ve Anthony van Dyck -Sarayın baş ressamıydı- gibi ünlülerin yanı sıra çok sayıda az tanınmışları da sarayına çekmişti. Kralın oğlu II.Charles daha az uzman olmasına rağmen, yine de kültürlü bir kişiydi ve Grinling Gibbons ve Peter Lely gibi seçkin yetenekleri hizmetine almıştı. Gibbons İngiliz ebeveynlere sahipti, ancak Hollanda'da doğmuş ve yetişmişti. Dönemin en seçkin İngiltere doğumlu sanatçısı, portre ressamı William Dobson'du.

Annibale Carracci

Otoportre

D BOLOGNA, 1560; Ö ROMA, 1609

1600 dolaylarında İtalyan resmine yeni bir ivme kazandıran Bolognalı sanatçı bir ailenin en ünlü üyesiydi. 16. yüzyılın sonlarında İtalyan sanatı adeta içedönük ve yapay bir hal almıştı; Carracci ailesi dinç ve saygın eserler yaratarak Barok stilin habercisi oldular. Bir bakıma Yüksek Rönesans'ın görkemini yeniden canlandırıken, yeni bir sıcaklık ve hareketlilik kattılar. Eserlerinde geçmişin

büyük ustalarına duydukları hayranlığın yanı sıra gözlemedikleri çevrelerine de yer verdiler.

Annibale'nin eserlerindeki çeşitlilik mihrap süsleri, portreler, günlük yaşam sahneleri (genre), peyza, ve (kendi buluşu olan) karikatürleri içerir. Başyapıtı olan Roma'daki Farnese Sarayı Galerisindeki freskleri ile Michelangelo' nun Sistine Tavanına layık bir varis olarak kabul gördü.

YAŞAMÇİZGİSİ

1560 Bir terzinin oğlu olarak doğdu

1580'lerin başı Kuzey İtalya'da dolaştı. Ludovico ve Agostino Carracci ile Bologna'da sanat akademisi kurdu

1583 İlk önemli, din temalı eseri olan *Azzizlerle Çarmıha Geriliş*'i tamamladı

1595 Palazzo Farnese'yi betimlemek üzere, hayatının tümünü geçireceği Roma'ya taşındı

1597-1601 Başyapıtı olan Palazzo Farnese Galleria tavan fresklerini yaptı

~1604 *Mısır'a Kaçış*'i betimledi

1606-09 Hastalık ve melankoli ile verimsiz geçen son yıllar

► Appian Yolunda

San Pietro'ya Görünen İsa

Bu resmin konusu bir erken dönem Hristiyan efsanesidir. San Pietro Roma dışında İsa'nın görüntüsü ile karşılaşır. 1601-02, pano üzerine yağlıboya, 77x56 cm. Ulusal Galerisi, Londra, İngiltere

▼ Farnese Galerisi Tavanı

(detay) Tavan freskinde aşk teması ile bağlantılı mitolojik sahneler yer alır. Buradaki esas karakter, deniz perisi Galatea'ya umutsuzca aşık olan dev Polyphemus'tur. 1597-1601, fresk, Farnese Sarayı, Roma, İtalya

YAKINplan

DRAMATİK HAREKETLER

Resim oldukça küçük olduğu halde, hareketlerdeki güçlülük ve yalınlıktan kaynaklanan müthiş bir güce ve vakara sahiptir. İsa, Pietro'nun öldürülmek korkusu ile kaçtığı Roma'yı işaret eder. Pietro gördüğü hayalin verdiği güçle, şehit edilmek üzere kente döner.

▲ **Mısır'a Kaçış** İnsanlar, binalar ve doğanın dingin bir uyum içinde sunulduğu bu eser ilk ve en önemli "ideal manzara" örneği kabul edildi. ~1604, tuval üzerine yağlıboya, 122x230 cm. Doria Pamphili Galerisi, Roma, İtalya

Agostino Carracci

Portre, Annibale Carracci imzalı

D BOLOGNA, 1557; Ö PARMA, 1602

Annibale'nin büyük kardeşi olan Agostino gravürücü olarak ünlendi. Tanınmış ressamların eserlerinden yaptığı gravürler tüm Avrupa'ya yayıldı. Anatolik çizimlerden oluşan gravürleri 1700'lerin sonunda eğitim amaçlı olarak kullanılıyordu.

Agostino, Annibale ve Ludovico kadar yetenekli ve ünlü bir ressam değildi. Farnese Sarayında 1597'ten 1599'a kadar Annibale'nin baş yardımcılığını yaptı, fakat iki kardeş anlaşamayınca Agostino Parma'ya taşındı ve orada tek başına Ranuccio Farnese'nin sarayının fresklerini yapmaya girişti. Öldüğünde, freskler hala bitmemişti.

YAŞAMÇİZGİSİ

1557 Bir terziğin oğlu olarak doğdu

1576 Tarih atılmış ilk gravürler

1580'lerin başı Kardeşi Annibale ve kuzeni Ludovico ile Bologna'da sanat akademisi kurdu

1597-99 Roma'da Galleria Farnese fresklerini boyamak için Annibale'ye yardım etti

1599-1602 Parma'da Palazzo Farnese'nin süslemesini yaptı

1602 Öldü ve Parma'da gömüldü

« Giovanni Gabrieli'nin Portresi Bu etkileyici gravürdeki detaylı yüz hatları ve gür saçlar İli Sivello olarak da tanınan bir komedyene aittir. ~1599, gravür, 16x12 cm. New South Wales Sanat Galerisi, Sydney, Avustralya

► **Cebrail'in Hz.Meryem'e Müjdesi** Mesteklerinin ilk yıllarında Carracci'ler birlikte çalıştılar. Bazen çizimlerini ayırt etmek güçleşir. Günümüzde bu resmin Agostino'ya ait olduğu düşünülmektedir. Geçmişte Annibale ve Ludovico'ya atfedilirdi. ~1585, tuval üzerine yağlıboya, 48x35 cm. Louvre, Paris, Fransa

GÜNEdair

CARRACCI AKADEMİSİ

Carracci Ailesinin akademisi, Accademia degli Incamminati (İlericiler Akademisi) olarak da bilinir. Burada yaşamdan alınan çizimlere ve doğanın yakın incelemesine ağırlık verildi. Birçok önemli Barok sanatçısı burada eğitim gördü.

Genç Erkek Başı Annibale Carracci. Carraccilerin üçü de sürekli çizim yapardı. Bir çağdaşları onlar için şöyle yazar: "Yemek yerken bile bir elinde ekme, diğerinde ise karekalem olurdu."

Ludovico Carracci

Ludovico Carracci

D BOLOGNA, 1555; Ö BOLOGNA, 1619

Agostino ve Annibale'nin kuzeni olan Ludovico, işine bağlı bir öğretmendi. Ailenin 1580'lerin başında Bologna'da kurduğu akademisinin yönetim sorumluluğunu üstlendi. Domenichino ve Reni gibi çok sayıda tanınmış sanatçı burada eğitim görerek Carraccilerin berrak ve güçlü teknik ressamlık geleneğini sürdürdüler. Bologna ticaret ve eğitim alanında önemli olmasına rağmen sanat alanında oldukça sıradandı. Carracciler ve onların akademisi kenti resim sanatı merkezine dönüştürdü. Ludovico kendi resimlerinin tümünde bir hayli duygusal yaklaştığı dini konuları işledi.

YAŞAMÇİZGİSİ

1555 Bologna'da bir kasabın oğlu olarak doğdu; başka yerlerde yaşamak üzere kazançlı teklifler alırsa da ömrünün çoğunu burada geçirdi

1580'lerin başı Carracci akademisinin kurulmasına yardım etti

1590'lerin ortalarından sonuna Akademiyi tek başına yönetti

~1595 Transfigürasyon'u yaptı

1619 Aile akademisinin tek başkanı olarak öldü

▲ İsa'nın Suretinin Değişmesi (Transfigürasyon)

Bu çarpıcı mihrap süslemesi Bologna S. Pietro Martire kilisesi için yapıldı. Resimde İsa - yanında Musa ve İlyas ile- üç havarisine ilahi yaradılışını açıklıyor. ~1595, tuval üzerine yağlıboya, 438x268 cm. Ulusal Galeri, Bologna, İtalya

YAKINplan

DRAMATİK KONTRAST

Yukarıya dönük duran bu başın üstüne düşen ışıkla dramatik kontrast Ludovico'nun 1590'lardaki çalışmalarına iyi bir örnektir. Reform-karşıtı ideallere uygun olan duyguyu yüklü tinsel coşkunluğu yansıtmaya yardımcı olur.

Michelangelo Merisi da **Caravaggio**

Portre,
Ottavio Leoni
imzalı

**D CARAVAGGIO VEYA MİLANO, 1571;
O PORT'ERCOLE, 1610**

Kısa süren hayatı sıkıntılarla dolu olduğu halde, Caravaggio'nun İtalyan (ve doğal olarak Avrupa) sanatı üzerindeki etkisi çok güçlü oldu. Canlılığını yitirmiş olan Maniyerizm'den koparak resim sanatına yeni bir sağlamlık ve ağırlık getirdi. Mesleğinin başlarında hedonist konulara eğildi, olgunluk döneminde ise kasvetli dinsel konulara yoğunlaştı.

Bildik öyküleri yeniden düşleyerek, karakterlerini idealleştirilmiş görünümünden uzak, Roma sokaklarındaki gerçek insanlar gibi betimledi. Bazı çağdaşları dinselliği böylesine dünyevileştirmenin saygısızlık olduğunu düşündüler; birçok ressam ise onun gerçekçi detaylarını, ışık gölge kontrastını taklit ettilerse de duygusal derinliğine ve ihtişamına erişemediler.

Caravaggio sert mızacı ile kötü tanındı, aynı zamanda dehası ile de ünlendi. 1606'da bir tartışmada bir adamı öldürünce, Roma'dan kaçtı. Hayatının geri kalan dört yılını kanun kaçağı olarak geçirdi, ancak önemli siparişler almaya ve gittiği yerlerdeki yerel ressamları etkilemeye devam etti. Napoli, Malta ve Sicilya'da çalıştı.

▼ **Hasta Bakış** Bu tablo kesinlikle genç Caravaggio'nun Roma'ya ilk geldiğinde yaptığı kendi portresidir. ~1593-94, tuval üzerine yağlıboya, 66x52 cm. Borghese Galerisi Roma, İtalya

◀ **Aziz Peter'in Çarmıha Gerilişi** Caravaggio bu güçlü mihrap süslemesini Roma'daki bir kilise için yaptı. Günümüzde de orada görülebilir. San Pietro şehit edilmek üzereyken, çarmıha baş aşağı gerilemeyi istemişti zira kendisini İsa gibi ölmeye layık görmüyordu. 1601, tuval üzerine yağlıboya, 230x175 cm. S. Maria del Popolo, Roma, İtalya

YAŞAMÇİZGİSİ

1571 Mimar-taşçı bir babanın oğlu olarak doğdu.

1584 Milano'da tanınmamış yerel bir ressam olan Simone Peterzano'nun yanında çıraklık yaptı.

~1592 Roma'ya yerleşti.

1599 Bir dizi önemli dinsel temalı sipariş aldı.

1606-10 Roma'da bir adamı öldürünce Napoli, Malta, ve Sicilya'da dolaştı.

1608 Vaftizci Yahya'nın Boynunun Vurulması adlı başyapıtını yarattı.

1610 Affedilmeyi dilemek üzere Roma'ya dönerken öldü.

► Vaftizci Yahya'nın

Boynunun Vurulması

Birçok kişi bu büyük eseri Caravaggio'nun başyapıtı olarak kabul eder. O sıralarda Malta adasına hükmeden Sen-Jan Şövalyeleri tarikatı (Hospitaller şövalyeleri) için yapıldı. Koruyucu azizleri Vaftizci Yahya idi. 1608, tuval üzerine yağlıboya, 361x520 cm. St. John Katedrali, Valetta, Malta

YAKINplan

RESMİN AĞIRLIĞININ MERKEZ DIŞINDA OLDUĞU

DÜZENLEME Oldukça yadırganan bu cesur kompozisyonda ana grup solda yer alıyor ve sağda geniş bir duvar olmasına rağmen yine de ilgi uyandıran bir gerçeklik duygusu yaratıyor. Parmaklıklar ardından bakan iki adam belki de mahkûmdurlar. Caravaggio da birkaç kez çeşitli suçlardan kısa sürelerle hapis yatmıştı; şiddet dolu yaşantısında sıklıkla kan döküldüğünü görmüş olmalıydı.

“Ona göre **bütün resimler birer hiçti**, çocuk oyunu ya da önemsiz şeylerdi, konuları ne olursa ve ressamı kim olursa olsun, **hayattan alınmalıydılar**; ve **her şey doğayı yansıttığı kadar iyi veya kötüydü.**”

CAREL VAN MANDER (1548-1606),
HOLLANDALI RESSAM VE YAZAR

Artemisia Gentileschi

◻ ROMA, 1593; ◻ NAPOLİ, 1652/53

Artemisia da babası ressam Orazio Gentileschi (1563–1639) gibi Caravaggio'nun başarılı takipçisiydi. Eserleri onun stilini daha da yaygınlaştırdı ve kendisi de takdirle karşılanan ilk kadın ressamlardan biri oldu. Çağının kadınlarından beklenmeyen özgür bir yaşantısı vardı ve 17. yüzyıl kadın ressamlarının tercihi olan natüramortlar yerine tarihî ve dinî temalarla ilgilendi. En sevdiği konu (birkaç kere işledi) Holofernes'in başını kesen Judith idi. Bu kana susamış temaya olan düşkünlüğü gençlik çilelerinin 'betimsel intikamı' olarak yorumlandı; çünkü ressam Agostino Tassi tarafından ığfal edilmiş ve mahkemede delillerinin doğruluğunu ispat etmek uğruna işkence görmüştü.

YAŞAMÇİZGİSİ

1593 Roma'da doğdu
1611 Ressam meslektaşları tarafından ığfal edildi
1612 Taciz duruşması; Artemisia evlendi
1612–20 Floransa'da yaşadı; kentlin *Accademia del Disegno*'suna katılan ilk kadın oldu
–1613–14 *Holofernes'in Başını Kesen Judith* (Uffizi versionu)
–1630 Napoli'ye taşındı
1638–41 İngiltere'de Kral I. Charles için çalıştı
1641'den itibaren Büyük olasılıkla Napoli'de çalıştı
1652/53 Napoli'de öldü

YAKINplan

ÖNPLAN DÜZENİ Caravaggio, izleyeni içeri çekmek için sıklıkla ön plan nesneleri kullandı. Bunun gibi natüramort detayları betimlemede mükemmeldi.

▲ **Holofernes'in Başını Kesen Judith** Bu Artemisia'nın konuyla ilgili en ünlü tablosudur. Çarpıcı ve şiddet dolu gerçekçilik, Caravaggio tarzı ışık ve sağlam figürler üslubunun özellikleridir. –1613–14, tuval üzerine yağlıboya, 199x162 cm. Uffizi, Floransa, İtalya

GÜNEDAIR

DİNİN HİZMETİNDEKİ SANAT

16. yüzyıl boyunca ve 17. yüzyıl başlarında Katolik Kilisesi bugün Karşı-Reform dediğimiz bir yenilenme ve reform dönemi geçirdi. Caravaggio gibi sanatçılar, dinî sanatın kitleleri dindarlığa yöneltmesi gerektirdiğinin tümüyle farkındaydılar.

Trent Konseyi Yüksek seviyede bir düzi Kilise konseyi, Katolik Kilisesinin otoritesini güçlendirecek emirler yayınladı. (1545–63)

Otoportre

D NAPOLİ, 1598; Ö ROMA, 1680

Barok sanatını somutlaştıran tek bir sanatçı varsa o da Bernini'dir. 17. yüzyılın en büyük heykeltıraşı ve en iyi mimarlarından biri olarak kabul edilmiştir (aynı zamanda özel zevki için resim yapan başarılı bir ressamdı). Tutkulu ve etkili anlatıma sahip olan eserlerinde derin dini duygularını sıklıkla yansıttımasının yanında, portreler dahil dünyevi konularda da üstündü. Çok genç yaşta başarılı

oldu ve uzun meslek hayatının büyük bölümünde Roma'nın en başta gelen sanatçısıydı. Yaptığı binalar, çeşmeler ve açık hava heykelleri kentin görünümünde derin iz bıraktı. Mesleği süresince hüküm süren bütün papalara hizmet etti. En ünlü yapıtları San Pietro Bazilikasıdır. Diğer hamileri arasında 1665 yılında Paris'te hizmet ettiği Fransa Kralı XIV. Louis vardı.

YAŞAMÇİZGİSİ

1598 Floransalı heykeltıraş Pietro Bernini'nin oğlu olarak doğdu

1618-25 İlk önemli hamisi olan Kardinal Scipione Borghese için doğal boyutlarda bir dizi mermer heykel yaptı

1623 St Peter Katedraline mimar olarak atandı, eserleri arasında Baldacchino vardı

1645-52 Aziz Teresa'nın Vecdî adlı yapıtları yaptı

1665 Paris'e gitti

1680 81 yaşında öldü

► **Baldacchino** Bu masif revak San Pietro'nun yüksek mihrabının üzerinde yükselir. Burma bronz sütunların tabanları mermerdir. 1623-34, yıldızlı bronz ve mermer, yüksekliği 29 cm. San Pietro, Vatikan

▼ **Aziz Teresa'nın Vecdî** Bernini gizemli Teresa'yı kendinden geçmiş haliyle gösterir. Önünde duran melek ilahi ateşle kalbini delmiştir. Gizli bir pencereden grubun üzerine doğal ışık düşmektedir. 1645-52, mermer, gerçek insan boyutunda, Cornaro Kilisesi, S. Maria della Vittoria, Roma, İtalya

YAKINplan

KUSURSUZ YALDIZ Revak'ın burma sütunlarının esin kaynağı, Kudüs'teki Hz. Süleyman Mabedine ait olabileceği düşünülen antik örneklerdir. Sütunların koyu bronz rengi, yıldızlı süslemeleri çarpıcı bir tezatla yansıtır. Süslemeler mükemmel asma yaprakları şeklinde olup, Katolik Aşai Rabbani ayininde içilen şaraba gönderme olarak yorumlanmaktadır.

▲ **Cornaro Kilisesi** Bernini burada tasarımcı, heykeltıraş ve mimar olarak bir araya getirdiği yeteneğini en mükemmel halde sergilemektedir. Özeleştirme yapımasıyla ünlü sanatçı bu şaheserini "en az kötü" eseri olarak niteler. 1645-52, mermer, bronz ve diğer malzemeler, S. Maria della Vittoria, Roma, İtalya

“Bernini tüm birikimiyle, üzerinde çalıştığı her ne işe, onun içersinde bulunan kavramsal **güzelliği** en göz kamaştırıcı haliyle **sunmak için uğraşırdı.**”

FİLİ PPO BALDINUCCI (1624-96),
FLORANSALI SANAT TARİHÇİSİ

YAKINplan

MERMERDEKİ MUCİZE Mermer yontmadaki ustalığı sayesinde Bernini kendisinden başka hiçbir heykeltıraşın başaramayacağı izlenimleri yarattı. Burada, bir kadının ağaca dönüşmesini ikna edici bir şekilde gösterirken, güzel yüzündeki şaşırma ifadesi de yakalıyor.

◀ **Apollon ve Daphne** Kardinal Scipione Borghese'nin siparişiyle yaptığı bir dizi erken dönem başyapıtlarından birisi. Bernini, Ovid'in *Metamorföz* adlı şiirinden Daphne'nin ağaca dönüşmesini gösteriyor. 1622-24, mermer, yüksekliği 243 cm. Borghese Galerisi, Roma, İtalya

Alessandro **Algardi**

D BOLOGNA, 1598; Ö ROMA, 1654

Bernini dışında, zamanının ileri gelen heykeltıraşı Algardi idi. Tarzı Bernini'den daha ilimliydi, zevklerinde tutucu olan X. Innocent'in Papalığı döneminde (1644-55) sarayın baş heykeltıraşıydı. Aldığı büyük siparişler arasında San Pietro için dev bir rölyef olan *Papa Leo'nun Atilla'yı Roma'dan Uzaklaştırışı* vardı. (1646-53).

Ancak günümüzde Algardi, karakter tanımlamasını büyük beceri ve ciddiyetle yansıttığı portre büstlerle hayranlık kazanmıştır.

▼ **Aziz Paul'un Başının Kesilmesi** Bu görkemli mihrap kompozisyonu, 1644'de tamamlandı, mermer, gerçek boyutlardan büyük, S. Paolo Maggiore, Bologna, İtalya

► **Kardinal Paolo Emilio Zacchia** Kitabı karıştıran elleri, etkileyici bir ağırbaşlılığı olan figüre samimiyet duygusu eklenmiş. 1650'ler, mermer, 163 cm. Bargello, Floransa, İtalya

◀ **Dört İrmak Çeşmesi** Bernini'nin en ünlü ve en etkileyici çeşmesi. Hareket dolu bu eserde iri gövdeli insanlar Tuna, Ganj, Nil ve Plate nehirlerini sembolize eder. 1648-51, mermer ve başka taşlar, Navona Meydanı, Roma, İtalya

▲ **San Pietro Meydanı** San Pietro'nun önündeki bu bol sütunlu meydana Bernini, Papanın hayır dualarını almak üzere toplanan büyük kalabalıkları da taşıyabilecek, çok amaçlı bir açık alan yaratmayı başarmıştır. 1656-67, S. Pietro Meydanı, Vatikan

Domenichino

◻ BOLOGNA, 1581; ◻ NAPOLİ, 1641

Domenichino (Domenico Zampieri) Bologna'da Carracci Akademisi'nde eğitim gördü ve 1602'de Roma'ya yerleşti. Annibale Carracci'nin izinden gidip onun başarısından yararlanan Bolognalı sanatçılardan biriydi.

Meslek hayatına Roma'da Farnese Sarayı fresklerinde Annibale'ye yardım ederek başladı ve kısa sürede kendi adını duyurdu. 1615'de kentin önde gelen ressamı olmuştu.

Domenichino özellikle kilise siparişleri (fresk ve mihrap süsları) üzerine çalışıyordu; aynı zamanda mükemmel portre ve peyzaj resimleri yapıyordu.

Tarzı - geçmişte Rafaello ve ilerde Poussin'e kıyasla - soylu ve ağırbaşlıydı ancak mesleğinde ilerledikçe biraz daha özgürleşti. Son yıllarını Napoli'de, özellikle katedralde çalışarak geçirdi.

YAŞAMÇİZGİSİ

1581 Bologna'da bir kuduracı'nın oğlu olarak doğdu

-1595 Carracci Akademisine girdi (bkz. s.197)

1602 Roma'ya taşındı. Palazzo Farnese'de Annibale Carracci ile çalıştı

1614 Aziz Jerom'un Son Komünyonu adlı resmi yaptı

1617-21 Bologna ve Fano'da çalıştı

1621-31 Roma'ya döndü. S. Andrea della Valle için freskler yaptı

1631 Napoli'ye taşındı ve katedral siparişleri üzerine çalıştı

1641 Napoli'de öldü, iddia edildiğine göre kendisini çakamayen yerel ressamlar tarafından zehirlendi

▲ Aziz Lukas Domenichino, Evangelist figürleri kubbenin altındaki hantal şekillere büyük bir beceriyle yerleştirmiştir. 1624-25, fresk, S. Andrea della Valle, Roma, İtalya

◀ Aziz Jerom'un Son Komünyonu

Domenichino'nun en tanınmış mihrap tablosudur. Aziz Jerom'un ölümünü dokunaklı anlatışıyla ünlüdür. Agostino Carracci'nin aynı konulu tablosundan esinlenmiş, ancak ondan çok daha fazla ün yapmıştır. 1614, tuval üzerine yağlıboya, 419x256 cm. Resim Galerisi, Vatikan

YAKINplan

YÜZEY DOKUSU Rahibin giysisinin mükemmel gözlemlenmiş kıvrımları arasından parıldayan ışıklar kumaşa görkemli bir hava veriyor. Aynı detaylar, tablodaki değişik yüzeylerde ve Domenichino'nun zengin paletinin renklerinde de var.

Guercino (Giovanni Francesco Barbieri)

Otoportre

◻ CENTO, BOLOGNA YAKINLARINDA, 1591; ◻ BOLOGNA, 1666

Giovanni Francesco Barbieri, "şaşı" anlamına gelen lakabı Guercino ile tanınır. 17. yüzyılın en bireysel İtalyan ressamlarından; son derece özgün, cesur ve canlı bir üslup yarattı. Guercino meslek hayatının büyük kısmını, Roma'daki kısa bir dönem (1621-23) dışında, doğum yeri olan Kuzey İtalya'da geçirdi. Orada Papa XV.Gregory ve

Gregory'nin yeğeni, Kardinal Ludovico Ludovisi'nin hizmetinde çalıştı ve en ünlü eseri olan coşku dolu *Aurora* adlı tavan freskini yaptı (1621).

Guido Reni 1642'de öldüğünde, Guercino Bologna'ya taşındı ve kentin baş ressamı olarak yerini aldı. Bu arada gençliğinin enerjik tarzından uzaklaşmış, daha dingin ve ağırbaşlı olmuştu. Son dönem eserlerinde Reni benzeri bir süknet ve inçelik vardır.

YAŞAMÇİZGİSİ

1591 Cento'da doğdu

1607-10 Yerel ressam Benedetto Gennari'nin yanında çırak oldu

1621 *Aurora* adlı freski yaptı

1642 Bologna'ya yerleşti ve Guido Reni'nin ölümüyle kentin baş ressamı oldu

1666 Bologna'da öldü

► Erminia Yaralı Tancred'i

Buluyor Bu resim sanatçının ışığı cesurca kullandığı erken dönemindendir. 1618-19, tuval üzerine yağlıboya, 146x188 cm. Doria Pamphili Galerisi, Roma, İtalya

◀ *Aurora* Bu büyüleyici eserde şafak tanrıçasının arabası gökyüzüne yükseliyor. 1621, fresk, Villa Ludovisi tavanı, Roma

YAKINplan

TAVAN RESİMLERİ Guercino burada başarılı bir şekilde figürleri küçülterek sanki aşağıdan görülmüş gibi havasını verir (bu özellikle atlarda belirgindir). Ancak diğer ressamlar bu yaklaşımı benimsemediler. Guido Reni kendi *Aurora*'sını normal göz seviyesinden görülmüş gibi resmetti.

Giovanni Lanfranco

D TERENCEZ, PARMA YAKINLARINDA, 1582; Ö ROMA, 1647

Lanfranco, mesleğinin ilk yıllarını Kuzey İtalya'da ve sonraki yıllarının bir kısmını Napoli'de geçirdi; ancak en önemli eserlerini Roma'da üretti. Orada, Domenichino'nun rakibi olarak, 1620 yılında kentin 'baş fresk ressamı' unvanını elinden aldı. Bu dönem boyunca her iki sanatçı da S.Andrea della Valle kilisesinde çalıştılar; Lanfranco kubbeyi muhteşem eseri Hz. Meryem'in Göğe Yükselişi adlı freskiyle süsledi (1625-27). Bu, gerçek anlamda Barok stiline bütün özelliklerini taşıyan - hareketli ve duygulu - ilk kubbe freski idi ve tüm Avrupa'da etkili oldu. Fresklerinin yanı sıra, Lanfranco çok sayıda (özellikle dini konulu) küçük tablolar yaptı. Aynı zamanda üretken bir teknik ressamdı.

YAŞAMÇIZGISI

1582 Parma yakınlarında doğdu
1590'ların sonu Parma'da Agostino Carracci'nin çıraklığını yaptı
1612-34 Roma'da çalıştı. Hz. Meryem'in Göğe Yükselişi freskisini yaptı
1634-46 Napoli'de çalıştı
1646-47 Roma'ya döndü
1647 S. Carlo ai Catinari'nin fresklerini bitirdikten kısa bir süre sonra öldü

► **Cortona'lı Azize Margaret'in Vecdî** Bu güçlü mihrap süslemesinde Azize, İsa'nın görüntüsü karşısında kendinden geçer. 1622, tuval üzerine yağlıboya, 230x185 cm. Piti Sarayı, Floransa, İtalya

▲ **Hiz. Meryem'in Göğe Yükselişi** Lanfranco'nun bu muhteşem kubbe freski çağdaşları tarafından büyük beğeni kazandı. Biyografi yazarı Giovanni Pietro Bellori, kalabalık figürlerin "tüm tınıların armoni içinde olduğu" bir koronun seslerini animasattığını yazdı. 1625-27, fresk, S. Andrea della Valle, Roma, İtalya

Guido Reni

Guido Reni

D BOLOGNA, 1575; Ö BOLOGNA, 1642

Reni döneminin en ünlü İtalyan ressamıydı. Bütün Avrupa'da eserlerinin ihtişamı ve inceliğiyle tanınırdı. Büyük üne rağmen, kumara olan düşkünlüğünden dolayı hep borç içindeydi.

Meslek hayatının çoğunu Bologna'da geçiren Reni, 1601'den 1614'e kadar Roma'da üslendi. Oradaki çalışmaları arasında Kardinal Scipione Borghese için yaptığı kubbe freski *Aurora* (1614) da vardı. Bu eser, kısa süre sonra yapılan ancak aynı derecede ünlü olan Guercino'nun freskinden daha dingin ve daha klasik bir tarzıdır. (Bkz.Sf.202). Reni, mitolojik konulu birkaç tablo daha yaptı, ancak eserlerinin çoğunda konular dinsel. 200'den fazla öğrencisi olduğu söylenir. Onlar ve diğer taklitçileri, resimlerinin çok sayıda kopyasını ve uyarlamalarını ürettiler.

YAŞAMÇIZGISI

1575 Bir müzisyenin oğlu olarak doğdu
~1584-97 Denys Calvaert 'den ve daha sonra da, Carracci Akademide eğitim aldı
1601-14 Roma'da çalıştı; *Aurora* freskini yaptı (1614)
1614-42 Bologna'ya yerleşti
1642 Öldü ve büyük bir törenle Bologna'da gömüldü

▼ **Aziz Matthew ve Melek** Buradaki ağırbaşlı ifadeler Reni'nin eserlerinin tipik özelliğidir. ~1635-40, tuval üzerine yağlıboya, 85x68 cm. Vatikan Resim Galerisi, Vatikan

▲ **Aurora** Fresk boyama alanında bir başarıya ulaşmasına rağmen, Reni ileride bu tekniği nadiren kullanıp, yağlıboya ile çalışmayı tercih etti. 1614, fresk, Casino dell'Aurora, Rospigliosi-Pallavicini Sarayı, Roma, İtalya

YAKINplan

DİYAGONALLER Keskin diyagonal çizgilerin kullanımı, Barok sanatının bir özelliğidir. Burada iki diyagonal, eğri çizerek hareketlilik duygusu yaratıyor.

DETAYLARDAKİ ÖZEN İzleyici, Aziz'in bir melek tarafından kendisine dikte edilen İncil'i yazarken elindeki kalemi tutuşunu adeta hisseder.

Pietro da Cortona

Pietro da Cortona

D CORTONA, 1596; Ö ROMA, 1669

Ressam, mimar ve tasarımcı olan Cortona, İtalyan Barok sanatının çok yönlü dehası olarak Bernini'nin hemen ardından gelir. Bernini gibi, meslek hayatının büyük kısmını Roma'da geçirmekle birlikte, Floransa'da da önemli işler yaptı. Ressam olarak sarayların iç mekanlarında heybetli freskler gerçekleştirdi; bu alandaki en ünlü eserlerini Roma'da Barberini Ailesi (aralarında VIII. Papa Urban da olan) ve Floransa'da yönetici Medici ailesi için üretti. Fresklerine abartılı alçı siva süslemeler ekleyerek görkemli görünüm elde etti. Bu tarz uygulamalar çok taklit edildi; XIV.Louis'nin Versailles Sarayı buna bir örnektir.

Büyük çaplı dekoratif tasarımlarının yanı sıra, Cortona çok sayıda (din ve mitoloji içerikli) küçük tablolar yaptı, duvar halıları ve festival süslemeleri tasarladı. Her ne kadar mimarlığın kendisi için sadece bir eğlence olduğunu iddia etse de, zamanının en büyük mimarlarından.

YAŞAMÇIZGISI

1596 Taş ustası ve inşaatçı bir babanın oğlu olarak doğdu

~1612 Roma'ya geldi

1624-26 Papa VIII. Urban'dan S. Bibiana Kilisesi'nin fresklerinin yapımı olan ilk önemli siparişini aldı

1633-9 Tanrısal İnanetin İhtişamı ve Barberini Ailesi'nin Zaferi adlı eserini yaptı

1640-47 Floransa'da Palazzo Pitti süslemelerini yaptı

1647 Roma'ya döndü

1669 Öldü ve Roma'da SS. Luca e Martina Kilisesine gömüldü

◀ Aziz Lukas ve Aziz Martina

Cortona'nın mimarı başyapıtıdır. Tümüyle Barok stilde tasarlanıp inşa edilmiş ilk kilisedir. 1635-50, Forum, Roma, İtalya

▼ Tanrısal İnanetin Alegorisi ve Barberini Ailesinin Gücü

Ressam Cortona'nın bu en ünlü eseri Papa VIII. Urban'ı ve onun aristokrat Barberini ailesini yüceltmektedir. 1633-39, fresk, ~25x15 m. Büyük Salon, Barberini Sarayı, Roma, İtalya

▲ **Apollon Salonu (detay)** Boyama tasvirler ve abartılı alçı süslemelerin karşımı olan bu tavanlar çok etkileyicidir. 1640'lar, fresk, Pitti Sarayı, Floransa, İtalya

▲ **Romulus ve Remus Faustulus'un Korumasında** Anlamlı hareketler, zengin renkler, haşmetli figürler Cortona'nın resimlerinin karakteristik öğeleridir. ~1643, tuval üzerine yağlıboya, 2,5x2,6 m. Louvre, Paris, Fransa

YAKINplan

GÖZ ALDATMA SANATI Tanrısal İnaneti simgeleyen figür arkadan aldığı parlak ışıkla Barberini Ailesinin amblemi olan üç arıyı işaret eder. Diğer figürler gibi, aşağıdan bakıldığında sersemletici bir etki yaratmak için İnanet de ustaca ufaltılmıştır. İzleyiciler bu odaksal noktaya doğru çekilmekte ve tavan adeta gökyüzüne açılmaktadır.

Salvator Rosa

Otoportre

D ARENELLA, 1615; Ö ROMA, 1673

Şair, aktör, ressam ve taşbaskı ustası olan Salvator Rosa renkli kişiliğiyle, sanatçıların asi ve aykırı olduklarına dair popüler ve romantik tanımlamanın oluşmasına bir hayli katkıda bulunmuştu. Napoli'de eğitim aldı, 1640'ları Floransa'da geçirdi ve esas olarak hep Roma'da çalıştı.

Tarih ve dinle ilgili resimlerini en önemli eserleri olarak niteleyen Rosa günümüzde en çok peyzajlarıyla tanınır. Bu çalışmalarında, Claude ve Poussin'in dingin 'ideal' manzaralarına ters düşen, yabani ve kaba yeni bir doğa imajı yarattı. Benzer bir şekilde, aralarında büyüculük de olmak üzere karanlık konular işledi.

YAŞAMÇİZGİSİ

1615 Napoli civarında Arenella'da doğdu
1635 Roma'ya taşındı
1640-49 Roma'da Bernini'ye hakaret edip skandal yaratınca, Floransa'ya taşındı
1649 Roma'ya döndü
1673 Ölüm döşeginde metresiyle nikahlanmasının ardından öldü

► Democritus Derin

Düşüncelerde Rosa başanlı bir gravürçüydü ve taşbaskı yoluyla tablolarını çoğaltıyordu. ~1662, gravür, 46x27 cm, Sanat Galerisi, Leeds, İngiltere

YAKINplan

SARP KAYALIKLAR Peyzajlarında büyük kayalar ve uçurumları kullanan Rosa, yüzeylerini kuvvetli fırça darbeleriyle ustaca betimledi. Bu onun için doğanın vahşi ve temel güçlerini vurgulama yöntemi idi.

ÇARPICI ÖGELER Etraflarındaki geniş ve çalkantılı manzaraya rağmen, gözlerimiz bir anda küçük figürlere odaklanır. Eski oldukları halde, yukarıdaki etkileyici ve ışıklı gökyüzündeki parlak renkleriyle hemen fark edilirler.

Carlo Dolci

D FLORANSA, 1616; Ö FLORANSA, 1687

Dolci Floransa'da zamanının en ünlü sanatçılarından. Asın dindar biri olarak aralarında mihrap süsleri de olan dinsel içerikli eserlere yoğunlaştı. Bireysel ibadetlerde kullanılmak üzere küçük tabloları ile ün yaptı. Sağlığında da, daha sonraları da çok popüler olan bu eserler, iç bayıltıcı bir duygusallık taşıdıkları için giderek gözden düştü. Son elli yılda eserlerine olan ilginin artmasındaki neden, ressamın mükemmel incelikteki ustalığıdır. Dolci portreler de yaptı; ancak bunlar dini yapıtlarından daha keskin ve gösterişsizdir.

▲ Hz. Meryem, Oğlu ve Küçük Vaftizci Yahya ile

Tatlı duygusallık ve ince ışıklı Dolci'nin özgün tarzıdır. ~1635, pano üzerine yağlıboya, çapı 79 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Houston, Texas, ABD

Bernardo Strozzi

D GENOVA, 1581; Ö VENEĐİK, 1644

Strozzi'nin iki lakabı olan Il Cappuccino (Kapuçin) ve Il Prete Genovese (Cenova rahibi) 1598-1610 yılları arasında bir Cenova manastırındaki rahiplik yaşantısından kaynaklanır. Manastıra girmeden önce ressamlık eğitimi almıştı ve orada da dini resimler yapmış olabilir. Strozzi 1610'da dul annesine ve kız kardeşine bakmak üzere manastırdan ayrıldı. Annesi öldükten sonra, manastır geri dönmeye için baskı yaptıysa da, 1630-31'de Venedik'e giderek kent'in en ünlü ressamlarından biri oldu. Bir keşişle yakışacak şekilde dini resimler yaptı ve ayrıca portreler, alegoriler ve genre ile ilgilendi. Üslubu (Cenova'da çalışan Rubens dahil) birçok etkinin altında kalmışsa da belirgin bir zenginliğe ve sıcaklığa sahiptir.

▲ Büyük İskender Abdolonimus'dan Gasp eden Taht İade Ediyor

Yunan tarihine ait bu çapaşık öykü 'Mozart'ın Il re Pastore'si (Çoban Kralı) (1775) dahil birkaç opera eserine esin kaynağı oldu. ~1615-17, tuval üzerine yağlıboya, 123x175 cm. Tokyo Buji Sanat Müzesi, Tokyo, Japonya

Giovanni Battista Gaulli

Otoportre

D GENOVA, 1639; Ö ROMA, 1709

Baciccio adıyla (isimlerinin yerel söylenişi) tanınan Gaulli, meslek hayatının çoğunu Roma'da Bernini'nin himayesinde geçirdi. En ünlü eseri Roma'daki (Çizvitlerin ana kilisesi olan) Gesù'nun tavanında yer alan *İsa'nın Kutsal Adına Saygı* adlı muhteşem freskidir.

Enerjisi, yeteneği ve manevi inancıyla bu eser Barok sanatının temel örneklerindendir. Gaulli pek çok, küçük ebatta dinsel resimler de yaptı, ayrıca iyi bir portre ressamıydı. Modelleri arasında yedi Papa yer aldı.

YAŞAMÇIZGISI

1639 Ceno'va'da doğdu
~1657 Roma'ya yerleşti
1674-77 *İsa'nın Kutsal ismine Hürmet*
~1675 Bernini'nin portresini yaptı
1709 Roma'da öldü.

▼ **Boş Mezarda üç Meryem**
Burada, zengin Ceneviz renkleri ışıldamaktadır. ~1684-85, tuval üzerine yağlıboya, 87x113 cm. Fitzwilliam Müzesi, Cambridge, İngiltere

Luca Giordano

Otoportre

D NAPOLİ, 1634; Ö NAPOLİ, 1705

Mesleğine Caravaggio'nun ağırbaşlı geleneğinde başlayan Luca Giordano, giderek geliştirdiği hafif ve ferah stiliyle Rokoko tarzının habercisi oldu. Zamanının en üretken süsleme sanatçısıydı, öylesine hızlı ve enerjik çalışmasıyla tanınmıştı ki *Luca fa presto* (Hızlı Çalışan Luca) lakabını edinmişti. Hayatı Napoli'de başladı ve bitti, ancak Floransa ve Venedik'te de bir hayli çalıştı. On yıl boyunca İspanyada Kral II. Charles'ın hizmetinde bulundu. Başta Madrid yakınlarındaki büyük manastır-saray Escorial'da, daha sonra diğer kraliyet ve kilise siparişlerinde çalıştı. Napoli'ye döndüğünde 70 yaşına yaklaşmış olmasına rağmen aynı gayret ve tutkuyla çalışmaya devam etti.

YAŞAMÇIZGISI

1634 Ressam Antonio Giordano'nun oğlu olarak Napoli'de doğdu
1653 Tarih kayıtlı ilk eserleri
1658 Evlendi
1665 Yoğun seyahat dönemi başladı; zamanının çoğunu Floransa ve Venedik'te çalışarak geçirdi
1692 Kral II. Charles için çalışmak üzere İspanyaya gitti
1702 Napoli'ye döndü
1705 Napoli'de zengin, ünlü ve saygın bir kişi olarak öldü

► **Kutsal İhtişam ve Habsburgların Zaferi** Bu fresk, Escorial'ın İmparator Merdivenleri'nin üzerindeki tavanı süsler. Giordano bu tarz eserlerini olağanüstü bir akıcılıkla yarattı. 1692-94, fresk, El Escorial, İspanya

Andrea Pozzo

Ressamı bilinmiyor

D TRENTO, 1642; Ö VIYANA, 1709

Andrea Pozzo dinî inancın sanat ile buluşmasına en güzel örnektir. Ressam ve mimar olan sanatçı yirmili yaşlarında Roma Katolik Cizvit mezhebine katıldı. Daha sonraları, özellikle Roma ve dolaylarındaki Cizvit kiliseleri için çok sayıda işler yaptı. Baş yapıtı ise bugüne kadar yapılmış tavan resimleri arasında en nefes kesici olan, Roma Aziz Ignazio kilisesindeki *Aziz Ignatius Loyola'nın İhtişamı ve Cizvitlerin Misyonerlik Çalışmaları* adlı eseridir. Pozzo'nun çalışmalarının merkezinde hep yer alan perspektifle ilgili olağanüstü yeteneğini sergiler. Pozzo, 1703'te Viyana'ya yerleşti ve hayatının sonuna kadar genellikle Cizvit projelerinde çalışarak burada yaşadı. Perspektif üzerine yazdığı önemli incelemesi Latince ve İtalyanca iki cilt halinde 1693 ve 1700'de yayınlandı ve kısa sürede diğer dillere çevrildi.

YAŞAMÇIZGISI

1642 Trento'da doğdu; temel eğitimi burada aldı
1665 Cizvit mezhebine katıldı
1681 Roma'ya yerleşti
1688-94 Aziz Ignazio Kilisesi'nin tavanını boyadı
1693 ve 1700 Resimde ve Mimari'de Perspektif adlı iki ciltlik incelemesini yayınladı
1703 Viyana'ya yerleşti
1709 Viyana'da öldü, Cizvit Kilisesi'nde gömüldü

► Koruyucu Melek

Bu küçük boy çalışmada bile Pozzo, Barok sanatının keskin hareketlilik duygusunu yansıtmayı başarmıştır. ~1685-94, tuval üzerine yağlıboya, 173x122 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Caen, Fransa

► Aziz Ignatius Loyola'nın İhtişamı ve Cizvitlerin Misyonerlik Çalışmaları

Burada, perspektif oyunu izleyicinin bakışını merkezdeki tek birleşme noktası olan İsa figürüne çeker. 1688-94, fresk, orta kemer, S. Ignazio, Roma, İtalya

YAKINplan

HAYALİ MİMARİ Pozzo, bir yapıda tavan ya da duvar üzerine resmedilerek, içinde yer aldığı mekanın devam ettiği yanılsamasını yaratan quadratura yönteminin en büyük ustalarındandı. En inandırıcı etki için durmanızı gereken nokta Aziz Ignazio Kilisesi tabanında işaretlenmiştir.

Adam Elsheimer

D FRANKFURT AM MAIN, 1578; Ö ROMA, 1610

32 yaşında ölen ve az sayıda eser bırakmış olan Elsheimer hayli etkili bir ressamdı. Şiirsel ışık efektlerini taklit eden (yakın arkadaşı) Rubens ve Rembrandt gibi ustalara esin kaynağı oldu. Kısa süren mutsuz ömrü melankoli ve borçlarla doluydu. Ancak ölümünden sonra eserleri geniş kitlelerin hayranlığını kazandı. Elsheimer kısa meslek hayatının çoğunu Roma'da geçirdi. Resimlerinin hemen hepsi küçük boyutlu olup, minyatörcü inceliğinde bakır üzerine işlenmiştir.

Yine de fazla süslü olmayıp, boyutlarının ötesinde bir tasarım ihtişasına sahiptir. Çoğunda manzara ortamında figürler vardır. Özellikle gece sahnelerini duygusal ele alışı ile ünlüdür.

“Elbette, böylesi bir kayıptan sonra mesleğimiz **yasa bürünmeli...** onun yerini kolayca dolduramayacağız; küçük figürlerde, peyzajda ve diğer birçok konuda bence **eşi bulunmaz** biriydi.”

ELSHEIMERİN ÖLÜMÜ ÜZERİNE,
PETER PAUL RUBENS, 1610

YAŞAMÇİZGİSİ

1578 Bir terzi'nin oğlu olarak doğdu

1598 Venedik'e gitti

1600 Roma'ya yerleşti

1606 Evlendi; Accademia di S. Luca üyesi oldu

1610 Yoksulluk içinde öldü ve Roma Lucina'da Aziz Lorenzo Kilisesi'ne gömüldü

► Ceres'le Alay

Tarıca Ceres, kızı Proserpina'yı aramaktadır; yaşlı bir kadının su yerine ikram ettiği arpadan üretilen bir içkiyi kafasına diker. ~1607, bakır üzerine yağlıboya, 30x25 cm. Prado, Madrid, İspanya

YAKINplan

IŞIK EFEKTLERİ Gece vakti kulübesinin önünde duran yaşlı kadının kırışık yüzü titrek mum alevinde fesat bir görünüme bürünür. Elsheimer kompozisyon ve ışık efektlerini, bir çeşit minyatür sahneye yerleştirdiği küçük balmumu figürlerle denemiş olmalı.

François Duquesnoy

D BRÜKSEL, 1597; Ö LİVORNO, 1643

Flaman Duquesnoy'un ailesinde ünlü heykeltıraşlar vardı. Brüksel'de babasının atölyesinde eğitim aldıktan sonra Roma'ya yerleşti. Büyük usta Bernini'den sonra, zamanın en ünlü heykeltıraşı olmak için Algardi ile rekabet etti. Duquesnoy'un üslubu, özellikle küçük boy eserlerinde sevimli ve sıcak olsa da, Bernini'den daha klasik ve ölçülüydü. Çocukları tasvir etmedeki başarısıyla ün kazandı. Duquesnoy, 1643'de, Kral XIII. Louis için çalışmak üzere Fransa'ya çağıldı; ancak yolda öldü.

YAŞAMÇİZGİSİ

1597 Heykeltıraş Jérôme Duquesnoy'un oğlu olarak doğdu, ve babası tarafından eğitildi

1618 Roma'ya taşındı; başlangıçta genellikle antik heykellerin restorasyonunda çalıştı

1627-28 St Peter'de. Baldacchino ile birlikte Bernini'ye yardım etti

1629-40 St Peter için Aziz Andreas heykelini yaptı

1643 Hastalandı ve Livorno, Toskana'da öldü

◀ **Melek Çocuklar ve Yunus Duquesnoy** özellikle bu tür çalışması ile tanındı. Melek çocuklar (putti) sevimli bir şekilde tasvir edilmiş. ~1625-30, fildişi, Estense Galerisi ve Müzesi, Modena, İtalya

▲ **Aziz Andreas** Duquesnoy'un meslek hayatının en önemli kent siparişidir. Burada Aziz Andreas, üzerine gerildiği X şeklindeki çarmıhla birlikte. 1629-40, mermer, yüksekliği 450 cm. San Pietro, Vatikan

Gerrit van Honthorst

D UTRECHT, 1592; Ö UTRECHT, 1656

17. yüzyıl başlarında Caravaggio'dan etkilenen birçok yabancı sanatçıdan en başarılı olanı Hollandalı ressam Honthorst idi. 1610'dan itibaren Roma'da on yıl geçirdi ve özellikle mum ışığının aydınlattığı gece sahnelerindeki ışık efektlerini yansıtmadaki yeteneğinden dolayı Gherardo delle Notti (Gece Sahnelerinin Gherardo'su) lakabını edindi. Hollanda'ya döndükten sonra, doğduğu kent olan Utrecht'in Caravaggio üslubunun kalesi olmasında önemli rol oynadı. Bu tarz Roma'da gözden düştükten çok sonra bile burada 1650'lere kadar devam etti. Honthorst ise ileriki yıllarda portre ressamı olarak çalışmaya başladığında bu tarzı terk etti.

▲ **San Pietro'nun Hapisten Kurtarılması** Etkili hareketler ve cesur ışıklarla Honthorst, Caravaggio'ya çok şey borçlu olduğunu açıkça göstermektedir. ~1616-20, tuval üzerine yağlıboya, 129x179 cm. Bode Müzesi, Berlin, Almanya

Natürmort

Natürmort, yani gündelik nesnelerin, insan figürü olmaksızın betimlendiği resim türü, hayal gücü yerine sadece teknik beceri gerektirdiği gerekçesiyle uzun yıllar Batı dünyasında düşük nitelikli bir sanat tarzı olarak görüldü. Fanilik, çürüme ve dünyevi nesnelerle gururlanma gibi temalarla ilişkilendirildi. 19. yüzyıl sonundan itibaren bu yansızlık, biçimin sadeliği ile ilgilenen sanatçılar için güçlü bir araç oldu.

▼ **Natürmort Şeftaliler** Roma Uygarlığı. Meyve ve diğer nesneler önceleri tek başlarına değil, daha büyük resimlerin parçası olarak resmedildiler. -MÖ 50, duvar resmi, Herculaneum 35x34 cm. Ulusal Arkeoloji Müzesi, Napoli, İtalya

► **Natürmort Mutfak Gereçleri** Jean-Siméon Chardin Chardin'in ev hayatıyla ilgili natürmortlarında gerçeklik keskin çizgiler taşımaz. 18. yy, tuval üzerine yağlıboya, 32x39 cm. Ashmolean Müzesi, Oxford, İngiltere

▼ **Natürmort Limonlar, Portakallar ve bir Gül** Francisco de Zurbarán. Meyveler sevilen natürmort konusudur ve burada Zurbarán ustasının bir ürünü sergiler. 1633, tuval üzerine yağlıboya, 62x110 cm. Norton Simon Koleksiyonu, Pasadena, Kaliforniya, ABD

▲ **Altı Hurma** Çin Ekolü. Bu erken dönem natürmortta soyutluk gerçekliğe tercih edilerek, konunun aynen yansıtılmasından çok, duygusu iletilmektedir. 13. yüzyıl, kâğıt üzerine mürekkep, 35x29 cm. özel koleksiyon

▲ **Natürmort Çiçekler ve Kuru Meyveler** Clara Peeters. 'Kahvaltı' sanatı olarak adlandırılan türün bir örneği olan bu resim, çiçekler, bir kase kuru yemiş, meyve ve bir kase tuzlu krakerden oluşuyor. 1611, pano üzerine yağlıboya, 52x73 cm. Prado, Madrid, İspanya

► **Vanitas (Hiçlik)** Sébastien Stoskopff. Hayatın geçiciliğini sembolize eden vanitas resimlerinde ölümün simgesi olan kurukafa çoğunlukla yer alır. 1641, tuval üzerine yağlıboya, 125x165 cm. Güzel Güzel Sanatlar Müzesi, Strasbourg, Fransa

▲ **Eski Nesneler** William Michael Harnett. Bu resimdeki kompozisyon, müzik ve okuma gibi boş zaman uğraşlarına ait nesneler yoluyla bir seçkinlik duygusu uyandırır. 1892, tuval üzerine yağlıboya, 138x72 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Boston, Massachusetts, ABD

▼ **Tabaklı Natürmort** Amadee Ozenfant
Bu düz ve adeta şematik anlatım, tanınmış bir sanat öğretmeni ve yazarı olan Ozenfant'ın özgün entelektüel yaklaşımıdır. 1920, tuval üzerine yağlıboya, Hermitage, St. Petersburg, Rusya

▼ **Yuvarlak Masa** Georges Braque
Hemen fark edilen Kübik stil, Braque'ın usta renk kullanımıyla oldukça yumuşamış. 1929, tuval üzerine yağlıboya, 145x114 cm. Phillips Koleksiyonu, Washington DC, ABD

▼ **Yeni Taşlar - Newton'un Tonları** Tony Cragg
Atık plastik parçalardan yapılan bu heykel Isaac Newton'un renk spektrumuna uygun olarak düzenlenmiş. Cragg, kentsel atıklara eleştiri olarak, bulunmuş malzemeler kullanır. 1978, bulunmuş plastik objeler, 366x244 cm. Arts Council Koleksiyonu, Hayward Galerisi, Londra, İngiltere

▲ **Sepetli Natürmort** Paul Cezanne
Meyvelerle dolu sepet beyaz örtülü bir masanın üzerine üç değişik kâseyle dikkatlice yerleştirilmiştir. 1888-90, tuval üzerine yağlıboya, 65x81 cm. Orsay Müzesi, Paris, Fransa

▲ **Ayçiçekleri** Vincent van Gogh
Van Gogh'un Ayçiçekleri dizisinden bu tablo solmuş çiçekler ve kahverenginin kullanımıyla, hüznü bir melankoli ile kaplıdır. 1887, tuval üzerine yağlıboya, 50x60 cm. Sanat Müzesi, Bern, İsviçre

▲ **Aslanın Uyanışı** Daniel Issac Spoerri
"Kapan-tablo", olarak bilinen bu türde terlik, kâse, lamba gibi gündelik nesneler bir tahtaya iliştilip duvara asılmıştır; amaç zamanda bir lahza'yı kapama kıstırmaştır. 1961, karışık teknik, 90x76x48 cm. Schwarz Galerisi, Milano, İtalya

▲ **Şarap Bardakları** Patrick Caulfield
Sade ama parlak renkteki fon, şarap bardaklarının basit çizgilerine çarpıcı bir kontrast oluşturuyor. 1969, serigrafi, 36x31 cm. özel koleksiyon

Simon Vouet

Otoportre

17. yüzyılın başlarında Fransız sanatı düşüşteydi zira ülke uzun süren bir iç savaştan sonra toparlanmaya çalışıyordu. Fransız resmini bu durgunluk döneminde yeniden canlandıran kişi Simon Vouet idi. Sadece kendi eserleri ile değil, yeni nesil sanatçıları da eğiterek bunu başardı, ve ülkesi kültürel alanda öylesine dev adımlar attı ki, görsel sanatlarda liderlik için İtalya'ya rekabete girdi.

Vouet tarzını 1613'ten 1627'e kadar kaldığı İtalya'da şekillendirdi. Çeşitli kaynaklara ait unsurları hoş tavrılı ve etkin bir tarzda buluşturdu. Eserlerinde bazen bireysel karakter eksiktir ve duygusal derinlik ender olarak vardır, ancak her zaman ağırbaşlı, mükemmel çizgilerden oluşan ince bir teknığe sahiptir. Çok yönlü ve hayli profesyonel bir sanatçı olarak çok çeşitli eserler vermişti, ancak önemli dekoratif tasarımları ne yazık ki yok olmuştur.

YAŞAMÇİZGİSİ

1590 Paris'i ressam Laurent Vouet'in oğlu olarak doğdu

1611-12 İstanbul'u ziyaret etti

1613-27 İtalya'da, özellikle Roma'da yaşadı

1624 Roma St Luke Akademisi Başkanı seçildi; İtalyan asıllı olmayan biri için büyük bir onurdu

1627 Kral XIII. Louis tarafından Paris'e baş ressam olarak çağırıldı

1640-42 Poussin Paris'i ziyaret ettiğinde üstünlüğü tehlikeye girdi

1641 Mabette Sunum adlı tablosunu yaptı

1649 Fransa'nın en ileri gelen sanatçısı olarak Paris'te öldü

▲ **Adalet** Bir tavan süslemesinin parçası olarak dört ana erdem temasını işler. ~1637-38, tuval üzerine yağlıboya, 140x159 cm. Trianon Şatosu Ulusal Müzesi, Versailles, Fransa

◀ **Mabette Sunum** Bu mihrap süslemesi Kardinal Richelieu tarafından Paris'teki Cizvit Kilisesi (günümüzde St. Paul ve St. Louis) için sipariş edilmişti. 1641, tuval üzerine yağlıboya, 393x250 cm. Louvre, Paris, Fransa

YAKINplan

SAKIN YÜZLER İncil'den alınan bu sahnedeki yüzlerde resmin geri kalanında olduğu gibi nazik ve şursel bir huzur vardır ve resmi bütünleyen parlak, sıcak ışıktan keyif duymaktadır.

Georges de La Tour

17. yüzyılın başlarında Fransız sanatı düşüşteydi zira ülke uzun süren bir iç savaştan sonra toparlanmaya çalışıyordu. Fransız resmini bu durgunluk döneminde yeniden canlandıran kişi Georges de La Tour idi. Sadece kendi eserleri ile değil, yeni nesil sanatçıları da eğiterek bunu başardı, ve ülkesi kültürel alanda öylesine dev adımlar attı ki, görsel sanatlarda liderlik için İtalya'ya rekabete girdi.

Georges de La Tour doğum yeri olan Lorraine'de (bugün Fransa'ya ait, ancak o yıllarda bağımsız bir dükalığı) başarılı fakat mütevazı bir meslek hayatı sürdürdü. Ölümünden sonra ise, eserleri 250 yıl süreyle unutuldu ve yeniden keşfedilişi 20. yüzyılın başlarında oldu. O tarihten bu yana ünü giderek büyüdü; bugün tüm Caravaggio tarzı ressamların en büyüğü olarak nitelendirilmektedir.

Diğer ressamlar gibi, Caravaggio'nun çarpıcı ışık ve gölge uygulamasını taklit etti, ancak büyük ustanın belirgin özelliklerinin ötesine geçerek onun ihtişam ve ciddiyetini yakalayıp buna kendi gizem anlayışını ve derin düşüncelerini de ekledi. Hayatına ait elimizde fazla bilgi yok. Caravaggio'nun eserlerini belki bizzat İtalya'ya gidip gördü veya araçlar yoluyla bilgi edindi.

► **Yeni Doğan** La Tour bu tarz resimleriyle ünlüdür. Sakin bir gece sahnesi, titreyen mum ışığı ve basit, heybetli figürler. La Tour'un resimlerinin çok azında tarih olduğu için kronolojik sıralama yapılamıyor, ancak bu tablo genellikle geç dönemine ait kabul ediliyor. ~1645-5, tuval üzerine yağlıboya, 76x91 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Rennes, Fransa

YAŞAMÇİZGİSİ

1593 Bir fırıncının oğlu olarak doğdu

1616 Yetişkin olarak La Tour'a ait ilk belgeli atfı; belgelenmemiş olan daha önceki yıllarda İtalya'ya gitmiş olabilir

1617 Lunéville'li Diane Le Nerf ile evlendi

1620 Lunéville'e taşındı ve hayatını orada geçirdi

1639 Paris'e gitti ve Kralın ressamı oldu

1653 Lunéville'de öldü ve eserleri hızla unutuldu

▲ **Vergi Ödeme** Bu tablo bir genre sahnesi (gündelik hayattan alınan) veya İncil'den geçen bir olayın simgelemesi olabilir. ~1620, tuval üzerine yağlıboya, 99x152 cm. Lviv Devlet Sanat Galerisi, Lviv, Ukrayna

YAKINplan

GİZEMLİ IŞIK Bu son derece yumuşak ve samimi sahne sol taraftaki kadının elindeki tek bir mumla aydınlanmakta, ancak mumu eliyle izleyiciden gizlediği için, ışık sanki bebeğin başından yayılmaktadır. Böylece bir insanın doğumunu anlatan bu sahne manevi bir havaya bürünüp, bebek İsa imgesini çağırılmaktadır.

Antoine, Louis, ve Mathieu Le Nain

D LAON, -1600, -1600, -1607; Ö PARİS, 1648, 1648, 1677

Nain kardeşlerin üçü de sanat tarihinin çözülmemiş meselelerinden birini temsil ederler. Hayatları ve eserleri üzerine çok araştırma yapılmış olsa da kardeşlerin eserlerini ne denli bireysel olarak ve ne denli ekip olarak ürettikleri konusu açıklığa kavuşturulamamıştır. Bazı resimler soyadı taşımakta, ancak hiçbirinde ilk isimleri yer almamaktadır, tarih atılmış resimlerinin hepsi üçünün de hayatta oldukları 1641-48 dönemine aittir.

Kayıtlardan bildiğimiz kadıyla kardeşler zaman zaman birlikte çalıştılar, ancak resimlerdeki konu ve işleyişteki çeşitlilik her üçünün de ayrı sanatçı kişiliği olduğu izlenimini veriyor. Bu eserlerden en belirgin olanı- ve Nainler'i üne kavuşturana- köy sahneleri içerenlerdir. Özneleri her ne kadar iddiasız olsalar da resimler güçlü, dengeli ve ağırbaşlıdır. Bu tabloların çoğu Louis Le Nain'e atfedilmekle birlikte sağlam bir kanıtı dayanmamaktadır.

YAŞAMÇİZGİSİ

-1600-07 Laon'da iyi halli bir ailede doğdular
-1628-29 Üç erkek kardeş Paris'e yerleşip ortak bir atölye kurdular

1633 Mathieu Paris kentinin ressamı tayin edildi
1648 Üç kardeş de Kraliyet Resim ve Heykel Akademisi üyesi oldular

1648 Antoine ve Louis muhtemelen bulayıcı bir hastalık yüzünden birkaç gün ara ile öldüler
1677 Mathieu öldü

▼ Çobanların Saygı Sunuşu /İncil'den alınan bu sahne münasip bir hayranlık ve dinginlik duygusu ile dikkatli gözlemlenmiş doğa ayrıntılarını bir araya getirir. -1640, tuval üzerine yağlıboya., 109x139 cm. Ulusal Galerisi, Londra, İngiltere

YAKINplan

İŞİĞİ KULLANMAK

Belirgin, iyi gözlemlenmiş bir ışık, sol tarafta bir pencere olduğu hissini uyandırarak, aile fertlerinin yüzlerinin bir tarafını aydınlatmaktadır. Ustaca ele alınan ışık ve oldukça kısıtlı bir renk kullanımı, ahenkli ve güçlü bir eserin ortaya çıkmasını sağlıyor.

▲ İç Mekanda Köylü Aile Bu bir gündelik hayat sahnesi olsa da, içerdiği ciddiyet ona büyük tarih tablosu değeri vermektedir. 19. yüzyılda Gustave Courbet ve diğer Gerçekçiler bu tarz çalışmalarını ilham verici buldular. -1640, tuval üzerine yağlıboya, 113x159 cm. Louvre, Paris, Fransa

Philippe de Champaigne

Portre, Jean-Baptiste de Champaigne imzalı

D BRÜKSEL, 1602; Ö PARİS, 1674

Philippe de Champaigne saygın bir dinî temalar ressamıydı, ancak 17. yüzyılın en usta Fransız portre sanatçısı olarak ün kazandı. Kendisine modellik edenler arasında hemen akla gelen Kardinal Richelieu gibi eksiksiz yansıttığı, tanınmış çağdaşları vardı. Çalışmalarında ciddi kompozisyon, güçlü ve saf renkler, doğrucu ve dürüst karakterler göze çarpar. 1640'larda aşırı sert bir Katolik mezhebi olan Jansenistlere katıldı ve bunun sonucunda çalışmalarını daha da ciddi ve dünyevi işlerden elini eteğini çekmiş bir havaya büründü.

YAŞAMÇİZGİSİ

1602 Brüksel'de doğdu
1620 Peyzaj ressamı Jacques Fouquier'in atölyesine katıldı
1621 Paris'e yerleşti
1625 Kraliyet ailesi ve özellikle Marie de Médicis için çalışmaya başladı
1629 Fransız vatandaşı oldu
-1635-42 Kardinal Richelieu'nun portrelerini yaptı
1645 Jansenistlere katıldı ve onlar için birkaç çalışma yaptı
1674 Paris'te öldü

◀ Omer Talon Saygın bir avukat ve parlamento üyesi olan Talon, ihtisarı cüppesi ile görülüyor. Yüzündeki samimi ifade Champaigne'nin etkileyici karakter çalışmasına bir örnektir. 1649, tuval üzerine yağlıboya, 225x162 cm. Ulusal Sanat Galerisi, Washington DC, ABD

▲ Baş Rahibe Catherine-Agnès Arnault ve Rahibe Catherine de Sainte Suzanne de Champaigne Champaigne'nin kızı (sağda) Paris'te Jansenist bir manastıra olan Port-Royal'de rahibeydi. Bu çalışma onun felçten mucizevi kurtuluşuna bir şükrandır. 1662, tuval üzerine yağlıboya, 165x229 cm. Louvre, Paris, Fransa

Otoportre

LES ANDELYS, NORMANDİYA, 1594; Ö ROMA, 1665

Mesleğinin olgunluk dönemini Roma'da geçirmiş olmasına rağmen Poussin 17. yüzyılın en ünlü Fransız ressamı olarak kabul edilir. Çağdaşlarını güçlü bir şekilde etkilemekle kalmadı, Fransa'nın gelecek kuşaklardaki sanatçıların da etkiledi. Başlangıçta hiç de ümit vermeyen ve 30 yaşında Roma'ya yerleştiğinde de iddiasız çalışmalar yapan sanatçı, orada da gerçek çizgisini bulana kadar bir hayli uğraştı.

Kentteki sanat ve klasik eserler dünyasından çok etkilendi; büyük, ihtisamlı, aydınlık eserler yaratmak için onlardan ilham aldı.

Eserleri derin düşünceler sonucu oluştuğu için, ressam-filozof olarak anıldı. Bu akılcı yaklaşımı Fransa'da yoğun beğeni kazandı ve Kraliyet Resim ve Heykel Akademisi (1648'de Paris'te kuruldu) Poussin'i kurumun ideallerinin cisimleşmiş hali olarak yüceltti.

Poussin kendi entelektüel zevklerini paylaşan hamileri için genellikle mütevazı boyda tablolar yaptı. Sakin ve gösterişsiz bir hayat sürdü; ölümüne yakın uluslararası ün ve saygınlık kazandı.

▼ Altın Buzağıya Tapınma Musa'ya On Emir indirilirken, İsrailoğulları altın bir buzağı yapıp sahte tanrı olarak ona tapındılar. -1633, tuval üzerine yağlıboya, 153x212 cm. Ulusal Galerî, Londra, İngiltere

YAKINplan

RENK KULLANIMI Poussin cümbüş halinde ibadet edenlerin arasındaki ana figürü vurgulamak için beyaz renk kullanmış. Bu Musa'nın kardeşi ve sahte idolün yaratıcısı olan Aaron'dur. Poussin kullandığı renklerle bir kompozisyona canlılık katmakta ustadır.

YAŞAMÇİZGİSİ

1594 Normandiya'da doğdu

1612 Gezin ressam Quentin Varin kentlerine çalışmaya geldiğinde resimle ilgilenme isteği doğdu. Kısa süre sonra Paris'e taşındı

1624 Roma'ya yerleşti

1626-28 İlk dikkat çeken başarısını Kardinal Francesco Barberini için yaptığı Germanicus'un Ölümü adlı tablosu ile elde etti

1640-42 Paris'te XIII. Louis için isteksizce çalıştı

1648 Phocion'un Külleri adlı tablosunu yaptı

1665 Roma'da öldü

► Phocion'un Külleri ve

Peyzaj Haksız yere vatan hanifliği suçlaması ile idam edilen Atinalı general ve devlet adamı Phocion'un hikayesini anlatan iki tablodan biridir. Burada dul eşi onun külleri toplamaktadır. Kasvetli manzara ortama son derece uygundur. Poussin 1640'larda manzara resmi ile iyiden iyiye ilgilenmeye başladı. 1648, 117x179 cm. tuval üzerine yağlıboya, Walker Sanat Galerisi, Liverpool, İngiltere

► **Musa'nın Telsiri** Poussin, betek Musa'nın, Mısır Firavununun verdiği bütün İsrailoğulları'nın yeni doğanları öldürülüşün emrinden kurtarmak amacıyla Nil nehrine bırakılışını anlatır. 1654, tuval üzerine yağlıboya, 150x205 cm. Ashmolean, Oxford, İngiltere

YAKINplan

SAHNEYİ HAZIRLAMAK Couffisses adı verilen (Fransızca'da tiyatro sahnesinin yanlarında ve gerisinde bulunan kısım, kulis) sanatsal tekniği kullanarak iki yandaki ağaçların perde işlevi görmesi sağlanmış. Hareketi çerçeveleyerek, öndeki figürü ortadaki hareketlilikten ve arkadaki Megara kentinden ayırıyor. Atina'da görülmesine izin verilmeyen cenaze, Megara'da yakılmıştı.

ÖNPLANA ODAKLANMA

Phocion'un dul eşi küçük bir figür olmasına rağmen, açık renk giysileri yüzünden ilimizi üstüne çekiyor. Hizmetkârı endişeli bakışlarla etrafa bakıyor; itibardan düşen politikacının küllerini saklamak amaçlı topladıkları fark edilirse diye korkuyor.

GÜNEdair

LOUVRE Dünyanın en büyük müzelerinden biri olan LOUVRE, Poussin'in zamanında Kraliyet Sarayıydı. Yapımına 1540'larda I.François tarafından başlanmıştı. Ardından gelen birçok kralın yaptığı eklemeler ve süslemelerle büyüdü. XIII Louis, Poussin'i oldukça uzun olan Büyük Galeriyi süslemekle görevlendirdi, ancak çalışmalarından bugüne ulaşan herhangi bir örnek yoktur.

Pont Neuf'ten Louvre'un Görünüşü, 19 yy sanatçısı Jean Jacotet'in bir yapıtından alınmış gravür.

▼ **İsa ve Zina Yapan Kadın** Duvar resmi benzer tablo Poussin'in incelediği antik Roma rölyeflerinin yansımasıdır. Resmi Versaille bahçelerinin tasarımcısı André Le Nôtre için yaptı. 1653, tuval üzerine yağlıboya, 121x195 cm. Louvre, Paris

YAKINplan

KOMPOZİSYON Selden kurtulmaya çalışan figürler ön plandaki bir üçgen içerisinde yer alırlar. Poussin gözümüzü orta kısımda, şelalenin önündeki figüre ve arka plandaki şimşekle odaklar. Bu yerleşime Phocion'un Külleri adlı tabloyla benzerlik taşır, ancak daha serbesttir.

▲ **Kış ya da Tufan** Poussin'in tamamlanmış son çalışmaları mevsimlerle ilgili dört tablodur. Bir mevsimi betimlemekle birlikte, her tablo günün değişik bir saatini ve ilmi'le ilgili bir konuyu içerir. Her biri değişik bir renkle ifade edilir-burada renk çelik grisidir. -1660-64, tuval üzerine yağlıboya, 118x160 cm. Louvre, Paris, Fransa

Claude Gellée

Claude Gellée

D CHAMAGNE, LORRAINE, -1605; Ö ROMA, 1682

Ömrü boyunca ve ardından gelen nesiller boyunca da Claude Gellée (Claude Lorraine olarak da bilinir) bütün dünyada peyzaj ressamlarının en büyüğü olarak kabul edildi. İdeal manzara resminin -gerçek dünyanın bütün hatalarından arındırılmış tabiatın soylu bir tasviri olan resim türü- en yüce yorumcusu addedildi. Arkadaşı Poussin gibi Claude da meslek hayatının çoğunu Roma'da geçirdi, ancak çalışmaları Fransa başta olmak üzere Avrupa'nın diğer yerlerinde anılır olmuştur (hamileri arasında İspanya kralı IV.Philip de vardı). Ağırbaşlılık ve ihtişam açısından Claude'un tabloları ile Poussin'in peyzajları arasında pek çok ortak nokta olmasına rağmen, Claude, Poussin'den daha samimiydi, ışık ve atmosfer onun için daha önemiydi. 18. ve 19. yüzyıllarda Claude'un eserleri özellikle İngiltere'de saygı görüyordu ve hayranları arasında Constable ve Turner vardı.

YAŞAMçizgisi

-1605 Kuzeydoğu Fransa'da Lorraine'de doğdu
-1617-20 Roma'ya taşındı
1625 Lorraine'e döndü ve Nancy'de kilise fresleri (yok oldular) üzerine çalıştı
1627 Roma'ya yerleşti
1634 Eserleri taklit edildi: çok ünlü olduğunu kanıtlayan bir olgu
1637-39 Papa VIII.Urban için dört tablo yaptı
1653 Evlilik dışı bir kız oldu: kendisine yaşlılığında kız baktı
1663 Bilinmeyen bir nedenden ağır hastalandı
1682 Ascanius'un Sylvia'nın Geyiğini Öldürüşü adlı tabloyu yaptı. Roma'da öldü

◀ **Aziz Ursula'nın Limandan Gemiye Binişi** Aziz Ursula (sarı renkte) ve arkadaşları Roma'ya yaptıkları dini ziyaretten sonra kentten ayrılıyorlar. Bu tarz büyük limanlar Claude'un uzmanlık alanıdır. 1641, tuval üzerine yağlıboya, 113x149 cm. Ulusal Galerî, Londra

▲ **Ascanius'un Sylvia'nın Geyiğini Öldürüşü** Claude'un bu son tablosunun konusunu Virgil'in Aeneid adlı eserinden alır. Sanatçının son yıllarında geliştirdiği uhrevî, hayali üstubunu yansıtır. 1682, tuval üzerine yağlıboya, 120x150 cm. Ashmolean, Oxford, İngiltere

Otoportre

D PARIS, 1619; Ö PARIS, 1690

17. yüzyılın ikinci yarısında, Fransa'da en etkili ressam Charles Le Brun idi. XIV.Louis bu gözde sanatçısını, kişisel ve ulusal ihtişamına görsel bir anlatım katmak üzere hizmetine aldı. Le Brun bu görevini sadece tabloları ile değil, özellikle kraliyet saraylarının dekorasyonunda üstlendiği denetleyici rolüyle de yerine getirdi.

Ailesi sanatçılardan oluşan Le Brun bir dahi çocuğu: Vouet'nin gözde öğrencisiydi ve henüz 20 yaşındayken adını duyurmuştu. Poussin 1640-42'de Paris'e gittiğinde, kendisine Roma'ya kadar eşlik eden bu genç adamdan çok etkilendi. Le Brun 1646'ya kadar orada kaldı.

Paris'e döndüğünde hızla başarılı ve üretken bir meslek hayatına atıldı. En ünlü çalışması Versailles sarayındaki Aynalar Salonu'nun dekorasyonudur. Le Brun'un gösterişli stili, binanın boyutlarına ve debdebeseine ve süslü kralın yüceltilmesine çok uygundu.

YAŞAMÇİZGİSİ

1619 Paris'te, bir heykeltıraş oğlu olarak doğdu

~1634 Simon Vouet ile eğitimine başladı

1642 Nicolas Poussin ile Roma'ya yolculuk etti

1646 Paris'e döndü

1662 Kralın baş ressamı tayin edildi

1663 Kraliyet Akademisinin ve Goblen fabrikasının müdürü oldu

1679-84 Versailles Galerie des Glaces (Aynalar Salonu) nu dekore etti

1690 Paris'te öldü

1698 Ölümünden sonra Sanatta Duygular Üzerine İnceleme adlı eseri yayımlandı

İspanya 1662'de

Fransa'nın Üstünlüğünü

Tanıyor Le Brun, Versailles'in muhteşem Aynalar Salonunun tavanını XIV. Louis'nin hükümdarlığını öven görkemli görüntülerle doldurdu. İspanya uzun yıllardır Avrupa'nın en güçlü devleti idi ancak, Louis'nin idaresinde Fransa bu unvanı kapı. 1678-84, tuval üzerine yağlıboya, Aynalar Salonu, Versailles, Fransa

▲ **Molière** Le Brun başarılı bir portre ressamıydı. Ünlü modelleri arasında bu ünlü Fransız oyun yazarı da vardı. 1660, tuval üzerine yağlıboya, 66x57cm. Puşkin Güzel Sanatlar Müzesi, Moskova, Rusya

YAKINPLAN

GÜÇLÜ SEMBOLİZM Fransa'yı simgeleyen figürün ayakları dibine çöküp alan halsiz aslan Fransa'nın üstünlüğünün İspanya tarafından kabul edilmesini simgeliyor. Sanat XIV.Louis için önemli bir propaganda işlevi gördü.

François Girardon

François Girardon

D TROYES, 1628; Ö PARIS, 1715

Versailles'da Le Brun için çalışan ressam ve sanatkarlar ordusu içinde en başarılı heykeltıraş François Girardon idi. Eserleri yerleştirildikleri bahçe ortamına uygun olarak özünde hafif gibi dursa da klasik bir ağırbaşlılığa sahiptir. Başka bir çizgide de etkileyici eserler yarattı; özellikle Kardinal Richelieu (1675-94) için Paris'te Sorbonne kilisesinde yaptığı mermer lahit önemlidir.

▼ **Perilerin Hizmet Ettiği Apollon** İlk önce yapay bir mağaraya yerleştirilen heykel, günümüzde Saray bahçesindedir. Sanatçının başyapıtı kabul edilir. 1666-75, mermer, doğal boyut, Bosquet des Bains d'Apollon, Versailles bahçeleri, Fransa

«Piramit Çeşme

Girardon Versailles'da çeşitli çeşmeler yaptı. Aralarında en etkileyici olanı bu çeşmedir. Charles Le Brun'un desenlerinden hareketle tasarlanmıştır. 1668-70, alt parter, Versailles bahçeleri, Fransa

GÜNEdair

VERSAILLES 1620'lerde XIII. Louis Paris yakınlarındaki Versailles'da bir av köşkü yaptırdı. Daha sonraları bunu şatoya dönüştürdü. 1660'lardan itibaren oğlu XIV. Louis bu binayı görülmemiş büyüklükte ve ihtişamda bir saray olarak genişletti. 1682'de kralın resmî makamı ve devlet idaresi merkezi oldu.

Versailles Korumaları, Jean Cotelle (le Jeune) 1688, tuval üzerine yağlıboya, 200x140cm. Grand Trianon Şatosu, Versailles, Fransa

Pierre Puget

Pierre Puget

◻ MARSİLYA, 1620; Ö MARSİLYA, 1694

Puget zamanının en güçlü ve en özgün Fransız heykeltıraşı olarak bugün de kabul görmektedir. Ancak, parasal açıdan pek başarılı bir meslek hayatı olmadı. Bunun nedeni özgür ve inatçı yapısıydı. Le Brun'un sanatsal diktatörlüğü verimli bir ekip çalışmasını gerektiriyordu, ancak Puget'in kolaylıkla uyum sağlamasını engelleyen son derece kendine özgü bir stili ve yıpratıcı bir kişiliği vardı. Sonuçta, saray için az sayıda eser üretti ve meslek hayatının büyük bölümünü (mimar, ressam ve heykeltıraş olarak) doğduğu güney Fransa'da ve İtalya'da geçirdi. Enerjik ve duygusal Barok stili İtalyan sanatından çok etkilendi.

Yine de Puget Versailles'da çarpıcı başarıyı *Krotona'lı Milo* ile yakaladı. Milo antik Yunan'da olağanüstü güce sahip bir atletti. Bir ağacın gövdesindeki çatlağı genişletmek için elini yarığa sokan atletin parmakları sıkışınca vahşi hayvanlar tarafından parçalanarak ölmüştü.

YAŞAMÇİZGİSİ

1620 Taş ustasının oğlu olarak doğdu

1634 Ahşap oymacısına çıraklık yaptı

1638-43 İtalya'ya yaptığı birkaç geziden ilki

1643 Toulon tersanelerinde gemi dekorasyonu yapmaya başladı

1660'lar Genellikle Cenova'da çalıştı

1668-94 Genellikle Toulon ve Marsilya'da çalıştı

1671-82 *Aslanın Saldırısına Uğrayan Krotona'lı Milo*

1694 Son çalışmaları Fransız Sarayı tarafından pes peşe reddedildikten sonra öldü

▲ **Hôtel de Ville Giriş Kapısı, Toulon (Belediye Binası)** Bu etkileyici çalışmasında Puget balkonu taşımakta zorlanan iki Atlas figürü yonttu. 1656-57, taş, Deniz Müzesi, Toulon (Hôtel de Ville 1944'te tahrip edildi)

◀ **Aslanın Saldırısına Uğrayan Krotona'lı Milo**
Puget'in bu başyapıtı fiziksel gücün akıl ile yumuşatılması gereğini sembolize eder. 1671-82, mermer, yükseklik 270 cm, Louvre, Paris, Fransa

YAKINplan

İSTİRAHİN GÖRÜNTÜSÜ Milo'nun bedeni - arkaya attığı başından yere tutunan gergin ayak parmaklarına kadar - zikzaklı bir biçimde birkaç güçlü çapraz çizgiye sahiptir. Milo'nun acıyla kıvrıldığı olgusunun altı kuvvetle çiziliyor.

Hyacinthe Rigaud

Otoportre

◻ PERPIGNAN, 1659; Ö PARIS, 1743

Rigaud zamanının en başarılı Fransız saray ressamıydı. XIV. ve XV.Louis'nin hizmetinde bulundu. Önemli şahsiyetlerin olağanüstü başarılı resmi portrelerini yaparken, önemlerini vurgulamak için ciddi pozlar ve zengin detaylara yer verdi. Bu alandaki başyapıtı 1701'de yaptığı *XIV.Louis* tablosudur. Louis'nin bu eksiksiz imajı tüm kral portreleri arasında en görkemlisidir.

Rigaud'un Barok stili, canlı renkleri ve yüzey dokusuna verdiği önemle, özellikle van Dyck ve Titian başta olmak üzere Flaman ve İtalyan sanatının etkilerinin karşımı olarak yansır. Rigaud'un sanatının daha az resmi yanı arkadaşları ve akrabalarına ait samimi portrelerde ortaya çıkar.

▲ **Madam Rigaud'nun Çifte Portresi** Ressamın annesi Marie Serre'e ait olan bu tablo, Rigaud'un daha özel yanını ortaya koyar. Yüzlerdeki kıvrımlar ve insancıl ifadelerde Rembrand benzeri bir etki görülür. 1695, tuval üzerine yağlıboya, 83x103 cm, Laure Paris, Fransa

YAŞAMÇİZGİSİ

1659 Bir ressamın torunu olarak doğdu

1681 Paris'e yerleşti

1688 XIV. Louis'nin kardeşine ait portresi ile adını duyurdu

1700 Kraliyet Akademisine tarih ressamı olarak kabul edildi

1701 XIV. Louis'nin tablosunu yaptı ve Avrupa'da şöhrete ulaştı

1733 Kraliyet Akademisi Başkanlığına getirildi

1743 Bir yıl önce yitirdiği kansinin acısına dayanamamaya öldü

YAKINplan

TİTİZ AYRINTILAR Kralın üzerindeki taç giyme giysilerinin olağanüstü bir yetenekle betimlenmesinde van Dyck'in etkisi görülür. Rigaud'un fırçası her ayrıntının üstünde durmaktadı, tıpkı giysideki kraliyet motifi zambak çiçeği işleminde olduğu gibi.

◀ **Louis XIV Louis**, bu portreyi (torunu) İspanya Kralı V.Philip'e armağan olarak yaptırdı. Ama o kadar beğendi ki, kendine alıyordu. 1701, tuval üzerine yağlıboya, 277x194, Louvre, Paris, Fransa

Portre,
Velasquez
imzalı

D ALCALÁ LA REAL, JAEN, 1568; Ö SEVILLE, 1649

17. yüzyıl İspanyol heykeltıraş sanatı Avrupa'nın diğer yerlerinden farklıydı. Birçok ülkedeki gözde malzeme taş (özellikle mermer) ve bronzdu, ancak İspanyol heykeltıraşlar ahşabı tercih ediyor ve onları canlı renklerde boyuyorlardı. Bu dönemde İspanya'da hemen her heykeli dini konularla ilgiliydi. Gerçekçi renkler ibadet edenler için hem inandırıcı oluyor, hem de duygusal bağ kurmalarını sağlıyordu. İspanyol sanatının bu muhteşem çağına çok sayıda seçkin heykeltıraş vardı. Aralarında en ünlüsü Juan Martínez Montañés idi. Öylesine üstün bir yontu sanatçısı idi ki, "el dios de la madera" (Ahşabın Tanrısı) lakabını edinmişti, Meslek hayatının büyük kısmını Sevilla'da geçirmesine rağmen, eserleri İspanya ve Güney Amerika'da etkili oldu.

YAŞAMÇİZGİSİ

1568 Alcalá la Real'de doğdu
-1579 Granada'da eğitimine başladı
1587 Sevilla'ya taşındı
1597 Başyapıtı olan Aziz Christopher'ı yaptı
1603-6 Bağışlayan İsa heykelini yaptı
1635-36 Dinsel konuda olmayan tek eseri IV.Philip'in portresini yapmak üzere Madrid'e gitti
1649 Sevilla'da öldü

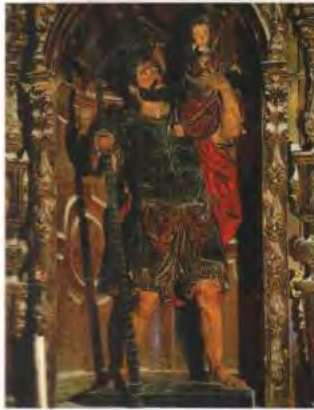
► **Bağışlayan İsa** Montañés'le yapılan sözleşmenin koşullarına göre İsa ayaklarının dibinde kendisine dua eden insanlara "Benim günahlarının bedelini Ö ödüyor" dedirtecek şekilde bakmalıydı. 1603-06, boyalı ahşap, gerçek boyutta, Kutsal Emanetler Salonu, Sevilla Katedrali, İspanya

YAKINplan

ETKİLEYİCİ GERÇEKÇİLİK
Ustalıkla yontulmuş anatomik ayrıntılar, üzerlerindeki ten rengi boya ile daha da inandırıcı duruyor. Montañés mükemmeliyetçiydi; eserlerini boyamaları için en iyi ustaları seçti.

▲ **Aziz Christopher** Montañés'in gerçekçiliği figürün adaleli bacaklarında ve kumaş kırılmalarındaki ayrıntılarda kendini gösterir. 1597, boyalı ahşap, El Salvador, Sevilla, İspanya

GÜNEdair

MADRID 1561 yılında, II. Philip Madrid'i başkenti yaptı ve kent kısa sürede sanatçıları kendine çekmeye başladı. Sevilla ve Toledo gibi yerleşmiş sanat merkezleriyle rekabet edip oraları adeta boşalttı. Başkent olduğunda 20,000 olan nüfusu giderek arttı ve 60 yıl içinde 150,000 oldu.

Büyük Meydan Plaza Mayor, Madrid, İspanya başkentinin merkezinde, 1617-19 yıllarında inşa edilmiş çok büyük bir meydandır.

Juan Sánchez Cotán

Portre,
Corderer ve
Solano imzalı

D ORGAZ, 1560; Ö GRANADA, 1627

17. yüzyıl İspanyol resim sanatının ana konusu din olmakla birlikte, natürmort büyüleyici bir alternatifti. Juan Sánchez Cotán bu alandaki ilk ve en önemli Avrupalı uzmandı. Olağanüstü güçlü ve özgün resimler yaptı. Genelde sade ve koyu bir fon önünde matematiksel kesinlikle düzenlenmiş birkaç meyve veya sebze yer alır. Bu mütevazı nesnelere rağmen tabloların akıldan çıkmayan manevi bir özelliği vardır. Tannın yaratıcılığındaki gizemin karşısında duyulan hayranlığı yansıtır. 1603'de Sánchez Cotán Granada'da bir manastıra girdi. Natürmortu terk ederek pek hatırd kalmayan dini resimler yaptı.

► **Av Kuşları, Meyveler ve Sebzeler** Karanlık girintilere yerleştirdiği nesnelerle tipik bir İspanyol kilerini anlatır. 1602, tuval üzerine yağlıboya, 68x89 cm. Prado, Madrid, İspanya

▲ **Ayva, Lahana, Kavun ve Salatalık** Bu tablo bir çok kişi tarafından Sánchez Cotán'ın başyapıtı olarak kabul edilir. Aşırı gerçekçilik, adeta günlük nesneleri manevi bir düzleme taşır. 1600 civarı, tuval üzerine yağlıboya, 69x95 cm. San Diego Sanat Müzesi, Kaliforniya, ABD

YAKINplan

SAHNE DEKORU Nesneler kesin bir kavis içerisinde yerleştirilerek, mükemmel bir doğal düzeni ifade ediyorlar. Arkaya doğru uzanan raf bir sahne gibi, meyve ve sebzeler ise aktörler.

Francisco de Zurbarán

D FUENTE DE CANTOS, BADAJOZ, 1598; Ö MADRID, 1664

Başka konularla ilgilenen de Zurbarán 17. yüzyılın dinisel temalı resimler yapan ressamı arasında en ünlüsüdür. Özgün resimlerindeki ciddi ve manevi yoğunluktaki üslubu ülkesinin dini coşkısına çok uygundu. Meslek hayatının çoğunu Sevilla'da geçirdi. O yıllarda kent müthiş zenginleşmişti (İspanya'nın Amerika'daki sömürgeleriyle yaptığı kazançlı ticaretin ana limanıydı). Zurbarán, Madrid ve diğer kentlerde de çalıştı. Madrid'de IV. Philip'in Buen Retiro(lıy Emeklilik) Sarayı için *Herkül'ün Görevleri* (din temalı olmayan en önemli siparişi) konulu on tablolu bir dizi yaptı. 1658'de Madrid'e yerleşti, ancak meslek hayatı artık inişe geçmişti; İspanya'da genel ekonomik bunalım vardı ve Murillo - değişik bir stilli olsa da- Sevilla'nın önde gelen ressamı olarak kendisinin yerine geçmişti.

YAKIN

YÜZ İFADELERİ

Keskin ışık, gizemli yoğunluk ve ciddi natüralizmin güçlü birleşimini Zurbarán'a özgü bir şekilde ortaya çıkarıyor.

BASİT ÇİZGİLER

Bu kompozisyon çarpıcı bir cesaret içeriyor. Renkler sakın, yalın tasarımı merkeze cepheden duruşla yerleştirdiği tek bir figürden oluşuyor. Zurbarán her zaman yaptığı gibi, figürleri müthiş bir fiziksel varlık olarak ortaya çıkaran sade bir fon kullanıyor.

YAŞAMÇİZGİSİ

1598 Toptancı bir tüccarın oğlu olarak doğdu
1614 Sevilla'da eğitim gördü; sonraki on yılını doğduğu köyün yakınlarındaki Llerana'da geçirdi
1629 Sevilla'ya yerleşti
1634-35 Madrid'e giderek, IV. Philip'in Buen Retiro Sarayında çalıştı
1658 Madrid'e yerleşti
1664 Mesleği düşünce geçti ve öldü

Jusepe de Ribera

D JÁTIVA, VALENSİYA, 1591; Ö NAPOLİ, 1652

Jusepe de Ribera

Doğduğu ülkesi İspanya'dan dolayı *Lo Spagnoletto* (Küçük İspanyol) olarak bilinen Ribera, küçük yaşta İtalya'ya yerleşti. Meslek hayatının hemen tümünü Napoli'de geçirdi ve orada kendi kuşağının en önde gelen ressamı oldu. O sıralarda kent İspanya yönetimindeydi ve Ribera'nın eserlerinin çoğu anavatanına ihraç ediliyordu. Hem şefkat hem de güçlü duygular yansıtmaya becerisine sahip çok yönlü bir sanatçıydı. Dini olmayan temalar içeren eserlerin yanı sıra esas geçim kaynağı olan dini resimler yaptı. Erken dönem resimleri kasvetliydi ve Caravaggio'nun etkisindeydi. Giderek stili hafifledi ve daha zengin renklere büründü ancak gereken ciddiyeti hep korudu.

YAŞAMÇİZGİSİ

1591 Bir kunduracının oğlu olarak doğdu
1611 İtalya'da ilk kez kayıtlara geçti (Parmali)
1616 Napoli'ye yerleşti
1639 Aziz Philip'in Şehit Oluşu tablosunu yaptı. Tablo Napoli Valisi tarafından İspanya Kralı IV. Philip'e armağan edildi
1652 Uzun yıllar boyunca tekrarlayan bir hastalıktan öldü

Çobanların Saygı

Sunması Burada Ribera'nın bir çok özelliğini buluyoruz: zengin renkler, şefkatli duygular ve çobanların giysilerindeki gerçekçilik. 1650, tuval üzerine yağlıboya, 239x181 cm. Louvre, Paris, Fransa

▲ **Democritus** Ribera'nın icadıyla bir tarz resimde yaşlı bir Yunan filozof, bir dilenci ya da bir avare olarak betimleniyor. 1635-37, tuval üzerine yağlıboya, 155x119cm. Pembroke Kontu'nun Koleksiyonu, Wilton House, Salisbury, Wiltshire, İngiltere

► Aziz Francis Ayakta

Meditasyon veya dua halindeki bu keşiş veya azizde olduğu gibi, Zurbarán figürlerine bir tür özgünlük katıyor 1650-60, tuval üzerine yağlıboya, 209x110 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Lyons, Fransa

Diego Velázquez

Otoporte

D SEVİLLA, 1599; Ö MADRİD, 1660

Velázquez, Kral IV.Philip'in hükümdarlığında (1621-65) zirveye ulaşan İspanyol sanatının altın çağındaki en büyük ressamdır. Daha 24 yaşında kraliyet ressamlığına getirilen Velázquez hayatının büyük bölümünü Madrid'de Philip'in hizmetinde geçirdi. Eserlerinin çoğunluğunu Kraliyet ailesi ve çevresine ait portreler oluşturdu, ancak başka alanlarda da başarıları oldu. Tüm eserlerinin başlıca özelliği, saygınlık, etkili gerçeklik ve tekniğindeki güzelliştir. Erken dönem resimlerdeki zengin boya dokusunu son dönem resimlerdeki ışıltıdan özgürlüğe doğru geliştirdi. Velázquez iki kez İtalya'ya gitti ve eserleri orada da takdir gördü. Ancak, ölümünden sonra tablolarının çoğu halktan uzakta, kraliyet saraylarında gizlendi. 1819'da İspanya ulusal müzesi Prado'nun açılmasıyla birlikte eserleri geniş kitlelerce tanındı. Sonraki kuşaklarda da, Velázquez'i tüm ressamlardan üstün gören Manet gibi, birçok ressam onun eserlerinden etkilendi.

“Velázquez, yolculuğu zahmete değer kılıyor. O en mükemmel ressam; beni şaşırtmadı, beni büyüledi.”

CLAUDE MANET, 1865

► Yumurta Pişiren Yaşlı Kadın

Velázquez'in erken dönem yapıtını günlük yaşam sahneleri içerir. Konuları keskin bir gerçeklik ve saygılı bir insanlılıkla ele aldı. 1618, tuval üzerine yağlıboya, 101x120 cm, İskoçya Ulusal Galerisi, Edinburgh, İngiltere

YAŞAMÇİZGİSİ

1599 Sevilla'da yan soylu bir ailede doğdu

1617 Francisco Pacheco'nun yanında geçirdiği 6 yıllık çırağıktan sonra usta ressamlığa yükseldi

1618 Pacheco'nun kızıyla evlendi

1623 Kral IV. Philip'in hizmetinde Madrid'e yerleşti

1629-31 İtalya'ya gitti

1634-35 Breda'nın Teslimi adlı tablosunu yaptı

1649-51 Kral için sanat eserleri satın almak üzere İtalya'ya gitti

~1656 Las Meninas (Nedimeler) adlı tablosunu yaptı

1660 Anı bir rahatsızlık sonucu Madrid'de öldü

▼ Papa X. Innocent Velázquez İtalya'ya yaptığı ikinci gezide bu ünlü tablosunu yaptı. Papanın kurnaz karakterini öylesine canlı betimlemişti ki, modelin kendisi bile portreyi “çok gerçekçi” diye niteliyordu. 1650, tuval üzerine yağlıboya, 141x119 cm. Doria Pamphili Galerisi, Roma, İtalya

YAKINplan

ZAHER KAZANANLARIN YÜZLERİ

Velázquez, 10 ay süren bir kuşatmanın ardından galip gelenlerin yüzlerindeki gururu ve aynı zamanda yorgunluğu da yansıtarak bu sahnede insanlık dramını zekice dile getiriyor. Arkalarında sıralanmış mızraklar bu tabloya İspanyolca'daki popüler ismini kazandırmış – “Las Lanzas” (Mızraklar).

« Breda'nın Teslimi

IV. Philip'in hükümdarlığının askeri başarılarını kutlayan bir dizi resimden biridir ve Madrid'deki Buen Retiro Sarayı için yapılmıştır. Yenilgiye uğrayan Hollandalı komutan Breda şehrinin anahtarını muzaffer İspanyol generale teslim ediyor. 1634-35, tuval üzerine yağlıboya, 307x367 cm. Prado, Madrid, İspanya

Las Meninas (Nedimeler)

-1656, tuval üzerine yağlıboya, 321x281 cm. Prado, Madrid, İspanya ▶

Las Meninas Diego Velázquez

Çarpıcı bir grup portresi, olan Las Meninas, İspanya Kralı ve Kraliçesinin kızı olan Infanta Margarita'yı baş nedimleri (meninas) ile birlikte gösteriyor. İspanyol Kraliyet Sarayı ressamı olan Velázquez, bu tabloda kendisini öncelikli konuma yerleştirerek becerikli bir şekilde ressam ve modeli arasındaki geleneksel ilişkiyi tersine çevirmiş ve bunu yaparken de kral ve kraliçenin görüntüsünü arkada asılı duran aynadan yansıtarak vermiş. Bu sadece kraliyet çiftinin bir portresi değildir - çiftin kendi resimleri yapılırken gördükleridir. Velázquez'in büyük bir tuval üzerine yaptığı bu şaheserinde renklerin hassas uyumu, gölge ve ışığın zarif düzenlenişi ve hepsinin üstünde inanılmaz akıcı fırça darbeleri göze çarpar.

GÜNEdair

YORUMLAR - Las Meninas

Nedimler son derece etkileyici bir sanat eseri olarak aralarında Goya ve Salvador Dalí de olan bazı sanatçılar tarafından yeniden yorumlanmıştır. Tablo Pablo Picasso'da saplantı halini almıştı - 1957 yılı Ağustos ve Aralık ayları arasında Cannes yakınlarındaki evine kapanıp resmin 40 değişik uyarlamasını yaptı. Bu Picasso uyarlaması sanki Infanta'nın kendisi ya da nedimelerinden biri tarafından yapılmış gibi duruyor. Figürler çocuğu bir basitlikte adeta kutulanmış. Sevimli bir çizgi karakterini andıran av köpeği ise ön planda baş rolde bulunuyor.

Las Meninas, 19 Eylül 1957 - Pablo Picasso, Tuval üzerine yağlıboya, 162x130cm. Picasso Müzesi, Barselona, İspanya

Kompozisyon

Kompozisyonun üzerinde titizlikle durulmuş, değişik figürler ve değişik figür gruplaşmaları birbirini mükemmel dengelemiştir. Çeşitli odak noktaları ve renk tonlarındaki kontrastlar sayesinde izleyicinin gözü tuval üzerinde sürekli hareket halindedir. İzleyici adeta odaklı hareketliliğe katılmaktadır.

▲ **FIGÜR GRUPLARI** İki çüce ve köpek, üç kız figürü ile dengelenir. Velázquez orta alanda solda, gözletmen ile rahibe sağda durmakta. Kraliyet çiftinin aynadaki yansıması ise kapıda duran mabeynci ile dengelenir.

▲ **RENK** Tablonun tümünde kırmızı renk vurgular var. Gözümüz zikzaklar çizerek çüceden (alt sağda) sürahiye, Velázquez'in paletine ve sonunda aynada yansıyan kırmızı perdelerle ulaşır.

▲ **İŞİK** Velázquez pencereden gelen ışığı Infanta'yı tablonun odak noktası yapmak için kullanır. Kız, ışığa dönük olarak durmakta, aydınlanan yüzü ve giysileri gölgeyi geniş alanda hemen dikkatimizi kendine çekmektedir.

Hikâyesi

Ressam Antonio Palomino'nun 1724 yılında yazdığı bir betimleme sayesinde tablodaki hemen herkesi tanıyoruz. Merkezde duran Infanta Margarita, Kral IV. Philip ve ikinci eşi Avusturyalı Mariana'nın kızıdır. Kendisine iki nedime eşlik eder. Sağda iki çüce, bir rahibe (Infanta'nın refakatçisi) ve bir gözletmen yer alır. Solda ise Velázquez vardır. Arka planda, kapının girişinde, sarayın mabeyncisi görülür.

▲ **INFANTA'NIN YÜZÜ** Infanta uçuk benzi ve parlak saçlarıyla tablonun odak noktasıdır. Resim yapıldığında dört veya beş yaşındaydı; ancak heyecansız ve bilmiş bakışları (ve korseli giysisi) onun soyulu olduğunu gösteriyor.

▲ İKİ ÇÜCELİ GRUP

Sağda, ön planda iki saray çücesi yer alır. Çücelerden ilkinin yüzü Infanta'nın yüzü ile yatay hizalanmıştır - bu diyaliz prensesin güzelliğini iyice ortaya çıkarır. Diğer çüce ise gölgededir ve ayağıyla kralın uyuklayan av köpeğini neşeyle itmektedir.

► VELÁZQUEZ Velázquez'in

üzerindeki giyside Santiago şövalyelerinin simgesi olan Kızıl Haç vardır. Bu unvanı 1659 yılına, ölümünden birkaç ay öncesine kadar edinmemiştir. Efsaneye göre bunu kral sonradan ekledi; büyük olasılıkla Velázquez kendisi çizmişti.

▲ KRAL VE KRALİÇE

Philip ve Mariana arka plandaki aynadan yansdıklarına göre izleyicinin durduğu yerde durduklarını düşünüyoruz. Ancak ayna tam karşısında duranı yansıtmamaktadır. Ayrıca, yansımanın büyüklüğü ve kraliyet çiftinin çarçeve içinde belirlenmiş duruşları izleyicinin pozisyonu ile tutarlı değildir.

Teknik

Velázquez, Las Meninas tablosunu cüretkar akıcılıkta fırça darbeleriyle yaptı. Yakından bakıldığında fırça darbeleri anlaşılmaz biçimde birbirine karışır. Ancak uzaktan bakıldığında, parlak fırça darbeleri belirgin formları gözler önüne serer. Bu teknik, figürlere canlılık katar ve hareket

ediyorlarmış hissini verir. Velázquez sahneyi adeta fotoğraf gibi dondurmıştır, ancak grubun hemen yeniden hareketlenebileceğini de hissettirmektedir.

► **İŞIK VE GÖLGE** Infanta'nın giysisinin kolları beyaz, kahverengi ve siyah renkte gevşek fırça darbelerinden oluşuyor. Kolların üst kısmına daha saf beyaz renkte fiskele atılarak ışığın giysisinin parlak kumaşından yansımaları gösteriliyor. Altteki renklerin sızabilmesi için boya çok kuru halde kullanılıyor.

▲ **FARKLI FIRÇA DARBELERİ** Tablo sonsuz çeşitlilikte fırça darbelerinden oluşuyor. Burada Velázquez ilginç zikzaklı darbelerle kendi giysisinin beyaz kollarını oluştururken, paletindeki renkleri için boyayı küçük, bulanık dokunuşlarla uyguluyor.

▲ ŞEKİL VERME

Velázquez sürahiye yuvarlak formunu vermek için kırmızı karışımının rengini ve tonlarını belli belirsiz değiştirir. Küçük, hızlı beyaz darbelerle sürahinin parlak yüzeyinden yansıyan ışığı yakalar.

◀ PARILTILI KUMAŞ

Infanta'nın elbisesinde çeşitli büyüklükte ve yoğunlukta karmaşık fırça darbeleri vardır. Hafif dokunuşlarla saf beyaz renk düğümleri, çizgisel darbeler ise kıvrımlı betimler. Kalın sürülmüş, neredeyse kuru pigmentlerin kullandığı koyu boya ise kumaşa daha da canlılık katar.

“[Las Meninas] resim sanatının **teolojisini temsil eder.**”

LUCA GIORDANO, 1692,
SARAY RESSAMI

Bartolomé Esteban **Murillo**

Otoportre

D SEVİLLA, 1617; Ö SEVİLLA, 1682

Murillo bütün hayatını Sevilla'da geçirdi ve çok başarılı bir meslek hayatı oldu. Çalışmaları genelde dini temalı olmakla birlikte, belirgin bir çizgiyi de devam ettirerek dilenci çocukların resimlerini yaptı. Mükemmel bir portre ressamı olmasına rağmen çok az sayıda eseri vardır. Erken döneminde Zurbarán'ın ağırbaşlı stilinden etkilendiyse de giderek daha hafif, ferah ve çok daha renkli bir tarz geliştirdi. Kendisine özel konu olarak seçtiği ve çok sayıda işlediği Günahsız Hamilelik tablolarında bu üslubu belirgindir. Murillo'nun eserleri öylesine popüler oldu ki kuşaklar boyu Sevilla'da etkisini sürdürdü. Bu beğeni giderek ölümünden sonraki ününü zedeledi, zira çok sayıda üretilen basit kopyalar tablolarındaki yüksek kaliteyi aşındırdı.

► **Kavun ve Üzüm Yiyen Çocuklar** 18. yüzyıl koleksiyoncuları tarafından çok sevilen dilenci çocuklar temalı resimleri Murillo'ya çağdaşı İspanyol sanatçıların ulaşamadığı uluslararası bir ün sağladı. -1650, tuval üzerine yağlıboya, 146x104 cm. Alte Pinakothek, Münih, Almanya

YAŞAMÇİZGİSİ

1617 Berber-cerrah bir babarın oğlu olarak Sevilla'da doğdu
1645 Evlendi, ilk önemli siparişini S. Francisco Manastırından aldı
1655 Sevilla Katedrali'nin baş diyakozu tarafından "Sevilla'daki en iyi ressam" olarak nitelendirildi
1660 Sevilla Sanat Akademisinin (İspanya'da ilk) kurucularından ve eş-başkanı oldu
1682 Yüksek bir mihrap çalışması yaparken iskeleden düşerek öldü

▼ **Keşiş Lauterio'nun Gördüğü Düş** Murillo'nun erken dönem stili geç dönemine göre daha serttir ve daha keskin odaklıdır. -1640, tuval üzerine yağlıboya, 218x172 cm. Fitzwilliam Müzesi, Cambridge, İngiltere

Alonso **Cano**

Portre, Théodule Ribot imzalı

D GRANADA, 1601; Ö GRANADA, 1667

Cano çağının çok yönlü bir İspanyol sanatçıydı; ressam, heykeltıraş, teknik ressam ve mimar olarak ün yapmış ve bu yüzden İspanyol Michelangelo lakabını edinmişti. Ayrıca İspanyol sanatçıları arasında en olaylı yaşantısı olan kişiydi çünkü sinirli mizacı başını derde sokuyordu: düello yaptı, borç yüzünden hapis yattı ve -en kötüsü- karısını öldürmekle suçlanıp işkence gördü (sonunda masum olduğu açıklandı). Çalkantılı hayatına uygun olarak, Cano bir hayli yer dolaştı, en uzun Sevilla, Madrid ve Granada'da çalıştı. Karakterinin tersine üslubu hep sakin hatta bazen sevimliydi. Eserlerinin tümüne dini konular hakimdir.

YAŞAMÇİZGİSİ

1601 Granada'da doğdu
1614 Sevilla'ya taşındı, Francisco Pacheco'dan resim ve Juan Martínez Montañés'den yontu eğitimi aldı
1644 İkinci kanseri öldürdüğü şüphesiyle Madrid'de işkence gördü
1667 Öldü, Granada Katedraline gömüldü

► **Granada Katedralinin Cephesi** Cano, katedralin dış cephesi için hazırladığı tasarımı kabul edildikten birkaç ay sonra öldü. Mimar olarak en önemli çalışmasıdır. 1667, Granada, İspanya

▲ **Mimari Taslak** Cano bir mihrap tasarımcısının oğluydu ve İspanyol sanatına özgü abartılı mihrap süslemelerinde kullanılan mimari unsurları kavrayarak yetişmişti. Kâğıt üzerine kalem, mürekkep ve sulu boya, 27x20 cm. Sanat Galerisi, Hamburg, Almanya

▲ **Evangelist Yahya** Bu mihrap Sevilla'daki bir manastır için yapıldı. Yahya, bir kadeh içerisindeki bir yılanla tasvir ediliyor. İma edilen efsaneye göre inancının gücünü ispat etmek için zehirli bir kadehten içer ve bu zehirden ölmüş olan iki erkeği yeniden hayata döndürür. 1635-37, tuval üzerine yağlıboya, 54x36 cm. Louvre, Paris, Fransa

YAKINPLAN

YUMUŞAK ODAK Bu putti (melek çocukları) bylesine yumuşak betimlenmişler ki adeta bulundukları mekanda eriyorlar. İspanyollar bu özelliği anlatmak için "estilo vaporoso" (buğulu stil) deyimini kullanırlar.

► **Günahsız Hamilelik** Günahsız Hamilelik bir Katolik doktrindir ve Bakire Maryem'in annesinin rahminden her insanın yüklendiği "ilk günahtan" arındırılmış olarak oluştuğuna inanır. Masumluk sembolü olan hilal gibi belli ayrıntılar Maryem'in saflığına göndermelerdir. İspanyol sanatında çok sevilen bir konuydu. -1678, tuval üzerine yağlıboya, 274x190 cm. Prado, Madrid, İspanya

Claudio Coello

Otoportre

D MADRİD, 1642; Ö MADRİD, 1693

17. yüzyılın sonlarında İspanya siyasal yönden inise geçmişti ve sanatının altın çağı sona ermekteydi. Claudio Coello Madrid'de saray sanatının yabancıları egemenliğine geçmesinden önceki son önemli İspanyol ressamdı: İtalyan Luca Giordano'nun Kral II. Carlos için çalışmak üzere saraya gelmesinden bir yıl sonra öldü. Coello ağırlıklı olarak dinî resimler yaptı, ayrıca başarılı bir portre ressamıydı. Eserleri zengin renkleri ve güçlü fırça darbeleriyle ünlüdür ve saray koleksiyonundaki Venedik tablolarının etkisini yansıtır.

YAŞAMÇİZGİSİ

1642 Bronz işçisi bir babanın oğlu olarak doğdu
1660s Madrid'de Francisco Rizi ile çalıştı
1684 II. Carlos'un saray ressamlığına getirildi
1685-90 II. Carlos ve Maiyeti Kutsal Ekmeğe İbadet Ediyor tablosunu yaptı
1691 Toledo Katedralinin baş ressamlığına getirildi

YAKINplan

GERÇEK YA DA İDEAL
II. Carlos son derece çirkin bir adamdı, tuhaf bir burnu ve çenesi vardı. Burada Coello nezaketen onu ideal bir yüzle tasvir etmiş. Öteki portrelerde ise - tabloda 50 yüz var- daha gerçekçi çalışmış.

▲ II. Carlos ve Maiyeti Kutsal Ekmeğe İbadet Ediyor ("La Sagrada Forma")

Coello'nun başyapıtı, büyük bir mihrap süslemesi olarak 1648 yılında La Sagrada Forma (Kutsal Ekmeğe) için yapılan ayini anlatır. İnanışa göre, bu mucizevi kutsanmış ekmeğe (İsa'nın bedenini temsil eder) 1572 yılında bir Protestan asker tarafından hakarete uğrayınca kanamaya başlamış. 1685-90, tuval üzerine yağlıboya, 5x3 m. El Escorial Manastırı, İspanya

Juan de Valdés Leal

Juan de Valdés Leal

D SEVİLLA, 1622; Ö SEVİLLA, 1690

Murillo'nun 1682'de ölümü üzerine, Valdés Leal, Sevilla'nın önde gelen ressamı oldu. Sekiz yıl sonra öldü. Leal de dinî resimler yaptı, ancak Murillo'nun çizgisinden farklı olarak üslubunda oldukça tuhaf, hatta ürkütücü yanı ağır basan bir duygusal yoğunluk vardı. İki sanatçı da Hospital de la Caridad (Yardımsaverler Kurumu Hastanesi) için aldıkları siparişlerde birbirine yakın ancak çatışan önemli çalışmalar yaptılar: Valdés Leal'ın resimleri Cehennemi, Murillo'nun resimleri başışlanmayı anlatır.

► In Ictu Oculi (Göz Açıp Kapayana Kadar)) Bu

alegorik çalışma Ölümün bir mumu söndürürken ve dünyevi başarıların niteliklerini ayaklarıyla çiğnirken gösterir. 1670-72, tuval üzerine yağlıboya, 220x216 cm. Hospital de la Caridad Kilisesi, Sevilla, İspanya

Antônio Francisco Lisboa

D VILA RICA [GÜNÜMÜZDE OURO PRÉTO] -1738; Ö VILA RICA, 1814

17. ve 18. yüzyıllarda çok sayıda sanat eseri İspanya ve Portekiz'den Amerika'daki sömürgelerine ihraç edildi. Sömürgelerde çalışan başarılı yerli sanatçılar da vardı. En ünlüleri Brezilyalı heykeltıraş ve mimar Antônio Francisco Lisboa idi. Portekizli bir mimar ve siyahi bir esir kızın gayri meşru çocuğu olarak doğan Lisboa, zengin bir altın madencilik merkezi olan Ouro Prêto'da çalıştı. Şekil bozukluğuna yol açan (belki de cüzzam) bir hastalık sonucu el ve ayak parmaklarını yitirdiğinde aletlerini ellerine kayışla bağlatmak zorunda kalması kendisine O Aleijadinho (Küçük Kötürüm) denmesine sebep oldu. Hayatının sonuna kadar çalıştığı halde sefalet içinde öldü.

◀ Assisi'li Aziz Francisco

Bu kilise, Lisboa'nın aldığı ilk önemli siparişti. Binayı tasarladığı gibi, burada görülen binanın girişindeki muhteşem oymalar dahil, yontu süslemelerin çoğunu kendisi yaptı. 1766-94, Ouro Prêto, Minas Gerais, Brezilya

Otoportre

D SIEGEN, VESFELYA, 1577; Ö ANVERS, 1640

Yaşarken "Ressamların Prensi ve Prenslerin Ressamı" olarak tanınan Rubens, Kuzey Avrupa'nın en büyük ve en etkili Barok sanatı temsilcisiydi. Eserlerine olan müthiş talebin karşlanması ancak öğrenciler ve asistanlardan oluşan bir atölye ile mümkündü. Kültürlü, kozmopolit, birkaç yabancı dil bilen Rubens Avrupa'nın en varlıklı sanat hamileri için çalıştı.

Uluslararası bir kimliğe sahip olan ressam kendisini ailesine adanmış bir kişiydi. Aile üyelerinin dokunaklı portreleri de, görkemli dini, mitolojik ve tarihsel tabloları kadar beğeni ile izlenmektedir.

Rubens Almanya'da doğdu (babası din konulu bir çekişme nedeniyle burada sürgündeydi). 10 yaşında Anvers'deki aile evine döndü ve hayatının büyük bölümünü bu kentte geçirdi. Güçlü stili ise, büyük ölçüde, 1600 ile 1608 yıllarında bulunduğu İtalya'da şekillendi. Geniş çapta ve çeşitte sanatsal çalışmalarının yanı sıra, Rubens diplomat olarak görev yaptı; İngiltere ve İspanya arasındaki barış görüşmelerine olan katkısıyla haklı olarak gurur duydu. Her iki ülkenin kralları tarafından kendisine şövalye unvanı verildi.

YAŞAMÇİZGİSİ

1577 Almanya'da doğdu

1587 Anvers'e yerleşti

1600-1608 İtalya'da

görevlendirildi

1609 Hollanda'nın İspanyol yöneticileri Arşidük Albert ve Infanta İsaabella'nın saray ressamlığına getirildi; İsaabella Brant ile evlendi

1626 İlk eşi öldü

1628-30 Diplomatik görevlerle İspanya ve İngiltere'de bulundu

1630 İkinci eşi Hélène Fourment ile evlendi

1640 Anvers'de öldü

YAKINPLAN

SOMUT ÇARPCILIK

Barok resmi gücünü izleyiciyi duygusal olarak etkilemekten alır. Rubens, karakterinin duygularını ifade etmek ve tablonun duygusal etkisini arttırmak için çarpıcı fiziksel hareketlere yer verir. İsa'nın kanlı kolunu sıkıca tutan Nicodemus beyaz örtüyü dişleriyle ısırır ve böylece hem kompozisyon, hem de psikolojik anlamda bir gerilim yaratılır.

▼ Çarmıhtan İndiriliş Rubens İncil'den alınma bu sahnede bir insanlık dramını vurgular. Karanlık bir fonun önünde ve etrafı yas tutanlarla sınırlı olan İsa'nın cansız bedeni uzunlamasına beyaz bir yara gibi aşağıya süzülür. 1611-14, pano üzerine yağlıboya, 420x310 cm. Meryem Ana Katedrali, Anvers, Belçika

▲ Bir Sonbahar Sabahında Steen

Malikanesi Bu muhteşem panoramik manzara Anvers'in güneyindeki Steen'de, ressamın ait malikaneyi betimler. 1635'te satın aldığı bu binada bürokratik görevlerinden arta kalan özel zamanını geçirdi. Bu resmi zevk için yapılmıştı ve ölümüne kadar Rubens'de kaldı. -1636, pano üzerine yağlıboya, 131x229 cm. Ulusal Galerisi, Londra, İngiltere

► Mari de Medici'nin

Marsilya'ya İnişi Fransa eski kraliçesi 24 tablolu bir dizi ile kendisini yüceltmesi için Rubens'i görevlendirdi. Sanatçı sairlik yetkisini ve mitolojik figürleri kullanarak kraliçenin hayatına destansı bir ihtişam katmıştır. 1622-25, tuval üzerine yağlıboya, 394x295 cm. Louvre, Paris, Fransa

◀ **Hasır Şapka** Bu sevimli ve samimi portre Rubens'in ikinci eşinin kız kardeşine ait olabilir. Şeffaf, pembe teninin tonları ipek giysisinin kolundaki kırmızıda yansır. Reynolds, Rubens'in figürleri için "sanki gülle beslenmişler" der. -1622-25, pano üzerine yağlıboya, 79x54 cm. Ulusal Galerisi, Londra, İngiltere

« Leucippus'un Kızlarının Kaçırılışı

Kral Leucippus'un kızları Helaera ve Phoebe'nin yarı-tanrı ikizler Castor ve Pollux tarafından kaçırılması Yunan mitolojisinde ruhun cennete yükselmesini sembolize eder. Atların dizginlerini tutan kanatlı küçük Aşk Tanrıları, tutkunun aşk tarafından dizginlendiğini simgeliyor olabilir. ~1618, tuval üzerine yağlıboya, 224x211 cm. Alte Pinakothek, Münih, Almanya

YAKINplan

BÜKÜLMÜŞ DURUŞLAR

Kadınların bedenlerindeki bükülmüş pozun aslı ünlü antik heykel Laocoön'dür (Bkz. Sf.58). Savrulan kollar kompozisyona yoğun bir hareketlilik katar.

KARŞITLIKLAR Rubens, renk ve doku karşıtıları sunar: dinç, gergin kaslı erkek ellerinin altında yumuşak, solgun kadın teni vardır.

D' ANVERS, 1599; Ö LONDRA, 1641

Van Dyck, başarılı meslek hayatının başında Anvers'deki atölyesinde çalıştığı Rubens dışında en ünlü 17. yüzyıl Flaman ressamıdır. Aristokrasiye ait tabloları kendisine Avrupa'da ün kazandırdı ve meslek hayatının büyük bölümünü geçirdiği İngiltere'de çok etkili oldu.

Erken gelişen yeteneğiyle, van Dyck henüz 10 yaşında çırak oldu. Rubens'den çok etkilendi, ancak kendi üslubu daha yumuşaktı ve ince bir duygusallığa eğilimliydi. Van Dyck, Titian'a da hayrandı ve 1621-1627 yılları arasında İtalya'da yaşarken onun eserlerini büyük bir ilgiyle inceledi.

Erken döneminde dini ve mitolojik resimlerine ve portrelerine talep vardı. Ancak, hayatının son on yılını İngiltere'de Kral I. Charles'ın sarayında çoğunlukla portre yaparak geçirdi.

YAŞAMÇİZGİSİ

1599 Anvers'de doğdu

1618 Anvers Ressamlar Loncasına usta olarak katıldı ve Rubens ile çalıştı

1621-27 İtalya'da yaşadı, ağırlıklı olarak Cenova'da çalıştı

1627 Anvers'e döndü

1632 İngiltere'ye yerleşti; I. Charles tarafından şövalye unvanı verildi

1640 Kraliçenin nedimesi Mary Ruthven ile evlendi

1641 42 yaşında Londra'da öldü

«**I. Charles At Sırtında** Van Dyck portreleri arasında krala ait en görkemli tablodur. -1636, tuval üzerine yağlıboya, 367x292 cm. Ulusal Galerî, Londra, İngiltere

▲ Mısır'a Kaçışta Dinlenme Anı (Meryem ve Keklikler)

Bu sevilen dini konu alışılmadık bir şekilde ele alınmış: dans ederek Kutsal Aile'yi eğlendiren küçük melekler (putti) ve geleneksel melekler korosunun yerini alan keklikler göze çarpar. Ayçıçekleri ve bir papağan da alışılmamış eklemelerdir. Bu tablo I. Charles'ın eşi Kraliçe Henrietta Maria için yapılmış olabilir; Katolik ve klasik görüntüler karşımı da Charles'ın sarayında verilen maskeli balolardan (dans, şiiir,kostüm ve aşırı sahne dekorları içeren kraliyet eğlencesi) alıntı olabilir. 1630'ların başı, tuval üzerine yağlıboya, 215x285 cm. Hermitage, St. Petersburg, Rusya

“Anthony van Dyck, **yaşarken çok kişiyi ölümsüz kıldı.**”

VAN DYCK'İN MEZAR ANITINA (I.CHARLES'IN BUYRUGUYLA) YAZILAN LATİNCE SÖZLERİN ÇEVİRİSİ

YAKINplan

GÖZ KAMAŞTIRAN ZARAFET

Van Dyck'ın aristokrat modelleri genellikle ince ve narin elleri ile tasvir edilirler. Burada Lord Bernard oğlak derisi eldivenlerinden birini tutuyor ve eldivenin parmakları sol elinin zarif, ritmik çizgisinin uzantısı halini alıyor. Üçük renkteki eldiven, parlak mavi saten ve beyaz dantel üzerinde yer alıyor; her farklı doku Dyck'ın nefes kesici fırça darbeleri ile hayat buluyor.

▲ Lord John ve Lord Bernard Stuart

Bu muhteşem ikili portre durgun ve soyul bir zarafet taşıyor. Genç kardeşler duruş ve yerleştirilmeleriyle (büyük olanı, küçüğün biraz üstünde yer alıyor) ve süvari kostümlerinin sıcak altın sarısı-ve-kahverengi ile soğuk mavi-ve-gümüş renklerindeki karşıtlık sayesinde farklılık kazanıyorlar. Her ikisi de birkaç yıl sonra İngiltere İç Savaşı'nda öldüler. -1638, tuval üzerine yağlıboya, 238x146 cm. Ulusal Galerî, Londra

Jacob Jordaens

D ANVERS, 1593; Ö ANVERS, 1678

Rubens'in ölümüyle, Flanders'in önde gelen ressamı Jordaens oldu. Taşkın Barok üslubunu büyük ölçüde Rubens'e borçludur. Anvers'de kendine ait büyük ve başarılı bir atölyesi varken de sıklıkla Rubens'e asistanlık yaptı. Yine de figürleri

Otoporte

Rubens'den daha kabardır. Çok yönlü ve üretken bir sanatçı olan Jordaens mitolojik, genre ve dini eserlerin yanı sıra portreler, gravürler ve duvar halıları üzerinde çalıştı. Rubens

gibi, Jordaens de hayatının büyük kısmını Anvers'de geçirdi, ancak Avrupa'nın hemen her yerinden sipariş aldı. İtalya'ya hiç gitmemiş olmasına rağmen, eserlerindeki ışık ve gölge karşılıkları Caravaggio'dan etkilendiğini gösterir. İlerleyen yaşında Katolik mezhebinin terk edip Kalvinist oldu; tarzı yumuşamış olsa da Katolik müştaherlerine hizmet vermeye devam etti.

► Kutsal Aile ve Vaftizci

Yahya Etkili bir ışıkla aydınlanan bu tablo Caravaggio'nun *Tespili Madonna* (1607) adlı eserinden etkilenmiş olabilir. 1620-25 civarı, pano üzerine yağlıboya, 123x94 cm. Ulusal Galerisi, Londra, İngiltere

YAŞAMÇİZGİSİ

1593 Anvers'de doğdu

1607 Adam van Noort'un yanında eğitime başladı

1616 van Noort'un kızıyla evlendi; Anvers Ressamlar Loncasına katıldı

1621 Lonca başkanı oldu

1636-37 İspanya Kralı IV. Philip'in av köşkünün resimleri için Rubens'e yardım etti

-1655 Kalvinizmi seçti

1678 Anvers'de öldü.

► **Satir ve Köylüler** Jordaens'in en sevdiği Erop öykülerinden biri olan bu konuyu işlediği çok sayıda tablo vardır. Güçlü ışık, canlı renkler ve gerçek dünyaya ait insan figürleri ressamın özellikleridir. 1620, tuval üzerine yağlıboya, 171x194 cm. Resim Galerisi, Alte Meister, Kassel, Almanya

Frans Snyders

D ANVERS, 1579; Ö ANVERS, 1657

Flaman ressam Frans Snyders çağının en iyi hayvan betimleme ustasıydı. Rubens dahil birçok ressam arkadaşları ondan kendi tablolarındaki hayvan, meyve ve çiçek resimlerini boyamasını isterlerdi. Rubens bu iyiliğinin karşılığında bazen Snyders'in tablolarına figürler yapardı. İki sanatçı yakın arkadaşlıklar ve Snyders, Rubens'in vasiyetindeki hükümlerin uygulayıcılarından. Snyders aynı işbirliğini van Dyck, Jordaens ve akrabası Cornelis de Vos ile de gerçekleştirdi.

▼ **Tavukçu Dükkanı** Snyders natüromortları yanı sıra hayvanlı sahneler de resmetti. Buradaki figürler Rubens'e ait bir atölyede eklenmiştir. ~1612-15, tuval üzerine yağlıboya, 188x152 cm. Ulusal Müze, Cardiff, İngiltere

Adriaen Brouwer

D OUDENAARDE, 1605/6; Ö ANVERS, 1638

Flaman ve Hollanda sanatı arasındaki farkı oluşturan Flaman ressam Adriaen Brouwer her iki ülkede de alt sınıfın gündelik hayatını yansıtan genre tablolarına mizah içeren yeni ve sevilen bir üslup kattı. Brouwer Hollanda'da geçirdiği birkaç yıl boyunca Frans Hals'dan eğitim almış ve Adriaen van Ostade gibi sanatçıları da etkilemiş olabilir. Konuları kaba olsa da kullandığı teknik yumuşaktı, Rubens ve Rembrandt gibi eserlerini kişisel koleksiyonlarına katan çağdaşları tarafından hayranlıkla izleniyordu.

▲ **Tartışan Köylüler** Brouwer'in popüler alt-sınıf yaşantısı tablolarında, kabaca karikatürize edilmiş ve köhne taverenalarda kavgaya eden köylüler vardır. Ancak, gayet yumuşak bir dokunuşla boyanmışlardır. Özel koleksiyon

Jan Brueghel

D BRÜKSEL, 1568; Ö ANVERS, 1625

▲ **Aşşap Fıçıda Çiçekler** Brueghel'in çiçekli tabloları çağdaşlarından büyük beğeni topladı. ~1606-07, pano üzerine yağlıboya, 98x73cm. Sanat Tarih Müzesi, Viyana, Avusturya

Jan Brueghel ünlü ressam Pieter "Köylü" Brueghel'in ikinci oğluydu. Ona "Kadife" Brueghel adını bir minyatürçü titizliğiyle çalışmasından ve hassas dokuları tasvir etme becerisinden dolayı takmış olabilirler. Gür ormanları, natüromortları ve özellikle çiçekleri ayrıntılı betimlemede uzmanlaşmıştı. Dostu Rubens dahil birçok sanatçıyla işbirliği yaptı.

David Teniers

D ANVERS, 1610; Ö BRÜKSEL, 1690

Jan Brueghel'in damadı ve ressam bir Flaman ailenin en ünlü üyesi olan Genç Teniers çok sevilen ve üretken bir sanatçıydı. Günlük yaşantılarla ilgili resimleri ile ünlendi; kimisi Brouwer'in etkisini taşısa da daha rafinedir. Arşidük Leopold Wilhelm tarafından Brüksel'de Saray Ressamı ve Resimlerin Muhafızı olarak görevlendirilen Teniers, Arşidükün ünlü sanat koleksiyonunun bulunduğu galerilerin de resimlerini yaptı.

▲ **Dış Hekimi** Teniers, bir köylünün dışçıyı ziyaretini anlatan bu sahnede sıkıntılı duruma anlayışla yaklaşmıştır. Parıldayan şişeler ve kaplar büyük bir titizlikle boyanmıştır. 1652, pano üzerine yağlıboya, 33x47 cm. Manchester Sanat Galerisi, İngiltere

Frans Hals

Otoportre

D ANVERS, 1582/83; Ö HAARLEM, 1666

Portre ressamı arasında en ünlü ve özgün sanatçı olan Hals, modellerine cesur, hünerli fırça vuruşları ve anlık ifadeleri gizemli bir beceriyle yakalamaktaki ustalığıyla hayat verir. 300 eserinin hemen tümü portrelerden oluşur. 17. yüzyılın ilk ünlü Hollandalı ressamı olarak Hollanda resmine yeni bir canlılık ve gerçekçilik getirerek ciddi ve biçimsel portrecilikte devrim yarattı.

Hals, Anvers'de doğdu, ancak hayatının büyük bölümünü Haarlem'de geçirdi. Bireysel veya grup portreleri ile çok revaçta olmasına rağmen, parasal sorunlar peşini bırakmadı. Gerçekten de hayatı hakkında az çok bilinenler de hep ailevi ve parasal krizlerle ilgilidir.

YAŞAMÇİZGİSİ

1582/83 Anvers'de bir kumaş işçisinin oğlu olarak doğdu
~1585 Ailesi, babasının doğum yeri olan Haarlem'e taşındı
1610 Haarlem Aziz Lukas Loncasına katıldı
1615 İlk eşi öldü
1616 St. George Şehir Muhafız Alayı Subayları Yemeği adlı ilk önemli siparişini aldı
1617 İkinci eşiyle evlendi. Sekiz çocukları oldu; beşi ressam oldu
1624 Gülen Şövalye adlı tabloyu yaptı
1654 Bir fırıncıya olan borcunu ödemek için tüm eşyalarını sattı
1664 Yoksulluk içinde, yardımlarla yaşadı. Yaşlı Erkekler Şefkat Evinin Bağışçıları adlı tablosunu yaptı
1666 Yoksulluk içinde öldü

▼ **Çingene Kızı** Bu tabloda Hals'ın tekniğinin cesur ve eskizi özgürlüğü görülmektedir. Konu bir çingeneden çok bir fahişe olabilir. ~1628-30, pano üzerine yağlıboya, 58x32 cm. Louvre, Paris, Fransa

▲ **St George Şehir Muhafız Alayı Subayları Yemeği** Bu ilk önemli siparişinde ve beğeni kazanan muhafız alayı tablolarından ilkinde Hals grup portrelerine getirdiği tazelik ve canlılığı sergiler. 1616, tuval üzerine yağlıboya, 175x324 cm. Frans Hals Müzesi, Haarlem, Hollanda

“Tabloları öylesine güçlü ve hayat doludur ki, adeta fırçasıyla doğaya meydan okumaktadır.”

THEODORUS SCHREVELIUS, HAARLEM OKUL MÜDÜRÜ, HALS'IN BİR TABLOSUNA MODELİK ETTİ

▼ **Gülen Şövalye** Dünyadaki en ünlü portrelerden biridir. Soldan gelen ışık ve üzerine gölgesinin düştüğü düz bir duvar sayesinde bu bilinmeyen kişi adeta izleyiciye doğru tablodan fırlamaktadır. Fıyakalı poz ve yüz ifadesiyle samimi bir hava yaratılır: eli belindedir ve bakışı (hafif aşağıya doğru) bize dönüktür. Tablonun ismine rağmen, gülmemektedir. 1624, tuval üzerine yağlıboya, 83x67 cm. Wallace Koleksiyonu, Londra, İngiltere

▲ **Yaşlı Erkekler Şefkat Evinin Bağışçıları** Hals'ın seksenli yaşlarında yaptığı bu durgun grup portresi yaşlılığın acı ve dokunaklı görüntüsünü vermektedir. Bağışçıların arkasındaki tablo belki de Şefkatli İnsan resmi olup onların hayırsever yönünü yansıtmaktadır. 1664, tuval üzerine yağlıboya, 171x250 cm. Frans Hals Müzesi, Haarlem, Hollanda

YAKINplan

MODELİN YAŞI İsmi bilmesek de modelin yaşını biliyoruz. Arka duvardaki yazı (Latince) bize portrenin yapıldığı 1624 yılında, 26 yaşında olduğunu söylüyor.

AYRINTILI İŞLEMLER Hals, modelin giysisini genelde geniş ve rahat fırça darbeleriyle boyamasına karşın göğsündeki ve kolundaki işlemleri, şaşmaz bir titizlikle çizer. Nakışlı motifler arasında aşk sembolleri olan kanatlı oklar ve anılar vardır.

Rembrandt Harmensz van Rijn

Otoportre

D LEIDEN, 1606; Ö AMSTERDAM, 1669

Tüm Hollandalı ressamların en büyüğü olan Rembrandt meslek hayatının başında ailevi ve mesleki başarıyı yakaladı ancak hayatının ileri yılları çoğunlukla kişisel ve parasal sorunlarla sıkıntı içinde geçti. Eserlerinde ağırlık portrelerdeydi, ancak mitolojik ve dinî konular gibi resim sanatının diğer alanlarında da başarılı oldu. 1631/32'de Amsterdam'a yerleştikten kısa bir süre sonra Rembrandt kentin önde gelen portre ressamı oldu, ve grup portrelerine bile dramatik bir anlatımla hayat verdi. Erken dönem çalışmalarında canlı ışık efektleri ve anlamlı hareketler vardır. Geç dönem eserleri o yıllarda moda-ya uygun bulunmasa da günümüzde hayranlıkla izlenmektedir. Daha fazla iç gözleme dayanan, daha az aleni dram içeren, daha geniş ve daha az gösterişli bir teknik- le üretilen ve çok derin, sevecen bir ruhsal kavrayışın yansımasıdır bu eserler.

YAŞAMÇİZGİSİ

1606 Leiden'de zengin bir değirmencinin oğlu olarak doğdu

-1624 Amsterdam'da Pieter Lastman ile çalıştı

1631/32 Amsterdam'a yerleşti

1632 Dr. Tulp'un Anatomî Dersi adlı tabloyu yaptı

1634 Saskia van Uylenburgh ile evlendi. Dört çocuklarından üçü bebekken öldü

1642 Gece Devriyesi adlı eserini yaptı; Saskia öldü

1654 Hendrickje Stoffels, Rembrandt'ın evine kahya olarak girdi, en sevdiği modeli oldu, iki çocukları oldu

1656 Müfess ilan edildi

1663 Hendrickje öldü

1668 Oğlu Titus öldü

1669 Amsterdam'da öldü

▼ Gheyn'ti III. Jacob Bu çarpıcı erken dönem portre kaliteli tekniğini ortaya koyarak genç Rembrandt'a şöhretin yolunu açtı. 1632, pano üzerine yağlıboya, 30x25 cm. Dulwich Resim Galerisi, Londra, İngiltere

▼ Galile Denizi'nde Fırtına İncil'den alınma bu sahnede diyagonal kompozisyon ve ışık huzmesi yoğun bir heyecan yaratır. 1633, tuval üzerine yağlıboya, 162x130 cm. Isabella Stewart Gardner Müzesi, Boston, ABD

▼ Uyuyan Genç Kadın

Rembrandt bu ustalıklı çizimi, Doğu kaligrafisini andırıcasına, birkaç geniş fırça vuruşu ile yaratmıştır. -1654, kâğıt üzerine mürekkep, 24x20 cm. British Museum, Londra, İngiltere

▲ Üç Haç Rembrandt'ın büyük gravür ustasıydı. Baskılarının çoğu eskizlerdir, ancak bu etkileyici, zengin dokudaki başarıyı ise kuru uçlu gravür tekniğiyle, bakır levhayı iğne benzeri bir aletle çizerek yapmıştır. 1653, kuru uç, 39x45 cm. British Museum, Londra, İngiltere

▲ Gece Devriyesi Bu büyük tablo yarıitici adını rengi koyulaştırılmış vemikten almıştır. Esas adı ise Yüzbaşı Frans Banning Cocq ve Teğmen Willem van Ruytenburch'un Kent Muhafızları Birliği'dir. Askerleri alışılmış şekilde düğün sıralar halinde ya da masa etrafında oturur konumda göstermeyen Rembrandt hareketli, dramatik bir sahne yaratarak, resimden çıkıp izleyiciye doğru yürüyecekleri hissini vermiştir. 1642, tuval üzerine yağlıboya, 363x437 cm. Devlet Müzesi, Amsterdam, Hollanda

YAKINPLAN

ALAYIN MASKOTU Bir ışık huzmesiyle aydınlanan bu küçük kız, etrafını saran karanlığın içinde Teğmanın muhteşem kostümünü yansıtan sarı giysisi ile fark edilmektedir. Olasılıkla alayın maskotudur ve alayın amblemlerini taşımaktadır - tavuk ayakları, bir tabanca ve alayın kupası.

Otoportre *Rembrandt van Rijn*

–1665, tuval üzerine yağlıboya, 114x94 cm, Kenwood House, Londra, İngiltere

Otoportre Rembrandt van Rijn

Rembrandt hayatı boyunca 70 adet otoportre yaptı- yarısı tablo ve diğer yarısı eskiz ve çizimlerdir. Bu, 40 yılı kapsayan, müthiş ve görülmemiş bir kişisel incelemedir. Rembrandt bu portresini 1665 yılı dolaylarında 55-60 yaşları arasında yaptı. Artık ilk başlardaki zenginliğini yitirmişti. Üç çocuğunu bebekliklerinde kaybetmiş, karısı Saskia 1642'de 30 yaşında ölmüş ve 1656 yılında iflas ettiği açıklanmıştı. Bu baş yapıtta Rembrandt'ın sıkıntılarını hissediyoruz. Yine de, yüz ifadesinde bir dinginlik, belki de güven var. Sanki acınası durumda olanlar, onun

Teknik

Tabloda çok çeşitli izler bulunmaktadır. Geniş fırça darbeleri boneyi belirliyor. Ustalıkla vuruşlar saçın kıvrıklığını anlatıyor. Teninin tonlarını nokta ve çizgi şeklinde renk dokunuşlarıyla belirleyen Rembrandt, ilginç bir doku çeşitliliği yaratır. Buna karşın üzerindeki giysileri akıcı ve ince boya geçişleriyle çizer. Burada resim yanı boyanmış kahverengi bir lekeye dönüşür - ilgimizi canlı tutan ise sadece fırçalardaki ve dayanma değneğindeki hafif parlaklıklardır.

▲ **BIYIK** Bir tutam ince biyik havasını vermek için Rembrandt ıslak boyanın üzerine fırçasının sapıyla çizmiş. Biyığın altındaki bir parlaklık ise üst dudak kenar çizgisini belirler.

▲ **GENİŞ FIRÇA DARBELERİ** Geniş, kalın vuruşlar halindeki beyaz boya bonenin formunu belirliyor. Rembrandt bu başlık tarzını kendi portrelerinde bir kaç kez kullanıldı.

▲ **SOL EL** Rembrandt sol elini hızlı, üstünkörü fırça hareketleriyle belirleyerek, nesneleri loş gölgeler olarak algılama hissimizi taklit ediyor. Rembrandt kendi portrelerinde bazı bölümleri "bitirilmemiş" bırakmaktan rahatsız olmazdı - ancak sipariş olarak yaptığı portrenin sahibi daha kesin ve ayrıntılı bir çalışma beklerdi.

Kompozisyon

Rembrandt elinde meslek gereçlerini tutuyor - fırçalar, (boyayı bulaştırmamak için elini desteklediği) dayanma değneği ve bir palet. Arka planda iki daire var. Birçok eleştirmen bunların anlamı üzerinde fikir yürüttü -dünya haritalarındaki yanküreleri mi simgeliyorlar, ya da tümüyle soyut bir desen midir?

▲ RENK TONLARINDA KARŞITLIK

Işığın kaynağı sol üsttedir ve boneyle yüzün yansını aydınlatırken, resmin alt yarısında gizemli ve melankolik bir gölge oluşur.

▲ SAĞLAM YAPI

Rembrandt'ın başı, omuzları, paleti ve dayanma değneği bir üçgen oluşturur. Bu güçlü bir kompozisyon sağlar ve Rembrandt'ın kendine olan güvenini vurgular.

▲ ARKA PLANDAKİ DAİRELER

Rembrandt tuvaline iki daire çizmiştir. Sağdaki daire, tuvalin sol tarafında yer alan Rembrandt'ın baş ve gövdesini dengelemektedir.

▲ **GÖZLER VE BURUN** Acımasız bir dürüstlikle Rembrandt burnunun ucuna iki boya darbesi uygular - beyaz ve koyu kırmızı. Rembrandt'ın yüz ifadesi de boyama stili kadar açık ve samimidir. Artık kendini yaşlılığa teslim etmiştir.

GÜNEdair

DİĞER OTOPORTRELERİYLE KARŞILAŞTIRMA

Rembrandt ilk portrelerinde kendini güvenli, başarılı ve neşeli olarak yansıtır. Kendini savurgan biri olarak ve "kalbini fethettiği son kişi (model karısı Saskia'dır) ile gösteren bu renkli ve hareketli resimde o güvenli tavrı özellikle belirgindir. Rembrandt'ın erken dönem otoportreleri -1628 ve 1639 dolaylarında yaptığı bu örnekler gibi- modelin rol aldığı veya bir duyguyu ifade ettiği baş ve omuz çalışmalarıdır. Sonraki portrelerinde ise melankolik ve düşüncelidir. Açık sözlü, çoğu kez övücü olmayan, yine de saygın portrelerdi - son portresi olduğuna inanılan 1669 otoportresi buna bir örnektir.

Sanatçının Gençlik Portresi, pano üzerine yağlıboya, 23x19cm. Devlet Müzesi, Amsterdam

Tavernadaki Savurgan Genç, -1635 tuval üzerine yağlıboya, Resim Galerisi, Dresden

Sanatçı Zihlin Yakalık ve Bereyle, -1639, pano üzerine yağlıboya, Uffizi, Floransa

Sanatçı Pencerede, 1648, 15x13cm. eskiz, Devlet Müzesi, Amsterdam

Sanatçının Otoportresi, 1669, tuval üzerine yağlıboya, 64x58cm. Mountshuis, Lahey

Gerrit Dou

Otoportre

D LEİDEN, 1613; Ö LEİDEN, 1675

Rembrandt'ın ilk öğrencisi olan Dou, ustasının ışık ve gölge için kullandığı çarpıcı karşıtlıkların etkisinde kaldı. Yine de, ufak boyutta, ayrıntıların üzerinde titizlikle durduğu, çok gelişmiş, akıcı bir teknik kullandığı kendi üslubunu yarattı. Gündelik konular (genre) ve portrelerin yanı sıra tarihi sahneler ve natüramortlar yaptı.

Dou yavaş ve takıntı derecesinde titiz çalışırdı: stüdyosunda çalışmaya başlamak için tozların yatışmasını beklerdi. Yaşadığı dönemde son derece başarılı ve çok sevilen bir öğretmen olan Dou, Leiden'de 19.yüzyıla kadar sürecek olan fiijnschilders (kusursuz/titiz ressam) geleneğini başlattı.

YAŞAMÇİZGİSİ

- 1613** Bir cam bezeme ustasının oğlu olarak Leiden'de doğdu
- 1628** 15 yaşındayken Rembrandt'ın atölyesine girdi
- 1648** Leiden'deki Aziz Lukas Loncası'nın kurucularından biri oldu
- 1665** Dou'nun 27 tablosu Leiden'de sergiledi
- 1675** Leiden'de öldü

► **Anna ve Tobit** Rembrandt tarzı ışık ve gölge ile Dou'nun ayrıntı ve yüzey dokusuna olan ilgisi bu duygulu sahnede bir araya geliyor. ~1640, pano üzerine yağlıboya, 61x46 cm. Louvre, Paris, Fransa

Penceredeki Hizmetçi

Kadın Dou figürlerini genelde taş bir kemerin altına yerleştirir. Pencere kenarından dışarıya, izleyicinin mekanına uzanır gibi görünen nesneler, muhteşem kasinlikteki tekniğinin göz aldatmacılığını vurgular. Boymans Van Beuningen Müzesi, Rotterdam, Hollanda

YAKINplan

ÇİLALANMIŞ YÜZEY

Su sürahisinin ışığı yansıtan yüzeyinin ayrıntıları büyük bir itina ile betimlenmiştir. Dou gelişmiş tekniğiyle fırça darbelerinin fark edilmediği, mine benzeri bir yüzey yaratmıştır. Yeteneğini, oymalı pencere pervazından akan suda da gösteriyor.

Jan Lievens

D LEİDEN, 1607; Ö AMSTERDAM, 1674

Bir nakışçının oğlu olan Lievens, dahi çocuktu. Pieter Lastman ile çalışmak üzere Amsterdam'a gittiğinde henüz 10 yaşındaydı; 13 yaşında ise Leiden'de bağımsız ressam olarak çalışıyordu. 1620'lerin sonunda Rembrandt ile çalıştı; çağdaşları ikisinin eserlerini ayırt etmekte bazen güçlük çektiler.

Lievens, Rembrandt'tan daha ünlü oldu, ancak sonraki çalışmaları oldukça başarılı olmasına rağmen Rembrandt'ın ihtişamına ulaşamadı. İngiltere'de bir süre kaldı ve Anthony van Dyck'tan etkilendi; daha sonra Anvers, Lahey ve Amsterdam'da yaşadı. Van Dyck'ın kalıcı etkisi Lievens'in süslü portrelerinde ve tarih konulu tablolarında görülür.

► Lazarus'un Yükselişi

1629'da Lievens'in Rembrandt'ı "muhteşem hayal gücü ve cesareti" ile aştığı yönünde tanımlamalar yapıldı. Ölü Lazarus'un mezarından önce elleri görünerek çıkışını yansıtan bu melodramatik görüntüyü bu sıralarda betimledi. 1631, tuval üzerine yağlıboya, 107x114 cm. Brighton Müzesi ve Sanat Galerisi, İngiltere

▲ **Aile ve Çocukluk** Lievens'in henüz ergenlik çağında yaptığı bu resim sadece kolların ışığı ile aydınlanıyor ve ışık konusundaki dahiyane ustalığını sergiliyor. ~1623-25, pano üzerine yağlıboya, 83x58 cm. Resim Galerisi Alte Meister, Kassel, Almanya

Carel Fabritius

D MİDDEN-BEEMSTER, 1622; Ö DELFT, 1654

Rembrandt'ın en yetenekli öğrencisi olarak tanınan Fabritius, Vermeer ve de Hooch ile birlikte Delft ekolünün ustalarından biri olarak da ünlüdür. Ne yazık ki hayatı ve gelecek vaat eden mesleği çok kısa sürdü, zira 1654'de Delft'i harap eden barut patlamasında öldü. Sadece bir düzine eseri kurtulabildi; bunlar da sanatının çeşitliliğini ve duyarlılığını kanıtlamaktadır.

◀ **İspinoz Çiğrek** zarif renklere ve çarpıcı göz boyamacılığına sahip bir resim. 1654, pano üzerine yağlıboya, 34x23 cm. Mauritshuis, Lahey, Hollanda

Hendrick Avercamp

D AMSTERDAM, 1585; Ö KAMPEN, 1634

Kış manzaralarının en ünlü Hollandalı ressamı olan Avercamp Amsterdam'da Pieter Isacks ile çalıştı, ancak ömrünün çoğunu Kampen'in taşra ortamında geçirdi. Konuşma özürü olduğu için "Kampen'in Dilsizi" olarak bilinirdi. Buz pateni yapanlarla ilgili resimler 17. yüzyıldan önce de var olduğu halde, Avercamp bunları belirgin bir genre olarak yerleştirdi. Bu hareketli ve Hollanda toplumunun kesitini oluşturan yoğun figürlü resimleri sipariş üzerine değil, sanat pazarında satmak için yaptı.

▲ Bir Şato Yakınında Paten Yapanlar, Kış Manzarası

Bu erken dönem manzara resmi dikkatle gözlemlenmiş olaylarla doludur. ~1608-09, pano üzerine yağlıboya, çapı 41 cm. Ulusal Galerisi, Londra, İngiltere

Jan van Goyen

D LEIDEN, 1596; Ö LAHEY, 1656

▲ Rhenen'den Görüntü Van Goyen'in sessiz manzaraları çoğu zaman geniş bir gökyüzüne sahiptir. Burada gökyüzü tabloların dörtte üçünü kapsıyor. Pano üzerine yağlıboya, 63x85 cm. Sanat Galerisi, Hamburg, Almanya

Hollanda manzara resminin etkili öncülerinden van Goyen, öncelikli amacın atmosfer olaylarını yakalamak olduğu "tonal" stilin kusursuz bir ustasıydı. Tablolarında genellikle uzun açık hava gezilerinde yaptığı eskizlerden faydalanırdı. Van Goyen son derece üretkendi; tebeşir çizimlerinden görkemli suluboyalara kadar bine yakın eseri kaybolmadan kalabilmiştir. Van Goyen resim yapmayı Leiden'de öğrendi; Haarlem'de manzara ressamı Esaias van de Velde'nin öğrencisi oldu ve daha sonra Lahey'de kendi stüdyosunu kurdu.

Aert van der Neer

D AMSTERDAM, 1603/04; Ö AMSTERDAM, 1677

Çok taklit edilen Hollandalı peyzaj ressamı van der Neer iki tür resimde uzmanlaştı - paten yapanlarla ilgili kış manzaraları ve ay ışığı ya da bir yangınla aydınlanan gece manzaraları. En erken tarihli eseri 1630 yılına aittir, ancak en başarılı manzara resimlerini 1640'lar ve 1650'lerde yaptı.

Van der Neer'in çağdaşlarından hiçbirisi gece sahnelerinde onun kadar başarılı olamadıkları halde, sanatıyla para kazanmakta hep zorlandı. 1658'de bir şarap evi açtı, ancak dört yıl sonra iflas etti. Van der Neer'in oğullarından ikisi ressam oldular.

▼ Ay Işığında Kanal Manzarası Gece sahneleri manzara resmine tonal yaklaşım için uygundu. Van der Neer parlak, ay ışıklı bir gökyüzünün altındaki Hollanda ufkunu ve kanal yanında çalışan balıkçıları silüet halinde betimler. ~1645-50, tuval üzerine yağlıboya, 59x73 cm. Wallace Koleksiyonu, Londra, İngiltere

Jan Both

D UTRECHT, ~1618; Ö UTRECHT, 1652

Utrechtli bir cam boyama ustasının oğlu olan Both, İtalyan tarzı Hollanda manzara ressamıydı. Kardeşi Andries ile birlikte İtalya'da birkaç yıl (~1637-41) geçirmeden önce doğum yeri olan Utrecht'de Abraham Bloemaert'in yanında çalışmış olabilir. Roma'da tanıştığı ünlü manzara ressamı Claude'dan çok etkilendi.

Kardeşinin Venedik'te bir kaza sonucu boğularak ölmesi üzerine Both kuzeye, Utrecht'e döndü. İtalyan tarzı, ılık güney güneşinin ışığıyla kaplı, köylüler veya seyyahlarla dolu pastoral resimlerle adını duyurdu. Bu tür sahneler sanat eserleri satın alan Hollanda toplumunda çok revaçtaydı.

▼ İtalya Manzarası, Socrate Dağı Bu sakin manzara resminde, güneyin ılık gökyüzü altında bir yol, uzakta dağın doğu kıvrılarak uzanıyor ~1637-41, tuval üzerine yağlıboya, 147x206 cm. Fitzwilliam Müzesi, Cambridge, İngiltere

Nicolaes Berchem

D HAARLEM, ~1620; Ö AMSTERDAM, 1683

Adını değiştiren Berchem natürlü ressamı Pieter Claesz'in oğluydu. İlk öğretmeni babasıydı. Jan van Goyen ile çalıştı ve giderek çok başarılı ve üretken oldu - İtalyan tarzı manzara resmi yapan en seçkin Hollandalı uzman olarak Jan Both ile aynı düzeyde kabul edilir.

Berchem, Haarlem ve Amsterdam'da çalıştı; 1650'li yıllarda İtalya'da bulunmuş olabilir. Bir çok öğrencisi ve takipçisi oldu. Pastoral manzaralarına ise koleksiyoncular tarafından çok değer verildi.

▼ Harap Su Kemerinin Yanında Dört Öküz, Bir Keçi ve Köylüler Parlak bir gökyüzü altında, hayvanlarıyla eve dönüş yolundaki İtalyan köylüler bir Roma harabesinin yanındalar. ~1655-60, pano üzerine yağlıboya, 47x39 cm. Ulusal Galerisi, Londra, İngiltere

Jan van de Cappelle

D AMSTERDAM, 1626; Ö AMSTERDAM, 1679

Babasına ait Amsterdam boya tesislerinin mirasçısı olan Cappelle sadece boş zamanlarında resim yapmasına rağmen, en ünlü Hollandalı deniz ressamlarından biridir. Deniz manzaralarını kopyalayarak kendini yetiştirdi. Özel yatıyla gezinti yapmayı severdi. Çizimlerini doğada yaptığı anlaşıyor. Tablolarının çoğunda bulutlu bir gökyüzü altında sakin nehirlerde veya haliçlerde güzel görünümlü gemiler vardır. En büyük becerisi atmosferik olayları yakalamaktır. Ayrıca kumsal sahneleri ve kış manzaraları yaptı. Ciddi bir koleksiyoncu olan Cappelle, Rembrandt'a ait 500 adet esere ve ünlü Flaman ve Hollandalı resamlara ait 200 tablo ve 7,000 çizime sahipti.

▲ Limandan Ayrılan Bir Mavnayı Top Atışıyla Selamlayan bir Yat ve Demir Atmış Küçük Tekneler Görünümdeki karanlık gemiler olsa da bu deniz manzarasının en etkileyici yanı yumuşak tonal armoni ve her yanı kuşatan puslu atmosferdir. 1650, pano üzerine yağlıboya, 86x114 cm. Ulusal Galerisi, Londra, İngiltere

Jacob van Ruisdael

D HAARLEM, 1628/29; Ö AMSTERDAM, 1682

Ruisdael Hollanda manzara ressamlarının en büyüğü kabul edilir. Eğitimini çerçevesi ve sanat tüccarı olan babasından veya van Goyen benzeri sakin tonal manzara resimleri yapan üretken ressam amcası Salomon van Ruysdael'den almış olabilir. Ancak Ruisdael kısa sürede zengin renkler, çarpıcı ışık ve kuvvetli fırça darbeleri kullandığı kişisel ve değişken duygu yüklü manzara türünü geliştirdi. İmajlarında yaratıcılık ve çeşitlilik vardır - kayalık şelaleler, ormanlar ve gökyüzünün hakim olduğu panoramik manzaralar. Ruisdael'in hayatıyla ilgili bilgi azdır. Doğum yeri Haarlem'den 1656'da ayrıldı ve hayatının sonuna kadar kalacağı Amsterdam'a yerleşti.

Ruisdael'in bilinen tek öğrencisi Meindert Hobbema idi, ancak Gainsborough, Constable ve Barbizon ressamları gibi gelecek kuşak sanatçıları üzerindeki etkisi çok büyüktü.

◀ **Huzurlu Manzara Ağaç.** Ruisdael'in sanatının kahrmanı olarak anılır. Bu resimde olduğu gibi asil ve güçlüdür, ya da sıkıntılı ve ölmek üzeredir. Kâğıt üzerine kalem, mürekkep ve suluboya, Condé Müzesi, Chantilly, Fransa

YAŞAMÇİZGİSİ

1628/29 Haarlem'de doğdu

1646 Tarih atılmış ilk resmini yaptı

~1650 Ressamı arkadaşı Nicolaes Berchem ile Hollanda/Almanya sınırına seyahat etti

~1655-60 Musevi Mezarlığı tablosunun iki versiyonunu yaptı

~1656 Amsterdam'a taşındı

1657 Reform Kilisesine vattizle kabul edildi

1660 Kayıtlardaki tek öğrencisi Meindert Hobbema için takdimname yazdı

1667 Tahminen ciddi bir hastalık geçirmekteydi, zira iki kere vasiyetname yazdı, kendini bekar olarak niteledi

1682 Amsterdam'da öldüğü tahmin ediliyor; Master'n Katedrali'ne gömüldü

▼ **Musevi Mezarlığı** Zamanın manzara resimlerinde görülmeyen, koyu ve karanlık duygular uyandıran bir sahne. ~1655-60. tuval üzerine yağlıboya, 84x95 cm. Resim Galerisi Alte Meister, Dresden, Almanya

YAKINplan

GÖLGELİ MEZAR TAŞLARI Bu manzara bir "vanitas" - insan hayatının geçici olduğunu bize hatırlatan bir alegoridir. Hem gözleme dayanmaktadır (Amsterdam yakınlarındaki Dudenkerk mezarlığı), hem de hayal gücüne.

KARA BULUTLAR Ruisdael'in manzaralarında bulutsuz gökyüzü yoktur. Bulutları duyguları yaratmak için kullanır. Bu tabloda koyu renk, fırtına bulutları mezarlığın çarpıcı ışığını ve melankolik atmosferini sağlar.

Meindert Hobbema

D AMSTERDAM, 1638; Ö AMSTERDAM, 1709

Hollandalı manzara ressamı Hobbema günümüzde tek bir tablosuyla tanınır, Middelharnis Caddesi belki de tüm Hollanda manzaralarının arasında en unutulmaz olanıdır. Bu tabloyu mesleğinin ilerleyen yıllarında, Hollanda manzara resminin altın çağına sonlarına doğru yapmıştır. Kompozisyonundaki sadelik ve merkezi perspektif düzeni unutulmazdır. Amsterdam'da yaşayan Hobbema, Jacob van Ruisdael'in kayıtlara geçen tek öğrencisi ve arkadaşıydı. Erken dönem resimleri Ruisdael ile benzerlik taşıyor, ancak onunkiler daha güneşli, daha az dramatik ve çeşitli olarak sınırlıdır. Orman manzaraları, gölet üzerinde değirmenler, kıvrılan bir yol gibi sevdiği birkaç tür kompozisyon üzerine yoğunlaştı. Bu tür resimler Gainsborough'nun erken dönemini etkiledi. Hobbema'nın evlendikten ve Amsterdam gümrüğünde şarap ölçüm memuru olarak iyi maaşlı bir işe girdikten sonra resim yapmaktan vazgeçtiği sanılıyordu. Ancak şimdi görüyoruz ki boş zamanlarında resim yapmaya devam etmiş - başyapıtı Cadde 1689 tarihini taşıyor.

YAŞAMÇİZGİSİ

1638 Amsterdam'da doğdu

~1650'lerin sonu Jacob van Ruisdael ile çalıştı

1668 Eeltje Vinck ile evlendi; Amsterdam gümrüğünde ithal şarapların tartılması ve ölçülmesini denetleme memuru olarak işe girdi, sonraları sadece boş vaktini değerlendirirken için resim yaptı

1689 Cadde, Middelharnis adlı eserini yaptı

1704 Eşi öldü

1709 Amsterdam'da öldü

▲ **Nehir Kıyısında Bir Harabe** Bol yapraklı yeşil ağaçlar, küçük bir figür ve durgun suya yansıyan harabe - bu sakin manzara Hobbema'nın bir çok çalışmasında görülür. Yeri bilinmeyen harabe başka resimlerde de tekrarlanmıştır. 1667, pano üzerine yağlıboya, 60x84 cm. Wallace Koleksiyonu, Londra, İngiltere

▲ Cadde, Middelharnis

Tablonun yüzeyinde dik açıyla uzanan düz ve ağaçlıklı cadde ile Hobbema gözümüzü manzaranın derinliklerine çekiyor. Perspektif oyunu izleyiciye caddeye girmiş ve yürüyen figürle karşılaşacakmış hissini veriyor. 1689, tuval üzerine yağlıboya, 104x141 cm, Ulusal Galerisi, Londra, İngiltere

YAKINplan

BULUŞMA NOKTASI Düz yol, ağaçlar ve bentlerin yarattığı hızla birleşen çizgiler ufukta, bize doğru yürüyen adamın başına yakın bir noktada, kaybolmaktadır.

Aelbert Cuyp

D DORDRECHT, 1620; Ö DORDRECHT, 1691

Aydınlık manzaralarıyla ünlü olan Aelbert Cuyp çok yönlü bir sanatçı olarak portreler, deniz manzaraları ve natürmortlar yaptı. Jacob Gerritz Cuyp'un oğlu ve belki de öğrencisi olan ressamın ilk işi, babasının yaptığı portrelerin arka planlarını boyamaktı.

Cuyp'in erken dönem eserleri Jan van Goyen'in tonal manzara resimlerinden etkilendi; ancak, 1640'ların ortalarında Claude'u andıran ve belki de Jan Both'dan esinlendiği İtalyanlaştırma tarzını benimsedi. İtalya'ya hiç gitmeyen Cuyp, Rhine ve diğer nehirler boyunca eskiz gezileri yaptı.

Cuyp İtalyanlaştırılmış manzaralarını tanıdık Hollanda çobanlarına ve çiftçilerine yer vererek kendine özgü bir şekilde geliştirdi. Ününü çok güzel düzenlenmiş, kızıl gökyüzü önünde iri gövdeli büyükbaş hayvanların yer aldığı, sakin manzaralarıyla elde etti.

YAŞAMÇİZGİSİ

1620 Dordrecht'te doğdu; ailesi sanatçılardan oluşuyordu.

1639 Tarih atılımı ilk resmi

~1651-52 Ren Nehri boyunca yolculuk etti

1658 Zengin bir dul'a evlendi; daha az resim yaptı

1691 Dordrecht'te öldü

► **Ubbergen Şatosu** İspanyol istilası sırasında kısmen harap olan Ubbergen'deki şato Hollanda'nın ulusal simgesiydi. ~1655, pano üzerine yağlıboya, 32x55 cm. Ulusal Galeri, Londra, İngiltere

▲ **Yağmurdan Sonra Günbatımı** Uysal inekleri ve akşam vakti gökyüzüyle bu şiirsel manzaranın huzurlu bir ihtişamı var. ~1648-52, pano üzerine yağlıboya, 84x70 cm. Fitzwilliam Müzesi, Cambridge, İngiltere

Adriaen van Ostade

D HAARLEM, 1610; Ö HAARLEM, 1685

Köy yaşantısını anlatan genre resimleri ve gravürleriyle tanınan Ostade, bazen küçük portreler ve inçil konularında resimler de yaptı. Tüm hayatını Haarlem'de geçirdi; Hollandalı ressam ve yazar Arnold Houbraken'e göre, Frans Hals'in öğrencisi oldu. Arkadaşlarından biri olan Adriaen Brouwer'in eserleri onu çok etkiledi. Ostade'nin ışık ve gölge kullanımı Rembrandt'ı bildiğini gösterir.

Ostade 1634'de Haarlem ressamlar loncasına üye oldu ve 1662'de başkan seçildi. Kardeşleri Isaak ve Jan Steen'e eğitim verdiği düşünülüyor. Başarılı ve üretken bir sanatçı olan Ostade varlıklı biri olarak öldü.

▲ **Okul Müdürü** Ostade'nin erken döneminde sarhoş köylüler yer alırken, sonraki çalışmaları, burada olduğu gibi, daha saygın konuları işledi. ~1662, pano üzerine yağlıboya, 40x31 cm. Louvre, Paris, Fransa

Gabriel Metsu

D LEİDEN, 1629; Ö AMSTERDAM, 1667

Genre resimlerinin ve diğer konuların başarılı ressamı Gabriel Metsu ressam Jacques Metsu'nun oğluydu. Bazı kaynaklara göre Metsu, Gerritz Dou'nun öğrencisiydi; ancak bu doğru olamaz, zira erken dönemindeki tarzı Dou'nun tijschilder (kusursuz/titiz ressamlar) tarzından çok daha kapsamlıydı. Daha sonraları Metsu'nun tekniği iyice titizleşti. Genelde kentli orta sınıf sahneleri işledi. Bunlardan bazıları Gerard Terborch ve Jan Vermeer'in eserleriyle karşılaştırıldı. 1648'de, Leiden'deki ressamlar loncasının kurucu üyesi oldu. Son on yılını Amsterdam'da geçirdi.

▲ **Uyuyan Avcı** Bu resimdeki cinsel imalar anlamı Metsu'nun izleyicileri için açık olmalıydı. 1650'ler, tuval üzerine yağlıboya, 40x35 cm. Wallace Koleksiyonu, Londra, İngiltere

Willem van der Velde (Oğul)

D LEİDEN, 1633; Ö LONDRA, 1707

Hollanda'nın resmi savaş ressamı Willem van der Velde'in (Baba) (1611-93) oğlu olan Willem(Oğul) babasından ve Simon de Vlieger'den ders aldı. Leiden'de doğmasına rağmen, Amsterdam'da büyüdü ve 1672/73 kış aylarında babasıyla birlikte İngiltere'ye taşındı. Ertesi yıl kral II. Charles her ikisini de deniz savaşları ressamı olarak görevlendirdi. Kendilerine Greenwich'de bir stüdyo ve resimlerin yanı sıra duvar halıları siparişleri verildi.

Kompozisyon ve atmosfer yaratmadaki ustalığı ile tanınan Willem (Oğul), savaş sahneleri, gemi portreleri ve deniz manzaraları betimledi. İngiliz ve Hollanda sanat pazarında aranır oldu. Özellikle etkili olduğu İngiltere'deki tüm deniz resimleri geleneğini başlatan kişidir.

▲ **Denizde Fırtına** Bulutların arasından kurtulan güneş ve dağ gibi dalgalarla mücadele eden gemiler. Pano üzerine yağlıboya, Worcester Sanat Müzesi, Massachusetts, ABD

◀ **Rıhtımda Demir Atmış Gemi** Bu mükemmel dengelenmiş kompozisyon (Oğul) Willem'in sevdiği konulardan birini, sakin havadaki muhteşem Hollanda gemilerini betimler. En etkileyici yönü ise çağrıştırdığı mekan ve atmosfer duygusudur. Harold Samuel Koleksiyonu, Mansion House, Londra, İngiltere

Jan Steen

Otoportre

D LEİDEN, 1625/26; Ö LEİDEN, 1679

Rembrandt, Hals ve Vermeer ile birlikte Jan Steen ülkesinin en sevilen ressamlarındandır. Hollanda dilinde onun adı bir deyim parçası bile olmuştur: "Jan Steen tarzı aile". Gürültücü, düzensiz bir aile ortamını anlatan bu deyim *Lüks İçinde, Dikkat* adlı eserde (sağda) anlamını bulur. Günlük hayattan böylesi komik sahneler yansıtmakla ünlü olan Steen aslında yaratıcı, çok yönlü ve üretken bir sanatçıydı. Portre, tarih, mitoloji konulu çalışmaları da var. Sanatçıya atfedilen 800 eser vardır.

Adriaen van Ostade ve Jan van Goyen (karısının babası) gibi ustalardan ders aldığı düşünülüyor. Ressamlığın yanı sıra Steen bir bira fabrikası ve daha sonra bir taverna işletti, ancak borç içinde öldü.

YAŞAMÇİZGİSİ

1625/26 Bira fabrikası sahibinin oğlu olarak Leiden'de doğdu

1648 Leiden Ressamlar Loncasına katıldı

1649 Jan Van Goyen'in kızıyla evlendi

1660-70 Haarlem'de yaşadı

1670 Leiden'e döndü

1679 Öldü ve Pieterskerk aile mezarlığına gömüldü

► Han Önünde Kuka

Oynayanlar Parlak ışıklar içerisindeki bu küçük boyutlu resim, Hollanda toplum hayatının rahat ve zarif bir yansımasıdır. ~1660-63, pano üzerine yağlıboya, 33x27 cm. Ulusal Galerî, Londra, İngiltere

YAKINplan

ANLAMSIZ KONUŞMALAR

Adamın omzunda bağırarak ördük, adamın etrafındaki kargaşaya aldırmadığını ve boş konuşuşunu ima ediyor.

GÜL KOKLAYAN DOMUZ

Resimdeki gül koklayan domuz bir Hollanda atasözüne gönderme yapıyor: domuzun büne gül atmak müsriftir.

▲ *Lüks İçinde, Dikkat* Bu komik şaheser sağ alt köşede bir taş yazılmış olan ciddi bir ahlaki mesaj iletir: Lüks içinde, Dikkat. Steen'in kargaşa içindeki hali vakti yerinde karakterleri çeşitli gariplikler ve uçarılık sergilemektedir. Bu arada, başlarının üstündeki sepetteki kol değneği onları fakirlik ve hastalığın beklediğini ima ediyor. 1663, tuval üzerine yağlıboya 100x140 cm. Sanat Tarihi Müzesi, Viyana, Avusturya

Gerard Terborch (Oğul)

Otoportre

D ZWOLLE, 1617; Ö DEVENTER, 1681

Terborch yeteneğini sekiz yaşında yaptığı çizimlerde görüldüğü gibi oldukça erken bir yaşta gösterdi. İlk öğretmen olan ressam babası bunların tarihlerini kaydetti. Hollanda taşrasındaki Zwolle'de doğan Terborch alışılmadık şekilde çok seyahat etti - İngiltere, İtalya, Almanya, İspanya ve Flanders. 1654'de yerleştiği Deventer'de, Hollanda toplumunun zarif üyelerini betimlediği genre (gündelik yaşam) sahneleri ile çok başarı kazandı. Bireysel özellikleri ve parlak ipek ve saten dokularını yansıtmakta olağanüstü yetenekliydi.

◀ Lavta Çalgıcısı

Çalgıcının giysisindeki gerçekçi muthiş parlaklığı yakaladığı tıriz tekniği ve güçlü karakter nitelmesiyle Terborch bu tabloya hayat kazandırıyor. 1667-68, pano üzerine yağlıboya, Resim Galerisi Alte Meister, Kassel, Almanya

Pieter de Hooch

D ROTTERDAM, 1629; Ö AMSTERDAM, 1684

Hollandalı genre ressamlarının en yeteneklisi olan Pieter de Hooch dingin iç mekânlar ve güneşli avlu sahneleriyle tanınır, inandırıcı perspektif, ustaca aydınlatma ve sakin atmosfer resimlere hakimdir. Vermeer ile birlikte Delft ekolü ustalarındandır. Orada yaşadığı sürede (1652-60) yaptığı sakin başyapıtlarla ünlendi.

En fazla Delft ile bağlantılı olsa da, de Hooch Hollanda'nın diğer kentlerini de dolaştı. Rotterdam'da doğdu ve Haarlem'de peyzaj ressamı Nicolaes Berchem'in öğrencisi oldu. Delft'ten 1660'da ayrılarak Amsterdam'a taşındı, öldüğü 1684 yılına kadar orada yaşadı ve çalıştı; daha abartılı ancak daha az etkileyici resimler yaptı. Akıl hastanesinde öldü.

◀ Nar Getiren Çocuk

Bu sevecen sahnede çizgi ve ışık birleşerek gerçekçi bir mekan duygusu yaratır. Uzaklaşan yer fayanslarının keskin çizgileri ve değişen ışık-gölge düzeni, hareketi derinliğe dönüştürüyor. Sıcak, altın rengi ışık formları biçimlendiriyor ve dinginliği artırıyor. ~1662, tuval üzerine yağlıboya, 73x60 cm. Wallace Koleksiyonu, Londra

▲ Bir Delft Evinin Avlusu

De Hooch bu sessiz avluda mekânı bölmek için perspektifi kullanıyor, gözümüz döşeme taşlarını aşarak, kemerli geçitten geçip daha da derine, sokağın karşısındaki evin penceresinden bakan, arkası bize dönük duran kadının olduğu koridora doğru uzanıyor. 1658, tuval üzerine yağlıboya, 74x60 cm. Ulusal Galerî, Londra

Jan Vermeer

D DELFT, 1632; Ö DELFT, 1675

Yüzyıllarca unutulmuş Vermeer günümüzde tüm Hollandalı sanatçıların en büyüğü olarak kabul ediliyor. Huzurlu, güzel düzenlemiş ve ışıklandırılmış, gizemli bir gerçeklik içeren tabloları ile ünlüdür. İşlediği konular genelde bir Hollanda evinin iç mekanında yazı yazan, okuyan, çalgı çalan ya da sadece poz veren bir kadın veya süt boşaltan bir hizmetkardır. 1866'da Fransız yazar Théophile Thoré tarafından keşfedildi. Hakkında fazla bir şey bilinmediği için yazar kendisine "Delft'in Sfenksi" adını verdi. Vermeer'in hayatı ve eğitimiyle ilgili belgelenmiş çok az bilgi ve ona ait olduğu bilinen sadece 35 resim vardır.

Vermeer han sahibi bir sanat tüccarının oğluydu ve bilindiği kadarıyla tüm yaşantısı kentte geçti. 1653'de Ressamlar Loncası üyesi oldu ve aynı yıl bir Katolik olan Catharina Bolnes ile evlendi. Çiftin 15 çocuğu oldu. İlerleyen yıllarda Vermeer parasal sıkıntılar yaşadı ve 43 yaşında, Delft'de, borç içinde öldü.

YAŞAMÇİZGİSİ

1653 21 yaşında Delft Ressamlar Loncasına üye oldu

1656 Muhabbet Tellalı adlı tarih atılmış ilk bilinen resmini yaptı

1662 (ve 1670) Ressamlar Loncasına usta olarak seçildi
~1665-6 Çok sevilen *İnci Kupa* adlı tablosunu yaptı

1672 Fransız işgali Hollanda'da ekonomik kriz yarattınca Vermeer'in sanat ticareti de çöktü

1675 Borç içinde öldü

▼ **İnci Kupa** Kız Karanlık bir fonun önünde duran kız adeta sorgularcasına izleyiciye doğru döner. Bu eşsiz tablonun yarattığı etki, veriletişirmedeki çarpıcı yalınlık, sedefsi ışık, sarı ve mavinin dingin uyumu sayesinde. ~1665-66, tuval üzerine yağlıboya, 44x39 cm. Mauritshuis, Lahey, Hollanda

◀ **Delft Şehrinin Bir Görünüşü** Vermeer'in yaptığı iki dış mekân resminden biri olan bu tablo doğduğu kente aittir; ışık, atmosfer ve fotoğrafsı gerçekliğiyle ünlü bir başyapıttır. Ön planda, nıhtında, kasaba halkı sohbet etmekte, hareketli ufuk ve bulutlar parıldayan suya yansımaktadır. ~1660-61, tuval üzerine yağlıboya, 96x117 cm. Mauritshuis, Lahey, Hollanda

YAKINplan

BOYA BENEKLERİ Uzaktan bakıldığında Vermeer'in resimleri pürüzsüz boyanmış gibi durur ancak yakından bakıldığında her bir fırça darbesi ve çeşitli yüzeylerden ışık oyunlarını yansıtmak için kullandığı kalın boya benekleri fark edilir. Tablolarının yüzeyi "ezilmiş incilerin eritilmiş hali"ne benzetilir. Sıvılaşmış ışık, pütürlü bir ekmek kabuğu ve örülmüş hasır dokusu hissini verir.

► **Sütçü Kız** Hollanda sanatında köklü bir gelenek olarak sütçü kızlar resmedilirdi, ancak Vermeer'in bu betimlemesi dinginliği ve anıtsal sadeliğiyle eşsizdir. Pencereden süzülen güneş ışığı sütçü kızın üstüne düşer ve güçlü gölge-ışık kontrastlarıyla yuvarlak hatları biçimlenir. ~1657-58, tuval üzerine yağlıboya, 45x41 cm. Rijksmuseum, Amsterdam, Hollanda

Resim Yapma Sanatı (Sanatçının Stüdyosu), Jan Vermeer
-1666-68, 120x100 cm. tuval üzerine yağlıboya, Doğal Tarih Müzesi, Viyana, Avusturya

Resim Yapma Sanatı Jan Vermeer

Vermeer (Sanatçının Stüdyosu olarak da bilinen) bu tabloyu 30'lu yaşlarında yaptı ve parasal sorunlara rağmen bu başyapıtını asla satmadı - belki de olası alıcılara örnek olarak saklıyordu. Tablonun boyutları diğer resimlerinden daha büyüktür; 17. yüzyıl sanatının ve sanatçıların durumunu yansıtan alegori ve semboller kullanmıştır.

Kompozisyon

Perde ve yer döşemesinin yarattığı çapraz çizgiler izleyiciyi kompozisyonun içine çekmektedir. Vermeer perspektif için çizgisel kuralları kullanırdı; birleşme noktasını bir iğne ile belirlerdi ve ortogonalleri - uzaklaşan paralel çizgileri - de iğneye bağladığı tebeşirli iplik ile işaretlerdi.

▲ **KARANLIKTAN IŞIĞA** Perde ve iskemle ile ön planda bir karanlık alan yaratılarak arkadaki ikinci sahneye geçiliyor - ışık, Vermeer'de hep olduğu gibi sol taraftan aydınlatıyor.

▲ **YOK OLMA NOKTASI** Açık renkteki yer döşemesinden ve masa kenarından geçen dikgenler kuzun önündeki yok olma noktasında buluşuyorlar.

Teknik

Vermeer'in konuyla ilgili ön çalışmaları veya çizimleri bulunmadığı için bu tablo sanatçının çalışma yöntemine ışık tutuyor. Tuvalini açık gri renkte boyadıktan sonra kompozisyon öğelerini beyaz boya veya tebeşir kullanarak çiziyor. Abartılı perspektifteki öğeler (iskemle), yumuşak odak noktası (Clio'nun yüzü) ve akıcı ışıkla(perde ve avize) camera obscura (sağda) kullanıldığı izlenimi veriyor.

▲ **IŞIK BUNCUKLARI** Vermeer adeta gerçek gibi duran değişik yüzey dokularını görüntülemekte çok yetenekliydi. Iğne başı büyüklüğündeki ışık noktaları perdenin dokumasını aydınlatıyor.

▲ **TABLO YAPIM SÜRECİNDE** Bu detay Vermeer'in çalışma yöntemine büyüleyici bir bakış sağlıyor; dayanma çubuğunu kullanan sanatçı daha önce tebeşirle çizgilerin belirlediği Clio'nun defne tacını boyuyor.

GÜNEdair

CAMERA OBSCURA

Camera obscura (Latince'de karanlık oda) duvarında bir iğne deliği olan karartılmış oda veya kutudur. Aydınlatılmış bir sahnenin veya nesnenin görüntüsünü bir yüzeye yansıtmayı sağlar. Daha sonra bu sahnenin üzerinden çizerek geçilir. Vermeer stüdyosundaki odada kabin tipi camera obscura kurmuş olabilir. Basit bir camera obscura görüntüyü devrik halde yansıtır; düzeltmek için aynalar kullanılır.

Optik hakkında bilgi Denis Diderot'nun 18. yüzyıl Ansiklopedi'sinden alınan bu gravür camera obscura'nın temel prensiplerini anlatır.

Hikayesi ve karakterler

Vermeer tablosunu öylesine sunuyor ki sanki izleyici, Yunan mitolojisindeki tarih Perisi Clio giysilerine bürünmüş modelin resmini yapmakta olan sanatçıyı görmek için perdenin kenarını kaldırmıştır. Ressamın kendisi arkadan görüldüğü, üzerinde daha eski bir döneme ait zarif bir kostüm var. Maskeden haritaya ve süslü avizeye kadar göz aldatıcılık ve sembolizm dikkatle gözlemlenmiş ayrıntılarda buluşuyor.

► **BOYALI MASKE** Gelişi güzel bırakılmış bir stüdyo malzemesi gibi duran maske, resim sanatının bir işlevi olan taklit etmeyi sembolize etmektedir. Birçok 17. yüzyıl Hollandalı sanatçısının ana hedefi, gerçeğin inandırıcı bir taklidini - "doğanın aynasını" - resmetmektir.

► **TARİH PERİSİ** Bu figür üzerinde bulunduğu nesnelerden dolayı tarih olaylarını anlatan şirilerin ilham perisi Clio olabilir. Defne yapraklarından taç şeref ve onur sembolü olarak gelecek kuşaklarda da yaşayacaktır. Elindeki boru sanatçının şöhretini, kitap da tarihi semboller.

▲ BÖLÜNÜŞ ÜLKE

Clio'nun arkasındaki eski harita tarihle bağlıdır. Hollanda'nın kuzey eyaletleri 1648'de Münster Antlaşmasıyla İspanya'dan bağımsızlıklarını kazandılar. Vermeer, harita üstünde Protestan Hollanda Cumhuriyeti sağda ve Katolik İspanyol Habsburg eyaletleri solda olmak üzere bu bölünmeyi bir katlanma yeri boyayarak beşirler.

▲ **İSPANYA'NIN ÇÖKÜŞÜ** Avize, resim yapma sanatının büyük bir ustalık göstergesi olması dışında sönmekte olan İspanyol iktidarına bir gönderme olabilir. Üzerinde Habsburg sembolü olan iki başlı kartal figürü vardır, ancak anlamlı bir şekilde avizenin mumları yoktur.

“Vermeer'in en müthiş özelliği... ışığının niteliğidir.”

THÉOPHILE THORE,
FRENCH WRITER ON ART, c.1866

Willem Claesz Heda

◻ HAARLEM, ~1594; ◻ HAARLEM, 1680

Willem Claesz Heda 17. yüzyıl Hollanda natürlort resminin en büyük ustalarından ve özellikle "kahvaltı resmi" türünde uzmanlaştı. Pieter Claesz ile birlikte bu tür çalışmanın önde gelen temsilcileri olarak, doğum yeri olan Haarlem'de natürlort geleneğini başlattılar. Durgun ve içten tonal uyuma sahip olarak nitelenen tabloları Jan van Goyen'in manzara resimleri ile eşdeğer görülebilir.

Dönemin diğer Hollandalı natürlort ressamıyla ortak bir şekilde, Heda da hem farklı dokuları resmetme - örneğin tabak-çanağın donuk ışıltısıyla gümüşün parlaklığı arasındaki farkı gösterme - hem de insan hayatının ve başarılarının geçiciliğini sembolize eden imgeler yaratma çabası içindeydi. Heda'nın oğlu Gerrit, babasının stiliyi taklit etti. Bu nedenle ikisinin eserlerini birbirinden ayırmak çoğunlukla zordur.

YAKINplan

LIMON KABUĞU Limonlar aldattıcı görünümlere gönderme yapıyor - güzel görünseler de tatlant ekşi. Heda, de Heem ve Kalf'e ait bu tablolardaki yarısı soyulmuş limonlar hem semboldür hem de ressamın yeteneğini sergiler.

▼ **Natürlort, Yemek ve İçki** Heda'nın nesneleri, hafif aydınlatılmış bir fon önünde, adeta havada duruyorlar. Bu natürlort, hayatın kısıtlılığını sembolize eden bir "vanitas". Tüm yiyecekler giderek bozulur, Heda'nın uzmanlık alanı olan kıymalı turtanın da bir kısmı yemiştir durumdadır. Pano üzerine yağlıboya, 53x73 cm. özel koleksiyon

Jan Davidsz de Heem

◻ UTRECHT, 1606; ◻ ANVERS, 1683/84

Hollandalı natürlort ressamlarının en yeteneklilerinden Heem, çiçekler ve zengin yiyeceklerle donatılmış sofralarıyla tanınır. Utrechtli ressam David de Heem'in oğlu olan Jan, Balthasar van der Ast tarafından eğitildi. 1635'de Anvers'e yerleşti. Yapıtları Flaman ve Hollanda ekollerini birleştirir. Anvers'e geldikten sonra Rubens ve Snyders'in coşkulu Barok tarzından etkilendi ve kendi uzmanlık alanı olan "ziyafet resimleri"nde istiridye, istakoz ve egzotik meyve gibi lüks yiyecekler sundu. Heem'in, aralarında oğulları Cornelius ve Jan Jansz da olmak üzere birçok takipçisi oldu.

▼ **Natürlort** Kadife perde, işlemeli gümüş, istiridye ve harikulade boyanmış meyveler, Heda'nın solgun "kahvaltı resminden" çok daha gösterişliler. Pano üzerine yağlıboya, Prado, Madrid, İspanya

Willem Kalf

◻ ROTTERDAM, 1619; ◻ AMSTERDAM, 1693

Hollanda natürlort ressamı arasında belki de en büyüğü olan Willem Kalf "gösterişin natürlortu" olarak bilinen türün en ünlü yorumcusudur. Değerli nesnelere ait çarpıcı betimlemeleri, ışık, renk ve kompozisyon yönünden Jan Vermeer ile kıyaslanabilir. Rotterdamlı bir kumaş tüccarının oğlu olan Kalf 1640'larda Paris'te yaşadı ve köy ev içleri ile mütevazı mutfak görüntülerini resmetti. 1653'de Amsterdam'a yerleştikten sonra sanat taciri olarak çalıştı ve "gösterişin natürlortu" üzerinde uzmanlaştı. Karanlık fon önünde mükemmel aydınlanmış az sayıda ancak daha görkemli nesnelere yer verdi. 1797'de Goethe, Kalf'in tablolarının "sanatın doğadan ne denli üstün olduğunu ve insanoğlunun ruhunun nesneleri yaratanın gözünden gördüğünde onlara neler kattığını" gösterdiğini yazdı.

◀ **Natürlort, Geç Dönem Ming Zencefil Kavanozu** Yurtdışından gelen değerli nesneleri - bir Ming vazosu, Venedik camı veya Hint halısı olsun- gösteren bu tür tablolar Kalf'in Hollanda çağdaşlarının ülkenin ticaret gücünden duydukları gururu pekiştirmiş olmalı. 1689, tuval üzerine yağlıboya, 77x66 cm. Indianapolis Sanat Müzesi, Indiana, ABD

Rachel Ruysch

◻ LAHEY, 1664; ◻ AMSTERDAM, 1750

18. yüzyılın ilk yarısındaki Hollandalı çiçek ressamlarının ileri gelenlerinden Ruysch, ünlü botanikçi ve anatomici Anthony Ruysch'un kızıydı. Tablolarında botanik bilgisi belirgindir. Uzun bir meslek hayatı oldu; 15 yaşında Hollandalı çiçek ressamı Willem van Aelst'in yanında çırak oldu ve 80'lerine kadar resim yapmayı sürdürdü. Ancak, Ruysch'a ait sadece 100 adet bilinen tablo vardır. Bunun sebebi belki de portre ressamı Juriaen Pool ile evlendikten sonra 10 çocuğu olmasıdır. Genelde Amsterdam'da çalışan Ruysch, ayrıca Lahey'de ve 1708-1716 yıllarında Rhine bölgesi yöneticisinin saray ressamlığını yaptığı Düsseldorf'ta da çalıştı.

Portre, Godfried Schalken imzalı

YAKINplan

PARLAK DENİZ KABUKLARI Ruysch'un çiçek resimleri böcekler, kabuklular ve sürüngenler de içerdiği için canlılık ve hareket doludur. Burada sert, parlak salyangoz kabukları, çiçeklerin hassas dokuları ve renkleri ile etkili bir tezat yaratır.

▲ **Natürlort, Orman Tabanında Çiçekler** Ruysch karmaşık kompozisyonlarında egzotik çiçekleri ve canlıları sıklıkla bir arada kullanırdı. -1690, tuval üzerine yağlıboya, 93x74 cm. Resim Galerisi Alte Meister, Kassel, Almanya

Grinling Gibbons

D ROTTERDAM, 1648; Ö LONDRA, 1721

Ünlü ve etkili ahşap oymacı Grinling Gibbons, Hollanda'da ticari faaliyetleri olan bir İngiliz ailenin oğluydu. 19 yaşında İngiltere'ye dönmeden önce Amsterdam'da heykeltıraşlardan oluşan Quellin Ailesinin yanında eğitim almış olabilir.

Özellikle ıhlamur ağacı kullandığı hünerli oymaları doğaya yakınlıklarıyla ünlüdür- meyveli asmalar, çiçekler ve yapraklar duvarları, tavanları, şömineleri ve mobilyaları süsler. Mimar Sir Christopher Wren St.Paul Katedrali ve Hampton Court Sarayında çalışması için Gibbons'ı işe aldı. 1693'de Kral III. William tarafından kraliyet baş oymacısı tayin edildi.

◀ **Ahşap Oymadan Detay** Gibbons'ın şaşırtıcı güzellikteki oymaları İngiltere taşrasındaki bir çok evde bir çok evde görülebilir. Bir panoya ait bu ayrıntı karmaşık bir küme halindeki müzik aletlerini gösteriyor. ıhlamur ağacı, Petworth House, Sussex, İngiltere

YAKINplan

◀ **"FERAH HAFİFLİK"** Horace Walpole, Gibbons'ın ahşaba "gevşek ve ferah bir hafiflik" verme yeteneğine hayrandı. Burada Gibbons'ın narin yaprakları ve kuş tüylerini insan yapımı katı nesnelerle buluşturuyor.

William Dobson

D LONDRA, 1611; Ö LONDRA, 1646

Minyatürcü Nicholas Hilliard'dan sonra ilk İngiltere doğumlu ressam olan Dobson, İngiliz İç Savaşı sırasında güçlü gözlemleri sonucu yaptığı Kral taraftarlarının portreleri ile tanındı. 60 dolayındaki bilinen tablolarını 1642-1646 yılları arasında, I.Charles'in Oxford'da savaş zamanı oturduğu sarayında çalışırken yaptı. Kralın Dodson'u ne derece himaye ettiği bilinmemektedir, ancak van Dyck'ın 1641'de ölümünden sonra ülkedeki en iyi ressam kendisiydi. Dobson'un "dağınık ve düzensiz" bir yaşantısı olduğu iddiaları, yoksulluğunu ve Kral taraftarlarının parlamento yanlılarına teslim olmalarından birkaç ay sonraki erken ölümünü açıklayabilir.

◀ Portre, Sir Charles Lucas

Bu çarpıcı şövalye portresi kahramanca duruş ile gerçekçi niteliğinin birleşimidir. Zengin renkler ve güçlü teknik Tiziano ve diğer Venedik ressamlarının etkisini gösterir. Tüval üzerine yağlıboya, 45x 36 cm. özel koleksiyon

Peter Lely

D SOEST, 1618; Ö LONDRA, 1680

Asıl adı Pieter van der Faes olan Lely Almanya'da yaşayan Hollandalı bir ailenin oğluydu. Haarlem'de eğitim gördü ve 1640'larda meslek hayatının büyük kısmını geçireceği İngiltere'ye yerleşti. Anthony van Dyck ve William Dobson'ın ölümünün ardından, Lely ülkenin en büyük portre ressamı oldu. 1661'de Kralın baş ressamı oldu, 1662'de vatandaşlığa kabul edildi, ve ölümünden birkaç ay önce şövalyelik unvanı verildi. Lely aralarında I.Charles ve Oliver Cromwell olan pek çok kişinin portrelerini yaptı, ancak daha çok II. Charles'in Restorasyon Dönemi sarayının imaj yaratıcısı olarak hatırlanır. Debdebeli bir hayat yaşadığı ve muhteşem bir sanat koleksiyonu oluşturdu.

▲ **Diana Kirke, Oxford Kontesi** Cesurca ipeklere bürünmüş olan bu soylu güzel, sanatçının birçok modeline aynı ifadeyi veren kocaman, baygın "Lely" gözlerine sahiptir. -1665-70, tüval üzerine yağlıboya, 32x104 cm. Yale Üniversitesi İngiliz Sanatı Merkezi, New Haven, Connecticut, ABD

◀ **El üzerine çalışmalar** Lely bunun gibi sayısız ön hazırlık çizimleri yaptı. Çok sayıda yardımcısı da bu çalışmalarını referans olarak kullanmış olabilirler. Kağıt üzerine tebeşir, 38x27 cm. Ashmolean, Oxford, İngiltere

Godfrey Kneller

D LÜBECK, 1646; Ö LONDRA, 1723

Almanya'da doğan Kneller Amsterdam'da Rembrandt'ın öğrencisi Ferdinand Bol ile çalıştı. 1670'lerde İngiltere'ye yerleşti ve orada Lely'nin ölümünden 18. yüzyılın başlarına kadar portre ressamlığına egemen oldu. Kneller 1689'da III. William'ın baş ressamı oldu. Daha sonra Şövalyelik unvanı aldı ve baronluk kurdu. Kibirliğiyle ünlü, ancak son derece üretken olan Kneller bazen bir günde 14 model kabul ediyordu.

▲ Samuel Pepys

Kneller, stüdyosunu üretim hattı gibi kullanmakla suçlanıyordu, ancak yüksek kalite yaratma yeteneğine sahipti. Günlük yazarı Pepys'e ait bu portrede Kneller yeteneğinin doruğundadır. 1689, tüval üzerine yağlıboya, 76x64 cm. Ussal Deniz Müzesi, Londra, İngiltere

1700 dolaylarında ortaya çıkan Rokoko akımı Avrupa sanatını 18.yüzyıl boyunca etkisi altına aldı. Barok stilini izleyen Rokoko, zarafet, uçarılık ve süsleme albenisini ön plana çıkardı. En ünlü Rokoko ressamı Giambattista Tiepolo, Jean-Antoine Watteau ve François Boucher'dir.

"Rokoko" teriminin kökeninin, çeşmeleri ve yapay mağaraları bezemede deniz kabukları ve çakıl taşları kullanan bir tür taş süslemeciliği anlamındaki Fransızca *rocaille* sözcüğü olduğu düşünülmektedir. Bu sözcük Barok sözcüğünün kaynağı olan *barocco* ile kaynaştırılmış olmalı. (Bkz. Sf.194).

Kökenler ve etkiler

Rokoko teriminin David'in bir öğrencisi tarafından Fransız Devriminden sonra icat edildiği söylenir. Başlangıçta gösterişli aristokrasi tarzının anlamsızlığı ile alay eden mizah yüklü bir yermecilik taşıyordu. 19.yüzyılın ilk yarısında aşığılatıcı bir terim olarak

▲ **Benedictine Abbey Kilisesinin İç** Alman Eklü. Johann Michael Fischer (1692-1766) tarafından inşa edilen kilisenin sade mimarisi göz alıcı freskler ve görkemli alçı çalışmaları ile adeta biçim değiştiriyor. 1748-68, Ottobeuren, Baviera, Almanya

kaldı, ama günümüzde olumsuz anlamlarından arındı. Rokoko stilinin mimari, iç tasarım, süsleme sanatları

ve resim sanatı üzerinde güçlü bir etkisi oldu. Önce Fransa'da başladı ve giderek Avrupa'nın bir çok yerine gravürler ve yurtdışında yaşayan Fransızlar aracılığıyla yayıldı.

Konular

Rokoko ressamı Barok çağının modası olan konuların çoğuna bağlı kaldılar, ancak akımı daha hafif ve daha eğlenceli bir şekilde ele aldılar. Sembolik ve mitolojik konulara talep olmakla birlikte ciddi içeriklerden uzaklaşıldı. Çoğu zaman kadın çıplaklığının zarif erotik betimlemesine bahane oluşturuldu. Tutkulu aşk temaları çok popülerdi. Pahalı giysili, zarif genç çiftlerin, parklarda hülyalı ve mutlu gezinmelerini konu alan fête galante türünün öncülüğünü Watteau

Rokoko

ZAMANÇİZGESİ

Watteau Rokoko stiline öncülük etti ve *Kitera'ya Yolculuk* adlı başyapıtını 1717'de tamamladı. On yıl sonra Canaletto, Venedik tablolarına adanmış meslek hayatını geliştirdi. İngiltere'de Hogarth, *Yeni Moda Evlilik* gibi sosyal hicivler; Gainsborough zarif portreler yaptı. Avusturyalı ressam Maubertsch *Apotheosis* adlı eserini, üç yıl sonra da çağdaşı Fragonard *Salıncak* adlı tablosunu tamamladı.

1717

WATTEAU Kitera'ya Yolculuk

1730

CANALETTO Uruç Gününde Bucintoro'nun Dönüşü

1743

HOGARTH Yeni Moda Evlilik, Misafir Kabulü

-1748-49

GAINSBOROUGH Bay ve Bayan Andrews

▲ **Villa Adriana'nın Harap Koridoru**

Giovanni Battista Piranesi Sanatçı alçak seviyeden bakarak ve küçük figürler kullanarak Roma harabelerini büyük ve etkili gösterirken, yoğun sarmasıklarla gizemli bir hava katıyor. 1756, gravür, Ulusal Kütüphane, Paris, Fransa

Ekoller

Rokoko akımı Fransa'da gelişmiş ve XV. Louis'nin (1715-74) hükümdarlığı ile yakından ilişkilendirilir. Giderek başka ülkelerde, farklı biçimlerde olsa, popülerite kazandı.

Fransız

Fransız Rokoko resmine Jean-Antoine Watteau, François Boucher ve Jean-Honoré Fragonard (Bkz. Sf.246) egemen oldu. Watteau stili geliştirdi ancak ardından gelenler daha tanınmış eserler yaptılar. Onların elinde zarafet, zeka ve erotizm birleşimi olan Rokoko, kadının yatak odası sanatına dönüştü. Konuların hafifliği bir ortamdaki diğerine kolayca aktarılabilmelerinden bellidir. Örneğin, Boucher aynı çocuk ve peri figürlerini resimlerinde, porselen biblolarında ve duvar halısı desenlerinde kullanmıştır. Dolaysız olma ve samimiyet de Rokoko heykelinin temel düşüncesi; öncü uygulayıcısı Jean-Antoine Houdon kendi yaklaşımında bunu belirginleştirir. (Bkz. Sf.249). Rokoko, gelişmekte olan porselen endüstrisini de etkiledi.

Almanya ve Orta Avrupa

18. yüzyıl başlarında Almanya 30 Yıl Savaşlarından (1618-48) sonra toparlanmaya başlamıştı ve inşaat patlaması yaşıyordu. Prenslar yeni saraylar inşa ediyor ve ülkenin Katolik olan güneyinde peşpeşe kiliseler yapıyordu; buralarda Rokoko tarzı süslemeler tam anlamıyla serpilirdi. İç mekanlar freskler ve o güne kadar üretilmiş en abartılı alçı işleriyle (mimari süsleme) donatılıyordu. Johann Zimmermann gibi bazı sanatçılar her iki alanda da çalıştılar. Franz Anton Maubertsch ise doğum yeri olan Avusturya'da, Çek Cumhuriyeti'nde, Macaristan ve Slovakya'da coşkulu bir beceriyle mihrap süslemeleri ve freskler boyuyordu. Tüm benliğiyle Rokoko sanatçısıydı ve neoklasik sadeliğin atılımını hiçe sayıyordu (Bkz.Sf.266).

İtalya ve Venedik

İtalya'da Rokoko tarzının ortaya çıkışı Büyük Tur merakı ile aynı zamana denk geldi ve üslubun bir çok öncü temsilcisi çalışmalarını bu piyasaya kaydirdi. Roma'da, Giovanni Paolo Panini, Giovanni Battista Piranesi ve Fransa doğumlu Hubert Robert kendi

yaptı. Pastoral sahneler de buna benzer gerçeklerden kaçış biçimi oldular. Soylu kişilerin yerini işveli oyunlarıyla aylıklık eden erkek ve kadın çoban figürleri aldı.

Üslup ve teknikler

Rococo tarzına damgasını vuran, kaygısız ve bezemeci bir yaklaşımdı. Öykülü konularda hikayeler, neşeli putti (melekler) ya da canlanan, olaya katılmaya hevesli heykeller tarafından iyice abartılırdı. Daha ciddi konularda bile ressamlar gösterişli süslemeler veya zahmetsiz, ustalıklı etkiler yaratmaya meraklıydılar. Uygulamalı sanatlarda ise süslemeye verilen önem daha da büyüktü. Kıvrımlı desenler ve deniz kabuğu motifleri her yerde görülmekteydi; eğri çizgiler ve asimetrik tasarımlara ilgi büyüktü.

▲ **Portre, Madame de Pompadour** François Boucher, 1759, tuval üzerine yağlıboya, 91x68 cm. Wallace Koleksiyonu, Londra, İngiltere

◀ **Portre, Madame de Pompadour (detay)** Boucher'in ustalıkla portrenin kandişinden çok zarif volan ve fırlırların içlenmesinde yansıyor.

DÖNEMİN olayları

1702-13 İspanya Taht Savaşları 10 yıldan fazla süreyle Avrupa'yı böldü, ancak askerliğe ve savaşa ait resimleri daha da güncelleştirdi. Watteau, 1709'da Valenciennes'de yaşarken bu konuya el attı

1740'lar İngiliz üst sınıflarının Büyük Tur adını verdikleri İtalya gezilerinde Herculaneum ve Pompeii'nin sık ziyaret edilir olması. Canaletto ve Piranesi'nin mesleklerinde dönüm noktası oldu

1751

BOUCHER Uzanan Nü (Bayan O'Murphy)

1757

FALCONET Yıkılan Kadın

1758-60

TIEPOLO Papağanlı Genç Kadın

1764

MAULBERTSCH Aziz James'i Yüceltme

1767

FRAGONARD Saincok

1767

BATONI Thomas William Coke

▲ **Tavan Freski** Giambattista Tiepolo 'Residenz'in merdivenlerinden çıkan ziyaretçileri bu sahne karşılıd. Sarayın ileri gelenleri, müzisyenler ve sanatçılar alegorik figürlerle iç içedir; uzanarak oturan subayın binanın mimarı Balthasar Neumann olduğu düşünülmüştür. 1750-53, fresk, Residenz, Würzburg, Almanya

belirgin yöntemleriyle antik harabelerin ihtişamını betimlediler; Pompeo Batoni'nin soylu ziyaretçilere ait zarif portrelerine sürekli talep vardı.

Venedik'te, Canaletto benzer bir başarıyı kentin en sevilen yerlerinin ve manzaralarının tablolarını yaparak elde etti. Ancak tek hamisi turistler değildi. Zamanın en büyük Venedikli ressamı Giambattista Tiepolo daha geniş yelpazede müşterilere hizmet ediyordu. Çarpıcı freskleri ve tuvaleri için bölgedeki en muhteşem villaları ve kiliseleri süslemek üzere sipariş alıyordu.

Tiepolo'nun ünü İtalya'yı aştı. Tartışmasız en büyük eserini Almanya'nın Würzburg'ta Piskopos - Prensi'nin Residenzi (sarayı) için yarattı. Tiepolo'nun görevi bir dizi fresk yaparak Dört Kitayı -Asya, Afrika, Amerika ve Avrupa'yı (Avustralya henüz keşfedilmemişti)- resimlemek ve hamisine saygılarını sunmaktı. Sonuç kolaylıkla sembolik figürlerin sıkıcı bir alegorik anlatımı olabiliirdi. Ancak, Tiepolo hayalî bir gökyüzündeki eski çağ tanrılarını ve pervazlardan piskoposun misafirlerine bakan insan figürlerini görsel bir gösteriyle ustaca sergileyerek ortamı tamamen değiştirdi.

İngiltere

Rococo İngiltere'de az hissedilmekle birlikte, yine de günün önemli sanatçılarını etkiledi. Fransız ressam ve gravürü Hubert Gravelot'nun ciddi bir etkisi oldu. Londra'ya yerleşti ve arkadaşı Francis Hayman ile William Hogarth'a Rococo anlayışını anlattı.

Thomas Gainsborough'un öğrencisi olduğu St Martin's Lane Akademisi'nde ders verdi.

Yeni stilin etkileri en çok portrelerde görüldü ve dikkat çekici öğenin temanın zarif ve samimi bir çeşitlenmesi olduğu konular çok beğenildi.

► **Müzik**, Étienne-Maurice Falconet Bu duyumsal alegorik figür Madame de Pompadour tarafından, içinde yaşadığı Bellevue Şatosu için sipariş edilmişti. 1757, mermer, yükseklik 203 cm. Louvre, Paris, Fransa

Portre,
Rosalba
Giovanna
Carriera imzalı

D VALENCIENNES, 1684; Ö PARİS YAKINLARINDA NOGENT-SUR-MARNE, 1721

Çağın en büyük Fransız ressamı olan Watteau, Rokoko stiline şekillenmesinde önemli bir rol oynadı. Sanat formasyonunu Paris'te edindi ve tiyatro dekorları ressamı olan Claude Gillot'dan çok etkilendi. Gillot'un Watteau'yu tanıttığı doğaçlama şeklindeki kaba ve gürültülü İtalyan Komedî gösterileri, özgün yaratısı olan *fêtes galantes* (Çapkın Törenler) için ilham kaynağı oldu: bu pastoral sahnelerde zarif giysili figürler, romantik parklarda gönül eğlendirirler. Etrafta gezinerek, flört ederek birbirlerine serenat yaparlar.

Rokoko döneminde *fêtes galantes* resimleri oldukça yaygın olmakla birlikte, hiç biri Watteau'nun tasvirlerindeki kırılğan güzelliğe sahip değildi. Bu tablolarla melankolik bir hava ve bu zevklerin fazla uzun süremeyeceğinin farkındalığı vardır. Bunun nedeni belki de sanatçının kompozisyonlarını bireysel çalışmalar bir araya getirerek oluşturma alışkanlığıdır; figürler tek başına, diğerlerinden soyutlanmış gibi durur. Hastalığı da buna neden olmuş olabilir. Watteau uzun yıllar tüberküloz olduğu için, eserleri, ömrünün tükendiğini bilen bir kişinin anlatımı olarak yorumlanmıştır. Gerçekten de, Gilles gibi resimlerde güçlü bir dokunaklılık unsuru vardır. Hayatının sonuna doğru Watteau'nun yön değiştirdiğine dair ipuçları vardır – örneğin, resim taciri Gersaint için yaptığı mağaza tabelası kendi karakteristik eserlerinden daha gerçekçidir. Yine de, ölümünden sonra Watteau'nun *fêtes galantes* resimleri yapay ve modası geçmiş olarak nitelendirildiler.

YAŞAMÇİZGİSİ

1684 Sınır kenti olan Valenciennes'de doğdu

1702 Paris'e taşındı

–1704–07 Claude Gillot ile çalıştı

1712 Kraliyet Akademisi özel üye unvanı verildi

1717 Baş yapıtı olan Kitera Adasına Yolculuk adlı tablosunu tamamladı

1721 Arkadaşı Gersaint'in kollarında öldü

▼ L'Enseigne de Gersaint (Gersaint'in Mağaza Tabelası)

Watteau'nun bu son şaheseri natüralizme olan yeni ilgiyi yansıtır. 1721, tuval üzerine yağlıboya 163x306 cm. Charlottenburg Şatosu, Berlin, Almanya

▼ Gilles "Gilles" geleneksel bir palyaço türü olup, masum bir budaladır. Skeçlerde aptallığını vurgulamak için sahneden bir merkep geçirirdi. –1718–19, tuval üzerine yağlıboya, 185x149 cm. Louvre, Paris, Fransa

“Resimlerinde sabırsızlığının ve tutarsızlığının yansıması vardır... **Konudan konuya** atlama ihtiyacı duyardı; çoğu zaman bir kompozisyona başladığında, onu tamamlama **hevesini yitirmiş** olurdu.”

THEOPHILE THORE,
FRENCH WRITER ON ART, –1866

YAKINplan

DALGIN BAKIŞLAR Aşk "yolcular" ikiye, ikiye aşk adasından ayrılmaya hazırlanıyorlar. Bir kadın, birbirine sıkıca sarılmış bir çiftin arkasından özlemle bakıyor. Bu tutkunun geçici olduğunu farkındadır. Yüzündeki melankolik ifade yaklaşmakta olan alacakaranlığın sonbahar renklerinde yankılanmaktadır.

► Kitera Adası'na Yolculuk

Çağdaş bir tiyatro oyunundan esinlenen bu sahne Watteau'nun en mükemmel *fêtes galantes* tablosudur. Aşk tahrîcisi Venüs'ün denizde doğduktan sonra Kitera'da kıyıya çıkışına inanılır. 1717, tuval üzerine yağlıboya, 129x194 cm. Louvre, Paris, Fransa

Jean-Siméon Chardin

Otoporte

D PARIS, 1699; Ö PARIS, 1779

Chardin'in ciddiyetle ele aldığı ev içi sahneleri ve natürmortları, o sıralarda gelişmekte olan Rokoko stiline çığır aşınıklarıyla çarpıcı bir tezat yaratır. Tarih resimleri yapan iki ressamdan biraz eğitim almış olsa da, Chardin genelde kendi kendini yetiştirmiştir. Başlarda tercihi Hollanda geleneğindeki natürmort resimlerdi. Bu yüzden Kraliyet Akademisi 1728'de kendisini üyeliğe kabul ederken "hayvanlar ve meyveler konusunda yetenekli bir ressam" şeklinde onay sunmuştu. Chardin 1730'ların başında ilgisini genre türüne çevirdiğinde daha da takdir topladı. Bu tablolarında natürmort elemanlar da vardı – *Şükran Duası* adlı tablonun sağ alt köşesindeki kok kömürü sobası gibi – ancak daha da dikkate değer olmalarının nedeni, anneler ve çocukları arasındaki sessiz etkileşimdir. Son dönemlerinde Chardin pastel portreler çalıştı ancak pek başarılı olmadı.

YAŞAMÇİZGİSİ

1728 29 yaşında Kraliyet Akademisi üyeliğine kabul edildi

1731 Marguerite Saintard ile evlendi

1735 Marguerite öldü

1755 Akademi Haznedarı seçildi ve bu görevi 20 yıl üstlendi

1771 Pastel portrelerinin ilk kez sergisi açtı

1779 Paris'te öldü

► *Şükran Duası* Chardin bu tabloyu 1740 yılındaki tanışmalarının ardından Kral XV.Louis'e armağan etti. 1740, tuval üzerine yağlıboya, 50x39 cm. Louvre, Paris, Fransa

▼ **Vatoz (Tırpana)** Sanatçının ünlü perçinleyen tablodur. Chardin bunu Akademiye kabul çalışması olarak sundu. ~1725, tuval üzerine yağlıboya, 114x146 cm. Louvre, Paris, Fransa

YAKINplan

TISLAYAN KEDİ Bu dönemin natürmort sanatçıları resimlerine canlı bir unsur katmayı severlerdi. Burada, korkmuş bir kedi bulduğu istindiyeni koruyor. Vatoz balığının adete bir surati var. Kırmızı derisi, mavi sinirleri ve beyaz kasları yüzünden Marcel Proust onu "tuhaf canavar" olarak nitelemişti.

François Boucher

Portre, Gustav Lundberg imzalı

D PARIS, 1703; Ö PARIS, 1770

Rokoko stiline önemli başarılarından biri de François Boucher'ın sanatıdır. Resimlerindeki belirgin şehveti zeka ve mizahla yansıması soylu çevrelerde beğeni kazandı. Çok yönlü bir sanatçı olarak, resimde, duvar halılarında ve porselende aynı derecede başarılı olabilen desenler yarattı. Örneğin, Sonbahar Pastorali adlı eserindeki iki ana figür Vincennes porselen fabrikası tarafından yeni bir modele uygulanmış, ayrıca tüm sahne bir Sèvres vazosunun üstüne kopyalanmıştı.

Boucher insan teninin pembemsi tonlarını betimlemekte rakipsiz bir yeteneğe sahipti. Bunun en iyi örneklerini peri veya tanrıça pozundaki çıplak kadın figürlerinde ve onlara eşlik eden tombul meleklerde görürüz.

YAŞAMÇİZGİSİ

1703 Paris'te doğdu

1723 Prix de Rome ödülünü kazandı

1728-31 İtalya'da seyahat etti

1733 Marie-Jeanne Buseau ile evlendi

1735 İlk kraliyet siparişini aldı

1751 Mademoiselle O'Murphy adlı ünlü nü tablosunu yaptı

1755 Gobelins dokuma fabrikası yöneticiliğine atandı

1765 Kraliyet Akademisi Müdürü oldu

1770 Stüdyosunda öldü

YAKINplan

BURUŞUK ÇARŞAFLAR

Rokoko ressamları yatak odası sahnelerinde dağınıklığı dekoratif anlamda kullanmayı severlerdi. Pahalı kumaşlar ve dağınık yatak erotik anlamlar taşımaktadır.

◀ *Mademoiselle O'Murphy* Louise O'Murphy XV.Louis'in bir metresiydi. Kazanova'nın hatıratında kendinden söz edilir. 1751, tuval üzerine yağlıboya, 60x74 cm. Wallraf-Richartz-Müzesi, Köln, Almanya

GÜNEdair

MADAME DE POMPADOUR Asıl adı Jeanne-Antoinette Poisson olan Madame de Pompadour XV.Louis'nin metresiydi. Güzel, akıllı ve sevimli kişiliğiyle, kralın verdiği *maitresse en titre* (resmî metresi) unvanını ilişkileri bittikten sonra da korudu. François Boucher'le 1740'ların sonunda tanıştı ve en beğendiği ressam oldu. Boucher, Madame de Pompadour'un portrelerini yaptı ve krala ait evlerin dekorasyonu, Sèvres porselenleri için desen çizimleri ve çok özel tiyatro gösterileri için kostüm tasarımları gibi onun çok çeşitli projelerinde yer aldı.

Madame de Pompadour François Boucher (~1758). Boucher portrelerinde hamisini olgun ve zeki bir kadın olarak yansıtır. Kitap ve yazı takımı onun geniş edebiyat ve sanatsal ilgisini vurgulamaktadır.

Jean-Honoré **Fragonard**

Portre,
M. Gerard
imzalı

D GRASSE, 1732; Ö PARİS, 1806

Fragonard'ın eserleri Rokoko'nun Fransa'daki son muhteşem yükselişini temsil eder. Chardin'in yanında kısa bir çıraklık döneminden sonra Boucher'den eğitim aldı, onun hafif fırça dokunuşlarını ve renk duygusunu benimsedi. 1752'de kazandığı saygın *Prix de Rome* ödülü İtalya'da eğitim görmesini sağladı ve orada Hubert Robert ile dostluk kurdu.

Fransa'ya döndükten sonra, *Coroesus'un Callirhoe'yi Kurtarmak için kendini Feda Edışı* adlı dramatik tarih tablosunu Salon'da sergileyerek kendini gösterdi. Başarılı bir akademik kariyerin eşliğindeyken, Salon'da sadece bir sergi daha açtı ve sergilenmekten çok yatak odalarına uygun olan dekoratif, bedensel konuları tercih etti. Bu resimler son derece popüler oldu ve Fransa kralının metresinden siparişler aldı. Ancak, 1770'lerde, Neoklasik stil kök saldıkça beğeniler değişmekteydi.

YAŞAMçizgisi

1732 Grasse'da doğdu, babası eldiven yapımcısıydı

1747 Paris'e taşındı, kısa bir süre Chardin ile çalıştı

1748 Esas eğitmeni olan Boucher'ın stüdyosuna katıldı

1756-61 İtalya'da eğitim aldı

1765 Kraliyet Akademisi üyesi oldu

1769 Öğrencisi Marie-Anne Gérard ile evlendi

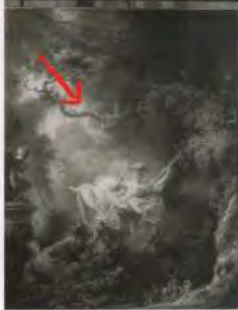
1793 Taznının gözden düşmesi üzerine bir müzede işe girdi

1806 Adı unutulmuş olarak öldü

► **Salıncak** Bu özel fantezi, genç metresinin bir rahiple görüldüğünü isteyen bir saray görevlisi (sol alta) tarafından sipariş edildi. Fragonard rahibin yerine aldatılmış koca figürü yerleştirerek, resmi esprili bir flört sahnesine dönüştürdü. 1767, tuval üzerine yağlıboya, 81x64 cm. Wallace Koleksiyonu, Londra, İngiltere

YAKINplan

CANLI HEYKELLER Dudaklarına götürdüğü parmağıyla aşk tanrısı Eros, adeta aşkların sırrını paylaşıyor, aşkların neğeli hareketlerini yansıtan, ancak kaybolan masumiyetini de simgesi olan uçan terliğe bakmaktadır.

GÜNEŞ sol üst taraftan gelerek, kadını bir ışık huzmesi olarak sarmalar. Koyu renkli yapraklar kadının etrafını çerçeveleyerek merkezdeki hareketliliği öne çıkarır.

▼ **Süslü Giysili Figür** Fragonard ustalığını inanılmaz bir hızla resim yaparak göstermekten hoşlanırdı. Arkadaşı Abbé de Saint-Non'a ait bu portreyi bir saatte bitirdiğini iddia etmişti. 1769, tuval üzerine yağlıboya, 80x65 cm. Louvre, Paris, Fransa

▼ **Kilit** İlginçtir ki, bu hafif müstehcen resim, din temalı bir resimle yan yana asılmak üzere sipariş edilmişti. Amaç manevi ve dünyevi aşk arasındaki karşıtlığı vurgulamaktır. ~1778, tuval üzerine yağlıboya, 73x93 cm. Louvre, Paris, Fransa

Jean-Baptiste Greuze

Otoportre

D TOURNUS, 1725; Ö PARİS, 1805

Lyon ve Paris'te eğitim gören Greuze, ilk başarısını nasihat yüklü, ev hayatı sahneleri ile elde etti. Zamanın ruhunu yakalayan bu resimleri ünlü eleştirmen Denis Diderot (1713-84) "resmedilmiş ahlak dersleri" olarak niteledi. Greuze bu resimlerin kendisine bir sanatçı için en yüksek mertebe olan tarih ressamı statüsü kazandıracağını umdu. Ancak,

Kraliyet Akademisi ona bu onuru vermedi. Düş kırıklığı uğrayan Greuze Salon'daki sergilerini durdurdu ve giderek genç kadınların duygusal resimlerinin arandığı piyasaya yöneldi. Fransız Devrimi olduğunda, halkın beğenisi değişmişti; Greuze'nin çalışmaları tatsız ve aşırı dokunaklı olarak nitelendirildi. Napolyon'un portresini yapmak üzere aldığı siparişi rağmen, son yıllarını yoksulluk ve terk edilmişlik içinde geçirdi.

YAŞAMÇİZGİSİ

- 1725** Tournus'da doğdu
- 1755** Salon'daki ilk önemli başarısını kazandı
- 1759** Anne-Gabrielle Babuti ile evlendi
- 1769** Aldığı eleştiriler sonucu Salon'da sergi açmayı bıraktı
- 1778** Cezalandırılan Oğul adlı tablosunu yaptı
- 1783** Eşinden boşandı
- 1805** Paris'te yoksulluk içinde öldü

► Cezalandırılan Oğul

Babanın Laneti adlı ikili tabloda bindir. İtaatsiz genç (sağda) af dilemektedir, ancak babası öldüğünde eve gelmekte gecikmiştir. 1778, tuval üzerine yağlıboya, 130x163 cm. Louvre, Paris, Fransa

YAKINPLAN

UTANGAÇ GÖZLER Greuze tüm kadın portrelerini yukarı doğru bakan, mahcup gözlerle betimlemiştir. Onları "bakışlarında aşk olan duygusal figürler" olarak niteler.

▼ **Sabah Duası** Greuze genç kızlardan oluşan bu duygusal resimlerinde masumiyet, dindarlık ve örtülü erotik zorlama karşısını sunar. Yine de bu tablolar son derece popüler oldular. Tuval üzerine yağlıboya, Musée Cognacq-Jay, Paris, Fransa

Joseph Vernet

D AVİGNON, 1714; Ö PARİS, 1789

▲ **Marsilya Limanı (Detay)** XV. Louis tarafından sipariş edilen, Fransa limanlarına ait 15 tabloluk diziden bir tablo. 1754, tuval üzerine yağlıboya, 165x263 cm. Deniz Müzesi, Paris, Fransa

Vernet tarzını uzun süre kaldığı İtalya'da (1734-1753) geliştirdi ve deniz ressamı olarak ün yaptı. İki farklı türde deniz manzarası geliştirdi, yumuşak ışıklar içindeki kalabalık liman sahneleri ve hareket yüklü fırtına ve parçalanmış gemi sahneleri. Her ikisi de aynı derecede beğenildi ve çok sayıda kraliyet siparişi aldı. Vernet seçkin bir sanat hanedanının da başı oldu. Oğlu (Carle, 1758-1836) ve torunu (Horace, 1789-1863) seçkin ressamlar oldular.

Hubert Robert

D PARİS, 1733; Ö PARİS, 1808

Robert sanatını İtalya'da öğrendi. Gür, aşırı boy atmış bitkilerle dolu bahçeler, manzaralar ve kent görüntülerini resmetme zevkini orada geliştirdi. En tanınmış eseri, modern bir binanın gelecekte yıkılmış halinin hayal edildiği "Beklenen Harabe" dir. İleri yaşlarında kralın tablolarının sorumlusu görevine atanarak becenikli bir idareci olduğunu da kanıtladı. Her ne kadar Fransız Devrimi sırasında hapse atıldıysa da (ayrı isimde başka birinin yanlışlıkla kendi yerine idam edilmesi sayesinde giyotinden kurtulduğu söylenir), Robert'in uzun ve başarılı bir meslek hayatı oldu.

▼ **Obeliskli Mimari Capriccio** Robert bu tarz konulardan o kadar hoşlandı ki "Robert des Ruines" (Harabeler ressamı Robert) adıyla anılır oldu. 1768, tuval üzerine yağlıboya, 106x139 cm. Bowes Müzesi, Barnard Şatosu, County Durham, İngiltere

Jean-Baptiste Perronneau

D PARİS, ~1715; Ö AMSTERDAM, 1783

Perronneau zamanının önde gelen ressamlarından, yağlıboya ve pastellerle çalışmayı seviyordu. Yaklaşım, baş rakibi Maurice-Quentin de La Tour kadar hareketli değildi, ancak ciddi, düşünceli tarzı ve ayrıntılara gösterdiği özen kendisine çok sayıda hayran kazandırdı. Çok seyahat eden biri olarak İngiltere, Hollanda, İtalya, Polonya ve Rusya'ya gitti. Üretken bir sanatçıydı; sanatı bir çok galeride başarıyla temsil edilmektedir.

▲ **Portre, Jean-Baptiste Oudry** Perronneau, natürlmort ve av sahneleri ressamı olan Oudry'yi zengin giysiler içinde, sanatının gereçleri ile göstermektedir. ~1753, tuval üzerine yağlıboya, 131x105 cm. Louvre, Paris, Fransa

Jean-Antoine Houdon

Portre,
Louis-Léopold
Boilly imzalı

Canlı portreleri ile tanınan Houdon aynı zamanda üretken bir heykeltıraştı. Roma'daki öğrenimini tamamlamadan önce Michel-Ange Slodtz ve Jean-Baptiste Pigalle tarafından eğitildi. Başlarda Rokoko tarzında yaptığı bir dizi bedensel, mitolojik figürlerle adını duyurduysa da, giderek talep edilen bir portre ressamı oldu. Burada Houdon'un yaklaşımı doğrudan ve süssüzdür; devlet adamlarını klasik giysiler içerisinde sunma eğilimine aldırılmaktadır. Houdon zamanının en önemli Amerikalı ve Fransız şahsiyetlerinin portrelerini yaptı, ancak Fransız Devrimi sırasında gözden düştü. Napolyon'dan aldığı bir sipariş rağmen 1800 yılından sonra kayda değer bir şey üretmedi.

◀ **Voltaire** Houdon, filozof Voltaire'in birkaç portresini yaptı—bu içlerinde en ünlü olanıdır. 1778'de, yaşlı adamın ölümünden kısa süre önce başlanan bu portre, onu dünyaya soran bakışlarla bakarken gösterir. Bu bakış "akıl tabessümü" olarak yorumlanmıştır. 1778–81, mermer, yükseklik 165 cm. Comédie Française, Paris, Fransa

▲ **George Washington** Houdon'un orijinali Richmond, Virginia'da bulunan mermer heykelinin bronz kopyası. Houdon, George Washington'u şahsen etüt etmek için Amerika'ya yolculuk etti. 1788, bronz, yükseklik 189 cm. Trafalgar Meydanı, Londra, İngiltere

► **L'Écorché (Derisi Yüzülmüş Vücut)** Bu anatomik figür Houdon'un erken dönem başyapıtlarındandır. Kalıpları pek çok sanat akademisinde kullanıldı. 1767, bronz, Güzel Sanatlar Okulu, Paris, Fransa

YAŞAMÇİZGİSİ

- 1741** Versailles'da doğdu
- 1764–68** İtalya'da eğitim gördü
- 1767** Écorché Derisi Yüzülmüş Vücut figürü ile tanındı
- 1778** Voltaire çalışmaları yaptı
- 1785** Washington'un portresini yapmak üzere Amerika'ya gitti
- 1806** Napolyon'un büstünü yaptı
- 1828** Paris'te öldü

► **Kış Kış ve Yaz mevsimlerini gösteren bir çift heykelden biri; Houdon gerçek Rokoko tarzına bağlı kalarak, mevsimleri genç orman perileri olarak tasvir etti. 1783, mermer, yükseklik 145 cm. Fabre Müzesi, Montpellier, Fransa**

YAKINPLAN

TİTREYEN KIZ Geleneksel olarak Kış figürü, bir ateşin kenarında ısınmaya çalışan yaşlı bir kadın veya erkek olarak tasvir edilirdi. Houdon'un oldukça erotik bir tasvirini seçmesi, çağının beğenisine uygun düşmekteydi.

GÜNEdair

PORSELEN FABRİKALARI

1738'de kurulan Sèvres porselen fabrikası Almanya'daki Meissen fabrikasının egemenliğine Fransa'nın cevabıydı. XV.Louis'nin metresi Madame de Pompadour fabrikayı destekledi ve çok beğendiği iki sanatçının yardım etmelerini sağladı. Bunlar daha sonra heykel bölümü müdürü olan Falconet ve pek çok tasarımı sunan Boucher'dı.

Aşk Eğitimi Étienne-Maurice Falconet François Boucher tarzında,(1783) Sèvres porseleni

Étienne-Maurice Falconet

Portre,
Marie-Anne
Colliot imzalı

► **PARİS, 1716; Ö. PARİS, 1791**

Mütevazı bir ortamdan gelen Falconet, Lemoynne kendisini öğrenciliğe kabul etmeden önce bir marangozun yanında çıraklık yapıyordu. 1750'lerde, perifer ve eroslardan oluşan neşeli figürleri Salon'da büyük başarı kazanınca adını duyurdu. Bu figürler iki kral metresini, Madame du Barry ve Madame de Pompadour'u da etkiledi (Bkz.Sf.245) ve ikincisinin nüfuzu sayesinde Falconet, Sèvres porselen fabrikasının müdürü oldu. Rusya'da Çar Büyük Petro'nun çarpıcı tasvirini yaptığı daha da büyük bir başarı elde etti. Yeni evliler günümüzde de bu heykeli ziyaret edip suvarinin ileriye uzanan eli tarafından kutsanmayı dilerler. Falconet'nin hırçın tavırları dost edinmesini zorlaştırdı, sanat üzerine yazdıkları hayranlıkla izleniyordu; çağının çok ilerisinde olduğunu da "antik olan her şeye gözü kara hayranlık duyulmasını" kinayarak göstermiştir.

YAŞAMÇİZGİSİ

- 1716** Paris'te yoksul bir ailenin çocuğu olarak doğdu
1757 *Yıkanmaya Hazırlanan Kadın* Salon'da beğeni ile karşılandı
1757-66 Sèvres fabrikası heykelt bölümü müdürü oldu
1766 Kraliçe Katerina Rusya'ya davet etti
1778 Paris'e döndü
1782 Çar Büyük Petro heykeli nihayet açıldı
1783 Felç geçirdi
1791 Paris'te öldü

► **Yıkanmaya Hazırlanan Kadın** 1757'de Salon'da sergilendi ve büyük övgü aldı. Falconet'nin en ünlü eseridir; çeşitli boyalarda ve malzemelerle reproduksiyonu yapıldı. 1757, mermer, 81x26 cm. Louvre, Paris

YAKINplan

İFFET Figürün ayağını suya temkinli uzatışındaki sadelik tipik Rokoko tarzındadır. Görünüşü zarif ve erotik, ancak en ufak bir müstehcenlik taşımamaktadır. Bu bileğim zamanın aristokrat sanat severleri tarafından çok beğenildi.

▲ **Çar Büyük Petro** Bu heykeltli süvari tasvirini 12 yıl Rusya'da kalan Falconet'nin aldığı en önemli siparişti. Ancak heykelin açılışı kendisi Fransa'ya döndükten sonra gerçekleşti. 1782, bronz, doğal boyutların üç katı büyüklükte, St. Petersburg, Rusya

“**Sade tasarımları** severim, çoğu zaman **karmaşık** veya **zorlama** olanlardan daha çok şey anlatırlar.”
ETIENNE-MAURICE FALCONET

Jean-Baptiste Pigalle

► **PARİS, 1714; Ö. PARİS, 1785**

Pigalle döneminin en üretken heykeltıraşıydı ve hem neşeli Rokoko tarzında başyapıtlar üretmekte, hem de görkemli mezar heykelleri yapmakta aynı derecede başarılıydı. Yine de mesleğinin başlarında çok mücadele etti. Jean-Baptiste Lemoynne'den eğitim aldıktan sonra Prix de Rome ödülünü kazanamayınca, İtalya'daki eğitimini karşılamakta oldukça büyük zorluklar yaşadı. Merkür adlı figürünün başarısıyla tüm bu çabaların karşılığını aldı. Genç tannının -bulutun üzerinde oturarak, kanatlı sandaletini ORTAMak üzere yan dönmüş- heykeli gerçek bir zafer oldu. Daha önce çalıştığı alçı ve kil kopyalar Pigalle'e Kraliyet Akademisi üyeliği kazandırmıştı. XV. Louis öylesine etkilenmişti ki, Prusya Kralı II.Frederick'e armağan etmek üzere mermer versiyonunu sipariş etmişti. Ününü sağlamlaştıran Pigalle, bir dizi önemli sipariş aldı. Bunlar arasında, Saksonyalı Maurice'e ait, üzeri muhteşem alegorik figürlerle kaplı görkemli bir lahit, filozof ve oyun yazarı Voltaire'e ait alışılmamış özgünlükteki heykel vardı.

YAŞAMÇİZGİSİ

- 1714** Bir marangozun oğlu olarak Paris'te doğdu
1736-39 Roma'da eğitim aldı
1744 Merkür heykeli Kraliyet Akademisi üyeliği kazandırdı
1750-58 Madame de Pompadour'un himayesinde çalıştı
1753 Saksonyalı Maurice'in lahdiini tasarladı
1776 Voltaire'in çarpıcı nü heykeli tamamladı
1785 Paris'te öldü

► **Voltaire** Pigalle, heykelin başını ve gövdesini ayrı çalıştı. Gövde için profesyonel model kullandı. Voltaire önceleri pek emin değildi, ancak sonucu görünce eseri alkışladı. 1776, mermer, yükseklik 150 cm. Louvre, Paris, Fransa

▲ **Kanatlı Sandaletini Bağılayan Merkür** Pigalle'in bu figürü kısmen, ünlü bir klasik heykel olan Belvedere Gövde Heykeli'nden esinlenmişti. 1744, mermer, yükseklik 58 cm. Louvre, Paris, Fransa

Guillaume Coustou

► **LYONS, 1677; Ö. PARİS, 1746**

Önemli bir Fransız heykeltıraş olan Coustou, stilini Roma'da geliştirdi ve Bernini'nin eserlerine büyük hayranlık duydu. *Marly Atları* ile olağanüstü başarı kazandı; atların sert hareketleri seyislerinin güven dolu çeviklikleri ile dengelenmektedir. Alışılmışın aksine, heykeller belli bir mitos veya alegoriyle ilintili değildir. Ancak, klasik kökenleri belirgindir, zira kısmen Roma'daki Dioscuri heykellerinden etkilenmişlerdir.

▲ **Marly Atı** Aynı zamanda *At Terbiyecileri* olarak da bilinen, bir çift heykelden biri olan bu figür XV. Louis tarafından *Marly'deki şatosu için* sipariş edilmişti. 1739-45, mermer, Concorde Meydanı, Paris, Fransa

Johann Baptist Zimmermann

Ö WESSOBRUNN, ~1679/80; Ö MÜNİH, 1758

Güçlü bir alçı süsleme geleneğine sahip bir bölgeden gelen Alman ressam ve alçı sanatçısı, bu alanda uzman Johann Schmutzer tarafından eğitildi. Zimmermann'ın küçük kardeşi Dominikus (1685-1766) ünlü bir mimardı, bazı projelerde işbirliği yaptılar. Önemli girişimleri arasında mimarının, fresklerin ve alçı süslemelerin tek ve uyumlu bir tasarımda bulunduğu Steinhausen ve Die Wies hac kiliseleri vardı.

Zimmermann aynı zamanda dinsel olmayan alanlarda da çalıştı ve daha sonra Münih'te saray ressamı oldu. Dinsel çalışmalarında olduğu gibi, bu eserlerinde de ince bir zarafet ve fırça dokunuşlarındaki hafiflik görülmektedir.

YAŞAMÇİZGİSİ

1679/80 Wessobrunn'da doğdu

1685 İlerde birlikte çalışacağı kardeşi Dominikus doğdu

1701 İlk önemli siparişini Gossetshausen kilisesinden aldı

1706 Maxirain Kontu ilk önemli hamisi oldu

~1706 Oda hizmetçisi Elisabeth Ostermayr ile evlendi

1727-33 Steinhausen'de Dominikus ile birlikte çalıştı

1734-39 Amalienburg av köşkü için en kusursuz alçı süslemelerini yaptı

1746-54 Kardeşiyle, başyapıtın olan Die Wies kilisesinde çalıştı

1758 Münih'te öldü

► **Mahşer Zimmermann** kardeşlerin birlikte çalıştığı Die Wies'deki hac kilisesi, tüm Rokoko kiliseleri arasında tartışmasız en görkemlisidir. 1983'de UNESCO tarafından Dünya Kültür Mirası ilan edildi. 1746-54, tavan freski, Wies Kilisesi, Die Wies, Almanya

YAKINplan

ROKOKO İHTİŞAMI

Zimmermann'ın freski düzleştirilmiş bir kubbenin içinde yer alır, ancak kısaltma yöntemini kullanımındaki büyük ustalığı sayesinde mekân olduğundan çok daha büyük gösterir. Dalgalı bulutlar da alçı çalışmasındaki çizgileri aksettirir.

Johann Michael Rottmayr

Ö LAUFEN, SALZBURG YAKINLARINDA, 1654;
Ö VİYANA, 1730

Avusturyalı ressam Rottmayr ilk eğitimini ressam olan annesinden aldı. Esas eğitimini ise Viyana'da, yanında çırak olarak bir kaç yıl çalıştığı Johann Carl Lotth'ın atölyesinde aldı.

Daha sonra, mimar Johann Fischer von Erlach ile verimli bir ortaklık kurdu ve onun çok sayıdaki binasına süslemeler yaptı. Rottmayr'ın uzmanlık alanı olan freskler in, güçlü figürlere ve sağlam bir devinime sahipti.

▼ **Herkül'ün Hidra'yı Öldürmesi** Herkül çok başlı yılanı elindeki gürele parçalar; hemen yakında Minerva, savaş arabasında görülmektedir. 1716-22, tavan freski, Melk Manastırı, Melk, Avusturya

YAŞAMÇİZGİSİ

1654 Laufen'de doğdu

1675-87 Johann Carl Lotth ile Viyana'da çalıştı

1688 Salzburg'a taşındı, prens-rahip için çalıştı

1695 Moravya'da, Frain Şatosunda Fischer Von Erlach ile birlikte çalıştı

~1696 Viyana'ya yerleşti

1716-22 Melk Manastırının süslemelerini yaptı

1725-29 Viyana'da Karl Kilisesinin fresklerini yaptı

1730 Viyana'da öldü

Paul Troger

Ö ZELL UNTER WELSBERG, 1698; Ö VİYANA, 1762

Troger, Barok tarzından Rokoko'ya geçiş döneminin önde giden Avusturyalı ressamıydı. 10 yıl İtalya'da eğitim gördü; Piazzetta, Pittoni ve Ricci'nin çalışmalarından çok şey öğrendi. Troger Avusturya'ya döndüğünde, özellikle Altenburg ve Göttweig Manastırları başta olmak üzere bir dizi önemli fresk siparisi aldı. Bu freskler yoğun renkleri ve dramatik devinimleriyle tanındılar. Troger, mesleğinin ilerleyen yıllarında Viyana Akademisi'nde ders verdi ve bir sonraki kuşak üzerinde etkili oldu.

YAŞAMÇİZGİSİ

1698 Güney Tyrol'de doğdu

1720'lerin başı İtalya'ya gitti

1733-34 Altenburg Manastırının fresklerini yaptı

1739 Göttweig Manastırının süslemelerini yaptı

1750'ler Profesör oldu ve daha sonra Viyana Akademisi Müdürü oldu

1762 Viyana'da öldü

◀ **İmparator VI. Charles'ın İlahlaştırılması** Troger'in Avusturya'da Göttweig Manastır için yaptığı freskten ayrıntılı bir çalışma. ~1739, tuval üzerine yağlıboya, 73x91 cm. özel koleksiyon

D **ALTMANNSTEIN, 1725; Ö MÜNİH, 1775**

Çağının olağanüstü ahşap oymacısı olan Günther, eğitime babasının atölyesinde başladı ve Viyana Akademisi'nde tamamladı. Azizler ve İnci'den sahnelere ait oymalarında Rokoko inceliğini dinsel coşku ile birleştirdi, ve Almanya'nın her tarafından çok sayıda sipariş aldı.

Günther'in en önemli başarısı ahşap işlerinin büyük kısmını yaptığı Rott-am-Inn'deki Kilisedir. En ünlü tek parça eseri ise Münih'te Bürgersaal Kilisesi için yaptığı, Tobias'ın elinden tutan koruyucu meleğin uzatılmış figürüdür.

YAKINplan

AĞIRBAŞLI SOYLULUK Bu çarpıcı heykelde Günther'in dinsel yoğunluğu tasvirdeki çarpıcı yeteneği, dolayık, rüzgârda savrulan perdeleri betimleme zevki yüzünden adeta ikinci plana itilmiş gibi görünmektedir.

◀ **Aziz Peter** Bu abartılı oyma, manastır kilisesinin yüksek mihrabı için yapıldı. 1756, ilhamur ağacı, Aziz Peter ve Aziz Paul Kilisesi, Freising, Almanya

YAŞAMçizgisi

1725 Bayera'da doğdu

1754 Münih'e yerleşti

1757 Maria Holllmayr ile evlendi

1759-62 Rott-am-Inn Kilisesinde, başyapıtı üzerinde çalıştı

1763 Tobias ve Melek oymasını tamamladı

1764 Weyarn Okul-Kilisesi için heykeller yaptı

1775 Münih'te öldü

Johann Joachim **Kändler**

D **FISCHBACH, 1706; Ö MEISSEN, 1775**

Kändler, Saksonya Elektörü Frederick Augustus'un hizmetinde heykeltıraş olarak çalışırken, yeni kurulan Meissen porselen fabrikasına gönderildi. Yüzyıllar boyunca porselen üretiminin sırlarını Çinliler ellerinde tutmuştu, ancak 1709'da, nihayet Almanlar da yapımı yöntemini öğrendiler. Ertesi yıl Meissen fabrikası kuruldu ve Kändler'in rehberliğinde Avrupa'nın önde gelen porselen üretim merkezi oldu. Rokoko resim sanatından sevilen temaları üç boyutlu şekle dönüştürdü, Watteau'dan esinlenilmiş figürler, sevimli hayvan modelleri ve pastoral sahneler tasarladı.

YAŞAMçizgisi

1706 Fischbach'ta doğdu

1730 Saksonya Elektörünün saray yontucusu oldu

1731 Meissen porselen fabrikasında çalışmaya başladı

1733 Fabrikanın baş tasarımcısı oldu ve ölene kadar bu görevde kaldı

1737-41 2.200-parçadan oluşan Kuğu yemek takımı üzerinde çalıştı

1775 Meissende öldü

◀ **Meissen Figürü, Kümes Hayvanı Satıcısı** Kändler, fabrika için bir dizi esnaf figürü tasarladı; aralarında eğerci, oduncu ve keçi satıcısı da vardı. ~1750, porselen, Clandon Park, Surrey, İngiltere

Franz Anton **Maulbertsch**

D **LANGENARGEN, ~1724; Ö VIYANA, 1796**

Çağının önde gelen Avusturyalı ressamı Maulbertsch, mihrap süslemeleri ve aynasal freskleri ile tanınır. Ressam babasından aldığı kısa eğitimden sonra Viyana Akademisi'nde okudu. Önceleri Pozzo ve Paul Troger'in etkisinde kalan sanatçı, hızla kendi stilini geliştirdi. İlk önemli fresk siparişini Viyana'daki Piaristlerin kilisesinden aldı; kısa bir süre sonra Macaristan'ın Sümeg kentinde, Moravya Kremsier'deki bapiskopos sarayında ve Innsbruck Hofburg'da yaptığı süslemeleri stilinin en mükemmel örnekleridir.

Renkleri çarpıcı, kompozisyonları hareketliydü. Bu yaklaşımı bugün büyük boy çalışmaları kadar değerli olan yağlıboya taslaklarında ve etkileyici bir şekilde de Clavijo savaşında zafer kazanan Aziz James'in çarpıcı tasvirinde karşımıza çıkar.

YAŞAMçizgisi

1724 Bir ressamın oğlu olarak doğdu

1741 Viyana Akademisi'ne girdi

1757-58 Macaristan'da Sümeg Kilisesini süsledi

1770 Viyana Akademisi'nde profesör oldu

1775 Innsbruck'da Hofburg fresklerini yaptı

1796 Viyana'da öldü.

▶ **Aziz James'in İlahlaştırılması** Burada Aziz James Sarakenleri ayakları altında ezmektedir. Tuval üzerine yağlıboya, Belvedere Avusturya Galerisi, Viyana, Avusturya

▶ **Mabette Sunuş** Maulbertsch'in görsel becerisinin çarpıcı bir örneğidir. Aziz Simeon'un Meryem'e bebek İsa'yı uzatmasını gösteren merkezdeki olay göz hizasında izlenmekte, dönüp duran kalabalık melekler ise aşağıdan görülmektedir. Tuval üzerine yağlıboya, Kalem Müzesi, Klosterneuburg, Avusturya

Giacomo Serpotta

© PALERMO, 1656; © PALERMO, 1732

Sicilya doğumlu Serpotta, Rokoko tarzı heykeltiriliği süsleme sanatının sınırlarına taşıdı. En sevdiği malzeme alçıydı ve adadaki çeşitli kiliselerin yüksek kabartma heykellerinin yapımında alçı kullandı. Serpotta esas olarak dinsel temalar üzerinde odaklandı, ancak bu onu olağanüstü incelik ve sevimlilikte figürler yapmaktan alıkoymadı. Kompozisyonları da aynı derecede süslüydü. Geleneksel formatta ele alındığında, Mabette Bebek İsa'yı Sünüş dört veya beş adet figürüyle sade bir temadır, ancak Serpotta bunu coşku dolu kabalık bir sahneye dönüştürmüştür. Putti (melekler) İnci şahsiyetlerinin etrafını kuşatmakta, onların etek uçlarında oturmakta, sütunların arasından çıkarmakta ya da mucize bebeğe heykeller içinde bakmaktadır.

▲ **Mabette Sünüş** Burada Simeon, Musevi törenlerine uygun olarak mabette sunulan bebek İsa'yı tutmaktadır. (Luka İncili 2:22-39). 1695, alçı, Santo Spirito Kilisesi, Agrigento, İtalya

Giovanni Battista Piranesi

Portre, Francesco Polanzani imzalı

D MOGLIANO, VENEDİK YAKINLARINDA, 1720; © ROMA, 1778

Taş ve yapı ustası bir babanın oğlu olan Piranesi, Venedik'te dayısı Matteo Lucchesi'nin atölyesinde mimarlık eğitimi aldı. Ayrıca Carlo Zucchi ile çalışarak baskı ve perspektif teknikleri öğrendi. Becerilerle donanmış olan Piranesi 1740'da Roma'ya taşındı ve Venedik elçisinin hizmetine girdi. Kente gelişinden kısa bir süre sonra, sahne tasarımları ve harabe betimlemeleriyle tanınan Valeriani Kardeşler için de çalıştı. Piranesi, mesleğinin ilerleyen yıllarında eğitimindeki bu çeşitliliğin faydasını gördü.

Roma'daki başlıca gelir kaynağı Büyük Tur gezginlerine hitap eden, kentin ihtişamını yansıttığı gravürlerdi. Mimar gözüyle, antik eserleri keskin bir doğrulukta ve büyüleyici bir ihtişamla sunuyordu. Piranesi ayrıca *Hayali Zindanlar* dışında, sevilen bir tema olan *capriccio* (fantezi) tarzına da el attı. Yarı sahne dekoru, yarı grotesk fanteziler halindeki bu olağanüstü gravürler, en kalıcı başarılarından biri oldu.

YAŞAMÇIZGISI

- 1720 Yapı ustası bir babanın oğlu olarak Venedik'te doğdu
- 1740 Meslek hayatının büyük bir kısmını geçireceği Roma'ya yerleşti
- 1745 Roma Manzaranın, Vedute'nin ilk baskısı yayınlandı
- 1761 Hayali Zindanlar yayımlandı
- 1764-66 Tek mimarlık çalışması olan Roma'daki Aziz Maria del Priorato Kilisesi'nin yeniden inşası
- 1770 Pompei'yi ilk kez ziyaret etti
- 1778 Roma'da öldü

“Derin uçurumlar ve yeraltı çukurları çizdim, Piranesi tarzında; korku ve işkencenin hüküm sürdüğü, zincirler, kasnaklar, çarklar ve korkunç mekanizmaların olduğu...”

WILLIAM BECKFORD, 1786, YAZAR, VATHEK ADLI GOTİK ROMANININ HAYALİ ZINDANLAR'DAN NASIL ETKİLENDİĞİNİ ANLATIRKEN.

Giovanni Paolo Panini

D PİACENZA, 1691; © ROMA, 1765

Panini aslında sahne dekoru tasarımı eğitimi aldığı halde, ününü renkli Roma harabe resimleriyle elde etti. Sanatçının topografik doğruluklar konusunda aşırı serbest davranmasına karşın, bu resimler Fransız ve İngiliz turistler tarafından çok sevildi. Resimlerinin çoğu eski Roma'yı anımsatmakta birlikte modern şenliklere ve tören alaylarına da yer veriyordu. Panini resimlerine olan talebe ayak uydurabilmek için büyük bir atölye kurdu. Roma'daki Fransız Akademisi'nde ders vermeye ve civardaki malikane ve villaların fresklerini yapmaya da vakit ayırılabiliyordu.

YAŞAMÇIZGISI

- 1691 Piacenza'da doğdu
- 1711 Roma'ya yerleşti
- 1719 San Luca Akademisi'ne seçildi
- 1724 Ressam Vleughels'in baldızı Catherine Gosset ile evlendi
- 1732 Roma'daki Fransız Akademisi'ne üye oldu
- 1738 İlerde ressam olacak olan oğlu Francesco doğdu
- 1765 74 yaşında Roma'da öldü

▲ **Roma Harabeleri ve Kör Belisarius** Panini, Roma manzaralarına Klasik dünyadan figürlere de yer vererek renk katıyordu. Tuval üzerine yağlıboya, 142x132 cm. Temple Newsam Evi, Leeds, İngiltere

▲ **Kuyu** Piranesi'nin ünlü Hayali Zindanlar adlı eserinden kabûs yüklü bir sahne. 1761, gravür, 40x55 cm. Devlet Kalkografi (Çizimleri tebeşir, kurşun kalem ve mürekkepli kalemle kopyalayarak çoğaltma işlemi) Müzesi, Roma, İtalya

▲ **Colosseum** Piranesi'nin Antik Roma adlı eserinden. 1756, gravür, 13x27 cm. Saint Martins Sanat ve Tasarım Koleji, Londra, İngiltere

Pompeo Batoni

Otoportre

D LUCCA, 1708; Ö ROMA, 1787

Batoni, babasının Lucca'daki kuyumcu atölyesinde kısa bir eğitimden sonra Roma'ya taşındı ve orada Sebastian Conca ile çalıştı. Başlangıçta eski heykellerin kaliteli çizimlerini yaparak ün kazandı, daha sonra ise, dinsel ve mitolojik konularda resim yaptı. Bu alanda çok başarılı olmadı; stili Rafaello'nun soluk bir kopyasıydı. Batoni'nin güçlü olduğu alan ise portrelerdi ve 1750'den itibaren esas uzmanlığı bu oldu. Batoni yıllarca papaların, prenslerin ve hükümdarların resimlerini yaptı, ancak müşterilerinin büyük çoğunluğu Büyük Tur'a çıkmış aristokrat İngilizlerdi. Bu portreler alabildiğine zarif, ancak biraz basmakalıp resimlerdi. Genelde modeller ünlü bir Roma kent simgesi ya da heykelinin yanında poz vermiş olarak betimlenirdi. Aynı arka planlar sürekli olarak tekrarlanırsa da, bunun pek üstünde durulmuyordu. Batoni 12 çocuklu ailesini ve içinde sergi odaları ve bir stüdyonun bulunduğu büyük bir evi geçindirecek kadar başarılı oldu. İlerleyen yaşlarında papalığa ait sanat koleksiyonlarının yöneticiliğini yaptı.

YAŞAMçizgisi

1708 Bir kuyumcunun oğlu olarak Lucca'da doğdu

1727 Roma'ya yerleşti

1741 San Luca Akademisi üyesi oldu

1750'den itibaren portre alanında uzmanlaştı

1761 Rakibi Mengs İspanya'ya gitti

1774 En mükemmel tablolarından biri olan *Thomas William Coke* portresini yaptı

1787 Avrupa'nın en ünlü ressamlarından biri olarak Roma'da öldü

► Akhilleus Lycomedes'in

Huzurunda Kadın kılıgına girmiş olan Akhilleus'un kimliği, armağan olarak mücevher yerine kılıcı seçince ortaya çıkar. 1746, tuval üzerine yağlıboya, 159x127 cm. Uffizi, Floransa, İtalya

YAKINplan

KUZAY İSKOÇYA GİYSİSİ

Geleneksel Kuzey İskoçya kostümünü giymek zamanın bir politik ifade şekliydi. Ekose kumaş 1745-46 Jakoben başkaldırışı ardından yasaklanmıştı. Bu nedenle bu portre yasal olarak 'Gordon'un vatanında yapılmış olamaz.

► Fyvie'li William Gordon

Kuzey İskoçyalı, Colosseum'un önünde poz veriyor. Sağ alt köşedeki kırık parçalar *Coke* portresinde (yukarıda) yeniden karşımıza çıkıyor. 1766, tuval üzerine yağlıboya, Fyvie Şatosu, Aberdeenshire

▼ **Thomas William Coke** *İthafatın anlaşıldığı üzere bu portre, söylentiye göre Coke'a aşık olan Albany Kontesi tarafından sipariş edilmiştir. Uzunmış ve genç asilzadeye hayranlıkla bakan heykel kontesin hatlarını taşımaktadır.* 1774, tuval üzerine yağlıboya, 242x168 cm. Holkham Hall, Norfolk, İngiltere

GÜNEdair

BÜYÜK TUR 18. yüzyılda birçok Avrupalı aristokrat eğitimlerinin bir parçası olarak Avrupa'da 'Büyük Tur' adını verdikleri geziye çıkarlardı. Roma bu gezinin en parlak kentiydi ve pek çok kişi ziyaretlerinin anısı olarak ülkelerine sanat eserleri ile dönerlerdi. Bu olgu Neoklasik fikirlerin yayılmasına yardımcı oldu.

St Peter Kilisesini İçti, *Roma Giovanni Paolo Panini imzalı.*

Giambattista Tiepolo

D VENEĐİK, 1696; Ö MADRID, 1770

Portre,
Giuseppe
Ghislandi imzalı

Tiepolo, Rokoko döneminin en mükemmel İtalyan sanatçısı ve ülkesindeki fresk geleneğinin son büyük ustasıydı. Az tanınan bir tarih ressamı olan Gregorio Lazzarini'nin yanında çırac oldu; ancak, Piazzetta ve Veronese örneklerinden çok şey öğrendi. Tiepolo'nun ilk önemli siparişi Udine'deki Başpiskopos Sarayının fresklerinin yapımı için kendisini işe alan Dolfin Ailesinden geldi. Bu iş sayesinde bir dizi fresk siparişi almış olmasına rağmen kendisini bu alanla sınırlamadı. Bunun en önemli kanıtı Venedik'teki S.Alvise Kilisesi için yaptığı güçlü tuvalerdir.

Tiepolo'nun en büyük becerisi enerji ve hayal gücü dolu, çok büyük, yanılsamalı sahneler betimleyebilmesidir. Bunu en iyi örneği ise başyapıtı olan, Würzburg'daki Residenz (saray) süslemeleridir.

YAŞAMÇİZGİSİ

1696 Deniz ticareti yapan bir babanın oğlu olarak Venedik'te doğdu

1719 Cecilia Guardi ile evlendi

1728 Udine'de ilk büyük fresk serisini tamamladı

~1740 En güzel dini tablolarını Venedik'teki S.Alvise kilisesi için yaptı

1750 Würzburg sarayındaki başyapıtını yapmaya başladı

1762 Kraliyet sarayında çalışmak üzere Madrid'e yerleşti

1770 Madrid'de öldü

YAKINplan

KRALİYET İHTİŞAMI

12.yy Alman hükümdarı Frederick Barbarossa'nın Burgonya'lı Beatrice ile evlenmesi gibi sıradan bir tarihi olay Tiepolo'nun elinde efsanevi bir konuma kavuşur. Beatrice, eşinin yanına güçlü atların çektiği Apollon'un savaş arabasında taşınır; etrafını aşk sembelleri -eroslar ve kumrular kuşatmıştır.

► **Golgotha Yolu** Bu duygusal sahnede İsa, sırtında taşıdığı çarmıhın yükü altında yere yığılmıştır. Sol tarafta hırsızlar merhametle dierken, karşılarında Aziz Veronika, İsa'nın alınından terini sildiğinde bir mucizeyle İsa'nın yüzünün izinin çıktığı peçesini elinde tutmaktadır. -1740, tuval üzerine yağlıboya, 450x517 cm. S. Alvise, Venedik, İtalya

▼ **Apollon Burgundy'li Beatrice'i Roma İmparatoru I. Frederick'e Götürüyor** (detay) Bu görkemli alegorik görüntü Tiepolo'nun en önemli süsleme dizisinin bir parçası olup, Würzburg'un güçlü prens-rahip yöneticisinin sarayındaki Kayzer Salonu için yapılmıştır. 1751, tavan freski, -8x18 m, Residenz, Würzburg, Almanya

▲ **Neptün Venedik'e Armağanlar Sunuyor** Venedik Cumhuriyeti tarafından sipariş edilen bu muhteşem alegori, kentin ticaret ve deniz gücünü vurgular. -1745-50, tuval üzerine yağlıboya, 135x275 cm. Dukalık Sarayı, Venedik, İtalya

◀ **Papağanlı Genç Kadın** Tiepolo'nun portreçiliğinin bu güzel kanıtında, kadın belki de alegorik bir figür olarak yaz mevsimini simgelemektedir. Model, ressamın kızlarından biri olabilir. -1758-60, tuval üzerine yağlıboya, 70x52 cm. Ashmolean, Oxford, İngiltere

“Tiepolo özellikle bizim için yaratılmıştır... **hayat doludur**... sonsuz bir ateş, inanılmaz renk ve **hayret verici bir hız**... Bir başka ressam boyalarını ezip, öğütene kadar o tablosunu çoktan bitirmiş olur.”

KONT TESSIN, TIEPOLO'YU HİZMETİNE ALMAYA UĞRAŞAN İSVEÇ KRALINA SANATÇIYI ÖVÜYÖR

Canaletto (Giovanni Antonio Canal)

Portre,
Giambattista
Piazzetta imzalı

D VENEĞİK, 1697; Ö VENEĞİK, 1768

Canaletto, özellikle Venedik'e ait eşsiz güzellikteki tablolarıyla ünlüdür. Tiyatro dekorları boyayan babası tarafından eğitildi ve mesleğinin ilk yıllarında Scarlatti ve Vivaldi operalarının setlerinde babasına yardım etti. Canaletto 1720'lerin başında ilgisini topografik manzara resmine yöneltti. Venedik büyük bir sahneye benzetilebilirdi; kentin sergilediği bu gösteriyi yakalayabilmek için hiçbir zahmetten kaçınmadı.

Başlangıçtan itibaren müşterileri Büyük Tur kapsamında kente gelen İngiliz aristokratlardı. Canaletto resimlerini özellikle bu alıcılara göre şekillendirerek onlara ziyaretlerinin anısı olacak enfes tablolar sundu. San Marko Meydanı ve Büyük Kanal gibi belli başlı turistik yerlerin resimlerinin yanı sıra Venedik Karnavalı, Su Karnavalı ve Göğe Yükseliş Günü yortusu gibi renkli olayların resimlerini yaptı. Ayrıntılarda kesinlik istendiği içindir ki Canaletto bunu üslubunun temeline yerleştirdi. Çizimlerinde yardımcı araç olarak *camera obscura* (Bkz.Sf.239) kullandığı düşünülür. Eserlerinin güncel kalmaları için kente ait sayısız eskizler yaptı.

1740'larda, Avusturya Veraset Savaşları Venedik turizmini çok olumsuz etkilediği için Canaletto mesleğine İngiltere'de devam etme kararı aldı. Yaklaşımını, özellikle Thames Nehri'nin görüntülediği resimlerinde, aynen korudu. Giderek üslubu fazla mekanik olmakla eleştirildi ve hatta sahtekar olduğuna dair söylentiler yayıldı. Canaletto eski popülaritesini yeniden kazanamadı, ancak resimleri fazlasıyla taklit edildi.

YAŞAMÇİZGİSİ

1697 Venedik'te tiyatro dekorları ressamı babanın oğlu olarak doğdu

1719 Opera dekorları tasarlamak üzere Roma'ya gitti
~1727 Taş Ustasının Avlusu adlı resmi yaptı

1735 Prospectus Magni Canalis Venetiarum'da (Venedik'in büyük kanalları broşürü) eserlerinin gravürleri yer aldı

1740-48 Avusturya Veraset Savaşları işlerini etkiledi

1744 Canaletto'nun temsilcisi Joseph Smith, İngiltere'nin Venedik konsolosu oldu

1746 Canaletto İngiltere'de çalışmaya karar verdi

1755 Venedik'e döndü

1762 Joseph Smith sanat koleksiyonunu III. George'a sattı

1763 Canaletto, Venedik Akademisi'ne seçildi

1768 Venedik'te öldü; S. Lio Kilisesine gömüldü

▼ **San Marco Havuzu** Canaletto gerektiğinde abartırdı. Burada, iki ayrı noktadan bakarak geniş panoramanın mümkün olduğunca görkemli olmasını sağlamış. ~1735, tuval üzerine yağlıboya, 125x205 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Boston, ABD

▼ **Taş Ustasının Avlusu** Bu alışılmadık resimde, Canaletto Venedik'te sevimli bir günlük yaşamı sahnesi resmetmiş. Bir anne düşen çocuğuna koşuyor, bir başka kadın ise kuyudan su çekiyor. ~1727, tuval üzerine yağlıboya, 124x163 cm. Ulusal Galeri, Londra, İngiltere

“Manzara resminin ünlü ressamı

Venedikli Canaletto, büyük bir şöret elde etmiştir. Bu doğrultudaki üstün yeteneğine ve mükemmeliyetine fazlasıyla saygı duymaktayız...”

GEORGE VERTUE, 1746, GRAVÖRCÜ VE ANTİKACI

▼ **Göge Yükseliş Gününde Bucintoro'nun Dönüşü**
Burada Duka, Bucintoro'sundan (devlet gemisi) suya kentin denizle olan "evliliğini" sembolize eden bir yüzük atar.
~1730, tuval üzerine yağlıboya, 182x259 cm. Aldo Crespi Koleksiyonu, Milano, İtalya

Francesco Guardi

D VENEĞİK, 1712; Ö VENEĞİK, 1793

Ressam bir ailenin üyesi olan Guardi, en çok Venedik manzaraları ile tanınır. Bunlar çoğu kez Canaletto'nun resimlerini temel almakla birlikte, Guardi'nin yaklaşımı oldukça farklıydı. Doğal ve özensiz üslubuna rağmen, eserleri panitlik bir atmosferik perspektifte sahiptir. Ama bu nitelik, titiz detayları ve gerçeğe uygunluğu tercih eden turistlerin beğenisini kazanamadı. Bunun sonucunda Guardi yoksulluk içinde ölmesine rağmen ileride Empresyonistler tarafından göklere çıkarıldı.

Guardi, *capriccio* (fantezi) tarzında da uzmandı. Tablolarında sarmaşıkla kaplı hayali harabelerden oluşan manzaralar vardı. Guardi'nin kızkardeşi, ressam Tiepolo ile evlendi; oğlu Giacomo da ressam oldu.

▼ Venedik: San Marko Meydanı (Detay)

Guardi'nin manzara resimlerinde figürler, Canaletto'nun resimlerinde olduğundan daha fazla yer verilir. ~1760, tuval üzerine yağlıboya, 72x119 cm. Ulusal Galerî, Londra

▲ **Fantezi, Harabeler** Guardi, Venedik lağünündeki kazılardan esinlenerek bir dizi hayali harabe betimledi. ~1775-80, tuval üzerine yağlıboya, Victoria and Albert Müzesi, Londra, İngiltere

◀ Westminster Köprüsü ve Londra Belediye Başkanının Tören Alayı

Canaletto, doğduğu kentte çok başarılı olan formülünü Londra'da da yineledi. Burada, en güncel konu Westminster Köprüsüdür. O sıralarda yapımı sürüyordu. 1746, tuval üzerine yağlıboya, 96x138 cm. Yale İngiliz Sanatı Merkezi, New Haven, Connecticut, ABD

YAKINplan

TÖREN ALAYI Büyük tekneler kentin çeşitli loncalarına aittir. Canaletto küçük teknelerden oluşan bir filo ekleyerek gösteriyi daha da zenginleştirmiştir.

WESTMINSTER İki kuleler Westminster Kilisesi'ne aittir. Sol tarafta, yeni Belediye Başkanının yemin töreninin yapılacağı Westminster Hall vardır.

Bernardo Bellotto

D VENEĞİK, 1721; Ö VARŞOVA, 1780

Bellotto, Canaletto'nun yeğeniydi ve onun hem öğrencisi oldu, hem de onun atölyesinde çalıştı. Doğal olarak, ilk çalışmalarında ustasından çok etkilendi ve bazı Venedik tablolarının Canaletto'ya ait olduğu yanlışlığına düşenler olmuştu. Bu yanıltma bilerek de yapılmış olabilir zira sıklıkla amcasının ismini kullanmıştı. Bellotto Venedik'te kısa bir süre çalıştı; meslek hayatının büyük kısmını Dresden, Viyana ve Varşova'da geçirdi. Turistler yerine kraliyet mensupları için çalıştı.

Ayrıntılara verdiği önem olgun üslubuna damgasını vurdu. Varşova o denli doğruyd ki 2.Dünya Savaşı'nın sonrasında kentin yeniden inşasında kullanıldılar.

▲ **Büyük Kanalın Girişi, Venedik** Bu tablo Canaletto'ya ait bir tablonun adeta aynısıdır. ~1745, tuval üzerine yağlıboya, 59x95 cm. Fitzwilliam Müzesi, Cambridge, İngiltere

William Hogarth

Otoportre.

D LONDRA, 1697; Ö LONDRA, 1764

Hırçın, vatansever, alaycı ve insancıl olan Hogarth çağının en başarılı sanatçısıydı. Hayatını İngiliz ressamlarının statüsünü yükseltmeye adanmış. Yaratıcı bir gravür sanatçısı ve yetenekli bir portre ressamıydı. Ancak onu unutulmaz kılan, yarattığı yeni bir sanat formu olan "modern ahlaki konular" üzerine yaptığı bir dizi resimdir. Hogarth mesleğe gümüş kaplama oymacısı olarak başladı. 1720'de Londra'da işini kurdu, boş zamanlarında resim dersleri aldı. Mağaza kartları gravürlerinden sonra, sohbet konulu resimler, tiyatro dekorları ve kendine özgü "modern ahlak" dizisini yaptı. Bunları gravür baskı olarak satışa sunması ona parasal başarı sağladı. Hogarth'ın izinsiz kopyalamaya karşı yürüttüğü kampanya etkili oldu ve sanatçıların telif hakkı yaratılmış oldu.

YAŞAMÇİZGİSİ

- 1697** Londra'da doğdu
- 1729** Ressam James Thornhill'in kızı Jane Thornhill ile evlendi
- 1732** İlk "modern ahlak" dizisini sattı. *Bir Fahişenin Yolculuğu*
- 1743-45** *Modern Evlilik* adlı dizisini yaptı
- 1753** *Güzelliğin Anafizi* adlı sanat eleştirisini yazdı
- 1764** Londra'da öldü

► Graham Ailesinin Çocukları

Çocukların gülümsemesine rağmen, kum saati ve tıpan gibi ölüm sembelleri, resim yapılrken bebeğin öldüğünü gösteriyor. 1742, tuval üzerine yağlıboya, 161x181 cm. Ulusal Galerî, Londra, İngiltere

GÜNEdair

KAHVEHANELER

Avrupa kahve ile 1600'lerde tanıştı ve kısa bir sürede tüm büyük kentlerde kahvehaneler kuruldu. Hogarth'ın Londra'sında bu yerler sosyal hayatın ve canlı tartışmaların odağı oldu. Hogarth da St Martin's Lane'deki Old Slaughter's Kahvehanesinin gediklisiydi.

1763'de Kahvehane, gravür, sanatçısı bilinmiyor.

"Diğer resimleri görürüz, Hogarth'ınkileri okuruz."

WILLIAM HAZLITT, 1845, YAZAR VE ELEŞTİRMEN

► **Cin Geçidi** Hogarth, 1751 *Cin Yasası'nı destekleme kampanyasında* Londra'nın arka sokaklarının cehennem benzeri bu görüntüsünü betimlediğinde, fakirler arasında cin içimi en yüksek düzeye ulaşmıştı. Üstü başı cin içindeki, enfîye çeken anne ölümüne düşen bebeğinin farkında bile değil. 1751, kâğıt üzerine oyma ve gravür, 36x31 cm. özel koleksiyon

YAKINplan

ALDATILMANIN

İŞARETLERİ Bu tablodaki pek çok ayrıntı kontesin evlilik dışı bir ilişkisi olduğunu gösterir. Çocuk hizmetkârın boşalttığı sepette üzerinde Leda'nın bir kuğu (kılık değiştirmiş Jüpiter) tarafından baştan çıkarılışını ve karısı tarafından aldatılmış kocayı simgeleyen boynuzlu Actaeon figürünü gösteren bir tepsi vardır.

► Modern Evlilik- Kabul

Para için yapılan evlilikleri eleştiren anlatı dizisinin dördüncü tablosu. Burada, genç kontes yatak odasında kabul ettiği sevgilisi ve gösteriş meraklısı asaklarılarıyla birliktedir. -1743-45, tuval üzerine yağlıboya, 71x91 cm. Ulusal Galerî, Londra, İngiltere

Portre, Anton Raphael Mengs imzalı

Wilson, 1735'de bağımsız çalışıyordu. 1750'lerde İtalya'ya yaptığı gezide kendini peyzaja adamaya karar verdi. İtalyan manzara ressamı Francesco Zuccarelli'nin cesaretlendirmesinden etkilenmiş olabilir, ama asıl ilham kaynağı Roma dolaylarındaki kırsal alanlar ve 17. yüzyıl ressamları Claude ve Gaspard Dughet'in peyzajları oldu. Londra'ya dönünce İngiltere ve Galler manzaralarında idealleştiren klasik geleneği uygulayan ilk ressam oldu.

Kraliyet Akademisi'nin kurucu üyesi olan Wilson, mesleğinin doruklarında çok başarılıydı; ancak zor ve geçimsiz kişiliği ve ilerleyen yıllarda edindiği ciddi içki sorunu mesleğinde gerilemesine ve ölümüne neden oldu.

◻ PENEGOES, 1713; ◻ LLANBERIS, 1782

Galler bölgesinde hali vakti yerinde bir rahibin oğlu olarak doğan Richard Wilson sanat hayatına portre ressamı olarak başladı ve giderek İngiliz manzara resmini düşünce ve duyguları aktarabilen şiirsel bir sanat tarzına dönüştürdü. Londralı bir portre ressamının yanında çıkraklık yapan

YAŞAMÇİZGİSİ

1713 Kuzey Galler'de doğdu

1729 Portre ressamı Thomas Wright'ın yanında çıkraklık yaptı

1735 Londra'da bağımsız çalıştı

1750-56 İtalya'ya gitti, Roma'da ve çevresinde çalıştı

-1765 Llyn Nantlle'den Snowdon'un Görünüşü adlı tablosunu yaptı

1768 Kraliyet Akademisi kurucu üyesi oldu

1776 Alkolik ve yoksul olduğu için, Kraliyet Akademisi yardım niyetiyle kütüphaneci olarak işe aldı

1781 Galler'e döndü

1782 Galler'de öldü

▼ Llyn Nantlle'den

Snowdon'un Görünüşü Bu dingin, klasik tarzda dengelenmiş kompozisyon, Wilson'un Britanya manzaralarını görülmemiş bir şiirsel ihtişamla nasıl birleştirdiğini gösterir. Popüler (para- getiren) kompozisyonları sıklıkla tekrarlamıştır, bu sevilen eserinin iki versiyonu mevcuttur. -1765, tuval üzerine yağlıboya, 104x127 cm. Kalenin Müzesi, Nottingham, İngiltere

YAKINplan

KLASİK REPOUSSOIR

TEKNIĞİ Bu kompozisyon klasik repoussoir (Fransızca'da repousser, geriye itme) geleneğini izler. Ağaçların koyu biçimleri ve yansımaları daha açık renkteki merkezi çerçeveler ve derinlik duygusu yaratır.

▲ Wilton House, Güneydoğu Yönünden Wilson, beş tanesi Wilton House olmak üzere pek çok taşra evini etkileyici biçimde görüntülemiştir. Renkler ve kompozisyonlar Claude ve Dughet'in eserlerini çağırır. -1758-60, tuval üzerine yağlıboya, Pembroke Kontu Koleksiyonu, Wilton House, Salisbury, Wiltshire, İngiltere

YAKINplan

ÇİZİM EKİBİ 17. yüzyıl klasik manzara ressamlarının geleneğini izleyen Wilson, ön planda küçük figürler kullanmıştır. Burada, ressam oturarak manzarayı resmetmekte, ayakta duran arkadaşları tarafından dikkatle izlenmektedir. Silüet halindeki figürler, akşam ışığının parlaklığıyla aydınlanmakta ve bulutların yüzeyine yansıdığı durgun gölün önünde pitoresk bir grup oluşturmaktalar.

Allan Ramsay

◻ EDINBURGH, 1713; ◻ DOVER, 1784

Allan Ramsay, 1740 yılından Joshua Reynolds'un üne kavuştuğu 1750'lerin ortalarına kadar Londra'nın önde gelen portre ressamıydı. Ramsay ayrıca çağının edebiyat ve entelektüel hayatında da önemli bir rol oynadı.

İskoçyalı bir şairin oğlu olan Ramsay, Londra'ya yerleşmeden önce Edinburgh, Londra ve İtalya'da eğitim gördü. Reynolds'un yükselen şöhreti onun 1755-57 yılları arasında yeniden İtalya'ya ziyaret etmesine neden olmuş olabilir. 1767'de, III. George'un baş ressamı oldu, ancak Ramsay Büyük Stilde yaptığı tablolarından çok, özel portreleri ile hayranlık uyandırdı. Kolunun sakatlanması üzerine 1773'de ressamlığı bıraktı.

▼ Portre, Margaret Lindsay İkinci eşine ait bu sıcak tablo zarif bir Fransız havası taşır. -1758-60, tuval üzerine yağlıboya, 74x62 cm. İskoçya Ulusal Galerisi, Edinburgh, İngiltere

◀ David Hume Ramsay bu harikulade keskinlikteki portreyi saygın İskoç filozof ve tarihçi Hume için bir armağan olarak yaptı. İkisi yakın arkadaşlıklar. 1766, tuval üzerine yağlıboya, 76x64 cm. İskoçya Ulusal Galerisi, Edinburgh, İngiltere

Hayvanlar

Bilinen en erken resimler 40,000 yıl önce mağara duvarlarına boyanmış hayvan şekilleridir. O zamandan beri hayvan resimlerine dini ayinlerde adak olarak veya efsanevi yaratıklar, tanrı ve tanrıçaların cisimleşmesi, Hristiyan sanatında semboller halinde ya da sadece evcil hayvanlar olarak yer verilmiştir. 18. ve 19. yüzyıllarda sahiplerinin gurur duyduğu iyi yetişmiş çiftlik hayvanları ve ev hayvanları olarak "portrelerinin" sipariş edilmesi üzerine ön plana çıktılar. Bazı ressamılar hayatlarını av ve yarış sahneleri resimleyerek kazandılar. Günümüzde hayvan resimleri her zamanki kadar popülerdir, hatta tahitçilik kavramına çağdaş bir anlam kazandıran enstalasyonlara kadar uzanmıştır.

▼ **Bizon, Kaya Resmi** Prehistorya. Bu iki bizon, sağlarını sürmelerine rağmen yüzlerce yıl arayla çizilmiş olabilirler. Tarih öncesi insanların mağara duvarlarını neden hayvan resimleriyle kapladıkları bilinmemektedir. M.Ö. -14,000, Lascaux, Pèngord, Fransa

▼ **Aziz Jerome Çalışma Odasında** Jan van Eyck'in olduğu samiliyor. Ressam, aslanın yeleğinde olduğu gibi, detay ve doku üzerinde durmaktan büyük zevk almış. 15.yüzyıl başları, yağlıboya, 20x13 cm. Detroit Sanat Enstitüsü, Detroit, ABD

▼ **Gergedan** Albrecht Dürer. Alman Rönesans'ının ustası bu gravürü bir arkadaşının gönderdiği mektupta Hint gergedanını tarif etmesi üzerine yaptı. Dürer buna benzer bir hayvanı hiç görmemişti ve arkadaşının "zırh kaplı" tanımlamasını gerçek kabul etti. 1515, ahşap baskı, 21x30 cm. özel koleksiyon

▼ **Aziz Augustin'in Hayali (detay)** Vittore Carpaccio. Venedikli ressam, köpeğin bağlılığını sadece bir gerçeklikle vermiştir. 1502-08, tuval üzerine yağlıboya, San Giorgio degli Schiavoni Okulu, Venedik, İtalya

▲ **Yaldızlı bronz Deniz Ejderi** Çin resmi, sanatçısı bilinmiyor. Su elementini kontrol eden saygın gücün sembolü olan Çin ejderleri dört pençeli, yılan benzeri yaratıklar olarak betimlenirler. Altı Hanedan dönemi (M.S. 295-589), özel koleksiyon

▲ **Kubilay Han Avda (detay)** Liu Kuan-tao'ya ait olduğu düşünülüyor. Çin'de Moğol hanedanının kurucusu ve maiyetindekiler, izleyiciden gizlenen avı fark etmişlerdir. -1270-1300, Yuan Hanedanı, ipek üzerine mürekkep ve boya, Ulusal Saray Müzesi, Taipei, Tayvan

▲ **Aziz George ve Ejderha** Paolo Uccello. Başlangıçta saray tarzı Uluslararası Gotik stiliinde çalışan Floransalı ressam, prenses figürünü zarif bir şekilde uzatıyor ve ejderhayı da kanatlarında kelebeksi noktalarla süsleyip tasmayla betimliyor. Uccello daha sonra perspektife ve realizme tutkuyla bağlandı. -1470, tuval üzerine yağlıboya, 59x76 cm. Ulusal Galeri, Londra

▲ **Hindi Moğol İmparatorluğu** Sanatsever İmparator Akbar'ın himayesinde canlı ve natüralist bir stil gelişti. 17. yüzyıl, suluboya, 21x14 cm. Fitzwilliam Müzesi, Cambridge, İngiltere

▼ **Whistlejacket** George Stubbs. İngiliz ressamlar at resimleri konusunda uzmanlaştılar. At yetiştirilme gelinen en son noktanın ürünü olarak bu salkın at, insan konulu bir portrenin boyutlarını hak ediyor. 1762, tuval üzerine yağlıboya, 292x246 cm. Ulusal Galerî, Londra, İngiltere

▼ **Tribün Önünden Yarış** Atlarının Geçidi Edgar Degas. At yarışları Degas için, fotoğraf çeker gibi, alışılmadık kırma ve kompozisyon deneyleri yapma fırsatı veriyordu. -1866-68, kâğıt üzerine yağlıboya, 46x61 cm. Orsay Müzesi, Paris, Fransa

◀ **Kaplan** Franz Marc. Alman Ekspresyonist ressam hayvanların daha yüce bir düzleme ait olduklarını düşünüyordu. Basit şekiller ve sembolik renkler kullanarak onların "hayvansallığını" ifade ediyordu. 1912, tuval üzerine yağlıboya, 111x112 cm. Lenbachhaus Devlet Galerisi, Münih, Almanya

▼ **Yaşayan Birinin Zihninde Ölümün Fiziksel İmkansızlığı** Damien Hirst. Dik başlı ressamın en ünlü çalışması -vitrindeki köpekbalığı- ölüme olan ilgisini yansıtır. 1991, cam, çelik, silikon ve formaldehit, 213x640x213 cm. Saatchi Galerisi, Londra

▲ **Vahşi Ata Saldıran Kaplan** Eugène Delacroix. Fransız Romantiklerinden Delacroix, atları vahşi bir Byron'su canlılıkla betimledi. Uzun fırça darbeleri keskinleşen ölüm karşısındaki atın korku ve acısını yakalar. -1826-29, kalem, mürekkep ve suluboya, 18x25 cm. Louvre, Paris

▲ **Vadinin Hakimi** Sir Edwin Landseer. Kraliçe Viktoria'nın en sevdiği ressam, resmettiği hayvanlara insani özellikler veren duygusal yaklaşımı ile Viktoria dönemi izleyicisine hitap edebilmişti; yine bu nedenle 20. yüzyılda şöhreti inişe geçti. 1851, tuval üzerine yağlıboya, 164x169 cm. United Distillers and Vintners (Damıtıcılar ve Şarap Tüccarları Demeyi), Fife, İngiltere

▲ **Tropikal Fırtınada Kaplan (Şaşırmış!)** Henri Rousseau. Sanatçının çocuksu stili ve renkli paleti egzotik hayvanları betimlediği "vahşi orman" sahnelerinde doruğa çıkar. 1891, tuval üzerine yağlıboya, 130x162 cm. Ulusal Galerî, Londra, İngiltere

▲ **Joe'nun Kara Köpeği** Marjorie Weiss. Çağdaş Amerikalı sanatçı manzarayı cücelştiren azman bir köpeği betimlemiştir. Alpak seviyedeki bakış noktası onu daha da iri göstermektedir. 2000, tuval üzerine akrilik, 76x76 cm. özel koleksiyon

Joshua Reynolds

Otoportre

D PLYMPTON, DEVON, 1723; Ö LONDRA, 1792

Çağının en başarılı portre ressamı, sanat teorisi üzerinde söz sahibi ve Kraliyet Akademisi'nin ilk başkanı olan Reynolds, İngiliz sanatçıların statüsünü yükseltmek için en çok çalışmış olan kişidir.

Okul müdürü ve din adamı bir babanın oğlu olarak, 17 yaşında Londra'da Thomas Hudson'ın yanında çıraklığa başladı. Devon ve Londra'da birkaç yıl resim yaptıktan sonra, 1750-52 yılları arasında İtalya'ya giderek klasik ve Rönesans sanatını derinlemesine inceledi. Londra'ya dönüşünde portre sanatını bulunduğu düşük seviyedeki "surat tasvirinden", geçmişin büyük sanatı diye adlandırdığı tarihsel konuların işlendiği resim statüsüne yükseltmek için yola koyuldu. Son derece başarılı ve üretkendi ve kendisini tekrarlamayacak kadar da çok yönlü ve yaratıcıydı. *Sanat Üzerine Söylemler* -1769 ve 1790'da Kraliyet Akademisi'nde verdiği dersler-akademisyenlerin idealindeki Yüce Tarzın klasik bir anlatımıdır.

YAŞAMÇİZGİSİ

1723 Devon'da doğdu
1750-52 İtalya'da bulundu
1768 Kraliyet Akademisi kuruldu; ilk başkanı Reynolds oldu.
1769 *Sanat Üzerine Söylemler*'in ilkinin sundu
1789 Gözleri bozulduğu için resim yapmaktan vazgeçti
1792 Londra'da öldü ve St Paul Katedraline gömüldü

► **Georgiana, Spencer Kontesi ve Kızı** Özel bir portre için hazırlık niteliğindeki bu sevimli çizim Madonna ve Çocuk temasına dayandırılmış. 1759, tuval üzerine yağlıboya, 75x62 cm. özel koleksiyon

YAKINPLAN

ÜÇ GÜZELLER Başları birbirine doğru eğilmiş, yüzleri değişik açılardan görünen ve kolları zincir oluşturan bu gruplama klasik dönemin Üç Güzeller heykellerini çağrıştırmaktadır.

▲ **Waldegrave Leydileri** Reynolds'un modellerin karakterlerini ve ilgi alanlarını yansıtan kompozisyonlardaki başarısı bu üçlü portrede belirgindir. Leydi Charlotte ve Leydi Elizabeth ipek eğirmekte, Leydi Anna ise kasmakta dantel yapmaktadır. 1780, tuval üzerine yağlıboya, 143x168 cm. İskoçya Ulusal Galerisi, Edinburgh, İngiltere

Bayan Siddons, Trajik İlham Perisi Rolünde

Çağının en büyük trajedi aktrisi Siddons, trajedi Perisi Melpomene kisvesine bürünmüş olarak betimlenmiş. Duruşunda, Michelangelo'nun Sistine Kilisesindeki kahinlerinden birinin pozunu yankıladı. 1789, tuval üzerine yağlıboya, 240x147 cm. Dulwich Resm Galerisi, Londra, İngiltere

“ Lanet Olsun, ne kadar da çok yönlü!”

THOMAS GAINSBOROUGH

▼ **Henry, Sekizinci Arundell Lordu** Bu büyük portrede, Reynolds geçmişte kalan sanat tarzına bilerek gönderme yapmaktadır. Lord Arundell'in pozunu klasik sanat etkisindedir ve sütun da van Dyck'in portrelerini çağırıştırır. -1764-67, tuval üzerine yağlıboya, 239x147 cm. Dayton Sanat Enstitüsü, Ohio, ABD

Thomas Gainsborough

Otoportre

D SUDBURY, SUFFOLK, 1727; Ö LONDRA, 1788

Gainsborough da Reynolds gibi 18. yüzyıl İngiliz sanatının devlerindendi. Reynolds akademik ve gayretli, Gainsborough ise sezgisel ve atılgandı. Hollanda, Flaman ve Fransız Rokoko sanatından etkilendi, ama müthiş özgün bir ressamdı ve portreler, manzaralar ve duygusal "süslü resimler" ile ün yaptı.

Erken yaşta gelişen yeteneğiyle daha

13 yaşındayken Londra'ya eğitime gönderildi. Fransız gravürçüsü Hubert Gravelot ve Francis Hayman'le çalıştı. Suffolk'daki taşralı portreciliği kazanç getirmeyince 1759'da Bath'a taşınması sanatında ve servetinde dönüm noktası oldu. Van Dyck'tan aldığı ilhamla yarattığı yeni ve zarif tarz Bath'ın ve Londra'nın şık ve zengin müşterilerine çok hitabetti. Geçim kaynağı portrelerdi, ancak esas tutkusu manzara ressamlığıydı.

YAŞAMÇİZGİSİ

1727 Sudbury'de doğdu

~1740 Londra'da eğitimine başladı

1748-59 Suffolk'da çalıştı

1759-74 Bath'da üne kavuştu

1768 Kraliyet Akademisi'nin kurucu üyesi oldu

1774 Londra'ya yerleşti

1784 Kraliyet Akademisi ile çatıştı; hayatının kalan sürecinde özel sergiler açtı

1788 Uzun süren bir hastalık sonucu öldü

“Kafası her türden **deha** ile öylesine dolu ki, tıpkı aşırı yüklenmiş bir **buhar makinesi** gibi her an üzerinize doğru **patlama tehlikesi** taşıyor.”

DAVID GARRICK, 1824,
AKTÖR VE ÖYÜN YAZARI

► **Hasat Arabası** Gainsborough çocukluğunda zevk için manzara resimleri yapardı. Bu onların en mükemmeli olup, olgun üslubunun tüy gibi hafif dokunuşları ile bütünlük kazanmıştır. Arabanın üstündeki grubun esin kaynağı Rubens'in Çarmıhtan İndirilişi adlı eseridir. ~1767, tuval üzerine yağlıboya, 120x144 cm. Barber Güzel Sanatlar Enstitüsü, Birmingham, İngiltere

▼ **Saygıdeğer Bayan Graham** Bu büyüleyici tam boy portre Gainsborough'nun son derece zarif ve gösterişli, geç dönem stilini yansıtır. ~1775-77, tuval üzerine yağlıboya, 237x154 cm. İskoçya Ulusal Galerisi, Edinburgh, İngiltere

▲ **Ressamın Kızları, Kediyle** Gainsborough kızlarının resmini birçok kez yaptı. Burada Mary görünüşe göre Margaret'i kucaklıyor, ancak gizlice kedinin kuyruğunu çekiyor. Firça darbeleri erken dönem resimlerinden daha serbesttir. Özel bir resim olduğu için, titiz cila gerektirmeyen, bitirilmemiş bir çalışma olarak kaldı. ~1760-61, tuval üzerine yağlıboya, 76x63 cm. Ulusal Galerisi, Londra, İngiltere

YAKINplan

BOŞ KUCAK Gainsborough Bayan Andrews'un kucakında, çemberli eteğinin narin mavisi ile çevrili, boyanmamış bir bölge bırakmış. Taslağa bakılırsa, niyeti belki de bu boşluğu, gururla tüfeğini tutmakta olan kocasının avladığı bir kuş ile doldurmak.

▲ **Bay ve Bayan Andrews** Sanatçının modellerinin poz verdiği, taş bebek görünümlü figürler ve sıkı fırça darbeleri ile bu canlı başyapıt Gainsborough'nun erken dönem çalışmalarından tipik bir örnektir. Bir portre olmasına rağmen, sağ taraf tümüyle sevgiyle gözlemlenmiş bir manzara resmidir. ~1748-49, tuval üzerine yağlıboya, 70x119 cm. Ulusal Galerisi, Londra, İngiltere

James Barry

1741, 1741; 1806, 1806

İddialı boyutlarda tarih konulu tablolar ressamı olan Barry, *İnsan Kültürünün Gelişimi* adlı heybetli tablolar dizisi ile ünlüdür. Dünya tarihini betimlemek amacıyla bu muazzam ve aşırı iddialı diziyi masrafların çoğunu kendisi üstlenerek yarattı. Barry'nin hamisi olan devlet adamı ve filozof Edmund Burke, esin kaynağı olan İtalya gezisinin de finansörüydü. Barry Kraliyet Akademisi'nde resim profesörü oldu ancak, aralarında Reynolds da olmak üzere, meslektaşlarına yönelik karalayıcı saldırılar sonucu kovuldu. Yoksulluk içinde öldü.

▼ Galipler Olympia'da Taçlandırılıyorlar (detay)

Bu sahne *İnsan Kültürünün Gelişimi* adlı eseri oluşturan altı tablodan birine aittir: 1777-83, tuval üzerine yağlıboya, Kraliyet Sanat Kurumu, Londra, İngiltere

YAKINplan

KADİM GALİP
Eski Yunan şairi Ateist Diagoras, Barry'nin hayali Olimpiyat Oyunları'nın galiplerinden biri olarak betimlenmiş.

Louis-François Roubiliac

1702, 1702; 1762, 1762

Portre, François Vispre imzalı

Bernini'den çok etkilendi. Sonraki bir çok çalışmasında bu etki belirgindir.

YAŞAMÇİZGİSİ

1702 Lyons, Fransa'da doğdu
1730 Londra'ya taşındı
1738 Londra'daki Vauxhall Bahçeleri'ne Händel'in heykeli yapılarak üne kavuştu
1745-49 Londra'daki Westminster Kilisesinde Argyll Dükü John için anıt yaptı
1751-57 Cambridge, Trinity College üyelerinin çok beğenilen bir dizi büstünü yaptı
1752 Ressam Thomas Hudson ile İtalya'ya gitti
1758-61 Westminster kilisesinde Lady Elizabeth Nightingale'in mezarını yaptı
1762 Çok başarılı meslek hayatına rağmen, Londra'da borç içinde öldü

▲ **Georg Friedrich Händel** Bestecinin mükemmel gözlemlenmiş bu büstü adeta yaşam enerjisine sahip. Terakota, Foundling Müzesi, Londra, İngiltere

▲ **Sir Isaac Newton** Newton bu heykelinin yapılmasında 30 yıl önce öldü. Roubiliac'ın yaratıcılığının ve teknik yeteneğinin başarılı bir örneğidir. 1755, mermer, Trinity College, Cambridge, İngiltere

Michael Rysbrack

1694, 1694; 1770, 1770

Flemenya doğumlu Rysbrack 1720 ve 30'larda, İngiltere'nin önde gelen heykeltıraşıydı. Roubiliac ortaya çıkınca yıldızı söndü. Çok yönlü bir sanatçıydı ve eserleri arasında mezarlar, portreler ve minarları unsurlar vardı. En tanınmışları Westminster Kilisesinde Sir Isaac Newton anıtı ve Bristol'deki III. William'ın atlı heykeldir.

▲ **Alexander Pope** Rysbrack İngiltere'de iki tür portre büstünü popüler kıldı; all'antica (klasik Roma ya atıfta bulunan) ve Şair Pope'a ait bu portrede olduğu gibi en négligé (kaçıkça kostümlilerle). Mermer, özel koleksiyon

Joseph Wright of Derby

1734, 1734; 1797, 1797

Otoportre

18. yüzyılın en özgün sanatçılarından biri olan Wright hayatının büyük bölümünü doğduğu kente geçirdi. Londra'da Thomas Hudson tarafından eğitildikten sonra, Derby'de portre ressamı olarak çalıştı. 1760'larda çarpıcı *chiaroscuro* (ışık ve gölge) içeren, alışılmadık yenilikte sahneler resmetmeye başladı. Bilim ve endüstri ile ilgili konulardaki bu "mum-ışıkları" ile haklı bir üne kavuştu. İtalya gezisinden (1773-75) sonra daha edebi temalara eğildi ancak, püsküren Vezüv resimleri ve ay ışığı manzaraları ışık efektlerine olan ilgisinin sürdüğünü gösterir.

GÜNEDair

ENDÜSTRİ DEVRİMİ

Wright'ın yaşadığı yıllarda İngiltere kırsal bir toplumdaki belli başlı bir endüstri toplumuna dönüştü. Fabrikalar, imalathaneler ve kentler görünümü ve yaşam tarzını değiştirdi. Derby endüstri devriminin merkezlerinden biriydi.

Yük Gemilerine Kömür Yükleme
Gravür, Thomas Bewick

YAKINplan

BİLİM ADAMI VE GÖSTERİ USTASI

Mum ışığı yüzünün ifadesini rölyefi gibi gösteriyor. Pırıltılı gözleri, çatık kaşları ve pilgün saçlarıyla bilim adamından çok bir sihirbazı andırır. O yıllarda, bilim adamları zengin aileleri ziyaret edip modern bilimin harikalarını onlara gösteri yaparak anlatırlardı.

« Hava Pompasındaki Bir Kuş Üzerinde

Deney Wright'ın mum ışığı başyapıtı bilim-kalim anını göstermekte, bilim adamı kuşu hayata döndürmek için pompaya hava vermek üzere hazır beklemektedir. 1768, tuval üzerine yağlıboya, 183x244 cm. Ulusal Galeri, Londra, İngiltere

Henry Raeburn

Oyma,
TW Knight
imzalı

D STOCKBRIDGE, 1756; Ö EDİNBURGH, 1823

Yaşamının büyük bölümünü Edinburgh'da geçiren Raeburn, zamanının önde gelen İskoç portre ressamıydı. Canlı portreleri arasında İskoç Aydınlanmasının temsilcisi çok sayıda bilim adamının, felsefecisinin ve aydınının resmi yer alır. Modellerinin kişiliğini yansıtmaya özen gösteren sanatçı, özgür tekniğiyle de ön plana çıktı. Raeburn, muhtemelen kendi kendini yetiştirdi. İki yıllık İtalya gezisinden dönüşte "doğrudan dokunuş" adını verdiği, tuvale ön çizim yapmadan doğrudan fırça ile çalışılan yöntemi geliştirdi. 1810'da Londra'ya yerleşmeyi düşündüyse de Lawrence'ın rekabeti yüzünden bu fikirden vazgeçti. Siparişlerin hiç eksik olmadığı Edinburgh'da kaldı.

“O İskoç Aydınlanmasının son ve en büyük görsel temsilcisidir.”

WILLIAM VAUGHAN

► **Sir Walter Scott** *Büyük İskoç şairi ve tarihi roman yazarı Walter Scott'un portresinde Raeburn'un usta tekniği öne çıkıyor.* 1822, tuval üzerine yağlıboya, 76x63 cm. İskoçya Ulusal Portre Galerisi, Edinburgh, İngiltere

YAŞAMÇİZGİSİ

1756 Günümüzde Edinburgh'un bir mahallesi olan Stockbridge'de doğdu
1784-86 Londra üzerinden İtalya'ya gitti, olasılıkla Reynolds'la tanıştı
-1798 İçinde çerçevesi atölyesi ve resim galerisi de olan bir stüdyo kurdu
1822 IV George şövalye unvanı verdi ve Majestelerinin İskoçya ressamlığına getirdi

► **Paterson Ailesinin Çocukları** *Bu güzel portre bir özgürlük ve doğallık havası yansıtır. Polesden Lacey Evi, Surrey, İngiltere*

Sir Thomas Lawrence

Otoportre

D BRISTOL, 1769; Ö LONDRA, 1830

Harika çocuk olan Lawrence, kuşağının en yetenekli ve başarılı İngiliz portre ressamıydı. Neredeyse hiç resim öğrenimi görmemesine rağmen 18 yaşındayken, "Portre yapmakta Sir Joshua (Reynolds) dışında Londra'daki bütün ressamlardan üstün değilsem bu mesleği bırakırım" diyecek kadar kendine güveniyordu. Reynolds 1792'de ölünce Lawrence, III. George'un resmi ressamı oldu. 1815'te şövalye unvanını aldı, 1818'de naip prens, Napoleon'un devrilmesinde rol oynayan hükümdarların ve devlet adamlarının portrelerini yapması için onu Avrupa'ya gönderdi. İngiltere'ye dönüşte Kraliyet Akademisi başkanlığına getirildi. Lawrence'ın parıltılı üslubu ve akıcı fırça darbeleri, Avrupa'da başta Delacroix olmak üzere Romantiklerin ve pek çok kişinin hayranlığını uyandırdı. Ama ölümünden sonra şöhreti sönüdü ve bir daha da eski parıltısına ulaşamadı.

YAŞAMÇİZGİSİ

1769 Bristol'de doğdu
1794 Kraliyet Akademisi üyesi oldu
1818-20 Portreler yapmak üzere Avrupa'ya gitti
1820 Kraliyet Akademisi başkanı oldu
1824 Paris'teki Salon'da sergi açtı, Londra Ulusal Galerisinin kurulmasına yardımcı oldu
1830 Geride büyük borçlar bırakarak aniden öldü

► **Queen Charlotte** *Şaşırtıcı fırça darbeleriyle yapılan bu portre Lawrence'ın in yapmasında önemli rol oynadı. Ama kral ailesi, başında taç olmadığı ve kaygılı bir ifade taşıdığı için resmi beğenmedi.* 1789-90, tuval üzerine yağlıboya, 239x147 cm. Ulusal Galerisi, Londra, İngiltere

► **Prenses Darya Lieven'in Portresi** *Bu görkemli portre 1812'den itibaren Londra'da görev yapan Rus büyükelçisinin eşi gösteriyor. Elçinin eşi, diplomasi ve sosyeteyi ağırladığı toplantılarda İngiltere'ye vals dansını tanıttı. -1812, tuval üzerine karakalem ve tebeşir, 77x64 cm. Hermitage, St. Petersburg, Rusya*

Neo-Klasisizm 18.yüzyıl sonlarına ve 19.yüzyıl başlarına hakim olan sanat tarzıydı. En saf haliyle, neo-klasik sanat çoğu zaman dönemin tutkulu politik ideallerine bağlı olarak sert ve iddialıdır ancak, içtendir ve dekoratif unsurlar taşır.

"Neo" ön eki Yunancadaki "yeni" sözcüğüdür ve "Neo-Klasisizm" de "yeni Klasisizm" anlamına gelir. Bu stilin esin kaynağı klasik Yunan ve Roma sanatıdır; daha da belirgin olarak, "soylu sadelik ve dingin görkem" gibi özelliklerdir. Bu sözler, yazılarıyla Neo-Klasisizmin ideallerinin yayılmasında önemli rol oynayan Alman bilgin Johann Joachim Winckelmann'a (1717-68) aittir.

Kökenler ve etkiler

Neo-Klasisizm antik dönemlerin eşsiz bina ve heykellerine sahip olan Roma'da doğdu. Roma'da, ve Napoli yakınlarında gömülü bulunan

► "Histoire de l'art chez les anciens" kitabının başlık sayfası Winckelmann'ın 1764 yılında Almanya'da basılan Antik Çağlarda Sanat Tarihi adlı eseri kısa sürede başka dillerde basıldı; Bu Fransızca baskısı 1776'da Amsterdam'da yayınlandı.

Herculaneum ve Pompeii şehirlerinde yapılan arkeolojik kazılar sayesinde 18. yüzyılda antik sanat hakkında daha fazla bilgiye ulaşıldı. Ortaya çıkarılan binlerce tarihi eserden bir çoğunun gravür olarak yayınlanması Neo-klasik zevkin yaygınlaşmasında etkili oldu.

Konular

Neo-klasik sanatçılar Yunan ve Roma tarihinden, edebiyatından ve mitolojisinin esinlendikleri gibi diğer birçok konuyu da ele aldılar. Bunlar arasında esas olarak portreler ve manzara resimleri vardı ancak, dönemin siyasi ve sosyal olaylarıyla ilgili yenilikçi temalara da yer verdiler. Geleneksel inançları sorgulayan ve gerçekçi düşünmeye öncelik veren egemen felsefi bakış açısı yüzünden 18. yüzyıl, geniş anlamda, Aydınlanma Çağı olarak nitelendirilir. Düzenlilik ve berraklığa verdiği önemle Neo-klasik tarz, bu ruh haline uygun düşmekteydi. Bazı sanatçılar -özellikle Jacques-Louis David- manevi inançları için eserlerini araç olarak kullandılar.

Neo-Klasisizm

ZAMANÇİZGESİ

Neo-Klasisizmin ilk kıpırdanışlarının 1720'lerde başlamasına rağmen, ancak 18. yüzyılın ortalarında Rokoko tarzının egemenliğine karşı ciddi bir tavır oluştu.

Neo-Klasisizm 1770'lerde yükselişe geçti ve mimaride, tasarımda ve resimde 19. yüzyılın ortalarına kadar gelişmeye devam etti.

1760-1

MENGES Parnassus

1762

STUBBS Ata Saldıran Aslan

1764

JUEL Natürmort, Çiçekler

1784

DAVID Horas Kardeşlerin Yemini

Ekoller

Roma, Neo-Klasisizmin merkezinde olduğu halde, ve parlak geçmişinden dolayı hevesli sanatçıları kendine çekmeye devam etmesine rağmen, bu dönemdeki İtalyan resim sanatı oldukça sıradandı. Önemli gelişmeler başka yerlerde özellikle Fransa'da yaşanıyordu.

Fransız

Fransız (ve bir ölçüde Avrupa) Neo-klasik resim sanatı ressam Jacques-Louis David'in egemenliğindeydi. Bu tarzda örnek başyapıtlar yaratmakla kalmayıp olağanüstü bir öğretmen olarak çok etkili oldu. Öğrencileri arasında Anne-Louis Girodet, Antoine-Jean Gros ve Jean-Auguste-Dominique Ingres gibi bir sonraki kuşağın belli başlı ressamları vardı. Girodet ve Gros eserlerinde Neo-klasik ciddiyeti filizlenmekte olan Romantik akımın zarafeti ve çizgisizliği yumuşattılar, Ingres ise 19.yüzyıl resim sanatında klasik değerlerin en büyük

destekçisi oldu. Neo-Klasisizmin daha içsel yönü Elisabeth Vigée-Lebrun'un eserlerinde görülür. Fransız Devrimi'ni destekleyen David'in aksine Vigée-Lebrun kraliyet taraftarı olarak 1789 yılında Fransa'yı terk etti ve 1805'te vatanına dönene kadar birkaç ülkede başarılı çalışmalar yaptı.

Kuzey Avrupa

Neo-Klasisizmin geliştiği diğer ülkelerin bir kısmı, Almanya ve Danimarka gibi, Kuzey Avrupa'da yer alıyordu. Danimarka'da, 18. yüzyılın sonu ve 19. yüzyılın başında serpiyen resim sanatında büyük bir gelişme oldu. Ülkenin sanatta altın çağı sayılan bu dönem, Thorvaldsen'in heykellerinde ve bazı muhteşem binalarda ifade buldu. Bu dönem Danimarka resmi, çağdaş Fransız sanatının yüksek tonundan genelde kaçındı ve kahramanlık eylemlerinin yerine gündelik hayata odaklandı. Yine de, örneğin, Jens Juel'in eserlerinde görülen form berraklığı Neo-Klasisizmin ruhunu taşımaktadır.

İngiltere

İngiliz sanatı aşırılıklardan kaçınır; Neo-Klasisizm de ülkenin resim sanatında saf ve kuramsal haliyle çok ender yer aldı. Yine de, etkileri değişik şekillerde, örneğin George

▲ Juno ve Jupiter Gavin Hamilton İskoçyalı ressam Gavin Hamilton meslek Hayatının büyük bir kısmını Roma'da geçirdi. Neo-Klasisizmin yaygınlaşmasında etkili oldu; İtalya'ya gelen İngiliz ziyaretçilere akıl hocası yaptı ve ciddi arkeolojik çalışmalar yürüttü. Earl of Leicester Koleksiyonu, Holkham Hall, Norfolk, İngiltere.

▲ Genç Kadın Portresi Elisabeth Vigée-Lebrun. Formdaki zarafet ve tıpa dâbelerindeki abartısız keskinlik Neo-klasik tarzıdır; ancak eserin sevimliliği Rokoko stiliyle çağrışır. ~1791, tuval üzerine yağlıboya, 82x71 cm, Güzel Sanatlar Müzesi, Boston, ABD

Üslup ve teknikler

David'in tabloları Neo-Klasisizm en güçlü ve ciddi şekliyle temsil eder. Benzer mağrur bir duruş (esin kaynağı daha düşük olsa da) Bertel Thorvaldsen'in heykellerinde de görülür. Yine de dönemin pek çok sanatçısı bu kadar katı değildi. Neo-Klasisizm kendisinden önceki Rokoko deyiminin (Bkz.Sf.242) uçanlığına ciddi bir tepki olarak nitelendirilir. Bu yorum bazı sanatçılar için geçerli olsa da, aslında her iki sanat tarzı fazlasıyla birbiri ile örtüşmekteydi. Elisabeth Vigée-Lebrun, örneğin, Neo-Klasisizmin yalın çizgilerini Rokoko'nun narin duygusallığı ve hafif fırça dokunuşlarıyla birleştirmiştir. Aynı şekilde, birbirlerinin tam aksi olarak

▲ **Endymion'un Uykusu** Anne-Louis Girodet, 1791, tuval üzerine yağlıboya, 198x261 cm. Louvre, Paris, Fransa

nitelendirilmelerine rağmen, Neo-klasik stil ile onu izleyen Romantik akım (Bkz.Sf.296) arasında güçlü bağlar bulunmaktadır.

▲ **Endymion'un Uykusu** (detay)
Düştürülen çizmeler ve politikalar çizmeler
tarafından Neo-Klasisizm tarzı, melankoliklik
ele alış ise Romantizm'in kültürel
uygundur.

DÖNEMİN olayları

- 1775** İngiliz ve Amerikan kolonileri arasında Bağımsızlık Savaşı başladı
- 1789** Fransız Devrimiyle ile sosyal ve ekonomik huzursuzluk arttı, cumhuriyet kuruldu, kral ve kraliçe idam edildi
- 1799** Napolyon Fransa diktatörü oldu.
- 1815** Waterloo savaşı Napolyon'un son yenilgisi oldu

1787

VIGÉE-LEBRUN
Marie-Annette ve Çocukları

1787-93

CANOVA Psyche Aşk Öptüğü ile Canlanıyor

1795

SCHADOW
Prenses Louisa ve Prusyalı Frederica

1800

DAVID Madam Récamier

1808

GROS Napolyon Eylaul Savaş Alanında

1808

INGRES
Valpignon'lu Yıkılan Kadın

Stubbs'ın ağırbaşlı ve anlaşılır çalışmalarında kendini gösterir. Stubbs bilime meraklıydı ve zarif neo-klasik ürettiği ile ünlü porselen üretici Josiah Wedgwood tarafından kendisi için üretilen pishmiş toprak panolar üzerine resim denemeleri yaptı. Wedgwood tarafından istihdam edilen tasarımcılar arasında yer alan heykeltıraş John Flaxman, Neo-Klasisizmin İngiltere'deki en özgün ve kendini adamış temsilcisi oldu.

Neo-Klasik Heykel Sanatı

Neo-klasik resim sanatı değişik coğrafyalarda yer almasına rağmen, Neo-klasik heykel sanatı adeta Roma'da odaklanmıştır. Önde gelen hemen her Avrupalı heykeltıraş kentte bir müddet çalışmıştır. En ünlüleri olan Antonio Canova ve Bertel tüm meslek hayatlarını Roma'da geçirdiler. Canova uluslararası üne kavuştu ve yerleşmesi için Paris'e (Napolyon tarafından), Rusya'ya (Büyük Katerin'a tarafından), ve Viyana'ya (İmparator II. Francis tarafından) davet edilmesine rağmen, yaratıcılığını Roma'dan ayrı düşünemediğini ileri sürerek bu teklifleri reddetti. Canova ve Thorvaldsen geniş atölyelere sahiptiler ve Avrupa'nın her tarafından saygın siparişler alıyorlardı. Diğer materyallerle ara sıra çalışmış olsalar da,

eski heykeltıraşlar ilintili olmasından dolayı hep mermeri tercih ettiler. Asıl tıraşlamalar yardımcılar tarafından yapıldı, ancak Canova materyallerin kendisi tarafından seçilmesine çok dikkat ederdi ve "son dokunuş" dediği işlemi kendisi yapardı. Thorvaldsen'in heykelleri genelde daha ciddidir ve Canova'nın tinsel özelliklerinden yoksundur (son oymaları kendi yaptığı halde, daha mat bir yüzey yeğlemekteydi). Diğer

ünlü Neo-klasik heykeltıraşlar arasında John Flaxman, Alman Johann Gottfried Schadow, ve İsveçli Johan Tobias Sergel yer aldı, ve hepsi de Roma'da bir süre geçirdiler. Bu gelenek 19. yüzyılın büyük bölümünde devam etti. Thorvaldsen'in stüdyosu 1838'de emekli olup doğduğu Kopenhag'a geri döndükten sonra da çalışmaya devam etti.

▲ **Uyuyan Peri** Antonio Canova
Antonio Canova, Canova'nın son çalışmalarından biridir ve antik dönemin ünlü bir uyuyan hermafrodit heykelinden esinlenmiştir.
-1820-22, mermer, uzunluğu 194 cm.
Victoria and Albert Müzesi, Londra

Portre,
François
Navez imzalı

D PARİS, 1748; Ö BRÜKSEL, 1825

Neo-klasik akımının Fransa'daki önde gelen temsilcisi olan David, Joseph-Marie Vien tarafından eğitildi. Gerçek eğitimini ise, antik harabelerin ihtişamı ve büyük İtalyan ustaların sanat eserlerinin baş döndürücü etkisi altına girdiği Roma'da yaptı. 1780'de Paris'e döndükten sonra, David, klasik tarih temalarını katı bir ahlak ve kahramanca özveri anlayışı ile birleştirerek antik olana yönelik kendi bakışını yaratmaya girişti. Ülkede yükselen cumhuriyet coşkusunun bir yansıması olarak görülen bu yaklaşım ona ulusal şöhrat kazandırdı.

Fransız Devrimi gerçekleştiğinde, David sanatta olduğu kadar politikada da tutkulu olduğunu kanıtladı. Ulusal Kongreye katıldı, cumhuriyetçi gösteriler düzenledi ve Akademiyi topa tuttu. Eylemleri onu gilyotine götürmek üzereyken, kısa bir mahkumiyetle, atlatıldı. Daha sonra, Napolyon'un yükselişiyle süreç yeniden tekrarlandı. David sanatını tümüyle imparatorun hizmetine adanmıştı. Napolyon'un yenilgisinin ardından, David Belçika'ya iltica etti, ve dokuz sene sonraki ölümüne kadar çalışmalarını orada sürdürdü.

◀ Sabinalı Kadınların Müdahalesi

David'in siyasete olan, ve ölümü sonuçlanmasına ramak kalan ilgisinin ardından yaptığı geri dönüş tablosudur. Sabinalı kadınlar çocuklarını savaş alanına taşıyarak çatışmayı önlerler. 1794-99, tuval üzerine yağlıboya, 385x522 cm. Louvre, Paris, Fransa

▼ Horas Kardeşlerin Yemini Romalı üç kardeş babalarına söz vererek, üç düşman savunucuya karşı ölümlü göze alarak savaşmaya hazırlanırlar. Sağ tarafta ağlaşan kadınlardan biri düşmanlardan biriyle nişanlıdır. Devletin iyiliği için sorumluluklara ve özveriye yakın bu zafer şarkısı dönemin ruhunu yakalamıştır. Bu anlamda, Fransız Devrimi için silahlanma çağrısı olarak kabul edilmiştir. 1784-85, tuval üzerine yağlıboya, 330x425 cm. Louvre, Paris, Fransa

YAŞAMÇİZGİSİ

- 1748 Paris'te, bir nalburun oğlu olarak doğdu
- 1766 Vien tarafından eğitildi
- 1774 Prix de Rome ödülünü kazandı
- 1775-80 Roma'da eğitim aldı
- 1782 Charlotte Pécoul ile evlendi
- 1784-85 Horas Kardeşlerin Yemini adlı en etkili tablosunu yaptı
- 1789 Fransız İhtilali oldu
- 1792 Ulusal Kongreye katıldı
- 1794 Devrimci eylemlerinden dolayı hapse atıldı
- 1804 Napolyon'un resmi ressamı oldu
- 1816 Napolyon'un yenilgisinden sonra Brüksel'e yerleşti
- 1825 Brüksel'de, sürgünde öldü

YAKINplan

DENGE VE DÜZEN David'in kompozisyonunda sıkı bir düzen anlayışı vardır. Üç kemer, üç bölüme ayrılmış olan figür gruplaşmasının yansımasıdır. Aynı şekilde, mızrak ve kardeşlerin uzun adımlarındaki diyagonal çizgi, babanın adımı ve kılıçlarla dengelenmiştir.

KEDERLE KENETLENME Horas Kardeşlerin kahramanca eylemleri, kız kardeşlerinin uysal gövde eğişleriyle dengelenmektedir. İçlerinden biri karşı ailenin oğluyla nişanlıdır ve çatışmanın ardında her ne olursa, sevdikleri yok olmaya korkmaktadır.

◀ **Marat'ın Ölümü** Devrimci lider Jean-Paul Marat bir cilt rahatsızlığı yüzünden küvette uzun saatler geçirmek zorundaydı. Temmuz 1793'de kraliyet yanlısı Charlotte Corday tarafından banyosunda bıçaklanarak öldürüldü. David hemen, Marat'ı ölü İsa'yı hatırlatan bir pozda görüntülediği bu anısına saygı tablosunu yaptı. 1793, tuval üzerine yağlıboya, 165x128 cm. Kraliyet Müzesi, Brüksel, Belçika

YAKINplan

ESİN VEREN BİR NATÜRMORT

Marat banyosunu ofis olarak kullanırdı. Sol elinde Corday'ın tanıtım mektubunu tutmaktadır; yanında da bir askerin dul eşine parasal yardım sunan bir not vardır. Masa olarak kullandığı eski tahta sandık, zenginlerin sahip olduğu lüks mobilyalarla bilinçli bir tezatır. Burada David, arkadaşının yardımsever yönünü ve ciddi prensiplerini vurgulamaktadır.

▲ **Napolyon Alpleri Aşıyor** Bu çarpıcı bir propaganda resmidir. Napolyon "atılğan bir atın üstünde sakın" gösterilmeyi istemiş ve David de cesur ve otoriter bir imaj yaratarak karşılık vermiş. Aslında Napolyon bu yolculuğu kabır sırtında yapmıştı. 1801, tuval üzerine yağlıboya, 260x221 cm. Malmaison Şatosu, Rueil-Malmaison, Fransa

GÜNEdair

FRANSIZ DEVRİMİ Fransa tarihinin en çalkantılı dönemi 1789 yılında başladı. Asil politikacılar yeni bir hükümet kurdular (Ulusal Meclis), isyancılar Bastil Hapishanesini bastılar. İhtilalciler krallığın ve kilisenin gücünü ortadan kaldırdılar, ancak kendi aralarında da bölünmeler ortaya çıktı. Aşırı gruplar kontrolü ele geçirdi ve binlerce insanı giyotine götüren "Terör"ü (1793-94) başlattılar. 1795 yılında artık azalan şiddetin neden olduğu iktidar boşluğu Napolyon tarafından doldurulacaktı.

Bastil Hapishanesi Müdürünün Tutuklanışı
Jean-François Janinet.

◀ **Madam Récamier** Julie Récamier ünlü bir sosyete güzeliydi. "Yunan" tarzı lölleleri, Ampir stili giysisi ve çıplak ayakları ile ikna edici bir klasik görüntü vermektedir. 1800, tuval üzerine yağlıboya, 174x244 cm. Louvre, Paris, Fransa

Otoportre

D PARIS, 1771; Ö MEUDON, 1835

Gros'un eserleri Neo-Klasizizmden Romantizme geçişi belirlemiştir. David'in gözde öğrencilerindendi, ancak renkleri kullandığı duygusallık ve ıstırap yüklü sahnelerle olan ilgisi Romantik tarzın habercisi oldu. Delacroix ve Géricault onun eserlerine hayrandılar.

Gros en iyi resimlerini Napolyon için yaptı. 1796 yılında Milano'da tanıştılar ve hemen Napolyon'un maiyetine katıldı. Generalin seferleriyle ilgili birinci ağızdan bilgi sahibi oldu ve bu sayede savaş sahnelerini alışılmamış bir gerçeklikle yansıtabildi. Eserlerinde her ne kadar savaşın yüceltse de, *Eylau* adlı eseri Salondaki sergiletiğinde, ceset yığını görüntüsü Parislileri şaşkınlığa uğattı.

YAŞAMÇİZGİSİ

1771 Paris'te sanatçı bir ailenin ferdi olarak doğdu

1785 Jacques-Louis David'in öğrencisi oldu

1793-1800 İtalya'da çıkarışın Napolyon ile tanıştı

1808 *Eylau Savaş Alanında Napolyon* adlı tablosunu yaptı

1816 Güzel Sanatlar Okulunda Profesör oldu, sürgüne giden David'in atölyesini devraldı

1835 Paris yakınlarında, Seine Nehri'ne atlayarak intihar etti

“ Gros tarafından yapılan tablolar, **resim sanatının esinlendirebileceği en güçlü duygu** olarak gördüğüm o ruhsal aleme beni bir anda fırlatma kudretine sahiptir. ”

EUGÈNE DELACROIX

► *Eylau Savaş Alanında Napolyon* Gros, imparatorun merhametli yanını vurgulamaktadır. Napolyon kollarını havaya kaldırmış, etrafına kümelenmiş olan yaralıları ve yenilenleri adeta kutsamaktadır. 1808, tuval üzerine yağlıboya, 5,2x7,8 m. Louvre, Paris, Fransa

▲ *Napolyon Yafa'da Vebalılar Ziyaret Ediyor* Napolyon'un 1799 Suriye seferine ait bir sahne; Napolyon'un hastaların öldürülmesini istediği yönündeki suçlamaları gidermek üzere sipariş edildi. 1804, tuval üzerine yağlıboya, 5,2x7,2 m. Louvre, Paris, Fransa

YAKINPLAN

KAHRAMAN ÖNDER Gros, veba yaralarını ellerken gösterdiği Napolyon'un mertliğini vurgulamaktadır. Bu davranışı, arkasında duran subayın yaradan etkilenmemek için ağzını kapatmasıyla tezat oluşturmaktadır. Napolyon'un hareketi, İsa'nın hastaları elleyerek şifa verdiği bazı Hristiyan tasvirleri çağırıştır.

Otoportre

D PARIS, 1755; Ö PARIS, 1842

Sıradan bir ressam olan babası Louis Vigée tarafından eğitilen Élisabeth, sanat simsarı Jean-Baptiste Lebrun ile evlendi. Kendisini önde gelen bir portre sanatçısı olarak kabul ettirdi ve özellikle de Fransa'nın ölüme mahkum edilen kraliçesi Marie-Antoinette'e ait sayısız portreyle tanındı. Aralarındaki dostça ilişki bu tablolarda belirgindir. Hanedana yakınlığı yüzünden, Fransız Devrimi sırasında Vigée-Lebrun Fransa dışına kaçmak zorunda kaldı. İtalya, Rusya ve İngiltere'de çalıştı.

► Marie-Antoinette

Baş beşik, kısa bir süre önce ölmüş olan Prenses Sophie-Beatrix'e bir göndermedir. 1787, tuval üzerine yağlıboya, 275x215 cm. Versailles Sarayı, Fransa

Otoportre

D MONTARGIS, 1767; Ö PARIS, 1824

Girodet, çağdaşı Gros gibi Neo-klasik akımla Romantik akım arasında bir köprü oldu. David'in en yetenekli öğrencilerindendi ve 1789 yılında *Prix de Rome* yarışmasını kazandı. Stil bakımından ustasına çok şey borçlu olmakla beraber, yaklaşımı oldukça farklıydı. Fransız Devrimi'nin doruğunda yaptığı *Endymion* adlı tablosu, David'in katı cumhuriyetçi dramlarından çok uzaktı. Tanrıçayı temsil etmesi için sembolik ışık kaynağı kullanma fikri eski ustasının nefretini kazanmaktan başka sonuç vermedi.

▲ *Endymion'un Uykusu* Ay Tanrıçası Selene Endymion'a aşiktir ve burada onu ay ışığı huzmesi olarak ziyaret etmektedir. 1791, tuval üzerine yağlıboya, 198x281 cm. Louvre, Paris, Fransa

Jean-Auguste-Dominique Ingres

D MONTAUBAN, 1780; Ö PARIS, 1867

Otoportre

Ingres klasik geleneğin savunucusu olarak Fransa'da üne kavuştu. Kısa bir süre David'den eğitim alıp, mesleğinin ilk yıllarını İtalya'da geçirdi ve hayatını eşsiz güzellikte karakalem portreler yaparak kazandı. 1820'lerde Paris'e dönen Ingres kendini estetik çekişmeler içinde buldu. Desen çizimlerdeki ustalığa verdiği önem ve klasik değerleri sayesinde akademik sanatın önde gelen savunucusu olarak saygı gördü; karşısında ise, Delacroix'nın başını çektiği Romantiklerin (Bkz.Sf.296-97) çılgın yaklaşımları vardı. Aslında her iki akım arasındaki farklılıklar biraz yapaydı. Ingres'in iyice perdahlanmış tabloları tercih etmesi elbette klasik bir özellikti - dediğine göre boyalı zemin "soğan zarı kadar" düzgün olmalıydı - ancak, egzotik temalarının bazıları Romantizmin sınırlarında dolaşıyordu.

YAŞAMÇİZGİSİ

1780 Güney Fransa'da doğdu

1797 Paris'e taşındı

1801 Prix de Roma yarışmasını kazandı

1806-24 İtalya'da yaşadı

1835-41 Roma'daki Fransız Akademisi Müdürü oldu

1863 Son başyapıtı olan Türk Hamamı adlı eserini tamamladı

1867 Paris'te öldü

► Madam Moitessier

Gerçek bir klasik yaklaşımla, Ingres'ın *Herculeum*'da bulunan bir tanrıçaya ait eski Roma resmindeki pozu vermiştir. 1856, tuval üzerine yağlıboya, 120x92 cm. Ulusal Galerisi, Londra, İngiltere

▲ Homeros'un Tanrılaştırılması

Homeros'un *Zafer* tarafından taçlandırılığını gösteren bu tablo Raffaello'nun *Atina Okulu*'ndan esinlenen, etkileyici bir klasik manifestodur. 1827, tuval üzerine yağlıboya, 386x512 cm. Louvre, Paris, Fransa

► **Türk Hamamı** Ingres, bu en erotik tablosunu seksenli yaşlarında tamamladı. 1863, tuval üzerine yağlıboya, çapı 198 cm. Louvre, Paris, Fransa

YAKINplan

İDEALİZE EDİLEN NÜ

Çizgi, renkten daha önemlidir, ve düşüncelere dalmış bu figür canlı bir heykeli andırmaktadır. Figürü belirleyen yumuşak ve yuvarlak hatlar, kumaşın dikey kıvrımları ile tezat oluşturur. Eleştirmenler Ingres'in çıplaklığının kemiksiz gibi durduğundan yakınır; burada da, yıkanan kadının sanki ayak bilekleri yoktur.

▲ **Valpinçon'lu Yıkanan Kadın** Mesleği boyunca, Ingres mükemmel ve klasik nü'yü yaratmaya çalıştı. Tekrar, tekrar bu poza dönerek, figürünü kimi zaman harem dairesine yerleştirdi; ancak, bu zindelik dolu çalışmasının üstüne hiçbir zaman çıkmadı. Tablo, ilk sahiplerinden birinin adını taşır. Roma'da yaptığı bu resim, Ingres'in en klasik eserlerindendir. Konu egzotik güce sahiptir - örneğin gömme havuz, hamamı çağırıştırır - ancak atmosfer dingin ve mesafelidir. 1808, tuval üzerine yağlıboya, 146x98 cm. Louvre, Paris, Fransa

Otoportre

D POSSAGNO, 1757; Ö VENEDİK, 1822

Neo-klasik dönemin en büyük, en başarılı heykeltıraşı Canova, önce Venedik'te çalıştı, ama asıl çıkışını Roma'da yaptı. Theseus ve Minotaur (1781-83) adlı eseri dikkat çekti ve bu sayede iki papa mozolesini tasarlamak gibi saygın siparişler aldı. Bunlar Canova'nın şöhretini perçinledi. Pek çok hükümdar ve kilise tarafından görevlendirilmesine rağmen en çarpıcı eserleri Napolyon ve kız kardeşinin nü heykelleri oldu.

Canova hem çok yönlü, hem de özgündü. Heykellerinin sergileniş şekliyle çok ilgilirdi. Örneğin, Eros ve Psyche döner kaideye, loş ve renkli ışıklar altında izlenmek üzere tasarlanmıştı. Aynı şekilde, müşterilerine eserlerini mum ışığında göstermeyi tercih ederdi.

YAŞAMÇİZGİSİ

1757 Treviso yakınlarında, bir taş ustasının oğlu olarak doğdu

~1770 Venedik'e taşındı

1780 Roma'ya yerleşti

1783 Papa XIII. Clement ve XIV. Clement'nin mozolelerinin yapımına başladı

1787-83 Küpidon ve Psyche

1805-07 Pauline Borghese'nin heykeli

1815 Elgin Mermerlerini görmek için Londra'ya gitti

1822 Öldü ve Possagno'da gömüldü

◀ **Küpidon ve Psyche** Canova'nın en dokunaklı heykellerinden biri olan bu eserde Eros bayınlık geçiren sevgilisini bir buse ile kendine getirir. 1787-93, mermer, yükseklik 155 cm. Louvre, Paris

▶ **Hercules ve Lichas** Ölümçül bir darbe almış olan Herkül, kendisini bilmeyerek zehirleyen gençten aç alır. 1795-1802, mermer, yükseklik 350 cm. Ulusal Modern Sanat Galerisi, Roma, İtalya

▲ **Pauline Borghese Venüs Kılığında** Napolyon'un kız kardeşine ait bu cesur heykel hiçbir zaman halka sergilenmedi. Sadece mum ışığında ve aile dostları tarafından izlendi. 1805-07, mermer, uzunluk 201 cm. Borghese Galerisi, Roma, İtalya

YAKINplan

BÜYÜK ÖFKE Bazı eleştirmenler Canova'nın eserlerini soğuk ve sınırlı bulurlardı; oysa ateşli bir deha ortaya koyma becerisine sahipti. Burada, Herkül bütün şartları zorlamaktadır. Kurbanının ıstırabı ve aslan postuna sıkı sıkı sarılması canlı bir şekilde betimlenmiştir.

John Flaxman

Portre,
Henry Howard
imzalı

D YORK, 1755; Ö LONDRA, 1826

Flaxman hem tasarımcı, hem de heykeltıraş olarak İngiltere'nin en önemli Neo-klasik üsluptaki sanatçısıydı. Gençliğinde Josiah Wedgwood'un hizmetinde çalıştı ve klasik porselene ilgi duydu.

Flaxman'ın klasik sanat anlayışı, bir çoğu antik rölyefleri andıran mozole tasarımlarında belirgindir. Ancak en etkili olan yönü ise kitap illüstrasyonlarıdır. Basit ve sadeleştirilmiş çizimleri Homeros ve Aeschylus'un eserlerine hayat vermiştir.

GÜNEdair

WEDGWOOD PORSELENLERİ Flaxman'ın porselen üreticisi Josiah Wedgwood ile ortak çalışması sonucu (1775-87) Neo-klasik desenlerin en güzelini yarattı. Flaxman klasik rölyeflerin üslubuna özenirken, Wedgwood da Yunan vazo ve antik kabartmalı akiklerden esinlenmekteydi. Bu örnekte Flaxman, Sokrat'ın arkadaşının anlattığı bir hikayeyi resimlemiştir. Herkül, Erdeme giden taşı yol, ya da Kötülüğe giden rahat yol arasında seçim yapmak zorundadır.

Herkül'ün Seçimi, John Flaxman, Wedgwood Jasperware

▼ **Lord Mansfield Anıtı** Flaxman'ın en başarılı anıtsal heykeli yüksek hakim Lord Mansfield'e aittir; iki yanda yer alan figürler Akıl ve Adalettir. 1795-1801, mermer, Westminster Abbey, Londra, İngiltere

Johan Tobias Sergel

D STOCKHOLM, 1740; Ö STOCKHOLM, 1814

Sergel mesleğinin büyük bölümünü doğduğu kent olan Stockholm'de geçirdi. Neo-klasik üslubunu ise 11 yıl kaldığı Roma'da oluşturdu. Orada Henry Fuseli'nin arkadaş grubuna katıldı ve kendini antik kültürün daha tinsel yönlerine kapırdı. Ham enerji ile üstü örtülü erotikizm sıklıkla birleştirdiği heykellerinde bunu yansıtmıştır. Terakota modelleri özellikle cesur, mürekkep çizimleri ise nüktelidir.

Sergel'in şöhreti artınca, Kral III. Gustavus tarafından İsveç'e çağrıldı ve kendisine saray heykeltıraşı görevi verildi. Mesleğinin son döneminde portre çalışmalarına ağırlık verdi. Örneklerinden en önemlisi, Apollo Belvedere adlı ünlü klasik esere dayandırarak yaptığı, Gustavus'un heykeldir.

Mars ve Venus

Neo-klasik sanat her zaman asil ruhlu ve ağırbaşlı değildir. Sergel'in heykellerinde güçlü erotik sezinlemeler vardır. Burada Mars tanrıçası kurtarmakta mıdır yoksa baştan mı çıkarmaktadır, belli değildir. Mars ~1775, mermer, yükseklik 93 cm. Ulusal Müze, Stockholm, İsveç

Bertel Thorvaldsen

Portre,
Christoffer
Wilhelm
Eckersberg
imzalı

D KOPENHAG, 1768/70; Ö KOPENHAG, 1844

Danimarkalı heykeltıraş Thorvaldsen, Kopenhag Akademisi'nde aldığı eğitimin ardından, sanatının olgunluğa erişeceği İtalya'da okumak üzere burs kazandı. Polyclitus'a ait antik bir heykelden esinlendiği Jason adlı yapıtı onun eski eserlere olan merakını kanıtladı ve mesleğe atılımını kolaylaştırdı. Kısa sürede öylesine çok sipariş aldı ki, talepleri karşılamak için 40 yardımcıya ihtiyaç duydu.

Anavatanına dönüşü için yapılan çağrılara rağmen Thorvaldsen, 40 yıl süreyle, sanatçı olarak uluslararası statü sağladığına inandığı Roma'da kaldı. Canova'nın baş rakibi oldu. Thorvaldsen'in eserlerinde Canova'nın çok yönlülüğü ve sıcaklığı yoktu; ancak, klasik ciddiyeti daha fazlaydı.

YAŞAMÇİZGİSİ

1768/70 Kopenhag'da doğdu

1797 Roma'ya yerleşti

1802-03 Jason adlı heykeli ününü perçinledi

1824-31 St. Peter's Kilisesi'nde VII. Pius'un mozolesi üzerinde çalıştı

1838 Danimarka'ya ulusal kahraman olarak döndü

1844 Kopenhag'da öldü

▼ Ganymede ve Jupiter

Hizmetkarı yapacağı genci kaçırmak için Jupiter kendini kartal şekline sokar. 1817, mermer, yükseklik 94 cm. Thorvaldsens Müzesi, Kopenhag, Danimarka

YAKINplan

FRİGYALI ŞAPKASI

Ganymede'nin Frigyalı başlığı onu Truvalı olarak tanımlar; ancak Thorvaldsen'in zamanında devrimle ilgili anlamlar taşıyordu. Geleneksel olarak azizdilen köbelerle verilen şapka, Fransız Devrimi sırasında özgürlüğün sembolü olarak benimsendi. İğne tuhaf tarafı, Ganymede köle yapılmak üzeredir.

SAKİ Daha da ilginç olanı, Ganymede'nin tanrısal kartala su vermesidir. Bu, onun gelecekte tanrıların sakisi olacağını bildirir.

Johann Gottfried Schadow

Otoportre

D BERLİN, 1764; Ö BERLİN, 1850

Alman heykeltıraş Roma'da geçirdiği iki çok önemli yıl içerisinde, Canova ile dostluk kurdu ve Neo-klasik tarzını iyice keskinleştirdi. Schadow'un eserleri görkemliydi – en ünlü heykeli Berlin'deki Brandenburg Kapısı'nın üstündeki (bugün yerlerinde kopyaları durmaktadır) muhteşem at arabası ve atları - ama sevimli ve samimi portreler de üretebiliyordu.

« Prusyalı Prensesler Louisa ve Friderica

Bu enfes çiftte portre kız kardeşlerin doğumlarının anısı olarak yapıldı. 1795-97, mermer, yükseklik 172 cm. Eski Ulusal Galeri, Berlin, Almanya

Anton Raphael Mengs

D AUSSIG, BOHEMYA, 1728; Ö ROMA, 1779

Mengs'in yaşarken edindiği şöhret artık geçerli değilse de, Neo-klasik akımın temel figürlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Babası tarafından eğitildi, yeteneği küçük yaşta ortaya çıktı, ve hızla başarılı bir portre sanatçısı olarak kendini gösterdi.

Otoportre

1750'lerde Roma'ya yerleşip, etkin arkeolog ve sanat tarihçi Johann Joachim Winckelmann ile dostluk kurduğunda Mengs'in meslek hayatı yön değiştirdi. Winckelmann kısa süre önce pırr açan bir tez yayınlamış ve Yunan sanatının yüceliğini savunmuştu. Bu Mengs'i derinden etkiledi. 1761'de, Winckelmann'ın kütüphaneden sorumlu olduğu Villa Albani'de, bir tavan süslemesi olan Pamassus'u yaptı. Antik heykeliğin etkisini ve Rafaelo'nun resim tarzını birleştiren bu çalışma, hızla yeni akımın manifestosuna dönüştü. Zaten Villa Albani'nin ziyaretçileri hep sanatçılar ve sanat yapıtlarından anlayan uzmanlardı.

▼ **Pamassus** Mengs'in bu en önemli tablosunda Apollo ilham perileri tarafından kuşatılmıştır. 1760-61, tavan freski, 3x6 m. Villa Albani (günümüzde Villa Torlonia), Roma, İtalya

YAŞAMÇİZGİSİ

1728 Bohemya'da, bir saray ressamının oğlu olarak doğdu

1740 Roma'ya ilk göidişi

1752 Roma'ya yerleşti

~1755 Winckelmann ile dost oldu

1761 Pamassus adlı ünlü freskini tamamladı

1761-69 İspanya'da saray ressamlığı yaptı

1774-77 İspanya'da ikinci dönem saray ressamlığı yaptı

1779 Roma'da öldü

YAKINplan

GÖRKEMLİ GIYSİLER

Günümüzde Mengs'in en büyük başarısı olarak portreleri kabul edilmektedir. Clement'in sakın, iyi niyetli karakterini ve yeni görevine ait zengin kıyafetini de yansıtır.

▼ **Papa XIII. Clement** Bu tablo Carlo Rezzonico'nun kısa süre önce papalığa seçilmesini kutlamak için yapılmış. XIII. Clement adını aldı. 1758, tuval üzerine yağlıboya, Ca' Rezzonico, Settecento Müzesi, Venedik, İtalya

Christen Købke

D KOPENHAG, 1810; Ö KOPENHAG, 1848

Christen Købke kısa hayatı süresince mütevazı bir şöhrete sahip oldu, ancak günümüzde, Danimarka sanatının altın dönemi olan 18. yüzyıl sonu ve 19. yüzyıl başında hayatı en mükemmel sanatçı olarak kabul edilmektedir. Neo-klasik akımın ciddi ve cesaretli yönünden çok (yurttaş Bertel Thorvaldsen'in heykelinde görüldüğü gibi), Købke'nin eserleri bu akımın daha içten ve günlük hayattan kaynaklanan; ancak, saygın ve anlaşılır olan yönünü temsil eder.

▲ **Adolphine Købke** Bu kusursuz portre sanatçının kız kardeşine aittir. 1832, tuval üzerine yağlıboya. 42x35 cm. Louvre, Paris, Fransa

Angelica Kauffmann

D CHUR, 1741; Ö ROMA, 1807

▲ **Aşk Taciri** Bu tablonun konusuna hakim olan uçanlık, kaynağını antik döneme ait bir duvar resminden almıştır. ~1763, tuval üzerine yağlıboya, Bargoin Müzesi, Clermont Ferrand, Fransa

İsviçre doğumlu Kauffmann meslek hayatının çoğunu İngiltere ve İtalya'da geçirdi. İlk eğitimini ressam olan babasından aldı. Olgun üslubu ise, Roma'da eserlerini gördüğü Mengs'den etkilendi. 1776'da, Londra'ya yerleşti ve Joshua Reynolds ile yakın arkadaşlık kurdu. Kauffmann da Kraliyet Akademisi'nin kurucu üyeleri arasında Reynolds gibi yer aldı. İtalyan ressam Antonio Zucchi ile evlenerek, mesleğinin son dönemini İtalya'da geçirdi. Kauffmann günün modası olan Neo-klasik temalar seçti; ancak onları yumuşak Rokoko üslubunda gerçekleştirdi. Aşk Taciri adlı tablosu, örneğin, Herculaneum'da henüz ortaya çıkarılmış bir duvar resminin süslü bir uyarlamasıdır.

Jens Juel

D BALSLEV, FUNEN, 1745; Ö KOPENHAG, 1802

Babası din adamı olan Juel Hamburg'da eğitim gördü. Bir çok ülkeyi gezdi, Dresden, Roma ve Paris'te çalıştı ve sonunda Kopenhag'a yerleşti. Burada, yaratıcı portreleri ve zevkli natüramortlarıyla ününü perçinledi ve 1780'de saray ressamı görevine getirildi. Juel mükemmel bir öğretmen olarak kabul gördü. 1784'de Kopenhag Akademisi'nde profesör oldu. Öğrencileri arasında Caspar David Friedrich ve Otto Runge vardı.

▲ **Natüramort, Çiçekler** Juel'in çiçek aranjmanları düzenli ve zariftir. 1764, tuval üzerine yağlıboya. 53x39 cm. Sanat Galerisi, Hamburg, Almanya

George Stubbs

Portre, Ozias Humphry imzalı

D LİVERPOOL, 1724; Ö LONDRA, 1806

At ressamlarının en ünlüsü olan Stubbs bazı yönlerden filizlenmekte olan Romantik akıma ait olmakla birlikte, çizgilerindeki muhteşem sadeliğiyle Neo-klasik bir ruha sahiptir. Anatomiyeye olan ilgisine rağmen, başlangıçta portre ressamı olarak çalıştı. 1756 yılında, Lincolnshire'de ıssız bir çiftlik evine kapanıp 16 ay boyunca atları parçalara kesip inceledi ve bu mesleğinde dönüm noktası oldu. Bu çalışmanın sonuçları daha sonra, *Atın Anatomisi* adlı çığır açan kitapta yayınlandı.

Londra'ya taşındıktan sonra Stubbs at yarışları çevrelerinde görünmeye başladı. Atlara ait geniş bilgisi sayesinde, kazanç getiren bir dizi at "portresi" ve yarış sahneleri için siparişler aldı. Repertuarını genişleterek, at sahiplerinin yaşam tarzlarının diğer yönlerini, tilki avları ve taşradaki arazilerindeki çiftçiliğe ait pitoresk sahneleri yansıttı.

▼ **Lord Torrington'un Sürek Avı** Ava hazırlık yapmak üzere Torrington'un iki hizmetkârı yola çıkıyorlar. ~1765-68, tuval üzerine yağlıboya, 61x105 cm. özel koleksiyon

YAŞAMçizgisi

- 1724** Liverpool'da deri işleyicisi bir babanın oğlu olarak doğdu
- 1745** Anatomik okumak üzere York'a taşındı
- 1754** Roma'ya gitti
- 1756-57** Atları keserek anatomiyi çalıştı
- 1758** Londra'ya taşındı
- ~1762** *Aslanın Saldırısına Uğrayan At* adlı tablosunu yaptı
- 1766** *Atın Anatomisi* yayımlandı
- 1781** Kraliyet Akademisi üyesi oldu
- 1806** Londra'da öldü

▼ **Aslanın Saldırısına Uğrayan At** Stubbs bu konuda pek çok tablo yaptı; bu onlardan en büyüğüdür. Söylendiğine göre, böyle bir sahneyle Fas'ta (İtalya'dan dönüş yolunda) karşılaşmıştı, ancak bu konuyu işleyen antik bir heykelden de esinlenmiş olabilir. ~1762, tuval üzerine yağlıboya, 244x333 cm. Yale, İngiliz Sanatı Merkezi, New Haven, Connecticut, ABD

Gavin Hamilton

D MURDIESTON HOUSE, LANARKSHİRE, 1723; Ö ROMA, 1798

İskoç ressam mesleğinin büyük kısmını Roma'da geçirdi ve kendi yurtdından çok kıta Avrupa'sında tanınan İngiliz sanatçı olma ayrıcalığını edindi. Hamilton en önemli eserlerini 1760'larda üretti ve bunların konuları Homer'in İlyada'sından alınmadır. Bunlar büyük çapta, gravür olarak çoğaltıldılar ve aralarında Jacques-Louis David bulunan genç nesli yakından etkilediler. Hamilton ise, giderek resimden uzaklaştı ve daha kazançlı başka alanlara yöneldi. Arkeolog oldu ve Hadrian'ın Villasında uzun süreli kazılar yönetti. Resim simsan oldu ve İngiliz koleksiyonculara Eski Ustaların eserlerini sattı.

YAŞAMçizgisi

- 1723** İskoçyalı bir arazi sahibinin oğlu olarak doğdu
- 1748-50** İtalya'ya ilk gezisi
- 1756** Roma'ya yerleşti ve kenti ziyaret eden bir çok İngiliz ressamı cesaretlendirdi
- 1763** *Lucretia'nın Ölümü* adlı tablo için sipariş aldı
- 1769** Hadrian'ın Villasında kazılara başladı
- 1798** Roma'da öldü

◀ **Lucretia'nın Ölümü** *Lucretia*, tecavüze uğradıktan sonra intihar eder; *Junius Brutus* (Roma Cumhuriyeti'nin kurucusu) onun intikamını almaya yemin eder. 1763-67, tuval üzerine yağlıboya, 213x 264 cm. Yale, İngiliz Sanatı Merkezi, New Haven, Connecticut, ABD

YAKINplan

ÇARPICI HAREKETLER Modern göze baktığımızda, Hamilton'un tablosu aşırı kalabalık ve melodramatik gelebilir. Figürlerin iç içe geçmiş hareketleri gerçek hayattan bir sahne yerine, abartılı bir pantomimi çağırıştır. Yine de bu resim başka "yemin" resimlerine, özellikle David'in Horas Kardeşlerin Yemini tablosuna esin kaynağı oldu. (Bkz. Sf. 268-69)

GÜNEdair

KRALLARIN SPORU Stubbs'in meslek hayatı at yarışlarının altın çağı ile kesişti. İthal edilen Arap atlarının kullanımı zürriyeti arttırdı ve hakiki safkan atlar üretildi. Jokey Kulübü 1752'de kuruldu ve "klasiklerin" üçü lanse edildi: St Leger (1778), Oaks (1779), ve ünlü Derby (1780).

Genç Bir Jokey George Stubbs.

Suluboya yöntemi adını özelliklerinden alır. Akıcı ve yarı saydam olması onu ince boya katı ve belirgin olmayan renk geçişleri için ideal kılar. Önemi pek vurgulanmayan bu yöntem, çizim ile boyama arası bir yerdedir ve dış mekanlarda yapılan çalışmalar için idealdir ve bu yüzden İngiliz manzara resimlerinde sıklıkla kullanılmıştır.

Kökenler ve etkiler

Suluboya yöntemi İngiltere'de uzun bir geçmişe sahiptir. Tudor Döneminde Nicholas Hilliard gibi minyatürcüler cevhere benzeyen parlaklığından dolayı guvaş- saydam olmayan suluboya – kullandılar. 1630'larda, portre ressamı Van Dyck boş zamanlarında suluboya ile manzara eskizleri yapardı. Günlük yazarı Samuel Pepys 1640'larda suluboya ile amatör olarak ilgilenirdi. Ancak 1784'de, Reeves (günümüzde de sanat malzemeleri ile ünlü) suluboya tabletleri ürettiğinde, suluboya açık hava çalışmalarına kolayca taşınabildi.

Konular

İki gruba ayrılmış olan İngiliz suluboya ressamlarının ilgilendiği asıl konu manzara resimleri oldu. 18. yüzyılda, Paul Sandby gibi askeri teknik ressamlar manzaraları harita tarzında belgelediler. Topografik yaklaşımları sayesinde doğal ve yapay özellikleri,

▲ **Chirk Sukemeri** John Sell Cotman su kemerinin geneline bir görünüm vermek için alçak seviyeden bakmış ve detayların üzerinde durmamıştır.

fotoğrafçılığın doğuşundan önce, eksiksiz ifade edebildiler. Diğer grupta ise, Alexander Cozens ve John Sell Cotman gibi sanatçılar topografik işlev yerine hayal gücü ve şiirsel özelliklere ağırlık verdiler. İki grup arasındaki gerilim oldukça yüksekti. Topografçılar, Cozens'in pitoresk ve

kendi buluşu olan "leke" manzara metodu üzerine yazdığı kitapları eleştirdiler. Pitoresk ressamlar ise topografçıların çalışmalarını fazlasıyla tutucu buldular.

Teknikler

Su, boya ve kâğıdın bulunduğu bu yöntem diğer yöntemlerden çok farklıdır. Yağlıboya yönteminde boya dağılmaz; suluboya kâğıdın üzerinde yüler. Diğer ressamlardan farklı olarak, suluboya kullananlar yazılı kurallara uyarlar: örneğin, kimisi siyah ve beyaz kullanmaz. Beyaz renk için kâğıdın beyazından yararlanırlar veya "durdurma" adı verilen, boya henüz ıslakken emici kâğıt ile kurulama, tekniğini kullanırlar. Turner ise, boya kuruduktan sonra beyaz boyayı tırnağıyla kazırdı. Manzara ressamları suluboyanın statüsünü yükselttiler. 1804'de Eski Suluboya Ressamları Derneğini kurdular ve yağlıboya resimlerle rekabet edecek kalitede resimler yaptılar.

İngiliz Suluboya Ressamları

Alexander Cozens

İRUSYA, 1717; İLONDRA, 1786

Alexander Cozens 18. yüzyılın önde gelen suluboya ressamı olarak kabul edilir ve tümüyle manzara resimlerine odaklanmış olan etkili İngiliz ressamların ilklerindendir. Eserlerinde manzaraları subjektif ve düşsel açıdan yansıtmış, manzara tasvirinin sanat olarak öne çıkmasına yardımcı olmuştur. Bu şiirsel yaklaşım, sonunda, 19. yüzyılın Romantik üslubunda doruğa yükseldi.

Babasının gemi yapımcısı olarak çalıştığı Rusya'da doğan Cozens, İngiltere'de eğitim gördü ve daha sonra Roma'da Claude-Joseph Vernet'den manzara tasviri eğitimi aldı. İngiltere'ye dönüşünde çizim ustası ve öğretmeni olarak çalıştı, aynı zamanda manzara tasvirisi üzerine teorilerini geliştirdi. Cozens leke adını verdiği tekniğini Leonardo da Vinci'nin bir fikrinden esinlenerek, geliştirdi. Resim kâğıdı üzerine rastgele yerleştirdiği "lekeleri" hayal gücünü ateşlemesi için kullanarak, onları hayali manzaralara dönüştürdü. 1786 yılında yayınlanan, *Özgün Manzara Kompozisyonları Çizmek İçin Yaratıcılığa Yardımcı Yeni Bir Metot* adlı incelemesinde bu konuyu açıkladı.

▲ **Klasik Manzara** Cozens eserini sadece tek renk boya kullanarak meydana getirmiş. Işık ve gölge kontrastlarını kullanarak doğanın gücünü ve gizemini yansıtmıştır. 18. yüzyıl ortaları, kâğıt üzerine sepya, 17x22 cm. Ferens Sanat Galerisi, Hull, İngiltere

▲ **Fantastik Manzara** Cozens, manzara tasvirlerinde şiirsel anlatımlar üretmekte kullanılmak üzere günün saatleri ya da iklim çeşitleri gibi 16 manzara teması ve 27 bakış seviyesi belirledi. ~1780-85, Kâğıt üzerine kalemle suluboya, 40x53 cm. Yale, İngiliz Sanatı Merkezi, New Haven, ABD

John Robert Cozens

İLONDRA, 1752; İLONDRA, 1797

◀ **Bessanone, Güney Tirol** Cozens, yüksek dağların çarpıcı görkemi ve gizemini, izleyen hayal gücünü etkileyecek mükemmellikte yakalamıştır. Gri, mavi ve yeşil renklerin uçuk tonlardaki kombinasyonu ortama katkı yapar. ~1782-83, kâğıt üzerine suluboya, Liverpool Üniversitesi Sanat Galerisi, İngiltere

John Robert Cozens için John Constable "manzara resmine dokunmuş en büyük deha" demişti. Babası Alexander Cozens tarafından eğitildi, ama daha naturalist, çağrışım ve fiziksel bir üslup geliştirdi. Suluboyalı İngiliz manzara ressamlarını kuşaklar boyu etkiledi.

İlk sergisini 1776'da Ressamlar Derneğinde açtı. 1776-79 ve 1782-83 yıllarında Kıta Avrupası'na iki uzun yolculuk yaptı, Alpler ve İtalyan kırsalında sanatını denlemesine etkileyen esin kaynağını keşfetti. İklim, bulutlar ve dağlara ait kasvetli resimleri Thomas Girtin ve JMW Turner gibi sanatçıların da habercisi oldu. Cozens'in sanatı, çıldırmasına ve 45 yaşında ölmesine neden olan ciddi depresyondan dolayı melankolik bir havaya sahipti. Yine de, *Güney Batıdan Windsor'un Görünüşü* (1792) adlı tablosundaki şiirsel bakış, çağdaşı İngiliz manzara ressamlarının hepsinden üstündü.

Thomas Girtin

Portre,
John Opie
imzalı

D LONDRA, 1775; Ö LONDRA, 1802

Alanında Constable ve Turner ile bir tutulan Thomas Girtin, yaratıcı suluboya manzaralarıyla tanındı, ve bu yöntemin ciddi bir sanat alanı olarak yerleşmesinde önemli bir rol oynadı.

Girtin'in ilk eserleri 18. yüzyıl topografik tarzındaydı ancak daha sonraları kullandığı cesur teknikler, çağrıştırdığı mekan ve ruh hali sayesinde İngiliz manzara ressamlığı üzerinde kalıcı bir etki yarattı. Girtin İngiltere'de eskiz gezileri yaptı ve 1799 yılına gelindiğinde, aralarında sanat koleksiyoncusu Sir George Beaumont olan saygın müşteriler edinmişti. JMW Turner ile arkadaşları; delikanlıklarında bir gravür satıcısı tarafından gravürleri boyamak üzere birlikte işe alınmışlardı.

“Tom Girtin
yaşasaydı,
ben aç
kalırdım.”

JMW TURNER,
(1775-1851)

► **Chelsea'deki Beyaz Ev**
Girtin bu sahnenin iki versiyonunu yaptı. Suluboyadaki ustalığının ve ressamlıktaki etkinliğinin kanıtıdır. Thames Nehri'nin gün batımındaki bu görüntüsü, huzur ve derin düşüncelere dalma hissini başarıyla vermektedir. 1800, kâğıt üzerine suluboya, 31x51 cm. özel koleksiyon

▼ **Lyme Regis, Dorset** Girtin bu peyzajı Bath Bölgesinde yaptığı bir eskiz gezisinde yaptı. Burada sergilediği cesur üslupla güçlü renkleri geniş alanlara yaymıştır. ~1797, dokulu kâğıt üzerinde kalem üzerine suluboya, 22x43 cm. Yale, İngiliz Sanatı Merkezi, New Haven, ABD

YAKINplan

BEYAZ IŞIK Girtin kâğıdı adeta boyanmamış bırakarak, beyaz evi aydınlatan batan güneşin etkisini sihirli bir şekilde yakalamış. Kontrast olarak san rengi eklemiştir.

John Sell Cotman

Portre,
John Varley
imzalı

D NORWICH, 1782; Ö LONDRA, 1842

Manzara ressamı ve oymacı olan John Sell Cotman kendi kendini yetiştirmiş olmasına rağmen 18 yaşına geldiğinde Kraliyet Akademisi'nde resimleri sergilenmekteydi. 1798'de Norwich'deki evinden ayrılarak, Londra'ya okumaya gitti. 1800 ve 1806 yılları arasında Yorkshire ve Galler'e eskiz gezileri yaptı. Bu döneme ait eserlerinden bazıları zamanın en iyi İngiliz manzara resimleri olarak kabul edildi. 1806'da Cotman Norwich'e döndü ve Norwich Ressamlar Derneğinde hem sergi açtı, hem de ders verdi. Daha sonra mimari teknik ressam olarak çalıştı. 1834'de Londra'ya döndü.

▲ **Greta Köprüsü, Durham** Cotman'ın belki de en ünlü eseri, bölgeyi ziyaretinde ürettiği suluboya resimlerin tipik bir örneğidir. Bütünüyle, sakin renklerin düz ve kontrollü kullanımından oluşur. ~1805. suluboya, British Museum, Londra, İngiltere

David Cox

D BIRMINGHAM, 1783; Ö BIRMINGHAM, 1859

Birminghamlı bir nalbantın oğlu olan manzara ressamı David Cox döneminin önde gelen suluboya ressamlarından biriydi. 1852'de Spectator dergisindeki hakkındaki şunlar yazıldı: "Eserlerindeki güç ve sezgi diğerlerinin hepsini silip süpürmeye yeterlidir."

Cox mesleğe bir minyatürcünün yanında çırağ olarak başladı ve yanı sıra tiyatro dekorları ressamlığı yaptı. 1804'de Londra'ya taşındı, Kraliyet Akademisi'nde sergiler açarak sanatını öğretmenlikle birleştirdi. 1826-1832 arasında kıta Avrupası'na eskiz gezileri yaptı. 1844'den itibaren düzenli olarak Kuzey Galler bölgesine yolculuk yaparak en beğenilen suluboya manzaralarını yarattı.

YAKINplan

ZİNDE ÜSLUP Kayaların sert yapısı Cox'un hareketli fırça darbeleriyle belirginleşiyor. Genellikle resimlerini, tekniğine gayet uygun olan bir tür kaba ambalaj kâğıdına yapardı.

▲ **Kuzey Galler'de bir Manzara** Kuzey Galler bölgesine yaptığı son yolculuğunda gözleri bozulmaya başlamıştı. Bu suluboya resim Cox'un hayat dolu üslubunun tipik bir örneğidir. Galler'in zorlu doğasında bir sığır çobanının sürüyü köprüden geçiririni gösterir. 1858, kâğıt üzerine suluboya, 52x75 cm. özel koleksiyon

İngiliz sömürgelerinde nüfus arttıkça ve sömürgeciler büyük servetler elde ettikçe, tüketim ve lüks mallara istek iyice arttı. Süs eşyalarına, kaliteli mobilya, gravür ve yağlıboya tablolara ve benzeri nesnelere sahip olma tutkusunu özellikle İngiltere ile deniz aşırı ticareti hızlandırmakla kalmadı, yerel sanatçıların ve zanaatkarların çalışmalarının artarak desteklenmesini de sağladı.

Kökenler ve etkiler

1700'lerin sonlarında sömürgelerde yağlıboya portreler için güçlü bir piyasa oluştu. Bunun nedeni, Boston'dan Philadelphia ve Charleston'a kadar, zengin sömürgecilerin aile tarihçelerini görsel olarak koruma, sosyal ve siyasi konumlarını kabul ettirme arzusuuydu. Avrupa ve özellikle Londra'nın hareketli sanat ortamı, etkili sanatsal örnekler oluşturdu; sanatçılar ve hamileri en son akımları öğrenmek için ithal gravürlere ve kitaplara başvurdular. Sömürgelerde yaşayan sanatçıların çoğu Avrupa'da doğmuş ve orada eğitim görmüşlerdi. Benjamin West gibi sanatçılar geri dönmek üzere Atlantik Okyanusu'nu ters yönde geçip, mesleklerini Avrupa'da pekiştirmek isterken, Charles Willson Peale ve Gilbert Stuart gibi sanatçılar da

▲ **Monticello** Amerika'daki sömürge döneminin önemli siyasi figürlerinden olan Thomas Jefferson, Charlottesville, Virginia yakınlarındaki evini klasik mimarinin düzen, aklılcılık ve simetri ilkelerine uygun olarak tasarladı.

yeteneklerini geliştirmek ve eğitim almak için deniz aşırı yolculuklar yaptılar. West'in Londra'daki stüdyosu, sanat eğitimi almaya hevesli bir kuşak Amerikalı ressamı kendine çekti.

Konular

Bağımsızlık Savaşından çok sonraları da istekli sanatçılar Avrupa'nın önemli sanat merkezlerine gittiler. Yurtlarında ise, portre ressamlığı gelişti, ve George Washington gibi siyasi

kahramanlar hazır malzeme sundular. Ulusun doğuşu, açık alan heykellerine ve tarih konulu resimlere olan merakı arttırdı. Washington'daki Birleşik Devletler Kongresi'nin yer aldığı Capitol binasının 1812 yılında İngiltere ile yapılan savaşta gördüğü zarar üzerine dekorasyonu yenilendi ve genişletildi. Ülkenin kuruluşunu ve sevilen liderlerinin öykülerini tablolara ve mermere yansıtarak, anıların canlı kalmasına gayret ettiler.

DÖNEMİN olayları

1776 On üç Amerikan kolonisinin oluşturduğu İkinci Kongre, Bağımsızlık Bildirgesini onayladı ve İngiltere ile savaşı başlattı

1786 Charles Willson Peale Philadelphia'da, sanat ve doğanın önemini vurgulayan bir halk müzesi kurdu ve Bağımsızlık Savaşı kahramanlarının portrelerini sergiledi

1789 Birleşik Devletler Anayasasının onaylanması ve yeni bir hükümetin kurulmasının ardından, George Washington ABD'nin ilk başkanı seçildi

Sömürgeler Dönemi Amerika

Benjamin West

D SPRİNGFIELD, PENNSYLVANIA 1738; Ö LONDRA, 1820

"Amerikan Resminin Babası" kabul edilen Benjamin West, zamanının en ünlü tarih konulu resim yapan sanatçısıydı ve uluslararası üne sahip ilk Amerikalı ressamdı.

Portre, Christian Josi imzalı

Genç yaşta ülkesinde portre ressamı olarak başarı kazandı. Sonra Avrupa'da eğitim görerek, Rönesans, Barok ve çağdaş sanatçıların etkisini özümseydi ve hayatının sonuna kadar yaşayacağı Londra'ya yerleşti. Sömürgelerden gelmesi sanat severlerin ilgisini çekti ve hızla hem popüler beğeni, hem de 18. yüzyılın en etkili İngiliz ressamı olan Joshua Reynolds'un dostluğunu kazandı. Ardından Kraliyet himayesi geldi ve West portrelerden vazgeçip, tarihsel, dinsel ve mitolojik temalara odaklanarak bu alanda uzmanlaştı.

Bir daha Amerika'ya dönmediği halde, Amerika'dan gelen sanatçıların sevilen akıl hocası oldu ve eserleriyle 19. yüzyıl Amerikan Sanatının gelişmesini derinden etkiledi.

YAŞAMÇİZGİSİ

1738 Günümüzde Swarthmore olan Springfield'de doğdu.
1760-63 İtalya'da eğitim gördü
1763 Londra'ya yerleşti
1765 Philadelphia'lı Elizabeth Shewell ile evlendi
1770 General Wolfe'un Ölümü adlı tablosunu yaptı. Çağdaş olayları modern giysiler içindeki figürlerle resmetmesi yeni bir akım yarattı
1772 III. George'un tarih ressamlığına atandı
1792 Kraliyet Akademisi'nin Başkanı oldu
1820 Londra'da öldü; St Paul Katedraline gömüldü

▲ **William Penn'in Amerikan Yerlileri ile Antlaşması** 1681'de Pensilvanya'nın kuruluşunu anlatan bu resim Amerikan kitlesel kültürünün parçası oldu ve perdelerden oyun kartlarına kadar her yerde kullanıldı. 1771-72, tuval üzerine yağlıboya, 192x274 cm. Pennsylvania Güzel Sanatlar Akademisi, Philadelphia, ABD

◀ **Solgun At Üzerinde Ölüm** Bu mahşeri çağırışları görüntü Neo-Klasizmden kopuşun ve Romantiklerim duygusal üslubunun habercisi oldu. 1796, tuval üzerine yağlıboya, 59x129 cm. Detroit Sanat Enstitüsü, ABD

YAKINplan

ANNE VE BEBEGİ Amerikan yerlisi kadın bebeğini beslerken, yanında bir çocuk oturmaktadır - bu, huzur ve bolluğu çağrıştırmaktadır. Gerçekliği sağlamak için West, bebeğin beşik tahtası gibi Yerli Amerikan nesneleri resmine kattı.

John Singleton Copley

D BOSTON, 1738; Ö LONDRA, 1815

Amerikan sömürge döneminin en büyük ressamı kabul edilen John Singleton Copley kendi kendini yetiştirmiş bir sanatçıdır. Olağanüstü yeteneğiyle erken yaşta portre ressamı olarak ünlendi ve 1760'larda küçük bir servetin sahibi olarak zenginlerin arasına karışmaya başladı. Kolonyal portreleri bazen katı ve hantal olmakla beraber, tasarım gücüne ve karakter oluşturma zindeliğine sahiptir. Samimiyet duygusu yaratmak için modellerini çoğu zaman gündelik yaşamlarına uygun nesnelerle birlikte betimledi. Yurttaşı Benjamin West'in cesaretlendirmesiyle, Copley 1774'de Avrupa'ya taşındı. Ancak West'in aksine, İngiltere'de uzun süreli bir mesleki başarı yakalayamadı. Üslubu giderek abartılı oldu ve ilk çalışmalarındaki özgünlüğünü ve canlılığını kaybetti. Copley portrelerden tarih resimlerine dönüş yaptı, bazı övgüler almasına rağmen, popülaritesi 1780'lerde kaybolmaya başladı. Borç içinde öldü.

YAŞAMÇİZGİSİ

- 1738** Boston'da doğdu
- ~1760** Kolonilerin önde gelen portre ressamı olarak kabul edildi
- 1765** Sıncaplı Çocuk tablosunu yaptı. Avrupa'da sergilenen ilk Amerikan tablosu oldu
- 1775** İtalya'yı ziyaretinden sonra İngiltere'ye yerleşti
- 1778** *Watson ve Köpekbalığı* adlı eserini Kraliyet Akademisi'nde sergiledi, büyük bir başarı elde etti; iki versiyonunu daha yaptı
- 1785** Mesleğinde düşüşe geçti
- 1815** Londra'da felç sonucu öldü

► **Watson ve Köpekbalığı** Sıradan bir kişinin başına gelen gerçek bir olayı anlatır - 14 yaşındaki bir genç Havana açıklarında bir köpekbalığının saldırısına uğramıştır. Copley'in 1778'de sergilediği tablonun daha geç bir versiyonudur. 1782, tuval üzerine yağlıboya, 91x78 cm. Detroit Sanat Enstitüsü, ABD

YÜKSELEN

HEYECAN Küreklerin, yelken direğinin ve uzanmış kolların oluşturduğu "üçgenin" içerisine yerleştirilmiş figürlerin akıllıca düzenlenmesi yoluyla, dikkatler kurtarma olayının gerginliği ve endişesine odaklanır.

YAKINplan

▲ **Bayan James Warren** Zeki bir mizahçı olan Mercy Warren, gelenekler ve tutku arasında kalmıştır. Doğrudan bakışı bunu ima etmektedir; ancak, Copley kendine özgü tarzıyla onun modern zarafetine ve dişiliğine odaklanır. Latin Çiçeği sarmaşığı onun besleyen kadınsı yönünü simgeler. 1763, tuval üzerine yağlıboya, 126x100 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Boston, ABD

“Onlara sorular sorup cevaplar almak için onlarla görüşüp, konuşmanız gerekir.”

JOHN ADAMS, ABD İKİNCİ BAŞKANI, 1817

▲ **Bay ve Bayan Ralph Izard** Copley, zengin Amerikalı ve kansının bu portresini İtalya'yı gezdiği sırada yaptı. Pahalı mobilyalar ve klasiklere göndermeler onların ince zevkini ve kültürünü yansıtmaktadır. 1775, tuval üzerine yağlıboya, 175x224 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Boston, ABD

GÜNEdair

ÇALKANTILI ZAMANLAR Bağımsızlık Savaşı 1763'de, İngilizlerin Amerika'daki kolonilerine bir dizi istenmeyen vergiler getirmesiyle başladı. Giderek eski sosyal hiyerarşi bir kenara itildi ve demokrasi idealleri hakim olmaya başladı. Copley, sade giyimli tacirlere ait portrelerinde, dantel türü İngiliz mallarına karşı boykotları yansıtır. Müptenilen arasında hem vatanseverler hem de krala sadık kişiler olduğu için, Copley özellikle tarafsız kaldı.

George Washington Portresi James Pease Eder: Washington seçkin bir generaldir ve 1783'te Amerikan Bağımsızlık Savaşı'nı kazandı. 1795 yılında ilk ABD Başkanı oldu.

Charles Wilson Peale

Portre,
Rembrandt
Peale imzalı

D QUEEN ANNE'S COUNTY, 1741; Ö PHILADELPHIA, 1827

Amerikalı portre ressamı Charles Wilson Peale modellerinin kişilik özelliklerini yakalamakta üstün bir yetenek sergiler. Başta George Washington olmak üzere Bağımsızlık Döneminin önde gelen isimlerinin portreleri yapmakla tanınır. Uzun Hayatı süresince Peale binden fazla portre yaptı. Keskin çizgileri, kasvetli renkleri ve bastırılmış duygularıyla, Neo-klasik üslupla aralarında bir bağ oluştu.

Aydın ve çok yönlü bir kişi olan Peale, aynı zamanda bir asker, mucit, ziraat reformcu, yazar, siyasi eylemci, natüralist ve ülkenin ilk önemli müzesinin kurucusuydu. Üç kere evlenip, dul kalmıştı ve aralarında kendi çağlarında başarılı sanatçılar olan 17 çocuğu vardı. Peale, Philadelphia'da Pennsylvania Güzel Sanatlar Akademisi'nin kuruluşuna yardım etti ve hayatı boyunca resim yaptı. İlerleyen yaşlarında doğa tarihine olan merakı arttı.

YAŞAMÇİZGİSİ

- 1741 Maryland'de doğdu
- 1766 Londra'da Benjamin West'den eğitim aldı
- 1769 ABD'ye döndü
- 1776 Philadelphia'da yerleşti
- 1782 Bağımsızlık Savaşı kahramanlarının portrelerinin sergilendiği, ABD'nin ilk resim galerisini açtı
- 1786 Philadelphia'da Peale Müzesi'ni kurdu, müze daha sonra Baltimore'a taşındı
- 1794 Ressamlığı bırakarak, müzesine odaklandı
- 1827 86 yaşında öldü

« Mastodon'un Ortaya

Çıkarılışı Peale'in Müzesi'ndeki en ünlü etkinlik. Amerikan mastodonuna (imaniet benzeri fillait ilk eksişis iskeletin sergilenmesiydi. Bu tablo 1801 yılındaki kazıyı anlatır. 1806, tuval üzerine yağlıboya, 127x159 cm. Peale Müzesi, Baltimore, ABD

» George Washington

Princeton'da Washington'un askerlik mesleğinin doruğundayken yapılmış en kusursuz görüntüsü olduğuna inanılan bu yimser portre çok beğeni topladı. 1779, tuval üzerine yağlıboya, 233x148 cm. Pennsylvania Güzel Sanatlar Akademisi, Philadelphia, ABD

« Sanatçının Otoportresi, Angelica Peale ve Rachel'in Portresi ile Bu karmaşık portre çalışmasında Peale'in eşi Rachel ve alegorik bir resim perisi olarak resmedilen kız vardır. ~1782-85, tuval üzerine yağlıboya, 92x69 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Houston, ABD

Gilbert Stuart

Portre,
Charles ve
Rembrandt
Peale imzalı

D SAUNDERSTOWN, RHODE ISLAND, 1755; Ö BOSTON, 1828

Zamanının en başarılı portre ressamlarından sayılan Gilbert Stuart, Amerikan Federal döneminin hemen hemen tüm önde gelen kişilerinin resmini yaptı. Portre sanatında belirgin bir Amerikan üslubunun yaratıcısı olarak kabul edilir ve eserleri akıcı fırça kullanımı, mükemmel nitelendirme, canlılık, ve doğallıklarıyla tanınır.

Stuart Londra'da Benjamin West tarafından eğitildi ve birlikte çalıştılar. İskoçya ve İrlanda'da kaldı. 1793'de Amerika'ya döndü ve ünlü oldu. George Washington portreleriyle tanınır. Eserleri genç sanatçılar üzerinde çok etkili oldu.

« Bir Genç Kadının Portresi, ~1802-04

Benjamin West, Stuart'ı "yüzü tuvale çakmak" becerisini göstermekle övmüştür. Stuart samimi bir poz yaratmayı ve modern bir genç kadının teninin buğulu renklerini yakalamayı başarmıştır. Model sanki yazdığı mektuptan başını o anda kaldırıp bakmaktadır. ~1802-04, tuval üzerine yağlıboya, 73,6x61 cm. Indianapolis Sanat Müzesi ABD

John Trumbull

Gravür, S.L.
Waldo imzalı

D LEBANON, CONNECTICUT, 1756; Ö NEW YORK, 1843

Ressam, yazar, asker ve diplomat olan John Trumbull, Amerikan Devriminin önemli olaylarını ve kişilerinin resimlerini yaparak ünlü oldu. Harvard'dan mezun olduktan sonra öğretmen ve devrim askeri olarak çalıştı.

Londra'yı bir kaç kez ziyaret etti ve orada bir süre Benjamin West'den eğitim aldı. 1817'de, Washington'daki Capitol Binasının Rotunda bölümü için "Amerikan Devriminin en önemli olaylarını" gösteren dört büyük duvar resmi siparişi aldı. Bunlardan biri, en ünlü eseri olan Bağımsızlık Bildirgesinin bir versiyonudur.

» Bağımsızlık Bildirgesi

Trumbull'un bu ikonik tablosu Amerikan sanatının en tekrarlanmış imajlarından biridir, ve iki dolarlık banknotun arkasında bile yer almıştır. Tablodaki pek çok kişi gerçek hayattan alınmadır. 1786-1820, tuval üzerine yağlıboya, 53x79 cm. Yale Üniversitesi Sanat Galerisi, ABD

Qing Hanedanı yönetimindeki Çin, dünyanın en büyük ve en zengin İmparatorluğu oldu. Barış ve zenginlik sayesinde sanat dalları gelişti. Etnik köken olarak Manchu olmalarına rağmen Qing imparatorları Çin kültürünü benimsediler ve gelişmesini etkinlikle destekleyerek sanat kurumları oluşturdular ve hamiliği teşvik ettiler.

Manchu güçler 1644 yılında Minglerden iktidarı ele geçirince, Çin Hanedanlarının en sonuncusunu ve belki de en büyüğünü kurdular. Mogolların rağbet görmeyen, kısa ömürlü Yuan Hanedanı'nın izlerini silmek isteyen Qing imparatorları yabancı bir kültürü zorla benimsetmekten kaçındılar ve tümüyle sinisize olarak (Çin etkisi altına girerek) genel kabul gördüler. Zengin bir imparatorluğu, bu şekilde 19.yüzyıl ortalarına kadar yönettiler. Kıtık, doğal afetler ve yozlaşmış devlet hizmeti çöküşlerini hızlandırdı.

Kökenler ve etkiler

Büyümekte olan Qing İmparatorluğunun sağladığı ekonomik başarı sanat korumacılığını geliştirdi: destekleri Kangxi (1662–1722), Yongzheng (1723–35) saraylarıyla,

▲ **Erkek Kaftanı** Qing imparatorluk saraylarının yanı sıra gelişen zengin tüccar sınıfı, tekstil, seramik, yeşim, metal işçiliği ve güzel sanatlara olan talebi artırdı. Görkemli süslemelere sahip bu uzun etekli ipek saten kaftan, 18. yüzyılın ilk çeyreğine aittir.

Beijing'deki Qianlong (1736–96) imparatorlarıyla ve onların destekledikleri devlet sanat akademileri ile sınırlı kalmayıp, Güney Çin'de sayıları giderek artan zengin

tüccarları da kapsadı. El sanatları da gelişmekteydi ancak, imparatorluk büyüdükçe, özellikle seramik alanında, sanatsal mükemmellikten çok seri üretime yönlendirildi.

Üslup ve teknikler

Qing imparatorlarının sanatsal zevkleri tutucuydu, ve devletin resim akademisi Huayuan chu, klasik etki altındaki Ming ustaların geleneksel üsluplarının izlenmesi gerektiğini savundular. Bunun sonucunda, özellikle erken Qing döneminde, manzara ressamlarından oluşan geleneksel bir ekol üstünlük kurdu. Ancak, bireyci ressamların bir araya geldiği gruplar başkent dışında oluşmaya başladı. Aralarında Ming imparatorlarıyla bağlantı olan, ve Qing karşıtı eğilimler besleyen sanatçılar da vardı.

Çin: Qing Hanedanı

ZAMANçizelgesi

Qing Hanedanı'nın 1644'de kurulmasından itibaren yüzyılın sonuna doğru, başını Wang Shimin ve Wang Jian'ın ve daha sonra hamilik ettikleri Wang Yuanqi, Yun Shouping, ve Wu Li'nin çektiği Ortodoks Ekol yerleşmişti. Budist keşiş ressamı ve Nanjing'in Sekiz Ustası gibi Bireyci ressamlar da aynı dönemde yer aldılar. 18. yüzyılda, Yangzhou Eksantrikleri önemli bir okul olarak ortaya çıktılar.

17. yy

WANG JIAN
Dağlar, nehirler ve ağaçlar arasında kulübeler

1689

WANG HUI Kangxi İmparatoru Güney Tefiş Gezisinde

17. yy

YUN SHOUPING Nilüfer Çiçeği

17. yy

GONG XIAN Karla kaplı manzara

18. yy

LI SHAN
Tavuk, Horozibiği ve Krizantem

Gelişmeler

Ming'den Qing Hanedanına geçişte sanat hayatı hiç değişmeden devam etti. Bunu nedeni, Manchu yöneticilerinin dirayeti bir biçimde, kurumlarını Ming ressamı Dong Qichang'ın teorileri üzerine kurmalarıydı. Geride kalan Ming aristokratları arasında Qing karşıtı hisler besleyenler olmasına rağmen, Ortodoks Ekolün sağladığı süreklilik sayesinde, tutucu ve türevsel olsa da, muhalif sanatçılara hoşgörü ile bakabilen, istikrarlı bir sanat kurumu oluşmuştu.

Etkiler ve üsluplar

Dong Qichang'ın resimde teorik Güney Gelenegi, Ortodoks Ekole örnek oldu ve Erken Qing Döneminin Altı Ustası (dördü Wang, Yun Shouping ve Wu Li) manzara resmi geleneğini Yuan döneminin entelektüel asillerinin üslubunda sürdürdüler. Ya da Yun'un durumunda olduğu gibi, eski bir çiçek resmi tarzını yeniden canlandırdılar.

◀ **Wang Shimin, Huang Gongwang** Üslubunda Manzara Ortodoks Ekolün manzara ressamları bu üslupta çalışmayı, yenilikler sunmaya tercih ettiler. Kâğıt üzerine mürekkep ve boya, 114x59 cm. Minneapolis Sanat Enstitüsü, ABO

Bu oldukça arkaik ve akademik üslup, imparatorluk saraylarında beğeniyle karşılanıyordu ve pek çok tutucu Çinli sanatçının yurtsever yönüne hitap ediyordu. Ancak, kimisi de getirdiği kısıtlamalara isyan ediyordu. Dört keşiş, Bada Shanren, Shitao, Hongren ve Kuncan, manastırlarında, dışarıda hüküm süren gelenekselliklerden uzakta, kendi Budist felsefelerinden ve Manchu istilasına olan nefretlerinden esinlenen, oldukça kişisel ve yenilikçi üsluplar geliştirdiler. Gong Xian başkanlığında bir grup entelektüel ressam, Nanjing'de, daha kozmopolit olan yeni hamilenin zevklerine hitap ettiler. En çarpıcı olanı ise, "Sekiz Eksantrik Yangzhou" adı verilen, aralarında Li Shan ve Gao Xian'ın olduğu bir grubun 18.yüzyılda serpilip, kuş-ve-çiçek ya da bambu üzerine kurulu çeşitli anlatım üsluplarının soyut resmin sınırlarına yaklaşması ve Ortodoks Ekolün öğretilerine tümüyle ters düşmesi idi.

► **Zhu Da, Manzara** Beijing'in ve imparator saraylarının dışındaki bireyci ressam, Budist keşiş Bada Shanren gibi, Ortodoks Ekolün taklitçi dogmalarını reddettiler ve yeni, bazen de yıkıcı üsluplar geliştirdiler. Kâğıt üzerine kalem ve mürekkep, Guimet Müzesi, Paris, Fransa

Wang Shimin

◻ TAICANG, JIANGSU EYALETİ, 1592; Ö 1680

Dört Wang kardeşin en büyüğü Wang Shimin Dong Qichang'ın öğrencisiydi ve onun rehberliğinden faydalanarak Yuan Dönemi ustalarının stilini uyguladı. Özellikle Huang Gongwang'ın çalışmalarından etkilendi. Geçirdiği hastalık onu 1636'da memurluğu bırakmaya zorladı. Bu noktada zaten kendini kanıtlamış bir sanatçıydı ve uzun emeklilik hayatı boyunca resim yapmaya devam etti. Peyzajın Yuan modellerinin birer türevi olsa da, geç dönem çalışmalarında kişiselleştirilmiş bir yorum geliştirdi ve bir dizi kuşku götürmez başyapıtı imza attı. Öğrencileri arasında Wang Hui, Hu Li ve torunu Wang Yuanqi bulunuyordu.

▲ Huang Gongwang stilinde manzara (detay) Her ne kadar ona ilham kaynağı olan Huang Gongwang'ın stilini birebir uygulamış olsa da, Wang Shimin doğrudan kopyalamaktan kaçındı. Kompozisyonu ana öğelerine indirgeyip aydınlık ve karanlık alanları vurguladı. -17. yüzyıl, ipek üzerine mürekkep, 28x237 cm, Guimet Müzesi, Paris

Wang Jian

◻ TAICANG, JIANGSU EYALETİ, 1598; Ö 1677

Wang Shimin'in arkadaşı ve yakın çağdaşı olan, ancak akrabalığı bulunmayan Wang Jian, Dong Qichang'ın teorilerinin coşkulu taraftarıydı ve Yuan'ın Dört Ustasına ait ilkelere bağlı olup, Ortodoks Ekol'ün dışındaki her şeyi dejenere olmakla suçluyordu. Çoğunlukla peyzaj yaptı; yapıtları Yuan, hatta daha önceki geleneklere uygun olsalar da, ince fırça işçiliği ve renk kullanımının getirdiği özgün bir üsluba sahiptirlir. Genç yaşında resmî göreve getirildi, ama resim ve yazıya odaklanmak için erken emekli oldu.

► Dağlar, nehirler ve ağaçlar arasında kulübeler Wang Jian antik üslupta, aynı temaları işleyen, adeta baskımlı kompozisyonlu askılı rulo peyzajları resimlerini yaptı. Rulo yapıdaki biçimsel öğeleri bilmesi ve zarif fırça kullanımı onu taklitçilikten kurtarıyor. -17. yy askılı rulo, kâğıt üzerine mürekkep, 10x8 cm.

Wang Hui

◻ CHANGSHU BÖLGESİ, JIANGSU EYALETİ, 1632; Ö CHANGSHU BÖLGESİ, 1717

Erken dönem Qing Ortodoks ressamının en yeteneklisi olduğu öne sürülen Wang Hui, öğrenimini Wang Jian ve Wang Shimin'den aldı, ama onlar klasik gelenekleri Dong Qichang'ın kuramsal Güney Ekolüne göre uygularken, Wang Hui tüm Song ve Yuan ustalarının stillerini kaynaştırmayı yeğledi. Kendine bir kariyer oturtmuş olsa da onların öğrencisi olmayı sürdürdü, onlar öldükten sonraki çalışmalarını daha tekdüze bir kimliğe büründü. Çoğu Ortodoks sanatçı gibi o da daha çok manzara resimleri yapıyordu ancak, çağdaşı Yun Shouping'la birlikte dönüşümlü manzara ve çiçek resimlerinden oluşan bir dizi albüme imza attı.

◀ Sonbahar Dağları Genel anlamda Dong Qichang'ın Güneyli aydınların gelenekleri çerçevesinde çalışma metodunu takip etmiş olsa da, Wang Hui'nin amacı Yuan ustalarının kaligrafik fırça tekniklerini Song peyzaj stiline öykülü biçimsel kompozisyonlarına dahil edebileceği bir "Büyük Sentez" yaratmaktı. -18. yüzyıl, kâğıt üzerine kalem ve mürekkep, Guimet Müzesi, Paris, Fransa

“...sadece fırça işinin harikaları göz önüne alınırsa, manzaranın kendisi tablonun seviyesine asla ulaşamaz.”

DONG QICHANG (1555-1636)

◀ Kangxi İmparatoru Güneyi Teftiş Gezisinde (detay) Eski Ming toprakları üzerindeki kontrolünü yeniden güçlendiren Kangxi İmparatoru, görevlendirdiği Güneyli Ortodoks aydınlarla birlikte bölgeye bir teftiş seferi gerçekleştirdi. Wang Hui bu seferin anısı olarak, anıtsal ruloların üretimini yönetmek üzere çağırıldı. 1689, ipek üzerine, mürekkep ve boya, 68x156 cm Guimet Müzesi, Paris, Fransa

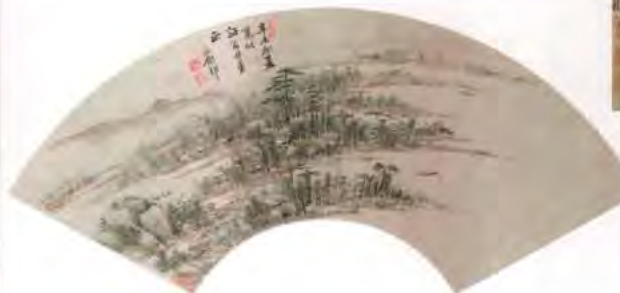
Wang Yuanqi

◻ TAICANG, JIANGSU EYALETİ, 1642; Ö 1715

Ortodoks Ekolün dört Wang'ından en genci olan Wang Yuanqi, Dong Qichang tarafından belirlenen aydınlar geleneğine en bağlı olanıydı. Dedesi Wang Shimin onun olağanüstü yeteneğini erken yaşında fark etti ve onu klasik peyzaj ressamlarının eserlerini çalışmaya teşvik etti.

Yetenekli bir ressam olmanın yanı sıra, Wang Yuanqi, Kangxi İmparatorunun emrinde memur olarak başarılı bir kariyer edindi, Hanlin Akademisi'nin önde gelen üyelerinden biri oldu ve etkili bir sanat kuramcısı olarak tanındı. Hepsini de peyzaj olan eserlerini uzun ve evrimleşen geleneğin parçası olarak gördü. Aydın ustaların ilkelere ait yorumu, 8. yy'da yaşayan Wang Wei'ye uzanan çizimin bir devamıydı.

▼ Ağaçlıklı Adalar Klasik ustaları taklit etmekten memnun olmayan Wang Yuanqi, özgün bir üslup yaratmak için farklı dönemlere ait unsurları bir araya getirdi. Ağaçlıklı Adalar'da, örneğin, Tang manzaralarında görülen mavi ve yeşil, sonraki dönemlerin zarif hat çalışmalarıyla birleştirmiştir. -17. yüzyıl, kâğıt üzerine mürekkep, The Barnes Foundation, Merion, Pennsylvania, ABD

▲ Wang Meng Üslubunda Manzara (detay) Dört adet askılı rulodan biri olan, Yuan ustasının üslubundaki bu manzara resmi, uygun olan tek renk tarzıdır ancak, taklitten çok saygı niteliğinde gerçekleştirilmiştir. Yuanqi'nin resim teorisine göre, sahnenin taklidinden çok "dinamik gücünü" yakalamak önemliydi. 1702, kâğıt üzerine mürekkep ve pastel, 103x48 cm, Kyoto Ulusal Müzesi, Japonya

Wu Li

D CHANGSHU, JIANGSU EYALETİ, 1632; Ö 1718

Wang Hui'nin yakın arkadaşı ve Wang Shimin ve Wang Jiang ile okul arkadaşı olan Wu Li, edebiyat ve şiir okudu, Dong Qichang'ın Ortodoks Ekolü için öngördüğü kültürlü entelektüel öğrenci modeliydi. Ancak, Konfüçyüs, Dao ve Buda öğretilerini okuduktan sonra, diğer aydınlardan farklı olarak 1681 yılında Hristiyanlığı kabul etti ve daha sonra Cizvit rahibi oldu. Çeşitli dini ve felsefi eğilimlerinin sanatını etkilemediği görülür; Song ve Yuan ustaları örnek alarak, geleneksel ressamların Çin göreneklerindeki üslubuna uygun çalıştı. Geçliğinde kendisinin en çok etkileyen ressam Huang Gongwang idi ancak, olgunluk döneminde dört Yuan ustasının tekniklerini benimsedi ve birleştirdi. İleriki yaşlarındaki Katolikliğine rağmen Batı sanatı ile hiç ilgilenmedi.

▲ **Ut Ezgisi (detay)** Katolik olarak vaftiz edildiği Portekiz kolonisi Makao'da yaptığı Ut Ezgisi, Çin kültürüne duyduğu özlemi ifade eder ve hiçbir Avrupalı etki taşımaz. Konusu Tang dönemi şairi Bo Juyi'ye ait bir şiirdir, ut sesi sürgündeki bir kişiye evini hatırlatır. 1681, rulo, kâğıt üzerine mürekkep ve boya, 25x100 cm. Herbert F. Johnson Sanat Müzesi, Cornell Üniversitesi, ABD

Zhu Da

D 1626, NANCHANG, JIANGXİ EYALETİ; Ö 1705

Ming prensi Zhu Quan'ın soyundan olan Zhu Da, 1644'teki Mançu istilasında doğum yeri Nanchang'dan kaçarak, bir Budist mabedine sığındı. Saygın bir keşiş ve daha sonra baş rahip olan Da, şair ve ressam olarak tanındı. Budist hocasının ölümü üzerine gezgin keşiş ve ressam olmak için mabetten ayrıldı. Duygusal yönden dengesiz ve Mançu hanedanının şiddetli muhalifi olarak 1680 yılında geçirdiği sınır krizinin sonucunda keşilik gıysilerini yaktı ve kendini resme adadı. Giderek soyut hat üslubunda, ve Qing Hanedanına alaycı ve kıskırtıcı göndermeler içeren çiçek ve kuş resimleri yaptı.

▲ **Göl Kayasında Kuşlar** 1690'da, Zhu Da artık aşırı gerçekçi ve detaycı üslubundan uzaklaşmış ve kompozisyonlarını minimum sayıda, hünereci fırça darbese indirgemişti. Burada anlatımsaldan çok soyut değere sahip, basitleştirilmiş çizgiler ve biçimler konuyu ima etmektedir. 1690, saten üzerine mürekkep, 131x47 cm. Indianapolis Sanat Müzesi, ABD

► **Nilüfer, Xu Wei'ye Saygı** Zhu Da'nın sanata olan radikal tavır, kendisi gibi dengesiz olan Ming Hanedanı ressamı Xu Wei'nin çalışmalarında da vardı. Bu saygı, siyasi olduğu kadar estetikdir ve bir dizi fırça tekniği sergiler. ~1689-90, kâğıt üzerine mürekkep, 186x90 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Boston, ABD

Yun Shouping

D WUJIN, JIANGSU EYALETİ, 1633; Ö 1690

Değerli ressamların bulunduğu bir ailede yetişen Yun Shouping, Qing Ortodoks Ekolünün ustalarından ve çiçek resimleriyle tanınırdı. Çocukluğunda Jianning'e taşındıktan sonra ailesinden koparıldı ve istilacı Mançuryalı bir general tarafından evlat edinildi. Generalin bir suikaste öldürülmesinden sonra tesadüf eseri babasıyla yeniden buluştu.

Resim, hat ve şiir eğitimi aldı, ama arkadaşı Wang Hui'nin yaptığı peyzajları görürce, onların mükemmeliyetine asla ulaşamayacağını ve yeteneğinin başka alanlarda olduğunu fark etti. Sonunda, çiçek resimlerinde, özellikle de "kemiksiz" (dış çizgileri mürekkeple belirlenmeyen), 10. yüzyıl ustası Xu Chongsi'nin yarattığı tarzda karar kıldı. Changzhou'da resim okulu kurdu.

▼ **Nilüfer Çiçeği. Çiçeklere ait bir Albümden** Çin çiçek boyama sanatını yeniden canlandıran Yun, "kemiksiz" diye adlandırılan ve dış çizgilerin mürekkeple belirlenmediği eski bir tekniği canlandırdı. Mürekkep ve fırçayla dikkatlice belirlenen ayrıntılı çalışma yerine, renk tonlarının ve suluboyanın incelikli çeşitlenmesi ve renklerin çarpıcı kullanımıyla güzelleşen bir yenilik ve dışavurumculuk sundu. ~17. yüzyıl, ipek astarlı kağıda suluboya, Osaka Güzel Sanatlar Müzesi, Japonya

Shitao

D GUİLİN, GUANGXİ EYALETİ, 1642; Ö YANGZHOU, JIANGSU EYALETİ, 1707

Ming Hanedanına ait kraliyet Zhu Ailesinin üyesi olan Shitao, Mançu istilasından korunmak üzere aile hizmetkârı tarafından bir manastıra kaçırıldı ve gezgin Budist keşiş hayatını benimsedi. Başarılı bir ressam ve hat sanatçısı oldu ve özgün üslubuyla Klasik ve Budist ustaların ve daha sonra Daoist öğretinin etkilerini birleştirdi. Hayatının son yıllarında, Huayü lu (Resim üzerine görüşler) adlı bir inceleme yazarak, sanat teorilerini sistematik bir şekilde açıkladı ve Ortodoks Ekolün daha önceki dönemleri körü körüne taklit etmesinden duyduğu nefreti dile getirdi.

▲ **Eve Dönüş** Ortodoks Ekolün taklitçiliğine karşı olan Shitao, sanatında yenilikçiydi. Kaligrafik fırça darbelerindeki özgün üslubu ve kompozisyona özel yaklaşımı peyzajlarında son derece belirgindir. Her biri 17x11 cm. olan 12 resimlik bir albümden, ~1695, kâğıt üzerine mürekkep ve boya, Metropolitan Sanat Müzesi, New York, ABD

▲ **Dağ Manzarası, Huang Gongwang Üslubunda** 1670'lerde Shitao, Anhui Eyaletindeki dağlarda yer alan ve nesiller boyunca resamlara ilham kaynağı olan bir mabette yaşadı. Orada, Ming ressamlarının çizgisel üslubunu benimsedi; ama Yuan Döneminde yabancı istilası başkaldıran Daoist ressam Huang Gongwan'ın eserlerinden de ilham aldı. 1671, kâğıt üzerine kalem ve mürekkep, 86x41 cm. Guimet Müzesi, Paris, Fransa

Hongren

Ö SHE XIAN7, ANHUI EYALETİ, 1610; Ö SHE XIAN, 1664

Anhui Ekolünün önde gelen ustası Hongren, Qing istilasının ardından doğduğu eyaletten kısa bir süre sürgüne gittiği dönemde, 1646 yılında Budist rahibi oldu. She Xian'a döndüğünde, Anhui manastırındaki keşiş-ressam hayatını benimsedi ve birkaç kere Huang Dağı bölgesine gitti. Etkili bir sanatçı ve alimdi. Yuan ustaları Ni Zan ve Huang Gongwang üslubunda manzara resimleri yaptı. Ancak, 1650'lerde köşeli bir üslup geliştirdi ve son dönem eserlerinin tümünde kullandı.

► **Anıtsal Manzara** Hongren Yuan Hanedanı ustalarından Ni Zan'ın seyrek üslubundan çok etkilendi ve bunu Anhui Ekolünün ressamları tarafından sevilmesini sağladı. Ni Zan'ın boş alan kullanımını kendi hafif darbeli ve sivri uçlu çizgisel üslubuyla birleştirerek etkileyici bir derinlik ve perspektif hissi yarattı. 1662, kâğıt üzerine mürekkep, 294x102 cm. Indianapolis Sanat Müzesi, ABD

Kuncan

Ö CHANGDE, HUNAN EYALETİ, 1612; Ö NANJİNG, JIANGSU EYALETİ, 1673

Shitao, Zhu Da ve Hongren ile birlikte Kuncan Erken Qing Döneminin dört Büyük Keşiş Ressamlarından biri olarak bilinir. Devlet memuru olmak üzere eğitim gördü, ama giderek Budizm ve resme olan merakı yüzünden mesleğini bırakarak aydınlanma arayışı içerisinde Nanjing'e taşındı. Mançu istilasından sonra on yıl gezgin tarzında yaşadı, sonra Nanjing'deki bir tapınakta keşiş-ressam olarak kaldı ve 1659'da da yakındaki Zutang Dağında bulunan Youqi Tapınağında yaşadı. En verimli dönemi burada başladı; Huang Gongwang ve Wang Meng'den etkilenecek hareketli manzara üslubunu geliştirdi.

► **Kış** Mevsimleri anlatan dört sahneden biri olan Kış, alim Qingxi'nin isteği üzerine yapıldı. Belli bir bölgeyi betimlemekten çok, Kuncan'ın kişisel anılarının bir anlatımıdır. Kolofon'da (kaligrafi) anlatılan: "Havayı ve lezzeti bir nebze belirttim". 1666, rulo, kâğıt üzerine mürekkep ve boya, British Museum, Londra, İngiltere

Gong Xian

Ö KUNSHAN, 1619-20; Ö NANJİNG, 1689

► **Kar Kaplı Manzara** Doğa öğelerinin belirgin sırtlığını yansıtan tonda kontrastlar dönemin Çin sanatında görülmeyen türden olup, Batı sanatı ile temas sonucu etkilenebilir. -17. yüzyıl, kâğıt üzerine mürekkep ve şuluboya, Durham Üniversitesi, Doğu Sanatları Müzesi, İngiltere

Ming aristokrasisinden gelen Gong Xian, hayatının çoğunu Qing istilasının ardından sürgünde geçirdi, ve Mançu rejimine hizmet etmeyi reddetti. Aydın ressam-alım geleneği uyarınca hayatını ressam ve şair olarak kazandı ve Nanjing Ekolünün etkin, yol gösteren ışığı oldu. Gong'un peyzajları resimleri çağdaşlarından önemli derecede farklıydı; çizgisel, kaligrafik fırça tekniklerini reddedip, ton gölgeleri ve mekan ile katı biçimler arasındaki tezadı vurgulayarak üç boyutlu bir yaklaşıma teroh etti.

Zheng Xie

Ö XINGHUA, JIANGSU EYALETİ, 1693; Ö 1765

Yoksul çevreden ve kimsesiz biri olmasına karşın, Zheng Xie başarılı bir memuriyet hizmetinde bulundu, Qianlong İmparatoruna Resmî Hattat ve Ressam olarak atandı, ancak 1753'deki bir yolsuzluk skandalı istifasına neden oldu. Kendini şiir ve resme adadı ve Yangzhou Eksantrikleri olarak bilinen sekiz kişilik Çin ressamlar grubun önemli bir üyesi olarak siparişlerden ve arazisinden gelen gelirle rahat bir yaşam sürdürdü.

Bambu, kayalar, orkideler ve krizantemleriyle tanınan ressamın üslubu son derece kişisel olmakta birlikte, Wei ve Shitao gibi sanatçıların özgürlüğünden esinlendi.

► **Bambu ve Kayalar**

Zheng yetenekli ve yaratıcı bir hattattı. Özellikle de bambu çizimlerinde kaligrafi unsurlarını kullandı. Burada, kompozisyon ve tasvirde daha önemli olan her bir fırça darbesinin anlatım gücüdür. Kolofon (kaligrafi) ise resmin bütünleyici parçasıdır. -1760, kâğıt üzerine mürekkep, 172x39 cm. Minneapolis Sanat Enstitüsü, ABD

Li Shan

Ö XINGHUA, JIANGSU EYALETİ, 1686; Ö YANGZHOU, 1760

Klasik bir eğitim almış olmasına rağmen, Li Shan'ın Beijing'deki memuriyet mesleği oldukça düzensizdi, zira sanatına odaklanmak için ara verip, Xinghua ve Yangzhou'ya gidiyordu.

Parmakla boyama sanatçısı Gao Qiwei ile çalıştı, Shitao ve Zhu Da gibi Budist ustaların özgür tavırlarından esinlendi, Ortodoks Ekole sırtını dönerek Sekiz Eksantrikten biri oldu. 1740'larda memuriyetten çekildi ve özellikle kuş ve çiçek resimlerinin satışıyla geçindi.

► **Tavuk, Horozibiği ve Krizantem**

Li Shan'ın canlı üslubu, hareketli ve kendiliğinden oluşan fırça işçiliğiyle tanınır, şuluboya renklerini kullanımındaki duyarlılığı onu eşsiz kılar. Yangzhou Ekolünün diğer üyeleri gibi, taklitçi manzara ressamlığının geleneksel ilkelerini reddederek daha içten ve dışavurumcu bir üsluba yeğledi. -18.yy. rulo kâğıt üzerine mürekkep ve boya, 155x51 cm. özel koleksiyon

Edo Dönemi (1615–1868) barış sayesinde istikrarın sağlandığı, ticaret ve endüstrinin teşvik edildiği ve bunun sonucunda da ekonomik zenginliği gerçekleştirdiği bir dönem oldu. Bu ortamda seküler sanat ve kültür gelişti.

1600 yılında Tokugawa Leyasu, ihtilafa son veren Sekigahara Savaşında düşmanlarını yendikten sonra, Tokugawa Ailesine mensup on beş nesil Şogun, 250 boyunca Japonya'yı yönetti. Tokugawa hükümet merkezini Kyoto'dan Edo'ya (günümüzde Tokyo) taşıdı.

Kökenler ve etkiler

Tokugawa Şogunluğu ülkeyi katı kurallar ve sosyal düzenlerle yönettiler. Konfüçyüs ilkelerine dayanan sınıf sistemi dört tabakadan oluşuyordu. Toplumun zirvesinde samuray savaşı vardı. İkinci tabakada yiyecek üreten çiftçiler yer alıyordu. Yararlı nesneler yapan zanaatkarlar üçüncü tabakayı oluşturuyordu. Toplumsal katmanların en altında ise hayatlarını sadece para karşılığı mal

▲ Bir Çift Sekizgen Vazo ve Kapakları 17. yüzyıl Japon porseleni yüksek kalitesinden dolayı Avrupalı kraliyet üyeleri ve aristokratları tarafından tutkuyla satın alınıyordu. Süt beyaz gövde üzerine parlak emaye süslemeler Avrupa porseleninin Meissen'deki gelişimini doğrudan etkiledi.

değişimi yaparak kazanan tüccarlar vardı.

Konular

En alt sınıfa mahkum oldukları halde, tüccarlar kazandıkları servetten memnundular. "Dalgalı Dünya" olarak söz ettikleri, kentin hareketli Kabuki (dans ve tiyatro) gösterilerinin yapıldığı, zevk mahallerinin başlıca katılımcıları

oldular. "Dalgalı Dünya" aslında bir Budist deyişiydi ve insan hayatının geçiciliğini belirtmek için kullanılıyordu. Ancak, Edo Döneminde bu heyecanlı ve tensel alemden zevk peşinde koşmak anlamını edindi.

Bu grupla bağlantılı olan görsel kültür gelişti, ve samuray sınıfından da çok sayıda erkek bu alemin çekimine kapıldı.

Hristiyanlık Japon otonomisine bir tehdit olarak görüldü ve 1617 yılında yasaklandı. Tüm Avrupalılar Japonya'dan çıkarıldı ve Tokugawa hükümeti dış dünyaya kapıların kapatma politikasını yürürlüğe koydu. 17. ve 18. yüzyıllarda dış dünya ile tek bağlantı Çinli ve Hollandalı Protestan tüccarlardı. Japonların yurt dışına çıkmaları yasaktı. Ancak bu politika, Japon porseleninin ve lake eşyalarının ihraç edilmesini, batılı kitapların ve bilimsel materyalin ve Çin mallarının Japonya'ya girmesini yasaklamıyordu.

Japon Sanatı

Kano Tan'yu

► KYOTO, 1602; Ö KYOTO, 1674

Kano Okulu sanatçıları Edo Döneminde Şogunların resmî ressamı oldular. Kano Eitoku'nun (Bz.Sf.189) torunu olan Kano Tan'yu, dönemin başarılı ressamlarından. 15 yaşında resmî ressam olarak atandı. Şogun şatolarını ve malikanelerini süslemek üzere önemli siparişler aldı, yöneticilerin otoritesini ve ideallerini yansıtan konuları tasvir etti. Tan'yu aile geleneğini devam ettirerek, altın varak üzerine büyük boyda canlı tablolar yaptı, klasik Japon ve Çin masallarından temalar ve hayvanlar konusunda ustalaştı. Klasik Japon ve Çin resimleri uzmanı ve koleksiyoncusu oldu, kendisinden gerçekliğini onaylamasını istedikleri eserlerin çok sayıda eskizini geride bıraktı.

▲ Gölü Seyreden Alim
Çin üslubundaki mürekkeple yapılan resimlerden esinlenen ideal manzara resimleri Edo Döneminde de ilgi görmeye devam etti. –17. yüzyıl, kâğıt üzerine mürekkep ve renk, 87x125 cm. Indianapolis Sanat Müzesi, ABD

YAKINplan

USTAYI TAKLİT
Kano Okulu ressamları, Kano üslubunun geleneğini korumak için ağaçları ve kayaları doğada incelemek yerine ustalarının boyadığı modelden çalıştılar.

Tawarayo Sotatsu

1600–40 arası çalıştı

Tawarayo Sotatsu mesleğine yelpaze boyamakla başladı ve Kyoto'da bir dükkan açtı. 1610'lardan itibaren, Kyoto'nun kuzeyindeki dağlarda bulunan Takagamine'de sanatçıları komünü kuran Hon'ami Koetsu ile birlikte çalıştı. Ortak çalışmalarındaki yaratıcı ve dekoratif üslup, zevk sahibi kentli tüketicilerin beğenisine hizmet etti. Herleyen yıllarda Sotatsu renkli geleneksel Japon resminin (yamato-e) üslubunu yeniden canlandırdı. Varak paravanlar üzerine büyük boyutlarda yaptığı resimlerde Genji Efsanesi gibi klasik edebiyattan alınma temalar kullandı. Sotatsu'nun resimlerinin en büyük özelliği yüksek derecede stilize motifler kullandığı güçlü tasarım anlayışıdır.

▲ Kawachi'ye Yolculuk, İse Efsanesinden Sotatsu, klasik İse Efsanesinde yer alan, başkentten kovulan saray mensubunun yolculuğuna ilişkin sahneleri tasvir etmiştir. 17. yüzyıl başları, 24,5x21 cm. albüm sayfası, kâğıt üzerine mürekkep ve renk, Indianapolis Sanat Müzesi, ABD

▼ **Klasik Şiirler Rulosu (detay)** Koetsu'ya ait kaligrafi, Sotatsu tarafından uçan tumarlarla bezenmiş. Siyah mürekkep ile altın ve gümüş renkli sadeleştirilmiş motifler özgün bir tasarım oluşturmuş. –1615, kâğıt üzerine mürekkep, altın ve gümüş, Kyoto Ulusal Müzesi, Japonya

Ö KYOTO, 1658; Ö KYOTO, 1716

18. yüzyılın başlarında, Ogata Korin ve seramikçi kardeşi Kenzan, Kyoto'daki zengin tüccar sınıfının zevkini yansıtan dekoratif ve zarif sanatsal üslubu yarattılar. Babaları Kanagaya denilen ve imparatorluk ailesine lüks kimonolar üreten bir tekstil mağazası sahibiydi. Korin'in desenlere olan merakı belki de küçük yaştan itibaren zengin ve güzel kumaşlarla dolu olan bu ortamda gelişti.

Korin, Sotatsu'nun (Bkz.Sf.285) eserlerinden esinlendi ve onun gibi klasik Japon edebiyatı temalarını kullandı. Sotatsu'nun boyama tekniklerini onun eserlerini kopyalayarak çalıştı ve onları uygulayarak özgün üslubunu geliştirdi. Korin öncelikle ressamdı, ama kumaş ve lake eşyalar tasarladı, kardeşi ile ortak çalışıp seramik desenledi. Yalın form ve cesur kompozisyon düşkünlüğü yapıtlarında ortaya çıkar. Sevurganlığa olan düşkünlüğü de bilinmektedir ve bir keresinde piknik yemeğini altın varaklı kâğıtlara sarıdığı ve daha sonra onları buruşturup attığından söz edilir. Korin'in eserleri 19. yüzyılın başlarında Edo bir grup sanatçıyı etkiledi; günümüzde bu üslup "Rimpa" (Rin Ekolü) adıyla bilinir.

YAŞAMÇİZGİSİ

1658 Kyoto'da doğdu; ailesi zengin tekstil tüccarlarıydı.
1690'lar Babasının ölümünde işlerin başına geçti, ancak savurgan yaşantısı yüzünden aile servetini tüketti.
1704 Samuray'ın himayesine girmek için Edo'ya taşındı.
1710 Kyoto'ya döndü.
1716 Mütevazı şartlar içinde öldü.

▼ **Lake Kutu** İrisler paravanında olduğu gibi, lake kutunun teması da İse Efsanesi'ndeki bir öyküden kaynaklanır. Yatsuhashi (Sekiz payandalı köprü) deseni, siyah lake ve varak zemin üzerine iri kurşun parçalarla uygulanmış yükseklik 14,2 cm.

YAKINplan

SEDEF İrisler sedef kaktımadır. Yanar-döner çiçekler ve karanlık köprü arasındaki tezat Rimpa üslubuna özgü, cesur bir desen yaratır.

◀ **İrisler** Heian dönemindeki İse Efsanesi'ne ait olduğu düşünülen tema, güzel irislerin olduğu bir diyara yolculuk eden kahramanın öyküsünden alınmadır. ~1700, her biri 151x339 cm. olan altı panolu paravanlardan bir çift, kâğıt üzerine boya ve yaldız, Nezu Sanat Enstitüsü, Tokyo, Japonya

Hishikawa **Moronobu**

Ö AWA, 1618; Ö EDO, 1694

Hishikawa Moronobu çalışma hayatına Awa'da, aile mesleği nakışçılık alanında kumaş desenleri çizerek başladı. 1660'larda Edo'ya taşındı ve 150'den fazla kitap resimleyerek Edo yayıncılar dünyasının en sevilen resimleyicisi oldu. Metin içermeyen, Edo halkının günlük hayatını ve kentin eğlence semtlerini betimleyen, tek sayfalık baskıların mucidi olarak bilinir.

Baskıları genellikle siyah-beyazdır; belki belirli hamileri için bazıları elle renklendirmiştir. Baskılarını imzalayan ilk ressamdır ve böylece baskı tasarımcılığı statüsünü ressamlığa yükseltmiştir. Moronobu, ukiyo-e (tahta kalıp) baskıcılığın babası sayılır. Baskıları ve çalışmaları bu türün sevilmesine büyük katkı yapmıştır.

GÜNEdair

UKIYO-E (TAHTA KALIP BASKILARI)

Bu teknik Japonya'da 8. yüzyıldan itibaren Budist metinleri üretiminde kullanılıyordu. Ancak, dünyevi konulardaki resimli kitaplarla duyulan olağanüstü ilgi 17. yüzyılda tek sayfalık baskıların gelişmesine yol açtı.

Ekip çalışması
Ukiyo-e baskıları ressam (tasarımcı), ahşap baskı oymacısı, baskıcı ve yayıncının gördüğü ile üretiliyordu. Tahta kalıp kesimini ve baskı yapımını anlatan Surimono, Katsushika Hokusai'ye ait, 1825. Fitzwilliam Müzesi, Cambridge, İngiltere

◀ **Ueno'da Kiraz Ağacı** altında Müzik Moronobu'nun tek sayfalık baskıları düşük fiyatları sayesinde dar gelirli kentliler tarafından satın alınıp, sanat eserinden zevk almalarına olanak sağlıyordu. Moronobu, Hishikawa Okununu kurdu ve takipçileri onun üslubunda popüler baskılar üretmeye devam ettiler. ~1680, tahta kalıp baskı, Fitzwilliam Müzesi, Cambridge, İngiltere

Okumura **Masanobu**

Ö EDO, 1686; Ö EDO, 1764

Masanobu uzun meslek hayatında hep yeni biçim ve teknik deneyen yetenekli bir desen baskı ustasıydı. Başarılı bir yayıncı olarak da kendi çalışmalarının tanıtımını yapıyordu. Kendini *hashira-e* ("sütun baskıları") adını verdiği ince, uzun sütunlar üzerinde sergilenen bir tarzın mucidi olarak lanse etti. En çok da, Batı perspektifini kullandığı uki-e (yüzün resimler) ile ünlüdür.

Başlangıçta tüm tahta kalıp baskıları monokromdu. Masanobu ise, konuları güzel kadınların aktörlerle, kuşlara, çiçeklere ve iç mekanlara kadar değişen el boyaması baskılar yaptı. 1740'lardan sonra, pembe ve yeşil renkleri içeren *benizuri-e* (pembe-baskı resimler) resimler üretmeyi başardı.

▲ **Kabuki Tiyatrosunu içi** Masanobu, uki-e baskılarında mekan derinliğini vermek için Batılı çizgisel perspektifi kullandı. Bu baskılar, yeni bir görüntü peşinde olan Edo halkı tarafından çok tutuluyordu. ~1745, tahta kalıp baskı, 44x64 cm. British Museum, Londra, İngiltere

Suzuki Harunobu

D EDO, 1725; Ö EDO, 1770

1765 yılında tahta kalıp baskı sanatındaki en önemli icat tam renkli, nishiki-e (brokar resimler) adı verilen baskılardır. Bir şiir kulübü Yeni Yıl armağanı olarak dağıtacağı çok renkli bir resimli takvimin tasarımını Suzuki Harunobu'ya sipariş ettiğinde, sanatçı ilk *nishiki-e* baskıyı üretmiş olmakla tanınır. Baskı öylesine başarılı oldu ki, Harunobu hemen ticari *nishiki-e* üretimini başlattı.

1770'deki ölümüne kadar son beş yılı boyunca gündelik hayatı yansıtan yüzlerce, renkli sahne tasarladı. Harunobu'nun en sevdiği konu zarif hatlara, ince bedenlere ve küçük narin ellere sahip genç kızlardı. Ayrıca, No Tiyatrosundan ve tarihi efsanelerinden kaynaklanan ve çağdaş ortamlara uyarlanmış sahneleri anlatan *mitate* formunu beğeniyordu.

◀ **Kagiyalı Osen Müşteriye Çay Sunuyor** Osen, Edo'nun kent merkezindeki Kasamori Mabedinin çayevinde çalışan ünlü bir güzeldi. Harunobu'nun tüm kadınları idealize edilmiş, hoş taş bebeklere benzerler. -1767, polikrom tahta kalıp baskı, 27,5x20 cm. British Museum, Londra, İngiltere

Toshusai Sharaku

TARİHLER BİLİNİYOR

Sharaku, *ukiyo-e* sanatçıları arasında en esrarengiz olanıdır. Hayatı ile ilgili hiçbir kayıt yoktur. 1794 ilkbaharında Kabuki aktörlerinin çarpıcı büstleriyle bir anda ilgi odağı olan sanatçı on ay sonra ortadan kayboldu. Bu kısa sürede hepsi de Kabuki aktörlerine ait olan 150 dolaylarında desen yaptı. Bu portrelerin bazılarını pek güzel olmasalar da sahiplerinin karakterlerinin özünü yakalamayı başarmıştır.

▲ **Aktör Segawa Tomisaburo** Popüler Kabuki Tiyatrosunun tüm oyuncularını erkekler. Bu resimde, kadın rolündeki bir erkek süslü giysiler giymiştir ve saçlarında abartılı süslemeler vardır. 1794, polikrom tahta kalıp baskı, 37x24 cm. British Library, Londra, İngiltere

▲ **Aktör Otani Oniki** Aktör hareket anında yakalanmıştır. Gri renkteki fonda, ışık altında parlayan mika tozu serpiştirilmiştir. 1794, polikrom tahta kalıp baskı, 37x24 cm. British Library, Londra, İngiltere

Kitagawa Utamaro

D MUSASHİ EYALETİ, 1753; Ö EDO, 1806

18. yüzyılın sonlarının en büyük *ukiyo-e* tasarımcısı olan Kitagawa Utamaro, *biyin-ga* (güzel kadın resimleri) türünün en öne gelen sanatçısıydı. Zamanın en başarılı yayıncısı olan hocası Tsutaya Juzaburo'nun rehberliğindeki Utamaro doğaya ait mükemmel resimlemeleriyle üne kavuştu.

1792'den itibaren Tsutaya, Utamaro'nun tasarladığı kadın portrelerinden oluşan pek çok dizi yayınladı. *Okubi-e* (büyük büst baskıları) kadın figürlerinin sadece üst yarısını göstermekteydi. Utamaro aralarında fahişeler ve saygın ev kadınları da olan, her türlü sosyal çevreden gelen kadınları resmetti. Hem fiziksel, hem de psikolojik özelliklerini yakalayabildi. Tsutaya 1797'de ölünce, Utamaro'nun hayatı alt üst oldu. Yasaklanmış bir politik resmi yayınladığı için tutuklandı. Cezası hapse üç gün ve dışarda elleri kelepçeli olarak elli gündü. Bu durum sağlığını kötü etkiledi ve 1806'da ölümüne neden oldu.

YAŞAM ÇİZGİSİ

1753 Musashi'de doğdu
1780'ler Yayınca Tsutaya Juzaburo tarafından keşfedildi
1789 Deniz Kabuklen Kitabı ve başka şiir kitapları resimledi
1792/3 Kadın Fayronomisi: Üzerine On İncileme, Klasik Şiirin Büyük Aşk Temaları ve diğer dizileri yayınladı
1804 Önceki yöneticilerden ve tarih bir kişilik olan Hidayoshi'nin resmini yayınladığı için hapsedildi
1806 Çaresizlik içinde öldü

▲ **Yastık Şiirleri serisinden Aşıklar** Polikrom baskı tekniği 1780 ve 90'larda en üst noktasına erişti. Utamaro bu erotik resimde şeffaf materyalin ince dokusunu aksettirir. -1789, polikrom tahta kalıp baskı, 25,5x 37 cm. Victoria and Albert Müzesi, Londra, İngiltere

YAKINplan

EROTİK ANLAMLAR

Kadının ensesi cinsel imge kabul edilirdi. Erotizm burada, aleni olmadan ifade bulur. Utamaro'nun ayrıntıya verdiği önem, saç çizgisinin çok ince hatlarında görülmektedir.

◀ **Çağın Üç Güzelleri** Resmin üst sağ köşesinde, uçuk bir mika fon üzerinde başlık ve güzellikleriyle ünlü kadınların isimleri yazılmıştır. Sol tarafta yayıncının mührü ve Utamaro'nun imzası yer alır. Kadınların yüzü ilk bakışta tanıdık gelse de, yakından incelendiğinde her birinin burunlarının biçimi ve kimonolarının desenleriyle ayrırtılabilmektedir. -1793, polikrom tahta kalıp baskı, 35,5x24,5 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Boston, ABD

17.ve 18.yüzyıllarda İslam Sanatı üç büyük imparatorluk himayesinde mükemmellik noktasına ulaştı: Osmanlılar, Safeviler ve Mughal (Babür) Hanedanı. İslami mimarlığın en iyi örnekleri, seramik ve kitap sanatının da gelişim gösterdiği bu döneme aittir.

İslam Sanatı

Osmanlı

TÜRKİYE'DEN TUNUS'A, 1300'LER-1923

Müslüman imparatorlukların en uzun ömürlüsü olan Osmanlı İmparatorluğu, Türkiye coğrafyasının İslam sanatının ana merkezlerinden biri olarak öne çıkmasını sağladı. Bizans modelini temel alan Osmanlı mimarisi Mimar Sinan'ın (1489-1588) eserleriyle uluslararası ün kazandı. Ustanın 50 yıllık meslek hayatında Edirne'deki Selimiye Camii ve İstanbul'daki Süleymaniye Camii gibi eserler yer aldı. Çıraqları da İstanbul'daki ünlü Sultanahmet Camii'ni ve Hindistan'daki Mughal eseri Tac Mahal'i inşa ettiler. Türkiye aynı zamanda çinilerle ve kuyumculuk, halıcılık ve ebru gibi zanaatlarla da ün kazandı. İran'ın el yazması kitaplarındaki tezhip sanatından esinlenen sanatçılar ayrıca "şölen kitapları" gibi illüstrasyonlu kitaplar ürettiler.

▲ **Kırmızı süslemeli sürahi** Türkiye'deki İznik kenti Osmanlı İmparatorluğu döneminde çini üretiminin merkezi haline geldi. Kendine has ünlü "İznik kırmızısı" boyanma süslemelerde kullanılıyordu. Türk ekolü, 16. yüzyıl, fırınlanmış toprak, Hanley Müzesi ve Sanat Galerisi, Staffordshire, İngiltere

▲ **İki papağanlı çini** Türk çini ustaları çanak-çömlek türü çalışmalarını yanı sıra muhteşem Osmanlı mimarisine birbiriyle tamamlayan çiniler de ürettiler. Bu çiniler genelde çiçek, bitki ve hayvan motiflerinin yer aldığı ince detaylı geometrik desenlerle bezeliydi. Türk işi (İznik), 17. yüzyıl, çini karo, Fitzwilliam Müzesi, Cambridge Üniversitesi, İngiltere

▲ **Çehar Bağ Medresesi, İsfahan, İran, 17. yüzyıl başı** İsfahan ve İstanbul gibi şehirlerdeki cami ve saraylarda ve Mughal eseri Tac Mahal'de sanat ve mimarinin emsalsiz güzellikte örneklere bulunuyor. (Bkz: sf.291)

Osmanlı ve Safevi dönemlerinde bu sanat kolları gelişmeye devam ederken diğer sanat kolları da önem kazanmaya başladı. Kitap sanatları laik temalara yönelirken, el yazmalarındaki illüstrasyonlar temsilci sanata yönelik merkezi bir İslami geleneğin başlangıcını teşvik etti. Seramik, kumaş, kâğıt, mücevher işçiliği gibi zanaatlar da İslami

dünyada sanatsal ifadenin önemli biçimleri arasındaydı. Her imparatorluğun sanatsal gelişimi komşu devletlerdeki gelişimi de etkiledi, bu "çapraz-döllenme"nin yanı sıra Türk ve İran seramiklerinde Çin stili süslemelerin etkisine de rastlanmaya başladı. Mughal stili illüstrasyonlara hem Avrupa hem de Hindu sanatından öğeler içerdi.

▲ **Kanuni Sultan Süleyman'ın Orduları bir Hristiyan Kalesini Kuşatırken** Osmanlı İmparatorluğu'nun, Safevi sanatından esinlenen el yazması tezhipleri zamanla bir kitap illüstrasyonu sanatına dönüştü. Genelde Kanuni Sultan Süleyman gibi padişahların başarıları ve İmparatorluğun genişlemesi gibi temalara yer veriliyordu. Lokman'ın Hünername adlı eserinden, 1588, kâğıt üzerine guvaş, Topkapı Sarayı Müzesi, İstanbul, Türkiye

Safevi İmparatorluğu çeşitli nedenlerden dolayı Osmanlı ve Mughal İmparatorluklarından farklılık gösteriyordu; bunların en önemlisi Şah'ın Sünni değil Şii olmasıydı. Ayrıca Safeviler İslamiyet öncesi dönemlere uzanan güçlü bir sanatsal geleneğe sahipti. İmparatorluk, 14. yüzyılda Timur'un fetihlerinden sonra çok sayıda Çin ve Moğol unsurunu bünyesine katmıştı. 1501-1786 arasında (Safevilerin iktidarı Kajar Hanedanına kaybettikleri dönem) İran sanatsal üretimde Altın Çağ yaşadı. İsfahan gibi kentlerde Şah Büyük Abbas'ın yönetiminde mimari büyük gelişim gösterirken Çin porselenlerinin etkisiyle seramik endüstrisi de gelişti. Ancak en önemli sanatsal üretim, özellikle Firdavsi'nin Şahnamesi gibi laik anlatı şiirinin tezhipli el yazmalarında gözlemlenmesiydi. Tıpkı İran minyatürleri gibi bu kitap illüstrasyonları da Orta Asya sanatından öğeler taşıyordu ve İslam sanatı bünyesinde yeni bir temsilî resim üslubunun başlangıcını işaret ediyordu.

▼ İran Prensi Hümay bir Bahçede Çin Prensesi Hümayun'la Buluşurken

15. yüzyılda Timur Hanedanı zamanında, aristokrat hamiler için çalışan, usta el yazması nakkaşları yetiştirdi. İran, Timur Eklü, -1450, kâğıt üzerine guvaş, Dekoratif Sanatlar Müzesi, Paris, Fransa

▲ Haşt Beheşt (Sekiz Cennet) Sarayı'nın Tavanı İsfahan Safevi Hanedanının başkenti olunca Şah 1. Abbas devasa bir imar programı başlattı. Takip eden iki yüzyılda inşa edilen kubbeli saraylar ve camiler büyük alanlara sahiptiler ve muhteşem mozaiklerle süslenmişlerdi. Safevi Hanedanı, 16-17. yüzyıl, İsfahan, İran

▲ Bahçede Oturan Prenses Temsili resim üzerindeki İslami kısıtlamalar laik yapılar için geçerli değildi ve geleneksel mozaik ve arabesk süsleme sanatlarına ek olarak İran kitap illüstrasyonlarına benzer bir stilde resimlerle de bezeniyordu. Safevi Hanedanı, 17. yüzyıl, fresk, Şehel Sütun (40 Sütun) Sarayı, İsfahan, İran

▲ Mitolojik Simurg Tarafından Kurtarılan Zal Şahname'nin bir kopyasından. Tek sayfa illüstrasyonlar da kendi çaplarında birer sanat eseri olarak görülüp daha sonra muhakka olarak bilinen albümlerde toplanıyordu. Safevi Hanedanı, 16. yy sonu, kâğıt üzerine guvaş ve suluboya, Chester Beatty Kütüphanesi, Dublin, İrlanda

YAKINplan

DOĞU ETKİLERİ Çiçek ve ağaçların ince detaylarla tasviri, geometrik mimari öğeler ve dekoratif kaligrafisi gibi belirgin İslami öğelerle kontrast oluşturan doğu etkisini gözler önüne seriyor.

Mughal Dönemi Hindistan

HİNDİSTAN, 1526-1707

Babür, Mughal Hanedanını 1526'da Delhi'de kurdu. Şair ve cengaver bir kral olan Babür, Batı ve Orta Asya'nın Türk-Moğol fatihi Timur'un soyundandı. Hanedan, Hindistan'da 300 yıl önce başlayan cami, saray ve görkemli türbeler inşa etme geleneğini sürdürdü. Babürler zengin ve tarihi yerel kültüre giderek entegre olan eski bir İslam geleneğinin birikimiyle bu sanata mükemmellik kazandırdılar. Her Mughal şahı yeni bir dev başkent inşa etti ve imparatorluğu Agra'daki Tac Mahal gibi nefes kesici güzellikte kraliyet mezarlarıyla süsledi. Mughal mimarisi İran, Türk ve Hint geleneklerinin karışımından doğdu, ancak resim sanatında doğrudan İran etkisi vardır. İkinci Mughal olan Hümayun İran'a sürüldü, 1555'te Hindistan'a döndüğünde beraberinde Mir Seyyid Ali ve Abd al-Samad adında iki İranlı usta getirerek bir Mughal atölyesi kurdu. Hümayun anı olarak öldü, ama 14 yaşındaki oğlu Ekber imparatorluğu sadece genişletip güçlendirmekle kalmadı, hanedan arşivlerinin oluşturulmasına da öncayak oldu. Abul Fazi tarafından Farsça yazılan Ekbername onun askeri başarılarını ve kahramanlık öykülerini kaydediyordu. Ekber'in hayatta kalan ilk çocuğu imparator Cihangir oldu. 5. Mughal olan Şah Cihan karısı Mümtaz Mahal'den ayrılmaktansa imparatorluğun her yerini onunla beraber dolaşmayı tercih etti. Kansının ölümünün ardından, onun anısına bir ağıt niteliği taşıyan, beyaz mermerden, mükemmel oranlara sahip Tac Mahal'i inşa ettirdi. Rajputlara karşı uzlaşmacı tavrı ve onların kültürüne duyduğu hayranlık, Mughal Hanedanının sanat ve mimari alanlarında kaydettiği ilerlemelerin imparatorluğun her köşesine hızla yayılmasını sağladı.

▲ **Ekber Agra'daki Kızıl Kale'nin Dışında Yabancı Fil Hawa'i'yi Ehlileştirirken** Basavan ve Çattay'ın Ekbername'sine ait bu öykülü resimde Ekber saldıran fil Hawa'i'yi fil kancasıyla kontrol altına alıyor. Çığına dönmüş hayvan, Agra'dan ayrılmakta olan bir dizi tekneyi darmadağın ederek yolcuları Cumna Nehrine atlamaya zorluyor. Bu, çift sayfalık bir illüstrasyonun sol sayfasını oluşturuyor. ~1590, kâğıt üzerine guvaş. 34,5x21,7 cm. British Museum, Londra, İngiltere

◀ **Ekber Sofuların Kavgasını Yönetirken** Ekbername'deki bu resimde Ekber sofular arasında çıkan bir kavgaya müdahale ediyor. Sahnedeki düzenli kaos, Basavan'a ait yoğunlaştırılmış öykülü resimde, alan olgusunun ele alınmasındaki ustalığını gözler önüne seriyor. ~1590, kâğıt üzerine guvaş. Victoria and Albert Müzesi, Londra, İngiltere

YAKINplan

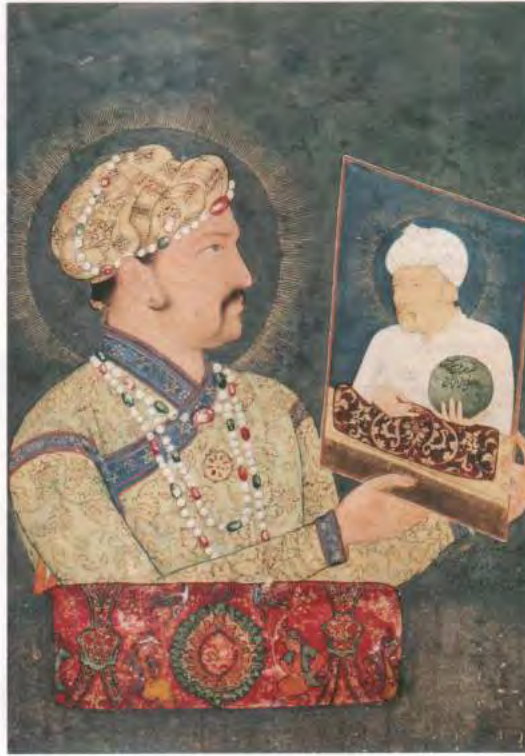
EKBER'İN GÜCÜ Resimde, filler nehri hızla geçerken hasır örtünün yırtılıp teknelerin etrafına dağıldığı an betimleniyor. Gücü ve savaşta soğukkanlılığıyla tanınan Ekber, ayağını filin boyun bağının altına sokup, hayvanın derisine saplı haldeki kancaya tüm gücüyle asılıyor.

▼ **Ölüm Döşesindeki İnayet Han** Bu eskiz, Kraliyet söveri ailesinin eski hamedanı İnayet Han'ın afyon ve şarap bağımlılığından ötürü ölmek üzereyken saraya getirilişinden sonra Cihangir'in emriyle 1618'de yapıldı. Cihangir anılarında, bir zamanların gururlu subayı ve kendisinin yakın danışmanı olan İnayet Han'ın sağlık durumundaki kötüleşmeden ötürü yaşadığı şaşkınlıktan bahseder. Bu eskiz ve onu takip eden tablo benzersiz biçimde realist bir betimleme ve acımasız bir portre niteliği taşıyor. Tablonun kenarında, Cihangir'in halefi Şah Cihan'a ait olan yazı, çalışmanın Mughal atölyelerinde uzun bir kariyere sahip olan ünlü Hint minyatürcüsü Balchand'a (1596-1640) ait olduğunu gösteriyor. 1618-19, kâğıt üzerine mürekkep ve ince suluboya, 9,3x13,3 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Boston, ABD

► **İmparator Ekber'in Portresini Tutan İmparator Cihangir** Portre resimleri Mughal İmparatorluğu'nun hanedan arşivlerinde önemli bir yere sahipti. Bu tür resimlere İran ve Hindistan'da daha önce rastlanmamıştı. İlk portreler detaylı olup saray kaftanları ve mücevherlerine yoğunlaşıyor ve nispeten ruhsuz bir görünüme sahip oluyordular. Burada Cihangir, bu yeni resim türüne olan ilgisini göstermek için kendisini babası Ekber'in bir portresini tutarken betimleyen bir portre yaptırmış. 17. yüzyıl, kâğıt üzerine guvaş, Güimet Müzesi, Paris, Fransa

▲ **Çınar Ağacındaki Sincaplar** Bir çınar ağacının üzerinde koşuşan, göz renklerinde betimlenmiş kızıl sincaplar (Hindistan'a özgü olmayan bir tür) ünlü ressam Abu'l Hasan'a ait bu sevilen tablodaki Avrupa etkisini yansıtır. ~1610, kâğıt üzerine guvaş, 36,2x22,5 cm. British Library, Londra, İngiltere

▲ **Aslan Avlayan Aurangzeb** Mughal Hanedanından Aurangzeb yaşı ve hasta babası Şah Cihan'ı Agra'daki sarayına hapsedip 1658'de tahtı ele geçirdi. Aurangzeb acımasız bir generaldi ve sanatsal üretimi destekleyen bir tavrı içerisinde değildi. Bunun sonucunda, imparatorluğun atölyelerinde çalışan ustalar kısa süre sonra çevredeki Rajput Saraylarına dağıldılar. Ancak, hanedanın portre geleneği Aurangzeb'i aslan avlarken betimleyen bu çalışmada olduğu gibi varlığını sürdürdü. ~1670-80, parşömen, Chester Beatty Kütüphanesi, Dublin, İrlanda

GÜNEdair

TAC MAHAL Agra'daki Tac Mahal Mughal sanatının başyapıtıdır. Şah Cihan ve karısı Mümtaz Mahal'in türbesi, hemzemin çiçeklikler ve yükseltilmiş mermer havuzlarla kaplı 300 metre karelik bir bahçede mükemmel bir simetri içerisinde yükseliyor. Yeşim kaktalı parlak beyaz mermer cepheleri, yüksek bir kemer ve dört adet zarif minarenin arasında yükselen bir kubbeyle taçlandırılmıştır.

Kraliyet Türbesi Şah Cihan tarafından yaptırılan ve 1650 yılı dolaylarında tamamlanan Tac Mahal duvarlarla çevrili bir bahçe boyunca uzanan bir koridor sonunda yer alıyor. Kraliyet türbeleri, 61 metrelilik kubbenin altında, değerli taşlarla bezeli oyma mermer paravanelerin arkasında yer alıyor.

Hindu sanat gelenekleri
Karnataka'daki Vijayanagara ve
daha sonra Madurai gibi güney
Hindistan'da bulunan muhteşem
mabetlerde yeniden diriltildi.
Kuzeyde bütünüyle bir Hindu
geleneği olan minyatür,
17. yüzyılda Pahari ve Rajput
Sanatlarında son altın çağını
yazadı.

Mughal İran-Hint Hanedanı Delhi'de tahta çıkmadan çok önce, İslam sanatı ve mimarisi kuzey ve orta Hindistan'da ve yüzyıllar boyunca yayılma kaydetmişti. Mughal Hanedanı şık zarif saraylar, yeni kentler, imparator türbeleri inşa ederek çevreyi biçimlendirmeye girişti. Bu tutum geleneksel Hindu sanatındaki kaynakların çoğunun tüketilmesine neden oldu. Ama Hindistan'ın güneyinde, Delhi'nin kontrol alanının dışında, heykelli Hindu tapınak sanatı geleneği 17. ve 18. yüzyıllarda gelişmeye devam etti.

Kutsal sanat

Gelişen inanç kültürlerinden birçoğu Vişnu'nun güçlü, oyunbaz ve şehvetli avatari (vücut bulmuş hali) olan Krişna'da yoğunlaşıyordu. Bazıları da kendilerini, bir başka Vişnu avatari olan Rama'nın karısı Sita'yı, (Sri) Lanka'daki

◀ **Vittala Tapınağı** Daha çok eski ismi Hampi'ye anılan Vijayanagara, Hindistan'ın güneyindeki en büyük başkent haline geldi. İyi korunmuş durumdaki düzinelerce tapınak ve saray bu kenti modern Hindistan'ın en önemli sanat ve mimari merkezlerinden biri yapıyor. 16. yüzyıl, taş, Hampi, Karnataka, Hindistan

tanrıların selamlanmasını sağlamaktı. Mughal Hanedanı'nın egemenliğindeki kuzey bölgede Hindu kutsal sanatı, palmiye yaprağından kutsal el yazması kitapların kapaklarında yapılan minyatür geleneği formunda gelişmeye devam etti. Bu gelenek Himalayalar'ın eteklerinde yer alan küçük bağımsız devletlerde yeşerdi ve Pahari ve Rajput resmi olarak da bilinen, taze ve canlı renklerle sade desenler kullanılarak hazırlanan lirik, pastoral tablolara dönüştü.

Hindu Sanatı

Hint Tapınak Sanatı

KERALA, ~1790; TAMIL NADU, ~1750

Hindistan'ın güneyinde, Hindu tapınak mimarisine yönelik son imar dalgası genellikle yeniden canlandırılan Vişnu ve onun avatamlarının (vücut bulmuş halleri) kültürleri üzerine yoğunlaşıyordu. Dekkan platosundaki Müslüman kralıktan batıdaki Vijayanagara'yı ezip geçtikten sonra, bu kralların daha güneyde yer alan Madurai'deki naipileri, bağımsız Nayaka Hanedanı'nın kuruluşunu ilan ettiler. Bu hanedan 17. yüzyılda çok katmanlı süslü kapıların arkasında yer alan çok sayıda ibadethaneyi barındıran büyük kompleksler inşa etti. Kapıların (ya da gopuraların) parlak renkleri ve tanrıların nispeten kaslı formları, daha önceki dönemlere ait küçük Hindu tapınaklarında görülen zarif tanı tasvirlerine kıyasla daha popüler bir sanatın göstergesidir.

Maymun kumandan Hanuman genellikle Vişnu'nun ana tapınağının dışında konumlanan bir mabette yer alıyordu. Ancak güneydeki Kerala Devleti'nde Hanuman daha çok kötü ruhları defedecek bir anıtsal heykel olarak, tek başına dururdu. Trivandrum ise kendine ait bir tapınağa sahipti.

▲ **Sri Hanuman Tapınağı** Maymun kumandanı Hanuman, Trivandrum'un merkezinde yer alan tapınağının çatısında. İngilizce plakanın: 1808, Trivandrum, Kerala, Hindistan

Meenakshi Tapınağı

18. yüzyılda Nayaka imparatorlarının ana mabedi olan Madurai'deki büyük Meenakshi Tapınağında yer alan, tanrıların dolu ve süslü oymalarla bezeli dev gopuralardan (geçit) biri. 18. yüzyıl, Madurai, Tamil Nadu, Hindistan

YAKINplan

SHIVA VE PARVATI Şiva ve eşi Parvati burada, Meenakshi Tapınağı'nın güney gopurasının dış duvarında boyanmış taştan heykellerle tasvir edilmiştir. Şiva'nın, doğurganlık sembolü olan beyaz boğası "murtu" Nandi'nin üzerinde oturuyorlar.

Pahari Resim Sanatı

HİNDİSTAN, -1700-1900

Hintçe'de Pahari "dağlara ait olan" anlamındadır ve batı Himalayaların eteklerindeki küçük eyaletlere ait minyatürler sade ve parlak renklerde boyanmış temiz hava, dağ tarlaları ve ormanlarla doludur. Pencap'taki dağ eyaletleri Himachal Pradesh, Jammu, ve Keşmir'de en sevilen konular Krişna'nın kendisine hayran olan *gopilerle* (çoban kızları) yaşadığı aşk hikâyeleri ve Rama'nın, Hanuman komutasındaki maymunlar ordusunun yardımıyla, karısı Sita'yı iblislerin yönettiği Sri Lanka Adasından kurtarmasıdır. Bu harika öyküler giderek büyüyün kutsal bir yolculuk akını içerisinde Hindu tanılara, özellikle Krişna'ya olan tutkulu bağlılıkla da desteklenir. Pahari tarzının kaynağı bilinmemektedir. Olgunlaşmış bir tarz olarak 17.yüzyılın ortalarında aniden beliren Pahari'nin Rajasthan düzlüklerinin sanatında varolan renk ve mekan algısına bir şeyler borçlu olduğu söylenebilir. Delhi 1739'da talan edildiğinde, Pahari sanatı kente gelen Mughal sanatçıları tarafından desteklendi. Dağ Sanatı Avrupa estetik anlayışının 19. yüzyıldaki müdahalesine kadar, Hint sanatının sonuncu katıksız sanatı olarak serpilirdi.

▼ **Krişna Gopilerin Giysilerini Çalar** *Bhagavata Purnana*'dan alınan bu resimde Krişna, gün doğumunda yıkanan gopilerin elbiselerini çalar. Gopilerin utangaç ve zarif bir halde nehirde çıkışları akıcı çizgiler ve büyüleyici bir natüralizmle resmedilmiştir. 1780, suluboya ve altın çizim, boy, 27,5x35,5 cm. Hindistan Ulusal Müzesi, Yeni Delhi, Hindistan

◀ **Krişna Gopiler ve İnekleri için Flüt Çalıyor**
Krişna tanrısal kişiliğini gösteren şekilde dev bir nilüfer yaprağı üzerinde durmaktadır. İki ağacın arasından flütünü çalarak, inekler, ve ellerinde birer nilüfer tutan gopileri kendinde geçirir. 1700, kâğıt üzerine suluboya ve gümüş, 16x24,5 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Boston, ABD

► **Nilüfer Yüzlü Kızı Yatağına Gelmeye İkna Ettikten Sonra, Şevkle Yeleğinin Düğmelerini Çözmeye Hazırlanıyorum**

Pahari resim sanatının Basohli okuluna ait ağırbaşlı ve geleneksel üslubunun kayı renkleri hakim olsa da, içenik romantiktir. Bu suluboya resimde Krişna en sevdiği gopiyi baştan çıkartmaktadır. 1660-70, suluboya, Victoria and Albert Müzesi, Londra, İngiltere

Rajput Resim Sanatı

HİNDİSTAN, 1800-1900

Rajputlar 18. ve 19. yüzyıllarda Müslüman Mughal Sarayının yönetimine giren Rajasthan düzlüklerinde ve kuzey Hindistan'ın diğer bölgelerindeki küçük devletlerin rajaları, prens veya krallarıydılar. Genelde Mughallarla iyi ilişkiler içindeydiler ve otonom Hindu Saraylarında askeri yeteneklerini, avcılıklarını, neseplerini, müzik ve sanata olan tutkularını geliştirebildiler. Önemli diğer bir olgu ise Hindu tanılara, özellikle Vişnu'nun baştan çıkarıcı, güçlü insan formu olan ve kendisi uğruna kocasını red eden çoban Radha ile aşk ilişkisi yaşayan Krişna'ya olan bağlılıklarıydı. Birbirlerine erotik dolanmalarında Krişna tanrısallığı Radha da onunla birleşen insan ruhunu temsil eder. Destanlar ve kutsal yazılar artık Brahmanlara özel olmaktan çıkıp, *bhakti* adı verilen tarikatar yoluyla toplumun gündelik hayatına girmişlerdi. Rajput Sanatı 18. yüzyılda Mughal Delhi'den ayrılan sanatçılarından da yararlandı. Mughal Sanatı her zaman gerçekçi ve siyasi olmuştur; Rajput (ve Pahari) Sanatı ise şiirsel benzetmeler ve dini sembolizm yüküldü.

◀ **Arjuna ve Karna Arasındaki Kavga**
Rajasthan çölünün sıcak pembe toprağı, Hint destanı Mahabharata'da anlatılan Arjuna ve Karna arasındaki savaş sahnesinde görülmektedir. Bundi ya da Kota'ya ait bu resimde ölü savaşçılar ve atlar üst üste yığılmış şekilde ön plandadır. ~1740, kâğıt üzerine suluboya ve altın yaldız, 28,3x36,7 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Boston, ABD

▲ **Antilop ve Yaban Domuzu Avlayan Prens**

Hümaya hizmet, sanat, moda ve ibadetten sonra Rajputlar boş zamanlarında ava çıkarlardı. Burada, idealize edilmiş, aydınlık ve yemyeşil tepelerden oluşan manzaranın önünde, bir prens atı arabasından bolca antilop ve domuz avlıyor. ~1810, suluboya, 20,6x27,6 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Boston, ABD

YAKINPLAN

KIR HAYATI Av sahnesinin arkasındaki yüksek kent duvarları, cennetsi Rajput kır yaşantısını güvenli kılacak, yerel anlaşılmazlıkları çözmek ve güçlü savunma yapmak üzere hazır bir ordunun olduğunu - Delhi'deki müteğem Mughal devletinin azametini öykünerek - izleyiciye hatırlatır.

Romantizm, 19. yüzyıl başlarında doruk noktasına ulaştı. Düzene ve akla yaslanan Neoklasikçilerin tersine, Romantikler düşgücünün, coşkunun ve bireyin gücüne inanıyorlardı. Yapıtlarının çoğu geçmişe odaklanıyor, klasik Antik Çağı değil Ortaçağı konu alıyordu. Aynı zamanda peyzjlarda da, doğa güçlerinin duyguların bir uzantısı olarak görüldüğü ve çoğu kez gizemli, düşsel rol üstlendiği bambaşka bir tarz yaratmışlardı.

19.

1800

1825

ROMANTİZM ~1790-1850

NAZARENLER ~1809-1830

NEOKLASİSİZM ~1850-1830'lar

EDO DÖNEMİ (JAPONYA) 1615-1868

19. yüzyıl ortalarında, Fransa'da Gerçekçilik, Fransız akademik sanatına karşı tepki olarak doğdu. Gerçekçi ressamlar, soylu temalarla uğraşmak yerine, kır hayatının sert koşullarını işlediler. İngiltere'de Prerafaelitler, erken dönem İtalyan resminin yalınlığına geri dönmeye çalıştılar. Gerçekçi yapıtlardan ve Japon ağaç baskılarından esinlenen Empresyonistler, kırık fırça vuruşları ve saf renklerle, ışığın gündelik sahnelerdeki uçuşan izlenimlerini yakalamaya çalıştılar. Neoempresyonistler ve Postempresyonistler bu tekniği,

biçimleri bozarak ve renk, çizgi ve perspektif deneyleri yaparak duygu ve düşünceleri dile getirebilmek için geliştirdiler. Nabiler, Doğalcılığı reddederek, nesnelerin "öz"ünü yakalamak için formları yalınlaştırdılar ve düz renk alanları kullandılar. Yüzyılın sonlarına doğru, Simgeciler, edebiyat ve efsanelerden yola çıkan çağrışımlara, düşgücüne dayalı resimler yaptılar. Art Nouveau, Simgecilerin, bitki formları ve solgun, çekici kadınlardaki kıvrımlı çizgileri gibi imgelerini aldı ve bunları öncelikle dekoratif bir etki uyandırmada kullandı.

yüzyıl

1875

1900

GERÇEKÇİLİK ~1850~1900

PRERAFaelİTLER ~1848~1910

FRANSIZ AKADEMİK SANATI ~1840~1900

MEİCİ DÖNEMİ (JAPONYA) 1868~1912

EMPRESYONİZM ~1870~1900

NEOEMPRESYONİZM ~1885~1900

POSTEMPRESYONİZM ~1880~1905

NABİLER ~1890~1900

SİMGECİLİK ~1885~1910

ART NOUVEAU ~1890~1914

Romantizm, çok çeşitli biçimlere bürünen ve sanatın birçok dalını etkileyen çok katmanlı bir hareketti. 18. yüzyıl sonlarında başladı ve bir sonraki yüzyılın ilk yıllarında doruğuna erişti.

Kökenler ve etkiler

Romantizmin bir damarı, adını, romanslardan, şövalyeler ve soyluların Ortaçağ'da dilden dile dolaşan renkli öykülerinden aldı. "Romantik" terimi, belli belirsiz de olsa, geçmişe bu nostaljik bakışı çağrıştırmak için kullanıldı ve mimarlıkta Gotik üslubun yeniden canlanmasıyla daha da güç kazandı.

18. yüzyıl sonlarında, bir grup Alman yazar, bu terimi farklı bir anlamda, Klasisizmin karşısavı olarak kullanmaya başladı. Klasisizmin temel değerlerinin akıl ve düzen olmasına karşılık, Romantikler düşgüçü, coşkular ve bireyselliğin gücüne daha büyük önem

veriyorlardı. Bu nitelikler çok farklı biçimlerde duyumsatılabilirdi. Bazı ressamalar, bireyin doğa güçleri karşısında gölgede kalmasını göstermekten hoşlanıyorlardı. Bireysellik, aynı zamanda, Romantik dönemi temsil eden başkaldırı ruhuyla da ilişkilendirilebilir. Bu, kendini, devlete karşı halk isyanlarında ve yeni milliyetçi hareketlerin yayılmasında gösteriyordu.

Üslup ve teknikler

Fransa'da, Romantizm ile Klasisizm arasındaki mücadele, bir ölçüde, farklı üslupların bir çatışmasıydı. Eugène Delacroix önderliğindeki Romantikler rengin gücünü önemsiyorlar ve genellikle rakiplerine gelişigüzel ve

► **Masumiyet Şarkıları** William Blake
Blake'in 1789'da basılan ünlü şiir kitabının başlık sayfası Romantik üslubun özelliklerini taşıyor.

Romantizm

ZAMAN ÇİZELGESİ

Romantizmin tohumları Fransız Devrimi'nin isyan ruhunu ayağa kaldırdığı 1780'lerde atılmıştı. 1800'e gelindiğinde Goya Kapriçyolar başlıklı bir dizi baskı gerçekleştirmişti, 1810'da ise Nazarenler Roma'ya taşınmışlardı. Hareket, doruğuna, Géricault ve Constable'min en güzel yapıtlarını verdikleri 1820 dolaylarında ulaştı. Cole, Hudson İrmağı Vadisi'ne 1836'da yerleşti, Turner ise 1840'ların başlarından sonra en gözükpe resimlerini yaptı.

1781

FUSELİ Karabasan

1794

BLAKE Eski Günler

~1800

GOYA Çıplak Maya

1813

OVERBECK Kralların Saygı Sunması

1814-15

CONSTABLE Tekne Yapımı

▲ **Yaralı Zırhlı Süvari** Théodore Géricault: Sanatçının ünlü 'Hücum Eden Zırhlı Süvari'nden iki yıl sonra sergilenen bu resim, Napoleon'un yaklaşan yenilgisini haberlediği için o kadar popüler olmamıştı. 1814, tuval üzerine yağlıboya, 358x294 cm. Louvre, Paris, Fransa

Ekoller

Romantizm, belki bütün öteki hareketlerden daha fazla, ülkeden ülkeye değişen çok farklı doğrultularda gelişti.

Fransa

Romantizm, her yerden çok Fransa'da, Klasisizmin dolaysız karşısavı olarak görülmüştü. Özellikle 1820'lerde, Salon sergilerinin eleştirmenleri, Delacroix ile Ingres'i karşıt kamplara yerleştiriyorlardı. Gelenekçiler, Delacroix'dan, yalnızca üslubu yüzünden değil, seçtiği konulardan ötürü de nefret ediyorlardı. Örneğin, Yunanistan'daki milliyetçi ayaklanmayı betimleyen resimlerine saldırıyor, konunun ressamlardan çok gazetecilere uygun olduğunu ileri sürüyorlardı. Resimlerinde kanlı sahneleri ayrıntılarıyla betimleme eğilimini de tepkiyle karşılıyorlardı.

Aslında, iki üslup arasındaki çizgi o kadar belirgin değildi. Delacroix geleneğe büyük hayranlık duyuyordu, Ingres ise kesinlikle Romantik ruhta bazı temalar -öncelikle harem resimleri- seçiyordu.

İspanya

İspanyol Romantizmi, güçlü ve son derece bireysel yapıtlarıyla Goya'nın egemenliğindedir. Bunun en iyi örnekleri,

elde edilebilecek zaferlerden çok bireylerin acılarında yoğunlaşan öncü savaş betimlemeleridir.

Goya ayrıca delilik, batıl inanç, doğaüstü ve ölümle ilgili temaları işleyerek, çoğu zaman insan ruhunun karanlık yüzüne odaklanıyordu. Bu, en açık biçimde, grafik yapıtlarında, özellikle Kapriçyolar başlıklı baskılarında görülmüyordu. Ama sonraki kuşakların gözünde, Goya'nın Romantik eğilimlerinin tipik örneği, yaşlılığında yaptığı *Siyah Resimler*'dir. Karabasani andıran bu resimler kendi evinin duvarlarını süslemiş, 1878'e kadar gün yüzüne çıkmamıştır.

Almanya

Yaşadıkları dönemde pek ünlänmemiş olan Caspar David Friedrich ve Philipp Otto Runge, bugün Alman Romantik resminin önde gelen iki adıdır. Özellikle Friedrich, döneminin en büyüklerinden biri olarak görülmektedir. Yurttaşlarının bazı özelliklerini paylaşmıştır.

Resimlerinde dinsel inancın etkileri görüldüğü gibi, kukuletalı keşişler ve yıkık manastırların betimlendiği resimlerinde Ortaçağ ruhuna duyulan bir ilgi de sezilir. Ne var ki, doğaya yaklaşımı çok daha özgündü; tensel ve ruhsal dünyaları arasında kopmaz bir bağ vardır. İnsan figürleri, önlerinde

uzanıp giden engin görünümünün yanında küçük ve önemsiz kalır, ama Hıristiyanlığın çevrelerini kuşatan simgeleri karşısında huzura kavuşurlar.

▲ **Sabah** Philipp Otto Runge: Runge'nin 'Günün Zamanları' dizisinin tamamlanmış tek bölümü. Sanatçının şiirsel sözleriyle "Sabah evrenin sınırsız aydınlanmasıdır". 1808, tuval üzerine yağlıboya, 109x69 cm. Sanat Galerisi, Hamburg, Almanya

tamamlanmamış gibi gelen yapıtlar veriyorlardı. Buna karşılık, Jean-Auguste-Dominique Ingres'in başını çektiği klasikçi grup, desen sağlamlığını ve resmin mine gibi, ayrıntılı bir biçimde işlenerek tamamlanmasını sanatın en önemli özellikleri olarak görüyordu. Bu fikir ayrılığı, kendini başka yerlerde de gösteriyordu. Örneğin, J. M. W. Turner'ın fırtına sahnelerinden birinin, "sabun köpükleri ve badana karışımı"na benzetilmesi pek ünlüdür. Ne var ki, bu yaklaşımlar hiçbir zaman yaygınlık kazanmadı. Sözcğelimi, Almanya'da, Nazarenler, geçmişe odaklansa da akademik ölçülere hiç de yakın olmayan bir üslup geliştirmişlerdi.

▲ **Cadılar Bayramı** Francisco de Goya, Goya'nın cadı resimleri çoğunlukla halk oyunlarından esinlenmiştir. 1797-98, tuval üzerine yağlıboya, 43x31 cm. Lazaro Galdiano Müzesi, Madrid, İspanya

Konular

Romantik yaklaşımın çok geniş bir konu yelpazesi vardı. Romantizmin akılcılığa karşı çıkan düşünceleri, ressamları dehşet, delilik, şiddet ve doğaüstüne ilişkin temaları keşfetmeye yöneltiyordu. Romantik ressamlar genellikle tarihten ya da efsanelerden sahneler resmediyorlar, ama sahneleri eski çağlara değil de daha çok Ortaçağ'a dayandırıyorlardı. Ayrıca manzara resminde bambaşka bir tarz geliştirdiler. Klasik ressamların doğayı kendi düzenli kompozisyonlarına uyacak tarzda yeniden biçimlendirmelerine karşılık, Romantikler vahşi ve dizginlenemez bir doğa betimlediler.

DÖNEMİN olayları

1805 Kral IV. George, Trafalgar Savaşı'nın ardından, Turner'a zaferi yücelten bir tablo sipariş etti.

1808-14 İspanya'daki Yarımada Savaşı'ndan esinlenen Francisco de Goya, savaşın dehşetini betimleyen 65 baskiresim yaptı. Ayrıca portreler yapmayı da sürdürdü; bunlar arasında Fransız işgali sırasında yaptığı Joseph Bonaparte portresi de vardı.

1821-32 Yunan Bağımsızlık Savaşı. Delacroix'nin bu konuyu işleyen resmi, 1824 Paris Salonu'nda altın madalya kazandı.

-1818

FRIEDRICH
Sis Denizi Üzerinde Gezinin

1819

GERICAULT Medusa'nın Sali

1821

CONSTABLE Saman Arabası

1830

DELACROIX Halka Yol Gösteren Özgürlük

1838

TURNER Parçalanmak üzere Son Rihatine Çekilmiş "Savaş Gemisi Temeraire"

-1854

DURAND Shandaken Bayın, Kingston, New York

Nazarenler

Almanya'daki Akimima Nazarenler öncülük etmişlerdi. Dönemin eleştirmenleri, yapıtlarının çoğu geçmişe odaklanmakla birlikte, Alman sanatının yeniden doğuşunu Nazarenlere borçlu olduğu kanısındaydılar.

Ortaçağ fresk resmini yeniden canlandırmaya çalışmaları ve Erken Rönesans döneminin ressam-keşiflerinin yaşam tarzını taklit etmeleri, bunu açık seçik ortaya koymaktadır. Nazarenlerin bu yönelimi, William Morris'in Ortaçağ lonca sisteminin en olumlu yanlarını yeniden

canlandırma çabalarına bazı yakınlıklar gösterir. Nazarenler, Almanya'daki milliyetçi duyguların yükselişle de yakından bağlantılıydılar. Bu da, bazılarının Alman tarihi ve efsanelerindeki yurtsever temaları resmetmelerine yol açmıştı.

İngiliz Romantikleri

Manzara resimleri, İngiltere'de de Romantik sanatın en güçlü örneklerinden bazıları oluşturdu. Çok farklı biçimlerde de olsa, Turner ve John Martin, kendini tüm gücüyle ortaya koyan doğanın müthiş güzelliğini resmettiler.

John Constable'ın yapıtlarının Romantik özellikleri daha inceliklidir. Constable'ın, William Wordsworth'ün şiiri "asudelikte hatırlanan coşku" diye tanımlayışını yansıtan tuvallerinde, doğa onun duygularının bir uzantısı olur.

Düşselciler

Romantizm, hiçbir ressamın yapıtlına William Blake'te olduğu kadar güçlü yansımıştır. Blake'in akılcılığa duyduğu nefret, otoriter figürleri ellerinde pergelleriyle betimlediği resimlerinde açık seçiktir. Bireyciliği ise tuhaf, kişisel mitolojilerinde belirgindir.

Blake düşgücünü yüceltmekle birlikte, çok dindardı da. Samuel Palmer da, daha

▲ **Sihirli Elma Ağacı** Samuel Palmer Bereketli elma mahsulü ve tombul, sağlıklı koyun sürüsü, Tanrı'nın cömertliğinin belirtileridir -1830, kahverengi mürekkep ve suluboya, 17x28 cm. Fitzwilliam Müzesi, Cambridge, İngiltere

ölçülü bir biçimde de olsa, son derece dindardı. Sihirli Elma Ağacı (bkz. solda) gibi düşsel bir resimde bile, kompozisyon bir kilise kulesinin çevresinde oluşturulmuştur.

Amerikan Romantikleri

Romantizmin ruhu, Amerika'da, en parlak biçimde Hudson Irmağı Okulu'nun manzara resimlerine yansdı. Thomas Cole ve Asher B. Durand'ın öncülüğü ettiği bu etkili grubun ressamları, anayurtlarının en değmemiş güzelliklerini yücelttiler.

▲ **Hadleigh Şatosu** John Constable Bu yapıtı Constable'in kansı ölüm döşeginden yapıldı. 1829, tuval üzerine yağlıboya, 122x165 cm. Yale İngiliz Sanatı Merkezi, Paul Mellon Koleksiyonu, ABD

Pierre-Paul Prud'hon

D CLUNY, 1758; Ö PARİS, 1823

İyi bir portre ressamı olan Prud'hon, Napoleon'un gözde sanatçılarından biriydi. Dijon'da eğitim gördükten sonra Roma'ya gitti ve eğitimini orada tamamladı. Roma'da Leonardo ve Correggio'nun yapıtlarına hayran kaldı. Napoleon'dan pek çok sipariş almasına karşın, Adalet Sarayı için yaptığı alegorik yapıtı "Adalet ve Tanrısal İntikam Suçun Peşinde" ile büyük ün kazandı.

Yumuşak ve çekici bir üslubu olan Prud'hon'un bazı resimlerinde belki de hayatındaki mutsuzluğu yansıtan marazi bir duyumsallık görülür. Karşı giderek akıl sağlığını yitirdi, sevgilisi de sanatçının atölyesinde intihar etti.

YAKINplan

KIRMIZI VE YEŞİL

Prud'hon'un, imparatoriçenin griysinde birbirini bütünleyen tonlar kullanması, resmin ana konusunun çarpıcı bir biçimde öne çıkmasını sağlar. İmparatoriçenin çevresi ise koyu ve karanlıktır.

YAŞAMÇİZGİSİ

- 1758 Cluny'de doğdu
- 1784 Roma Ödülü'nü kazandı ve öğrenim için İtalya'ya gitti
- 1788 Paris'e döndü
- 1803 Karısından ayrıldı
- 1805 İmparatoriçe Josephine'in Portresi'ni yaptı
- 1808 En ünlü resmi Adalet ve Tanrısal İntikam Suçun Peşinde'yi yaptı
- 1808 Legion d'honneur nişanı aldı
- 1821 Sevgilisi Constance Mayer intihar etti
- 1823 70'lerinde Paris'te öldü

« İmparatoriçe Josephine'in Portresi

Napoleon'un karısı, yaşadığı Malmaison Şatosu'nun bahçesinde resmedilmiş. Resim, Josephine'in imparatoriçe ilan edilmesinden hemen sonra sipariş edilmişti. Ne var ki, Napoleon daha o sıralar kısır olduğu için Josephine'i boşamayı düşünüyordu. 1805, tuval üzerine yağlıboya, 244x179 cm. Louvre, Paris, Fransa

Théodore Géricault

D ROUEN, 1791; Ö PARİS, 1824

Théodore Géricault, zengin bir aileden geliyordu; bu da sanatında tümüyle bağımsız bir yol izlemesini sağlamıştı. Vernet ve Guérin'in yanında yetişti; sonra eğitimini İtalya'da tamamladı. Fransa'ya döndükten sonra, kendisini üne erıştiren anıtsal resmi "Medusa'nın Sali" (1819) üzerinde 18 ay çalıştı.

Otoportre

Géricault'nun resmi, Romantizm ruhunun tipik örneğidir. Şiddet, dehşet ve delilik temalarına yakınlık duydu. Yaralı askerleri, vahşi, evcilleşmemiş atları resmetti. *Epson Derbisi* (1821) gibi geleneksel bir konuda bile gökyüzü fırtınalıydı. Géricault'nun mizacı da, yaşam biçimi de Romantikti.

Amcasının genç kansıyla yaşadığı talihli aşk, aile içinde kanışıklık yarattı. Kısa, ama tehlikelerle dolu bir askerlik hayatı oldu; Kralcılarının safında Napoleon'a karşı savaştı. Güçlü atlarla serüvene atılmayı seven gözüpek bir biniciydi. Nitekim, attan düşerek aldığı yaralar sonucu genç yaşta ölmesi, adının çevresinde oluşan Romantik ruhu daha da güçlendirdi.

YAŞAMÇİZGİSİ

- 1791 Bir avukatın oğlu olarak Rouen'de doğdu
- 1808 Carle Vernet'in atölyesinde çalıştı
- 1812 Hücum Eden Zirhli Süvari, Salon sergisinde altı madalya kazandı
- 1819 Başyapıtı *Medusa'nın Sali*, salon sergisinde skandal yarattı
- 1820-21 İngiltere'de yaşadı
- 1822 Akıl hastalarının portrelerini yapmaya başladı
- 1824 Paris'te, 32 yaşında, attan düşerek öldü

“Zavallı Géricault'nun ölüm maskını ve o yüce Sal'mı gördüm. O ne müthiş eller ve başlar! Uyandırdığı hayranlığı ifade edemem... Bir taslağını yapmak için yanıp tutuşuyorum. Bu olağanüstü insanı unutulmaz kılıyor.”

EUGÈNE DELACROIX, 1824

François Gérard

D ROMA, 1770; Ö PARİS, 1837

Bir diplomatın oğlu olan Gérard, David'in yanında yetişti ve başarılı bir portre ressamı oldu. Mitolojik konuları işleyen çok güzel resimler de yaptı. Neoklasik konular Devrim'den sonra da gözdeydi, ama artık aynı ahlaki ve politik güçle ifade edilmiyorlardı.

Cupido ve Psyche, bu yeni anlayışın tipik örneğidir. Figürler hâlâ heykelsi bir görünümündedir, ama resmin bütününde dekoratif, yüzeyel ve biraz erotik bir yaklaşım vardır.

▲ **Madame Récamier'in Portresi** Récamier, bu teklifsiz portreyi David'in klasik portresinin ciddiliğine tarcih etmişti (bkz. sf. 269) 1805, tuval üzerine yağlıboya, 225x148 cm. Carnavalet Müzesi, Paris, Fransa

« **Küpidon ve Psyche** Burada, insan ruhunun simgesi olan Psyche, görünmez olan Eros tarafından şaşırtılıyor. 1798, tuval üzerine yağlıboya, 186x132 cm. Louvre, Paris, Fransa

▲ **Kıskançlık içindeki Deli Kadın** Géricault, Hayatının sonlarına doğru, akıl hastalarının öncü ve etkileyici portrelerini yaptı. Bunların her biri, belirli bir tıbbi durumu klinik bir kesinlikle yansıtır. 1822-23, tuval üzerine yağlıboya, 72x58 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Lyon, Fransa

▲ **Medusa'nın Salı** 1816'da batan Medusa gemisinden kurtulan yolcuların sal üstünde beklerken açlıktan ölmeleri siyasal bir skandala yol açmıştı. Géricault'un, bu dev resimde olayı betimlemesi de tepkilere neden oldu ve birçok eleştirmen bu konunun sanattan çok gazeteciliğe uygun olduğunu öne sürdü. 1818-19, tuval üzerine yağlıboya, 491x716 cm. Louvre, Paris, Fransa

YAKINplan

ÖRKÜTÜCÜ GERÇEKÇİLİK Géricault, olayın dehşetini verebilmek için büyük boyutlu bir tabloyu yağladı. Yerel hastanedeki cesetleri ve can çekişenleri gözlemlemiş, otopsi odasında incelemelerde bulunmuş ve giyotinle idam edilen mahkûmların el, ayak ve başlarının çizimlerini yapmıştı. Bazı eleştirmenler, ressamın fazla ileri giderek, bu cesette olduğu gibi örkütücü ayrıntılara daldığını ileri sürmüştü.

◀ Epsom Derbisi

Géricault'un atları, dört ayakları da yerden kesilmiş olarak "dörtmala uçuyorlar". Sonradan fotoğraftaki gelişmeler bunun olanaksız olduğunu kanıtlamıştır. 1821, tuval üzerine yağlıboya, 92x123 cm. Louvre, Paris, Fransa

Eugène Delacroix

Otoportre

D CHARENTON-SAINT-AURICE, 1798; Ö PARIS, 1863

Fransız Romantizm Hareketinin önde gelen kişiliklerinden Delacroix, Guérin'den dersler almakla birlikte, büyük ölçüde Géricault'dan etkilendi. Géricault'un *Medusa'nın Salı* (1818-19) adlı resmindeki figürlerden biri için poz vermiş ve tablonun coşkusu ve gücü karşısında derin bir hayranlığa kapılmıştı. Bu yapıtın etkisi, Delacroix'ın 1820'lerde yaptığı resimlerde görülebilir. Bu resimlerin gücü karşısında, eleştirmenler onun dipdiri, Romantizm yaklaşımını Ingres'in donuk klasisizminden üstün tutarak Delacroix'ı yeni ekolün önderi olarak göklere çıkardılar. Ancak Delacroix bu tür yaftalardan sıkılıyor ve kendini bir gelenekçi olarak görüyordu; pek çok kamu binasının duvar resimleri için önemli siparişler almıştı. 1932'de Kuzey Afrika'ya yaptığı gezi, yapıtlarının ufkunu genişletti, Oryantalist konulara yönelmesine yol açtı. Bu resimlerdeki benzersiz renk kullanımı, sonradan Empresyonistleri derinden etkileyecekti.

YAKINplan

ROMANTİK ACILAR

Delacroix, çaresiz insan figürlerini ön plana çıkararak acılarını simgelemeye çalışmış. Eleştirmenler, konunun modernliğinden, kompozisyonun dramatikliğinden ve sefaletin aşırı vurgulanmasından hoşlanmamışlardı.

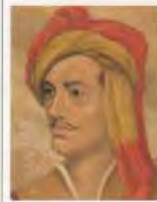
► Sakız Adası Katliamı

1822'de Sakız Adası'nda Osmanlı askerleri ile Yunan birlikleri arasında çıkan çarpışma sivillerin hayatına mal olmuştu. Delacroix, bu olayın ayrıntılarını görgü tanıklarıyla konuşarak doğrulamıştı. 1824, tuval üzerine yağlıboya, 417x354 cm. Louvre, Paris, Fransa

GÜNEdair

YUNAN BAĞIMSIZLIK SAVAŞI Yüzyıllarca Osmanlı egemenliğinde yaşayan Yunanlar, 1821'de bir bağımsızlık hareketi başlattılar. Birçok Avrupalı Antik Yunan'ı uygarlığının beşiği olarak kabul ettiklerinden, bu mücadele Batı'da hızla ünlü bir dava haline geldi ve birçok ressam ve yazarı esin kaynağı oldu.

Lord Byron Frederick Gore, Lord Byron, Yunan davasının etkin bir destekleyicisiydi. Askeri bir harekâta destek verdi, çarpışmalar başlamadan da hummaya yakalanarak öldü.

YAŞAMçizgisi

1798 Paris'te doğdu
1815 Guérin'den dersler aldı
1824 *Sakız Adası Katliamı*, Salon sergisinde olay yarattı
1830 *Halka Yol Gösteren Özgürlük* resmini yaptı
1832 Fas, Cezayir ve İspanya'ya gitti
1833 Bourbon Sarayı'ndaki Kral Dairesi'nin duvar resimleri için sipariş aldı
1855 Yapılan Dünya Fuarı'nda sergilendi. Legion d'honneur nişanı aldı
1861 Saint-Sulpice Kilisesi'ndeki tavan resimlerini tamamladı
1863 Paris'teki evinde öldü

▲ **Halka Yol Gösteren Özgürlük** Delacroix, bu ünlü tabloda, Kral X. Charles'ın tahttan indirildiği 1830 "Temmuz Devrimi"ni yüceltmışti. Ressam, asilerin davasına yakınlık duymakla birlikte, ayaklanmaya katılmamıştı. Yeni hükümet bu resmi satın almış, ancak hâlâ sürmekte olan devrimci düşüncelerden gelebilecek bir tehdidi önlemek için sessizce gösterimden kaldırmıştı. 1830, tuval üzerine yağlıboya, 260x325 cm. Louvre, Paris, Fransa

“ Mantıklı resim beni hiç ilgilendirmiyor. **Fırtınalı zihnimin** kısırtılmaya, **kendini özgürleştirmeye** ihtiyacı var... Bende yatıştırılması gereken bir derin karanlık var.”

EUGÈNE DELACROIX

Richard Parkes Bonington

D **ARNOLD, 1802; Ö LONDRA, 1828**

İngiltere'de doğmasına karşın, hayatının büyük bölümünü Fransa'da geçirdi. Gros'un atölyesinde çalıştı ve Delacroix ile yakın dostluk kurdu. Bonington'ın en iyi yapıtları, küçük boyutlu resimleriydi. Özellikle sahici bir canlılık ve kendiliğindenlik gösteren suluboya ve yağlıboya ustası idi. 1824'te Paris'teki Salon sergisinde kazandığı altın madalyayla ünlendi, ama vereme yakalanarak çok genç yaşta öldü.

Otoportre

▼ **Calais Rıhtımı** Bonington'ın deniz kıyısı resimleri, ışık ve atmosfer açısından ustalıklı yapıtlardır. 1823-24, ahşap üzerine yağlıboya, 29x34 cm. Yale İngiliz Sanatı Merkezi Art, New Haven, ABD

Théodore Chassériau

D **DOMİNİK CUMHURİYETİ, 1819; Ö PARIS, 1856**

Théodore Chassériau, kısa sanat hayatında, Neoklasik üslupla Romantik üslubu birleştirmeyi başarmıştı. Antiller'de Fransız Konsolosunun çocuğu olarak dünyaya gelen sanatçı, Ingres'in gözde öğrencilerindendi ve onun kıvrımlı, sağlam desenli figürlere olan yakınlığını paylaşmıştı. Ama giderek Delacroix'nın etkisi altına girdi, onun zengin renklerine ve egzotik temalarına yöneldi. Delacroix gibi Chassériau'nun resmi de Afrika yolculukları, özellikle 1846'daki Cezayir gezisiyle dönüşüme uğradı.

Otoportre

◀ **Esther'in Süslenişi Kitabı** Mukaddes'ten alınma bir konuyu işleyen bu tablo, Ingres'in harem resimlerini andırıyor. Esther neoklasik bir çıplağın solgun çekiciliğini yansıtır, ama arka plandaki parlak renkler daha çok Delacroix'ı çağırıştırıyor. 1841, tuval üzerine yağlıboya, 46x36 cm. Louvre, Paris, Fransa

YAKINplan

GERÇEKÇİ ALEGORİ Işığın vuruşu, Özgürlüğü kompozisyonun odağı kılıyor. Hiç alışılmamış alegorik bir figür olan Özgürlüğün darmadağın giysisi ve tüfek, onun son derece gerçek ve modern görünmesini sağlıyor.

ASİ GENÇLİK Bu sokak çocuğu figürünün, Victor Hugo'ya Sefiller romanındaki Gavroche karakterini esinlediği söylenir.

PARİS'İN GÖSTERGESİ Notre Dame'ın kuleleri, eylemin geçtiği yerin anlaşılmasını sağlıyor. Katedralin bulunduğu yer şiddetli çarpışmalara sahne olmuş, isyancılar kralın bayrağını indirip yerine cumhuriyetçilerin üç renkli bayrağını yükseltmişlerdi.

Otoportre

● FUEDETODOS, 1746; Ö BORDEAUX, 1828

İspanyol ressam ve oymabaskı ustası Goya, Romantik hareketin olağanüstü kişiliklerinden biriydi. Ancak yeteneği geç ortaya çıktı ve kendisini çağdaşlarından ayıran yapıtlarını otuzlarında vermeye başladı. 1780'lerde portre ressamı olarak büyük ilgi gördü. Saygın kişileri hiç yüceltmeden betimlediği çarpıcı ve cesur portreleri övgüyle karşılandı, en gözde ressamlardan biri oldu, pek çok sipariş aldı. Goya, bu ticari resimlerin yanı sıra, düş gücünü sonuna kadar özgür bıraktığı çok daha güçlü temalar üstüne çalıştı.

İlk büyük baskı dizisi olan *Kapriçyolar*'dan son yıllarındaki gizemli *Siyah Resimler*'ine kadar, insan ruhunun küçük ihtirasları, acımasızlığı ve çılgınlığının karanlık görünümünü resmetti. Görülmemiş ölçüde verimli bir ressam olan Goya, ardında 700 resim, 300 baskı ve 1000 kadar desen bıraktı.

YAŞAMÇİZGİSİ

1746 Zaragoza yakınlarında bir teshircinin oğlu olarak doğdu

1760 José Luzán'ın yanında eğitim gördü

1770 Roma'ya gitti

1773 Ressam Francisco Bayeu'nun kız kardeşi Josefa Bayeu ile evlendi

1774 Kraliyet duvar halıları için ilk desenlerini yaptı

1786 Kralın ressamlığına getirildi

1789 IV. Carlos'un tahta çıkmasından sonra saray başressamlığına yükseldi

1793 Sağır oldu

1808 Fransız istilası. Joseph Bonaparte'a bağlılık andı içti

1814 3 Mayıs 1808 tablosunu yaptı (bkz. s. 304-07)

1824 Bordeaux'a gitti

1828 Fransa'da öldü

▼ **Semsiye Goya**, Kraliyet Duvar Halıları Atölyesi için on dekoratif sahneden oluşan bir dizi resim yapmıştı. Bunlar sonradan sarayın yemek salonunda yer aldı. 1777, tuval üzerine yağlıboya, 104x152 cm. Prado, Madrid, İspanya

«Aklın Uykusundan Canavarlar

Doğar Goya'nın *Kapriçyolar* adlı baskı dizisinin bu ünlü örneğinde, yergi ile fantezinin karamsar bir karışımı vardır: uykuya dalan ressam karabasanlar görür. 1799, madeni levhaya oyma ve suluboya, 22x15 cm. özel koleksiyon

“Üç ustam vardı: Doğa, Velázquez ve Rembrandt”

GOYA

YAKINplan

GECE YARATIKLARI

Baykuşlar, Minerva'yla bağlantılarından ötürü, genellikle bilgeliğin sembolleri olarak görülürler, ama Goya burada onları olumsuz bir yaklaşımla göstermiş. Baykuşlar uşursuz kuşlar, ölüm habercileri ve gecenin sembolleri olarak da kabul edilirler.

▲ **Çıplak Maya** İspanya'da kadın nüleri pek azdı ve bunun da bir nedeni vardı: Engizisyon, bu ünlü örneği "müstehcen" ilan etmiş, ressamı da mahkemeye çıkıp resmi sipariş edenin kimliğini ve resmin amacını açıklanmaya çağırmıştı. ~1800, tuval üzerine yağlıboya, 98x191 cm. Prado, Madrid, İspanya

▲ **Giyinik Maya** Nü benzeriyle birlikte bu resim, kralın bakanlarından Manuel Godoy tarafından sipariş edilmişti. Maya'nın ("seçkin genç kadın"), Alba Düşesi olduğu sanılmaktadır. ~1800, tuval üzerine yağlıboya, 95x190 cm. Prado, Madrid, İspanya

▲ **Wellington Dükü** Bu resim, Napoleon Savaşları sırasında, Wellington İspanya'daki İngiliz kuvvetlerinin komutanıyken yapılmıştı. Portre, Wellington'ın yeni madalyalar ve nişanlar almasından sonra, 1814'te değiştirilmişti. 1812-14, ahşap üzerine yağlıboya, 64x52 cm. Ulusal Galerisi, Londra, İngiltere

▲ **Dev** O günlerin yurtsever bir şiiirinden esinlenen ressamın, dev, İspanya'nın simgesel koruyucusu olarak tasarladığı söylenir: "Şoluk bir dev yükselir günbatımının yeğün ışığında; Preneler alçak bir duvar gibi kalır iri bacaklarının altında". ~1808-12, tuval üzerine yağlıboya, 116x105 cm. Prado, Madrid, İspanya

YAKINplan

GERÇEKDİŞİ IŞIK Goya'nın öteki savaş resimleri gibi *Kolossus* da, insanoğlunun çılgınlığının karanlık eylemlerine uygun, ürpertici, kasvetli bir sahne sunar.

PANİK Konvoy, dev'i görünce çil yavrusu gibi dağılır. Goya, orduları korku içinde kaçırttığı söylenen Tanrı Pan'ın ("panik" sözcüğü de buradan gelir) efsanesini anımsamış olabilir.

DEV Devin anlamı ve kimliği pek çok tartışmaya konu olmuş. Savaşın, Salgının ya da Paniğin kişileştirilmesi, hatta Napoleon'un simgesi olduğu bile söylenmiştir.

GÜNEdair

YARIMADA SAVAŞI Goya'nın en büyük resimlerinden bazılarının ardında, Avrupa'daki önemli çatışmalar yatar. Yarımada Savaşı (1808-14), Fransa ile İspanya, Portekiz, İngiliz ittifakı arasında meydana gelmişti. Napoleon'un birlikleri İber yarımadasını işgal etmiş, kardeşi Joseph Napoleon İspanya tahtına geçmişti. Sonunda Fransızlar, Wellington'ın ordusu ve güçlü bir gerilla savaşı veren İspanya halkı tarafından kovulmuşlardı.

Daha da Kötü Goya'nın, İspanya'daki çatışmaların vahşetini betimlediği *Savaşın Felaketleri* adlı baskı dizisinden bir sahne (1810).

▲ **Satürn, Çocuklarından Birini Yutuyor** Goya'nın karamsar *Siyah Resimler*'inden biri. *Roma Tanrısı Satürn, çocuklarının kendisini alaşağı edeceği kehanetini duyunca, onları yemişti.* Goya, bu resmi kır evindeki yemek odasının duvarına asmıştı. 1821-23, tuval üzerine yağlıboya, 146x83 cm. Prado, Madrid, İspanya

3 Mayıs 1808 *Francisco de Goya*

1814, tuval üzerine yağlıboya, 260x345 cm. Prado, Madrid, İspanya ►

3 Mayıs 1808 Francisco de Goya

Bu resimde, Napoleon'un askerlerinin İspanya'yı işgal ettiği Yarımada Savaşı'nda (1808-14) Fransız birliklerinin uyguladığı vahşet betimleniyor. 2 Mayıs 1808 günü Madrid sokaklarında meydana gelen büyük halk ayaklanması istilacılar tarafından bastırıldı. Çok geçmeden vahşice misillemelerde bulunan Fransız askerleri, ertesi gün tutuklamalara girişerek kent yakınındaki Principe Pio tepesinde pek çok kişiyi kurşuna dizdiler. Bu idamlar, Fransızlara karşı ülke çapında bir gerilla savaşının patlak vermesine yol açtı. İspanya tahtının geri alındığı çatışmalar sonunda, hükümet, isyancıların cesaret ve özveriye anısına bir yıllık ulusal yas ilan etti, ressamlardan kurbanların anısına resimler yapmaları istendi. Goya'ya, resmi bir sipariş olmamakla birlikte belirli bir para verildi, o da bu temayı işleyen iki başyapıt yarattı.

Hikâyesi

2 Mayıs 1808 adlı resminde ayaklanmanın kendisini betimleyen Goya, bu resimde ayaklanma sonrasında uygulanan vahşete odaklandı. Her iki resim

de pek sıcak kabul görmedi. Bu biraz da ressamın köktenci yaklaşımından kaynaklandı. İsyancıların kahramanlığını vurgulayan neoklasik resimler çok daha büyük bir coşkuyla karşılandı. Ayrıca Goya'nın sadakati konusunda kuşkular vardı. İşgalci Fransız yönetimiyle iyi geçinmiş, Joseph Bonaparte'ın (Napoleon'un kardeşi) ödülünü kabul etmişti. Sonuçta, Goya'nın resimleri soğuk karşılandı ve sergilenmedi. Prado'nun depolarına terk edilerek iki kuşak boyunca unutuldu.

▲ **KENT** Arka plandaki yapıların ne olduğu tam olarak belirlenmiyor. Goya onları uydurmuş da olabilir. Ama yıldızsız bir göğün önündeki hayaletsi silüetleri, resimde olup bitenlerin karanlık atmosferine katkıda bulunuyor.

▲ **BEYAZLI FIGÜR** İzleyicinin gözü, hemen, kollarını kaldırarak karşı koyan beyazlı adama kayıyor. Bu poz, masum bir şehitlik simgesini çağdırırmaya çok uygun, açıkça İsa'nın çarmıha genişliği aklı getiriyor.

► **KURBANLAR** Goya, kurşuna dizilenleri, her biri kaderine farklı tepkiler gösteren bireyler olarak betimlemeye özen göstermiş. Bir keşiş, başını önüne eğmiş, ellerini kavuşturmuş, dua ediyor; yanındaki ise, gözlerini katillerinin yüzlerine dikmiş, son anda bile meydan okuyor.

Kompozisyon

Goya'nın resmi olaydan altı yıl sonra yapıldı ve kimi abartılı yorumlar tersini söylese de Goya bu vahşete tanık olmak istememişti. Kompozisyonun bazı öğelerini, halk baskıları gibi ikincil kaynaklardan almıştı. Örneğin, Miguel Gamborino'nun (1760-1820) 1813'te yayınlanan bir gravürüyle yakın bağlantılar söz konusudur. Goya, pek çok idam sahnesi içeren *Savaşın Felaketleri* (1810-14) adlı kendi öncü baskı dizisi için yaptığı çizimlerden de yararlanmıştı.

▲ **ODAK NOKTASI** Bu figürün, yanındaki arkadaşlarının ölgün renkleriyle karşıtlık içindeki parlak ışığı, dikkati onun üstünde topluyor. Goya, adamı diz çökmüş olarak betimlemiş. Ayakta resmetseydi, herkesin üzerinde görünecekti.

▲ **CESETLER** Burada sanatçının ustaca müdahalesi var. Bu kadar yakından sıkılan kurşunların kurbanları arkaya devirmesi gerekirdi. Ama Goya kanlı olayı resmin ön planına çıkarmak istemiş.

▲ **ASKERLER** Kurbanlarının tersine, askerler kayıtsız ve kimiksiz. Yüz ifadeleri izleyiciden gizlenmiş; şiddet ve vahşetin yüzüz, insanlıktan çıkmış uygulayıcıları oldukları vurgulanmış.

ÖLÜMÜN EŞİĞİNDE

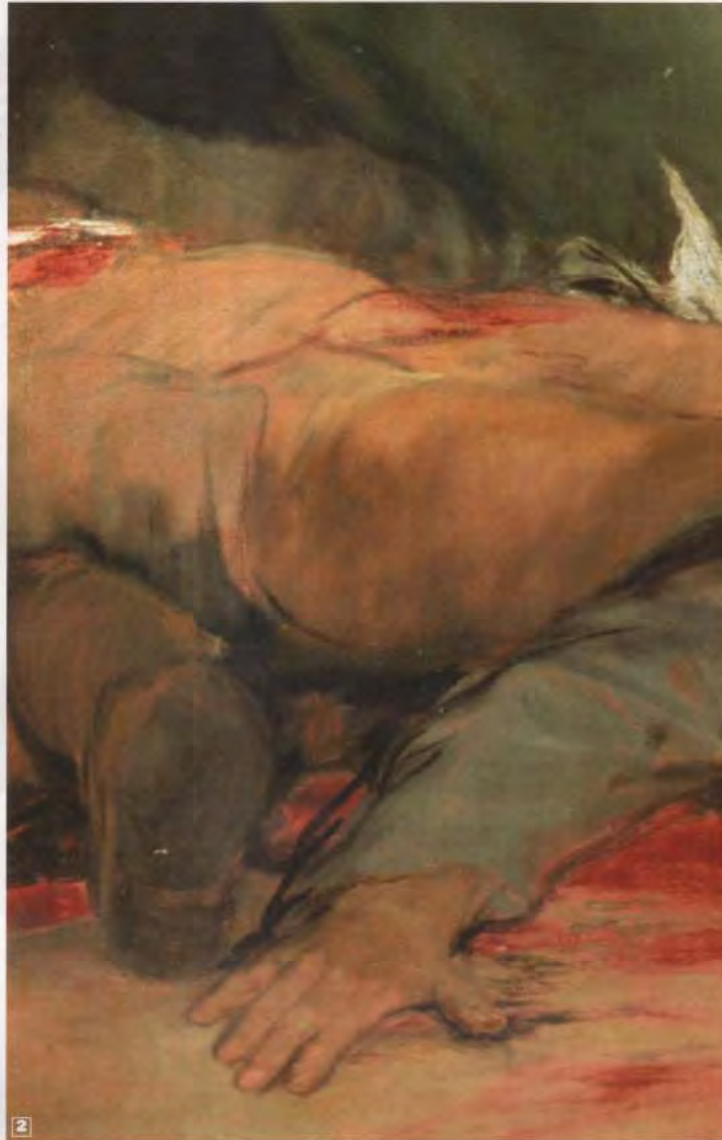
Goya, trajedinin resmini, kurşuna dizilmek üzere tepeye turmanan kurbanları betimleyerek tamamlamış. Çoğu, başlarını kaldırıp kendilerini bekleyen yazgıya bakamıyor.

Teknik

Francisco de Goya, olayı dolaysızca, gazeteci gibi anlatmak yerine, yapıtıyla coşkusal bir tepki yaratmak için renk ve form açısından şaşırtıcı yeniliklere başvurmuştu. İdamlar aslında gündüz vakti gerçekleşmişti, ama Goya böylesine korkunç bir tema için gece ortamını uygun görmüştü. Kahverengiler, siyahlar ve grilerin egemen olduğu iç karartıcı renklendirme, Goya'nın son yıllarında yapacağı kasvetli *Siyah Resimler*'in habercisidir. Bu arada, karalanmış ve çarpıtılmış formlar gölgelerin içinde erir.

“Çizgileri ya da ayrıntıları görmem... Fırçam neden benim gördüğümden daha fazlasını görsün ki”

FRANCISCO DE GOYA

◀ KENDİNE ÖZGÜ FORMLAR

Akademik ressamlar resimlerinde her ayrıntıyı açık seçik betimliyordular. Goya, bazı ayrıntılar belli belirsiz kalsa bile, salt kendi gördüğü şeyleri göstermenin çok daha güçlü bir etki uyandırdığını anlamıştı. Örneğin, çıplak cesette, siyah izlerin ne olduğu ve başın tam olarak hangi pozisyonunda olduğu belli değil, ama yarattığı genel etki tümüyle inandırıcı.

▲ SERBEST ÇALIŞMA

Goya'nın olgun üslubunun en önemli özelliklerinden biri de, fırçasını devingen bir biçimde kullanması ve şaşırtıcı ölçüde serbest çalışmasıydı. Dönemin çoğu ressamı, gömlek gibi gündelik bir nesne bile her düğmeyi, her bir kırılgı özenle gösterirlerdi. Oysa Goya, enerjik bir renk kullanımını önemsiz ayrıntılara yönlendirerek çok daha güçlü bir etki elde ediyordu. Resim yaparken fırçaların yanı sıra bıçaklar ve parmaklarını da kullanıyordu.

► **İŞIK** Gökyüzü kapkara, ne ay var, ne de yıldızlar; sahneyi askerlerin ayaklarının dibindeki kocaman bir fener aydınlatıyor. Böylece, yerde, idam mangasını kurbanlarından ayıran kesin bir çizgi beliriyor ve uzun, ürkünç gölgeler oluşuyor.

Portre,
Franz Gerhard
von Kugelgen
imzalı

D GREIFSWALD, 1774; Ö DRESDEN, 1840

Kendine özgü gizemli manzara resimleriyle tanınan Friedrich, Alman Romantiklerinin en büyüğüydü. Sakin bir Baltık kasabasında doğan Friedrich, dinin katı kurallarıyla yetiştirilmişti. Dünyaya karamsar bakışında, annesi ve erkek kardeşinin genç yaşta ölmelerinin de payı olsa gerek. Kopenhag'da öğrenim gördükten sonra yerleştiği Dresden'de, Romantik edebiyat ve felsefeyle ilgili en yeni düşünceleri hızla benimsedi.

Friedrich yağlıboya resme ancak 1807'de geçtiyse de, kısa sürede büyük bir etki uyandırdı. Özellikle, dinsel mesaj içeren manzara resmi *Dağlardaki Haç*, köktenci yaklaşımla çağdaşlarını şaşırttı. Friedrich, giderek, ürpertici manzara resimlerini umarsız ve gizemli alegorilere dönüştürdü, insanlığın iç huzura kavuşma arzusunu yansıttı. İnsanları "herhangi biri" olarak sunmak için arkadaşan betimlemekten ve izleyicinin düş gücünü harekete geçirmek için manzaraları sislerle büründürmekten hoşlanıyordu.

YAŞAMÇİZGİSİ

1774 Baltık kıyısı yakınlarındaki Greifswald'da doğdu.

1781 Annesi öldü.

1787 Erkek kardeşinin bogulmasına tanık oldu.

1794-98 Kopenhag Akademisi'nde okuduktan sonra Dresden'e yerleşti.

1808 *Dağlardaki Haç*'in erken bir versiyonu skandala yola açtı.

1818 Caroline Bommer'le evlendi.

1818 *Sis Denizi Üzerindeki Gezgin*'i yaptı.

1835 Kötürüm kaldı; 5 yıl sonra da Dresden'de öldü.

► Dağlardaki Haç

Sanatçının ilk kez beş yıl kadar önce çalıştığı temanın farklı bir versiyonu olan bu gizemli manzara resmi dinsel imgelerle doludur. Önplandaki kırıç görüntü, uzaktaki ilahi görünümle keskin bir karşıtlık içindedir. Haç bu ilahi görünüme giden yolu işaret etmektedir, kayalar ve ağaçlar ise inancın simgeleridir. 1812, tuval üzerine yağlıboya, 45x37 cm. Sanat Müzesi, Düsseldorf, Almanya

“ Bir resim **akılla değil, sezgiyle algılanmalıdır.** Beden gözünüzü kapatın ki, resminizi ilk önce **ruh gözünüzle** görebilirsiniz. ”

CASPAR DAVID FRIEDRICH

YAKINplan

YANKILANAN FORMLAR

Friedrich, manzara resimlerinde görkemi vurgulamak için yankılanan formlar kullanıyordu. Burada, merkezdeki üçgen sola yansımış, ufukta minyatür versiyonları görülüyor. Friedrich'in kompozisyonlarında çoğu kez göz yukarıya, kurtuluşa yönelir, ama burada buz parçalarının sivri uçları yalnızca umarsızlık veriyor.

► **Buz Denizi** Romantikler, doğanın olağanüstü güçleri karşısında insanlığın tüm çabalarının güçsüz ve önemsiz kaldığı kanısındaydılar. Burada, gemi enkazının, yükselen buz primadının altında ezilip kalmış direği ve parçaları neredeyse görünmüyor. 1824, tuval üzerine yağlıboya, 97x127 cm. Sanat Galerisi, Hamburg, Almanya

▼ **Sis Denizi Üzerindeki Gezgin** Bu etkileyici resim, Sakson Piyade Birliğinden bir albayın anısına yapılmış olabilir. 1818, tuval üzerine yağlıboya, 98x75 cm. Sanat Galerisi, Hamburg, Almanya

Philipp Otto Runge

Otoportre

D WOLGAST, POMERANYA, 1777; Ö HAMBURG, 1810

Runge, son derece sanat hayatında pek az yapıt vermesine karşın, Alman Romantik hareketinde Friedrich'ten sonra en önemli ressamdı. Üstelik resme ancak yirmili yaşlarında başlamıştı.

Çok iyi bir portre ressamı olan Runge, daha çok Romantik simgeciğin ağır bastığı karmaşık alegorik yapıtlarıyla tanınmıştı. "Renk, resmin doruğudur ve ancak çiçeklerin mucizesinde sezebileceğimiz bir gizem olarak kalmalıdır" demişti. *Çiçekler hem Arion'da, hem de Hülsenbeck Çocukları'nda* önemli bir rol üstlenir.

Runge'nin en tutkulu tasarısı, *Günün Zamanları* başlıklı bir resim dizisiydi. Bu resimleri özel bir binada, müzik ve şiir eşliğinde sergilemeyi tasarlıyordu. Ama 33 yaşında öldüğünde, bu resimlerden yalnızca birini -Sabah- tamamlayabilmiş, çok önemsedığı bu proje yarım kalmıştı.

◀ **Hülsenbeck Ailesinin Çocukları** Runge, evrenin tinsel bir uyum duygusuyla kuşatılmış olduğuna inanıyordu. Burada, çocukluğun üç ayrı evresi, yankısını soldaki ayçiçeklerinde buluyor. 1805-06, tuval üzerine yağlıboya, 132x144 cm. Sanat Galerisi, Hamburg, Almanya

YAŞAMİçizgisi

1777 Wolgast'ta, bir gemi sahibinin oğlu olarak dünyaya geldi

1797 İlk resim derslerini Joachim Herterich'ten aldı

1799-1801 Kopenhag Akademisi'nde eğitim gördü

1801-03 Öğrenimini Dresden Akademisi'nde sürdürdü

1804 Hamburg'a yerleşti

1808 *Günün Zamanları* dizisinin tamamlanmış tek bölümü olan *Sabah*'in ilk versiyonunu yaptı

1810 Renk küresi üstüne incelemesini yayımladı

1810 Hamburg'da veremden öldü. Entesi gün dördüncü çocuğu dünyaya geldi

◀ **Arion'ın Deniz Yolculuğu** Arion, lir çalmadaki ustalığıyla ünlüydü. Korsanlar tarafından gemiyle kaçırılmış, ama onun müziğiyle büyülenen bir yunus balığı tarafından kurtarılmıştı. 1809, kâğıt üstüne suluboya, 51x118 cm. Sanat Galerisi, Hamburg, Almanya

Karl Blechen

D COTTBUS, BRANDENBURG, 1798; Ö BERLİN, 1840

Tanınmış bir Alman manzara ressamı olan Blechen, ilk başta bir bankada çalıştıktan sonra Berlin Akademisi'nde resim eğitimi gördü. Başlarda, muhtemelen Dresden'de tanıştığı Friedrich'in üslubundan çok etkilendi.

1824'te Berlin'deki Königstadt Tiyatrosu'nda sahne ressamı olarak çalışmaya başlaması, resimlerine dramatik bir güç kattı. 1827'de bir prima dona ile kavga edip bu görevinden ayrılan Blechen, İtalya gezisine çıktı. İtalya'da, özgür fırça vuruşları özgür, gözüpek renk kontrastları içeren daha yoğun, doğalcı bir üslup geliştirdi. 1831'de, Berlin Akademisi'nde manzara resmi profesörlüğüne atandı. Ne var ki, geçirdiği zihinsel rahatsızlık sanatının gelişimini ve son dönem resimlerini derinden etkiledi.

▲ **Amalfi Yakınlarında Vadideki Değirmen** İtalya'da, parlak ışığı ve yakıcı sıcaklığı yakalamaya çalışan Blechen'in manzara resmi üslubu büyük değişime uğradı. 1829, tuval üzerine yağlıboya, 14x22 cm. Sanat Galerisi, Hamburg, Almanya

Karl Friedrich Schinkel

Portre, ressamı bilmiyor

D NEURUPPIN, 1781; Ö BERLİN, 1841

Schinkel aslında büyük bir mimar olarak anımsanır, ama sanat hayatının ilk döneminde Prusya'daki siyasal durum (o sıralar Prusya, Fransız işgali altındaydı) önemli siparişlere el veremediğinden, kendini resme, kent panoramalarına, sahne tasarımlarına vermişti. Üslubu, büyük ölçüde, resimleri 1810'da Berlin'de sergilenen Friedrich'ten etkilendi. Manzaralarının yapay, düşsel bir havası olmasına karşılık, sahne tasarımları mimari bir yalınlık ile Romantik düş gücünü birleştiriyordu. Bunların en ünlüsü, Mozart'ın *Sihirli Flüt*'ünün 1816'daki sahnelenmesi için yaptığı egzotik sahne tasarımlarıdır. Schinkel, aynı yıl, bir kanu binası için ilk büyük siparişini -Berlin'deki Neue Wache (Yeni Karakol Binası)- aldı ve mimarlık hayatının önu açılmış oldu.

▲ **Sihirli Flüt'ün II. Sahnesi için Mısır Sahne Tasarımı** Schinkel'in sahne tasarımları, Napoleon'un Mısır seferlerinin ardından Mısır tasarımlarının popülarlığını yansıtıyordu. 1815, kâğıt üzerine suluboya, Ulusal Opera Kütüphanesi, Paris, Fransa

Peter von Cornelius

• DÜSSELDORF, 1783; • BERLİN, 1867

Düsseldorf Akademisi'nde ders veren babası tarafından yetiştirilen Cornelius, Alman fresk tekniğinin yeniden canlanmasına önemli katkılarda bulundu. 1811'de Roma'ya yerleşerek, Nazarenlerin önde gelen üyelerinden biri oldu. Milliyetçi yanı güçlü olan Cornelius, Alman edebiyatının Faust ve Nibelungların Şarkısı gibi iki bасыpırtını resimledi. Anılarında Baviera Kralı I. Ludwig ve Prusya Kralı IV. Friedrich Wilhelm'in de bulunduğu Alman hükümdarlarından siparişler aldı. Ama tüm yapıtlarının övgü aldığı söylenemez. En iddialı işi olan ve Michelangelo'dan esinlenerek dört yılda tamamladığı *Mahşer Günü* (1836-39) adlı büyük fresk, Ludwig tarafından soğuk karşılandı.

▼ Akıllı ve Aptal Bakireler

Matta İncilindeki meselde, akıllı bakirelerin kandillerinde yağ olduğu, aptal bakirelerin kandillerinde ise hiç yağ olmadığı anlatılır. -1813, tuval üzerine yağlıboya, Sanat Müzesi, Düsseldorf, Almanya

► *Mahşer Günü* Birçoklarının dünyanın en büyük freski olduğu söylenen bu yapıt, Baviera Kralı I. Ludwig tarafından sipariş edilmişti. 1836-39, fresk, 18,9x11,6 m. Ludwigskirche, Münih, Almanya

▲ *Yusuf Erkek Kardeşini Tanıyor* Roma'daki Prusya Konsolosluğu için Nazarenler (Aziz Luka Biraderliği diye de bilinir) tarafından yapılmış büyük freskin bir parçası. Buradaki kardeşlik temasının Biraderlikle belirgin bir bağlantısı vardır. 1816, fresk, 235x290 cm. Devlet Müzesi, Berlin, Almanya

YAŞAMÇİZGİSİ

1811 Yirmili yaşlarının sonlarında Roma'ya yerleşti
1819 Baviera Kralı Ludwig tarafından Münir'e çağırıldı
1821-25 Düsseldorf Akademisi'nin müdürlüğünü üstlendi
1841 Berlin'de, Prusya Kraliyet Ailesi için freskler yaptı
1853 Roma'ya döndü
1867 Berlin'de öldü

Friedrich Overbeck

D LÜBECK, 1789; • ROMA, 1869

Overbeck, Viyana Akademisi'ndeki bazı öğrencilerle birlikte kurduğu Nazarenler adlı ressamlar grubunun önderiydi. Kendilerine Aziz Luka Biraderliği adını veren Nazarenler, Roma'ya yerleşerek boş bir manastırda bir sanatçı topluluğu kurdular. Özellikle Overbeck, çileci bir yaşam biçimini benimseyerek keşiş gibi yaşadı. Cesetler üzerinde çalışarak anatomi öğrenmeyi ve kadın modellerle çalışmayı reddeden Overbeck, "Bir ressamın en büyük hazinesi olan duygularını icitmektense, çizimlerimin o kadar doğru olmasını yeğlerim" diyordu.

Overbeck, aynı zamanda iyi bir portre ressamı olmasına karşın, 1813'te Katolikliği benimsemi ve daha çok dinsel konuları işledi. Üslup olarak Perugino, Fra Angelico ve genç Raffaello gibi Rönesans ustalarının çizim ve renk anlayışından esinlendi.

▼ Yusuf Kardeşleri Tarafından Satılıyor

Nazarenlerin en önemli ortak projesi olan Bartholdy Evi'ndeki fresklerden bir bölüm.

1816, fresk, 243x304 cm. Devlet Müzesi, Berlin, Almanya

YAŞAMÇİZGİSİ

1789 Lübeck'te doğdu
1806 Viyana Akademisi'ne girdi
1809 Nazarenler grubunun kurucuları arasında yer aldı
1810 Roma'ya yerleşti
1813 Katolikliği benimsedi
1816 Bartholdy Evi'ndeki freskler üzerinde çalıştı
1828 İtalya ve Almanya adlı yapıtlarını tamamladı
1829 Assisi'deki Aziz Francesco'nun Gül Mucizesi'ni tamamladı
1869 Roma'da öldü

▲ *Müneccimlerin Saygı Sunuşu* Baviera Kraliçesi Karolin için yapılan bu resim, Overbeck'in aldığı ilk önemli siparişti. Hristiyanlığı benimseyen ilk Paganlar olan Mecusiler (Müneccimler) teması, o sıralar kendisi de Katolikliği benimsemek üzere olan sanatçıya çok çekici gelmişti. 1811-13, ahşap üzerin yağlıboya, 50x66 cm. Sanat Galerisi, Hamburg, Almanya

“Ortalık, **tıpkı ustanın kendisi gibi**, koyu bir çilecilğe, günümüzün sağlıklı bir insanını **çileden çıkaracak** bir görünüme bürünmüştü.”

19.YÜZYIL YAZARI ADOLF STAHR, 1863, OVERBECK'İN ATÖLYESİ HAKKINDA

William Dyce

Portre,
David Scott
imzalı

D ABERDEEN, 1806; Ö LONDRA, 1864

Dyce, yapıtları hem Nazarenlerden, hem de Prerafaelitlerden öğeler taşıyan etkili bir iskoç ressamdı. 1820'lerde Roma'ya yaptığı iki gezide Nazarenlerle dostluk kurmuş, onların fresk resmini yeniden canlandırma tutkusunu paylaşmıştı. Daha sonra bu alanda azimsanmayacak başarılar elde etmiş, Londra'daki yeni parlamento binası için Kral Arthur'u konu alan duvar resimleri yapmış, Prens Albert için yaptığı *Neptün Deniz İmparatorluğu Britanya'ya Boyun Eğiyor*'da (1847) yurtsever bir konuyu işlemişti. Dyce, tuval resminde de aynı ölçüde başarılı oldu. Son derece dindar olan sanatçının, din konulu düşsel resimleri büyük övgü aldı. Aynı zamanda, Prerafaelitlerin getirdiği yenilikleri ilk benimseyenlerden biriydi. Prerafaelitlerin etkisi, *Pegwell Koyu* adlı başyapıtında görülebilir.

YAŞAMÇİZGİSİ

1806 Bir öğretmenin oğlu olarak Aberdeen'de doğdu
1825 Roma'ya ilk gezisini yaptı
1840 Londra'daki Tasarım Okulu'nun yöneticiliğine atandı
1844 Yeni Parlamento binasının freskleri için sipariş aldı
1847 Prens Albert için Osborne Malikanesi fresklerini yaptı
1860 Başyapıtı *Pegwell Koyu*'nu tamamladı
1864 Londra'da, Streatham'daki evinde öldü

▲ *Pegwell Koyu: Bir 5 Ekim Anısı* Önplanda Dyce'in ailesi denizkabukları toplarken, sanatçı büyük bir dikkatle sarp kayalığın görünümünü ve o gün en parlak biçimde görünen Donatî Kuyrukuyıldızının bıraktığı izi resmediyor. 1858-60, tuval üzerine yağlıboya, 64x89 cm. Tate, Londra, İngiltere

▲ *Eliş Ök Atıyor* Konusu Eski Ahit'ten alınmış olan resimde, Eliş İsrail Kralına yardım ediyor. Yehu, peygamberin emriyle, Suriyelilere karşı büyük zafer kazanacağı yere ök atıyor. 1844, tuval üzerine yağlıboya, 76x109 cm. Sanat Galerisi, Hamburg, Almanya

GÜNEdair

KÖLELİĞİN KALDIRILISI Köleliğin kaldırılması için mücadele 1770'lerde başladı. Politik baskı grupları ve Quaker'lar gibi mezheplerin önderliğindeki hareket, 1807'de parlamentonun köle ticaretini yasaklamasını sağladı, 1833'te kölelik tümünden kaldırıldı.

William Wilberforce (1759-1833) Köleliğin kaldırılması mücadelesinin Parlamentodaki en yılmaz savaşçısı. Yorkshireli Parlamento üyesi William Wilberforce'tu. Wilberforce, 1833'te Köleliğin Kaldırılması Yasası'nın çıkartımından üç gün sonra öldü.

Alexander Ivanov

D ST PETERSBURG, 1806; Ö ST PETERSBURG, 1858

St. Petersburg Akademisi'nde babasından eğitim alan Ivanov, genç yaşlarda geleneksel Neoklasik konulara yöneldi. 1827'de resimlerinden birine Ressamları Destekleme Derneği'nin altın madalyası verildi ve kazandığı ödülle İtalya'ya gitme olanağı buldu. 1831'de Roma'ya yerleşti ve orada Overbeck ve öteki Nazarenlerle tanıştı.

Onların etkisiyle giderek anıtsal boyutlarda gerçekleştirmek istediği dinsel sanata yöneldi. En iddialı projesi, İsa'nın *İnsanlara İlk Görünüşü* adlı büyük boyutlu bir resimdi. Ivanov, başlar ve figürlerin taslakları üstünde tek tek çalıştığı bu tabloyu 20 yılda tamamladı. Tablo için yapılmış desenler büyük hayranlık uyandırdıysa da, sanatçının yıllarını verdiği bu yapıt beklenen etkiyi yaratmadı, tablo yeterince coşkuyla karşılanmadı. Yine de tablo, Rus resminin Repin ve Kramskoy önderliğindeki bir sonraki kuşağına esin verdi.

YAŞAMÇİZGİSİ

1806 Bir ressamın oğlu olarak St. Petersburg'da doğdu
1817-24 St. Petersburg Akademisi'nde babasından eğitim aldı
1827 *Yusuf Hapiste* altın madalya aldı
1831 Roma'ya yerleşti
1837 *İsa'nın İnsanlara İlk Görünüşü* üstünde çalışmaya başladı
1839 *Ave Maria'yı* gerçekleştirdi
1858 *İsa'nın İlk Görünüşü* Rusya'da sergilendi
1858 St. Petersburg'da koleradan öldü

▼ **Kral Priamos, Hektor'un Ölüsünü Geri Vermesi İçin Akhilleus'a Yalvarıyor** Ivanov tarafından öğrencilik döneminin sonlarında yapıldı. 1824, tuval üzerine yağlıboya, 119x125 cm. Tretyakov Galerisi, Moskova, Rusya

▲ *İsa'nın İnsanlara İlk Görünüşü* Bu anıtsal sahnede, İsa'nın Ürdün İmağı'nda vaftiz edilmesinin başlangıcı betimleniyor. Ön planda, Vaftizci Yahya, Hristiyanlığı benimseyenlere İsa'yı gösteriyor. 1837-57, tuval üzerine yağlıboya, 5,4x7,5 m. Tretyakov Galerisi, Moskova, Rusya

YAKINplan

ODAK NOKTASI İsa figürü, tablodaki en küçük figürlerden biri olmasına karşın, bir başınlığı onu odak noktasına yerleştiriyor.

William Blake

Portre,
Thomas
Phillips imzalı

D LONDRA, 1757; Ö LONDRA, 1827

Şair, baskı ustası ve bir vizyoner olan Blake, Anglikan Protestan bir aileden geliyordu ve kişisel görüşleri sanatının gidişatını epeyce etkilemişti. James Basire'in yanında çıraklık yaparken baskı teknikleri üzerine iyi eğitim aldı. Bu yeteneğini, sözcüklerin ve illüstrasyonların aynı sayfada bulunduğu, kendi şiirlerinin sıra dışı, renkli baskılarının üretiminde kullandı. Görsel anlamda çıraklık yaptığı sırada incelediği Gotik sanattan çok etkilendi, ancak resimlerindeki kaslı figürler, Michelangelo'dan da çok etkilendiğini gösterir. Blake konularını İncil'den, Milton'dan ve Shakespeare'den alırdı, fakat zaman içinde gittikçe daha çok kendi eserlerinde ortaya çıkan mitolojik karakterleri betimledi.

Blake'in resimleri, özellikle de kendi hayallerinden ilham aldığını söylediğinde, çağdaşlarını şaşkına çevirdi. Ancak iki büyük hamisi Thomas Butts ve John Linnell'den destek gördü ve Samuel Palmer ve onun takipçilerini büyük çapta etkiledi.

YAŞAMÇİZGİSİ

- 1757** Londra'da doğdu
- 1772-79** Gravür ustası James Basire'in yanında çırak olarak çalıştı
- 1780** Kraliyet Akademisi'nde ilk sergi
- 1782** Catherine Boucher'la evlendi
- 1789** Masumiyet Şarkıları'nı yayınladı
- 1799** Başlıca hamisi Thomas Butts'tan ilk siparişini aldı
- 1818** Diğer hamisi John Linnell'la tanıştı
- 1827** Londra'da öldü

PARLAYAN IŞIK

Blake, resimlerinin ruhunu yansıtmak için ışık demetleri kullanmayı sevdi. Burada Urizen (Yehova'nın otorite yanlısı Blake versiyonu) mükemmel olmayan evreni ölçerken kan kırmızısı bir güneş meşum bir ışık saçıyor.

YAKINplan

▲ **Kırmızı Ejderha ile Güneş Giymiş Kadın** Blake'in düşsel tarzı, Yeni Ahit'teki Vahiy Kitabı'nda yer alan kehanetlerin illüstrasyonu için biçilmiş kaftandır. Burada şeytani bir canavar, kadının (Kilisenin) doğuracağı çocuğu ele geçirmek için başında beklemektedir. (Vahiy Kitabı 12.1-4). 1803-05, kâğıt üzerine suluboya, 55x43 cm. Brooklyn Sanat Müzesi, New York, ABD

◀ Güzel Gün ya da Albion Gülü

Bu, Blake'in gözünden Albion'un spirüel dönüşümüdür, Albion, Blake için İngiliz ulusunun sembolüydü. ~1795, suluboyayla renkli baskı gravür, British Museum, Londra, İngiltere

◀ Hasta Gül

Blake, kitaplarını ısıltılı el yazmaları gibi gösteren bir baskı tekniği geliştirmişti. Bu şiir, Masumiyet ve Deneyim Şarkıları'nda yer alır. 1794, oyma baskı, mürekkep ve suluboya, 12x7 cm, Fitzwilliam Müzesi, Cambridge, İngiltere

▲ **Günlerin Başlangıcı** Evrenin yaratılışını gösteren bu görkemli tablo, önce Blake'in Avrupa'sının ön sayfası olarak tasarlandı. 1784 (bu baskının tarihi 1824), guvaj ve suluboyayla baskı, 23x17 cm. Whitworth Sanat Galerisi, Manchester, İngiltere

Henry Fuseli

Otoportre

D ZÜRİH, 1741; Ö LONDRA, 1825

Johann Heinrich Füssli adıyla doğan Henry Fuseli, önceleri kilisede bir kariyer yapmayı planlıyordu ancak alışılmadık görüşleri kısa süre sonra başını derde soktu ve Zürih'ten ayrılmak zorunda kaldı. 1764 yılında Londra'ya yerleştiğinde hâlâ kendine bir yol çizmiş değildi. Dört yıl sonra Joshua Reynolds'la tanışmasıyla birlikte kendini resme adamaya karar verdi. Fuseli 1782 yılında *Kâbus* adlı eseri Kraliyet Akademisi'nde büyük bir olay yaratınca ressam olarak öne çıktı. Bu, Fuseli'nin kendine has Romantizm tonunu oluşturdu. Fuseli'nin ele aldığı konuların çoğu saygın edebi kaynaklardan gelir ancak, insan doğasının karanlık yanını keşfetmeyi de çok sever. Sonuç olarak resimlerinin çoğu bastırılmış şiddet, akıldışı korkular ya da cinsel sapkınlıklar içerir.

YAŞAMÇİZGİSİ

1741 Zürih'te, ressam bir bakanın oğlu olarak dünyaya geldi.
1761 Vaiz olarak atandı.
1764 Londra'ya yerleşti.
1768 Reynolds'la tanıştı ve ressam olmaya karar verdi.
1770 İtalya'da çalışmalarına başladı.
1779 Londra'ya döndü.
1781 Başyapıtı *Kâbus*'u tamamladı.
1788 Sophia Rawlins'le evlendi.
1799 Milton Galerisi'ni açtı. Kraliyet Akademisi'nde resim profesörü oldu.
1825 Londra'da, Putney'de öldü. St. Paul's Katedrali'ne gömüldü.

▼ **Üç Cadı** Fuseli, *Macbeth*'e kehanetlerini sunan cadılar betimleyen pek çok resim yapmıştır. Esin kaynağı, Leonardo da Vinci'nin bir seri grotesk kafasıdır. ~1783, tuval üzerine yağlıboya, 75x90 cm. Kraliyet Shakespeare Tiyatrosu Koleksiyonu, Stratford-upon-Avon, İngiltere

▼ **Kâbus** Fuseli'nin en ünlü tablosu güçlü bir seks ve korku kokteylidir. Uyuyan kadının karnının üzerine bir inkubus (uyku cinii) çökmüştür ve kadının kâbus görmesini sebep olmaktadır. 1781, tuval üzerine yağlıboya, 101x128 cm, Detroit Sanat Enstitüsü, Detroit, ABD

YAKINplan

HAYALETİMİSİ AT Bu resim aslında görsel bir sözcük oyunu olabilir. Resmin özgün adı olan "Nightmare" sözcüğü, "mare" den gelmektedir ve mara, perdelere arasından bakan hayaletimsi bir attan (night mare- gece kısırağı-kâbus) ziyade kötü bir cinin adıdır.

John Martin

D HAYDON BRIDGE, 1789; Ö DOUGLAS, 1854

Kıyamet ve yıkım gibi felaket sahneleriyle tanınan Martin, ironik bir şekilde sanat kariyerine daha kibar bir dal olan cam ve seramik boyamasiyla başlamıştır. 1811 yılında yağlıboyaya geçmiş ve hızla Kraliyet Akademisi'nde kendine yer edinmiştir.

Martin'in resimlerinin pek çoğu Eski Ahit'ten öyküleri konu alır ve devasa ve düşmanca doğa güçleri yanında cüce kalmış minik, kınrgan insan figürleri içerir. Bu resimler zaman geçtikçe, büyük oranda baskı araçlarının sayesinde, daha popüler olmaya başladı. Martin özellikle bakır klişe gravürlerinde çok yetenekliydi; bu teknik, nispeten daha başarılı bir dramatik etki yaratmasını sağlayan zorlu bir tekniktir. Bir illüstratör olarak da çok tutuluyordu ve en güzel bakır klişe gravürlerini John Milton'ın *Kayıp Cennet*'inin özel baskısı için üretmiştir.

▲ **Güneşe Dur Emri Veren Yeşua** Bu, Martin'i meşhur eden resimdir. Tipik olarak, Eski Ahit'ten alınmış, kıyametimsi bir kargaşa betimlenmiştir. 1816, tuval üzerine yağlıboya, 150x231 cm. özel koleksiyon

Samuel Palmer

Otoportre

D LONDRA, 1805; Ö REDHİLL, 1881

Bir kitapçının oğlu olan Palmer, küçük yaşlarda yeteneğini belli etti ve 14 yaşındayken Kraliyet Akademisi'nde sergi açtı. 1824'te William Blake'le tanışmasıyla birlikte üslubu tamamen değişip hayali olana odaklandı. Bu durum Palmer'in 1826'da Kent'teki Shoreham köyüne yerleşip *The Ancients* (Eskiler) adını verdiği bir grup sanatçıya liderlik etmesinden sonra daha da yoğunlaştı. Bu grup, hakiki Romantik üsluba yarışı şekilde modern yaşamın gittikçe artan sanayileşmesini ve kentleşmesini reddedip geçmiş pastoral dünyasına çekildi. Palmer'in en güzel eserleri küçük ölçekli pastoral fantezilerdir ve bunlarda Doğa'nın armağanları, Tanrı'nın sevgisinin yaşayan kanıtıdır. Altın renkli başaklarla bezeli dalga dalga araziler, dolu dolu meyve ağaçları ve halinden memnun çobanlar bir araya gelip Doğa'yı ve insanları uyum içinde gösterir. Ölümünden sonra unutulmuş Palmer, 1920'lerde yeniden keşfedilmiştir.

▲ **Sabah Erkenden** Bu ünlü ağaçlık kır manzarasında hiçbir şey gerçek gibi değildir. İnsan figürleri bile adeta manzaranın içinde eniyip gitmektedir. 1825, kahverengi mürekkep ve sepya, 19x23 cm. Ashmolean, Oxford, İngiltere

▲ **Shoreham Bahçesi'nde Elma ağacının görkemli çiçekleri** bu manzaraya hakimdir ve aynı zamanda da Tanrı'nın bereketinin bir yansımasıdır. ~1829, suluboya ve guaş, 28x22 cm. Victoria and Albert Müzesi, Londra, İngiltere

Aşk

Aşk duygusunu resimlemenin zorluğu, tarih ve kültürler boyunca pek çok sanatçıya ilham vermiş, sanatçıları bu duyguyu en iyi temsil eden hikaye, karakter ya da nesne bulma arayışına yönlendirmiştir. Örneğin Klasik Tanrıça Venüs, Batı sanatında hâlâ ayakta duran bir ideal aşk sembolüdür. Rönesans sonrası aşk tasvirleri gittikçe daha gerçekçi olmuş, şövalyelik ve romans gibi mükemmel kavramların yerini basit fizikselliklin daha kişisel betimlemeleri almıştır. Sanatçılar sık sık romantik ya da cinsel aşk imgeleri üzerine odaklansalar da, evrensel, ilahi ya da platonik aşk konuları da işlenmiştir.

▼ Mars ve Venüs Evinden Mars ve Venüs (duvar resmi)

Roman: Romalı Aşk Tanrıçası Venüs'ü savaş tanrısı Mars kucaklamış, Eros da onları seyrediyor. Bu fresk, Eros'un çiftin çocukları olduğu hikayeye dayanır. 1. yüzyıl, duvar resmi, Pompeii, İtalya

▼ Taht, Tutankamon'un Mezarından

Mısır ekolu: Karsı tarafından yağla ovalanan bu genç firavunun sevgi dolu tasvirini altın yaldızla süsüdür. M.O. -1370-1352, Mısır Ulusal Müzesi, Kahire, Mısır

▼ Venüs ve Eros ile Bir Alegori

Agnolo Bronzino: Kanatlı Zaman dahil olmak üzere bir grup alegorik figürle çevrili olan Bronzino'nun erotik Venüs ve Eros'u, sanatçının ten rengi tonlarındaki başınsını ortaya koyuyor. -1540-50, ahşap panel üzerine yağlıboya, 147x117 cm. Ulusal Galerî, Londra, İngiltere

▼ Kusur

Jean-Antoine Watteau: Bu istenmedik atakta izleyicinin kendini bir röntgenci gibi hissetmesi hedefleniyor. 1717, tuval üzerine yağlıboya, 40x32 cm. Louvre, Paris, Fransa

▲ Bir Leydi, Bir Şövalye ve Ölüm Figürleriyle

Şenlik Kalkanı Flaman Şövalye, ölümün huzurunda leydiye aşkını ilan ediyor. Gerçek aşkın kalıcılığı, şövalye geleneğinin bir parçasıdır. 15. yüzyıl, deri kaplı kalkan, British Museum, Londra, İngiltere

▲ Gerçek Aşkın Alegorisi

Pieter Pourbus: Flaman Manierist ressam, toplumsal geleneklerden sıyrılmış bir cinsel aşk görüşü betimlemiştir. -1547, yağlıboya, 133x206 cm. Wallace Koleksiyonu, Londra, İngiltere

▲ Tektif

Judith Leyster: Bu kompozisyonda erkeğin fiziksel baskınlığı vurgulanır -kadına para teklif edilmektedir- bu da bütün sahnenin üzerine tehditkar bir gölge gibi iner. 1631, tuval üzerine yağlıboya, 31x24 cm, Maritshuis, Lahey, Belçika

▲ Radha ve Krishna

Hindistan Ekolu: Evli bir ölümlü kadın olan Radha'nın Tanrı Krishna'ya duyduğu aşk. Hint Edebiyatında popüler bir temadır. Çift rengarenk betimlenmiştir ve bereketli vahşi doğa çevrelerini sarmıştır. -1780, kâğıt üzerine suluboya, Victoria and Albert Müzesi, Londra, İngiltere

▲ Yahudi Gelin

Rembrandt van Rijn: Tuhaf samimiyet, bu sahneye gizem katar. 1666, tuval üzerine yağlıboya, 122x166 cm. Sanat Müzesi, Amsterdam, Hollanda

▼ **Öpücük** Auguste Rodin
Öpücük, akıcılığı ve hareketiyle
romantizmin ikonlaşmış simgesidir.
Rodin bu esere çok değer vermemiştir.
1888, mermer, 184x111x118 cm.
Rodin Müzesi, Paris, Fransa

► **Banka Tatili** William Strang
Resimdeki çift restoran ortamında
çok rahat değilse de, sahne,
çiçekler ve adanmışlığın sembolü
olan kediyle yumuşatılmıştır.
1912, tuval üzerine yağlıboya, 153x123 cm.
Tate, Londra, İngiltere

▼ **Sarılaşma** Egon Schiele. Sanatçının arkadaşı
Klimt'in Öpüşme'sini hatırlatan bu tutkulu
çalışma, Schiele'nin aşka ve cinselliğe olan
tavırında gittikçe artan bir ısınmaya işaret
eder. 1917, tuval üzerine yağlıboya, 98x169 cm.
Avusturya Sanat Galerisi, Viyana, Avusturya

▼ **Öpüşme** Pablo Picasso. Bu, Picasso'nun,
popüler konuları çoklu perspektifle ele almak gibi
alışılmadık tekniklerine tipik bir örnektir.
1969, tuval üzerine yağlıboya, 97x130 cm.
Picasso Müzesi, Paris, Fransa

▲ **Uyku** Gustave Courbet
Kadın cinselliği Courbet'in en
sevdiği konulardandı. Kadın
bedenini natüralist tarzda
tasvirleri sanat çevrelerini şoke
etmişti. 1866, tuval üzerine
yağlıboya, 135x200 cm.
Petit Palais Müzesi, Paris

▲ **Kıskançlık** Edvard Munch. Kıskançlık,
Munch'un sanatsal imgesinin üzerine gölge düşürür.
Resmin merkezindeki kadının canlılığı,
ön plandaki sevgilisinin boş kaygısıyla tezat
oluşturur. 1895, tuval üzerine yağlıboya, 67x100 cm.
Rasmus Meyers Samplinger, Bergen, Norveç

◀ **Aşıklar Geçidi** Francis
Picabia. Dadaist döneminin
başında Picabia, makine
parçalarının cinsel
çağrışımlarını tasvir eden
bir serisi resim yapmıştır.
1917, mukavva üzerine
yağlıboya, 95x72 cm,
özel koleksiyon

▲ **Yastıkname'deki Aşıklar**
Kitagawa Utamaro. Bu narin şair
illüstrasyonları, bir tür erotik Japon
sanatı olan shunga geleneğinin bir
parçasıdır. 1788, ahşap baskı, Victoria
and Albert Müzesi, Londra, İngiltere

Portre,
Daniel Gardner
imzalı

D EAST BERGHOLT, 1776; Ö HAMPSTEAD, 1837

Constable pek çok kişi tarafından İngiltere'nin en büyük manzara ressamı olarak kabul edilir. Buna rağmen başarıyı kolay elde etmemiştir. Kariyer seçimine babası ve eşinin ailesi karşı çıkmıştı ve İngiliz sanat çevrelerinde resmen tanınması da zaman aldı. Constable'in özgünlüğü üslubunda ve konularında yatar. Modern şehirli için onun resimleri kırsal güzelliklerle dolu gibi görünebilir ancak çağdaşları tarafından yeterince pitoresk bulunmamıştır. Göz alıcı dağlar ya da ayakları yerden kesen manzaralar çizmek yerine Constable değirmenleri, mavnaları ve kalabalık nehirleriyle çalışan kırsal kesime odaklanmıştır. Eleştirmenler Constable'in resimlerini aynı zamanda tamamlanmamış da buldular. Constable her zaman doğada gerçekleşen belli olayları yakalama kaygısı taşıyordu -hareket eden bulutların altında ışık değişimleri, yağmurla ıslanmış nemli araziler, en küçük esintinin etkileri- ve bunu başarabilmek için canlı fırça darbeleri ve beyaz gölgeler kullandı. İngiliz eleştirmenler bundan çok etkilenmediler ancak sanat dünyasına getirdiği yenilikler, Fransa'da daha çok kabul gördü ve Géricault ve Delacroix eserlerini çok beğendiklerini ifade ettiler.

YAŞAMÇİZGİSİ

1776 East Anglia'da, zengin bir mısır tüccarının oğlu olarak dünyaya geldi

1799 Kraliyet Akademisi Okulu'na girdi

1802 Kraliyet Akademisi'nde ilk kez sergi açtı

1809 Maria Bicknell'le nişanlandı

1816 Maria'nın ailesinin karşı çıkmasına rağmen sonunda onunla evlendi

1821 En ünlü eseri, *Saman Arabası*'ni resmetti; bu resim 3 yıl sonra Paris Salon'da altın madalya kazandı

1828 Maria tüberkülozdan öldü

1829 Kraliyet Akademisi'nde hoca oldu

1837 Hampstead'de öldü

▼ Flatford Mill Yakınlarında Tekne Yapımı

Constable pek çok kır resmi yapmıştır. Bu resim, babasının tersanesinin bir tasviridir. 1815, tuval üzerine yağlıboya, 51x62 cm. Victoria and Albert Müzesi, Londra, İngiltere

► **Saman Arabası** Constable, kendisi için çok tanıdık olan kırsal bir sahneyi tasvir eder. Bu resmi *Manzara: Öğlen* adıyla sergilemişti. Kraliyet Akademisi'nde soğuk bir ilgiyle karşılanan resim, Paris Salon'da altın madalya kazanmıştır ve Delacroix'nın çok beğendiği bir eserdir. 1821, tuval üzerine yağlıboya, 130x185 cm, Ulusal Galerisi, Londra, İngiltere

YAKINplan

RÜSTİK DETAYLAR

Constable'in resmi, kır yaşamının pek çok özgün detayıyla birlikte akıp gidiyor. Bir mutfak hizmetçisi diz çökmüş, nehirde su alıyor.

► Salisbury Katedrali Manzarası

Constable ağaçları Katedralin doğal çerçevesi gibi kullanmıştır. Soldaki figürler ve inekler gözükür noktasına çekmeye yardımcı olur. Bu, sorunlu bir proje olmuştu çünkü piskopos Constable'in karanlık bulutlarını tasvir etmemiştir. 1823, tuval üzerine yağlıboya, 88x112 cm, Victoria and Albert Müzesi, Londra, İngiltere

YAKINplan

PİSKOPOS Constable, Salisbury Piskoposu John Fisher'la yakın arkadaşı. Fisher resmi sipariş etmekle kalmayıp resminde kansıyla görünmektedir.

“Bir gün bir güne benzemez, **iki saat** bile benzemez birbirine; dünyanın yaratıldığı günden bu yana birbirinin **aynı iki yaprak** olmamıştır.”

JOHN CONSTABLE

Joseph Mallord William **Turner**

Otoportre

D LONDRA, 1775; Ö LONDRA, 1851

Turner, İngiliz peyzaj tarihinde en özgün ve en yaratıcı isimdir. John Constable'ın çağdaşıydı, fakat kariyerleri ancak bu kadar farklı olabiliirdi. Turner erkenden şöhrete kavuştu, Constable'ın şöhreti ise yavaş yavaş büyüdü; Turner çok seyahat etti, Constable ise en iyi bildiği yerlere odaklandı. Ve Constable tek bir tuvalin önünde aylarca savaş verirken Turner bir çırpıda resmini bitiriyor ve büyük ilgi görüyordu.

Turner'ın üslubu yıllar boyunca çeşitlilik gösterdi. Kariyerinin başlarında baskıya transfer edildiğinde iyi satan, açık, topografik suluboyalar çalıştı. İtalya seyahatinden sonra klasik tarzda, Claude'un kilerle kıyaslanabilecek dingin manzaralar yaptı. Ancak Turner en Romantik resimlerinde, şiddetli fırtınalar ve yıkıp geçen tipilerle açığa çıkan, doğanın saf gücünü yakalamaya çalışmıştır. Bu resimlerde, şekiller ve figürler ışık ve renk girdaplarında çözülene dek tuvali çizip yırtarken Turner'ın fırçası inanılmaz derecede özgürdür.

YAŞAMÇİZGİSİ

- 1775** Londra'da bir berberin oğlu olarak dünyaya geldi
- 1789** Kraliyet Akademisi Okulu'na girdi
- 1792** Sayısız eskiz turlarının ikine çıktı
- 1800** Annesi Londra'nın kötü şöhretli akıl hastanesi Bedlam'a yatırıldı
- 1802** Kraliyet Akademisi'nin dördüncü en genç üyesi oldu
- 1833** Bir dul olan Sophia Booth'la ilişkisi başladı
- 1838** Başyapıtı Savaşın Temeraire'i tamamladı
- 1840** En büyük destekçisi John Ruskin'le tanıştı
- 1851** Chelsea'de öldü ve St. Paul's Katedrali'ne gömüldü

▼ Arsenal, Venedik Yakınlarında Bir Kanal

Turner, Venedik'e ilk kez 1819 yılında gitti ancak Venedik'in büyümesine gerçek anlamda 1830'larda kapıldı. Bu şehir, panıdayan yansımaları ve hayaletimsi mimarisiyle Turner'ın en büyük suluboyalarına ilham olmuştur. Kâğıt üzerine suluboya, British Museum, Londra, İngiltere

▲ **Polyphemus'la Alay**
Eden Ulysses Ulysses, Truva Savaşı dönüştü, Yunan mitolojisindeki tek gözlü canavar olan kikklop Polyphemus'tan kıl payı kurtulur. 1829, tuval üzerine yağlıboya, 133x203 cm. Ulusal Galerî, Londra, İngiltere

YAKINplan

DOĞANIN DRAMASI

Turner konulu resimlerinde etkili figürlerden ziyade doğa aracılığıyla yaratır. Burada kikklop sadece geminin üzerine çöken bir görüntüdür ve kolaylıkla bir bulut sanılabilir. Turner sahne üzerine odaklanmış, Napoli Körfezi'ndeki kavisli kayaları betimlemiştir.

◀ Yağmur, Buhar ve Hız – Büyük Batı Demiryolu

Turner, yeni demiryollarının sağladığı bu yeni hızdan çok etkilenmişti. Şiddetli bir fırtına sırasında doğanın bütün gücünü hissedebilmek için vagon penceresinden başını uzatmıştır. 1844, tuval üzerine yağlıboya, 91x122 cm. Ulusal Galerî, Londra, İngiltere

YAKINplan

GÖRSEL OYUN Turner eski hız sembolleriyle yeni teknolojinin gücünün altını çizmiştir. Demiryolu hattı üzerindeki tavşan muhtemelen "Kaplumbağa ile Tavşan" masalına bir göndermedir.

**Parçalanmak Üzere Son Kez Rıhtıma Çekilen
Savaşan Temeraire 1838 JMW Turner**

1839, tuval üzerine yağlıboya, 90.7x112.6 cm. Ulusal Galerî, Londra, İngiltere ►

Savaşan Temeraire JMW Turner

Bir zamanların asil ve büyük duruşunun yerinde yeller esen, Trafalgar Çatışması'nın gazisi, eski savaş gemisi Temeraire, parçalanıp hurda yapılmak üzere buharlı bir tekne tarafından Thames Nehri boyunca çekiliyor. Olayın belgesel bir resmini yapmak yerine Turner geminin son yolculuğunu, büyük yelkenli efsanelerinin devirlerini doldurmasına ağıt düzercesine resmediyor. İlk defa, Temeraire'in hurdaya çıkartılmasından bir yıl sonra sergilenen bu resim, Turner'ın en çok sevilen eserlerinden biri olmuştur. Turner bu resme "sevgilim" demiş ve bütün satış tekliflerini reddetmiştir.

Kompozisyon

Turner kontrastlar üzerinden bir kompozisyon oluşturmuştur: buharlı-yelkenli, koyu renk şekiller-açık renk şekiller, sol tarafa hakim soğuk renkler-güneşin ışıltıdığı sağ tarafa hakim sıcak renkler. Güçlü bir çapraz hat resmi ikiye böler ve izleyicinin gözünü tuval üzerinde, Temeraire'in sağ alt köşedeki karanlık sona doğru son yolculuğunu andırır şekilde hareket ettirir.

▲ **İLERİ HAREKET** Gemi direklerinin çizgileri sağ alt köşeye çaprazlama uzanırken çekici ve şamandıranın karanlık şekilleri başka bir çapraz çizgi çeker. Bu iki çapraz hat sol köşede bir nokta oluşturup gemiyi son yolculuğuna çıkarır.

▲ **DUMAN** Çekicinin bacalarından tüten duman, Temeraire'i dramatik bir şekilde çaprazlamasına keser. Turner bu etkiyi güçlendirmek için kasten geminin tasarımı üzerinde değişikliğe gidip direklerle bacanın yerini değiştirmiştir. Bacayı öne koyup dumanı uzatmıştır.

yağlıboya karışımı ve ceviz yağı kullanmıştır. Resmin gökyüzü gibi bazı bölgelerinde fırça dolusu kalın, opak boya uygulayarak "yumuşatma" adı verilen bir teknik kullanmıştır.

► **IMPASTO SARI** Sarı ışığı yakalamak Turner'ı çok meşgul eden bir işlemdir. Burada parlak limon sarısıyla impasto katmanları uygulamıştır, bu katmanlar bugün aynı o zaman uyguladığı gibi yerinde durmaktadır, bunların yanı sıra düşündüğünden daha gümüşsü bir renge bürünmüş, daha az kalıcı sarılar da bulunur. Palet bıçağı kullandıysa da Turner burada dolu bir fırça kullanmamış görünmektedir.

▼ **GEMİ OMURGASI** Temeraire aslında sarı-siyah bir gemiydi ancak Turner geminin omurgasını fildişi rengi üzerine ince griller ve kahverengilerle betimleyip hayaletimsi bir cisimsizlik hissi uyandırmıştır. Kaburgaların uçuk çizgileri gemiye tuhaf bir şekilde iskeletimsi bir görünüm kazandırır.

GÜNEdair

GÖRKEMLİ ZAMANLAR

"Korkusuz" anlamına gelen adıyla Temeraire, 98 silahlı bir savaş gemisiydi ve ilk defa 1798'de denize çıkarılmıştı. 1805'teki Trafalgar Çatışması'nda "çok asil ve özel bir rol" oynamıştı. Amiral Nelson'un gemisi Victory ateş altında kalınca Temeraire imdada koşmuş ve iskartaya alınacak kadar hasar almadan önce iki Fransız gemisini zapt etmişti.

Trafalgar Çatışması, 1805 Clarkson Stanfield, (1836'da sergilenmiştir). İngiliz bayrağını dalgalandıran Temeraire, çatışmanın ortasında resmedilmiş.

Teknik

Turner'ın, malzemeleri deneysel kullanımına bağlı olarak bugün bozulmuş olan pek çok resmin aksine bu başyapıt iyi muhafaza edilmiştir. Nispeten geleneksel bir

► GÖZ ALICI GÜN BATIMI

Turner gökyüzünü yapmaya ince cillalarla boyayarak başlamıştır. Bu katman kuruduğunda bulutlar için kalın sarılar ve kırmızılar uygulamıştır. Pek çok kırmızı kullanmıştır. Geleneksel zıncıfre ve Venedik kırmızısı, ki her ikisi de kalıcıdır, ve yeni icat edilmiş, yoğun ama kalıcı olmayan ve zamanla değişen iyot kırmızısı.

Hikayesi

"Gerçek bir hikayeden uyarlanmış" olsa bile, Turner'ın resmi, gerçeği, duygusal anlamda çokça yüklü, şiirsel bir ağıta dönüştürür. Gemi, Sheerness'ten Rotherhithe'deki

tersaneye iki günde, muhtemelen gündüz vakti çekilmisti; ancak Turner sahneyi gün batımında tasvir edip bir sonlanma havası yaratmıştır. Gemi aslında batıya doğru hareket etmelidir, ancak Turner gemiyi doğuya doğru hareket eder şekilde resmetmiştir, böylece gün batımı arkasında kalacaktır. Direklerinin de çökürmüş olması gerekirken Turner bunları da çizmiştir ve küçük çekicinin siyah bacasının karşısına oturtmuştur.

▼ **İKİ YERİNE TEK ÇEKİCİ** Aslında Temeraire'i iki buharlı gemi (*Samson ve London*) çekmişti; biri önden çekerken diğeri arkada fren görevi görüyordu. Turner, tek başına bir çekicinin kontrast açısından daha güçlü olacağını düşünmüş olabilir.

▲ **SEMBOOLİK AY** Güneş batarken gökyüzünde bir hilal belirir: bazı çağdaş eleştirmenler bunu, yelkenlilerin zamanının bitişi (batan güneşle sembolize edilmiştir) ve yerini buharlıların alışının simgesi olarak yorumlamışlardır.

“**Muhteşem bir ufuk,**
Temeraire'in güneşinin
görmekli bir şekilde battığını
şiirsel bir dille bize
bildiriyor.”

THE MORNING CHRONICLE, 7 MAYIS 1839

▲ **FORA YELKEN** Çekici Temeraire'i ileri çekerken birkaç yelkenli geri plana geçer. Ufukta bu gemilerin yelkenleri foradır, belki de Temeraire'in görkemli zamanlarını bize hatırlatmak amacıyla. Birkaç ustaca fırça darbisiyle resmedilmiş bu gemilerin yelkenleri kararar gökyüzüne karşı bir tezat oluşturur.

Washington Allston

WACCAMAW, GÜNEY KAROLİNA, 1779;
CAMBRIDGE, MASSACHUSETTS, 1843

▲ **Çöldeki İlyas** Eserlerindeki canlı renk kontrastları nedeniyle Allston'a "Amerikalı Tiziano" da denir. Pek çok resminde Yeni ve Eski Ahit'ten dykülleri manzaralarla birlikte sunmuştur. 1818, tuval üzerine yağlıboya, 125x185 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Boston, ABD

Amerikan Romantik resminin öncüsü olan Allston, portre geleneğinden sıyrılıp küçük ölçekli ancak etkileyici derecede dramatik manzara resimleri yapmaya başladı. Güney Carolina'lı zengin bir çiftlik sahibinin oğlu olan sanatçının ailesi, Allston henüz çocukken New England'a yerleşti. 1800'de Harvard'dan mezun olup Avrupa'ya gitti ve Londra'daki Kraliyet Akademisi'nde okuyup Paris ve Roma'da çalıştı. 1818 yılında ABD'ye döndü ve önce Boston'a, sonra da Cambridge'e yerleşti. Ressamlığı kadar yazırlığıyla da tanınır.

Albert Bierstadt

D DÜSSELDORF YAKINLARINDAKİ SOLİNGEN, 1830; Ö NEW YORK, 1902

Hudson Nehri Ekolü'nün (bkz. s. 296-97) son üyesi olan bu romantik manzara ressamı, Alman üslubuyla Amerikan konularını ve epey farklı bir Amerikan yaklaşımını resimlerinde birleştirdi. Okumak üzere Almanya'ya döndüğünde zamanının çoğunu oraya yerleşmiş Amerikalı sanatçılarla geçirdi.

Çağdaşı Frederick Church gibi Bierstadt da çok seyahat etti, ancak esas olarak ABD'nin batısına yaptığı yolculuklardan, özellikle de Kayalık Dağları'ndan çok etkilendi. Romantik dağ manzaraları ve demiryolu hatlarındaki tren katarı tasvirleri, kişisel pazarlama çabalarıyla birlikte 1860'larda kendisine büyük bir popülerite kazandırdı. Bolca ürettiği resimleri gayet iyi sattı ve sanatçıya sık sık çıktığı yurtdışı seyahatleri dahil olmak üzere rahat bir yaşam sağladı. Ancak 1880'lerde Bierstadt'ın Romantik üslubu gözden düşmeye başladı ve son önemli eseri *Son Buffalo* (1888), Paris'teki Dünya Fuarı'nda Amerika'yı temsil etmek için fazla eski moda bulundu; ilginçtir, söz konusu resim, çabuk son bulan şaşaalı günlerin bir tasviridir.

YAŞAMÇİZGİSİ

1830 Düsseldorf yakınlarında doğdu
1833 Ailesiyle birlikte Massachusetts'teki New Bedford'a yerleşti
1853-57 Düsseldorf'ta okudu
1859 ABD'nin batısına ilk seyahat
1889 Son Buffalo Paris'teki Dünya Fuarı'na kabul edilmedi
1902 New York'ta öldü

► **Oregon Hattı** Bu göz alıcı ova manzarası Hudson Nehri Ekolü'nün tipik özelliklerinden olan parıldayan renklerle betimlenmiş. 1869, tuval üzerine yağlıboya, 79x125 cm, Butler Amerikan Sanatı Enstitüsü, Youngstown, ABD

YAKINplan

▲ **AYDINLIK** Bierstadt, çevredeki atmosferi daha iyi yansıtabilmek için bu gün batımı manzarasında parıldayan gökyüzünü abartılı renklerle betimlemiştir; bu üsluba Luminizm (Aydınlıklılık) da deniyordu.

Frederic Edwin Church

D HARTFORD, CONNECTICUT, 1826; Ö NEW YORK, 1900

Çok gezmiş bir manzara ressamı olan Frederic Church, Hudson Nehri Ekolü'ndeki ikinci kuşak ressamların en önemlisi sayılır. 1840'larda Thomas Cole'un yanında eğitim gördü, çok kısa sürede tarihli manzaralarıyla ün yaptı. Natüralist Alexander Humboldt'un eserlerini okuduktan sonra onun izinden gitmeye karar verdi ve Güney Amerika'ya doğru yola çıktı; 1853'teki bu yolculuk, Church'ün ilk seyahatidir. Sonra başta Avrupa, Yakın Doğu ve ABD'nin pek çok bölgesi dahil olmak üzere uzun süre seyahat etti.

Bu yolculuklar sırasında yaptığı, aralarında Cotopaxi ve Niagara Şelalesi tablolarının da bulunduğu resimler ona hem popülerite hem de kazanç sağladı. Londra'da Turner'ın resimleriyle tanışan Church, 1869'da Londra'dan dönüp New York dışına yerleşti. 1877 yılında eklem romantizması nedeniyle resmi bırakmak zorunda kaldı.

► Amerika Tarafından Niagara Şelalesi

Niagara, Amerika'nın başlıca doğal güzelliklerindendir. Church'ün şelalenin detaylı ve gerçekçi tasviri bu doğa harikasının gücünü çok iyi bir şekilde yansıtır. 1867, tuval üzerine yağlıboya, 260x216 cm. Detroit Sanat Enstitüsü, ABD

▼ Cotopaxi Church, Ekvador'daki Cotopaxi

Yanardağı'nı, infilakının farklı evrelerinde birkaç kez resmetmiştir. Manzara resimlerini yaparken en büyük kaygısı, doğa olaylarını açık ve net bir şekilde resmedebilmektir. 1862, tuval üzerine yağlıboya, 122x216 cm. Detroit Sanat Enstitüsü, ABD

YAŞAMÇİZGİSİ

1826 Connecticut'ta, varlıklı bir ailenin oğlu olarak dünyaya geldi
1844 Thomas Cole'un yanında eğitimi aldı
1846 İlk büyük eseri Peder Thomas Hooker ve Arkadaşları
1836 yılında Plymouth'tan Hartford'a Ormanın İçinden Yolculuk Eder'i yaptı
1847 New York'a yerleşti
1850 Maine'e ilk yolculuk
1853 Güney Amerika'ya yolculuk
1857 Niagara'yı sergiledi; tekrar Güney Amerika'ya gitti
1865 Jamaika'ya yolculuk
1867-69 Avrupa'yı dolaştı
1900 New York'ta öldü

Thomas Cole

D BOLTTON, İNGİLTERE, 1801; Ö CATSKILL, NEW YORK, 1848

Cole, Hudson Nehri Ekolü adı verilen sanatçı grubunun kurucu üyesiydi ve nispeten kısa kariyeri boyunca etkili manzara ve alegorik resimler yaptı.

İngiltere'nin sanayi bölgesi olan kuzeyinde doğup büyüyen sanatçı, 17 yaşındayken ailesiyle birlikte ABD'ye göç etti ve iki yıl Pennsylvania Academy'de okuduktan sonra Ohio'ya, ailesinin yanına döndü. Cole'un ilk büyük başarısı, New York'ta yine Hudson Nehri Ekolü'nden bir sanatçı olan Asher Brown Durand'la tanışıp Durand'ın Cole'un eserlerini gördükten sonra ona alıcı bulmasıyla gerçekleşti. Cole, Catskill yakınlarında bir stüdyo buldu; buradan yakın çevredeki kırsal bölgelere gidip manzara çalışabiliyordu. Büyüyen şöhreti sanatçıya Avrupa'ya yolculuk etme imkanı tanıdı ve 1832 yılında Avrupa'dan dönüşünden sonra, *İmparatorluğun Yolu* ve *Yaşam Yolculuğu* adlarını verdiği iki büyük alegorik resim serisi üzerinde çalışmaya başladı. 47 yaşında ölene dek kuzeydoğu eyaletlerinin manzaralarını resmetmeye devam etti.

YAŞAMÇİZGİSİ

1801 İngiltere'de, sanayi bölgesi olan Lancashire'da doğdu.

1818 Ohio'da, kırsal bir bölge olan Steubenville'e göç etti.

1823-25 Önce Pittsburgh'a, sonra Philadelphia'ya, en son da New York'a yerleşti.

1827 Catskill'de bir stüdyo tuttu.

1829-32 İngiltere ve İtalya'ya yolculuk.

1833-6 *İmparatorluğun Yolu* serisine başladı.

1836 Catskill'de Maria Barlow'la evlenip buraya yerleşti.

1839 *Yaşam Yolculuğu* resim serisinin ikinci yapıtı.

1841-42 Avrupa'ya döndü.

1848 Catskill'de öldü.

► **Dönemeç** Connecticut Nehri'nin bir dönemecinin manzarası olan bu resim bir fırtına gelip geçerken insanın yaban hayata uysalca geçişini tasvir eder. Vahşi doğa manzarasının çarpaz bir şekilde bölünüşü ve ekilmiş toprak, ön plandaki eğilmiş ağaçla vurgulanır. 1836, tuval üzerine yağlıboya, 131x193 cm. Metropolitan Sanat Müzesi, New York, ABD

YAKINplan

COLE'UN ŞEMSIYESİ

Engin manzaranın yanında minicik kalan, belli belirsiz bir şemsiye göze çarpar, fırtınadan sonra kapatılmıştır; sol tarafa, tepenin yamacına zar zor seçilecek şekilde Cole kendini çizmiştir.

◀ **İmparatorluğun Yolu: Yıkım** İmparatorluğun Yolu serisi, Cole'un ustalık eseridir. *Döngü, hayali bir şehrin yükselişini ve düşüşünü gösterir ve şu yolu takip eder: Barbar Devlet, Kırsal ya da Pastoral Devlet, Mükemmellik, Yıkım ve Çöküş.* 1836, tuval üzerine yağlıboya, 100x161 cm. New York Tarih Derneği Koleksiyonu, ABD

Thomas Doughty

D PHILADELPHIA, 1793; Ö NEW YORK, 1856

Doughty, Hudson Nehri Ekolü'nden (bkz.s.296-97) önce peyzaja yoğunlaşmış ilk Amerikalı ressamlardan biriydi. Philadelphia'da doğup yaşamaının çoğunu burada geçirdi. Bir deri işçisiyken kendi kendine resim yapmayı öğrendi; o kadar başarılı oldu ki 1824'e gelindiğinde mesleğini soranlara "manzara ressamıyım" cevabını veriyordu. Doughty düzenli olarak Pennsylvania Akademisi'nde sergi açtı ve şöhreti, eserlerini sergilediği New York ve Boston'a kadar ulaştı. 1820'lerde ve 30'larda doğu ABD ve Avrupa segezileri, çok tanınmış eseri *Doğa'nın Harikaları* (1835) dahil olmak üzere, en güzel eserlerinden bazılarını esin kaynağı oldu. Sonraki yıllarda sağlık sorunu yolculuklara engel oldu ve ömrünün geri kalanını New York'ta geçirdi.

► Denning Noktası, Hudson Nehri

Bu resim, Doughty'nin, Avrupa gezisinden sonra 1830'ların ortalarında geliştirdiği huzurlu, atmosferik üslubun tipik bir örneğidir. ~1839, çerçeveye yapılandırılmış tuval üzerine yağlıboya, 61x76 cm. Butler Amerikan Sanatı Enstitüsü, Youngstown, ABD

YAKINplan

PÜRÜZSÜZ KENARLAR Nazikçe yuvarlatılmış şekiller manzaranın sükunetini artırıyor. Karanlık ön plan ve ağaçla çerçevelenmiş olan yamaç eğimi, resim boyunca etkisini sürdürüyor.

YAŞAMÇİZGİSİ

1793 Philadelphia'da doğdu.

1816 Pennsylvania Güzel Sanatlar Akademisi'nde sergi açtı.

1824 Pennsylvania'da Akademisyen unvanı aldı.

1830'lar New York, Massachusetts, Connecticut ve Delaware'de yaşadı.

1837 Avrupa'ya ilk seyahat.

~1845 New York'a yerleşti.

1856 New York'ta öldü.

Asher Brown Durand

D MAPPLEWOOD, NEW JERSEY, 1796; Ö MAPPLEWOOD, NEW JERSEY, 1886

▲ **Shandaken Sirtı, Kingston, New York** Durand'ın manzaranın, Claude Lorrain gibi Avrupalı ressamın eserlerinde olduğu gibi klasik bir biçimde dengelenmiş bir kompozisyon bulunur. ~1854, tuval üzerine yağlıboya, New York Tarih Derneği Koleksiyonu, ABD

Başlarda gravür ustası ve illüstratör olarak çalışan Durand, 1830'larda resme yöneldi ve Hudson Nehri Ekolü'nün kurucu üyesi oldu. Ünlü Amerikan resimlerinin ve portrelerinin gravürçüsü olarak çok tanınmış olan sanatçı, Avrupa'ya yaptığı bir geziden sonra kendini manzara resmine adanmış. Arkadaşı Thomas Cole ve şair William Cullen Bryant'ı Catskill korusunda resmettiği *Kardeş Ruhlar* (1849) eserlerinden biridir.

Gerçekçilik Akımı Fransa'da, 19. yüzyıl ortalarında, akademik sanatın köhneleşmiş sınırlamalarına tepki olarak ortaya çıktı. Gustave Courbet ve Jean-Françoise Millet'nin başını çektiği akım, geçmişin sanatsal geleneklerinden kesin bir kopuş niteliği taşıyordu.

Köken ve etkiler

1840'ların sonlarında bir grup yazar, sanatçı ve aydın, Paris'teki Brasserie Andler'de düzenli olarak bir araya geliyordu. Gruptaki hararetli tartışmalar, radikal siyasetten toplumsal konulara ve en yeni sanatsal eğilimlere kadar çeşitlilik içeriyordu. Buluşma mekanlarına "Gerçekçiliğin Tapınağı" adını taktılar ve Courbet'nin sanatı için seçtiği isim de bu oldu. Bugün devrimciden başka her şeye benzeseler de Courbet'nin resimleri, Paris'teki devlet sponsorluğunda gerçekleşen bir sergi olan Salon'da protesto gösterilerine sahne oldu; bunun nedeni resimlerin akademik uygulamadan farklı bir yönde olmalarıydı. Kırsal manzaralarının, hayalperest köylülerle birlikte küçük ve pitoresk olmaları bekleniyordu. Oysa Courbet ve

▲ **Buluşma ya da Merhaba Bay Courbet** Gustave Courbet, 1854. Sanatçı, Courbet (sağda), kendinden emin bir havayla hamisi Alfred Bruyas'ı selamlıyor. Bu kompozisyon, Gezgin Yahudi'nin popüler bir başkışından tımlanarak yapılmıştır.

Millet'nin köylü resimleri, normalde büyük tarihi olaylar ya da dini konular için uygun görülen büyük ölçekteydi. Dahası, iki ressam çağdaş çalışma koşullarının zorluğuna vurgu yapıyordu, bu da muhafazakar eleştirmenlerce

tehlikeli bir biçimde sosyalist bulundu.

Gerçekçi ressamın figürleri yüzünden de aynı derecede hor görüldüler, Courbet'nin nü figürleri iki katlı gerdanlarıyla kilolu figürlerken, Honoré Daumier'nin işçileri porsümlü, karikatür figürlerdi. Akademik sanatın idealist formlarına alışık eleştirmenler için bu, gerçekçilik değil, kasıtlı bir çirkinlik arayışıydı.

Gerçekçilik sadece üslubuyla değil, Courbet'nin onu pazarlamasıyla da etkili bir akım oldu. 1855'te, Dünya Fuarı'nda Courbet'nin açtığı "Gerçekçilik Pavyonu" bir sanatsal bağımsızlık gösterisi ve daha sonraki izlenimci sergilerin de modeli oldu (bkz. sf. 340-41).

Realizm

ZAMANçizelgesi

Barbizon Ekolü 1840'larda, Rousseau ve Millet'nin katılımıyla büyüyüp gelişti. Courbet 1850'de Paris sanat çevrelerinde patlama yaptı; eserleri 50'ler boyunca tartışmalı niteliğini sürdürdü. 1860'ların başlarında Menzel modern yaşamdan sahneler resmederken 1871'de Gezginler adı verilen bir grup Rus sanatçı gezici sergilerinin ikini açtı.

1843

COROT Villa d'Este Bahçeleri, Tivoli

1849

COURBET Taş Kırılan

1850

SPITZWEG Kitap kurdu

1857

MILLET Başak Toplayan Kadınlar

-1860-61

DAUMIER Çamaşçı Kadın

▲ **Prater'de Yaşlı Karaağaçlar** Ferdinand Georg Waldmüller Waldmüller bu eserini Gerçekçi akımdan önce yaptı; ancak manzara resimleri sıklıkla Courbet'aum (Güneybatı) tarafından, fotoğraf benzeri bir netliğe sahiptir. 1831, ahşap panel 110x110 cm, yağlıboya, 31,7x25,9 cm. Sanat Galerisi, Hamburg, Almanya

Ekoller

Tutarlı bir akım olan Gerçekçilik, esas olarak Fransa'yla ilişkilendirilir. Ancak pek çok Avrupa ülkesinde Natüralist akımlar göze çarpar.

Fransızlar

Gerçekçilik tartışmalarından önce bir grup manzara ressamı, Barbizon köyü yakınlarındaki Fontainebleau Ormanı'nda çalışmaya başlamıştı. Geleneksel olarak bir "ekol" olarak bilinseler de bu ressamların resmî bir bağlan ya da bağlayıcı bir manifestoları yoktu. Ancak akademik sanatın yapılandırılmış hoşlanmıyor, önlerindeki manzarayı daha gerçekçi bir biçimde betimlemeyi tercih ediyorlardı. Bu grubun önde gelen isimleri Théodore Rousseau, Constant Troyon, Narcisse Diaz ve Charles Daubigny'dir; ancak Camille Corot ve Jean-François Millet de bu gruba ilişkilendirilir. Daha sonraları izlenimciler bu grubu kendi akımları için bir esin kaynağı kabul ettiler.

Almanlar

Courbet pek çok kez Almanya'ya gitti ve özellikle Münih'te bir grup genç sanatçıya tekniklerini gösterdiğinde büyük etki yarattı. En yakın bağlantısı, kendisiyle bir süre Paris'te de çalışan Wilhelm Leibl'di. Leibl'in bu üsluba hayranlığı köylü kadınlarının göz alıcı gerçekçi tasvirlerinde belirgindir. Leibl, Courbet'nin görüşlerini bir grup Alman sanatçıya da ilettili ve bu grup daha sonra "Leibl'in Grubu" olarak adlandırıldı. Bu grupta Hans Thoma, Carl Schuch, Theodor Alt ve William Tübner gibi sanatçılar bulunuyordu. Biedermeier ressamlarının bir kısmında da Natüralist eğilimler göze çarpar. Örneğin Carl Spitzweg ve Georg Waldmüller günlük yaşamdan, hiçbir etki altında kalmamış resimler yapmışlardır.

Ruslar

Rusya'da natüralizmin bayrağını Gezginler ya da Seyyahlar olarak bilinen bir sanatçı grubu taşıyordu. İlya Repin, Ivan Kramskoi ve Vasily Surikov gibi ressamların başını çektiği bu grup, Rus toplumunu derinlemesine inceleyen çalışmalar sergiledi, konuları çok çeşitlendirdi. Örneğin Repin'in 'Volga Kayıkçıları' ve Nikolay Kasatkin'in 'Kömür Toplayan Yoksullar' adlı yapıtlarındaki içi portrelerinin

katılığı, Fransız gerçekçilerin eserlerinden aşağı kalmaz. Ancak eserlerinin tümü de mücadeleciler değildir ve atmosferik manzaralar ve günlük yaşamdan sahneler de içerir.

▲ **Aziz Nikola, Haksız Yere İdam Mahkûm Olan Üç Kişiyi Ölümden Kurtarıyor** İlya Elimovich Repin Repin tarihi konuları tasvirine yeni bir yaklaşım getirdi. Rusya'da idam cezasının kaldırılması kampanyasını destekledi. Bu resimde de azizin üç mahkûmu kurtarıyor gösteriliyor. 1888, tuval üzerine yağlıboya, 215x196 cm. Rusya Devlet Müzesi, St. Petersburg, Rusya

Jean-François Millet

Otportre

D GRUCHY, NORMANDİYA, 1814; Ö BARBIZON, 1875

Memleketi Normandiya'nın topraklarındaki yaşam üzerine yaptığı gözlemlerden ilham alan Jean-François Millet, çoğunlukla kırsal bölgelerin resimlerini yapmıştır. Eserleri Gerçekçi ressamlar ve genç Vincent van Gogh tarafından beğenilerek karşılanmıştır.

Cherbourg ve Paris'te eğitim gören Millet, kariyerinin başlarında tarihi konularda resimler ve portreler yapıp mütevazı bir başarı elde etmiştir. Ancak 1848 Devrimi ve Fontainebleau Ormanı yakınlarındaki Barbizon köyüne yerleşmesinden sonra, eserlerine, Daumier'nin çalışmalarında çok beğendiği toplumsal ve siyasi içeriği katmak istedi. Kariyeri boyunca maddi sıkıntı çekti (bakması gereken büyük bir aile vardı); ancak yaşamının sonlarına doğru takdir ve övgü kazanmaya başladı (1868 yılında Legion d'Honneur nişanı aldı). Ölümünden sonra resimleri çok büyük ölçüde popüler olmuştur.

► **Başak Toplayan Kadınlar** Millet, köylüleri asil, hatta kahramanca figürler olarak betimlemiştir. Burada, hasattan arta kalanları toplayan kadınlar anıtsal bir yücelikle tasvir edilmişlerdir ve bereketli manzaranın içinde dikkatin odağıdır. 1875, tuval üzerine yağlıboya, 84x111 cm. Orsay Müzesi, Paris, Fransa

▼ **Angelus Duası** Millet'in en popüler eseri olan bu resim sanatçının ölümünden hemen sonra büyük bir meblağa satıldı ve sayısız kez reproduksiyonu üretildi. Başlangıçta adı Patates Hasadı İçin Dua'ydı. Resimde köylü bir çift, Angelus duası için çalan çanın ardından inançla dua ederken betimlenmiş. Görünürde huzurlu bir kırsal sahne içeren resmin alt metinlerinde daha trajik unsurlar olduğu düşünülebilir. 1857-59, tuval üzerine yağlıboya, Orsay Müzesi, Paris, Fransa

YAKINplan

DUA EDEN ELLER İlk figür ilk bakışta birlikte dua ediyor görünür, ancak aralarında bir tuhaflık vardır. Bunu en açık şekilde ellerinde görebiliriz, kadının elleri yürekten ettiği duayla birbirine kavuşmuşken, adamınkiler şapkasının kenarlarını çevirerek onun utancını açığa çıkarır.

YAŞAMçizgisi

1814 Normandiya'da varlıklı bir çiftçi ailesinin oğlu olarak doğdu.

1832 Aile Paris'e yerleşti

1837 Paris'te Delacroix'un yanında eğitim gördü

1840 Portrelerinden biri Salon'a kabul edildi

1848 İlk köylü resmi olan 'Harman'ı' sergiledi

1849 Fontainebleau yakınlarındaki Barbizon'a yerleşti

1867 Paris Dünya Fuarı'nda yapıtları sergilendi

1875 Barbizon'da öldü

Honoré Daumier

Honoré Daumier

D MARSİLYA, 1808; Ö VALMONDOIS, 1879

Honoré Daumier'yi sağlığında meşhur eden satirik karikatürler ve çizgi karakterler, resimlerini ve heykellerini bir şekilde gölgede bırakmıştır. Eserleri bugün Gerçekçi akımın en iyi örnekleri ve izlenimcilik tekniklerinin öncüsü olarak görülmektedir. 1816'da Daumier'nin babası kötü bir kararla Paris'e yerleşmeye karar verdi ve Honoré çocuk yaşta iş bulmak zorunda kaldı. Sol eğilimini şekillendiren pek çok kötü işte çalıştıktan sonra taş baskı tekniklerini öğrendi ve *La Caricature* gazetesine karikatürler çizmeye başladı. Yaşamının büyük kısmında zar zor geçindi. Corot, Degas ve Delacroix gibi pek çok sanatçı arkadaşları tarafından takdir gördü ancak yoksulluk içinde öldü.

YAŞAMçizgisi

1808 Marselle'de sanatçı bir ailenin oğlu olarak doğdu

1816 Ailesi Paris'e yerleşti

1822 Aile bütçesine katkıda bulunmak için taş baskılar üretti

1830 *La Caricature*'de satirik karikatürleri ve taş baskıları yayınladı

1832 Kral Louis-Philippe'i insan yiyen bir dev olarak çizdiği için hapse düştü

1835 *Le Charivari*'de çalıştı

1845 Sanat eleştirmeni Charles Baudelaire ile arkadaş oldu

1871 Paris Komünü'ne üye oldu

1878 Tanınmış sanat simsarı Paul Durand-Ruel resimlerini sergiledi

1879 Görmeye yetisini neredeyse kaybetmiş ve arkadaşlarının yardımıyla geçinir bir halde öldü

▼ Gravür Koleksiyoncusu

Daumier'nin 1848'den sonraki resimleri, Paris'teki çevresinden iyi gözlemlenmiş ve duygu içermeyen tasvirlerdir. ~1860-62, tuval üzerine yağlıboya, 41x33 cm. Petit Palais Müzesi, Paris, Fransa

▼ **Ratapoil** Daumier pek çok baş ve figür heykelleri yapmıştır. Hükümetin meşum ajanlarını temsil eden Ratapoil (derisi soyulmuş fare), heykellerindeki karakterlerden biridir. ~1850, renklendirilmiş alçı, yükseklik: 38 cm, Louvre, Paris, Fransa

▲ **Çamaşırcı Kadın** Daumier'nin resimlerinin konuları, özellikle Paris'teki işçi sınıfının günlük yaşamı, onu gerçekçi geleneğe dahil eder. Ancak resimlerinde bir o an yapılmış hissi ve izlenimcilik'i anımsatan bir ışık kullanımı da bulunur. ~1863, tuval üzerine yağlıboya, 49x34 cm. Orsay Müzesi, Paris, Fransa

Gustave Courbet

Otoportre

D ORNANS, FRANSA, 1819; Ö LA TOUR-DE-PEÏLZ, İSVİÇRE, 1877

Gerçekçilik'in adını Courbet'nin koyduğuna inanılır. Üstün bir tekniğe sahip resimlerinde siyasi ve toplumsal fikirlerini ifade eden sanatçı, bu akımın ilk ve en kendini adanmış savunucularındandır. Doğu Fransa'da kırsal bir bölge olan Franche-Comté'de büyümüş olan Courbet, 1840 yılında hukuk okumak üzere Paris'e taşındı. Ancak burada zamanının çoğunu Louvre'daki eserleri inceleyerek geçirdi ve (babasının maddi desteğiyle) ressam olmaya karar verdi.

Başlarda kazandığı bir iki başarıdan sonra Courbet'nin eserleri geleneksel olmadıkları gerekçesiyle reddedildi ve Courbet gittikçe daha çok karşıt fikirli olmaya başladı. Ornans'a yaptığı bir geziden sonra, rafine güzel sanatlarla duyduğu hoşnutsuzluktan emin oldu ve Gerçekçi üslubu benimsedi. Fransa-Prusya Savaşı'ndan sonra Paris yönetimini ele geçiren Paris Commune'de önde gelen (karşıt) bir figürdü, ancak Paris Commune'un 1871'deki çöküşünün ardından İsviçre'ye kaçtı ve yaşamının geri kalanını burada geçirdi.

**“ Realizmin özü, ideali yadsımasıdır...
Güzelliğin ifadesi, sanatçının
algısının gücüyle orantılıdır. ”**

GUSTAVE COURBET

YAŞAMÇİZGİSİ

1840 21 yaşında Paris'e yerleşti

1844 Sihar Köpele Birlikte Courbet adı esen Paris Salon'a kabul edildi

1847 Hollanda'da ustaların eserlerini gördü

1849 İlk Gerçekçi resimlerini yaptı

1855 Sanatçının Stüdyosu adlı eseri Dünya Fuarı tarafından reddedildi

1866 Kötü bir şöhrete sahip olan Dünyanın Başlangıcı eserinin dahil olduğu erotik resim serisine başladı

1871 Paris Komünü yönetimi süresince sanat müzelerinin sorumluluğunu aldı

1871 Bir Napolyon anıtı olan Vendôme Sütunu'nu parçalamak suçuyla tutuklandı

1873 Anıtın yeniden yapımı için büyük bir ceza ödedikten sonra Fransa'dan kaçtı

1877 İsviçre'de, sürgünde öldü

▼ **Taş Kırınlar** Courbet, açıkça Gerçekçi üsluptaki ilk resimlerinden birinde işçilerin sevimsiz işlerini göz alıcı bir biçimde betimliyor. Zamanın Romantik geleneklerine karşı olan bu isyan, Courbet'ye 1850 Salon'unda kötü bir şöhret kazandırmıştır. 1849, tuval üzerine yağlıboya (1945'te tahrip olmuştur). 159x259 cm. Neue Meister Galerisi, Dresden, Almanya

« Sanatçının Stüdyosu
Alt başlığı *Sanatsal ve Ahlakî Yaşamın Yedi Yılının Gerçek Bir Alegorisi* olan bu resimde Courbet, solunda "sıradan şeylerin dünyası" ile sağında (romancı George Sand, sanat eleştirmeni Charles Baudelaire ve siyasetçi Pierre-Joseph Proudhon'dan oluşan) onu takdir eden bir grup arkadaşıyla çevrili halde çalışırken görüldüğü. 1855, tuval üzerine yağlıboya, 361x598 cm, Orsay Müzesi, Paris, Fransa

GÜNEdair

PARİS KOMÜNÜ Fransa-Prusya Savaşı'ndan sonraki ayaklanma sırasında bir halk ordusu, demokratik ve sosyal cumhuriyet talebiyle yönetimi ele geçirdi. Komün, Mart 1871'den Mayıs 1871'e kadar Paris'e hükmetti. Bu grup, gelecek yıllardaki anarşist devrimci ve sol hareketlere model olarak büyük bir siyasi etkiye sahip olmuştur..

Vendôme Sütunu'nun Yıkımı, 1871 Kısa süreli Komün yönetimi boyunca şehrin sanat müzelerinden Courbet sorumluydu. Napolyon'un anısına dikilmiş olan Vendôme Sütunu'nun devrilmesi işini de o yönetmişti. Bu yüzden de olayın peşi sıra hapse girdi.

« Ornans'da Defin Courbet'in babasının amcasının cenazesinin, 1850'de, özellikle de böylesi büyük ölçekte bir resim için alışılmadık ve sıradan bir konu olduğu düşünülmüştü. Asıl ya da kahraman olmayan, sıradan insanların tasviri, sanatçının sosyalist görüşlerinin bir ifadesidir. Bu işçi sınıfı törenini konu olarak seçmekle "aslında Romantizmi gömdüğünü" belirtmiştir. 1849-50, tuval üzerine yağlıboya, Orsay Müzesi, Paris, Fransa

YAKINplan

SİMETRİK KOMPOZİSYON Bu resim, ortadaki mezarın her iki yanında bulunan iki belirgin dikdörtgene ayrılmıştır: solda tören için giyinmiş din adamları ve ileri gelenler, sağda, daha az renkli kasabalar bulunur. Simetri, ön plandaki yas tutan ile hacin dikey çizgileriyle vurgulanmıştır.

KIRSAL AĞIRBAŞLILIK Courbet, geleneksel tören tasvirlerindeki şaşaa ve şatafatlı kıyafetlerin yerine kasabaların cenazede ciddi bir ruh hali ve pejmürde "kilise kıyafetleriyle" betimlemiştir.

Camille Corot

Portre,
Constant
Dutilleul
imzalı

D PARIS, 1796; Ö PARIS, 1875

Bir sonraki kuşak Fransız ressamlar üzerinde büyük bir etki bırakan Camille Corot, izlenimci manzaraların öncülüğünü yapmıştır. Corot, ailesinin perde işinde kısa süreli bir kariyerdan sonra yirmili yaşlarında (babasından küçük bir harçlık alarak) resme yöneldi ve 1827 yılında ilk kez çalışmaları Salon'a kabul edildi. İtibarı giderek arttı ve Fransa ve İtalya çevresine yaptığı gezilerde eskizler çizilip çok kişisel bir üslup geliştirerek kısa sürede başarılı bir ressam olarak isim yaptı.

Barbizon Ekolü'nün (bkz. sf. 324) Gerçekçi ressamlarının destekçisi olmasına rağmen (ticari başarısı Daumier ve Millet'ye maddi yardımda bulunma olanağı tanımıştır), onların manzara resimlerindeki toplumsal çağrışım kaygılarını paylaşmadı. Corot'nun resimlerinde figürler, tek tük belirdiklerinde sadece tesadüfen oradadırlar.

YAŞAMÇİZGİSİ

1796 Bir perdecinin oğlu olarak Paris'te dünyaya geldi
1825 Roma'ya ve Venedik'e seyahat etti
1827 Narni'deki Köprü adlı eseri Paris Salon'da sergilendi
1834 İtalya'da eskizler ve resimler yaparak seyahat etti
1836 Avignon ve Güney Fransa'da bir süre kaldı
1846 Güney Fransa'da ve Avignon'da zaman geçirdi
1872 Evisiz Daumier'ye bir kulupe aldı
1875 Paris'te öldü ve Père Lachaise Mezarlığı'na gömüldü

▼ **Suyun Yanında Keçi Çobanı** Corot'nun geç dönem eserleri izlenimcilik'i haber verir şekilde, manzaralarda bir yumuşama içerir. Uzaktan aç, sisli göl, şeffaf ağaçlar ve yalnız insan figürü, Corot'nun manzaralarının ortak unsurlarındandır. 1843, tuval üzerine yağlıboya, 81x65 cm. özel koleksiyon

◀ **İncilli Kadın** Aslında peyzaj ressamı olan Corot, figür resimlerinde de yetenekliydi. İleri yıllarda bir dizi kadın nü'ler ile arkadaşlarının ve ailesinin portrelerini yaptı. Bunların hiçbirini sergilemeyen sanatçı, halka sunduğu eserleriyle kişisel eserlerini birbirinden tamamen ayrı tuttu. -1842, tuval üzerine yağlıboya, 70x55 cm. Louvre, Paris, Fransa

▲ **Villa d'Este Bahçeleri, Tivoli** Corot, İtalya'ya pek çok kez gitti ve orada, döndüğünde stüdyosunda büyük ölçekli resimlere dönüştüreceği manzara eskizleri yaptı. Manzaraları gördüğü haliyle betimlemeyi hedefledi. Camille Pissano gibi genç ressamların önünü açan bu plein-air (dış mekan) yaklaşımı, Corot'ya klasik Fransız geleneğinde daha özgür, daha Naturalist bir üslup geliştirme olanağı tanımıştır. 1843, tuval üzerine yağlıboya, 28x50 cm. Louvre, Paris, Fransa

YAKINplan

GİZLİ RENKLER Corot, koyu ve açık arasındaki ince ton ilişkisiyle ve küçük, hızlı fırça darbeleri kullanarak yaptığı kremi yüzey dokusuyla yaratmak istediği etkiyi mümkün kılan sınırlı sayıda renk kullanırdı.

Théodore Rousseau

Théodore
Rousseau

D PARIS, 1812; Ö BARBİ ZON, 1867

Paris Salon'dan sık sık reddedilmesi sebebiyle *le grand refusé* (büyük red) lakabını alan Rousseau, Barbizon Ekolü manzara ressamlarının en önde geleniydi. O sırada sanata hakim olan Neoklasik resmiyetten rahatsız olan sanatçı üslubunu 17. yüzyıl Hollanda manzara resimlerini ve John Constable gibi çağdaşlarının eserlerini temel alarak oluşturdu. Dönem için alışılmadık bir şekilde resimlerini dışarıda yapardı. Kariyerinin başlarında çok sıkıntı çekmiş olsa da yaşamının sonlarına doğru çok itibar gördü.

▼ **Pınal Meşeleri, Apremont** Rousseau'nun manzaraları doğayı pastoral bir cennet yerine büyük bir güç olarak gösterir. Sahneyi gerçekçi biçimde betimleme yeteneği, sanat kurumları tarafından olmasa da, Romantik akıma mensup arkadaşları tarafından takdir görmüştür. 1850-52, tuval üzerine yağlıboya, 63x99 cm. Louvre, Paris

▲ Fontainebleau'de Orman:

Sabah Açık havada, doğrudan doğadan çalışan Rousseau, özellikle yaprakların arasından süzün güneş efekti olmak üzere, ince ışık ve gölge karşıtlıklarını yakalamada ustaydı. Bunu küçük ve dikkatli fırça darbeleri aracılığıyla yapardı. 1850, tuval üzerine yağlıboya, 97x134 cm. Wallace Koleksiyonu, Londra, İngiltere

YAKINplan

ÇERÇEVE KAVİSİ

Yaprakların arasından süzün güneş ışığı efekti, Rousseau'nun resimlerinde sıkça bulunan bir unsurdur. Burada ve pek çok benzer resminde, izleyicinin gözü, kavisli bir çerçeve işlevi gören ağaçların arasından merkezdeki ışıklı bölgeye çekilir.

Carl Spitzweg

D MÜNİH, 1808; Ö MÜNİH, 1885

Biedermeier grubu sanatçıları arasında en kalıcı isim olan Carl Spitzweg resme nispeten geç bir yaşta, resmî hiçbir eğitimi olmadan, uzun süre eczacılık yaptıktan sonra başladı. Sanat kariyerine 1830'lu yıllarda başlayıp Münih'te sanatsal bir çevrede aktif olarak çalıştı.

Bavyera yaşamı üzerine anlatı resimleriyle tanınmaya çalışan Spitzweg, bir süre seyahat ettikten sonra satirik Münih dergisi *Fliegende Blätter*'de (Uçan Yapraklar) illüstratör olarak çalıştı; bu iş, Spitzweg'e çalışmalarını daha geniş bir kitleye sunma imkanı tanıdı. Spitzweg'in sivri dilli karikatürleri ve taşra yaşamı üzerine çalışmaları, siyasi anlamda eleştirel olmaktan çok, anlayışlı bir havaya sahiptir ve nazik mizahı sanatçıyı kısa sürede Avrupa çapında popüler kılmıştır.

YAŞAMÇİZGİSİ

1808 Münih'te orta sınıf bir ailenin oğlu olarak dünyaya geldi
1825-28 Viyana'da eczacılık eğitimi aldı
1828 Lisansüstü çalışmalar yaparken Münih'te bir eczanede çalıştı
1833 Bir ressam olarak hayatına devam edebilmesini sağlayacak kadar bir mirasa kavuştu
1835 Münih'teki Kunstvereine'na (sanat cemiyeti) katıldı; iki yıl sonra ayrıldı
1837 En tanınmış eseri *Fakir* *Sair*'in ilk versiyonunu yaptı
1839 Dalmasya'ya seyahat
1840'lar Avusturya, İsviçre ve Adriyatik çevresinde seyahatler
1844-52 *Fliegende Blätter*'de illüstratör olarak çalıştı
1860 Manzara resimlerine yöneldi
1885 Münih'te öldü

«Pazar Gezintisi 1850'den itibaren Spitzweg'in ilgisiz resimlerdeki figürlerden onların çevrelerine yöneldi. Giderek artan bir şekilde manzara resmine eğildi; Barbizon Ekolü'nün etkisiyle, tuhaf, küçük burjuva karakterlerini içine ilüstratörlüğü pastoral iş sahneleri resimledi. 1841, tuval üzerine yağlıboya, Carolino Augusteum Müzesi, Salzburg, Avusturya»

► **Kitap Kurdu** Spitzweg figürlerini sık sık, kelebek koleksiyonculuğu, mineral bilimi ya da burada olduğu üzere edebiyat gibi orta sınıf zevkleriyle meşgul şekilde resmederdi. Spitzweg şahsen çok seyahat etmiş ve bu taşra hayatından kopmuş biriydi. 1850, tuval üzerine yağlıboya, 27x50 cm, özel koleksiyon

GÜNEdair

BIEDERMEIER Aslen *Fliegende Blätter*'e iş gönderen bir kişinin mahlası olan Biedermeier adı, bugün 19. yüzyıl Almanya ve Avusturya'daki şehirli orta sınıf sanatına atfedilir; bu ekol ev hayatına ve ağır başlı basitliğe vurgu yapıp sık sık duygusal olma eğilimindedir.

Aile Grubu Franz Schrank (~1810). Bu sahne, Biedermeier Ekolü'nün tevazu ve saygınlık değerlerini ifade eder, bu, Romantizm'in siyasi ve dışavurumcu tavrına bir tepki niteliği taşır.

Ferdinand Georg Waldmüller

D VİYANA, 1793; Ö HINTERBRÜHL, 1865

Biedermeier döneminin en önde gelen Avusturyalı manzara ressamı olan Ferdinand Waldmüller, titiz tekniğini belli bir resim üslubuna bağlı kalmadan, doğayı yakından gözlemleyerek geliştirmiştir. Viyana Akademisi'nde eğitim görüp Hırvatistan'da özel öğretmenlik yaptıktan sonra kısa bir süre portre ressamlığı yaptı ve 1829 yılında profesör ünvanıyla Viyana'ya geri döndü. Ancak Waldmüller'in Natüralist yaklaşımı akademinin ideolojisine ters düştü ve hoca olarak gitkice büyüyen ünü ve etkisine rağmen okuldan atıldı. Çok sayıda manzara resminin yanı sıra Waldmüller pek çok duygusal kırsal sahne de resmetmiştir; döneminde popülaritesi çok yüksek olan bu resimler bugün pek itibar görmez. 1864 yılında, ölümünden bir sene önce akademiye geri döndü.

► **Savaşın Eve Dönüş** Waldmüller'in geç dönem resimleri köy yaşamını duygusal bir ruh hali içinde betimleyen bir seridir ve bu resimler detaylı Natüralist tekniğine nazir bir karşılık oluşturur. 1859, ahşap panel üzerine yağlıboya, 42x53 cm. Sanat Galerisi, Hamburg, Almanya

YAŞAMÇİZGİSİ

1793 Viyana'da doğdu
1817-20 Viyana Akademisi'nde okudu
1825 İtalya'ya seyahat etti
1829 Viyana Akademisi'nde Profesör ünvanı aldı
1857 Anlaşmazlıklar sonucu akademiden atıldı
1862 Londra'da büyük bir sergi açtı
1864 Viyana Akademisi'ne tekrar kabul edildi
1865 Avusturya'da, Hinterbrühl'de, 72 yaşında öldü

▲ **Hallstätter Gölü** Yakın gözleme dayalı Natüralist tasvir inancı. Waldmüller'in manzaralarında neredeyse fotoğraf benzeri bir gerçekçiliğe yol açar. Waldmüller teknik yeteneğini ve renklere olan duyarlılığını, sahneyi yorumlamak yerine yeniden yaratmada kullanır ve manzaranın kendi kendini anlatmasını sağlar. 1838, tuval üzerine yağlıboya, Viyana Şehri Tarih Müzesi, Viyana, Avusturya

YAKINplan

İŞİK VE GÖLGE Bu manzarda renk karşıtlıkları keskin bir biçimde uygulanmıştır ve ışık, resim boyunca çarpazlamasına aydınlık gökyüzünden dağların tepesine, buradan çatıya, buradan da en alt noktadaki uzun gölgelere dek uzanıp kaybolur.

Wilhelm Leibl

D KÖLN, 1844; Ö WÜRZBURG, 1900

Wilhelm Leibl, memleketi Köln'de ve Münih Akademisi'nde eğitim gördü; geç 19 yüzyıl Almanyası'nın önde gelen ressamı olarak, Fransa'da Gustave Courbet ile çalıştıktan sonra isim yaptı. Courbet, 1889'da Münih'teki bir sergide Leibl'in bir portresinden çok etkilendi ve hemen onu Paris'e davet etti.

Çalışmaları 1870 Fransa-Prusya Savaşı sebebiyle kısa sürdü. Leibl, ustadının günlük kutsal yaşamı betimlemelerini kendine uyarladı. Münih'te kısa bir süre kaldıktan sonra taşraya yerleşti ve ömrünün geri kalanını Bavyera köylerinde geçirdi. 1870'lerde Holbein'a öykünen, kendine özgü bir üslup geliştirdi, ama daha sonra, eskiz kullanmadan doğrudan tuval üzerine çalıştığı için tekniği daha yumuşak ve akışkan bir hal aldı.

YAŞAMÇİZGİSİ

1844 Köln'de doğdu

1864 Yemli yaşamının başında Münih Akademisi'nde eğitim gördü

1865 Gerçekçi ressam Karl von Piloty ile çalıştı ve grup stüdyosu açtı

1870 Paris'ta Courbet'yle birlikte çalıştı; Manet'yle tanıştı

1873 Bavyera taşrasına yerleşti ve Holbein benzeri bir teknik geliştirdi

1878 *Kilise'de Üç Kadın* adlı eserini yaptı; Berbling'de yaşadı

1892 Kutterling'e yerleşti

1900 Würzburg'da öldü

► **Yaşlı Çiftçi** Leibl, 1874-75 yıllarında Schondorf am Ammersee'de yaşarken köylülerin resimlerini yaptı. İnce detayları ve vernik benzeri dokuları bu resimler, "Holbein dönemi" olarak adlandırılır. 1875, tuval üzerine yağlıboya, 48x39 cm. Sanat Galerisi, Hamburg, Almanya

▲ **Kilisede Üç Kadın** Leibl'in belki de en bilinen eseri olan bu resim, sanatçının "Holbein döneminin" doruk noktasıdır. Duygu içermeyen figürler çok ince detaylarla betimlenmiştir ve ağırbaşlı atmosfer, belirgin, pürüzsüz fırça darbeleriyle yoğunlaştırılmıştır. 1882, ahşap panel üzerine yağlıboya, Sanat Galerisi, Hamburg, Almanya

Adolph Menzel

D BRESLAW, PRUSYA, 1815; Ö BERLİN, 1905

Adolf Menzel

Sağlığında tarihi ve vatansever konuların ressamı olarak bilinen Menzel, bugün daha çok Berlin ve Paris'teki günlük yaşamı betimleyen küçük resimleriyle övgü toplar. Büyük oranda kendi kendini geliştirmiş olan sanatçı, kariyerine o dönemler popüler olan Prusya tarihinin illüstrasyonlarını yaparak başladı.

Constable'dan esinlenen Menzel, 1840'larda resme yöneldi; o zamanlar esas ilgi alanı, özellikle Kral Frederick olmak üzere, asiller ve askerlerdi. Menzel, Courbet'nin Gerçekçi üsluptaki kır resimlerini görmek için 1867 yılında Paris'teki Dünya Fuarı'na gitti, ancak Fransız sanatçı Ernest Meissonier'nin tarihi konulardaki Natüralist resimlerinden daha çok etkilendi ve onunla yakın arkadaş oldu. Bu tarihten sonra milliyetçi resimler ve illüstrasyonlarla birlikte pek çok Paris manzarası ve bir dizi de Berlin yaşamından alışılmadık sahneler resmetti.

YAŞAMÇİZGİSİ

1815 Prusya'da, Breslaw'da doğdu (bugünkü Wrocław, Polonya)

1832 Ölümünden sonra babasının taş baskı atölyesini devraldı

1839 Berlin'de John Constable'ın resimlerini gördü

1839-42 Franz Kugler'in *Kral Frederick'in Tarihi* adlı kitabının illüstrasyonlarını yaptı

1861 Prusya Kralı I. Wilhelm'in taç giyme törenini resmetmesi istendi

1867 Paris'teki Dünya Fuarı'na ziyaret etti; Meissonier'yle tanıştı

1898 Prusya lıyakat nişanı olan Kara Kartal Rütbesi'ni alan ilk ressam oldu

1905 Berlin'de öldü

▲ **Lüksemburg Bahçelerinde** Menzel, Fransa'da gördüğü tekniklerle Berlin'deki stüdyosunda Paris anılarını resmetti. Paris gezileri ve Meissonier'yle dostluğu, üslubunu ve saray erkanını tasvir edişini etkiledi. 1860'ların sonları, kâğıt üzerine guaş, Puşkin Müzesi, Moskova, Rusya

◀ **Kafede Kahvaltı** Menzel'in şehirdi; orta sınıfa duyduğu hayranlık, bir dizi sokak sahnesine ve iç mekan resmine ön ayak oldu; bu resimler sık sık alışılmadık açılardan, Menzel'in ışık efektleri üzerine denemeler yapacağı şekilde betimlenmişti. Menzel şehir yaşamının önemsiz, ufak ayrıntılarına da çok meraklıydı, bu da resimlerini zaman zaman karikatür sınırlarına kadar götürür. 1894, kâğıt üzerine guaş, 19x12 cm, Sanat Galerisi, Hamburg, Almanya

YAKINPLAN

ZAMANININ İLERİSİNDE Fransız resmindeki çağdaş eğilimlerin pek çoğundan hoşlanmasa da Menzel'in boyayı spontane bir biçimde uygulayışı ve özellikle ışık kullanımı izlenimcilik'tir andırır.

Ilya Repin

Otoportre

D CHUGUYEV, UKRAYNA, 1844; Ö KUOKKALA, 1930

Ilya Repin, Rus tarihinden tasvirleriyle ünlü oldu; Gerçekçi üslubu, Sovyetler dönemindeki Sosyalist Gerçekçiliğinin önünü açtı. Kharkov yakınlarında köylü bir ailenin oğlu olarak dünyaya gelen Repin, oranın yerlisi bir ressamın yanında eğitim gördükten sonra Güzel Sanatlar Fakültesi'nde okumak üzere St Petersburg'a gitti. Fransa ve İtalya'da üç yıl kaldıktan sonra Rusya'ya döndü ve *Peredvizhniki* (Gezginler) grubuna katıldı; bu gruba bu isim verilmişti çünkü sergileri pek çok yeri geziyor, sanatı insanların ayağına götürüyordu. Protestocuların toplumsal ve siyasi kaygılarını paylaşıyordu ancak aynı anti-akademik ideolojiyi benimsemedi. Daha sonraları reformlar yapıldıktan sonra St Petersburg Akademisi'nde Profesör oldu. Repin tarihi resimler kadar önemli Rus isimlerin portrelerini de yaptı.

YAŞAMÇİZGİSİ

1844 Ukrayna'da, Chuguyev'de doğdu
1864 St Petersburg Güzel Sanatlar Fakültesi'nde eğitim gördü
1873-76 Batı Avrupa'yı gezdi
1882 St Petersburg'a yerleşti
1894 St Petersburg Akademisi'nde Tarihî Resim profesörü oldu
1907 Akademiden ayrıldı
1917 Rusya'dan bağımsızlığı ilan etmesiyle birlikte Repin'in Kuokkala'daki evi Finlandiya'ya geçti
1930 Kuokkala'da öldü, burası daha sonra SSCB'ye devredildi ve Repin'in anısına Repino adı verildi

▼ **Volga'daki Kayakçılar** Repin'in öğrenciyken üzerinde çalışmaya başladığı bu çarpıcı Gerçekçi sahne, büyük etki yarattı. Kayıkçıların ağır çalışma koşullarıyla ilgili bir havayla betimlenmiştir; ancak bu bir acımadan çok esinlenme olarak değerlendirilmelidir. 1870-73, tuval üzerine yağlıboya, 131x281 cm. Rusya Devlet Müzesi, St. Petersburg, Rusya

GÜNEdair

ST PETERSBURG AKADEMİSİ 1757 yılında kurulan akademi, Rusya'daki en saygın sanat kurumuydu; büyük bir sanat koleksiyonuna ve sahıplığı yapıyor ve Rus sanatçılara eğitim veriyordu. Yüz yıldan uzun bir süre boyunca eğitimi muhafazakar olmuş ve sanattaki yeni eğilimlere direnç göstermişti.

Güzel Sanatlar Akademisi'ndeki Eski Eserler Gregory Mikhailov (1836).

Ivan Kramskoi

D NOVAYA SOTNYA, 1837; Ö ST PETERSBURG, 1887

Kramskoi, Rus demokratik Gerçekçi hareketin öncüsüydü. St Petersburg Akademisi'nde eğitim görürken 1863'te akademinin köhne fikirlerine karşı bir protesto gösterisi düzenledi ve *Peredvizhniki* (Gezginler) grubunu kurdu. Siyasi bir görüşe sahip olmanın sanatçının görevi olduğuna inanan Kramskoi, yazar Lev Tolstoy, ressam Ivan Shishkin ve sanat koleksiyoncusu Pavel Tretyakov gibi pek çok çağdaş yoldaşının portreleri ile köylülerin ve İsa'nın, ilahi konulardan çok ahlaki konular içeren resimlerini de yaptı.

▼ **Vahşi Doğada İsa** (Detay) Kramskoi'nin İsa resimleri kişinin ahlaki seçimlerini sembolize eder; bu resim de vicdan çatışmasının bir yorumudur. 1873, tuval üzerine yağlıboya, 180x210 cm. Tretyakov Galerisi, Moskova, Rusya

Nikolai Ghe

D VORONEZH, RUSYA, 1831;
Ö PLİSKİ YAKINLARI, UKRAYNA, 1894

Kramskoi'yle birlikte *Peredvizhniki* (Gezginler) grubunun kurucusu olan Ghe, Fransız soylularından gelen, toprak sahibi bir ailenin oğlu olarak dünyaya geldi. Kiev'de ve St Petersburg'da matematik eğitimi gördükten sonra St Petersburg Güzel Sanatlar Fakültesi'ne devam etti. Daha sonra Roma ve Floransa'da ressam olarak çalıştı. Ghe'nin en karakteristik resimleri dini konular içeriyordu ancak bunlar ahlaki ve psikolojik insanlık halleriydi ve yoğun ve neredeyse dışavurumcu üslupta renk, ışık ve gölge karşılıklı olarak benzerdi. Ghe, 1876 yılında doğaya döndü, Pliski yakınında bir çiftlik satın alıp 1894'te ölene dek burada yaşadı.

▲ **Son Yemek** Ghe'nin hümanist *Son Yemek* yorumu ilk büyük yapıtıydı ve konunun geleneksel yorumlarından ayrılıyordu. Ghe, olayın vurgusunu dinden psikolojik boyuta çekti; Yahuda ile İsa'nın arasındaki çekişme, Rus toplumunun 1863'teki bölünmesinin alegorisi olarak görüldü. Tuval üzerine yağlıboya, 283x382 cm. Rusya Devlet Müzesi, St. Petersburg, Rusya

▲ Zaporozhye Kazakları Osmanlı Padişahına Alaycı Bir Mektup Yazıyor

Repin, figürlerinin bu insanı betimlemesiyle izleyicinin beğenisini kazanıyor ve devrimci mücadelenin belli unsurlarını yakalıyordu: özgürlük, eşitlik ve kardeşlik. Bu resmi tamamlaması on yılını aldı ve 1891'de bitirdiğinde, ne ironidir ki, resmi Çar satın aldı. 1880-91, tuval üzerine yağlıboya, 203x358 cm. Rusya Devlet Müzesi, St. Petersburg

YAKINplan

MERKEZ ÇEMBER Repin, resmin yatay düzlemini bozup merkeze çember olmuş figürler yerleştirilerek yoldaşlık hissini uyandırıyor. Figürlerin çoğu samimiyetle içe doğru eğilmişken dört tanesi kahrkaha atarak arkaya yaslanmış; hatta biri resmin dışına çıkıp izleyicinin alanına geçmekte.

Köken ve etkiler

Pre-Rafaelitci Kardeşlik, 1848'de, John Everett Millais, William Holman Hunt ve Dante Gabriel Rossetti'nin aralarında bulunduğu yedi genç ressam tarafından kuruldu. Aralarındaki anlaşmayı, resimlerine PRB (Pre-Raphaelite Brotherhood'un baş harflerini) ekleyerek sağlamlaştırdılar. Bu tavır, gelmiş geçmiş en büyük ressamlardan biri olan Raffaello'ya bariz hakaret içerdiği için basında büyük yankı uyandırdı. Ancak John Ruskin'in gruba destek vermesiyle, protestolar kısa sürede dindi. Ruskin gruba "doğaya gidip... hiçbir şeyi reddetmemelerini, hiçbir şeyi seçmemelerini ve hiçbir şeyi hor görmemelerini" öğütledi. Pre-Rafaelitler bu öğüde uyup doğaya çıktılar; ilk peyzajlarındaki mikroskobik detaylar bu yüzden dikkat çeker. Grubun üç kurucu üyesi kısa süre sonra kendi yollarını çizdiler. Hunt dini

Pre-Rafaelitler İngiliz sanat dünyasında 19. yüzyılın başında patladılar. Gençlik ateşinin isyanıyla akademik sanatın zapt edici öngörülebilirliğine karşı çıkmaya ant içip Raffaello'dan önceki, erken dönem İtalyan ressamlarının samimi basitliğini yakalamayı hedeflediler; bu yüzden de "Pre-Rafaelit" adını aldılar.

Pre-Rafaelitler

John Everett Millais

Otoportre

D SOUTHAMPTON, 1829; Ö LONDRA, 1896

Millais, Kraliyet Akademisi Okulu'na kabul edilen en küçük öğrenci olarak bir dahi çocuktu; bu okul, 1768'de kurulmuş, Londra merkezli ulusal bir sanat okuluymuş. Üstün teknik yeteneği, Pre-Rafaelitlerin ulaşmak istediği duyarlılık için çok uygundu. Millais erken dönem eserlerinde, Shakespeare, Tennyson ve Keats başta olmak üzere edebi temaları ele aldı, sonbahar resimleri ölümölülük üzerine düşünceler içeriyordu. Zaman içinde Pre-Rafaelit köklerini geride bırakıp standart Victoria dönemi zevkine uygun düşen, daha duygusal bir üslup geliştirdi. Millais özellikle çocukları resmetmekte çok başarılıydı, *Raleigh'in Çocukluğu* (1870) ve *Baloncuklar* (1886) adlı en ünlü eserlerinde çocuklar baskın öğelerdir.

YAŞAMçizgisi

- 1840** Henüz 11 yaşındayken Kraliyet Akademisi Okulu'na kabul edildi
- 1846** Kraliyet Akademisi'nde ilk kez bir resmi sergilendi
- 1852** *Ophelia* adlı eserini tamamladı
- 1855** Ruskin'in eski eşi Effie Gray'le evlendi
- 1885** Baron unvanı aldı
- 1896** Kraliyet Akademisi'nin başına geçti
- 1896** Londra'da öldü ve St Paul's Katedrali'ne gömüldü

➤ **Kör Kız** Pre-Rafaelitler çağdaş konuları ele almayı da seviyorlardı. Bu resim, sokak çocukları ve engellilere bakış gibi tartışılmalı konuları içerir. 1854-56, tuval üzerine yağlıboya, 81x62 cm. Birmingham Müzesi ve Sanat Galerisi, Birmingham, İngiltere

▲ **Akantuslu Duvar Kâğıdı Tasarımı**, William Morris (1875). Morris, duvar kâğıdı tasarımlarının evin içinde ormanın büyümesini canlandıracağına inanırdı.

resimlere yönelirken Millais yerleşik sanat düzenine uyum sağladı. Rossetti akımı daha da ileri taşıyıp Edward Burne-Jones ve William Morris'i etkiledi. Burne-Jones ve Morris de, Pre-Rafaelit görüşleri, Sembolist (bkz. sf. 382-87) ve Sanat ve Zanaat Akımlarıyla daha geniş bir kitleye ulaştırdılar.

Konular

Pre-Rafaelitler pek çok konuyu ele aldılar. Arthur efsanelerinden hikayeler alarak Victoria dönemine hakim renk tutkusu ile Orta Çağ romanlarını benimsediler. Bu hayalperest eğilimlerine rağmen göç, fuhuş ve dini reform gibi çağdaş konularla da ilgilidiler. Grup, sık sık ahlaki bir kavramı ya da genellikle edebi kaynaklardan alınmış bir hikayeyi ele alırdı. Klasik edebiyattan uzak durdular; ancak Shakespeare, Keats ve Tennyson sevdikleri yazarlardı ve Rossetti özellikle İtalyan şair Dante'nin hayranıydı.

Sonuç olarak Pre-Rafaelit akımı, Rossetti'nin *femme fatale*'lerinden Burne-Jones'un tasarımlarındaki soluk, androjen figürlere kadar bu hareketin en ikonik imgelerine atfedilen bir tanımdır.

YAKINplan

DİĞER DUYULAR

Kör kız, gökkuşağının görsel güzelliğini algılayamasa da, çimenlere dokunuşu ve rasma eklenen akordeon diğer duyularının keskinliğini yansıttıyor.

▲ **Ophelia** Pre-Rafaelitler aşırı bir titizlikle doğal detayları resmederlerdi. Shakespeare'in *Hamlet*'inden alınmış bu sahnede Millais, metinde sözü geçen çiçekleri betimlemede en az *Ophelia*'nın kendisini betimlemede olduğu kadar titiz çalışmıştır. Modeli, resim yapılırken saatlerce suyun içinde kalmış, en sonunda ağır bir soğuk algınlığı geçirmiştir. 1851-52, tuval üzerine yağlıboya, 76x112 cm. Tate, Londra, İngiltere

William Holman Hunt

Otoportre

D LONDRA, 1827; Ö LONDRA, 1910

Pre-Rafaelitlerin içinde, grubun ilk baştaki ilkelerine sonuna kadar sadık kalan tek sanatçı Hunt oldu. Fakir bir aileden gelen Hunt, 12 yaşından itibaren tezgâhtar olarak çalıştı, sonra Kraliyet Akademisi Okulu'na girdi. Hunt gruba son derece sadıktı ve İncil'den alınmış sahneleri

mümkün olan en gerçekçi şekilde resmederken grubun aşırı titiz detayı yaklaşımını benimsedi. Özgünlüğü korumak için Kutsal Topraklar'a birkaç kez gitti. *Günah Keçisi* (1854) adlı eserini Ölü Deniz'in kıyısında, Musevi geleneklerine uygun şekilde yaptı. "Modeli" ölünce yeni bir keçi buldu, çevreden topladığı çamurun içinde durdurup onu çizdi.

YAŞAMÇİZGİSİ

1844 Kraliyet Akademisi Okulu'nda eğitime başladı
1848 Rossetti'yle tanıştı
1865 Fanny Waugh'la evlendi, Waugh bir sene sonra öldü
1875 Fanny'nin kız kardeşi Edith'le evlendi
1905 Üstün başarı nişanı aldı
1910 Londra'da öldü

▼ **Günah Keçisi** Musevi kâfaret inancının simgesi olan günah keçisi, insanların günahlarını üzerine alıyordu. 1854, tuval üzerine yağlıboya, 87 x 140 cm. Lady Lever Sanat Galerisi, Port Sunlight, İngiltere

Dante Gabriel Rossetti

D LONDRA, 1828; Ö BIRCHINGTON-ON-SEA, 1882

Karizmatik, otoriter ve eksantrik biri olan Rossetti, Pre-Rafaelit akımın itici gücüyü. Kardeşlik fikrini ortaya atan, grubun baş harfleriyle imzaladığı resmî ilk sergileyen ve Morris ve Burne-Jones'la ilişki kurup ikinci dalga Pre-Rafaelit akıma ilham veren o oldu.

Rossetti, erken dönem resimlerinde romantik, orta çağdan kopup gelmiş bir hayal dünyası yarattı, ancak daha sonra zaman içinde gittikçe gizemli güzel kadınların resimlerine yoğunlaştı. Bu resimler çoğunlukla kendi karmaşık aşk hayatını yansıtır.

► **Proserpine** Yeraltı Dünyası'nın esiri olan Proserpine, ona kaybolan özgürlüğünü hatırlatan gün ışığına hüznle arkasını dönüyor. 1871, kâğıt üzerine renkli tebeşir, 22x11 cm. Ashmolean, Oxford, İngiltere

YAŞAMÇİZGİSİ

1844 Kraliyet Akademisi Okulu'nda eğitime başladı
1848 Pre-Rafaelit Kardeşlik'i arkadaşlarıyla birlikte kurdu
1860 Elizabeth Siddal'la evlendi
1861 William Morris'le ortak çalışmalara başladı
1862 Siddal aşırı dozda alyondan öldü
1869 William'ın eşi Jane Morris'le ilişkisi başladı
1882 53 yaşında öldü

► **Beatrice'nin Ölümünün İlk Yıldönümü** Ailesinin Rossetti'ye adını verdiği İtalyan şair Dante, Beatrice'nin ölümünün ardından yas tutuyor. 1853-54, kâğıt üzerine suluboya, 42x61 cm. Ashmolean, Oxford, İngiltere

Ford Madox Brown

Otoportre

D CALAIS, 1821; Ö LONDRA, 1893

Hiçbir zaman resmen Pre-Rafaelit Kardeşlik'in üyesi olmamış olsa da Brown grupla yakından ilişki içindeydi ve onların pek çok görüşünü benimsiyordu. Çocukluğunun çoğu Avrupa'da geçti ve daha pek çok başka akımla birlikte Alman Nazarene akımından etkilendi. Londra'ya yerleştikten sonra erken İngiliz tarihinden sahneler resmetmeye başladı. Rossetti bu resimlerden ondan ders almak isteyecek kadar etkilenmişti; her ne kadar bu anlaşma kısa süre sonra bozulduysa da iki sanatçı iyi dost oldular.

Brown daha sonra Pre-Rafaelitlerden etkilendi. Bu, en tanınmış resmi olan *İngiltere'ye Son Bakış* (1852-55) adlı eserinde belirgindir. Konunun güncelliği, sanatçının titizliği kadar grubun tipik özelliklerindendir. Brown, kış mevsiminin havasını yakalayabilmek için elleri morarana dek dışarda çalıştı, hattan karısı aylar boyunca en sıcak tutan şalını Brown aldığı için söylendi.

YAŞAMÇİZGİSİ

1821 Calais'de doğdu, ancak ailesi daha sonra Belçika'ya yerleşti
1837-39 Anvers'te eğitim gördü
1840 Kuzeni Elizabeth Bromley'le evlendi
1845-46 Roma'da yaşadı, eşi burada öldü
1853 Emma Hill'le evlendi
1855 *İngiltere'ye Son Bakış*'ı bitirdi. Pek çok kişi bu resmi Brown'ın başyapıtı olarak değerlendirir
1861 William Morris'in şirketinin kurucu üyesi oldu
1878 Manchester belediye binasına duvar resimleri yaptı

► İngiltere'ye Son Bakış

Bu duygusal sahne, ülkelerini terk etmek zorunda kalan genç, fakir bir çiftin tasviriyile göç konusunu ele alır. Bu resmi yaptığı sırada Brown da "beş parasız ve bir parça çıldırmış" durumdaydı ve göç etmeyi düşünüyordu. 1852-55, ahşap panel üzerine yağlıboya, 83x75 cm. Birmingham Müzesi ve Sanat Galerisi, Birmingham, İngiltere

► **Çalışma** Brown'ın hırslı üslubu, emeğin değeri üzerine bir vaaz niteliği taşıyor. 1863, tuval üzerine yağlıboya, 68x99 cm. Birmingham Müzesi ve Sanat Galerisi, Birmingham, İngiltere

YAKINplan

BEYİN GÜCÜ Brown, düşünür Thomas Carlyle ve Hristiyan Sosyalist FD Maurice'in portrelerini "beyin gücüne" örnek gösterir.

GÜNEdair

JOHN RUSKIN İngiliz yazar, teknik ressam ve toplumsal reformcu Ruskin, zamanının en saygın ve etkili eleştirmeniydi. Ruskin'in en sevdiği sanatçı Turner'dı; ancak ilk zamanlarında basında kendileriyle alay edilirken Pre-Rafaelitlere de paha biçilmez derecede destek verdi. Titiz çizimlerinden ve suluboyalarından görüldüğü gibi Pre-Rafaelitler gibi Ruskin de detayları ve doğaya sadık kalınmasını savunuyordu.

John Ruskin'in Portresi William Collingwood (1897). Bu resim Ruskin'in, aklı melekelerini yitirdiği ve Göller Bölgesi'nde inzivaya çekildiği zamana aittir.

Kraliçe Victoria'nın uzun hükümdarlığı süresince (1837-1901) İngiltere rakipsiz bir refah ve siyasi etkinlik dönemi geçirdi. Bu elverişli koşullar ülkede bir özgüven havası yarattı. Önde gelen ressamlar paraya ve şöhrete kavuşurken pek çok kişi de sanatta altın çağı yaşadığının bilincindeydi.

► **Yarış Günü** William Powell Frith, 1893-94. William Frith gibi Victoria dönemi ressamları, 1893-94 arasında yapılmış bu resimdeki gibi toplum resimlerini çok seviyordu.

Victoria'nın hükümdarlığı sırasında İngiltere'de sanatın popülaritesi yeni boyutlara ulaştı. Kraliyet Akademisi gittikçe güçlendi, yıllık sergisine 250.000'den fazla kişi ziyaretçi geldi. Her ne kadar diğer hamilik kaynakları var olsa da bu sergi sanatçılar için başlıca pazardı. Kraliçe Victoria ve Prens Albert bilinçli koleksiyoncuları; Frith, onların "en az pek çok ressam kadar sanattan anladıklarını" yazmıştır; sanat alımına karşı orta sınıfta da gittikçe büyüyen bir ilgi mevcuttu. Tate Galerisi ve Liverpool'daki

Walker Galerisi zengin sanayicilerin koleksiyonlarıyla oluştu.

Konular

Akademik gelenek, başarıya giden en kestirme yol olarak yerini koruyordu. William Etty, Frederic Leighton ve Sir Edward Poynter (1836-1919) gibi isimler bu yolu seçip bir yandan da yeni Parlamento binasını dekore ederken girilen yarışta farklı kaynaklardan beslendiler. Günlük yaşam resimlerinde olduğu kadar diğer türlerde de yeni eğilimler de ortaya çıkıyordu. Bu durum, Victoria tahta

çıkmadan önce, Wilkie'nin çabalarıyla zaten başlamıştı. Wilkie'nin başarısının sırrı, resimlerindeki anektot detaylarıydı. Halk, bir hikâye anlatan resimleri çok seviyordu. Bu hikâyelerin ruh halleri çok çeşitliydi. Wilkie'nin *Chelsea Emeklileri* eserinde verilen mesaj milliyetçiydi, ancak Victoria dönemi halkı ahlaki ya da duygusal resimlerden de hoşlanıyordu. Ayrıca, kendi toplumlarının yansımaları seviyorlardı. Bu, Frith'in, Dickens romanlarının resimli versiyonu diyebileceğimiz, toplumsal manzaralarının başarısını çok iyi açıklar.

Viktoryen Sanat

William Etty

D YORK, 1787; Ö YORK, 1849

Etty her şeyden önce kadın nüleri ile tanındı. Uzun bir süre bir matbaada çıraklık yaptı (1798-1805) ve daha sonra esas mesleğine baş koydu. Londra'da, Kraliyet Akademisi Okulu'nda saygın portre ressamı Thomas Lawrence'tan eğitim gördü; ancak uzun İtalya seyahati (1822-24) üslubu üzerinde en büyük etkiyi bırakan unsur oldu. Özellikle Venedik, Tiziano ve Veronese'nin zengin renklerini benimsediği neredeyse ikinci evi oldu. Etty edebi ve tarihi konular içeren büyük ölçekli resimler üzerine yoğunlaştı. Nüleriindeki tutkulu renkler zaman zaman ahlaksızca bulunsu da Kariyeri çıkışı geçti. 1825 yılında Kraliyet Akademisi'nde hoca oldu ve daha sonra Londra'daki Sanat Derneği'nde bir retrospektif sergiyle nadir bahsedilen bir şerefe nail oldu.

▲ **Sabrina ve Su Perileri** Severn Nehri'nin tanrıçası Sabrina, Milton'ın *Comus* unun baş kahramanıdır. 1841, tuval üzerine yağlıboya, 80x80 cm. New Walk Müzesi, Leicester, İngiltere

David Wilkie

D CULTS, 1785; Ö CEBELİTARİK AÇIKLARINDA DENİZDE, 1841

▲ **Waterloo'dan Gelen Mektubu Okuyan Chelsea Emeklileri** Eski askerler vatansever bir gururla Wellington'ın zaferinin haberini alıyorlar. 1822, ahşap üzerine yağlıboya, 97x158 cm. Wellington Müzesi, Londra, İngiltere

İskoç ressam David Wilkie, zamanının ilk günlük yaşam ressamıydı. 1805 yılında Kraliyet Akademisi Okulu'na yazıldı ve canlı köy sahneleriyle hızla başarı elde etti. Bu resimlerde Genç David Teniers ve Adriaen van Ostade gibi erken dönem Hollandalı ressamların etkileri belirgindir. Wilkie'nin resimleri iyi huylu bir mizah ve toplumsal analiz içerir; ancak halk en çok bu resimlerdeki detay zenginliğini seviyordu. En popüler resmi, milliyetçi bir damara basan *Chelsea Emeklileri* adlı eserdir ve bu resim, tıpkı Frith'in *Yarış Günü* adlı eserinde olduğu gibi, Kraliyet Akademisi'nde sergilendiği sırada aşırı tutkulu hayranlarından korunmak zorunda kalmıştır.

William Powell Frith

D ALDFIELD, 1819; Ö LONDRA, 1909

Bir otel işletmecisinin oğlu olan William Powell Frith, Sass's Akademisi'nde ve Londra'daki Kraliyet Akademisi Okulu'nda eğitim gördü. Erken dönem eserleri çoğunlukla portreler ve edebi temalı resimlerden oluşuyordu; ancak 1850'lerde ona para ve şöhret kazandıran modern yaşam konularına eğilmeye başladı.

Bu tarzda üç başyapıtı olan *Deniz Kenarında Yaşam*, *Yarış Günü* ve *Tren İstasyonu* aynı özellikleri taşır. Büyük ölçeklidirler, figürler ve olaylarla doludur ve yaşamın her kesiminden insanlar içerirler. Bu resimler çok büyük ölçüde popüler olmuştur. O kadar ki, *Yarış Günü* Kraliyet Akademisi'nde sergileneceği zaman resmi ziyaretçilerden korumak için bariyerlere ve polislerle ihtiyaç duyulmuştur.

▲ **Tren İstasyonu** Frith kompozisyonun hemen ortasında duruyor, sağda ise iki dedektif bir kaçağı yakalıyorlar. 1862, tuval üzerine yağlıboya, 117x256 cm. Royal Holloway, Londra Üniversitesi, İngiltere

Edwin Landseer

Portre,
JC Watkins
imzalı

D LONDRA, 1802/03; Ö LONDRA, 1873

İngiltere'nin en büyük hayvan ressamlarından olan Landseer, sanatçı bir aileden geliyordu ve yeteneğini çok küçük yaşta belli etmişti. 1815 yılında İngiliz Romantik ressam Benjamin Robert Haydon'ın stüdyosuna girip *İsa'nın Kudüs'e Girişi* adlı eserdeki eşiği çizdiği söylenir. Aynı yıl Kraliyet Akademisi'nde sergi açtı ve Sanat Derneği'nden gümüş madalya kazandı. Landseer'in en sevdiği konu hayvanlardı.

Zaman zaman duygusal bir yaklaşım benimseyip hayvanlara insani nitelikler bahşederdi, ancak hayvanların en vahşi yanlarını tasvir etmekte de bir o kadar başarılıydı.

Landseer sık sık gittiği İskoçya'da eskizler yapardı; İskoçya, başlıca hamilerinden biri olan Kraliçe Victoria'nın popüler kıldığı bir bölgeydi. Landseer'in aldığı en zorlayıcı sipariş, Londra'da, Trafalgar Meydanı'ndaki Nelson Sütunu'nun ayağındaki aslan heykelleri oldu. Heykel alanında hiç tecrübesi yoktu, bu yüzden bu sipariş epey gözünü korkutmuştu, ancak eseri bugün en ünlü sanatsal mirası oldu.

▼ **Glen'in Hükümdarı** Bu ünlü resim, Lordlar Kamarası'ndaki dinlenme odası için sipariş edilmişti. Landseer erkek geyiğin en asil hayvan ve İskoçya'nın yaşayan sembolü olduğunu düşündü. 1851, tuval üzerine yağlıboya, 164x169 cm. Damitcılar ve Şarap Tüccarları Derneği, Edinburgh

GÜNEdair

YENİ PARLAMENTO Binası

1834 yılında Westminster Sarayı'nın büyük kısmı yangında harap oldu. Bu felaket pek çok İngiliz ressam için kaçırılmaz bir fırsattı çünkü 1870 yılında tamamlanan, Charles Barry'nin mimarlığını yaptığı yeni Meclis Binası'nın dekore edilmesi için bir dizi sipariş verildi.

Parlamento Binası İnşa Halinde John Wilson Carmichael Press Albert'ın başını çektiği bir komite, yeni binalara yüksek kalite İngiliz sanat eserleri seçmekle görevliydi.

YAŞAMçizgisi

1802/03 Londra'da bir gravür ustasının oğlu olarak dünyaya geldi

1816 Kraliyet Akademisi Okulu'na girdi

1824 İskoçya'ya ilk seyahat

1831 Kraliyet Akademisi'nde hoca oldu

1850 Şövalye unvanı aldı

1866 Sağlık sorunları sebebiyle Kraliyet Akademisi müdürlüğü tekليفini geri çevirdi

1867 Trafalgar Meydanı'ndaki aslanların açılışı yapıldı

1873 Öldü ve St. Paul's Katedrali'ne gömüldü

◀ **Tanrının Deddiği Olur** Bu kasvetli sahne, Sir John Franklin'ın, Kuzeybatı geçidini bulmak üzere çıktığı ölümcül keşif gezisinden esinlendi. 1854 yılında burada bir teleskop ve çignenmiş insan bedeni parçaları bulunmuştu. Landseer, doğanın yıkıcı gücünü göstermek için bu trajediyi ele aldı. 1863-64, tuval üzerine yağlıboya, 91x244 cm. Royal Holloway, Londra Üniversitesi, İngiltere

Frederic Leighton

Portre,
Stanislas
Walery imzalı

D SCARBOROUGH, 1830; Ö LONDRA, 1896

Ressam ve heykeltıraş Frederic Leighton, zengin bir aileden geliyordu ve gençliğinde annesinin sağlığı için ailesiyle birlikte sık sık Avrupa'yı gezdi. Avrupa seyahatleri ve Orta Doğu'ya kendi başına çıktığı birkaç gezi birçok farklı kaynaktan etkilenmesine sebep oldu. 1859 yılında Londra'ya yerleşti ve Kraliçe Victoria'ya bir resim sattı. Leighton en çok mitolojik konulardaki resimleriyle tanınır, ancak kendisini, sanatın ahlaki mesajlardan çok görsel zevklerle ilgili olması gerektiğini savunan Estetik akımla özdeşleştirecek düşsel resimler de yapmıştır. Leighton büyük başarı kazandı ve zamanının en büyük sanatçılarından biri kabul edildi, ancak ölümünden sonra itibarı düşüşe geçti.

YAŞAMçizgisi

1830 Bir doktorun oğlu olarak dünyaya geldi

1846-48 Frankfurt'ta eğitim gördü

1852-55 Roma'da yaşadı, Nazarene akımıyla tanıştı

1859 Londra'ya yerleşti

1877 İlk heykeli sergilendi

1878 Kraliyet Akademisi'nin başına geçti

1896 Asalet ünvanı alan ilk sanatçı oldu

1896 Öldü ve St. Paul's Katedrali'ne gömüldü

YAKINplan

YETENEKLİ SANATÇI Ortadaki figürün yaslanmış poz, Leighton'ın uzaktaki öğeyi küçük göstermekteki başarısının mükemmel bir örneğidir. Figürün bacakları gittikçe zayıflayan üst bedeninden çok daha uzun görünür. Bacaklar aynı zamanda bir meyve öbeğini aydınlatan güneş ışığını da yansıtırken sahnenin geri kalanı gölgede kalır.

◀ **Hesperidlerin Bahçesi** Yunan Mitolojisi'nde Hesperus'un kızları, Herkül'ün çalmakla görevlendirildiği altın elmalardan bekçiliğini yapıyorlardı. Bu hikayenin, *Cennet Bahçesi*'nin klasik eşdeğeri olduğu düşünülür ve bu analogi yılının varlığıyla daha da kuvvetlenir. ~1892, tuval üzerine yağlıboya, çap: 169 cm. Lady Lever Sanat Galerisi, Port Sunlight, İngiltere

▲ **Ateşli June** Stüdyosunda uyuyakalmış bir modelden esinlenen Leighton'ın bu resmi en şöhretli eserlerinden biri kabul edilir. ~1895, tuval üzerine yağlıboya, 121x121 cm. Sanat Müzesi, Ponce, Porto Riko

Salon

Akademik sanatın ana mekanı Paris'teki Salon'du. Adını ilk yer, Louvre'daki Salon Carrée'den alan Salon, Fransa'nın resmî sanat sergisiydi. Salon'da başarı elde etmek sanatçının itibarını güvenceye alır, iyi kazanç sağlayan devlet siparişlerinin önünü açardı. 19. yüzyılın büyük bölümünde Salon'un, yeni eğilimleri desteklemeyen, muhafazakar bir duruşu vardı. Bu durum, akademik sanatçıları yegleyip onların eserlerini en iyi yerlere asan jüri sisteminden kaynaklanıyordu. Ancak Delacroix ve Manet gibi ressamlar bütün bunlara rağmen burada isim yapmak istiyorlardı.

Konular ve üslup

Akademik sanatın en saygın konusu "tarih resimleriydi." Bu bir parça yanıltıcı tanım aslında tarih kadar dinî,

Fransız Akademik Sanatı, Romantiklerin, Realistlerin ve Empresyonistlerin deneylerine kıyasla yerleşik kurumların nispeten renksiz sanatı olarak görülürdü. Son yıllarda bu görüş değişmeye başladı ve müzayede fiyatları fazlasıyla yükseldi.

Paris Opera Binası'nın Ana Merdivenleri (1861-75) Mermer basamakları ve oniks tirazlarıyla ana merdivenler, Opera Binası'nın en göz alıcı kısmıdır.

mitolojik ve alegorik konuları da kapsar. Manzaralar, portreler ve şehir dışında nehir kenarları, yarış pistleri ve kafeler gibi mekanları içeren günlük yaşam sahnelerine diğerlerinden daha az

önem verilirdi ve modern konular hoş görülüyordu. Resimde "cila" konusu daha da önemliydi. Akademik ressamlar, çok yakından bakıldığında bile gerçekçi görünen, detaylı, vernik benzeri bir son rötuş uyguluyorlardı. Romantiklere ve İzlenimcilere yöneltilen en büyük eleştiri, resimlerinin "sonlandırılmamış" olması ve söz konusu ressamların eskizler ve boya lekeleri sergilemeleriydi.

DÖNEMİN olayları

1840 Napolyon Bonapart'ın naaşı St Helena'dan getirildi ve Paris'te resmî bir cenaze töreni yapıldı

1855 Dünya Fuarı, Fransız sanatının başarılarına dikkat çekti

1870-71 Fransa-Prusya Savaşı'nın yenilgisi Paris Komünü'nün kurulmasıyla sonuçlandı

1875 Paris Opera Binası'nın inşası tamamlandı. Bugün bu bina, mimarı Charles Garnier'nin (1825-98) şerefine Palais Garnier adını almıştır

Fransız Akademik Sanatı

Thomas Couture

Otoportre

D SENLİS, 1815; Ö VILLIERS-LE-BEL, 1879

Couture'un saygınlığı Fransız akademik sanatını bir bütün olarak yansıtır. Zamanında çok ünlüydü ve bu şöhretini büyük ölçüde tek bir resmine borçluydu: *Yozlaşmış Romalılar* (1847). Ancak bugün eserleri fazla steril ve çok şişirilmiş bulunur. Antoine-Jean Gros ve Paul

Delaroche'un öğrencisi olan Couture, bu devasa başyapıt üzerinde üç yıl çalıştı. Resim, Romalı şair Juvenal'ın "Savaştan daha zalim olan ahlaksızlık Roma'yı esir aldı ve fethedilmiş dünyadan öcünü aldı" dizelerinin betimlemesiydi. Ancak Couture aynı zamanda bir dizi siyasi skandalla çalkalanan kendi toplumuyla bir paralellik de çiziyordu.

YAŞAMÇİZGİSİ

1815 Fransa'da, Senlis'de doğdu
1827 Ailesi Paris'e yerleşti
1837 Prix de Rome Bursunu kazandı
1847 Başyapıtı *Yozlaşmış Romalılar* Salon'da sergiledi
1850-56 Manet'ye hocalık yaptı
1879 60'larının ortalarında öldü

Yozlaşmış Romalılar

Bu devasa resim Paris Salon'da ilk sergilendiğinde büyük olay yaratmıştı. 1844-47, tuval üzerine yağlıboya, 4,7x7,7 m. Orsay Müzesi, Paris, Fransa

Ernst Meissonier

Otoportre

D LYONS, 1815; Ö PARİS, 1891

Bugün nispeten az tanınsa da Ernst Meissonier zamanının en sevilen ressamlarından biriydi ve resimleri bir dönem rekor fiyatlara alıcı bulmuştu. Léon Cogniet'nin öğrencisi olan Meissonier, kariyerine Curmer adlı bir yayınevinin illüstratörü olarak başladı. Bu iş, üslubunun en belirgin özelliği olan detay saplantısının gelişmesine yol açtı. Meissonier, çoğu nostaljik bir biçimde 17. yüzyıl Napolyon döneminde geçen askerî konularda uzmanlaşmıştı; buna rağmen modern konuları

ele almaya da karşı değildi. Örneğin *Barikat* (1848) adlı yapıtı o yılki işçi ayaklanmasının göz alıcı bir tasvindir. Meissonier'nin resimlerindeki titiz son uygulama, onu Romantiklerin ve Empresyonistlerin karşısına koyar ancak Delacroix da, Degas da onun teknik ustalığını takdir etmiştir.

YAŞAMÇİZGİSİ

1815 Lyons'da doğdu
1831 Salon'da ilk kez bir resmi sergiledi
1848 Başyapıtı *Barikat*'ı tamamladı
1870 III. Napolyon'un ordusuna katıldı ve daha sonra albay oldu
1889 Legion d'Honneur unvanı aldı ve bu unvanı alan ilk ressam oldu
1891 70'lerinde Paris'te öldü

► **Barikat, Mortellerie Caddesi, Haziran 1848** Meissonier'nin askerler tarafından yıkılan barikadı duygusallığa kapılmadan tasvir, Delacroix'nın aynı konuya duygusal yaklaşımıyla bir tezat oluşturur (bkz. sf. 300-301). 1848, tuval üzerine yağlıboya, 29x22 cm. Louvre, Paris, Fransa

William Bouguereau

D LA ROCHELLE, 1825; Ö LA ROCHELLE, 1905

Bouguereau, zamanının en beğenilen akademik ressamıydı. Eğitimi tamamlandıktan sonra Paris'e yerleşti ve Salon'da çarpıcı bir başarı elde etti. İmparator III. Napolyon'un en sevdiği ressamlardan biriydi ve İmparator, çok beğenilen *Venus'un Doğuşu* (1879) dahil olmak üzere pek çok resmini satın aldı. Bir dizi nişan ve unvan aldı ve kariyerinin sonuna kadar saray tarafından onurlandırıldı.

Bouguereau bugün daha çok, alenen erotik ama mitolojik konuları sebebiyle saygınlık kisvesi altındaki kadın nüleriyle tanınır. Daha ağırbaşlı dini temalar da işlemiştir. Bouguereau'nun tıbbi ölümünden sonra düşüşe geçti, ancak 20. yüzyılın sonlarına doğru yeniden canlandı.

YAŞAMÇİZGİSİ

- 1825** Bir süccan oğlu olarak La Rochelle'de doğdu
- 1846** Paris'te François-Eduard Picot'nun öğrencisi oldu
- 1850** Prix de Rome bursunu kazandı
- 1857** Salon'da bir madalya kazandı ve III. Napolyon'dan ilk siparişini aldı
- 1876** Güzel Sanatlar Akademisi'nin başına geçti
- 1877** İlk karısı öldü
- 1879** *Venus'un Doğuşu* adlı eseri Salon'da büyük yankı uyandırdı
- 1896** Eski öğrencisi Elizabeth Gardner'la evlendi
- 1903** Legion d'Honneur unvanı aldı
- 1905** La Rochelle'de öldü

« *Dalga* Bouguereau bu çarpıcı resmi yaptığında 70'in üzerindeydi; bu, ileri yaşlarda bile gücünün körelmediğini gösterir. Konu, *dalga* köpeklerinden çıkan *Venus'un* mitolojik doğumunu hatırlatır. 1896, tuval üzerine yağlıboya, 117x158 cm. özel koleksiyon

Henri Fantin-Latour

D GRENOBLE, 1836; Ö BURÉ, 1904

Otoportre

Akademik sanatla avangardı ayıran keskin bir çizgi yoktu. Fantin-Latour, hem İzlenimcilerle hem de Sembolistlerle bağlantılıydı; ancak 1861 ile 1899 arasında düzenli olarak resimlerini sergileyerek Salon'da da başarılı bir kariyer elde etmişti. Çiçek resimlerine ek olarak portreler de yaptı. Whistler, Manet ve Baudelaire gibi sanatçıları içeren *Delacroix'in Anısına* (1864) adlı eseri son sanatsal akımlar hakkındaki bilgisini gösterir. Müziğe de çok ilgi duyan Fantin-Latour, Wagner'in operalarını çağnştırın bir dizi puslu resim yaptı ve bu resimler onu o dönem yeni yeni filizlenen Sembolist akımla ilişkilendirdi (bkz. s.382).

YAŞAMÇİZGİSİ

- 1836** Bir portre ressamının oğlu olarak Grenoble'da dünyaya geldi
- 1859** James McNeill Whistler'la birlikte İngiltere'de vakit geçirdi
- 1862** Wagner resimlerinin ilki yaptı
- 1864** Delacroix'in *Anısına* adlı eserini tamamladı
- 1875** Salon'da ikincilik madalyası aldı
- 1899** Baskılarından oluşan ilk büyük sergi
- 1904** 60'larının sonlarında öldü

► İlkbahar Buketi

Fantin-Latour'un çiçek resimleri hem İngiltere'de hem Fransa'da çok popülerdi. Hollanda çiçek resmi geleneğinden etkilendiği olsa da, Fantin-Latour'un resimleri bir tazelik ve kendilerine has bir canlılık içerir. 1865, tuval üzerine yağlıboya, 46x38 cm. özel koleksiyon

Jean-Léon Gérôme

Portre, Aimé Morot imzalı

D VESOU, 1824; Ö PARIS, 1904

Klasik konulara duyulan ilgi, özellikle Pompeii ve Herculaneum'daki yeni arkeolojik kazıların sürdüğü 1840'lar olmak üzere 19. yüzyıl boyunca devam etmiştir. Bunlardan ilham alan Gérôme, 1848 yılında Néo-Grec (Yeni Yunan) grubunu kurdu. 1854'ten itibaren Yakın Doğu'ya pek çok kez seyahat etti ve bu seyahatler Oryantist resimlerine esin kaynağı oluşturdu. Daha önceki Neoklasik ressamların aksine ünlü tarihi ya da mitolojik konulara ilgi duymadı ve köle mezarları, gladyatör dövüşleri ve hamam sahneleri gibi, seyretme temalı konulara yöneldi.

YAŞAMÇİZGİSİ

- 1824** Besançon yakınındaki Vesoul'de doğdu
- 1840** Paris'e yerleşip Paul Delaroche ve Charles Gleyre'dan eğitim aldı
- 1847** *Horoz Dövüşü* adlı eseri Paris Salon'da madalya kazandı
- 1848** Néo-Grec grubunu kurdu
- 1884** Roma'da Köle Pazarı adlı tartışmalı eserini tamamladı

▲ Roma'da Köle Pazarı

O dönem popüler bir konu olsa da Gérôme'un köleye yiyecek gibi bakan kalabalığı tartışma yaratmıştır. Resim, o dönemlerdeki, bedensel mükemmeliyetin ancak saf ve ilgisiz bir bakışla karşılanması gerektiği görüşünü yok sayıyordu. 1884, tuval üzerine yağlıboya, 64x57 cm. Walters Sanat Müzesi, Baltimore, ABD

YAKINplan

ALİŞİLMADIK BAKIŞ

AÇISI -Gérôme, 19. yüzyılın ortak konularından biri olan köle pazarını podyumdan resmederek yenilikçi bir açı getiriyor. Sahneyi, podyuma çıkacak bir sonraki kölenin gözünden gösteriyor.

GÜNEdair

III. NAPOLYON (1808-73) III. Napolyon (1808-73) Bonapart'ın yeğeni olan III. Napolyon, 1848 devriminin hemen ardından yönetime geçti. 3 yıl sonra kendini imparator ilan etti ve 1870 yılında görevden alınana dek hüküm sürdü. Napolyon sanatta muhafazakar zevklere sahipti. Bir seferinde Courbet'nin resimlerinden birine köylüleri yücelttiği için binici kırıbağıyla vurmuştu, ancak Bouguereau'nun eserlerini çok beğenirdi.

III. Napolyon'un Portresi William Hall, İmparatoru bütün madalyalarıyla birlikte gösteren bu resmi portre, William Mackenzie'nin çektiği bir fotoğraf temel alınarak yapılmıştır.

19. yüzyılın ilk yarısı, Tokugawa Şogunluğunun zayıflaması ve toplumsal karışıklıkla geçti. 1868 yılında samuraylar darbe yapıp hükümeti devirdiler. Feodal toplumun sonunun gelmesiyle birlikte ülke, yüzyılın ikinci yarısında hızla batılılaşmaya başladı.

Köken ve etkiler

Şogunun muhafazakar içe dönme politikası dış dünya tarafından zorlanıyordu. ABD ve İngiltere'den gelen baskılar Tokugawa rejiminin çöküşüne sebep oldu ve ülke 19. yüzyılın ortalarında yeniden dünyaya açıldı.

Yeni Meiji hükümeti, başlarında 16 yaşındaki İmparator Mutsuhito olmak üzere bir grup radikal politikacı tarafından oluşturuldu. İmparator ailesi 794'ten beri yaşadıkları Kyoto'dan ayrılıp daha sonra Tokyo adını alacak

Ahşap panel baskıları

19. yüzyılda Japonya'da hâlâ çok popülerdi. Yeni resimler için tükenmek bilmeyen talepler yeni konuların gelişiminin önünü açtı.

Japon Sanatı

Katsushika Hokusai

D EDO (ŞİMDİKİ TOKYO), 1760; Ö EDO, 1849

Ukiyo-e tarzında dev bir isim olan Hokusai, resmin ve ahşap baskının her alanında usta bir ressamdı. Göz alıcı resimlerini bütün dünyada tanınır. Kariyerine aktörlerin ve güzel kadınların resimlerini içeren baskıların tasarımıyla başladı, ancak asla tek bir türe bağlı kalmadı. Kitap illüstrasyonları da yaptı, özel sipariş edilen lüks resimler ve baskılar üretmiş ve popüler manzara baskıları da tasarladı.

Hokusai eksantrik bir insandı. Profesyonel adını 30'dan fazla kez değiştirdi, 90 kere evini taşıdı ve şöhretine rağmen her zaman maddi sıkıntı çekti. Ölümünden sonra bugün geriye 250 kitaplığın da aralarında yer aldığı 30,000 tasarım, 3,500 tek sayfalık baskı ve pek çok özgün çizim ve resim kaldı.

YAŞAMÇİZGİSİ

1760 Edo'da doğdu

1778 Katsushika Shunsho'nun öğrencisi oldu, Shunro ismini aldı

1814-19 On ciltlik Manga yayınladı

1830'lar Tek sayfalık baskılardan oluşan Fuji Dağı'nın Otuz Altı Manzarası adlı diziyi tasarladı

1840'lar Fuji Dağı'nın Yüz Manzarası'nı yayınladı

1849 70 yılı aşan bir meslek yaşamından sonra öldü

▲ İmparator Mutsuhito Tokyo'daki Sarayına Dönüyor Japon ekolü, 19. yüzyıl sonları İmparator Batılı tarzda bir inişforma giymiş, saçlarını kestirmiş ve bir at arabasında seyahat ediyor. Batılı tarzda taş mimari, geleneksel ahşap hükümet binalarının yerini almış.

olan (doğu başkenti) Edo'ya taşındı. Meiji dönemi (1868-1912), ülkenin modernleşmesini getirmiş ve sloganları da *bunmei kaika*'dır (uygarlık ve aydınlanma). Bütün ülke hevesle Batılı gelenekleri, modayı ve mimari teknolojileri, trenleri ve gemileri kendine uyarladı.

Konular

Ukiyo-e'nin (ahşap baskı) son evresi görkemli manzaralar, savaşçılar ve tarihi olaylardan imgeler barındırır. Bazı 19. yüzyıl baskıları dönemin belirsizliğini ve endişesini yansıtır biçimde tuhaf ve dehşet vericidir. Japon baskıları ülke içinde ve Avrupa'da çok rağbet görüyordu. Japon sanatına olan bu ilgi, Fransız estetik hareketi olan Japonizm'le sonuçlanmıştır ve ukiyo-e baskılarının kompozisyonları ve konuları izlenimciler üzerinde etki bırakmıştır.

▲ Açık Havada Fuji Japonya'nın en kutsal dağının bu basit ama çarpıcı imgesi, Hokusai'nin 70 yaşında tasarladığı diziyi aittir. Hokusai manzara baskılarını kendi çaplarında bir sanat olarak popülerleştirdi. -1830 civarı, polikrom ahşap baskı, 26 x 37 cm, British Museum, Londra, İngiltere

MİZAH GELENEĞİ

Hokusai'nin çizimleri onun nefis mizah anlayışını ortaya koyar. Bunlar, Japonya'daki eski çizgi roman geleneğine dayanır. Bu geleneğin kökleri de 12. yüzyıla ait *Dynayan Hayvanlar* adlı bir parşömen el yazmasına kadar gider.

YAKINplan

◀ Büyük Kanagawa Dalgası Dramatik kompozisyona olan dahiye yeteneğiyle Hokusai burada doğanın büyük gücünü ve insanın varoluşunun pamuk ipliğine bağlı oluşunu vurguluyor. 1831, Fuji Dağı'nın Otuz Altı Manzarası'ndan, polikrom ahşap baskı, 26x37 cm. British Museum, Londra, İngiltere

▼ Manga'dan Mimik ve Poz Çalışmaları Hokusai, 1814 yılında bir çizim kitabı olarak on ciltlik bir Manga tasarladı. Burada 900 sayfa boyunca insan figürleri, hayvanlar, kuşlar ve çiçekler, böcekler ve balıklar ve hemen hemen her türlü nesne bulunur. O kadar popüler oldular ki 1870'lere kadar yeniden basımları yapıldı. 1849 civarı, ahşap baskı kitaptan sayfa, Victoria and Albert Müzesi, Londra, İngiltere

Ando Hiroshige

Kunisada imzalı anıtı

D EDO, 1797; Ö EDO, 1858

Hokusai'nin manzara serisinin başarısı daha genç bir çağdaşı olan Ando Hiroshige'ye *Tokaido Tren Yolunun Elli Üç İstasyonu* serisini tasarlamakta ilham verdi. Edo döneminde seyahat, Şoğun tarafından sıkı kontrol altındaydı ve yolculuklar pek çok kişi için

nadir ele geçen bir fırsattı. Yolculardan önceden belirtilmiş yollardan ayrılmamaları ve bir kimlik belgesi taşımaları istenirdi.

Hiroshige 1832 yılında Tokaido yolu (Doğu Deniz Yolu) boyunca, Edo'dan Kyoto'ya seyahat etti; bu yolculukta saraya hediye atlar götüren grubun elçisiydi. Yol boyunca birinci elden köyler ve kasabalar hakkında bilgi edindi ve 1833 yılında resimlerini yayınlamaya başladı. İlk serinin büyük başarısını yeni manzara serileri

Kiso Yolu Üzerinde Altmış Dokuz İstasyon ve *Edo'nun Yüz Ünlü Manzarası* takip etti. Manzara baskılarının en büyük özelliği, lirik romantizm ve pastoral güzelliiktir. Bu resimler pek çok koleksiyoncuyla

oturdukları yerde yolculuğa çıkarmıştır.

▲ **Otsu (Tokaido Tren Yolunun Elli Üç İstasyonu)** Kır ve taşra kasabası resimleri insanların hayal güçlerini harekete geçiriyordu ve Hiroshige'nin ilk serisi aniden büyük bir başarı elde etti. Bu baskılar aynı zamanda 19. yüzyılın başlarında insanların günlük yaşamları hakkında bilgi de verir. 1834, polikrom ahşap baskı, 23,5x36 cm. Victoria and Albert Müzesi, Londra, İngiltere

◀ **Ataka'daki Ohashi Köprüsü'nde Aniden Bastıran Yağmur (Edo'nun Yüz Ünlü Manzarası)** Hiroshige hava şartlarının ve mevsim dönüşlerinin tasvirlerini çok seviyordu. Yağmur, rüzgâr ve kar, baskılarında sıkça yer alır. 1857, polikrom ahşap baskı, 35,5x24,5 cm. Fitzwilliam Müzesi, Cambridge, İngiltere

YAKINplan

YENİ MAVİ Gökyüzünün üst kısmı, yeni ve yoğun bir kimyasal boya olan Prusya mavisiyle boyanmıştır. Baskıdan önce boyayı kısmen silme usulüyle bokashi (tonlama) tekniği kullanılarak ince bir atmosferik etki yaratılmıştır.

Utagawa Kuniyoshi

D EDO (ŞİMDİ TOKYO), 1797; Ö EDO, 1861

Kuniyoshi en çok üç parça halinde ürettiği dinamik *musha-e*'leriyle (savaşçı baskıları) tanınır. Hiroshige'nin huzurlu manzaralarına karşılık Kuniyoshi'nin en sevdiği konu, *samuraylar* ve canavarları içeren tarihi temalardır. Hikâyenin en dramatik, bazen en korkutucu ya da grotesk anını çeker alırdı. Figürleri sık sık abartılı bir hareketin ortasındadır ve kompozisyonları maksimum etkiyi yaratabilmek için üç sayfayı kaplar.

Kuniyoshi aynı zamanda çok iyi bir karikatüristi ve Kabuki aktörlerinin neşeli portreleri kadar yöneticilerin satirik baskılarını da yaptı. Kuniyoshi kedileri çok severdi ve pek çok kormik ve hoş kedi resmi yapmıştır; bunlara Kabuki aktörleri gibi giyinmiş epey özgün kedi resimleri de dahildir.

▼ **Mitsukuni, İskelet Hayaletine Karşı Geliyor** Kuniyoshi, 10. yüzyıldan bir tarihî figür olan Mitsukuni'yi anlatan bir Kabuki oyunundan esinlendi. Gerçekçi iskeleti betimleyebilmek için Batılı tıp kitaplarını incelediği düşünülmektedir. ~1845, polikrom üçlü ahşap panel, her bir panel 37x25,5 cm. Victoria and Albert Müzesi, Londra, İngiltere

YAŞAMçizgisi

1797 Edo'da doğdu
~ **1820** Kabuki aktörlerinin baskı tasarımlarını yapan Utagawa Toyokuni'den eğitim aldı
1827 Çin romanlarından 108 kahramanı içeren *Suiko*-den serisini yayınladı
1840'lar Tarihî figürler içeren bir seri devrimci nitelikte üçlü panel tasarladı
1861 40 yıllık bir sanat kariyeri sonucunda öldü

◀ **Şetalenin Altında Mongaku Shonin** 12. yüzyılda yaşamış bir savaşçı olan Mongaku, yanlışlıkla sevgilisini öldürdükten sonra Budist rahip olmuştur. Şetalenin tepesinde Budist Tanrı Fudo Myoo görülmektedir. ~1851, polikrom dikey üçlü ahşap panel, her bir panel 37,5x25,5 cm. özel koleksiyon

YAKINplan

BÜYÜK SU ÇARPMASI Kuniyoshi, Mongaku'yu şetalenin altında kefarete getirirken gösteriyor. Çarpan suyun canlı tasviri ve figürlerin hareketli ifadeleri bugünkü popüler Japon manga çizgi romanlarındaki üsluba benzer.

ışığın etkilerini resmetmeyi amaçlayan Empresyonistler (İzlenimciler), bunun için belirgin fırça darbeleri ve saf renklerle Paris çevresindeki günlük hayatı tuvallerine geçiriyorlardı. O dönemde, insanlar Empresyonistlerin resimlerinin tamamlanmamış, ele aldıkları konuların da anlamsız olduğunu düşünüyordu. Ancak bu yeni sanatçılar, Rönesans'tan beri resim alanına egemen olan bir geleneğin sonunu işaret ediyorlardı.

Kökenler ve etkiler

Empresyonistler fikirlerinin çoğunu Gustave Courbet ve onun çağdaşı Gerçekçi ressamlardan aldılar (bkz: sf. 324-27). 1850'lerde, bu ressamlar akademik sanatın tarihi, dini ve mitolojik temaları vurgulayan etkisine karşı çıkmışlardı (bkz. sf. 336).

Empresyonistleri görsel açıdan etkileyen iki önemli faktör vardı. Batı'ya henüz ulaşmış olan Japon ağaç baskılarının cesareti ve sadeliğinden özellikle etkilendiler. Japon ressamların kullandığı saf, parlak renkler, detayları vurgulanmamış figürler ve perspektif kurallarına kayıtsız kalışları, pek çok Batılı ressamın kendi yaklaşımını

▲ Çay Evi'nden Takigawa, Ogi Kitagawa Utamaro, 18. yüzyıl. Empresyonistler cesur ve renkli Japon ağaç baskılarından etkilermişti.

yeniden gözden geçirmesine yol açtı.

Empresyonistler, bundan başka dünya fotoğrafçılığındaki gelişmelerden de etkilendiler. İnsanlarla hayvanların nasıl hareket ettiğini tam olarak gösteren hareketli fotoğrafların özellikle at yarışları sahnelerinin resmedilişinde önemli etkisi oldu. Aynı zamanda, en yeni "şıpsak" fotoğraf makinelerinin ürettiği rastlantısal fotoğraflar, bazı ressamların kompozisyon anlayışını yeniden gözden geçirmesine sebep oldu.

Konular

Akademik sanata baş kaldıran Empresyonistler modern Paris yaşantısını öven kendi konularını geliştirdiler. Geçmişten alınan, maneviyyatı canlandıran kahramanlık öykülerini konu etmek yerine, kentler ve banliyölerdeki eğlenceleri, günlük

Empresyonizm

ZAMANçizelgesi

Empresyonizmin tohumları, Manet'in sanat sahnesine çıktığı 1860'ların başında atılmıştı. 1869'a gelindiğinde düzenli olarak toplanmaya başlayan bir grup sanatçı, ilk sergilerini 1874'te açtı. Ancak bu sanatçılardan yalnızca Monet, 1873 tarihli *Gelincik Tarlası* adlı çalışmasıyla başlayarak, 20. yüzyılın sonunda dek ışığın etkilerini resmetmeye devam etti. 1886'daki sekizinci sergide, Degas'ın *Leğen* adlı tablosu büyük başarı kazandığında, Empresyonizm de kabul görmeye başlamıştı.

1863

MANET Olympia

1870

PISSARRO Louveciennes Arabası

1872

MORISOT Beşik

1873

MONET Argenteuil yakınlarında Yabani Gelincikler

Yorumlar

Etkisi bütün Batı topraklarında hissedilse de, Empresyonizm hareketi Fransa'da doğdu ve burada doruğuna erişti. Empresyonizm, kesin bir manifestosu ve genel bir üslubu olan bir okul değildi. Daha çok, benzer düşüncelere sahip bir grup arkadaşın toplanarak fikir değiş tokuşu yapmasını ve çığır açan tekniklerini formüleştirmesini sağlayan bir hareketti.

Fransa'da Empresyonizm

Monet, Pissarro, Sisley ve Degas gibi Fransız empresyonistler, 1860'ların sonundan itibaren yenilikçi kuramlarını tartışmak için düzenli olarak Café Guerbois'da buluşmaya başladılar. Daha da önemlisi, çalışmalarını sergilemeye karar verdiler. Bu karar büyük önem taşıyordu çünkü öncü ressamlar

sanatçı olarak tanınmanın geleneksel yolunu izleyerek çalışmalarını Paris'in halka açık en önemli sergi mekânı olan Salon'da sergilemiyorlardı. İlk sergilerini 1874'te, "Limited Şirket" adı altında açtılar. Eleştirmenlerin çoğu

▲ Empresyonist Sergi Empresyonistlere isimlerini veren 1894 tarihli sergi Paris'te, fotoğrafçı Nadar'ın stüdyosunda açıldı.

◀ Nilüfer Havuzu: Pembe Uyum
Monet Claude Monet gündünlümü ve farklı mevsimlerin ışığı nasıl etkilendiğini incelemek için Giverny'deki bahçesinde bir dizi nilüfer tablosu yaptı. 1900, tuval üzerine yağlıboya, 89,5x100 cm. Orsay Müzesi, Paris

işleri, manzaraları resmetmeyi tercih ettiler. Konudan çok konunun nasıl resmedildiği önemliydi. Empresyonistlerin birçoğu için konu, renkleri vurgulayıp gölgelendirerek etkileyen ışığın nasıl parladığını ve dönüştüğünü göstermenin aracı olmaktan ibaretti.

Üslup ve teknikler

Empresyonist ressamların hepsi *plein-air* (açık hava) resmi çalışarak deneyler yapmış, genellikle küçük-tablolarla başladıkları yerde çalışarak bitirmişlerdi. Böylelikle ışığın ve hava koşullarının en geçici ve kısa süreli etkilerini yakalayabiliyorlardı. Bunu başarmak için hızla çalışmak zorundaydılar. Kararlı, içiye tanımlanmış kontürler yerine, resmettikleri biçimleri

kısa, kırık fırça vuruşları ve canlı renk noktacılarıyla naklediyorlardı. Her nesne, en basit görsel biçimine indirgenerek resmediliyordu.

▲ Eugène Manet kızıyla Bouleva'de Berthe Morisot, ~1861, tuval üzerine yağlıboya, 73x92 cm. Marmottan Müzesi, Paris, Fransa

« Eugène Manet kızıyla Bouleva'de (detay) Morisot'un kısa, serbest fırça darbeleri ve kullandığı kargınlımsı renkleri Empresyonist tekniğin ayırt edici özelliklerini yansıtmaktadır »

DÖNEMİN olayları

1870 Fransa-Prusya Savaşı: Fransa'nın yenilgisiyle sonuçlanınca Alman birlikleri Paris'i kuşattı. Manet ve Degas ulusal muhafızlara katıldı; Monet, Sisley ve Pissarro İngiltere'ye kaçtı

1871 Komün'ün kısa ömürlü sosyalist isyanı Paris'i adeta salladı

1888 ABD'deki Eastman şirketi Kodak No1 adlı fotoğraf makinesini ve rulo filmi üretenek fotoğrafı daha kolay erişilebilir hale getirdi

1889 İnşaatı tamamlanan Eyfel Kulesi, Paris Dünya Fuarı'nın yıldızı oldu

1874

RENOIR Loka

1876

SISLEY Port Marley'de Sel

1880-82

CASSATT Bahçede Dikiş Diken Genç Kadın

1881

RENOIR Tekne Gezisinde Öğle Yemeği

1886

DEGAS Leğen

sergiyi acımasızca eleştirdi, fakat onlardan birinin Claude Monet'in 'İzlenimler' (Empresyonlar): Gündoğumu adlı eseri hakkındaki alaycı sözleri harekete adını verdi.

1874 ve 1886 yılları arasında, sekiz tane Empresyonist sergi düzenlendi. Bu aşamaya gelindiğinde, başlangıçtaki tepkiler hafiflemiş, grubun çoğu üyesi bir ölçüde başarı kazanmaya başlamıştı. Üslup açısından da birbirlerinden kopmaya başlamışlardı. Edgar Degas gibi ressamlar için, açık havada resim yapma deneyleri kesin bir karar değil, geçici bir aşamaydı. Hareketin önde gelen savunucularından Renoir bile eski ustalara ve bazı geleneklere açıkça hayrandı. Yalnızca Monet hayatının sonuna dek Empresyonist felsefeye bağlı kaldı.

Fransa dışındaki Empresyonizm

Paris, 19. yüzyılın büyük bölümünde sanat dünyasının başkenti ve en son akımların merkeziydi, dolayısıyla ressamlar sık sık buraya gelirlerdi. İngiliz Philip Steer, Alman Max Liebermann ile Lovis Corinth ve Amerikalı Childe Hassam, Paris'i gidip Empresyonizmi ilk elden öğrendiler. Steer, Julian Akademisi ve Güzel Sanatlar Okulu'nda eğitim görmüştü. Londra'ya

▲ Caddede Bayraklar, 1918 Kış Sanatçı, yağmurlu sokak manzaraları resmetmekte uzmanlaşmıştı. 1918, tuval üzerine yağlıboya, 94x63,5 cm. New York Tarih Derneği, New York, ABD

dönünce Empresyonizmi sıcak karşılayan Yeni İngiliz Sanat Klübü'nün kurucuları arasında yer aldı (1886). Kulüp üyelerinden Walter Sickert, akımın hayranları için "Londra Empresyonistleri" (1889) adlı bir sergi bile düzenledi.

Empresyonizm ABD'de daha da büyük destek gördü. Bu ülkede akımın temellerini atan ABD doğumlu Empresyonist Mary Cassatt, arkadaşlarının yapıtları için alıcı bulmaya çalıştı. En son teknikleri Avrupa'dayken (1886-1889) öğrenen Childe Hassam, Empresyonizmin daha fazla tanınmasını sağladı. Hassam, Empresyonistlerden etkilenen bir grup Boston ve New York'lu sanatçının oluşturduğu Onlar'ın üyesiydi.

Hassam şehir manzaraları yapmakta uzmanlaşırken, Avustralya'da Tom Roberts açık hava manzaraları yapmakla ilgilieniyordu. Avrupa'yı dolaştıktan sonra, Heidelberg Okulu olarak bilinen sanatçıların liderliğini yaptı. Monet ve meslektaşlarının teknikleriyle deneyler yapmak için kırsalada kamp kuruyorlardı. Çalışmalarını, 1889'da

▲ Sahilde Kadın ve Köpek Joaquin Sorolla y Batistolaşpanyol sanatçı, parlak, açık renkleri geniş fırça darbeleriyle uyguluyordu. 1906, tuval üzerine yağlıboya, 15,9x22,2 cm. Leeds Müze ve Galerileri, Leeds, İngiltere

Avustralya'nın Melbourne şehrinde açılan 'İzlenimler Sergisi'nde sundular.

Empresyonizm'in etkileri, paletlerinde açık renkleri tercih eden ve hava koşullarını yansıttığı değişikliklerle daha fazla ilgilienmeye başlayan pek çok sanatçıya rağmen, Almanya ve İspanya'da daha az hissedildi. Bu sanatçıların arasında önde gelen isimler, İspanyol ressam Joaquín Sorolla ve Paris'te akademik ressam William Bouguereau'nun (bkz. s.358-59) öğrencisi Alman Lovis Corinth'tır.

Édouard Manet

Paul Nadar
imzalı
fotoğrafi

D PARIS, 1832; Ö PARIS, 1883

Manet, gönülsüz bir devrimciydi. Resmi makamlarca onaylanmanın özlemini çekse de, Eski Ustalar'ın tablolarını saygısızca yeniden yorumlaması, ayrıca renk kullanımında incelikli nüanslardan sert kontrastlara dönmesi büyük tepki çekti ve sanatçı 1863'teki Salon sergisine katılmadı. Oysa Manet bazı açılardan oldukça geleneksel bir eğitim almıştı. Başarılı akademik ressam Couture'un yanında öğrenim görmüş, Eski Ustalar'ın Louvre'daki çalışmalarını dikkatle incelemişti. Ancak, Japon ağaçbaskılarındaki yenilikler kadar, "modern hayatın ressamı" olmasını söyleyen şair ve sanat eleştirmeni Charles Baudelaire'in kuramlarından da eşit ölçüde etkilenmişti.

Baudelaire'in öğüdünü tutan Manet'nin bazı erken dönem çalışmaları, geleneksel temaların güncelleştirilmesini konu alıyordu. Bu tablolar resmi çevrelerde alayla karşılandı ama Manet'nin geleceğin Empresyonistleri olan bir grup genç sanatçı tarafından sevilmesine önyak oldu. Fakat gerçek başarıya yalnızca eserlerini Salon'da sergileyerek ulaşabileceğine inanan Manet, onların sergisine katılmayı reddetti. Yine de açık havada resim yapma deneylerini sürdürdü ve onun modernlik vurgusu Empresyonizm'e yön veren ilkelere dönüştü.

► Sandalla Gezinti

Manet stüdyoda çalışmayı tercih ederdi ama Monet ve Renoir'le birlikte Argenteuil'de açık havada resim çalışma denemeleri de yaptı. 1874, tuval üzerine yağlıboya, 97,2x130,2 cm. Metropolitan Sanat Müzesi, New York, ABD

▼ Olympia Sanatseverler yalnız mitolojik periler ya da tanrıçaları çıplak görmeye alışık, dolayısıyla Olympia'nın modern çıplaklığı bir skandala yol açtı. Eleştirmenler onun bir fahişe olduğu sonucuna vardılar. 1863, tuval üzerine yağlıboya, 130x190 cm. Orsay Müzesi, Fransa

“Sanatçı zamanının insanı olmalı ve gördüklerini resmetmeli.”

ÉDOUARD MANET

► Meksika İmparatoru Maxmilian'ın İdamı Goya'nın, 1808 tarihli Mayıs'ın Uçu adlı eserinden ilham alan Manet, modern bir skandalo vurguladı: Maxmilian, Fransız işgalinden sonra Meksika İmparatoru ilan edilmiş ve Meksikalılar isyan edince kaderine terk edilmişti. 1867-68, tuval üzerine yağlıboya, 252x305 cm. Kent Sanat Salonu, Mannheim, Almanya

YAŞAMÇİZGİSİ

1832 Paris'te doğdu. Babası yüksek kademe bir devlet memuruydu

1848 Denizcilik okuluna başvurdu ama giriş sınavını geçemedi

1850-56 Thomas Couture'un öğrencisi oldu

1863 Uzatmalı sevgilisi Suzanne Leenhoff'la evlendi

1870 Fransa-Almanya savaşında Ulusal Muhafızlar'a katıldı

1874 Argenteuil'de Claude Monet ile birlikte resim yaptı

1881 Légion d'honneur nişanı aldı

1882 Son başyapıtı, Folies-Bergère'de Bir Bar'ı tamamladı

1883 Frengiden öldü

▲ **Folies-Bergère'de Bir Bar** Manet'nin bu tablosu, frengi hastalığı iyice ilerlemiş olan ressamın son başyapıtıdır. Asıl mekânda çalışamayacak kadar güçsüz düştüğünden, stüdyosunda sahne bir bar kuruldu ve barmaidlerden biri poz vermeye geldi. Ön plandaki detaylar keskin sanatçının belleğinden çizdiği arka planın çok daha bulanık olması bundan kaynaklanır. Manet ayrıca küçük bir sanatsal müdahalede daha bulunmuş, daha net görülsün diye kızın aynadaki yansımını sağa kaydırmıştır. 1882, tuval üzerine yağlıboya, 96x130 cm. Courtauld Galerisi, Londra, İngiltere

YAKINplan

KIRPILMIŞ FIGÜRLER Modern bir şipşak fotoğraf gibi, Manet'nin figürleri resmin çerçevesinin dışında kalır. Sol üst köşedeki trapezcinin sadece ayakları görünmektedir.

GİZLİ İMZA Manet şişelerden bazılarının bilindik markaların etiketlerini gizerken, şarap şişelerinden birinin üzerinde kendi imzasını atmış ve tarih yazmıştır.

▼ **Balkon** Manet'nin, Goya'ya ait *Balkondaki Mayalar* adlı tablodan ilham alarak yaptığı *Balkon* adlı çalışması, resimde bir anlam ya da hikâye arayan (bir kadın resmin dışına bakarken diğer gitmeye hazırlanmaktadır) eleştirmenleri çok şaşırtmıştı, fakat Manet resminde anlaşılır bir hikâyeyi göstermekten bilerek kaçınılmıştı. Oturan kadın, Manet'nin baldızı Berthe Morisot'dur (bkz. sf. 348) 1868-69, tuval üzerine yağlıboya, 170x124,5 cm. Orsay Müzesi, Paris, Fransa

GÜNEdair

REDDEDİLENLER SALONU

1863'te, Salon jürisi rekor denebilecek kadar çok sayıda resmi geri çevirmişti. Çok sayıda şikâyet gelince, reddedilen çalışmalar için alternatif bir salon kurulmuştu. Asıl amaç jürinin haklılığını kanıtlamaktı, fakat takip eden skandal Manet'yi bir ana büyük şöhrete kavuşturunca, bu tasan geri tepmişti.

Paris'teki ilk Empresyonistler Sergisinin

Karikatürü - Cham, 1874 Empresyonistler çalışmalarını hep birlikte Salon dışında bir mekânda sergiledikleri zaman, karikatüristlerin alaylarına hedef oldular.

Kırda Yemek *Édouard Manet,*
1863, tuval üzerine yağlıboya, 208x264 cm. Orsay Müzesi,
Paris, Fransa ►

Kırda Yemek Édouard Manet

Bu tablo, Parisli sanatseverleri şoke eden ve Manet'i bir gecede ünlendiren resimdir. Manet, Argenteuil'de Seine Nehri kenarında yıkanırken gördüğü bir kadından ilham alarak bu resmi yaptı. Kadının görüntüsü ona öğrencilik yıllarında Louvre'da görüp kopyaladığı bir tabloyu anımsatmıştı. Manet resmi 1863 yılındaki Salon sergisine sundu, ama tablo reddedildi. Ancak aynı yıl jüri o kadar seçici davranmıştı ki reddedilen resimler için ikinci bir salon açılması gündeme geldi. Manet'nin çalışması da Reddedilenler Salonu adı verilen bu mekânda *Le Bain* ("Banyo") adıyla sergilendi. Çoğu düşmanca olan şiddetli tepkilerle karşılandı.

Teknik

Kırda Yemek'e yöneltilen ağır eleştirilerin çoğu tablonun konusu hakkındaydı, bazı eleştirmenler sanatçının tekniğini de aynı ölçüde yermekten geri kalmadı. Manet'nin geleneksel akademik yaklaşımdan, renkleri yumuşak geçişlerle kullanmaktan ve sırlı cıladan uzaklaşmasından hoşlanmamışlardı. Sanatçının bunun yerine ışık ve gölge arasındaki kontrastı vurgulayarak "bloklar halinde görmeyi saplantı haline getirdiğini" iddia ettiler. Bunun sonucunda, resmin en tartışmalı iki ögesi, yani kadınlardan birinin çıplaklığı ve diğerinin boyutları uygunsuz bir biçimde ön plana çıkıyordu. Eleştirmenler, belirgin hatlı figürlerle kabataslak resmedilmiş görünen arka plan arasındaki uyumsuzluğu da beğenmemişlerdi.

◀ **ÖN HAZIRLIK** Manet, *Kırda Yemek* için çok sayıda eskiz ve hazırlık çizimi yaptı. Bu çizim oldukça ilginçtir, çünkü yıkanan kadın doğru ölçülerde ve doğru perspektifle resmedilmiştir. Bu da, tablonun tamamlanmış halindeki "hataların" kasıtlı olduğunu göstermektedir.

▲ **FIRÇA VURUŞLARI** Manet resmine derinlik duygusu kazandırmak için hemen hiç çaba göstermemiş gibidir. Yeşillikleri hızlı, özensiz fırça darbeleriyle resmetmiştir. Yer yer incelen, hafif dokunuşlar halindeki fırça vuruşları, Empresyonistlerle yapacağı çalışmalar hakkında önceden fikir verir gibidir.

► **DUYULARA HİTAP EDEN DOKUNUŞLAR** *Kırda Yemek*'i sertçe eleştirenler bile, Manet'nin natüromortu övdüler. Resmin bu bölümü, diğer bölümlere kıyasla daha geleneksel bir biçimde işlenmiştir. Özenli modelleme ve ışığın beceriyle kullanımı meyvelerle ekmeğe gerçekçi, üç boyutlu bir görünüm kazandırmıştır.

Kompozisyon

Bu resim, Japon ağaçbaskıların Manet'nin çalışmaları üzerindeki etkisinin ilk örneklerinden biri olarak kabul edilir. Sanatçı, Rönesans'tan beri Batı sanatının köşetaşlarından sayılan geleneksel perspektife de önem vermemiştir. Sahnede, bunun yerine ufka doğru yükselen geniş şeritler halinde kurulmuştur. Gerçek bir derinlik hissi vermez. Figürler iki boyutlu görünür ve ağaçlar da küçük bir gökyüzü parçası hariç bütün dünyayı perdeleyen bir paravan oluşturacak biçimde kullanılmıştır.

▲ **UZAMSAL YERLEŞTİRME** Figürler piramit benzeri bir şekilde dizilmiştir. Sağdaki erkeğin bastonunun eğimli, paralel çizgileri, diğer erkeğin sol kolu ve çıplak kadının sağ bacağı bu şekli belirginleştirir.

▲ **KONTRAST** Manet belirgin ışık-gölge kontrastları kullanmaktan hoşlanırdı. Figürlerini genellikle parlak ışıklar altında ya da gölgeler içinde resmeder, ikisi arasında geçişlere hemen hiç yer vermezdi.

▲ **YÖN** Figürlerin birbirinin diğerinin yüzüne bakmaması, sahneye gerçek dışı bir hava katar. Figürler, gerçek bir buluşma için toplanmış insanlardan çok, farklı kaynaklardan kesilip kolaj yapılmış gibidir.

Karakterler ve hikâyesi

Manet, *Kırda Yemek*'i yaparken Louvre'da bulunan ve Tiziano'nun elinden çıktığı düşünülen *Le Concert Champêtre* ("Kırda Konser") adlı tablonun genel konseptinden yararlanmıştı. Bu resimde de çıplak kadınlar ve giysili erkekler kombinasyonu kullanılmıştır ama genel atmosferi çok farklıdır. *Konser*, gerçek bir etkinlikten çok pastoral bir dili göstermektedir ve bu resimdeki kadınlar kolaylıkla orman ya da esin perileri olarak yorumlanabilir. Manet'nin resmine aynı şekilde bakılamazdı. Modern giysiler, bir alegori ya da eski çağlara ait bir pastoral manzara olasılığını ortadan kaldırıyor. İzleyicilerin çoğu kadınların müşterileriyle ahlâksız ilişki kuran fahişeler olduğunu düşünüyordu.

► **NÜ KADIN** Resimdeki nü kadın, Manet'nin en sevdiği modellerden biri olan ve ressama pek çok tablosu için poz veren Victorine Meurent'dir. Bu genç kadın, buyurgan bakışlarından da anlaşılacağı üzere, girişken bir tiptir. En ufak bir utanç belirtisi göstermemesi, Manet'nin onu bir fahişe olarak resmettiği iddiasını tetiklemişti. Victorine'in pozu oldukça biçimsizdir, özellikle de dirseğini rahatça dizine yaslamadığı için böyle görünmektedir.

▲ **YIKANAN KADIN** Yıkanan kadın resme uyumsuz bir hava katar. Kayıkla ve diğer figürlerle kıyaslandığı zaman fazla büyüktür. Ayrıca biçimi fazla keskin ve belirgindir.

► **KURBAĞA** Resmin sol alt köşesinde yer alan küçük kurbağa, esprili bir dokunuştur. Bir nehir kenarında böyle bir yaratık görmek son derece doğal olsa da, bu resmin Eski Üstalar'ı onurlandırmak için yapılmış ciddi bir ithaf olarak görülmesi olasılığını engeller.

◀ **İSPİ NOZ** Tablonun sol alt köşesindeki kurbağa gibi, bu kuş da kompozisyona yapılmış tuhaf bir eklemeydi. Ancak bazı tartışmalara neden olmuştu, çünkü tablodaki yeri akla Kutsal Ruh'un geleneksel simgesi olan ve genellikle kutsal olayların üstünde uçarken resmedilen güvercini getiriyordu.

GÜNEdair

ESKİ USTALAR Sanatçıların figürlerinin pozlarını klasik heykellerden ya da Rönesans ustalarından ödünç alması normal bir uygulamaydı. Hatta sanatçıların böyle kaynaklardan yararlanmayı becerebilmesi onların bilgi ve ustalığının işareti sayılırdı. Courbet ve Gerçekçiler saçma olduğunu düşündükleri bu uygulamaya 1850'lerde karşı çıkmışlardı, Manet de onların alaylı yaklaşımını bir adım daha ileri götürmüş oluyordu. Onun figürleri Rönesans baskılarında görülen poz ve jestleri akla getirse de, o ortamdaki çikanlıklarında bütünüyle anlamsızdırlar. Bu resimde çıplaklık daha da bozguncu amaçlara hizmet eder, çünkü Manet çıplaklığın çok farklı yorumlara açık olduğunu fark etmişti.

Paris'in Yargısı Marcantonio Raimondi, (~1480—1534) Manet ana figürlerini Raffaello'ya ait olan bu kayıp gravürden yararlanarak yapmıştı. Raimondi'nin nehir tanrıalarının pozları ve çıplaklıkları ortama çok daha uygun ve anlaşılırdı.

Berthe Morisot

D BOURGES, 1841; Ö PARİS, 1895

Empresyonist hareketin önde gelen isimlerinden biri olan Morisot, grubun sekiz sergisinin yedisine katıldı ve sık sık evinde toplantılar düzenledi.

Sanat çevresinden seçkin isimlerle bağlantıları olan zengin bir aileden geliyordu (büyük-büyükbabası Rokoko sanatçısı Jean-Honoré Fragonard idi) ve çeşitli alanlarda eğitim almış, öğretmenlerinden biri de Corot'ydu. 1868'de Manet'yle tanıştı ve hemen dost oldular. İki ressam birbirinin sanatını çok etkilemişti. Manet'i açık havada resim yapmaya ikna edenin Morisot olduğu söylenir.

Morisot, 1874'te Manet'nin erkek kardeşi Eugène'le evlenince, iki sanatçının arasındaki bağ daha da pekişti. Ustalık portreleri ve ortamı başlarıyla yansıtan deniz resimleri yapmış olsa da, Morisot daha çok anneler ve çocuklarını gösteren sevimli ev hali resimleriyle tanınır.

▼ **Beşik** 1874'teki ilk Empresyonist sergide yer alan bu ünlü resimde Morisot'nun kızkardeşi Edma görülmektedir. 1872, tuval üzerine yağlıboya, 56x46 cm. Orsay Müzesi, Paris, Fransa

▲ **Boulevard'deki Bahçede Dikiş Diken Pasie**
Morisot en iyi açık hava resimlerinden bazılarını Boulevard'de yaşadığı üç yıl içinde üretti. Pasie onun kızının adıydı. 1881, tuval üzerine yağlıboya, 81x100 cm. Gizeel Sanatlar Müzesi, Pau, Fransa

Claude Monet

D PARİS, 1840; Ö GİVERNY, 1926

Monet'nin kariyeri Empresyonist hareketin merkezinde yer alıyordu, çünkü sanatçı çalışma hayatının sonuna dek akımin uygulama ve ilkelerine sadık kaldı. Gençliğini Le Havre kıyısında geçiren Monet'i, Eugène Boudin açık havada resim yapmaya cesaretlendirdi. 1859'da Paris'e taşınan Monet, Suisse Akademisi ve Charles Gleyre'in stüdyosunda geleceğin Empresyonistleriyle tanıştı. Özel hayatı felaketlerle dolu olsa da, 1860'lar Monet'nin sanatını geliştirmesi açısından olağanüstü önem taşıyor. Bu dönemde sürekli parasızlık çeken sanatçı, bir yandan da kariyeri tercih ve sevgilisi yüzünden sürekli ailesiyle çatışlıyordu.

Fransa-Prusya savaşı boyunca kısa bir süre Londra'da yaşayan Monet, savaştan sonra Paris yakınındaki Argenteuil'e yerleşti ve en önemli eserlerinden bazılarını burada tamamladı. 1880'lere gelindiğinde Empresyonist hareket dağılmaya başlamıştı, ama Monet grubun en baştaki amaçlarını eskisinden de büyük şevkle gerçekleştirmeye çalıştı. Bunu, aynı konuyu farklı ışık koşulları altında defalarca resmettiği "ciddi" resimlerinden ve Giverny'deki Japon tarzı bahçesinde yaptığı ünlü nilüfer resimlerinden de anlayabiliriz.

YAŞAMÇİZGİSİ

1840 Bir bakkalın oğlu olarak Paris'te doğdu
1858 Boudin'le tanıştı ve açık havada resim yapmaya başladı
1859 Suisse Akademisi'ne girdi
1862 Gleyre'in stüdyosuna girdi
1865 Bazille'le aynı stüdyoyu paylaştı, Salon sergisine katıldı
1870 Camille Doncieux'yle evlendi
1874 İlk Empresyonist sergiye katıldı
1879 Camille öldü
1883 Giverny'ye yerleşti
1914 Nilüferler için yeni bir stüdyo inşa etti
1926 Zengin ve dünyaca ünlü bir ressam olarak Giverny'de öldü

▼ **Nilüfer Havuzu** Monet, hayatının son dönemlerinde sadece Giverny'deki bahçesinde resim yaptı. Gökyüzünü tamamen yoksayarak çiçeklere yakından odaklanmaktan hoşlanıyordu. 1899, tuval üzerine yağlıboya, 88x93 cm. Ulusal Galerisi, Londra, İngiltere

« **Yabani Gelincikler** 1874'teki ilk Empresyonistler sergisinde yer alan bu resim, Monet'in bir figür ya da çiçeği ustaca birkaç fırça vuruşuyla resmetmekteki olağanüstü becerisini gösterir. 1873, tuval üzerine yağlıboya, 50x65 cm. Orsay Müzesi, Paris, Fransa

“Monet, sanatına **Manet'yi taklit ederek** başladı, Manet ise **Monet'yi taklit ederek** bitirdi.”

GEORGE MOORE
(1852-1933)
İRLANDALI YAZAR VE
SANAT ELEŞTİRMENİ

YAKINplan

ÇAPRAZ YERLEŞTİRME
Monet'in eşi Camille ve oğulları Jean'ın figürleri, resmin merkezindeki çapraz hattı vurgulamak için yeniden tekrarlanmıştır.

» **Rouen Katedrali, Batı Cephesi, Günbatımı** Monet bu konuyu onlarca kez işleyerek katedralin taşlarının farklı ışık altında ve farklı hava koşullarında nasıl görüldüğünü resmetti. 1894, tuval üzerine yağlıboya, 100x66 cm. Ulusal Sanat Galerisi, Washington DC, ABD

▲ **Saint-Lazare Garı: Bir Trenin Gelişi** Monet, 1877'de Argenteuil'den ayrılıp kısa süre için Paris'e döndü. Kırsal bölgede altı yıl geçirdikten sonra yeniden şehir manzaraları resmetmek istiyordu. Aynı yıl düzenlenen üçüncü Empresyonist sergiye bu istasyonu işleyen sekiz resimle katıldı. 1877, tuval üzerine yağlıboya, 80x98 cm. Fogg Sanat Müzesi, Cambridge, ABD

YAKINplan

UÇUCU ETKİLER

Tren istasyonları Empresyonistler için ideal konulardan biriydi. Modern şehir hayatının önemli örneklerini oluşturan istasyonlarda, cam tavanların altında savrulan buhar dumanları, resamlara ışık ve rengin uçucu etkilerini yakalamak için bol bol fırsat sunuyordu.

Pierre-Auguste Renoir

Otportre

D LİMOGES, 1841; Ö CAGNES-SUR-MER, 1919

Renoir bugün en sevilen 19. yüzyıl sanatçılarından biridir, ama başanya ulaşması kolay olmadı. Ailesi çok yoksul olan Renoir, on üç yaşında bir porselen süslemecisinin yanına çırak verildi. Bundan sonra bir süre panjur dekorasyonu yaptı, sonra Paris'te yaşayan İsviçreli ressam Charles Gleyre'in (1806-74) stüdyosuna girerek geleceğin empresyonistleriyle tanıştı.

Ustalarının cilalı, akademik stilinden fazla faydalanamadılar, ama Gleyre onları açık havada resim yapmaya teşvik etti. 1860'ların sonunda, Renoir sık sık

Manet'yle birlikte açık havada resim yapıyordu. Ele aldıkları konular ve tarzları öyle çok benziyordu ki, ikisinin o dönemde yaptığı resimleri ayırmak çok güçtü. Renoir, Salon'da bazı başarıları ulaştıysa da (bkz.sf.336), bu başarıların fazla maddi getirisi olmadı. Yine de en neşeli tablolarını ekonomik açıdan sıkıntı çektiği bu dönemde resmetti. 1870'lerin sonunda şansı döndü ve bir sanat simsan aracılığıyla sanatına destek olacak hamilerle tanıştı. Renoir zaman içinde Empresyonist köklerini terk ederek çizime ve yapılandırılmış kompozisyona daha fazla vurgu yapan daha geniş kapsamlı bir üslubu benimsedi.

YAŞAMÇİZGİSİ

1841 Limoges'te doğdu, bir terzinin oğluydu

1854-58 Bir porselen süslemecisinin yanına çırak verildi

1861 Gleyre'in stüdyosuna girerek Monet, Sisley ve Bazille'le tanıştı

1874 İlk Empresyonist sergi

1881 Tekne Gezisi'nde Öğle Yemeği'ni tamamladı

1882 Aline Charigot'la evlendi

1903 Sağlığı için Riviera'ya taşındı

1919 Cagnes'de öldü ve Essoyes'e gömüldü

“Ressamın zeki bir zanaatkar olması yetmez; tuvalini okşamayı da bilmesi gerekir.”

PIERRE-AUGUSTE RENOIR

YAKINPLAN

RENK VİRTÜÖZÜ Bu çalışma, Renoir'ın olağanüstü renk uzmanlığını ve benzersiz serbestlikteki fırça vuruşlarının kanıtlarından biridir. Bunlara rağmen bazı eleştirmenler onun çalışmalarını onaylamıyordu. Bir eleştirmen, modelin tenindeki “yeşil ve morumsu lekeleri” bir cesedin çürüyen etine benzetmişti.

► Bougival'de Dans

Renoir'ın en sevdiği konulardan biri de dans sahneleriydi. Bu resimdeki modeli, Suzanne Valadon, daha sonra seçkin bir sanatçı oldu. 1883, tuval üzerine yağlıboya, 182x98 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Boston, ABD

► Günışığında Çıplak

Renoir'ın 1870'lerin ortasında tamamladığı pek çok resimden biri olan bu tabloda, ağaçların arasından süzülen güneşin etkileri görülmektedir. -1875-76, tuval üzerine yağlıboya, 81x65 cm. Orsay Müzesi, Paris, Fransa

GÜNEdair

MOULIN DE LA GALETTE Paris'in Montmartre bölgesinde, bir değirmenin bahçesindeki Moulin de la Galette adlı mekâna adını veren ve burada sunulan galette adındaki özel bir pastaydı. Renoir'ın en sevdiği eğlence yeri burasıydı. Yakınlarda stüdyo kiralayan ressam, her pazar günü burada düzenlenen balolara gelirdi. Empresyonistlerin gözde konusu Paris yaşamının mükemmel örneklerinden biri de dans sahneleriydi ve Renoir bunları resmetmekten çok hoşlanırdı.

Moulin de la Galette (~1900). Renoir, pozlarını yapay bulduğu için profesyonel modellerle çalışmaktan hoşlanmıyordu. Dans salonları, doğal görünümü konular bulmak için en uygun yerlerdi.

► **Yıkananlar** 1880'lerin ortasına gelindiğinde, Renoir Empresyonizm'den uzaklaşmaya başlayıp daha sert bir üslubu benimsedi. Bu deneyisel resimdeki figürlerin stüdyoda resmedildiği bellidir. Hatları özenle belirlenmiştir ve ışık daha yapay görünür. 1887, tuval üzerine yağlıboya, 116x170 cm. Philadelphia Sanat Müzesi, ABD

▲ **Loca** Bir tiyatro locasını gösteren bu resim, ilk Empresyonist sergide başan kazanan birkaç tablodan biriydi. 1874, tuval üzerine yağlıboya, 80x63 cm. Courtauld Galerisi, Londra, İngiltere

▲ **Çimenler Arasında Patika** Renoir bu tabloyu Empresyonizm'in en başarılı günlerinde, sık sık Monet'yle birlikte çalıştığı dönemde yapmıştı. Tarzları ve seçtikleri konular neredeyse birbirinin aynısıdır. 1876-77, tuval üzerine yağlıboya, 60x74 cm. Orsay Müzesi, Paris, Fransa

YAKINplan

İSTASYON KÖPRÜSÜ Seine manzarası ve Chatou'daki demiryolu köprüsü sahnenin modernliğini vurgular. Demiryolu ulaşımı, burayı Parislilerin teknelerle dolaşabildiği sevilen bir hafta sonu sayfiye yerine dönüştürmüştü. Restaurant Fournaise kürekçilerin uğrak yerlerinden biriydi, bazı figürlerin giydiği yelekler ve hasır şapkalar da buna işaret etmektedir.

▲ **Tekne Gezisinde Öğle Yemeği** Soldaki kadın, Renoir'ın gelecekteki eşi Aline Charigot'tur. Bu restoran, en sevdikleri buluşma yeri idi. Diğer figürler de resim için aynı poz veren arkadaşlarıydı. 1880-81, tuval üzerine yağlıboya, 130x173 cm. Phillips Koleksiyonu, Washington DC, ABD

Frédéric Bazille

D MONTPELLIER, 1841;
Ö BEAUNE-LA-ROLANDE, 1870

"Unutulmuş Empresyonist" olarak bilinen Bazille, şarap üretimiyle uğraşan zengin bir ailenin çocuğuydu. 1862'de Paris'e yerleşti ve Charles Gleyre'in stüdyosuna girdi. Orada Monet, Renoir ve Sisley'le tanıştı. Bazille arkadaşlarına maddi açıdan destek oldu. Fransa-Prusya savaşı patlak verdiğinde kariyeri çok iyi gidiyordu. Ünlü Zouaves süvari alayına katılmak için gönüllü oldu ve küçük bir çarpışmada hayatını kaybetti. Empresyonistlerin macerası başlamadan önce, Bazille'in kariyeri trajik bir biçimde sona erdi.

▼ **Aile Toplantısı** Montpelliér'deki aile evinin yakınlarında yaptığı bu resim, Bazille'in yakın zamanda Monet'den satın aldığı Bahçe'de Kadınlar adlı tablonun etkilerini yansıtır. 1867, tuval üzerine yağlıboya, 152x230 cm. Orsay Müzesi, Paris, Fransa

▲ **Pembe Elbise** Resimde sanatçının kuzeni Thérèse des Hours, Castelnau-le-Lex köyünü seyredirken görülüyor. Güney Fransa'da yaşadığı için, Bazille Paris'teki meslektaşlarından daha parlak renkleri kullanmaya eğilimliydi. Kızın görünmeyen bakışları resme gizemli bir hava katıyor. 1864, tuval üzerine yağlıboya, 147x110 cm. Orsay Müzesi, Paris, Fransa

Camille Pissarro

Camille Pissarro

D ST THOMAS, VİRJİNYA ADALARI, 1830; Ö PARIS, 1903

Empresyonistlerin en ünlüsü olmasa da, Pissarro hareketi bir arada tutmakta önemli rol oynadı. Suisse Akademisi'ndeki (Manet ve Cézanne'in da devam ettiği Paris'teki bir özel sanat okulu) gruplarla Charles Gleyre'in stüdyosu (Monet, Renoir ve Sisley burada eğitim gördü) arasındaki bağ, Pissarro'ydu. Ayrıca sanatçı, Empresyonist sergilerinin hepsine katılan tek ressamdı. Pissarro çok önemli bir öğretmendi, ama genç ressamları dinlemeye de istekliydi ve kariyeri boyunca deneysel çalışmalar yapmayı sürdürdü. Diğer Empresyonistlerin aksine, onun tabloları 1860'lar boyunca sürekli Salon sergilerine kabul ediliyordu, fakat Fransa-Prusya savaşı araya girdi ve Pissarro İngiltere'ye sığındı. Bu arada sanatçının Louveciennes'deki evini işgal eden Prusyalı askerler ressamın tuvallerini çamur paleti olarak kullandılar ve binlerce resmi tahrip ettiler. Pissarro, 1870'lerde Cézanne'la fikir alışverişinde bulunmaya başladı, Signac ve Seurat'yla tanıştıktan sonraki on yıl boyunca noktacılık (puantilizm) tekniğiyle deneyler yaptı. Bozulan sağlığı açık havada çalışmasına engel olmaya başlayınca, otel pencerelerinden sokak manzaraları resmetmeye başladı.

► **Louveciennes Arabası** Bu resim, Pissarro'nun savaş öncesinde yaptığı en önemli çalışmalarından biridir. Yağmurlu bir atmosferi böyle beceriyle aktaran çok az resim vardır. Sık sık tekrarladığı üzere, Pissarro kompozisyonu resmin ortasından geçen bir yolun çevresinde oluşturmuştur. 1870, tuval üzerine yağlıboya, 25x35 cm. Orsay Müzesi, Paris, Fransa

YAKINplan

YANSIMA Empresyonistler sudaki yansımaları resmetmek için genellikle kısa, kırık fırça vuruşlarından yararlanıyorlardı. Çamurlu bir yolun ıslıkayan yüzeyini aktarmak için, Pissarro da burada aynı tekniği kullanmıştır.

▲ **Kristal Saray** Fransa-Prusya savaşı sırasında Londra'da olan Pissarro bir süre de Norwood'da kaldı. O sıralarda yeniden inşa edilen Kristal Saray çok iyi bir resim konusuydu. 1871, tuval üzerine yağlıboya 47x73 cm. Chicago Sanat Enstitüsü, Chicago, ABD

► **Hermitage, Pontoise'daki Sığırılar Bayırı** 1870'lerin sonunda, Pissarro konusunu genellikle bir sıra ağaçla perdeleyerek, üst üste binen katmanlar sayesinde derinlik elde ediyordu. 1877, tuval üzerine yağlıboya, 115x88 cm. Ulusal Galerisi, Londra, İngiltere

YAKINplan

SAKLI BİÇİMLER İnsan figürleri, Pissarro'nun manzara resimlerinin çoğunda yardımcı rollerdedir. Bırakça basit fırça darbeleriyle oluşturulan bu iki figürün yüzlerine ait hiçbir detay vurgulanmamıştır, adeta arka planda eriyip giderler.

YAŞAMçizgisi

1855 20'li yaşlarının ortasında Paris'e taşındı
1859 Monet'yle tanıştı; eserleri Salonda sergilendi
1863 Çalışmaları Reddedilenler Salonu'nda sergilendi
1870 Fransa-Prusya Savaşı sırasında Londra'ya sığındı
1872 Pontoise'e taşındı
1874 İlk Empresyonist sergiye katıldı
1885 Seurat'yla tanıştı ve noktacılık tekniğiyle deneyimler yaptı
1892 Kendi sergisini açtı
1903 Kan zehirlenmesinden öldü, Paris'e gömüldü

Alfred Sisley

D PARIS, 1839; Ö MORET-SUR-LOING, 1899

Clement Maurier imzalı fotoğrafı

İngiliz bir ailenin çocuğu olan Sisley Fransa'da dünyaya geldi. Yapay çiçek ticaretiyle uğraşan babası oğlunun ressam olma kararını destekledi. Sisley, 1862'de Paris'te Charles Gleyre'in stüdyosuna girerek gelecekteki Empresyonist grubun diğer üyeleriyle tanıştı. Onların tartışmalarına ve resim yapmak için çıktıkları gezilere katıldı, fakat başlangıçta fazla sayıda resim yapmadı. Babasından aldığı harçlıkla geçiniyordu, ama Fransız-Prusya savaşından sonra babasının şirketi kapanınca durum değişti ve Sisley kendini geçindirmek zorunda kaldı. Bundan sonra çok yoksul bir hayat sürdü ve çalışmalarını neredeyse hiç fark edilmedi.

Resimlerinin çoğu manzaranın işler, özellikle Seine kıyısındaki sevimli köyleri çizmekte uzmanlaşmıştır. Sisley'in çalışmaları tarz olarak çok Monet'in resimlerini hatırlar. Fırça kullanımı Monet'ninki kadar maceracı olmasa da, en mükemmel resimlerinin dingin, lirik bir cazibesi vardır.

YAŞAMÇIZGISI

1866 20'li yaşların ortasında, ilk tablosu Paris Salon sergisine kabul edildi

1874 İlk Empresyonist sergiye katıldı

1876 Marly'deki sel sularını resmetti

1883 Paris'te kendi sergisini açtı

1889 Çalışmaları New York'ta sergilendi

1899 Girtlak kanisinden öldü

► **Moret'de Kar Manzarası** Sisley kışın ortasında bile açık havada çalışmayı ve kar manzaralarını resmetmeyi çok seviyordu. -1894, pastel, özel koleksiyon

▲ **Port Marly'de Sel** Bu eser, Sisley'in en güzel resimlerinden biridir. Seine Nehri yatağından taşıp yaşadığı köyü sular altında bırakınca, Sisley bu sokak köşesinde bir dizi resim yapıp aynı manzarayı gündün farklı saatlerinde resmetti. Bu resimde, özellikle de yansımalarla fırçasını ustalıkla kullanmıştır. 1876, tuval üzerine yağlıboya, 60x81 cm. Orsay Müzesi, Paris, Fransa

YAKINPLAN

TARAFSIZ BAKIŞ

Sisley, sel sularını resmettiği bu resimlerde selin yarattığı tehlikeleri ya da sıkıntıları göstermez. Bunun yerine, sel sularının pitoresk olasılıklarına, örneğin manzaraların çoğunda yer alan küçük "gondollara" odaklanır.

Gustave Caillebotte

D PARIS, 1848; Ö GENNEVILLIERS, 1894

Otoportre

Bazille gibi Caillebotte da zengin bir aileden geliyordu ve Empresyonist arkadaşlarına sık sık maddi açıdan destek oldu. Avukat olmaya hak kazandıysa da 1870'lerde sanatı seçerek akademik sanatçı Léon Bonnat'dan eğitim aldı. Caillebotte'un resimleri Empresyonist ressamın içinde en çok Degas'nın yapıtlarına benzer. En güzel eserlerinde, Degas'nın alışılmadık bakış açılan ve çalışılmamış pozlara düşkünlüğünü paylaşıyor. Seçtiği konular, özellikle şehir manzaraları ve iç mekân çalışmaları her zaman çok çarpıcıdır. Caillebotte'un kayda değer bir Empresyonist resim koleksiyonu vardı ve bu eserleri devlete miras bıraktı. Ancak o dönemde Empresyonistlerin çalışmaları hâlâ tartışmalı kabul ediliyordu, bu yüzden bu resimlerden bazıları yetkililer tarafından geri çevrildi.

▲ **Parkeciler** Titiz yaklaşım açısından Bonnat'ın etkisi bu tabloda baskındır. Fakat asimetrik kompozisyon daha çok Degas'nın stilini anımsatmakta, işlenen modern konu da Empresyonist akımın amacına uygun düşmektedir. 1875, tuval üzerine yağlıboya, 102x146 cm. Orsay Müzesi, Paris, Fransa

Mary Cassatt

D ALLEGHENY, 1844; Ö CHÂTEAU DE BEAUFRESNE, 1926

Amerikalı ressam ve gravürü Mary Cassatt, Paris'e ilk Empresyonist serginin açıldığı 1874 yılında geldi. Cassatt, bundan üç yıl sonra Degas'yla tanışarak gruba katıldı. Özellikle anneler ve çocuklarını resmetmekte uzmanlaşan yetenekli bir ressamdı ama bundan daha da yetenekli bir grafik sanatçısıydı.

Renkli gravürleri ilk bakışta fazla üzerinde çalışılmamış ve basit gibi görünse de, aslında etkileyici bir incelik ve duyarlılıkla işlenmişlerdir. Cassatt önemli bağlantıları olan bir aileden geliyordu ve sonraki yıllarda, çalışmaları için Amerikalı alıcılar bularak Empresyonistlerin davasına büyük katkılarda bulundu.

▼ **Dikiş Diken Genç Kadın** Cassatt bu resmi son Empresyonist sergide teşhir etmişti. Dik ve çarpaz uzanan arka plan, geleneksel konuya modernlik katmaktadır. -1880-82, tuval üzerine yağlıboya, 92x63 cm. Orsay Müzesi, Paris, Fransa

▲ **Omnibüste** Cassatt'ın tek başına açtığı sergisindeki on gravürden oluşan bir seride yer alan bu çalışmanın cesur, doğal tasarımı, Japon ağaçbaskıların etkisini yansıtmaktadır. 1891, yumuşak verniğe iğne kazıyla dağlama, 36x26 cm. Brooklyn Sanat Müzesi, New York, ABD

Otoporitr

D PARIS, 1834; Ö PARIS, 1917

Son derece itibarlı bir ressam, baskıcı ve heykeltıraş olan Degas, Akademik sanat eğitimi görmüştü: Jean-Auguste-Dominique Ingres'in (bkz. sf.271) öğrencisi Louis Lamothé'dan ders almış, Fransa'nın en önemli sanat akademisi Güzel Sanatlar Okulu'na devam etmiş ve Eski Ustalar'ın çalışmalarını incelemişti. Sanat alanında geleneksel bir yolda ilerleyebilirdi, ancak Louvre Müzesi'nde şans eseri Manet'yle tanışınca yön değiştirdi. Degas, Empresyonistlerin -manzara resmi yapmak gibi- bazı kaygılarını önemsemiyordu, ama modern hayata ait konuları işleme fikrine hemen bağlandı.

Empresyonistlerin büyük çoğunluğunun aksine, Degas stüdyoda çalışmayı tercih ediyordu. Resimlerinde geçici anları yakalamayı amaçlıyor, fakat bunun için ışığın değişen etkilerini incelemek yerine fotoğrafın rastlantsal niteliklerini taklit etmeye çalışıyordu. Bu amaç doğrultusunda büyük çaba harcamış, hatta "hiçbir sanat benimkinden daha spontane olmadı" diyerek çabalarını dile getirmişti.

▼ **Leğen Degas'nın kompozisyon anlayışı çüretkardı.** Derin perspektif ve ilgi çekici ölü doğa, izleyicinin dikkatini yakan kadından uzaklaştırm. 1886, karton üzerine pastel, 60x83 cm. Orsay Müzesi, Paris

▲ **Geçit Töreni ya da Yarış Atları** **Koşuya Hazırlanıyor** Degas, o dönemde çok popüler olan ve spor müsabakalarını konu alan İngiliz baskılarına hayrandı, ancak yarışın bütün "önemli" öğelerini yoksayan at yarış serileri bütün geleneksel yaklaşımların dışındadır. 1866-68, kâğıt üzerine yağlıboya, 46x61 cm. Orsay Müzesi, Paris, Fransa

► **On Dört Yaşındaki Küçük Dansçı** Degas'nın sergilediği tek heykeldir. Çalışmanın şaşırtıcı gerçekliği eleştirmenleri şaşırttı. 1921, balmumundan orijinalin bronz dökümü (1879-81), yükseklik: 98 cm. özel koleksiyon

YAŞAMÇİZGİSİ

- 1834 Bir bankerin oğlu olarak doğdu
- 1854 Lamothé'dan ders aldı
- 1855 Güzel Sanatlar Okulu'na girdi
- 1862 Manet'yle tanıştı; ilk at yarış sahnesini resmetti
- 1870 Fransa-Prusya Savaşı'nda topçu birliğine katıldı
- 1872 ABD'ye seyahat etti
- 1874 İlk Empresyonist sergiye katıldı
- 1881 On Dört Yaşındaki Küçük Dansçı'yı sergiledi
- 1912 Stüdyosundan çıkarıldı
- 1917 Öldü ve Montmartre'daki aile mezarlığına gömüldü

GÜNEDAIR

EADWEARD MUYBRIDGE (1830-1904) (1830-1904)

Öncü fotoğrafçılardan biri olarak kabul edilen Muybridge, fiziksel hareketleri en küçük detayıyla analiz edebilmek için 24 tane fotoğraf makinesinden faydalanmıştı. Ayrıca, filmlerin öncüsü olan zoopraxiscope adlı aygıtın da mucidiydi.

Dört Nala Giden At Eadweard Muybridge (1887)

▲ **Dans Dersi** Baleyi konu alan sanatçılar genellikle gösterinin kendisine odaklanırlardı. Ancak Degas, provalar ve dersler gibi resmîyetten uzak temaları tercih ederdi. 1873-76, tuval üzerine yağlıboya, 85x75 cm. Orsay Müzesi, Paris, Fransa

YAKINplan

RAHAT POZLAR Degas, klasik heykellerden ve eski ustaların resimlerinden aktarılmış pozları kullanmaktan kaçınarak bu akademik uygulamaya karşı çıktı. Beklenmedik anları yakalamaktan hoşlanıyordu. Burada, dansçılardan biri sırtını kaşıyor.

▼ **Café'de ya da Apsett İçenler** Parisli alt tabakanın yaşantısını yansıtan gerçekçi bir an gibi görünse de, bir aktrisle tanınmayan bir ressam bu resim için stüdyoda özenle poz vermişlerdi. Merkeze yerleştirilmemiş olan kompozisyon, soldaki boşluk ve adamın çerçevede kalmış piposu resme spontan çekilmiş bir şipak fotoğraf havası verir. 1875-76, tuval üzerine yağlıboya, 92x68 cm. Orsay Müzesi, Paris, Fransa

▲ **Bellelli Ailesi** Degas, İtalyan akrabalarını resmettiği bu erken dönem tablosunda bile özenle yapılandırılmış bir kompozisyonu spontan bir sahne gibi göstermeyi başarmıştır. Teyzesi Laure, portresi yanda asılı olan babasının yasını tutmaktadır. Teyze, kızlarından biriyle resmî bir poz verirken, diğer figürler bir an için dikkatleri dağılmış gibi görünür ve küçük bir köpek çerçevenin dışına fırlar. ~1858-60, tuval üzerine yağlıboya, 200x250 cm. Orsay Müzesi, Paris, Fransa

Henri de Toulouse-Lautrec

Toulouse-Lautrec, ~1900

D ALBİ, 1864; Ô CHÂTEAU DE MALROMÉ, 1901

Yüzyıl sonunda Paris'in bohem yaşantısını Lautrec kadar canlı bir biçimde yansıtabilen pek az sanatçı vardır. Ergenlikte sakat kalmış olsa da, hastalığının tutkularına engel olmasına izin vermemeye kararlıydı. Akademik eğitim alan Lautrec, Degas'ın ardından ve Japon baskılarından daha fazla etkilendi. Bu, özellikle temel çizgisel formları karikatürle harmanladığı çığır açan afişlerinden de açıkça anlaşılmaktadır.

Paris'e geldikten sonra Montmartre'a yerleşen Lautrec kısa süre sonra kendini hareketli gece hayatına kaptırdı. En sevdiği modeller, çoğuyla arkadaş olduğu şarkıcılar, dansçılar ve fahişelerdi. Ama hareketli sosyal yaşantısının etkileri ölümcül oldu; ressamın kariyeri alkolizm ve frengi yüzünden trajik bir biçimde vaktinden önce sonlandı.

YAŞAMÇİZGİSİ

- 1864** Toulouse Kontları'nın soyundan gelen aristokrat bir ailenin oğlu olarak doğdu
- 1882** Paris'te, Bonnat'dan eğitim aldı
- 1883** Cormon'un stüdyosuna geçti
- 1884** Stüdyosunu Montmartre'da kurdu
- 1888** Brüksel'de Les Vingt'le sergi açtı
- 1889** Moulin Rouge açıldı
- 1890** Moulin Rouge'da Dans'ı tamamladı
- 1891** İlk afiş siparişini aldı
- 1893** Sağlığı bozulunca annesinin yanına taşındı
- 1899** Neuilly'de özel bir sanatoryuma yattı
- 1901** 36 yaşında, Malromé, Fransa'da annesinin evinde öldü

▼ **Moulin Rouge'da Dans** Lautrec'in resmî, bir zamanlar bu ünlü gece kulübünün bannını duvarında asılıydı. Her zamanki kara mizah anlayışıyla, eğlenen insanların arasına sırtan bir kafatası yerleştirmişti. 1890, tuval üzerine yağlıboya, 116x150 cm. Philadelphia Sanat Müzesi, Philadelphia, ABD

▲ **Le Divan Japonais** Bir Montmartre kabare reklamı için tasarladığı bu ünlü afiş, Japon tarzında süslenmiştir. Lautrec'in arkadaşlarından biri olan dansçı Jane Avril, şarkıcı Yvette Guilbert'in performansını izlerken görülmüştür. 1892, taşbaskı afiş, 79x59 cm. Ulusal Kütüphane, Paris, Fransa

YAKINplan

TASARLANMIŞ ÇARPITMALAR

Japon baskılarından ilham alan Lautrec, nesneleri kendi süsleme düzenine uyacak biçimde çarpıttı. Özellikle stilize kontrbas resimleri yapmaya bayılır; bu enstrümanı sık sık sahneleri çerçevelemek için kullandı.

BULUŞ Lautrec, bir litografi taşının üzerine mürekkep fiskeleyerek dokulu, benekli bir etki yaratmıştı. Bu tekniği *crachis* ("tükürmek") diye tarif etmişti.

Auguste Rodin

Paul Nadar
imzalı
fotoğraf

PARİS, 1840; Ö MEUDON, 1917

Auguste Rodin, çağının en büyük heykeltıraşıydı. Hayatının ilk döneminde çektiği büyük zorluklar göz önünde bulundurulduğunda, başlarının ne kadar önemli olduğu daha da net anlaşılır. Güzel Sanatlar Akademisi başvurusunu geri çevirince yıllar boyu önemsiz bir zanaatkarlık içinde çalışarak mimari süsler yaptı. Kariyerinin dönüm noktası geldiğinde, Rodin otuzlu yaşlarını ortasında idi. Sanatçı ünlü eden heykel öyle gerçektir ki, bazı eleştirmenler Rodin'in canlı bir modelden kalıp aldığına inanmıştı.

Bu anlaşmazlık adeta gelecekte olacağını habercisiydi. Rodin'in dehşesi herkes tarafından kabullenildiğinde ve önemli siparişler almaya başladığında bile, sanatçının radikal tasarımları müşterilerini hayrete düşürüyordu. Balzac (1897) ve Calais'liler (1884-89) gibi başyapıtları uzun yıllar boyunca hayata geçirilmeyi bekledi. Rodin'in en büyük becerisi, karmaşık fikirleri insan bedeninin ufak ayrıntıları aracılığıyla iletebilme. Örneğin, Düşünen Adam'ın (1880-81) gergin poz, gerilmiş burun delikden ve hatta kasılmış ayak parmakları, onun derin düşüncelere dalmış olduğunu vurgulayan detaylardır. Bu heykelin bir kopyası, Rodin'in mezarına yerleştirilmiştir.

► **Düşünen Adam** Bu figür, büyük olasılıkla Cehennem Kapısı adlı çalışmada İtalyan şair Dante'yi temsil edecekti, fakat Rodin figürün boyutlarını büyütürken onu düşünce ve konsantrasyonun cisimleşmiş haline dönüştürdü. 1880-81, bronz, yükseklik 69 cm, Burrell Koleksiyonu, Glasgow, İngiltere

YAŞAMÇİZGİSİ

1840 Paris'te bir işçi ailesinin çocuğu olarak dünyaya geldi
1875 İtalya'yı ziyaret etti, Michelangelo'nun çalışmalarını gördü
1877 Paris Salonu'nda ilk çalışması sergilendi
1880 Cehennem Kapısı'nın siparişini aldı
1884 Calais'liler'in anısına düzenlenen yarışmayı kazandı
1891 Balzac'ın heykelini yapmak üzere sipariş aldı
1898 Öpüş'ü tamamladı
1917 Uzunmali sevgilisi Rose Beuret ile evlendi, aynı yıl kızı de öldü

► **Cehennem Kapısı** Yeni bir müzenin giriş kapısı olması tasarlanan bu büyük proje hiçbir zaman tamamlanmadı. Tasarım, Dante'nin Cehennem'i'ni temsil ediyordu. 1880-90, bronz, 637x401 cm. Rodin Müzesi, Paris, Fransa

YAKINPLAN

İLHAM KAYNAĞI

Cehennem Kapısı, Rodin'in daha sonraki çalışmaları için son derece önemli bir test alanıydı. Soldaki Düşünen Adam ve karşıdaki Öpüş'ün temelleri bu çalışmada atılmıştı.

GÜNEdair

HONORÉ DE BALZAC

La Comédie Humaine (İnsanlık Komedisi), en yetenekli ve üretken Fransız yazarlardan bir olarak kabul edilen Balzac'ın başyapıtıydı. Birbirleriyle bağlantılı bu roman dizisi aracılığıyla, Fransız toplumunun her katmanının panoramik bir portresini ortaya çıkarmayı amaçlamıştı. Balzac inanılmaz kadar uzun saatler boyunca çalışıp kendini yıpratarak erkenden hayatını kaybetti, fakat Fransız ulusunun en büyük edebi dehşesi olarak saygı gördü.

Karakterlerinden Oluşan Bir Alay
Seyreden Balzac Balzac, bir kumandan gibi yarattığı çengin karakterler ordusunu tartıyordu.

“Heykellerimin gerçekliği... tıpkı hayatın kendisi gibi içeriden dışarı doğru canlanıp açılır.”

AUGUSTE RODIN, 1917

▲ **Calais'liler III**, Edward'ın Calais kuşatması sırasında şehir halkını kurtarmak için kendi hayatlarını feda eden bu Ortaçağ kahramanlarının anısını yaşatmak amacıyla düzenlenen yarışmayı Rodin kazandı. Heykeltıraş kahramanların farklı ruh hallerini ustalıkla yakalamıştı, ancak yerel yetkililer figürlerin yeterince soylu görünmediğini düşünerek hayal kırıklığına uğramışlardı. 1884-89, bronz, yükseklik 200 cm. Calais, Fransa

▼ **Honoré de Balzac** Tasarım sergilediği zaman, Rodin'in Fransız romancıya ele alış biçimi ve radikal imgelemi büyük bir düşmanlıkla karşılandı. Sipariş iptal edildi ve heykel ölçülerine uygun biçimde ancak 1939'da dikildi. 1897, alçı, yükseklik 2,7 m. Orsay Müzesi, Paris, Fransa

► **Öpüş** Rodin bu ünlü heykelin ilk versiyonunu Cehennem Kapısı için yapmıştı. Figürler burada Dante'nin Cehennem'indeki zina yapan sevgililer Paolo ve Francesca'yı temsil ediyordu. 1888-98, mermer, 184x111x118 cm. Rodin Müzesi, Paris, Fransa

YAKINplan

SAKLI DETAY Tasarlandığı ortamdan kopartılıp *Öpüş* adı verilen çalışma, şimdi evrensel aşkın temsili gibi görünmektedir. Ancak orijinal özgün öyküye ait bir detay hâlâ heykelin parçasıdır. Çift, Lancelot ve Guinevere'nin trajik yasak aşkın hikâyesini okumaktaydı ve Paolo'nun elindeki kitap hâlâ görülebilir.

Medardo Rosso

► **TURİN, 1858; Ö MILANO , 1928**

Rosso'nun çalışmaları, Empresyonizmin heykeldeki yansımaları olarak tarif edilmiştir. Torino'da doğan sanatçı, kariyerinin büyük bölümünde Paris'te yaşadı (1889- ~1915). Rosso burada Rodin'le tanışıp heykel konusunda görüş alışverişinde bulundu, fakat Fransız heykeltıraşı *Balzac* (1897) heykeli için kendi fikirlerini "ödünc almakla" suçlayınca arkadaşlıkları aniden sona erdi. Rosso heykel ve resim arasındaki sınırları bulanıklaştırarak eserlerine hareket ve devrim hissi kazandırmak için keskin kontür ve pürüzsüz yüzey uygulamalarından vazgeçti. Bu nitelikler, Futüristlere de esin kaynağı olacaktı (bkz. s.428).

▼ **Bakıcı** Rosso'nun en sevdiği malzeme alçı üzerine balmumuydu. Yumuşak, bölüngeç malzeme sayesinde incelikli Empresyonist etkileri figürlerine yansıtılabiliyordu. Alçı üzerine balmumu, Modern Sanat Galerisi, Floransa, İtalya

▲ **Ecce Puer** Bu eser, Alfred Mond adlı bir çocuğun sipariş üzerine yapılmış portresidir. Çocuğu perdelerin arasından dışarı bakarken seyreden Rosso, özel bir anı yakalamaya çalışmıştı. Bu eseri, Bir Çocuğun İzlenimi adıyla sergilemişti. 1906, bronz, yükseklik 44 cm. Orsay Müzesi, Paris, Fransa

Otoportre

▷ **TAPIAU, 1858; Ö ZANDVOORT, 1925**

Corinth, elinden her iş gelen bir Alman ressam ve oymabaskı sanatçısıydı. Gençliğinde Königsberg Akademisi'ne devam etti, ama öğreniminin çoğunu Paris'te, William Bouguereau'nun dersliğinde tamamladı. Başlangıçta Courbet ve Millet'den, ayrıca Eski Flaman Ustalar'dan

esinlenerek gerçekçiye yakınlık duydu. Edebi ve dinî konulan işlediği süslü, duygusal resimlerden bazılarında Simgeci imalar da vardı.

Corinth'ın üslubu, Berlin'e taşınana dek olgunluk dönemine ulaşmadı. Berlin'de, Liebermann ve Slevogt'la birlikte Alman Empresyonizmi'nin öncülüğünü yaptı. Sonraki on yıl boyunca üretken bir döneme girdi, ancak 1911 yılında ağır bir felç geçirince kariyeri tehlikeye düştü. Zaman içinde resim yapmayı yeniden öğrendi, fırçasını çok daha serbest biçimde kullanıyor ve bu tarzı Empresyonistlerce çok beğeniliyordu. (bkz. sf. 408)

YAŞAMçizgisi

1858 Doğu Prusya'da (şimdiki Rusya), Tapiau'da doğdu

1884-87 Paris'te, Bouguereau'nun atölyesinde çalıştı

1887-91 Königsberg'de çalıştı

1892 Münih'te Sezession grubuna katıldı

1900 Berlin'e yerleşti

1903 Öğrencisi Charlotte Berend ile evlendi

1911 Ağır bir felç geçirdi

1915 Max Liebermann'dan sonra Berlin Sezession grubunun başkanlığını üstlendi

1925 Hollanda'nın Zandvoort kasabasında zatürreden öldü

Philip Wilson **Steer**

▷ **BIRKENHEAD, 1860; Ö LONDRA, 1942**

İngiltere'de Empresyonist resmin öncülerinden olan Steer, Fransa'da geleneksel ve akademik eğitim almıştı. En önemli hocaları Cabanel ve Bouguereau'ydu. Ancak Steer, tarzını daha çok Whistler ve Monet'nin etkilerine borçluydu. İngiltere'ye dönünce, New English Art Club'ın [Yeni İngiliz Sanat Kulübü] kurucuları arasında yer aldı. Bu özel topluluk, Fransa'da çalışmış ve son akımlardan haberdar olan ressamların çoğunlukta olduğu bir dernekti. Steer, 1889'da düzenlenen Londra Empresyonistleri sergisine de katıldı.

Steer'in Empresyonist dönemi oldukça kısaydı, 1887'den 1894'e kadar sürdü. Bu tarzda yaptığı en iyi resimler, Fransız meslektaşlarının tuvallerindeki ıslıdayan renkleri ve katkısız coşkuyu yansıtan gösterişli sahil manzaralarıydı.

▼ **Ortancalar** Ustalıkla renk hakimiyetini sergilediği bu tabloda, Steer soluk renkli kumaşlardan yansıyan gün ışığını resmetmiştir. 1901, tuval üzerine yağlıboya, 85x112 cm. Fitzwilliam Müzesi, Cambridge, İngiltere

YAŞAMçizgisi

1860 Birkenhead bölgesinde, Merseyside kasabasında bir portre ressamının oğlu olarak dünyaya geldi

1882-84 Paris'te, Julian Akademisi ve Güzel Sanatlar Okulu'nda eğitim gördü

1886 Yeni İngiliz Sanat Kulübü'nün kurucuları arasında yer aldı

1889 Londra Empresyonistleri sergisine katıldı

1889 Les Vingt grubuyla birlikte Brüksel'de sergi açtı

1893 Slade Güzel Sanatlar Okulu'nda ders vermeye başladı

1927 Gözleri bozulunca süluboya resme başladı

1931 Lıyakat Nişanı'yla ödüllendirildi

1942 Londra'daki evinde bronsitten öldü

▲ **Su Kenarında Çocuklar, Walberswick** Steer,

Empresyonist akıma dahil edilebilecek en önemli resimlerini Suffolk sahilinde, sık sık arkadaşlarını ziyaret ettiği Walberswick'te yaptı. Zit renkleri kısa fırça vuruşlarıyla uygulayan Steer, bu teknikle puslu ve güneşli hava atmosferi yaratıyordu. 1891-94, tuval üzerine yağlıboya, 64x92 cm. Fitzwilliam Müzesi, Cambridge, İngiltere

YAKINplan

BASİTLEŞTİRİLMİŞ FIGÜRLER Steer, objenin boyunu küsالتها işlemi birkaç becerikli fırça darbesiyle, zahmetsizce aktarmıştır.

YANSIMALAR Güneşli parıltıları ve titrek yansımaları ıslıdayan suyun yüzeyinde Monet'nin etkisi açıkça görülmektedir.

▲ **Charlotte Corinth Tuvalet Masasında** Corinth'in karısını

resmettiği bu portrede, ışık bütün sahneye yayılmaktadır. 1911, tuval üzerine yağlıboya, 120x90 cm. Sanat Galerisi, Hamburg, Almanya

◀ **Carl Hagenbeck Hayvanat Bahçesinde** Hagenbeck, modern

hayvanat bahçelerinin öncüsü olan bahçesinde, hayvanlarıyla birlikte poz vermekten hoşlanırdı: burada, Pallas adlı bir deniz aygırıyla birlikte görülüyor. 1911, tuval üzerine yağlıboya, 200x271 cm. Sanat Galerisi, Hamburg, Almanya

William Merritt Chase

D WILLIAMSBURG, VIRGINIA, 1849;
Ö NEW YORK, 1916

Bu çok yönlü Amerikalı ressam ve öğretmen, 1872'den 1877'ye kadar Münih Kralliyet Akademisi'nde eğitim gördü. Venedik'te birkaç ay geçirdikten sonra New York'a döndü ve 1878'de, daha sonra da 1880'de Amerikalı Sanatçılar Cemiyeti'nin başkanlığını üstlendi. 1902'de "Onlar"a katılmak için cemiyetten ayrıldı. "Onlar", cemiyetin sergilerinin fazla muhafazakar olduğunu düşünerek ayrılanların kurduğu bir gruptu. Enerjik gösterişli (bravura) tekniğini yansıtan portreleriyle tanınan Chase'in Empresyonist deneyleri manzara resimlerinde görülebilir, bunların en güzelini Long Island'daki Shinnecock Yaz Okulu'nda yapmıştır.

► **Dorothy Chase**, kızı Dorothy'nin pek çok portresini yaptı. Portre üslubu, Amerikalı ressam John Singer Sargent'ten ve Belçikalı ressam Alfred Stevens'ten yoğun biçimde etkilendi. 1902, tuval üzerine yağlıboya, 183x91 cm. Indianapolis Sanat Müzesi, Indiana, ABD

Joaquin Sorolla y Bastida

Otoportre

D VALENCIA, 1863; Ö CERCEDILLA, 1923

Üretken bir ressam ve çizer olan Sorolla, Empresyonizm'in İspanya'daki en önemli temsilcisiydi. Madrid ve Roma'da eğitim gördükten sonra uzun süre Paris'te yaşadı. Burada özellikle, "düzeltilmiş, tatlandırılmış ve kalabalığın beğenisine uyduurulmuş" bir Empresyonizm tarzıyla ünlenmiş olan Bastian-Lepage'in çalışmalarından etkilendi ve kısa süre sonra onun izinden gitmeye başladı.

Sorolla'nın parlak renkli deniz kıyısı sahneleri çok popülerdi, Paris Salon sergisinde ödülleri kazandı ve ABD'de ağır olarak en büyük siparişini burada aldı: New York'taki Amerikalı İspanyollar Cemiyeti'ne yerleştirilmek üzere, *İspanya'nın Bölgeleri*'ni temsil eden 14 adet devasa boyutta duvar resmi yapması istendi.

▼ **Sahilde Oturanlar** Sorolla Costa Blanca'yı konu alan sahil sahneleriyle ünlenmişti. Bu çalışmalarında yoğun renklerle coşkuyla fırça vuruşlarını birleştirirdi. 1906, tuval üzerine yağlıboya, 16x22cm. Leeds Müze ve Galerileri, İngiltere

Tom Roberts

D DORCHESTER, 1856; Ö KALLISTA, AVUSTRALYA, 1931

▲ **Kaçaklar!** Avustralya'nın kırsal yaşamını çağrıştıran bu sahnede, bir sığır çobanı kaçak koyunları kovalıyor. 1891, tuval üzerine yağlıboya, 137x168 cm. Güney Avustralya Sanat Galerisi, Adelaide, Avustralya

İngiltere'de doğan Tom Roberts Londra Kralliyet Akademisi'nde eğitim gördü (1881-84) fakat kariyerinin büyük bölümünü Avustralya'da geçirdi. 1885'te Melbourne'a yerleşip Heidelberg Okulu'nun kurucu üyelerinden biri oldu. Bu grup Avustralya'nın kırsal bölgelerine odaklanarak hızla yok olan bir hayat biçimini kaydetmeye girişti. Çalışmalarını, bütün resimlerin birbirinin tıpkısı puro kutularının üzerine yapıldığı Empresyonistler Sergisi'nde (1892) sergilediler. Roberts'ın koyun kırkıncılarını ve çiftçileri konu eden ikonik resimleri sanatçının yaşadığı dönemde fazla ilgi çekmedi, fakat sonradan Avustralya'nın ulusal kimliğinin oluşumunda dönüm noktası olarak kabul edildi.

Max Liebermann

Otoportre

D BERLİN, 1847; Ö BERLİN, 1935

Alman ressam ve baskı ustası Liebermann, (Berlin Sanatçılar Birliği adlı resmi kuruluşun alternatifi olan) Berlin Sezession grubunun ilk başkanıydı. Weimar'da eğitim gördü, ama sık sık Paris'e uzun yolculuklar yaparak Barbizon okulundan ressamlarla tanıştı. Kimi zaman tartışmalara yol açan sağlam, gerçekçi bir tarzı benimsedi (Tapınakta İsa adlı tablosu Alman Parlamentosu tarafından "fazla Yahudi" olduğu gerekçesiyle eleştirilmişti). Liebermann'ın Empresyonizm'e duyduğu ilgi 1890'larda, ışığın etkilerini yakalamadaki becerisini kanıtlayan bir dizi açık hava resmini tamamlamasıyla ortaya çıktı. Ayrıca Empresyonist resimlerden oluşan önemli bir koleksiyon da topladı, fakat sanatçının ölümünden sonra koleksiyonu dağıldı.

▲ **Elbe Kırısındaki Nienstedten'deki Jacob Restoranı'nın Terası** Yaprakların arasından süzülen güneş ışığı, Liebermann'ın en sevdiği konulardan biriydi. 1902, tuval üzerine yağlıboya, 70x100 cm. Sanat Galerisi, Hamburg, Almanya

Childe Hassam

D DORCHESTER, MASSACHUSETTS, 1859;
Ö EAST HAMPTON, NEW YORK, 1935

Amerikalı sanatçı Childe Hassam, 1886'da geldiği Paris'te üç yıl kaldı ve Julian Akademisi'nde eğitim görürken Empresyonizmle ilgilenmeye başladı. ABD'ye dönünce New York'a yerleşti. En unutulmaz sokak sahnelerini ve daha sonra bir dizi bayrak resmini burada yaptı. Şehirden uzaklaştığı zaman, sık sık şair Celia Thaxter'in yanında, New Hampshire'da kalıyordu. New Hampshire sahilindeki Appledore adasını da resmetti. Childe Hassam, 1897'de "Onlar" grubunun kurucu üyeleri arasında yer aldı. Etkili Amerikalı sanatçılardan oluşan bu grup, Empresyonizmin ABD'ne getirilmesinde önemli rol oynadı.

▼ **Union Meydanı'nda Yağmur Fırtınası** Hassam'ın şehir manzaraları, 1890'larda New York'taki hayattan sahneleri yansıtır. Sanatçı, özellikle ıslıdayan, yağmurdan sırlıklam olmuş caddeleri resmetmekten hoşlanıyordu. 1890, tuval üzerine yağlıboya, 90x111 cm. New York Şehir Müzesi, New York, ABD

GÜNEdaire

HEIDELBERG OKULU Melbourne yakınlarındaki bir köyün adını taşıyan Heidelberg Okulu'ndan sanatçılar, Avustralya da Empresyonist resmin açık havada resim yapma geleneğinin öncülüğünü yaptılar. Tom Roberts, Sir Arthur Streeton ve Charles Conder'in öncülüğündeki sanatçılar hep birlikte Box Hill ve Eaglemont'taki kamplarda çalışıyorlardı.

Heidelberg Yakınları Sir Arthur Streeton (1890). Streeton, orta Avustralya'yı gösteren manzaralarıyla ünlendi, Heidelberg Okulu'ndan sanatçılar, Avustralya tabiatının ilk gerçekçi tasvirlerini gerçekleştirdiler

YAKINplan

BÜYÜK RESİM Başımı çevirmiş bir kadın. Acaba bakışlarını çeşmenin yanındaki adamdan mı kaçırıyor? Empresyonist resimlerde genelde olduğu üzere, bu sessiz piyresin sadece bir karesini görebiliyoruz.

Neo-empresyonizm ve Post-empresyonizm hem Empresyonizmin uzantısı, hem de onun sınırlarının reddiydi. Georges Seurat ve onun saf renkli noktacıları kullanma tekniği, neo-empresyonizmin tanımlayıcı özelliği. Post-empresyonizmin öncüleri van Gogh, Gauguin ve Cézanne'di.

Kökenler ve etkiler

Neo-empresyonizm ve Post-empresyonizm, bir sanatçılar grubundan çok 1880-1910 arasındaki 30 yıllık kapsamlı sanatsal yenilik dönemine atıfta bulunur.

Bu yeni ressamlar kuşağı Empresyonizmin kısıynda çalışmaya başlamış olsa da, çoğu, Empresyonizmin yüzeydeki görünüşle ilgilenmesine tepki göstermeye başlamıştı. Doğalcılık arayışının sınırlarını zorlayarak, yepyeni bir renk, fırça vuruşu ve içerik kullanımıyla duygu ve düşünceleri ifade etmenin yollarını araştırmaya başladılar.

Post-empresyonist sanatçılar, Akademi'nin kısıtlamalarından

kurtulmaya (bkz. sf. 336-37) ve etki alanı daha geniş olan daha kişisel ve hatta tinsel bir tasavvuru ortaya çıkarmak için yeni ifade biçimleri kullanmaya hevesliyidiler. Gauguin'in renklerle yaptığı cesur denemelerin Nabiler (bkz. sf.380-81) ve Ekspresyonistler üzerinde büyük bir etkisi olurken, van Gogh da Ekspresyonistlere hitap eden çalışmalar üretti. Ancak diğer sanatçılar üzerinde en çok etkisi olan ressam, Cézanne'di. Onun kompozisyon ve hacim alanındaki cesur deneyleri, Kübizm'in ve soyut sanatın doğuşuna zemin hazırladı.

Konular

Neo-empresyonist ve Post-empresyonist resimlerin konuları da ressamların üslupları kadar farklıydı. Seurat, nü'ler ve liman manzaralarının

▲ Michel-Eugène Chevreul, karikatür: T. Bianco, 1885-89. Chevreul, Seurat gibi neo-empresyonistlerin uygulamaya geçireceği renk kuramlarının öncüsü olan Fransız bir kimyacı, fizikçi ve felsefeciydi.

Neo ve Post-Empresyonizm

ZAMANÇİZGESİ

Seurat'ın *Grande Jatte Adasında bir Pazar Günü Öğleden Sonrası*'ndan Gauguin'in *Vaazdan Sonra Haya'ine*, Van Gogh'un *Yıldızlı Gece*'sinden, Cézanne'nin *Yılanlar'ına* ve Signac'ın *Marsilya Limanı'na*, Neo-empresyonizm ve Post-empresyonizm'in evrimi çok çeşitli üslupları yansıtır. Ressamlar, renkten fırça vuruşlarına, biçimden konuya sanatlarının her alanında deneyler yaptılar.

1884-86

SEURAT *Grande Jatte Adasında bir Pazar Günü Öğleden Sonrası*

1888

GAUGUIN *Vaazdan Sonra Haya' (Yakup'un Molekle Güreşi)*

1888

VAN GOGH *Ayçiçekleri*

1889

VAN GOGH *Yıldızlı Gece*

1891-2

CROSS *Altın Adacıklar*

▲ *Clichy Gazometreleri* Paul Signac: bu resimde gaz depolarını tamamen Divizyonist teknikte, minik renk beneksizleriyle resmetmiştir. 1886, tuval üzerine yağlıboya, 56x81 cm, Victoria Ulusal Galerisi, Melbourne, Avustralya

Ekoller

En tanınmış iki "okul" Seurat'nin (Neo-empresyonizm) ve Gauguin'in (Post-empresyonizm) kuramlarını temel alarak oluşturulmuştu. Seurat ışığa ve renge yaklaşımı daha rasyonel ve bilimsel bir hale getirmeye çalışırken, Gauguin renk ve biçim ilkelerini temel alan bir grup resminden söz etmek için kullanmıştı. Onun görüşüne göre, Divizyonizm (ya da Noktacılık) tekniği, Empresyonizmi ışık ve renk tasviri konusunda bir aşama daha ileriye taşıyordu.

Neo-empresyonizm

Sanat eleştirmeni Felix Fénéon, Neo-empresyonizm terimini 1886'daki son Empresyonist sergiyi değerlendirdiği eleştiri yazısında kullanmıştı. Sözcüğün mucidi olan Fénéon, bu terimi Seurat'nin bilimsel renk ve biçim ilkelerini temel alan bir grup resminden söz etmek için kullanmıştı. Onun görüşüne göre, Divizyonizm (ya da Noktacılık) tekniği, Empresyonizmi ışık ve renk tasviri konusunda bir aşama daha ileriye taşıyordu.

Neo-empresyonizmi başlatan resim, Seurat'nin *Grande Jatte Adasında bir Pazar Günü Öğleden Sonrası* (bkz. sf. 364-67) adlı tablosuydu. Seurat'nin otuz bir yaşında vakitsiz ölümünden sonra, yakın arkadaşı Signac grubun liderliğini üstlenerek 1889'da Divizyonizm'i yaymak için Eugène

▲ *Keçili Manza* Henri-Edmond Cross: Burada, Cross pastoral bir kır manzarası yaratmak için Divizyonist tekniği kullanmıştır. 1895, tuval üzerine yağlıboya, 92x85 cm, Petit Palais, Ceneva, İsviçre

yanı sıra, büyük boyutlu grup portreleri üzerinde çalıştı. Signac da dahil olmak üzere takipçilerinin çoğu Fransa'nın güneyine taşınıp çarpıcı deniz manzaraları resmettiler.

Van Gogh ve Cézanne gibi Post-empresyonistler de parlak ışığından ve canlı renklerinden büyük zevk aldıkları Fransa'nın güneyinde çalışmayı tercih ettiler. Portre ressamlığı, natürmort ve manzaralar üzerinde çalışmaya yoğunlaştılar. Fakat Gauguin dini, simgesel konuları ya da ev hayatıyla ilgili sahneleri tercih ederek dindar köylüleri, "soylu vahşileri" ve burjuvaların özenle döşenmiş evlerini tuvale aktardı.

Üslup ve teknikler

Daha sade, özgün bir temsil biçimi bulmaya kararlı olan Neo-empresyonistler ve Post-empresyonistler, geometrik biçimleri

▲ **Sırtı Dönük Model**
Georges Seurat, 1886, tuval üzerine yağlıboya, 24,5x15,5 cm, Orsay Müzesi, Paris, Fransa

◀ Sırtı Dönük Model (detay)

Seurat, yan yana yerleştirilmiş minicik saf renk noktalarını kullanarak kadının başının üstünü ve ensesini vurgular.

vurgulayarak, biçimleri bozarak ve doğal olmayan renkleri uygulayarak resim sanatını yeniden icat ettiler. Cézanne'ın kırk renk düzlemleri uygulaması, perspektif açısından bir devrimi işaret ediyordu. Seurat birbirini tamamlayıcı renklerin etkilerini araştırarak, Divizyonizm (ya da Noktacılık, Puantilizm) olarak bilinen bir teknik geliştirdi. Saf renkleri kullanarak, küçük, düzgün noktacıları tuvale uyguluyordu. Bunların izleyicinin gözünde birleşerek optik bir renk karışımı oluşturacağını umuyordu. Seurat, bu tekniğiyle pek çok ressamı öncülük etti.

1891

SEURAT Sirk

1892

GAUGUIN Manao Tupapau

1896

SIGNAC Yelkenliler ve Çam Ağaçları

1904-06

CEZANNE Sainte-Victoire Dağı

1906

CEZANNE Yıkılanlar

Delacroix'dan Neo-empresyonizme adlı inceleme kitabını yayınladı. Kitabın o dönemde ne kadar etkili olduğu, aralarında Pissarro, van Gogh, Matisse ve Kandinsky gibi isimler de olan) çok sayıda sanatçının başka üsluplarda çalışmalar yapmaya başlamadan önce bir süre Divizyonist resime ilgisizliğinden anlaşılabilir. Neo-empresyonizm, Empresyonizmin neredeyse hiç etki etmediği Belçika ve İtalya'da da coşkuya karşılık. Kübistler bile bu noktali tekniği kullandılar.

Post-empresyonizm

Önde gelen Post-empresyonist sanatçılar genellikle Arles'deki van Gogh ve Aix en Provence'daki Cézanne gibi dünyadan yalıtılmış bir biçimde, yalnız başlarına çalışmaya eğilimliydi. Yalnızca Gauguin'in bir grupla birlikte çalıştığı söylenebilir. 1886-1889 yılları arasında, Britany'deki Pont-Aven adlı balıkçı köyünde toplanan, kişisel duygularını ve düşüncelerini ifade etmek için daha fazla alana ihtiyaç duyan, ayrıca Nabilerin (bkz. sf. 380-81) Paris'te bir araya gelmesine ilham kaynağı olan bir grup sanatçının gayri resmî lideri oldu. Gerçekçiliği bir kenara bırakarak birlikte resme daha sade bir yaklaşım arayışına girdiler, Japon baskıları kadar vitraylardan da esinlenmişlerdi. Bu daha rahat

yaklaşım grafik sanatı ve süsleme sanatlarına da sızarak, en doğru ifadesini Toulouse-Lautrec'in afişlerinde buldu.

Post-empresyonist sanatçılar, Fransa dışında (Fransa'daki Salon benzeri) ulusal akademilerden filizlenen grupların düzenlediği sergilerle tanıtıldılar. Akademiden bölünerek çoğalan bu küçük gruplar, 1883 yılından itibaren Avrupa ve Amerika'daki ana yenilikçi güçlere dönüşerek sanat alanındaki yeni görüşleri yaymaya yardımcı oldular, Fovistler, Ekspresyonistler ve hatta Amerikalı Soyut Ekspresyonistler gibi pek çok önemli 20. yüzyıl okulunu ve sanatçısını etkilemeye başladılar.

DÖNEMİN olayları

1890 Oscar Wilde yüzyıl sonunun en önemli edebî eserlerinden biri olan *Dorian Gray'in Portresi*'ni yayınladı

1903 Marie ve Pierre Curie, radyoaktivite konusundaki çalışmalarıyla Nobel Fizik Ödülü'nü paylaştılar

1908 Ford Motor Company, pek çok kişinin dünyanın ilk ekonomik arabası olarak kabul ettiği Model T'yi piyasaya sürdü

▲ **Yemek (Muzlar)** Paul Gauguin Gauguin, kompozisyonu özenle düzenlenmiş olan bu natürmortu Tahiti'ye geldiği ilk aylarda tamamlamıştı. 1891, tuval üzerine yağlıboya, 73x92 cm. Orsay Müzesi, Paris, Fransa

Paul Signac

Signac, ~1900

PARİS, 1863; Ö PARİS, 1935

Zengin bir esnaf ailesinden gelen Signac ekonomik açıdan rahat yaşadı. Başlangıçta mimarlık eğitimi aldı, fakat 1880'de Monet'in yapıtlarının yer aldığı sergiyi gördükten sonra sanatçı olmaya karar verdi. 1884'te açılan Bağımsızlar Salonu'nun kurucu üyeleri arasında yer aldı ve Georges Seurat'la burada tanıştı. Kişisel ve sanatsal dostluğun uzun soluklu oldu ve Signac, Seurat'nın en sadık savunucusu haline geldi. Hevesli bir denizci olan Signac, karakteristik özelliği parlak, canlı renklerden mozaik bezemeler olan bir dizi deniz manzarası gerçekleştirdi. Seurat'nın ölümünden sonra, Signac, inceleme, sergiler ve Eugène Delacroix'dan Neo-empresyonizme adlı 1899 tarihli manifestosuyla Neo-empresyonist hareketin Fransa'nın sonraki ötesine yayılmasında çok önemli bir rol oynadı.

YAŞAMÇIZGISI

1884 Bağımsızlar Salonu'nun kurucularından biri oldu. Seurat'la birlikte ilk sergisini açtı.
1886 20'li yaşlarının başında son Empresyonist sergiye katıldı.
1890 Belçikalı grup Les Vingt'e katılan ilk yabancı sanatçı oldu; Divizyonizmi Fransa dışında yaydı; Félix Fénéon'un portresini yaptı.
1893 Saint-Tropez'te yaşadı.
1908 Bağımsızlar Salonu'nun başkanlığını üstlendi; Fovistler ve Kubistler destekledi.

► Yelkenliler ve Çam Ağaçları

Signac, Saint-Tropez'de pek çok deniz manzarası yaptı. Hayalet gibi görünen yelkenliler, çam ağaçlarının belirgin hatlarıyla tezahür eder. 1896, tuval üzerine yağlıboya, özel koleksiyon

▲ Vuruşlar, Açılar, Tonlar ve Renklerden Oluşmuş Ritmik Bir Fonu Gösteren Emaye Tablonun Önünde Duran Félix Fénéon'un Portresi Signac, sanat eleştirimi arkadaşının gösterişli ve havalı kişiliğini ifade etmek için fırl fırl dönen, çok renkli bir fon kullanmıştı. Bu resim, Neo-empresyonistlerin çağdaş afişlere, Japon baskılarına ve Simgeciğe borçlu oldukları iki boyutlu, dekoratif tarzın iyi bir örneğidir. 1890, tuval üzerine yağlıboya, 73x92 cm. Modern Sanat Müzesi, New York, ABD

YAKINPLAN SİMGESEL SÜSLEME

Dekoratif taçyapraklar, yıldızlar ve küreler bir kimonoyu çağrıştırırken, Amerikan bayrağı ve güneş sistemi Fénéon'un bazı özel ilgi alanlarını temsil etmektedir.

Henri-Edmond Cross

Portre, Maximilien Luce imzalı

DOUAİ, 1856; Ö LE LAVANDOU, 1910

Ailesinin soyadı Delacroix olan Cross, Romantik Fransız ressam Eugène Delacroix'la karıştırılmamak için soyadını değiştirdi. Lille ve Paris'te sanat okullarına devam etmeye başlamadan önce hukuk öğrenimi gördü. Cross 1881'de Salon sergisine katıldı, fakat Monet'den ilham alarak Gerçekçilikten Empresyonizme döndü ve aynı zamanda boya paletine daha açık renkler ekledi.

1884'te açılan Bağımsızlar Salonu'nun kurucu üyelerinden olan Cross, 1891'de Fransa'nın güneyine taşınana dek Divizyonizmi benimsemişti. Fakat bu teknikten ölümüne dek vazgeçemeyerek Divizyonizmin dışavurumcu özgülüğünden, tekniği bulan Seurat ya da Signac'tan bile daha fazla yararlandı. Cross'un ve Signac'ın öncülüğünü yaptığı daha serbest, parlak, mozaik etkisi veren fırça vuruşları daha sonra Fovistler tarafından da kullanılacaktı.

► Altın Adacıklar Cross'un güneş ışığına boğulmuş resimleri, özellikle Hyères adalarını gösteren bu "renk ve güneşe övgü ilahisi," popüler Akdeniz sahili görüşünün yaratılışına katkıda bulundu. Cross'un uzamsal alanı dekoratif biçimde kullanması, Neo-empresyonizm'in ilerleyebileceği soyut bir yönü işaret ediyordu. 1891-92, tuval üzerine yağlıboya, 80x55 cm/Orsay Müzesi, Paris, Fransa

Giovanni Battista Segantini

Oymabaskı, Gottardo Segantini imzalı

ARCO, 1858; Ö PONTRESİNA, 1899

Segantini, 19. yüzyılın sonunda uluslararası şöhrete sahip olan tek İtalyan ressamıdır. Bir dağ köyünde yoksulluk içinde büyüyen Segantini, beş yaşında annesini kaybettikten sonra babası tarafından terk edildi. Koyun güderken resim yapmayı kendi kendine öğrendi, birkaç kez evden kaçtıktan sonra sonunda Milano'ya yerleşip Brera Akademisi'nde derslere devam etmeye ve sanat öğretmeni olmayı başlandı.

1878'den sonra, akademik üslubunu bir yana bırakıp serbest çalışmalar yaptı. Önce İsviçre Alpleri'ndeki Savognin'e, sonra Kuzey İtalya'da Maloja'ya yerleşti. Alp manzaralarında günlük işleriyle ilgilenen köylüleri de resmetti. Bu resimlerde, yakından

incelediği doğayla ilgili gözlemleriyle kendisine ait tekniği birleştirdi. Segantini, Divizyonizmi andıran tekniği aracılığıyla, uyumlu renkleri belirgin, akıcı fırça vuruşlarıyla uygulayarak dağ ışığının etkilerini yakalamaya çalıştı. Sonraları Simgeciğin etkilerini taşıyan eserler veren Segantini, Alman Felsefeci Friedrich Nietzsche'nin çalışmalarından da etkilendi.

► Alplerde Akşamüstü Alpler Segantini için her zaman esin kaynağı oldu. Bu genç keçi çobanını gösteren resim gibi pek çok Alp manzarası yaptı. Resimlerinde sık sık arka plana yerleştirdiği dağlar, simgesel ifade araçları olarak kullanıldı. 1893, tuval üzerine yağlıboya, özel koleksiyon

Georges Seurat

Seurat, -1885

D PARIS, 1859; ö PARIS, 1891

Georges Seurat, kısa fakat olağanüstü kariyeri boyunca en önemli çabalarını birkaç tane çok büyük resmi tamamlamak için sarf etti. Paris'te Güzel Sanatlar Okulu'nda öğrenim görürken, Empresyonizmi yeni bir seviyeye yükseltecek ve geleceğin sanatçılar için bir örnek işlevi görebilecek teorik bir sistem geliştirmeye çalıştı.

Seurat'ın Divizyonizm adını verdiği (Noktacılık olarak da bilinen) tekniği, renklerin birbirini bütünleyiciliğinin bilimsel ilkelerini temel alıyordu. Sanatçı, saf renkleri küçük benekler halinde doğrudan tuvale uyguluyor, böylelikle zıtlığı vurgulanan renkler izleyicinin gözünde daha canlı bir etki bırakarak birbirine karışıyordu. Seurat'ın bütün resimleri, resmî kompozisyon görüşleri temel alınarak düzenlenmiş ve pek çok eskizin ardından özenle hazırlanmıştı. Başyapıtı sayılan Grande Jatte Adasında bir Pazar Günü Öğleden Sonrası için yaklaşık 60 tane eskiz çalışması yapmıştı. (bkz. s.364-67).

YAŞAMÇİZGİSİ

1878-79 19 yaşında Paris'te Güzel Sanatlar Okulu'na başladı

1884 Bağımsızlar Salonu'ndaki sergiye katıldı, Signac'la tanıştı

1886 Grande Jatte'la son Empresyonist sergisine katıldı

1887 Brüksel'de ilk Neo-empresyonist sergisine katıldı

1889 İkinci Les Vingt sergisine katıldı, Pudralanan Genç Kadın'ın modeli Madeleine Knobloch'la birlikte yaşamaya başladı, oğlan bir çocuğu oldu

1891 Menerjitten öldü

◀ **Sirk** Bu dinamik kompozisyon Seurat'ın en büyük başarısını kazandı. Resim, "çizgilerin müziğini sergilemesiyle" eleştirmenlerden bol bol övgü topladı. Seurat, hareketi, tehlikeyi, cesareti, toplumsal farklılıkları ve uzamsal derinliği aktarmak için dikey, yatay ve çapraz çizgilerden yararlandı. 1890-91, tuval üzerine yağlıboya, 186x153 cm. Orsay Müzesi, Paris, Fransa

YAKINplan

KLASİK ORANLAR Seurat kompozisyonunu altın oran da dahil olmak üzere, klasik resim ilkelerine göre düzenlemişti. Rahat pozlarda oturan ya da yatan hareketsiz figürler aklıa Piero della Francesca'nın figürlerini getirir (bkz: sf. 199) ve oturan büyük figür, resmî çapraz olarak ikiye bölünerek odak noktasını sabitler.

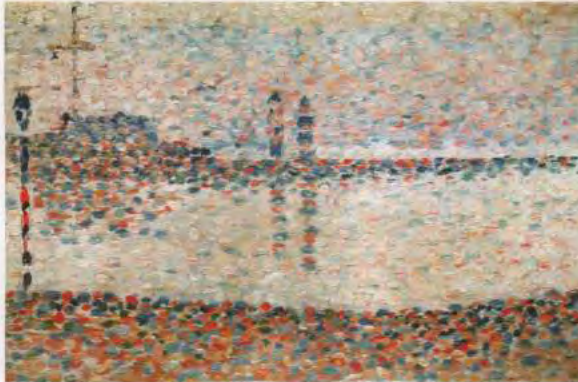

SİLÜETLER

Seurat, zıt tonlar, uzamsal düzen ve Empresyonist fırça vuruşları sayesinde sıcak bir yaz gününün hareketsizliğini mükemmel bir biçimde yakalamıştır. Suya karşı oturan figürlerin silüetini, ışıdı bir tarafta dengeleyerek belirginleştirir; çocuğu sırtının arka tarafındaki beyaz benekçikler ve ön tarafındaki koyu renkli benekçikler de bu dengenin örneğidir.

► **"Gravelines Kanalı, Akşam"** için eskiz Seurat, mozaik andıran renk lekelerini yağlıboya taslaklarında da sık sık kullanmış, tamamlanan resimlerinde gördüğümüz daha minik beneklerle zıt bir görüntü elde etmek için bunlardan faydalanmış. Panlodayan yüzey ve yatay çizgilerin sakinleştirici etkisi, güçlü bir atmosfer yaratmıştır. 1890, tuval üzerine yağlıboya, l'Annonciade Müzesi, St. Tropez, Fransa

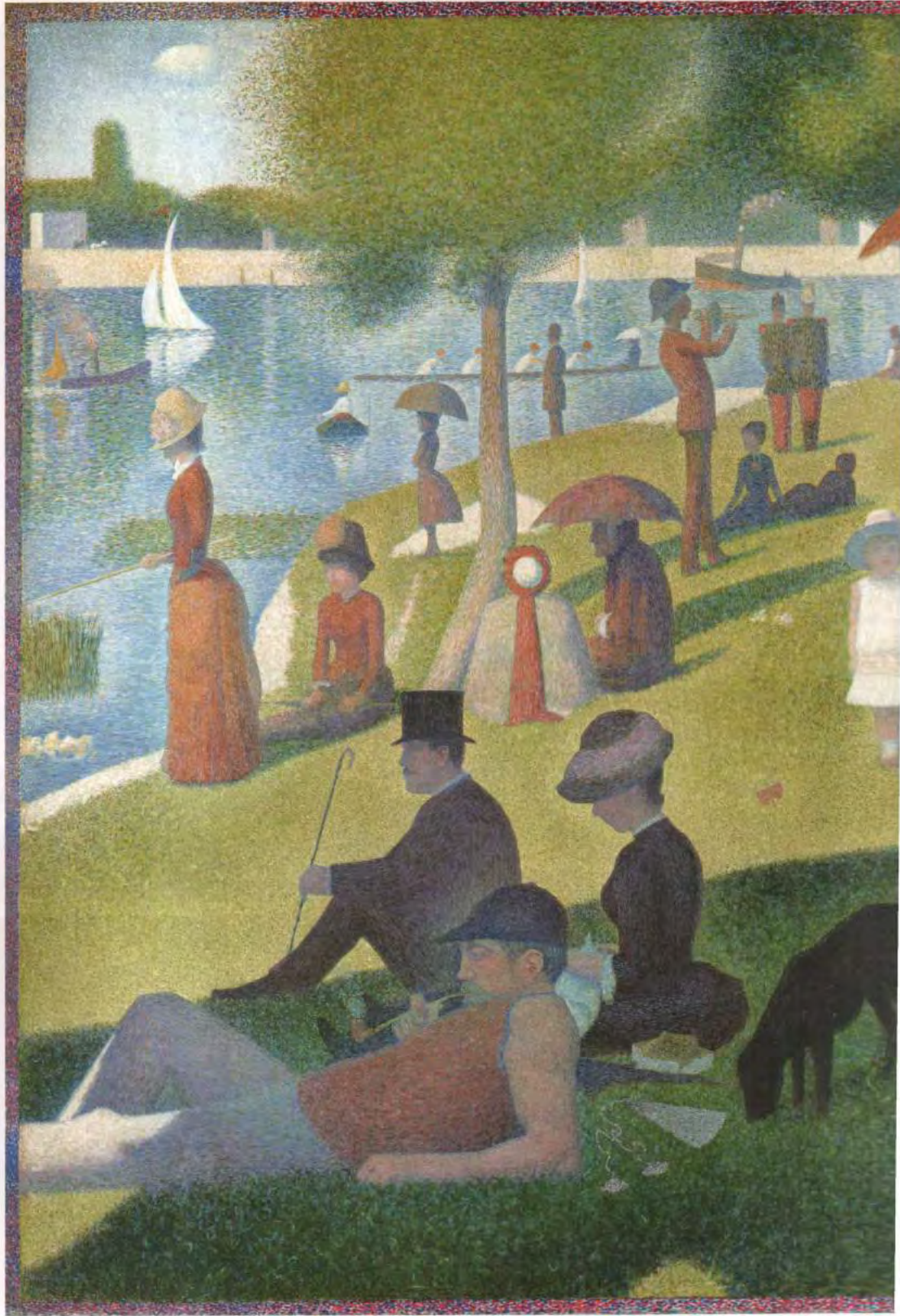
▲ Asnières'de Yıkananlar

Seurat'ın sergilenen ilk tablosu Grande Jatte Adasının karşı kıyısındaki bir mekânı gösterir. 20 tane taslakla sona gerçekleştirdiği bu yapıtı tamamlaması neredeyse bir yıl sürdü. Resmî Salon tarafından reddedilen tablo, Bağımsızlar Salonu'nda sergilendi. Signac, resmin anıtsal görünümünden çok etkilendi. 1884, 1887'de üzerinde yeniden çalışıldı, tuval üzerine yağlıboya, 201x300 cm. Ulusal Galerisi, Londra, İngiltere

◀ **Çıplak** Seurat, sanat kariyerine tebeşir ve karakalem çizim tekniğini kusursuzlaştırarak başlamıştı. Bu ışıldayan çıplak, sanatçının conté kalem ve karakalem pürüzlü kâğıt üzerinde kullanarak yarattığı benzersiz, kumlu, ışıltılı etkini mükemmel bir biçimde yansıtmaktadır. 1881-82, karakalem ve pastel, Courtauld Galerisi, Londra, İngiltere

**Grande Jatte Adası'nda
bir Pazar Günü
Öğleden Sonrası**

Georges Seurat

1884-86, tuval üzerine yağlıboya,
207,6x308 cm. Chicago Sanat
Enstitüsü, ABD ►

YAKINplan

La Grande Jatte

Georges Seurat

Seurat'ın başyapıtı olan bu resim, 1886 yılında son Empresyonist Sergisi'nde gösterildiği zaman sansasyon yarattı ve 19. yüzyıl sanatının ikonlarından birine dönüştü. Seine Nehrindeki küçük banliyö adasında zaman geçiren dönemin Parislilerini gösteren bu resim, çelişkilerle doluydu. Ciddi fakat nüktedan, hareketli fakat "donuk" görünen sahne, antik Yunan ve Mısır sanatlarını anımsatan yepyeni bir teknikle gerçekleştirilmiş ebedi bir modern hayat imgesidir.

Kompozisyon

Empresyonizmin kabataslak, keyfi doğasını reddeden Seurat, karmaşık, anıtsal kompozisyonunu uzun ve sistemli bir çalışmanın sonucunda oluşturdu. Resmine, gerçek adada puro kutularının kapaklarına yaptığı yağlıboya tasarımlarla başlayan sanatçı, stüdyosunda iki yıl boyunca çalışmaya devam etti. Eserin son halini ortaya koymak için gerçekleştirdiği titiz hazırlıklar arasında 28 çizim, panolara yaptığı 28 yağlıboya taslak, üç büyük tuval denemesi bulunmaktadır. Hazırlık çalışmalarını sürekli yeniden elden geçiren ve değiştiren Seurat, bazı karakterleri resimden çıkararak sahne geliştikçe figürler arasındaki ilişkilere yoğunlaştı.

◀ **ARKA PLANDAKI MANZARA.** Seurat, adayı gerçekte olduğu gibi göstermemiştir; yiyecek ve içecek sunan işletmeleri, yakındaki tersaneleri ve fabrikaları çerçevenin dışında bırakmıştır. Bu çalışmayı resmetmeden önce manzara ile ilgili pek çok hazırlık çizimi yapmıştı. Manzara, figürlerini üzerine yerleştireceği bir tiyatro sahnesine benzetmektedir.

◀ **DEĞİŞEN GRUPLAR** Seurat'ın farklı figürler ve gruplarla deneyler yaptığını gösteren sayısız çalışma vardır. Gölgeli ön planda bir araya toplanmış beş figür sonradan üç kişiye indirilmiş, önce tek başlarına resmedilen kadın ve çocuk bir araya getirilerek bir ana-çocuk ikilisi oluşturmuştur.

▶ **ÖLÇEKTE ÇARPITIMLAR** Meslektaşı Paul Signac, Seurat'ın Grande Jatte Adası'nı böyle büyük bir tuval için çok küçük olan bir stüdyoda yaptığını söylemişti. Bu durum, figürlerin ölçüleri arasındaki tutarsızlıkları açıklamaktadır. Belirli bir açıdan bakıldığında, figürlerin ölçüleri (mükemmel bir biçimde olmasa da) daha uyumlu görünür.

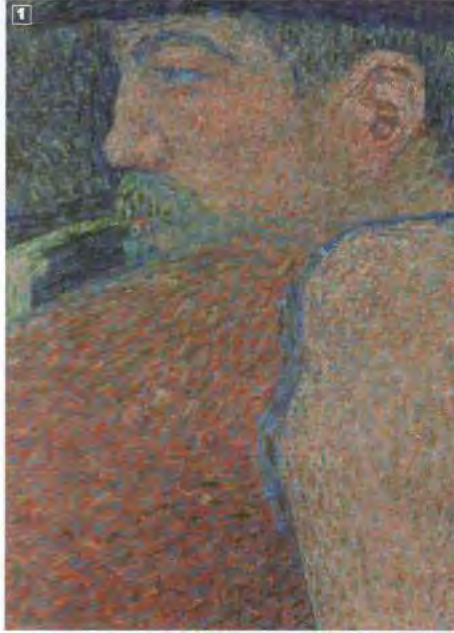
“La Grande Jatte, sayısız benekle süslenmiş bir duvar halısı gibi gözlerinizin önünde açılır.”

FELIX FENEON (1861-1944)
SANAT ELEŞTİRMENİ

Teknik

Seurat, renk bilimiyle ilgili en son görüşleri temel alan yeni bir teknik geliştirdi. Özellikle, renklerin tuvalden ziyade gözde karıştıkları zaman daha ışıklı bir etki bıraktığını iddia eden Ogden N. Rood'un düşüncelerinden etkilendi. 1885'te, Seurat "noktacı" ya da "divizyonist" tekniğini kullanarak orijinal resmini yeniden elden geçirdi ve bütün tuvali saf renklere batırılmış fırça vuruşlarıyla düzenli noktalar ve çizgilerle kapladı.

◀ BÜYÜTÜLMÜŞ BENEKLER

Bu detayda, oturan kadının eteği ve güneş ışığıyla aydınlanan çimenler görülüyor. Divizyonizm kuramına göre, bu birbirine yakın yerleştirilmiş, neredeyse dairesel boya benekleri daha aydınlık görünür çünkü tuval üzerinde birbirlerine karışmak yerine izleyicinin gözünce birleşirler.

GÜNEdair STÜDYODA

Seurat, belki de noktalama tekniğini hem iç hem dış mekânda uyguladığını göstermek için, modelleri resmettiği bu tabloya Grande Jatte Adası'nın bir bölümünü de eklemiştir. Daha sonra Grande Jatte Adası'nı burada görülen çerçeveden çıkarmış, tuvali yeniden gemiş ve renkli benekler ve çizgilerden oluşan bir çerçeve eklemiştir.

Modeller Resimdeki, bu kompozisyonun büyük versiyonudur, 1886-1888, tuval üzerine yağlıboya, 200 x 250 cm. Barnes Foundation, Pennsylvania

◀ KİŞİLİKLERİ BELİRSİZ

KARAKTERLER Başlangıçta, Grande Jatte Adası'nı 1885 yılı baharında tamamlayan Seurat, resmi Ekim ayına kadar bir kenara kaldırdı. Bu tarihte orijinal resmin üzerini aynı boyda, yönelimli renk noktaları ve çizgileriyle kapladı. Kullandığı son teknik, figürlerin birbirine bağlantısız, kişisiz doğasına uygun düşmektedir.

▼ **ÇERÇEVE** Seurat, çerçeveyi birbirine paralel uzanan kırmızı, turuncu ve mavi renkli çizgiler ve noktacıklardan faydalanarak belirginleştirmişti. Tablonun çerçeveye bitişik renklerini kontrastlarla vurgulamak amacıyla tuvalin farklı bölgelerinde renk düzenlemelerini değiştirmişti.

▶ BİR ÇİFT VE ÜÇ KADIN

Seurat, kompozisyonu üzerinde çalışırken siyah conte kalemini kullanarak tonları vurgulayan üstün çizimler yapmıştı. Ön plandaki kadının sayısız eskizini yapmış, çalışırken figürün kendine özgü kabarık eteğinin kıvrımlarını özenle belirlemiştir.

Karakterler/hikâyesi

Seurat, bir Pazar günü öğleden sonra dışarda vakit geçiren bu karakterleri gerçekçi bir biçimde resmetmemiştir. Resme, incelediği figürlerin eskizlerini çizerek başlamış olsa da, karakterleri sonradan stüdyoda rötuşluyor ve yeniden düzenliyordu. Bireylerden çok, farklı toplumsal sınıflardan "tipler" yaratmıştı. Figürlerin stilize biçimleri, ifadesiz ya da görünmeyen yüzleri kişisiz, yapay görünür. Resim modern

şehir hayatının ironilerini yansıtıyor gibi görünse de, Seurat'ın "okunabilir" bir hikâye resmetmekten ya da ahlâk dersi veren açık bir anlatımdan kaçınmış olduğu anlaşılmaktadır.

◀ YALITILMIŞ GRUP

Farklı toplumsal sınıflardan gelen bu üç figür –pipo içen kaslı gemici, kitap okuyan hanımefendi ve bastonlu, silindir şapkalı "züppe"– gerçekte bir arada görülmeyecek üç kişiydi. Tuvalde fiziksel olarak birbirlerine çok yakın otursalar da, karakterler psikolojik açıdan birbirlerinden yalıtılmış durumdadır.

➤ BALIK TUTMAK VE GÜNAH

Fransızca balık tutmak sözcüğü –pêcher– günah işlemek fiiline –pêcher– çok benzer ve Seurat'ın zamanında bu ikisini kullanarak sözcük oyunları yapmak çok modaydı. Balık tutan bir kadını resmederken, Seurat görsel bir cinas aracılığıyla onun bir fahişe olduğunu anlatmak istemiş olabilir.

▲ **ŞİK ÇİFT** Modaya uygun kabarık etek giymiş kadınla onun silindir şapkalı partneri saygıdeğer bir görüntü çizerler, ama kadının tasmalı maymunu onun bir fahişe, adamın da müşterisi olduğunu ima ediyor olabilir.

▲ **OYUNCAK ASKERLER** Oyuncak askerlerin basitleştirilmiş biçimine benzetilerek çizilmiş uzaktaki bu iki figür, ön planda balık tutan kadının (bkz. yukarıda sağda) potansiyel "avını" temsil ediyor olabilir.

▲ OYUNBAZ MAYMUN

Maymunlar o dönemde popüler evcil hayvanlardı. Ancak maymun aynı zamanda "şehvet düşkünlüğünün" simgesidir ve singesse (dişi maymun) sözcüğü o dönemin argosunda "fahişe" yerine kullanılıyordu.

◀ **SÜTANNE** Turuncu renkli başörtüsü, arka plandaki bu figürün bir sûtanne olduğunu ifade eder. Geometrik bir şekle indirgenmiş olan figürün "karakteri" ya da bireysel özellikleri yoktur.

Paul Cézanne

Otoportre

D AIX-EN-PROVENCE, 1839; Ö AIX-EN-PROVENCE, 1906

En önemli Post-empresyonistlerden biri olan Cézanne, "Modern Sanatın Babası" olarak kabul edilir. Zengin bir şapka imalatçısının ve bankerin oğlu olan sanatçı önce hukuk eğitimi görmeye başladı, fakat sonradan babasını ikna edip Paris'e gitti ve sanat öğrenimi yaptı. Erken dönem yapıtları koyu renkli, tuvalleri kalın bir boya tabakasıyla kaplı ve seçtiği konular kimi zaman son derece erotikti. Fakat Pissarro'nun etkisiyle paletindeki boya renkleri açıldı, fırça vuruşları hafifledi ve doğayı incelemeye yöneldi.

Empresyonistlerle bağlantısı olmasına rağmen, Cézanne'nin gergin kişiliği ve sosyal hayatındaki beceriksizliği grubun dışında kalmasına yol açtı. Empresyonistler yüzeydeki görüntüyü ilgilenirken, Cézanne özellikle yapıyla ilgileniyor, doğanın somut, üç boyutlu niteliklerini bir tuvalin düz yüzeyinde nasıl temsil edeceğini araştırıyordu.

Titizlikle, çok yavaş çalışarak aynı motifleri tekrar tekrar çizen Cézanne, derinlik ve katılık hissinin alışılmış perspektif ve modelleme aracılığıyla değil de renkleri zarıfçe çeşitlendirerek ve biçimleri bozarak, eğip bükerek yarattığı tamamen özgün bir resim dili geliştirdi. Cézanne'nin 20. yüzyıl sanatçıları derinden etkileyen yapıtları, ayrıca Kübizm ve soyut sanata da öncülük etti.

« St. Antuan'ın Sınanması » Cézanne'nin erken dönem çalışmalarının tipik özelliklerini yansıtan bu resim, karanlık, dar bir mekândaki çıplakları gösteriyor. Bu cinsellikle yüklü sahne, yaklaşık otuz yıl sonra tamamlanan bir diğer resimden, aşağıdaki çıplak yılanların sakın, ciddi dengesinden ne kadar farklıdır. 1869–70, tuval üzerine yağlıboya, 57x76 cm. Bührle Koleksiyonu, Zürih, İsviçre

YAŞAMÇİZGİSİ

1859-61 Aix-en-Provence'ta hukuk öğrenimi gördü

1861 20'li yaşlarının başında sanat eğitimi almak için Paris'e taşındı, Pissarro'yla tanıştı

1873 Auvers'de yaşarken Asılan Adamın Evi'ni tamamladı

1886 Babası ölünce, Aix'deki mülkü Cézanne'a kaldı

1895 Paris'te açılan tek kişilik sergisi diğer sanatçılar arasında sağlam bir yer edinmesini sağladı

1906 Aix'de 67 yaşında zatürreden öldü

► **Asılan Adamın Evi** Cézanne, 1870'lerin başında Pissarro'yla birlikte düzenli olarak açık havada resim çalışmaları yapıyordu. Işıklı dolu, dikkatle düzenlenmiş bu manzara resmi, Pissarro'yla birlikte çalışmanın Cézanne'in sanatını nasıl derinden etkilediğini gösterir. 1873, tuval üzerine yağlıboya, 55x66 cm. Orsay Müzesi, Paris, Fransa

▲ **Elmalar ve Portakallar** Cézanne yüzlerce natüramort yaptı, meyve ve sebzelerin yanında ev eşyalarından oluşan küçük bir nesneler grubunu düzenleyip sonra yeniden düzenleyerek uzamsal ilişkileri araştırdı. Bu sevilen resim, aynı perde, sürahi, beyaz kumaş, tabaklar ve meyveleri resmettiği altı kompozisyonluk serinin örneklerindendir. -1899, tuval üzerine yağlıboya, 74x93 cm. Orsay Müzesi, Paris, Fransa

YAKINPLAN

GEOMETRİK DENGE

Her an devrilecekmiş gibi görünen eğik nesneleriyle bu karmaşık kompozisyona denge kazandıran şey, nesnelerin kenarlarının ve beyaz kumaşın belirgin zikzak hareketinin yarattığı, altta yatan geometridir.

► **Şeftali ve İncirli Natürmort** Suluboya
natürmort resimlerinin
sevilen ustalarından biri
olan Cézanne hem karmaşık
kompozisyonlar üzerinde
çalışır, hem de bu resimdeki
gibi basit düzenlemeler
yapardı. Işık ve alan
yaratmak için beyaz kâğıttan
yararlanan Cézanne,
meyvenin yuvarlak formunu
aktarabilmek için renkte
"hafifletmeler" dediği
teknikten faydalanıyordu.
Kâğıt üzerine grafit ve
suluboya, 20x31 cm.
Ashmolean, Oxford, İngiltere

▼ **Sainte-Victoire Dağı** Cézanne'nin Aix'teki evinin yakınlarındaki bu sarp dağ, sanatçı için değişmez bir esin kaynağıydı. Bu "baş döndürücü motifi" zaman içinde tekrar tekrar, giderek artan bir özgürlükle resimlerinde işlemiştir. Sanatçının son dönemlerinde yaptığı bu yapıtta, üst üste binen geniş renk lekeleri biçimi ve alanı oluşturur. ~1904-06, tuval üzerine yağlıboya, Sanat Galerisi, Zürih, İsviçre

◀ **İskambil Oynayanlar** Aynı sahnenin birkaç versiyonundan biri olan bu resim, Cézanne'nin en popüler çalışmaları arasında yer alır. Detayları eksiltten ressam, kâğıt oyununun gerilimini yansıtmayı başarmıştır. Geleneksel perspektif anlayışını bir kenara bırakmıştır; masa, sanki doğru açıdan görülmüyormuş gibi dengersiz görünür ve adamların dizleri resim yüzeyinde yassılaşmış gibidir. ~1893-96, tuval üzerine yağlıboya, 47x57 cm. Orsay Müzesi, Paris, Fransa

◀ **Yıkananlar** Devasa boyutlardaki bu tuval, sanatçının bir manzara önünde duran anıtsal çıplak kadınları işlediği bir dizi resimden oluşan serisinin en büyüğü ve büyük olasılıkla en son tamamlanmış olanıdır. Cézanne basitleştirilmiş formları kullanır ve böylelikle figürler manzara ile birleşmiş gibi görünür. Gökyüzüne uzanan ağaç gövdeleri zarif bir kemer oluşturarak nehir manzarasını ve uzaktaki figürlerin yıkananlara ve izleyicilere doğru baktığı karşı kıyıyı çerçeveler. 1906, tuval üzerine yağlıboya, 208x251 cm. Philadelphia Sanat Müzesi, Pennsylvania, ABD

“Doğayı silindir, küre ve koni bağlamında düşünün.”

PAUL CÉZANNE, 1904

YAKINplan

KENETLENEN ÜÇGENLER

İnsan figürleri ve manzaranın öğeleri, üçgenler temel alınarak hazırlanan uyumlu, durağan bir kompozisyon yaratmak için bir araya getirilmiştir. Gökyüzünün üçgen biçimindeki boşluğunun altında, merkezdeki figürlerin uzatılmış kollarının oluşturduğu tepetaklak bir üçgen daha bulunur.

BASİTLEŞTİRİLMİŞ BAŞ

Cézanne'nin bu yıkanan kadının başını ele alış biçimi, onun şu görüşlerini yansıtır niteliktedir: "Resim, kendisinden başka hiçbir anlama gelmez. Sanatçı bir elma ya da baş resmi çizer ve bu resim basitçe çizgiler ve renkler için bir vesileden daha fazlası değildir."

Çocuklar

Sanatta çocukluk dönemi her zaman masumiyet anlamına gelmez. 19. yüzyıldan önce, kraliyet ailesine ya da yönetici ailelerine mensup olmayan veya bir tanrının soyundan gelmeyen çocuklar, resimlere detay olarak eklenirdi. Resmi aile portrelerinde çocuklar genellikle minyatür yetişkinler olarak resmediliyordu. Toplumsal yelpazenin diğer ucundaki çocuklarsa, gündelik hayattan manzaralara konu oldukları için daha doğal halleriyle resmedilirdi ve bu tarz resimler özellikle Hollanda'da çok popülerdi. 19. yüzyılda eğilim değişmeye başladı ve çocuklar hem resmi hem gayri resmi portrelere konu edildiler.

▼ **Satranç** Sophonisba Anguissola Sanatçı, sık sık ailesini resmederdi. Bu resimde kız kardeşleri Lucia, Minerva ve Europa satranç oynarken görülüyor. 1555, Narodowe Muzei, Poznan, Polonya

◀ **İspanya'nın Çocuk Prensesi** Margarita Teresa Diego Velázquez İspanya Kralı IV. Felipe'nin kızı olan Margarita, bu resim yapıldığında beş yaşındaydı. ~1656, tuval üzerine yağlıboya, Lobkowitz Sarayı, Prag Şatosu, Çek Cumhuriyeti

▼ **Çocuk Oyunları (detay)** Peter Bruegel (Baba) Resmin alt bölümünde birbirbir, halat çekme ve çember çevirme oynayan çocuklar görülür. 1560, pano üzerine yağlıboya, 118x161 cm. Sanat Tarihi Müzesi, Viyana, Avusturya

▲ **Spinario** (özgün Yunan heykelinden kopya) Roma dönemi küçük bir çocuk batan dikenli bulup çıkarmak için tabanını inceliyor. Yüzündeki ifadeden bütün dikkatini bu işe verdiği anlaşılıyor. M.Ö. 1. yüzyıl, mermer, yükseklik: 76 cm. British Museum, Londra, İngiltere

▲ **Giovanni de Medici'nin Portresi** Agnolo Bronzino Bu resim yapıldığında henüz iki yaşında küçük bir çocuk olmasına rağmen, Giovanni de Medici otoriter bir ifadeyle resmedilmiştir. ~1545, ahşap üzerine tempera, 58x48 cm. Uffizi, Floransa, İtalya

▲ **Kız ve Erkek Çocuklar Okulu** Jan Steen Ev hayatının gürültülü sahnelerini işlediği resimleriyle tanınan Steen'in bu tablosunda bir okul dersliğindeki çocukları görüyoruz. Çocukların çoğu yaramazlık yaparak canlı ve hareketli bir manzara sunuyorlar. ~1670, tuval üzerine yağlıboya, 16x25 cm. İskoçya Ulusal Galerisi, Edinburgh, İngiltere

► **Lady Caroline Montagu** Sir Joshua Reynolds Thackeray, çocuğun gülümsemesi "öyle benzersizdi ki, bir zalimi bile büyülerdi" diye yazmıştı. ~1776, tuval üzerine yağlıboya, 144x112 cm. özel koleksiyon

▼ **Bir Isırık Al** William Mulready İrlanda doğumlu ressam, bu resimde görülen ihtiyatlı cömertlik anı gibi sahneleri sık sık tekrarlardı. ~1820, tuval üzerine yağlıboya, özel koleksiyon

◀ **Sonbahar Yaprakları** Sir John Everett Millais Bir yığın kuru yaprakla çocukların körpe güzelliği tam bir tezat oluşturuyor. Resim, güzelliğin geçiciliğini ve ölümün kesinliğini hatırlatıyor. 1856, tuval üzerine yağlıboya, 104x74 cm. Manchester Sanat Galerisi, İngiltere

▼ **"Çocuk Oyunları" serisinden Tavşan Kovalamaca** Kobayashi Eitaku Bu resim, oyun oynayan çocukları gösteren bir ağaçbaskı serisinden bir örnektir. 1888, renkli ağaçbaskı, Central Saint Martins Sanat ve Tasarım Okulu, Londra

▼ **Uyuyan Bebek** Jacob Epstein Epstein, diğer sanatçıların bebekleri sıklıkla konu edinmediğini göz önünde bulundurarak pek çok bronz bebek başı yaptı. ~1907, bronz, yükseklik: 12 cm. özel koleksiyon

▲ **Edward Darley Boit'in Kızları** John Singer Sargent Bu alışılmadık kompozisyonda, figürler, kardeş olmalarına rağmen birbirleriyle ilgilenmiyor görünürler. Bir çift kocaman Japon vazosunun yanında küçücük kalmışlardır. 1882, tuval üzerine yağlıboya, 222x223 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Boston, Massachusetts, ABD

► **Kızkardeşler** Mary Cassatt Sanatçı, üstünkörü fırça vuruşları gibi Empresyonist teknikleri kullanarak ev ve aileyle ilgili sahneler yapırdı. En sevdiği temalar annelik ve çocuklardı. 1885, tuval üzerine yağlıboya, 46x56 cm. Kelvingrove Sanat Galerisi ve Müzesi, Glasgow, İngiltere

▲ **Oynayan Çocuklar** Oskar Kokoschka Kokoschka, bu resmi yaptığı dönemde çocukları daha mutlu resmetmediği için eleştirilmişti. Sanatçı, bunun yerine çocukluğun endişelerine odaklanmıştı. 1909, tuval üzerine yağlıboya, 72x108 cm. Wilhelm Lehmbruck Müzesi, Duisburg, Almanya

▲ **Bebek** Dod Procter Işık bebeğin başının tepesini ve tombul yanaklarını vurgularken giysisinin kıvrımları gölgede kalıyor. 20. yüzyıl, tuval üzerine yağlıboya, özel koleksiyon

Otoportre

D PARIS, 1848; Ö ATUONA, MARQUESAS ADALARI, 1903

"Uygurlik hastalığı" dediği yaşam biçimini reddeden Gauguin, zengin, saygın bir borsa simsarı ve aile babasıyken bu hayata sırtını dönerek kendini sanata adadı. Bir ressam, baskı ustası, seramikçi ve heykeltıraş olan Gauguin, Bretonya ve Güney Denizleri'nde yaşayan ilkel toplumlar arasında esin ve teselli aradı.

Gauguin, tam zamanlı bir sanatçı olmaya karar vermeden önce de yetenekli bir amatör ressam ve Empresyonist sanatçıların tablolarını toplayan bir koleksiyonerdi. Pissarro'nun cesaretlendirmesiyle Empresyonistlerin sergisine katıldı, fakat en nihayetinde amaçları tamamen farklıydı. Empresyonistler dış görünüşe önem verirken, Gauguin sanatının içkin anlamı ifade etmesini istiyordu.

Kendine güven duymasına rağmen, Gauguin yıllar boyunca yoksulluk çekti ve tanınmadı; ancak ölümünden sonra, 1906'da Paris'te düzenlenen büyük bir retrospektif sergiden sonra üne kavuştu. Doğalcılıktan uzak radikal renk kullanımı ve cesur tablolarının 20. yüzyıl sanatı üzerinde muazzam bir etkisi oldu.

YAŞAMÇİZGİSİ

1848 Paris'te radikal bir Fransız gazeteci babasının ve yarı Perulu bir annesinin çocuğu olarak dünyaya geldi

1849 Aile Peru'ya gitti ve 1855'te Fransa'ya döndü

1871 Borsa simsarı olarak çalışmaya başladı

1873 Mette Gad'la evlendi ve ondan beş çocuğu oldu

1874 Pissarro'yla tanıştı; ilk defa bir Empresyonist Sergi'ye gitti

1888 Bretonya'da Vaazdan Sonra Hayal'i tamamladı, Van Gogh'la birlikte Arles'da yaşadı

1891-93 Tahiti'de ilk dönem

1895-1901 Tahiti'de ikinci dönem

1903 Markiz'de öldü

▼ **Gizemli ol Gauguin, Tahiti'ye ilk gidişinden önce hayali egzotik mekânlarla deneyler yapmaya başlamıştı. Bu ahşap oymadan çok memnun kalmış ve en pahalı resminden üç kat daha fazla fiyat biçmişti. 1890, oyma sedir ağacı, 73x95 cm. Orsay Müzesi, Paris, Fransa**

▲ **Vaazdan Sonra Hayal** Bu resim, hem içerik hem üslup bakımından Gauguin'in Empresyonistlerden ayrılışına işaret eder. Sanatçı şöyle yazmıştır: "Manzara ve dövüş sadece hayal gücünün eseridir." Bu düşsel deneyimi canlandırmak ve doğacı olmaktan çok simgesel bir imge yaratmak için popiller ve renkleri sadeleştirerek kıvrımlı hatlarını içine yerleştirmiş düz renkli geniş alanları kullanmıştır. 1888, tuval üzerine yağlıboya, 73x92 cm. Ulusal İskoçya Galerisi, Edinburgh, İngiltere

► **Çitin Yanında Bretonyalı Kadınlar** Bretonya köylülerinin taktığı geleneksel beyaz yaka ve şapkalar, Gauguin'in hem dekoratif hem ikellik bağenisine hitap ediyordu. 1889, taşbaskı, Yeni Güney Galler Sanat Galerisi, Sidney, Avustralya

YAKINplan

▲ **Martinique Manzarası (ya da Tropikal Bitkiler)** Gauguin bu renkli sahneyi 1887'de Karayip adası Martinique'e gittiğinde yaptı. Uyumlu, göz alıcı bir kompozisyon yaratmak için Empresyonist tekniğe uygun küçük, birbirinden belirgin biçimde ayrı fırça darbeleri kullandı. 1887, tuval üzerine yağlıboya, 116x89 cm. İskoçya Ulusal Galerisi, Edinburgh, İngiltere

“Tahiti'ye gitmeye karar verdim... ve orada sanatımı en vahşi ve ilkel haliyle geliştirmeyi umuyorum.”
PAUL GAUGUIN, 1890

▲ Ölümlerin Ruhu Seyrediyor

Tahiti insan ve geleneklerinden büyülenen Gauguin'in bu ilgisiz resimlerine de yansıdı. Bu olağandışı sahneyi, bir akşam eve dönmüş karşısına çıkan manzaradan esinlenerek çizdi. 13 yaşındaki vahine (metresi) Teha'amana, yatakta çıplak yatıyor, lamba söndüğü için dehşetten yerinden kımıldayamıyordu. Karanlıkta tupapau'ların, yani ölümlerin ruhlarının pençesine düşeceğine emindi. Gerçek ve hayali olanı birbirine ekleyen Gauguin, tupapau'yu Teha'amana'nın hayal edebileceği gibi, yatağın ayak ucunda duran "ufak tefek, sıradan bir kadın" biçiminde resmetti. 1892, tuval üzerine yağlıboya, 73x92 cm. Albright-Knox Galerisi, Buffalo, New York, ABD

▲ Sahilde Atılar

Gauguin bu ahenkli sahneyi Marquesas'taki Hiva Oa Adası'nda, ölümünden bir yıl önce tamamlamıştı. Degas'ın at yarış resimlerindeki gerçekçiliği çığırtaşıran yankılar olsa da, kumun gerçekçilikten uzak pembe rengi tabloya bir gizem havası katmaktadır. 1902, tuval üzerine yağlıboya, Folkwang Müzesi, Essen, Almanya

YAKINplan

TAHİTİ DİLİNDE BAŞLIK Resmin egzotik, mistik anlamını vurgulamak isteyen Gauguin, arka plana resmin Tahiti dilindeki başlığı olan *Mana'o Tupapau*'yu yazmıştı. Yazı, aynı zamanda süsleme düzeninin bir parçası olarak işlev görmektedir.

GECE ÇİÇEKLERİ "Süslemeler konusundaki hissiyatım beni arka plana çiçekler serpiştirmeye yöneltiyor," diye yazmıştı Gauguin. "Dehşet verici" menekşe moru renkli bir arka plana yerleştirilen bu "tupapau çiçekleri, bu fosforlu sızıntılar" ölümlerin ruhlarını simgeliyordu.

▲ **Çiçekli Kadın** Gauguin, Tahiti'deki hayatını anlattığı *Nioa*, *Nioa* adlı kitabında, bu resimdeki genç kadının kendisine poz veren ilk Tahitili kadın olduğunu anlatır. 1891'de Tahiti'ye gelişinden kısa süre sonra yaptığı bu muhteşem portre, yüksek yakalı Batılı tarzı bir elbise giymiş genç bir kadını göstererek, Avrupalı misyonierlerin getirdiği kapalı giyim tarzını yansıtır. Elindeki çiçek, süslemeli arka planla arasındaki bağdır. 1891, tuval üzerine yağlıboya, 70x46 cm. Ny Carlsberg Sanat Müzesi, Kopenhag, Danimarka

Vincent van Gogh

Otoportre, 1887

D ZUNDERT, BRABANT, 1853; Ö AUVERS-SUR-OISE, 1890

Hollandalı bir papazın oğlu olan van Gogh önce sanat simsarlığı, öğretmenlik yaptı ve bir süre Evanjelik vaazlar verdi. Daha sonra, aynı coşkulu yoğunlukla kendini sanata adadı. On yıl süren kasa kariyeri boyunca yaklaşık 1000 resmi tamamladı. Çarpıcı ve tamamen kendine özgü bir üslubu olan sanatçı, yoğun duygularını parlak renkler ve güçlü fırça vuruşları aracılığıyla ifade ediyordu.

Post-empresyonizmin kilit sanatçılarından biri olan van Gogh'un modern sanat üzerinde önemli bir etkisi oldu. 1886'da Paris'e gelişi, Vincent'in sanatında önemli bir dönüm noktasıdır. Empresyonizm ve Japon baskılarının etkisiyle, koyu renkli resimlerinin yerini bugün de hatırlanmasını sağlayan daha renkli resimler aldı. Zihinsel bunalımlar yaşayan Van Gogh, 37 yaşında intihar etti.

YAŞAMÇİZGİSİ

1869 Sanat simsarları Goupil & Co. için çalışmaya ve kardeşi Theo'ya mektup yazmaya başladı

1876 İngiltere'de ders verdi, vaziyete başladı

1878-80 Belçika'da Evanjelist oldu. Resim yapmaya başladı

1880 Sanatçı olmaya karar verdi

1885 Erken dönem işlerinin en ünlüsü olan Patates Yiyenler'i yaptı

1886 Paris'e taşındı

1888 Arles'te Gauguin'le birlikte yaşamaya başladı. Kulaklarını kesti

1889 St Rémy akıl hastanesine yattı

1890 Kendini vurarak öldü

◀ Köylü Kadın Başı

Hollandalı bir köylüğü gösteren bu kasvetli portre, Vincent'in en ünlü erken dönem çalışmalarından biri olan Patates Yiyenler için yaptığı tasarlardan biridir. 1885, mukavvaya geçirilmiş tuval üzerine yağlıboya, 46,4x35,3 cm. İskoçya Ulusal Galerisi, Edinburgh, İngiltere

“Kendi çalışmalarım için hayatımı tehlikeye atıyorum ve aklımın yarısını kaybettim.”

VINCENT VAN GOGH, KARDEŞİ THEO'YA YAZDIĞI SON MEKTUPTAN, 1890

► **Arles'daki Yatak Odası** Bu resim, Van Gogh'un Arles'da kiraladığı San Ev'deki yatak odasını göstermektedir. Sanatçının en sevdiği kompozisyonlarından biriydi ve van Gogh bu resmin "kusursuz huzuru" yansıttığını umuyordu. Bu resmin üç farklı versiyonunu yaptı: ilkinin 1888'de, Gauguin'in gelişini beklerken tamamladı, ama bu resimdeki, St Rémy Akıl Hastanesinde yaptığı iki kopyadan biridir. 1889, tuval üzerine yağlıboya, 73x91 cm. Chicago Sanat Enstitüsü, ABD

YAKINplan

RENK VE KONTÜR

Japon baskılarının etkisi, van Gogh'un bu masa bacağı detayındaki gibi düz renkli alanları kalın dış çizgilerle çevreleyişinde görülebilir.

SARSICI PERSPEKTİF Van Gogh huzur verici bir etkiyi araştırmasına rağmen, resim abartılı perspektifi yüzünden çarpıtılmış gibi görünür: duvarlar ve yer döşemelerinin birbirine yönelen çizgileri resmin derinliğini artırıyor gibidir.

◀ **Ayçiçekleri** 1888 yılı boyunca, Gauguin'in Arles'a gelişini hevesle beklerken, van Gogh San'Ev'in duvarlarını süslemek için beş tane ayçiçeği tablosu yaptı. Bu resimlerin neredeyse tamamı, van Gogh için mutluluğu simgeleyen ve Provence'in güneş ışığı ve sıcaklığını simgeleyen sarı renkle yapılmıştı. 1888, tuval üzerine yağlıboya, 92x73 cm. Ulusal Galerisi, Londra, İngiltere

YAKINplan

MAVİ İMZA Düz renkli arka plan ve masa, iki renkli vazoyla iç içe geçen bir desen oluşturur. Sarı rengin zıttı olan mavi çizgi ve imza, naif çömlek süslemesi gibi görünür.

▲ **Tanguy Baba'nın Portresi** Model, Paris'te sanat malzemeleri satan bir dükkân işletiyordu. Van Gogh'un çalışmalarına hayrandı ve sanatını destekliyordu. Burada, Vincent'in topladığı ve sanatını büyük ölçüde etkileyen bir dizi Japon baskısının önünde oturmaktadır. 1887-88, tuval üzerine yağlıboya, 93x74 cm. Rodin Müzesi, Paris, Fransa

► **Auvers'de Kilise St Rémy Akıl Hastanesinden** ayrıldıktan sonra, van Gogh 1890 Mayıs'ında Paris'in kuzeyindeki Auvers'a taşındı. Var gücüyle çalışarak günde bir resim yapıyordu. İki ay sonra kendini vurarak intihar etti. Yoğun renkleri ve çarpık biçimleriyle bu resim, sanatçının son çalışmalarından biriydi. 1890, tuval üzerine yağlıboya, 94x74 cm. Orsay Müzesi, Paris, Fransa

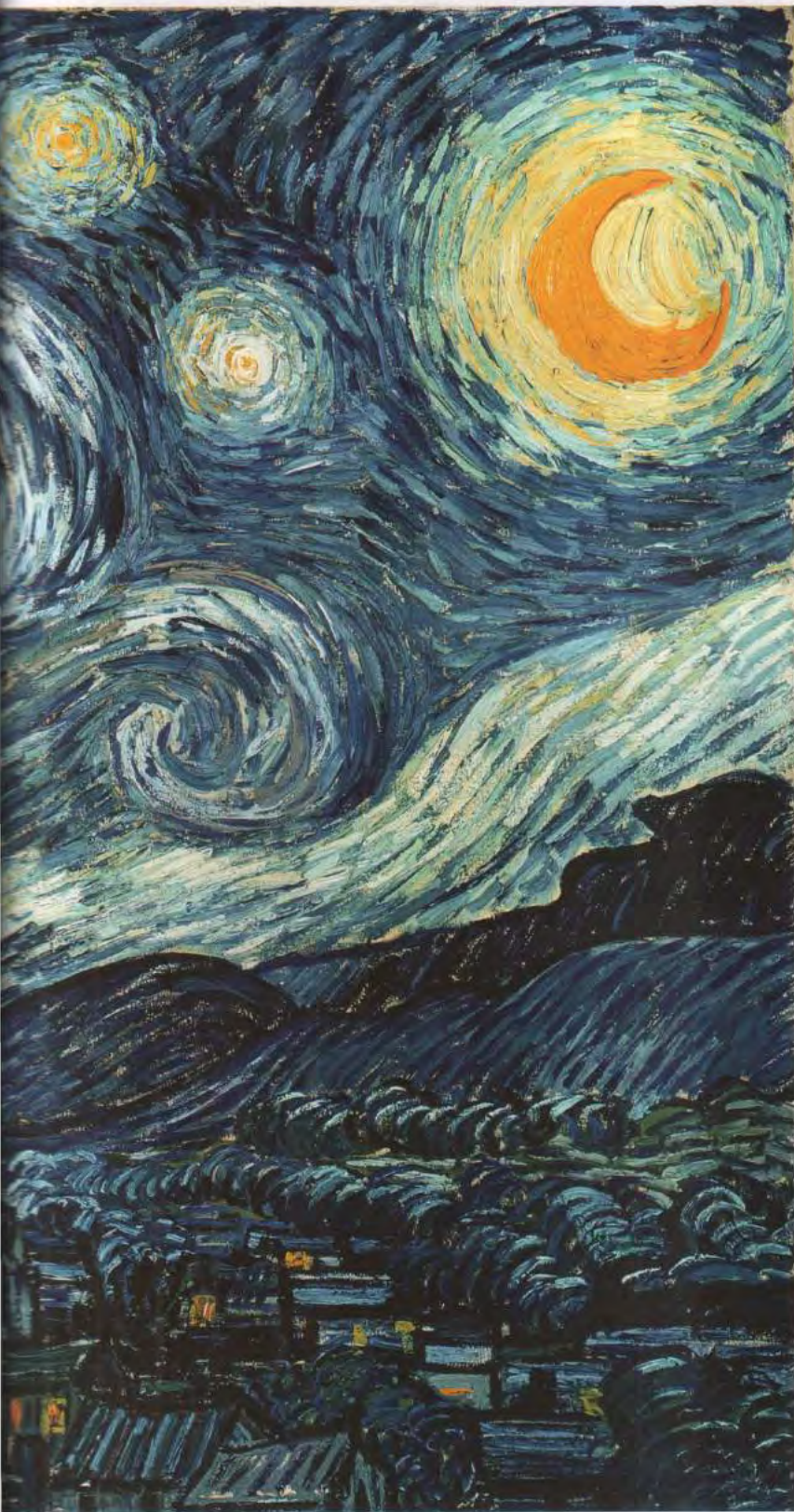

◀ **Sargılı Kulağıyla Otoportre** Kulağını kestikten sadece iki hafta sonra yaptığı bu ağırbaşlı otoportre, ısınmak için sıkı sıkı giyinmiş, arkasında şövalesi ve bir Japon baskısıyla görülen sanatçının yeniden çalışmaya kararlı olduğunu gösteriyor. 1889, tuval üzerine yağlıboya, 60x49 cm. Courtauld Galerisi, Londra, İngiltere

Yıldızlı Gece *Vincent van Gogh*,
1889, tuval üzerine yağlıboya, 73,7x92,1 cm.
Modern Sanat Müzesi, New York ►

Yıldızlı Gece, Vincent van Gogh

Havai fişekler gibi patlayan yıldızlar dalga dalga dağılan bir enerjiyle titreyen karanlık gökyüzünü aydınlatırken, aşağıdaki manzardan bir servinin çarpık silueti yükseliyor. Gözlem, bellek ve hayal gücünün karışımı olan *Yıldızlı Gece*, van Gogh'un doğaya nasıl yoğun bir tepkiyle karşılık verdiğini ifade ediyor. Resimde Fransa kırsal manzaralarından öğeler bulunmasına rağmen sanatçı köy manzarasını hayalden çizmişti. Kilise kulesine ilham veren, van Gogh'un memleketi Hollanda olmalıydı. Bu, sanatçının tamamladığı pek çok "yıldızlı gece" manzarasından biridir.

Kompozisyon

Kompozisyondaki asimetriye ve kalabalık yıldız manzarasına rağmen resim düzenli bir sadeliği yansıtır ve bu düzen resimdeki taşkın enerjiyi dengeleyerek etkisini artırır. Doğada derinlikli bir biçimde gördüğümüz uzam katmanları—ön plan, orta zemin ve gökyüzü—tuvale yatay uzanan üç alan olarak yansımıştır. Sağ üst köşedeki parlak sarı dolunay, sol alt taraftan yükselen koyu renkli serviyi dengeler.

▲ KATMAN BAĞLANTISI Alevleri andıran servi resmin en altından neredeyse tuvalin tepesine kadar yükselerek üç uzam katmanını birbirine bağlayan görsel bir bağlantı işlevi görür.

▲ YUVARLANAN ENERJİ Sol taraftaki servinin güçlü dikey hareketiyle zıtlık teşkil eden bulutlar, soldan sağa doğru yuvarlanarak dalgalar gibi yatay bir şekilde tuval boyunca uzanırlar.

GÜNEdair

ST RÉMY AKIL HASTANESİ

St Rémy Akıl Hastanesi'nde kalırken, van Gogh sık sık açık havada resim yapardı. Bu güneşli manzara da *Yıldızlı Gece*'ye benzer ama kompozisyon onun tam tersidir. Servinin belirgin biçimi, bir kez daha resme hükmetmektedir.

Serviler ve Mısır Tarlası, Vincent van Gogh, (1889).

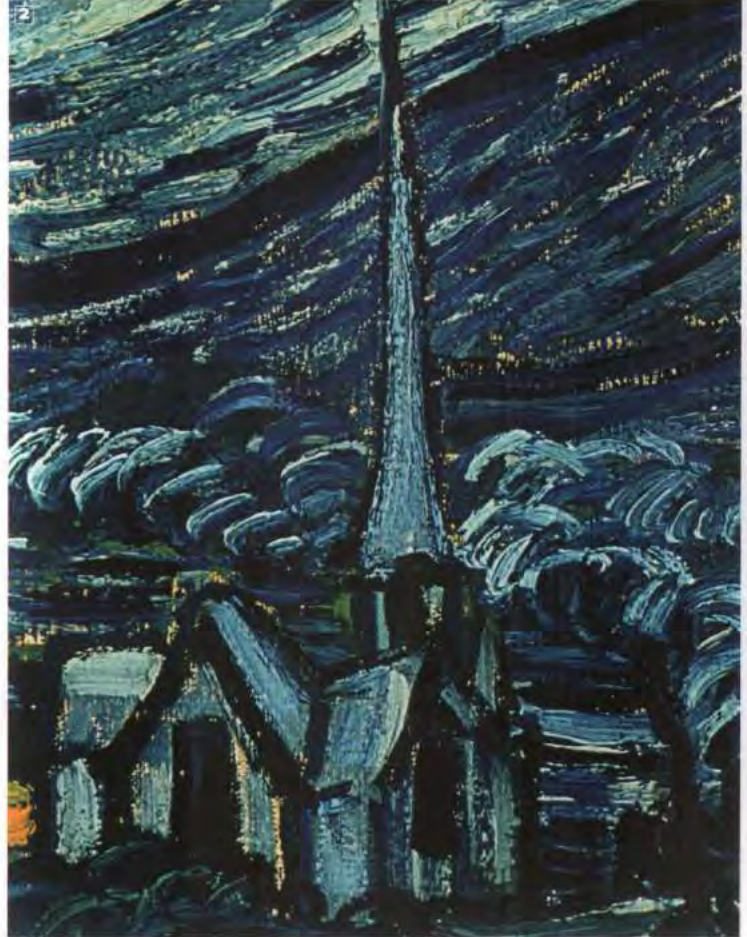
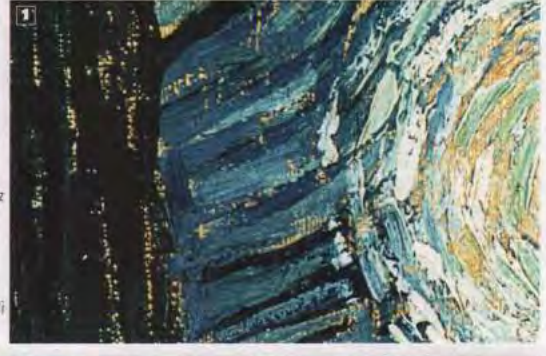
Teknik

Van Gogh'un hayatının sonuna doğru yaptığı resimlerin çoğunda gördüğümüz üzere, bu tuval canlı, macunsu (kalın katmanlı) darbeleri animsatan fırça vuruşlarıyla resmedilmiştir. Boyayı kalın tabakalar halinde uygulayan van Gogh, güçlü, ayrıntılı bir etkisi olan stilize girdaplar ve eşmerkezli daireler yapmıştır. Kullandığı renkler de en az fırçası kadar güçlüdür; mavi ve sarının cüretkâr karşıtlığı ağır basar. Van Gogh'un tuvale coşkulu bir canlılık kazandıran dışavurumcu tekniği, sanatçının ruh halini yansıtır.

FARKLI FIRÇA

VURUŞLARI Van Gogh, koyu renkli servi ve yakınındaki beyaz yıldız için birbirinden çok farklı fırça teknikleri uygulamıştır. Serviyi akışkan boyayla uzun çizgiler çekerek resmetmiş, yıldızın dokulu halesini daha kalın ve kuru boyayla eşmerkezli fırça vuruşları uygulayarak yapmıştır.

► YÜZEY DOKUSU Sanatçı, gökyüzünü kısıtlı bir renk skalası kullanarak—maviler, yeşil-maviler, beyaz ve sarı—stilize bir motifle resmetmiştir. Kısa ve kesik fırça vuruşlarını tekrarlayarak dalgaları andıran girdapları ve resme güçlü enerjisini, dışavurumsal etkisini ve resimsel uyumu kazandıran daireleri oluşturmuştur.

“Tarascon ve Rouen’e gitmek için nasıl trene biniyorsak, bir yıldızla ulaşmak için ölüme teslim ederiz kendimizi.”

VINCENT VAN GOGH, 9 TEMMUZ 1888

KARANLIK KONTÜRLER

Köy binaları, van Gogh'un resimlerinden birçoğunda rastladığımız, Japon sanatının ve belki de eski ahşap baskıların etkisini yansıtan kalın kontürlerle çizilmiştir. Sarı renkli küçük kareler ve daireler ışıkları yanan pencereleri göstererek karanlık manzarada renk vurguları yaratır, diğer yandan gökyüzündeki yıldızları yankılar.

1880'lerin sonunda, Nabiler olarak bilinen bir grup sanatçı resim sanatını yeniden canlandırmaya çalıştı. Doğalcılığı reddedip Sembolizmden (bkz.s.382) ve Paul Gauguin'den esinlenerek daha sade, öznel bir bakış açısı geliştirmeye çalıştılar. Böylelikle güzel sanatlar ve süsleme sanatları arasındaki sınırı silikleştirdiler.

Kökenler ve etkiler

Nabiler, Brezanya'daki Pont-Aven sanatçı kolonisinde geliştirilen düşüncelerden esinlenen bir grup isyankâr genç sanatçıdan oluşuyordu. Paul Gauguin ve 20 yaşındaki Émile Bernard burada gerçek hayattan ziyade hayal gücünü temel alan, bir nesnenin dış görünüşünden çok "özünü" yakalamayı amaçlayan alternatif bir sanat anlayışı oluşturdular. Vitraylardan esinlenerek yarattıkları yeni akıma Kloiszonizm adını verdiler. Basit formlar ve canlı renklerin uygulandığı, kalın dış hatlarla çevrelenmiş düz alanlar bu tarzın tipik özellikleriydi.

1888'de, Paul Sérusier'in Gauguin'in gözetimi altında tamamladığı bir peyzaj, yeni bir sanatsal özgürlük anlayışını özetliyordu. Sérusier'in Paris'e dönüşünde bu resmin sanatçı arkadaşları üzerinde muazzam bir etkisi oldu. Arkadaşları resme "Tılsım" adını taktılar. Bu genç sanatçılar, İbranice "peygamberler" anlamına gelen Les Nabis (Nabiler,

▲ **Tılsım (Bois d'Amour)** Paul Sérusier (1888) Sérusier bu soyut sonbahar manzarasını bir puro kutusunun kapağına çizmiş, daha etkili olması için abartılı renkleri kullanmıştır.

nebiler) adını alarak bir grup oluşturdular. Aralarında Paul Ranson, Maurice Denis, Pierre Bonnard ve Edouard Vuillard gibi isimler olan grup üyeleri, resim gibi tasarım ve grafik

sanatları da içeren bir sanat anlayışını destekliyorlardı. Nabiler ilk sergilerini 1889'da açtılar ve 1890'lar boyunca hatırı sayılır bir başarıyı sürdürdüler.

Üslup ve teknikler

Nabilerin çoğu mistik bir Hristiyanlık tutkusunu paylaşırken, grubun en seçkin iki üyesi –Bonnard ve Vuillard– dini konularla ilgilenmiyordu. Bunun yerine çağdaş hayattan gündelik sahneleri yeni bir üslupla ele almayı araştırıyor ve bu yaklaşımı Entimizm (içtenlilik) adıyla tanımlıyorlardı.

Nabiler, sanatsal illüzyon pahasına dekoratif öğeleri vurgulamayı tercih ettiler. Çoğu büyük boyutlu dekoratif paneller üzerinde çalışıyor ve grafik sanat alanında eserler veriyordu. Vuillard ve Bonnard gibi bazıları, küçük avangart tiyatroların sahne dekorlarını düzenleyerek, ayrıca afişler ve duvar halıları yaparak her alanı kucaklayan bir sanat sentezi oluşturmaya çalıştılar. 1903'te ana destek kaynakları La Revue Blanche dergisinin kapanması üzerine hareket de dağıldı.

Nabiler

Pierre Bonnard

Otoportre

D FONTENAY-AUX-ROSES, 1867; Ö LE CANNET, 1947

Bonnard sanatla uğraşmaya başlamadan önce hukuk eğitimi almıştı. Yetenekli bir baskı ustası ve tasarımcı olan sanatçının ilk başarısı çok sevilen bir Fransız şampanyası afişiydi. Bonnard'ın ustalıklı renk kullanımı taşbaskı çalışmalarının ve Japon baskılarının etkisiyle açıklanabilir. Nabiler grubunun dağılmasından sonra, 1900'lerde paleti çok daha zengin renklerle doldu.

1920'lerde Fransa'nın güneyine taşındıktan sonra, Bonnard genellikle güneş ışığıyla aydınlanan manzaralar ve ışıklı iç mekânlar resmetmeye başladı. Ona hayat boyu modellik yapan karısı Marthe'nin yıkanırken, giyinirken ya da uyurken verdiği pozları da resmetti. Bu resimlerde en önemli niteliğin incelikli bir biçimde aktarılan ışık ve renk etkileri olması sebebiyle, Bonnard'a "Empresyonistlerin sonuncusu" deniyordu.

YAŞAMÇİZGİSİ

- 1867** Zengin bir Fransız ailesinin çocuğu olarak dünyaya geldi
- 1886-89** Sanatla ilgilenmeye başlamadan önce Paris'te hukuk okudu
- 1890** Denis ve Vuillard'la aynı stüdyoyu paylaştı. Nabiler'in kurucuları arasında yer aldı
- 1893** İlk taşbaskıları La Revue Blanche'da yayımlandı
- 1896** İlk kişisel sergisini açtı
- 1925** Güney Fransa'daki Le Cannet'e taşındı
- 1947** Le Cannet'de öldü

▲ **Yakınlık** Nabiler, çizgiler, doku ve renk aracılığıyla duyguyu yakalamaya çalıştılar. Bu asimetrik kompozisyonunda, pipodan çıkan duman duvar kâğıdına karşıyor gibi görünüyor. 1891, tuval üzerine yağlıboya, 38x36 cm. Orsay Müzesi, Paris, Fransa

▲ **Banyoda Çıplak** Bonnard gördükleri kadar hatırladıklarını da resmediyordu. Onun dünyasında, karısı Marthe asla yaşlanmıyordu; oysa bu resim tamamlandığında Marthe 60 yaşındaydı. Bonnard onu gencecik bir peri kıızı gibi hayal etmiş. Güney Fransa'nın parlak ışığı ve renkleriyle dolu bir odada, gökkuşağı renklerinde cam tuğlaların önünde yıkanırken resmetmişti. 1936, tuval üzerine yağlıboya, 93x147 cm. Modern Sanat Müzesi, Paris, Fransa

YAKINplan

RENK KULLANIMI

Bonnard genellikle sekiz canlı renk yerleştirdiği paletten çalışır, boyayı incecek katmanlar halinde uygulardı. Burada su sıvı ışık görevi üstlenerek yıkanan Marthe'nin hafifçe ıslıdırmış gibi görünen vücudunu pürüzsüzleştirir.

Edouard Vuillard

D CUISEAU, 1868; Ö LA BAULE, 1940

Otoportre

Edouard Vuillard kariyerinin erken dönemlerinde yaptığı, genellikle ailesini ve arkadaşlarını resmettiği içtenlikli ev sahneleriyle tanınsa da, taş baskı, sahne düzenleme ve dekoratif paneller gibi başka alanlarda da eserler verdi. Vuillard, Julien Akademisi'nde öğrenciyken Nabiler grubundaki meslektaşlarıyla tanıştı. Genellikle, stüdyosunu paylaştığı ve Entimizm olarak bilinen resim tarzını birlikte bulduğu Pierre Bonnard'la ilişkilendirilir. La Revue Blanche'in editörü Thadée Natanson'la kurduğu uzun soluklu dostluk sayesinde, editörün eşi Misia ve onların zengin arkadaşlarından pek çok sipariş aldı.

Vuillard'ın resimleri Gauguin'in katkısız renkleri ve kalın dış hat çizgilerini Divizyonizm'in ısıltısı ve Seurat'ın özenli yüzey yapısıyla birleştirir. Belleğinden çizdiği ve zengin bir biçimde döşenmiş arka planlarla desteklediği bu mini dramaların motif, doku ve renk anlayışı güçlü bir atmosfer yaratır. Vuillard'ın daha sonraki dönemlerde gerçekleştirdiği daha muhafazakar resimleri, asla 1890'larda yaptığı çalışmalar kadar başarılı olmadı.

YAŞAMÇİZGİSİ

1868 Zengin bir orta sınıf ailesinin çocuğu olarak dünyaya geldi

1886-89 Julien Akademisi'nde eğitim gördü, geleceğin Nabileriyle tanıştı

1889 İlk kez bir Salon sergisine katıldı

1890 Nabilerin kurucu üyesi oldu; Bonnard ve Denis'le aynı stüdyoyu paylaştı

1891 İlk kişisel sergisini açtı

1900 Fotoğrafçılık ve Empresyonizm'e duyduğu ilgi üslubunu değiştirdi

1940 Alman ordusundan kaçarken öldü

▼ **Çiçek Vazosu** 1900'den sonra, Vuillard'ın fotoğrafçılık ve Empresyonizm'e duyduğu ilgi daha gerçekçi bir üslubu benimsemesine, uzam ve hacim yaratmak için ışığı kullanmaya başlamasına yol açtı. 1904, mukavva üzerine yağlıboya, Ulusal İskoçya Modern Sanat Galerisi, Edinburgh, İngiltere

▼ **Oturan Kahve Fincanlı Kadın** Vuillard'ın Entimist resimleri, evcil mekânlarda dramatik gerilimleri yansıtır. Tek başına oturan bu kadının portresi melankoli duygusuyla yüklüdür. 1893, karton üzerine suboyası, 36x29 cm. Fitzwilliam Müzesi, Cambridge, İngiltere

YAKINplan

DESENE ODAKLANMA

Vuillard, resmin havasını "bellilemek" için buradaki duvar kâğıdında olduğu gibi desen ve dokuyu vurguladı. Koyu renk duvar halısı kadının içine alıp gizliyor gibidir, kadının sadece solgun yüzü ve elleri öne çıkar.

Maurice Denis

D GRANVILLE, 1870; Ö PARIS, 1943

▲ **Yakup ve Meleğin Dövüşü** Bu resimde, Tanrı'nın inayetini kazanmak için ilahi bir haberciyle dövüşen Yakup görülüyor. 1893, tuval üzerine yağlıboya, özel koleksiyon

Nabilerin önde gelen kuramcılarından biri olan Maurice Denis, Empresyonizme karşı tepkinin başını çekti ve daha sonra dini resim geleneğini yeniden canlandırmaya çalıştı.

20 yaşındayken oldukça önemli bir makale yayınladı. Makaledeki şu cümleler, Modernizmin önemli öğretilerinden biri haline gelecekti: "... bir savaş atı, çıplak bir kadın ya da bir anekdota dönüşmeden önce, resim özünde belirli bir biçimde düzenlenmiş renklerle kaplı düz bir yüzeydir." Denis'in kendi resimleri, kayan çizgiler ve renk lekeleriyle oldukça dekoratifti.

Aristide Maillol

D BANYULS-SUR-MER, 1861; Ö PERPIGNAN, 1944

Bir gemi kaptanının oğlu olan Maillol küçük yaşta ressam olmaya karar verdi. 1881'de güneybatı Fransa'daki evinden Paris'e taşındı ve burada Nabiler'le tanıştı. Paul Gauguin'in desteğiyle 1893 yılında Banyuls'ta bir duvar halısı atölyesi açtı. Burada ürettiği üstün kaliteli ürünler aracılığıyla bu sanat alanını yeniden canlandırdığı için Fransa'da ünlendi.

1900'e gelindiğinde, Maillol heykel sanatına odaklanmak için duvar halısı atölyesini kapattı. Hayatının geri kalanını çıplak kadın heykelleri yapmaya adanmıştı. Yeniden canlandırdığı klasik heykel ideallerinin, anıtsal figür heykelticiliğinde 1940'lara kadar süren uzun bir etkisi oldu. Maillol, Henry Moore'un esin kaynaklarından biriydi (bkz. s.488).

▲ **Genç Kadın Profili** 1890'lardan sonra, Maillol'un Nabilerle olan bağları, çizginin ve rengin uyumlu dengesi aracılığıyla daha dekoratif bir ağırlığı olan pek çok resim üretmesine yol açtı. 1890, tuval üzerine yağlıboya, 73x100 cm. Hyacinthe Rigaud Müzesi, Perpignan, Fransa

GÜNEdair

LA REVUE BLANCHE Bu avangart edebiyat ve sanat dergisinin yayın hayatı 1889'dan 1903'e kadar sürdü. Dergi, 1891'de editörlüğünü Thadée Natanson'ın üstlenmesinden sonra Nabilerle yakın bağlar kurdu. Natanson ve onun güzel Fransız-Polonyalı eşi Misia, dergi, sergiler ve zengin arkadaşlarından aldıkları siparişler aracılığıyla destekledikleri aktif bir sanatçıları çevresinin merkezinde yer alıyorlardı.

La Revue Blanche Afışı, Pierre Bonnard (1894). Nabiler grafik sanatına da resim kadar önem veriyor, zamanlarının çoğunu illüstrasyon, afiş çalışmaları ve tiyatro dekorları yapmaya harcıyorlardı.

Sembolizm (Simgecilik) ve Art Nouveau, 19. yüzyılın son onyıllarında gelişen uluslararası sanat akımlarıydı. Sembolizm hayal gücü ve düşüncelerin sanattaki rolünü yeniden canlandırmayı hedeflerken, Art Nouveau daha dekoratif amaçlara hizmet ediyordu.

Kökenler ve etkiler

Sembolizm, 1850'lerden sonra sanat alanında hüküm süren doğalcı akımlara - Realizm (bkz. Sf.324) ve Empresyonizm (bkz. Sf.340)- tepki olarak ortaya çıktı. Doğalcılar, sadece sanatçının gözleriyle gördüklerine odaklanarak hayal gücünü, akli ve duyguları genellikle görmezden gelmişlerdi. Sembolistler, belirli duyguları ve ruh hallerini uyandıran resimler aracılığıyla bu hatayı düzeltmeyi amaçlıyorlardı.

Fantastik öğelerini Sembolizmle paylaşıp da, Art Nouveau öncelikle dekoratif bir etki yaratmakla ilgileniyordu. William Morris'in Sanatlar ve Zanaatlar hareketine bir karşılık olarak görülmesi mümkün olsa da, aynı zamanda Japon baskıları ve kadim Kelt desenlerine duyulan ilginin

▲ **Ōiwa** Katsushika Hokusai, 1830. Art Nouveau'nun kıvrımlı ve bükümlü çizimleri, Ōiwa gibi Japon baskılarından önemli ölçüde etkilenmişti. Ünlü bir Yotsuya Kaidan öyküsü olan Ōiwa, kocası tarafından zehirlenen bir kadının gece feneri başlı bir hayalet kılığında ona görünmek için geri dönüşünü anlatır.

yeniden canlanması gibi başka gelişmelerden de etkilenmişti. Kitle iletişim araçları tarafından desteklenen ilk sanat akımıydı.

Üslup ve teknikler

Sembolistler müzik ya da şiir gibi çizgi, renk, biçim aracılığıyla iletişim kurmayı amaçlıyorlardı. Kolaylıkla tanımlanabilen simgeler yerine, zengin çağrışımları olan imgeleri kullanmayı tercih ettiler. Sembolizm, manifestosu şair Jean Moréas tarafından 1886'da yazılan hem edebi hem sanatsal bir akımdı.

Art Nouveau, dekorasyonu temel alan uluslararası, modern bir ortak üslup yaratma denemesiydi. Oldukça stilize, akıcı çizimleri ve organik görünümlü, bitkilerden esinlenilerek yapılan motifleriyle ayırt ediliyordu.

Sembolizm ve Art Nouveau

ZAMANçizelgesi

Sembolist eğilimler zaman içinde gelişti. Gustave Moreau'nun lirik Orpheus miti çeşitlemesi Empresyonistlerin bir araya gelişinden önce gerçekleştirilmiştir; diğer yandan, Arnold Böcklin ve Pierre Puvis de Chavannes'in çalışmalarında romantik etkiler görülür. 1886'da, Jean Moréas hareketin Manifesto'sunu yazdığı zaman, Sembolizm en hareketli dönemlerini yaşıyordu ve bundan birkaç yıl sonra, 1890'da, Art Nouveau'nun ilk ipuçları ortaya çıktı.

1865

MOREAU Orpheus

1880

BÖCKLIN Ölüler Adası

1881

PUVIS DE CHAVANNES Yoksul Balıkçı

1886

WATTS Umut

1890

REDON Kapalı Gözler

▲ **Deniz Kabuğu** Redon'un en Sembolist yapıtı siyah beyaz bir resimdir, ama 1890'ta pastel boya kullanmaya başlayarak olağanüstü bir renk ustası olduğunu da gösterdi. 1912, kâğıt üzerine pastel, 52x57,8 cm. Orsay Müzesi, Paris, Fransa

Akımlar

19. yüzyılın son onyılları ve Birinci Dünya Savaşı öncesi dönem, sıklıkla "Yeni Endüstriyel Devrim" adı verilen, benzeri görülmemiş bir zenginlik ve modernlik çağıydı. Bu dönemde, iki yeni sanat akımı ortaya çıktı.

Sembolizm

Sembolizm hareketi Fransa'da gelişti ama Avrupa'nın büyük bölümünde takipçiler buldu. Kökleri, bir öykü anlatmaktansa incelikli renk uyumlarıyla bir ruh hali uyandırmaya önem veren Estetik hareketinde yatar. Estetik hareketinin parolası, "sanat, sanat içindir" idi. James Whistler'in konusundan çok biçimsel güzelliğiyle etki uyandırmayı hedefleyen çalışmaları, akımın tipik örnekleridir.

Sembolizm, belli imge türlerinin uluslararası tanınırlık kazanması üzerine doruk noktasına 1880'lerde ulaştı. Gustave Moreau ve Sir Edward Burne-Jones'un popülerleştirdiği solgun, cinselliği belirsiz figürler, olanaksız uzunluktaki saç bukleleriyle kurbanlarını tutsak eden baştan çıkarıcı kadınlar ve kesik saçlı bu imgeler arasındadır.

Art Nouveau

Art Nouveau akımı, adını Paris'teki bir dükkândan aldı, ama Avrupa'nın başka

▲ **Salome Annesi Herodias'ta** Aubrey Beardsley'nin Oscar Wilde'in oyunu Salome için hazırladığı 16 illüstrasyondan biri olan resimdeki kıvrımlı çizimler, Art Nouveau'nun tipik özellikleridir. 1894, taşbaskı, özel koleksiyon

yerlerinde farklı adlarla biliniyordu. İtalya'da büyük Londra mağazası *Stile Liberty*'nin adını taşıyor, Almanya'da çok moda olan bir derginin, *Die Jugend*'in adından esinlenerek *Jugendstil* diye biliniyordu. Dekoratif etkisi göz önünde bulundurulduğunda, Art Nouveau'nun en güçlü etkisinin uygulamalı sanatlar alanında olması şaşırtıcı değildir. En önemli Art Nouveau yapıtlar arasında Louis Comfort Tiffany ve René Lalique'in cam eşyaları, Hector Guimard'ın Paris Métrosu için yaptığı demir kapılar, Mucha'nın afişleri ve Charles Rennie Mackintosh'un tasarımları sayılabilir.

DÖNEMİNolayları

1875 Sanatlar ve Zanaatlar hareketini destekleyen Morris & Co, İngiltere'de kuruldu

1895 Sanat simsarı Siegfried Bing, Art Nouveau adlı yeni Paris mağazasını açtı

1895 Estetik hareketinin önde gelen edebi figürü ve zekâsı Oscar Wilde'in *İçtenlikli Olmanın Önemi* adlı oyunu ilk defa Londra'da sahnelendi

D PARİS, 1826; Ö PARİS, 1898

Otoportre

Moreau, Sembolizmin kurucularından biriydi. Théodore Chassériau ve Eugène Delacroix'ın renkçi yaklaşımından olduğu kadar, Rönesans ustaları Mantegna ve Leonardo'dan da etkilenmişti. 1860'larda, Yunan mitolojisinden esinlenerek gerçekleştirdiği bir dizi lirik fanteziyle dikkatleri çekti. Ancak en büyük ilgiyi toplayan, 1876'da Salon'da sergilenen *Salome* resimleri oldu. Huysman'ın önemli Sembolist metinlerden biri olarak kabul edilen *A Rebours* (Doğaya Karşı) adlı romanında yer alan bu resimler, yeni bir sanatçıları kuşağına ilham verdi. 1892'de Güzel Sanatlar Okulu'nda profesör oldu.

▼ **Hayalet** *Salome*'nin karşısına Vaftizci Yahya'nın, kellesini istediği adamın hayaleti çıkıyor. *Salome*'nin egzotik giysisi, çimelenen panter, karanlık, pagan tapınağı boğucu bir dekadans havası yaratıyor. -1876, tuval üzerine yağlıboya, 56x47 cm. Fogg Sanat Müzesi, Cambridge, ABD

► **Orpheus** Bu melankolik resim 1866 Salon sergisinde çok popüler olmuştu. Orpheus, karısı Eurydike'nin ölümünden sonra Tiryakiyalı kadınların kurlarına sırt çevirdiği için parça parça edilen bir müzisyendi. Burada, bir bakire, Orpheus'un başını lirin üzerinde taşıyor. 1865, tuval üzerine yağlıboya, 154x100 cm. Orsay Müzesi, Paris, Fransa

GÜNEdair

SALAMMBÖ Gustave Flaubert'in *Salammbo*'su (1862) Moreau'nun en sevdiği kitaplardan biriydi. Sanatçı, *Salome* resimlerini yazarın Kartacalı Prensesi tarif ettiği bölümlerden esinlenerek yapıyordu.

Gustave Flaubert'in Portresi (1821-80) Eugène Giraud.

Fransa'nın en ünlü romancılarından biri olan Flaubert, en çok zina konusunu incelediği *Madame Bovary* ile tanınır (1857).

Pierre Puvis de Chavannes

Otoportre

D LYONS, 1824; Ö PARİS, 1898

Bir mühendisin oğlu olan Puvis Fransız ressam Henri Scheffer'den ders aldıktan sonra bir süre Couture ve Delacroix'ın atölyesinde çalıştı. En önemli eserleri duvar resimleri, daha doğrusu duvarlara sabitlenmiş büyük tuvalerdi. Bunların en ünlüsü, Paris'te, Pantheon'daki

St Genevieve konulu bir dizi resimdir. Puvis'in sövale resimleri Salon'da genellikle düşmanlıkla karşılanmıştı, ama güncel gelişmelerden haberdar olan daha genç sanatçılar üzerinde önemli etkileri olmuştu. Örneğin *Yoksul Balıkçı*'yı Gauguin, Seurat ve Picasso çok beğenmişti.

▼ **Yoksul Balıkçı** Kasvetli, renksiz topraklar, iki çocuğunu büyütmeye çalışan dul adamın sessiz umutsuzluğunu yansıtır. 1881, tuval üzerine yağlıboya, 156x193 cm. Orsay Müzesi, Paris, Fransa

▲ **Vaftizci Yahya'nın Boynunun Vuruluşu** Diğer Simgeci ressamın aksine, Puvis, *Salome* yerine *Yahya*'nın çektiği eziyetlere odaklandı. *Salome*, *Yahya*'nın başını koyacağı tepsiyle kenarda bekliyor. 1869, tuval üzerine yağlıboya, 125x166 cm. Barber Güzel Sanatlar Enstitüsü, Birmingham, İngiltere

YAKINplan

AĞIRBAŞLI SALOME Sembolistlerin ölçütlerini göz önünde bulundurunca, bu önümlü *Salome* oldukça ağırbaşlı görünüyor. Modelin, 1897'de Puvis'in eni olan Prenses Marie Cantacuzène olduğu söyleniyor.

D BORDEAUX, 1840; Ö PARİS, 1916

Portre, Guy Mockel imzalı

Kısa süreliğine Jean-Léon Gérôme'dan ders alması olsa da, Redon'u en çok etkileyen öğretmenleri botanikçi Armand Clavaud ve oymacı Rodolphe Bresdin'di. İki sanatçının pek çok çalışmasındaki bakteri benzeri yaratıkları esin kaynağı olan mikroskopla ilgilenmesini sağladı. Diğennin rehberliğinde, Redon bir taşbaskı ustası oldu ve 1890'lara kadar en sevdiği araç olan karakalem öğrendi. Redon'un resimleri sade ama gizemlidir. "Ortaya küçük bir kapı koyuyorum," diye yazmıştı, "ve bu kapı bilinmeyene açılıyor".

▼ **Örümcek** Redon'un resimleri, rahatsız edici olduğu kadar esprili de olabilir. Örümceğin dişleri ve burun delikleri insanlarınkiler gibi, ama sevimli bir gülümsemesi vardır. 1887, taşbaskı, 30x22 cm. Lahey Sanat Müzesi, Hollanda

▲ **Kapalı Gözler** Devasa bir baş esrarlı bir biçimde ay ışığıyla aydınlanmış bir sahlin üzerinde yükseliyor. Kapalı gözler derin düşüncelere dalmış, uyuyan ya da ölü birine ait olabilir. Bu resmin Michelangelo'nun Louvre Müzesi'ndeki Ölen Köle adlı resminden esinlenilerek yapıldığı sanılıyor, ama modelin Redon'un eşi olduğu bilinmiyor. 1890, tuval üzerine yağlıboya, 44 x 36 cm. Orsay Müzesi, Paris, Fransa

Alphonse Mucha

Alphonse Mucha,
-1925

D İVANCİCE, MORAVYA, 1860; Ö PRAG, 1939

Art Nouveau akımının yaratıcılarından biri olan Alphonse Mucha, Münih ve Paris'te eğitimini tamamlamadan önce tiyatrodaki dekorasyon ressamı olarak çalıştı. Paris'e yerleştikten sonra illüstratör olarak iş buldu, 1894'te aktris Sarah Bernhardt için ilk afişini yapana dek geçimini böyle sağladı. Yaptığı afiş öyle başarılı oldu ki pek çok sipariş aldı. Mucha kısa sürede afişler için başarılı bir formül geliştirmeyi başardı. Gizemli ve tekin olmayan niteliklerini bir kenara bırakarak Sembolizm akımının konularını uyarladı ve bunların yerine oynak ve neşeli bir ruh hali getirdi. Baştan çıkarcı tehlikeli kadınlar yerine kabank saçlı, uçuşan gıysılı, neşeli kırmızı kızları resmetti.

En bilinen işleri afişleri olmasına rağmen, Mucha aynı zamanda mücevher tasarımı yaptı, takvimler ve vitraylar tasarladı. Ateşli bir vatansever olan sanatçı, Çekoslovakya'nın bağımsızlığını kazanması üzerine yeni kâğıt paraların ve posta pullarının tasarımını üstlendi, ayrıca Slav tarihini konu alan devasa resim serileri yaptı.

YAŞAMÇİZGİSİ

- 1860** O sırada Avusturya İmparatorluğu'na bağlı olan Moravya'da doğdu
1887 Académie Julian'da öğrenim görmek için Paris'e yerleşti
1894 Sarah Bernhardt için yaptığı ilk afiş büyük başarı kazandı
1903 İlk ABD gezisine çıktı
1906 Prag'da Marie Chytilova ile evlendi
1918 Çekoslovakya bağımsızlığını elde etti
1928 Slav tarihini anlatan anıtsal resim dizisi *Slav Destanı*'ni tamamladı
1939 Gestapo tarafından tutuklandı. Aynı yıl içinde akciğer enfeksiyonundan öldü

► **Sanatlar: Dans** 1890'lerde, afişler hâlâ yenilik sayılırken, tematik afişleri toplama çığırılığı başlamıştı. Mucha pek çok afiş serisi hazırladı. Bunlardan bazıları sanatlar, mevsimler ve yaban çiçeklerini konu alıyordu. 1898, renkli taşbaskı, 60x38 cm. Mucha Vakfı, Prag, Çek Cumhuriyeti

YAKINplan

UZUN SAÇLAR Yüzyıl sonu sanatında sık sık karşımıza çıkan uzun saç teması, Sembolistler tarafından kurbanlarını tuzağına düşüren cazibeli kadınlarla ilişkilendiriliyordu. Fakat Art Nouveau sanatçıları için uzun saç, kompozisyonun ritmini ve akışını düzenleyen dekoratif bir aksesuar haline geldi.

▼ **Sarah Bernhardt Medea Rolünde** Oyunları için afiş tasarlamaktan başka, Mucha bu ünlü aktris için kostümler ve mücevherler de tasarlamıştı. 1898, renkli taşbaskı, 207x77 cm. Mucha Vakfı, Prag, Çek Cumhuriyeti

Arnold Böcklin

Otoportre

D BASEL, 1827; Ö SAN DOMENICO, 1901

İsviçre'de doğan Arnold Böcklin, Düsseldorf'ta Friedrich Wilhelm Schirmer'dan eğitim aldıktan sonra başlangıçta peyzaja eğildi. 1850'de İtalya'ya yaptığı ilk gezi sonrasında bir aydınlanma yaşadı ve Rönesans sanatına duyduğu sevgi canlandı. Böcklin kısa süre sonra daha uzun süre kalmak amacıyla İtalya'ya döndü, 1852'den 1857'ye dek burada kaldı ve sanatsal üslubunda önemli değişiklikler oldu. Mitolojik konuları daha sık işlemeye başladı, bazı mitleri görmezden gelerek orman perileriyle, satirlerle, kentaurolar ve deniz kızlarıyla dolu hayali manzaratı yapmaya odaklandı.

Sembolizmden haberdar olunca, Böcklin'in sanatı daha karanlık bir hal aldı. Bu döneminin başyapıtı, *Ölümler Adası*'ydı. Orijinal resmi kocasını kaybeden bir kadın sipariş etmişti, ama cenaze teması sanatçıyı öyle etkiledi ki resmin en az beş ayrı versiyonunu daha yaptı (1880-86). Bunlardan biri daha sonra Adolf Hitler'in koleksiyonunda yer alacaktı. Ayrıca aynı resmin uyarlaması, Boris Karloff'un korku filmlerinden birinin setinde kullanıldı.

YAŞAMÇİZGİSİ

- 1827** Basel'de doğdu
1845-47 Düsseldorf Akademisi'nde eğitim gördü
1850 İtalya'ya yaptığı birçok geziden ilkinin gerçekleştirdi
1860 Vleimar'da öğretmenliğe başladı
1880 *Ölümler Adası*'nın ilk versiyonunu yaptı
1894 San Domenico'da Belaggio Villasi'ni aldı ve 1901'de burada öldü

▲ **Ölümler Adası** Böcklin bu unutulmaz resmi "üzerine hayaller kurulacak bir resim" diye nitelendirmişti. 1886, tuval üzerine yağlıboya, 80x154 cm. Görsel Sanatlar Müzesi, Leipzig, Almanya

◀ **Durgun Deniz** Böcklin'in denizkızı resimleri genellikle tuhaf ya da duygusaldı, ancak bu resimde bir kötülük sezilmektedir. Öldürücü cazibesıyla denizkızı, talihsiz denizcilere büyü yapmaktadır. 1886-87, panel üzerine yağlıboya, 103x150 cm. Sanat Müzesi, Berne, İsviçre

YAKINplan

ÖLÜMLERİN TAŞINMASI Kayığın ortasında duran örkütücü, başı örtülü figür aklı Kharon'u, Yunan Mitolojisindeki ölümler nehrini kayıkçısını getirir. Resme adını 1883'te Berlinli bir sanat simsarı vermişti.

Ferdinand Hodler

Otoportre

D BERN, 1853; Ö CENOVA, 1918

Ferdinand Hodler bir marangozun oğlu olarak Bern'de doğdu ama kariyerinin büyük bölümünü Cenova'da geçirdi. İsviçreli ressam Barthélemy Menn'den eğitim aldı ve başlangıçta manzara resimleri yapmaya odaklandı. Ancak Paris'e yaptığı bir yolculukta Simgecilerin

görüşleriyle tanıştıktan sonra üslubu önemli ölçüde değişti. Hodler'in bu dönemdeki en iyi bilinen çalışması, Salon'da heyecanla karşılanan ve sanatçıya Münih'te altın madalya kazandıran Gece (1890) adlı tablosuydu. Resimlerinin çoğunda karşımıza çıkan dindarlık havası Rose-Croix Salonu'ndaki sergilere katılmasına yol açtı. Hodler ayrıca akademi'den ayrılmış kendi sergilerini düzenleyen avangart bir grup olan Viyana Sezessionu'na katıldı. 1904'te Sezession'un uluslararası sergisinde çalışmalarına ayrılan bir sergiyle onurlandırıldı.

▼ **Gece** Hodler'in bu en ünlü resmine bir kötülük havası hakimdir. Siyah örtülerin altındaki endişe verici figür ölümü mü temsil etmektedir? 1890; tuval üzerine yağlıboya, 116x299 cm. Sanat Müzesi, Bern, İsviçre

▲ **Rüya** Uğursuz belirsizliklerle dolu bu resimdeki rüya gören çıplak figür, Ölü Gençlik adı daha eski bir resimden esinlenilerek yapılmıştır. Kızın elindeki gül, aşkın geleneksel simgelerinden biridir ama çevresindeki atyon çiçekleri rüyaları ya da ölümü işaret eder. 1897-1903, mukavva üzerine suluboya, tebeşir ve yağlıboya, 99x70 cm. Sanat Evi, Zürih, İsviçre

James Ensor

Otoportre

D OSTEND, 1860; Ö OSTEND, 1949

Ekspresyonistler (Dışavurumcular) (bkz. s.408) ve Sürrealistler (Gerçeküstüçüler) (bkz. s.470) üzerinde ufuk açıcı bir etkisi olan James Ensor, Belçika'nın sahil şehri Ostend'de doğdu ve hayatının büyük bölümünü orada geçirdi. Başlangıçta en iyi resimleri Empresyonist etkilere hissedildiği kasvetli iç mekânlardı. Ancak 1880'lerin ortasına gelindiğinde paletindeki renkler aydınlanmış ve çalışmalarına güçlü bir fantezi ögesi hakim olmaya başlamıştı. Bunların çoğunun esin kaynağı, ailesinin hediyelik eşyalar sattığı dükkândaki karnavalla ilişkili tuhaf nesnelerdi. Ensor'un tehditkâr canlı maskeleri ve iskeletleri geleneksel sergiler için kabullenilemez şeylerdi ama neyse ki bağımsız bir sergi grubu olan Les Vingt (Yirmiler) sanatçının çalışmalarına olumlu yaklaştı.

YAŞAMÇİZGİSİ

1860 Ostend'de Anglo-Belçikalı bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi

1877-80 Brüksel Akademisi'nde sanat eğitimi gördü

1882 Anvers Salonu çalışmalarını reddetti

1883 Les Vingt'in kurucu üyeleri arasında yer aldı

1888 İsa'nın Brüksel'e Giriş'i'ni resmetti; Augusta Boogaerts'la aşk yaşamaya başladı

1929 Güzel Sanatlar Sarayı'nın açılış sergisi sanatçının çalışmalarına ayrıldı

1949 Ostend'de öldü

◀ **Ringa Balığı için Kavgaya Eden İskeletler** Ensor sözcük oyunlarını çok seviyordu. Burada, iki eleştirmen (iskeletler) Ensor'un sanatı için itişip kakışıyor. Flamanca tütsülenmiş ringa sözcüğü, (harengasaur) biraz evrilip çevrilince "Art Ensor", yani "Ensor'un Sanatı" tamlamasına benziyor. 1891, tuval üzerine yağlıboya, 16x21 cm. özel koleksiyon

▼ **İsa'nın Brüksel'e Giriş'i** Ensor'un bu en büyük ve tartışmalı resminde, sanatçı Hurma Pazarı'nı grotesk bir geçit törenine dönüştürmüştü. 1888, tuval üzerine yağlıboya, 258x431 cm. J. Paul Getty Müzesi, Los Angeles, ABD

► Maskeli Otoportre

Ailesinin dükkânındaki karnaval maskeleri ve kostümlerinden ilham alan Ensor, bunları tuvallerinde canlandırır ve sık sık tekirsiz tableaux vivants (yaşayan resimler) yapmakta bunlardan faydalanırdı. Burada daha geleneksel biçimde resmedilmişlerdir. 1936, tuval üzerine yağlıboya, 30x27 cm. özel koleksiyon

YAKINplan

SEMBOİZM Ensor kendi deneyimlerini sanatının merkezine yerleştirmekten hoşlanırdı. Burada, ressamın fiziksel özellikleriyle çizilmiş olan İsa, siyasi bir gösteriye katılıyor.

Max Klinger

Ö LEPZİG, 1857; Ö GROSSJENA, 1920

Max Klinger Alman bir ressamı, baskı ustası ve heykeltıraşı. Karlsruhe'de bir eleştirmenin "Almanya'nın en cüretkâr ressamı" diye nitelendirdiği sanatçı ve öğretmen Karl von Gussow'dan, sonra da Bürksel'de Belçikalı ressam Emile Wauters'tan ders aldı. Eğitimi tamamlandıktan sonra önce Paris'te (1883-86), sonra Berlin(1886-88) ve Roma'da(1888-93) yaşadı, arkasından Leipzig'e döndü. Klinger'in resimlerinin ruhu 1887'de tanıştığı Arnold Böcklin'inkilere çok yakındır. Klinger, mitolojik resimlerinde klasisizmi ve düşsel fantezileri beklenmedik bir biçimde bir araya getirdi. Bu kaşımın en iyi örneklerinden biri, *Paris'in Yargılanışı* (1885-87) adlı büyük boyutlu tablosudur. 1887'de Viyana'da sergilendiğinde heyecanla karşılanmıştı. Ancak sanatçı yaratıcılığının zirvesine baskıları ulaştı. Bu alandaki en sevilen yapıtı *Bir Eldivenin Bulunuşuyla İlgili Açıklamalar* (1878-80, ilk yayın 1881'de) adlı bir dizi asit oymaydı. Sannları çağırıştıran resimlerde, eldiven bir fetiş nesnesine dönüşerek genç adamın yitirdiği aşkı simgeliyordu. Bu cinsel ve irrasyonel kaşımın sürrealistler üzerinde önemli etkisi oldu.

▼ **Yakalama** Bu şaşırtıcı resim, Klinger'in en ünlü baskı serisi *Bir Eldivenin Bulunuşuyla İlgili Açıklamalar*'dan biridir. 1878, Kâğıt üzerine Hint mürekkebi ve kalem, 90x22 cm. Sanat Galerisi, Hamburg, Almanya

Fernand Khnopff

Ö GREMBERGEN, ANVERS YAKINLARI, 1858; Ö BRÜKSEL, 1921

Knopff, Belçika'da sembolizmin temsilcisi Les Vingt'in kurucularından biriydi. Brüksel Akademisi'nde eğitim aldı, ama 1878 Paris Dünya Fuarı'nda yapıtlarını gördüğü Moreau ve Burne-Jones'un etkisi üslubunu şekillendirdi. Khnopff daha sonra İngiliz ressam Edward Burne-Jones'la arkadaş oldu, onunla resimlerini değiş tokuş etti. Khnopff'un resimlerinde de aynı solgun, başka dünyadan gelmiş gibi görünen kadınlara rastlanır. Bir sanatçı arkadaşı, onun "boğazına kadar Burne-Jones'un çalışmalarına battığını" söylemişti. Khnopff yetenekli bir yağlıboya ressamıydı, ama en etkileyici sahnelerini genellikle pastel, karakalem ya da tebeşirle resmetti.

« Beni Kim Kurtaracak?

Knopff bu resmin adını ve temasını Christina Rossetti'nin bir şiirinden aldı. Alev gibi saçları ve dalgın bir ifadesi olan genç kadın kendi kendini bir hapisaneyi kapatır. Sanatçı, burada düşsel gizem ve altında yatan kötülük hissini aktarmaya çalıştı. 1891, kâğıt üzerine renkli tebeşir, 22x13 cm. özel koleksiyon

Edward Burne-Jones

Ö BİRMİNGHAM, 1833; Ö LONDRA, 1898

Portre, GF Watts imzalı

Etkili bir İngiliz ressam ve tasarımcı olan Edward Burne-Jones'un yapıtları, Sembolistler, Pre-Rafaelitler (Bkz.Sf.332) ve Estetik Hareketi arasında bağlantı kurar. 1853'te Oxford Üniversitesi'nde eğitim görürken, hayatı boyunca arkadaşı ve ortağı olacak William Morris'le tanıştı. İkisi de Pre-Rafaelitleri çok beğeniyorlardı ve Oxford Cemiyeti münazara salonunun duvarlarına Kral Arthur'u konu alan bir dizi duvar resmi yapan Dante Gabriel Rossetti'ye yardım ettiler. Burne-Jones ve Morris, romantik ortaçağ konularına duydukları ilgiyi, dekorasyon

şirketlerini kurdukları 1861'de bile kaybetmediler. İkisinin öncü olarak nitelendirilebilecek şirketi, Sanatlar ve Zanaatlar akımına esin verdi. Burne-Jones dekorasyon şirketi için duvar halıları, vitraylar ve kitap illüstrasyonları yaptı. Resme de devam ederek, solgun, androjen figürlerin Kral Arthur şövalyeleri ve klasik çağ tanrılarıyla iç içe geçtiği bir düşünce dünyasını tasvir etti.

YAKINplan

GİZLİ MESAJ Venus'ün sarayında, tanrıça baygın bir ifadeyle arkasına yaslanırken nedimeleri ona övgü dolu şarkılar söylerler. Bu resmin dört yıl önce yazılmış bir Swinburne şiirinden ödünç alınan adı, nota kitabında yazmaktadır.

▲ **Laus Veneris (Venus'e Övgü)** Klasik mitlerden biri olan Venus'ün övülmesi, burada bir Ortaçağ romansına dönüştürülmüştür. 1873-75, tuval üzerine yağlıboya ve yaldız, 122x183 cm. Laing Sanat Galerisi, Newcastle, Tyne, İngiltere

▲ **Sir Lancelot'un Kutsal Kâse Şapelindeki Rüyası** Rüya, bir melek, Guinevere ile zina yaptığı için Kâse'yi asla göremeyeceğini anlatıyor Lancelot'a. 1896, tuval üzerine yağlıboya, 139x169 cm. Southampton Sanat Galerisi, İngiltere

► **Yeşil Yaz** İlk bakışta, genç kadınların yüzlerindeki hüznü ifadelemeye rağmen sahne oldukça pastoral görünüyor. Daha önce yapılan versiyonlardan birinde, kızların yanı başında bekleyen görünmez Ölümlü'nün dairenin içine gireceği anı kolladığı görülüyordu. 1868, tuval üzerine yağlıboya, 65x106 cm. özel koleksiyon

George Frederic Watts

D LONDRA, 1817; Ö LONDRA, 1904

Çok yönlü bir ressam ve heykeltıraş olan G F Watts, Sembolizmin İngiltere'deki öncülerindendi. Yeteneği çok genç yaşta anlaşıldı, ama popülerliğe ve başarıyla ulaşması ancak 1880'lerde gerçekleşti. Bir dizi ahlaki masal ve düşsel manzara sayesinde ünlendi.

Julia Cameron imzalı fotoğraf

Watts'ın çalışmaları İtalyan Rönesans ustalarına çok şey borçludur. Watts, "tuval üzerindeki şiirlerini" resmedebilmek için ustaların formüllerini yeniden icat etti. Bu resimler 1878 Paris Fuarı'nda gösterilince büyük beğeniyle karşılandı. Sonra da, Estetik Akımı'nın merkezi Grosvenor Galerisi'nde sergilendi. Watts, aynı zamanda yetenekli bir portre ressamıydı.

► **Aşk ve Ölüm** Bir arkadaşının genç yaşta ölümünden etkilenen Watts, solgun ölümün acımasızca "Hayat Evi"ne doğru ilerleyişini göstermiş. ~1874-87, tuval üzerine yağlıboya, 249x117 cm. Whitworth Sanat Galerisi, Manchester, İngiltere

YAKINplan

AŞKIN SİMGESİ

Aşkın geleneksel sembollerinden biri olan kumru, Ölüm'ün ilerleyişini boşu boşuna durdurmaya çalışan çaresiz "oyun arkadaşının" kanatlarının kapağı yapıştırılmasını izliyor.

YAŞAMÇİZGİSİ

1817 Bir piyano imalatçısının oğlu olarak Londra'da doğdu
1843 Parlamento Evleri'nin dekorasyonu için düzenlenen yarışmayı kazandı, İtalya'ya gitti
1867 Kraliyet Akademisi'ne üye seçildi
1886 En ünlü resmi 'Umut'u neredeyse 70 yaşında tamamladı

◀ **Umut** Kır bir figür biçimindeki Umut, üzgün ve yalnız olarak bir körenin üstüne tünemiş, ama bütün üzüntüsüne rağmen başının üzerinde hâlâ tek bir yıldız parlıyor ve lirin tellerinden biri hâlâ kopmamış. ~1885-86, tuval üzerine yağlıboya, 150x109 cm. özel koleksiyon

GÜNEdair

OSCAR WILDE'İN YARGILANIŞI Roman, oyun yazarı ve kıvrak zekâ Oscar Wilde (1854-1900), 1895'te ahlaksızlık suyuyla yargılandı. Wilde ile Lord Alfred Douglas'ın homoseksüel ilişkisiyle ilgili duruşmalar, Viktorya Dönemi toplumunda skandal yaratmıştı. Wilde iki yıl ağır hapse mahkûm oldu. Bu travmayı atlattı ve 1897'de serbest bırakıldıktan sonra kendi kendini sürgüne mahkûm etti. Üç yıl sonra öldü.

Oscar Wilde
Önemli bir sanat eleştirmeni olan Wilde, Estetik Hareketi'yle yakından ilgilieniyordu ve Watts'ın çalışmalarına hayrandı. Watts'ın 'Aşk ve Ölüm'ü hakkında olumlu bir eleştiri yazmıştı.

Aubrey Beardsley

Frederick Hollyer imzalı fotoğrafı

D BRIGHTON, 1872; Ö MENTON, 1898

Beardsley Westminster Sanat Okulu'nda eğitim gördü, ama Puvis de Chavannes ve Burne-Jones'la kurduğu ilişkilerden daha çok yararlandı. Kıvrımlı, dekoratif çizimleri onu Art Nouveau hareketine yaklaştırdı, yoğun, genellikle sapkın betimlemelere düşkünlüğü onu Sembolistlere daha yakın bir yere koyar.

Beardsley'nin dekadans tarzının en iyi örnekleri Oscar Wilde'in *Salome* adlı oyunu için yaptığı illüstrasyonlardır. Kutsal Kitap'taki hikâyenin erotikleştirilmiş bir versiyonu olan oyun, özellikle Sembolist sanatçılar arasında çok popülerdi, çünkü en sevdikleri iki temayı birden barındırıyordu: ölümcül cazibeli kadın ve kesik baş. Beardsley'nin diğer eserleri de benzer temaları işliyordu, bu yüzden hiciv dergisi Punch sanatçıya Aubrey Weirdsley (İng. tuhaf) adını takmıştı.

YAŞAMÇİZGİSİ

1879 7 yaşında verem teşhisi kondu
1888 Bir sigorta şirketinde çalışmaya başladı
1892 İlk büyük siparişini aldı: Thomas Malory'nin *Arthur'un Ölümü* adlı eserini resimlendirecekti
1893 Wilde'in *Salome* adlı oyunu için yaptığı en ünlü çizimlerini tamamladı
1894 *The Yellow Book* dergisinin editörlüğünü üstlendi
1897 Sağlığı bozulunca Riviera'ya taşındı
1898 Fransa'nın Menton kasabasında, 25 yaşında veremden öldü

► **Doruk** *Salome*, öldürülmesini emrettiği Vaftizci Yahya'nın başını havaya kaldırıyor. Damlayan kanların arasından yükselen zambak, Yahya'nın saflığını simgeliyor. Bu sahne, Oscar Wilde'in *Salome* adlı oyunundan alınmıştır. 1893, klşe baskı, 34x27 cm. özel koleksiyon

Alfred Gilbert

D LONDRA, 1854; Ö LONDRA, 1934

Londra'nın Piccadilly Meydanı kavşağındaki Eros heykeli, İngiliz heykeltıraş ve dökümcü Alfred Gilbert'in en ünlü eseridir. Gilbert'in yapıtları, Sembolizm ve Art Nouveau etkilerinin birleşimini sergiler.

Bir dizi çıplak otoportresini yapan Gilbert, bu çarpıcı heykellerde kendini mitolojik figürlerin kılığında tasvir etmişti. Aynı zamanda geleneksel temaların şaşırtıcı yorumlarını gerçekleştirmiş, özellikle gül fidanının dalları arasına hapsolmuş *Bakire Meryem*'i dikkat çekmiştir.

◀ **Eros** Eros olarak bilinen bu ünlü heykelin gerçek adı Hristiyan Merhamet Meleği idi. Shaftesbury Kontu'nu ve onun yardımseverliklerini anıtlamak amacıyla yapılmış. 1893, alüminyum, Piccadilly Meydanı, Londra, İngiltere

▲ **Yaşam Döngüsü** Gustav Vigeland İskandinav sanatçıların birçoğu gibi, Gustav Vigeland da memleketine dönüp kendi bireysel sanatını geliştirmeye başlamadan önce yurt dışında eğitim aldı.

başladılar. Bazı İsveçli ressamalar, Finlandiyalı Akseli Gallen-Kallela ve Danimarkalı Peder Severin Krøyer ile bir grup Norveçli sanatçı eğitim için Fransa'ya gitti. Ülkelerine dönünce, okullar açıp Fransa'da öğrendikleri açık hava resmi tekniklerini kullanmaya başladılar. Berrak Kuzey ışığı

sanatçıların resimlerine ayırt edilebilir bir İskandinav havası katıyor, bu da vatanseverlik ve ulusalcılık akımlarına uygun düşüyordu.

Fransız Realizminin ve Empresyonizminin etkileri açıkça belli oluyordu, ama İskandinavlar sonraları daha yenilikçi hareketlerden de etkilendiler. Berlin'de de çalışmış olan Munch, Post-empresyonizm ve Sembolizmi keşfetti; 20. yüzyılda Cézanne ve Kübistler de İskandinav sanatında etkili oldu.

DÖNEMİNolayları

1809–1917 Rusya yüzlerce yıl İsveç egemenliğinde kalan Finlandiya'yı topraklarına kattı

1835–1836 Lönnrot Finlandiya epik şiiri Kalevala'nın ilk versiyonunu tamamladı

1891 Henrik Ibsen *Hedda Gabler*'i yazdı, İtalya ve Almanya'daki sürgünden Norveç'e döndü

1901 Dinamitin mucidi Alfred Nobel'in vasiyeti doğrultusunda ilk Nobel ödülü verildi

1905 Norveç İsveç'ten bağımsızlığını ilan etti

19. yüzyılın son bölümünde, İskandinav sanatçıları German geleneğinden uzaklaşmaya başlayıp, Fransa'dan esinlenerek Kuzeye özgü bir *plein air* (açık hava) resim akımı geleneği geliştirdiler. Bu akımda doğa genellikle ruhsal durum ve düş gücüyle ilintilendiriliyordu.

İskandinav Sanatı

Akseli Gallen-Kallela

D PORİ, 1865; Ö STOCKHOLM, 1931

Finlandiya'nın en sevilen ressamı ve özgün Finlandiya resim geleneğinin itici gücü kabul edilen Gallen-Kallela, Art Nouveau ve Sembolizm akımları açısından önemli bir figürdü. Paris'te eğitim gördü ve çok seyahat etti, ancak aklından bir türlü çıkmayan Finlandiya manzaraları asıl esin kaynağıydı. Ulusal kimlik sorunlarını irdelemek için Finlandiya manzaralarını araç olarak kullandı.

1890'larda, Gallen-Kallela'nın erken dönem eserlerindeki Gerçekçilik, parlek, hatta cıvılcı renklerin hakim olduğu sadeleştirilmiş bir üsluba dönüşmüştü. Sanatçının en iyi bilinen çalışmaları, Finlandiya'nın mitolojik kökenlerini anlatan epik halk şiiri Kalevala için yaptığı resimlerdir, aynı zamanda çok yönlü bir grafik sanatçısı ve tasarımcıydı.

▲ **Kantele Gölü, 1905** Kalevala Efsanesinden esinlenerek yapılan bu resimde, Gallen-Kallela gölün üzerindeki ürperti, gümüş renkli ışığı, uzayın genişliğini ve müteğgem manzaranın sessizliğini beceriyle yakalamıştır. 1905, tuval üzerine yağlıboya, 53x66 cm. Ulusal Galerisi, Londra, İngiltere

▲ **Kallervo'nun Ötkesi, Bu taşbaskı, Kalevala'nın 1908 basımından bir illüstrasyondur.** Mitolojik konular Gallen-Kallela'nın güçlü üslubuna ve vatanseverliğine çok uygun düşüyordu. Güçlü dış hatlar ve düzleştirilmiş biçimler dikkat çekiyor. 1908, renkli taşbaskı, Dekoratif Sanatlar Kitaplığı, Paris, Fransa

Peder Severin Krøyer

D STAVANGER, 1851; Ö SKAGEN, 1909

19. yüzyılın en önemli Danimarkalı ışık ressamı olan Peder Severin Krøyer'in en bilinen eserleri Skagen sahlini gösteren sahnelerdir. Ancak sanatçı çalışmalarında çok çeşitli temaları işlemiştir.

Danimarka'da bir ailenin evlatlığı olarak büyüyen Krøyer, Kopenhag Akademisi'nde eğitim gördü ve Avrupa'ya sık sık yolculuk yaptı. Paris'te, Empresyonistlerin açık hava resimlerinden çok etkilenecek ünlü olmasını sağlayan karmaşık ışık etkileri üzerinde çalışmaya başladı. 1882'den sonra, Jutland sahilindeki Skagen'da toplanan Skagen Ressamları'nın önde gelen üyelerinden biri oldu. Hayatının son on yılını frengi, akıl hastalıkları ve yitirdiği görme yetisinden kaynaklanan sıkıntılarla boğuşarak geçirdi.

▲ **Güney Skagen Sahili'nde Yaz Akşamı, Anna Ancher ve Marie Krøyer'le** Krøyer'in en sevilen ve en iyi bilinen resmi, huzurlu kıyı yaşamına bir övgü niteliğindedir. Resimdeki her ikisi de sanatçı olan modeller, ressamın eşi ve onun bir arkadaşısıdır. Aydınlık yaz akşamı ışığı, kumun ve kadınların giysilerinin hayaletsi beyazlığı, düşsel bir parlakı saçır. 1893, tuval üzerine yağlıboya, 100x150 cm. Skagen Müzesi, Danimarka

Richard Bergh

D STOCKHOLM, 1858; Ö SALTSJO-STORANGEN, 1919

Richard Bergh, İsveç'in en önemli ressamlarından biriydi. Kuzey ışıklarından ilham alan Bergh, tamamen kendisine özgü bir İsveç Romantizmi oluşturmak için Fransız *plen air* (açık hava) resimlerinden ve Sembolizmden yararlandı. Aynı zamanda modelleri arasında sanatçı arkadaşı Julia Beck ve şair Gustaf Fröding de olan başarılı bir portre ressamıydı.

Bergh'in ebeveynleri de sanatçıydı ve kültürel elit tabakadan oldukları için Bergh erken yaşta sanatla tanıştı. Babasının profesörlük yaptığı Stockholm Akademisi'nde eğitim görürken çağdaş Fransız resmine merak saldı. Siyasi ve toplumsal sorunlarla aktif olarak ilgilenen Bergh, İsveç sanat hayatında önemli rol oynadı. Bir resim okulu kurarak yeni bir ressamlar kuşağı yaratılmasına katkıda bulundu ve sanat konusunda pek çok yazı kaleme aldı. 1915'ten itibaren yöneticiliğini yaptığı, Stockholm'deki Ulusal Sanat Müzesi'nin modernleştirilmesi için çaba harcadı.

► **Kuzey Yazı Akşamı** Akşam güneşiyle aydınlanan bu yapıt, Kuzey ışığı resimlerinin tipik örneklerinden biridir; cinsel gerilimle yoğrulmuş durgun ve melankolik bir atmosferi vardır. 1899–1900, tuval üzerine yağlıboya, 170x223 cm. Göteborg Sanat Müzesi, İsveç

HAVADAKİ ŞEY Çiftin arasındaki psikolojik gerilim, ikisinin arasındaki fiziksel mesafeyle ve uzaklara dönük bakışlarıyla vurgulanıyor.

YAŞAMçizgisi

1858 Zengin ve liberal bir ailenin çocuğu olarak Stockholm'de dünyaya geldi

1878–81 Stockholm Akademisi'nde eğitim gördü

1881–84 Paris'te yaşadı

1885 Stockholm Akademisi'nin rakibi olan Sanatçılar Sendikası'nın kurucu üyeleri arasında yer aldı

1887 Hipnoz Seansı'nı tamamladı

1905 August Strindberg'in Portresi'nı tamamladı

1915 Stockholm Ulusal Sanat Müzesi'nin yöneticiliğine getirildi

Vilhelm Hammershoi

D KOPENHAG, 1864; Ö KOPENHAG, 1916

Sessiz üslubu "Hopper ve Vermeer arasında tuhaf bir füzyon" olarak nitelendirilen Hammershoi'nin eserleri yakın zamanda yeniden keşfedildi. Sanatçının en iyi bilinen eserleri, melankolik ve ışıkla dolu kısıtlı iç mekânları konu alır, ama aynı zamanda manzaralar, portreler, çiplaklar ve mimari resimler de yapıyordu. Hammershoi'nin 1885'te sergilenen ilk çalışması Bir Genç Kızın Portresi ve sanatçının özgün üslubu, tartışmalı bulunmuştur. Genellikle Kopenhag'da çalışan sanatçının eşi Ida, iç mekân resimlerinin çoğunda kocasına modellik yapmıştır.

▼ **Sanatçının Annesi ve İç Mekan** Yalnız başına bir kadının oturduğu çiplak, renksiz oda, yalnızlığı ve içgözlemi çağırıştır. Hammershoi, ışık ve uzam kullanımında Whistler'dan etkilendi. 1889, tuval üzerine yağlıboya, 55x51 cm. Ulusal Müze, Stockholm, İsveç

Carl Larsson

D STOCKHOLM, 1853; Ö FALUN, 1919

İsveçli ressam, baskı ustası, illüstratör ve yazar Carl Larsson, tekstil tasarımcısı eşi Karin'le birlikte yarattığı kur eviyle hatırlanır. Kitaplarında okurlarıyla paylaştığı huzurlu ev yaşamını konu eden suluboyaları da ünlüdür. En kalıcı mirası, bugün bile hemen ayırt edilebilen, İsveç'e özgü bir iç mimari tasarımıdır.

Yoksul bir ailenin çocuğu olan Larsson, eşi Karin'le tanışana, açık hava resminin gerçekliğini benimseyene ve suluboya çalışmaya başlayana dek profesyonel bir başarı kazanamıyordu.

▲ **Çocuklar Yataklarına Gittiğinde** Larsson sanatının da tipik evi gibi "alışagöndüllü fakat uyumlu" olduğunu söylüyor. Sanat ve Zanaatlar akımlarında, Kate Greenaway'in çalışmalarda kadın çeşitli etkileri yansıtan ışıklı suluboyaları konforlu bir ev yaşamını aktarır. –1895, kâğıt üzerine suluboya, 32x43 cm. Ulusal Müze, Stockholm, İsveç

Anders Zorn

D MORA, 1860; Ö MORA, 1920

◀ **Dagmar Zorn**, genellikle Empresyonist üslupta açık havada resmettiği, yılanan şevvetli çiplaklarıyla ünlendi. Bu resimde, sudaki ve modelin teni üzerindeki ışık oyunlarını ustalıkla yakalamıştır. 1911, tuval üzerine yağlıboya, 88x63 cm. özel koleksiyon

İsveçli sanatçı Anders Zorn, 19. yüzyılın en başarılı janr ve portre ressamları arasında sayılmaktadır. Sık sık seyahat eden Zorn, Avrupa, Kuzey Afrika ve ABD'nde uzun süre kaldı. Köy kökenli gayri meşru bir çocuk olan Zorn, Stockholm Akademisi'nde eğitim gördü.

İlk suluboya portresi Yas (1880) ilgi gördü ve Zorn yavaş yavaş uluslararası üne kavuştu. 1887'de yağlıboya kullanmaya başladı. Aynı zamanda usta bir gravürücü ve heykeltıraştı. Mora'daki hayatını anlatan Yaz Ortası Dansı'nı (1896) en iyi yapıtı kabul ediyordu. Sanatçının evi, bugün yapıtlarının sergilendiği bir müzedir.

Gustav Vigeland

D MANDAL, 1869; Ö OSLO, 1943

Norveç'in en sevilen heykeltıraşı olan Vigeland, kısa bir süre Rodin'den ders aldı. En iyi bilinen yapıtları, Oslo'daki Frogner Parkı için yaptığı bir dizi alegorik anıtsal figürdür. Bu uzun süreli devasa sipariş, hayatının önemli bir bölümü boyunca sürdü.

Vigeland Oslo'da ve Avrupa'nın başka yerlerinde sanat eğitimi aldı, ama kariyerinin ilk yılları mücadeleyle geçti. 1900'lerde, başlangıçtaki duygusal, doğacı çalışmalarının yerini Ortaçağ heykellerinden etkilenen daha sade bir üslup aldı. 1900'den 1910'a kadar yaptığı portre büstler, ülkenin en önemli heykeltıraşı olarak kabul edilmesini sağladı.

▲ **Sirtında İki Çocukla Kadın**

Sade bir üslup ve minimum detayla biçimlendirilmiş olan bu heykel, Frogner Parkı'ndaki Yaşam Döngüsünü anlatan bir seriyi aittir. Granit, Frogner Park, Oslo, Norveç

Edvard Munch

Otoportre

D LOTEN, 1863; Ø OSLO, 1944

Norveçli ressam ve baskı ustası, modern sanatın en etkili ve heyecan verici öncüleri arasında yer alan Munch, bunalmırlarını ve akıl hastalığını olağanüstü, çığınca coşkulu eserler üretmek için kullandı. Parlak renkler ve güçlü çizgilerle ortaya koyduğu karamsar hayat görüşü Ekspresyonizmin habercisiydi ve sanat için yepyeni, heyecan verici yeni alanlar açtı. Kendi deyimiyle "ruhlann otopsisini yapmak" amacıyla yaşam, ölüm ve umutsuzluk gibi varoluşçuluk temalarını araştırdı.

Resim yapmaya Oslo'da başladı ama Paris'e yaptığı yolculuklarda Post-empresyonist ve Sembolist etkilerle tanıştı. Özellikle Vincent van Gogh ve Paul Gauguin'in çalışmalarından etkilenecek duygularını ifade etmek için sarmal fırça vuruşlarını, basitleştirilmiş biçimleri ve doğal olmayan renkleri kullanmaya başladı. Dehasını fırtınalı ruh haline borçlu olduğunu bilmesine rağmen, 1908'de geçirdiği bir sinir krizinden sonra daha sakin bir hayat sürmeye karar verdi ve üslubunda değişiklikler oldu. Ancak çalışmaları hâlâ olağanüstüydü. Aynı zamanda takdir edilen bir baskı ustası olan Munch'un genellikle renkli ahşap baskıları, bu tekniğin 20. yüzyılda yeniden keşfedilmesine önyak oldu.

► **Hasta Çocuk** Munch, "sanatında bir dönüm noktası" olarak nitelendirildiği bu akılda kalıcı resmin altı farklı versiyonunu çizdi. Kız kardeşinin ölümünden etkilenecek yaptığı bu resim, hasta odasının sessizliğini ve derin hüznünü yansıtır. Munch, resme gözyaşları içinde bakıldığı etkisini vermek için boya katmanlarına bir spatulayla şekil verdi. 1885-86, tuval üzerine yağlıboya, 120 x 119 cm. Ulusal Galerisi, Oslo, Norveç

▲ **Madonna** Munch'un, güçlü bir duygusal esime ve taşkınlık anını gösteren bu başyapıtı, 19. ve 20. yüzyıl sanatları arasında bir köprü gibidir. Yaşam Frizi serisi resimlerinden olan bu tablo, yaşam mucizesini temsil eder. Munch'un amacı, gebe kalmaya anında bir kadını sevgilisinin bakış açısıyla göstermekti. 1894, tuval üzerine yağlıboya, 90 x 71 cm. Sanat Galerisi, Hamburg, Almanya

YAŞAMÇİZGİSİ

1863 Norveç'in Loten şehrinde doğdu

1885 22 yaşında ilk defa Paris'e gitti

1892-1908 Almanya'ya yerleşti Yaşam Frizi serisini tamamladı

1893 En ünlü eseri Çığlık'ı tamamladı

1908 Norveç'e geri döndü

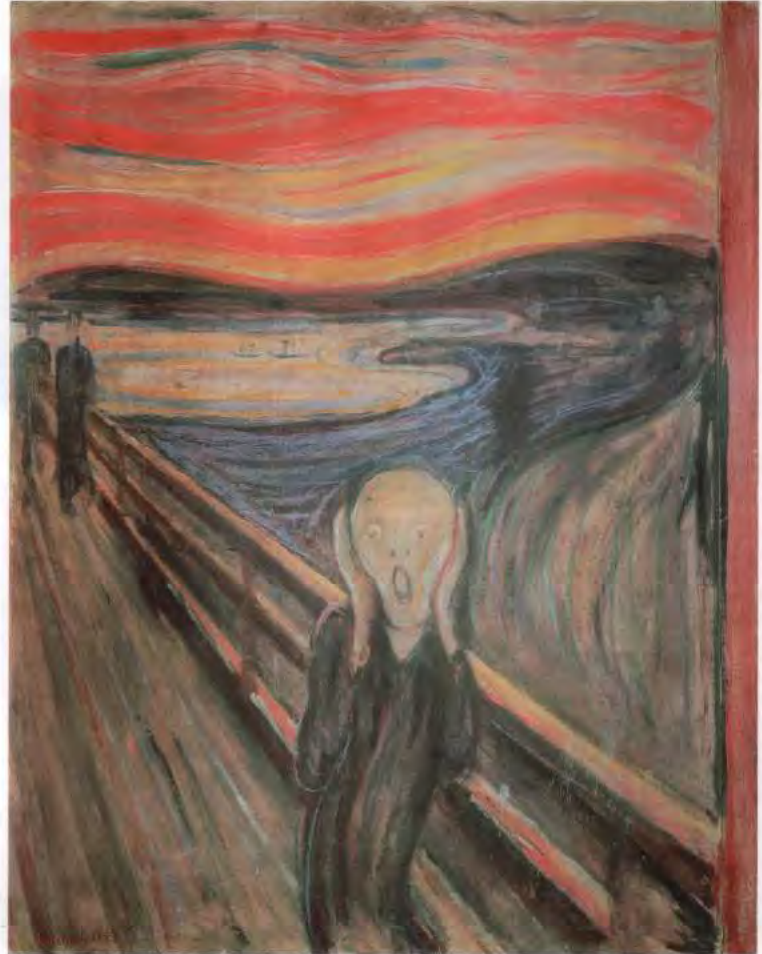
1910-16 Oslo Üniversitesi için yaptığı duvar resmi dışadönük üslubunu gösterdi

1916 Oslo'da Skoyen'e yerleşti

1940-42 Saat ve Yatak Arasında'yı resmetti

1944 Oslo'da öldü

▼ **Kıskançlık** Bu güçlü görsel anlatı, Munch'un genellikle baştan çıkarcı Havva olarak resmettiği sevgilisi Dagny ile ilgili duygusal fırtınalarını temsil ediyor. 1894-95, tuval üzerine yağlıboya, 69x100 cm. Rasmus Meyers Koleksiyonu, Bergen, Norveç

▲ **Çığlık** Munch'un en ünlü eseri, en yüksek gerilim etkisini aktaracak biçimde beceriyle düzenlenmiştir. Göz alan renklerle kıvrımlı ve düz çizgilerin şiddet etkisi yaratan yakınlığı hep birlikte ortadaki çığlık atan figüre doğru akarak, sanki çevre de çarpıtılmış ölü-başı aracılığıyla duygularını ifade ediyormuş etkisini uyandırır. Bu resmin esin kaynağı, 1883'te püsküren Krakatoa Yanardağı olabilir. Munch, bu patlamayı doğanın içinden geçen "devasa, sonsuz bir çığlığa" benzetmişti. 1893, mukavva üzerine yağlıboya, tempera ve pastel, 91 x 74 cm. Ulusal Galerisi, Oslo, Norveç

YAKINplan
DRAMATİK ETKİ

Gökyüzündeki ve sudaki kıvrımlar fırça darbeleri çığlık atan başın üzerinde dalgalararak endişe hissi uyandırır. Köprünün geriye doğru giden paralel çizgilerinin perspektifi de gerilime katkıda bulunur.

Başarıları genellikle sanat dünyasının Fransa'daki önemli ustalarının gölgesinde kalsa da, başka ülkelerde doğan pek çok ressam 20. yüzyıl dönümünde ilerici sanat merkezleriyle bağlantıları olmadan önemli başarılarla imza attılar.

19. yüzyılın ikinci yarısında Avrupa anakıtasındaki sanatçılar 20. yüzyılın ilk dönemlerinde devrimci hareketlere dönüşecek yeni ifade biçimleri arayışındaydılar. Fakat başka yerlerde, özellikle de İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nde Fransız Realizmi ve Empresyonizm hâlâ güçlü etkisini hissettiriyordu.

Kökenler ve etkiler

19. yüzyıl boyunca dünyanın her tarafından sanatçılar eğitim almak ve çalışmak için Fransa'ya gelerek Gerçekçilik ve Empresyonizm akımlarını kendi ülkelerine taşıdılar. Bu akımlar artık Avrupa'daki sanat merkezlerinin en önemli gündemi değildi, fakat başka yerlerdeki nispeten daha muhafazakâr geleneklerce benimsenerek etkilerini ortaya koydular ve pek çok ülkede Modernizmin yolunu açtılar.

Fransa kökenli akımların yayılması sürerken, pek çok sanatçı da Avrupa'da

◀ **Konferans Salonu**, 1901-02
Ramon Casas. Casas, merkezi sanatçının doğduğu şehir Barselona olan, içinde Art Nouveau'nun Katalan versiyonu olarak nitelendirilebileceğimiz, fakat aynı zamanda yüzyıl dönümündeki başka akımlardan da etkilenen Modernizmin önde gelen temsilcilerinden biriydi.

kalmaya karar verdi. Örneğin John Singer Sargent Paris'te, Londra'da ve ABD'de tanınırken, başka bir Amerikalı göçmen olan James McNeill Whistler kendine özgü üslubunu İngiltere'de, kendi tercihiyle kendini dünyadan yalıtarak geliştirdi.

Konular

Thomas Eakins'in günlük yaşam resimleri ve Winslow Homer'ın deniz

ve kara manzaraları, Realizm ve Empresyonizmin ABD geleneğini nasıl canlandırdığının en iyi örnekleri arasındadır.

Ancak Avrupa'da bu etki daha çok gerçekçiliğin pratik bir zorunluluk olduğu portre resimlerinde ve janr (genre) resimlerinde, özellikle de giderek büyüyen ve zenginleşen orta sınıf arasında popüler olan sosyete resimlerinde hissediliyordu.

Yüzyıl Dönümü

Winslow Homer

► BOSTON, 1836; Ö PROUT'S NECK, MAİNE, 1910

Dönemin önde gelen Amerikalı ressamlarından Winslow Homer çok yetenekli ve özgün bir sanatçıydı. Onun insan eli değmemiş doğa resimleri, ülkesinin öncü ruhunu yansıtır. En sevdiği konu deniz olan Homer, aynı zamanda kara manzaraları ve janr (genre) resimleri yaptı. İllüstrasyon, suluboya ve yağlıboya kullanmakta da ustaydı, özellikle suluboya resmin önemli bir tür olması için büyük emek harcadı.

Kendi kendini yetiştiren Homer, çalışmaya ticari baskılar yaparak başladığı için sanat sahnesine oldukça geç çıktı. Fransa'ya yaptığı bir yolculukta Empresyonizmle tanıştı, ama kendisi ışık ve rengi belirgin dış hatlar içinde inşa edilen somut bir yapı olarak ele alıyordu. 1850'lerden ölümüne dek çok üretkendi. 19. yüzyıl Amerikan hayatına dair ikonik resimler ve insanla doğa arasındaki mücadeleyi gösteren sanat eserleri yaptı. En iyi bilinen işleri, sonradan yerleştiği Maine sahilini konu eden, ustalıklı fırça kullanımı, duygusal yoğunluk ve modernist soyutlama işaretleriyle ayırt edilebilen eserleridir.

YAŞAMÇİZGİSİ

1836 Boston'da doğdu
1855-57 Bostonlu bir taşbaskı ustasının yanında çırak oldu
1861 Harper's Illustrated Gazetesinin sanatçı-muhabiri olarak cepheye gönderildi
1866 Fransa'ya gitti
1873 Gloucester, Massachusetts'te ilk suluboya sensine başladı
1883 Maine'deki Prout's Neck'e taşındı
1889 Adirondack's'a yapacağı pek çok balıkçılık ve resim gezilerinden ilkinin gerçekleştirdi
1910 Prout's Neck'te 74 yaşında öldü

YAKINplan

RENK TEKNİĞİ Homer kâğıdı önce bir boya tabakasıyla kaplar, sonra canlı bir yüzey yaratmak için bazı bölgeleri kazı ya da boyar.

◀ Adirondack Rehberi

Homer'ın Adirondack kırsalındaki gezilerini işleyen resimleri bugün de sporu konu alan sanatı etkiliyor. Eylemi, popüler beğeniye hitap eden neredeyse fotoğrafik bir nitelikte yakalayıp yalıtımayı başarıyordu. 1894, kâğıt üzerine grafit kalem ve suluboya, 38x55 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Boston, ABD

▲ Suların Sürüklediği Ağaç

Homer dramatik deniz manzaraları yapmakta çok başarılıydı. Bu resimde, ağır hava koşullarına göre giyinmiş bir adam, kıyıya çarpan dalgaların arasında sürüklenen bir ağaç gövdesini sabitlemeye çalışıyor. Homer'ın çalışmalarına benzersiz karakterini veren, dürüstlüğü, gerçekçiliği, nesnelliliği ve muhteşem renk kullanımıdır. Sanatçının bu son resmi bütün bu nitelikleri taşımaktadır. 1909, tuval üzerine yağlıboya, 62 x 72 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Boston, ABD

Thomas Eakins

Otoportre

D PHILADELPHIA, 1844; Ö PHILADELPHIA, 1916

19. yüzyılın en seçkin Amerikalı Realist ressamlarından Thomas Eakins aynı zamanda heykeltıraş, fotoğrafçı ve yenilikçi bir öğretmendi. Hayatı boyunca sıklıkla yanlış anlaşılabilir ve gözmezden gelinebilir Eakins, sert portreleri ve çağdaş Amerikan yaşamından sahneler sunan resimleriyle ünüldü.

Pennsylvania Akademisi'nde eğitim görürken, Eakins beklenmedik bir biçimde Jefferson Tıp Koleji'nde anatomi ve teşrih dersleri aldı. Sonra hayatı boyunca bilimsel gerçekliğe ilgi duydu. 1876'da Pennsylvania Akademisi'nde ders vermeye başladı ve modernizasyonu savunan yenilikçi bir öğretmen olduğunu kanıtladı. Anatomi, teşrih ve fotoğrafçılığı da akademinin ders programına aldırdı. Eakins'in eserlerinden olağanüstü bir canlılık ve dürüstlük fışkırır, sanatçının biçim kavrayışı ve üç boyutlu tasarımı da çok güçlüdür. Özellikle portreleri içgörüsünün ne kadar kuvvetli olduğunu kanıtlıyordu; modelini olduğundan güzel göstermeye çalışmaz, sadece gördüğü kadıyla gerçeği açığa vurmaya çalışırdı.

YAŞAMÇİZGİSİ

1844 Philadelphia'da doğdu

1862-66 Pennsylvania Akademisi'nde eğitim gördü

1866-70 Avrupa'da çalışmalarına devam etti

1876 Pennsylvania Akademisi'nde ders vermeye başladı. İlk sergisini Philadelphia'daki Yüzyıl Dönümü Sergi Salonu'nda açtı

1882 Pennsylvania Akademisi'nin yöneticiliğine getirildi

1884-85 En iyi çıplak resmi kabul edilen *Yüzme Havuzu*'nu tamamladı

1889 Agnew Kliniği için resimler yaptı

1916 Kalp yetmezliğinden öldü

▼ Max Schmitt Tek Kürekli Sandalda

Kayık ve kürekçilik Eakins'in en gözde temaları arasındaydı. Bu resimde kürek şampiyonu Max Schmitt'i çağdaş bir kahraman olarak gösteriyor. 1871, tuval üzerine yağlıboya, 83x118 cm. Metropolitan Sanat Müzesi, New York, ABD

▲ **Gross Kliniği** Bu resim ilk sergilendiği zaman, konu ettiği kanlı sahne tartışmalara neden olmuştu. Ancak bu resim Eakins'in Amerikan Gerçekçiliği'nin önde gelen figürlerinden biri olduğunu kanıtladı. Resimde, seipkin cerrah Samuel D Gross, Jefferson Tıp Koleji'nde öğrencilerinin önünde bir ameliyat yaparken görülüyor. 1875, tuval üzerine yağlıboya, 244x198 cm. Jefferson Koleji, Philadelphia, ABD

James Abbott McNeill Whistler

Otoportre

D LOWELL, MASSACHUSETTS, 1834; Ö LONDRA, 1903

ABD'de doğan ressam, tasarımcı, baskı ustası ve kıvrak bir zekâ olan Whistler, Estetik Hareketi'nin önde gelen isimlerinden biriydi. Londra gece hayatını konu alan resimleri, stiliye, boydan portreleri ve üstün asit oymalarıyla tanınıyordu. Hırçın karakteri ve züppe hayat tarzı adının duyulmasına neden oluyordu. Hayatını bir göçmen olarak geçiren Whistler genellikle Londra'da yaşadı, ama Fransa'da da çalıştı. Dönemin sanat akımlarını reddeden sanatçı, resmin konusunun, renk ve kompozisyon uyumu yaratmak ve bir ruh halini tetiklemek yanında ikinci planda kalması gerektiğini söylüyordu. Resimlerini görsel müziğe benzeten Whistler, onlara "senfoniler" ya da "noktürnler" gibi adlar veriyordu.

Empresyonistlerle aynı dönemde yaşamasına rağmen, Whistler, Fransız Realizmini, Japon dekoratif etkilerini ve estetikçiliği harmanlayan kendine özgü bir üslup geliştirdi. Hayatının son yirmi yılında, uluslararası önem taşıyan bir sanatçı olduğu kabul edildi. Ayrıca, İngiliz sanatını modern görüşlerle tanıştırmakta da etkisi oldu.

YAKINplan

SOYUT RENKLER

Empresyonizmin etkilerini güçlü bir biçimde hissettiren bu çalışma, Whistler'in "sanat sanat içindir" felsefesinin örneklerinden biridir. Turuncu ve sarı ışıkların soyut savruluşu Japon zarafetini yansıtır ve havai çiçeklerin uçuşu doğasını aktarmaya yardımcı olur.

▲ Siyah ve Altın Yıldızlı Noktürn, Düşen Roket

Havai çiçeklerin resimlere konu olmaya layık olmadığı düşünülüyordu, bu resim tartışmalara yol açmıştı. Eleştirmen John Ruskin'in saldırısına uğrayan Whistler ona hakaret davası açtı, ancak dava aleyhinde sonuçlanınca iflas etti. ~1875, tuval üzerine yağlıboya, 60x47 cm. Detroit Sanat Enstitüsü, ABD

YAŞAMÇİZGİSİ

1834 Lowell'da doğdu

1854-55 West Point Askerî Akademisi'nden atıldı. Donanma haritacıysken asitle oyma tekniğini öğrendi

1855-58 Paris'te sanat eğitimi aldı. *Fransız Yaşamı* adlı asitle oymalarını tamamladı

1859 Londra'ya taşındı

1874 Londra'daki Flaman Galerisi'nde ilk kişisel sergisini açtı

1879-80 Bir manevi tazminat davası yüzünden iflas etti. Venedik'e gitti

1886 İngiliz Sanatçılar Cemiyeti'nin başkanlığına seçildi

1903 Londra'daki evinde öldü

▼ **Kırmızı ve Siyah: Yelpeze** Whistler'in son derece şık giyimli baldızını gösteren bu resim, sanatçının kadın modasına ne kadar ilgi duyduğunu gösterir. Yelpezenin ince tül kumaşını beceriyle resmetmiştir. 1891-94, tuval üzerine yağlıboya, 187x90 cm. Hunterian Sanat Galerisi, Glasgow, İngiltere

◀ Beyaz Senfoni, III

Bu resim, renklerin, biçimlerin ve kompozisyonun uyumlu bir karışımıdır. Yanı saydam boya katmanları ve zarif fırça dokunuşları resmin ruh halini daha da vurgular. 1865-67, tuval üzerine yağlıboya, 51x77 cm. Barber Güzel Sanatlar Enstitüsü, Birmingham, İngiltere

Giovanni Boldini

D FERRARA 1842; Ö PARİS, 1931

İtalyan sanatçı Giovanni Boldini, dönemin en sevilen sosyete portreleri ressamlarından biriydi. En iyi bilinen yapıtları güzel kadınları resmettiği tablolarıydı, ama Paris sokaklarını da resmetmişti. Üslubu İngiliz meslektaş John Singer Sargent'ı hatırlatır. Boldini, Paris'te yaşamasına ve çalışmasına rağmen çok sık seyahat etti. Hayatı boyunca uluslararası şöhretini tadını çıkardı, ama süslü üslubu sanatçının ölümünden sonra çekiciliğini yitirdi.

◀ **Madam Charles Max** Paris sosyetesinden bir kadını gösteren bu dışavurumcu resim, canlı fırça vuruşları ve modellerine zarafet ve hoşluk katmayı iyi bilmesiyle tanınan Boldini'nin karakteristik resimlerinden biridir. 1896, tuval üzerine yağlıboya, 100x205 cm. Orsay Müzesi, Paris, Fransa

Valentin Serov

D ST PETERSBURG, 1865; Ö MOSKOVA, 1911

Kendi ülkesi dışında hemen hiç tanınmasa da, Valentin Serov döneminin önde gelen Rus portre ressamlarından biriydi. Portrelerinde modellerinin kişiliğini ve iç dünyasını yansıtmakla ün yaptı. Serov'un yapıtları Rus Gerçekçi Sanatının başta gelen örnekleri arasında yer alır.

St.Petersburg Akademisi'nde öğrenim gören Serov 1890'dan sonra özellikle portrelere odaklandı ve Rusya'nın toplum, iş ve sanat çevrelerindeki ünlü kişilerinin resimlerini yaptı. Grand Dük Pavel Aleksandroviç'in (1897) portresi dahil pek çok resmi portre siparişi aldı.

Yüzyılın başında Serov'un üslubunda bir değişiklik oldu ve konularında doğruyu, gerçekliği aktarmayı sürdürmekle birlikte, empresyonist öğelerin yerini modernist yaklaşım aldı. Sonraki yıllarda peyzajları ve klasik mitoloji temalarını da tuvaline aktardı.

◀ **Şeftalili Kız** Serov'un belki de en ünlü yapıtı olan Vera Mamontova'nın bu parlak, empresyonist portresi, Gerçekçilikten Modernizme geçişin de habercisidir. 1887, tuval üzerine yağlıboya, Tretyakov Galerisi, Moskova, Rusya

Santiago Rusiñol

D BARCELONA, 1861; Ö ARANJUEZ, İSPANYA 1931

19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başında Katalan Modernizmi'nin önde gelen isimlerinden biri olan Santiago Rusiñol, yetkin bir İspanyol ressamı ve yazardı. Barselona'da oturan ve çalışan sanatçı, Empresyonizmin ön plana çıkmaya başladığı yıllarda bir süre Paris'te yaşadı ve ışık ile renk anlayışı Empresyonizmden etkilendi. İspanya'yı Sembolizmle ve diğer modern Fransız akımlarıyla Rusiñol tanıttı. Doğayı gözlemlemek konusunda çok usta olsa da, Rusiñol, resmin gerçekliği yansıtan bir araç olmaktan çok, duyguları ifade etmeye yarayan bir ortamı olduğuna inanıyordu. Hayatı boyunca önemli bir sanat koleksiyoneriydi ve Barselona yakınlarında, Sitges'teki evi bugün bir müzedir.

◀ **Mavi Avlu** Bu, Rusiñol'un sahil kasabası Sitges'te tamamladığı bir dış avlu resminden biridir. Aydınlık renkler ve günlük hayattan alınan konu, Empresyonistlerin çalışmalarına gönderme yapmaktadır. 1892, tuval üzerine yağlıboya, 68x53 cm. Montserrat Manastırı, Barselona, İspanya

John Lavery

Portre, Walter Tittle imzalı

D BELFAST, 1856; Ö KILMAGANNY, 1941

Gösterişli portreleriyle tanınan İrlanda doğumlu ressam John Lavery aynı zamanda iç mekânları, manzaraları ve açık hava yaşantısını da resmetmişti. Glasgow, Londra ve Paris'te eğitim gördükten sonra, 1885-1896 arasında genellikle Glasgow'da yaşadı, ama en sonunda Londra'ya yerleşti. Lavery sık sık uzun yolculuklara çıkar, kış aylarını bir ev satın aldığı Fas'ta geçirirdi.

İşlitli kariyerine rağmen, Lavery anlaşılan fazla cesur davranmadığına pişmandı. Özgeçmişine şunları yazmıştı: "Hayatımı, gerçeği anlatmak yerine poz verenleri mutlu etmeye çalışarak geçirdiğim için çok utanıyorum."

◀ **Anna Pavlova** Lavery, *Dance Bacchanal* için prova yapan Rus balerinini bu resminin iki versiyonunu yaptı. Bu dramatik ve anlatımcı eser, dönemin portre anlayışına meydan okuyordu. 1911, tuval üzerine yağlıboya, 198x145 cm. Sanat Galerisi ve Müzesi, Kelvingrove, Glasgow, İngiltere

John Singer Sargent

John Singer Sargent

D FLORANSA, 1856; Ö LONDRA, 1925

Döneminin en ünlü ve en zengin sanatçılarından biri olan John Singer Sargent, bir sosyete ressamı olarak tanındı. Üstün bir portreci olan Sargent, kimi zaman karakterleri yüzeysel bir biçimde resmetmekle suçlansa da, modellerinin refah içindeki hayatlarını beceriyle tuvale aktarmayı başardı. Aynı zamanda Empresyonist geleneğe uygun peyzajlar ve şehir manzaraları yaptı.

Avrupa'da yaşayan Amerikalı sanatçı avantgar sanatın destekçisiydi ve Manet, Monet gibi çağdaşlarına hayrandı. Kadınların bağımsızlıklarını kazanmaya başladığı, eşitlik için savaştığı dönemde modern kadınları resmetmesiyle de dikkat çekti. *Bay ve Bayan I.N. Phelps Stokes* (1897) adlı radikal portre, baskın eşin Bayan Stokes olduğunu gösterir.

YAŞAMÇİZGİSİ

- 1856** Floransa'da doğdu
- 1874-76** Paris'te eğitim gördü
- 1884** Madame X'in erotik portresi skandal yarattı
- 1886** Londra'ya taşındı
- 1887** ABD'ye ilk defa gitti, sevilen bir sosyete portrecisi oldu
- 1892** Londra'nın en sevilen portre sanatçısı oldu
- 1907** Manzaralar ve duvar resimleri üzerinde çalışmak için portre yapmayı bıraktığını açıkladı
- 1916-25** Boston Güzel Sanatlar Müzesi için bir duvar resmi yaptı
- 1925** Londra'da öldü

▲ **Sitwell Ailesi** Sargent, İngiliz aristokratların evlerinde gösteren bu portreye Velázquez'i anımsatan bir tür Barok ihtişamı katmayı başarmıştır. Aile yadigarlarının ortasında duran baskın aile reisini, vazifешnas güzel eşi ve itaatkâr çocukları beceriyle tuvale aktarmıştır. 1900, tuval üzerine yağlıboya, 170x193 cm. özel koleksiyon

▲ **Katherine Chase Shapleigh'in Portresi** Bu Empresyonist portre, ABD'de yapılmıştır. Shapleigh'in elbiselerinin serin, beyaz tonları, çiçeklerin ve cildinin ışıltısı, karanlık arka planla tezat oluşturur. Sargent ışığı ve kadının tenini zarafetle aktarmıştır. 1890, tuval üzerine yağlıboya, 102x77cm. Worcester Sanat Müzesi, Massachusetts, ABD

19. yüzyılda Paris heykeltıraşlar ve özellikle anıtsal heykel için bir merkez haline geldi. Devrim ve güçlenen cumhuriyetçiliğin teknik, endüstriyel ve toplumsal değişimle aynı saflarda yer aldığı bir dönemdi bu. Aristokratların ve devletin himayesinde pek çok sanat eseri gerçekleştirildi ve teknik destek sistemleri kurulup yerleşik duruma geçti.

Kökenler ve etkiler

Güzel Sanatlar Okulu'nun eğitim geleneği, hevesli heykeltıraşları Paris'e çekiyordu. En hırslı öğrenciler, giderleri devletten karşılanarak Roma'da eğitim görmelerini sağlayan Roma Ödülü'nün peşindeydi, ama bir sanatçının başarısını pekiştireceği tek bir yer vardı: heykeltıraşların hamilerini bulmak için birbiriyle yarıştığı yıllık Salon sergisi. 1844'ten sonra, Paris'te Dünya Fuarları düzenlenmeye başladı. Böylelikle, başka ülkelerden gelen fuar pavyonlarının yanında Fransız ticareti ve kültürü de sergilenebilecekti. Hem çağdaş yapıları hem de kalıcı alanları süslemek için çoğunlukla heykeller kullanılıyordu. Paris'i ve Roma'yı ziyaret eden yabancı öğrenciler, Güzel Sanatlar üslubunu da beraberlerinde evlerine götürdüler. Bunun örneklerinden biri, 1893'te Chicago'daki Dünya Kolomb Fuarı

▲ **Eyfel Kulesi** 1889'daki Uluslararası Fuar için Paris'e dikilen kule, yapıldığı dönemde 300 metrelik yüksekliğiyle dünyanın en yüksek binasıydı.

binalarının heykellerinde ve ön cephesinde görülebilir. Arjantin'deki Buenos Aires ve Avustralya'daki Melbourne gibi yerlerdeki kamuya açık alanlara yerleştirilen heykellerde de aynı etkiler vardır.

Konular

Neoklasizm'den uzaklaşma ve bireyi çok daha romantik bir biçimde, örneğin halkın özgürlüğünü savunmak için savaşırken betimleme eğilimi başgöstermişti. Edebi imalara sık sık başvuruluyordu ve heykeltıraşlar Dante, Shakespeare ya da Tasso gibi yazarların veya güncel romanların konularına göndermeler yapıyorlardı.

1848'den sonra, pek çok heykeltıraş yeni binaları taş ya da bronz heykellerle süslemek üzere devletten sipariş aldı, ayrıca, Paris'te bu tür siparişler için ayrılmış bir mermer deposu bulunuyordu. En büyük projelerden bazıları Louvre Müzesi'ne yapılacak ek binalar, yeni tren istasyonları, borsa binaları, mahkeme binaları ve Garnier Operası'ydı. 1870'ten sonra cumhuriyeti desteklemek ve güvence altına almak için yapılacak devasa anıtlar için yarışmalar düzenlendi. Aynı zamanda, yeni endüstriyel süreçler daha küçük eserlerin yerel pazar için yeniden üretilmesini kolaylaştırıyordu.

Heykel

François Rude

D DİJON, 1784; Ö PARİS, 1855

Rude önce doğduğu şehir Dijon'da çizim eğitimi aldı. Daha sonra Paris'e taşındı ve yirmili yaşlarının başında Güzel Sanatlar Okulu'na yazıldı. 1812'de prestijli Roma Ödülü'nü aldı, ama Napoléon Savaşları yüzünden İtalya'ya gidip eğitim göremedi. 1815'te, Napoléon'un düşüşünden sonra Paris'ten Brüksel'e kaçtı ve Roma Katolik Kilisesi'nin Fransız siyasetinde yeniden güç kazandığı Bourbon Hanedanı döneminde 12 yıl boyunca sürgünde yaşadı. 1827'de Paris'e döndü ve oldukça başarılı oldu. Rude'un en önemli eseri, 1792'de tamamladığı 3 metre yüksekliğindeki taş heykeli *Gönüllülerin Gidişi* ya da diğer adıyla *La Marseillaise*'dir. Zafer Anıtı'na yerleştirilen dört heykelden biri olan eser, 1836'da halka açıldı.

YAŞAMÇIZGISI

1784 Dijon'da bir dökümcünün oğlu olarak doğdu
1809 Paris Güzel Sanatlar Okulu'na girdi
1812 Roma Ödülü'nü kazandı
1821 Sophie Frémiot'yle evlendi
1833 Paris Salon sergisine katıldı; Legion d'honneur ödülü aldı; Zafer Anıtı için friz ve figür grubu yapma siparişi aldı
1836 La Marseillaise halka açıldı ve beğeniliye karşılandı
1838 Akademi'ye üye olmayı reddetti
1847 Ölümsüzlüğe Uyanan Napoléon İmparatoru Napoléon halka açıldı
1855 71 yaşında Paris'te öldü

▲ **Ölümsüzlüğe Uyanan Napoléon** İmparatoru kefeninden kurtulurken gösteren bu heykel, 1848 devrimiyle sonuçlanacak olan değişim arzusunu yansıtıyordu. 1845-47, bronz, yükseklik: 3m, Noisot Parkı, Dijon, Fransa

◀ Gönüllülerin Gidişi, 1792

La Marseillaise adıyla da bilinen ve sanatçının gerçek olaylardan esinlendiği bu yapıt, Zafer Anıtı'na yerleştirilen dört büyük heykelden biridir. Kabartma, klasik giysiler içinde Cumhuriyet'i savunan erkekleri ve delikanlıları idealize eder. Kanatlı mitolojik özgürlük figürü, onlara cesaret vermektedir. 1833-36, taş, yükseklik: 3 m. Zafer Anıtı, Paris, Fransa

YAKINplan

ÖZGÜRLÜĞÜN YÜZÜ

Eşitlik ve kardeşliğin yanı sıra, özgürlük de cumhuriyetin üç büyük erdeminden biriydi. Roma savaş tanrısı Bellona'yı gösteren bu alçı taslak, heykel grubundaki ana figür için yapılmıştı ve güçlü bir savaş çağrısı atarken gösterilmisti.

Antoine-Louis Barye

D PARIS, 1795; Ö PARIS, 1875

Barye gençliğinin büyük bir bölümünü Paris'teki Bitki Bahçesi'nde hayvanları çizerek geçirdi ve böylelikle heykellerinde işlediği vahşi konuları oluşturmak için ihtiyaç duyduğu anatomi bilgisini kazandı.

"Hayvanat Bahçesi Michelangelo'su" takma adıyla bilinen Barye, güçlü, gerçekçi hayvan heykelleri yapan Animaliers (Hayvan Heykelticiliği) okulunun önemli isimlerinden biriydi. Kraliyet Ailesinden ve aristokratlardan hamileri olsa da, 1848'de iflas etti ve çalışmaya devam edebilmek için eserlerinin haklarını satmak zorunda kaldı. Hakları geri almak, sanatçının on yılını aldı.

YAŞAMÇİZGİSİ

1818 Yirmili yaşlarının başında Paris'te Güzel Sanatlar Okulu'na başladı

1848 İflas etti

1848-50 Louvre Müzesi'nde döküm ve mask bölümü yöneticisi oldu

1854-75 Bitki Bahçesi'ndeki Doğa Tarihi Müzesi'nde çizim profesörü oldu

1867 Dünya Fuarı'nda büyük ödül kazandı

1868 Güzel Sanatlar Akademisi'ne seçildi

1875 1869'dan beri hiç sanat eseri üretmeyen heykeltıraş, Paris'te öldü

◀ Timsahı yutan kaplan

Barye'nin egzotik ve romantik konulara düşkünlüğünü gösterir. 1832, bronz, yükseklik: 105 cm. Louvre, Paris, Fransa

▶ Geyiği gırtlığından Yakalayan Kurt

Barye'nin bilimsel denebilecek kadar kusursuz heykelleri, sanatçının yaşadığı dönemde siyaset arenasının metaforu olarak da görülmüyordu. 1843, bronz, 22x37 cm. Brooklyn Müzesi, New York, ABD

Jean-Baptiste Carpeaux

D VALENCIENNES, 1827; Ö PARIS, 1875

André Disderi imzalı fotoğrafı

Carpeaux'nun yeteneği küçük yaşlarda ortaya çıktı ve desteklendi. 1854'te Louvre Müzesi'nin yenileme ve genişletme çalışmalarında görev alan heykeltıraşlardan biriydi. 1854'te Roma Ödülü'nü alan sanatçı İtalya'da üç sene yaşadı ve *Deniz Kabugunu Dinleyen Balıkçı* Çocuk adlı heykelini tamamladı. Bu heykel, banker ve sanat koleksiyoneri Baron James de Rothschild tarafından satın alındı.

1862'de, *Ugolino ve Oğulları* adlı heykelinin bronz dökümü Paris'teki Tuileries Bahçeleri'ne yerleştirildi. Aynı heykelin taş versiyonu 1867

Dünya Fuarı'nda sergilendi. 1869'da *Dans* adlı rölyefi Paris'teki Garnier Operası'nda halka açıldı. 19. yüzyılın en tartışmalı heykeli olarak tanımlanan yapıt, bir ay sonra mürekkepli bir saldırıya uğradı. 1969'da orijinal boyutlarda bir kopyasıyla değiştirilen heykel, şimdi Orsay Müzesi'ndedir.

YAŞAMÇİZGİSİ

1827 Valenciennes'de bir duvar ustası ile bir dantelcinin oğlu olarak doğdu

1844-50 Paris'te, Güzel Sanatlar Okulu'nda Rudé'dan ders aldı

1846 Hile yaptığı gerekçesiyle Roma Ödülü yarışmasından atıldı

1854 Roma Ödülü'nü kazandı

1856-61 Roma'da Fransız Akademisi'ne devam etti

1869 *Dans*'ı tamamladı

1875 Legion d'honneur Nişanı ile ödüllendirildi; 48 yaşında Paris'te öldü

▶ Ugolino ve Oğulları Dante'nin Cehennem'inde

Ugolino babaları hayatta kalsın diye çocuklarını nasıl kendilerini feda etmeyi teklif ettiklerini anlatır. 1857-61, bronz, yükseklik: 194 cm. Orsay Müzesi, Paris, Fransa

▼ *Dans* Garnier Operası'nın cephesinde bulunan, içki alemi yapan bu gruba, *Dans Cini* liderlik etmektedir. 1865-69, taş, yükseklik: 330 cm. Orsay Müzesi, Paris, Fransa

Frédéric-Auguste Bartholdi

D COLMAR, ALSAS, 1834; Ö PARIS, 1904

◀ **Özgürlük Anıtı** Bu anıtsal heykel, 1870'ler ve 1880'ler boyunca parçalar halinde Paris'te inşa edilmişti. Dövülmüş bakır levhalardan yapılan heykelin içi boştur, Gustave Eiffel tarafından tasarlanan demir bir iskelet sayesinde ayakta durmaktadır. Yüzünün, Bartholdi'nin annesinin yüzü model alınarak yapıldığına inanılıyor. 1874-86, bakır, yükseklik: 46.5 m. Liberty Island, New York, ABD

Mimarlık ve resim eğitiminden sonra, Bartholdi hem Fransa'da hem ABD'de tanınan bir heykeltıraş oldu. Kamusal alanlar için heykeller ve fışkıyeli havuzlar tasarlayan sanatçının projelerinden biri de *Belfort Aslanı*'ydı (1880). Pembe kireçtaşından yapılan bu devasa heykel, 1870-71 yıllarında Prusya saldırılarına direnen Fransızları simgeliyordu. Bartholdi'nin en ünlü eseri, ABD'nin kuruluşunun yüzüncü yılını kutlamak için Fransız ulusu tarafından armağan edilen Özgürlük Anıtı'dır. "Kardeş" cumhuriyete verilen bu armağan, cumhuriyetçi değerleri simgeler. Bartholdi, 1887'ten 1889'a dek Lyons şehri için, İtalyan asıllı heykeltıraş Tuby'nin Versailles Havuzu'ndan esinlenerek kurşundan yaptığı *Saone Nehri* ve *Kolları* adındaki görkemli havuzu gerçekleştirdi.

Hiram Powers

D WOODSTOCK, VERMONT, 1805; Ö FLORANSA, 1873

Başlangıçta bir saat ve müzik aletleri ustası olmak için eğitim gören Powers, bir müzede çalışırken balmumu modelleme işlemini öğrenince heykel yapmaya başladı. Kalıplamayı da öğrendi ve 1835'te Başkan Andrew Jackson'ın portresini yaptı.

1837'de İtalya'ya giden Powers Floransa'ya yerleşti. 19. yüzyılın başları Amerikalı heykeltıraş olduğu kabul edilen Powers, "ideal" neo-klasik büstler ve figürler yapmakla ilgilendi.

◀ Yunan Köle

Powers'ın en büyük başansı olarak kabul edilen bu heykelin esin kaynağı, Osmanlı egemenliğinden kurtulmak için mücadele eden Yunanlıların Bağımsızlık Savaşıydı (1821-29). Dönemin en popüler heykellerinden biri olan Floransa'daki Medici Venüsü'nün (MÖ 1. yüzyıl) etkilerini taşıyor. 1847, mermer, yükseklik: 186 cm. Corcoran Galerisi, Washington, DC, ABD

Constantin Meunier

D BRÜKSEL, 1831; Ö BRÜKSEL, 1905

Gençliğinde heykeltıraşlık eğitimi alan Meunier başka alanlarda çalışmalar yaparak vitray ve kumaş tasarıları, dini ve tarihi sahneleri konu alan resimler yaptı. 1880'lerin başında yeni bir konu buldu: Genişleyen endüstriyel dünya. Yeniden kille çalışmaya başlayan sanatçının tamamlanamayan büyük eseri *Emekçi Anıtı*, madencileri, işçileri ve dökümcüleri konu olarak onları romantik kahramanlar olarak sunar. Daha sonra Belçika hükümeti tarafından satın alınan heykel, Laeken'e yerleştirilmiştir. Meunier heykele ve resme devam ederek çalışan insanların gerçek boyutlu bronz heykellerini yaptı. Bunlar, dönemin idealize edilmiş, alegorik, simgesel heykel anlayışıyla büyük bir tezat içindeydi.

◀ **Endüstri** Bu çalışma, sanatçının tamamlanamamış projesi *Emekçi Anıtı* için hazırladığı dört rölyeften biridir. ~1897, bronz, 68x90x36 cm. Orsay Müzesi, Paris, Fransa

Afrika, 900'den fazla farklı kültürü barındıran geniş bir kıtadır. Müzik aletlerinden giysilere, araç gereçlerden dini tasvirlerle ve siyasi işaretlere, bütün nesneler Afrika toplumunun değerleri, inançları ve felsefesiyle yoğrulmuştur. Uzun ve uzmanlaşma ağırlıklı bir çıraklık döneminden geçen sanatçılar, Afrika kültürlerinde her zaman değer görmüştür.

19. yüzyılda Afrika görsel sanatları günlük hayatın bir parçasıydı. Bütün nesneler, sadece bakılması için değil, kullanım için yapılıyor, sanatsal yorumlarla görünür hale gelen kültürel anlamları ifade ediyordu.

Etkiler

Yüzyıllar boyunca süren ticaret, kıtaya pek çok yabancı etkiyi taşıdı. Arapların estetik anlayışı kıtanın kuzey kıyısı boyunca etkili olmuştur. Avrupalı tüccarlar ve Avrupalı güçler tarafından sömürgeleştirilmek de çeşitli batılı etkileri ülkeye taşıdı. Diğer yandan, Avrupa'ya götürülen Afrika sanat eserleri, 20. yüzyılda batı sanatlarında önemli sanatsal devrimleri ateşledi ve doğrudan etkiledi.

Biçim ve malzeme

Afrika sanatı, günlük kullanımda kendine yer buluyordu. Dokumacının tezgâhı oymalıydı. Kullanışlı ve güzel bir asa, ekolojik değerleri ve toplumsal ilkeleri aktarmak için yapılıyordu. Dokuma kumaşlar tinsel kavramlar ve toplumsal

▲ **Fulani Şefinin Battaniyesi** Pamuklu kumaş ve yünden yapılmış bu battaniyenin beceriyle işlenmiş motif, renk ve desenleri, "Fulani yolu"nu ifade eder; süreklilik ve uyum, irade ve sabır.

değerlerin matrisini sergiliyordu. Pratik ve simgesel amaçlarla, her türden malzeme ve bunların –çimen lifinden altına kadar– kombinasyonları kullanılıyordu. Afrika'nın sanata karşı bütünsel yaklaşımı, kıtanın interaktif "maskeli gösterilerinde" de okunabilir. Bu kültürel performanslar genellikle dünyevi ya da dini törenlerle ilişkilendirilir. Bu gösterilerde müzik, sözlü edebiyat, tiyatro ve dansın yanı sıra kostümler, incelikli maskeler gibi görsel öğelerle halkın ya da belirli bir topluluğun önemli kültürel inançlarını yansıtan başka nesneler iç içe geçer. Art oldukları toplumun kültürel kavramlarını

ve ahlaki değerlerini yansıtabilmek için, sanatçıların imgesel ve çağrışımçı temsilleri başarıyla uygulaması gerekiyordu. Gerçekçilik etkili değildi. O nedenle sembolizm, soyutlama, indirgemeci vurgu ve eserlerinin etkisini güçlendirecek başka araçları kullanarak karmaşık ve incelikli görsel anlatımlar geliştirdiler. Hem kültürel gruplar içinde hem de kıtanın bütününde, olağanüstü çeşitlilikte üsluplar ve teknikler gelişti.

Afrika Sanatı

Pende

ORTA AFRİKA'NIN GÜNEY-BATISI

Mimari, heykel, mobilya tasarımı, kehanet araçları gibi çeşitli formlarla ifade edilen Pende Sanatı, doğacı ya da stilize olabilir. Köylü yüzlerinin model alındığı dramatik masklar, anlayışı, sevecenliği teşvik eder.

▲ **Mbangu Maski** Rahatsız bir adamı temsil eden bu maskin dış yüzü, içe dönük gözleri ve maskin sanatsal öğeleri –yontulmuş yüzeyler, çarpıtılmış çehre, bölünmüş renkler–, akla kişisel ve içsel çatışma deneyimini getirir. Picasso, bu Pende maskesinin bir kopyasını "Avignon'lu Kadınlar" adlı resminde kullanmıştır. Ahşap, toz boya ve lifler, yükseklik: 27 cm. Afrika Müzesi, Tervuren, Belçika

Kota

ORTA BATI AFRİKA

Kota sanatçıları, uç noktadaki soyutlamalarıyla ünlüdür. Ata yadigarlarına muhafazlık eden heykeller, Kota halkının ruhani varlıklara ve ölümlerin etkisine olan inancını güçlü ve ikna edici bir biçimde temsil ediyor.

▲ **Muhafız Figürü** Fıstıca yontulduktan sonra zıt malzemeler olan bakır ve pirinçle kaplanan bu heykel, ışıklı yüzeyleri, beden hatlarının minimal temsili, ayrıca yaratıcı bir biçimde detaylandırılmış –etki ve iletişimin kaynağı olan– başı birleştirerek, hem etkili, hem ruhani bir varlığa dönüştürür. Ahşap ve metaller, 64x29.5x11.6 cm. Branly Rihtımı Müzesi, Paris

Chokwe

ORTA ATLANTİK KIYI BÖLGESİ

18. ve 19. yüzyılda yaşadıkları bölgedeki en güçlü siyasi güç olan Chokwe'ler, etkileyici bir saray sanatı geleneği kurmuşlardır.

► **Oturun Şef Sakin** ve içerdikleri bir figürü temsil eden bu sanat eseri, zarafeti ve kudreti dengeleyen bir çalışmadır. Güçlü eller, yere sağlam basan ayaklar ve figürün fiziksel enerjisi, dinamik bir biçimde kıvrılan başlığı tanımlar. Şefin başlığındaki yükselen kıvrımlar, gözlerde, kulaklarda ve elinde tuttuğu müzik aletinde de tekrarlanarak onun düşünmekte, görmekte, dinlemekte ve iletişim kurmakta ne kadar yetkin olduğunu ifade eder. 1869 öncesi, ahşap, kumaş, lif ve boncuklar, yükseklik 42.5 cm. Metropolitan Sanat Müzesi, New York, ABD

Yombe

ORTA BATI AFRİKA

Yombe halkının sanatında, işlevin, biçimin ve anlamın ustalıkla bir araya getirilişi açıkça vuran benzersiz bir "kudret figürleri" geleneği vardır.

► **Nkisi Nkonde Yasal** bir şahidi ve sırdaşı gösteren bu heykel, topluluk yasalarının kişileştirilmesidir. Figüre saplanmış olan metal nesneler yeminleri, anlaşmaları ya da intikam taleplerini kaydetmeye yarar. Figürün hükmeden duruşu, her şeyi gören bakışları ve "hatırlatmalarla" dolu göğsünün ortasında koyu renk bir yarık vardır ve bu boşluk midenin ortasındaki vicdanı ve korkuyu temsil eder. Görsel öğeler, topluluğun iyiliğini, toplumsal adaleti ve itaati destekleyen psikolojik güçleri harekete geçirir. Ahşap ve karıştırılmış malzeme, yükseklik: 116.8 cm. Detroit Sanat Enstitüsü, Michigan, ABD

Fang

BATI EKVATOR AFRIKASI

Fang'lar, hayatlarını tarihlerinden gelen ilkelere göre sürdürürler: atalarının deneyimlerine göre yaşarlar. Etkileyici sanat eserlerinin çoğu ataların bilgelisinin anıtları ve hayata geçirilişi niteliğindedir. Önemli konuların hepsinde atalarının bilgelisine danışılır; manevi ve siyasi gücün kaynağı bu bilgeliktir.

▲ Ngil Maskesi

Anlaşmazlıkları gidermek ve uygunsuz davranışları cezalandırmak için gece gösterilerinde bir kostümle birlikte giyilen bu maskenin sakın yüzü, suçlular için dehşet vericiydi. Beyni, gözleri ve gözü vurgulayan çarpıtılmış çehre, olağanüstü içgörü ve ayırt etme kudretini işaret eder. Cilalı ahşap, özel koleksiyon

► Kutsal Emanetler Muhafızı

Ataların kutsal emanetlerinin saklandığı bir anıtın üstündeki bu heykel, zihinsel ve fiziksel güçlerin dengesini cisimleştirir. Çatışan düzlemlerin ve formların bir araya geldiği karmaşık kompozisyonuyla büyük baş, detaylı saç modeli ve vurgulanan gözler, bilginin ve kavrayışın önemini vurgular. İnce, dık beden, kaslı kollar ve bacaklarla tezat oluşturarak kontrol edilen enerjiyi belirtir. Sakinlik, ağırbaşlılık ve canlılık – Fang kültüründe yüceltilen nitelikler – sade açıklık, simetri ve zıt özelliklerin bir araya getirilmesiyle ifade edilir. Ahşap ve metal, yükseklik: 64.1 cm. Metropolitan Müzesi, New York, ABD

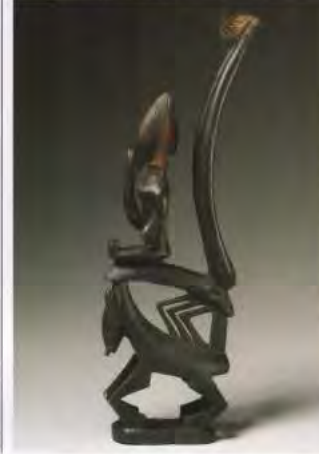

Bamana

ORTA BATI AFRIKA

Toprağın bereketini artırmak ve doğanın cömertliğine şükretmek için düzenlenen maskeli gösterilerde takılan zarif başlıklar, en beğenilen Bamana sanat eserleri arasında yer alır. Bamana toplumunun siyasi ve toplumsal düzeni tanımla yakından ilgili olduğundan insanla doğa arasındaki ilişki topluluğun sanat eserlerinde yansıtılmaktadır.

▼ **Ciwara Başlığı** Düz, eğimli, dikey ve yatay formların karmaşık bir biçimde dengelendiği bu doğalcı örnek, dışı doğurganlığı, hayvanların gücü, akışkan enerji, insan gücünün ve doğal güçlerin birbirine bağımlılığı gibi kavramları bir araya getirir. Ahşap, 57x6.4x18 cm. Branly Rıhtımı Müzesi, Paris

▲ **Ciwara Başlığı** Bu güzel heykel, güneş ve doğal enerjinin metaforu olan antilobu temsil eder ve alt kısmında çalışkanlığın simgesi olan karnıca-yiye görüldür. Zarif açılar, başın ve boynuzların biçimleri, kıvrılan boynun üzerinde mükemmel bir dengededir. Pozitif ve negatif alan ustaca yontulmuş geometrik şekillerle ifade edilmiştir. Ahşap ve metal, 94.5x47.5x7 cm. Branly Rıhtımı Müzesi, Paris, Fransa

Senufo

BATI AFRIKA

13. yüzyılda kurulmuş başkenti, dokuz ana lehçesi ve 30'dan fazla alt grubuyla Senufo toplumunun uzun ve zengin çeşitli bir sanatsal geleneği var. Özel kastlar tekstil ve altın işlemeciliği gibi alanlarda uzmanlaşma eğitimi görüyor. Ahşap oymacılar hem zengin simgelerle süslü oyma kapılar, hem de heykeller üretiyor.

▲ **Poro Maskesi** Kadın ataları onurlandırmak için tasarlanan bu maskenin ışıldayan pırılçıkla kaplanmış koyu renkli huzurlu yüzü, simetrik uzantıları ve zarif desenleri bilgeliliği ve güzelliği simgeliyor. Ahşap, metal, boynuz, pamuk, tüyler ve lif, yükseklik: 35.9 cm. Metropolitan Müzesi, New York, ABD

▲ **Şampiyon Yetiştirme Asası** En becerikli çiftçiyi ödüllendirmek için verilen bu figür, ideal kadın nitelikleri aracılığıyla doğurganlığı ve verimliliği simgeliyor. Çukuk baş yönetim becerisini, düz sırt soyulu tavrı, in göğüsleri ve hafifçe şişkin göbek de doğurganlığı ve başıyılı işaret ediyor. Ahşap ve karışık malzeme, 102.9x52.6x6 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Houston, Texas, ABD

İnsanların güneydoğu Asya, Avustralya ve Pasifik Adalarına yerleşmesi binlerce yıldan daha uzun sürede gerçekleşti. Yerleşimcilerin ürettiği sanat eserleri son derece zengin ve çeşitliydi, süslü ya da sade olması genellikle nesnenin işlevselliğine göre değişiyordu. 19. yüzyılda bu sanat hakkında bilinenlerin hepsi, kâşiflerin topladığı nesnelerden öğrenilenlerden ibaretti.

İlk modern insanlar, güneye, şimdiki Güneydoğu Asya olarak bilinen topraklara yaklaşık 75.000 yıl önce göç ettiler. Yaklaşık 40.000 yıl önce Endonezya'nın iç kısımlarına ilerleyip o zamanlar bulunan kara bağlantısı üzerinden –o çağda birleşik olan– Yeni Gine ve Avustralya'ya geçtiler. Yükselen deniz seviyesi, sonunda Avustralya'yı bir adaya dönüştürdü. Kıta sakinleri, 18. yüzyıl sonunda Avrupalı kâşif ve yerleşimcilerin gelişine dek dünyadan yalıtılmış bir şekilde kendilerine özgü kültürlerini geliştirmeyi sürdürdüler.

Lapita Kültürü

Pasifik Adaları yerleşimcilerinin tarihi daha karmaşıktı. MÖ~3000'de, Tayvan'dan gelen ve Avustronezya dillerini konuşan halklar güneye, Vietnam sahiline, Filipinler ve Endonezya'ya göç ettiler. Buradan doğuya, Yeni Gine sahili ve yakınındaki Pasifik Adalarına gittiler. Bir grup da birinci yüzyılda Hint Okyanusu'nu

▲ **Koruyucu atalar** Irian Jaya'nın –Yeni Gine'nin batıdaki Endonezya bölümü– Asmat halkı, pek çok başka Endonezyalı adalı gibi, koruyucu atalarının ahşap oyma, stilize figürlerini yaptılar.

aşarak Afrika'nın doğusundaki Madagaskar Adasına yerleşti. MÖ 1600 yılında, Avustronezyalılar Lapita Kültürünü geliştirdi. Adını Yeni Kaledonya'daki yerleşim yerinden alan bu kültürün ayırt edici özellikleri deniz kabuğundan aletler ve benzersiz şirlerdir. MÖ 1000'li yıllara gelindiğinde, bu kültür doğuya,

Vanuatu'ya, Fiji, Samoa ve Tonga'ya yayılmıştı. Sonraki bin yılda bu kültürel bölge ikiye ayrıldı.

Batıda günümüz Melanezyalıların ataları olan Yeni Gine'li Avustralya Aborijinleri ve Solomon Adaları'nın kültürleriyle birleşti. Doğudaki Fiji-Samoa-Tonga üçgeninde bir Polinezya kültürüne çevrildi.

Polinezya denizcileri

Usta denizciler olan Polinezyalılar, iki dümenli, yelkenli kanolarıyla Pasifik sulanına açılır, sadece yıldızların, dalgaların, rüzgârların ve yaban yaşamının rehberliğinde yeni karalar ararlardı. Çok uzak mesafelere gittiler ve ilk olarak MÖ 200 yılında Tahiti'ye geldiler. MS 300 yılında buradan doğuya, Paskalya Adaları'na yelken açtılar. MS 400 yılında Hawaii'ye, MS 1000'de güneye, Aotearoa'ya (Yeni Zelanda) ulaştılar. Polinezyalıların Amerika kıtasıyla bağlantı kurmuş olması bile olasıdır.

Okyanusya

Avustralya ve Güneydoğu Asya Adaları

MÖ 38,000 SONRASI

Avustralyalı Aborijinler, çevrelerindeki kıstlı kaynaklara ve insan topluluklarının yaşadığı kuzeydeki adalardan yalıtılmış olmalarına rağmen oldukça güçlü bir kültürel gelenek yaratmayı başardılar. Ahşap ve başka doğal malzemelerin kullanıldığı geleneksel Avustralya Aborijin kültürü, onların "düş zamanı" inancını yansıtıyordu. Bu inanca göre, düş zamanında, yarı insan ve yarı hayvan varlıklar önce dünyayı yaratmış, sonra kendilerini kayalara, sulara ve başka doğal kaynaklara dönüştürmüşlerdi.

Aralarındaki farklara rağmen, güneydoğu Asyalı adalılar aynı Avustronezya dillerini paylaşıyorlardı. MÖ 1. Milenyumda Vietnam'da gelişen Dong-Son metal işçiliği kültüründen miras alınan motifleri paylaşan ortak bir sanat kültürleri vardı. Kayıklar, kuşlar, ağaçlar gibi motifler, efsanelerde anlatılan ve sanata ifade edilen ortak bir yaşam, ölüm ve evren düşüncesini yansıtıyordu. Heykelticilikte kullanılan ahşap ve taş, bu kültürün ana malzemeleriydi, ama sanatçılar güzel kumaşlar ve altın mücevherler de üretiyorlardı.

► **Boğa boğurtüsü** Oymalı, geometrik "düş zamanı" motifleriyle süslü ahşap alet, ipin ucuna takılarak sahibi tarafından kutsal bir ses çıkarması için başının üstünde hızla çevriliyordu. 1800'ler, ahşap, uzunluk: 29.5 cm. Orta Avustralya

◀ **Ganimet kafatası** Endonezya Adalarında yaygın bir uygulama olan kelle avı, Borneo'da 1930'lara dek sürmüştü. Bu ganimeti işleyip süsleyen Dayak savaşçıları, yağmalara katılarak prestijlerini arttırıyorlardı. 1900'lerin başı, insan kafatası, yükseklik: 26.5 cm. Borneo

► **Koruyucu ata figürü** Borneolu Dayaklar, koruyucu atalarını onurlandırmak için uzun vücutlu ve uzun kolları, bacaklı figürler yontarlardı. Heykellerin gözlerini deniz kabuğundan, haka küpelerini demir telden yapıyorlardı. 1800'ler, ahşap, deniz kabuğu, demir, yükseklik: 96.5 cm. William Jameson Kabile Sanatı

Yeni Zelanda

MS ~1000 SONRASI

Maori sanatı, temelde statü göstergesiydi. Yüksek konumlu bireylerin kemik, fildişi, ahşap, taş ve yeşim taşından çok sayıda araç gereci bulunurdu. Özenle yontulmuş toplantı kulübeleri ve savaş kanoları bir Maori kabilesinin gücünü ve zenginliğini gösterirdi. Bu tür zenginlikler benzersiz bir bireysel ve kolektif gurur kaynağıydı. Maori yontuları göz alıcı, detaylıdır ve kalın perdelarla kaplıdır. Bu oymalar, genellikle arasına manaia motifleri –sürünge karakterli mitik hayvan, kuş ve insan formları– serpiştirilmiş spirallerden ve tiki motiflerinden –aile atalarını temsil eden stilize hayvan formları– oluşur. Tiki motifleri hemen her türlü nesnenin üzerinde görülür. Ancak özellikle bu motifleri taşıyan heitiki kolye uçları çok değerli aile yadigarları sayılıyor, kuşaktan kuşağa geçtikçe değerlerinin katlandığı düşünülüyordu.

◀ **Maori kolye ucu** Yalnızca Güney Adası'nda bulunan sert, rengi değişken, nefrit bir yeşim taşından –pounamu– yapılmış olanı Heitiki kolye ucu. Göz rengi kırmızı balmumuyla verilmiştir. Böyle kolye uçlarını, yüksek konumlu erkek ve kadınlar takıyordu. ~1900, nefrit yeşim, yükseklik: 11 cm. Philip Keith özel koleksiyonu

► **Ahşap Maori panosu** Üzerinde tiki motifli olan, toplantı evini süslemek amacıyla kullanılmış bir ahşap pano. Benzer yontmalar, kalkan maskeler, kano direkleri, pupaları, kürekleri, hazine sandıkları ve müzik aletlerinin üzerinde de görülür. ~1870–80, ahşap, yükseklik: 182 cm. Yeni Zelanda

Fiji

MÖ ~1000 SONRASI

İrksal ve dilsel olarak Melanezyalı olsalar da, Fiji Adası sakinleri Polinezya kültürüne sahiptir. Bu kanşım, Pasifik Adalarında bulunan en eşsiz sanat eserlerini meydana getirmiştir. Ada sakinlerinin öldürülen ya da hakarete uğrayan yakınlarının intikamını alması gelenek olduğundan ve bu da ada halkının sürekli savaş halinde olmasını gerektirdiğinden, sanat eserlerinin çoğunda savaş konusu işlenir. Şeflerin ve rahiplerin kullandığı tören nesnelerinde insan ve hayvan motifleri olsa da, figüratif heykeller ender olarak yapılmıştır. Kolyeler, kolye uçları ve göğüs süsleri deniz minesini ve deniz kabuklarından yapılıyordu. Kadınların yaptığı çömlekler açık ateşte pişiriliyor ve sıcakken çam reçinesiyle perdelanıyordu.

▲ **Yamyam çatalı** Tören görevlileri, bu ahşap yontma i-culanibokola'yı dini törenler sırasında rahiplere insan eti yedirmek için kullanıyordu. 1800'ler, ahşap, uzunluk: 45.75 cm. Fiji

► **Tapa kumaşı** Ağaç kabuğu liflerinden yapılan Tapa kumaşları bazen kalıpla boyanıyor, genellikle siyah desenli olan kumaşlar bazen kırmızı aşıboyasıyla renklendiriliyordu. Bu kumaşlar şefler tarafından giyiliyor ya da yatak örtüsü veya perde olarak kullanılıyordu. Resimdeki kumaş, daha büyük bir yemek örtüsünün küçültülmüş kopyasıdır. 1900'ler, ağaç lifinden kumaş, uzunluk: 47 cm. Fiji

Melanezya

MÖ 3000 SONRASI

Pasifik bölgesinin en büyük ve kalabalık alanı olan Melanezya, Pasifik Okyanusu'nun batısında yer alır ve İran Jaya, Papua Yeni Gine, Vanuatu, Yeni Kaledonya ve Solomon Adaları'ndan oluşur. İrksal ve dilsel açıdan oldukça heterojen olan bölgede, aynı ölçüde çeşitli, canlı ve coşkulu sanat eserleri üretilmiştir. En sık rastlanan sanat eserleri, ataların hayatlarını temsil eden ya da onlara içinde yaşayabilecekleri evler sunmak amacıyla yapılan maskeler ve yontulardır. Büyüculüğün talihsizliği, hastalığa ya da ölüme yol açabileceği inancı oldukça yaygındır. Bölgede sık sık gerçekleşen küçük çaplı savaşlar pek çok farklı kalkan, sopa, ok ve yay üretilmesine yol açmıştır. Ağaç liflerinden kumaşlar, deniz kabukları ve boncuklar da kullanılıyordu ama asıl malzeme ahşaptı.

▲ **Deniz kabuğundan Malaita kolye ucu** Üzerinde stilize bir balık ve deniz kuşu bulunan bu deniz kabuğu gibi kabukları, bazen de kaplumbağa kabuklarını, Solomon Adaları sakinleri takardı. 1800'ler sonu, istiridye kabuğu, genişlik: 6 cm

► **Ata figürü** Neredeyse soyut olarak nitelendirilebileceğimiz ahşaptan yapılmış bu ata figürü, Papua Yeni Gine'nin güneydoğusundaki Trobriand (Kiriwina) Adaları'nda yontulmuştur. 1800'ler, ahşap, yükseklik: 40.5 cm

▲ **Ataların kafatası** İran Jaya'nın Asmat halkı, bir atanın kafatasını tüyler, boncuklar ve tohumlarla süslemek suretiyle ona saygılarını sunmuş oluyordular. 1900'lerin başı, kafatası, renkli boncuklar, sebze lifleri, tüyler, genişlik: 15.5 cm

Sanat dünyası 20. yüzyılda tamamen değişti. Modernizmin doğuşuyla birlikte birçok "izm" hızla peş peşe ortaya çıkmaya başladı. Bu akımlar arasında fiziksel dünyayı gerçekçi bir şekilde yansıtan natüralizmi ve klasik geleneklere ağırlık veren akademik sanatı reddedenler bulunuyordu. Yeni akımlar sanatın doğasını ve insanlığı sorgulayarak, teknikler ve form üzerinde deneyler yaptılar.

20. yüzyıl

1900

1910

1920

ÇİĞ RENKÇİLİK / FOVİZM 1905–1907

DADA 1915–1922 civarı

ERKEN DÖNEM İNGİLİZ MODERNİZMİ 1900 civarı – 1915 civarı

VORTİZİZM 1914–1915

ALMAN EKSPRESYONİZMİ 1900 civarı – 1930'lar

BAUHAUS 1919–1923

KÜBİZM 1907–1920'ler

FÜTÜRİZM 1909–1920'ler

ORFİZM 1911–1914 civarı

RAYONİZM 1912–1914 civarı

KONSTRÜKTİVİZM 1915–1920'lerin ortaları

SÜPREMATİZM 1915–1920

Fovlar("vahşî yaratıklar") çığırn renk kullanımlarıyla 20. yüzyılın ilk "izm"lerinden birini ortaya çıkardılar. Çarpıtılmış şekiller, keskin bir palet ve düzensiz fırça teknikleri kullanarak topluma dair hislerini ve görüşlerini ifade eden Alman Ekspresyonistleri de renk tercihleri konusunda bir o kadar serbesttiler. Kübizmse tam tersine, kişisel bir ifadeden çok bakış açılarını değiştirerek tek taraflı perspektif geleneğini yıkma girişimiydi. Fütürizm Kübizmin parçalara ayrılmış formlarına hız ve hareket kazandırırken soyut sanat ana fikri yok olma noktasına getirene kadar parçaladı.

Rusya'da Süprematistler ve Konstrüktivistler de doğa yerine geometriyi tercih ettiler. Sanatı devrim sonrası toplumla ilişkilendirme girişimleri sadece geleneksel formlara değil, aynı zamanda sanatın işlevlerine de meydan okumalarına neden oldu. Dadaistler sanatın rolünü tıpkı Sürealistler gibi bilinçaltını keşfederek sorguladılar. Ancak herkes realist sanatı reddetmedi – ABD ve Avrupa'da figüratif sanatçıların varlığı gözlemlenirken, Meksika'da kültürel ve siyasi kimliğin desteklenmesi için tarihsel temalı devasa duvar resimleri yaratılıyordu.

başı

1930

1940

1950

SÜRREALİZM 1920–1940'ların sonu

YENİ NESNELLİK (NEUE SACHLICHKEIT) 1923–1930'ların başı

Kökenler ve etkiler

Henri Matisse, André Derain ve Maurice de Vlaminck liderliğindeki Fovistler doğayla betimlemenin daha dinamik bir yolunu bulmaya çalışan bir grup arkadaş. Natüralist olmayan, çarpıcı renklerle denemeler yapmış ve boyaları kısa, enerjik fırça darbeleriyle uygulamışlardı, ki bu da sanat eleştirmeni Louis Vauxcelles'in onlara kelime kökü Vahşi Yaratık anlamına gelen Fovist ismini takmasına neden olmuştu. Tüm bu vahşilik izlenimine rağmen Fovistler kısa süre sonra şiddetli ifadelerden ya da Empresyonist "geçici an" kavramından ziyade katı ve kalıcı yapılarla ilgilendiklerini açığa vurmuş, ve Cézanne ve Seurat'ın kendileri için en az van Gogh kadar önemli ilham kaynakları olduklarını ifade etmişlerdi.

Üslup ve teknikler

1905 yazında Matisse ve Derain güney Fransa'daki Collioure köyünde birlikte çalışıyorlardı. Göz alıcı Akdeniz ışığında

▲ Collioure kıyısı 1890 tarihli fotoğrafta görülen güney Fransa'daki bu balıkçı köyü Fovizmin beşiğidir. Derain ve Matisse, doğaya farklı bakma yöntemini bu köyde geliştirdiler.

köyün minik limanını her açıdan resmediyorlardı. Yaz sonuna doğruysa yeni bir tarz ortaya çıkarmışlardı.

Saf renkler – bazen ufak bir beyaz dokunuşla yumuşatılarak – minik dokunuşlar ve darbelerle uygulanıyordu. Tuvalin bazı bölümleri kendi başına bir renk ortaya koyacak şekilde boş bırakılıyordu. Aynı dönemde, Vlaminck, ki kendisi Fovistlerin en ateşli olanıydı, Paris yakınlarındaki Chatou'da benzer bir yolda ilerliyordu. 1906-07 yıllarına gelindiğinde

Fovizmin parametreleri, çizginin formları şekillendirmesi ve daha da yumuşatılmış renklerden oluşan daha büyük blokların kullanımı gibi unsurları içerecek şekilde değişim gösterdi. İnsan formu tabloların odak noktası olarak tabiatın yerini aldı. Raoul Dufy ve Albert Marquet gibi bazı Fovistler orijinal tarzlarına sadık kaldılar ancak yaklaşımları yine de genel anlamda daha az cüretkardı.

DÖNEMİN olayları

1905 Fransa'da Kilise ve Devletin ayrılmasını garanti eden bir kanun yürürlüğe girdi. Kilise artık devlet eğitimi üzerinde müdahaleci bir rol oynayamayacaktı.

1906 Dreyfus Olayı olarak bilinen siyasi skandal sona erdi. Temyiz Mahkemesi Musevi Ordu subayı Alfred Dreyfus'un vatana ihanetten suçlu olmadığına karar verdi.

1907 Fransa'nın Kuzey Afrika'daki sömürge politikası Fas'ta ortaya çıkan hızipli çatışmalar nedeniyle tehlikeye girdi ve birçok Fransız işçi hayatını kaybetti.

Fovizm 1905 yılında Paris sanat ortamına bomba gibi düştü. Parlak, saf renkleri, düzleştirilmiş perspektifi ve sadeleştirilmiş detayları yeni bir dönemin başlangıcına işaret ediyordu. Farkında olmadan küçük bir grup Fransız sanatçı dünyanın ilk modern sanat akımını başlatmış oldu.

Fovizm

André Derain

Derain, ~1930

◻ CHATOU, PARİS YAKINLARI, 1880; ◻ GARCHES, 1954

Mühendislik eğitimini resim yapmak için yanda kesen André Derain 1898'de Paris'teki Camillo Akademisi'ne kaydoldu ve akademideki bir diğer öğrencisi olan Henri Matisse'le ilk kez burada karşılaştı. Kısa süre sonra bir trende Maurice de Vlaminck'le tanıştı ve resme olan ortak tutkularını keşfedince ertesi gün birlikte çalışmaya karar verdiler. 1905 Şubatı'nda sanat simsarı Ambrose Vollard, Derain'in stüdyosundaki her şeyi satın aldı. Aynı yılın yaz aylarında Derain, Matisse'le birlikte resim yapmak için Collioure'a gitti ve böylece Fovizm doğmuş oldu. 1906'da Londra'ya iki kez giderek Thames Nehri ve Parlamento Binasını betimleyen manzara resimleri çizdi. Takip eden yıllarda toplu figürler, portreler ve natüromt üzerine yoğunlaştı ve çalışmaları giderek daha klasik ve karamsar bir karaktere büründü.

YAŞAM çizgisi

1880 Bir fincinin oğlu olarak dünyaya geldi

1898 Camillo Akademisi'ne kaydoldu ve Eugène Carrière'den eğitim aldı

1904-05 Gerçek anlamda ilk Fovist tablosu olan *Peçç Köprüsü*'nü tamamladı

1905 Collioure'da Matisse'le beraber resim yaptı

1919 Diaghilev'in *La Boutique Fantastique* isimli baleisi için kostüm tasarladı

1954 Araba çarpması sonucu Garches'da öldü

▲ **Soyları ve Palyaço** Fovizm sonrası yıllarda Derain parlak renk paletini yumuşattı ve keskin çizgiler, boyu küçük gösterme tekniği ve perspektif kullanımına geri döndü. İki pantomim karakterini betimleyen bu çifte portre 18. yüzyıla özgü kompozisyon stilini andırıyor. 1924, tuval üzerine yağlıboya, 176x176 cm. l'Orangerie Müzesi, Paris, Fransa

▲ **Thames Üzerinde Mavnalar** Londra'nın güney yakasındaki bir rıhtımda duran mavnaları betimleyen bu tabloda Derain, Fovist stiline natüralist unsurlar katıyor; özellikle de gölgeler ve sisle. 1906, tuval üzerine yağlıboya, 81x99 cm. Leeds Müzeleri ve Galerileri, İngiltere

YAKINplan
SISLI FON (DETAY) Uzamsal geri çekilme duygusu Tower Köprüsü'ne doğru giderek artan bir "puslu" efektte elde edilmiş. Bu, ön plandaki vincin keskin çizgileri ve renkleriyle kontrast oluşturuyor.

Henri Matisse

Boris Lipnitski
imzalı
fotoğrafi

D CATEAU CAMBRÉSIS, 1869; Ö NİCE, 1954

Matisse "Fovizm her şey demek değil, ama her şeyin temelinde o var" diyerek 1905-07 yıllarının önemini dile getirmişti. Yine de bu atılıma uzanan yıllarda sanatının hiçbir zaman gelir getirmeyeceğine dair bir umutsuzluk içindeydi.

Matisse, hukuk eğitimini tamamlarken Güzel Sanatlar Okulu'na kaydoldu ve Gustave Moreau'nun stüdyosuna katıldı. 1898'de Korsika'ya gitti ve burada Fovizmin ilk işaretleri olan ufak, renkli çalışmalar yaptı; daha sonra koyu renklerden oluşan bir paletle dönüş yaptı.

Matisse 1904'te St. Tropez'de Divizionist ressam Paul Signac'ın yanında çalıştı ve ufuk açan tablosu *Lüks, Huzur ve Cinsellik* için eskizler hazırladı. 1905 yılının "Fovist Yazı" sırasında da Collioure'da André Derain'le birlikte çalıştı.

1906-1910 arasında en önemli eserlerini yarattı ve uyumlu, parlak renkli kompozisyonlara olan inancını vurguladı. Matisse betimleme, natürmort ve peyzaj ressamlığını sık sık, daha önce hiç görülmemiş bir biçimde kombine etti. Bu unsurlar onun denize ya da kırlara bakan açık pencereleriyle dikkat çeken birçok iç mekan tablosunda karşımıza çıkıyor.

YAŞAMÇİZGİSİ

1892 Hukuk eğitimi için Paris'e taşındı. Çizim dersleri aldı

1899 Amélie Paraye ile evlendi

1904 St Tropez'de Signac'la birlikte çalıştı. Başyapıtı *Lüks, Huzur ve Cinsellik*'i tamamladı

1905 Fovist Yazı ve onu takip eden, Paris'teki sansasyonel Sonbahar Sergisi

1921-25 Hükümeti Matisse'in eserlerini satın almaya başladı. Legion d'Honneur Şövalye Nişanı aldı

1940'lar Kötüleşen sağlığı ve ilerleyen artirine rağmen kestiği kâğıt parçalarından dev resimler yaptı.

1954 Nice'de öldü

"Bir sanat eseri taşıdığı anlamı bir bütün olarak kendi bünyesinde barındırmalı ve bunu izleyiciye empoze etmelidir, hatta bunu o kişi eserin ana konusunu saptayamadan yapmalıdır."

HENRI MATISSE

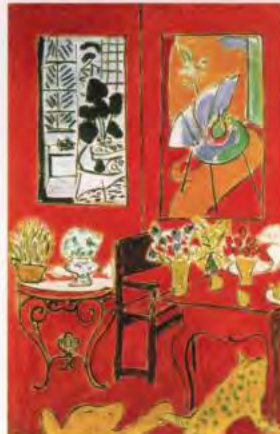

« **Lüks, Huzur ve Cinsellik** Paul Signac'ın Divizionist stilden esinlenen Matisse su perilerini ve Tanrı Baküs'ün takipçilerini pastoral bir mekanda resmediyor. Tablodaki karakterler St. Tropez Körfezi'ni arkasına alan bu mekanda hayatın hazalarının peşinde koşuyorlar. 1904, tuval üzerine yağlıboya, 98x118 cm. Orsay Müzesi, Paris, Fransa

« Büyük Kırmızı İç Mekan

Matisse'in natürmort imgeleri düz kırmızı bir fonun üzerinde konumlanarak tabloya derinlik kazandırıyor. Duvardaki resim, espriyi bir dokunuşla, alışıldık bir gen çekilme hissini sunarak tabloya perspektif kazandırıyor. 1946, tuval üzerine yağlıboya, 146x97 cm. Pompidou Kültür Merkezi, Paris, Fransa

▲ **Patlıcanlı İç Mekan** Bu kalabalık ve renkli mekanda arka ve ön planlarla kenarlar tek bir cephe düzleminde birleşiyor. Bakanlar yüzeylerin nerede birleştiklerini ve açık pencerelerin ne kadar arkada olduğunu seçmek için boşuna çaba sarf ediyorlar. Pencereden görünen manzara iç mekânla yaklaşık aynı renklerle çizilerek bakışları tekrar odanın içine yönlendirmiş. 1911, tuval üzerine tempera, 212x246 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Grenoble, Fransa

▲ **Genç Denizci** I Bu, Matisse'in genç denizciyi resmettiği iki tablodan ilkiydi. Duru yeşiller ve maviler deniz izlenimini uyandırırken, vücudun koyu renk kütesi Cézanne'nin ressam üzerindeki etkisini gösteriyor. Matisse için Fovizm, renk ve form üzerine gerçeğin gelecek uzun süreli bir keşfin sadece başlangıç noktasıydı. 1906, tuval üzerine yağlıboya, 100x82 cm. özel koleksiyon

Kralın Hüznü (La Tristesse du Roi) Henri Matisse,
1952, tuval üzerine guvaş ve kâğıt, 292x386 cm.
Pompidou Kültür Merkezi, Paris, Fransa

Kralın Hüznü Henri Matisse

Henri Matisse'in hayatı renk ve form arasında denge yaratmaya yönelik sürekli arayışla geçti. 1941 yılında geçirdiği travmatik ameliyatın onu tekerlekli sandalyeye mahkûm etmesinin ardından dekupaja (kâğıttan şekiller kesmek) dönerek kendini yeniden keşfetti. Bu teknikle ilk olarak 1930-33 arasında gerçekleştirdiği *Dans* adlı büyük sipariş üzerinde çalışırken tanışmış ve denemeler yapmıştı. Dekupaj, Matisse'in makaslarla "boyamasına" olanak sağlamış, renkleri keserek resmin unsurlarını kavramasını ve onları bir heykeltıraş gibi şekillendirmesini mümkün kılmıştı.

Kompozisyon

Matisse bir keresinde şöyle söylemişti: "Resmimin bütün aranjmanı ifadeye dayalı; figürlerimin kapsadığı alan, onları çevreleyen boşluk, oranlar, hepsinin bir payı var..." Bu resimde Matisse alanı bölmek için yatay ve dikey renk blokları kullanıyor ve figürler (pozitif fiziksel varlık) ve alan (aradaki negatif bölümler) arasında bir denge oluşturuyor. Düz ve parlak renkler, şekiller ve ufak motiflerin birbirleriyle olan ilişkileri kompozisyona güçlü bir ritmik hareket hissi kazandırıyor.

▲ **AYIRIMLAR** Resim dikeyden biçiminde üç bölüme ayrılıyor. Her bir bölüm farklı figürlerle kaplı. Onları çevreleyen boş alanlar bakan kişinin dikkatini yavaşça bu figürlerin farklı rollerine yönlendiriyor.

▲ **HAREKET** Bakışlar, eğimli figürler ve sağ alt köşeden çıkıp uçarak etrafa yayılan sarı şekiller sayesinde sağdan sola doğru yönlendiriliyor. Bu şekiller bulundukları noktaya göre yaprakları, çiçekleri, notaları ya da göz yaşlarını temsil ediyorlar.

Hikayesi

Matisse bir keresinde "beyni dinlendirecek" dingin ve dengeli bir sanat yaratmak istediğini dile getirmişti. Bu otobiyografik portre – en sevdiği şeylere (kadınlar, müzik ve dans) yönelik acı bir veda niteliği taşıyarak – tam olarak da bunu gerçekleştiriyor. Konunun Rembrandt'ın Tälüt'un (Saul) huzurunda Arp Çalan Davut adlı tablosundan ve Baudelaire'in *Önceki Yaşam* (Matisse'in 1944'te illüstrasyonlarını hazırladığı *Kötülük Çiçekleri* adlı antolojiden) adını taşıyan ve müziğin şairin ısırtılarını dindirini anlattığı şiirinden ilham aldığı yolunda yorumlar bulunuyor. Baudelaire'in şiiri bu anı şu şekilde tasvir ediyor: "... Ve işte orada yaşadım — parfümlere bulanmış çıplak kölelerle [çevrili] / Alınımı palmye yapraklarıyla hafifçe dinlendiriyor."

► **ODALIK** Matisse'in şehvet dolu Doğulu kadınlara olan tutkusu, Fas'a yaptığı bir gezinin ardından 1920-25 yılları arasında ürettiği *Odalık* serisinin ortaya çıkmasına yol açtı. Resimdeki odalık (Osmanlı padişahının kölesi) harem sarvarı giyiyor ve muhtemelen bir vurmali çalgı icra ediyor, turuncu figür de onun davulu.

► **DANSÇI** Güçlü bir kontrast oluşturan siyah-beyaz dansçı, Delacroix'ın *Haremde Cezayirli Kadınlar* (1849) adlı tablosundaki dans eden köleden model alınmış.

Teknik

Bu büyük eser için Matisse dekupaj tekniği kullandı. Bu tekniği *Jazz* (1947) adlı sınırlı sayıda basılan bir kitap için 20 adet ufak çaplı "doğaçlama" üzerinde çalışırken geliştirdi. Hayatının son yıllarındaki neredeyse bütün büyük çaplı yapıtları bu metodu kullanarak gerçekleştirdi. Stüdyo asistanları bu büyük kâğıt parçalarını pigment, yeşil limon ve yoğunluk kazandıran Arap zamkının karıştırılmasıyla elde edilen yoğun bir suluboya olan guvaşla hazırlıyorlardı. Matisse şekillerini, aralarında siyah, beyaz, kobalt mavisi, kadmiyum sarısı, kırmızı ve altı tane ikincil renkten oluşan 11 adet canlı rengin yer aldığı bir palet kullanarak kesiyordu. Renklerinin "birbirleriyle etkileşim içinde" olmalarını istiyordu.

▲ **HAREKET HATLARI** Siyah dansçının zarif hareketleri kıvrımlı turuncu çizgilerin ve tırtıklı siyah kıvrımların akıllı kullanımıyla gözler önüne seriliyor. Bu dekoratif desenler dansözün hareket halindeki vücudunun etrafında kıvrımlar oluşturarak dairesel bir hareketlilik yaratıyor.

▲ **KRAL (OTOPORTE)** Kralın silüeti Matisse'in tekerlekli sandalyedeki halini bir hayli andırıyor. Kendi icra ettiği müziğin sesiyle avunamayan kralın etrafını aynı zamanda gözyaşı işlevi de gören notalar çevreliyor.

◀ **ŞEKİLLER** Matisse resimdeki baklava şeklindeki yapraklar gibi, aynı anda farklı şeylere gönderme yapabilen şekiller yaratmaktan büyük keyif alıyordu. Kralın kaftanındaki desenlerle elleri 1946 yılındaki Polinezya serisinde yer alan palmye yapraklarını andırıyor.

▼ **DEKUPAJ** Dekupaj, kâğıttan desenler kesip onları bir yüzeye yapıştırma sanatıdır. Bu yolla renk ve çizgi açısından yeni özgürlükler keşfeden Matisse bu tekniği orijinal bir sanat şekline dönüştürdü.

Maurice de Vlaminck

D PARİS, 1876; Ö RUEİL-LA-GADELİÈRE, 1958

Maurice de Vlaminck'in ebeveynleri müziği çok seviyorlardı ve performans, gerçek boyutlardan daha görkemli olan bu kişi için son derece önemli bir olguydu. 1900 yılında Fovizmin kurucusu André Derain'le tanışmadan önce boksör, şampiyon bir bisikletçi ve bir café kemancı olarak geçirdiği dönemler olmuştur. Ayrıca yazdığı makalelerle anarşist gazete Le Libertaire'e sık sık katkıda bulunuyordu.

Daha çok kendi kendini eğiten Vlaminck sanatı devrimci çabalarını dışa vurabileceği bir araç olarak görmüştü. Derain'in kendisini Matisse'le tanıştırdığı, 1901 yılındaki van Gogh sergisinden çok etkilenmişti. Fovist yıllarında daha çok memleketi Chatou'nun yakınlarındaki kırları resmetti. Bir "primitif" sanat koleksiyoncusu olan Vlaminck gravürün yeniden canlandırılmasında da önemli rol oynadı. Fovist renk kullanımını 1908'e kadar koruyan Vlaminck bundan sonra çok daha koyu renklere yönelmeye başladı.

YAŞAMÇİZGİSİ

1876 İkisi de müzik öğretmeni olan bir çiftin oğlu olarak Paris'te doğdu

1892-93 Paris'in banliyösü Chatou'ya taşındı; tamirci olarak çalıştı; resim yapmaya başladı

1900 Derain'le tanıştı ve onunla Chatou'da bir stüdyoyu paylaştı

1905 Paris'teki Sonbahar Salonu Sergisinde sekiz adet tablosunu sergiledi

1933 Paris'te retrospektif sergisi açıldı

1958 80'li yaşlarında öldü

▲ **Seine Manzarası** Bu, Chatou'yu çevreleyen bölgenin resmedildiği çok sayıdaki tablodan biri. Vlaminck Fovistlerin en çalkantılı temsilcilerinden ve resim yapmanın onu "daha da kötü hale getirmekten" koruduğunu açıkça dile getiriyordu. Bu sıradan sahne van Gogh'vari bir abartılı dram hissi taşıyor. 1906, tuval üzerine yağlıboya, 55x66 cm. Hermitage, St. Petersburg, Rusya

► **Rat Mort'ta Dansçı** Paris'in ünlü café'si Le Rat Mort'taki bir dansçı gecalık rutinine kısa bir mola veriyor. Vlaminck dansçının vücudunu ve elbisesini olabilecek en ince çizgilerle belirginleştirmiş. 1906, tuval üzerine yağlıboya, 73x54 cm. özel koleksiyon

YAKINplan

RENK VURUŞLARI Yüzlerce fırça darbesi tuvali kaplıyor. Burada, soyut desenin aslında dansçının elbisesi olduğunu izleyiciye gösteren unsur onun nett bir şekilde vurgulanan bacakları.

Georges Rouault

D PARİS, 1871; Ö PARİS, 1958

Koyu Katolik olan Georges Rouault günah ve kefaret konularına yönelik ciddi bir takıntı besliyordu. 20. yüzyılın en başına buyruk ressamlarından biri olan Rouault'nun herhangi bir kategoriye yerleştirilmesi oldukça güç. 1892'de Güzel Sanatlar Okulu'nda Matisse ve Marquet'yle yan yana öğrenim gördü ve burada Gustave Moreau'nun en gözde öğrencisi oldu. 1905'te Sonbahar Salonunda eserlerini sergilemesine rağmen Rouault gerek stil gerek işlediği konular açısından Fovistlerle çok az ortak noktaya sahipti. Koyu renkler ve ağır çizgiler kullanan ressam, palyaçolar, fahişeler ve sosyal uyumsuzluk yaşayan insanları resmetti. Rouault 1917'den itibaren Fransız sanat simsrarı Ambrose Vollard tarafından desteklendi. Vollard onun eserlerini sergiledi ve 1927 yılında ölüm temasını işleyen serigrafı çalışmalarından oluşan Miserere adlı koleksiyonun yayımlanma masraflarını karşıladı.

◀ **İsa'nın Başı** Rouault'nun dini inançları tablolarında ve eskizlerinde İsa'yı resmetmesine neden oldu. İsa'nın iç gözlemsel bir şekilde aşağıya baktığı bu duyarlı görüntü ikona özellikleri taşıyor. 1939, tuval üzerine yağlıboya, 66x51 cm. Hermitage, St Petersburg, Rusya

▲ **Fahişe** Rouault 1903'ten sonra fahişeleri konu alan güçlü portreler çalıştı, izleyiciyi şoke ederek toplumun yazlaşmasını düşünmeye yöneltti. 1905, kâğıt üzerine yağlıboya ve guaş, 28x22 cm, özel koleksiyon

Albert Marquet

D BORDEAUX, 1875; Ö PARIS, 1947

Bordeaux'da büyüyen Albert Marquet yakınlık kurulması oldukça güç ve utangaç biri olarak tarif edilirdi. 1890'da Paris'e yerleşti ve Güzel Sanatlar Okulu'na kaydoldu. Henri Matisse'le de burada tanıştı.

1898'e gelindiğinde parlak bir renk paleti kullanmaya başlamıştı, ancak yine de renkleri tamamen natüralizmden uzak bir şekilde uygulamıyordu. 1904 ve 1905 yılları arasında Normandiya ve Akdeniz sahillerinde Raoul Dufy'le birlikte liman ve rhtım resimleri yaptı. Ayrıca nû ve portre çalışmaları da gerçekleştirdi. 1908'de Matisse'in boşalttığı bir stüdyoya taşındı ve 1931 yılına kadar burada çalıştı.

▼ **Fécamp'ta Plaj** Marquet'in, stil olarak Fovizm ve Empresyonizm arasında konumlanan bu sahil sahnesi, alışıldık bir perspektifi alışılmadık bir şekilde ele alıyor ve tek bir ışık kaynağıyla cesur konturlar kullanıyor. 1906, tuval üzerine yağlıboya, 50x61 cm. Orsay Müzesi, Paris, Fransa

Raoul Dufy

D LE HAVRE, 1877; Ö FORCALQUIER, PROVENCE, 1953

Portre, Laure Albün-Guillot imzalı

Tüm Fovistler arasında, gelip geçici ışığı yakalamaya ve insanları acele etmeden resmetmeye en bağlı olan ressam Raoul Dufy'dir. Hatta, 1919'dan itibaren çizdiği, yürüyüş yapan insanlar ve spor karşılaşmaları kişisel stili haline geldi. Dufy 1900'de Paris'e yerleşip Güzel Sanatlar Okulu'nda öğrenim görmeden önce 1892'de Le Havre'da resim dersleri almaya başladı. Eserleri düzenli bir şekilde Salon etkinliklerinde sergilendi. Kısmen natüralist olan stili 1905 yılında, Matisse'in *Lüks, Huzur ve Cinsellik* (1904) adlı eserini görmesiyle birlikte değişime uğradı.

Bundan sonra daha parlak renklere yönelmeye başladı. Marquet gibi Dufy de plaj şemsiyeleri, bayraklar ve kıyafetler gibi çarpıcı objeleri canlı renklerle resmetti. Bunu da diğer Fovistlerin yaptığı gibi renkli manzara resmini yeniden keşfetmek yerine daha natüralist bir şekilde gerçekleştirdi. Ayrıca tiyatroya yönelik bir dizi desen çalışmasına da imza attı.

▼ **Meyve Kâseli Natümort** Tepeden resmedilen bu meyve kâsesi, üzerinde durduğu mavi masa örtüsüyle birlikte canlı bir görünüme sahip. Dokusu ve şekli düz renk üzerine tarama yapılarak elde edilmiş. ~1908, tuval üzerine yağlıboya, Modern Sanat Müzesi, Paris, Fransa

YAŞAMÇİZGİSİ

1877 Dokuz kardeşin en büyüğü olarak Le Havre'da doğdu

1892 Bir kahve ithalatçısının yanında çalıştı ve akşamları sanat derslerine katıldı

1898 Paris'e yerleşti ve Güzel Sanatlar Okulu'na kaydoldu

1905 Sonbahar Salonu'nu ziyaret etti ama eserlerini sergilemedi

1908 Yazı Fovist ressam Georges Braque'la birlikte L'Estaque'ta geçirdi

1919 Günlük hayat ve spor temalı tablolarını üretmeye başladı

1937 Paris'teki Dünya Fuarı için *Elektriklin Ruh* adlı büyük bir duvar resmi hazırladı

1953 Venedik Bienali'nde büyük ödülü aldı; büyük popülarite kazanmış biri olarak Forcalquier'de öldü

Kees van Dongen

D DELFSHAVEN, ROTTERDAM YAKINLARI, 1877; Ö MONTE CARLO, 1968

1892-1897 arasında Rotterdam'ın Güzel Sanatlar Akademisi'nde öğrencisi olan van Dongen 1900 yılında Paris'e taşındı ve burada Fransız basını için hicivli illüstrasyonlar hazırladı.

1904'te van Dongen Bağımsızlar Salonu'nda (resmi Salon sergilerine rakip olarak düzenlenmişti) yapıtlarını sergiledi. Burada Vlaminck ve Derain'le tanıştı ve ertesi yıl eserlerini kötü şöhret sahibi Sonbahar Salonu'nda sergiledi. Diğer Fovistlerin aksine van Dongen nû ve portre çalışmaları üzerinde uzmanlaştı. Parlak bir ışıkla aydınlatılmış kabare dansçıları dinamik renk kontrastları ve erotik birleştirirken, "gecenin kadınları" (fahişeler) sosyal kurbanlardan ziyade keyif düşkünü kişiler olarak yansıtılıyorlardı. 1913'te Sonbahar Salonu'nda sergilediği tablolarından biri polis tarafından müstehcen bulunarak kaldırılmıştı.

◀ **Gelincik** 1. Dünya Savaşı'nı takiben van Dongen'in çalışmaları Avrupa'yı saran kaygısız ruhu yansıtmaya başladı. Dikkatini sosyetik kesimlere, özellikle de ihtisamlı kadınlara yoğunlaştırdı. 1919 cıvan, tuval üzerine yağlıboya, 55x46 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Houston, Texas, ABD

▲ **Ağaçların Altında Atlar ve Jokeyler** Dufy gerek yarış halinde, gerekse dinlenmekte olan atları resmetmekten büyük keyif alıyordu. Burada hareket duygusunu sağlayan unsur leylak rengi fon üzerine yerleştirilen ağaçlar. ~1930, suluboya, 50x65 cm. Daniel Malingue Galerisi, Paris, Fransa

YAKINplan

RENKLİ ÇEVRE ÇİZGİSİ

Dufy'nin özgün stili, çokulu kaligrafiyle göz alıcı renklerden oluşan geniş fırça darbelerinin birleşimiydi. Bu at, ağaçlarda ve seyislerin ceketlerinde de kendini gösteren yeşil bir fonun üzerine çizilmiş.

20. yüzyılın başlarında akademilerin klasik idealleri ve hızla eskiyen Art Nouveau (Jugendstil) stili Almanya'daki sanatsal vizyonu ciddi anlamda boğuyordu. Kaçınılmaz bir şekilde, ortaya çıkacak herhangi bir yeni akım, şiddetli biçimde farklı olacaktı – ve bu akım Ekspresyonizm oldu.

Ekspresyonist sanatı diğerlerinden ayıran özellik, vurgunun konuya değil, onun yerine sanatçının konuya olan son derece kişisel, psikolojik ve duygusal tepkilerine yapılmasıydı.

Die Brücke

Belirleyici adımı, Ernst Ludwig Kirchner liderliğindeki Dresden'li genç mimarlık öğrencileri attı. Karl Schmidt-Rottluff, Erich Heckel ve Fritz Bleyl (1880-1996) ile birlikte Die Brücke (Almanca "Köprü") adlı bir grup kurdular. Bu adı seçmelerinin nedeni Alman filozof Nietzsche'nin – insanın daha iyi bir dünyaya uzanan bir köprü olduğuna dair – görüşünü paylaşıyor olmaları ve Dresden'in köprüleriyle ünlü olmasıydı. Artık kullanılmayan bir kasap dükkanında çalışan ekip van Gogh ve Edvard Munch'dan ve Grünewald ile Dürer döneminin eski Alman sanatından esinlenen bir stil yarattı. İlk olarak

▲ **Die Brücke Ressamları**, Ernst Ludwig Kirchner, 1926. Ekspresyonizm Almanya'nın ilk modern sanat akımıydı. Die Brücke adıyla anılan dört sanatçı tarafından yaratıldı.

peyzajlar ve nü'ler yaptılar. 1911'de Berlin'deki merkezlerine taşındıktan sonra başkentin sokak yaşantısını resmettiler. Bir eşik hissi yaratacak şekilde birbirilerine karşı konumlandırarak kullandıkları parlak, asit

renkleri ve ciddi biçimde çarpıtılmış ana hatlar sanatı natüralizmden kararlı bir şekilde uzağa itiyordu.

Der Blaue Reiter

Birkaç yıl sonra Münih'te, aralarında Wassily Kandinsky (bkz. sayfa 435-39), Franz Marc ve Alexei von Jawlensky'nin de bulunduğu bir grup sanatçı Ekspresyonizmin farklı bir stilini şekillendirdi. Grup adını, yayımladıkları Der Blaue Reiter (Mavi Binici) adlı yilliktan aldı. Akademik sanatta yaratıcılığa yer olmadığına inanan bu sanatçılar antik Mısır eserleri, çocuk resimleri ve en yeni akımlara ait resimleri bir arada bastılar.

Daha sonra soyut sanatın öncüsü haline gelecek olan Kandinsky ve Marc, sanatçının manevi misyonu olduğu görüşündeydiler. Eserleri Die Brücke grubunun resimleri kadar vurucu değildi. Amaçları toplumu modernleşme sürecinde yok olduğuna inandıkları uyumlu düzene yeniden kavuşturmakta.

Alman Ekspresyonizmi

Emil Nolde

Otoportre

D NOLDE, SCHLESWIG-HOLSTEIN, 1867; Ö SEEBÜLL, 1956

Elim Hansen adıyla dünyaya gelen bu içedönük ressam 1902 yılında evlenirken, doğduğu köyün ismini aldı. Dolap imalatçısı olarak çıraklık eğitimi aldıktan sonra Berlin ve Münih'te mobilya fabrikalarında çalıştı. Nolde 1892-1902 yılları arasında mobilya tasarımı eğitimi verirken kendi sanatsal öğrenimini de sürdürdü. Die Brücke'nin diğer üyelerinden en az 15 yaş büyük olan ve genelde toplumdaki izole bir hayat yaşayan Nolde, gruba 1906-07 yıllarında kısa bir süre katıldı. Sanatı iki ana tema etrafında şekillenir: Kuzey Almanya sahillerinin yerel tabiatı ve İncil'deki hikayelerin yorumları. Ayrıca benzersiz, resimsel dokunuşları olan birçok gravür de yapmıştı.

▲ **Dansçılar** "Primitif" ve pagan ritüellerden etkilenen Nolde, insanlığı, bu hareketli resimde olduğu gibi başka bir bilinç düzeyine taşınırken görüntülemeyi amaçlıyordu. 1912, renkli litografi, 54x69 cm. Sanat Galerisi, Hamburg

▲ **Bataklıkta Çiftlik Evi** Nolde birçok suluboya peyzaj yaptı. 1941'de Naziler sanatsal çalışmalarına yasak getirince ufak kâğıt parçalarına minik peyzajlar çizerek onlara direndi. 1947, kâğıt üzerine suluboya, 34x46 cm. özel koleksiyon

YAŞAMÇİZGİSİ

1867 Bir çiftçinin oğlu olarak dünyaya geldi

1884-87 Mobilya tasarımı ve dolap imalatı alanında çırak olarak çalıştı

1892-97 İsviçre'de dekoratif tasarımı eğitimi verdi

1906-07 Die Brücke'ye katıldı; Edvard Munch'la tanıştı

1931 Prusya Sanat Akademisi'ne üye olarak kabul edildi

▲ **Hamsin Yortusu** Nolde koyu bir dindar olmamasına rağmen ruhani coşku gösterilerine büyük ilgi duyuyordu. Burada Kutsal Ruh, Havarilerin üzerine alev şeklinde iniyor. 1909, tuval üzerine yağlıboya, 87x107 cm. özel koleksiyon

YAKINPLAN

MOR LEKE

Musevi-Hristiyan inanışında mor renk geleneksel olarak kraliyetle ilişkilendirilir. Alevler yeni kilisenin atanmış liderleri üzerinde uçarken yansımalan havarilerin yüzlerinde betimleniyor.

Otoportre

D ASCHAFFENBURG, 1880; Ö FRAUENKIRCH, 1938

Kirchner'in sanatı Alman Ekspresyonizminin merkezindedir. Onun dinamizm ve acı dolu tabloları hem görsel bir çekicilik – Kirchner renkleri son derece kendinden emin bir şekilde dağıtır ve düzenlerdi – hem de etkili bir sıra dışılık yansıtır. Dresden'de yaşadığı yıllarda (1905-11) şehri, dostlarını, modelleri ve civardaki kırsal bölgeyi resmetti. 1911'de Die Brücke sanatçıları Berlin'e taşındılar. Kirchner de ilk modeli olan ve ömür boyu ona eşlik eden Erna Schilling'le burada tanıştı. Kirchner'in yeni konuları şehrin sokaklarındaki insanlar ve sosyetik kadınlar oldu; hepsi şaşırtıcı şekilde birbirlerine benzer görünümde resmediliyordu. 1. Dünya Savaşı sırasında geçirdiği sinir krizinin ardından Kirchner Almanya'dan ayrılarak İsviçre'ye gitti ve intihar ettiği 1938 yılına kadar burada yaşadı.

YAŞAMÇİZGİSİ

1880 Bir endüstri kimyagerinin oğlu olarak doğdu
1901 Dresden'de mimarlık eğitimi aldı
1903-04 Münih'teki Debschitz ve Obrist Sanat Okulunda eğitim gördü
1905 Mimarlık diploması aldı. Brücke Grubunun ortak kurucularından oldu
1911 Berlin'e yerleşti ve Max Pechstein'la birlikte modern resim okulunu kurdu
1913 Die Brücke'ye yönelik eleştirileri grubun dağılmasına neden oldu
1917 Kötü sağlık durumundan dolayı İsviçre'de, Davos yakınlarında bir köye yerleşti
1937 Naziler tarafından "dejenere" bir sanatçı olarak yatalandırı, eserleri kamuya açık alanlardan kaldırıldı
1938 Frauenkirch'te kendini vurdu

◀ **Modelli Otoportre** Ana renklerden oluşan cesur blokları kullandığı bu tabloda ressam ve modeli izleyiciye doğru bakıyor. 1907, tuval üzerine yağlıboya, 150x100 cm. Sanat Galerisi, Hamburg, Almanya

YAKINPLAN

PARLAK RENKLER Ressamın sabahlığındaki mavi ve turuncu çizgiler, fırçasındaki kırmızı boya ve yeşil düğümler Kirchner'in muhatazkar zevklerine meydan okuma niyetinin birer göstergesi.

► **Ayakta Duran Nü Kadın** Die Brücke sanatçıları Afrika ve Okyanusya'nın sözde "primitif" sanatına büyük hayranlık besliyorlardı. Bazı Fovist ressamlar gibi, onlar da bu tür sanat eserlerini büyük bir hırsla araştırıp topladılar. Bu nü tablo primitif bir ahash oyma işinin tamamen Batı Ekspresyonizmi stilineki yorumu. 1914-15, tuval üzerine yağlıboya, 97x16x2 cm. Allen Memorial Sanat Müzesi, Ohio, ABD

▲ **Sokaktaki Kadın** Kirchner'in Berlin stili, Dresden tablolarıyla kontrast oluşturan bir şekilde daha köşeli ve ton olarak daha koyuydu, boyada da tarama yöntemiyle değişiklik yapıyordu. 1915, tuval üzerine yağlıboya, 126x90 cm. Brücke Müzesi, Berlin, Almanya

Erich Heckel

D DÖBELN, DRESDEN YAKINLARI, 1883;
O RADOLFZELL AM BODENSEE, 1970

Brücke grubu sanatçılarına katılmak üzere mimarlık öğrenimine son veren Erich Heckel grubun gayri resmi yöneticisi haline geldi. Stüdyolarını o buldu, sergilerini o düzenledi ve yaz aylarında resim yapmak üzere yaptıkları gezileri o organize etti. Franz Marc'la olan bağlantısı grubun *Der Blaue Reiter* (Mavi Binici) almanasına katılmasını sağladı. 1909'da İtalya'nın sanat merkezlerini dolaştı ve özellikle Etrüsk sanatından etkilendi.

Heckel'in ana temaları doğa manzaraları ve yüzen erkeklerle kadınlarıdır. İlk başlarda doğrudan tüpten sıkarak uyguladığı yoğun ana renkleri kullanarak çalışıyordu, ancak 1908'de büyük bölümlere tek bir düz renk uygulamaya başladı. Bu Brücke ressamlarının boyanın kuruma sürecini hızlandırmak üzere petrolele incelterek kullandıkları bir yöntemdi.

◀ **Ovadaki Adam** Kırık bir alanda duran yalnız bir adamı, ellerini başına doğru acıdan olduğu kadar düşünmek amacıyla da kaldırmak gösteren bu tablo Norveçli ressam Edvard Munch'un Heckel ve diğer Brücke sanatçılarına üzerindeki etkisini gözler önüne seriyor. 1917, gravür, Şehir Müzesi, Leicester, İngiltere

YAŞAMÇİZGİSİ

1901 Chemnitz'de ortaokulda Schmidt-Rottluff'la arkadaş oldu
1904-05 Mimarlık öğrenimi gördü ancak Die Brücke'ye katılmak üzere yarıda kesti
1909 İtalya'ya gitti, yaz aylarını Kirchner'le birlikte Moritzburg Gölü'nde geçirdi
1912 Franz Marc'la arkadaşlık kurdu
1914 Sağlık hizmetlerinde görev yapmak üzere gönüllü olarak orduya yazıldı
1918 Berlin'e döndü
1949-55 Karlsruhe'de güzel sanatlar profesörü olarak görev yaptı
1970 Radolfzell am Bodensee'de öldü

◀ **Moritzburg yakınlarında bir göl** Diğer Brücke ressamları gibi Heckel de alışlageldik perspektif kullanımına başvurmuyordu, bu da kendini en çok peyzajlarda gösteriyordu. Bu ressamlar renk ve betimlemeyi uç şekillerde kullanarak çalışmalarına karşı artan bir tepki yaratmayı hedefliyorlardı ve sanatseverlerin zamanla onların bu vizyonunu paylaşacaklarına inanıyorlardı. 1909, tuval üzerine yağlıboya, 60x71 cm. Ulusal Müze, Cardiff, İngiltere

Karl Schmidt-Rottluff

D ROTTLUFF, 1884; Ö BERLİN, 1976

Heckel'in okul arkadaşı ve Die Brücke'nin ilk üyelerinden Karl Schmidt-Rottluff gruba bu adı öneren kişiydi. İlk başta peyzajlara odaklandı ve van Gogh'un tutkusuyla Fovizmin parlak renklerinden ilham aldı. 1912'de Afrika sanatına olan beğenisini yansıtan, ifade gücü yüksek köşeli çizgilerle çalışıyordu. 1911'de Brücke grubuyla Berlin'e yerleşti ve 1964 yılında onun önerisiyle Berlin'de Brücke Müzesi kuruldu.

▲ **Düşünceli Kadın** Desenli giysi, yüzünü derin düşüncelere dalmış bir şekilde ellerinin arasına alan kadının, vücudunun üst kısmının çıplaklığını vurguluyor. 1912, tuval üzerine yağlıboya, Brücke Müzesi, Berlin, Almanya

Käthe Kollwitz

Otoportre

D KÖNIGSBERG, 1867; Ö MORITZBURG, 1945

Münih ve Berlin'de eğitim gören Käthe Kollwitz kendini çizime ve serigrafide adanmıştı. Doktor olan eşiyle birlikte yaşayıp çalıştığı Berlin'in en fakir mahallelerinde tanık olduğu sosyal koşullara ateşli bir tepki gösteren Kollwitz baskı gören kesimi çalışmalarının merkezine yerleştirdi. Birçok çizim ve serigrafisi çalışmasında bu kesimdekilerin hem kişisel trajedilerini hem de çektikleri acıları yansıttı. 1927'de Sovyetler Birliği'ne gitti. Kadın hakları konusuna büyük önem veren sanatçı evli olmayan anneleri koruyan bir derneğe çizimleriyle katkıda bulundu. 1913'te Berlin Kadın Sanatçılar Birliği'nin kurulmasına yardımcı oldu. Nazizme karşı olmasına rağmen rejim onun çalışmalarını dejenere olmakla suçlamadı, aksine ressamın ismini kaldırarak onları kendi davasını desteklemek için kullandı.

YAŞAMÇİZGİSİ

1867 Käthe Schmidt adıyla bugün Rusya'da bulunan Kaliningrad'da doğdu
1885 Berlin'deki Kadınlar Akademisi'ne kaydoldu
1891 Dr. Karl Kollwitz'le evlendi, Peter ve Hans adında iki oğlu oldu
1909 1904'te Rodin'in stüdyosunu ziyaret ettikten sonra heykel sanatına merak sardı
1919-33 Prusya Akademisi'ndeki ilk kadın profesör oldu

► **Bir Kadını Kuşatan Ölüm** Bir anne, çocuklarını ölümden korumak için sıkı sıkıya tutuyor. Kollwitz, oğullarından birini 1. Dünya Savaşı'nda kaybetti ve cerrah eşinin mesleğinde de sık sık ölümü ve çaresizliği gördü. 1934, litografik baskı, özel koleksiyon

▲ **Dokumacıların Yürüyüşü** Bu gravür *Dokumacıların Ayaklanması* adlı altı yapıtlık bir serinin dördüncüsü ve Alman yazar Gerhart Hauptmann'ın *Dokumacılar* (1892) adlı sosyal dramından yola çıkılarak hazırlandı. Silezyalı işçilerin 1844 yılında kıtlıktan sonraki ayaklanmalarını yansıttır. 1897, gravür, 27x36 cm. Şehir Müzesi, Münih, Almanya

YAKINPLAN

▲ **AYAKLANMA** Bu, kaderlerine boyun eğen işçilerin değil, kazma ve baltalarla donanmış asi dokumacıların resmi. Kollwitz işçilerin kararlılığını zayıf ve derin çizgili yüzlerine yansıtmış. Berlin Salon'u jüri sanatçıyı Altın Madalyayla ödüllendirmek istemiş, ama Kaiser II. Wilhelm bunu yasaklamış.

Ernst Barlach

D WEDEL, HAMBURG YAKINLARI, 1870; Ö ROSTOCK, 1938

▲ **İntikamcı** Barlach'ın heykeli yüksek bir içsel güce sahip ve 1. Dünya Savaşı'nda Alman ordusunun gücünü temsil ediyor. 1917, bronz, yüksekliği 43 cm. özel koleksiyon

Hamburg ve Dresden'de eğitim gören Ernst Barlach 1895-1896 arasında Paris'teki Julian Akademisi'nde derslere katıldı. 1906'daki Rusya gezisi onu heykel çalışmalarına yönlendirdi - döndükten sonraki ana teması Rusya'nın kırsal kesimlerinde ağır yük altında yaşayan fakir kesim oldu. Barlach'ın maddi durumu 1907'de, sanat simsarı Paul Cassirer'in çalışmalarına yıllık ücret ödemesiyle düzeldi. Romancı ve oyun yazarı da olan Barlach ilk oyunu *Ölü Gün*'ü 1912'de gravür derlemesiyle birlikte yayımladı.

Wilhelm Lehmbruck

D DUISBURG, 1881; Ö BERLİN, 1919

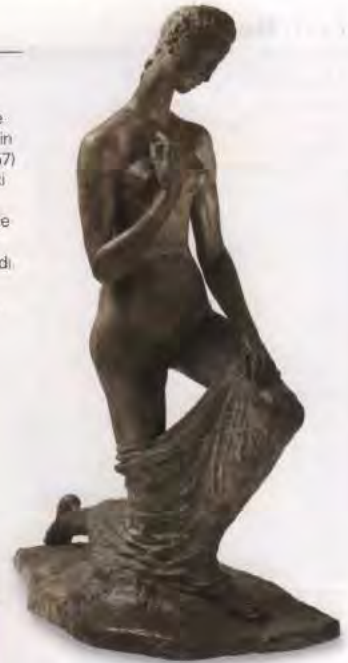
Dekoratif sanatlar kursunu bitiren Lehmbruck, 1901-1907 arasında Düsseldorf'ta Güzel Sanatlar Akademisi'nde eğitim gördü. Gençliğinde fikirleri Emile Zola gibi sol görüşlü yazarların yapıtları ve Käthe Kollwitz'in siyasi temalı sanatıyla şekillendi. Stil olarak Rodin'den (bkz. sayfa 356-57) ve Gotik sanattan etkilenen Lehmbruck ayrıca Matisse'ten ve 1910'daki Paris gezisinde tanıştığı Brancusi'den de etkilendi.

1911'de yaptığı *Diz Çöken Kadın* heykeli ertesi yıl Köln'deki bir sergide öne çıkılarak övgü aldı. Artan itibarıyla 1913 yılında kendisi hakkında bir kitabın yayımlanmasını ve Paris'te kişisel bir sergi düzenlenmesini sağladı. 1. Dünya Savaşı sırasında yaralıların getirildiği bir hastanede çalışan Lehmbruck bu deneyimi son derece rahatsız edici buldu. 1919 yılında, ardında dört çocuk bırakarak intihar etti.

YAŞAMÇİZGİSİ

1881 Alman sanayisinin kalbinde, bir madencinin oğlu olarak dünyaya geldi
1901-07 Düsseldorf Akademisi'nde öğrenim gördü
1904 Düsseldorf'taki Rodin retrospektifinden etkilendi
1910 Paris'i ziyaret etti, Matisse ve Brancusi'yle tanıştı
1919 Berlin'de öldü

► **Dua** Duaya dalmış çıplak bir kız betimleyen bu heykel hem duygusal hem de sessiz. Gotik bir katedraldeki bir heykel gibi, köşeli formu düşüncelerinin gökleri hedefleyen yönünü vurguluyor. 1918, taş, 83x51x34 cm. Sanat Galerisi, Hamburg, Almanya

▲ **Diz Çöken Kadın** Kadının uzatılmış bedeni, eğik başı, tevazu ve huzur havası, klasik ve modern stiller arasında konumlanan büyüleyici bir Ekspresyonist form yaratıyor. 1811, dökme taş, 177x142x69 cm. MoMA, New York, ABD

D MÜNİH, 1880; Ö VERDUN YAKINLARI, 1916

Franz Marc için sanat, modern endüstriyel toplumun bozulmakta olan doğasına karşı duran manevi bir güçtü. Münih'teki Sanat Akademisi'ne kaydolmadan önce ilahiyat ve felsefe eğitimi gördü. 1903-1907 arasındaki Paris gezilerinin ardından van Gogh ve Post-Empresyonistlerden etkileneceğe başladı. 1909'da Baviera kırsalındaki Sindelsdorf'a yerleşti ve burada, onu çevreleyen doğal hayattan etkilenecek insanlarda eksikliğini gördüğü saf ve güzelliğe sadece hayvanların sahip olduğu inancını pekiştirdi. Marc renkleri belirli anlamlarla kullandı – örneğin, hakimiyet için kırmızı ve duyumsallık için sarı. Zamanla stili birkaç parlak renk ve dağınıklardan uzak bir kompozisyon yansıtacak şekilde sadeleşti. 1911'den 1913'e kadar *Der Blaue Reiter* grubunun önde gelen isimleri arasında yer aldı. 1914'ten sonra çalışmaları daha karmaşık bir yapı göstermeye, Futüristlerin ve Kübizmin etkilerini yansıtmaya başladı.

► **Kırmızı Boğa** Hayvanlara yakın yaşayan Marc onların özelliklerini gözlemledi ve eskizlerini yaptı. Renk ve form unsurlarının en az düzeyde tutulduğu bu tabloda bir dişi kıvrımlı hat, boğayı ve çevresindeki ağaçları vurguluyor. 1912, tuval üzerine yağlıboya, 34x43 cm. Puşkin Müzesi, Moskova, Rusya

YAKINplan

KIRMIZIYI GÖRMEK Marc için her rengin bir anlamı vardı. Kırmızı sadece somut dünyayı değil, aynı zamanda erkek egemenliğini de sembolize ediyor – bu da onu boğa için uygun bir renk kılıyor.

▲ **Hayvanların Kaderi** Akıllarda iz bırakan bu acı ve korku dolu resim tüm doğayı, kıyameti andıran yok edici bir güce boyun eğerken betimliyor. Parçalara ayrılmış formlar Futüristlerin etkisini yansıtıyor. Yangında zarar gören resmin sağ tarafı Paul Klee tarafından yeniden boyandı. 1913, tuval üzerine yağlıboya, 196x266 cm. Sanat Müzesi, Basel, İsviçre

“Bir sanatçı için doğanın bir hayvanın gözlerinde nasıl yansıdığı düşüncesinden daha gizemli bir fikir olabilir mi?”

FRANZ MARC

YAŞAMçizgisi

1880 Bir ressamın ikinci oğlu olarak Münih'te dünyaya geldi
1903 Yeni sanat akımları üzerine çalışmak için Paris'e gitti
1909 Yukarı Baviera'da, küçük bir sanatçı kolonisinin oluşturduğu Sindelsdorf'a yerleşti
1910 Sanat simsrısı Bernhard Koehler, Marc'a düzenli bir gelir vermeye başladı
1916 1. Dünya Savaşı sırasında Verdun'de öldü

August Macke

D MESCHEDE, WESFALYA, 1887; Ö PERTHES-LES-HURLUS YAKINLARI, CHAMPAGNE, 1914

August Macke'nin sanatı ne Die Brücke'nin tedirginliğini ne de Der Blaue Reiter'in ruhani arayışlarını taşıyordu. Bunun yerine, Münih ve dolaylarında yaşayan varlıklı ve sık orta sınıftan kişileri resmetti. Çalışmalarında, hayvanat bahçesindeki hayvanları besleyen fütür şapkalı erkek resimleri ya da mağaza vitrinindeki şapkaları arzu dolu bakışlarla izleyen sık giyimli kadınlar gibi tuhaf detaylarla sıklıkla rastlanır.

▼ **Bahçe** Duyarlı renk kullanımı ve çapraz çizgili desenler hava ve ışık unsurlarını vurgularken, sanatçının kendine özgü suluboya tekniğini de başarıyla yansıtır. 1914, kâğıt üzerine suluboya, özel koleksiyon

Alexei von Jawlensky

D TORZHOK, 1864; Ö WIESBADEN, 1941

Rus ordusunda yüzbaşı olan Alexei von Jawlensky yeni zamanlı olarak sanat eğitimi aldı. 1896'da sanat eğitimini devam ettirmek üzere Münih'e gitmeden önce Kandinsky ile arkadaşlık kurdu. Çalışmalarını 1905 yılında Fovistlerle birlikte sergiledi ve 1907'de Matisse'in stüdyosunda çalıştı. 1909'dan 1914'e kadar Münih'te kaldı ve Murnau'da Kandinsky ile birlikte geçirdiği süre boyunca manzara resimleri yaptı. Der Blaue Reiter grubuyla sergilere katılmasa da onların amaçlarına büyük ölçüde sempati duyuyordu.

▲ **Erkek Kafası** (Alexander Sacharoff) Resimdeki kişinin keskin ve siyah bir çerçeveye vurgulanan bakışları ortaya neredeyse heykelsi bir portre çıkarıyor. Bu tip yapıtlar von Jawlensky'nin ana teması olarak manzaraların yerini aldı. ~1911, ahşap üzerine yağlıboya, 54x50 cm. özel koleksiyon

20. yüzyıla girilirken Viyana müzik, edebiyat ve görsel sanatların merkez üssü durumundaydı. Kent, Avrupa'nın dört yanındaki özgür düşünceli sanatçılar için adeta mıknaat haline gelmişti. Bu kültürel çevre zaman zaman ihtilaf ve skandallara da neden oluyordu.

Çoğu, şehrin gelişmekte olan sanayi sektöründe iş bulmak üzere imparatorluğun çeşitli bölgelerinden gelenlerden oluşan iki milyon kişilik nüfusa sahip, hareketli bir metropol olan Viyana aynı zamanda derinden bölünmüş bir şehirdi. Fakir kesim çok kiracılı ucuz binalarda dip dibe yaşarken, aristokrasi, ticaret baronları ve üst düzey memurlar görkemli dairelerde ikamet ediyorlardı.

Jugendstil üslubu

1900 yılına gelindiğinde geniş çaplı kamu hizmetleri tamamlanmış, yeraltı metro sistemi, yeni tramvaylar, kamu binaları ve elektrikli sokak aydınlatmaları hizmete konulmuştu. Dünyanın ilk uluslararası otomobil rallisi 1899 yılında bu şehirde yapılmıştı. Bu yeni yapılaşmanın büyük bir kısmı Art Nouveau'nun Almanca karşılığı olan Jugendstil tarzında tasarlanmıştı.

▲ Secession Binası, Viyana, Avusturya Avusturyalı mimar Otto Wagner'in öğrencisi Joseph Maria Olbrich tarafından tasarlanıp inşa edilen Secession Binası Viyana'daki Jugendstil (Art Nouveau) mimarisinin çarpıcı örneklerinden biri.

büyük ihtimalle Viyanalı nörolog ve psikanalizin babası Sigmund Freud'un tartışma yaratan fikirleri hakkında sohbetler gerçekleştirdikleri, hareketli bir kafe kültürüne ev sahipliği yapıyordu. Namuslu Viyana halkı Freud'un asal cinsel dürtüler ve rüyaların anlamları hakkındaki teorilerinin ahlaka aykırı olduğuna inanıyordu. Seks ve çıplaklık aynı zamanda sanatçıların da Viyana'ya has ahlak kavramlarıyla mücadele ettiği bir alan özelliği taşıyordu.

DÖNEMİN olayları

1848-1914 Viyana'nın nüfusu 400.000'den iki milyona yükseldi

1897 Açık bir şekilde Yahudi karşıtı olan politikacı Karl Luger seçimle belediye başkanı oldu

1908 Klimt ve diğerlerinin kısırtıcı yeni eserlerini sergiledikleri ilk Kunstschau (sanat sergisi) Viyana'da şok dalgası yarattı

1911 Önde gelen Modernist besteci Gustav Mahler öldü

Savaş Öncesi Viyana

Oskar Kokoschka

D PÖCHLARN, 1886; Ö MONTREUX, 1980

Ressam, oyun yazarı ve illüstratör olan Oskar Kokoschka masmavi boyanmış bir kurukafa, çığlık atan bir otoportre büstü, ve *Katil*, *Kadınların Urmudu* adlı oyunu için hazırladığı bir grup vahşi illüstrasyonu sergilediği, yeni kurulan Kunstschau sergisi sayesinde 1908 yılında, adını kötü şöhretle duyurduğunda daha Viyana'daki Sanat ve Zanaat Okulu'nda öğrenciydi.

Lotte Meitner-Graf imzalı fotoğrafı

Kokoschka Viyana'nın önde gelen entelektüellerinin portrelerini yaptı ve onları psikolojik açıdan inceleyen, serbest fırça tekniğine malzeme olarak kullandı. Sonraki yıllarda aynı iç görü ve enerjik uygulamayla ele aldığı kent manzaralarına ilgi duymaya başladı.

▼ **Adolf Loos** Mimar Adolf Loos, Kokoschka'nın çok yakın arkadaşı ve destekçisiydi. Onu Viyana'nın diğer tanınmış entelektüelleriyle tanıştırdı. Kokoschka'nın Loos tasvir modelin ve ressamın asabi enerjisini yansıtır. 1909, tuval üzerine yağlıboya, 74x93 cm. Şehir Müzesi, Berlin, Almanya

Egon Schiele

D TULLN, VIYANA YAKINLARI, 1890; Ö VIYANA, 1918

İfadesi güçlü, mükemmel bir teknik ressam olan Schiele çıplak bedenini erotik ve kısmen işkenceye uğramış betimlemeleriyle tanınır. Ayrıca natüromortlar ve trenle günübirlik gezilere gitmekten hoşlandığı yerel kırsal alanları da resmetti.

Otoportre

Schiele, annesiyle arasındaki sıkıntılı ilişkiyi *Ölü Anne* (1910) gibi melankolik resimlerle yansıttı. Stüdyosuna gelen çocukların, yapıtlarını incelerken pornografik sahnelerle karşı karşıya gelmeleri sebep gösterilerek 1912 yılının Nisan ayında tutuklandı. 26 gün boyunca hapse kaldı. Bu skandal sadece itibarının daha da arttırmasını sağladı ve bu sayede birçok yeni takipçi edindi.

◀ **Nü Otoportre** Schiele en gizli arzularını ve cinsel dürtülerini mercek altına alarak çıplak bedeninin en az 100 desenini ve renkli tablosunu yaptı. Her zamanki gibi, beden boş bir monokrom fon üzerinde yer alarak kırılganlık hissini vurguluyor. Verilen tuhaf açı da gerilim hissini artırıyor. 1910, kâğıt üzerine suluboya ve guaş, Grafik Müzesi, Viyana, Avusturya

Gustav Klimt

Moritz Nähr
imzalı
fotoğrafı

D BAUMGARTEN, VIYANA YAKINLARI, 1862; Ö VIYANA, 1918

Sembolist imgeler, yumuşak bir empresyonizm ve cesurca tasarlanmış desenleri bir arada sunan Gustav Klimt, özgün ve duyumsal bir stil yarattı. Onun dekoratif sanatı 1. Dünya Savaşı öncesi İmparatorluk Viyanası'nın ilerleme ve lükse odaklanmış ruh halinin simgesi haline geldi. Kendisi de hayata inanılmaz bir hırsla bağlıydı. Klimt sanatçı arkadaşlarına karşı öylesine bonkördü ki ona "Der König" (Kral) adını takmışlardı. Viyana'daki resmî makamlardan önemli siparişler alan Klimt 1890 yılında İmparator Ödülü, 1900 yılındaysa Paris'teki Dünya Fuarı'nda Altın Ödül'e layık görüldü.

Klimt'in çıplaklığı olan açık sözlü, gerçekçi yaklaşımı ve alışılmadık kompozisyonları zaman zaman sert eleştirilere ve skandallara neden oluyor, çalışmalarıyla pornografik olmakla suçlanıyordu. Klimt aynı zamanda çok sayıda güzel peyzaja da imza attı. Ancak daha çok güzel, aristokrat ve zengin kadınları resmettiği portreleriyle tanınır. Çoğu çizimi halka gösterilemeyecek kadar erotik bulunmuştu.

YAŞAMÇİZGİSİ

1862 Bir gravürünün oğlu olarak dünyaya geldi

1876-83 Viyana'daki Uygulamalı Sanatlar Okulu'na gitti

1886-88 Viyana'daki Burg Triyatrosu için resim çalışmaları yaptı

1894 Viyana Üniversitesi için üç adet Sembolist pano sipariş aldı

1903 Antik Bizans mozaikleri üzerine çalışmak için İtalya'ya gitti

1905 Viyana Üniversitesi'ne yaptığı panolar çıplaklık nedeniyle skandal yaratınca ücreti iade etti

1907-08 Öpüşme adlı tablosunu tamamladı (bkz. sayfa 414-15)

1909-11 Brüksel'deki Stoclet Sarayı'nın duvar süslemelerini yaptı

1918 Zatürreden öldü

▼ Fabl Klimt'in teknik yetenekleri

Viyana'daki sanat ortamını büyük ölçüde etkiledi ve kendisine önemli siparişlerin gelmesini sağladı.

Bu klasik sahne, sanatçının koyu ve açık renklerin dinamik kullanımını ne şekilde ele aldığını gösteriyor. 1883, tuval üzerine yağlıboya, 85x118 cm.

Viyana Tarih Müzesi, Viyana, Avusturya

► **Judith** İncil'deki hikâyeye göre, cesur ve güzel Yahudi dudu Judith bir ziyafetin ardından sarhoş haldeki Asurlu tiran Holofernes'in kafasını keser. Boynuna, onu boğuyormuşçasına sarılı duran şey duyduğu hazın kaynağının kafa koparmak olduğunu bizlere hatırlatıyor. 1901, tuval üzerine yağlıboya, 84x42 cm, Avusturya Galerisi, Viyana, Avusturya

YAKINplan

SUÇ ÜSTÜ YAKALANMA

Judith'in antik Asur dönemini anımsatan altın renkli incir ağaçları ve asmalarla çevrili yüzü — aralanmış dudakları ve kapalı gözleriyle — gerçekleştirdiği eylemin ardından duyduğu heyecanın en üst noktasını gözler önüne seriyor.

◀ **Emilie Floege** Klimt'in ağılabeyinin baldızı ve sanatçının yakın yoldaşı Emilie Floege'ye ait bu portre Klimt'in portre stilindeki değişiminin de belirleyicisi. Önceki çalışmalarındaki yumuşak empresyonizm yerini daha düz ve geometrik bir stile bırakıyor. Yoğun renklere sahip motifler ve güçlü desenler resme ağırlığını koysa da izleyicinin bakışları modelin narin yüz ifadesine yöneliyor. 1902, tuval üzerine yağlıboya, 181x184 cm. Viyana Tarih Müzesi, Viyana, Avusturya

YAKINplan

SOYUTLAMA Klimt'in kendini tekrar eden bezemeli motifleri onun, zamanla gelişerek neredeyse soyut desenlere dönüşecek bu unsurun tadını çıkarmasına olanak tanıdı. Burada, sanatçının kullandığı derin maviler, leylak tonları ve saf altın yaprakları ortaya çarpıcı bir görünüm çıkarıyor.

◀ **Danae** Jupiter'in Danae'yi altın yağmuruyla baştan çıkarma hikâyesinin Klimt yorumu, talihsiz bir skandala imza attı. Çoğu kişi modelin açık ve cinsel pozisyonunu ve zevkten mest olmuş yüz ifadesini rahatsız edici buldu. 1907-08, tuval üzerine yağlıboya, 77x83 cm. özel koleksiyon

“Sanatın tümü erotiktir.”

GUSTAV KLİMT

Öpüşme *Gustav Klimt*

1907-08, 180x80 cm. Belvedere Avusturya Galerisi, Viyana, Avusturya

Öpüşme Gustav Klimt

Batı sanatında duyumsal aşkı resmetmesi açısından bu kadar alkış alan başka bir tablo belki de yoktur. Buradaki imge sadece mahrem bir anı değil, aynı zamanda iki cinsiyeti bir araya getiren evrensel bir kucaklaşmayı da yansıtır. İzleyici olarak çiftin bedenlerinden sadece erkeğin başını, boynunu ve sevgilisinin dudaklarını kendine doğru yönlendiren ellerini görüyoruz. Kadınsa bize sadece yüzü, kolu, elleri ve ayakları gösteriliyor. Resimsel alanda geometrik desenler ve çiçeklerden oluşan bol detaylı dekoratif motiflerin ağırlığı göze çarpıyor. Burada hayret verici olan, çifte dair öne sürülen bu kadar az detaya rağmen Klimt'in ikisi arasındaki mahremiyet konusunda bizi ikna etmeyi başarıyor olması.

Teknik

Öpüşme'de (Der Kuss) Klimt hem mat hem de parlak altın varak, gümüş varak ve gümüş iplik (kadının kaftanında) kullanmış. Aşiboyası fon altın tozuyla kaplı. Kaftanların üzerindeki kabaklı spiraller altınla kaplanmış tutkalı alçıyla hazırlanmış. Klimt öğrenciyken dekoratif sanatlar üzerine çalışmış, altın kaplama üzerine ustalaşmış ve Ravenna'nın Bizans mozaikleriyle dolu kiliselerini ziyaret etmişti. Burada mozaik daha çok boya efektiyle sunuluyor, ancak bazı kabartma süslemeler de var. Çiçekler ve insan tenindeyse yağlıboya kullanmış.

Y DETAYLI SÜSLEMELER Süslemelerin sembolik yönleri kaftanlardaki desenlerde ortaya konuyor. Erkekinkiler daha köşeli ve aralarında siyah, gümüş, beyaz dikdörtgenler ve kareler barındırıyorlar. Kadının kaftanı (aşağıda) çiçekleri temsil eden yuvarlak madalyonlarla bezeli.

▲ ÇİÇEKLER Çiftin üzerinde diz çöktüğü, boyanarak uygulanmış natüralist çiçek yatağı, stilize kıyafetler ve koltuğun yanında gerek duyulan karşı ağırlığı sağlıyor. Ayrıca bu neredeyse mistik nitelikteki aşk betimlemesini fiziksel dünyaya bağlama işlevini de görüyor.

▲ ARKA PLAN Klimt tablonun fonu için sıcak kırmızı aşiboyasının üzerinde parlak altın tozu kullanmış. Düzlük ve tekdüzelik herhangi bir derinlik katmıyor ancak kostümleri, çifti ve çiçekli tepeliği öne çıkarıyor.

Kompozisyon

Resimdeki iki figür uzun, arkası yüksek bir koltuğun üzerinde konumlandırılmış; bu koltuk izleyici tarafından her zaman fark edilmez. Sadece madalyonların (dairelerin) tuvalin üst kısımlarına doğru azalması koltuğun derinliğine dair ipucu veriyor. Bazı eleştirmenler erkek, kadın ve koltuğun birlikte, cinsel bir zafere gönderme yapan, fallık bir şekil oluşturduklarına dair yorumlarda bulunur. Bir başka yorum ise çiftin "altın bir çan" içinde yer aldığını ve bunun çiftin sıkı sıkıya sarılırken kendilerini dış dünyadan izole etmelerini sembolize ettiğini öne sürüyor.

▲ SEVGİLİLER İki sevgili de saçlarına, Bizans ikonalarında sıkça kullanılan nimbusları (ışık halkası) andıran çiçekler takmış. Klimt izleyicinin dikkatini öpücüğü alan tarafa yönlendiriyor. Burada kadın, Klimt'in diğer çalışmalarında sıkça yer verdiği *femme fatale* (baştan çıkaran kadın) karakterinin tam tersine, teslimiyetçi bir biçimde resmedilmiş.

GÜNEdair

ÖPÜŞME'NİN KONUSU 20. yüzyılın başında sanatçılar cinsiyetler arası mahremiyetin doğasını incelemeye başladılar. Modern heykeltarihi, Constantin Brancusi ve Auguste Rodin imzası taşıyan iki başyapıt da öpücüğü temasını işlerken, Norveçli sanatçı Edvard Munch mahremiyetin daha karanlık olan yüzünü resme dökmüştü.

Öpüşme Edvard Munch: Genç kadının başı gölgeler içindeki erkek figürü tarafından belirsizleştirilmiş, ve kadının sedfesi tonlarda boyanmış vücudu ele geçirilmek üzere olan bir masumiyeti ortaya çıkarıyor. -1910, tuval üzerine yağlıboya, 59.5x45cm, özel koleksiyon.

▲ GERİLİM Kadının zemini kavrayacak şekilde bükülen ayak parmakları en azından kadının ilişkinin belirsizliğini hissettiğini öne sürüyor.

Kübizm sadece birkaç yıl içinde, batı sanatına Rönesans'tan beri ağırlığını koyan görsel geleneklerin çoğunu altüst etti. İlk başta Paris'te yaşayan birkaç ressamın projesi olarak hayat geçen akım, sonraki 50 yıl boyunca ortaya çıkacak yenilikçi sanatın temellerini atmış oldu.

Kübizm

ZAMANçizelgesi

Picasso'nun *Avignon'lu Kadınlar* (1907-07) adlı tablosu genelde ilk gerçek Kübist tablo olarak kabul edilir. O zaman az sayıda kişi tarafından görülmüş olsa da Paris'in ileri düzeydeki genç ressamlarının önüne, ulaşmak isteyecekleri bir hedef sunmuştu. İlk olarak, 1907 yılında Braque, bu resmin etkisiyle büyük boy bir nü tabloya imza attı. Daha sonra Gris ve Léger gibi diğer ressamlar bu akımla ilişkili hale geldiler. 1912'de bu konuyu ele alan ilk kitap basıldı. Yazarlarıysa "Salon Kübistleri" Gleizes ve Metzinger'di.

1907

PICASSO *Avignon'lu Kadınlar*

1911

BRAQUE *Portekizli*

1912

GLEIZES *Yıkılanlar*

1915

GRIS *Kahvaltı*

A *Othello* Nü (Avignon'lu Kadınlar için eskiz)

Pablo Picasso Picasso devrim niteliğindeki eseri için altı aylık bir çalışma süreci geçirdi. Başlangıçta eseri gördüğünde o kadar etkilenmiş ki, ona "... sanki her zamanki beslenme alışkanlığımı gasıya ve o ile doyulmamı istiyorsun!" demiş. 1907, tuval üzerine yapılmış 80,5x65 cm Picasso Müzesi, Paris, Fransa

Gelişim

Her ne kadar Picasso ve Braque yapmaya çalıştıklarının ne olduğuna dair çok az sözlü açıklama bırakmış olsalar da, sanat tarihçileri Kübizm'in gelişiminde net biçimde şekillenmiş aşamalar tespit etmişlerdir.

1907 ve 1909 yılları arasındaki dönemde – ki bu bazen "Negro Mask" (Zenci Maskesi) dönemi olarak adlandırılır – Picasso ve Braque konuyu blok-türlü formlarla ifade ederek güzelliğe dayalı Batı geleneklerine karşı geldiler. Eleştirmen Louis Vauxcelles tarafından verilen "Kübist" adı da işte bu yaklaşımdan ortaya çıktı.

Erken dönem Kübizm

Bu akımın ilk örnekleri Analitik Kübizm olarak tarif edilir ve 1909-12 yılları arasında yapılan resimler en karmaşık ve parçalanmış olanlardır. Formlar parçalanıp resmin yüzeyinde yeniden yapılandırılıyordu. Şablonla uygulanan harfler bazen resmin anlamına dair ipuçları sağlıyordu.

Daha erişilebilir bir resim stili olan Sentetik Kübizm 1912'den itibaren gelişmeye başladı ve sade, düz renkli yüzeylere yer verdi. Konu daha çok soyut formlar aracılığıyla öne sürülüyor, resmin ortamı dışında herhangi bir

anlam taşımıyorlardı. Konuya yönelik bu ilgisizlik Kübizmin bir tür "saf görsel müzik" elde etmeye yönelik bir girişim olarak görülmesine neden oldu. Bu, Picasso'nun arkadaşı yazar Guillaume Apollinaire'in görüşüydü ve doğrudan soyut sanata yöneliyordu.

Bu dönemde, gazete ya da duvar kağıdı parçaları gibi malzemelerin kullanıldığı, kâğıt yapıştırma uygulaması resimlere katıldı ve böylece ticari kültüre politika resimlerde kendine yer buldu. Bu düz yüzeyler aynı zamanda Picasso'nun kesme kartonlardan yaptığı devrimci bir dizi heykelde de karşımıza çıkıyor.

Geç dönem Kübizm

1914'te Picasso'nun tabloları daha renkli ve coşkulu bir hale gelmeye başladı. Kübizm artık sınırlandırıcı bir disiplinden ziyade özgürlüğe açılan bir kapıydı adeta. Braque da dahil olmak üzere, bazı Kübistler bu gelişmeyi takip etmekte zorlandılar.

1. Dünya Savaşı sırasında İspanyol olan Picasso hariç, çoğu sanatçı Fransız ordusunda görev yaptı. Savaşın ardından Kübizm'e yönelik geniş çaplı bir tepki ortaya çıktı – ki buna bazen "Düzene Dönüş" adı veriliyordu – ancak Kübizm çoktan izini

A *Palyaço* Juan Gris *Gris bir dizi Pierrot (üzgün palyaço)* resmi yapmıştı. Bu yapıt, figürü geometrik şekillerden oluşan parçalara bölüyor. 1919, tuval üzerine yağlıboya, 80x70 cm. Ulusal Modern Sanat Müzesi, Pompidou Kültür Merkezi, Paris, Fransa

bırakmış, betimleme yöntemlerinde ve bir resmin dünyayı temsil etme sürecinde çığır açmıştı. Bu etki sadece resim ve heykel sanatlarında değil, daha sonra tasarım ve mimari alanlarında ortaya çıkacak gelişmeler üzerinde de hissedildi.

A *Modern Ekol* Luc Metivet, 1911 "Bu nedir?" "Artık bir Kübist olduğun için model olarak kullanılabileceğin bir küp." "Şey, aslında hiç bu şekilde yapıldığını düşünmemiştim." Bu karikatür yayımlandığında Kübizm, sanatçıların stüdyolarından yeni yeni çıp halkla buluşmaya başlıyordu. Kübizmden çok, yeni çıkan bir trendi takip etme arzusuna yönelik bir hiciv niteliği taşıyor.

Üslup ve teknikler

Çoğu Kübist resim sınırlı sayıda renge yer veriyordu (bir dönem de renklerin yerini kolaj almıştı), çünkü asıl tercihleri biçim üzerine analizlere yoğunlaşmaktı. Ressamlar konuyu tek bir noktadan görmek yerine konunun farklı açıları ve özelliklerini birleştirdiler. Ortaya çıkan imgelerin deşifre edilmesi gerekiyordu ve bu da izleyiciyi aktif bir katılımcı haline getiriyordu.

Konular

Picasso ve Braque natürlük ve figür üzerine yoğunlaşırken konularını da Paris'in kafe kültüründen alıyorlardı. "Salon Kübistleri" bol-figürlü konuları resmettikleri çok sayıda tabloya imza attılar. Bunun nedeni de muhtemelen çalışmalarının stil açısından daha az karmaşık olması ve daha geniş bir kitleye hitap edecek şekilde düzenleniyor olmasıydı.

Georges Braque

Georges Braque, ~1945

D ARGENTEÜL-SUR-SEINE, 1882; Ö PARIS, 1963

Ev dekoratörlüğü eğitimi alan George Braque çırağına devam etmek ve sanat çalışmaları yapmak üzere 1900'de Paris'e taşındı. 1906'ya gelindiğinde Braque, Fovist akımın bir parçası olmuştur; ancak iki olay stili kesin bir şekilde değiştirmesine neden oldu. 1907'de Sonbahar Salonu'nda gerçekleştirilen Cézanne retrospektifinden çok etkilendi ve aynı yıl tanıştığı Picasso'nun stüdyosunda *Avignon'lu Kadınlar*'ı gördü.

Braque Picasso'yla birlikte resim sanatına yeni bir yaklaşım sunmak üzere işbirliği kurmaya başladı ve bu süreç beş yıldan fazla sürdü. Yeni stilleri – Kübizm – perspektifi üst üste binen düzlemlere yıkmaya dayanıyordu. Soyutluk eşliğine vardıklarında kolay tanınabilir unsurları ekleyerek illüzyon fikirleri üzerinde oyunlar oynamaya başladılar. Getirdikleri çoğu yeniliğin – örneğin harfleme, *papiers collés* (dekoratif ya da baskılı kağıtlar kullanarak yapılan kolaj), *trompe l'oeil* (tam tercümesiyle, gözü aldatan, izleyiciye hile yapan bir yöntem) ve boya kalınlaştırma – kaynağı Braque'ın aldığı dekoratörlük eğitimi olmuştur. Ortaklıkları Braque'ın 1. Dünya Savaşı'na çağırılmasıyla son buldu.

Başından yaralanan Braque, iyileştikten sonra 1917'de kısa bir süre için Kübizme geri döndü ancak daha sonra çok daha kişisel bir stile geçiş yaptı. Bu onun renk, doku ve desen unsurları arasında Zen-benzeri bir denge arama yoluyla, alan ve objeler arasındaki ilişkilere dair gerçekleştirdiği araştırmaların devamı niteliğindeydi. Daha meditatifliğe yönelik bir yaklaşım Braque'ın Masa, Bilardo, ve Stüdyo natürlarlarında ve sürekli olarak uyguladığı kuş motifinde kendini açıkça gösterir.

YAŞAMÇİZGİSİ

1907 Picasso'yla birlikte Kübizmi yarattı
1915 1. Dünya Savaşı'nda başından yaralandı, iki yıllık bir nekahet süresi geçirdi
1920'ler Masa serisi yeni stildeki ilk tabloları oldu
1949-56 Stüdyo serisi
1953 Louvre'da eseri sergilenen tek yaşayan sanatçı oldu
1963 Paris'te öldü ve resmi cenaze töreniyle uğurlandı

► Le Portugais (Göçmen)

Limandaki bir kafe-barın penceresinde oturan bir gitarçaya ait bu portre Braque'ın Kübizm dönemine ait en sofistike çalışmalardan biridir. Yenilikçi harfleme yöntemi Braque'ın eserlerinde ortaya çıkacak olan, *trompe l'oeil* ve kolaj gibi diğer yaratıcı unsurların önünü açmış oldu. 1911, tuval üzerine yağlıboya, 117x82 cm. Sanat Müzesi, Basel, İsviçre

YAKINplan

TIPOGRAFYA Harfler ve numaralar bu tablonun

değiştirilmesine yönelik ipuçları sunar. "D BAL"

Grand Bal'e (bir dans) ait bir

tanıtım posterine ait bir

parça. "10.40" sayıysa bir

bar faturasından. İki unsur da

mekanın bir kafe olduğunu vurguluyor. Bu metin arka plandaki "katı" objelerle

kontrast oluşturarak iki ve üç boyutlu alan algısıyla oyun oynuyor.

◀ **Stüdyo IX** Stüdyo serisindeki dokuz tablo ressamın stüdyosunun bir kuş tarafından ziyaret edildiği otoportreler olarak değerlendirilir. Serinin bu son çalışmasında kuş, soyut şekillerin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş 1952-56, tuval üzerine yağlıboya, 146x146 cm. Pompidou Kültür Merkezi, Paris, Fransa

▼ **Şişe, Gazete, Pipo ve Bardak** Braque Kübizmin Sentetik dönemi (1912-14) arasında duvar kağıdı ve *trompe l'oeil* etkilerini resme kattı. Gerçek objelerle (gazeteler) çizilmiş ve basılmış objelerin (ahşap panolar) karışımı, çok katmanlı bir illüzyon ortaya koyuyor. 1913, kağıt üzerine kömür ve kolaj, 48x64 cm. özel koleksiyon

◀ **Canephora** Braque, 1. Dünya Savaşı'ndan sonra, diğer birçok ressam gibi klasik stilin yeniden doğuşuyla birlikte anılmaya başladı. Dönemin çoğu eseri pütürlü yüzeyler ve akışkan bir teknik sunar, bu da antik dönemin melodik çizimlerini hatırlatır. Renoir'ın heykelsi nüleri, 1920'de anısına düzenlenen retrospektifin ardından koleksiyonculardan büyük ilgi görmeye başladı. Kadın figürünün bu dev uygulaması sadece Braque'ın değil, savaş sonrası yılların birçok Avrupalı ressamının da karakteristik özelliklerinden biriydi. 1922, tuval üzerine yağlıboya, 181x73 cm. Pompidou Kültür Merkezi, Paris, Fransa

YAKINplan

BEREKET SEMBOLLERİ

Kadının kollarından biri, sepete uzanırken diğeri ona doğru bükülen boğumlu bir elin içi gibi bir ağaç gövdesini andırıyor. Figür zeminde kayıplar ve belirsizlikler arasında. Kadının yerkürenin doğurucu gücüyle ilişkilendirilmesi, Fransa'nın, savaşın getirdiği yıkımdan ardından tohumunu yeniden arıtma arzusuyla yansıyor.

Pablo Picasso, 1950'ler

D MALAGA, 1881; Ö MOUGINS, 1973

Ressam ve heykeltıraş Pablo Picasso'nun olağanüstü kariyeri 20. yüzyıl sanatının belkemiğini oluşturur. Ününü sürekli olarak uyguladığı yenilikler kadar keyfini sürdüğü eleştirel ve maddi başarılarına da borçluydu.

Picasso erken gelişmiş bir sanat öğrencisi olduğunu 15 yaşına gelmeden kazandığı akademik yarışmalarla kanıtladı. Genç bir sanatçı olarak Paris'e taşınmadan önce Barselona'ya yerleşti. Burada bohem çevreyle içli dışlı oldu ve sanatçı Georges Braque'la tanıştı. 1909-1914 yılları arasında bu iki sanatçı Kübizmin gelişimindeki lider isimlerdi. Formun parçalarına ayrılması, perspektifin yıkılması, gerçeklik ve illüzyon kavramlarıyla gerçekleştirilen oyunlar gibi, her biri bu karmaşık ve olağanüstü etkili akımın parçası olan unsurları, çağdaşları olan tüm sanatçılardan daha ileriye götürdüler. Picasso, 1. Dünya Savaşı'ndan sonra klasikliğin genelde siyasi ve sanatsal baskılarla ilişkilendirilen geniş çaplı yükselişinde bir süre yer aldı. 1925 yılında, o zaman Paris'teki avantgar sanatın en uç kanadını oluşturan Sürrealistlerle bağ kurması yeniden şaşkınlığa neden oldu. 2. Dünya Savaşı'nın ardından, seramik sanatına yöneldiği Vallauris'e yerleşti. Çapkınlıkları nedeniyle kötü bir şöhrete sahip olan Picasso eşlerini ve metreslerini sık sık eserlerine konu etti. Yapıtları, genelde ruh halinin ya da bulunduğu çevrenin etkilediği birkaç belirgin dönemden geçti. Bir stil ya da akımı hiçbir zaman uzun süreli benimsemeyen Picasso, Ortaçağ ve Afrika sanatından boğa güreşlerine, mitolojiden Eski Ustalara kadar birçok yerden fikir ayıkladı ve onları kendine özgü esprili ve özgün vizyonundan geçirerek tekrar işledi.

▼ **Hayat** Bu son derece kişisel ve sembolik tablo, Picasso'nun yakın arkadaşı Casagemas'ın mutsuz bir aşk ilişkisi yüzünden intihar edişinin ağırlığını taşıyor. Tablo, aşk, ölüm ve cinsiyetler arasındaki ilişkilere dair eleştiriler sunuyor. 1903, tuval üzerine yağlıboya, 196x129 cm. Cleveland Sanat Müzesi, Ohio, ABD

YAKINplan

TRAJİK DURUŞLAR Bu tablo Picasso'nun "Mavi Dönemine" ait. Mavi rengi bir melankoli hissi uyandırmak için tercih etti. Arka planda iki figür, duvara dayanmış tablolarla duruyormuşçasına, trajik bir görünüm ortaya koyan bir biçimde çömeliyor. Üstteki figürler kederli bir şekilde birbirlerine sokuluyor.

► **Avignon'lu Kadınlar** Barselona'nın kırmızı fenerler mahallesi Avignon'da bulunan bir genelevdeki kadınları betimleyen bu rahatsız edici tablo 20. yüzyılın en kötü şöhretli resimlerinden biri haline geldi ve Kübizme modern sanatın ilk işaretçisi oldu. Perspektif yıkımı ve - İber Yarımadası heykelticiliği ve Afrika sanatından esinlenen - geometrik ve primitif stillerin birleşimi, sanatın olasılıklarının yeniden keşfedilmesine örnek oluşturdu. 1906-07, tuval üzerine yağlıboya, 244x234 cm. MoMA, New York, ABD

YAKINplan

KÖŞELİ FORMLAR Kırık, sivri uçlu, keskin çizgiler resme ağırlığını koyuyor ve bakan kişinin gikinti yapan bir köşeli figürden diğerine kaymasını sağlıyor. Figürler arası kaynaşma ve fon Cézanne'in *Yıkanan Kadınlar* tablolarından esinlenmiş (bkz. sayfa 369).

▲ **Keman ve Nota Kâğıdı** Kübist natüramortlar çok sayıda müzik ve enstrüman göndermeleri taşıdı. Enstrümanlar özellikle kadın vücuduna olan benzerlikleri açısından sıklıkla tercih edilirdi. Boyanmış kâğıtlardan kesilerek hazırlanan bu yapıt çeşitli illüzyon katmanları sunar. 1912, kâğıt, 78x64 cm. Picasso Müzesi, Paris, Fransa

▲ **Gitarlı Kadın** Alta şablon harflerle yazılan Ma Jolie (Güzelim) ifadesi Picasso'nun sevgilisi Eva Gœl'e yönelik bir sevgi gösterisi niteliği taşıyor. 1911, tuval üzerine yağlıboya, 100x65 cm. MoMA, New York, ABD

“ Sanat gerçeği anlamamızı sağlayan bir yalandır. ”
PABLO PICASSO

► **Haziranlı Natülmort** İlk Kübist kolaj olan bu resim sandalyeyi temsil etmek üzere gerçek bir öge kullanırken diğer yandan da masa üstü hissi uyandırmak için oval bir ipli çevrelenerek sanatsal illüzyonu bozuyor. 1912, ipli tuval üzerine yağlıboya ve mumlu bez, 27x35 cm. Picasso Müzesi, Paris, Fransa

▼ **Plajda Koşan Kadınlar 1.** Dünya Savaşı'ndan sonra Picasso klasik bir stile yöneldi. Birbirleriyle yarışan kadınların coşkunluğu, çarpıtılmış uzuvlarıyla yapıta yansıtılmış. 1922, kontrplak üzerine guaş, 33x41 cm. Picasso Müzesi, Paris, Fransa

► Üç Dansçı

Kübizmin son dönemlerine ait düz biçimlendirmeyi daha renkli, Sürrealist bir stile dönüştüren bu tablo, Picasso için yeni bir ifade özgürlüğünün habercisiydi. Soldaki çıldırmış dansçının çarpıtılmış duruşu, Picasso'nun karısı Olga'yla kötüleşen ilişkisinin kıskırttığı ve insan formunun giderek daha da vahşi bir şekilde parçalanmasını içeren eğiliminin başlangıcı niteliğindeydi. 1925, tuval üzerine yağlıboya, 215x142 cm. Tate, Londra, İngiltere

▼ **Sahildeki Figürler** Picasso insan bedenini hiç bıkmadan en basit parçalarına ayırarak dönüştürmeye devam etti. Cinsel sürtüşmeyle dolu bu sert resim sanatçının insan formuna dair ifade sınırlarını zorluyor. 1931, tuval üzerine yağlıboya, 130x195 cm. Picasso Müzesi, Paris, Fransa

YAKINplan

CİNSİYETLERİN SAVAŞI Birbirlerine sarılmış gibi karmakarışık duran bu kahverengi, kemiksi yumru topluluğu ilk bakışta insana dair en ufak bir izlenim bile bırakmıyor. Ancak ipuçlarının hepsi mevcut: kadının küre biçimindeki göğüsleri ve kapalı gözleriyle erkekğin egemen kolu, falilik burnu ve açık gözleri.

GÜNEdair

SANAT SİMSARLARI Picasso, kariyerinin başlangıcından itibaren hep onu destekleyen insanlar buldu ve iş ilişkilerinde de her zaman açık gözlüydü. Zengin hamiler eserlerini doğrudan satın alıyorlardı, ancak o aynı zamanda bir dizi simsar tarafından da destekleniyordu. Simsarlar arasındaki rekabet ona büyük ölçüde başan getirirken düzenlenilen sayısız sergi, ününü dört bir yana yaydı.

Kahnweiler ve Picasso Alman sanat eleştirmeni Daniel-Henry Kahnweiler Paris'te simsarlık yapıyordu. Kübist eserleri ilk sergileyen kişi oldu ve Picasso'nun her zaman yakın dostu olarak kaldı.

► **Dora Maar'ın Portresi** Picasso, Yugoslav fotoğrafçı Dora Maar'la 1936'da tanıştı. Maar, kısa süre sonra, aralarında Ağlayan Kadın serisinin de bulunduğu bir dizi portrede yerini aldı. Dora'nın zarif pozu, Picasso'nun diğer kadın portrelerindeki vahşi çarpıtmalarla dikkat çekici bir kontrast ortaya koyuyor. 1937, tuval üzerine yağlıboya, 92x65 cm. Picasso Müzesi, Paris, Fransa

YAKINplan

SİMÜLTANE BAKIŞLAR Dora'nın yüzü hem cepheden hem de profilden resmedilmiş. Kırmızı ve yeşilin kontrast oluşturduğu kullanımıyla daha da canlı hale getirilen gözleriyle iki farklı yöne bakıyor. Parlak renkler ve köşeli formlar güçlü bir mizaj izlenimi bırakırken çizgili fonlar onu bir kafesin içinde hapsediyor.

▼ Kırdan Öğle Yemeği, Manet'nin

izinde İleriki yıllarda Picasso kendini geçmiş dönemlerde yaşamış büyük sanatçılarla karşılaştırmaktan çekince duyumamaya başladı. Ünlü eserlerin sayısız yorumlarına imza attı. Aralarında, gözde temaların birisi olan sanatçı ve model konseptini işlemesine olanak tanıyan bu yapıt da bulunuyordu. 1960, tuval üzerine yağlıboya, 130x195 cm. Picasso Müzesi, Paris, Fransa

A Bahçedeki Kadın González ile çalışan Picasso, kaynaklanmış metalden yeni bir kafes-üç heykeltıraşlık stili geliştirdi. Bu stil aynı zamanda Sürealistlerin de beğenisine hitap eden fantastik dönüştürmeleri yansıtır. Bu parça, Picasso'nun söylenceye göre bir ağaca dönüşen Daphne Efsanesine olan büyük ilgisinden esinlenmiş 1929-30, kaynaklanmış ve boyanmış çelik, 206x117x65 cm. Picasso Müzesi, Paris, Fransa

Guernica Pablo Picasso
1937, tuval üzerine yağlıboya,
350x780 cm. Ulusal Müze, Kraliçe Sofia
Sanat Merkezi, Madrid, İspanya ►

Guernica Pablo Picasso

Bazı eleştirmenler Guernica'yı 20. yüzyılın en önemli tablosu olarak görür. En ünlü savaş karşıtı tablo olduğuyse kesin. Guernica, sadece İspanya İç Savaşı'nın vahşetinin değil, modern savaşın neden olduğu ısrabın da bir simgesi oldu. Ocak 1937'de Picasso, Cumhuriyetçi hükümetten Paris Dünya Fuarı'ndaki İspanyol Pavilyonunda sergilenmek üzere bir duvar resmi siparişi aldı. İlk başta bir stüdyo sahnesi hazırlamayı planlıyordu, ancak üç ay sonra Guernica'nın bombalanması her şeyi değiştirerek Picasso'ya temasını sundu. İlk gösteriminde faşistler ("dejenere") ve komünistler ("anti-sosyal") tarafından ciddi eleştirisi yağmuruna tutulmasının yanı sıra çok sayıda eleştirmeni ve izleyicisi de şaşkınlığa sürüklendi.

▲ GUERNICA ÜZERİNDE ÇALIŞAN PICASSO Tuval o kadar yüksekti ki Picasso onu alana sığdırmak için stüdyosunun bir ucundaki duvarın üzerine, eğimli bir şekilde yerleştirmek zorunda kaldı. Picasso tablonun üst kısımlarına erişebilmek için bir merdiven ve sopaların üzerine bağlanmış fırçalar kullandı.

Kompozisyon

Çalışmaya 1 Mayıs 1937 tarihinde başlayan Picasso'nun Guernica'yı tamamlaması beş haftasını aldı; bu süre böylesine devasa bir çalışma için şartırcı derecede kısaydı. Kompozisyona ait, üzerlerine tarih düşülmüş 45 adet eskiz, eserin nasıl geliştiğini gözler önüne seriyor. Guernica'yı alegorik bir tarih yorumu olarak resmeden Picasso, yerleşmiş, geleneksel bir üslubu (özellikle de Rubens'in *Savaşın Dehşetleri*) ele alıp, ona friz-benzeri triptik bir yapı ve sanat geleneğiyle, kendine ait çok özel imge stokunun kombine edilmesiyle elde edilmiş, yedi adet figür ekledi.

▲ ÜÇGEN YAPI

Bu tablo üçgen bir yapı tarafından birleştirilen üç farklı bölüme ayrılıyor. İki çapraz hat (soldaki masadan sağdaki kadının kafasına kadar) lambada buluşuyor. Bu kompozisyon izleyicinin dikkatini aynı zamanda kişiyen ata da yönlendiriyor.

GÜNEdair

İSPANYA İÇ SAVAŞI Yeni seçilen Cumhuriyetçi hükümete karşı gerçekleştirilen askeri darbeyi takiben, 1936'da şiddet olayları patlak verdi. Savaş, Haziran 1936'dan Mart 1939'a kadar İspanya'yı perişan etti. Toplum, Franco liderliğindeki asileri destekleyenlerle hükümeti destekleyen Cumhuriyetçiler arasında bölündü. Picasso, Miró ve Dalí gibi sanatçılar savaşın acımasızlıklarını anlatan eserler üretti.

General Francisco Franco
General Franco, Haziran 1936'da ordusuyla Cumhuriyetçi hükümete karşı ayaklandı. Milliyetçileri zafere taşıyan Franco, daha sonra 1939'da bütün İspanya'nın devlet başkanı oldu ve 1975'te ölene kadar bu konumunu korudu. Kurduğu faşist rejim bu dönemin sanatı ve kültüründe büyük çaplı etkiler bıraktı.

Teknik

Goya'nın *Savaşın Felaketleri* adlı gravürlerindeki (bkz. sayfa 303) dışavurumcu olasılıklar ve gazete haberlerinde gördüğü üzücü fotoğraflardan esinlenen Picasso ilk günden itibaren gri tonların hakim olduğu bir tablo öngördü. Renk yokluğu, düzensiz perspektifler ve herhangi bir ışık kaynağına bağlı olmayan karanlık ve aydınlık alan kullanımı kompozisyonun kâbusa benzer özelliğini pekiştiren unsurlardı. Picasso, evrensel çileyi ifade etmek için kendi sanatsal stil cephanesinden büyük ölçüde yararlanarak bunları kişisel ikonografisi ve Kübist ve Sürrealist geleneklerin, çarpıtılan ve parçalanmış formları üzerinden yorumladı.

▲ ALTÇİZİM Çelişik duygular taşıyan boğa/minator figürü Picasso'nun takıntılarının biriydi ve çalışmalarında düzenli olarak yer alan bir temaydı. Burada, soluk renkli üçüncü bir gözün varlığı Picasso'nun eserleri üzerinde nasıl detalarca çalıştığının bir göstergesi. Son versiyon izleyicisiyle iki adet insan gözüyle yüzleşen çaresiz bir boğa figürü sunuyor.

► ÇARPITILAN İNSAN FORMU

Çıplak göğüslü kadın Picasso'nun eskizlerinde yer alan ilk figürlerden biriydi ve görünümü büyük ölçüde korundu. Havada yüzen uzatılmış kafası ve yıldız şeklindeki elini sıkıştıran göğüsleri insan formunu çarpıtmaya yönelik sürrealist denemelerden ödünç alınan bir kompozisyon.

“Boğa faşizm değil ama onun gaddarlığı ve karanlığı... at halkı sembolize ediyor... Guernica duvar resmi semboliktir.”

PABLO PICASSO, 1945

Hikayesi

Bask kenti Guernica, 26 Nisan 1937 günü, öğleden sonra, Franco'nun emirleriyle hareket eden Condor Lejyonuna ait Alman savaş uçakları tarafından bombalanarak yerle bir edildi.

Bombalama üç saat sürdü, şehrin yarısını yok etti ve 1600'den fazla korunmasız sivilin ölümüne neden oldu. Picasso, Guernica'yı çizmeye başladığında kullandığı at ve boğa gibi çoğu motif, yıllardır eserlerinde yer vermekte olduğu corrida (boğa güreşi) temasına bağlı olan, kişisel ve çelişik duygular yansıtan sembollerdi.

► **YARALI AT** İlk başta Picasso, tablonun merkezi ögesi olarak, yumruğu sıkılarak cesurca kaldırılmış bir kol çizdi (İspanyol Cumhuriyetçi güçlerin sıkça kullandığı bir selam) ancak bu çok belirgin sembolizmden memnun kalmayan sanatçı, kol figürünü dikenli dilli savaşın masum kurbanlarının acı haykırışlarını çağrıştıran atın, burkulmuş hatlarıyla değiştirdi.

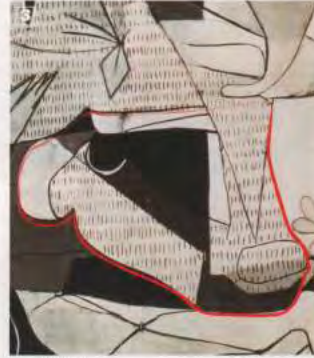
► **GİZLİ BOĞA KAFASI** Açık bir sembolizm taşıyan imgelerin çoğunu silen Picasso resmin içinde çeşitli gizli unsurlar bırakmaktan kendini alamadı. Bu unsurlar arasında atın bükük sağ ön bacağı'nın şekillendirdiği ve heykelin elini burnuyla dürtüyormuş gibi duran ikinci bir boğa kafası da yer alıyordu. Boğa tarafsız bir görünümüne sahip olsa da atın gövdesini alttan boynuzluyor olabilir.

◀ **KESİNTİYE UĞRAYAN TUVALET** Sağ taraftan kendini dışarı atarak çaresizce neler olduğunu öğrenmeye çalışan yarı giyinik figür, alevlenen lambaya boş gözlerle bakıyor. Yarı giyinik görünümünden, yaptığı şeyin yarıda kesilmiş olduğu belli. Picasso, stüdyosunu ziyaret edenlere bu kadın figürünün içinde bulunduğu durumu göstermek için bazen sol eline tuvalet kâğıdı iğnelerdi.

▲ **GİZLİ KAFATASI** Picasso, aralarında atın burun delikleri ve üst dişlerinden oluşan bu kafatasının da bulunduğu çeşitli alt algısal ölüm motiflerine yer verdi. Profilden görünen, daha büyük bir kafatasıya atın gövdesine gizlenerek bükük dizleriyle alt çene kemiğini oluşturuyor.

◀ **PIETÀ** Ölen çocuğunu tutan yastaki anne figürü sanatta sıkça kullanılan acı çekme temasının, özellikle de Michelangelo'nun Pietà'sındaki benzer bir işlenişine örnek teşkil ediyor. Picasso annenin bedenini – taraklı parmaklar, kavisli boyun ve açık ağız betimlemeleriyle – çarpıtarak duygusal etkiyi artırıyor.

▼ **GÜNEŞ/İŞİK** Picasso ilk olarak bir güneş çizip daha sonra bunu içinde ampul olan bir göze çevirdi. Ampule İspanyolca'da verilen isim olan bombia, İspanyolca'da da patlayıcı silah anlamında kullanılan bomba kelimesiyle benzerlik taşıyor.

▲ **LAMBA TUTAN KADIN** Pencereden süzülüyor izlenimi bırakan ve elinde lamba tutan bu hayaletsi figür, bu kaotik kompozisyona aydınlatıyor. En ünlü örneği New York'taki Özgürlük Heykeli olan bu alegorik motif aydınlanmanın kabul edilmiş bir sembolüydü.

Georges Duthuit imzalı fotoğrafı

D MADRİD, 1887; Ö BOULOGNE-BILLANCOURT, 1927

Genellikle Kübizmin "üçüncü adamı" kabul edilen Juan Gris, 19 yaşında Paris'e yerleşen İspanyol bir illüstratördü. Kısa sürede Picasso'ya arkadaşlık kurdu ve 1911'den itibaren Kübizmin bir parçası oldu. Gris bu yeni stilin ortak diline oldukça hakim olduğunu kanıtladı ve özellikle de objeler arasındaki alanla ilgili olarak, tamamen kendine has bir titizlik, açıklık ve renkli bir oluşum kazandı. Aynı zamanda, Kübist eserleri ilk sergileyen kişi olan Kahnweiler gibi simsarların da dikkatini çekti. Gris'in erken dönem yapıtları bir mühendis diyagramını andıran bir kesinlik taşıyor: objeler katı matematiksel ilişkilerle göre belirlenen bir sistem üzerine dağıtılır. 1915'ten sonra kolajın, kesilen parçalardan oluşan kombinasyonlar, üst üste bindirme ve katlı düzlemler kullanılarak ortaya çıkan resimler olasılıklar üzerine sergilediği ustalık, Gris'in diğer Salon Kübistleri'nden farklı gerçek bir anlayışa sahip olduğunu gösterdi.

► **Céret'de Peyzaj** Gris, 1913 yazında Céret'de Picasso'ya buluştu ve parlak renkli alanları kompozisyonlar üzerinde çalışmaya başladı. Daha önce kullandığı çizgisel çerçeveyi, Sentetik Kübizmde bir kolaj türü olan papier collés'den aldığı üst üste düzlem kullanımıyla değiştirdi. 1913, tuval üzerine yağlıboya, 100x64 cm. özel koleksiyon

YAKINplan

ÜST ÜSTE BİNEN DÜZLEMLER

Gris, üst üste binen kat düzlemlerden oluşan bir sistem kullanarak tablonun alanı yapıyı düzenliyordu. Her bir düzlem ton ve doku olarak diğerlerinden farklıydı ve böylece çevresindeki düzlemlerin önünde ya da arkasındaki konumunu alıyordu.

▼ **Kahvaltı** Kübizmin biçimsel araçları burada, objelerin üzerine çizildiği (kase, cam), renklendirildiği (gökyüzü), parçalandığı (çaydanlık) ya da "dönüştürme uğratıldığı" (kahve değirmeni) farklı renk düzlemleriyle temsil ediliyor. 1915, tuval üzerine yağlıboya ve kömür, 92x73 cm. Pompidou Kültür Merkezi, Paris, Fransa

YAŞAMÇİZGİSİ

- 1906** Paris'e taşındı
- 1912** Puteaux Grubu'yla birlikte Bağımsızlar Salonu'ndaki sergisinde Kübist çalışmalarını sergiledi
- 1913** Fransız Pireneleri'ndeki Céret'te Picasso'yu ziyaret etti; parlak renklere yöneldi
- 1915** Fransa'nın Collioure şehrinde ziyaret etti; Matisse'le tanıştı
- 1923** Paris'te ilk büyük kişisel sergisini düzenledi
- 1924** Diaghilev'in Rus Balesi için kostüm ve sahne tasarımı yaptı, Paris Üniversitesi'nde ders verdi

GÜNEdair

PUTEAUX GRUBU Bazen Salon Kübistleri ya da Section d'Or olarak da adlandırılan Puteaux Grubu Paris'in Puteaux adlı banliyösündeki bir grup sanatçıdan oluşuyordu. Üyeleri arasında Gleizes, Léger ve Metzinger de vardı.

Üç Duchamp Kardeşler – (soldan sağa) Marcel, Jacques ve Raymond – çağışın Kübizmin etkisi altındaki sanatçıları olan bir grubun merkezinde yer alıyordu.

Fernand Léger

D ARGENTAN, 1881; Ö PARIS, 1955

Fernand Léger sanatını geleceğe dair bir vizyon yaratmak için kullandı ve modern, kentsele yaşamdan objeleri ve materyalleri konu, insanların teknolojiyle olan ilişkisini de tema olarak aldı. Normandiyalı çiftçi bir ailenin oğlu olan Léger, sanat okumak üzere 1903'te Paris'e taşınmadan önce bir mimarın teknik ressamı olarak eğitim görmüştü. Kübizmin dilini modern hayatın materyallerine olan kişisel ilgisini resmetmek için kullandı. İlk başlardaki "tübist" stili, birbirlerinden ayrılmış, eğrisel formlarıyla giderek daha da soyutlaşmaya başladı ve en sonunda Léger'in, makineleştirilmiş kentteki insanları tasvir etmek için, reklam sanatının cesur ve düz renklerle çizimlerini kasten kullandığı, daha sade bir "makine estetiğine" dönüştü.

YAŞAMÇİZGİSİ

- 1906** Paul Cézanne'nın eserlerini keşfetti
- 1911** Ormandaki Çıplaklar sergisinde büyük bir etki yarattı
- 1913** Formların Kontrastı serisi onu soyutluğa daha da yaklaştırdı
- 1919-30** Mimar Le Corbusier için duvar resimleri yaptı
- 1940-45** 2. Dünya Savaşı sırasında A.B.D'de yaşadı
- 1944** Komünist Parti'ye katıldı

► **Düğün** Léger metalik şekillerin parçalanmış formlarını bir düğün törenini resmetmek için kullanmış. Birbirine kenetlenen, kavisli beyaz düzlemler bir gelinliği çağırıyor. 1911-12, tuval üzerine yağlıboya, 257x206 cm. Pompidou Kültür Merkezi, Paris, Fransa

▼ **Teknisyen** 1920'lerde Léger, ilgisini makineleştirilmiş kente ve insanların çevreleriyle olan ilişkilerine yoğunlaştırdı. 1920, tuval üzerine yağlıboya, 116x89 cm. Ulusal Galerisi, Montreal, Kanada

Roger de La Fresnaye

D LE MANS, 1885; Ö GRASSE, 1925

Akademik eğitim almış bir ressam olan Roger de La Fresnaye güncel hayata dair anıtsal kompozisyonlara Kübizm-etkili bir stil uyguladı. Çoğu Kübiste oranla renk konusuna daha fazla önem veren sanatçı, Picasso, Braque ve Gris'e göre daha az parçalanmış ve daha kolay okunabilen resimlere imza attı.

Aslen Nabiler'den (bkz. sayfa 380) etkilenen La Fresnaye, 1910'da Duchamp Kardeşlerden biri olan Raymond Duchamp-Villon'la tanıştıktan sonra Puteaux Grubu'na (bkz. sayfa 426) katıldı. Cézanne'nin etkisiyle stilini değiştiren sanatçı Puteaux sergilerinde yer almasına rağmen, uyguladığı Kübizm yapısalardan çok dekoratifti. 1. Dünya Savaşı'ndan sonra Kübizm yerine daha çizgisel bir stile yöneldi.

◀ **Havanın Fethine ait Eski La Fresnaye'in en iyi bilinen eseri uçuş ve açık hava hayatına yönelik bir övgü çalışmasıydı. Tamamlanan tabloda bu eksizdeki gibi üç değil, iki kişi yer alır ve disk şeklindeki bulutlar ile küçük bir balonun altında Fransa'nın havacılık alanındaki başarılarını konuşurlar. 1913, tuval üzerine yağlıboya, 94x72 cm. Modern Sanat Müzesi, Troyes, Fransa**

Albert Gleizes

D PARIS, 1881; Ö AVIGNON, 1953

▲ **Yıkılanlar** Gleizes, eserlerinde eski gelenekleri sık sık (burada, Cézanne stili yıkılan insanlar) modern dünyayla (fabrikalar) birleştirdi. Bu iddialı tablo, alanı düzleştirmek ve kompozisyonu birleştirmek için formlar ve renklerden oluşan bir ritim kullanıyor. 1912, tuval üzerine yağlıboya, 105x170cm. Modern Sanat Müzesi, Paris, Fransa

Albert Gleizes aristokrat bir altyapıdan geliyordu ve ilk eserleri Empresyonist stilden etkileniyordu. 1906'da Crêteil Manastırı'nda sanatçılar ve yazarlar için kısa ömürlü, ütopyacı bir topluluk kurdu. 1909'da Paris'e taşındıktan sonra Jean Metzinger ve Robert Delaunay'le tanıştı ve tablolarına geometrik bir stil uygulamaya başladı.

Gleizes ilk Kübist çalışmalarını 1910'da sergiledi. Kısa sürede Salon Kübistlerinin önde gelen sanatçılarından biri haline geldi ve Puteaux Grubu'yla (bkz. sayfa 426) birlikte, Kübizmin ABD'ye tanıttığı, New York'taki uluslararası Armory Show sanat fuarında eserlerini sergiledi. Metzinger'le birlikte, akımın tarihi ve prensiplerine yönelik bir rehber özelliği taşıyan ve yanlış olmasına rağmen oldukça etkili olan 'Du Cubisme (1912) adını verdikleri kitabı yazdı. 1926'da Fransa'daki Isère'e yerleşti ve burada dindar ressamlar ve zanaatkarlardan oluşan bir topluluk kurdu.

Jean Metzinger

D NANTES, 1883; Ö PARIS, 1956

Önde gelen Salon Kübistlerinden olan Jean Metzinger 1903'te Paris'e taşınmadan önce Nantes'ta sanat eğitimi aldı. Empresyonizm ve Fovizmle bir süre ilgilenen sanatçı 1908'de Kübizme yöneldi, ilk Kübist sergilere katıldı ve eserlerini Puteaux Grubu'yla (bkz. sayfa 426) birlikte sergiledi. Gleizes'le birlikte 'Du Cubism'i yazması ona tablolarının getirdiğinden daha fazla ün kazandırdı.

▲ **Örgücü** Farklı şekilleri ve dokuları kombine eden Sentetik Kübizmin teknikleri, bu tabloda kullanılırken, Metzinger'in daha büyük çaplı bir natüralizm uyguladığı görülüyor. 1919, tuval üzerine yağlıboya, 117x81 cm. Pompidou Kültür Merkezi, Paris, Fransa

Alexander Archipenko

D KİEV, 1887; Ö NEW YORK, 1964

Alexander Archipenko'nun yenilikçi çalışmaları modern heykeltıraşlığın gelişmesinde önemli bir rol oynadı. Rus ikona gelenegini, tüm derinliği ve uygulanma karması işleriyle birlikte Kübist heykeltıraşlık stiline aşılarken, Primitivizm ve kolaj etkilerini de çalışmalarına kattı.

Kiev'de sanat eğitimi aldıktan sonra önce Moskova'ya, sonra da Paris'e taşındı ve kısa sürede Kübistlerle içli dışlı olarak, hacim, alan ve hareket sorunları üzerine kafa yormaya başladı. 1921'den 1923'e kadar Berlin'de yaşadıkten sonra ölümüne kadar yaşadığı ABD'ye yerleşti. İç ve dış büyük formların yanı sıra, katı ve boşluklu kullanım ve heykel boyama arasındaki ilişkileri mercek altına aldığı çalışmaların kalıcı bir gelenek bıraktı.

► Yel pazeli Kadın

AArchipenko kendi stilini bulmak için, sürekli yeni teknikler ve malzemelerle denemeler yaptı. Bu boyanmış bronz rölyef, cam, metal, ahşap ve papir-maché kullanılarak hazırlanmış stilize soyut formları (düzlemler, koniler ve silindirler) düz bir fonun üzerinde yan yana getirmiş. 1914, polikrom bronz, yüksekliği 108 cm. özel koleksiyon

Jacques Lipchitz

D DRUSKINKAİ, 1891; Ö CAPRİ, 1973

◀ **Gitarlı Oturan Adam** Lipchitz'in heykelleri muhtemelen Kübist tablolara ruhen en yakın olanlarıdır. Figürler ve kafalar, dikey bir eksen üzerinde gelişen çok yüzü yüzeylere ve yüksek, dörtgeni düzlemlere indirgeniyor ve birbirlerine, kıvrımlar ve köşelerin oluşturduğu neşeli bir ritimle bağlanıyor. 1918, bronz, yükseklik 77 cm. özel koleksiyon

Litvanyalı heykeltıraş Jacques Lipchitz, 1909'da sanat okumak üzere Paris'e gitmeden önce mühendislik öğrencisiydi. Laurens'le birlikte Kübizmin prensiplerinin üç boyutlu ortamda nasıl uygulanması gerektiğini anlayan ilk heykeltıraşlardan biriydi. Düzlemler ve çok yüzü yüzeylerin stilize birleşimini sunan natüralist bir yaklaşımla çalışan – Denizci ve Gitar (1914) – Lipchitz, Kübist ifade yeteneğini daha soyut bir stili kapsayacak şekilde geliştirdi ve mimari formlara, kütlelerini vurgulamak ve ahenkli bir bütün yaratmak için sık sık göndermeler yaptı. 1920'lerden itibaren Kübizm'in hayal gücü daha kuvvetli olan vizyonunu kullanarak daha soyut ve açık-uygulamalı formlarla (saydam heykeller) bronz figür kompozisyonları üzerinde denemeler yapmaya başladı. 1941'de, 2. Dünya Savaşı sırasında çok sayıda Yahudi'nin yaptığı gibi ABD'ye kaçtı.

Henri Laurens

D PARIS, 1885; Ö PARIS, 1954

Kendi kendini eğiten Henri Laurens, en önemli Kübist heykeltıraşlardan biri kabul edilir. Eğitilmiş bir taş ustası olan Laurens, 1911'de Braque'la tanıştıktan sonra Kübizme yöneldi. Askerlik hizmetine uygun olmayan Laurens, 1. Dünya Savaşı sırasında Picasso ve Gris'le iletişim halinde oldu ve onların etkisini eserlerine yansıttı.

Laurens ahşaptan ve metal plakalardan hazırlanan kolaj konstrüksiyonlar üretti. Sentetik Kübizmin tekniklerini, akıl dolu bir şekilde üç boyutlu uygulamaya yansıttı ve boyanmış düzlemlerden, özenli bir şekilde oluşturulan bir yapı üzerinden, benzerlik ve hacim duyguları yarattı. Laurens daha sonra doğrudan taş ve dağcı oyma tekniğine yöneldi.

◀ **Amphion** Laurens 1930'lar arası anıtsal ve klasik bir stilde çalışıyordu. Amphion, aynı anda hem bir kadın figürü, bir vazo ve bir müzik enstrümanı görünümlerini yaratması için klasik stilin Kübizme her dönüşüm düşüncesiyle birleşmesini yaklaşımları zipli bir önegi niteliğindedir. 1937, ahşap, yükseklik 347 cm. Pompidou Kültür Merkezi, Paris, Fransa

Avrupa'da, 1. Dünya Savaşı'ndan önceki yıllarda, Fütüristler, Orfistler ve Rayonistler toplumun değişmesi için yeni bir sanat biçimine ihtiyaç olduğu konusunda görüş birliği içindeydiler. Her ne kadar teorileri aynı eksen de olmasa da, hepsi de resmi tamamen soyut bir sanat olma noktasına kadar ittiler.

Fütürizmin ortaya çıkışı, geçmişinden gelen çağdışı bir sosyal yapıyla modernleşme çabaları arasında sıkışık kalan İtalya'nın sosyal ve siyasi bir adaptasyon sürecinden geçtiği, zorlu bir döneme denk geldi.

Kökenler ve etkiler

Filippo Marinetti'nin 1909'da Fransız Le Figaro gazetesinin kapağında yayınlanan kuruluş manifestosunda, teknolojiyi, hızı, dinamizmi ve savaşçı yücelten ifadeleri tüm zamanların en gürültücü ve en saldırgan avangart akımlarından birinin doğuşuna işaret ediyordu. "Sanat + Aksiyon + Hayat = Fütürizm" formülüne dayanan çağrısı, aralarında Boccioni, Balla, Severini, Carra ve Russolo gibi ressamardan oluşan çekirdek bir grubu kendine çekti. Fransız filozof Henri Bergson'un

◀ **Fütüristler Paris'te (1912)**
Fütüristler Paris'e, Paris çevrelerini de Fütüristlere Gino Severini tanıttı. Soldan sağa: Luigi Russolo, Carlo Carra, F. T. Marinetti, Umberto Boccioni ve Gino Severini.

fikirlerinden esinlenen sanatçılar dinamizmi her şeyin arkasındaki temel güç olarak gördüler.

Konu ve teknik

Fütürist manifestolar bu görünmez enerjiyi yakalamaya yönelik bir arzuyu yansıtıyordu: "... tuval üzerine yansıtacağımız hareket artık sabit bir

an olmayacak... Sadece dinamizm duygusunun kendisi olması yeterli." Fütüristler manifestolar, konuşmalar, sergiler ve izleyiciyi kışkırtmayı amaçlayan bir performans türü olan "Happening" etkinlikleriyle durmak bilmeyen bir tanıtım barajı kurarak, olabildiğince çok kişiyle bağlantı kurmayı hedefliyorlardı.

Fütürizm, Orfizim ve Rayonizm

ZAMAN Çizelgesi

Erken dönem fütürist sanata örnek sayılabilecek olan, Giacomo Balla'nın *Sokak Lambası* adlı tablosu ve benzerleri, Neo-empresyonist sanatçıları Seurat ve Signac'tan etkilenmişlerdi. 1912'ye gelindiğinde Robert Delaunay gibi Fransız sanatçıların modern hayatın dinamizmini tuvale aktarıırken, Rayonist Mikhail Larionov, çok sayıda obje kullanmak yerine onlar arasındaki ilişkiyi resme dökmeye çalışıyordu. Umberto Boccioni'nin *Mızraklı Süvarilerin Hücumu* gibi geç dönem Fütürist tablolarında ciddi anlamda Kübizm etkileri görmek mümkün.

1909-11

BALLA Sokak Lambası

1912

DELAUNAY Eşzamanlı Açılan Pencere

1914

CARRA Mızraklı Süvarilerin Hücumu

1915

BOCCIONI Mızraklı Süvarilerin Hücumu

1916

LARIONOV Rayonist Kompozisyon

◀ **Bir Şeyin Boşluğundaki Gelişimi** Umberto Boccioni 1912 tarihli bu yapıtın adından da anlaşılacağı gibi, Boccioni'nin heykelleri objelerin onları çevreleyen alanla olan ilişkisi üzerine yoğunlaşıyordu. 1912, bronz, yükseklik: 36 cm, Martelli Koleksiyonu, Milano, İtalya

Yorumlar

Paris dünyanın sanat başkenti olduğu için, ne Fütürizmin orada ortaya çıkması, ne de gelişiminin, geleneksel temsil metotlarından birlikte uzaklaştığı Kübizmle aynı döneme denk gelmiş olması hiç de şaşırtıcı değildi. Bu yeni stiller Avrupa'nın dört bir yanında bol miktarda avangart akımın ortaya çıkmasına neden oldu. Bu akımlar arasında Rusya'daki Rayonizm ve İngiltere'deki Vortisizm de bulunuyordu.

Fütürizm

Fütürist ressamlar kendilerini "yeni ve dönüşmüş bir duyarlılığın primitifleri" olarak tanımlıyorlardı. İlk teknikleri, dinamik olanı tuvale yansıtmaya yetisine sahip olmadıkları için, Neo-empresyonizme ait - noktacı fırça tekniği gibi - bazı öğeleri, Kübizmin fotografik analizleri ve parçalanmış formlarıyla birleştirdiler. Kübistlerin sabit konularının yerine kent hayatını, gece hayatını ve hareketi kullanan Fütüristler, eserin izleyici üzerindeki etkisini arttırmak için doğal olmayan renk kullanımı, hareket hissi yaratma ve izleyiciyi resme çekmeye yönelik "güç-çizgileri" uygulama gibi kendilerine özgü resimsel gereçler eklediler. Sonra ortaya çıkan daha soyut dönemide (1913-1916) Fütüristler heykeltıraşlığa ve kolaj heykellere yöndeldiler. Önde gelen bazı

temsilcilerinin savaşta ölmesi sonucu akım bir anda söne erse de - her zaman vahşeti ve savaşı yücelten - Fütürizmin ikinci bir dalgası Faşizmle yakın ilişki içerisinde olmaya devam etti.

Orfizim

Orfizim kelimesi sanat eleştirmeni Guillaume Apollinaire tarafından 1912 yılında, şair Orfeus'tan yola çıkarak, Kübizmin müzikle yakın ilişki içinde olan ve "... tamamen sanatçının kendisi tarafından yaratılan... unsurlarla oluşturulmuş yeni yapılar..." sunan, daha renkli ve soyut bir versiyonunu tanımlamak için kullanıldı. Terim, daha çok, renk blokları ve diskleri etrafında şekillenen ve büyük ölçüde soyut tablolar geliştirme yolunda tamamlanıyor renk teorisinden esinlenen Robert Delaunay ve karısı Sonia'nın eserleri için kullanılır. Soyutlaşmaya doğru önemli bir ilerleme olarak görülen Orfizim, Almanya'daki Der Blaue Reiter hareketini büyük ölçüde etkiledi.

Rayonizm

Rayonizm, Mikhail Larionov ve partneri Natalya Goncharova tarafından, Kübizm, Fütürizm ve Orfizim keşiflerini tek bir sanatsal dilde buluşturmaya yönelik bir girişim olarak kurulan, kısa ömürlü bir Rus akımıydı. Rus soyut

◀ **Laon Kuleleri** Robert Delaunay Bu eserdeki hareketlilik erken dönem Orfizminin tipik bir örneği olup, Delaunay'ın bundan sadece birkaç yıl önce Empresyonist stilde çalıştığı katedral tablolarından çok farklıdır. 1912, tuval üzerine yağlıboya, Pompidou Kültür Merkezi, Paris, Fransa

resminin gelişimi açısından hayatı bir adım niteliği taşıdı. "Farklı objelerden yansıyan ışık huzmelerinin kesişimlerinde ortaya çıkabilecek olan..." dinamik enerjiyi sunmayı arzu eden Rayonistlerin eserlerinin en belirgin özellikleri, ritmik bir şekilde kesişen renk aksıandı.

Giacomo Balla

Giacomo Balla

D TORİNO, 1871; Ö ROMA, 1958

Giacomo Balla Futüristlerin en yaşlısı, en doğuştan yaratıcı olanı ve en gösterişsiziydi. 19. yüzyılın sonunda Paris'te, Neo-empresyonistlerin etkisinde kalarak geçirdiği dönemin ardından Roma'ya gitti. Buradaki öğrencileri arasında Severini ve Boccioni de vardı. Sürekli olarak gelişen stili, 1915'ten sonra Divizyonizm ve "dinamizm" aracılığıyla artan bir soyutluğa ve genişleyen plastik formlara doğru yöneldi. Futürist Manifestoya göre bu formlar, "evrenin dinamik güçlerinden esinleniyordu." Balla'nın yeni teknolojiye, özellikle de tek-kare hareketli fotoğrafçılığa olan tutkusu onu bir dizi yarı-bilimsel hareket etüdüne yöneltti. Bu etütler arasında imgenin tipki bir film karesi gibi tekrar edilmesi ve üst üste bindirilmesi de yer alıyordu.

► **Karasığın Kuşları: Hareket Patikaları + Dinamik Sekanslar** Bu tablo, Balla'nın kuş uçuşunun "dinamik duygusunu" yakalamayı hedeflediği bir dizi çalışmanın bir parçası. Erken dönem çalışmalarına nazaran daha akıcı bir hareket ifadesi ortaya koyuyor. 1913, tuval üzerine yağlıboya, 97x120 cm. MoMA, New York, ABD

YAKINplan

FOTOĞRAFÇILIĞIN ETKİSİ

Balla, kuşların hızını ve hareketini tuvalin üzerinde mimari bir fonun önünde, yılan gibi kıvrılarak ilerleyen karmaşık uçuş çizgileri kullanarak yeniden yaratıyor. Her biri bir kanat çırpışını temsil eden, kısa aralıklarla tekrar edilmiş yaylardan oluşan sekanslar, Étienne-Jules Marey'in tek-kare hareketli "kronofotografçılığı"nı temsil almış.

YAŞAMÇİZGİSİ

1871 Torino'da doğdu
1895 Roma'ya taşındı; illüstratör ve ressam olarak çalıştı
1900-01 İtalya ve Almanya'da sergiler düzenledi; Paris'e taşındı
1901 Roma'ya yerleşti; Severini ve Boccioni'ye hocalık yaptı
1909 İlk Futürist tablo olan *Sokak Lambası*'nı tamamladı
1910 Futürist manifestoya katıldı
1912 Paris'te Tasmalı Köpek adlı tablosunu sergiledi
1914 Heykeltıraşlığa başladı; daha soyut renk formları araştırdı
1958 Roma'da öldü

“Tuval üzerine yansıtacağımız hareket... sadece **dinamizm duygusunun** kendisi olmalı.”

MANIFESTO OF FUTURIST PAINTERS, 1910

▲ **Sokak Lambası** Roma'nın ilk elektrikli sokak lambalarından esinlenen Balla, Marinetti'nin ay ışığının öldürülüşüne değinen sözlerini eserin merkezine taşımış. Burada elektrik ışığının güçlü ışınlarıyla Ay'ın zayıf ışıltısı arasında kontrast oluşturmak için noktasal fırça dokunuşlarının yerine, parıltı renkleri şeritsel darbeler kullanmış. 1909-11, tuval üzerine yağlıboya, 175x115 cm. MoMA, New York, ABD

Carlo Carra

D QUARGNENTO, 1881; Ö MİLANO, 1966

Carlo Carra bir duvar süslemecisi olarak çalışmak üzere 12 yaşında evinden ayrıldı. Paris ve Londra'da bir süre kaldıktan sonra 1906'da Milano'daki Brera Akademisi'ne katıldı. 1910'da, kendisinin en popüler ve etkili resim döneminin başlangıcına neden olan Futürist Ressamlar Manifestosu'nun yazılmasına yardımcı oldu.

Son derece samimi nitelikteki, *Anarşist Galli'nin Cenazesi* (1911) gibi erken dönem eserlerinde Futürist bir dinamiği, yapıya yönelik Kübist bir yaklaşımla birleştirdi. Carra'nın Futürist dönemi 1. Dünya Savaşı sırasında, ressam Giorgio de Chirico'yla tanışıp metafizik resmi keşfetmesiyle sona erdi. Carra daha sonra, Faşizmin sanat üzerinden desteklenmesini savunan avangarda sırtını tamamen döndü.

► Müdahaleci Dışavurum

"Sivil kargaşanın plastik bir soyutlaması" olarak amaçlanan bu usta işi kolaj, ilk olarak Ağustos 1914'te, Futürizmin İtalya'nın 1. Dünya Savaşı'na katılmasını destekleyen Müdahalecilik kampanyasının parçası olarak, Futürist dergi *Lacerba*'da yayınlandı. 1914, kalın karton üzerine kolaj, 39x30 cm. Peggy Guggenheim Koleksiyonu, Venedik

YAKINplan

DÖNEN YAZILAR Carra gazete kupürlerinden ve diğer tipografik dokümanlardan kestiği parçaları Marinetti'nin kendi dilbilimsel deneylerinden esinlenerek, "özgürleştirilmiş kelimelerden" oluşan bir girdabın içine katıp, merkezine de "Italia" kelimesini yerleştirmiş.

Gino Severini

D CORTONA, 1885; Ö PARIS, 1966

Gino Severini, Giacomo Balla'nın eski bir öğrencisiydi. 1906'dan itibaren Paris'te çalışmaya başlayan sanatçı, Kübistlerle Futüristler arasındaki önemli köprüyü kuran kişi oldu. Severini'nin kalabalık sokaklar, dansçılar ve trenler gibi konuları resmettiği, Futürist dönemindeki figüratif tabloları, Kübist stildeki parçalanmalar ve sert geometrik şekil ve renk kullanımıyla öne çıkar.

1913'ten sonra Divizyonizmin soyut olasılıklarına bağlı, daha Orfik bir döneme giren Severini'nin çalışmaları daha soyut ve lirik bir kimliğe bürünmeye başladı. *Işık Santrifüjülü Genişlemesi* (1914) gibi tablolarda, izlenim yansıtmak ve anıları tetiklemek için kontrast oluşturan renk formları kullandı. 1920'lerde Severini'nin stili daha geleneksel bir çizgiye geçti.

▲ **Monico'da Pam-Pam** 1912'de, Paris'teki Futürist serginin en çok ilgi gören eseri olan, olaylarla dolu bu tablo Paris'in ünlü bir gece kulübünü mekân olarak alır. Burası, dans etmektan büyük keyif alan Severini'ye hareket ve ritim olgularını araştırması için mükemmel bir fırsat sunuyordu. 1909, tuval üzerine yağlıboya, 280x400 cm. Pompidou Kültür Merkezi, Paris, Fransa

Otoportre

D REGGIO CALABRIA, 1882; Ö SORTE, 1916

Umberto Boccioni Fütürizmin kurucusu olan Filippo Marinetti'nin en sadık destekçisiydi ve belki de Fütürist sanatçılar arasında doğuştan en yetenekli olan oydu. Ressamlıkta olduğu kadar heykeltıraşlıkta da usta olan Boccioni, akımın en uzun ömürlü sanat eserlerine imza attı. İlk eserleri Divizyonizm (Balla'nın öğrencisiydi) ve Sembolizmden etkilenmişti. 1910'da

Boccioni şehrin ham enerjisini resmetmeye yoğunlaştı. Bu tema ona, Fütürizmin ilk büyük tablosu olan *Şehir Uyanıyor*'da (1910) işlediği konuyu sundu. Bu dönemde objeler arası bağ kurmaya ve izleyiciyi resmin merkezine çekmeye yarayan, "güç çizgileri" teorisini geliştirdi.

Boccioni daha sonra sosyal temalardan uzaklaşarak başta dinamizmle ilgili olmak üzere sayısız teorisini resme dökmeye yoğunlaştı. Boccioni 1.Dünya Savaşı'nın ateşli bir savunucusuydu ve 1915'te gönüllü olarak orduya katıldı, ancak eğitim sırasında geçirdiği bir binicilik kazasında hayatını kaybetti. Fütüristler onun ölümünü hiçbir zaman atlatamadı.

YAŞAMÇİZGİSİ

1882 Reggio Calabria'da doğdu
1901-02 Roma'da Giacomo Balla'nın öğrencisi oldu

1910 Fütürist Ressamlar Manifestosu'nun yazılmasına ortaklık etti; Fütürist akımın ana kuramcısı oldu

1910 İlk büyük Fütürist eser olan *Şehir Uyanıyor*'u tamamladı

1912-13 Önemli bir Fütürist heykel örneği olan *Uzayda Eşsiz Devamlılık Formları*'nı tamamladı

1914 Akımın kapsamlı bir incelemesini sunan *Fütürist Resim ve Heykel* adlı kitabını yayımladı

1916 Askerî eğitim sırasında attan düşerek hayatını kaybetti

► Sokağın Eve Girişi

Boccioni'nin amacı kişinin bir pencereyi açıp, "tüm hayatın ve sokaktaki telaşlı gürültünün aynı anda" evi doldurmasına tanık olma duygusunu yeniden yaratmaktır. Bu alansal geçişime ve karmaşa ilkelerini *Teknik Manifesto*'sunda açıkladı. 1911, tuval üzerine yağlıboya, Aşağı Saksonya Devlet Müzesi, Hanover, Almanya

▲ **Haleti ruhiye: Elvedalar** Boccioni'nin üç parçalı Haleti Ruhiye tablosu Fütürist resim sanatının ilk büyük ifadesi niteliğindeydi ve akımın Kübizme, Fransız filozof Henri Bergson'a ve bireysel deneyime yönelik teorik ilgisini yansıtan bir sentez ortaya koyuyordu. Ortadaki paneli oluşturan Elvedalar, ayrılığın yarattığı duyguları mercek altına alıyor. Tablo anlık hatıraları, ayrılık duygularını ve bütünüyle yükseltilmiş bir bilinç seviyesine doğru yolculuk beklentisini birleştiren bir hiyeroglif olarak okunabilir. 1911, tuval üzerine yağlıboya, 71x96 cm. MoMa, New York, ABD

YAKINplan

DIŞAVURUMCU FORMLAR

Boccioni, "renkleri ve formları... kendilerini ifade etmeye" zorlayarak duyguların özünü yakalamayı istiyordu. Trenin bacasından yükselen duman sarmalları, disk şeklindeki bulutlar ve radyo sinyalleriyle birleştirerek ayrılığın neden olduğu karışıklık hissini artırıyor.

GÜÇ ÇİZGİLERİ Kıvrımlı çizgiler, çevreledikleri sarılan figürlerin ruh halini abartmak için kullanılıyor.

◀ Uzayda Eşsiz Devamlılık

Formları Bu eser Fütürist estetiğin, herhangi bir sanatsal anlatım aracıyla gerçekleştirilmiş en başarılı yansıması olarak kabul edilebilir. Eserin modern, soyut formu onu çevreleyen alana doğru patlar gibi durur. Sanatçının ölümünden sonra yaptın bir dizi bronz kopyası üretilmiştir. Bu kopyalar Londra'daki Tate'te ve New York'taki MoMA'da görülebilir. 1912-13, 118x88x37 cm. bronz, Mattioli Koleksiyonu, Milano, İtalya

▲ **Bisikletçinin Dinamizmi** Boccioni insan hareketiyle ilgili bir dizi analitik eskiz yapmak için, heykel sanatına ait keşiflerini tuvale aktararak, en soyut tablolarına imza attı. Renk düzlemleri ve yapısal kontrastları kaydırarak figürü çevresindekilerle kaynaştıran sanatçı, zaman ve uzamda hareket eden bir bisikletçi düşüncesini yansıtıyor. 1913, tuval üzerine yağlıboya, 70x95 cm. Mattioli Koleksiyonu, Milano, İtalya

▲ Mızraklı Süvarilerin Hücumu

Boccioni ateşli bir savaş yanlısı olmasına rağmen savaşı anlatan tek önemli eseri İtalya savaşı girmeden önce hazırladığı bu kolajdır. Fransız ordusunun ilerleyişini anlatan gazete kupürlerinin üzerinde, süvariler Alman siperlerine saldırıyor. 1914-15, kalın karton üzerine yağlıboya ve kolaj, 32x50 cm. Civica Modern Sanat Galerisi, Milano, İtalya

Luigi Russolo

D PORTOGUARO, 1885; Ö CERRO, 1947

Luigi Russolo enerjisini ressamlıktan besteciliğe aktarmaya başlamadan önce Fütürizmin hayal gücü en zayıf ve en az yenilikçi olan temsilcisiydi. Eserleri çoğu zaman parlak renkler ve formların gelişigüzel kullanımıyla karakterize edilir. Russolo tüm sanat dallarıyla amatörce ilgilenerek tipik prototip bir Fütürist gibi davrandı ve sonunda bir müzik kuramcısı ve besteci olarak başarıya ulaştı. Russolo, intonamori (ses kutuları) olarak bilinen, yeni ses-üretme aletleri icat etti. 1913'te şehrin ses olasılıkları için yeni bir farkındalık çağrısı yapan Seslerin Sanatı Manifestosunu yayımladı. Gürüldeyen borular ve sarsılan tramvayların seslerini bazı bestelerine kaynaştırma girişiminde bulundu.

▼ **Ayaklanma** Russolo bu eseri, devrimle atalet olmak üzere "iki gücün çarpışması" olarak açıklar. Eser, hızlı sanayileşme ve çağdışı sosyal yapı arasındaki çatışmanın yarattığı potansiyel huzursuzluğa değinir. 1911-12, tuval üzerine yağlıboya, 150x230 cm. Lahey Sanat Müzesi, Lahey, Hollanda

YAKINplan

KIRMIZI KAMA DÜZENİ

Kalabalık, kırmızı bir kama düzeniyle ilerliyor. Binalar sivri uçlu kırmızı "güç çizgileriyle" itilerek adeta geri çekiliyor. Parlak renkler taarruz duygusunu en üst düzeye taşıyor.

GÜNEdair

MARINETTİ'NİN MANİFESTOSU Filippo Tommaso Marinetti (1876-1944) İskenderiye'de doğdu. Milano'ya taşınmadan önce Paris'te hukuk öğrenimi gördü. Bu hırslı şair, 20 Şubat 1909'da saygın Fransız gazetesi Le Figaro'nun kapağında, Fütürizmin Kuruluşu ve Manifestosu adlı muhteşem çalışmasını yayınladı. Geçmiş reddetmesi ve savaşı, makineleri ve hızı yüceltmesi birçok kişiyi kısa sürede onun takipçisi yaptı.

Marinetti (fotoğraf: E. O. Hoppe, 1913): Marinetti ilk Manifestosunda "gürleyen bir otomobili", "Semadirek Zaferi'nden daha güzel" olarak nitelendi. Çok iyi bir yayıncı ve provokatör olan Marinetti'nin Fütürist "gösterileri", gittiği her yerde kargaşaya neden oldu. Marinetti'nin güçlü vatanseverliği ve pelenegni küçük gören yaklaşımı, Mussolini'yle arkadaşlık kurmasına ve 1919'da faşist olmasına neden oldu.

Robert Delaunay

PARİS, 1885; MONTPELLIER, 1941

Avrupa'nın gerçek anlamda ilk soyut ressamılarından olan Robert Delaunay, şair Guillaume Apollinaire'in "Orfizm" adını verdiği stili geliştiren kişiydi. Bu stil Kübizm öğelerinin kişisel yorumunu yansıtıyordu.

Anne babası boşandıktan sonra, Delaunay'ı amcası büyüttü. Küçük yaşta resme ilgi duymaya başladı ve amcasının modern sanata alayı yaklaşımına rağmen gençlik yıllarında Empresyonist stilde çalıştı.

1906'da askerlik görevi onu, ilk olgunluk eserini ürettiği Laon'a taşıdı.

1908'de Paris'e dönünce Picasso ve Braque'in Kübist tablolarını görerek yeni bir yönde ilerlemeye başladı. Bunu, kontrast oluşturan düzlemler üzerinden, genilimli ve ahenkli kompozisyonlar yarattığı, canlı renk ve hareket kullanımıyla kişiselleştirdiği, Kübist stildeki bir dizi katedral ve Eyfel Kulesi tablosu izledi. Delaunay'ın Orfizmi, Kandinsky'nin Der Blaue Reiter grubunu etkiledi. Parlak efektler yaratmak için renk tayfi kullanımını karısı Sonia da benimseyip, kendi tabloları, kumaşları ve moda tasarımlarında uyguladı. Delaunay çiftinin ileri yaşlarda ürettikleri tamamen soyut tablolara geçiş ufak bir adımla gerçekleşti. Delaunay'ın üslubu, natürlüğü tercih eden Picasso, Braque ve Gris'in aksine teknolojiyi ve modern yaşamı yüceltiyordu.

YAŞAMÇİZGİSİ

1906-08 Laon'da alay kütüphanecisi olarak görev yaptı

1908-12 "Yıkıcı" dönemi olarak tanımlandığı süreçte soyutluğa doğru yöneldi

1910 Sanatçı arkadaşı Sonia Terk'le evlendi

1912-14 Soyut yakın tablolar ürettiği "yapıcı" dönemine girdi

1914-29 İspanya ve Portekiz'de yaşadı. Figüratif bir stile dönüş yaptı

1929 Fransa'ya geri döndü ve soyut resme devam etti

1940 Nazi işgalinden kaçmak için Auvergne'e taşındı; bir yıl sonra Montpellier'de öldü

Eyfel Kulesi

Eyfel Kulesi'nden esinlenen, Kübist etkili bir dizi yapıttan biri olan bu tablo, Delaunay'ın betimleme yerine kompozisyona olan ilgisini yansıttır. Hareket ve genilim duygusu vermek için renk ve formları yan yana kullanıyor. 1911, tuval üzerine yağlıboya, 201x138 cm. Guggenheim Müzesi, New York, ABD

► Paris Şehri Stilde uyguladığı tüm yeniliklere rağmen Delaunay, 19. yüzyıl akademisizliğinin özelliği olan büyük kitle resmi yapma arzusunu sürdürdü. Burada, modernizmin bir simgesi olan Eyfel Kulesi'ni antik bir freskten alınan Üç Güzeller'le bir araya getirmiş. 1910-12, tuval üzerine yağlıboya, Pompidou Kültür Merkezi, Paris

YAKINplan

KIRIK RENK PARÇALARI

Empresyonistlerin ışık tutkusunu, Kübizmin parçalara ayırma yaklaşımıyla kombine eden Delaunay, bu kompozisyonda yer verdiği unsurları birbirinden ayrı renk parçalarına indirgemiş.

Eşzamanlı Açılan Pencereler (Birinci Kısım, Üçüncü Motif)

Eşzamanlı Pencereler serisi üzerinde çalışırken, Delaunay figüratif resmi neredeyse tamamen bırakmıştı. Çığır açıcı bu soyut yapıtta Kübizme özgü öğeleri, imgeleri tanınmayacak hale getirerek gözleyen prizmatik etkili parlak renklerle uç noktalara taşımış. 1912, tuval üzerine yağlıboya, 46x38 cm. İngiltere

GÜNEdair

APOLLINAIRE Şair ve yazar Guillaume Apollinaire aynı zamanda bir sanat eleştirmeniydi ve çok sayıda sanatçı arkadaşı vardı. Delaunay ve takipçilerinin uyguladığı stile, Yunan mitolojisinin şair ve müzisyen kahramanı Orfeus'a ithafen "Orfizm" adını verdi.

Guillaume Apollinaire'in Portresi Burada kim olduğu bilinmeyen Fransız bir fotoğrafçı Apollinaire'i uzamınken görüntülemiş (1910).

“Sanatın **yücelik sınırına**, ulaşması için bizim **uyumlu görüşümüz** olan netlikten yararlanması gerekir.”

ROBERT DELAUNAY, 1912

František Kupka

D OPOČNO, 1871; Ö PUTEAUX, PARIS, 1957

Anavatanı olan Bohemya'da ve daha sonra Prag'da ve Viyana'da öğrenim gören František Kupka, 1895'te Paris'e taşındı ve burada ilk başta illüstratör olarak adını duyurdu.

Ancak daha sonra yenilikçi bir soyut ressam olarak ün yaptı. Kupka'nın mitolojik ve mistik imgelere yer verdiği erken dönem çalışmaları, stil olarak Sembolizme yakındı, ancak 20. yüzyılın başında renk teorisi ve hareket betimlemeleri üzerine çalışmaya başladı ve bunları Çek folklorik sanatı altyapısı ve bilime olan ilgisiyle birleştirdi. 1912'ye gelindiğinde Kupka çağdaşı olan diğer Kübistlere oranla çok daha farklı, eşsiz bir şekil ve renk dili yarattı. Bu çalışmaları takip eden tamamen soyut tablolardaysa, bu kompozisyon stilini dikey ve çapraz renk şeritleri ya da dairesel sarmal formlar kullanarak geliştirdi. Kupka'nın çalışmaları sık sık bilime ve müzik teorisine yapılan göndermelerin yanı sıra görsel sanatların kavramsal doğasına dair, kendi geliştirdiği görüşleri de içerir.

▼ **Kompliman** Kupka soyut resmin müzikal kompozisyonlarla karşılaştırılabilir olduğuna inanıyor ve eserlerinde bir ahenk ve ritim elde etmek için uğraş veriyordu. Burada temel motifler tekrarlanırken, aynı zamanda bir gelişim ve değişim sürecinden de geçirilmiştir, tıpkı bir müzik eserin gelişme süreci gibi. 1912, tuval üzerine yağlıboya, 89x108 cm. Pompidou Kültür Merkezi, Paris, Fransa

YAKINplan

AHENKLI RENKLER

Yuvarlatılmış şekiller
Kübistlerin tercih ettiği düz renk parçalarının aksine, bir somutluk duygusu barındırıyor. Aynı rengin farklı tonlarından oluşan gruplar halinde düzenlenmişler.

Natalia Goncharova

D NEGAYEVO, 1881; Ö PARIS, 1962

20. yüzyılın ilk yıllarında Natalia Goncharova kendini Rus Neo-Primitivist akımının önde gelen bir temsilcisi olarak kabul ettirdi. Sonra daha avangart bir yaklaşıma geçti ve uzun süreli partneri Mikhail Larionov'la birlikte Rayonizm'in prensiplerini geliştirdi. Çift, Goncharova'nın eğitim gördüğü Moskova Resim, Heykel ve Mimarlık Okulu'nda tanıştı. Goncharova'nın erken dönem yapıtları Rus folklorik sanatından olduğu kadar Fransız Post-Empresyonizmi'nden de etkileniyordu.

Ancak, 1910'da eserlerine Futürist ve Kübo-Fütürist öğeleri katmaya başladı. Der Blaue Reiter grubuna katıldı ve uluslararası üne kavuştu. Diaghilev'in Rus Balleti temsilcilerinin tasarımcılarından biri olarak Avrupa'yı dolaştı ve son olarak 1919'da Paris'e yerleşti. 1938'de Fransız vatandaşlığına geçti. Goncharova ve Larionov 1955'te evlendiler. Bu noktada ikisinin de sağlık durumu çok iyi değildi ve fakirlik içerisinde yaşıyorlardı, ancak Goncharova 1962'deki ölümüne kadar resim yapmaya devam etti.

▼ **Bisikletçi** Hayatının en üretken döneminin bir eseri olan Bisikletçi, Goncharova'nın Rus Futürizmi stilindeki en tanınmış tablosudur. Sanatçı, parçalara ayrılmış geometrik şekiller ve tekrarlarla, dinamik bir hareket hissi yaratmış. 1931, tuval üzerine yağlıboya, 78x105 cm. Rus Devlet Müzesi, St. Petersburg, Rusya

▲ **Elma Toplayan Köylü** Goncharova her ne kadar avangartın en uç noktalarında çalışsa da, folklorik sanattan esinlenen figüratif kompozisyonlar çizmeye devam etti. Çalışan köylülere ait betimlemeleri lubok baskılarının (ahşap kalıplar ya da bakır gravürler kullanılarak üretilen sade, renkli baskılar) ve ortaçağa ait Rus heykellerinin yanı sıra Gauguin, Cézanne ve Matisse'in etkilerini taşıyor. 1911, tuval üzerine yağlıboya, 104x98 cm. Tretyakov Galerisi, Moskova, Rusya

Mikhail Larionov

D TIRASPOL, 1881; Ö FONTENAY-AUX-ROSES, PARIS YAKINLARI, 1964

Rus avangardının başına buyruk temsilcisi Mikhail Larionov, 20. yüzyılın başında ortaya çıkan avangart sanatçı grubunun önde gelen üyelerinden biri ve Rayonizm adıyla bilinen stilin yaratıcısıydı.

Moskova'da öğrenciyken Empresyonist bir stilde yola çıkan Larionov, yeni Fovist ve Ekspresyonist fikirleri yapıtlarına aktarma konusunda çok istekliydi. Özellikle İtalyan Futürizmine büyük ilgi duyuyordu. Tüm bunları bir araya getirerek 1912'de Neo-Primitivist bir stil geliştirdi ve nesnellikten uzak ilk Rayonist tablolarını tamamladı. Uzun süreli partneri Natalia Goncharova'yla birlikte Fransa'ya gitti ve Paris Ekolü'nün önemli bir üyesi haline geldi. Tablolarının yanı sıra sahne tasarımı ve sanat yazılarıyla tanındı.

► Rayonist Kompozisyon

Larionov'un erken dönem Rayonist tablolarında konular, üzerinden yansıyan ılgın, ışık huzmeleriyle, parçalara ayrılarak resmediliyorlardı. Ancak kısa süre sonra daha saf ve daha soyut bir yönüne doğru yöneldi. 1913'ten itibaren buradaki yapıtı gibi, yansıyan ve kırılan ışığın herhangi bir konunun yerini tamamen aldığı, nesnellikten uzak kompozisyonlar üretmeye başladı. 1916, kâğıt üzerine guaş, 56x45 cm. Özel koleksiyon

Konusu olmayan sanat, 20.yüzyıl başında devrim niteliğinde bir kavramdı. Artık kim ve ne oldukları anlaşılabilir kişi ve objeler yoktu. Onların yerini, havada yüzen -yaratıkları ya da geometrik formları andıran şekiller, tuvalin tamamını kaplayan dev renk blokları, dikey ve yatay çizgiler aldı.

Kökenler ve etkiler

20. yüzyılın ilk on yılında Fovist ve Ekspresyonist sanatçılar, doğayı betimlerken kullandıkları renklerle doğanın kendisi arasındaki bağlantıyı kaldırdılar. Kübistler objeleri çoklu düzlemlere bölüp alanın boyutlarını zorladılar. Fütüristlerle zaman kavramının üzerine gittiler. Bazı sanatçılar az görülür yoğunlukta psikolojik portrelere imza attılar. Çok sayıda sınır aşıldı ve sanat takipçisi kitle gelişmelere ayak uydurmakta zorluk çekmeye başladı.

1910'a kadar bu sanatçılar somut gerçekliğin sınırları içinde kaldılar - anlaşılabilir konular resmettiler. Picasso ve Braque bile Analitik Kübizmin son aşamalarında soyut resimden uzaklaştılar. Tuvallerinde her zaman

▲ **Schroeder Evi** Hollandalı mimar Gerrit Rietveld bu evi, boşlukta yüzen beyaz düzlem, dikey ve yatay çizgiler gibi soyut kavramları göz önüne alarak tasarladı.

konu vardı - ama ne olduğunu belirlemek zorlaşmıştı.

Konunun kaldırılması

Atılacak en önemli adım - yani tanımlanabilir objelerin dünyasına yapılan her türlü göndermenin kaldırılması - atılmayı aklı getirmeyecek kadar inatçı bir şekilde kendini gizledi.

Sanatçılar içgüdüsel olarak sanatın temelinde, dünyanın herhangi bir yüzünü sanatçının gördüğü şekilde yeniden üretmenin yattığına inanıyorlardı. Ressam ve heykeltıraşların soyutluğa - yani betimleme içermeyen sanata - doğru o kararlı adımı atmaları basit ve kolay bir süreç olmadı.

DÖNEMİN olayları

1910 Alman bakteriyolog Paul Ehrlich frengi tedavisini geliştirdi. Hastalık, ilerinde çok sayıda sanatçının da bulunduğu birçok kişinin hayatına mal olmuştu

1913 Rus besteci Alexander Scriabin *Ateş için Siir* adlı sentfonik eserini yazdı. Müzikteki her sesin özgün bir rengi olduğuna, müziğin ışıkla çalınacağına inanan besteci, bu eseri orkestra ve ışık gösterisiyle sundu

1924-25 Fotoğraflar Atlas Okyanusu'nun bir yakasından diğerine ilk defa kablosuz telgraf aracılığıyla aktarıldı. Ertesi yıl ilk transatlantik yayın gerçekleştirildi

Soyut Sanatın Doğuşu

ZAMANÇİZGESİ

Kandinsky *Der Blaue Reiter* tablosuyla soyutluğun sınırlarında dolaştı, Mondrian'ın *Gri Ağaç*'i edine dair olabildiğince az referans sunarken, Kirmizi, Siyah, Mavi ve Sarı ile *Kompozisyon*'un soyut ideallerine biraz daha yaklaştı. 1915'te Malevich kendi soyut stiliini *Süpermatist Kompozisyon*'la halka sundu. Brancusi'nin *Matmazel Paganini*'si portre sanatını surat formunun temeline indirgedi.

1909

KANDİNSKY Mavi Biniç

1915

MALEVİCH
Süpermatist
Kompozisyon

-1920

BRANCUSI
Matmazel Paganini

1925

KANDİNSKY Sarı, Kırmızı, Mavi

1928-1932

MALEVİCH
Uç Küçük Kız

Objesiz sanat

Soyut kavramlar tamamen yeni değildi. J. M. W. Turner'ın 1830'lu ve 40'lu yıllarda ürettiği kır ve deniz manzaraları, çoğu zaman atmosferik renklerle ve soyut unsurların bir girdabı niteliğindeydi - yine de izleyici eninde sonunda çayırda ki ineği ya da denizdeki gemiyi görebiliyordu.

Empresyonistler, Realizmin fiziksel dünyaya olan sıkı bağını gevşettiler ve zaman zaman soyuta yaklaştılar. Monet'in *Nitüferler*'i (1899'da başladı) ya da puslu *Tinazlar* serisi (1890-91) buna örnektir. İçinç bir şekilde bütün öncü soyut ressamlar empresyonist bir dönemden geçtiler.

Dekoratif sanatlarda ise soyut desenler seramiklerde, duvar aksesuarlarında ve mobilya tasarımında her zaman vardı. Art Nouveau ve bütün ulusal varyasyonları, bu tip dekoratif unsurların resim sanatına aktarılmasına tanklık etti. Soyut dekoratif motifleri sanat eserlerinin merkezine çok taşıyan da Gustav Klimt'ti (bkz. sayfa 411-13). *Öpüşme*'deki (Der Kuss) çift, gündelik kıyafetler içinde düşünülmezdi bile.

Ruhani idealler

Soyut sanatın Wassily Kandinsky, Kasimir

Malevich, Constantin Brancusi ve Piet Mondrian'dan oluşan öncüleri, kendi özgün soyut stillerine ulaşmak için farklı yollar izleseler de hepsini birleştiren tek bir dürtü vardı. Toplum üzerinde bir dizi yeni ve derin ruhani idealle egemenlik kuran, kısıtlayıcı maddi değerlere karşı durmak istiyorlardı.

Bu sanatçılar olanaksız gerçekleştirmek istiyordu - yani geleceğe sıçrayarak zamani geri sarmak ve geçmişteki tüm sanatlara eşdeğer, her eserin kendi iç evrenini barındırdığı bir sanat yaratmayı. Yaratıcılığı olan yaklaşımları antik felsefe, ezoterik Doğu inançları ve yeni mistik metinlerle derinleşmişti. Sanatlarının izleyiciye düzenli ve ruh-geliştirici bir mantık çerçevesi sunmasını istiyorlardı.

Müziğin önemi

Müzik soyut sanatçılar için rehber görevi gördü. Besteciler uzun zamandır dinleyicileri, doğayı doğrudan temsil etmeden, başka dünyalara taşımayı başarıyorlardı. Enstrümanlar, öten horozları ya da kıkırdayan bebekleri taklit etmiyorlardı. Yine de konser izleyicisi kendini kırları ya da çocukluk anılarını düşünürken buluyorlardı. Eğer müzik soyut, düzenli ve duygulu olabiliyorsa, sanat da bunu başarabiliirdi.

▲ **Kompozisyon 17** Theo van Doesburg, Mondrian'ın vizyonunu paylaştıran van Doesburg, eserlerinde renk kullanımını giderek daha da azalttı. 1919, tuval üzerine yağlıboya. 50x50 cm. Lahey Sanat Müzesi, Lahey, Hollanda

▲ **Süpermatizm** Kasimir Malevich ve El Lissitzky Malevich mimari formlarla resim sanatının kaynaştığı yeni bir tasarım yaklaşımı geliştiren Lissitzky'le ortak projelere imza attı. Bu desen bir tiyatro perdesine ait. 1919, kâğıt. Üzerine kurşun kalem, sulu boya ve mürekkep, 45x62,2 cm. Tretyakov Galerisi, Moskova, Rusya

Boris Lipnitski
imzalı fotoğrafı

D MOSKOVA, 1866; Ö NEUILLY-SUR-SEINE, 1944

Soyut sanatın öncülerinden Wassily Kandinsky, neredeyse tanınmayacak objelerle karmaşık kompozisyonlar oluşturabilen, tam anlamıyla ilk soyut ressam sayılma hakkına sahip bir sanatçı. Babasının maddi desteğini alan Kandinsky sanatçı grupları organize etti, sanat eğitimi verdi ve ressam sevgilisi Gabriele Münter'le uzun gezilere çıktı. 1908'de Almanya'nın Murnau kenti yakınlarında bir kırsal bölgeye taşındılar.

Kandinsky'nin stili renkli bir Ekspresyonist yaklaşımdan soyutluğa doğru gelişirken, eserleri de geometri ve düzen yerine, her şeyden çok duyguların ön plana çıktığı bir soyutluğun başlangıç noktası oldu. 1912'de, renklerin ve formların herhangi bir konuya referansta bulunmadan iletişim kurabileceklerini savunduğu, *Sanatta Ruhsalılık Üzerine* adlı kitabını yayımladı. Devrim sırasında Rusya'da bulunan Kandinsky, Sovyet yönetimi için Moskova'daki sanat eğitiminin yeniden organize edilmesine yardımcı oldu. Daha sonra 1921'de Almanya'ya dönerek Bauhaus'ta (bkz. sayfa 482) çalışmaya başladı.

YAŞAMÇİZGİSİ

- 1866** Varlıklı bir çay tüccarının oğlu olarak Moskova'da doğdu
- 1886-96** Moskova Üniversitesi'nde hukuk öğrenimi gördü ve eğitim verdi
- 1895** Bir sergide Monet'in *Tinazlar* adlı eserini gördü ve ciddi anlamda etkilendi
- 1896** Münih'e gitti ve orada Akademi'ye girdi
- 1911** Franz Marc'la birlikte Der Blaue Reiter (bkz. sayfa 408) grubunu kurdu
- 1915-17** Münih'ten ayrıldı; Moskova'da Nina von Andreevsky'le evlendi
- 1921** Sovyet sanatlarından hayal kırıklığına uğrayarak Moskova'dan ayrıldı
- 1944** Bir Fransız vatandaşı olarak öldü

▼ **Kış Peyzajı** İlk yapıtlarında Fovist renk kullanımının etkileri görülen Kandinsky, buna güçlü çizgiler ve konturlar, yani daha sonraki saf soyut çalışmalarının temel unsurlarını ekledi. 1909, tuval üzerine yağlıboya, 76x98 cm. Hermitage, St Petersburg, Rusya

◀ **Sarı, Kırmızı, Mavi** Kandinsky'nin form ve renk kavramlarında, her bir "asal" şekil ona karşılık gelen bir renge sahipti – sarı üçgen, kırmızı kare ve mavi daire. Burada Kandinsky, bu tema üzerine çeşitli varyasyonlar sunmuş. 1925, tuval üzerine yağlıboya, 127x200 cm. Pompidou Kültür Merkezi, Paris, Fransa

YAKINplan

IZGARA MOTİFİ Kandinsky, eğimli ızgara motifini ilk olarak *Siyah Izgara* (1922) adlı tablosunda sundu. Burada, ızgaranın fazla baskın değil. Bunun bir nedeni tabloda onu çevreleyen tüm renkleri içermesi.

► Der Blaue Reiter (Mavi Binici)

Kandinsky'nin, çalışmalarının içinden anlatımı ve objektif içeriği çıkarması kademeli kademeli gerçekleşen bir süreçti – binici ve mavi adı net bir şekilde seçilebiliyor. Bu tablo, ismini Kandinsky'nin 1911'de Münih'te kurduğu sanatçı derneğine de verdi. 1909, tuval üzerine yağlıboya, 94x130 cm. Pompidou Kültür Merkezi, Paris, Fransa

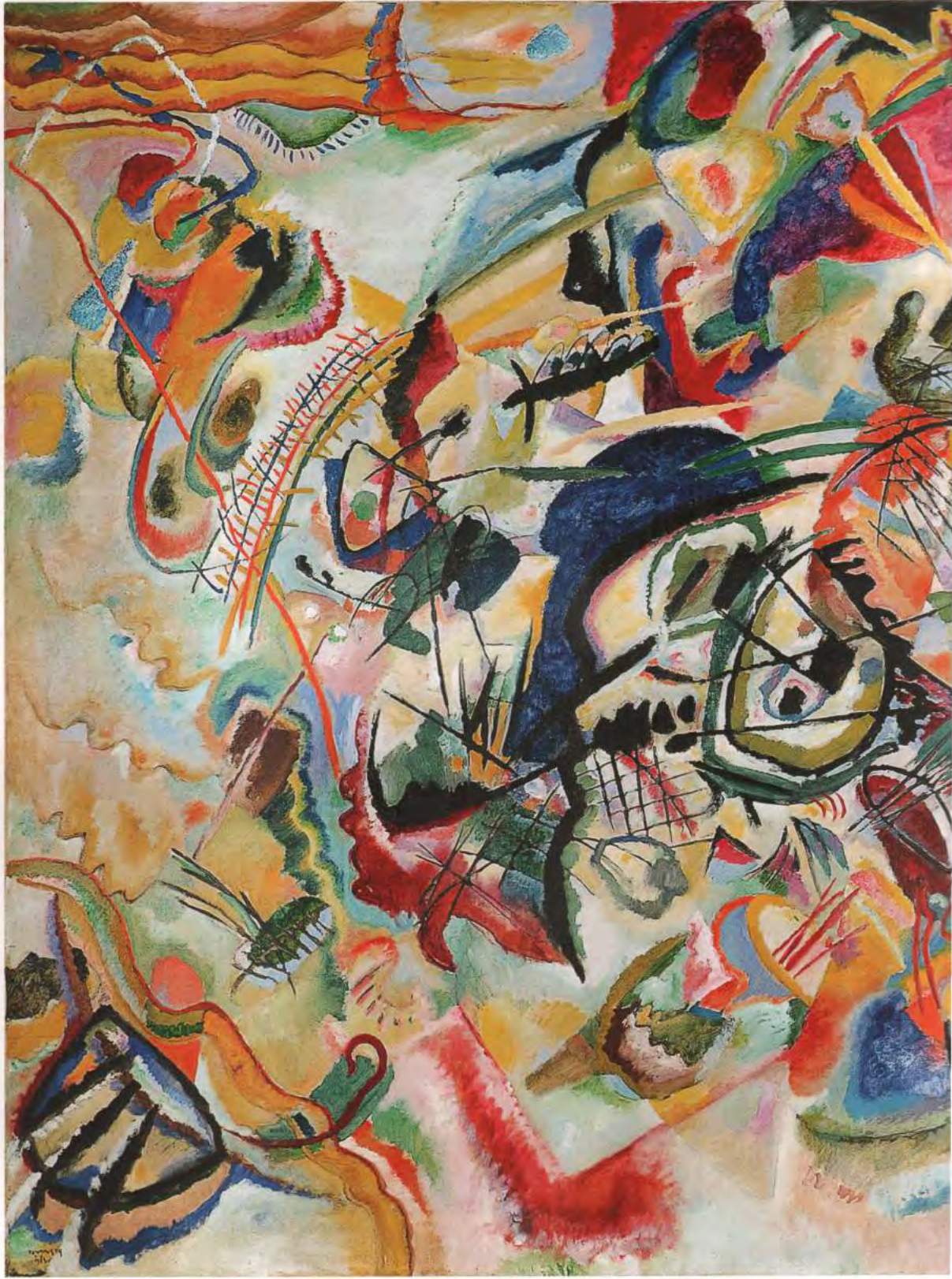
“Soyut sanat aslında yüzeyde **gerçekle en ufak ilgisi bile olmayan yeni bir dünyayı** gerçek dünyanın yanına yerleştirir.”

WASSILY KANDINSKY

▲ **Gök Mavi** Bu kafa karıştırıcı yüzen şekiller belki Kandinsky'nin Normandiya kıyılarındaki gezilerinde gördü hayran kaldığı mikroskobik deniz canlılarıydı. 1940, tuval üzerine yağlıboya, 100x73 cm. Pompidou Kültür Merkezi, Paris, Fransa

Kompozisyon VII *Wassily Kandinsky*
1913, tuval üzerine yağlıboya, 200x300 cm.
Tretyakov Galerisi, Moskova, Rusya ►

Kompozisyon VII Wassily Kandinsky

Kandinsky'nin 1910-1939 yılları arasında tamamladığı

10 adet büyük ölçekli Kompozisyon, sanatçının en karmaşık ve tutkulu çalışmalarıdır. Deşifre edilmesi imkansız görünen bir şekil ve renk girdabı hissi veren *Kompozisyon VII*, Kandinsky'nin tipki toplumda olduğu gibi sanatta da ruhani bir uyanışa olan ihtiyacı vurguladığı bir arayış niteliği taşıyor ve merkezinde İncil'den göndermelere yer veriyor. Apokaliptik temaları – Büyük Sel, Diriliş ve Mahşer Günü – öyküleme şeklinde değil, tanımlanabilir objelerin daha büyük bir güç tarafından neredeyse tamamen kapsandığı, yükselen ve geri çakılan bir Evrenin içinde ifade edilmiş. *Kompozisyon VII*, 25-28 Kasım 1913 tarihleri arasında tamamlandı. Kandinsky'nin boyutları en büyük tablosudur.

Kompozisyon

İlk bakışta *Kompozisyon VII* spontane bir yaratıcı enerjinin ürünü gibi görünse de aslında titizlikle yapılandırılmış. Sağ üst köşeye doğru güçlü bir çapraz baskı ile resmin sol ve sağ bölümleri arasında bir çatlama söz konusu. Soldaki çentikli çizgiler ve itilen renkli formlar, yapıların yıkıldığı ve kargaşanın hakim olduğu bir dönemi çağrıştırıyor. Sağa doğru ortaya çıkan hafif, düz formlar ve dingin ritimler Cennet Bahçesini simgeliyor. En sağda yer alan mavi binici silüeti ruhani bir yenilenme umudunu yansıtıyor.

▲ **DERİNLİK VE BOŞLUK** *Kompozisyon VII*'de geleneksel anlamda bir perspektif yoktur. Ancak güçlü dinamikler bir derinlik ve boşluk duygusu yaratır. İlk başta izleyici merkeze, yani fırtınanın gözüne odaklanır, ama daha sonra algı kenarlara doğru her yönden yayılır.

▲ **ESKİZ 1** Bu eser özellikle boru çalan meleklerin, lubki adı verilen – Rus köy evlerinde bulunan parlak renkli dini resimler – folklorik stilde resmedildiği eskiz ve çizimlerde daha belirgin olan İncil temalarına yer vermiştir.

▲ **ESKİZ 3** Kandinsky'nin *Kompozisyon VII* için hazırladığı çoğu yağlıboya eskiz, kendi başlarına birer sanat eseri olarak kabul edilebilir. Böylesine metotlu bir altyapının üzerine, tamamlanan eserin kendindeki spontane ve özgür fırça tekniği resmi daha da şaşırtıcı kılıyor.

Teknik

Tablonun hazırlık çalışmaları iki ay sürdü ve eskizi, çizimi ve suluboya yapımına kadar çeşitli aşamalardan oluştu. Bazı çizimlerinde "süreksizlik", "cehennem" ya da "yaratılış" ifadeleriyle etiketlenmiş bölgeler bulunur. Kandinsky'nin partneri Gabriele Münter, çalışmanın ilerleyişini çektiği fotoğraflarla belgelemişti. Bu fotoğraflar Kandinsky'nin önce merkeze ana şekiller çizdiğini, bu şekillerden resmin kenarlarına doğru yayılan bir dizi çizgi ve form düzenlemesi yaptığını gösteriyor. Daha sonra merkezdeki ufak bir bölüme renk uygulayıp ilk çizdiği çizgiler üzerine dışarıya doğru devam etmiş.

▼ **RENK ÖZELLİKLERİ** Kandinsky'e göre renklerin kendi özellikleri vardı. Ateşçi bir tonu olan kırmızı renk aleve benzer ruhani bir titreşimi, ya da içeriğine ve yoğunluğuna göre kan ve acıyı sembolize ediyordu. Koyu sarının müzikal, koyu gül rengi kökboyası'nımsa bir sopranonun sesini andıran bir özelliği vardı.

ETKİLER

MÜZİK Kandinsky müziğin duygusal gücünü ilk kez 1890'larda, Richard Wagner'in *Lohengrin* Operasının bir temsiline katıldığında keşfetti. Yıllar sonra, uyguladığı 12-ton kompozisyon metodu 20. yüzyıl müziğinde bir dönüm noktası olan Avusturyalı besteci Arnold Schönberg'le arkadaş oldu. Eserleri 20. yüzyılın başındaki Ekspresyonist akımlarla bağlantılı olan Schönberg, seslerin akortsuz ve çözümsüz kalmasına izin verip, kompozisyona anlam katan geleneksel yapıları reddetti. Benzer bir şekilde Kandinsky de sanatında betimlemenin yerine soyutluğu tercih etti.

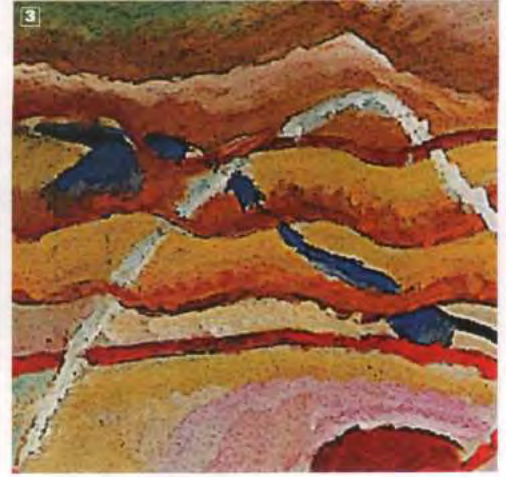
Müzik notaları Arnold Schönberg'in Bariton ve Piyanoyu için *İki Şarkı*, op.1, eseri 1898'de bestelendi

◀ **MERDİVEN** Bu parlak renkli merdiven, dikkat çekici bir desen olmasının yanı sıra müzik notalarını ve piyano tuşlarını da temsil ediyor. Aynı zamanda Rusya'ya özgü bir anlamı da olabilir. Ortodoks inancına ve ikonografisine göre merdiven, dindarların kurtuluşa ermeleri için tırmanmaları gereken tehlikeli yolu temsil eder.

▶ **DESEN** Kum tepeliklerini andıran, aşçıboyası ve ham toprak sarısı renkteki çizgili desen bir çöl manzarası duygusu yaratıyor.

◀ **YÖNLERLE İLGİLİ ANLAMLAR** Bir çizginin takip ettiği yönün bile Kandinsky için içsel bir anlamı bulunuyordu: dikey çizgiler sıcaklığı ve pozitifliği, yatay çizgiler soğukluğu ve negatifliği temsil ediyordu. Bu mavi şekil de İncil'deki borazanı simgeliyor olabilir.

◀ **AÇILAR** Kandinsky dar açığı (dik açıdan biraz daha düşük) doğada bol miktarda bulunduğu için (ağaç dallarında olduğu gibi) zihninde sıcak ve sarı olarak canlandırmış. Doğada bulunmadığı için dik açının insan yapısı soğuk bir icat olduğuna inanıyordu ve bu nedenle onu koyu kırmızı renkte resmediyordu.

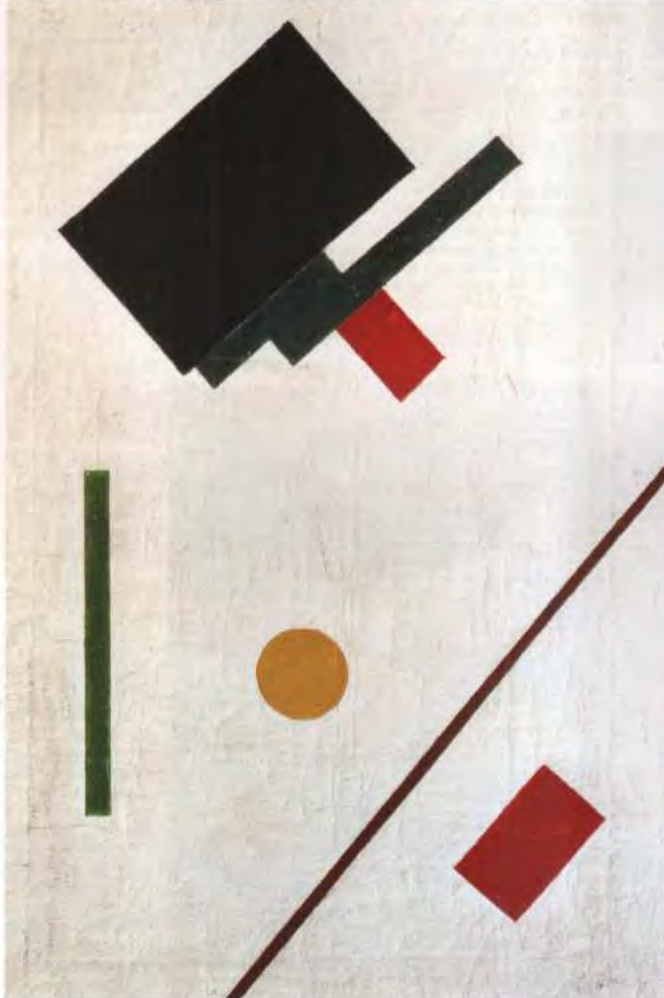
Otoportre

D KİEV, 1878; Ö ST PETERSBURG, 1935

Kasimir Malevich, 1904'te akademik çalışmalarını ilerletmek üzere Mokssova'ya taşınmadan önce, gençlik yıllarında Kiev'de çizim derslerine katıldı. Önce Empresyonist stilde çalışan sanatçı, sonraki dönemlerde Sembolizm, Kübizm ve Rus folklorik sanatından esinlendi. 1908-1912 arasında St. Petersburg ve Moskova'daki karma sergilerde çok sayıda eserini sergiledi. 1910'da Larionov ve Goncharova'yla tanıştı ve Rayonizmden etkilenerek onların *Eşek Kuynugu* sergisine eserlerini sundu. Malevich, besteci Mikhail Matushin'le de tanıştı ve *Güneş'e Karşı Zafer* adlı operası için işbirliğine girdi. Geometrik şekillerden oluşan renkli sahne ve kostüm tasarımları büyük olay yarattı. Malevich 1915'te Süprematizmin (Rus soyut sanatı) gelişini müjdeleyen *0.10 Son Fütürist Sergi*'de 39 soyut tablosunu sergiledi. Rus Devrimi soyut sanatı teşvik ediyordu ve Malevich de çok önemli eğitimci pozisyonları elde etti. 1919'da Moskova'daki düzenlenen Devlet Sergisi tamamen onun eserlerine ayrıldı.

YAŞAMÇİZGİSİ

1878 Bir şeker rafinerisi müdürünün oğlu olarak Kiev yakınlarında doğdu.
1895-96 Kiev Çizim Okulu'na gitti.
1905-10 Ressam Fedor Rerberg'in Moskova'daki stüdyosunda çalıştı.
1917-18 Devrim sırasında Solcu sanatçılar grubuna katıldı.
1919 Vitebsk'e taşındı ve buradaki sanat okulunda eğitim verdi.
1929 Soyutluğa karşı bir tepki olarak, Malevich'in "Burjuva" eserlerini sergilediği gerekçesiyle Kiev Sanat Galerisi'nin müdürü hapse atıldı.
1935 St Petersburg'da öldü, cenaze masrafları şehir konseyi tarafından karşılandı.

▲ **Süprematist Kompozisyon** Malevich beyazın, sonsuz uzam kavramını maviden daha iyi temsil ettiğine inanıyordu. Beyazı, üzerine renkli çizgiler ve küteller yerleştirdiği bir fon olarak kullandı. Bu şekiller aynı anda hem yükselecek hem de batarak yerçekimine meydan okuyormuş duygusu yaratıyor. 1915, tuval üzerine yağlıboya, 70x48 cm. Sanat Müzesi, Tula, Rusya

“Doğal objelerin görünüşleri kendi içlerinde anlamsızdır.”

KASIMIR MALEVICH

▼ **Üç Küçük Kız** Bu sadeleştirilmiş kadın formları, çocukluğu hiç çağırmıyadıkları için yapıta verilen ad hayli ironik. 1928'de betimlemeci sanata dönüş yapan Malevich önceki temalarının çoğunu yeniden ele aldı. İzleyicinin duymasal algısını, baktıkça büyüyen bu "kızlar" aracılığıyla zorlamayı hedefliyor. 1928-32, pano üzerine yağlıboya, 57x48 cm. Rus Devlet Müzesi, St Petersburg, Rusya

◀ Çavdar Hasadı

Malevich stiliyi sık sık adapte etti. Bir yıl önce – Neo-Primitivizm olarak bilinen bir stilde – biçimsiz işçileri betimleyen tam-boy tablolar yapmıştı. Birkaç ay içinde bu kaba figürler metalik parlaklığa sahip, düzgün, borumsu formlara dönüştü. 1912, tuval üzerine yağlıboya, 72x75 cm. Devlet Müzesi, Amsterdam, Hollanda

► **Siyah Kare** Resim 1915'te ilk sergilenişinde, girişin karşısındaki köşede, yükseğe, yani geleneksel olarak Ortodoksların kutsal ikonalarına ayrılan noktaya asılmıştı. Malevich sanki, "Yeni ruhani evinize hoş geldiniz" demek istiyor. 1915, tuval üzerine yağlıboya, 106x106 cm. Rus Devlet Müzesi, St. Petersburg Rusya

Constantin Brancusi

Constantin Brancusi

D HOBİTZA, 1876; Ö PARIS, 1957

Constantin Brancusi'nin heykel alanındaki önemi Picasso'nun resim alanındaki önemiyle eşdeğer tutulabilir. Ancak gösterişli ve çok yönlü İspanyol ressamın aksine Brancusi tek bir sanatsal uygulamaya yönelip, ona incelik kazandırmak için sonu gelmez çaba harcadı ve stüdyosunda sade bir yaşam sürdü.

Romanya'da doğan Brancusi, 1904'te Paris'e geldiğinde adını çoktan duyurmuş bir sanatçıydı. Çoğu genç heykeltıraş gibi o da Rodin'in hakimiyetine meydan okudu ve dönemin yaygın uygulaması olan alçı modellerin taş üzerine mekanik olarak kopyalanmasını reddederek "doğrudan yontma" uygulamasına yöneldi. Brancusi'ye göre kullanılan malzeme ne olursa olsun – bronz, ahşap veya taş – karakterine saygı gösterilmeliydi.

İşlediği temalar nispeten sınırlıydı ve genelde ideal temel formuna kavuşturacak şekilde sadeleştirdiği doğal hayattan besleniyordu. Daha sonraki heykeltıraşlar onun heykelle bir obje olarak yaklaşmasından etkilendiler. Brancusi çoğu yapıtını Fransız devletine bıraktı. Stüdyosunun bir röprodüksiyonu Paris'teki Pompidou Kültür Merkezi'nde görülebilir.

YAŞAMÇİZGİSİ

1876 Bir çiftçi ailesinin oğlu olarak Hobitza'da doğdu.

1886 Okulu bıraktı ve çobanlık yapmaya başladı.

1894 Craiova Zanaat Okulu'na kaydoldu.

1898-1902 Bükreş'teki Güzel Sanatlar Okulu'nda okudu.

1904 Paris'e taşındı, Münih'ten yolun büyük bir bölümünü yürüyerek geldi.

1907 İlk "doğrudan yontma" çalışmalarını üretti.

1912 İlk portresini yonttu.

1926 Boşluktaki Kuş sergilenmesi için New York'a gönderildi. Gümrük bunun bir sanat eseri olduğunu inanmadı ve vergi aldı.

1937-38 Romanya'da 30 metre yüksekliğindeki *Sonsuz Heykeli* dikti.

1957 81 yaşında Paris'te öldü.

► **Matmazel Pogani Margit Pogani**, Brancusi'nin Paris'te dostluk kurduğu genç bir Macar ressamdı. Mermer ve bronzdan en az altı heykeli modelledi. Yüz hatları her birinde büyük ve yuvarlak gözler, küçük ve ince burun ve minik ağız hakimiyeti altındaydı. ~1920, bronz, yükseklik ~45 cm. Pompidou Kültür Merkezi, Paris, Fransa

GÜNEdair

BALKAN SAVAŞLARI 1910'lann başında Osmanlı İmparatorluğu, Balkanlardaki milliyetçi dalgalar tarafından Türkiye sınırlarına doğru itilmeye başladı. Balkan Devletleri arasında da toprak anlaşmazlıkları vardı. 1912 ve 1913'te iki savaş meydana geldi. İkinci savaşa Romanya da dahil oldu. Ancak, gelişmekte olan uluslararası kargaşa, Brancusi'ye 1912'de İnceleme (Bir kızın Gövdesi) adlı çalışmasıyla birincilik ödülünü veren Bükreş Salonu'nun çalışmalarına sekte vurmadı. Ağustos 1913'te Bükreş Antlaşması'nın imzalanmasıyla yeniden barış sağlandı.

Balkan seferleri sırasında yaralanan Bulgar askerleri, bilinmeyen sanatçı (20. yüzyıl)

◀ **Öpüşme** Bu eser Brancusi'nin ilk "doğrudan yontma" çalışmalarından birinin kalıbı ve en önemli serilerinden birinin başlangıcıydı. İki figür tek bir blokta birleşmiş, Brancusi tam-boy bir versiyonunu da yaptı. Bu versiyon Paris'teki Montparnasse Mezarlığında yatan, Tatiana Raçewskaya adında, intihar etmiş genç bir Rus'un mezar taşı olarak durmaktadır. 1907/08, taş, 26x26x22 cm. Sanat Galerisi, Hamburg, Almanya

► **Boşluktaki Kuş** Brancusi eserlerinde her şeyden çok bu konuyu işlemiştir. Sadece uçmakta olan bir kuş şeklini anlatmaktan çok "uçmanın özünü" canlandırmak istemiştir. Alt metinse uzamın fethedilmesi idi. Heykelin bir hayli cilalanmış bronz yüzeyi ışığı yakalıyor. Böylece heykelin etrafında dolaşan bir kişi yukarıya doğru yükseliyormuş izlenimi veren bir kuş görüyor. 1940, bronz, yükseklik: 193 cm. Pompidou Kültür Merkezi, Paris, Fransa

▲ **Baş** Bu Brancusi'nin 1918'de parçaladığı, Küçük Fransız Kız II adlı heykelle ait bir parça. Ifade gücü yüksek meşe kafayı beğenen Brancusi, bu parçayı saklayarak birbirine kilitlenen somut kütleler halinde yeni bir heykel oluşturacak şekilde adapte etti.

Çalışma

Sıradan insanın çilesinin ve deneyimlerinin desteklenmesinden yana olan sosyalist görüşlerin yükselişe geçmesiyle emek olgusu, 19.yüzyılın önemli bir teması haline geldi. Kol işçiliği kahramanlık olarak işleniyor, bir liman işçisi ya da madenci, modern bir Herkül olarak ele alınıyordu. Önceki dönemlerde gündelik hayat her ne kadar resmediliyor olsa da, genelde tarih ve mitoloji gibi büyük konuların "altında" kalıyordu. Günümüzde de güncel sanatçıların, klavyenin baltadan daha önemli bir araç haline geldiği iş dünyasının hakkını teslim edip edemeyecekleri henüz belli değil ve görülmeyi bekliyor.

▼ **Çalışan çiftçiler** Kuzey Song Hanedanı Mogao Mağaraları'ndaki duvar resimleri, aralarında Çin tarım hayatının da olduğu çok sayıda konu işler 960-1279, duvar resmi, Mogao Mağaraları, Dunhuang, Gansu Eyaleti, Çin

▼ **Bir İnşaatçıya ait Kaldırım Detayı** Bizans Ekolü Bizans sanatı, natüralistten ziyade sembolik bir karaktere sahipti. 6. yüzyıl, mozaik, St. Cosmos ve St. Damianus Kilisesi, Jerash, Ürdün

▼ **Balıkçı** Charles Napier Hemy Hemy ince detaylarla işlediği denizcilik temalarıyla ün kazandı. 1888, 91x137 cm. özel koleksiyon

▲ **Gemiye Yükleme** antik Roma Çalışma temalı bu sahne Trajan Sütunu'nun üzerinde savaşı betimleyen bir rölyeften alınmış küçük bir detay. ~110-120, alçı, Roma Uygarlığı Müzesi, Roma, İtalya

▲ **Koyun Kırkımı** İngiliz Ekolü Resimli bir İngiliz el yazması kitapta alınan bu sayfanın bordüründeki ufak eskizler, bu tür kitaplarda sıkça rastlanılan bir özelliktir. 15. yüzyıl, parşömen, British Library, Londra, İngiltere

► **Kasap Dükkânı: Domuz Eti** İtalyan Ekolü Gündelik hayatı betimleyen bu sahnedeki canlı renkler ortaçağ sanatçılarının kullandığı zengin renk paletinin tipik örneği niteliğinde. 14. yüzyıl, parşömen, Avusturya Ulusal Kütüphanesi, Viyana, Avusturya

▲ **Nalbant** Le Nain Kardeşler Bu dengeli kompozisyon Le Nain'in demir ustalarına onur katıyor. 1640, tuval üzerine yağlıboya, 69x75 cm. Louvre, Paris, Fransa

► **Eczacı** Pietro Longhi Longhi'nin eserleri, ağırlıklı olarak Venediklilerin gündelik hayatından sahneler işler. 1752, tuval üzerine yağlıboya, 60x49 cm. Akademi Galerisi, Venedik, İtalya

► **Pontoise'daki Bahçede:** Bulaşık Yıkayan Bir Genç Kadın Camille Pissarro Bu Fransız Empresyonist sanatçı, gündelik bir ev işini ışık ve renk dolu bir sahneye dönüştürüyor. 1882, tuval üzerine yağlıboya, 82x65 cm. Fitzwilliam Müzesi, Cambridge, İngiltere

▼ **Çalışma** Ford Madox Brown Lağım şebekesinin döşenmesini betimleyen ve her köşesinden hayat fışkıran bu sahne, işçiliğin gerekliliğini ve önemini vurguluyor. 1863, tuval üzerine yağlıboya, 88x99 cm. Birmingham Müzeleri ve Sanat Galerisi, İngiltere

▼ **Demir dökümhanesi** Graham Sutherland Sutherland'ın eskiden demiryolu mühendisi olması, endüstriyel sahnelere yer verdiği eserlerinin ana ilham kaynağı olmuş. 2. Dünya Savaşı sırasında resmî savaş ressamı olduğunda bu türde çok sayıda resim yaptı. 1945, özel koleksiyon

▼ **Lloyds** Edward Bawden Londra'nın finans merkezi City'deki bu binanın, yüksek bir noktadan bakılarak betimlemesi, binanın boyutları ve içinde çalışan insanlar arasında bir kontrast oluşturuyor. 20. yüzyıl, litografi, Fry Sanat Galerisi, Safron Walden, İngiltere

▼ **Son Teslim Günü** PJ Crook Güçlü renkler ve çığınca kompozisyon bu sahneyi grotesk bir hale sokuyor. 20. yüzyıl sonları, tuvalle kaplanmış tahta üzerine akrilik, 127x178 cm. Morohashi Modern Sanat Müzesi, Koriyama-Shi, Japonya

▲ **Koyun Kırkımı** Natalia Goncharova Goncharova'nın renk blokları, koyun kırkımı işini sıradanlıktan çıkıp yüksek bir düzeye taşıyor. 1907, tuval üzerine yağlıboya, Sanat Müzesi, Serpukhov, Rusya

▲ **Detroit Endüstrisi, Kuzey Duvarı (Detay)** Diego Rivera Sanatçı, Detroit'in belli başlı sanayilerini konu eden — bu dev fresk serisini kariyerinin en iyi esarı olarak görüyordu. 1933, fresk, 1310x2040 cm. Detroit Sanat Enstitüsü, ABD

► **Terzi** William Roberts Roberts genelde Vortisistlerle ilişkilendirilse de, kent hayatını işlediği geç dönem tablolarında betimlemeci bir stil geliştirdi. 1931, tuval üzerine yağlıboya, 51x41 cm. Victoria Sanat Galerisi, Bath, İngiltere

▲ **Halk için Kumaş Dokuma** Çin Ekolü Propaganda amaçlı kullanılan bu resim, işçinin toplumdaki rolünü idealize ediyor. 1970, renkli litografi, özel koleksiyon

◀ **Kasap Dükkanı No.1** Peter Coker Coker'in küçüklikten uzak sahneleri betimleyen gerçekçi sunumu, onun bir "mutlak evyesi" sanatçısı olarak adlandırılmasına neden oldu. 1955, pano üzerine yağlıboya, 190x129 cm. Sheffield Galeriler ve Müzeler Vakfı, İngiltere

Piet Mondrian

D AMERSFOORT, 1872; Ö NEW YORK, 1944

Piet Mondrian, ilk bakışta tanınabilen stilini yıllar süren bir arayışın sonunda oluşturan bir soyut sanatçıydı. Mondrian Amsterdam'daki Güzel Sanatlar Akademisi'nde eğitim gördü. İlk başta natüralist Hollanda stilinde natürmortlar ve kırsal manzarlalar resmetti, ancak daha sonra Empresyonizm ve van Gogh'tan etkilenmeye başladı.

Koyu Protestan bir ailede yetişmiş olmasına rağmen, Mondrian'ın doğu inançlarına ve teosofiye (din felsefesi) olan ilgisi sanatında önemli rol oynadı. 1906-1907 arasında, tüm detayların konturlara ve kütlelere indirildiği, bir dizi "akşam ve gece manzarası" çizdi. Kübizme olan ilgisi onu 1912'te Paris'e taşınmaya yöneltti. Burada natürel formların kıvrımlı çizgilerden oluşan ritmik desenlere ayrıldığı, sayısız "ağaç" resmi çizdi. Yoğun renk alanlarını dikey ve yatay yalın çizgilerle birleştirdiği, belirgin soyut stili yaklaşık 1920'de ortaya çıktı. Bu formları sürekli yenilese de ölümüne kadar stile sadıktı.

YAŞAMÇİZGİSİ

1892-97 Amsterdam Güzel Sanatlar Akademisi'ne gitti

1911 Kübist eserlerle karşılaştı

1915 *İskele ve Okyanus* tabloları Kübizmden soyut sanata bir geçişin işaretçisi oldu

1917 *De Stijl*'in kurucuları arasında yer aldı

1920 Sanat teorisi üzerine bir deneme olan *Neo-Plastisizm*'i yazdı

1926 Hamisi Katherine Dreier'le birlikte sanat dünyasında başarılar elde etmeye başladı

1938 Londra'ya taşındı

1940 New York'a taşındı ve Amerikalı Soyut Sanatçılar grubuna katıldı

1942 İlk kişisel sergisini düzenledi

▲ **Gri Ağaç** 1911 1909-13 arasında yaptığı yaklaşık 20 tablolu seride, Mondrian tek bir ağacın formu üzerinde çalıştı ve konuyu doğal formları soyut desenlere dönüştürme yolu olarak kullandı. Paris'e taşınmadan önce karşılaştığı Kübizmden etkilenen sanatçı bu tablolardaki renk çeşitliliğini büyük ölçüde azalttı. Tuval üzerine yağlıboya, 79x108 cm. Sanat Müzesi, Lahey, Hollanda

“Gerçek modern sanatçı güzellik duygusundaki soyutluğun farkındadır.”

PIET MONDRIAN

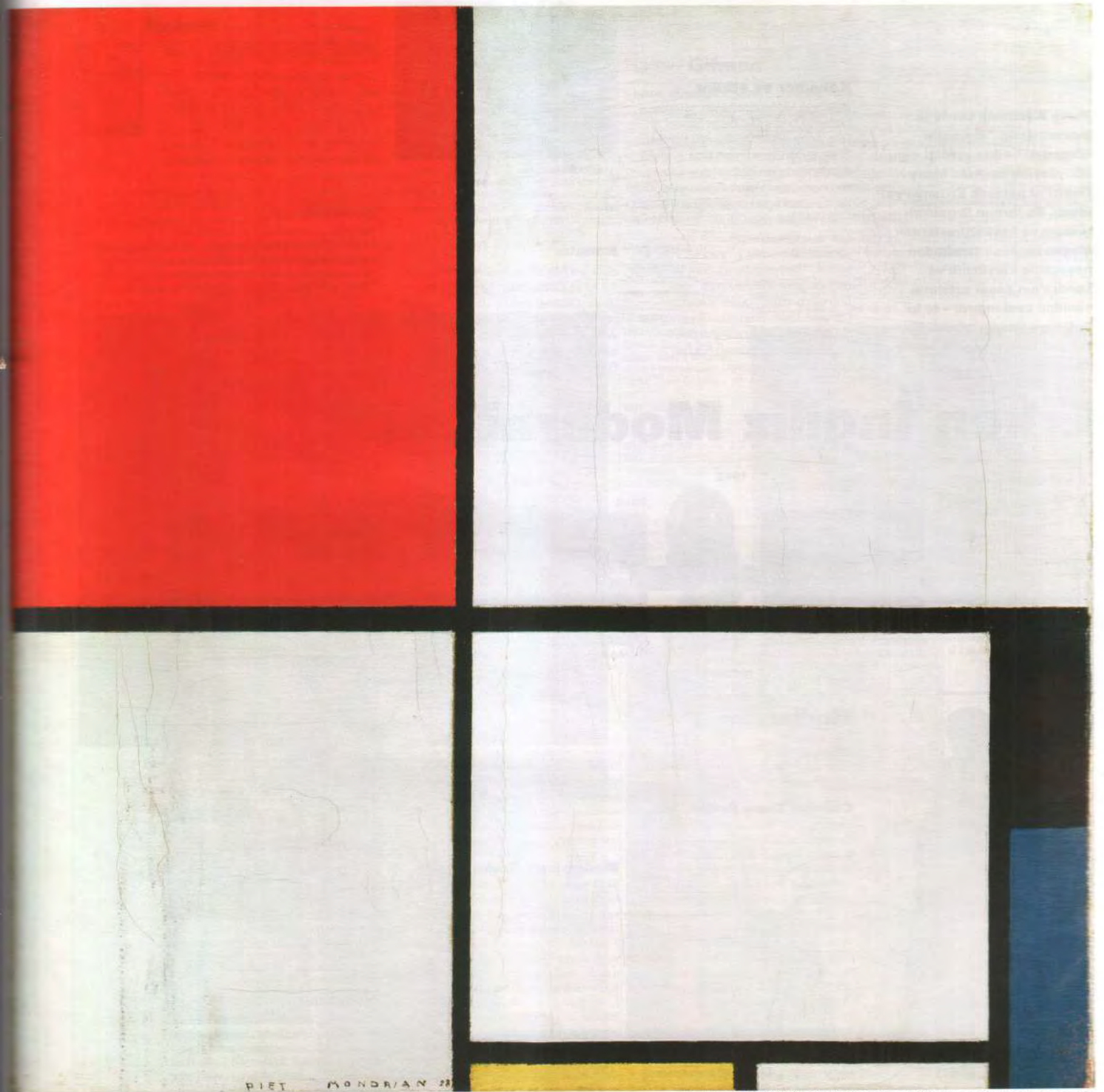

▲ **Tablo 1 / Kompozisyon No 1 / Compositie 7** 1914 Mondrian burada bütünsel soyutluğun sınırında duruyor. Tablo belli bir mesafeden Paris'in karmaşık çatı manzaralarını anımsatan bir görünümüne sahip. Sağ alttaki kilitli cephesi, ancak bir hazırlık eskizi sayesinde seçilebiliyor. Tuval üzerine yağlıboya, 120,6x100,3 cm. Kimbell Sanat Müzesi, Fort Worth, Texas, ABD

▲ **Broadway Boogie Woogie** 1942-43 Mondrian'ın bu son eserindeki asimetri, ritmik çizgiler ve yoğun beyaz kareler, izleyiciyi etkileyen yönsel güçler yaratıyor. 2.Dünya Savaşı sırasında yaşadığı New York'a saygı niteliğindeki bu tablo, Mondrian'ın çok sevdiği salon cazına övgü niteliği de taşıyor. Tuval üzerine yağlıboya, 127x127 cm. MoMA, New York

A Kırmızı, Siyah, Mavi ve Sarıyla Kompozisyon 1928 Renk paletini siyah, beyaz, gri ve üç ana renkle sınırlayan Mondrian, sürekli olarak çizgi, renk ve kütlelerin olasılıklarını araştırırdı. Tuval üzerine yağlıboya, 45x45 cm. Wilhelm-Hack-Müzesi, Ludwigshafen am Rhein, Almanya

Mondrian resimleri ©2008 Mondrian/Holtzman Trust, c/o HCR International Warrenton, Virginia, USA

Percy Wyndham Lewis'in modernizmin "dramatik rüzgarları" adını verdiği olgu 20. yüzyılın başında Manş Denizi'ni geçerek Britanya'ya ulaştı. Bu durum Britanyalı ressam ve heykeltıraşlardan oluşan bir nesil tarafından heyecanla karşılandı ve Londra'nın sanat ortamını yeniden canlandırdı - ta ki 1. Dünya Savaşı iyimserlik ruhunu tamamen yok edene kadar.

Kökenler ve etkiler

Britanyalı Modernist neslin neredeyse tamamı Londra'daki Slade School of Fine Art'ta eğitim gördü. 1871'de Felix Slade tarafından kurulan okul, Kraliyet Akademisi'ni geride bırakarak ülkenin en önemli sanat okulu haline geldi. Yine de, sanatsal açıdan muhafazakardı ve başta modelli çizim olmak üzere teknik çizime vurgu yapıyordu. En önemli eğitmeni olan Henry Tonks'un ünlü sözleri, "herhangi bir modern gelişmeyi beğendiğime inanmıyorum" der. Etki sahibi diğer figürler arasında Camden Town Grubu'nun lideri Walter Sickert, Bloomsbury Grubu üyesi Roger Fry ve Vortisizm öncüsü Wyndham Lewis vardı.

A İngiliz Modernistleri 1911'de Fransa'da çekilen fotoğrafta Walter Sickert (arka sıra soldan üçüncü), Charles Ginner (arka sıra sağda) ve Percy Wyndham Lewis'in (ön sıra soldan üçüncü) aralarında bulunduğu dönemin ileri gelen İngiliz sanatçıları görülmüyor.

Konular

Britanya Modernizmi doruk noktasına 1. Dünya Savaşı'ndan hemen önce ulaştı. Geleneksel konular yerini soyut resme ve heykele bıraktı. Vanessa Bell ve Duncan Grant betimlemeci olmayan, şövale tabloları çalışırken, David Bomberg renkli, geometrik

imgeler üretti. Jacob Epstein ve Henri Gaudier-Brzeska'nın heykelleri sadeleştirilmiş formlara indirildi.

Ancak Britanya Modernizminin cesur duruşu savaşın gazabına uğradı ve Gaudier-Brzeska, savaşta hayatını kaybetti. Birkaç istisna dışında, bu Modernist neslin çalışmaları 1. Dünya Savaşı'nı takiben ciddi anlamda azaldı.

DÖNEMİN olayları

- 1901** Kraliçe Victoria öldü ve İngiltere'deki 63 yıllık hükümdarlığı sona erdi.
- 1914** Avusturya-Macaristan Arşidükü Franz Ferdinand'ın, Bosnalı bir Sırp olan Gavrilo Princip tarafından suikasta kurban gitmesi, 1. Dünya Savaşı'nı tetikledi. Çatışma Avrupa'ya yayıldı ve 1918'e kadar devam etti.
- 1917** Vladimir Lenin Rusya'daki Geçici Hükümete karşı başarılı bir devrimin liderliğini yaptı ve Bolşevik iktidarı kurdu.

Erken İngiliz Modernizmi

ZAMAN çizelgesi

Sickert'in Mornington Crescent'ti Nü - modeli ve uzandığı yatağı sıyrarak geçen ışığıyla - Empresyonizmin, dönemin modern İngiliz sanatı üzerindeki etkisini yansıtır. Augustus John'un tabloları da kendi hayatı gibi parlak ve renkliydi, tıpkı gösterişli Markiz Casati'nin canlı portresinde (sağda) olduğu gibi. Tam tersine, Wyndham Lewis'in Bombalanmış Batarya isimli tablosu 1. Dünya Savaşı'nın yol açtığı felaketlerin oldukça iç karartıcı bir betimlemesi niteliğinde.

~1907

SICKERT Mornington Crescent'ti Nü (Arkadan İlgili)

1913

GAUDIER-BRZESKA Kırmızı Tağtan Dansçı

1914

GILMAN Şömine Rafının Önündeki Kız

1918-19

AUGUSTUS JOHN Markiz Casati

1919

WYNDHAM LEWIS Bombalanmış Batarya

Ekoller

Britanya Modernizminin üç temel okulu vardı - Camden Town Grubu, Bloomsbury Grubu ve Vortisistler.

Camden Town Grubu

Camden Town Grubu 1911'de kuruldu. Bir Cumartesi öğleden sonrası Walter Sickert tarafından organize edilen gayri resmi bir sanatçıları toplantısında ortaya çıktı ve muhafazakar New English Arts Club'a rakip olacak bir sergi cemiyeti olması öngörüldü. Camden Town Grubunun üyeleri arasında Harold Gilman, Spencer Gore, Charles Ginner ve en önemlisi, Fransız Empresyonist Camille Pissarro'nun oğlu Lucien Pissarro bulunuyordu. İlk sergileri 1911'de Londra'nın St. James's semtindeki Carfax Gallery'de düzenlendi.

Grup, çoğu açan Fransız Empresyonizminin geç açan bir çiçeği niteliğindeydi. Pissarro ve Sickert'ten ilham alarak kıvrak boya darbeleriyle boyuyor ve resmedilen sahnedeki ışık özelliklerine büyük önem veriyorlardı. Tıpkı Empresyonistler gibi onlar da güncel ve kentsel dünyayı mercek altına alıyorlardı. En popüler konular arasında Londra'nın sokakları ve bahçeleri, eski püskü evlere ait iç mekânlar ve yatakta ya da tuvalet

masasında vakit geçiren kadınlar bulunuyordu.

Grup, sanatçıların çoğu - Ginner ve Gilman da dahil olmak üzere - daha yoğun dokulu fırça teknikleriyle, Post-Empresyonist bir stilde çalışmaya başladığı 1914'e kadar varlığını sürdürdü. 1913'te Camden Town Grubu ve daha ufak sanat kulüplerinin birleşmesiyle Londra Grubu kuruldu.

Bloomsbury Grubu

Bloomsbury Grubu 1904'ten 1830'lu yıllara kadar Londra'nın Bloomsbury semtinde yaşayan ve daha çok yazar ve ressamlardan oluşan bir arkadaş grubundan oluşuyordu. Aralarında iktisatçı John Maynard Keynes ve yazar Virginia Woolf'un da bulunduğu, modern İngiliz yaşamının en önemli kültürel figürlerini bünyesinde barındırıyordu.

1910'dan önce edebiyat ve felsefe, Bloomsbury Grubu'na ağırlığını koyuyordu, ancak sonraki yıllarda resim sanatıyla da ilişkilendirilmeye başladı. Roger Fry gruba 1910'da katıldı, 1910 ve 1912'de büyük ve ilham verici iki Post-Empresyonist sergi düzenledi. Ayrıca seramik gibi el sanatlarına yönelik soyut tasarımlar yapan Omega Workshops adlı dekoratif sanat firmasını kurdu. Sanatçılar Vanessa Bell ve Duncan Grant Omega Workshops'un ortak yöneticileriydi.

A Oyun Oynayanlar William Roberts 1. Dünya Savaşı'nda aktif olarak görev yapan Roberts, savaş sonrasında, oyun oynayan insanları betimleyen resimler yaptı. Bu savaşta tanık olduğu kıyına karşı bir tepki olarak yorumlanabilir, çok koleksiyon.

Vortisistler

Vortisistler, aralarında Wyndham Lewis ve Amerikalı şair Ezra Pound'un da bulunduğu Londra merkezli sanatçı ve yazarlardı. Vortisizm kelimesi ilk kez 1913'te, merkezi duran nitelikteki bir girdap enerjisi olan vorteks fikrine ilgi besleyen Pound tarafından kullanıldı. Vortisistler Fütürizmden etkileniyorlardı, ancak onun kadar figüratif bir stile sahip değillerdi. Akım 1915'e kadar sürdü.

A Doğum Jacob Epstein Bu kastedi tamamlanmamış heykeli hamileliğin etkilerini vurguluyor ve Epstein'in ham kayanın, heykelin şeklini belirlemesine izin verme kararını gözler önüne seriyor. 1910, taş, yükseklik 203 cm. Leeds Müzeleri ve Galerileri, İngiltere

Walter Sickert

Cecil Beaton imzalı fotoğrafı

D MÜNİH, 1860; Ö BATHAMPTON, SOMERSET, 1942

Baskı sanatçısı, oymacı, eğitmen ve sanat eleştirmeni Walter Sickert, belki de 19. yüzyıl sonu sanat dünyasındaki en önemli Britanyalıydı. Kendine has sosyal-realist resim stilini oluşturmada etkili olan Fransız avangart düşüncelerin İngiltere'de yayılmasında merkezi bir rol oynadı. Sickert 1882'de James McNeill Whistler'dan eğitim aldı, ancak 1883'te tanıştığı Edgar Degas onun üzerinde daha büyük bir etki bıraktı. Degas gibi Sickert de fotoğrafları referans alıp sıra dışı görüş açılarından kompozisyonlar düzenledi ve eskiz tarzında, hızlı çizilmiş figürler kullandı.

▼ **Mornington Hilali Nü, (Arkadan ışıktı)** Sickert'in "demir karyola" çalışmaları her zaman ucuz kiralık evlerin karanlık ortamlarında resmedilmiş çıplak kadınlara yer verir. Bu tabloların çoğunda model arkadan aydınlatılmıştır (contre-jour). 1907, tuval üzerine yağlıboya, 50x61 cm. Güney Avustralya Sanat Galerisi, Adelaide, Avustralya

► **Ennui (Bıkkınlık)** Burada Sickert izleyiciyi çiftin ilişkisi üzerine fikir yürütmeye davet ediyor. Yakınlıklarına rağmen farklı yönlere bakıyor ve konsolun üzerinde duran cam fanusun içindeki doldurulmuş kuşlar gibi hapsedilmiş izlenimi veriyorlar. ~1913, tuval üzerine yağlıboya, 76x56 cm. Ashmolean, Oxford, İngiltere

YAKINplan

YÜZ İFADELERİ Kadın duvara bakarken kocası başlığını tavana dikmiş. Yüz ifadeleri resme ismini veren yoğun ennui (yoğun bıkkınlık) hissiyatını adeta özetliyor.

YAŞAMçizgisi

1860 Danimarkalı Alman sanatçı Oswald Sickert'in oğlu olarak Münih'te doğdu

1868 Ailece İngiltere'ye yerleştiler

1881 Slade Güzel Sanatlar Okulu'na kaydoldu

1882 Slade'den ayrıldı ve James McNeill Whistler'in asistanı oldu

1883 Edgar Degas'yle tanıştı

1905 Londra'nın Camden Bölgesindeki Mornington Crescent'a taşındı

1911 Camden Town Grubu olarak bilinen sanatçı topluluğunun lideri oldu

1938 Euston Road Eklü olarak bilinen sanatçı grubuna söylev verdi

1942 Somerset'te öldü

Harold Gilman

D RODE, SOMERSET, 1876; Ö LONDRA, 1919

Harold Gilman, Walter Sickert'in Camden Town Grubu sanatçıları arasında önemli bir yere sahipti. 1907'de Sickert'la tanıştığında resimleri stil ve işlediği konular açısından Whistler'inkilere benziyordu, ancak hızlı bir gelişim gösterdi. Gilman kısa süre sonra Sickert'in da tercih ettiği yönde, işçi sınıfını konu olarak ele almaya ve aralarında Lucien Pissarro'nun da bulunduğu birçok sanatçı tarafından uygulanan renkli ve ışıltılı bir Empresyonist teknik kullanmaya başladı. 1910'da sanatçı dostu Spencer Gore'la birlikte Paris'i ziyaret ettikten ve Post-Empresyonistlerin çalışmalarını gördükten sonra, Gilman daha yoğun boya alanları, daha düz renkler ve çok daha katı kompozisyonlar kullanmaya başladı.

YAŞAMçizgisi

1896 Hastings Sanat Okulu'nda dersler aldı

1897-1901 Slade Güzel Sanatlar Okulu'nda öğrenim gördü

1907 Walter Sickert ve Spencer Gore'la birlikte tablolar üzerine tartışmak ve satış yapmak üzere Fitzroy Street Grubu'nu kurdu

1911 Sickert ve Gore'la birlikte Camden Town Grubu'nun kurucu üyeleri arasında yer aldı

1913 Britanyalı sanatçılardan oluşan bir sergi topluluğu olan Londra Grubu'nun ilk başkanı oldu

1919 İspanyol gribi salgınına kurban giderek Londra'da öldü

▼ **Leeds Pazarı** Pazar yerlerinin hareketli işçi sınıfı hayatı çok sayıda Camden Town ressamına malzeme sundu. Burada Gilman, yoğun dokulu bir yüzey oluşturmak için ufak ama kalın fırça darbeleri uyguladığı, post-empresyonist bir stilde çalışmış. Gilman'ın çoğu tablosunda olduğu gibi kompozisyon sıkışık ve yapıldı bir görünüme sahip. ~1913, tuval üzerine yağlıboya, 51x61 cm. Tate, Londra, İngiltere

▲ **Şömine Rafının Önündeki Kız** Gilman aynayı, yüzü ve eteği boyamak için kırık renkler ve Empresyonist teknikler kullanmış. Duvar kâğıdı deseni hızlı ve canlı fırça darbeleriyle eskiz edilmiş. Küpelerdeki parlak noktalar ve şömine rafının üzerindeki bardak öne çıkıyor. 1914, tuval üzerine yağlıboya, 40x30 cm. Seramik Müzesi ve Sanat Galerisi, Stoke-on-Trent, İngiltere

Charles Ginner

● CANNES, 1878; ● LONDRA, 1952

Charles Ginner en çok kentsel sokak manzaraları, bina ve peyzaj tablolarıyla tanınır. Fransa'da büyüyen sanatçı burada sanat eğitimi aldı ve bir mimarlık bürosunda çalıştı. 1910'da Londra'ya yerleşti. Tabloları, ona kucak açan bu şehnin bakımsız köşelerinin yanı sıra, renklerini, kargaşasını ve arsızlıklarını da yansıtır. Ginner kendi gibi Modernist bir sanatçı olan Spencer Gore ve Harold Gilman'la Londra'ya gelmeden önce de yakın arkadaştı. Böylece 1911'de Camden Town Grubu'nun kurucu üyelerinden oldu. Bu noktada Ginner, kalın ve normal fırça darbeleriyle, ağır dokulu yüzeyler ve somutluk hissi yarattığı belirgin bir stil oturmuştu. Stili fazla değişikliğe uğramadı. 1. Dünya Savaşı'ndan sonra Camden Town geleneğini devam ettiren ana destekçi de o oldu.

◀ **Victoria Embankment**
kiyısındaki bahçeler
Ginner, formları, kıvrımlı çerçeveleri olan düz renk bloklarına indirgeyerek cesur ve canlı bir desen yaratmış. Bulutlar resmin üst kısmını çerçeveleme işlevi görürken, çatlıkların güçlü bir kontrast oluşturan tonları, bakan kişiyi resmin merkezine yönlendiriyor. 1912, tuval üzerine yağlıboya, 86x46 cm. Anthony d'Offay Galerisi, Londra, İngiltere

Spencer Gore

● EPSÖM, SURREY, 1878; ● RICHMOND, SURREY, 1914

◀ **Kuzey Londra'da ilkbahar - 2 Houghton Meydanı**
Bu çatı manzarasında karşınıza çıkan pembe ve sarılar, Gore'un renk paletinin tipik unsurlarıdır. Daha mavi olan gölge tonlarıyla kontrast oluşturarak bir iyimserlik havası yaratırlar. Su yeşili tonlu dokunuşlar ağacı ilk yapıpka kavıyor. 1912, tuval üzerine yağlıboya, 51x41 cm. Whitworth Sanat Galerisi, Manchester, İngiltere

Spencer Gore, İngiliz Post-Empresyonizminin merkezinde yer alan kişilerden biriydi. Çağdaş Camden Town sanatçıları gibi, onun da işlediği geniş çaplı konular arasında kent ve müzikol sahneleri ve iç mekanlarda betimlenen figürler ağırlık taşıyordu. Gore 1896-1899 yılları arasında Londra'daki Slade Güzel Sanatlar Okulu'nda eğitim gördü ve burada, ileride yakın arkadaş olacağı Harold Gilman'la tanıştı. 1905'te Dieppe'te Walter Sickert'ı ziyaret edip onu Londra'ya geri dönmeye ikna etti. Böylece Gore 1911'de, Sickert'in çevresinde Kuzey Londra'da oluşan Camden Town Grubu'nun başkanı oldu. Dostu Lucien Pissarro'dan bir hayli etkilendi ve onun kesik fırça darbelerinden oluşan Empresyonist tekniğini kendisi de uyguladı. Ancak Gore daha çok, cesurca sadeleştirilmiş formlar ve parlak, dekoratif desenlerde geniş ve düz renk bloklar kullanmasıyla tanınırdı.

Vanessa Bell

● LONDRA, 1879; ● CHARLESTON, SUSSEX, 1961

Vanessa Stephens adıyla dünyaya gelen Bell, Bloomsbury Grubu'nun kurucusuydu. 1904'te o ve üç kardeşi (yazar Virginia Woolf da dahil olmak üzere) Londra'nın Bloomsbury semtine, 46 Gordon Meydanı adresine taşındı. Bell burada sanatçıları bir araya getirdiği Cuma Kulübü toplantıları gerçekleştirdi. Bell'in kendi tabloları ilk başlarda çok parlak ve cesur desenlerde olsa da giderek daha soyutlaşmaya başladı. 1914'e gelindiğinde, eşi Clive Bell ve arkadaşı Roger Fry'nin tarafından olduğu "anlamı form" teorisinden etkilenerek tamamen soyut bir stile kavuştu. Eserlerinin sadeliği Fry'nin Omega Workshops'ı için gerçekleştirdiği kumaş tasarımları ve Virginia ve Leonard Woolf'ın firması Hogarth Press için hazırladığı kitap kaplarında da kendini gösterir.

▲ **Manzara ve Yıkılanlar** Bell bu paravanı, Roger Fry'nin seramik, tekstil, elbise ve mobilya tasarımları üzerine yoğunlaştığı Omega Workshops'ı için hazırladı. Sadeleştirilmiş çerçevelendirilmiş figürlerin esin kaynağı Matisse, 1913, guvaş, özel koleksiyon

Christopher Richard Wynne Nevinson

● LONDRA, 1889; ● LONDRA, 1946

Otoportre

Christopher Richard Wynne Nevinson, Fütürizmin İngiliz öncülerinden biriydi (Sf.428). 1912'de, aralarında Gino Severini'nin de bulunduğu, Fütürist akımın lider isimlerinin çoğuyla tanıştı ve onların "kesik düzlem" tekniklerinden yararlanarak Londra'daki metro trenlerini, trafiği ve insan kalabalığını resmetti.

1. Dünya Savaşı'nın başlarında Kızıl Haç'ta ambulans şoförü olarak görev yaptı. Savaşı konu alan resimleri kasvetlidir. İnsanlıktan çıkmış askerlerce gerçekleştirilen sonu gelmez çatışmaları resmetmesine yardımcı olması için Fütürizmin "kuşvet hatları" uygulamasına başvurdu. Hava çatışmalarını resmetmesi için resmî olarak görevlendirilmesinin ardından ürettiği eserlerde bir yumuşama vardır; uçakların altında gördüğü tarafların güzel desenlerini yansıtır. 1919'da Fütürizmi terk ederek daha naturalist resimler çizmeye başladı. Ancak bu eserler de canlı ve köşeli çizgilerle biçimsel anlamda çarpıtılmıştı.

◀ **Mitralyöz** İtalyan Fütüristlerin aksine Nevinson, 1. Dünya Savaşı'yla birlikte hayal âleminde hızlı bir şekilde çıktı. Adını makineli tüfekten alan bu resim genelde Fütürist tablolara atfedilen enerjiden yoksun. Bunun yerine, askerler dikenli tellerle kaplı bir gökyüzünün altında, dar ve klostrofobik bir kompozisyonda mahsur kalmış bir şekilde resmedilmiş. Bir dizi köşeli düzleme indirgenen askerler hiçbir bireysel karakteristiğe sahip değiller ve makineleşmiş izlenimi bırakıyorlar. 1915, tuval üzerine yağlıboya, 61x51 cm. Tate, Londra, İngiltere

Stanley Spencer

● COOKHAM, 1891; ● COOKHAM, 1959

20. yüzyılın en bireysel Britanyalı ressamlarından biri olan Stanley Spencer, Slade Güzel Sanatlar Okulu'ndaki hocalarının onaylamamasına rağmen 1912'de gerçekleştirilen İkinci Post-Empresyonist sergiye eserlerini sundu. 1. Dünya Savaşı'nda tıbbi emirleri ve piyade eri olarak görev yaptı. 1927'deki ilk kişisel sergisinde Diriliş. Cookham adını verdiği ve Thames Nehri'nin Berkshire'da doğduğu kasabanın mezarlığında yeniden canlanan ölüleri resmettiği, büyük tablosunu sergiledi. Düşselle gündelik olanın bu karışımı Spencer'in tipik özelliklerinden biriydi ve William Blake ve Pre-Rafaelitlerle karşılaştırılıyordu. 1931'de Burghclere'de bir şapele, 1. Dünya Savaşı'nda hayatlarını kaybedenlerin anısına, askerlerin gündelik yaşamlarından sahneleri resmettiği, haçlarını taşıyan ölüleri betimleyen sahneyle yan yana kullandığı bir duvar resmi hazırladı. Spencer peyzaj tablolarına net bir teknik ve gözlem katmıştı. Bu tip resimlerini, ününü borçlu olduğu dini eserlerden daha rahat sattığına sıkça tanık olmuştu. 1958'de şövalyelikle onurlandırıldı.

► Bölük Komutanının Hizmetçisi

Yeni Ahit'teki hikâyeden esinlenen bu eserin yanında Spencer, ilk olarak İsa'nın gelişini gösteren ikinci bir tablo daha sunmaya niyetliydi. Mekan olarak Cookham'daki evinde çalışan hizmetçinin tavan arasındaki odasını ve annesinin, ölülerin yataklarının çevresinde dua eden köylülere dair anlattıklarını model aldı. İlk sergilendiğinde yanlış bir şekilde, tablonun bir hava saldırısı sırasında korku yaşayan çocukları resmettiği düşünüldü. Tuval üzerine yağlı boya, 115x115 cm. Tate, Londra, İngiltere

Gwen John

Portre,
Ambrose
McEvoy
imzalı

D HAVERFORDWEST, PEMBROKESHIRE, 1876; Ö DIEPPE, 1939

Gwen John 1900'lerin başında İngiltere'nin en önemli sanatçılarından biriydi. Şaşaayı seven ağabeyi Augustus'un tersine münzevi bir hayat yaşadı ve hayatı boyunca sadece tek bir kişisel sergi düzenledi. Öldüğünde fazla tanınan bir sanatçı değildi, ancak itibarı 1960'lı yıllarda yeniden iade edildi.

John'un yapıtları daha çok düşünceli kadınların ve genç kızların iç mekânlarda tasvir edildiği kompozisyonlardan oluşuyordu, ancak kendisi içinde yaşadığı sade ve gösterişsiz odaları da resmediyordu. Yumuşak bir ışıkla dolu bu sahneler izleyiciler tarafından birer otoportre olarak okundu. Sanatçı ayrıca

yalın ve net, nü kadın portreleri çizdi ve modellerini o zamanlar bir kadın için uygunsuz olduğu düşünülen pozlarda resmetti.

Kariyerinin başlangıcında genelde büyük boy tuvaler üzerine, acırcı fırça darbeleriyle uygulanan saydam boya katmanları kullanarak resim yaptı. Ancak daha sonra kuru ve mat boyalın ufak dokunuşlarla uyguladığı bir stil geliştirdi, küçük ve kişisel tablolar üzerinde çalıştı. Bu tabloların daha donuk bir renk paleti ve harika bir yumuşaklıkta ton geçişleri vardı.

► **Kitap Okuyan Lady** Gwen John'un ruhani yönü güçlüydü. Bu tablo da çok sayıda dini gönderme içeriyor. Uzun, serbest bırakılmış saçlarıyla tam boy olarak resmedilmiş, pencere kenarında kitap okuyan kadın figürü Kuzey Rönesans'ına ait Cebrail'in Maryem'i Müjdesi tablolarındaki Maryem Ana betimlemeleriyle büyük ölçüde benzerlikler taşıyor. John bir yazısında ilk başta bu kadın figürünün kafası için, Albrecht Dürer'in bir Maryem Ana tablosunu temel alma niyetinde olduğunu ifade etmişti. 1909-11, tuval üzerine yağlıboya, 40x25 cm. Tate, Londra, İngiltere

YAKINplan

GÜÇLÜ KONTRAST

Pardenin parlak rengi ve desenleri, tablonun geri kalanına hakim plan daha yumuşak renklerle bir kontrast ortaya koyuyor. Ancak, kıvrımlı şekli, modelin yüzü ve eteğinde de görülebiliyor.

GÜNEdair

Slade Güzel Sanatlar Okulu 19. yüzyılın sonlarında Londra'nın liberal ve paralı sanat okulu Slade, İngiltere'nin rakipsiz sanat okulu konumundaydı. Walter Sickert, Harold Gilman, Spencer Gore, Christopher Wynne Nevinston, Duncan Grant ve Augustus ve Gwen John bu okulun öğrencileri arasındaydı.

Slade Sanat Okulu'nda canlı çizimler öğrenimin temelini oluştuyordu. Erkekler kadar kadınlar da bu derslere girerlerdi.

YAŞAMçizgisi

1884 Annesinin ölümünden sonra Tenby'e taşındı.

1895-98 Londra'daki Slade Güzel Sanatlar Okulu'nda öğrenim gördü.

1904 Paris'e yerleşti.

1911 Paris'in hemen dışında konumlanan Meudon'a taşındı.

1913 "Dinim ve sanatım, bunlar benim hayatım" demeyeyle bulunarak Katolikliğe geçti.

1926 Londra'daki New Chenil Galerisi'de ilk ve tek kişisel sergisini düzenledi.

1939 Dieppe'de öldü.

Augustus John

Otoportre

D TENBY, PEMBROKESHIRE, 1878; Ö FORDINGBRIDGE, HAMPSHIRE, 1961

Gwen'in küçük kardeşi Augustus John, neslinin en yetenekli sanatçılarından biriydi. 1890'larda Slade Güzel Sanatlar Okulu'nda iyi bir teknik ressam olarak tanınıyordu. 1900'lere gelindiğinde Post-Empresyonistlerden etkilenen John, özellikle figürleri peyzaj üzerinde betimlediği, daha canlı ve renkli tablolar yapıyordu. Yoğun biçimde alkol

tüketiyordu, zamparalık yapıyordu ve uzun bir sakalı vardı.

Çingene kültürüne ve Roman diline büyük ilgi duyan sanatçı, karısı Ida, metresi Dorelia ve bu iki partnerinden olan çocuklarıyla birlikte karavanlarda yaşıyordu. 1. Dünya Savaşı'ndan sonra John, İngiltere'nin önde gelen sosyete portrecisi haline geldi, ancak ünü artıkca yaratıcılığı düşüşe geçti.

YAŞAMçizgisi

1878 Pembrokeshire'daki Tenby'de dünyaya geldi.

1894 Slade Güzel Sanatlar Okulu'na kaydoldu.

1898 Musa ve Tunçtan Yılan adlı tablosuyla Slade Ödülü'nü kazandı.

1899 Londra'daki Carfax Galerisi'de ilk kişisel sergisini düzenledi.

1914 Kanada Ordusunun resmî savaş ressamı oldu.

1928 Kralliyet Akademisi'ne seçildi.

1961 Hampshire'daki Fordingbridge'de öldü.

► Markiz Casati

Tıpkı John gibi, İtalyan servet varisi Luisa Casati de hovarda bir yaşam sürüyordu. Burada John onu çekici ama yine de biraz karanlık bir karakter olarak resmetmiş.

1918-19, tuval üzerine yağlıboya, 96x67 cm. Ontario Sanat Galerisi, Toronto, Kanada

► **Dorelia ve Çocuklar** Martigues'de Ablası Gwen'in aksine, Augustus insan figürlerini genelde bir peyzaj eşliğinde resmediyordu. Neredeyse yağlıboya bir eskiz görünümüne sahip bu çalışma, sanatçının coşkun stilinin tipik bir örneği. Parlak, düz renkler ve perçevesi vurgulanmış figürler, Paul Gauguin ve Henri Matisse'in etkisini gözler önüne seriyor. 1910, pano üzerine yağlıboya, 23x33 cm. Fitzwilliam Müzesi, Cambridge, İngiltere

“Bundan 50 yıl sonra Gwen John'un kardeşi olarak tanınacağım.”

AUGUSTUS JOHN, 1942

Wyndham Lewis

Portre,
Augustus
John imzalı

D NOVA SCOTIA, 1882; Ö LONDRA, 1957

Ressam, yazar ve polemikçi Wyndham Lewis 1911 yılında beklenmedik bir biçimde Camden Town Grubu'nun kurucu üyelerinden biri oldu, 1913'te Roger Fry'nin Omega Workshops'unda çalıştı. Demode olarak nitelediği iki gruptan da hızla uzaklaştı. Bunun yerine, Amerikalı şair Ezra Pound'la birlikte Vortisizm adını verdiği ve 1913'ten 1915'e kadar süren kendi akımını kurdu.

Lewis, stil her ne kadar Fransız Kübistlerine daha yakın olsa da, İtalyan Futüristlerinin vahşi retorikini kendi yayını olan Blast'e uyguladı. Vortisizm bu iki akımı birleştirdi ve İngiltere'nin Modernizme olan ilk katkısını gerçekleştirdi. Modern yaşamı, onun ürettiği makineleri ve yüksek binaları, genelde sıra dışı görüş açılarından ele alarak yüceltti. 1930'larda Lewis, otoriter siyasi görüşleri ve faşizm sempatisiyle nedeniyle geniş çapta bir muhalefetle karşı karşıya kaldı.

YAŞAMÇİZGİSİ

1898-1901 Londra'da Slade Güzel Sanatlar Okulu'nda öğrenim gördü
1915-17 1. Dünya Savaşı sırasında Kraliyet Topçu Birliği'nde görev yaptı
1917-18 Resmî savaş ressamı olarak görev yaptı
1939-45 ABD'de yaşadı
1946-51 Londra'da The Listener dergisinde sanat eleştirmenliği yaptı
1951 Kör oldu

► **Atölye** Bu tablo Lewis'in Vortisist stili en somut örneğidir. Sert renkler, keskin açılar ve kayan çapraz çizgiler modern binaların geometrisini ve kentin ahenksiz ruhunu öne sürüyor. ~1914-15, tuval üzerine yağlıboya, 77x61 cm. Tate, Londra, İngiltere

▲ **Bombalanan Batarya** Lewis, Vortisizmin geometrik stilizasyonunu figüratif unsurlarla birleştirerek savaşa dair modern ve rahatsız edici bir vizyon sunuyor. 1919'da Britanya Savaşı Anma Komitesi için hazırlanan bu tablo, yansıttığı karamsar görünümünden ötürü eleştirilmişti. Sol tarafta duran bir grup insan, savaşın tahribatını duygusuz bir tavırla gözlemliyor. 1919, tuval üzerine yağlıboya, 183x318 cm. İmparatorluk Savaş Müzesi, Londra, İngiltere

YAKINPLAN

HÜZÜNLÜ SAHNE

Kullanılan renk paleti oldukça hüzünlü; katı Vortisist sivrilikleriyle figürler, sanki metal borulardan oluşuyormuşçasına, neredeyse mekanik bir görünüme sahip. Bu tablo Lewis'in 1. Dünya Savaşı öncesindeki enerjik stiliinden oldukça uzakta.

Henri Gaudier-Brzeska

Gaudier-
Brzeska, ~1910

D ORLÉANS, 1891; Ö NEUVILLE-ST VAAST, 1915

Henri Gaudier-Brzeska Fransa'da doğdu ancak trajik bir şekilde kısa süren heykeltıraşlık kariyerinin büyük bir bölümünü Londra'da geçirdi. 1. Dünya Savaşı sırasında, henüz 23 yaşındayken öldü, ancak arkasında son derece etkili eserler bıraktı.

Gaudier-Brzeska bir heykeltıraş olarak isim yapmaya 1912'de, Londra'da bir kereste ithalatçısında çalışırken başladı. Rodin stiline, tiyatro, bale ve güreş konularını işlediği figür çalışmaları yaptı. Özenli modellemeye giderek daha az önem vermeye başlayıp, bunun yerine konuya ve malzemelere daha duygusal tepkiler vermeye başlamasıyla, çalışmalarını hızlı bir gelişim gösterdi. Eserlerini içgüdü ve hissiyatın birer soyutlaması olarak nitelendiriyordu. 1912'de Jacob Epstein'le tanıştı ve heykeltıraşlıkta oymacılığın yeniden yükselişe geçmesinin öncülerinden biri oldu. Ancak ismi en çok, manifestolarına imza attığı ve dergileri Blast'e makaleleriyle katkıda bulunduğu Vortisistlerle anıldı.

YAŞAMÇİZGİSİ

1907 Bristol'daki Ticari Girişimciler Teknik Koleji'nde burslu öğrenim hakkı kazandı
1909 Fransa'ya geri göndü
1910 Uzun süreli partneri Sophie Brzeska'yla tanıştı
1911 Sophie'yle birlikte Londra'ya taşındı ve Gaudier-Brzeska soyadını aldı
1911-13 Londra'nın City bölgesindeki bir kereste ithalatçısında yabancı dilde katiplik yaptı
1914 London Group'a seçildi. Fransa'ya döndü ve orduya katıldı
1915 İsabet eden bir kurşun, hayatına son verdi. Askeri mezarlığa gömüldü

▲ **Balık Yutan Kuş** Gaudier-Brzeska hayvanat bahçesi askizlerinden yararlanarak bir dizi hayvan ve kuş heykeli yaptı. Burada balık kuşun gagasına sıkışmış ve bu iki mücadeleci adeta zıtlı birer yaratığa dönüşmüştü. 1914, alçı, 33x61x28 cm. Cambridge Üniversitesi, İngiltere

► **Kırmızı Taş Dansçı** Bu yapıt, hatları olmayan yüzün üzerine yerleştirilmiş bir üçgen ve göğüslerin üzerindeki şekillerle, Gaudier-Brzeska'nın soyut stili bir örneği niteliğindedir. Figür, dans esnasındaki kıvrım ve eğimleriyle anatomik standartlara karşı geliyor. ~1913, kırmızı Mansfield taşı, 43x23x23 cm. Tate, Londra, İngiltere

▲ **Ezra Pound'un Stiliz Büstü** Vortisist yazar Ezra Pound bu portreyi Gaudier-Brzeska'ya bir mermer bloku sunarak sipariş etti. Pound ortaya çıkan sonuçtan çok memnun kaldı — keskin kenarlı geometrik formlar Vortisistlerin makine-çagı estetiğiyle uyum içerisindeydi. 1914, mermer, 91x46x49 cm. Nasher Heykel Merkezi, Dallas, ABD

Sir Jacob Epstein

Roland Haupt
imzalı
fotoğrafi

D NEW YORK, 1880; Ö LONDRA, 1959

Jacob Epstein 20. yüzyılın en önemli – ve en tartışma yaratan – heykeltıraşlarından biriydi. Sevimli sanata isyan ederek bronz ya da taş malzemeden devasa formlar üretti. Eserleri sahip oldukları güçlü ve zaman zaman sert yaklaşımlarıyla tanınır. Epstein Modernist heykel sanatının merkezinde konumlanan çoğu ilkenin savunucusu oldu. Kullandığı orijinal bloklara saygı göstererek taşı doğrudan oydu ve tamamlanan heykellerde materyallerin özelliklerini gözler önüne sermeyi amaçladı.

Epstein'in çalışmaları, özellikle de Londra'daki İngiliz Sağlık Kurumu binası için hazırladığı nü heykeller ve Paris'teki *Oscar Wilde Anıtı* (1912) adlı uçan görünümülü melek heykeli nedeniyle büyük öfkeye neden oldu. *WH Hudson Anıtı* (1925) heykeli 1929'da katrana ve tüpe bulandıktan kısa bir süre sonra 1930'da suratına boya çalındı.

▼ **W. H. Hudson Memorial** Yazar ve natüralist William Hudson'a adanan bu heykel yazarın en ünlü karakterlerinden Rima'yı kuşlarla çevrili bir şekilde gösteriyor. Figürün çıplaklığı büyük tartışmalara neden oldu ve sergilenmeye başlandıktan sonra polis tarafından korunmak zorunda kaldı. 1925, taş, Hyde Park, Londra, İngiltere

YAŞAMÇİZGİSİ

1896 New York'taki Sanat Öğrencileri Birliği'nde sanat derslerine katıldı
1905 Londra'ya yerleşti
1907 İngiliz vatandaşı oldu
1912-13 Paris'te Modigliani, Picasso ve Brancusi'yle tanıştı
1913 London Group'un kurucu üyesi oldu
1953 İngiltere'de, Tate'de eserlerinden oluşan retrospektif bir sergi düzenlendi
1954 Şövalye ilan edildi
1959 79 yaşında öldü

▼ "Kaya Matkabından"

Metal Gövde Epstein bu figürü ilk başta hava basıncıyla işleyen bir kaya matkabının üzerine yerleştirdi ve hatta eserin hareket etmesi için bir motor eklemeyi bile düşündü. Ancak, 1. Dünya Savaşı'ndan sonra yapıtı "hadim ederek" matkabı kaldırdı ve figürü yarı uzunluğuna kadar kestti. 1913-14, bronz, 72x58x46 cm. Tate, Londra, İngiltere

William Roberts

D LONDRA, 1895; Ö LONDRA, 1980

Ressam ve öğretmen William Roberts 1910-1913 yılları arasında Londra'daki Slade Güzel Sanatlar Okulu'nda eğitim gördü. Daha sonra kısa bir süre Roger Fry'nin Omega Workshops'unda Kübist etkili tasarımlara sahip mobilya süslemeleri gerçekleştirdi. 1914'te antik Vortisistlerin tarafına geçmiş ve onların manifestosu, "Hayati İngiliz Sanatı"nı imzalamıştı. Roberts 1. Dünya Savaşı'nda aktif görev aldı ve daha sonra resmî savaş sanatçılarından biri oldu. 1920'lerde, kendine özgü sadeleştirilmiş borumsu figürleri güncel yaşama dair gözlemlerine uyguladı.

▼ **Parkta bir Resmî Tatil Günü** 1. Dünya Savaşı'ndan sonra Roberts, enerjik kompozisyonlarda bir araya getirilmiş gruplar halinde figürler çizdi. El kol hareketleri ve esprilerle dolu bu kompozisyon bunun tipik bir örneği. 1923, tuval üzerine yağlıboya, özel koleksiyon

David Bomberg

Otoportre

D BIRMINGHAM, 1890; Ö LONDRA, 1957

Polonyalı Yahudi göçmeni bir den işçisinin 11 çocuğundan beşincisi olan David Bomberg gençliğini Birmingham'da ve Londra'nın Whitechapel bölgesinde fakirlik içinde geçirdi. Ancak John Singer Sargent'ın yardımıyla Slade Güzel Sanatlar Okulu'na kaydoldu.

Bomberg'in sanatı 1. Dünya Savaşı'ndan kısa bir süre önce yaratıcı bir doruğa ulaştı. Yahudilere ve Batı Londra çevrelerine ait konuları, müthiş bir enerjiyle dolu köşeli ve net formlar kullanarak modern bir şekilde yorumladı. Wyndham Lewis onun eserlerinden büyük ölçüde etkilendi ve Vortisistlere katılması için destekledi, ancak Bomberg kabul etmedi. 1. Dünya Savaşı Bomberg'in görünümünde derin bir değişikliğe neden oldu. Makineleştirilmiş katliam ve ağabeyinin ölümü makine çağı soyutluğuna olan inancını yerle bir etti. Bunun yerine ekspresyonist bir figüratif stile döndü ve daha çok portreler ve peyzaj resimleri çizdi. Karьерinin en iyi eserlerinden bazılarını iki savaş arası dönemde İspanya'da ve 1947'de Cornwall'a, 1948'deyse Kıbrıs'a gerçekleştirdiği seyahatlerde üretti.

YAŞAMÇİZGİSİ

1911-13 Slade Güzel Sanatlar Okulu'nda öğrenim gördü
1913 Jacob Epstein'le beraber gezmeye, Fransa'ya gitti ve Derain, Modigliani ve Picasso'yla tanıştı
1916 Evlendi; Fransa'da cepheye gönderildi
1945-53 Londra'daki Borough Politeknik Okulu'nda yarı zamanlı eğitimlik yaptı; öğrencileri arasında Frank Auerbach da vardı
1957 Londra'da, 67 yaşında öldü

▲ **Dansçı** Bomberg keskin kenarlı şekiller ve sınırlı renkler kullanarak kendine has, eşsiz bir stil geliştirdi. Bu resim soyut gibi görünse de aslında bir dansçıyı betimleyen çizimlerden yola çıkılarak üretilmiş. Victoria and Albert Müzesi, Londra, İngiltere

◀ **Trendrine, Cornwall** in Bomberg 1947 yılı Ağustos ayında Cornwall'ı ziyaret etti ve coşkun renklerle, ifade gücü yüksek fırça teknikleriyle tuvale yansıttığı, yarı-soyut bir dizi peyzaj resmi üretti. 1947, tuval üzerine yağlıboya, 81x107 cm. Sanat Konseyi Koleksiyonu, İngiltere

Edward Wadsworth

D CLECKHEATON, 1889; Ö LONDRA, 1949

Edward Wadsworth başarılı ve çok yönlü bir ressam, teknik ressam ve baskı sanatçısıydı. Slade Okulu'nda öğrenim gördü ve ilk kişisel sergisini 1920'de gerçekleştirdi. Daha çok Vortisist stilde öncü sayılabilecek yapıtları, savaş sonrası Black Country endüstrisini işleyen mürekkep-ve-boya çizimleri ve sahil manzaralarıyla tanınır. Bu manzara resimlerini, pigmentlerin yağlar yerine yumurta sarısıyla karıştırıldığı tempera tekniğiyle gerçekleştirdi.

◀ **Açık Deniz** Bu resimdeki gerçel dış, rüyamsı netlik ve orantısızlığı çağrışımlı farklılıklar Sürrealizm etkisini net bir şekilde gözler önüne seriyor. 1935, peno üzerine tempera, 89x64 cm. Bristol Müzesi ve Sanat Galerisi, İngiltere

19. yüzyılın sonuna gelindiğinde ABD artık kendine ait, hem kanlı hem de gururlu bir tarih yaratmıştı. Herman Melville ve Walt Whitman gibi yazarlarsa Amerika'ya özgü belirgin bir dilin yaratılmasında başarılı olmuşlardı. Aynısını resim sanatında da gerçekleştirmek için sanatçılar, kent yaşamının yeni gerçeklikleriyle ve Avrupa'dan ithal edilen zorlayıcı sanatsal fikirlerle haşır neşir olmayı tercih ettiler.

Ashcan ekolü

1900 yılı dolaylarında Amerika hızlı bir nüfus artışı ve kentleşmeye sahne oldu. Şehir yaşamı, Robert Henri'nin liderliğindeki bir grup realist genç sanatçının ana teması haline geldi. Bu sanatçılar sokak hayatının çekici olmayan yanını resmettikleri için Ashcan (Çöp Tenekesi) Ekolü olarak tanınırlar.

Amerikan şehrinin ve insanların sanata yeni bir konu sunduğunu kabul etmeleri, her ne kadar stilleri Avrupa standartlarına göre muhafazakâr kalsa da onları ABD Modernizminin ilk temsilcileri yaptı.

Çoğu Amerikalı sanatçı güzel sanatlar eğitimi görmek için Paris'e ya da Roma'ya gitti. Sunulan kapsamlı eğitim ana çekim noktasıydı ama büyük sanat galerileri ve sanatçı stüdyolarını yakından görme fırsatı da önemli bir etkendi.

Gezici sergiler Amerikan sanat dünyasını değiştirmiş kilit rol oynadı. Fotoğrafçı ve galeri sahibi Alfred Stieglitz New York'ta Matisse, Picasso ve Brancusi gibi isimlerin eserlerini sergiledi. 1913'te New York City'deki 69.Alay Cephanelik binasında

▲ **Chrysler Binası (1930)** Modernizm sanat kadar mimariyi de etkiledi. William Van Alen (1883-1954) tarafından tasarlanan bu New York gökdeleni, Art Deco stilli detaylarıyla Modernist ruhun bir sembolü haline geldi.

gerçekleştirilen bir sergi, 1600 tane Avrupalı ve Amerikalı Modernist sanat eserini aynı çatı altında topladı. Sergi daha sonra Boston ve Chicago'ya da

uğradı ve toplamda 300.000 ziyaretçi topladı.

Soyutluğa doğru

1920'lere gelindiğinde bir kısım Amerikalı sanatçı, en ileri Avrupalı eğilimlerin etkisi altında kalmıştı. Bunun en çekici yanı Modernist sanat formlarının Amerikan hayatını dönüştürme uğratan makinelerle denklenebilmesiydi.

Max Weber ve Charles Demuth gibi sanatçıların tablolarındaki parçalanma, şehirlerin yoğun koşuşturmasını yansıtırken, Marsden Hartley ve Arthur Dove daha çok Kandinsky ve Ekspresyonizmden etkilenip, zaman zaman bütünsel soyutluğa kadar yaklaştılar.

DÖNEMİN olayları

1915 DW Griffiths'in İç Savaş filmi *Bir Ulusun Doğuşu* kölelerin serbest bırakılmasını kınaması ve Ku Klux Klan'ı övmesi nedeniyle sert tepkilere maruz kaldı

1917 ABD Almanya'ya savaş ilan etti ve 1. Dünya Savaşı'nın sonunu hızlandırdı.

1925 F. Scott Fitzgerald'ın *Muhteşem Gatsby* adlı romanı "Caz Çağı" sırasında zengin kesimin aşırılıklarını gözler önüne serdi

Erken ABD Modernizmi

Robert Henri

◊ CINCINNATI, 1865; ◊ NEW YORK, 1929

Robert Henri ilham verici bir eğitmen ve Ashcan Ekolü'nün bir üyesiydi. Karanlık, düşünceli kentsel betimlemeleri ilk olarak 1908'de, New York'taki Macbeth Galerisi'nde sergilendi. Henri Pennsylvania'da ve 1890'lı yılların büyük bölümünü geçirdiği Paris'te sanat eğitimi aldıktan sonra 1900'de New York'a yerleşti. Tabloları 17. yüzyıl Hollanda realizmi ve Edouard Manet'in İspanya resimindeki çarpıcı ve cüretkâr fırça tekniğinden büyük ölçüde etkilendi.

1902-1909 arasında New York Sanat Okulu'nda eğitimcilik yapıp Henri kendi sanat okulunu kurdu ve 1910'da ABD'deki ilk Bağımsız Sanatçılar Sergisi'nin ardındaki itici güç oldu. Her ne kadar resim sanatındaki "uç noktalar" endişe duysa da, öğrencilerini Cephanelik Sergisi'ni gezmeleri ve Picasso ile Matisse'in eserlerine açık fikirli bir şekilde yaklaşmaları konusunda teşvik etti.

▲ **New York'ta Kar** Bu neredeyse monokrom şehir manzarası, mimarinin koyu tonlarıyla kış havası ve karla kaplı sokak arasında eşit bölgelere ayrılmış. 1902, tuval üzerine yağlıboya, 81x65 cm. Ulusal Sanat Galerisi, Washington, DC, ABD

John Sloan

◊ LOCK HAVEN, 1871; ◊ HANNOVER, 1951

▲ **McSorley'in Barı** New York'ta bir barı konu alan ve yumuşak bir şekilde işlenip aydınlatılan bu tablodaki sessiz samimiyet hissi, 17. yüzyıl Hollanda resmindeki iç mekân betimlemeleriyle paralellikler taşıyor. 1912, tuval üzerine yağlıboya, 66x81 cm. Detroit Sanat Enstitüsü, ABD

John Sloan Philadelphia'da illüstratör olarak çalışırken Pennsylvania Akademisi'nde sanat dersleri aldı. Resme ciddi olarak 1896'da yöneldi ve 1904'te New York'a taşındı. Yükseltilmiş demiryolları, binalar ve sokak aydınlatmaları gibi kentsel dokulardan etkilenen Sloan şehir kavramını çalışmalarının ana teması olarak ele aldı. Hem *Feribotun Ardından* (1907) tablosundaki gibi atmosferik yoğunluğu olan sahneleri, hem de yatağa girmekte olan kadın figürünü betimlediği *Çocuk Yatağı* (1907) tablosundaki samimi ev hayatını başarıyla yansıttı.

1. Dünya Savaşı öncesi sanatçılarla birlikte Sloan da, Cephanelik Sergisine yanıt olarak renk paletini canlandırdı ve konuları genişletti. Ama Avrupa Modernizminin ardındaki kavramsal fikirlere adapte olması bir hayli güç oldu.

George Bellows

◊ COLUMBUS, 1882; ◊ NEW YORK, 1925

George Bellows en önemli eserlerini 20'li yaşlarında üretti. Tabloları New York'un aşağı tabakaları üzerinden modern Amerika'nın ham enerjisini ve hayatta kalma içgüdülerini yansıtır.

Bellows, Robert Henri'den eğitim aldı, hocasının "günümüz insanının ruhunu ifade etme" öğüdünü yerine getirdi. Anıtsal eserleri arasında *Pennsylvania Kazısı* (1909) ve diğer güçlü kent manzaraları yer alır. Aynı çarpıcı fırça tekniğini *İkisi de Bu Kulübün Üyesi* (1909) gibi özel boks maçlarını yansıtan cesur betimlemelerde de kullandı. Bellows'un yeteneği sıradan insanların hayatındaki büyük insani dramları görebilmesiydi.

▲ **Bir Haziran Günü** Bellows dışarda geçirilen "Empresyonist" bir günü, bir fete champêtre – büyük bahçe partisi – atmosferiyle kaynaştırıyor. Eser, sanatçının aynı döneme ait gerçekçi şehir manzaralarından zarafet dolu bir uzaklaşma olarak nitelendiriliyor. 1913, tuval üzerine yağlıboya, 107x122 cm. Detroit Sanat Enstitüsü, ABD

Charles Demuth

D LANCASTER, 1883; Ö LANCASTER, 1935

1904-1911 yılları arasında Pennsylvania Güzel Sanatlar Akademisi'nde eğitim gören Demuth, 1. Dünya Savaşı'na uzanan yılları Avrupa'da geçirdi. Olgun stili, Marcel Duchamp'ın sadeleştirilmiş makine betimlemelerinin yanı sıra, 1917'de Bermuda'ya birlikte resim gezisine çıktığı Marsden Hartley'nin soyut Kübizminden etkilenmişti. Presisyonizm, ya da Kübist Realizm adı verilen uçuk-tonlu, bol detaylı ve objektif resim stiline temellerini de Bermuda'da attı.

Demuth, makineleri, sanayi bölgelerini ve tarımsal mimariyi konu olarak aldı. Başyapıtı *Benim Mısır'ım*'i ise (1927) son senelerine hakim olan hastalık nöbetlerinden biri sırasında, ailesinin Pennsylvania kırsalındaki evinde tamamladı. Tablonun ana konusu olan ve tanıma elverişli tüm çiftliklerin demirbaşları arasında yer alan tahıl asansörüne mimari bir yücelik aşılayan ressam, tabloya verdiği isimle de hem antik piramitlere hem de kendisinin kırsal Amerika'daki "tutsaklığına" göndermede bulunuyor. Demuth ayrıca arkadaşlarını kelime ve objelerle karakterize ettiği "poster portreleri" üzerinde de çalıştı.

YAŞAMÇİZGİSİ

1883 Varlıklı bir tüccarın oğlu olarak doğdu

1905-11 Pennsylvania Güzel Sanatlar Akademisi'nde eğitim gördü

1907-08 Avrupa'ya yaptığı bir dizi seyahatin ilkinin gerçekleştiği

1915 İlk kişisel sergisini düzenledi

1917-20 Presisyonizmin ortaya çıkmasını sağlayan stili geliştirdi

1927 *Benim Mısır'ım* adlı tablosunu tamamladı

1935 Şeker hastalığına bağlı komplikasyonlardan öldü

► **Beş Numaralı Altın Figürü Gördüm** Amerikan Modernizminin en tanınmış imgelerinden biri olan bu tablo Demuth'un yakın arkadaşı William Carlos Williams'ın aynı adlı şiirine göndermede bulunuyor. Şiirde, sokaktan son sürat geçen bir itfaiye aracı anlatılır. 1928, mukavva üzerine yağlıboya, 91x76 cm. Metropolitan Sanat Müzesi, New York, ABD

YAKINplan

5 NUMARA İtfaiye aracı "çan çınlamaları, siren uğultuları ve gürleyen tekerlerle" (Williams'ın şiirinden) New York sokaklarında hızla ilerlerken arkasını süsleyen numara giderek küçülüyor ve daimi bir gerileme hissi yaratıyor.

Arthur Dove

D CANANDAİĞU, 1882; Ö HUNTINGTON, 1946

▲ **Yansımalar**
Dove, donuk griiler, maviler ve turkuvazlar kullanarak, iki ağacın semavi bir vahyin önünde birbirlerine sarılmışçasına durduğu sarmal bir soyut peyzaj yaratmış. 1935, tuval üzerine yağlıboya, 38x53 cm. Indianapolis Sanat Müzesi, ABD

Arthur Dove 1907'de Paris'e taşınmadan evvel bir gazete illüstratörü olarak çalışıyordu. Sanatçı Fovist çalışmalarını 1908-09 yıllarında Paris'te düzenlenen Bağımsızlar Salonu'nda sergiledi. Amerika'ya döndüğünde Connecticut'ta harap bir çiftlik alıp kendini doğaya adanmış. Amerikan soyutunun öncüsü olan (ilk soyut eserlerini 1910'da tamamladı) Dove, soyut kompozisyonlarını doğadan esinlenerek hazırladı. Bu doğal formları "özetleme" adını verdiği uygulamayla özetlerine ulaşana kadar sadeleştirdi. Dove sinesteziden – seslerin renk ve şekil olarak algılanmasından – çok etkilenmişti. Bunu Sis Döğüğü (1926) adlı, bangır bangır çalan siren seslerinin, ritmik bir şekilde genişleyen pembe renkli eşmerkezlî formlar halinde resmedildiği tablosunda işledi.

Marsden Hartley

D LEWISTON, 1877; Ö ELLSWORTH, 1943

Marsden Hartley, Cleveland Sanat Okulu'nda ve New York'taki Tasarım Akademisi'nde eğitim gördü. Bu tutkulu, içine kapanık ve mesafeli sanatçının erken dönem eserleri, kısa ve gergin fırça darbeleri ve kırıntı renklerin hakim olduğu çarpıcı peyzajlardan oluşuyordu. Bu eserler ona fotoğrafçı ve galeri sahibi Alfred Stieglitz himayesinde 1909'da ilk kişisel sergisini açma olanakını sundu. Hartley üç yıl sonra Berlin'e yerleşti. Ekspresyonizmin etkisi altında parlak renkli sembolik şekillere yer verdi, kendine has belirgin bir stil geliştirdi. Hartley 1916'da Amerika'ya geri döndü, ancak aralarında Meksika'nın da bulunduğu çok sayıda ülkeye sıkça seyahat etmeye devam etti. 1934'te Maine'e yerleştikten sonra kayalık sahil manzaralarından ilham alarak yeni çalışmalarına imza attı.

▲ **48 Numaralı Tablo** Hem Fovist hem de Ekspresyonist konseptlerden etkilenen Hartley, tuhaf bir şekilde hem çekişli desenleri hem de askerî törenleri animasyon belirgin bir stil geliştirdi. 1913, tuval üzerine yağlıboya, 120x120 cm. Brooklyn Sanat Müzesi, New York, ABD

Max Weber

D BELOSTOK, 1881; Ö GREAT NECK, 1961

▲ **Üç Figürlü Kompozisyon**
Weber'in, Picasso'nun 1907-08 tarihli çarpıcı figür kompozisyonlarını görmesi, onun için oldukça yararlı oldu. Buradaki üç kadın figürü kayadan yontulmuş izlenimi veriyor. Eklem yerlerindeki açılar oldukça keskin; ifadeleriyle neredeyse sansöz bir uyku izlenimi ve derin bir sükunet yansıtıyor. 1910, karton üzerine şuluboya ve guvaş, 119x59 cm. Auckland Müzesi, Kuzey Carolina Üniversitesi, ABD

Max Weber 10 yaşındayken Yahudi ebeveynleriyle birlikte Rusya'dan ABD'ye göç etti. 1905-1908 arasında Paris'te hem Julian Akademisi'nde, hem de Matisse Akademisi'nde eğitim gördü. Hem Fovist hem de Kübist düşünceleri bütünsel ve doğal bir şekilde özümseyebilen yegâne Amerikalı sanatçı olan Weber, ABD'ye döndüğünde sanatının oddı biçimde eleştirildiğini gördü. *Üç Figürlü Kompozisyon* adlı tablosundaki gibi, keskin, keskin çizgilerle vurgulanan büyük uzunlu nû portreleri, Kasimir Malevich'in Primitivist figürleri ve Picasso'nun Avignon'lular Kadınlar tablosu arasında konumlanan bir stile sahip. Weber 1917'den sonra daha naturalist bir yaklaşımla Rusya'da geçen çocukluğuna ait Yahudi temalarına eserlerinde yer vermeye başladı.

20. yüzyılın başında, sanat alanında meydana gelen devrim niteliğindeki değişimler, Naif resim gibi daha önce uygulamasına son verilmiş çeşitli üslupların yeniden değer kazanmasına neden oldu. Naif sanatçıların eğitimsizliği bir eksiklikten ziyade bir kuvvet olarak kabul ediliyor ve bu durumun eserlerine canlandırıcı bir doğaçlama ve dürüstlük kazandırdığına inanılıyor.

Kafa karışıklığına neden olan Primitif Sanat adıyla da bilinen Naif resim geniş anlamda bakıldığında, örgün sanat eğitimi hiç olmayan ya da çok az olan sanatçıların çalışmaları olarak açıklanabilir. Ancak kesinlikle bir amatör ya da "hafta sonu ressamı" statüsü ima edilmemektedir. Bu stil, güzel sanatların ana akımlarından biri haline gelince örgün eğitim sahibi sanatçılar tarafından da uygulanmaya başladı. Bu sanatçılar arasında stili "sözde-" ya da "sahte-naif" olarak daha doğru tanımlanabilecek olan L.S.Lowry de (bkz. sayfa 495) bulunuyordu.

Kökenler ve etkiler

Sanat dünyasında eğitim almamış sanatçılar da tabii ki her zaman olmuştur. Bunlar arasında sadece amatörler değil, aynı zamanda halk sanatçıları ve Batı geleneğinin dışında kalan "primitif" kültürlerle ait sanatkarlar da sayılabilir. Bu tip sanatçılara yönelik beğeni ancak 20. yüzyılda, Henri Rousseau'nun genç Picasso tarafından fark edilmesi ve sanat eleştirmeni Wilhelm Uhde'nin Fransız naif tablolarından oluşan bir koleksiyon

▲ **Elveda** Grandma Moses (1890-1961) gibi önceleri sıradan görülerek ciddiye alınmayan eğitimsiz sanatçılar ancak 20. yüzyılda ciddi bir beğeniyi karşılanabildiler.

hazırlamaya başlamasıyla ortaya çıktı. Naif sanat modası Alfred Wallis ve Grandma Moses'in keşfedilmesiyle 1930'larda İngiltere ve ABD'ye yayılırken, DeWitt Peters'in Port-au-Prince'te kurduğu Sanat Merkezi, Haiti'li sanatçıların eserlerini dünya çapında beğeniye sundu. Naif sanatçılar, sanat dünyasına hakim olan trendlerden büyük ölçüde uzak kaldılar. Ancak onların, sanatın ana akımları üzerindeki etkisi çok büyük oldu.

Konular ve teknikler

Çoğu 20. yüzyıl sanatçısının aksine,

Naif ressamılar genellikle belli bir konuya duydukları ilgiye motive oldular. Sıkça karşılaşılan konular arasında geçmişe yönelik nostaljik düşünceler vardı. Bu durum, özellikle Wallis'in yelkenli gemilerinde ve André Bauchant'ın köy festivallerinde öne çıkar. Her ne kadar Henri Rousseau gibi bir kısım sanatçı akademik ressamlarla rekabet etmeyi amaçlamış olsa da, eserlerine hakim olan ortak stil unsurları, geleneksel tekniklere dayanan bir eğitimsizden yoksun olmalarından kaynaklanıyordu. Örneğin kompozisyon, sade ve içgüdüsel olup zaman zaman ciddi anlamda yapılanmamışlık noktasına kadar gidiyordu. Sofistike olmayan bu özellik bilimsellikten uzak perspektif anlayışıyla daha da yoğunlaşıyordu. Naif resimlerde düz renk alanlarıyla kontrast oluşturan detay karmaşasına – özellikle de tuhaf bir şekilde çizilmiş figürlere – sıkça rastlanır. Parlak, doğal olmayan renk kullanımına yönelik bir eğilimle kombine edilen bu yaklaşım, Naif sanata canlılık ve çocuksu bir masumiyet kazandırır.

Naif Resim

Alfred Wallis

D DEVONPORT, DEVON, 1855; Ö MADRON, CORNWALL, 1942

Bir dönem balıkçılık ve gemi hurdası tüccarlığı yapan Alfred Wallis, resim yapmaya 60'lı yaşlarının sonlarına doğru başlamasına rağmen, 1930'lu yıllarda bir nesil dolusu Britanyalı sanatçıya ilham kaynağı oldu. İngiltere'nin güneybatısında büyüyen Wallis, denize ilk çıktığında dokuz yaşındaydı ve hayatının tamamını balıkçı teknelerinin içinde ya da etrafında geçirdi. "Wallis, Alfred, Denizcilik Donanımları" adını verdiği dükkanı 1912'de kapansa da o St. Ives'da kalıp etrafta çeşitli işler yaparak yaşamaya devam etti. Resim yapmaya ise kansinin ölümünün ardından başladı. Eğitimsiz, naif stili 1928'de ressam Ben Nicholson ve Christopher Wood'un ilgisini çekti. Aralarında Wallis'in eserlerini Londra'da destekleyen Jim Ede' in de bulunduğu, dönemin önde gelen bazı ressamlarıyla tanıştı. Bu derece kabul görmesine rağmen Wallis sadece birkaç resim satabildi ve 1942'de fakirlik içerisinde öldü.

YAŞAMÇİZGİSİ

1855 Liman kenti Devonport'ta doğdu
-1875 Susan Ward'la evlendi
1890 Balıkçılığı bıraktı, St. Ives'a taşındı, gemi hurdası işine girdi
1922 Resim yapmaya başladı
1928 Ben Nicholson ve Christopher Wood, St. Ives'de bir sanat kolonisiyle birlikte onun çalışmalarını keşfetti.
1942 Cornwall'da Madron kasabasında bir yoksullar evinde öldü

► **St Ives Adası** Wallis'in çoğu kent manzarası düz ve haritası bir görünüme sahiptir. Bakış açısı yüksektir ve naif bir perspektif anlayışı hakimdir. Objeler üst üste değil, yan yana yerleştirilmiştir. Boyutları izleyiciye olan uzaklıklarından çok taşıdıkları öneme göre belirlenmiştir. Pano üzerine yağlıboya, 28x24 cm. Whitworth Sanat Galerisi, Manchester, İngiltere.

◀ **Toprak, Balık ve Motorlu Taşıt** Parasızlık Wallis'i çok az sayıda renk kullanmaya itmişti. Çoğu zaman karton kutulardan kestiği parçaları üzerine resim yaptı. Tüm bu kısıtlı olanaklara ve orana perspektife yönelik takındığı geleneksellikten uzak yaklaşıma rağmen işlediği konunun özünü etkili bir şekilde yakalamayı başaran bir sanatçı oldu. Meşin karton üzerine yağlıboya, 38x37 cm. Cambridge Üniversitesi, İngiltere.

YAKINplan

KISITLI RENKLER Wallis'e has kısıtlı renk kullanımı deniz ve karadan oluşan farklı alanların vurgulanmasına katkı sağlıyor ve oldukça yüksekteki gözlem noktasının dramatik etkisini arttırıyor. İzleyicinin dikkati geniş bir alan boyunca yukarıya, sahile doğru yönlendirilerek burada suyun kenarında sıralanmış avler üzerinde yoğunlaştıktan sonra herhangi bir özellik barındırmayan gri bir denizde yüzen gemilere doğru kayıyor.

Henri Rousseau

Otoportre

D LAVAL, 1844; Ö PARİS, 1910

Hayıt boyunca alay edilen, eserlerinin Louvre'da sergilenmesi arzusu ancak ölümünden sonra gerçekleştirebilen Henri Rousseau günümüzde yetenekli bir Naif ressam olarak kabul edilir. Hiçbir eğitim almadı ve hayatının büyük bölümünü Paris'in giriş kapılarında vergi toplama memuru olarak geçirdi. Le Douanier (gümrük memuru) lakabını da buradan alır. Rousseau genelde egzotik yağmur ormanlarını mekân alan büyük ölçekli, parlak renkli fanteziler resmederdi – bu onu daha da dikkate değer kılıyor, çünkü tüm böbürlenmelerinin aksine Fransa'dan dışarı hiç çıkmadı. Sahip olduğu yeteneklere yönelik sarsılmaz bir inancı vardı ve bu da onun, sanatçıların eserlerini salon sergilerinin resmî sınırlamalarından uzakta, rahatça sergilemelerine olanak tanıyan alternatif bir grup olan Bağımsızlar Salonu'nda neredeyse her yıl yer almasını sağladı. Rousseau'nun tabloları daha sonra Pablo Picasso ve Constantin Brancusi gibi sanatçılar tarafından keşfedildi, ancak Rousseau'nun çok arzu ettiği başarıyı kazanması için artık çok geçti. Çalışmalar çeşitli 20. yüzyıl stilleri üzerinde beklenti ve etki yarattı: *Yılan Oynatıcısı* (1907) ve *Rüya* (1910) gibi tabloları özellikle Sürrealizme işaret ediyordu.

YAŞAMÇİZGİSİ

1844 Loire Vadisi'ndeki Laval'de dünyaya geldi

1863–67 Piyade sınıfında görev yaptı

1868 Paris'e taşındı ve kamu görevlisi olarak çalıştı

1885 Salon sergisinde ilk defa yer aldı

1893 Kamu hizmetinden emekli olarak resim yapmaya başladı

1905 Açık Salon adlı tablosunu Sonbahar Salonu sergisinde sundu

1910 Paris'teki Necker hastanesinde öldü

▼ **Gümrük Kapısı** Rousseau bir gümrük memuruyken çizen bu resim, dikkat çekici olmayan bir sahneye ait şaşırtıcı bir bakış ortaya koyuyor. Rousseau buradaki farklı resim düzenlemelerine dikkat kazandırmak için perspektif yerine renk kullanarak, bakan kişiyi garip bir şekilde düz olan binaya ve tuhaf pozisyonlarda duran iki figüre yönlendiriyor. –1890, tuval üzerine yağlıboya, 41x23 cm. Courtauld Galerisi, Londra, İngiltere

► **Yılan Oynatıcısı** Egzotik stil ve imgeler Rousseau'nun balta girmemiş orman sahnelerinin ana karakteristiktir. Rüyası konu, yoğun ve canlı renklerle kullanılarak, çarpıcı bir kompozisyon eşliğinde resmedilirken, yılan oynatıcısı, kuş ve ormanın kendi gibi tekil unsurlar katı bir şekilde, dikkat çekici bir derinlik eksikliğiyle betimlenir. 1907, tuval üzerine yağlıboya, 169x189 cm. Orsay Müzesi, Paris, Fransa

YAKINplan

ORMANDAKI

YAPRAKLAR Yapraklar sıra dışı bir şekilde düzleştirilerek resmedilmiş; neredeyse iki boyutlu bu yapraklar üst üste binerek bir kolaj izlenimi veriyor.

▼ **Ormanda Yürüyüş** Kariyerinin başlarında Rousseau, ince detaylarıyla dikkat çeken orman konulu bir dizi peyzaja imza attı. Bunların çoğunda resme bir insan figürü ekleyerek, burada olduğu gibi yeni bir "portre-peyzaj" üslubu icat ettiğini iddia etti. Elde edilen efektte, merkezî konu fonun salt ağırlığı altında eziliyormuş izlenimi veriyordu. 1886 -90, tuval üzerine yağlıboya, 70x60 cm. Sanat Galerisi, Zürich, İsviçre

▲ **Savaş ya da Uyuşmazlığın Gezisi** Rousseau kâbus gibi bir savaş sahnesini, çocuksu bir dürüstlikle resmediyor. Bir Alman çocuk hikâyesindeki pasaklı bir karakter olan Struwwelpeter'i andıran ana figür, bindiği at ve kurbanlar grotesk bir şekilde yerleştirilip oranlanırken, yapraksız ağaçlar ve katı renkler, perspektif unsuru fazla göz önünde bulundurulmadan yansıtılmış. 1894, tuval üzerine yağlıboya, 114x195 cm. Orsay Müzesi, Paris, Fransa

André Bauchant

D CHÂTEAU-RENAULT, 1873; Ö MONTOIRE-SUR-LE-LOIR, 1958

Her ne kadar resimle ilgilenmeye hayli ileri bir yaşta başlamış olsa da, André Bauchant ressam olarak kendine başarılı bir kariyer yaptı ve üretken bir profil çizdi. Örgün eğitimi çok az olan Bauchant, babasının izinden giderek bostancılık yapmaya başladı. Yine de hevesli bir okuyucuydu. Özellikle de klasik tarih ve mitolojiye meraklıydı. Resim yapma yeteneğini 1. Dünya Savaşı sırasında keşfetti. Fransız ordusunda görev yapan Bauchant, önce Yunanistan'da, sonra da haritacılık eğitimi aldığı Fransa'da bulundu. Savaşın kısa süre sonra ressamlık kariyerine adım attı. Çiçekler ve tarih ve mitolojiden sahnelere yer verdiği naif tabloların kısa süre içerisinde koleksiyoncuların dikkatini çekmeye başladı. 1920'lerde İsviçreli mimar ve ressam Le Corbusier'nin ve sanat simsans Jeanne Bucher'in desteğini alan Bauchant, gıpta edilecek bir itibar kazandı ve ömrünün son dönemlerine kadar verimli bir çalışma hayatı sürdü.

▼ **Kırda Toplantı** Bauchant tarihsel sahnelerin yanı sıra az sayıda da olsa, gündelik yaşama dair tablolara da imza attı. Bu tablolar daha çok temel bir perspektif anlayışına sahip peyzajlar ve sade insan figürlerinden oluşuyordu. 1953, tuval üzerine yağlıboya, 43x74 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Lille, Fransa

YAŞAMÇİZGİSİ

~1914-18 cıvan Fransız ordusunda görev yaptı
1919 Tüm zamanını resme adamaya başladı
1921 Eserleri Paris'teki Sonbahar Salonu sergisinde yer aldı
1927 Diaghilev'in bale kumpanyası için sahne ve kostüm tasarımları yaptı
1937 Paris'teki Maitres Populaire de la Réalité sergisine katıldı

Séraphine de Senlis

D ARSY, 1864; Ö CLERMONT, 1942

Daha çok Séraphine de Senlis adıyla tanınan Séraphine Louis 1912'de Senlis'te kahya olarak çalışırken, bir komşusunun evinde bulunan eserleri sanat simsans Wilhelm Uhde'nin dikkatini çekti. Bu sıra dışı, ileriçi tabloların birkaçını hemen satın aldı. Séraphine fanatizmin sınırlarında dolaşan dini bir coşkuyla motive oluyordu ve 1930'larda bir akıl hastanesine kaldırılmak zorunda kaldı. 1942'deki ölümüne kadar Fransa'nın Clermont kasabasında bir bakım evinde yaşadı.

► Cennet Ağacı

Séraphine yağın ve parlak renkler elde etmek için vermikli boya, gomalak, yağlıboya ve hatta altın kullandı. Çiçek ve ağaç kompozisyonları olağanüstü biçimlerde tüylere, gözlerle, kabuklara ve hayvanlara dönüşen yapıtlara sahiptir. ~1929, tuval üzerine yağlıboya, 195x130 cm, Pompidou Kültür Merkezi, Paris, Fransa

Wilson Bigaud

D PORT-AU-PRINCE, 1931

Sanatçı komşusu Hector Hyppolite tarafından teşvik edilen Wilson Bigaud buluş çağında resim sanatına yöneldi ve 20'li yaşlarında uluslararası çapta itibar kazandı. Port-au-Prince'te bir çiftçinin oğlu olarak dünyaya gelen Bigaud, hayatı boyunca Haiti'de yaşadı. Tabloları da Haiti'nin gündelik yaşamından detaylarla doludur. 1946'da Hyppolite genç Bigaud'yu, Amerikalı sanatçı DeWitt Peters'in Port-au-Prince'te kurduğu Sanat Merkezi'ne götürdü. Bu, Bigaud'yu resim alanında kariyer yapmaya motive etti ve eserlerini sergileyip satabileceği bir bağlantı kurmasını sağladı. Bigaud, o günden itibaren, 1957'de geçirdiği zihinsel hastalık resim yapmasına engel olana kadar en güzel eserlerini üretti: renkli karnaval ve dans resimleri, Piskoposluk Katedrali'ndeki duvar resmi Cana'da Evlilik (1951) gibi İncil'den sahneler; bir Vodou türü olan Haiti dini Vodoun'a ait ritüel tasvirleri. 1962'de yeniden resme başlayan Bigaud, Petit-Goâve adlı küçük bir kasabada yaşamaya ve çalışmaya devam ediyor.

YAŞAMÇİZGİSİ

1946 Hyppolite tarafından Sanat Merkezi'ne götürüldü
1950 Washington DC'de düzenlenen uluslararası bir sergide Cennet adlı tablosuyla ilköncilik ödülü kazandı
1951 Sainte Trinité Katedrali için Cana'da Evlilik adlı duvar resmini hazırladı
1957-61 Geçirdiği bir dizi sinir krizinin ardından resim yapmayı bıraktı
1958 Yeryüzü Cenneti adlı tablosu New York'taki MoMA tarafından satın alındı
1962 Petit-Goâve'deki evinde yeniden resim yapmaya başladı

YAKINplan

DANSIN RUHU Canlı atmosfer, renkli fonun önünde siyah ve beyaz renklerle öne çıkarılan, hareket halindeki orkestra üyelerinin detaylı betimlemeleriyle yakalanmış.

▲ **Askeri Balo** Bigaud, resimlerindeki derinlik hissini perspektiften ziyade renk kullanımıyla elde eder. Buradaki altın rengi fon, ön plandaki daha parlak renkli figürlerin daha belirgin olmasını sağlıyor. ~1950, kâğıt üzerine suluboya, 39x48 cm. özel koleksiyon

▲ **Zombiler** Ay ışığıyla aydınlanan bu sahnede, çarpıcı renk kontrastları Haiti dini Vodoun'a ait sembollerini öne çıkarıyor. Uçuk renkli zombi (Creole dilinde "zombi", yani ruhu olmayan beden) bir tavuk ve resmin tam ortasına denk gelen bir koruyucu büyü şişesi taşıyan, mülayim görünümlü bir çiftçi tarafından kontrol ediliyor. 1953, ahşap panoya monte edilmiş masonit üzerine yağlıboya, 25x23 cm. Figge Sanat Müzesi, Davenport, ABD

Grandma Moses

Grandma Moses, 1961

D GREENWICH, 1860; Ö HOOSICK FALLS, 1961

Çiftliklerde çalışarak geçen bir ömrün ardından Anna Mary Robertson Moses – ya da tanındığı adıyla Grandma Moses – olağanüstü sanat kariyerine adım attığında yetmişlerindeydi. 1927’de dul kalan Moses, nakış işlemeli resimler yapmaya başladı ve kısa süre sonra ortaya çıkan arterit rahatsızlığı bunu zorlaştırdığında resim yapmaya yöneldi. İlk başlarda çalışmaları sadece yerel galerilerde sergilendi, ancak 1938’de, Hoosick Falls’daki bir mağazada düzenlenen sergi, sanat koleksiyoncusu Louis J. Caldor’ın dikkatini çekti. Bu, Moses’in üç tablosunun 1939’da, New York’taki MoMA’da düzenlenen Amerikalı Bilinmeyen Çağdaş Sanatçılar sergisinde yer almasını sağladı. Bu sergiyle birlikte tanınan biri haline geldi ve önde gelen bir “Amerikalı Primitif” ressam olarak başarıya ulaştı. Sanatçı özellikle nostaljik ve lirik peyzajları ve gündelik yaşama dair resmettiği sahnelerle ün kazandı.

► **Hezekiah Kralı’nın Evi, 1776** Büyük dedesinin evine ait beş tablodan biri olan bu tablo, ev 1800’de yanmış olmasına rağmen bellekten çizilen bir resim değil. Daha çok Moses Ailesinin geçmişinin idealleştirilmiş bir yorumunu, pastoral bir ortam içerisinde yansıtır. 1943, masonit üzerine kazein, 49x60 cm. Phoenix Sanat Müzesi, Arizona, ABD

▼ **Yaz Partisi** Moses, peyzajlarında değişen mevsimleri çiftlik hayatından hatırladığı şekilde yansıtır. ~1940-50, masonit üzerine yağlıboya, 45x65 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Houston, ABD

YAŞAMÇİZGİSİ

1860 New York, Washington County’de doğdu
1887 Thomas Salmon Moses’la evlendi, Virginia’ya yerleşti
1905 New York’a geri döndü
1939 New York’ta MoMA’da düzenlenen “Bilinmeyen Çağdaş Ressamlar” sergisinde yer aldı
1940 New York’ta ilk kişisel sergisini düzenledi
1961 101 yaşında öldü

Beryl Cook

D EGHAM, 1926 ; Ö PLYMOUTH, 2008

Küçük oğlu için alınan bir boya kutusunu kullanan Beryl Cook, kırklı yaşlarındayken resim yapma yeteneği olduğunu keşfetti ve zamanla Britanya’nın en popüler ressamlarından biri haline geldi. Okulu bıraktıktan sonra şov dansçısı ve stenograf olarak çalıştı ve 1960’larda Devon’da bir pub ve pansiyon işletti. Neşeli tabloları da buraya gelen misafirler tarafından keşfedildi. Bunu 1975’te düzenlenen bir sergi ve uluslararası şöhret takip etti.

Lockyer Tavernası

Cook’un esprili tabloları keyifli vakit geçiren, iyi gözlemlenmiş ve içtenlikle betimlenmiş insanlara sıkça yer verir. En çok gösterişli ve bağımsız “şişman kadın” tasvirleriyle tanınır. ~1974, pano üzerine yağlıboya, 77x61 cm. özel koleksiyon

YAKINplan

PRİMİTİF FİGÜRLER Moses’in peyzajlarında yer alan, bu at arabası gibi figürler genelde geçmişte kalan bir döneme nostaljik bir bakış niteliği taşır. Sade boya darbeleriyle resmedilen bu figürler, daha natüralist bir üslupta resmedilen gökyüzü ve peyzajın tamamlanmasından sonra ekleniyordu.

Hector Hyppolite

D SAINT-MARC, 1894; Ö PORT-AU-PRINCE, 1948

▲ **Dumarsais Estimé Anıtı** Hyppolite’in simetrik kompozisyonla dengelenen doğaçlama bir stili vardı. Burada bedensiz ellerce çatılmış kılıçların altında, diz çöker halde duran nö figürler, kompozisyonundaki totamsi görünümünü pekiştiriyor. 1945-47, masonit üzerine yağlıboya, 73x58 cm. özel koleksiyon

Hector Hyppolite bir Vodoun (bkz: yan sayfa) rahibiydi ve bu dinin sembolik imgeleri eserlerinin çoğunda karşımıza çıkar. 1945’e kadar Haiti’nin batısındaki Saint-Marc’ta ayakkabı ustası ve badanaçı olarak çalıştıktan sonra Port-au-Prince’e taşındı. Burada, hayatının son üç senesinde, resim yapmaya başladı. 1946’da Paris’te, Fransız sürrealist André Breton tarafından düzenlenen edilen bir sergi, Hyppolite’in eserlerini daha geniş bir kitleye taşıdı.

GÜNEdair

VODOUN VE SANAT Vudu’nun (Voodoo) bir türü olan Vodoun, Haiti’ye batı Afrika’dan gelen kölelerle birlikte geldi ve bastırılmasına yönelik tüm çabalara rağmen bugün bile çok sayıda Haitilinin inancı olarak yaşamaya devam ediyor. Diğer dinler gibi Vodoun da çok sayıda sanat eserine ilham kaynağı oldu. İmgeleri, nitelikleri ve efsaneleri Bigaud ve Hyppolite gibi çoğu Haitili sanatçının eserlerinde büyük ölçüde yer alır.

Bir Haiti Vodoun Mabedinin Girişi Mabecer tabloları, duvar resimleri, duvara asılı süsler ve Vodoun dinine ait sembolleri yansıtan eserlerle bezenir.

Bazı şehirler birer kültürel mıknaş gibidir. Yeteneği, yeniliği ve farklı düşünceleri kendilerine çekerler. 1904 -1929 yılları arasında dünyanın en önemli sanat merkezi Paris'ti. Zamanla Paris'e has belirgin bir sanatsal fenomen ortaya çıktı: École de Paris (Paris Ekolü).

Arka plan

Paris gibi bir sanat merkezi Rönesans dönemi Floransa'sından beri ortaya çıkmamıştı. Yabancı ressamlar, heykeltıraşlar, sanat simsarları ve yayıncılar şehri doldurmaya başladı. Kimi beraberinde maddi birikimi, kimi sadece tren biletiyle geldi. Güler yüzlü Amadeo Modigliani gibi bazı sanatçılar akıcı bir Fransızcaya sahipken, aralarında Chaim Soutine'in de bulunduğu diğerleri dili hızlı bir şekilde öğrenmek zorundaydı. Sanat sahnesinin yurtdışından gelen bu yeni isimleri, hem Parisli olan, hem de ülkenin diğer yörelerinden gelen Fransız sanatçılarla birlikte yaşamaya başladı. Gazeteci André Warnod bu çok-uluslu karışımı bir "École" (Ekol-Okul) olarak tanımladı. Ancak bu ekol, çerçevesi bir manifesto, bir

« Le Dôme Café. Paris Paris Ekolü'nün sanatçıları ressam atölyelerinde ve kentin Montparnasse bölgesindeki Le Dôme gibi kafelerde düzenli olarak bir araya geliyordu.

egitim şekli ya da ortak bir siyasi görüşle belirlenen bir sanat akımı değildi. Daha çok bohem yaşamı, deneyimlerini paylaşmayı arzu eden ve isterlerse, Paris'in sayısız sanat akademisine ve açık atölyelerine katılmayı seçen bir grup sanatçıdan oluşuyordu. Bu şekilde Kübistler, Fütüristler, Soyut sanatçılar ve Figüratif ressamlar ortak bir platformda buluşma şansı elde ettiler.

Kazanılan itibar

Çoğu sanatçı isim yapma amacıyla geldi. Tüm Avrupa şehirleri arasında, 100'den fazla özel galeriyle sanat piyasasının en büyük olduğu kent Paris'ti. Bunlara ek olarak çoğu yine yabancı ülkelerden gelen, şanslı sanatçılara eserleri karşılığı yıllık gelir sunan Léopold Zborowski ve Daniel-Henri Kahnweiler gibi sanat simsarları da vardı.

Paris Ekolü

Maurice Utrillo

Maurice Utrillo

Ö PARİS, 1883; Ö DAX, 1955

Buhran nöbetleri ve alkol bağımlılığıyla boğuşan Utrillo, Paris sokaklarını, anıtlarını ve kiliselerini betimlediği karakteristik bir stil yarattı. Fransız ressam Suzanne Valadon'un gayri meşru oğlu olan Utrillo daha 16 yaşındayken, içki içtiği için okuldan atıldı ve bir doktorun önerisiyle resim yapmaya teşvik edildi. İlk eserleri empresyonist üsluptadır. 1907 -1910 yılları arasında, Utrillo'nun Paris ve dolaylarındaki köyleri yansıtan tabloları kendine has, hem mimari açıdan güçlü, hem de atmosferik bir üslup geliştirdi.

1910 -1916 yılları arasındaki dönem, resmettiği binalara doku kazandırması için, alçı ve tutkalla karıştırdığı beyaz tonları kullanmasından ötürü ressamın "Beyaz Dönemi" olarak bilinir. 1919'a doğru Utrillo sanat çevrelerinde ismini duyurmaya başladı ancak hayatı, alkolizm ve depresyon nedeniyle hastanede geçirdiği dönemlerle kuşatıldı.

► **Montmartre** Utrillo, Montmartre'in kötü şöhretli kabaresi Lapin Agile'in bu manzarasını yaklaşık yüz kere çizdi. ~1913, tuval üzerine yağlıboya, Pompidou Kültür Merkezi, Paris, Fransa

YAŞAMçizgisi

1883 Paris'te doğdu.

1903-05 Resim yapmaya başladı ve 150'den fazla tablo ve çizime imza attı

1907-10 Koyu renklerde katedral ve sokak resimlerini yaptı, Sonbahar Salonu sergisinde yer aldı

1922 Annesi Suzanne Valadon ile ortak bir sergi düzenledi

1928 Legion d'honneur nişanıyla ödüllendirildi

1955 Zatürreden öldü

Jules Pascin

Ö VİDİN, 1885; Ö PARİS, 1930

Bulgaristan'da varlıklı bir esnaf ailesinin oğlu olarak dünyaya gelen Julius Pincas 1905'te Paris'e yerleşip ismini Jules Pascin olarak değiştirmeden evvel Viyana, Berlin ve Münih'te sanat eğitimi aldı. Çalışmaları ilk başta Fovizm ve Kübizmden etkilendi, ancak geliştirdiği üslup hafif çizgiler, pastel tonlar ve bürümcük kumaşı gibi dokunuşlara sahip figüratif ve biraz da empresyonist bir stildi. Pascin'in konuları arasında kendi ailesi, kabare sanatçıları ve nü bedenler bulunuyordu. Ara sıra, İncil'den konuları tasvir ettiği büyük tablolar da hazırlıyordu. Pascin'in ölümü, eserlerinin yer aldığı önemli bir serginin açılış gününde kendi elinden oldu.

▲ **İki Uyuyanlar** Pascin usta bir teknik ressamdı ve tablolarında net bir şekilde görülebilir çizimler her zaman hafif ve tasarrufluydu. Ayrıca ona modellik yapan kadınlara verdiğini pozlar ve giydiği kıyafetlerde her zaman dikkat çeken bir erotizm vardı. ~1926 -28, tuval üzerine yağlıboya, Pompidou Kültür Merkezi, Paris, Fransa

Marc Chagall

Marc Chagall

D VİTEBSK, BELARUS, 1887; Ö ST PAUL-DE-VENTE, 1985

O zamanlar Rus İmparatorluğu'nun bir parçası olan Belarus'ta, fakir bir Yahudi ailenin oğlu olan Marc Chagall, dokuz kardeşiyle birlikte mutlu bir çocukluk sürdürdü. Özellikle annesinin onunla ilgili büyük hayalleri vardı. Onu normalde Yahudi olmayan çocuklara ayrılan iyi bir okula kabul ettirmeyi başardı. Chagall, 1906-1911 yılları arasında Vitebsk'de ve St Petersburg'da sanat eğitimi aldı.

1910'da Paris'e geldi ve bal peteği düzeninde bir ağ oluşturan ressam stüdyolarına ev sahipliği yaptığı için La Ruche (Anı Kovanı) adıyla bilinen bir binaya yerleşti. Burada avangart ressamlar Robert Delaunay ve onun Rus eşi Sonia ile arkadaşlık kurdu.

Chagall'ın çalışmaları Fovizm ve Kübizmin etkisinde gelişti. Baskın unsurların Yahudi folkloru ve inançlarıyla birlikte çocukluğunun geçtiği Rusya'nın köy hayatı olduğu, kendine has bir anlatım stili yarattı. 1930'lara gelindiğinde dünya çapında ün yapmıştı. Sonraki yıllarda çok sayıda prestijli siparişler aldı. Kitap illüstrasyonu yaptı, seramik sanatıyla uğraştı, tiyatro eserlerine yönelik tasarımlar yaptı ve en ünlüsü Kudüs sinagogunda bulunan ve İsrail'in 12 kabilesini betimleyen vitray çalışmalarına imza attı.

YAŞAMÇİZGİSİ

1887 Belarus'un Vitebsk kentinde doğdu

1906-10 St Petersburg'da sanat eğitimi aldı

1910 Paris'e taşındı; La Ruche'ta bir stüdyo buldu

1915 Bella Rosenfeld'le evlendi

1918 Rus Devrimi sırasında Vitebsk'te Sanat Komiseri görevine getirildi

1923 Fransa'ya döndü; aralarında Hayatım'ın da bulunduğu bir dizi gravür üzerinde çalışmaya başladı

1937 Fransız vatandaşlığına geçti

1985 Nice yakınlarındaki St Paul-de-Vence'de öldü

► **Beyaz Çarmış** Bu resim zulmün dehşetini gözler önüne seriyor; yanan bir sinagog, kaçan yaşlı bir adam ve kadehre isyan eden bir grup yaşlı Yahudi. Resmin merkezinde çarmıha genilen İsa yer alıyor – çilenin ve ıstırapın evrensel bir semboldü olan İsa da aslında bir Yahudiydi. Chagall'ın sanki Avrupa'nın Yahudilerini bekleyen felaketi önceden görmüş. 1938, tuval üzerine yağlıboya, 155x138 cm. Chicago Sanat Enstitüsü, Illinois, ABD

NAZI SALDIRISI

Sinagogu ateşe veren uniformalı bir Nazi'ye ait bu betimleme 1938'de Nazilerin Yahudilere saldırdığı bir gecede olanlara göndermede bulunuyor.

YAKINplan

◀ Uzanan Şair

Resimdeki uzanan figür aynı zamanda kendini kanıtlamış bir şair olan Chagall'e ait. Başını boya paletinin üzerine yaslayarak sahip olduğu ikili kimliğe göndermede bulunuyor. Ahenk dolu bu resim Chagall ve Bella Rosenfeld balayına çıktıklarında çizilmiş. 1915, mukavva üzerine yağlıboya, 77x77 cm. Tate, Londra, İngiltere

▼ Rusya'ya, Eşeklere ve Diğerlerine

Kübizt etkili bu rüyamsı sahnedeki inek, süttüğü kuz ve kilise, köy hayatını sembolize ediyor.

–1911, tuval üzerine yağlıboya, 157x152 cm. Pompidou Kültür Merkezi, Paris, Fransa

Tamara de Lempicka

D VARŞOVA, 1898; Ö CUERNAVACA, MEKSİKA, 1980

De Lempicka ve sosyetik Rus eşi Tadeusz 1918'de Rus Devrimi'nden kaçarak Paris'e geldiler. Sosyeteden kişilerin portrelerini çizerek kısa sürede başarı sağladı. Stili Fernand Léger'den biraz esinlenmiş olsa da her tarafından sıklık ve incelik fışkırdığı için o dönem yükselişte olan Art Deco stiline çok iyi uyum sağladı. 1950'lere gelindiğinde çalışmaları artık demode olmuştu, ancak yine de son yıllarda kendine yeni bir hayran kitlesi yaratmayı başardı.

▲ **Pembeler içindeki Kizette** Sanatçının 10 yaşındaki kızı Kizette'ye ait bu portre, ustaca bir kompozisyonla tuvalin mevcut her noktasını kaplıyor. 1926, tuval üzerine yağlıboya, 116x78 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Nantes, Fransa

Marie Laurencin

D PARİS, 1885; Ö PARİS, 1956

▲ **Apollinaire ve Dostları** Sanatçılar Grubu adlı tablounun bir kopyası olan bu resim Laurencin'in, can yoldaşı Apollinaire için hazırladığı bir hediyeydi. İlk versiyonu Amerikalı sanat koleksiyoncusu ve yazar Gertrude Stein tarafından satın alındı. 1909, tuval üzerine yağlıboya, 130x194 cm. Apollinaire Müzesi, Stavelot, Belçika

Okulda tüm derslerde sınıf sonuncusu olan Marie Laurencin, Sevres'deki fabrikada porselen boyama eğitimi almaya karar verdi. Paris'e döndüğünde sanat eğitimi için tamamlanmak amacıyla Humbert Akademi'si'ne gitti. Çizdiği tablolar, çizimler ve baskılarla Paris'in avangart sanat ortamının önemli bir şahsiyeti haline geldi. Picasso'nun arkadaşı ve Guillaume Apollinaire'in can yoldaşı olan Laurencin, *Sanatçılar Grubu* (1909) adlı tablosunda resmettiği yaratıcı ekibin merkezinde yer alıyordu. Aynı yıl Henri Rousseau'nun *Müz Şaire İlham Veriyor* adlı tablosu için Apollinaire'le beraber poz verdi. Laurencin resimlerinde ve çizimlerinde pastel renkler ile az ve ince çizgiler kullanıyordu. Konuları neredeyse her seferinde kadınlar oluyordu – ister portre, ister balerinler, ister dinlenen kadınlar olsun.

GÜNEdair

ART DECO Art Deco stil olarak lüks, zarif ve köşeli çizgilerle sahipti ve yeşim taşı, krom lake ve fildişi gibi pahalı malzemelere yer verirdi. Art Deco Avrupa'da, ABD'de ve iki kıta arasında çalışan yolcu gemilerinde çok popülerdi.

Paris Art Deco Sergisi, 1925 Bu sergi Art Deco tasarımın uluslararası arenaya sunması açısından oldukça önemliydi.

Amedeo **Modigliani**

Otoportre

D LİVORNO, İTALYA, 1884; Ö PARİS, 1920

Amedeo Modigliani'nin aldatıcı biçimde sade olan stilinin kaynağı, ressamın derin sanat tarihine bilgisiydi. Yaptıkları neredeyse tamamen kadın figürleri üzerine kuruluydu ve onun modern, atak nüleri Tiziano, Ingres ve Goya gibi hayran olduğu büyük ustaların eserleriyle benzerlik taşıyordu. Ressamın sansürlü nü'leri, dalgın ve çoğu zaman muzip yüz ifadeleriyle anında tanınabilir.

Modigliani çocukken vereme yakalandı, hastalık yetişkin yaşamı boyunca da sürdü. 1906'da Paris'e gitmeden önce, ilk başta ressam olarak çalıştığı İtalya'da geniş çaplı bir sanat eğitiminden geçti. 1909-1914 arasında heykel sanatına yöneldi. Daha sonra şövaleye geri dönerek kısa ve çalkantılı hayatının en iyi eserlerini üretti. Modigliani toplu yaşamayı seven, alkol ve uyuşturucu kullanmaya yatkın biriydi, ancak çalıştığı dönemlerde yoğun bir şekilde kabuğuna çekilir ve kendini işine adardı.

YAŞAMÇİZGİSİ

1884 Varlıklı bir Yahudi ailesinin dördüncü ve en küçük çocuğu olarak doğdu.

1902-03 Floransa ve Venedik'te sanat eğitimi aldı; Toulouse-Lautrec'in eserlerini gördü.

1906 Paris'e taşındı ve Montmartre'da bir stüdyo kurdu.

1912 Sonbahar Salonu sergisinde bir dizi büst sergiledi.

1914-15 Heykeltıraşlığı bıraktı ve yetenekli bir ressam olduğunu ortaya koydu.

1917 Jeanne Hébuterne'le tanıştı ve ertesi sene bir kız çocuk sahibi oldular.

1919 Sağlık sorunları nedeniyle kalışını uzatmak zorunda kaldığı İtalya'dan Paris'e geri döndü.

1920 24 Ocak'ta veremden öldü; Jeanne ertesi gün intihar etti.

▲ **Karyatid** Buradaki kadının bedeni ağır bir yükün altında bükülmüş – bu temayı ele alan çok sayıda çizim, suluboya ve heykelden biri. 1913-14, karton üzerine yağlıboya, 60x54 cm. Pompidou Kültür Merkezi, Paris, Fransa

▲ **Kolyeli Nü** Kolları başının arkasında duran bu kadın parlayan tenini ve o dönem için müstahcen sayılacak bir şekilde, cinsel organı çevresindeki tüyleri gözler önüne sererek poz veriyor. Modigliani'nin nü modelleri etrafa çarpıcı bir cinsellik yayarlar, bunun da kesinlikle farkındadırlar. Sanatçı hayatı boyunca sadece bir kişisel sergi düzenledi – bu sergi de müstahcenlik gereksiyile kapatıldı. 1917, tuval üzerine yağlıboya, 73x116 cm. Solomon R. Guggenheim Müzesi, New York, ABD

GÜNEdair

DİĞER MEDENİYETLER Çoğu Parisli sanatçı gibi Modigliani de Afrika ya da Okyanusya'ya ait sözde "primitif" objelere bir hayli ilgi duyuyordu. Ancak antik döneme ait yapıtlara da kendini yoğun bir şekilde kapmıştı. Modernist heykelleri antik Yunan, Etrüsk ve Mısır medeniyetlerinin heykelleriyle çarpıcı benzerlikler taşıyor.

IV. Amenofis'in Büstü Modigliani sık sık, Paris'teki Louvre Müzesi'nin Antik Mısır bölümünde sergilenen heykel ve frizlere ait eskizler çizdi. Bu eserlerin sadeliklerindeki güç Modigliani'nin heykellerinin yanı sıra son dönem tablolarının da etkilidir.

▲ **Jeanne Hébuterne** Modigliani'yle evlendiğinde daha 19 yaşında olan Hébuterne sanatçıyla çalkantılı bir aşk ilişkisine yelken açtı. İkinci çocuklarına hamileyken çizilen bu tabloda son derece şefkatli bir şekilde resmedilmiş. Pastel renkli sade kıyafetleri Hébuterne'e Paris'in sofistike vahşi adamının sevgilisinden ziyade, fakir bir çiftçi kızı havası veriyor. 1919, tuval üzerine yağlıboya, 127x81 cm. özel koleksiyon

YAKINplan**OVAL YÜZLER**

Modigliani'nin resimleri büyük ölçüde heykellerden büyük ölçüde etkilenebiliyordu. Resimlerdeki figürlerin oval yüzleri hem maskemsi bir aldırışsızlık hem de hafif keskin bir karakter tanımlaması yansıtılabilir.

UZATILMIŞ ŞEKİLLER

Bükülmüş ya da uzatılmış bir beden gibi stilize formlar, modellik yapan kişinin kibir, mesafet ya da burada olduğu gibi, zarafet ve benzeri karakter özelliklerine vurgu yapmak için sıklıkla kullanılır.

Julio González

D BARCELONA, 1876; Ö ARCEÜEL, PARİS YAKINLARI, 1942

Julio González imzası taşıyan öncü nitelikteki yarı-soyut heykeller, varlığını sanatçının Barselona'da, babasının demir ocağında demir işçisi olarak geçirdiği çıraklık dönemine borçlu. Zamanla resme yönelen González 1900'de Paris'e taşınmadan önce Picasso'yla arkadaşlık kurdu. Paris'te hayatını mücevher yaparak ve denk düştükçe tablo ve çizim yaparak sürdürdü. González, ressam kardeşi Joan'ın 1908'deki ölümünden çok etkilendi. İşlerini oturtması neredeyse 20 yılını aldı ancak 1927'de kendini tamamen metal heykeltıraşlığına adanmış. González, aralarında *Montserrat*'in da bulunduğu birçok önemli işe imzasını attı. 1928-1932 yılları arasında çalışarak Apollinaire'e Anıt (1928-32) için teknik katkıda bulundu. Kendinden sonraki kuşaklardaki heykeltıraşlar üzerindeki etkisi çok büyüktür.

YAŞAMÇİZGİSİ

- 1876** Bir altın kuyumcusu ve metal işçisinin oğlu olarak Barselona'da doğdu
- 1891** Babasının himayesi altında çıraklığa başladı
- 1897** Picasso'yla tanıştı
- 1900** Paris'te stüdyo kurdu
- 1908** Kardeşi Joan öldü
- 1918** Renault'nun Boulogne-Billancourt fabrikasında, kaynak atölyesinde çalıştı
- 1922** Tablo, heykel ve takıları sergiledi
- 1927** Kendini tamamen metal heykel üretimine adanmış
- 1937** *Montserrat*'ı Paris Dünya Fuarı'nda sergiledi
- 1942** Paris yakınlarında öldü

► Saçını Toplayan Kadın

Demir, silah sanayi ve ölümle ilişkilendirilmişti. González'ın buna cevabı metali neşeli ve dokunaklı insan formlarına sokmak oldu. Renault'nun Boulogne-Billancourt fabrikasında çalışırken yeni oksis-asetilen kaynak tekniklerini öğrendi. Bu endüstriyel tekniği uygulayarak heykel sanatında devrim yarattı. 1929-30, demir, Pompidou Kültür Merkezi, Paris, Fransa

Chaim Soutine

D SİMİLOVİÇİ, BELARUS, 1893; Ö PARİS, 1943

Litvanyalı, 11 çocuklu fakir bir Yahudi ailenin oğlu olan Chaim Soutine, Ortodoks mezhebinin imge yaratma yaşağını çığnımayı seçerek ressam oldu. Minsk ve Vilnius'ta sanat eğitimi aldıktan sonra 1913'te Paris'e taşındı ve La Roche'un düşük masraflı sanatçı stüdyolarında yaşadı. Sadece yağlıboya kullanarak, çarpıcı renkleri güçlü yönsel fırça tekniği ve kalın yüzey dokusuyla birleştirdiği, coşkulu bir stil geliştirdi. En çok, kapı görevlileri, otel hizmetçileri, komiler ve açıklar gibi, Paris'in işçi sınıfından insanlara ait portreleriyle tanınır. Soutine, utangaç ve özgüveni olmayan biriydi ve bu insanlar muhtemelen yarılarında kendini en rahat hissettiği kişilerdi. Soutine 1919'dan 1921'e kadar Fransa'nın güneyindeki Cêret'de çalıştı. Burada, daha sonra büyük bölümünü yok ettiği 100'den fazla tablo yaptı. Amerikalı ilaç milyoneri Albert C. Barnes 1923'te Paris'i ziyaret etti. Burada Soutine'in eserlerini keşfetti ve 52 adet tablo satın alarak sanatçının maddi durumunu tek bir dokunuşla değiştirdi.

► **Kırmızılı Kadın** Soutine'in ona modellik yapan kişileri komik duruma sokma gibi bir isteği hiç olmadı. Burada kadının büyük vücudu, dudaklarının yukarı doğru kıvrılmaya başladığı noktaya kadar kıvrılan hırpalanmış şapka ve etrafı kolaçan eden gözleri modellik yapan kişinin bireyselliğine yapılan bir övgü niteliği taşıyor. Bolca kullanılan kırmızı – yoğun tutkuların bir sembolü – tıpkı ekspresyonist memento mori (ölümün hatırlanması) gibi, izleyiciye geçen zamanı hatırlatıyor. 1922, tuval üzerine yağlıboya, 91x62 cm. özel koleksiyon

YAŞAMÇİZGİSİ

- 1893** Belarusa, Similovichi dünyaya geldi
- 1907-12** Minsk'te ve Litvanya'nın Vilnius kentinde sanat eğitimi aldı
- 1913** Paris'te stüdyo kurdu
- 1915** Modigliani, Cagalli ve heykeltıraş Jacques Lipchitz'le tanıştı
- 1919-21** Cêret'de çalıştı
- 1922-23** Albert C. Barnes 50'den fazla tablosunu satın aldı
- 1927** İlk kişisel sergisini düzenledi
- 1928** *Madam Madeleine Castaing* isimli portre tablosunu tamamladı
- 1937-38** Paris'teki ikinci ve son sergisini düzenledi
- 1943** Paris'te öldü

◀ Cêret Manzarası

Soutine'in peyzajları sıra dışı, neredeyse baş dönmesi yaratacak bir enerjiye sahiptir. Burada, evler, fırtınalı gökyüzü ve kayalar tuvalin üzerinde dönüyor ve ufku tüm yönlerde doğru büküyor. Tüm dinamizme rağmen resim, sanatçının arkadaşı Modigliani'nin ölümüyle daha da yoğunlaşan, izole ve yalnız yaşamına dair bir duyguyla da yansıyor. 1920-21, tuval üzerine yağlıboya, 91x112 cm. Tate, Londra, İngiltere

Kökenler ve etkiler

Konstrüktivizmin kökeni, Vladimir Tatlin'in 1914'te Picasso'nun Paris stüdyosunu ziyaretine dayandırılabilir. Tatlin'in başardığı şey, bu stüdyoda gördüğü, Kübizmin boyalı düzlemlerini "gerçek mekanda gerçek materyallere" dönüştürmekti. Duvara monte edilen "boyalı rölyefler" yaparak başladı, bunlar form olarak tablo olsalar da yüzeyinden dışarı doğru çıkan metal, ip ve ahşap malzemeleri içeriyorlardı. 1915'e gelindiğinde Tatlin, doğal malzemelerin renk, doku ve şekil özellikleri için kullandığı, tavana asılı eserler ürettiyordu. Diğer yandan, Alexander Rodchenko ve El Lissitzky gibi sanatçılar Kasimir Malevich tarafından geliştirilen Suprematist akımdan ciddi anlamda etkileniyordu. Ancak, çok daha farklı bir amaçları vardı. Sanatın sanat için olduğuna

1917'de Rus Devrimi gerçekleşince yeni bir komünist toplum inşa etmeye hazır, ilerici sanatçılardan oluşan öncü bir birlik çoktan hazır. Böyle bir görev, devrimin ideallerini kapsayacak yeni bir sanatsal dile ihtiyaç duyuyordu – bu dil Konstrüktivizm oldu.

Konstrüktivizm

Vladimır Tatlin

D MOSKOVA, 1885; Ö MOSKOVA, 1953

Vladimır Tatlin, sanat eğitimini alırken bir yandan ticaret gemilerinde denizci, bir yandan da sokak sanatçısı olarak çalışıyordu. 1914'te Pablo Picasso'nun Paris'teki stüdyosunu ziyaret etti ve burada *Gitar* (1912-13) gibi "inşa edilmiş objelerin" yanı sıra Kübizt tablolarla da karşılaştı. Tatlin'in buna verdiği tepki, ürettiği "boyalı rölyefler" ve tavana asılı "inşa edilmiş" heykellerle oldu. Bu eserler malzemenin, esneklik, doku, renk ve sertlik gibi doğasında var olan özelliklerin, bir inşaattaki potansiyel kullanımını belirleyeceğine dair Konstrüktivist inanışı şekillendirdiler. Rus Devriminin hedeflerine kendine adanmış Tatlin'in bir sonraki adımı, bu fikri gündelik eşyaların fabrikalardaki üretiminde uygulamak oldu. Bu çerçevede Tatlin, verimli bir soba ve sıcak tutacak kış kıyafetleri tasarladı. Ayrıca *Üçüncü Enternasyonal için Anıt* (1919-21) ve insan gücüyle çalışan uçuş makinesi gibi büyük projelere de imza attı.

YAŞAMÇIZGISI

- 1902-13** Ticaret gemilerinde denizci olarak çalıştı, ancak izlenli dönemlerinde eğitim gördü ve resim yaptı
- 1914** Berlin üzerinden Paris'e gitti ve Picasso'nun stüdyosunu ziyaret etti
- 1915** 0.10. *Son Fütürist Sergi* adlı etkinlikte yer aldı
- 1919-21** *Üçüncü Enternasyonal için Anıt* adlı eserini tasarladı
- 1921** Petrograd Sanat Akademisi'nde heykelticilik dersleri verdi
- 1953** 67 yaşında Moskova'da öldü.

▲ **Balıkçı** Tatlin ekmegini denizden kazananlara büyük bir hayranlık besliyordu ve dolayısıyla tablolarında denizcilere ve balıkçılara sık sık yer verirdi. Bu eser ressamın arkadaşısı Mikhail Larionov'un (bkz. sayfa 433) Primitivist etkisini gözler önüne seriyor. 1913, tuval üzerine tutkallı boya, 77x99 cm. Tretyakov Galerisi, Moskova, Rusya

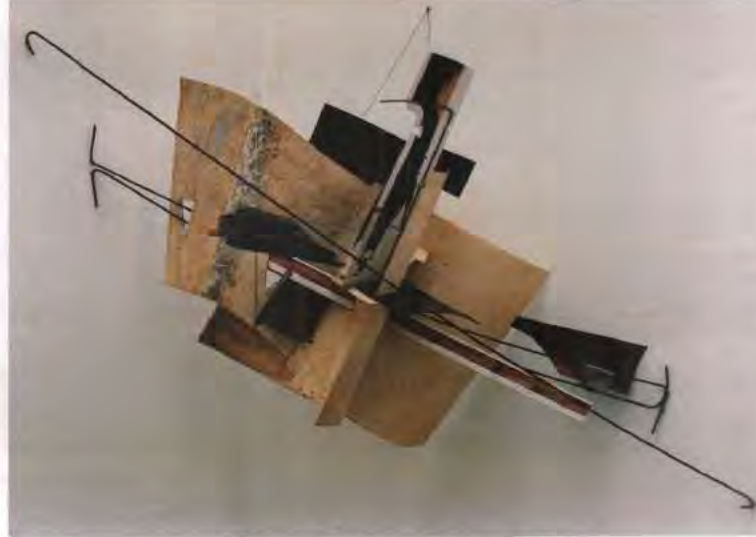
◀ **OBMOKhU Sergisi** 1921'de Moskova'da gerçekleştirilen bir sergide, Alexander Rodchenko ve öğrencileri Konstrüktivizmin ana kaygılarını – malzemelerin ve şekillerin yapısal özelliklerini – araştırırlar

inanmak bir yana, sanatsal formların yeni bir toplum yaratmakta kullanılabileceğini düşünüyorlardı.

Konular

Proleter devlet kurulduktan sonra materyaller üzerine yapılan vurgu daha da anlam kazandı. Ahşap, metal, cam ve plastik endüstride kullanılan malzemelerdi, dolayısıyla sanatçılar bu malzemeleri kullandıklarında işçi kesimle aralarındaki bağı pekiştiriyorlardı. 1919'a gelindiğinde

Konstrüktivizm, Komünist Parti'nin desteğini aldı. Ancak 1920-21 yıllarında Konstrüktivist çevrelerde, sanatçıların yaratıcı süreçlerde kişisel katkılarının olması gerektiğine inanılanlar, sanatçıların "entelektüel işçiler" olduğuna inanılanlar arasında bir siyasi bölünme ortaya çıktı. Bu durum, bazı sanatçıların "saf sanat" icra etmek için Rusya'dan ayrılıp Batıya gitmelerine neden oldu. Kalanlara yeteneklerini yeni rejimin ekonomik ve siyasi gereksinimlerinin hizmetine sundu.

▲ **Küçük Rölyefi** Tatlin'in 1914-15 dönemi heykellerinden birine ait bir rökonstrüksiyon olan bu eser, tavana asılı gibi görünse de aslında yan yana iki duvara tellerle monte edilmiş. Endüstriyel malzemelerle üretilerek onların doğal renklerini ve dokularını vurguluyor ve güçlü bir alansal dinamik hissi yaratıyor. 1993, çelik, alüminyum ve boya, 96x94x230 cm. Sanat Galerisi, Düsseldorf, Almanya

◀ **Üçüncü Enternasyonal için Anıt** Eğer inşa edilmiş olsaydı bu geniş strüktür Empire State Binası'nın iki katı yükseklikte olacak ve Komintern'in genel merkezine ev sahipliği yapacaktı. Modeli Sovyet amacı ve arzusunun bir sembolü olarak ülke çapında sergilendi. 1919-21

Naum Gabo

D KLIMOVİCHİ, 1890; Ö WATERBURY, 1977

Naum Neemia Pevsner olarak dünyaya gelen Gabo, kendini sanatçı ağabeyi Antoine Pevsner'den ayırtmak için ismini değiştirdi. Gabo Münih Üniversitesi'nde okudu ve burada Wassily Kandinsky ile tanıştı. 1914 -15 yıllarında Paris'teki ağabeyini ziyaret ederken Kübizmle birinci elden temas kurdu ve vatanı Rus Alexander Arçipenko'nun cam ve kâğıt montajlarını gördü. Gabo ve ağabeyi 1917'de Rusya'ya geri döndü. Burada, Gabo'nun heykellerini inşa etme metodundan ötürü "Konstruktivizm" kavramı türetilti. 1920'de Realistik Manifesto'yu yayımladılar – çalışmalarını soyut olarak nitelendiren eleştirmenlere karşı çıkmak için bu isim verilmişti. Gabo, 1922'de Rus sanatını konu alan bir sergiyle birlikte Berlin'i ziyaret etti. Rus rejiminin sanata olan liberal yaklaşımının kısa sürede değişeceğini hisseden sanatçı geri dönmedi ve Batı'da kaldı.

YAŞAMÇİZGİSİ

1890 Belarus'ta doğdu
1910 Münih Üniversitesi'nde tıp okumaya başladı, ama sonra mühendislik ve doğa bilimlerine geçti
1915 1. Dünya Savaşı başladı; Oslo'ya kaçtı ve burada geometrik heykeller yaptı
1920 Ağabeyiyle birlikte Realistik Manifesto'yu yayımladı
1922 Rusya'dan ayrılıp Berlin'e geldi ve 10 yıl boyunca burada yaşadı
1946 ABD'ye yerleşti ve burada çok sayıda kamusal projede görev aldı

► Konstrüksiyon:

Yakalı Taş Bu, Gabo'nun bu temayı ele aldığı beş konstrüksiyondan biri. Muhtemelen Paris'te üretilip sergilendi ve eserlerine ilk defa doğrudan oyma tekniğini kazandı. 1933 -35, taş, metal ve plastik, Tate, Londra, İngiltere

▲ **1 Numaralı Alanda Lineer Konstrüksiyon** Gabo, geometrik olmayan bu akıcı heykeltde boş alanla somut alan arasındaki ara yüzeyi araştırıyor. Plastiklin saydamlığı, merkezi boş alana güçlü bir üç boyutluluk kazandırıyor 1944 -45, plastik, 30x30x6 cm. Cambridge Üniversitesi, İngiltere

Antoine Pevsner

Pevsner, 1954

D OREL, 1886; Ö PARIS, 1962

Antoine Pevsner, Bizans sanatına olan sevgisinin etkisiyle 1902 -1909 arasında Kiev'in Güzel Sanatlar Okulu'na gitti. Ayrıca St Petersburg Akademisi'nde de öğrenim gördü ancak Paris'e gitmek için 1911'de okulu bıraktı. Paris'te Kübist stilde resimler yaptı. 1917'de Rusya'ya döndü ve Moskova Resim Okulu'nda eğitmenlik yaptı ve kendine has neo-soyut eserler üretti. Kardeşi Gabo'yla birlikte, Marksist olmayan Konstruktivist ideallerini afiş formatında sunan Realistik Manifesto'yu (1920) yayımladı. Deklarasyonları, İtalyan Fütürizmiyle – ve mevcut bağlarından ötürü belli bazı pro-Fütürist Rus sanatçılarla – modern olan her şeyi idoleştirmelerinden ötürü alay ediyordu. Pevsner 1923'te Rusya'dan ayrılıp Paris'e yerleşti ve burada heykel sanatına yöneldi.

► Gezegenlerin Buluşması

Pevsner 1923'te Rusya'dan ayrıldıktan sonra heykel yapmaya başladı. Bundan önce resimde Konstruktivizme yönelmişti. Son dönem eserlerinden olan bu yapıtta Pevsner alan ve şekil arasındaki ilişkiyi, prizmatik renkler de kullanarak araştırmak için yeniden resme döndü. 1961, tuval üzerine yağlıboya, Modern Sanat Müzesi, Paris

YAKINplan

GEZEGEN Mİ, UZAK ARACI MI?

Disk şeklindeki bu obje ışık kaynağının ve kırmızı gezegenin yörüngesindeymiş gibi görünüyor. Bu resmin yapıldığı yıl Sovyet kozmonot Yuri Gagarin Vostok 1 adlı uzay aracıyla birlikte dünyanın etrafında yörüngeye oturan ilk insan olmuştur.

◀ **Kafa** Plastik malzemenin saydamlığından ve bükülgenliğinden faydalanılarak hazırlanan bu eserde dikkatler eş zamanlı olarak hem iç hem de dış yüzeylere çekiliyor. Boyun işlevi gören iki açırtay düzlemi, farklı açılardan bakıldığında aynı zamanda gırtlığı da andırıyor. -1923 -24, plastik, 77x59x92 cm. Tate, Londra, İngiltere

Alexander Rodchenko

D ST PETERSBURG, 1891; Ö MOSKOVA, 1956

Alexander Rodchenko 1910'dan 1914'e kadar Kazan Sanat Okulu'nda öğrenim gördü ve burada karısı ve hayatı boyunca sanatsal anlamda onunla işbirliği yapan Varvara Stepanova'yla tanıştı. Erken dönem tablolarında Kübizmin büyük etkisi göze çarpıyordu, ancak 1916'dan itibaren soyuta yöneldi. Rodchenko Moskova'daki Resim Kültürü Enstitüsü'nün (1920) kurucu üyeleri arasındaydı ve faydacı ya da "üretimci sanatın" toplumun ihtiyaçlarını karşılamasını destekliyordu. 1921'de Son Tablo adlı, ana renkleri kullandığı üç adet monokrom tablosunu sergiledi. Rodchenko, Kasimir Malevich'in soyut spintüalizmine karşıydı. Bu durum, Konstrüktivizme doğru gösterdiği değişim sırasında, tablolarını bez, ahşap, teyef ve pigmentli yağ gibi gerçek materyallere ürettiği için onların birer "konstrüksiyon" olduğuna dair öne sürdüğü iddialarda açığa çıkıyordu.

Rodchenko, Wassily Kandinsky'le birlikte ilerici sanatı Moskova ve St Petersburg dışında da desteklemek için bölgesel sanat müzeleri kurma konusunda çalışmalar yaptı. 1925'te Paris'te düzenlenen Uluslararası Dekoratif ve Endüstriyel Tasarım Sergisi'nde sunulmak üzere, bir işçi erkekler kulübünde yer alacak bir odayı, katlanabilir koltukları ve masalarıyla birlikte baştan sona tasarladı.

YAŞAMÇİZGİSİ

1911-14 Kazan Sanat Okuluna gitti

1916 Moskova'ya taşındı

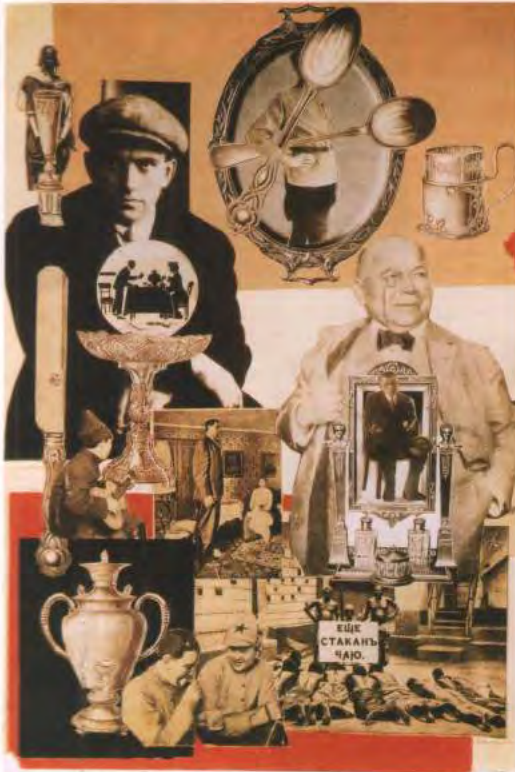
1917 Çizgiler ve Daireler serileriyle soyutluğa adım attı

1923-25 Propaganda posterleri, fotoğraf montajları ve endüstriyel yönelik reklam projeleri tasarladı

1929 Vladimir Mayakovsky'nin Tahtakonusu adlı oyunu için kostüm ve sahne tasarımı yaptı

► Beyaz Halka Rodchenko

Daireler serisine Renk Konsantrasyonu adını vermişti. Bu seride farklı renklerin farklı tonları ve şekillerle bir araya geldiklerinde nasıl tepkiler verdiklerini araştırdı. Beyaz Halka, bakan kişi iki halkadan hangisinin önde olduğunu belirlemeye çalışırken ortaya optik bir çatışma çıkıyor. 1918, tuval üzerine yağlıboya, 89x72 cm. Rusya Devlet Müzesi, St. Petersburg, Rusya

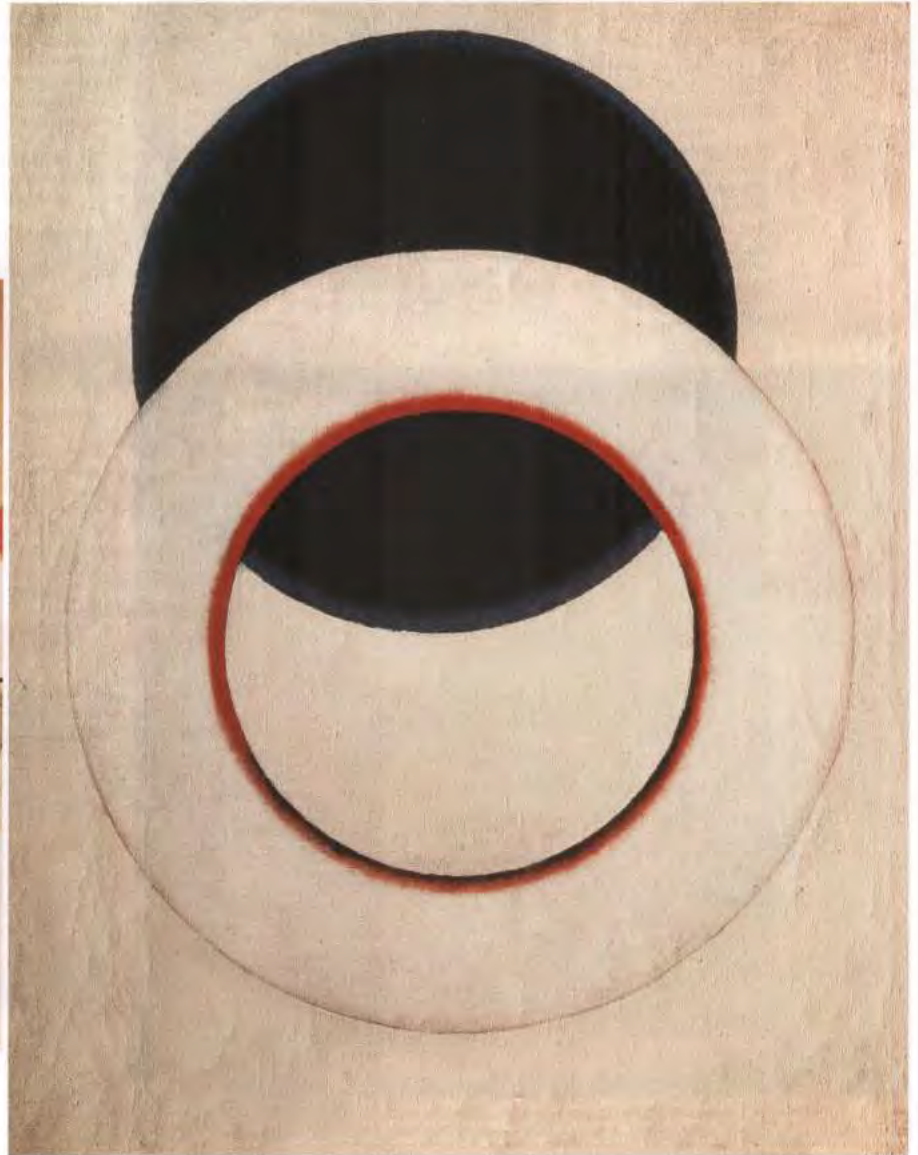
A Vladimir Mayakovsky'nin Pro Eto Adlı Şiiri İçin İllüstrasyon Rodchenko aynı zamanda yenilikçi bir fotoğrafçıydı ve fotomontaj tekniğini geliştirdi. Mayakovsky'nin şiirine adanmış bu kitapta Rodchenko'nun kolajları şiirin metinleriyle harika bir uyum içerisinde. 1923, kolaj, 48x33 cm. Rusya Devlet Kütüphanesi, Moskova, Rusya

GÜMÜŞ BOYA Rodchenko yüzlerden birini gümüşe boyayarak şekillerin yarattığı etkiyi maksimize etmiş. Boyayı her ovale biraz farklı bir şekilde uygulayarak, konstrüksiyon ışık altında hareket ettiğinde yansımaların değişmesini sağlamış.

◀ 12 Numaralı, Asılı Oval Konstrüksiyon Bu çalışma dış çevreden merkeze doğru eşmerkezli bantlar halinde kesilen, tek bir kontrplak parçasından üretilmiş. İnce teller oval parçaları sabıtlıyor. Yapı kapandığında düz ve oval bir düzlem oluşturuyor. 1920 -21, boyanmış kontrplak ve tel, 83x59x43 cm. Tretyakov Galerisi, Moskova, Rusya

El Lissitzky

D POLCHINOK, SMOLENSK YAKINLARI, 1890; Ö MOSKOVA, 1941

El Lissitzky ismiyle tanınan Lazar Lissitzky, Rusya'nın Vitebsk şehrinde büyüdü ancak mühendislik ve mimari eğitimi Almanya'da aldı. 1919'da, Vitebsk Sanat Enstitüsü'nün müdürü olan Marc Chagall onu grafik ve mimari profesörü olarak atadı. El Lissitzky, birkaç ay içinde daha önceki figüratif stili bırakıp geometrik soyutluğa yöneldi. Sanatçı dostu Kasimir Malevich de enstitüde eğitim veriyordu. İkisi birlikte devrim için propaganda tasarladılar. El Lissitzky 1921'de Moskova'daki Devlet Yüksek Sanat Atölyeleri'nde görevlendirildi. Bu oluşum Bauhaus Sanat ve Tasarım Okulu'nu andırıyordu. El Lissitzky "Yeninin Onaylanması Projesi" adını verdiği ve kısaltılmış hali Proun olan programın yaratıcısıydı. Bu proje Süpermatizmle (bkz. sayfa 462) mimari çizimin bir sentezi niteliğindeydi. "Proun Odası" 1923 yılındaki Büyük Berlin Sanat Sergisi'ndeki öne çıkan enstasyonlardan biriydi.

► Beyazları Kızıl Kamayla Yenin

Bu sokak posteri Süpermatist şekilleri devrimci propagandaya uyguluyor. Amaç, Bolşevizmin kızıl kamasının, eski düzeni simbolize eden beyaz çemberi parçalayacağı mesajını aktarmaktır. 1919, poster, Stedelijk van Abbe-Müzesi, Eindhoven, Hollanda

YAKINİplan

TIPOGRAFYA Birçok Konstrüktivist sanatçı, Dadaistlerin tipografya ve fotomontaj kullanımından etkilendi. El Lissitzky burada posterin sloganına çalışmada da yer vermiş.

YAŞAMçizgisi

1909-15 Almanya'nın Darmstadt kentinde mimarlık öğrenimi gördü

1919 Proun projesini yarattı ve Beyazları Kızıl Kamayla Yenin edili posterini üretti

1919-21 Vitebsk'de Kasimir Malevich'le birlikte sanat eğitimi verdi

1922 Berlin'e seyahat etti ve önde gelen Dada sanatçılarıyla tanıştı

1930-40 En önemli Sovyet grafik sanatçısı oldu

1941 51 yaşında öldü

▲ **Gri, Sarı ve Siyah Renkte Soyut Kompozisyon** Aldatıcı bir betonsu görünüme sahip olan bu form kontrast oluşturan renklere sahip geometrik şekillerle inşa edilmiş. Desenin mimari özelliği, tıpkı Malevich'inkiler gibi, silindirik şapka takan iki figürle hareketlendirilmiş. ~1920, litografi, Resim Müzesi, Lahey, Hollanda

◀ **Konstrüksiyon Proun 2** El Lissitzky'nin Proun'u renk, şekil, çizgi, saydamlık ve opaklığın biçimsel özelliklerini araştırıyordu. Getirdiği en önemli yenilik, Malevich'in geometrik şekillerini alıp onları karmaşık yapıların içine, organik unsurlar gibi dağıtmaktı. ~1920, ahşap üzerine yağlıboya, kâğıt ve metal, 60x40 cm. Philadelphia Sanat Müzesi, ABD

Joaquin Torres-Garcia

D MONTEVIDEO, 1874; Ö MONTEVIDEO, 1949

Joaquin Torres-Garcia 1891'de vatani Uruguay'dan Barselona'ya taşındı. Burada şehrin akademisine yazıldı ve aralarında genç Pablo Picasso'nun da olduğu bohem kitleye katıldı. 1903'ten 1907'ye kadar Antoni Gaudí için, aralarında Barselona'daki La Sagrada Família Katedrali'ndekiler de olmak üzere, vitray tasarımları gerçekleştirdi. Torres-Garcia 1920'lerin sonlarına doğru "Konstrüktif Evrenselcilik" adını verdiği daha geometrik bir resim stili geliştirdi. 1930'daysa Daire ve Kare adlı soyut grubun kurucu üyelerinden oldu. 1934'te Uruguay'a geri döndü. Burada Latin Amerika Modernizmi'nin sözcüsü oldu ve kendi sanat okulunu kurdu.

▲ **Raison et Nature'nin Kapağı** Torres-Garcia 1926'da Mantık ve Doğa adını verdiği teorik bir inceleme yazdı. Bu metnin onun Konstrüktivizme dair kişisel yorumu niteliğindeydi ve tasarım ve mimariye yönelik hümanist yaklaşımının manifestosu işlevini gördü. 1932, özel koleksiyon

GÜNEdair

AGİTPROP POSTERİ

Kışkırtıcı propaganda (agitprop) posterleri 1917'de Rusya'da iktidarı ele geçirdiklerinde, Bolşevikler için son derece önemliydi. Devrimi takip eden sosyal yapılanma sırasında bu posterler çoğunluğu okuma yazma bilmeyen nüfusa günlük bilgiler ve siyasi haberler iletliyordu.

Rus Demiryolu Reklamı, Vladimir Mayakovsky (1921).

“Yapı, her şeyin temelinde birliğin olduğunun kabul edilmesi anlamına gelir.”

JOAQUIN TORRES-GARCIA

Dada, 1. Dünya Savaşı sırasında, burjuva adetlerine ve savaş çılgınlığına karşı protesto şeklinde gelişen, son derece yıkıcı bir sanat akımıydı. Dadaistlerin amacı sanattaki geleneksel değerleri yok edip etkisinin yerini alacak yeni bir sanat yaratmaktı.

Kökenler ve etkiler

Dada, Alman aktör, müzisyen, tiyatro yapımcısı ve oyun yazarı Hugo Ball'un Cabaret Voltaire adında küçük bir müzikhol kurduğu Zürih'te, 1916'da başladı. Ball'a kısa süre sonra Hans Arp, Tristan Tzara, Marcel Janco ve Richard Huelsenbeck gibi diğer göçmenler de katıldı. Fransızca "oyuncak at" anlamına gelen Dada ismini, bir Fransızca-Almanca sözlükten rastgele seçtiler. Dadaistler eski sanatsal yapıları açıkça reddettiler ve bu yapıların izleyici kitlesini utandırmak üzere yola çıktılar. Hiçbir anlamı olmayan şiirler ve şarkılar besteleyip, yayımlayıp icra ettiler ve izleyiciyi şoke edecek imgeler ve objeler ürettirler. Dada, yerleşik kurumları daha önce hiç bir akımda olmadığı kadar çok reddetti.

▲ Hugo Ball (1886-1927) Dada şiirinin büyük bir kısmı halka açık performanslara dayanıyordu. Ball, ilham geldiği anda "kanatlarını" çırpıya başlayıp, Katolik ayinlerini andıran bir stilde şiirler okumaya başlardı.

Savaş sona erdiğinde Dada ruhu hızla Köln, Berlin ve Hannover gibi kentlere yayıldı. Dada, en sonunda, Marcel Duchamp ve daha önce New York'ta

Dada eylemlerini başlatmış olan Man Ray'in kısa bir süre önce yerleştiği Paris'te de gelişme kaydetmeyi başardı. 1921'e gelindiğinde önde gelen Dadaistlerin çoğu Paris'te, şair ve eleştirmen André Breton'un çevresinde toplanmıştı.

Konular

Dada sanatın kurallarına karşı durdu. Gündelik objelerin sanat eseri olarak ele alınması, siyasi kolaj, şans faktörünün kullanılması, oyunbaz bir metafizik - tüm bu teknikler akımı dinamikleştirdi. Dada grubu 1921'de, yoğun tartışmalar ve isyanlar eşliğinde, sert bir şekilde dağıldı. Dada sanatçılarının çoğu Sürrealist olarak yoluna devam etti.

Dada

Francis Picabia

D PARIS, 1879; Ö PARIS, 1953

Francis Picabia genç yaştan itibaren sanat eğitimi aldı, 20'li yaşlarına geldiğinde Empresyonist stildeki tablolarını sergilemesini sağlayan bir galeri kontratı bile vardı. Picabia daha sonra kendi dilini bulma yolunda Fovizm, Fütürizm, Kübizm ve Orfizmle çeşitli denemeler yaptı. 1911 dolaylarında ileride hayat boyu arkadaşlık edeceği Marcel Duchamp'la tanıştı. Picabia 1913'te, Cephanelik Sergisi için New York'a gitti ve burada, makinelerin insanlaştırmış erotikleştirildiği "mekanomorfik" tablolar üretmeye başladı. Picabia, 1. Dünya Savaşı süresince zamanını New York, İspanya ve İsviçre'de geçirdi.

1917'de İsviçre'de Dadaist dergi 391'i yayımladı. Sonraki birkaç yıl boyunca Zürih ve Paris'te Dadaistlerle bir arada oldu. Ancak Picabia 1921'de Dada'yı, kapalı ve artık yerleşik hale gelen fikirlerinin sıradanlığı ve artık "yeni" olmamaları nedeniyle suçlayarak terk etti. Onun için 1913-1918 yılları arasında var olan gerçek Dada ruhu artık yoktu.

YAŞAMçizgisi

- 1895 Paris'teki Dekoratif Sanatlar Okulu'na kaydoldu
- 1905 İlk kişisel sergisini düzenledi
- 1911 Duchamp ve Apollinaire'le ilk kez tanıştı
- 1913 New York'taki Cephanelik Sergisi'ne katıldı
- 1917 391 dergisinin ilk sayısını yayımladı
- 1921 Dada'yı eleştirerek bıraktı
- 1924 René Clair'le birlikte *Entr'acte* (Antrakt) adlı filmi çekti
- 1953 Doğduğu yerde öldü

► Dada 4-5'in kapağı

Picabia'nın *Çalar Saat* adlı mürekkep çizimi Dada 4-5 adlı derginin kapağında yer aldı. Orijinal resimdeki çarkları basmak için demonte edilmiş bir saatin parçalarını kullandı. 1919, renkli litografi, 27x19 cm. Jacques Doucet Edebiyat Kitaplığı, Paris, Fransa

▼ Annesiz Doğan Kız Bu çalışma için Picabia, bir buhar motoruna ait bir illüstrasyonun üzerine boyayarak, insan hayatına dair ironik bir metafor yaratmış. 1916-17, baskı kâğıdı üzerine guaş ve metalik boya, 50x65 cm. İskoçya Ulusal Modern Sanat Galerisi, Edinburgh, İngiltere

Marcel Duchamp

D BLAINVILLE, 1887; Ö PARİS, 1968

Sanatçı bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Marcel Duchamp, küçük yaşta kendini kanıtlayan bir ressamdı. 1912 yılı dolaylarında genel geçer "sanat olan" ver "sanat olmayan" kavramlarını Francis Picabia ve şair/sanat eleştirmeni Guillaume Apollinaire'le birlikte yeniden düşünmeye başladı. 1.Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında New York'ta Dada akımının aktif bir üyesi oldu. Hazır üretilmiş objeler, kelime oyunları, optik deneyler ve metafizik spekülasyonlardan oluşan hafif ironik projelere imza attı. Rastlantı ve dil oyunlarının toz ve gölge gibi kısa süreli, geçici unsurları yaratıcı biçimde kullandı ve Rose Sélavy adında oyunbaz bir ikinci kişilik yarattı. Duchamp 1920'de Paris'te Dada grubuyla birlikte eserlerini sergiledikten sonra *Büyük Cam* adlı yapıtını tamamlamak üzere New York'a döndü. Bu tamamlanmamış eser üzerinde çalışmayı kestikten sonra sanatla ilgilenmeyi bıraktığına dair yaygın bir inanış vardı. Ancak 1968'deki ölümünden sonra diğer bir büyük projesi ortaya çıktı. *Étant Donnés* adlı, oda büyüklüğündeki bu kanışık teknikli enstalasyon bugün Philadelphia Sanat Müzesi'nde sergileniyor.

YAŞAMçizgisi

1913 *Merdivenden İnen Nü*, No.2 adlı eserini New York'ta sergiledi. Bisiklet Tekerleği adlı ilk hazır-yapım sergisini düzenledi
1915 New York'ta *Büyük Cam* adlı eserine başladı
1923 *Büyük Cam*'i "tamamlanmamış halde" bıraktı
1926 *Büyük Cam* Brooklyn'deki bir sergiden dönarken kötü biçimde kırıldı
1954 Alexina (Teeny) Sattler'la evlendi
1968 Paris'te öldü. Oda büyüklüğündeki enstalasyonu *Étant Donnés* keşfedildi

◀ Büyük Cam ya da Bekar Erkekler tarafından Çirliçiplak Soyulan Gelin

Bu eser, cinsiyetler arasındaki ilişkiyi şiirsel açıdan inceliyor – eserin alt kısmı erkek, üst kısmı kadın. Orijinali kötü bir şekilde hasara uğradı ve aralarında Ulf Linde'nin (1961) gerçekleştirdiği bu örneğin de bulunduğu çeşitli rekonstrüksiyonlar yapıldı. 1915-23, karışık teknikler, 272x170 cm. orijinali Philadelphia Sanat Müzesi, ABD

▼ **Çeşme** Duchamp, organizasyon komitesinde yer aldığı, New York'taki bir sergiye üzerinde R. Mutt imzası bulunan, ters çevrilmiş bir pisuar taslim etti. Serginin seçim yapmama kuralına rağmen, bu eser geri çevrildi. 1917, fayans kopya (orijinali kayıp), 36x48x61 cm.

◀ **Merdivenden İnen Nü, No.2** Figürün dinamik enerjisi, alan ve zamanda aşağı doğru hareket ederken, tekrar edilmiş çizgiler ve düzlemlerle gösterilmiş. Bu, Étienne-Jules Marey'in erken dönem fotoğraf deneyleriyle benzerlikler taşıyor. Marey'in hareket halindeki figürlere ait yakaladığı sekansları Duchamp ilk olarak 1911'de görmüştü. 1912, tuval üzerine yağlıboya, 147x89 cm. Philadelphia Sanat Müzesi, ABD

YAKINplan

BETİMLEYİCİ RESİM İzleyicinin gözü, çizgileri, şekilleri ve yüzeyleri soldan sağa doğru, hareket eden bedeni betimlerken takip ediyor. Bu eserini tanımlarken Duchamp formları "bileşenlerine ayırmaktan" bahsetmişti.

GÜNEdair

1. DÜNYA SAVAŞI Büyük Savaşta (1914-18) sekiz milyon insan öldü. İki tarafın da sanatçıları savaşta aktif olarak yer aldı ve çoğu da genç yaşta öldü. Gazilerden bazıları yaşadıkları yıkımı ve dehşeti yarı-soyut tablolarla ifade ettiler. Savaşçı ciddi biçimde eleştiren diğerleri ise sanatsal anarşizme yöneldiler. Dada akımı da işte bu hoşnutsuzluktan doğup gelişti.

Champagne Bölgesi'ndeki bir İleri Menzilde Yemek Yiyen Askerler, Jacques Moreau (1916)

“Kendi beğenime boyun eğmemek için kendimi **kendimle çelişmeye** zorladım.”

MARCEL DUCHAMP

Portre, ipe
Hauptmann
imzalı

STRASBOURG, 1887; Ö BASEL, 1966

Jean Arp ismiyle de tanınan Hans Arp, Dada akımının önde gelenlerinden biriydi. 1916'da Zürih'teki Cabaret Voltaire'de sahne aldı. Duvar süslemelerine imza attığı bu kulüpte 1. Dünya Savaşı'nın vahşetine ve deliliğine tepki olan şiirler okudu. Daha sonra Sürrealizm ve Soyut Sanatla ilgilendi. Yaratıcılık dolu uzun hayatı boyunca, aralarında kolaj, duvar halısı, *papiers déchirés* (yırtılmış kâğıt), gravür, çizim ve hepsinin ötesinde heykel ve şiir gibi farklı araçlar kullanarak çalışmalarda bulundu. Arp 1920'ler ve 1930'larda Paris'te yaşadı. Stüdyosu Miró'nun ve Max Ernst'in stüdyolarına çok yakındaydı. Muhtemelen Brancusi'yle de tanışıyordu. Henry Moore ve Barbara Hepworth üzerinde etkili olan Arp "insanı aşip sonsuz ve ebedi olanı elde etmeyi" amaçlıyordu.

YAŞAMÇİZGİSİ

1915 20'li yaşlarında Zürih'e taşındı
1920 Paris'te André Breton'la tanıştı ve Sürrealistlere katıldı
1940 Grasse'ya kaçtı ve daha sonra Zürih'e döndü
1954 Venedik Bienali'nde heykel ödülü kazandı
1958 New York'taki MoMA'da büyük çaplı bir retrospektif sergi düzenledi

► **Rastlantı Kanunlarına Göre Düzenlenmiş Karelerle Kolaj** Arp, dörtgen şekilleri rast gele yere düşürüp onları daha büyük bir kâğıdın üzerine yapıştırarak "rastlantısal kolajlar" yapardı. 1916-17, yırtılıp yapıştırılmış kâğıt, 49x35 cm. MoMA, New York, ABD

◀ Karasal Orman Formu

Arp burada, daha önceki geometrik eserleriyle kontrast oluşturacak şekilde, doğayı ve onun süreçlerini yansıtan, özgürce çizilmiş formlar yaratıyor. Dallar, çakıl taşları ya da yapraklar gibi doğal unsurlar asimetrik boyanmış bir dizi katmanlı rölyef yardımıyla sadeleştirilmiş. 1917, boyanmış ahşap, 85x60 cm. özel koleksiyon

Man Ray

Roger Schall
imzalı
fotoğrafı

D PHILADELPHIA, 1890; Ö PARIS, 1976

New York ve Paris'te, hem Dadaist hem de Sürrealist akımların merkezinde yer alanlardan biri olan Man Ray, Marcel Duchamp'ın yakın arkadaşındı. Eğlenceli, deneysel ve rüyamsı sanatı, fotoğraf, çizim, boyama, kolaj, monte edilmiş objeler ve film gibi teknikleri içerdiğinden kolayca tanımlanamayacak niteliktedir. Man Ray ikisi de terzi olan anne-babanın en büyük çocuğuydu. Ebeveynlerinin iş hayatına ait – cansız marken, dikiş makinesi, ütü ve iğne – gibi objelere eserlerinde sık sık rastlamak mümkün. Başarılı bir moda ve portre fotoğrafçısı olan Man Ray, film banyosu esnasında karanlık odaya ışık sızdırarak, resimdeki renkleri tersine çevirme tekniği olan solarizasyon gibi birçok yenilikçi teknik geliştirdi. Ayrıca objelerin ışığa duyarlı kâğıdın üzerine yerleştirilip kısa bir süre ışığa maruz bırakılmasından oluşan, doğrudan fotoğraf uygulaması Rayogram tekniğini de geliştirdi.

YAŞAMÇİZGİSİ

1890 Rus Yahudisi; göçmen bir ailenin oğlu olarak dünyaya geldi
1897 Ailesi New York'a yerleşti
1920 New York Dada dergisinin ilk ve tek sayısını yayımladı
1921 Paris'e taşındı
1930-31 İlk solarize baskıları gerçekleştirdi
1940 Hollywood'a taşındı
1951 Paris'e geri döndü
1976 80'li yaşlarında Paris'te öldü

► **Metronom (Yok Edilecek Olan Objeler)** Man Ray, orijinalinin 1957'de bir grup tepkisel sanat öğrencisi tarafından vahşi bir şekilde yok edilmesinden sonra esere *Yok Edilemez Objeler* adını verdi. Ahşap, metal, kâğıt, 23x11x11 cm. Sanat Galerisi Hamburg, Almanya

◀ Rayogram/Rayograf

Man Ray'ın çoğu resmi birer otoportreydi. Burada elinde kalem tutan bir manken (sanatçı göndermesi) ve onun kalbini hedef alan bir burguya yer verilmiş. 1923, fotoğraf baskı, 49x40 cm. özel koleksiyon

YAKINplan

GİZEMLİ ŞEKİLLER Belki de gömlek yakaları ya da etiketler kullanılarak yaratılan bu kıvrımlı şekiller, sosyete ve moda fotoğrafçısı Man Ray'ın fotoğraf tekniğini doğru bir şekilde temsil edebilir.

Kurt Schwitters

► HANNOVER, 1887; Ö KENDAL, 1948

Alman sanatçı Kurt Schwitters, Merz terimiyle ilişkilendirilir. Merz, Schwitters'in sanatsal yaratıcılık için hurda malzemeler kullanıp, onlara tabloyla eşit statü kazandığı, çok kişisel ve gayn resmî bir Dada formuydu. Schwitters Berlin Dadaistleriyle 1918'de tanıştı, ama onların siyasi amaçlarına adayacak zamanı yoktu. Saf sanatla ilgileniyordu ve kolaj tekniğinin öncüsü Hans Arp tarafından son derecede yoğun, narin ve disiplinli kolajlar yapmaya teşvik ediliyordu. Özellikle 1919-1923 arasındaki eserleri, eski basılı malzemeler ve diğer atılmış materyallere yer veriyordu. Schwitters birçok farklı disiplinle çalıştı. Tasarımcı ve yayımcıydı. 9 yıldan uzun bir süre boyunca bir Merz dergisi hazırladı. Ayrıca şiir, soyut tiyatro, fotoğraf, tipografya, müzik ve kabare denemeleri yaptı. Merzbau (1923-37) onun üç "mimari" projesinden ikiydi. 13 yıllık bir süreçte Hannover'de inşa edilen bu yapılar evinde sekiz alana yayılıyordu. 1936'da Schwitters Norveç'e kaçtığına kaderine teslim edilen Merzbau Müttefik güçlerin hava saldırıları sırasında yok oldu.

YAŞAMÇİZGİSİ

1909-14 Dresden Sanat Akademisi'nde öğrenim gördü
1917 Askerî teknik ressam olarak çalıştı
1923-37 Hannover'de Merzbau enstasyonunu yaptı
1924 Bir reklam ajansı kurdu
1937 Münih'teki Dejenere Sanat sergisinde yer aldı; Norveç'e göç etti
1940-41 Lofoten Adaları'nda entente edildi
1945 İngiltere'nin Gölle Bölgesi'ne taşındı ve 1948'de burada öldü

► **Die Kathedrale'nin Kapağı** Schwitters ve Merz'in Berlin Dada grubundan çıkılmasına yönelik çabaların ortaya çıkmasının ardından, sanatçı tarafından üzerine Dada-karşıtı yapıtırmaların eklendiği bir dizi litografiden biri. 1920. kolajlı litografi, 22x14 cm. özel koleksiyon

► **Merzbarn Gölle Bölgesi'nde bir ahırın duvarı** üzerine inşa edilen bu eser sanatçının kır yürüyüşlerinde bulduğu malzemelerden hazırlanmış. Bu ahenkli ve soyut montajı, bariz siyasi, edebî ya da açıklayıcı referanslardan kaçınarak yapılmış. 1947-48, karışık teknikler, Hatton Galerisi, Newcastle upon Tyne Üniversitesi, İngiltere

► **Ayna** Karışık tekniklerden oluşan bu montaj, desenli kâğıt parçalarını, çikolata ambalajını ve diğer "çöpleri" bir araya getiriyor. Yazı doğru yönde görülsede, oval çerçeve bir ayna hissi yaratıyor. 1920, kadife kenarlı fildişi üzerine karışık teknikler, özel koleksiyon

John Heartfield

► BERLİN, 1891; Ö BERLİN, 1968

Helmut Herzfelde adıyla dünyaya gelen John Heartfield, Nazi karşıtı güçlü imgeleriyle ünlüdür. George Grosz ve diğer Dadistlerle ortaklaşa ürettiği erken dönem eserleri montajlardan oluşuyordu. Fotomontaj Dadaistlerin bir icadıydı. Resimlerin ve metinlerin yan yana kullanılmasıyla tamamen yeni ya da kışkırtıcı bir dizi düşüncenin ortaya çıkacağına inanıyorlardı. Bu teknik, Heartfield'in elinde sık sık gösteriş yok etme ve propagandayı sorgulamaya yönlendiriliyordu. Heartfield 1918'de Komünist Partiye katıldı ve bir yayınevinin kurucu ortağı oldu. Eserlerinin çoğu, ya hicivli Komünist Parti dergilerinde ya da, Hitler'in planları netleşmeye başladıkça, sol eğilimli haftalık gazete Arbeiter-Illustrierte Zeitung'da kapak çizimleri olarak seri üretimden geçti. En etkili resimlerini 1920'li ve 1930'lu yıllarda üretti, ancak istismara ve savaşa karşı çabalarını hayatının ileriki dönemlerinde de sürdürdü.

YAŞAMÇİZGİSİ

1907-11 Münih'te poster tasarımı eğitimi aldı
1918 Berlin Dada'nın kutucu üyesi oldu
1924 İlk siyasi amaçlı posterlerini üretti
1938 Nazi sansüründen kaçmak için Prag'a taşındı
1961 Demokratik Almanya Cumhuriyeti (ADC) Barış Ödülünü aldı

► **Arkamda Milyonlar Var** Heartfield Nazi sloganlarını alıp, anlamlarını hafifçe değiştirerek kullanırdı. Burada Hitler'in popüler destek iddiaları, Alman sanayicilerinden aldığı maddi desteği gözler önüne sererek şekilde, farklı bir yöne çekiliyor. 1932, taş baskı, özel koleksiyon

ZUM KRISENPARTEITAG DER S.P.D.

► **SPD'nin Krizli Parti Kongresi Üzerine** 1931'de 4 milyondan fazla Alman işsizdi. Sosyal Demokrat Parti, ihraçlar, istifalar ve Nazi Partisi'nin sonu gelmez meydan okumaları nedeniyle krizdeydi. Burada SPD, kükreyen ama sadece birkaç dişi olan bir kaplan olarak yansıtılmış. 1931, fotomontaj, 38x27 cm. özel koleksiyon

“Biz barışın askerleriyiz. Hiçbir ülke ve ırk bizim düşmanımız olamaz.”

WELAND HERZFELDE
JOHN HEARTFIELD'İN
AĞABEYİ

Kökenler ve etkiler

Sürrealizm akımı, ilk Sürrealist Manifesto'yu yayımlayan ve 1924'te La Révolution Surréaliste adlı dergiyi çıkarmaya başlayan şair ve eleştirmen André Breton tarafından Paris'te başlatıldı. Sigmund Freud'un psikoloji ve rüyalar üzerine çalışmaları ve Karl Marx'ın siyasi yazılarından etkilenen Breton ve yazar arkadaşları, bilinçaltına yönelerek hayal gücünü özgür bırakmayı istiyorlardı. Bunu, şiirlerinde ve düz yazılarında, bir serbest çağnışım süreci olan otomatik yazıyı kullanarak beklenmedik imgeler ve fikirler üretmek için yaptılar. Breton, fikirlerine yönelik desteği görsel sanatlarda buldu. Pablo Picasso'nun Kübist tablolarını, soyut tasarımlarından dolayı değil, fantastik figürler yaratmak için bedenini parçalara ayırmış yönteminden ötürü

Sürrealizm edebi ve siyasi bir akım olarak başladı, ama sanat, fotoğraf ve sinema üzerinde derin bir etki bıraktı. Freud'un çalışmalarından etkilenen akım, gerçeklik algısına meydan okuyan rüyamsı imgeler aracılığıyla bilinçaltını açığa çıkarmayı amaçlıyordu.

La Révolution Surréaliste (Sürrealist Devrim)
André Breton'un 1924'te yayımladığı bu dergi Sürrealist felsefenin yaygınlaşmasına yardım etti. Skandal yaratan ilk sayısı (yukarıda) intihar, ölüm ve şiddet kavramlarını sözde-bilimsel üslupla ele alıyordu.

beğeniyordu. Giorgio de Chirico'nun tuhaf manzaraları ve Dadaistlerin rastgele bulunmuş objeleri kullanmaları da esin kaynağı olmuştu.

Üslup

Mevcut tek bir Sürrealist sanat bulunmasa da iki tane baskın koldan bahsedilebilir: rüyamsı tablolar ve Sürrealistlerin otomatizm adını verdikleri, serbest çağnışımın kullanıldığı çalışmalar. Otomatizm içeren çalışmalar bir desene, halüsinasyon oluşana dek, kesintisiz bir şekilde bakma gibi yöntemlerle elde ediliyordu. Sürrealistler bazen çalışmalarına fotoğrafçılığı da entegre ediyorlardı, çünkü fotoğraf tekniklerini kullanarak gerçekle sürreal arasında bir bağ kurabiliyor, ya da sadece beklenmedik olanı izole etmek için kullanıyorlardı. Cinsellik, vahşet ve dine hakaret gibi tabu yılan imgelere sıkça rastlanıyordu.

Sürrealizm

ZAMANÇİZGESİ

Giorgio De Chirico'nun ileri görüşlü erken dönem eserleriyle başlayan Sürrealizm, hayatı boyunca bu akımın uygulayıcısı olan René Magritte'in ölümüne kadar sürdü. En verimli dönemi 1924-1945 arasındaydı; özellikle de Max Ernst, Joan Miró ve Salvador Dalí'nin eserleriyle. 1945'ten sonra akımın önde gelen sanatçıları farklı yollara sapmışlar. Sürrealizm de Soyut Ekspresyonizmin gelişimiyle son buldu.

1914

DE CHIRICO
Bir Sokakın Gizemi ve Melankolis

1924-25

MIRÓ Palyaçonun Karnaveli

1931

DALÍ Hafızanın İsrarı

1933

MAGRİTTE İnsani Durum

1943

MASSON Antiller

190 Başsız Kadın'dan bir illüstrasyon Max Ernst
İki, eski çizimler ve katıngardan kesilen illüstrasyonlar kullanılarak hazırlanan bu tuş çalışması ilginç. Eserin örneği, tek bir yüz değil, sürekli değişen bir yüz. Çizimden kadının başı bir kabanına gömülmüş durumda. 1929, çelik gövde, 75 cm. Ulusal Kütüphane, Paris, Fransa

Yorumlar

André Breton, Freud'un bastırılmış bilinçaltı teorilerinden oldukça etkilenmişti. Breton'a göre bu, psikolojik olduğu kadar siyasi bir anlam da taşıyordu: bu bastırılmışlıktan sorumlu olan toplum, 1. Dünya Savaşı'ndan ciddi anlamda yara almıştı. Sürrealistler sanatı, burjuvazinin gerçekliğini doğasına dair taşıdığı varsayımlara karşı bir meydan okuma yolu olarak görüyordu. 1. Dünya Savaşı'na yaşayan sanatçılar yeni yaşam biçimleri ve nihilist Dada'nın ötesinde, yeni sanat biçimleri keşfetmek istiyorlardı.

Avrupa

Paris, 1945'e kadar Sürrealizmin merkeziydi. Max Ernst, André Masson ve Joan Miró'ya 1929 yılında Brüksel'den Paris'e taşınan ve akımın önde gelen isimlerinden biri olan René Magritte de katıldı. Rüyamsı ortamlarda detaylı bir şekilde resmedilmiş tuhaf objeleri, her şeyin normal göründüğü ama aslında çelişkili olduğu, halüsinatif bir etki yaratıyordu. Salvador Dalí de 1929'de Paris'e taşındı ve rüyamsı imgeler kullanarak, rahatsızlık verici tablolara imza

atmasını sağlayan, benzer bir stilde çalışmaya başladı. Fransa merkezli olsa da, Sürrealizmin gücünün bir kısmı farklı milletlerden sanatçıların bir arada barındırabile kapasitesinde yatıyordu. Max Ernst'in çalışmalarının kökleri Alman Romantizmine güçlü bir şekilde bağlıyken, Miró ve Dalí kendi İspanyol ve Katalan geçmişlerinden besleniyorlardı.

Amerika

2. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla Sürrealistlerin çoğu Paris'ten ayrılıp New York'a gitti. André Breton Amerika'ya 1941'de geldi ve Marcel Duchamp'la birlikte 1942'de düzenlenen Sürrealizmin İlk Kağıtları adlı sergiyi organize etti. Bu sergide Avrupa ve ABD'den 50'ye yakın sanatçı yer alıyordu. Önde gelen Amerikalı Sürrealistler arasında Arshile Gorky ve Roberto Maizta sayılabilir. Otomatizm, savaş sonrası Amerikan resmine güçlü etki yaptı. Daha geniş açıdan bakıldığında, Sürrealizm reklam ve sinema sektörleri üzerinde kalıcı bir etki bıraktı. Bu etki öylesine güçlüydü ki "sürreal" kelimesi fantastik ve rüyamsı olan her şeyi ifade eder hale geldi.

DÖNEMİNOLAYLARI

- 1900** Sigmund Freud *Düşlerin Yorumu* adlı kitabını yayımladı. Kitaptaki fikirler Sürrealistlerin sanatını etkiledi
- 1919** André Breton ve Louis Aragon'un editörlüğünde yayımlanan *Littérature Dergisi*, Sürrealistler için bir ilham kaynağı olan 19. yüzyıl şairi Comte de Lautréamont'un eserlerine yer verdi
- 1929** Luis Buñuel'in Sürrealist filmi *Endülüs Köpeği* vizyona girdi
- 1939** 2. Dünya Savaşı patlak verdi. Çoğu sanatçı Avrupa'dan ayrılıp New York'a gitti
- 1942** New York'ta Sürrealizmin İlk Kağıtları adlı bir sergi düzenlendi

D BRÜHL, KÖLN YAKINLARI, 1891; Ö PARİS, 1976

Max Ernst ilk halüsinasyon deneyini yaşadığında daha çoktu. Resim yapmaya Bonn Üniversitesi'nde felsefe okurken başladı. Freud'un yazıları, bilinçaltına ve ruh hastalarının icra ettiği sanata ilgi duymasını sağladı. 1920'de Köln'deki Dada akımının aktif bir katılımcısı olmuştu. 1922'de Paris'e taşındı, Paul Eluard, André Breton ve diğer Sürrealistlere katıldı. Ernst, kendi bilinçaltı tepkilerini açığa çıkarmayı amaçlayan bir dizi resim tekniği geliştirdi. Bu teknikler arasında frottage (kazımak) ve decalcomania (kâğıttan cama veya tahtaya resim çıkarma sanatı) gibi dokulu bir yüzeyin içinde imge keşfetmeyi içeren metotlar vardı. Ernst, basılı kataloglar, teknik ve bilimsel kitaplar ve ihmal edilmiş diğer eski eşyalar kullanarak zengin Sürrealist kolajlar üretti.

▲ **Oedipus Rex** Bu eserde Ernst'in kuş-adam figürünün kafası bedeninden ayrılmış. Bu imge, Sigmund Freud'un, insanın duygulardan ve gerçek bir yaşam anlayışından kopuşuna dair teorilerini temsil ediyor. 1922, tuval üzerine yağlıboya, 93x102 cm. Claude Hertairet Koleksiyonu, Paris, Fransa

▲ **Zoomorfik Çift** Ernst, kuş-adam figürünü güçlü bir şekilde içselleştirmişti. Resmin, hafif dokulu fonun içine çizildiği ya da oradan belirdiği gayet net. 1933, tuval üzerine yağlıboya, 92x73 cm. Peggy Guggenheim Vakfı, Venedik, İtalya

YAŞAMÇİZGİSİ

1914-18 1. Dünya Savaşı'nda topçu askeri olarak görev yaptı
1918 Luise Struss'la evlendi. Struss 1945'te Auschwitz'de öldü
1922 Paris'e taşındı
1927 İkinci eşi Marie-Berthe Aurenche ile evlendi
1939 Düşman uyurken olmasından ötürü iki kere enterned edildi
1941 New York'a taşındı
1942 Amerikalı varlıklı sanat koleksiyoncusu Peggy Guggenheim'le evlendi
1946 Dördüncü eşi Dorothea Tanning'le evlendi
1953 Fransa'ya döndü ve 1976'da burada öldü

▲ **Katil Uçak** Kartpostal boyutundaki bu resim eski tip çift kanatlı bir uçağı genç bir kadının kollarıyla birleştiriyor. Altta, yaralı bir adam cinsiyetler arası bir çatışmaya sahne olan bu muharebe alanından uzaklaşıyor. 1920, foto-kolaj, 6x14 cm. Menil koleksiyonu, Houston, Texas, ABD

▲ **Gelinin Giyinmesi** Büyük, kırmızı bir pelerinin altındaki gelin çok düşünceli. Yaygın kanı, Ernst'in bu figür için temel olarak o dönem birlikte olduğu Leonora Carrington'ı aldığı yönünde. Kadın figürünün solundaki kuş-adam – doğurganlığın simgesi leylek –belki de Ernst'in kendisiydi. Gözleri kapalı ikinci bir çıplak figürse geriye itiliyor. Sıkça rastlanan fallik bir sembol olan ok ise izleyicinin bakışlarını yönlendiriyor. 1940, tuval üzerine yağlıboya, 130x96 cm. Peggy Guggenheim Vakfı, Venedik, İtalya

YAKINplan

RAHATSIZ EDİCİ

BAKİŞ Ernst gelini, baykuş-kafalı otoriter ifadeli bir pelerine bürünmüş bir şekilde resmetmiş. Yüzü neredeyse tamamen kapalı ama baykuşun gözleri doğrudan izleyiciye bakıyor.

ÜZÜNTÜ

GÖZYAŞLARI Çok memeli, hamile bir hermafrodit (hem erkek hem de kadın cinsel organlarını sahip kişi) yaklaşıp düşünle beraber kaybedilecek cinsel özgürlük için gözyaşı döküyor.

“ Böylece **halüsinasyonuma** ait hakiki bir **sabit imge** elde ettim ve en gizli arzularımı, her şeyi açığa çıkaran **dramalara** dönüştürdüm. ”

MAX ERNST (KOLAJ ÜZERİNE), 1936

Joan Miró

Otoportre

D BARCELONA, 1893; Ö PALMA DE MALLORCA, 1983

Her ne kadar karalamalardan geliştirdiği büyük, renkli ve esprili tablolarıyla tanınsa da, Joan Miró aynı zamanda bir heykeltıraş ve grafik sanatçısı olarak da ustaydı. İçine doğduğu Katalan kültüründen ilham alan sanatçının erken dönem eserleri Fovist ve Kübist tabloların etkisindeydi. Miró 1919'da Paris'e gitti ve

Sürrealist André Masson ve Picasso gibi diğer genç sanatçılarla tanıştı. Eserlerinin çoğu Sürrealist otomatik çizim tekniğinin klasik birer örneğidir. Bilinçaltının gizemli dünyasını kâğıda yansıtmaya girişimi ilk olarak Masson tarafından uygulanmıştı. Miró kışları Paris'te, yazlarıysa ailesinin Barselona yakınlarındaki çiftliğinde geçirdiği bir düzen kurdu. 1936'da İspanya'da İç Savaşın başlamasıyla birlikte Paris'e yerleşti ve eserleri biraz daha sert bir kılığa bürünmeye başladı. Miró her ne kadar tasarsız bir sanatçı olarak kabul edilmiş olsa da eserlerinde güçlü bir vahşet unsuru mevcuttur. Hatta bir dönem neredeyse "tablo parçalama" gibi Dadaist bir arzuyu dile getirdi.

► Palyaçonun Karnavalı

Hayal ürünü bir grup yaratık, penceresi gece semalarına açılan bir odanın içinde yerini almış durumda. 1924-25, tuval üzerine yağlıboya, 66x93 cm. Albright Knox Sanat Galerisi, Buffalo, New York, ABD

YAKINplan

ERKEK FIGÜRÜ Bıyığı ve piposuyla bu erkek figürü doğrudan izleyiciye bakıyor ve partinin eğlenceli atmosferine melankolik bir hava katıyor.

ÇOCUKSU RENK PALETİ Ana renklerin zeminin ince, sıcak ve orta tonlarıyla belirlenleştirilmiş.

YAŞAMÇİZGİSİ

1911 Ebeveynlerinin diremesiyle muhasebecilik yapmaya başladı

1926 Diaghilev'in *Romeo ve Juliet* balesinin sahne tasarımlarında Max Ernst'le birlikte çalıştı

1928 Hollanda'yı ziyaret etti ve burada Vermeer'in eserlerinden etkilendi

1929 Pilar Juncosa'yla evlendi

1930 Aralarında litografi, gravür, heykel ve kolajın da bulunduğu farklı tekniklerle çalıştı

1940 Naziler gelmeden kısa bir süre önce Paris'ten ayrılıp İspanya'ya gitti

1974 Paris'teki Grand Palais'de eserlerine yer veren büyük bir retrospektif sergi düzenlendi.

▲ Tablo 1925 Miró'nun hayatının son dönemlerinde bunun gibi ilk bakışta doğaçlama izlenimi uyandıran tabloların aslında özenle planlandığını ortaya koyan çizimler keşfedildi. 1925, tuval üzerine yağlıboya, 146x155 cm. Peggy Guggenheim Vakfı, Venedik, İtalya

Giorgio de Chirico

D VOLOS, 1888; Ö ROMA, 1978

Giorgio de Chirico en çok, izleyicinin aşına olduğu şeyi, yepyeni –ve rahatsız edici– bir bakış açısıyla görebilmesini sağlamak yetisiyle hatırlanır. İnsanlar yerine terzi mankenleri, yüzü olmayan heykeller, silüet halinde figürler çizip, onları göz kamaştırıcı bir şekilde aydınlatılmış, sinir bozucu derecede boş sokaklara yerleştiriyordu. İlk sanat eğitimini Atina ve Floransa'da aldı. 1906'da Münih Akademisi'ne gitti ve burada filozof Nietzsche'den ve İsviçreli Sembolist sanatçı Arnold Böcklin'in tablolarından etkilendi. 1911'de Paris'e taşındıktan sonra de Chirico, çalışmalarını destekleyen Picasso'yla, şair ve sanat eleştirmeni Apollinaire'le tanıştı. De Chirico'nun tabloları, daha sonra kendisi gibi Sürrealist akımın ana temsilcileri haline gelecek olan yazar ve sanatçılar üzerinde güçlü etki bıraktı. 1910'dan 1920'ye kadar Sürrealizmin kenti, ürkünç ama baştan çıkarıcı bir labirent olarak görme tutkusunu paylaştı. Ancak de Chirico giderek klasik resme ilgi duymaya başladı ve eski Sürrealist arkadaşları onun sonraki çalışmalarını geleneksel ve düz olmakla eleştirdi.

“ Günde birkaç kuru incirle yaşıyordum. Palyaçonun Karnavalı açlığın getirdiği halüsinasyonların bir ürünüydü. ”

JOAN MIRÓ

YAŞAMÇİZGİSİ

1888 Yunanistan'da İtalyan bir çiftin oğlu olarak dünyaya geldi
1910 Floransa'ya taşındı ve şehir meydanı tablolarından ilkinizi çizdi

1911 Paris'e taşındı

1915 İtalya'ya döndü ve burada orduya çağırıldı

1917 Futürist sanatçı Carlo Carrà'yla birlikte Metafizik Resim akımını başlattı

1978 90 yaşında Roma'da öldü

▼ Bir Sokağın Gizemi ve Melankolisi

De Chirico gündelik sahnelere tedirgin edici dokunuşlar katmakta ustaydı – burada, dükkanlar bir günün daha sonunda kepenklerini indirmişken gölgeleri uzamaya başlayan insanlar evlerine dönüyorlar, 1914, tuval üzerine yağlıboya, 87x71 cm. özel koleksiyon

▼ Gölün Yakınlarındaki Yaşlı Atlar De Chirico, geç dönem çalışmalarında deneysel sanat bırakıp ana akım stiline daha çok yaklaştı. Antik harabeler arasındaki plajlarda konumlanan atlardan oluşan bir dişi tabloya imza atm. 20. yüzyıl başları, tuval üzerine yağlıboya, 40x50 cm. özel koleksiyon

YAKINplan

KONTRASTLAR Aşırı uçlardaki ışık ve gölgeyle birlikte uygulanan dik perspektif, sıradan bir sokağa rahatsız edici bir görünüm kazandırıyor.

GÖLGELER İlk bakışta, evine giderken çemberi çeviren bir çocuk izlenimi bırakan bu kız silüetinin yolu, boş sokağın diğer ucundan yaklaşan gölgelerle kesişmeyi bekliyor.

André Masson

D BALAGNY, 1896; Ö PARİS, 1987

André Masson, 1. Dünya Savaşı'nda ciddi biçimde yaralandıktan sonra duygusal açıdan sorunlu bir kişi haline geldi, uykusuzluk ve karabasanlardan mustarıptı, öfke nöbetleri geçiriyor, vahşi ruh hallerine bürünüyordu. 1924'te André Breton'la tanıştı ve Sürrealist akımla yakın ilişkiye girdi. Bilinçli kontrolün ötesinde, çalışma yöntemi olarak otomatik çizimi geliştirdi ve tablolarında hayal gücünü kamçılamak için kum ve yağ kullanarak rastgele şekiller yarattı. 1929'da Breton'la anlaşmazlık yaşadı ve Sürrealist gruptan ayrıldı. Ancak dostlukları 1936'da yeniden canlandı. 1941'de 2. Dünya Savaşı'ndan kaçmak için ABD'ye gitti. New York'a vardığında çizimlerinden beş tanesi gümrük tarafından pomografik oldukları gerekçesiyle yok edildi.

▲ **Dünya Yarı düş, yarı fantezi** olan bu yağlıboya ve kum serpintili yapıt, kırmızı pençenin göğse saldırmasıyla şiddeti de içeren erotik bir yansımadır. 1939, kontrplak üzerine kum ve yağlıboya, 43x53 cm. Pompidou Kültür Merkezi, Paris, Fransa

▼ **Antiller** Masson'un 1941-1945 yılları arasında Amerika'da yaşadığı döneme ait bu resimde, canlı ve enerjik bir fonla bürünen bu figür, ressamın ABD'ye giderken ziyaret ettiği Martinique'teki kadınlardan esinleniyor. Masson'un tabloları Soyut Ekspresyonizm üzerinde önemli bir etki yaptı. 1943, tuval üzerine yağlıboya, tempera ve kum, 128x84 cm. Cantini Müzesi, Marsilya, Fransa

Salvador Dalí

D FIGUERES, KATALONYA, 1904; Ö FIGUERES, 1989

Salvador Dalí

Hiper-realist still, hayalsi peyzajları ve eksantrik sosyal kimliğiyle Salvador Dalí Sürrealist sanatçıların en tanınmış olmayı sürdürüyor. Dalí erken gelişmiş bir çocuktu ama vahşi ve histerik patlamalar yaşıyordu – bu, son dönem çalışmalarında araştırdığı bir konu oldu. Dalí 1929'da Paris'e yerleşti ve Sürrealist grubun aktif üyesi oldu. André Breton'un, psikanalizin babası Freud ve onun bilinçaltı çalışmalarıyla ilgili yazılardan büyük ölçüde ilham aldı. Modern yaşamı kökten değiştireceğine inandığı için, fantastik ve

hayalsi imgeleri adeta sonu gelmez bir şekilde kullanmayı arzu etti. Paranoik-eleştirel aktivite adını verdiği bir imge yaratma yöntemi icat etti. Bu yöntem bir dizi objeye, artık başka objeler görmeye başlayacak derecede yoğun bir şekilde bakmayı içeriyordu. Bilinçaltında barınan gizli arzuları araştıran Dalí'nin çalışmaları cinsel kaygı, paranoya ve iğrenme temaları taşıır. En iyi işlerini, İspanya'daki İç Savaş'ın ardından, Franco'ya verdiği destekten ötürü Sürrealist gruptan sürüldüğü 1939'dan önce üretti, ancak daha sonra da Sürrealist stilde çalışmaya devam etti. Takip eden yıllarda Figueres'teki bir tiyatroyu kendi çalışmalarının sergilendiği bir müze ve sanat galerisine dönüştürdü.

YAŞAMÇİZGİSİ

1904 Bir noterin oğlu olarak dünyaya geldi
1914 İlk çizim dersini aldı
1928 Picasso ve Miró'yla tanıştı
1929 Paris'te André Breton liderliğindeki Sürrealist gruba katıldı. İlk Sürrealist film olan *Endülüs Köpeği*'ni çekti
1940-48 ABD'ye yerleşti
1941 New York'taki MoMA'da büyük çaplı bir retrospektif düzenlendi
1942 Salvador Dalí'nin *Gizli Hayat* adlı otobiyografisini yayınladı
1974 Figueres'te Dalí Tiyatro Müzesi'ni açtı
1989 Kalp yetmezliğinden öldü

► **Hz. İsa, Aziz Yahya ve Çarmıh Dalı** bu imgenin ona "kızık bir rüyada" göründüğünü ileri sürse de, bu aynı zamanda İspanyol keşiş St. John'un 1575 yılında yaptığı bir çizimle de yakından ilişkili. 1951, tuval üzerine yağlıboya, 205x116 cm. Kelvingrove Sanat Galerisi ve Müzesi, Glasgow, İngiltere

Paul Delvaux

D ANTHEÏT, 1897; Ö VEURNE, 1994

▲ **Uyuyan Venüs** Ustalıkla çizilmiş bu hayalsi, klasik mekanda *Venüs*, rahatsız edici figürler ve bir iskeletle çevrili. 1944, tuval üzerine yağlıboya, 173x199 cm. Tate, Londra, İngiltere

Paul Delvaux'nun ismi, hiçbir zaman katilimci bir üyesi olmamasına rağmen Belçikalı Sürrealistlerle birlikte anılır. Erken dönem natüralist peyzajlarından yola çıkan ressam 1933 dolaylarında, Giorgio de Chirico'nun metafiziksel tablolarından etkilenen yeni bir stil geliştirdi. İlk Sürrealist çalışmalarını 1935 yılına doğru gerçekleştiren Delvaux, bir diğer Belçikalı ressam René Magritte'ten büyük ölçüde ilham aldı. 1930'ların başında iskeletleri ve mekanik bir *Venüs*'ün büyük sükse yaptığı, Brüksel Fuarı'na ziyaret etti. Çocukluğunda okuduğu Jules Verne romanları, tipki hayali coğrafyalarda ya da klasik piazza'lerde resmedilen büyülenmiş çıplak kadın imgeleri gibi, olgunluk tablolarında da kendine yer bulmaya devam etti. Delvaux amacının "şiirsel şok" yaratmak olarak açıklıyordu.

Meret Oppenheim

D BERLİN, 1913; Ö BASEL, 1985

Meret Oppenheim İsviçre'de ve Almanya'nın güneyinde büyüdü. Doktor olan babası, ünlü İsviçreli psikiyatr Carl Jung'un teorilerine ilgi duyuyordu. 1932'de sanat eğitimi almak üzere Paris'e gitti ve burada André Breton başta olmak üzere birçok Sürrealistle tanıştı. Özgür bir ruh olan Oppenheim, Man Ray'e modellik yaptı ve Giacometti'nin teşvik etmesiyle ilk heykelini yaptı. Gündelik objeler, dönemin Sürrealist sanatının ele aldığı konulardan biriydi ve genellikle kafa karıştıran bileşimlerle ya da bilinçaltını veya şiirsel bağlantıları öne sürecektir şekilde kullanılıyordu. 1936'da Oppenheim en iyi bilinen eserini yaptı – kürkle kaplı fincan, tabak ve kaşık.

▲ **Obje Oppenheim**, "kişi aşığı yukarı her şeyi kürkle kaplayabilir" diyen Picasso'dan ilham almıştı. Bu eser aynı zamanda *Kürklü Ögle Yemeği* adıyla da bilinir. 1936, kürkle kaplı fincan, tabak ve kaşık, yüksekliği 7 cm. MoMA, New York, ABD

◀ Gradiya Antropomorfik Harabeleri

Yeniden Keşfederken – Retrospektif Fantezi Gradiya (Latince "yürüten kişi") birçok Sürrealist çalışmada ortaya çıkar. Bu aynı zamanda Dalí'nin karsı Gala'nın lakaplarından biriydi. Bu hayalsi mekanda kadın, büyüleyici harabelerin önünde bir erkeğin kabağuna sarılıyor. 1931, tuval üzerine yağlıboya, 85x54 cm. Thyssen-Bornemisza Koleksiyonu, Madrid, İspanya

« **Haşlanmış Fasulyelerle Yumuşak Yapı: İç Savaş Öncezisi** İspanya İç Savaşı'nın başlamasından altı ay önce tamamlanan bu tablo kendisiyle savaşan, acılar içinde dev bir vücudu tüm ayrıntılarıyla betimliyor. Zemindeyse bir avuç fasulye duruyor. Dalí bunu, "insan önce bilinçli etini bir miktar unu ve melankolik sebze olmadan (her ne kadar ilham verici olmasa da) yutmayı aklından geçiremez" şeklinde açıklamıştı. 1936, tuval üzerine yağırboya, 100x100 cm. Philadelphia Sanat Müzesi, Pennsylvania, ABD

“İnsanoğlunun neden bu kadar **sınırlı bir hayal gücüne** sahip olmak zorunda olduğunu **anlayamıyorum.**”
SALVADOR DALÍ

» **İstakoz Telefon** Bu klasik Sürealist objenin çeşitli versiyonları mevcut. Biri 1930'ların önemli İngiliz Sürealist sanat koleksiyoncuları arasında yer alan Edward James için üretilmişti. İkisi de sert kabuklu objeler olan istakozlar ve telefonlar, Dalí için güçlü cinsel çağrışımlar taşıyordu. Hatta 1938'de bir "Téléphone Aphrodisiaque" (Afrodizyak Telefon) üretilmesi teklifinde bulundu. 1936, karışık yöntemler, 15x30x17 cm. Boymans van Beuningen Müzesi, Rotterdam, ayrıca Tate, Londra ve Edward James Vakfı, Sussex, İngiltere

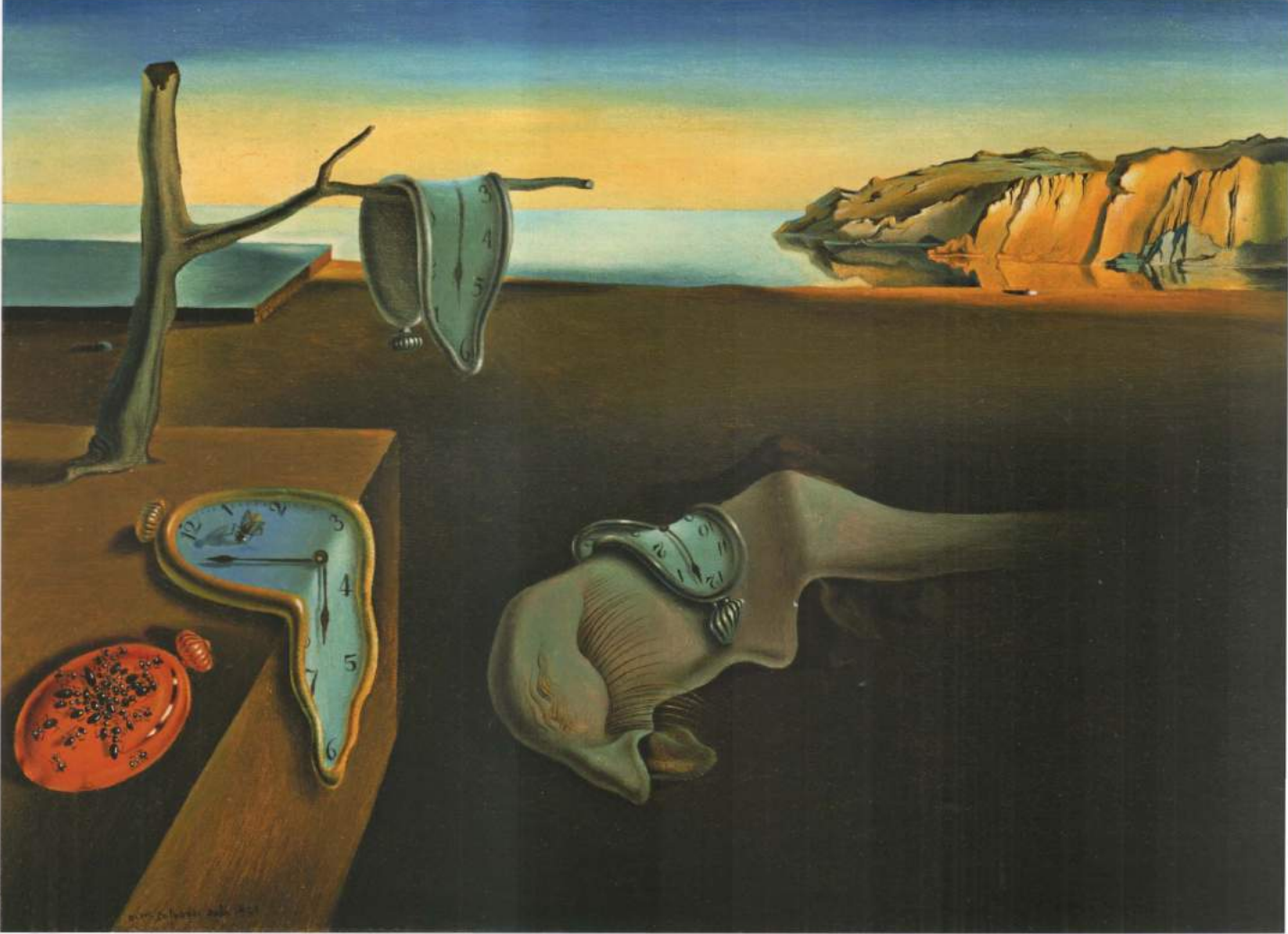
GÜNEdair

FREUD VE RÜYALAR Psikanalizin babası olan psikolog Sigmund Freud, *Rüya Yorumları* adlı kitabını 1900'de yayımladı. İnsanların bilinçaltı düşünceleri ve duygularının serbest çağrışım ve rüya analiziyle bilinç düzeyine çıkarılabileceğine inanıyordu.

Sigmund Freud (1856-1939) 1931'de çekilen bu resimdeki Freud, "rüya bastırılmış bir arzusun (gizlenmiş bir gelişme) yerine getirilmesidir" düşüncesini taşıyordu. Aynı zamanda cinsel duyguların ve onların insan davranışları üzerindeki rolünün önemini artırıyordu.

Hafızanın Israrı Salvador Dalí

1931, tuval üzerine yağlıboya, 24,1x33 cm. Museum of Modern Art, New York, ABD

Hafızanın Israrı Salvador Dalí

Dalí, Salvador Dalí'nin Gizli Hayatı (1942) adlı otobiyografisinde, kuzeydoğu İspanya'daki Port Lligat yakınlarında bir araziyi resmettiği bir tablo üzerine çalışmasından bahseder ve orayı "saydam ve melankolik bir alacakaranlıkta aydınlanan kayalar – fonda da dalları kesilmiş bir zeytin ağacı" şeklinde tasvir eder. Akşam yemeğini yoğun bir Camembert peyniriyle tamamladıktan sonra o günkü çalışmasına son bir kez bakmadan önce "aşırı yumuşak olan şeylerin felsefi sorunları üzerine" düşünür. İşte o zaman, ağacın dallarından birine asılı duran iki adet yumuşak saat imgesi aklına gelir. Sadece iki saat sonra "resim tamamlanmıştır."

Teknik

Dalí hayallerini ve zihninde canlanan imgeleri son derece özenli bir çizim tekniğiyle ve detaylara önem vererek hayata geçiriyordu. Ortaya çıkan sonuçlarıysa "elde boyanmış rüya fotoğrafları" olarak tanınıyordu. Eski zamanların geleneksel tekniklerine minnettardı –özellikle de erken dönem Flaman ve Venedik resim sanatı tekniklerine. Yakın mesafeden çalışmak için samur tüyünden fırçalar ve kuyumcu büyütecini kullandığı ve boya katmanlarını aşamalar halinde oluşturduğu düşünülüyor.

▼ **ERİYEN SAAT KADRANI** Yumuşatılmış ya da eriyen bu saat artık rasyonel ya da aşına olduğumuz bir görünüme sahip değil. Akreple yelkovan büyük kadranı vurgularken, zamanın yapısının temeli çözülmüştür.

resminden biridir. Deniz ve yamaçlarla çevrili dış dünyanın güneşe boğulmuş spesifik görünümüyle kontrast oluşturan hayalsi ön plan, zaman kavramı olmayan, isimsiz bir iç dünyayı temsil ediyor. Saatler açık bir şekilde, geçen zamanı, hafızayı ve çürümeyi ima ediyor. Öte yandan, zamanı gösteren bu araçların yumuşaklığı onları güvenilir olmaktan çıkarıyor. Psikolojik analizler, yumuşak saatin bir biçimsizlik durumuna dönüşü veya doğum öncesi bir zamanın hatırasını sembolize ediyor olabileceğini öne sürüyor. Diğer eleştirmenler bu imgeyi iktidarsızlık korkusunun bir ifadesi olarak yorumladılar – Dalí'nin cinsel kaygıları başka kaynaklarda da açık bir şekilde yer alır.

► **YUMUŞAK Kafa** Küçük taş yükselişinin karşısında, düşmüşçesine uzanan ve uyumakta olan bir kafa durur. Bunun, Dalí'nin kendi yüzünün profilden görünümü olduğu, şeklininse Cadaqués sahilinde yakınlarında konumlanan büyük bir kaya parçasından aldığı düşünülür. Bu imge daha önceki çalışmalarında da karşımıza çıkar. Bunlardan en akıldaki kalanları da, her ikisi de 1929 yılında tamamlanan *Büyük Mastürbatör ve Arzunun Gizemi*'dir. Uzun kirpikler ve dili andıran kabanklık bu yaratığın verdiği erotik hissinin pekiştiriyor.

▼ **BÖCEKLER** Dalí için böcekler çürümeyi çağırıyordu. Burada böcekler, karasineklerle beraber bir memento mori (ölümün hatırlanması) rolü oynuyor ve ressamın, ölü bir kertenkelenin kanıncalar tarafından yenmesine tanık olduğu çocukluk anısını hatırlatıyor.

Hikayesi

Bu küçük ve yoğun tablonun taşıdığı sembolizm üzerine birçok spekülasyon yapılmıştı. Bu tablo, 1930'larda üretilmiş bir dizi seyrek figürlü peyzaj

ETKİLER

ISSIZ COĞRAFYALAR Dalí'nin ıssız ve derin perspektifleri, 1930'lu ve 1940'lu yıllarda ressamın arasında bir klişe haline almıştı. O sıralarda genelde pitoresk harabelerle bezeli çorak alanlara yönelik uluslararası bir moda söz konusuydu. Savaş deneyimi, sahip oldukları perişanlık havasına yeni bir yansıma getirdi.

İssiz bir Alanda Figür
John Minton, 1942.
Buradaki genç adam düşünceli bir tavra bürünmüş –bu ruh hali harap bina ve yapraksız ağaçlarla daha da pekişiyor. Sanatçı 1957'de 39 yaşında intihar etti.

▲ **AGAÇ** Tek başına duran ve görünüşe göre artık ölmüş olan zeytin ağacı, bu coğrafyanın hayali ve ıssız karakterinin altını çizen bir unsur oluşturuyor. Geleneksel olarak zeytin dalı barışın, arınmanın ve bolluğun simgesidir. Katalonya'nın Dalí'nin büyüdüğü bölgesinde zeytinliklere sıkça rastlanır.

René Magritte

Daniel
Frasney imzalı
fotoğrafı

D LESSİNES, 1898; Ö BRÜKSEL, 1967

Belçikalı ressam René Magritte Sürrealist akımın önemli temsilcilerindendi. Resimlerinde sıkça karşımıza çıkan ikinci kimliği, fôtr şapkalı anonim bir katıptı ve o da tıpkı Magritte gibi Brüksel'in banliyölerinden birinde yaşıyordu. Magritte'in sanatsal kahramanı ünlü İtalyan ressam Giorgio de Chirico'ydü, ama kendi resimleri daha sıradan bir dünyayı yansıtıyordu.

1927'de Paris'e taşındı ve burada aralarında André Breton, Jean Arp, Salvador Dalí ve Joan Miró'nun da bulunduğu Sürrealist grup üyeleriyle tanıştı. 1930'da Belçika'ya döndü. Magritte'in tabloları pozitifin negatife dönüştüğü, camın, içinden görünen imgeyi kavradığı ve farklı gerçekliklerin çarpıştığı hayall bir mantıksızlığı işler. Konuşulan dilin kaygan doğasını ortaya çıkarır, katılığa ve oranlara meydan okur ve sanatla fiziksel dünya arasındaki ilişkiyi sorgular.

YAŞAMÇİZGİSİ

1910 Magritte'in annesi intihar etti
1916-18 Brüksel'deki Kraliyet Güzel Sanatlar Akademisi'nde öğrenim gördü

1922 Kısa bir süre duvar kâğıdı tasarımcısı olarak çalıştı

1927 Paris yakınlarındaki Le Perreux-sur-Marne'a taşındı

1930 Belçika'ya geri döndü

1936 New York'taki MoMA'da düzenlenen *Fantastik Sanat, Dada, Sürrealizm* adlı sergide eserleri yer aldı

1951-53 Belçika'daki Knokke-le-Zoute adlı casino için duvar resimleri hazırladı

1965 Çalışmalarına yönelik retrospektif sergi dolayısıyla ilk defa New York'u ziyaret etti

◀ **Bu Bir Pipo Değil**
Aynı zamanda *İmgelerin İhaneti* ya da *Hava ve Şarkı* adlarıyla da bilinen bu resim, çelişkili gibi görünse de aslında tam da adını yansıttır. 1928-1929, tuval üzerine yağlıboya, 65x94 cm. Los Angeles Sanat Müzesi, ABD

◀ **Işıklar İmparatorluğu** Üç farklı versiyonu olan bu resim dizisinin bu versiyonunda gündüz ve gece eşzamanlı görülebiliyor ve böylece tipik bir hayalsi, irrasyonel Sürrealist sahne oluşturuyorlar. 1953-54, tuval üzerine yağlıboya, 195x131 cm. Peggy Guggenheim Koleksiyonu, Venedik, İtalya

▲ **İnsani Durum** Burada Magritte sanat ve doğa, iç ve dış, somut ve transparan, rastlantı ve tasarım arasındaki ilişkileri oynuyor. Resimde ağaç odanın içinde duruyor, ancak bakan kişi onu bahçenin bir parçası olarak da algılayabiliyor. 1933, tuval üzerine yağlıboya, 100x81 cm. Ulusal Sanat Galerisi, Washington, DC, ABD

YAKINplan

GECE Mİ GÜNDÜZ MÜ? Bu, bizim her zamanki gece ve gündüz beklentilerimiz üzerinde oynanmış bir oyun, ancak sokak lambasından ve evin içinden yayılan ışık gece olduğunu doğruluyor.

Maria Martins

D CAMPANHA; Ö RİO DE JANEIRO, 1973

Brezilyalı bir diplomat olan Maria Martins, Brezilya'nın ABD Büyükelçisiyle evliydi. 1940'ta Paris ve New York'ta Sürrealist bir heykeltıraş olarak büyük başarı elde etti ve eserleri önemli müzelerce satın alındı. Marcel Duchamp'ın sevgilisi ve son eseri *Etant Donnés*'nin esin kaynağı oldu. Martins'in çeşitli malzemeler kullandığı çalışmaları, Amazon yerlilerinin mitolojisinden ilham alır ve içerisinde vahşi ve erotik bir enerji barındırır.

▼ **İmkansız III** En tanınan eseri olan bu heykel, kadının erkeği ebedi bir karşıtıyla kilitlenmiş bir şekilde betimliyor. Kafaları, sürekli birbirlerine dokunan ve tehdit eden bir dizi vantuza dönüşerek kadının erkek arasındaki karşı konulmaz çekimi ve başa çıkılmaz uyumsuzluğu ifade ediyor. 1946, bronz, 80x83x53 cm. MoMA, New York, ABD

Wifredo Lam

D SAGUA LA GRANDE, 1902; Ö PARIS, 1982

Küba doğumlu Wifredo Lam Avrupa'da 15 yıl kaldı, bu süre içerisinde Kübizm ve Sürrealizme yoğunlaştı ve Pablo Picasso'yla arkadaşlık kurdu. 1941'de doğduğu adaya dönen Lam kendini, taşıdığı Afro-Küba kültürel mirasına adanarak sonraki on yılı Santería dininin ruhani geleneklerini modernist bir stilde yorumlayarak geçirdi. Lam'ın Santería tablolarında, dindarlar kutsal trans yoluyla tanrılarla (orisha'lar) mistik bir şekilde birleşmeyi beklerken adak adar ve ritüeller gerçekleştirirler. Form unsuru Kübist bir tavırla parçalara ayıran Lam, Picasso'nun primitifliğine yeni ve canlı bir ruhani enerji aşılar.

BAŞTAN BAŞLAMAK Lam'ın figürlerindeki hali şekilleri ve çok sayıdaki göz trans sürecini yansıtır. Afrika merkezli Santería dinine göre tanrılar insan bedenine, müminleri sanki birer atmış gibi üzerlerine binerek, önce baş kısmından girer.

DOĞURGANLIK Resimde öne çıkan göğüsler olgun meyveleri andırıyor ve böylece tanrılara yönelik birer bedensel sunu işlevi görüyor. Bir başka perspektifteseyse göğüsler doğurganlığa gönderme yapıyor ve insanlığın, tabiatın bereketi içindeki doğal konumunu ortaya koyuyor.

▼ **Büyük Yağmur Ormanı** ya da **Ormandaki Işık** Santería dinine ait törenleri bizzat gözlemleyen Lam, transformasyon sürecindeki, vüde gelmiş bedenleri anımsatıran yeşil bitki örtüsüyle birleşen bir biçimde resmetmiş. 1942, tuval üzerine yağlıboya, özel koleksiyon

Matta Echaurren

D SANTIAGO, 1912; Ö TARQUINIA, 2002

▲ **Gecenin İşgali** Echaurren insan psikolojisinin iç dinamiklerini, volkanların ateşi ve sismik patlamalarına benzetiyordu. 1941, tuval üzerine yağlıboya, 96x153 cm. San Francisco Modern Sanat Müzesi, ABD

Şili doğumlu Matta Echaurren 1937 sonbaharında André Breton'la tanıştı ve Sürrealistlere katıldı. Biyomorfizm ve Otomatizm gibi iki önemli yeniliği özümsemi. Biyomorfizm (organik formları çağrıştıran soyut sanat üretimi) onun organik ve yarı-soyut bir resim dili geliştirmesini sağlarken otomatizm (bir tür serbest çağrışım) fırça darbelerine bilinçaltından çıktığına inandığı bir doğaçlama kazandırıyordu. Echaurren'in sanatı, konuyu ve süreci kavramsal açıdan kaynaştırıyordu. Çok katmanlı yarı saydam yüzeyler inşa etmek için dökme, yayma ve sünger uygulama gibi yöntemlerle ince boya katmanları yaratıyordu. Echaurren'e göre çalışmaları "iç manzaralar" ya da "psikolojik morfoloji" – yani ebedi dönüşüm halindeki bilinç durumları hakkında analogilerdi. Echaurren 1939'da New York'a yerleşti ve burada gelişmekte olan Soyut Ekspresyonizmi çok etkiledi.

Remedios Varo

D ANGLÉS, 1908; Ö MEXİKA, 1963

İspanyol sanatçı Remedios Varo, Paris'teki Sürrealistlerle birlikte çalışmaya 1930'lu yıllarda, şair Benjamin Peret'nin yoldaşı olarak başladı. Avrupa'daki siyasi çalkantılar nedeniyle çift, 1941'de Meksika'ya taşındı. Varo hayatının geri kalan bölümünü burada geçirdi. Meksika'da İngiliz ressam Leonora Carrington'la yakın arkadaşlık kurdu. Birlikte simya ve diğer mistik gelenekler üzerine çalıştılar. Resimlerinde rüyamsı ortamlarda resmedilen ve hem efsanevi hem de bilimsel nitelikte araştırma yolculuklarına çıkan kadın figürlerine sıkça rastlanır. Varo'nun, fantastik uluşım araçlarına binerken resmedilen, unutulması güç kadın karakterleri aynı zamanda muzip bir mizahi kimliğe de sahiptirler.

GÜNEdair

ULUSLARARASI HAREKET Çoğu avangart akımın aksine, Sürrealizm birçok farklı milliyetten sanatçıyı bünyesinde barındırdı ve sadece tek bir stilin uygulanmasını öngörmedi. Bu uluslararası kimlik, basılan bültenler, farklı ülkelerde ortaya çıkan Sürrealist akımlar, ülkeden ülkeye dolaşan sanatçı ve yazarların varlığıyla daha da desteklendi. Ancak yine de Sürrealizmin anavatanı Paris olarak kaldı.

André Breton
Yazar ve şair André Breton (1896-1966) Güney Amerika'da zaman geçiren bir dizi Avrupalı Sürrealistten biriydi. 1939 yılında, Sürrealist bir ilke olduğunu ilan ettiği Meksika'ya ziyaret etti. Buna karşılık Güney Amerikalı birçok sanatçı da "Sürrealizmin başkenti" olan Paris ve New York'a ziyaretler gerçekleştirirdi.

▲ **Tiforal** 1942-1945 yılları arasında Varo, geçimini Meksika'daki bir ilaç firmasına reklam illüstrasyonları yaparak sağladı. "Ukanga" tıbbi adıyla hazırladığı bu küçük gıda çamşarları ona kendi kişisel Sürrealist stilini geliştirme fırsatını verdi. 1947, gıda, 24,5x32 cm. özel koleksiyon

Aynı zamanda Yeni Realizm olarak da bilinen Neue Sachlichkeit, objelerin detaylı bir şekilde, realist bir biçimde betimlenmesine yönelik, yeni inşa edilmiş bir özen ve dikkatle karakterize edilir. Bu terimi ilk olarak Mannheim Sanat Müzesi Müdürü G. F. Hartlaub kullandı. İki sene sonra ise "gerçekçi kalan ya da pozitif, elle tutulur bir gerçekliğe geri dönenler" olarak nitelediği sanatçıları bir araya getirdiği bir sergi düzenledi.

Tepkici hareket

Belirli bir stil yoktu, hatta paylaşılan ortak bir siyasi yaklaşım da söz konusu değildi; ancak bazı sanatçılar toplumun duyarsızlığına karşı derin bir kızgınlık duyuyor ve sanatı bu öfkenin hizmetine sunmayı arzu ediyorlardı. Ancak, Yeni Nesnellik belki de en iyi şekilde, önceki bir harekete tepki olarak ortaya çıkan bir sanat akımı olarak tanımlanabilir. Yeni Nesnelci sanatçıların ilgilendiği asıl birleştirici konuya insanlardı. Ya abartısız, analitik bir tarafsızlıkla portreler ya da insan

▲ 1920'lerin Almanya'sı 1. Dünya Savaşı'nı takip eden dönem, Berlin gibi Alman kentlerine daha önce benzeri görülmemiş bir sanatsal özgürlük getirdi. Bu kentlerde kabareler, gece kulüpleri ve gösteri salonları arasında görsel sanatlar da gelişti.

Sosyal eleştiri

Hem Otto Dix hem de George Grosz, birbirinden radikal biçimde farklı sosyal statülerdeki bireyleri aynı karede yan yana getirerek yoğun sosyal eleştirilerde bulunuyordu. Grosz sosyal

ayrımcılığa olan nefretini ortaya koyuyor, Dix ise insanlığın çürümüşlüğünden duyduğu tiksınmeyi paylaşıyordu. Max Beckmann gibi diğer sanatçılara yüzeyde görünenin altında yatan derin gerçekliği açığa çıkarma arzusuyla resim yapıyordu. Beckmann'ın klasik stilde poz veren figürlerin düzenlenişi, neredeyse melankolik derecesinde bir nostalji hissi barındırırdı.

DÖNEMİN olayları

1924 Amerikalı banker Charles G. Dawes, ekonomik krizden çıkması için Almanya'ya 88 milyon Dolar borç vermeyi kabul etti. Sonuç olarak ortaya çıkan ekonomik iyileşme süreci Çaz Çağı ile eş anlamlıdır

1924-28 Thomas Mann'ın *Büyük Dağ* adlı romanının yayınlanması, Fritz Lang'ın *Metropolis*'i çekmesi ve Berthold Brecht'in *Uç Kuruluşluk Opera*'yı yönetmesiyle Berlin Orta Avrupa'nın kültür merkezi haline geldi

1929 Alman zeplini Graf Zeppelin, yolcularına Atlas Okyanusu'nu geçmeleri için yeni bir yol sundu. 1929'da New York'tan Friedrichshafen'e 55 saatten biraz uzun bir sürede uçtu

Ekspresyonizmin tutkusu
tükenmeye yaklaştığı ve öfkeli
Dada da sadece şık bir
eğlenceden ibaret hale gelme
riskiyi karşı karşıya kaldığı
zaman, Alman sanatının kendini
ve topluma yönelik taşıdığı rolü
derinlemesine bir şekilde
yeniden değerlendirmesi
gerekti. Yeni Nesnellik de
(Neue Sachlichkeit) bu bakışın
ta kendisiydi.

Yeni Nesnellik (Neue Sachlichkeit)

George Grosz

D BERLİN, 1893; Ö BERLİN, 1959

Grosz her şeyden önce, yarıcı hicviyle saygın burjuva sosyetesini delip geçen bir grafik sanatçısıydı. Komünist Parti üyesi olan Grosz'un sanat piyasasına ayırabilecek çok az zamanı vardı ve sanattaki bireysellik kültürünün sanat simsarları tarafından, kârlarını arttırmak üzere uydurulan bir olgu olduğuna inanıyordu. Dada akımının aktif bir üyesi olan Grosz, 1920'li yılların başlarında "ezilen kesime sahiplerinin gerçek yüzünü göstermek" amacıyla yağlıboya ile daha fazla çalışmaya başladı. Kapitalist toplumun dejenerasyonuna yönelik hicvi ve ahlaki öfkesi, Grosz'un sadece Hogarth ve Goya'ya olan hayranlığının değil, aynı zamanda Hieronymus Bosch'un acımasız ve yanlışlamacı dünyasına olan hayranlığının da bir göstergesiydi.

YAŞAM çizgisi

1893 Bir meyhanecinin oğlu olarak dünyaya geldi
1907 Okuldan kovuldu
1909-16 Berlin ve Dresden'de öğrenim gördü
1917-22 Önde gelen bir Dada sanatçısı oldu
1926 Dine hakaretten dava edildi, kazandı
1933 Nazilerin iktidara gelmesinin ardından Amerika'ya göç etti
1959 Berlin'e geri döndü, üç ay sonra vefat etti

► **Kahvehane 2** Heyecan dolu çizimler ve içki içen insanlar, bir köpek ve bir nü figürden oluşan üst üste bindirilmiş imajlar, 1. Dünya Savaşı'nı takip eden yıllarda Berlin'e hakim olan çılgın hedonizmi yansıtır. 1918-20, kâğıt üzerine Hint mürekkebi, 40x38 cm. Sanat Galerisi Hamburg, Almanya

► **Toplumun Dayanakları** Bu resimde bir Nazi, bir Milliyetçi, bir Sosyal Demokrat, bir Yarıgöç ve bir militarist – yani Grosz'a göre "saygıdeğer" vatandaşlardan oluşan bir ittifak resmediliyor. 1926, tuval üzerine yağlıboya, 200x108 cm. Ulusal Galerisi, Berlin, Almanya

Christian Schad

D MİESBACH, 1894; Ö STUTTGART, 1982

Schad'ı bir sanat kariyeri edinme yolunda yöreklendiren kişi avukat olan babasıydı. Kısa bir süre Münih Akademisi'nde öğrenim gören Schad, savaşın patlak vermesinin ardından kalp sorunu varmış gibi yaparak askere gitmedi. Daha sonra Zürih ve Cenevre'ye yerleşti (1915-20) ve Dada akımına katıldı. Schad 1928'de Berlin'e yerleşti ve Neue Sachlichkeit akımının önde gelen isimlerinden biri oldu. Tasvirlerindeki suprarealizm ve soğuk duygusalılık, onu akımın en uç temsilcilerinden biri haline getirdi. İşlediği temalar arasında, kafe yaşantısı, homoseksüel kuluçları ve cinsel ilişkiler vardı.

« **Güvercin-göğüslü Adam Agosta ve Siyah Kumru Rasha** Titizlikle işlenen bu tip resimlerde açık ve net bir şekilde betimlenen deformasyon ve siyahi kimlik, tabii olan konulardı ancak kısa bir süre sonra yasaklandılar. 1929, panel üzerine yağlıboya, 120x88 cm. özel koleksiyon

Max Beckmann

D LEIPZIG, 1884; Ö NEW YORK, 1950

Beckmann 10 yaşına gelmeden hem annesini hem de babasını kaybetti. Bu nedenle tablolarında kayıp ve nostalji temaları sıkça işlenir. 1906'da *Büyük Ölüm Sahnesi* adlı tablosunda annesinin ölümünü resmetti. Acı verici dürtülüğü Munch'u bir hayli anımsatır. Savaşın önce Beckmann, *Titanik'in Batışı*'ndaki (1912) gibi güncel olayları ya da Sel'deki (1908) gibi alegorik sahneleri resmettiği büyük ölçekli felaket tablolarıyla tanınıyordu. Beckmann, 1918-1923 yılları arasında klostrofobik ve kabus gibi sahneler resmederek Berlin'deki yaşantısının farklı yönlerine odaklandı. Daha sonra 1920'lerin ortalarında stili daha az yanılsamalı bir kimliğe kavuştu, figürler daha neşeli ve sakin hale geldi, temalarına da düşsel bir atmosfer ve mitolojik içenikler hakim olmaya başladı.

YAŞAMÇİZGİSİ

1884 Leipzig'de doğdu
1900-03 Weimar'da öğrenim gördü
1914-15 Savaşta sağlık birliklerinde görev yaptı, sınır krizi geçirdi ve Frankfurt'a yerleşti
1947 Eğitim vermek üzere ABD'ye göç etti
1950 New York'ta öldü

▼ **Gece** İraa memurları tarafından ziyaret edilen bir ailenin işkence ve cinsel şiddete maruz kalma sahnesi. 1919, tuval üzerine yağlıboya, 133x154 cm. Kuzey Ren-Vestfalya Sanat Galerisi, Düsseldorf, Almanya

YAKINplan

KAOS İÇERİSİNDE DÜZEN Bu karabasan sahnesinde net bir şekilde düzenlenmiş bir çerçeve söz konusu. Beckmann, kurbanların ve failerin vücutlarının üzerine yerleştirildiği dikey, yatay ve çapraz çizgilere sahip bir ağ oluşturmuş. Yaratılmak istenen etki, bu tecavüz ve işkence sahnesine tüyleri diken diken eden bir bütünlük kazandırmaktır.

▲ **Küçük Balık** Beckmann'ın geç dönem alegorik tablolarında görülen balık motifini erkeklik organını, hayatın gizemini ve aynı zamanda İsa Peygamberi temsil edebiliyor. 1933, tuval üzerine yağlıboya, 135x115 cm. Ulusal Modern Sanat Müzesi, Pompidou Kültür Merkezi, Paris

Otto Dix

Hugo Erfurth imzalı fotoğrafı

D UNTERMHAUS, THÜRINGEN, 1891; Ö SINGEN, 1969

Her ne kadar Dix'in erken dönem çalışmaları Kübizm etkisi altında olsa da, 1920'lerin başına gelindiğinde bir Büyük Usta gibi resim yapıyordu. Grosz ona, 16. yüzyılda yaşayan ressamı gönderme yaparak Hans Baldung Dix adıyla hitap ediyordu. Dix'in olgun stiliin ortaya çıkması ancak savaşın sonra, Dada'ya katılmasıyla gerçekleşti. Başarılı bir desinatör, oymacı, suluboya sanatçısı ve yağlıboya ressamı olan Dix'in Savaş serisindeki (1924) 50 adet gravürü vahşet ve ölüm üzerine yürek parçalayan bir anlatıma sahiptir. Bu iki tema, cinsellikle birlikte Dix'in tablolarındaki itici kuvvet oldu. Bir portre sanatçısı olarak Dix, her şeyi sakınmasızca, vahşi bir şekilde açığa vuruyordu – buna rağmen sıkça sipariş almasını da biliyordu. Açık saçık fahişeleri portrelerinden ötürü kötü bir üne sahip olan ressam, aynı zamanda gece kulübü müdavimlerini ve yaşlı sevgiilleri de resmetti.

YAŞAMÇİZGİSİ

1891 Bir dökmühane işçinin oğlu olarak dünyaya geldi
1905-09 Dekoratif ressam olarak çiraklık eğitimi aldı
1909-14 Dresden'deki Uygulamalı Sanatlar Okulu'nda öğrenim gördü
1914-18 Gönüllü olarak askerlik yaptı
1920 İlk uluslararası Dada Fuarı'nda katılımcı olarak yer aldı
1927-28 Dresden'de Sanat Profesörlüğü yaptı
1933-45 Manzara resimleri yaparak Nazi zulmünden kaçtı
1962 Singen'de öldü

“**Savaşı önlemek için** savaş resimleri çizmedim. O derece kendini bilmez biri olamazdım. Bu resimleri **savaşı** dualarla **defetmek için** yaptım. Sanat tamamen dualarla defetmekten ibarettir.”

OTTO DIX

▲ **Metropolis** Mıhraplardaki triptik panoların stiline sahip bu yapıt, Weimar toplumunun kutsallığına karşı ironik bir bakış ortaya koyuyor. Kulüpteki eğlenceli sahne, iki yanda belirlenen acı gerçeklikle kontrast oluşturuyor. 1928, ahşap üzerine karışık teknikler, 181x402 cm. Eyalet Galerisi, Stuttgart, Almanya

YAKINplan

TANIDIK YÜZLER
Dix, bazı karakterleri yaratırken Dresden'in sosyal çevresinden, aynı zamanda arkadaşları olan gerçek kişileri model olarak aldı. Örneğin kemancı aslında ressam Gert Wollheim'di. Monokl takan adamınsa dönemin Dresden Akademisi mimarlık bölümü başkanı Wilhelm Kreis olduğu belirlendi.

BERLİN'DE KABARE 1927'nin yılların sonunda Berlin'in kabare ortamı erozandı, siyasi hiciv, müzik ve tiyatronun bir karışımından oluşuyordu. Bu da oyun yazarı Bertold Brecht ve opera bestecisi Kurt Weill'e hicivsel çalgımları Mahagonny'yi yazarken ilham verdi.

İnşaat Evi" anlamına gelen Bauhaus, modernist mimar Walter Gropius'un vizyonuydu. Weimar şehrinde kurulan Bauhaus yüksek sanatı, aşağı görülen tasarımı üzerinde tutan önyargıyı yıkmayı hedefliyordu. Atölyelerde verilen derslerde çiraklar zorunlu hazırlık dersleri alıp 6 ay sonra seçtikleri alanda eğitim görmeye başlıyorlardı. Okulun ilk hocası, renk teorisi ve pratik malzeme kullanımı konularında ders veren Johannes Itten'di. Onun halefi László Moholy-Nagy sanatçı olduğu kadar bir bilimsel mucitti de. Desinatörlük, resim ve fotomontaj dersleri veriyordu. Alınan maddi yardıma haklı gerekçe isteyen siyasi baskıları savmak isteyen Gropius, mutfak eşyaları, masalar ve kumaşlardan oluşan Bauhaus tasarımlarının bir araya getirildiği, bu amaç için inşa edilen binada bir sergi düzenledi. Uluslararası beğeniyi rağmen Bauhaus 1925'te Weimar'dan ayrılıp Dessau'ya taşınmaya zorlandı.

1919'da Almanya'da kurulan Bauhaus Sanat Tasarım Okulu, kısıtlı kaynaklar, siyasi çalkantılar, ara sıra meydana gelen iç bölünmelere rağmen ayakta kalmayı başardı. İki kere yer değiştirmeye zorlandı ve 14 yıl içinde sadece 500 mezun verdi, ancak yine de 20. yüzyılın en ilham verici tasarım ekolü haline geldi.

▲ **Staatliches Bauhaus** Dessau'daki Bauhaus binasını Gropius tasarladı. 1925-1926 arasında inşa edilen bina, atölyeler, konferans salonları ve burada görüldüğü gibi ultra-modern öğrenci evlerinden oluşuyordu.

Yeni Bauhaus'ta vurgu zanaattan çok endüstriyel tasarıma yapılmaya başlandı.

Konular ve teknikler

Tavan lambaları, manivelalı koltuklar ve ofis ya da evlere uygun mobilyalar ve benzeri tasarımlardan oluşan yeni ürünler, Bauhaus teknisyenleri tarafından tasarlanıp Standard-Möbel gibi büyük ölçekli mobilya fabrikalarına satış firmaları tarafından üretiliyordu. 1928'de Gropius istifa etti ve yerine

Bauhaus mimarı Hans Meyer geçti. Kendisi ilk prefabrik ve ürettiği ve insanların ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde tasarımı yapma ihtiyacının altını siddetle çiziyordu. Sol meylli görüşleri nedeniyle 1930'da istifa etti. Onun yerine ise ilerde New York'taki Seagram Binası'nı tasarlayacak olan Mies van der Rohe geçti. 1931'e gelindiğinde Naziler Dessau'da kontrolü ele geçirmişler ve 1932'de Bauhaus son hamlesini Berlin'e doğru gerçekleştirdi.

DÖNEMİN olayları

1919 Almanya 1. Dünya Savaşı sonrası utanç ve yenilgi içerisindeyken toplum da kaosa doğru bocalama halindeydi. Hem Berlin hem de Münih'te başarısız solcu ayaklanmalar gerçekleştirildi

1922 Avrupa'nın gideceği yön, Mussolini'nin darbeye iktidara gelmesi ve İtalya'nın faşist bir devlet haline gelmesiyle ilk sinyallerini vermeye başladı

1930 Almanya için son derece kritik bir yıl olan 1930'daki uluslararası bankacılık krizi, siyasi görüşleri uçlara taşımaya başladı. Nüfusun dörtte birinin işsiz olduğu ülkede ılımlı seslerin duyulması çok daha zor bir hale geldi

Bauhaus

Lyonel Feininger

□ NEW YORK, 1871; ○ NEW YORK, 1956

Lyonel Feininger yeterli bir müzisyen olsa da, kariyerini sanat alanında geliştirmeyi seçerek Paris ve Berlin'de eğitim gördü. Başarılı bir grafik sanatçısı olarak hem Almanya, hem de ABD'de çeşitli yayınlarla iş anlaşımlarına yaptı. 1907'de iki yıllık Paris'e atarınca ressamlığa geri döndü. Almanya'ya dönünce peyzaj üzerine uzmanlaştı.

Dönüm noktası Kültürle tanıştığı 1911'de gerçekleşti ve yapıtlarında ışığın en az kütle kadar önem taşıdığı Orfizmin, parçalara ayrılmış prizmatik formlarına rastlanmaya başladı. 1917'deki başanlı sergisi ona ün kazandırdı. Gropius'un Berlin'deki Bauhaus'a atadığı ilk isim olan Feininger 1919'dan 1925'e kadar başkısı atölyesini idare etti. Öğrencilerinin ahşap kalıplardan başkısı sanatına ilgisini de bu sıfatla geliştirdi.

«Kule Anıtsal ve ışıldayan nitelikleriyle, Feininger'ın şehir manzaralarında kilise kulelerine sıklıkla rastlanır. Işık sanki içerden parlıyormuşçasına çizilen tablolarındaki kuleler, 1. Dünya Savaşı'nı takip eden yıllarda yeniden doğuşu simgeliyor. 1923-26, tuval üzerine yağlıboya, 61x48 cm. Sanat Müzesi, Basel, İsviçre»

▲ **Yelkenliler** Bu imge yelkenlilerin barındırdığı hız, ışık ve hava duygusunu yakalıyor. Her hafif dokunuşlarla net bir şekilde tanımlanmış şekiller gemileri, denizi ve gökyüzünü birbirine kenetlenen düzlemlerden oluşan bir ağla birleştiriyor. Minimum renk kullanımıyla Feininger neredeyse natüralist olarak nitelendirilebilecek bir sahne yaratmış. 1929, tuval üzerine yağlıboya, Detroit Sanat Enstitüsü, Detroit, ABD

YAKINplan

DİNAMİK HAREKET Uçları yukarı ve aşağı bakan üçgenler tuvali keserek yelkenleri ve ışık huzmelerini temsil ediyor. Bu, soldan sağa doğru yerleştirilmiş hareketlilikle birlikte sürekli bir ilerleme hissi yaratıyor.

YASAMçizgisi

1871 New York'ta doğdu; 16 yaşında Berlin'e yerleşti

1887 Müzik öğrenimi görmek üzere Almanya'dan ayrıldı, ancak bir yıl içerisinde sanat eğitimi almaya başladı.

1888-93 Hamburg, Berlin ve Paris'teki sanat enstitülerinde eğitim gördü

1907-11 Resim yapmaya odaklandı ve Kübizmin etkisi altında kaldı

1919 Bauhaus'un kurucusu ve en uzun süre hizmet veren üyesi oldu

1937 New York'a geri döndü, resim yaptı ve eğitim verdi

László Moholy-Nagy

Portre,
Hugo Erfurth
imzalı

D BÁCŞBOROD, 1895; Ö CHICAGO, 1946

Macar sanatçı László Moholy-Nagy Budapeşte Üniversitesi'nde hukuk eğitimi gördü. Savaşta yaralandıktan sonra nekahet döneminde resim yapmaya başladı. Resim yapmayı büyük ölçüde kendi kendine öğrendi. Moholy-Nagy Konstrüktivizmden etkilendi ve fotoğraflar (objeleri ışığa duyarlı kâğıtların üzerinde ışığa tutarak elde edilen fotoğraflar), fotomontajlar ve kolajlar üretti. 1922'de Berlin'deki Sturm Galerisi'nde bir sergi düzenledi ve Johannes Itten'in yerine Bauhaus'un hazırlık sınıfında ders vermek üzere Walter Gropius'un tercih ettiği isim oldu. Işık, ışığın etkileri ve yaratıcı potansiyeli, Moholy-Nagy'nin çalışmalarının temelinde yatan unsurlardı. Bilimsel bir şekilde eğitim veriyordu ve elektriği yaratıcı bir şekilde kullanan ilk sanatçı oldu. *Tümel Tiyatro* adını verdiği ve yeni bir tiyatro deneyimi yaratmayı amaçladığı süreçte, dönen ışık makineleri inşa etti.

YAŞAMÇİZGİSİ

1895 Macaristan'da doğdu
1917 Nekahet dönemindeyken sanata merak saldı
1919-21 Viyana'ya, sonra da Berlin'e yerleşti ve burada Rus Konstrüktivist Malevich ve El Lissitzky ile tanıştı
1923-28 Başlangıçta metal atölyelerinde ders verdiği Bauhaus'a atandı
1928 Berlin'in avangart tiyatrosunda sahne tasarımcısı oldu
1936 *Gelecekteki Şeylerin Şekli* adlı bilimkurgu filminin setlerini tasarladı
1939 Chicago'da kendi tasarım okulunu kurdu
1946 Chicago'da öldü.

▼ **Z8** Moholy-Nagy yanıltıcı efektlerle, özellikle de düzmiş gibi duran objelerin üç boyutluluğuyla ilgileniyordu. 1935, ahşap üzerine yağlıboya ve galalit, 73x87 cm. özel koleksiyon

◀ Kinetik Konstrüksiyon

Bu çizim Moholy-Nagy'nin makinelerinden birinin yarattığı beklenen efekti gösteriyor. Amacı tiyatrodaki sahneleri izleyiciye yansıtmak ve sahneye izleyici arasındaki sınırı kaldırmaktır. -1925-30, eskiz, Magyar Nemzeti Galerisi, Budapeşte, Macaristan

YAKINplan

BÜYÜK İHTİRAŞ Figürün boyutu sanatçının vizyonunun ölçeğini gösteriyor. Dönen ışıklar ve gölgelerle uzun yıllar deneyler yaptıktan sonra, sanatçı kendini bir "büyüclüğün çırağı" gibi hissettiren Işık Uzun Modülatörü'nü yarattı.

Josef Albers

D BOTTRUP, ALMANYA, 1888; Ö NEW HAVEN, 1976

Çeşitli aralıklarla öğretmenlik yapan Josef Albers 1913-1920 arasında Berlin'de, Essen'de ve Münih'te sanat eğitimi gördü. Daha sonra Bauhaus'a kaydıran Albers, okulun kadroya alınır ilk mezunu oldu. 1923'ten 1933'e kadar vitray, tipografi ve mobilya imalatı atölyelerinde çalıştı. Ayrıca hazırlık sınıfını Moholy-Nagy'le birlikte yürüttü. 1933'te ABD'ye yerleşti ve yağlıboya çalışmalarına odaklandı. 1949'dan ölümüne kadar *Kareye Saygı* adlı titiz, formel, soyut resimlerden oluşan bir dizi varyasyon üzerinde çalıştı. 1950'den 1959'a kadar Yale Üniversitesi'nde tasarım eğitimi verdi ve Renklerin Etkileşimi adlı teorik makalesini yayımladı.

◀ Kareye Saygı

Albers mekansal dinamikleri ve renk bileşimlerini, doğal dünyayla olan temsili bağların tamamen kaldırıldığı bir formatta incelemek istiyordu. Doğada hiç dik açı bulunmadığı için Albers çalışmalarını dört dik açıdan oluşan kare üzerine yoğunlaştırmayı tercih etti. -1960, masonit üzerine yağlıboya, Sanat Müzesi, Lahey, Hollanda

Oskar Schlemmer

D STUTTGART, 1888; Ö BADEN-BADEN, 1943

Bauhaus Sanat ve Tasarım Okulu'nun en etkili hocalarından Oskar Schlemmer 1906-1911 arasında Stuttgart Akademisi'nde öğrenim görmeden önce mobilya kakmacılığı eğitimi aldı. Sanatsal kariyeri oldukça çeşitli oldu: resim, heykel, sahne tasarımı yaptı ve sanat teorisi yazıları yazdı. Bauhaus'ta, hem Weimar'da hem de Dessau'da metal işçiliği, heykeltıraşlık, sahne tasarımı atölyelerinde çalıştı. Müziklerini Paul Hindemith'in hazırladığı. Konstrüktivist bir gövde gösterisi niteliğindeki *Üçlü Bale* adlı eseri ilk olarak 1922'de Stuttgart'ta, ertesi sene de Bauhaus'ta sahnelendi. Saf soyutluğun ruhsuzluk eğilimi gösterdiğine inanan Schlemmer kariyerine figüratif ressam olarak devam etti. Ancak kendi çalışmalarının da soğuk ve mesafeli bir duruşu vardı.

▲ **Dört Figür ve Bir Küp** Schlemmer illüzyona neden olan şekilleri insan formlarıyla kombine eder. İzleyici en küçük figürün durduğu, en uzak noktaya doğru yönelir. Figürlerle küpün yan yana konumlandırılmalarının tuhaf bir yatıştırıcı hissi vardır. 1928, tuval üzerine yağlıboya, 246x160 cm. Eyalet Galerisi, Stuttgart, Almanya

▲ **Üç kız (ve bir Baş Profili)** Schlemmer'le en önemli teması uzayda hareket halinde ya da duran olan insan figürüdür. Üç kız resmedildiği bu tabloda izleyiciyi resme bağlı tutan, içerdikleri hareketlilik hissidir. -1926-29, tuval üzerine yağlıboya, 64x48 cm. Sanat Galerisi, Hamburg, Almanya

Paul Klee

Paul Klee,
1921

► MÜNCHENBUCHSEE, BERN YAKINLARI, 1879;
Ö MURALTO, LOCARNO YAKINLARI, 1940

Yetenekli bir kemançı olan Paul Klee, müzik kariyerini sanat eğitimi almak uğruna bir kenara itti. 1898'de Münih'e yerleşti ve akademiye kaydoldu. Burada klasik stilden asla taviz vermeyen Fritz von Stuck'un öğrencisi oldu. Ancak en başından itibaren Klee'nin çalışmaları geleneklere başkaldırdı. 1903-1905 arasında *İcatlar* adını verdiği ve rahatsız edici biçimde çarpıtılmış figürlerin yer aldığı, acı bir hiciv barındıran bir dizi monokrom gravür hazırladı. 1914'te Tunus'a yaptığı gezinin ardından grafikten daha resimsel

bir stile geçiş yaptı. Klee'nin yarattığı çocuksu karakterler ve tuhaf isimlere sahip resimleri Kübizmden antik hiyerogliflere ve Mozart operalarından Barok sanata kadar akla gelebilecek her türlü esin kaynağını etkili bir şekilde değerlendirir. Klee 1920'de Kandinsky'le kalıcı bir dostluk kurduğu Bauhaus Sanat ve Tasarım Okulu'na katıldı ve burada her birini açıklamalarıla özenli bir şekilde desteklediği çok sayıda çalışmaya imza attı.

◀ **Senecio** Sade geometrik şekillerden oluşturulan bu parlak renkli yüz, belki de bir tohum başını andırdığı için, bir bitki familyasının adını almış. Tuhaf görümlü kafanın totemi bir duruşu var – hayranlık olduğu kadar eğlence amacı da taşıyan bir odak noktası. 1922, tuval üzerine yağlıboya, 41x38 cm. Sanat Müzesi, Basel, İsviçre

YAŞAMÇİZGİSİ

1898 Sanat eğitimi almak üzere Münih'e yerleşti

1906 Piyanist Lily Stumpf'la evlendi

1914 Çalışmaları üzerinde büyük etki yaratan Tunus'u ziyaret etti

1916 Yakın dostu Franz Marc öldü. Klee askere çağırıldı

1920 Bauhaus'a katıldı

1924-25 New York'taki ilk sergisini düzenledi; bir yıl sonra Paris'te Sürealist çalışmaların bir araya getirildiği bir sergiye katıldı bulundu

1931-33 Bauhaus'tan ayrıldı; Nazi Almanyası'nı terk etmeye zorlanana kadar Düsseldorf Akademisi'nde çalıştı

1940 Kalp yetmezliğinden öldü

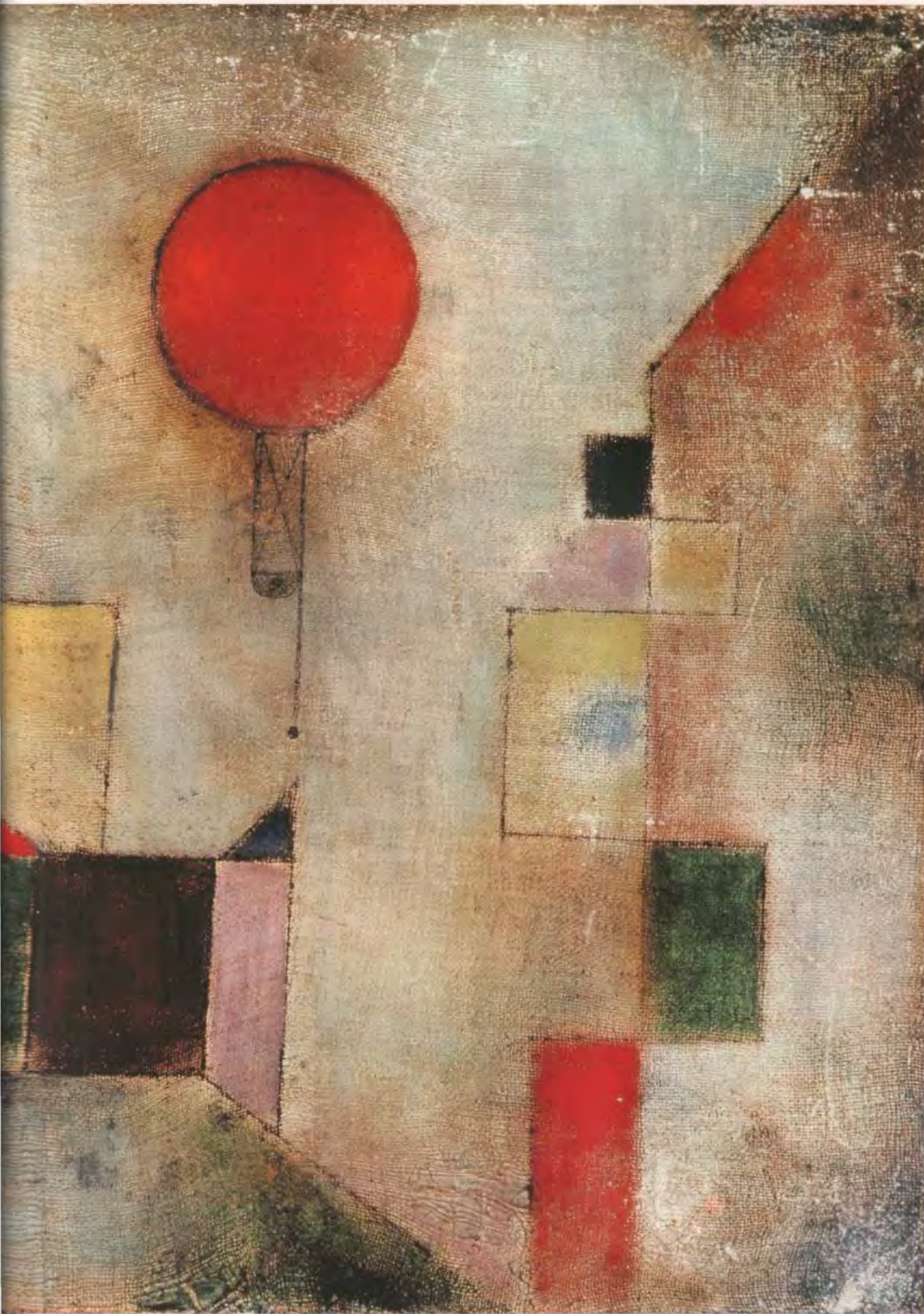
▲ **İsimsiz (Büyüme İşaretleri)** 1937 dolaylarında Klee'nin çizgisi çok daha ağır, renkleriye daha temel bir hale büründü. 1935'te kendisine ölümcül bir hastalık olan sklerodermi teşhisi kondu. Tarzını basitleştirmesinin nedeni de muhtemelen az zamanı kaldığını düşünerek daha hızlı çalışabilmek istemesiydi. 1937, kâğıt üzerine yağlıboya, 63x48 cm. Sanat Galerisi, Hamburg, Almanya

▼ **Tunus'ta bir Sokak Kahvesi, (no 55)** Klee, sanatçı dostları August Macke ve Louis Maillot ile birlikte Tunus'a yapılan bir resim turuna katıldı. Burada Robert Delaunay'ın sanat teorisinden etkilenen 30 adet suluboya eskiz hazırladı. 1914, kart üzerine suluboya ve kalem, 10x22 cm. Sanat Müzesi, Hamburg, Almanya

SEBASTIAN KUPFER LA TUNIS 1914. 55.

« Kırmızı Balon, (no 179)

Klee'nin Tunus resimlerindeki hafif dokunuşlar ve düğün kompozisyon zamanla daha net bir keskinlik kazandı. Resim soyutluğa kaymakta olsa da izleyici bu resmin bir şehir manzarası olduğunu görebilir. Paradoksal bir şekilde, görsel bir çapa görevi görerek farklı unsurları birleştiren ana figür kırmızı balondur. 1922, müslin kaplı karton üzerine yağlıboya, 32x31 cm. Guggenheim Müzesi, New York, ABD

YAKINplan

TEKNİK Gökyüzü resimdeki en ince yağlıboya katman olup, altındaki tebeşirle boyanmış müslin kumaş hâlâ görünebilir. Yoğun kırmızı pigmentleriyle balon, bu puslu fonun üzerinde çok daha baskın görünüyor.

“Önemli olan, üretken olan Yol'un kendisidir – neticede Oluşum, Varlığın üstündedir.”

PAUL KLEE

GÜNEdair

DEĞERSİZ PARA BİRİMİ 1923'te Almanya savaş borçları geri ödemelerini aksatınca Belçika ve Fransa, Ruhr Vadisini işgal etti. Enflasyon astronomik seviyelere yükseldi ve birkaç hafta içinde Alman markı tüm değerini kaybetti. Aralarında Bauhaus profesörü Herbet Bayer'in tasarımının da bulunduğu yüksek rakamlı banknotlar hızlı bir şekilde piyasaya sürüldü.

Elli milyar Marklık banknot. Milyarlık banknotların bile çok az değeri vardı.

Kökenler ve etkiler

Ben Nicholson ve Barbara Hepworth İngiltere'deki avangart hareketin ön saflarında yer alıyordu. 1933'te evlendiler ve Fransa'da seyahat ederek Pablo Picasso, Constantin Brancusi ve Jean Arp gibi sanatçıları ziyaret ettiler. Henry Moore'la birlikte, 1933'te, İngiltere'nin sanat, tasarım ve mimariyi kucaklayan ilk modernist hareketi Unit One'ı (Bir No.lu Birim) kurdular. Diğer üyeler arasında Paul Nash ve Edward Wadsworth de yer alıyordu. Unit One İngiltere'nin çeşitli yerlerinde sergiler düzenleyerek modern sanat üzerine tartışmaların ve kutuplaşan düşüncelerin ortaya çıkmasına neden oldu.

Konular

İngiliz avangart sanatçılar, Sickert'in Camden Town Grubu'nun kentsel konu matzemelerinden ve natüralist stilden sakındılar. Bunun yerine daha çok soyut

▲ **Hepworth ve Nicholson** Bu çift, Londra'daki Hampstead'de birbirlerine çok yakın yaşayı ve Avrupa'dan gelişmiş düşüncüleri ülkeye taşıyan, eleştirmen Herbert Read'in deyişiyle "kibar sanatçılar yivasının" baş temsilcilerindendi.

çizgilere yöneldiler –ancak İngiliz peyzaj geleneğini de devam ettirdiler. 1930'larda Hepworth'ün heykelleri anlaşılır insan formlarından uzaklaşarak çok daha sert ve geometrik bir görünüme ulaştı. Hepworth ve Nicholson 1939'da Cornwall'a yerleştiler ve peyzaj, çalışmalarında önemli bir temsil unsuru haline geldi. Moore ve Graham Sutherland da peyzaja yönelik bir tutkuya sahiptiler. Moore figüratif heykeller yapmasına rağmen esin

kaynağı olarak doğal formları alıyordu –denizin pürüzsüzleştirdiği çakıl taşları, dalgalı tepeler ve hayvan kemikleri. Sutherland, üzerine duyguların yayılmış olduğu peyzaj resimleri çalışıyordu.

Amerikalı iki sanatçı, Alexander Calder ve Stuart Davis de Avrupa avangartına bağlıydı. İki sanatçı da 1920'lerin sonlarında Paris'te yaşadılar. Calder bu kentte 1930'lu yıllara kadar kaldı. Calder'in çelik ve tel malzemeden üretilen heykellerindeki rastgele hareketlilik Dadaistler ve Sürrealistlerden etkileniyordu. Ancak heykelleri Amerikan folklorik sanatından da faydalanıyordu –kariyerine oyuncak imalatçısı olarak başlamış ve çok sayıda hayvan figürü imal etmişti. Davis Kübizmden etkilenmişti ancak konuları tamamen Amerikan kaynaklıydı. İngiltere'deki çağdaşlarının aksine, kentsel dünyayı, modern binaların, neon ışıklarının, sokak tabelalarının, posterlerin ve ambalajların resmedildiği neşeli, dekoratif tablolarla adeta kulluyordu.

İngiltere ve ABD'de Avangart

Ben Nicholson

D DENHAM, BUCKINGHAMSHİRE, 1894; Ö LONDRA, 1982

Ressam Sir William Nicholson'un oğlu olan Ben Nicholson İngiltere'nin en etkili soyut ressamlarından biriydi. Resim yapmaya babasının stilinde başladı – büyük bir düzen anlayışı ve dokunuşlarda kesinlik. Nicholson'ın özellikle de natüramort türündeki çalışmaları, Kübizm'den etkilendi. İlk soyut resmini 1924'te tamamladı ve bundan yaklaşık 10 yıl sonra sert geometrik tablolar ve rölyeflerden oluşan en yenilikçi eserlerini üretti. Geç dönem çalışmalarında, soyut ve temsilci resim arasında gidip geldi ve bunu çoğu zaman aynı tabloda gerçekleştirdi. Düz ahşap panelleri kesip, boyayıp birleştirerek şık soyut rölyefler hazırladı. Aynı zamanda aralarında Surrey'deki Sutton Place'in bahçesinde konumlanan mermerden örnekte olduğu gibi büyük, münferit duran rölyeflere de imza attı. Nicholson her ne kadar "naif" sanatçıların (Rousseau ve St Ives ressamı Alfred Wallis de dahil olmak üzere) çalışmalarına hayranlık duysa da, onun stili içgüdüsel bir ifadeden ziyade her zaman yüksek bir estetik anlayış ve formel bir katılık yansıttı.

► 1935 (beyaz rölyef)

Nicholson 1933'te soyut rölyefler yapmaya başladı ve 1935'te renk kullanımını tamamen bıraktı. Bu bazı eleştirmenler tarafından soyut sanatın soğuk ve mekanik bir uç noktası olarak görüldü. Ancak bu eser, bir eskiciden bulunma eski bir masa üstü kullanılarak üretildi ve bu nedenle kullanılmış, "yaşanmışlık dolu" bir yüzeye sahipti. 1935, boyanmış ahşap, 102x166 cm. Tate, Londra, İngiltere

YAŞAMÇİZGİSİ

- 1910-11** Slade Sanat Okulu'nda öğrenim gördü
- 1920** Sanatçı Winifred Roberts'la evlendi
- 1924** Londra'daki Galen Yirmi Bir'de ilk kişisel sergisini açtı
- 1933** Hepworth'le birlikte Paris merkezli Soyutlama-Yaratı grubuna katıldı; ilk geometrik ve soyut rölyefleri üretti
- 1938** Hepworth'le evlendi
- 1951** Hepworth'ten boşandı
- 1958** İsviçre'ye yerleşti
- 1974** Londra'ya geri döndü

◀ **1933 (gitar)** Tuval yerine tuhaf şekilli bir ahşap parçası kullanmayı tercih eden Nicholson, tabloyla rölyef arasında konumlanan bir çalışmaya imza attı. Emekli denizci Alfred Wallis gibi "naif" ressamalara hayranlık duyuyordu. Burada kullanılan materyallerin ve stilin sadeliği de onların etkisini gözler önüne seriyordu. 1933, ahşap panel üzerine yağlıboya, 83x20 cm. Tate, Londra, İngiltere

YAKINplan

DOKULU YÜZEY Nicholson ahşap panelin üzerine bir alçı katmanı ekleyerek canlı bir yüzey yaratmış, daha sonra da alçı hâlâ ıslakken üzerini kazıyarak çalışmış.

Barbara Hepworth

D WAKEFIELD, 1903; Ö ST İVES, 1975

Barbara Hepworth 20. yüzyılın en önemli İngiliz kadın sanatçısıydı. Taş, ahşap ve bronz malzeme kullanarak hazırladığı heykeller doğaya ve peyzaja yönelik romantik bir duygu yayar. Hatta sanat eserleri, pürüzsüz, kıvrımlı formlarıyla sanki denizin ve rüzgârların insafına bırakılmış bir görünüme sahiptir. Hepworth – heykelin son halini gösteren bir ön modelleme ya da çizimin olmadığı – doğrudan oyma tekniğinin öncüsüydü. Kendisi aynı zamanda 1931 yılında, *Delinmiş Form* adlı çalışmasıyla eserlerine delik unsurunu katan ilk İngiliz heykeltıraş oldu. 1930'ların sonları ve 1940'lı yıllarda, heykelde kütle ve alan unsurları arasındaki karşılıklı etkileşim üzerine yoğunlaştı. 1950'li yıllere gelindiğinde dünyanın en saygın heykeltıraşları arasında yer alıyordu ve aralarında New York'taki Birleşmiş Milletler binasında yer alan, Dag Hammarskjöld anısına hazırlanan *Tek Form* (1963) adlı çalışma da olmak üzere çok sayıda önemli siparişi imza atan biriydi.

YAŞAMÇİZGİSİ

1920-21 Leeds Sanat Okulu'nda heykeltıraşlık eğitimi aldı

1921-24 Londra'daki Kraliyet Sanat Yüksekokulu için bölge bursu kazandı

1925 Sanatçı John Skeaping'le evlenip Roma'ya yerleşti

1926 Londra'ya geri döndü

1933 Skeaping'den boşandı

1938 Nicholson'la evlendi

1939 2. Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle St İves'a taşındı

1943 Leeds'de ilk büyük kişisel sergisini düzenledi

◀ **Kumrular** Zarif detaylarla dolu İtalyan heykelleri yüzyıllarca kaliteli beyaz mermerden üretilirdi. Hepworth kumruların formlarını sadeleştirip pürüzsüzleştirerek bu geleneği modernize etti. Mermer oyma tekniğini Roma'da yaşadığı sırada öğrendi. 1927, beyaz mermer, 29x33x22 cm, Manchester Sanat Galerisi, İngiltere

▲ **Kıvrımlı Form (Trevalgan)** Trevalgan, Hepworth'un evinin yakınlarındaki bir tepenin adı. Hepworth burayla ilgili bir yazısında, "batıya bakan yamaçlar denize değdiklerinde bölünüyorlar" demiştir. Bölünmüş yamaçların yanı sıra, bu eser izleyicinin gözünde geyik boynuzları ya da bir gölün kenarındaki ağaçları andırıyor. 1956, bronz, 90x60x67 cm. Tate, Londra, İngiltere

▲ **Üç Form** 1930'lu yılların ortalarında Hepworth'un heykelleri giderek daha da soyut bir görünüme büründü. Burada, sanatçı en sade formları kullanmış ve bütün renkleri devre dışı bırakmış. Eser temsili bir şekilde, bir manzara ya da geriye yaslanmış çıplak bir kadının başı, sırtı ve bacakları olarak okunabilir. Belki de bu üç form aynı zamanda Hepworth'un 1934'te dünyaya getirdiği üçüzleri de sembolize ediyordu. 1935, mermer, 21x53x34 cm. Tate, Londra, İngiltere

► **Pelagos** Yunanca'da "deniz" anlamına gelen Pelagos, Cornwall'daki St İves'de bulunan ve iki kara parçasının kol biçiminde, denize uzanarak oluşturduğu bir koy manzarasından ilham alınarak yaratılmış. Heykelin duygusal kıvrımları aynı zamanda deniz kabuğu, dalga ya da kıvrımlı bir teppe gibi farklı doğal formları da temsil ediyor. Yaylar bize bir müzik enstrümanını ve aynı zamanda soyut sanatın müzikal formu amaçladığına dair sık sık dile getirilen kuralı hatırlatır. 1946, kısmen boyanmış ahşap ve teller, 43x46x39 cm. Tate, Londra, İngiltere

YAKINplan

BOYA VE TELLER

Hepworth 1940'lardaki çoğu heykelinde boya ve tel kullandı. Boyanın rengi hakkında "beni derin sulara, mağaralara ve gölgelere daldıran" şeklinde bir tasvirde bulunmuştu. Gergin teller içine "kendimle deniz, rüzgâr ya da tepeler arasında hissettiğim gerginliği" ifade ediyor açıklamasını yapmıştı.

Henry Moore

Marino Marini
imzalı
fotoğrafı

Ö CASTLEFORD, YORKSHIRE, 1898;
Ö MUCH HADHAM, HERTFORDSHIRE, 1986

Sekiz çocuklu bir madenci ailesinin yedinci çocuğu olarak doğan Henry Moore 20. yüzyılın en ünlü İngiliz heykeltıraşı oldu. Taş ve ahşap oyarak heykel yapan ve malzemeyle etkin bir ilişki kurmaya çalışan Henry Moore, kullandığı malzemelere sadık kalarak isim yaptı. Klasik dönemlere ve Rönesans'a has güzellik kavramlarını reddeden sanatçı bunun yerine esin kaynağı olarak antik ve "primitif" heykeltıraşlığın gücüne yöneldi. Eserlerinde iki konu sürekli olarak tekrarlanır: anne ve çocuk. Sanatçı bunu hiçbir zaman aşın bir duygusallığa kaçmadan işledi ve dışı figürü de çoğunlukla bir peyzaj gibi yansıttı. Savaş sırasında bir savaş sanatçısı olarak görevlendirildi ve Londra'nın metro istasyonlarında barınan insanların tasvir eden etkilileyici çizimler yaptı. Savaş sonrası bronz malzemeyle çalışmaya başladı. Bu da bir dizi yeni form uygulamasını sağladı, bu nedenle geç dönem eserlerinin çoğunda yepyeni bir ifade gücü kendini gösterir. Bu malzeme seçimi sanatçının, elde ettiği uluslararası şöhret sonucu aldığı, giderek artan sayıdaki kamusal sanat eseri siparişlerini hızla tamamlamasına olanak sağladı.

► **Sığınakta Bir Figür** 2. Dünya Savaşı sırasında Moore, metro istasyonlarında barınan Londra halkını betimleyen bir dizi çizim gerçekleştirdi. Bunlar yeraltındaki varoluşu yansıtan kasvetli imgelerdi – bir kefenin altında resmeden bu hayaletsi figür oldukça ümitsiz bir hava yansıtıyor. Yine de bu çizimler İngiltere halkının metanetli direnişini betimleyen metaforlar olarak kabul edildi ve 1941'de Londra'daki Ulusal Galeride sergilendiler. 1941, kurşun kalem, mürekkep, pastel boya ve ince boya tabakası, 38x56 cm. Wakefield Müzeleri ve Galerileri, West Yorkshire, İngiltere

“ **Heykel sanatının duyarlı gözlemcisi** şekli şekil olarak hissetmeyi de öğrenmeli, bir tarif ya da anımsama olarak değil. ”

HENRY MOORE, 1937

▼ **Dört Parçalı Kompozisyon: Yaslanan Figür**

Her ne kadar başlık bir figüre referans verse de, Moore hayvan kemikleri ve peyzajdan oluşan doğal formlara çarpmış yapıyor. Sanatçı yazdığı bir metinde, “insan figürü beni en derinden ilgilendiren şeydir, ancak form ve ritim kurallarını çukul taşları, kavalalar, kemikler, ağaçlar ve bitkiler gibi doğal objeler üzerinde çalışarak elde ettim” ifadesinde bulunuyor. 1934, Cumberland kaymaktaşı, 18x46x20 cm. Tate, İngiltere

YAŞAMÇİZGİSİ

1917-19 Öldüde görev yaptı, 1. Dünya Savaşı'nda gaz zehirlenmesi geçirdi

1921-24 Kraliyet Sanat Yüksekokulu'nda eğitim gördü, 1931'e kadar orada eğitim verdi

1928 Warren Galerideki ilk kişisel sergisi

1932-39 Chelsea Sanat Okulu'nun heykel bölümünün başkanlığını yaptı

1940 Londra'dan Much Hadham'a taşındı ve hayatının geri kalanını burada geçirdi

1951 Tate'te ilk retrospektif sergisi gerçekleştirildi

1976 Henry Moore Vakfı'nı kurdu
1986 88 yaşında öldü

► **Anne ve Çocuk** Batı dünyasına ait olmayan heykel stillerinden esinlenen Moore, anaç sevgiyi betimlediği bu yapıtında gelenegci reddediyor. Savunduğu “malzemelerin esası” felsefesine uygun olarak, taşı doğrudan oyma tekniği uygulayarak şekillendiriyordu. Figürler de taş malzemeye atfedilen katılık ve güçle aşılanmıştı. Moore, 1934 yılında kaleme aldığı bir yazısında, “taş yumuşak bir etmiş gibi görünecek şekilde sahteleştirilmemeli. Sert taşılığını korumalı” demişti. 1925, Hornton taşı, 64x41x36 cm. Manchester Sanat Galerisi, İngiltere

YAKINPLAN

KAYA ORMANLARI

Kazınmış çizgilerin tarih öncesi dönemin taş oymalarını hatırlatan bu kıvrımları, dört formun dalgalanmalarıyla aynı paralelde.

Stuart Davis

PHILADELPHIA, PENNSYLVANIA, 1892; Ö NEW YORK, 1964

Davis, Amerikan yaşamının ruhunu –şehirlerini, sokak yaşantısını, reklamları ve neon ışıkları– yakalayan özgün soyut tablolar yaptı. Aslında ilk Pop Art sanatçısı da kendisiydi. 1930'lu yıllarda, çağdaşlarının çoğu realist imgeler resmederken o yeni bir stil geliştirdi –objelerin lineer bir perspektifle üzerine net bir şekilde tanımlandığı, kontrast oluşturan düz renkli geometrik düzlemler yaptı. Bu imgeler mizah ve neşe içerir. Parlak ve ahenkten uzak renkler ve kendini tekrarlayan canlı ritimler Davis'in çok sevdiği caz müziğini andıran unsurlar olarak algılanabilir. Sağlığında 1945'te MoMA'da ve 1957'de Whitney Amerikan Sanatı Müzesi'nde adına düzenlenmiş retrospektif sergilerle geniş çaplı kabul gördü.

▼ **Visa Davis reklam imgelerini Pop Art sanatçılarından seneler önce kullandı.** Burada, harfler ve şekillerden oluşan canlı karışım sizi tipki bir posterin kavradığı şekilde kavıyor. 1951, tuval üzerine yağlıboya, 102x132 cm. MoMA, New York, ABD

Graham Sutherland

LONDRA, 1903; Ö LONDRA, 1980

Roland Haupt
İmzalı fotoğrafı

Sutherland İngiltere'de yetişen en önemli ve en çok yönlü modernist sanatçılardan biriydi. Sadece bir ressam değil, aynı zamanda bir baskı sanatçısı ve seramik, sahne kostümleri ve poster tasarımcısıydı. 1921'de deminyolu mühendisliği eğitimini yarıda bırakarak oymabaskı ve gravür öğrenimi görmeye başladı. On yıl boyunca baskı sanatçısı olarak çalıştı. Güney Galler bölgesini resmeden, 1930'lu yılların sonlarında yaptığı tabloları, aydınlık ve karanlık unsurların gizemli bir şekilde bir araya geldiği peyzajlar yansıtırdu. Soyut sanatçıların netlik ve sadeliğinden bir hayli uzak duran bu tablolar, takip eden on yıl boyunca İngiliz sanatına ağırlığını koyacak olan romantik uyanışın birer habercisiydi. Resmi bir savaş ressamı olan sanatçı, Nazi toplama kamplarının fotoğraflarını gördüğünde dehşete düştü ve savaş sonrası dini temalı resim çalışmalarına yöneldi. Ekspresyonist portreleri çoğu zaman tartışma yarattı – Lady Churchill, onun hazırladığı Winston Churchill portresini yok etti.

▼ **Galler Manzarası ve Yollar** Sutherland doğallıktan uzak renkleri ve şatafatsız tonları peyzaj tablolarında tehditkar bir atmosfer yaratmak için kullandı. Bir yazısında bu tip resimlerin bir mekanın "entelektüel ve duygusal" özünü ifade ettiğini belirtir. 1936, tuval üzerine yağlıboya, 61x91 cm. Tate, Londra, İngiltere

YAKINplan

GEÇMİŞ ZAMANLAR

Sutherland ön plana yerleştirdiği hayvan kafatasıyla, resmettiği topografyanın geçmişini bugüne çağırır.

Alexander Calder

Calder, ~1975

PHILADELPHIA, PENNSYLVANIA, 1898;
Ö NEW YORK, 1976

Calder Fransız sanatçı Marcel Duchamp'ın 1931'de "hareketliler" (mobiles) olarak tanımladığı stili icat ederek heykel sanatında bir devrim yarattı. Narin bir denge üzerinde duran yapıtları, tellere asılı duran ve hava akımlarıyla hareket eden soyut şekillerden oluşuyordu. Calder bunları "dört boyutlu çizimler" olarak tanımlar. Otuzlu yaşlarının büyük bir bölümünü, aralarında Piet Mondrian ve Joan Miró'nun da bulunduğu avangart sanatçıların çoğuyla arkadaşlık kurduğu Paris'te geçirdi. Hatta rengarenk şekilleriyle Calder'in hareketlileri Miró'nun tablolarının canlandırılmış versiyonlarını andırır. Kariyerinin sonraki dönemlerinde Calder, New York'taki Kennedy Havaalanı (1957) ve Paris'teki UNESCO genel merkezinin de (1962) dahil olduğu, kamusal alanlara yönelik dev hareketliler üretti. Dallas Havaalanı'ndaki (1967) 14 metre genişliğindeki Kırmızı, Siyah ve Mavi gibi bazı çalışmalarında motor bile bulunuyordu.

► **Hareketli (Mobil)** Bu, Calder'in hareketlilerinin tipik bir örneğidir. Asılı duran şekiller doğal formlar, çiçek yaprakları ve meyveleri andırır ve bir ağacın dallarını andıran tellere bağlanmışlardır. Fransız filozof Jean-Paul Sartre, Calder'in hareketlilerini doğanın "binlerce kelebeğin aniden kanatlanmasına neden olan" sembolleri olarak tanımlamıştır. ~1932, metal, ahşap, tel ve sicim, yaklaşık olarak 150x200x200 cm. Tate, Londra, İngiltere

YAŞAMÇİZGİSİ

1923-26 New York'taki Sanat Öğrencileri Birliği'nde öğrenim gördü
1926 Ahşap ve telden küçük, hareketli hayvanlar üretti
1928 New York'taki Weyhe Galeride ilk kişisel sergisini düzenledi; Paris'e taşındı
1931 Soyutlama-Yaratı grubuna katıldı
1933 ABD'ye döndü ve çoğunlukla Connecticut'taki Roxbury'de yaşadı
1944 New York'taki MoMA'da ilk büyük retrospektif sergisini düzenledi

◀ **Kara Dul** Calder ayrıca, Fransız heykeltıraş Jean Arp'ın "stabiller" (durağanlar) adını verdiği büyük statik heykeller de üretti. Bu heykeller birbirlerine civatalarla tutturulmuş metal levhalardan oluşuyordu. Cesur kıvrımlar şekil olarak hareketlilere benzer. İzleyiciyi etrafınlarda yürümeye davet ederek hareket hissi uyandırır. 1959, boyanmış çelik levha, 233x434x226 cm. MoMA, New York, ABD

1920'li ve 1930'lu yıllarda bir dizi sanatçı soyutluğa yönelik eğilime karşı durup, günlük yaşamı daha geleneksel bir çizgide çalışarak yansıtmayı tercih etti. Avrupa ve Amerika'daki Figüratif ressamlar Realizm geleneğini devam ettirseler de, bunu birbirinden farklı, çeşitli stillerde gerçekleştirdiler.

Bulundukları zamana ait olmamak bir tarafa, çoğu 20. yüzyıl ressamı yaşadığı zamani oldukça etkili bir şekilde yansıtıyordu. Bunu sadece işledikleri konular açısından değil, aynı zamanda uyguladıkları çeşitli stillerle de ortaya koydular – ve temsili resim geleneğini günümüze kadar devam ettirdiler.

Kökenler ve etkiler

Dönemin realist ve figüratif resminin iki temel kaynağı vardı. Bunlardan ilki Courbet ve Millet gibi, gündelik çalışma hayatının işlenmesine önem veren 19. yüzyıl sanatçıların sosyal realizmiydi. Bu durum özellikle Edward Hopper ve Grant Wood gibi Amerikalı ressamalarda oldukça belirgindi. Diğer kaynakla 1. Dünya Savaşı'ndan sonra

▲ **Dua Eden Bretonyalı Kadın** Christopher Wood
1930 Bretonyalılar 19. yüzyılın sonlarından beri sanatçıların ilgi odağı olmuşlardı. Fransa'nın kuzeyindeki bu balıkçılık bölgesi, uzun tarihi ve geleneksel giysileriyle modern dünyadan kaçıp sığınacak bir yer gibiydi.

klasik stilin Avrupa'da yeniden yükselmesiyle, bu da milliyetçilik ve siyasi muhafazakarlıkla ilişkilendiriliyordu. Bu tarz, sosyal eleştiriyi ve hatta şiirsel ve sembolik bir boyutu da beraberinde taşıyordu.

Üslup ve konular

Bu figüratif sanatçıların çoğu daha önce Kübizm ve diğer avangart stiller çerçevesinde denemeler yaptı, bazıları da reklam ressamı ya da fotoğrafçı olarak çalıştı – kaçınılmaz bir şekilde bu durum onların temsili stillerini etkiledi. Nostaljik taşra stili tablolar ve peyzajların yanı sıra, gerçekçi tarzda resmedilen kentsele alanlar ve iç mekanlara yönelik bir yükseliş de söz konusuydu. Bu tip resimler sanayileşen çevreyi yansıtıyor, sıklıkla da modern dünyanın psikolojik gerilimlerini aktarıyordu.

Realizm ve Figüratif Resim

YAŞAM Çizelgesi

1. Dünya Savaşı'ndan sonra, yükselişe geçti. 1920'li ve 1930'lu yıllarda Grant Wood gibi Amerikalı bölgeler sivrilmeye başladıkça, Avrupa'da Luigi Pirandello gibi sanatçıların önderliğinde Realist geleneğe bir yenilenme akımı ortaya çıktı. 1940'lar Edward Hopper'ın Gece Şahinleri gibi atmosferi olan çalışmalarıyla başanların doruk noktasına ulaşmasına tanıklık etti. 1920'li yıllardan itibaren resim sanatıyla ciddi anlamda uğraşan Laurence Lowry ise ancak 1950'li yıllarda kabul görebildi.

1930

WOOD Amerikan Gotiği

1931

PIRANDELLO Sabah Vakti İç Mekan

1942

HOPPER Gece Şahinleri

1942

LOWRY Bir Ada

▲ **Buhar Türbini** Charles Sheeler Kentsele ve endüstriyel alanları, Sheeler ve diğer Presisyonistlerce son derece net bir şekilde resmedilen geometrik şekilleri, Kübizm ve Soyut sanatın yanı sıra fotoğrafçılık ve reklam illüstrasyonlarının belirleyici etkilerini de taşır.
1932, tuval üzerine yağlıboya, 56x45,7 cm.
Büyük Amerikan Sanatı Enstitüsü, Youngstown, Ohio, ABD

Yorumlar

İki resim stili de estetik ve ideallerden ziyade sosyal gerçekliği ve doğruyu yansıtır. ABD'de bu resimler Amerika doğumlu ressamların Amerikan yaşamını yansıtmaya girişimlerinin ilk ifadesi oldu.

Amerika

Ashcan ekolünün realizmini Buhran yıllarında daha yumuşak ve daha nostaljik bir figüratif stil takip etti – bu eğilim Amerikalı bölgelerin, ağırlıklı olarak da Thomas Benton, John Curry ve Grant Wood'un çalışmalarıyla göze çarptı, ancak bu realizm Hopper'ın kentsele yaşama yönelik karamsar betimlemeleriyle New York'ta yeniden yüzeye çıktı. Karakter olarak belirgin farklılıklar olsa da, bölgeler ve Hopper, resimlerini etkileyen ve yansıtılan yerel tada katkıda bulunan ortak bir reklam ressamlığı geçmişine sahipti. 1920'li ve 1930'lu yıllarda bu tarz çalışma yapanlar arasında, aynı zamanda bir reklam fotoğrafçısı olan Charles Sheeler gibi Presisyonist ressamlar da vardı. Resmettiği şehir manzaraları ve modern teknoloji ürünü makineler, taşıdıkları realizm ortamında neredeyse fotoğrafı bir gerçekliğe sahipti, ancak genelde figürsüz sahneler ve geometrik şekiller kompozisyon

açısından soyutluğun sınırlarındaydı. Georgia O'Keeffe de benzer bir şekilde fotoğrafçılıktan ilham alıyordu, ancak onun peyzajlarında realistten çok natüralist bir stil geliştirdi: rengi güneşte solmuş kemikler ve ağır yakın planlı çiçek betimlemeleri de belli bir derece soyutluk hissi uyandırıyor.

Avrupa

Avrupa'daki temsili resimlerde bölgesel varyasyonlar görülüyordu, ancak kıtanın büyük bir bölümünde 20. yüzyıl ortalarına kadar devam eden bir tür realizm söz konusuydu. Realizmin sosyal eleştiri geleneği de sürdü: bunu Solana gibi, İspanyol işçi sınıfını yansıtan resimleriyle güçlü siyasi mesajlar veren sanatçıların yapıtlarında açıkça, dönemin figüratif resminde daha düşük bir netlikte gerçekleştirdi. Örneğin Pirandello bir tür "şiirsel realizm" takınarak, perspektifi bozdu ve gündelik ev sahnelerine irrasyonel unsurlar ekledi, bu da onun çalışmalarına metaforik olduğu kadar sosyal bir karakter kattı. Balthus ise Sürealizmin kinayeli tavrını rüyayı andıran ve genelde rahatsız edici derece erotik iç mekan tablolarına taşıdı. Realizmin bir başka yorumu da eserlerinde sadeleştirilmiş, yapay bir saflık sunan LS Lowry'nin çok İngiliz atmosferli endüstriyel peyzajlarında görülebili.

▲ **Çamaşırcı Kadınlar** Jose Gutierrez Solana Solana gibi figüratif ressamların gündelik yaşamlarında resmedilen işçi sınıfını işleyen ana konuları, onları Realist geleneğe sıkı bir şekilde yerleştiriyor, ancak bunu belirgin bir şekilde 20. yüzyıla has bir stille yapıyor. 1931, özel koleksiyon

Georgia O'Keeffe

Alfred Stieglitz imzalı fotoğrafı

D SUN PRAIRIE, 1887; Ö SANTA FE, 1986

Georgia O'Keeffe 20. yüzyılın büyük bir bölümünü kapsayan kariyeri boyunca çiçekleri, kemikleri ve deniz kabuklarını resmettiği tablolarında hem figüratif hem de soyut stilleri kombine etti. Eserleri konularını ince detaylar eşliğinde, sembolik çağrışımları olan soyut imgeler olarak sunar. Çoğu zaman kadın cinsel organına gönderme yapan resimler olsalar da, O'Keeffe, tablolarının feminist bir alt metin içerdiği iddialarını reddetti. Wisconsin kırsalında dünyaya gelen O'Keeffe, küçük yaşta sanata ilgi duymaya başladı ve 1905 yılında, Chicago ve New York'ta öğrenim görmek üzere evden ayrıldı. Bir süre reklam ressamı olarak çalışan sanatçı daha sonra sanatı bıraktı ve öğretmen oldu. Ancak 1915'te kariyerini başlatan bir dizi soyut kömür kalem çizim hazırladı. Bu çalışmalar New York'ta, fotoğrafçı Alfred Stieglitz tarafından işletilen bir galeride sergilendi. Eserlerini düzenli olarak sergilemeye devam eden Stieglitz'le 1924'te evlendi. Çalışmaları yüksek fiyatlara alıcı bulmaya başladı ve kendisi ABD'nin yaşayan en başarılı sanatçılarından biri haline geldi.

► Kırmızı, Beyaz ve Mavi

Güneşte kalmış inek kafatası O'Keeffe'in eserlerinde tekrarlanan bir konuydu. Burada New Mexico semalarının maviliğinde, kırmızı bordürler arasında konumlanan kafatası aynı zamanda Amerikan bayrağına sinsi bir göndermede bulunuyor. 1931, tuval üzerine yağlıboya, 101x91 cm. Metropolitan Sanat Müzesi, New York, ABD

▼ Benim Sonbaharım 1920'li yılların sonlarında O'Keeffe aşırı yakın planlı bir perspektifle resmedilmiş bir dizi çiçek ve biriki tablosu üzerinde çalışmaya başladı. Kesilmiş imgeler ve çoğu zaman devasa boyut, izleyiciyi konuyu daha yakından incelemeye itiyor, onu bir kompozisyonun parçası olarak değil, olduğu şekliyle görmeye yönlendiriyor. 1929, tuval üzerine yağlıboya, 102x76 cm. özel koleksiyon

“Hiçbir şey realizmden daha az gerçek değildir... Eşyaların ve varlıkların gerçek anlamlarını sadece seçim, eleme ve vurgulama aracılığıyla algılayabiliriz.”

GEORGIA O'KEEFFE, 1922

YAŞAMÇİZGİSİ

1887 Bir mandıra çiftliğinde dünyaya geldi

1905-06 Chicago'da eğitim gördü

1907-08 New York'taki Sanat Öğrencileri Birliği'nde eğitim gördü

1916 Çalışmaları Alfred Stieglitz'in Galerisi 291 adlı galerisinde sergilendi

1924 Stieglitz'le evlendi

1929 Yazları sık sık gideceği New Mexico'da geçirdiği ilk yaz

1946 Stieglitz öldü

1949 New Mexico'daki Santa Fe yakınlarında bulunan Abiquiu'ya yerleşti

1971 Kör oldu; çömlekçiliğe başladı

1986 98 yaşında öldü

Charles Sheeler

D PHILADELPHIA, 1883; Ö DOBBS FERRY, 1965

Amerikan Modernist resminin önde gelen isimlerinden Charles Sheeler aynı zamanda saygın bir fotoğrafçıydı, bu da kuşkusuz onun ABD'nin modernizasyonunu yakalamakta kullandığı pürüzsüz, kesin çizgilere sahip Presisyonist stilini etkiledi. Cézanne'nin ve Kübistlerin eserleriyle karşılaştığı Avrupa'ya gitmeden önce Philadelphia'da hem endüstriyel tasarım hem de sanat eğitimi gördü. 1912'de ABD'ye dönünce hayatını reklam fotoğrafçısı olarak kazanmaya başladı, ancak resim yapmaya devam etti. Daha çok kentsel ve endüstriyel alanları resmetti ve bunu giderek artan, fotoğrafi bir netlikle gerçekleştirmeye başladı. 1940'lara gelindiğinde çalışmalarındaki titiz boyama tekniğinde herhangi bir azalma olmasa da resimler daha soyut bir hale bürünmeye başladı. Geçirdiği felcin ardından Sheeler 1959'da hem ressamlıktan hem de fotoğrafçılıktan elini çekti.

◀ Üst Göverte Sheeler'in fotoğrafçılık çalışmaları konu tercihlerinde etkili oldu. Daha çok fabrikalara, kentsel peyzajlara ve gündelik ev hayatına, yani geometrik şekilleri Kübist-etikilde incelemesine olanak tanıyan konulara yoğunlaştı. Üst Göverte makinelerin Presisyonist bir temsili olarak görülebilir, aynı zamanda bir renk ve form çalışması özelliği de taşıyor. 1929, tuval üzerine yağlıboya, 73x55 cm. Harvard Üniversitesi Sanat Müzesi, ABD

John Steuart Curry

D DUNAVANT, 1897; Ö MADISON, 1946

John Steuart Curry, Grant Wood ve Thomas Hart Benton'la birlikte 1930'lu yılların Orta Batı hayatını resmeden bir dizi sanatçıdan oluşan Bölgeci hareketin liderliğini yaptı. Kendisi büyük Amerikan manzara ressamlarından biriydi ve her ne kadar kendi hayatı Kansas dışında geçmiş olsa da, eserlerinde doğduğu bu eyaletteki yaşamı yansıttı. New York'a yerleşmeden önce Chicago'da, daha sonra da Paris'te eğitim gördü ve 1936'dan itibaren Wisconsin Üniversitesi'nde konuk sanatçı olarak çalıştı. Kansas Eyaleti Kongre binası için hazırladığı ve başyapıtı olarak kabul edilen duvar resimleri zamanında bir çok tartışmaya neden olmuş ve tamamlanamamıştı.

▼ Kansas'ta Vaftiz Töreni Curry, New York'ta hafızasından çizdiği bir kırsal Kansas manzarasıyla ismini duyurdu. Onun, Doğu Kıyısı'nın kenti kesimi arasında oldukça popüler olan folklorik anlatım stili tipik bir örneğidir. 1928, tuval üzerine yağlıboya, 102x127 cm. Whitney Amerikan Sanatı Müzesi, New York, ABD

Grant Wood

Ö NEAR ANAMOSA, 1891; Ö İOWA CITY, 1942

Amerikan Gotiği'nin inanılmaz başarısı, Grant Wood'u Amerikan Bölgeci ressamların muhtemelen en çok tanınanı haline getirdi. Iowa'da bir çiftlikte dünyaya gelen Wood, ilk gençlik yıllarını Cedar Rapids'de geçirdi. Daha sonra ABD ve Avrupa'da seyahat edip eğitim gördükten sonra 1932'de doğduğu eyalete geri döndü. 1934'te Iowa Üniversitesi'nin Sanat Okulu kadrosuna katıldı ve burada resim dersleri verdi. Hollanda Rönesansı'nın yağlıboya tablolarından büyük ölçüde etkilenen Wood, çoğu zaman alaycı bir mizah anlayışıyla sunduğu, Orta Batıya ait tasvirlerinde oldukça cesur bir realist stil geliştirdi. 51. yaş gününden bir gün önce karaciğer kanserinden ölene kadar resim yapmaya ve eğitim vermeye devam etti.

◀ **Amerikan Gotiği** Wood ismini arka plandaki binanın mimari stiline alan tabloda gizemli ve ruhsuz bir kan-koca çiftçiyi duygulu bir detaycılıkla resmetmiş. 1930, tuval üzerine yağlıboya, 74x62 cm. Chicago Sanat Enstitüsü, ABD

Temi hakları Nan Wood Graham terekesine aittir/ Lisans: VAGA, New York, NY

Thomas Hart Benton

Ö NEOSHO, 1889; Ö KANSAS CITY, 1975

◀ **Tınaz Benton**'in tarihsel duvar resimleri ve Orta Batı'nı işleyen manzara resimleri sadece bir hikaye anlatmakta kalmıyor, aynı zamanda kendisinin popülist Marksist görüşlerini yansıtan sosyal eleştiriler de içeriyordu. 1938, panel üzerine kaplanmış keten üzerine yağlı perdahlı tempera, 61x76 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Houston, ABD

Bir ABD kongre üyesinin oğlu olan Thomas Hart Benton, ailenin geleneksel siyasi kariyerini sanat uğruna geri çevirdi. Chicago Sanat Enstitüsü'nde ve Paris'te eğitim gördü. ABD'ye döndüğünde New York'a yerleşti ve burada Modernist, bazen de soyut stilde resimler yaptı. Ancak, bu stilin seçkinliğiyle sanatçının toplumdaki yerine dair fikirleri arasında bir uzlaşma sağlamakta giderek daha da zorlanmaya başladı ve sonuç olarak Modernizmi tamamen bıraktı. 1920'li ve 30'lu yıllarda, Benton'ın kırsal hayatı yansıtan realist tabloları ve duvar resimleri, kendini önde gelen bir Bölgeci ressam olarak kabul ettirmesini sağladı. New York sanat dünyasının siyasi oyunlarından tiksinen Benton, 1935 yılında buradan ayrılarak eğitim vermek üzere Kansas City Sanat Enstitüsü'ne gitti. Buradaki öğrencileri arasında Jackson Pollock da vardı. Tartışmalı solcu görüşleri nedeniyle 1941'de görevden alındı, kariyerinin geri kalanını Orta Batı'da kamusal duvar resimleri çizerek geçirdi.

Edward Hopper

Oscar White imzalı fotoğrafı

Ö NYACK, NEW YORK, 1882; Ö NEW YORK, 1967

Edward Hopper'ın Doğu Kıyısına ait atmosferik portreleri onu 20. yüzyılın en tanınmış Amerikalı Realist ressamı haline getirdi. Bir reklam çizeri olarak eğitim görüp çalıştı, ancak 1920'li yıllarda, *Demiryolu Kenarındaki Ev* adlı tablosunun, New York'taki MoMA'nın satın aldığı ilk tablo olmasıyla ressam olarak elde etmeyi çok arzu ettiği başarıya kavuştu. Bu, Hopper'ın kariyerinde bir dönüm noktasıydı ve onun erken dönem empresyonist çalışmalarında gelişen içedönük, melankolik stilde çalışmalar yapmaya yoğunlaşmasını sağladı. Hopper ve karısı New England'ın kırsal bölgelerinde resim yapma amaçlı gezilere çıktılar. Burada tipik Amerikan mimarisini yansıtan çok sayıda resim üretti. 1930'lu yıllarda Hopper parlak ışıklarla ve yoğun gölgelerle dolu, tekil figürlerle doldurulmuş kentsele alanlar resmetmeye başladı. Hayatının sonlarına doğru, soyut sanat moda olmaya başladığında, Hopper'ın çalışmaları haksız bir şekilde, "ilüstratif" oldukları iddiasıyla geri çevrildi. Bu onun nefret ettiği bir terimdi.

▲ **Akşam Rüzgârı** Hopper'ın çoğu erken dönem cıvıltıların bulunduğu New York mekanlarında, geç dönem tablolarında sıkça rastlanan yalnız figürlerin öncüsü kadın figürlerine rastlanır. 1921, cıvıltı, 18x22 cm. Whitney Amerikan Sanatı Müzesi, New York, ABD

YAŞAMÇİZGİSİ

1882 New York Eyaleti'nde, Rockland County'de dünyaya geldi
1899-1906 İllüstrasyon ve resim eğitimi aldı
1906 Avrupa'ya çok sayıda gezilerinin ilkinin gerçekleştirdi
1910-24 New York'ta illüstratör olarak çalıştı
1923 Brooklyn Müzesi tarafından satın alınan *Mansart Çatı* adlı tablosunu tamamladı
1925 Olgunluk eserlerinden ilki olan *Demiryolu Kenarındaki Ev* adlı tablosunu tamamladı
1942 En ünlü eseri olan *Gece Şahinleri* adlı tablosunu tamamladı
1967 New York'ta öldü

▼ **Gece Şahinleri** Hopper'ın en ünlü yapıtı, kentsele yabancılaşmayı çağırıştıran bu tasviridir. Neredeyse bombos olan lokantanın kasvetli atmosferi ve ıssız sokaklar Hopper'ın kayıtsız Realist stili ve kompozisyonun sadeliğiyle daha da vurgulanıyor. 1942, tuval üzerine yağlıboya, 76x152 cm. Chicago Sanat Enstitüsü, ABD

YAKINplan

İÇTEKİ IŞIK KAYNAĞI Parlak bir şekilde aydınlatılmış olan lokanta dışındaki sokağa kasvetli, film-noir stili gölgeler katıyor. Bu da lokantayı karanlık bir sokak manzarasında konumlanan bir ışık adasına dönüştürüyor. Bu kontrast izleyicinin dikkatini, -tablodaki yegane ışık kaynağı olan- sağ taraftaki tavan lambasıyla aydınlanan iç mekana yönlendiriyor.

ODAK NOKTASI

Lokantanın tam ortasında konumlanan kadının kırmızı elbisesi ve kızıl saçları, onu çevreleyen boğuk renkler arasından öne çıkarıyor ve erkek müşterilerin anonimliğini yoğunlaştırıyor. Hepsini de etrafı camla çevrili olan ve çıkışı bulunmayan bir kutunun içerisindeymiş izlenimi bırakıyor.

◀ **Mansar Çatı** İlk başta Hopper illüstratif çalışmalarında sadece suluboya kullanıyordu, ancak meslektaşı ve müstakbel eşi Jo Nivison'un teşvikiyle bu yöntemi deniz manzaraları ve mimari resimlerde kullanmaya başladı. 1923, kâğıt üstü grafit üzerine suluboya, 36x51 cm. Brooklyn Sanat Müzesi, New York, ABD

▲ **Brooklyn'de bir Oda** Hopper'ın tabloları genellikle yalnızlık ve kopukluk sahnelerine yer verir. Karakterleri arasında nadiren iletişim kurulur ve sıklıkla sadece tek bir figür mevcuttur. Bu izolasyon hissi onun sert, tek yönlü ışık ve keskin biçimde belirlenmiş gölgelere yönelik tercihleriyle vurgulanır. 1932, tuval üzerine yağlıboya, 74x86 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Boston, ABD

Balthus

Boris Lipnitski
imzalı
fotoğrafı

D PARIS, 1908; Ö ROSSINIÈRE, 2001

Çocukluğundaki takma adı olan "Balthus" ismiyle tanınan Balthazar Klossowski de Rola, Sürrealistlerle birlikte sergilere katılmasına rağmen çalışmaları geleneksel resim tekniklerinden ötürü her zaman ayırt edilebiliyordu. Toplumsal anlamda kabul görmesi hayatının son dönemlerinde gerçekleşti. Çocukluk ve ilk gençlik çağlarını işleyen, rahatsız edici derecede erotik tasvirleriyle de kötü bir şöhret edindi. Balthus küçük yaştan itibaren resim yapmaya başladı. Onu buna teşvik edenler arasında Rainer Maria Rilke ve André Gide gibi aile dostları bulunuyordu. İlk kişisel sergisini 1934'te

Paris'te gerçekleştirdi ve daha sonra kendini bir portre ve peyzaj ressamı olarak kabul ettirdi. Erken olgunluk dönemine ait erotik ve sürreal unsurları keşfetmeye devam etti ve bu süreç başyapıtı olan *Oda* (1952-54) adlı eserinde en önemli meyvesini verdi.

YAŞAMÇİZGİSİ

- 1908 Polonyalı bir çiftin çocuğu olarak Paris'te dünyaya geldi
- 1914 Ailesiyle birlikte Berlin'e taşındı
- 1924 Paris'e geri döndü
- 1937 Antoinette de Watteville'le evlendi
- 1961-77 Roma'daki Fransız Akademisi'nde yöneticilik yaptı
- 1962 Japonya'ya seyahat etti ve burada ikinci eşiyle tanıştı
- 1977 İsviçre'deki Rossinière'e yerleşti

► *Oda* Bu erotik ve rüyamsı tabloda Balthus psikolojik açıdan rahatsızlık veren ana konuyu geleneksel tekniklerle işliyor. 1952-54, tuval üzerine yağlıboya, 271x335 cm, özel koleksiyon

▲ *Akdeniz Kedisi* Balthus, gençliğinde Mitsou aldı bir kadının maceralarını anlatan çizimlerden oluşan bir albüm hazırladı. Kediler daha sonraki tablolarının çoğunda yer almaya devam etti. Bazen kendinden "Majesteleri, Kediler Kralı" diye söz ederdi. 1949, tuval üzerine yağlıboya, özel koleksiyon

YAKINplan

IMPASTO Geç dönem eserlerinde Balthus kalın boya tekniği olan impasto kullandı ve kalın boya katmanları kurarak freskleri andıran bir görünüm elde etti. Aynı zamanda sıcak ve parlak renklere yönelerek eserlerinin İtalyan Rönesans fresklerine olan benzerliğini pekiştirdi.

“Tablolarımda, tuval üzerinde çok sayıda **anlam katmanı**, yok oluşlar vardır.”

BALTHUS

José Gutiérrez Solana

D MADRİD, 1886; Ö MADRİD, 1945

Saygın bir sanatçı ve yazar olan José Gutiérrez Solana 20. yüzyılın başlarında İspanyol kültürünün yeniden doğuşunda önemli bir rol oynadı. 1900-04 arasında Madrid'deki Güzel Sanatlar Akademisi'nde eğitim gördü ve sonrasında felakette sonuçlanan İspanya-Amerika savaşının ardından kültürel hayatın yeniden canlandırılmasını amaçlayan, daha çok edebiyata yönelik bir hareket olan "1898 Kuşağı" yazarlarıyla birlikte çalıştı. Ressam olarak Solana, Goya ve İspanyol Barok ustalarından büyük ölçüde etkilendi. Ağırlıklı olarak kentsel alanları ve Madrid'in – fahişelik, alkolizm, yas ve trajedi gibi – karanlık yüzlerini hüznü renklerle kullanarak resmetti. Eserlerini İspanya'da sık sık sergiledi ve tablolarıyla bir dizi ödülden de sahibi oldu, ancak alaycı ve küçümseyici duruşu nedeniyle yalnız ve toplumdan uzak bir hayat yaşadı.

▲ *Palyaço* Solana'nın tipik hüznü renkleri ve kasvetli mekanları, konusunun neşeli karakteriyle bariz bir zıtlık taşıyor. Ancak yine de sahne makyajının ardındaki karakterlerin umutsuzluğunu – trajik "palyaço gözyaşlarını" – son derece etkili bir şekilde yansıtır. 1920, tuval üzerine yağlıboya, 98x124 cm. Ulusal Müze, Kraliçe Sofia Sanat Merkezi, Madrid, İspanya

GÜNEdair

RESİMDE PALYAÇO UNSURU Harlequin ve Pierrot gibi geleneksel palyaço karakterlerinin duygusal belirsizlikleri 20. yüzyılın başında bir çok sanatçıya çekici gelen bir konuydu. Komik davranışlarının altında yatan melankoli, özellikle de psikoloji ve psikanalizde keşiflerin yapıldığı bu dönemde güçlü bir metafor niteliği taşıyordu.

Sirk Palyaçosu Sirklerde ve müzikhollerde popüler olan palyaçolar Solana, Georges Rouault, Raoul Dufy ve Bernard Buffet gibi sanatçılara esin kaynağı oldu.

LS Lowry

L.S. Lowry

D STRETFORD, 1887; Ö GLOSSOP, 1976

En çok Manchester ve Salford'un sanayi mahallelerini betimleyen tablolarıyla tanınan Laurence Stephen Lowry üne hayatının geç dönemlerinde kavuştu ve İngiltere'nin en popüler ressamlarından biri olmasına rağmen bir kira tahsildarı olarak çalışmaya devam etti. Ancak,

Lowry kesinlikle amatör ressam değildi; Manchester ve Salford'daki sanat okullarında 20 yıl boyunca akşamları eğitim gördü. Lowry yirmili yaşlarında Pendlebury'e yerleşti ve buradaki imalathaneler ve fabrikalardan ilham aldı.

1920'lerdeki ilk sergilerinden itibaren yavaş yavaş tanınmaya başladı ve ancak atmışlı yaşlarında geniş çaplı başarıya ulaşabildi. Bundan sonra da sade ve kapalı bir hayat yaşamaya devam etti.

▲ **Okuldan Çıkış** Lowry'nin kentsel mekan tercihinin tipik örneği olan tablo, sanayileşen kuzey İngiltere'nin canlı bir belgesi niteliğinde. Bir dizi sıra evin yanındaki kırmızı kiremitli okuldan çıkan neşeli figürler dev fabrika binaları ve alçalan gökyüzünün gölgesinde kalıyor. 1927, ahşap üzerine yağlıboya, 35x54 cm. Tate, Londra, İngiltere

YAŞAMÇİZGİSİ

1887 Manchester'ın bir orta sınıf bölgesinde doğdu

1905 Belediye Yüksekokulu'nda akşam dersleri almaya başladı

1909 Salford'un sanayileşmiş bölgelerinden biri olan Pendlebury'e taşındı

1910-52 Kira tahsildarı olarak çalıştı

1915 Salford Sanat Okulu'nda yarı zamanlı öğrenim gördü

1921 Manchester'daki ilk sergisini düzenledi

1934 İngiliz Sanatçıları Kraliyet Derneği'ne seçildi

1948 Cheshire'daki Mottram-in-Longdendale'e yerleşti

1962 Kraliyet Akademisi'ne seçildi

1976 Zatürreden öldü

◀ **Bir Ada** Endüstriyel kent manzaralarını genelde sevgi dolu bir biçimde resmetmiş olsa da, Lowry bu bölgelerdeki umutsuzluğu da aktardı. Tablolarındaki, dumanlı fabrika bacalarının ağırlığını hissettirdiği, kirli kentsel yapılar ve bulutlarla kaplı gökyüzüleriyle çevrili kompozisyonları resmetmek için sanatçı her zaman donuk renkler kullanmayı tercih etti. 1942, tuval üzerine yağlıboya, 46x61 cm. Manchester Sanat Galerisi, İngiltere

YAKINPLAN

ÇÖP ADAMLAR

Lowry'nin cıltz figürleri eserlerinin en iyi bilinen özelliğidir. Erken dönem tablolarında, her "çöp" figür titizlikle, teker teker resmediliyordu. 1930'dan sonra kalabalıktaki anonim kişiler şeklinde, daha az belirgin bir hale geldiler.

Fausto Pirandello

D ROMA, 1889; Ö ROMA, 1975

Nobel Ödüllü oyun yazarı Luigi Pirandello'nun oğlu olan Fausto Pirandello önce heykeltıraşlık öğrenimi gördü, ancak üne 1920'li yıllarda ressam olarak kavuştu. Erken dönem esin kaynakları arasında Gauguin ve Van Gogh vardı. 1927-31 yılları arasında Paris'te yaşadığı dönemde *Paris'in İtalyanları* olarak bilinen gruba katıldı ve Kübizmin bazı unsurlarını sanatına taşıdı. Pirandello 1930'larda Roma'ya döndüğünde, irrasyonel konulara ve çarpıcı biçimde eğilip bükülmüş perspektiflere yer verdiği, çok daha kişisel ve realist bir stil geliştirdi. *Merdiven* (1934) ve babasını resmettiği 1933 tarihli tablo gibi dokunaklı portrelerin de aralarında bulunduğu, gündelik hayatın rüyamsı betimlemelerine yer verdiği eserleriyle hem İtalya'da hem de dışarda büyük başarılar elde etti. Sonraları eserleri yine Kübizm etkisi altında daha soyutlaştı. 1975 yılında ölene kadar resim yapmaya devam etti.

▼ **Sabah Vakti İç Mekan** Pirandello 1930'larda işçi kesiminin hayatını son derece realist bir stilde resmetti, ancak bu eserlerinde, merkezî figürün başının çevresinde yer alan bir resim çerçevesi gibi, neredeyse sürreal sayılabilecek detaylara da yer verdi. 1931, ahşap pano üzerine yağlıboya, 178x151 cm. Pompidou Kültür Merkezi, Paris, Fransa

YAŞAMÇİZGİSİ

1889 Tiyatro yazarı ve romancı Luigi Pirandello'nun oğlu olarak Roma'da doğdu

1919-20 Sigismondo Lipinsky'den heykeltıraşlık eğitimi aldı

1927 Paris'e taşındı

1929-30 Paris ve Viyana'da eserlerini sergiledi

1931 Roma'ya geri döndü ve *Sindacale Romana'da Sabah Vakti İç Mekan*'i sergiledi

1933 Babasının portresi olan *Luigi Pirandello*'yu tamamladı

1951 Roma'daki Palazzo Barberini'de ilk retrospektif sergisini düzenledi

1975 *Yüzümler* adlı son önemli tablosunu tamamladı; Roma'da öldü

“Onun kendine has **kişisel bir etkisi** vardır... Pirandello'yu bir ressam olarak geri çevirebilirsiniz ancak bir kişi olarak **görmekten gelemezsiniz.**”

VIRGILIO GUZZU, SANAT ELEŞTİRMENİ

Yüzyıllar süren sömürgeci baskının getirdiği toplumsal protestolardan güç alan 20. yüzyıl Meksika sanatı, çoğunlukla yeni bir ulusal kimliğin oluşturulmasına yoğunlaştı. Panoramik duvar resimlerinden mütevazı natürmortlara kadar her sanatsal üretimin ideolojik merkezinde Meksika halkı ve kültürü konumlandı.

Kökenler ve etkiler

Meksika sanatı, ulusal kimliğinin oluşumunda etken olan karmaşık tarihi ve sosyal güçleri yansıtan çok çeşitli kaynakların zengin karışımıdır. Meksika Devrimi'nin, vatandaşları bir ulus olarak kendilerine ait kişisel bakış açıları geliştirmeleri yönünde teşvik ettiği 20. yüzyılın başlarında, sömürgeci dönemden itibaren baskın olan Avrupa etkisi çelişki yarattı. Kolomb-öncesi geçmişlerine ve yerli halka, Avrupa'ya has değer yargılarından uzak bir şekilde, taze bir bakış açısıyla baktıklarında, Meksikalı sanatçılar yabancı akımları taklit etmeye çalışmak yerine çevrelerindeki doğayı, insanları ve kültürü büyük bir istek ve arzıyla eserlerine katmaya başladılar.

▲ **Meksika Muralizmi** David Siqueiros bu duvar resmini Mexico City'de, 1964-71 yılları arasında inşa edilen Çok Amaçlı Siqueiros Kültür Merkezi'nin cephesine uyguladı.

Konular

Mexicanidad'a (Meksikalı olan her şey) odaklanan sanat ulusal kimlik arayışının önemli bir parçası haline geldi. Yerlilerin bayramları, kostümleri ve folklorik

sanatı ilham kaynakları oldu. Bu temalar sık sık antik tanrılara ve dinî uygulamalara göndermelerle bir arada kullanılıyordu. Meksika'nın kendine has coğrafyası da kullanılan konular arasındaydı. Katartik bir siyasi anıma hareketi olarak sanatçılar, aynı zamanda İspanyol Fethi'nin zulmünü ve adaletsizliklerini de aktardılar.

Üslup

Her ne kadar hiçbir zaman tek bir üslup uygulaması teşvik edilmemiş ya da takip edilmemiş olsa da, Meksika sanatı, kaynaklarının çeşitliliğine borçlu olduğu, belirgin bir görünüme sahiptir. Örneğin, benzeri olmayan bir renk paleti çoğu zaman yerel estetiği yansıtır, soyutlaşan form arkaik anıtsal heykeltıraşlığı andırır ve hicivli anlatım da popüler grafiklerden ödünç alır.

Meksika Sanatı

ZAMANçizelgesi

Popüler grafik sanatçısı José-Guadalupe Posada her sınıftan Meksikalının tutkularını ve zaafalarını, ucuz ve geniş kitlelere dağıtılabilen dosya kâğıdına yaptığı eserlerle, sevgi dolu bir şekilde eleştirirdi. Duvar ressamı José Orozco, Diego Rivera ve David Siqueiros hükümet binaları üzerinde yer alan ve Meksikalıları, eski medeniyetlerin görkeminden devrimin kahramanlık dolu çarpışmalarına kadar, tarihleri konusunda eğitmeyi amaçlayan duvar resimleri hazırladılar.

1913

POSADA La Catrina

1938

KAHLO Konstrüksiyon

1942

TAMAYO Dansçılar

1945

RIVERA Büyük Tenochtitlan Şehri (detay)

▲ **Çiçekli Kano** Diego Rivera, 1931 *Toplumsal sınıflar arası ütöpik bir kâğıda, kentli mestizo (Avrupalı-Kızılderili) melezli turistler Xochimilco'da kanallar üzerinde kırsal kanallarda dolaşıyor*

Muralizm

Orozco, Rivera ve Siqueiros en önemli muralistlerdi (duvar ressamı) ve Los Tres Grandes (Üç Büyükler) olarak tanınıyorlardı. Her birinin kendine has stili, tekniği, konu malzemesi, sanatsal etkileri ve hatta siyasi inancı vardı. 13 yıldan uzun süre Avrupa'da öğrenim gören Rivera hem Kübizmden hem de İtalyan Rönesans duvar resimlerinden büyük ölçüde etkilendi. Rivera'nın didaktik Marksizm'inden uzak duran Orozco'nun, insanlığa dair daha karanlık ve karmaşık bir vizyonu vardı ve verdiği mesajlar da daha evrensel bir kimliğe sahipti. Ateşli bir devrimci olan ve İspanya İç Savaşı ile diğer devrimci savaşlara katılan Siqueiros kompozisyon ve teknik açısından aralarında deneyimselle en yakın olanı ve sonraki kuşağın sanatçıları üzerinde en uzun süreli etkisi de o bıraktı. Diğer yetenekli ve vizyon sahibi sanatçılar da Meksika'da duvar resimleri çalıştılar ancak sadece buna yoğunlaşmadılar. Meksika Muralizmi'nin dünyanın dört bir yanında üretilen sanat üzerinde geniş çaplı etkisi hafife alınamaz. Meksika sanatı Latin Amerika'nın her köşesinde olgun ve özgün siyasi ifadelerini

gelişmesine önyak oldu. Meksikalı duvar ressamları en iyi eserlerinden bazılarını ABD'de ürettiler. Onların resim teknikleri Soyut Ekspresyonizmin (bkz. sayfa 502) ortaya çıkışına katkıda bulundular.

Diğer bakış açıları

Meksikalı sanatçılar aynı zamanda kişisel ifade konusunda daha bireysel yollar da izlediler. Rivera'nın karısı Frida Kahlo *Mexicanidad*'ın yorulmak bilmez bir destekçisiydi. Kocasıyla birlikte Kolomb-öncesi antik yapılar ve folklorik sanata dair çok önemli koleksiyonları bir araya getirdi ve bunları daha sonra Meksika halkına hibe etti. Kahlo, kendine ve sevdiklerine ait olan ve hastalık, aşk ve psikolojik ıstırap konularını işleyen, son derece içten portreler çizdi. Çalışmalarında sanatçının kısmen içinde bulunduğu Sürrealist akımın bazı özelliklerini rastlanır. Rufino Tamayo, eserleri kendi Kızılderili kökenlerini işleyen, yumuşak ve lirik stile sahip bir renk uzmanıydı. Kahlo gibi, o da Sürrealizmden etkilendi. Muralistlerin siyasi temalarından uzaklaşmaya başlayan neslin bir üyesi olan Tamayo, efsaneleri ve soyutluğu daha evrensel bir anlam arayışı sunmak için kullandı.

DÖNEMİNolayları

1910 On yıl süren Meksika Devrimi başladı; Meksika Körfezi kıyılarında petrol keşfedildi

1917 Yeni ve radikal bir anayasa düzenlendi

1920-24 Alvaro Obregón başkanlığa getirildi ve barış sağlandı; bir sosyal reform programı başladı

1926 Rahiplere karşı politikalar nedeniyle kilise greve gitti

1929 Ulusal Devrimci Parti kuruldu ve 71 yıl iktidarda kalarak Meksika'yı tek partili bir demokrasi konumuna getirdi

1938 Yabancı petrol firmalarının hisseleri millileştirildi - bu önemli bir ekonomik dönüm noktası oldu

Diego Rivera

D GUANAJUATO CITY, 1886; Ö MEXİKA, 1957

Diego Rivera 20. yüzyılın en büyük Meksikalı sanatçılarından biriydi ve toplumsal kimliği de efsanevi büyüklükteki fiziksel yapısıyla uyumluydu. Klasik bir eğitim almasına rağmen Avrupa'da geçirdiği 17 yıl içinde Modernizmi özümsemişti. Rivera, Eğitim Bakanı José Vasconcelos'un Mexico City'de yönettiği duvar resimleri programında çalışmak üzere devrimden sonra Meksika'ya döndü. Bu noktadan ölümüne kadar Meksika resmi ve kültüründe merkezî ve tartışmalı bir figür olmayı sürdürdü. Karısı Frida Kahlo'yla birlikte duvar resimlerinde, tablolarında ve yaşam tarzında *Mexicanidad* adı verilen kültürel milliyetçilik türünü destekledi. Mezoamerikan Sanatı'na ait eserlerden oluşan koleksiyonu, Kolomb-öncesi stilde dekore edilmiş stüdyosu *Anahuacalli*'yle birlikte ölümünden sonra Meksika'ya hibe edildi. ABD'de yaşadığı dönemde (1930-33), Rivera çok önemli duvar resimleri çizdi ve bir Amerikalı sanatçı kuşağını derinden etkiledi. Ama 1933'te Kavşaktaki *Adam* adlı duvar resmi Lenin'i resmettiği için New York'ta, Rockefeller Center'da parçalanınca uluslararası skandal oldu.

«Tortillacı Kolomb-öncesi dönemden beri değişmeden kalmayı başaran taştan mısır öğütücülerinin önünde eğilmiş durumdaki bu heybetli yerli kadın, antik dönemlere ve Meksika'nın yerel kültürünün kalıcı yapısına göndermede bulunuyor. 1925, tuval üzerine yağlıboya, 122x97 cm. California Üniversitesi, San Francisco, ABD

► **Büyük Tenochtitlan Şehri**
Rivera'nın Kolomb-öncesi medeniyetleri betimlediği panoramik duvar resimleri antatik detaylara sadık kalır; ancak antik dönemdeki Meksika'ya dair idealleştirilmiş bir yaşam tasvirini sunar. 1945, 4,9x9,7 m, Ulusal Saray, Mexico City, Meksika

YAŞAMÇİZGİSİ

1907-21 İspanya'da öğrenim gördü, Paris'e yerleşti
1922 Meksika'nın duvar resimleri programında yer almaya başladı
1929 Frida Kahlo'yla evlendi
1930-33 San Francisco, Detroit ve New York'ta duvar resimleri yaptı
1937 Leon Trotsky Sovyetler Birliği'nden sürgün edildi; kansıyla birlikte Meksika'ya geldi ve Rivera çiftiyle birlikte yaşamaya başladı
1954 Frida Kahlo öldü

YAKINplan

YÜKSELTİLMİŞ

YOLLAR Aztek başkenti, Texcoco Gölü üzerindeki bir adaya kurulmuştur. Yükseltilmiş yollar törensel merkezleri kuydaki, her birinin kendine ait piramit şekilli dini yapıları olan diğer şehirlere uzanıyordu.

José Clemente Orozco

D CIUDAD GUZMÁN JALISCO, 1883; Ö MEXİKA, 1949

Meksika Muralizmi'nin "Büyüklükleri" arasında sayılan Orozco aynı zamanda ifadesi güçlü bir ressam, desinatör ve baskı sanatçısıydı. Meksika Devrimi'ne eleştirel yaklaşan ve sanatta propagandayı küçümseyen Orozco'nun tanihe bakışı doğru olana ulaşmaya yönelik karmaşık bir yaklaşımdı. Yaptıkları, teknolojinin savaşta oynadığı rol ve toplumların zaptedilmesi gibi evrensel sosyal sorunlara parmak basıyordu. En sevdiği temalardan biri "Ateşten Adam" olarak yeniden biçimlendirdiği, Yunan mitolojisindeki Prometheus'un hikâyesidir. Bu figür sanatçının değişimi, umudu ve kurutuluşu kendini feda ederek sağladığı toplumsal rolünü anlatan bir metafor görevi görür. Kariyerinin başlarında Orozco fakirlik nedeniyle birkaç yıl ABD'de çalışmak zorunda kaldı ve burada sipariş üzerine çok önemli duvar resimleri yaptı. Daha pekişmiş bir ünlü Meksika'ya döndüğündeysé Guadalaajara ve Mexico City'de (Meksika [Şehir]) çok sayıda duvar resmine imza attı.

► Amerikan Uygarlığı – İnsan Kurban Etme

Geleniği Orozco'nun Dartmouth'taki duvar resmi ABD'deki Meksika sanatının en muhteşem örneklerinden biridir. Kapsam olarak destansı bir niteliği olan bu eserdeki fresk döngüsü Yerlilerin ve Avrupalıların Kuzey Amerika'daki tarihsel deneyimindeki ikilemleri yansıtır. 1932, fresk, 305x302 cm. Dartmouth Koleji, New Hampshire, ABD

▲ **İspanyolların Meksika'yı Fethi** Dini işlevlerinden soyundurulmuş bir kilisede bulunan bu duvar resmi, çoğu kişi tarafından Orozco'nun en önemli eseri olarak kabul edilir. Dengeli bir tarih görüşü oturtmayı amaçlayan Orozco, İspanyol Fethi'nin hem olumsuz hem de olumlu yönlerini resmetmiş, 1938-39, fresk, Cabañas Düşkünler Yurdu, Guadalaajara, Meksika

José Guadalupe Posada

D AGUASCALIENTES, 1852; Ö MEXİKA, 1913

▲ **Calavera Catrina** Süslü ve gösterişli bir şapka giyen, sosyetenin bir kadını ait bu calavera (kurukafa) Meksikalıların çok sevdiği bir amblem haline geldi. Bu figürü Ölüler Günü'nde mihraplara, sanat eserlerine ve kostümlere yerleştirirler. 1913, çinko üzerine rölyef gravür, 12x16 cm. özel koleksiyon

Popüler gravürcülük alanında usta olan José Guadalupe Posada, diktatör Porfirio Díaz'ın yönetimi (1876'tan 1911'e kadar) altındaki Meksika toplumunun ruhunu çok iyi yansıtır. Devrim sonrası, güncel sanatçıları onun itibarını yeniden canlandırdılar ve yapılarını özgün Meksika eserleri olarak değerlendirerek yükselttiler. Posada, halkın sansasyonel haberlere iştahını ağızlaştıran bir biçimde besleyen gazetelere illüstrasyon hazırlama konusunda uzmanlaştı. Eli çabuk olan ve Ürkütücü detaylara yönelik neşeli bir tutku besleyen sanatçı, yaşadığı zamanın en kötü şöhretli suçlarını eserlerine taşıdı. Dini konular, boğa güreşleri, popüler kahramanlar ve haydutlar, siyasi portreler ve doğal afetler repertuarının birer parçasıydı. Ancak, en çok Ölüler Günü kutlamaları için hazırladığı kurukafa imgeleriyle tanınır.

D OAXACA, 1911; Ö MEXİCO CITY, 1991

Rufino Tamayo Meksikalı duvar ressamlarını takip eden bir kuşağın üyesiydi ve gerek Meksika gerek ABD'de bir dizi önemli duvar resmi yapmasına rağmen, çok daha geniş bir ifade özgürlüğü olması gerektiğine inanarak, açık sözlü bir taraftardı. Geleneksel betimleyici realizmi reddeden Tamayo, Modernist biçimsel deneyselliğe daha uygun olduğunu düşündüğü, cesur bir kişisel stil yaratmak için figüratif ve soyutu kaynaştırarak kullandı.

Kübizmin yatay düzlemleri ve siyah alanlarıyla birlikte parlak bir renk paleti kullanan Tamayo, ülkesinin Kolomb-öncesi dönemi ve folklorik sanatından sıkça esinlenen, ifade gücü yüksek bir stil uyguladı. Figürlerinin formları, coşkulu topladığı ve sonunda doğum yeri Oaxaca'da kurduğu müzeye hibe ettiği koleksiyonda yer alan Mezo-Amerikan çömleklerinden ve heykellerinden esinleniyordu. Ama eserlerini milliyetçi ifadelerle sınırlamayı reddederek Meksika ve Latin Amerika sanatını uluslararası Modernizm'in içine yerleştirmekte ısrar etti.

YAŞAMÇİZGİSİ

1911 Oaxaca'da doğdu, akrabalarıyla yaşamaya için Meksika'ya (şehir) gönderildi.
1920'ler Meksika Muralizmi'nden etkilendi, ama dogmatik milliyetçiliğini reddetti.
1926-1928 New York'ta yaşadı.
1934 Olga Flores Rives Zárata'yla evlendi.
1936-49 Aralık olarak New York'ta yaşadı ve Manhattan'daki Dalton Okulu'nda sanat eğitimi verdi.
1950 XXV. Venedik Bienali'nde Meksika'yı temsil etti.
1964 Meksika'ya adına retrospektif bir sergi düzenlendi.
1991 80 yaşında öldü.

David Alfaro Siqueiros

D CAMARGO, 1896; Ö CUERNAVACA, 1974

Rivera ve Orozco'yla birlikte efsanevi "Üç Büyükler" in arasında yer alan David Alfaro Siqueiros, grubun en genç üyesiydi. Militerlik derecesinde bir eylemci olan sanatçı sıklıkla gösterilere, grevlere ve diğer devrimci eylemlere katılıyordu ve Leon Trotsky'ye yönelik, ilk acemi suikast girişiminin de bir parçasıydı. İlk başta bir duvar ressamı olan Siqueiros, geleneksel fresk kullanımından uzaklaşarak genelde sanayileşen dünyadan edindiği yeni teknik ve malzemelerle deneyler yaptı. Boyayı, ticari amaçlı kullanılan havali boya tabancasıyla uyguladı ve çoğu zaman otomobil cilası olan Duco boyası ve diğer sentetik araçlardan yararlandı. 1930'larda New York'ta, Jackson Pollock gibi sonraki kuşaklarda yer alan Amerikalı sanatçıları etkileyecek olan deneysel bir atölyenin başkanlığını yaptı.

YAKINplan

BALKONDAKİ FIGÜRLER

Askerî ve dinî rütbe sembolleriyle süslü giysilere bürünmüş figürlerin yer aldığı balkonda, bu kutsallıktan uzak toplanmanın aristokrat, zengin ve güçlü kesimi resmedilmiş. Leonardo'nun *San Yemek* adlı eserine hicivli bir göndermede bulunan Siqueiros cumhurbaşkanı ve eşini kemerli bir pencere ve mavi gökyüzünün önüne yerleştirmiş.

Kilisedeki Şeytan

Marksizm'e tutkulu bağlı olan ve hayatı boyunca siyasi eylemci olan Siqueiros bu eserini muhtemelen kilise karşıtı bir ifade olarak sunmayı amaçladı. Tavanı yıkarak geçen canavarımsı yaratık kötülüğü ve deccalı çağrıştırıyor. 1947, seloteks üzerine emaye boya, 214x154 cm. Modern Sanat Müzesi, Mexico City, Meksika

▲ Zapata Yetenekli bir baskı sanatçısı olan Siqueiros burada devrimci lider Emiliano Zapata'nın ikonik bir betimlemesini sunuyor. Çinko üzerine transfer litografi tekniğiyle hazırlanan yapıt sanatçının siyasi coşkısına uyan bir aydınlık ve karanlık kullanımı yansıtıyor. 1931, litografi, 53x40 cm. özel koleksiyon

▲ Dansçılar Heykelsi form kullanımının yoğun ve coşkun renklerle kombinasyonu, heybetli dansçılara güçlü bir duygusal katıyor. Tamayo sıcak ve soğuk renkleri dengeliyor ve hareketi donuk ifadelerle birlikte kullanıyor. Ateş kırmızısı bir fonla çevrili olan bu ikonik ve soyut kadın figürleri, zaman kavramından bağımsız, evrensel bir canlılık hissi çağrıştırıyor. 1942, tuval üzerine yağlıboya, 117x92 cm. özel koleksiyon

YAKINplan

SINIRLANDIRILMIŞ RENKLER

Tamayo renk kullanımı ne kadar sınırlı olursa, ifadesel olasılıklarının da o kadar belirgin olacağını düşünüyordu. Bu eserde, kırmızılar, mavilerin ve siyahların farklı türlerinin vahşi kontrastı duygusal bir yoğunluk yakalamayı başarıyor.

▲ Karpuzlar Tamayo karpuzlar ve diğer meyvelerin yer aldığı çok sayıda natüromort tablo yaptı. Bunun altında, çocukluğunda teyzesinin Mexico City pazarındaki tezgahında meyve satarak geçirdiği çocukluğuna yapılan bir gönderme yatıyordu belki de. Coşkulu renkler ve kıvrımlı çizgiler doğduğu yer olan Oaxaca'nın folklorik sanatından esinleniyordu. 1968, 130x195 cm. tuval üzerine yağlıboya, Tamayo Çağdaş Sanat Müzesi, Mexico City, Meksika

▲ Mehtabı Seyreden İki Sevgili Evren üzerine düşünme ve belki de evrendeki yerlerini sorgulayan insanlar Tamayo'nun favori temalarından biriydi. Mezo-Amerikan seramik figürleri andıran sevgililer Ay'ı izlerken yerçekimine karşı gelerek boşlukta seyrediyorlar. 1950, tuval üzerine yağlıboya, 81x100 cm. özel koleksiyon

Frida Kahlo

Diego Rivera
imzalı
fotoğrafi

D COYOACÁN, 1907; Ö COYOACÁN, 1954

Meksika Devrimi'nin gölgesinde yetişen Frida Kahlo, sosyal adaletin ateşi bir destekçisiydi ve kocası Diego Rivera'yla birlikte ülkesinin karmaşık kültürü, tarihi ve halkının değer kazanması için çaba gösterdi. Eserlerinin ayıncı özelliği Aztek heykelleri, sömürgeci döneme ait dinî sanat ve folklorik sanat gibi tamamen Meksika'ya özgü sanatsal göndermelere yer veriyor olmasıydı. Kahlo'nun eserlerinin çoğu biyografik özellikler taşıyor ve kendisinin duygusal ve psikolojik durumunu inceler. Yine de cinsiyet rolleri ve bireylerle uluslar arasındaki güç ilişkilerini sorgulayarak sık sık kişiselikten öteye geçer. Kahlo'nun kendine özgü toplumsal duruşu da, statükoya meydan okumayı hedefleyen bir nevi erken dönem performans sanatı olarak da ele alınabilir.

YAŞAMÇİZGİSİ

1914 Çocuk felcine yakalandı ve sağ bacağı hasar gördü
1925 Bir otobüs kazasında ciddi biçimde yaralandı
1929 Coyoacán'da Diego Rivera'ya evlendi
1930-33 ABD'ye seyahat etti
1937 Bolşevik devrimi Leon Trotsky ve eşi, Frida'nın evine yerleşti
1939 Eserleri Paris'teki Meksika sergisinde yer aldı
1953 Mexico City'de kişisel sergisini açtı

► Dorothy Hale'in İntiharı

Kahlo bu kompozisyonunu Katolik inancında kiliselere bağışlanan resim panoları ex-voto'lar üzerine kurmuş. Mucizevi bir kurtuluşa şükran gösterisi olarak hazırlanan bu resimler genelde korkunç olayları betimler. Duygusal yoğunluğu oldukça yüksek olan bu eserde Hale, ıstıraplı bir figür olarak gösteriliyor. 1938-39, boyanmış çerçeve ve levha üzerine yağlıboya, 50x41 cm. Phoenix Sanat Müzesi, ABD

▲ **Suyun Bana Verdikleri** Küvetteki su Kahlo için önemli olan objeler ve kişilerden oluşan bir aranjman yansıtır. Kahlo'nun ebeveynleri, en sevdiği elbise ve kaktüsler suyun üzerinde yüzdür. 1938, tuval üzerine yağlıboya, 91x71 cm. özel koleksiyon

GÜNEdair

MEKSİKA DEVRİMİ

1910-20 Bu kanlı iç savaş, küçük toprak sahibi elit azınlıkla genelde Yerli ya da mestizo (melez) kökenden gelen topraksız fakir köylüler arasındaki ağır derecedeki sosyal eşitsizliklerin düzeltilmesi amacıyla gerçekleşti.

Emiliano Zapata Devime lider ikonik bir kahraman figürü haline geldi ve hem duvar ressamları hem de diğer Meksikalı sanatçılar tarafından sık sık resmedildi.

▲ **İki Frida** Bu çift oto-portre Kahlo'nun taşıdığı bölünmüş kişiliğin verdiği acı duygusunu açığa çıkarıyor. Avrupalı ve Yerli kökenlerinin karışımının getirdiği ikilikler kostümlere yansıyor, ancak figürler iki kalbi birbirine bağlayan bir atardamarla birleşiyor. 1939, tuval üzerine yağlıboya, 174x173 cm. Modern Sanat Müzesi, Mexico City, Meksika

YAKINplan

KANAYAN YÜREK Kahlo'nun "sevimsiz" Avrupalı yansımadaki kalp, korunmasız bir şekilde resmedilmiş. Kalpten çıkan bir atardamardan elbisesine kan damlıyor. Bu, Meksika'da sıkça rastlanan, Meryem'in kutsal kalbini betimleyen Katolik imgelerine bir gönderme olabilir.

2. Dünya Savaşından önce, sürrealistler burjuva âdetleriyle dalga geçmek için düş imgeleri kullanmışlardı. Savaştan sonra, sanatçılar bunun tersiyle daha çok ilgilenerek toplumu tekrar birleştirmek için bilinçsiz zihinde genel gerçekler bulmayı amaçladılar. ABD’de, soyut ekspresyonistler ortak insan zeminini bulmak ve ifade etmek çabasıyla geleneksel resim tekniklerine karşı koydular.

1945

1945

1955

1965

SOYUT EKSPRESYONİZM 1940’lar-1950’lerin sonu

MİNİMAL SANAT 1960’ların ortası-1980’ler

POP ART 1950’lerin sonu-1960’ların sonu

KİNETİK SANAT 1960’lar

Soyut ekspresyonist (dışavurumcu) yapıtlar büyük ölçüde Minimalist sanat izleri taşıyordu. Sanat objeleri kasıtlı olarak basit, geometrik ve büyük boyutlu yapılıyordu. Gerçek ya da bilinçaltı dünyadaki başka bir şeyi değil, kendilerini temsil ediyorlardı. 1960'larda, gelecek nesil sanatçılar soyut sanatın steril ve boğucu atmosferi olarak gördükleri şeye, onun ifade ettiği ya da etmediği şeye tepki gösterdiler. Pop müzik, bant-karikatürler, ambalajlama ve reklamlar Pop art'ın hammaddesini oluşturdu. Bunun hemen ardından, Op art

denilen optik sanat geldi; Düz bir imgeyi titreşir ve parıltılar gibi göstermek için görsel efektler kullanılıyordu. Kinetik heykeller ya mekanik olarak ya da hava akımlarıyla gerçekten hareket ediyordu. Kavramsal sanat bir objeden çok bir fikir sunuyordu, Süperrealizm ise temsili sanata geri dönüyor ama, tedirgin edici bir manevrayla, onun gerçek şeyden daha gerçek görünmesini sağlıyordu. Yeni ekspresyonizm de soyut sanata karşı figüratif bir tepkiydi, teknik ve malzeme konusunda özellikle ham ve kaba görünüyordu.

sonrası

1985

1995

2005

KAVRAMSAL SANAT 1960'ların sonu-1970'lerin sonu

SÜPERREALİZM 1960'ların sonu-1970'lerin sonu

NEO-EKSPRESYONİZM 1967'lerin sonu-1980'lerin sonu

GENÇ İNGİLİZ SANATÇILAR (YBA) 1980'lerden sonra

YENİ ÇİN SANATI 1980'lerden sonra

Soyut ekspresyonizm 1940'lar ve '50'lerde New York'ta yeşerdi. Çok çeşitli resim stillerini kapsıyordu, ama tüm uygulamaları güçlü bir duygusal içerik taşıyor, resmin duygusallığını vurguluyor ve genel olarak büyük tuvaler üzerinde çalışıyorlardı.

Soyut ekspresyonizm terimi ilk olarak 1945'te, New Yorker'da sanat eleştirmeni olan Robert Coates tarafından modern Amerikan ressamlarıyla ilgili olarak kullanıldı, ama Wassily Kandinski'nin 1920'lerdeki çalışmalarına da atfedilmişti. Willem de Kooning gibi bazı soyut ekspresyonistler soyut yapıtlar üretmeseler de, 1950'lerde bu terim yaygın olarak kullanılmaya başlandı.

Etkiler

Sürrealistler soyut ekspresyonistleri büyük ölçüde etkilediler. Bilinçaltının gücünü açığa çıkarma ve otomatik resim yapma fikirleri soyut ekspresyonistler tarafından benimsendi – canlı şeyleri akla getiren geometrik olmayan biçimlere ve motiflere dayalı bir resim stili olan

▲ **New York** Soyut ekspresyonizmin ortaya çıkmasıyla, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra New York çağdaş sanatın dünya başkenti olarak Paris'i yenin aldı.

biyomorfizm de öyle. Soyut ekspresyonistlerin çoğu –bu akımın en tanınmış iki sanatçısı olan Pollock ve Rothko dahil– 1940'larda biyomorfik stilde resim yapmaya başladı. Soyut

ekspresyonizm aynı zamanda savaş sonrası Amerikan toplumuna bir yanıttı. Tutucu ve giderek homojenleşen bir kültürde, sanatçılar en içten duygularını ve deneyimlerini aktarma ihtiyacı duyuyorlardı. Bu sayede, tüm dünyayı etkileyecek ilk Amerikan sanat akımını yaratırlar.

DÖNEMİnolayları

1944 Modern soyut ekspresyonizmin kurucusu kabul edilen Wassily Kandinski, Neuilly-sur-Seine'de öldü.

1941 ABD, İkinci Dünya Savaşı'na girdi

1942 Peggy Guggenheim New York'ta soyut sanat yapıtları sergileyen Bu Yüzyılın Sanatı galerisini açtı

1950 ABD ve müttefikleri ile Rusya ve müttefikleri arasındaki Soğuk Savaş başladı.

1950 New York'taki Birleşmiş Milletler binası tamamlandı

Soyut Ekspresyonizm

ZAMANçizelgesi

Soyut ekspresyonizm sürrealizmden doğdu. Gottlieb'in *Dedipus'un Gözleri* ve Pollock'un *Sıcakta Gözler'i*, sürrealistlerin yeğlediği geometrik olmayan biyomorfik imgeler içerir. David Smith'in tarım aletlerinden yaptığı heykeller durdurulan aksiyonu ima eder. Rothko 1950'lerin ortalarında *Renk Alanı* stilini oluşturmuştu, Borduas ise "tepeden tırnağa" resim peşindeydi. De Kooning soyut ekspresyonizmi 1960'lara taşıdı.

1945

GOTTLIEB
Dedipus'un Gözleri

1946

POLLOCK
Sıcakta Gözler

1950-52

DE KOONING
Kadın I

1952

SMITH *Agricola VIII*

1955

ROTHKO
Isimsiz

1962

TWOMBLY *Patroclus'un Ölümünün Yasını Tutan Akhilleus*

▲ **Saban ve Şarkı** Archile Gorky'nin akıcı, ekspresyonist forpa darbeleri ve çizimleri, Pollock ve de Kooning'in aksiyon resmini andırıyor. 1947, tuval üzerine yağlıboya, 129x155 cm, Allen Müzesi, Oberlin Koleji, Ohio, ABD

Yorumlar

Soyut ekspresyonistler genel olarak iki gruba ayrılabilir. 1952'de eleştirmen Harold Rosenberg tarafından bulunan bir terim olan aksiyon ressamları arasında Jackson Pollock, Willem de Kooning ve Franz Kline vardı. Resimleri çok çarpıcıdır, boya aceleyle ve tutkuyla kullanılmıştır. Eleştirmen Clement Greenberg'in savunduğu Renk Alanı ressamları arasında Mark Rothko, Barnett Newman ve Clyfford Still vardır. Onların resimleri daha sakin ve rengin duygusal gücünü vurgular.

Aksiyon resmi

Aksiyon resminde, resim yapma "eylemi" yapının içeriği haline gelir – böylece imge, sanatının onu yaratanın sahip olduğu ham duyguları yansıtır. Aksiyon ressamları boyayı tuvale döker, damlatır ve sıçratırlardı. Hans Hoffman bunu ilk yapanlardan biriydi, ama Pollock tekniği mantıklı sonucuna ulaştırdı – fırçaların ve dik şovalelerin kısıtlamalarını aşarak "görülür hale getirilmiş enerji ve hareket" olarak tanımlandığı imgeler yarattı. Hiçbir parçanın diğerinden önemli olmadığı, yerinde duramayan ve akan bu resimlere,

stil olarak "tepeden tırnağa" deniliyordu. Rosenberg aksiyon resmini şöyle özetlemiştir: "Tuvale geçen şey bir resim değil, bir olaydı." Özellikle Pollock'un yapıtları, 1960'ların performans sanatına ve olaylarına göz kırpyordu. Bir Pollock resmine bakarsanız, onun "performans"ı hakkında bir fikriniz olur.

Renk alanı resmi

Aksiyon resmi cesur ve iddialıyken, renk alanı resmi düşünmeye dayalıydı ve dikkatle tasarlanmıştı. Yapıtlar geniş bir renk yelpazesi içerir, genellikle sert kontrastlar ya da belirgin odak noktaları yoktur. Çoğu Renk Alanı resmi huşu ve hayranlık uyandırmayı amaçlıyordu. Newman, sanatının "dini" olduğunu ve "yüce olan"la ilgilendiğini söyledi. Rothko yapıtlarının "temel insan duyguları – trajedi, esrime, yok olma"yla ilgili olduğunu belirtti. Bu resimlerin çoğunun devasa boyutları izleyiciyi boğar gibi olur, sınırsız bir dünyada her şeyden ve herkesten soyutlanma duygusu uyandırır. Aksiyon resmi ressamın yükselen bilinç düzeyinin bir sonucuysa, Renk Alanı resmi izleyicinin bilinç düzeyini yükseltmeyi amaçlıyordu.

▲ **1955-D** Clyfford Still, 1950'lerin önde gelen Renk Alanı ressamlarından biriydi. Bu büyük, tek renkli resim izleyicide huşu duygusu uyandırıyor. 1955, tuval üzerine akrilik, Sanat Galerisi, Hamburg, Almanya

Jackson Pollock

Jackson Pollock, 1949

D CODY, 1912; Ö NEW YORK, 1956

Jackson Pollock, aksiyon resmi ve soyut ekspresyonizmin önde gelen isimlerinden biriydi. Kendisi gibi soyut ekspresyonist olan Willem de Kooning, "Geri kalanlarımız için havayı yumuşattı," demişti. Pollock damlama resimlerini 1947'de yapmaya başladı. Bunlar ona ün kazandırdı ve bir resmin nasıl yapılması gerektiği konusunda devrim yarattı. Şövale kullanmak yerine, Pollock tuvali yere seriyordu. Fırça kullanmak yerine, boyayı bir kaptan döküyor ve çubuklardan damlatıyordu. Kompozisyon fikrinde de devrim yarattı. Pollock tuvalin üzerinde ve bazen bir ucundan öbür ucuna serbest, dansvari hareketlerle çalışıyordu. Böylece "tepeden tırnağa" stili yarattı; resmin hiçbir parçası bir diğerinden daha önemli değildi. Kompozisyonun odak noktaları yoktu ve çoğunlukla merkez, kenarlardan daha önemli değildi. Pollock'un değişimle, "başlangıcı ya da sonu olmayan" resimlerdi bunlar. Damlama resimler Pollock'a hem kötü şöhret hem de övgü getirdi. Time dergisinin "Damlatan Jack" adını taktığı Pollock, bir yıldız haline gelen ilk Amerikalı ressamdı ve çok içip pervasızca yaşayarak ününe layık oldu.

► El Sabanlı Adam

1930'larda, Pollock büyüdüğü kırsal Batı'nın resimlerini yaptı. Bu resimlerdeki enerjik ritimler Büyük Bunalm'ın çalkantılı günlerini çağırıştır. Pollock'un damlama resimlerinin enerjik şablonlarına da göz kırpar. 1933, tuval üzerine yağlıboya, 55x69 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Houston, ABD

YAKINplan

FIRÇA KULLANIMI

Yol ve tarla fazla detaylı değil. Bunun yerine, koyu renk fırça darbelerine ağırlık verilmiş ve bölgeler neredeyse soyut.

GÜNEdair

PEGGY GUGGENHEIM Ünlü sanat koleksiyoncusu Guggenheim soyut ekspresyonistlerin, özellikle Pollock'un ilk destekçilerinden biriydi. 1943'te Pollock'ta yaptığı stajlaşma onun resme yoğunlaşmasına olanak sağladı. Aynı yıl, Guggenheim onun ilk kişisel sergisini kendisine ait olan Bu Yüzyılın Sanatı galerisinde düzenledi. Pollock'un 1945'te orada düzenlediği ikinci sergi, eleştirmen Clement Greenberg'in onu "kuşağının en güçlü ressamı" ilan etmesine yol açtı.

Peggy Guggenheim. Fotoğraf Frank Scherschel 1953.

YAŞAMÇİZGİSİ

1929-31 Thomas Hart Benton yönetimindeki New York Sanat Öğrencileri Birliği'nde öğrenim gördü

1937 Alkolizm tedavisi görmeye başladı

1943 Peggy Guggenheim'in Bu Yüzyılın Sanatı galerisinde ilk kişisel sergisi açıldı

1945 Ressam Lee Krasner'la evlenip East Hampton, Long Island'a taşındı, orada bir ambarda çalıştı

1947 Damlama resimlere başladı

1949 Life dergisinde "ABD'nin yaşayan en büyük ressamı mı?" başlıklı bir makaleye konu oldu

1951 Damlama stili bir denbire bıraktı, figüratif öğeler kullanmaya geri döndü

1954 Resmi tamamen bıraktı

◀ **14 Numara** Pollock'un damlama evresinden sonra giriştiği bir dizi siyah-beyaz resiminden biri. Bu resimlerde figürler yeniden ortaya çıktı, ama Pollock'un tekniği alışılmışın dışında kaldı. Yerde çalışırken, boyayı çubuklar ve şırıngalarla uyguluyordu; karısı Lee Krasner onun bunları "dev bir dolmakalem" gibi kullandığını söylemişti. 1951, tuval üzerine emay boya, 147x270 cm. Tate, Londra, İngiltere

▼ **Sıcakta Gözler** (Çimende Sesler Serisi) Pollock'un Long Island'a taşındıktan bir yıl sonra yaptığı bu eser, onun damlama resimlerine göz kırıyor. Fırça kullanmak yerine, boyayı tuvale direkt tüpten uyguluyor, küt uçlu aletlerle itererek ve buluşturarak kalın, dokulu bir kabuk oluşturuyor. 1946, tuval üzerine yağlıboya, 137x109 cm. Peggy Guggenheim Vakfı, Venedik, İtalya

▲ **Ay Kadını** 1940'ların başlarında, Pollock sürealizmin etkisi altında kaldı ve Amerikan yerlisi mit figürlerinin, özellikle ay kadınının birik resmini ve çizimini yaptı. Burada, canlı biçimlen ve ikel sembollerini resmediyor. Diğer pekiler, resmin serbestçe yapılmasını bir sonucu olarak ortaya çıkıyor. 1942, tuval üzerine yağlıboya, 175x109 cm. Peggy Guggenheim Vakfı, Venedik, İtalya

Sonbahar Ritmi (30 Numara) Jackson Pollock

1950, tuval üzerine emay, 266,7x525,8 cm. Metropolitan Sanat Müzesi, New York, ABD ▶

YAKINplan

Sonbahar Ritmi Jackson Pollock

Pollock, Sonbahar Ritmi'ni yapmadan önce üç yıldır damlama stilinde resim yapıyordu.

Bu resim, onun damlama resimlerinin doruk noktasını oluşturur; bundan kısa süre sonra daha figüratif yapıtlara geri döndü. Resmin muazzam ölçeği ve giriftliği izleyiciyi içine alır, Pollock'un deyişiyle izleyici "imgenin içine girer". Bakışlar, bütün tuval üzerinde inip çıkan ve gerisingeri dönen etkileyici boya yolları boyunca ilerler. İzleyici resmin içine de çekilir – siyah çizgiler öne çıkar gibi görünürken, kahverengi, beyaz ve gri lekeler geride kalır. Yerinde duramayan, fırlatılan enerji müzik ya da dansı çağrıştırır ve devasa boyutlar Pollock'un büyüdüğü Batı Amerika'nın görkemli manzaralarına gönderme yapar.

◀ POLLOCK İŞ BAŞINDA

Pollock damlama resimlerini East Hampton'daki evinin ambarında yapıyordu. Ambarın büyüklüğü dört bir yandan resim yapmasına olanak sağlıyordu. Hızlı çalışıyor, tuvalin üzerine tekrar tekrar basıyor, resim çubuğunu dansvari hareketler ve el, kol, beden darbeleriyle sallıyordu.

Teknik

Pollock gerçeküstücü otomatizmden etkilenmişti – resmin bilinçli kontrolünü bırakmak, onun yerine bilinçaltının eli yönlendirmesine izin vermek. Pollock, "Resmimle uğraşırken, ne yaptığımı farkında değilim," demişti. Yani, Sonbahar Ritmi'ni yaparken, Pollock'un zihninde bir imge yoktu. Onun yerine, tuvalle bir karşılaşma yaşıyordu. Resim bu karşılaşmanın bir kaydı haline geldi – kısmen kendiliğinden, kısmen düşünülmüş. Doğadan mı resim yaptığı sorulduğunda, Pollock, "Doğa benim," diye karşılık vermişti.

▲ RENK KATMANLARI

Pollock önce, astar boya vurulmamış ve gerilmemiş tuvale karmaşık çizgisel anaförler halinde siyah boya uyguluyordu. Bu "iskelet" in üzerine diğer renkleri ekliyordu. Pollock emay ev boyası kullanıyordu, çünkü geleneksel yağlıboya lar yeterince akışkan değildi.

► LEKE YAPIMI

Lekelerin çeşitliliği, anaför gibi dönen görsel ritimler ve duygular yaratır. İnceltilmiş siyah boyayla yapılan zarif, kıvrımlı çizgiler daha yoğun kahverengi ve beyaz boyayla yapılan çentik benzeri lekelerle zıtlık oluşturur. Renkler çarpışarak kalın doku bölgeleri oluşturur, saçılmış boya ise tuvalin her bölgesinin hareketlilikle dolu olmasını sağlar. Bazı lekeler dikkatle düzenlenmiş hareketin bir sonucudur, diğerleri rastlantı eserdir; bazıları kaos, diğerleri düzeni çağrıştırır.

► SINIRLI RENKLER

(Gerçek boyut) Pollock ilk başta uyguladığı siyahın üzerine beyaz, kahverengi ve turkuaz-gri çizgilerden oluşan girift bir ağıla kaplar. Renkler resmin başlığındaki sonbahar duygusunu uyandırır ve onların enerjiyi uygulaması bir sonbahar fırtınasındaki ağaçları çağrıştırır.

“Modern ressam, yaşını, uçağı, atom bombasını, radyoyu Rönesans'ın ya da başka bir geçmiş kültürün eski biçimleriyle ifade edemez. **Her çağ kendi tekniğini bulur.**”

JACKSON POLLOCK, 1950

D KKHORKOM, ERMENİSTAN, 1904; Ö CONNECTİCUT 1948

Gorky, Avrupa gerçeküstücülüğü ile Amerikan soyut ekspresyonizmi arasında bir köprü oluşturarak modern sanatta kilit rol oynadı. Asıl adı Vosdanig Manoog Adoian olan Gorky, ABD'ye göç ettikten sonra adını değiştirdi – Arshile'i Yunan kahraman Achilles'ten, Gorky'yi ise (Rusçada "acı" demek) sol eğilimli yazar Maxim Gorki'den aldı.

Gjon Mili
imzalı
fotoğrafi

1920'ler ve 1930'larda, resimleri Cezanne, Kandinsky ve Picasso'nun devamı niteliğindeydi. 1940'larda, ayırt edici bir stil geliştirdi. Sürrealist Andre Breton ve Roberto Matta'nın etkisiyle, serbest ve keyfi bir tarzda resim yapmaya başladı, birbiri içinde eriyen renklerden oluşan bir fonda düş benzeri karalamalar yapıyordu. Doğanın verimliliği ve insan cinselliği başlıca esin kaynaklarıydı. Rengin tanımlayıcı değil dekoratif hale gelmesiyle, Gorky'nin resimleri giderek soyutlaştı. Boyayı kontrolsüzce damlayacak kadar inceltiyor ve hareketli fırça darbelerini açığa çıkarmak için yoğunlaştırıyordu. Bu 'boya uğruna boya' zevki 1950'lerin soyut ekspresyonistliğine göz kırpar.

YAŞAMÇİZGİSİ

1916 Aile, Türklerin Ermenistan işgalinden kaçtı
1920 ABD'deki akrabalarının yanına gitti
1926-31 New York'taki Büyük Merkez Sanat Okulu'nda ders verdi
1946 Stüdyosu yanında tahrip oldu; kanser teşhisi konuldu
1948 Trafik kazasında boynu kırıldı; daha sonra intihar etti

▼ Baştan Çıkaranın Güncesi Başlığın verdiği ipucuyla, bu resmin tamamını çiftleşme eyleminin betimlenmesi olarak görmek mümkün. Süreğiden bir ritmi var ve karanlıkta, cinsel organları, popo ile göğüslerin yuvarlak hatlarını seçebilirsiniz. 1945, tuval üzerine yağlıboya, 127x158 cm. MoMA, New York, ABD

YAKINplan

BELİRSİZLİK Bu şekil bir kulak mı, böcek mi, yoksa suda doğmuş bir organizma mı? Gorky bütün biçimleri kasıtlı olarak belirsiz bırakır, çünkü onun düş benzeri hayal gücünü yansıtır.

CİNSEL BİÇİM Resmin tam ortasında, vajina dudaklarına benzeyen bir biçim dikkat çekiyor. İzleyici başlığın baştan çıkarcılığına buluşuyor neredeyse.

◀ **Virginia – Yaz Gorky, Virginia kırsalının zarif ve akıcı çizimlerini yaptı; bunlar hayal kuran bir zihni yansıtır. 1946, kâğıt üzerine karakalem ve mum boya, 48x62 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Houston, Teksas, ABD**

► **Çiçekli Değirmende Su** Bu resim, Gorky'nin evinin bulunduğu Sherman, Connecticut yakınlarındaki Housatonic Nehri'nde yer alan eski bir değirmen ve köprünün kalıntılarını tasvir ediyor. Ancak gerçek süje, boyanın kendisi sanki – ince, parlak renk dalgalarının akışı ve üst üste binışı tam bir soyut ekspresyonizme göz kırıyor. 1944, tuval üzerine yağlıboya, 107x124 cm. MoMA, New York, ABD

Adolph Gottlieb

D NEW YORK, 1903; Ö NEW YORK, 1974

Gottlieb, 1940'larda yaptığı, imge yaratımı ile yazım arasında gidip gelen resimlere "piktograf" adını verdi. Rothko ve Newman gibi miterlerden büyülenmişti ve "zamandan bağımsız, trajik" bir tür resim arayışı içindeydi. Figüratif öğeler mantıklı bir bağlantı içinde değildi. "Bildirim şeyleri -el, burun, kol- alıyor ve anatomik ilintilerinden ayırdıktan sonra resimlerimde kullanıyorum," diye yazmıştı.

Son dönemde yaptığı seriler, coşkulu "Patlamalar" (1957-74), soyut ekspresyonist vahşiliğin popüler imgesine daha yakındır.

▲ **Oedipus'un Gözleri**
Gottlieb'in "Piktograf" serisinden. 1945, tuval üzerine yağlıboya, 91x70cm. İsrail Müzesi, Kudüs, İsrail

Lee Krasner

D BROOKLYN, NEW YORK, 1908; Ö NEW YORK CITY, 1984

▲ **Gothic Manzara** Krasner'in, kocasının ve annesinin ölümünün ardından yaptığı resimlerden biri. Şiddetli ve patlayan fırça darbeleri, duyduğu acının yansıması olarak görülebilir. 1961, tuval üzerine yağlıboya, 177x238 cm. Tate, Londra, İngiltere

Soyut ekspresyonist Lee Krasner, daha çok Jackson Pollock'un kansı olarak tanınıyordu. 1930'larda Federal Sanat Projesi için çalıştı ve kısa sürede duvar resmi bölümünün başına getirildi. Ne var ki, resimlerinin gelişmesi Alman ressam Hans Hofmann'ın döneminde oldu; soyut natüramorflar ve diyagramatik figür çalışmaları yapmaya başladı. 1940'larda Krasner, New York'ta ilk kuşak soyut ekspresyonistlerle yaklaştı, 1945'te Pollock'la evlendi. Krasner'in soyut ekspresyonizmi, 1940'ların sonlarındaki "tepeden tırnağa" stiliinden -hiyeroglif tarzı, sürekli tekrarlanan ritimler- 1950'ler ve 60'ların sonlarındaki cesur, hareketli çalışmalara dönüştü.

de Kooning

Tony Vaccaro imzalı fotoğrafı

D ROTTERDAM, 1904; Ö EAST HAMPTON, NEW YORK, 1997

De Kooning, Pollock ve Rothko'yla birlikte, en ünlü soyut ekspresyonistler. Fırça kullanımı cesur ve kendiliğindendi; ön araştırmaya başvurmadan resim yapması, resimlerine sürükleyici bir fiziksel doğrudanlık veriyordu. De Kooning, kariyeri boyunca soyut ve figüratif eserler yapmaktan mutluluk duydu. En çok, 1950'lerin başlarında yaptığı bir dizi kışkırtıcı kadın resmiyle tanınır (I-VI no.lu Kadınlar). Hırslayan dişleri, sarkaç gibi göğüsleri ve boş gözleriyle -hepsi ağır, coşkulu fırça darbeleri ve damlama boya ile yapılmıştır- bu kadınlar kaba saba, vahşi ve gülünçtü. Kadınların geleneksel olmayan bir biçimde tasvir edilmesi halkı ve bazı eleştirmenleri şoke ederken, soyut ekspresyonist arkadaşları de Kooning'in figüratif tasvir kullanımını geriletici buldular; 1950'lerin sonlarında, de Kooning bir dizi manzara resmi yaptı. Bunlar, kompozisyon ve renk alanında yapılan karmaşık alıştırmalardan, büyük bir basitlikle resmedilmiş imgelere doğru gelişim gösterdi. 1960'larda, manzaranın ortasındaki kadınları göz alıcı, akışkan fırça darbeleriyle gösterirken, Long Island'daki evinde huzur içinde yaşayan bir ressam portresi çiziyordu.

► **Resim** De Kooning'e göre "soyut şekiller bile bir benzerlik taşımaktadır", burada da gergin kıvrımlar göğüslerin, gövdelerin ve popoların biçimlerini çağırıştırıyor. 1948, tuval üzerine emay ve yağlıboya, 108x143 cm. MoMA, New York, ABD

▼ **Kadın I** Bir dizi kadın resminin ilki olan Kadın I, tamamlanana kadar iki yıllık bir dönüşüm sürecinden geçti. Bu süreç de Kooning kadını enerjik bir biçimde, neredeyse şiddetle resmetti. "İdol, Venüs, nü" olarak özetlediği geleneksel kadın tasvirlerini tersine çevirdi. 1950-52, tuval üzerine yağlıboya, 133x147 cm. MoMA, New York

YAŞAMÇİZGİSİ

1916 Ticari sanatçıları bulundugu bir firmada staj yaptı
1926 ABD'ye gemiyle kaçak yollardan girdi, New Jersey'a yerleşti
1935-37 Federal Sanat Projesi'nde çalıştı
1943 Sanatçı Elaine Fried'le evlendi
1948 Siyah-beyaz kompozisyonlardan oluşan ilk kişisel sergisini New York'ta açtı
1950-51 Yale Sanat Okulu'nda ders verdi
1968 Stedelijk'teki retrospektif sergisi için Hollanda'ya gitti
1969 Heykeltıraşlığı başladı

GÜNEdair

HAROLD ROSENBERG Sanat eleştirmeni Harold Rosenberg, soyut ekspresyonizmin bagarıya ulaşmasında çok etkili oldu. Pollock ve de Kooning'in yapıtlarına bir karşılık olarak, 1952'de *Sanat Haberleri*'nde yayımlanan bir makedede "aksiyon resmi" terimini kullandı. Aksiyon resmini, sanatçının içgüdüsel yaratıcı gücünü açığa çıkarmanın bir yolu olarak, ressam, malzemeler ve tuval arasındaki bir diyalog olarak göklere çıkardı.

Harold Rosenberg
Son derece entelektüel sanat eleştirmeni ve yazarı Rosenberg, bu düşünceyi politik ve toplum eleştirisi vazirı yazmalara da kullandı.

Savaş

Sanatta savaşın tasvirine değer biçen ölçütler sanatçılarınkiler olmayabilir.

Pasifistler savaşın dehşetinin layıkıyla tasvir edilmesini isterler. Askerler üniforma ve teçhizatın titiz bir biçimde detaylandırılmasını isterler. Politikacılar kahramanlık ve gaddarlık dengesinin propaganda ihtiyaçlarına göre tartılmasını isteyeceklerdir. Tüm bunlara karşın, bazı sanatçılar savaşın etkilerini ve deneyimlerini çeşitli şekillerde tasvir etme mücadelesine girişmişlerdir – sembollerle (Rubens ya da Goya gibi), bireyin içinde bulunduğu kötü duruma yoğunlaşarak (Géricault) ya da savaşın ülkeye indirdiği darbeyi ima ederek (Paul Nash). Politik ya da ahlaki konular kadar, çatışma halindeki çok sayıda askerin gösterilmesi de sanatçının önüne aşılması güç teknik engeller çıkarır.

▼ Kralın Savaş Arabasını Taşıyan İki Askeri Tasvir Eden Rölyef

Asur Khorsabad, Irak'taki II. Sargon Sarayı'nda bulunan birçok askeri sahneden biri. M.Ö. 8. yüzyıl, alçıtaşı, yükseklik 127 cm. Louvre, Paris, Fransa

▼ İskender Mozaïği Roma Bu mozaik III. Darius'u, Büyük İskender'e karşı karşılaştığı İssus Savaşı'nda (M.Ö. 333) tasvir etmektedir. Bir milyonu aşkın tessera denilen küçük, renkli küplerden oluşmuştur. M.Ö. 1. yüzyıl, mozaik, 342x529 cm. Ulusal Arkeoloji Müzesi, Napoli, İtalya

◀ Sole Bank Savaşı'nda "The Royal James" in Yanışı, 28 Mayıs 1672 Willem van de Velde, (Oğlu) Savaş sahnelerinin tasvirinde deneyimli olan sanatçı, deniz savaşlarını İngiliz bakış açısından, İngiltere Kralı II. Charles'in lehine resmediyordu. 17. yüzyıl, tuval üzerine yağlıboya, 106x153 cm. özel koleksiyon

▼ Savaşın Sonuçları Peter Paul Rubens Rubens, yorumunun gösterişliliği ile resmin konusunun trajedisi arasında zıtlık oluşturuyor. 1637-38, tuval üzerine yağlıboya, 206x342 cm. Pitti Sarayı, Floransa, İtalya

▲ Sanjo Sarayı'na Gece Saldırısı Japon Ekolü Bu parşömen, 1159'da iki Japon savaşçı boy arasında yaşanan Heiji Kargaşası'ı betimliyor. 13. Yüzyıl, kâğıt üzerine mürekkep ve boy, 41x670 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Boston, ABD

► Nabukadnezar'ın Kudüs'ü Kuşatması Jean Fouquet Fouquet 15. yüzyılın en ünlü ressamlarından biriydi, bu renkli İncil sahnesi de onun parlak elyazmalarının tipik bir örneği. Ulusal Kütüphane, Paris, Fransa

▲ Müttefik Ordularının İtapiro, Paraguay'a Varışı Candido Lopez Lopez bir askeri, savaş da yapıtlarında yinelenen bir konudur. Bu resmin pancramik yapısı Brezilya, Arjantin ve Uruguay arasındaki üçlü ittifakın Paraguay'la giriştiği çatışmanın (1864-1870) boyutlarını gözler önüne seriyor. 1866, tuval üzerine yağlıboya, Ulusal Tarih Müzesi, Buenos Aires, Arjantin

◀ Yaralı Zırhlı Süvari Theodore Géricault Fondaki tekinsiz bulutlar sahnenin duygusal yoğunluğunu artırıyor. Bu resim Géricault'nun yapıtlarının ve romantik duyarlılığın güzel bir örneğidir. Anonim karakterin Napolyon'un ordularının yenilgisini temsil ettiği düşünülmektedir. 1814, tuval üzerine yağlıboya, 358x294 cm. Louvre, Paris, Fransa

► **Etohur Akbaba, "Savaşın Felaketleri"nin 76. Plakası** Francisco de Goya Goya'nın İspanyol Bağımsızlık Savaşı'ndan esinlendiği karanlık gravür serisi, savaşın dehşetini yansıtan rahatsız edici resimler. 1810-14, gravür, 18x22 cm. özel koleksiyon

▼ **Balaklava** Lady Elizabeth Butler Savaşın taraflar üzerindeki etkilerini yansıtan bu gerçekçi sunum ilk sergilendiğinde tartışmalara yol açtı, bunun bir nedeni de ressamın kadın olmasıydı. 1876, tuval üzerine yağlıboya, 59x76 cm. Manchester Sanat Galerisi, İngiltere

▼ **Yeni bir Dünya Yaratıyoruz** Paul Nash Başşın şen iyimserliği, savaşın yakıp yıktığı çıplak araziyle tam bir zıtlık içinde. Nash'in çatışma tasvirini Vortisizm'den etkilenmişti. 1918, tuval üzerine yağlıboya, 71x91 cm. İmparatorluk Savaş Müzesi, Londra, İngiltere

▼ **Midway Savaşı** Ian Hamilton Finlay Sanatçı bu tabloyu, James Stoddart ve James Boyd'un yardımıyla, İkinci Dünya - Savaşı'nda Pasifik'te üstünlüğü ele geçirmek için yürütülen en etkili savaşta kaybedilenlerin anısına yapmıştır. 1977, karışık teknik, d'Oron Şatosu, Loire Vadisi, Fransa

▲ **Mortellerie Sokağı'nda Barikat, Haziran 1848 (İç Savaş Anısı)** Ernest Meissonier Bu sahnenin gerçekçi gözlemi -detaylı parke taşlarından gevşek, cansız bedenlere kadar - duygusal tarafsızlığıyla dikkat çekiyor. 1848, tuval üzerine yağlıboya, 29x22 cm. Louvre, Paris, Fransa

▲ **Sivastopol Savunması** Alexander Deineka Deineka, İkinci Dünya Savaşı'nda Rus askerlerinin idealleştirilmiş tasvirleriyle Sovyet politik kadrolarının onayını kazandı. 1942, tuval üzerine yağlıboya, 200x400 cm. Devlet Rus Müzesi, St. Petersburg, Rusya

◀ **Mavi Bebek, Britanya'ya Hava Saldırısı** Edward Burra Burra savaşın yol açtığı yıkımı tasvir ederken bile, yapıtlarının karaktaristik özelliği olan tüyler ürpertici mizah anlayışını korur. 1941, kâğıt üzerine suboya, 69x102 cm. özel koleksiyon

Portre, Ben Martin imzalı

D DVİNSK, 1903; Ö NEW YORK, 1970

Rusya doğumlu ressam Mark Rothko önde gelen soyut ekspresyonistlerdendi. Renkleri duygusal çağrışımlar yaratacak şekilde kullanması onun bir Renk Alanı ressamı olarak sınıflandırılmasına yol açtı (karakteristik özelliği geniş alanlarda koyu renk kullanımı olan soyut bir stili). 1930'lar'da Rothko ekspresyonist tarzda resimler yapıyordu, ama 1940'ların başlarında, soyut ekspresyonist arkadaşlarının çoğu gibi, sürrealist bir stil edinerek antik miteri çizdi ve kaligrafik, biyomorfik imgeler kullandı. Ona ün kazandıran özgün stili –büyük renk blokları kullanmak– 1940'ların sonlarında geliştirmeye başladı. 1950'lerin sonlarında, yapıtları ona uluslararası alanda övgüler getirmişti. Buna karşın, içinde bulunduğu bunalım giderek arttı ve 1970'te canına kıydı.

YAŞAMÇİZGİSİ

1913 Rothko 10 yaşındayken, ailesi Rusya'dan ABD'ye göç etti

1921–23 Yale Üniversitesi'nde liberal sanatlar okudu

1925 New York'a taşındı ve Max Weber yönetimindeki Sanat Öğrencileri Birliği'nde öğrenim gördü

1933 İlk kişisel sergisini Portland Sanat Müzesi'nde açtı

1948–49 Baziotes, Hare, Motherwell ve daha sonra Newman'la birlikte, Sanatçının Konulan Sanat Okulunu işletti

1951–54 New York'taki Brooklyn Koleji'nin sanat bölümünde ders verdi

1961 New York'taki MoMA'da retrospektif sergisi açıldı

Y Deniz Kenarında Yavaş Girdap.

Rothko'nun gerçeküstücü döneminden kalma bu resim, denizle gökyüzü arasında süzülüyor gibi görünen iki yılankavi yaratığı gösteriyor, bunlar müzik notaları olarak okunabilecek arabesker, helezonlar ve şeritlerle çevrili. 1944, tuval üzerine yağlıboya, 191x215 cm. MoMA, New York, ABD

► **İsimsiz** Rothko ünlü soyut ekspresyonist imgelerini yaratmak için, işleminden geçirilmemiş, astar boya vurulmamış tuvaler üzerinde çalışıyordu. İnce tabakalar halinde pigment uyguluyor, hızlı fırça darbeleri yapıyordu, böylece alttaki tabakalar görünüyordu. Sonuç, son derece saydam ve ışıklı bir resimdi. 1955, tuval üzerine akrilik ve karışık teknik, 138x70 cm. İsrail Müzesi, Kudüs, İsrail

YAKINplan

YUMUŞAK KENARLAR

Rothko genel olarak dikdörtgenlerine düz olmayan, yumuşak kenarlar çizdi. Sonuç olarak, tuvalin üzerinde havada asılı kalıyor ya da süzülüyor gibi görünüyorlar –buradaki mavide olduğu gibi, dikdörtgen soğuk, çekinik bir renkte olsa da.

◀ No. 5/No. 22

Soyut çalışmalarının ilk örneklerinden biri olan bu resimde, Rothko bir coşkunluk ve canlılık havası veren sıcak, yoğun renkler kullanıyor. 1950'lerin başlarında, paletinde coşgunlukla parlak kırmızılar, turuncular ve sarılar bulunuyordu. 1950, tuval üzerine yağlıboya, 297x272 cm. MoMA, New York, ABD

► **İsimsiz** Bu karanlık, kasvetli yapıtı Rothko'nun hayatının son iki yılında yaptığı resimlerin tipik bir örneği. İkinci kansından ayrılan yalnız ve şüpheli Rothko, içki ve sigara içiyor, aşım miktarda reçeteli ilaç alıyordu. Resimleri giderek daha kasvetli ve gizemli hale geldi, kahverengiler, griler ve koyu maviler ya da kırmızılar ve siyah hakimdi. 1969-70, tuval üzerine sentetik polimer boya, 198x168 cm. MoMA, New York, ABD

Barnett Newman

■ NEW YORK, 1905; Ö NEW YORK, 1970

Rothko'dan sonra, Barnett Newman en yetkin Renk Alanı ressamıydı (bkz. s. 502). Boş bir fonda ince renk şeritleri kullandığı "fermuar" resimleri ile ün yaptı. Fermuarın derin duyguları ifade etmenin bir yolu olarak görüyor ve sonsuz olanaklar sunduğunu düşünüyordu. Gerçekten de, yirmi yıl fermuar resimleri yapmaya devam etti – renklerini, genişliklerini ve boyanın kullanım biçimini değiştirerek her resmin eşsiz bir kişiliği olmasını sağladı. Soyut ekspresyonist arkadaşlarının tersine –Pollock, Rothko ve de Kooning– Newman 1950'lerde sanat dünyası tarafından büyük ölçüde gözmezden gelindi. Ünü ancak 1960'larda, Don Judd gibi Minimalistler onun tuvalin şeklinden kompozisyonunu çıkarma biçimine hayran olduklarında pekişti. Sonradan, Newman'ın son dönem yapıtları Minimalizmin etkisinde kaldı, fermuarları daha yeni görünümü ve daha anlamsız hale geldi. 1960'larda ise, aynı şekilde basitleştirilmiş çelik heykeller yapmaya başladı.

▼ **Uriel** Işığın başmeleğinin adını taşıyan bu çalışma, bir grup soluk türküz resmin en sonuncusu ve en büyüğü. Geniş türküz alan izleyiciyi içine alıyor gibi göründükten, koyu tonlar bir tür görsel dayanak noktası sağlıyor. 1955, tuval üzerine yağlıboya, 244x549 cm. Sanat Galerisi, Hamburg, Almanya

▲ **Bir-leme 1** Bu resim Newman'ın sanatsal dönüm noktasıydı – markası sayılan fermuarı ilk kez kullandı. Newman, açık kadmiyum kırmızısı fermuarı bir parça yapışkan bantın üzerine uygulayarak kırmızı pürüzsüz alanda kalın, düzensiz bir şerit oluşturdu. 1948, tuval üzerine yağlıboya ve yapışkan bant üzerine yağlıboya, 69x41 cm. MoMA, New York, ABD

▲ **Adem** Newman 1940'ların ortalarından itibaren Yaradılış hakkındaki Yahudi mitleriyle ilgileniyordu, fermuarları da Tanrı'yı tek bir ışık huzmesi olarak sunan sanatsal geleneklerle bağlantılı olabilir. Adem adı İbranice "yeryüzü" anlamındaki adamah sözcüğünden türetilmiştir; burada kahverengi ile kırmızı arasındaki ilişki de insanın toprakla içli dışlı oluşunu simgeliyor olabilir. 1951-52, tuval üzerine yağlıboya, 243x203 cm. Tate, Londra, İngiltere

YAŞAMÇİZGİSİ

1905 Bir Rus Yahudi göçmen oğlu olarak New York'ta doğdu
1948 "Fermuar" resimlerinin ilkinin yaptı
1950 İlk kişisel sergisini New York'taki Betty Parsons Galerisi'nde açtı
1958-62 Siyah-beyaz resimler yaptı
1965 Çelik heykeller yapmaya başladı
1970 65 yaşında öldü

Clyfford Still

■ GRANDİN, NORTH DAKOTA, 1904; Ö BALTIMORE, 1980

Soyut ekspresyonistlerin öncülerinden olan Clyfford Still, 1940'ların ortalarında, büyük, "muazzam" ölçülerde resim yapan ilk New York Ekolü sanatçılarından ve resmin betimsel konusunu reddeden ilk isimlerden biri oldu. Still'in yapıtları soyut ekspresyonizmin iki ucunu bir araya getirdi. Renk Alanı ressamları gibi, rengin duyguyu uyandırma gücüyle ilgileniyordu. Aksiyon ressamları gibi, fırça kullanımının anlamlı olanaklarıyla ilgileniyor, tipik olarak boyaya iyice bulanmış fırça kullanarak tırtıklı, koyu boya tabakası vurulmuş biçimler yaratıyordu. 1950'lerin başında, Still ticari galerilerle olan bağlarını kopardı ve bir soyutlanmışlık içinde çalıştı. Sanat dünyasıyla olan tedirgin ilişkisi ve sergi açmaktaki isteksizliği yüzünden, çağdaşlarına sunulan övgüleri alamadı.

◀ **İsimsiz Burada**, Still'in tırtıklı renk çakmaları, rengin bir tabakasının resimden yitirdiği izlenimini veriyor. Bu resmin renk düzeni ve boşluğu, Still'in memleketi Kuzey Dakota'nın çıplak ve boş arazilerini akla getiriyor. 1953, tuval üzerine yağlıboya, 277x234 cm. Sanat Galerisi, Hamburg, Almanya

Hans Hofmann

■ WEISSENBURG, BAVYERA, 1880; Ö NEW YORK, 1966

◀ **Aynadaki Tül** Renkârenlik dikdörtgenlerin yan yana konulduğu bu resim, Hofmann'ın soyut ekspresyonist stiliinin karakteristik bir örneği. Sıcak renkler –özellikle sağ üst köşedeki pembe ve sağ alt köşedeki sarı dikdörtgen– öne doğru çıkar gibi göründüğünden, derinlik duygusu var. Hofmann buna "itme ve çekme" efekti adını vermişti. 1952, MoMA, New York, ABD

Hans Hofmann etkili bir soyut ekspresyonist sanatçı ve çok saygı duyulan, önemli bir öğretmendi. Münih ve Paris'te eğitim gören Hofmann 1930'da Amerika'ya göç etti ve 1934'ten 1958'e kadar New York'ta bir sanat okulu işletti. Aralarında Lee Krasner ve Helen Frankenthaler'in de bulunduğu birçok genç soyut ekspresyoniste ders verdi. Avrupalı sanatçılarla olan bağlantısının derecesi New York Ekolü'nde nadir bulunur cinstendi ve çok değer görüyordu.

Hofmann, canlı renk parçalarına dayanan son derece ayırt edici bir soyutlama biçimi geliştirdi. Çoğunlukla hareketle ve pervasızca boyanmış sıkışık yüzeyler, onun yapıtlarını aksiyon ressamlarına bağlıyordu, yine de Renk Alanı ressamlarına daha yakındı. Soyut resmin düzlüğü ile betimsel resimdeki derinlik yanlışlaması arasında bir genlim yaratma arayışındaydı. Sonuç, kendi deyimiyle, "canlı, dinamik, inişli çıkışlı, güçler ve karşı-güçlerin belirsiz egemenliğindeki" bir resim alanıydı.

Arnold Newman
imzalı fotoğrafı

D DECATUR, İNDİANA, 1906;
Ö BENNINGTON YAKINLARI, VERMONT, 1965

David Smith, Amerika'nın en büyük savaş-sonrası heykeltıraşı kabul edilir. Bir mühendisin oğlu olan Smith, demir ve çeliği kaynakla birbirine tutturarak heykeller yaptı, bu modern Amerikan endüstriyel malzemeleri önde gelen Avrupalı avangart sanatçıların imzasını taşıyan estetik gelişmelerle bir araya getirdi. Smith resim eğitimi aldı, ama 1930'larda, Picasso'nun ve Julio Gonzalez'in kaynakla tutturulmuş metal parçalarını gördükten sonra heykeltıraşlığa geçti.

1940'larda, New York eyaletinin kuzeyindeki Adirondack Dağları'nda bulunan Bolton Landing'de mükemmel bir çalışma yeri buldu. Buraya derinden bağlandı, stüdyosunun çevresindeki tarlalarda heykelini düzenlemekle ve fotoğrafını çekmekle saatlerce uğraşıyordu. Smith "uzamda çizim" yöntemiyle araziyi canlandırıyor. 1950'lerin sonlarından itibaren, heykelleri giderek anıtsal bir nitelik kazandı. Küpleri ve silindirleri dinamik açılara, uzama uzanacak şekilde, birbirine tutturdu. Dış mekânlar için düşünülen bu yapıtlar, cilalı ya da boyalı yüzeylerine vuran ışığın etkisiyle daha da etkileyici görünüyordu.

▲ Hudson Nehri Manzarası

Bu parça, Hudson Nehri kıyısındaki tren yolculuklarında yapılan bir dizi çizimden ortaya çıktı. Smith çeliğin genilebilir gücünü ve kendi kaynak becerisini kullanarak güzel, ağırlıklısız bir "uzamda çizim" yarattı. 1951, kaynakla tutturulmuş boyalı çelik ve paslanmaz çelik, 126x187x42 cm. Whitney Müzesi, New York, ABD

▲ Zig IV Zig Smith'in zigurat için kullandığı kısaltmaydı: antik Babil'in terası piramit benzeri tapınaklar. Heykellerin karmaşık, kayan yüzeyleri küzbizin ilk dönemlerini de animatyor. Smith bu parçayı otomobil boyasıyla boyayıp tekerleklerin üzerine oturttu, böylece bir kaide ya da temelden bağımsız oldu. 1961, boyalı çelik, özel koleksiyon

▲ Agricola VIII "Agricola"

Latince'de çiftçi anlamına gelir. Smith, çoğunu evinin yakınlarında bulduğu tarım araçlarını kaynakla birbirine tutturarak bir dizi heykel yaptı. Birçok modernist sanatçı gibi, Smith işlevsel nesnelerde güzel biçimler görüyordu. 1952, bronz ve çelik, kahverengiye boyalı, özel koleksiyon

“(Çeliğin) yarattığı çağrışımlar bu yüzyıla ilişkin: **güç, yapı, hareket, ilerleme, erteleme, yıkım, acımasızlık.**”

DAVID SMITH, 1952

D MONTREAL, KANADA, 1913;
Ö WOODSTOCK, NEW YORK, 1980

Guston'un son derece değişken bir kariyeri vardı. 1930'larda, sosyal ve politik konulara kendini adanmış bir sanatçıydı. Ku Klux Klan'ı yeren çizimler yaptı ve 1934'ten 1942'ye kadar Los Angeles ve New York'ta bir duvar ressamı olarak (büyük ölçüde Federal Sanat Projesi için) çalıştı. 1950'lerde ise, ressamlıkla ilgili kaygılar politik kaygıların yerini aldı. Soyut ekspresyonizme döndü, titrek ve parlak renklerde resimler yaptı. 1970'lerde ise, yeniden sosyal meselelere daldı, figüratif resme dönen az sayıda soyut ekspresyonistten biri oldu.

▼ Efsane Yüzeysel olarak, Guston'un resimleri pop art'a benzer. Ne var ki, modern topluma alkış tutmazlar; onun yerine şiddet, yabancılaşmayı ve boşluğu gösterirler. Kırık cam ve copla, bu resim bir kavga sahnesini andırıyor. 1977, tuval üzerine yağlıboya, 175x200 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Houston, Teksas, ABD

Ad Reinhardt

D BUFFALO, 1913; Ö NEW YORK, 1967

Reinhardt öncü bir soyut ressamdı. Amerikan Soyut Sanatçıları'nın bir üyesi olarak (1937-47), yepyeni, geometrik imgeler çizdi. 1940'ların sonlarında soyut ekspresyonist bir stil edindi.

Ne var ki, tek renkli resimleriyle ün kazandı. 1950'lerin başlarında mavi ve kırmızıyla, 1950'lerin ortalarından itibaren siyahla çalıştı. Resimler konudan ve ressama özgü ifadededen anımsı. “Yapılabilecek son resimleri yapıyorum,” diye belirtmişti. Aslında, yeni bir ressam kuşağına esin verdiler – Minimalistlere. (bkz. s. 529).

▲ Soyut Resim İlk bakışta, siyah bir resim bu. Aslında, son derece ince renk ve doku değişiklikleri gösteren karelerden oluşuyor. Bu ince ayrıntılar reproduksiyonda kayboluyor – Reinhardt'ın tahmin ettiği gibi. 1956, tuval üzerine yağlıboya, 203x178 cm. özel koleksiyon

Paul-Emile Borduas

D SAINT-HILAIRE QUEBEC, 1905; Ö PARIS, 1960

Borduas en etkili Kanadalı soyut ressamdı. 1940'ların başlarında, süperrealist André Breton'un yazılarından etkilenerek Otomatistler adında bir grup kurdu; bunlar *Refus Global* adlı manifestolarını 1948'de yayımladılar. Quebec'in tutucu sanat dünyasına, Katolik Kilisesine saldıran manifesto, Borduas'ın öğretmenliği kaybetmesine ve ABD'ye göç etmesine yol açtı. New York'ta geçirdiği iki yıl üretkendi. Orada yaptığı ilk resimlerden biri, yeni stilini özetleyen *İşaretler Kayboluyor* oldu. Objeleri resimden çıkardı ve boyayı uygulamak için bıçak kullandı. Borduas son yıllarını Paris'te geçirdi, geometrik kompozisyona yönünlaştı.

► **Resim** Borduas'ın "tepeden tırnağa" stiline örnek: Resmin hiçbir parçası ötekinden önemli değil. Borduas bunu beyazı giderek daha fazla kullanmaya başladığı Paris'te yaptı. 1956, tuval üzerine akrilik, 13x17 cm. özel koleksiyon

YAKINplan

BIÇAK KULLANIMI

Borduas boyayı bıçakla uyguluyor, sonra da tuval boyunca sürükleyerek canlı, bıçak izi gibi lekeler yaratıyordu. Renkler beklenmedik biçimlerde birleşiyor ve heyecan verici dokular ortaya çıkıyor.

YAŞAMçizgisi

1923 Montreal'daki Güzel Sanatlar Okulu'na kaydoldu
1928 Paris'e taşındı
1930 Kilise dekoratörü olarak Kanada'ya geri döndü
1937 Montreal'deki Mobilya Okulu'na çizim ve dekorasyon profesörü olarak atandı
1946 Borduas'ın Otomatistler Grubu bir dizi geçici galeride sergiler açtı
1953 ABD'ye göç etti, önce Provincetown'da, sonra New York'ta yaşadı
1955 Paris'e taşındı
1960 Paris'te kalp krizinden öldü

Cy Twombly

D LEXINGTON, VIRGINIA, 1928

Twombly ressam, teknik ressam ve grafikçidir. Soyut ekspresyonizmin bir parçası olarak yetişti; 1950'lerde, Black Mountain Koleji'nde Motherwell ve Kline'dan öğrenim gördü, Rauschenberg'le birlikte Avrupa ve Kuzey Afrika'ya gitti. Twombly, karalanmış ve grafit benzeri lekelerle dayanan, kendine özgü bir stili geliştirdi, hem tebeşir ve karakalemle hem de boyayla çalıştı. Klasik sanat ve mitolojiden esinlendi, 1957'de Roma'ya yerleşti. Resimlerinin çoğunda antik duvar ve tablet görünümü, duraksayan bir elden çıkmış sayılar ve sözcükler vardır.

▼ Patroclus'un Ölümünün Yasını Tutan Akhilleus

Leke yapma hevesi burada çiziktirmenin eşğine geliyor. Aksiyon resminin etkisi görüldüyor — resim yapma eylemi resmin konusu haline geliyor. Burada, koyu renkli lekelerin kargaşası acıyı çağrıştırarak başlıktaki yası açıklıyor. 1962, tuval üzerine yağlıboya ve grafit, 259x302 cm. Pompidou Kültür Merkezi, Paris, Fransa

Jean-Paul Riopelle

D MONTREAL, QUEBEC, 1923;
Ö ÎLE-AUX-GRUES, QUEBEC, 2002

Riopelle savaş-sonrası Kanadalı soyut sanatçıların önde gelenlerindendi. 1943'te Montreal'deki Mobilya Okulu'na kaydoldu, eğitimini Borduas'la ve Otomatistler Grubunu kuran diğer Kanadalı avangart sanatçılarla yakınlık kurdu. 1947'de Paris'e yerleşti, *Lirik Soyutlama* grubuna katıldı.

1960'larda, çok çeşitli tekniklerle çalıştı: kâğıt üzerine mürekkep, suluboya, litografi, kolaj, yağlıboya. Malzemelerin onu özgürleştirmesini, yapacağı sanatı dikte-ettilerini istiyordu. 1969'da heykel yapmaya da başladı.

▲ **Çılgın Ruhun Saati** 1950'lerde, Riopelle — "büyük mozaikler" denilen bunun gibi çok resim yaptı. Spatula kullanarak yarattığı imge, havadan görünen bir manzarayı andırıyor. 1956, tuval üzerine yağlıboya, 46x55 cm. özel koleksiyon

Franz Kline

D WILKES-BARRE, PENNSYLVANIA, 1910;
Ö NEW YORK, 1962

Kline 1940'ların sonuna kadar betimsel bir ressamdı, kırsal manzara resimleriyle dikkat çekiyordu. 1950'de ise, çizimlerinin bazılarının projeksiyonla büyütüldüğünü görünce, siyah-beyaz, enerjik, büyük boyutlu kaligrafik soyut resimlere başladı. 1950'de New York'taki Egan Galerisi'nde açtığı ilk kişisel sergisi, ileri gelen soyut ekspresyonistlerden biri olarak tanınmasına yol açtı. 1958'den sonra çalışmalarına güçlü renkler kattı.

▼ **Meryon Koyu Lekeler**, Kline'in mimari duygusuna sahip yapıtlarının özelliği. Bu yapıtı, Fransız sanatçı Charles Meryon'un saat kulesi gravürüyle bağlantılı. 1960-61, tuval üzerine yağlıboya, 236x196 cm. Tate, Londra

Robert Motherwell

D ABERDEEN, WASHINGTON, 1915;
Ö PROVINCETOWN, MASSACHUSETTS, 1991

Motherwell en genç soyut ekspresyonistlerdendi. Diğerleri 1930'larda gerçekçi stilde çalışırken, Motherwell felsefe okuyordu. 1941'de Greenwich Village'a taşındıktan sonra sadece resim yaptı; 1944 dolaylarında Peggy Guggenheim'in *Bu Yüzyılın Sanatı* galerisinde sergiler açtı. 1949'da başlayan İspanya Cumhuriyeti'ne Ağıtlar dizisiyle ünlüdür.

Hızlı fırça darbeleriyle yapılan resimler, saçılmış boya gibi rastlantısal efektleri birleştirir. Motherwell yağlıboyaya ek olarak kolaj da çalıştı; grafiğe kukac açan tek orijinal soyut ekspresyonistti.

▲ **İber No. II** Motherwell bu imgeyi boğa güreşi olarak görüyordu — pas sarısı boya arenanın kumunu temsil ediyor, siyah ise boğaları simgeliyordu. 1958, tuval üzerine yağlıboya, 120x204 cm. Tate, Londra, İngiltere

İkinci Dünya Savaşı, Avrupa'nın büyük bir kısmını yok etti, onu politik açıdan bölünmüş ve ekonomik açıdan mahvolmuş bir halde bıraktı. Batı Avrupa'da savaş-sonrası sanat, dönemin sosyal huzursuzluğunu yansıtıyor, politik etkenler ise onun gelişiminin merkezinde yer alıyordu.

Zafer coşkusundan sonra uzun bir belirsizlik dönemi yaşandı. Savaşın zulmü Fransa'da bir varoluş krizi yarattı, kıtanın dört bir yanındaki sanatçılar da aynı sorunlarla boğuşuyorlardı. Sanat politik özgürlüğü temsil ediyordu ve çağdaş yapıtlar bir ulusal prestij meselesi haline geldi. Hem hükümetler hem de sanatçılar Venedik Bienali gibi sergilerde başan kazanma arayışındaydı.

Etkiler

Sürrealist akımın pek takipçisi olmamasına karşın tüm savaş-öncesi sanat akımları arasında en büyük etkiyi o yarattı. Savaş-sonrası dönemin önde gelen birçok ismi, özellikle Alberto Giacometti ve Jean Dubuffet, gençliğinde sürrealizmle bağlantılı olmuştur, otomatizm ise Wols gibi sanatçıların soyut yapıtlarının merkezinde yer alıyordu.

▲ **Libération Marianne** Paul Colin. Savaş-sonrası sanat, dönemin kaygılarını yansıtıyordu. 1944 tarihli bu baskıda, Fransa Cumhuriyeti'nin simgesi olan Marianne geçmişti ilip geleceğe bakıyor.

Üslup ve konular

Bedenin dönüşümü fikri –Germaine Richier'in biçimlerinde olduğu gibi– önemini hiç yitirmedi. Henry Moore gibi heykeltıraşların yapıtları dönemin korkularını, özellikle nükleer savaş tehdidini yansıtıyordu. Eleştirmen Herbert Read bunu "korkunun geometrisi" olarak nitelendirmişti.

DÖNEMİN olayları

1946 Nazi Almanyası'nın aralarında Hitler'in temsilcisi Rudolf Hess'in de bulunduğu ünlü liderleri, Nürnberg Mahkemelerinde yargılandılar

1947 Avrupalı müttefik ülkeleri yeniden inşa etmeye yönelik bir ABD programı olan Marshall Planı devreye sokuldu

1948 David Ben-Gurion yeni İsrail devletinin ilk başkanı oldu

1949 Aralarında ABD, İngiltere ve Fransa'nın da olduğu 12 ülkanın askerî işbirliği yaptığı Kuzey Atlantik Paktı (NATO) kuruldu

Savaş Sonrası Avrupa

ZAMAN çizelgesi

Wols'un 1946 tarihli belirsiz imgesinde, Bernard Buffet'in 1948 tarihli kasvetli ve gerçekçi sahnesinde, Kenneth Armitage'ın 1952 tarihli yürüyen ve yüzü olmayan heykelinde ifade edildiği gibi, savaş-sonrası yılların anlık kaygısı, yavaş yavaş yerini, Yves Klein'in 1961'de ifade ettiği gibi, daha az yoğun ve daha renkli bir yaklaşıma bıraktı. Önceki dönem donuk renkleri ve kısıtlı renk düzeninin yerini daha dışavurumsal bir renk kullanımı ve daha direkt imgeler aldı.

1946

WOLS Mavi El Bombası

1948

BUFFET Ağ

1952

ARMITAGE Yürüyen Arkadaşlar

1961

KLEIN N Baskı

▲ **Batons Rompus** Nicholas de Staël savaşın hemen sonra, Staël duyularını soyut kompozisyonlarla ve parlak renk parçaları serpiştirilmiş koyu bir renk düzeniyle ifade etti, tupki bu kompozisyonda olduğu gibi. Sonradan daha açık renkler kullanmaya başladı ve daha figüratif yapıtlara geri döndü. 1947, tuval üzerine yağlıboya, 81x65 cm, özel koleksiyon

Yorumlar

Savaş-sonrası Avrupa'nın sanatsal zirvesi zorlayıcıydı, sanatçılar dönemin politik ve felsefi sorunlarıyla uğraşıyorlardı. Sanat sahnesi 1944 sonbaharında Paris'te, Picasso'nun Salon de la Libération'daki retrospektif sergisiyle yeniden başladı, ama geçmişten kopuş ertesi yıl Jean Dubuffet, Jean Fautrier ve Wols'un açtıkları sergide apaçık ortaya çıktı. Sanatın geleneksel değerlerine saldırın Dubuffet ve diğerleri Art Brut'yu (Ham Sanat) geliştirdiler: toplumun marjinal kabul ettiklerinin yapıtlarına dayanan kaba bir sanat biçimi.

Figüratife karşı soyut

Soyut ya da figüratif yapıt arasındaki seçim, savaş-sonrası ortamda değişik bir tade büründü. Figüratif resim çoğunlukla politik sollarla ilişkilendiriliyordu, bunun bir nedeni onun sosyal meselelerle ilgilendiğini iddia etmesi, başka bir nedeni de modernist sanatın Doğu Avrupa komünist ülkelerinde hâlâ teşvik edilmemesiydi. Fransa, İtalya ve İngiltere'de gerçekçi sanat hâlâ güçlü bir akımdı, bazılarının onun politikadan destek aldığını düşünüyordu. Soyut sanat, yapıtın savaşlar arasındaki yıllardan gelme geometrik saflığını bir kenara bıraktı. Antoni

Tapies gibi ressamlar dokuyu araştırırken, Nicolas de Staël gibi sanatçılar yarı soyut yarı manzara resimleri yaptılar. İngiltere'de, Henry Moore'un soyut heykelleri Kenneth Armitage gibi genç heykeltıraşlara, biçimin gerçekçi tasvirlerinden kopmak için esin verdi. Modern heykeller artık halka açık alanlarda kullanılıyordu. 1951'de Londra'da düzenlenen büyük bir açık hava sergisi olan ve savaşın sona erişini kutlayan İngiltere Festivali, daha önce ancak avangart çalışmalarda görülecek büyük boyutlu heykellerle ön plana çıktı.

Varoluşçuluk

Fransız yazarlar Albert Camus ve Jean-Paul Sartre'in popüler hale getirdiği varoluşçu felsefe, Avrupa'nın dört bir yanındaki sanatçıları etkiledi. Özgürlüğü destekliyor, absürd bir dünyada insanların kendi değerlerinden sorumlu olmaları gerektiğini savunuyordu. Bernard Buffet'in resimlerindeki, çevreden soyutlanmış figürler savaş-sonrası yılların sert yaşam koşullarını simgelemekle kalmıyor, insanın yalnızlığını da temsil ediyordu. Sartre, Alberto Giacometti'nin, başka bir kişinin dürüst bir imgesinin nasıl yaratılacağına ilişkin belirsizlikle boğuşan, varoluşçu bir kahraman olduğunu düşünüyordu.

▲ **İşaret Eden Adam** Alberto Giacometti Giacometti'nin uzatılmış, neredeyse yavan heykelleri, ister tek ister grup halinde olsun, modern varoluşun umutsuzluğunu ürettiren, yalnızlığa ve ölüme kaderli bir yanıt oluşturan varoluşçu başyapıtlardır. 1947, bronz, 178x95x52 cm. Tate Liverpool, İngiltere

D PARIS, 1898; Ö CHÂTENAY-MALABRY, PARIS YAKINLARI 1964

Art Informel'in (soyut resmin birbiriyle ilintili türlerini içeren bir akım) öncüsü kabul edilen Fautrier, diğer hepsini olduğu gibi bu etiketi de reddetti ve yapıtlarının gerçeğe dayandığını ısrarla belirtti. Gerçek çoğu zaman acımasızdı: Châtenay-Malabry'deki stüdyosu bir ormanın yakınlarındaydı, İkinci Dünya Savaşı sırasında Naziler bu ormanda her gece tutukluları idam ediyordu. Fautrier onların çığlıklarını aklından çıkaramadı, çaresizlik ve dehşet duygularını Otages (Rehineler) başlıklı resim ve heykel serisiyle aktardı. Savaşın sonra Fautrier, çokkatmanlı, heykele yakın bir resim tekniği olan haute pâte'yı (yüksek pasta) geliştirdi. Yapıtlarında dizginlenmiş ve ince bir erotizm vardır, acı ve trajediyle resimden taşar.

YAŞAMÇİZGİSİ

- 1908** On yaşında Londra'ya taşındı; daha sonra Kraliyet Akademisi ve Slade Sanat Okulu'nda öğrenim gördü
- 1927** İlk büyük sergisini Paris'te açtı
- 1943** Tutuklandı ve kısa bir süre Gestapo tarafından alıkonuldu
- 1945** Otages serisini Paris'te sergiledi
- 1950** Yapıtlarının sınırlı sayıda baskılarını çıkardı, başanlı oldu
- 1960** Venedik Bienali'nde resim dalında birincilik kazandı
- 1964** Châtenay-Malabry'deki evinde öldü

▲ **Yahudi Kadın** Fransız eleştirmen André Malraux, bu resmin de bir parçası olduğu Otages (Rehineler) serisini "acı'nın hiyeroglifi" olarak tanımlamıştı. Bu resim katledilmiş bir Yahudi'nin anısına yapılmıştır, pembemsi tonu kadının güzelliğini çağırıştırır. 1943, tuval üzerine yağlıboya, 116x730 cm. Pompidou Kültür Merkezi, Paris, Fransa

▼ **Simetriler** Fautrier'in savaş-sonrası resimlerinin kalın yüzeyi, tuvale boya ve pigment katmanları uygulanarak sağlanmıştır. Daha sonra yüzeyi parçalamak için bunları kayda geçiriyordu. 1957, yağlıboya ve pigment, 53x71 cm. özel koleksiyon

D LE HAVRE, 1901; Ö PARIS, 1985

Jean Dubuffet yalnızca çocukların ve amatör ressamların değil, ruh hastalarının ve toplum tarafından marjinal kabul edilen diğerlerinin de yapıtlarından büyüldü. Bunlara Art Brut (kaba ya da ham sanat) adını verdi ve bu sanatın unsurlarını çok daha ustalıkla olan kendi resimlerinde kullandı. Dubuffet'e göre, "gerçek sanat hiç beklemediğin yerde, kimsenin düşünmediği ya da adını anmadığı yerde pusuya yatmıştır."

Dubuffet, aralarında çimen, pislik, yazı ve grafitinin de bulunduğu gündelik ve kısa ömürlü öğeleri yapıtlarına dahil etti. Çocuksu, çoğu zaman acımasız bir yalınlıkla naif yapıtlar üretti. Bu yaklaşım ana akım kültürüne ve sanat üretiminin kendisine radikal ve yıkıcı bir meydan okuma gibi görünüyordu, kabul edilmiş teknikler ve ilkelere uymayı reddederken kendiliğindenliği vurguluyordu.

YAŞAMÇİZGİSİ

- 1918** Paris'teki Julian Akademisi'nde öğrenim görmeye başladı, ama kendi başına resim yapmak üzere 6 ay sonra ayrıldı
- 1924** Resmi bırakıp babasının sarap işinin başına geçti
- 1933-37** Sanata geri döndü; ipli kuklalar yaptı
- 1944** İlk kişisel sergisini Paris'te açtı
- 1945** Art Brut örnekleri toplamaya başladı
- 1947** Paris avangartına ilişkin acımasız Portreler serileri sergiledi
- 1948** Akıl hastalarının sanat yapıtlarını toplamak ve sergilemek için Art Brut Kumpanyası'nı kurdu
- 1950-51** Grafitiden türettiği Kadın Bedenleri serisi üzerinde çalıştı

◀ Pusulasız Gezgini

Sanatçının "beynin manzaraları" dediği serinin bir parçası. İnsan figürü ile baz malzeme arasında çok az ayırım olması, Dubuffet'in tipik özelliğidir. 118x155 cm. kontrolit üzerine yağlıboya, Pompidou Kültür Merkezi, Paris, Fransa

▲ Caz Topluluğu (Dirty Style Blues)

Uzatılmış biçimler, yalınlaşma eğilimi gösteren teknik, perspektifin olmayışı ve sınırlı, mat renk düzeni; bunların hepsi Dubuffet'in yapıtlarıyla uyumlu. Bu caz altıslısı, bir çocuğa görünür gibi, cepheden sunulmuş. 1944, tuval üzerine yağlıboya, 97x130 cm. özel koleksiyon

► **Le Métafisix** Kadın Bedenleri serisinin bir parçası olan, kasten ham yapılmış bu kadın resmi, Dubuffet'in Paris çevresindeki duvarlarda gördüğü grafitilerden etkilenmiştir. Tasvir ana hatlarda ve açık sapkıtır, kalın boyanın içine kabaca kazınmış sert çizgilerle, bir tuvalet duvarındaki karalamaları çağırıştırır. 1950, tuval üzerine yağlıboya, 116x89 cm. Pompidou Kültür Merkezi, Paris, Fransa

YAKINplan

YÜZ HATLARI

Dik dik bakan gözler, ortaya çıkmış dişler ve kafatası gibi bir yüze oturtulmuş sivri burun gerçekçi olsun diye yapılmamıştır. Kadını bir dizi temel özelliğe indirgemektedirler.

Nicolas de Staël

Ö ST PETERSBURG, 1914; Ö ANTİBES 1955

Devrimin ardından çocukken memleketi Rusya'dan sürgün edilen Nicolas de Staël, nihayet 1938'de Fransa'ya yerleşmeden önce birçok yeri dolaştı. Yapılan başlangıçta betimseldi, ama 1940'larda dinamik bir yaklaşımla giderek soyutlaştı ve ekspresyonist hale geldi, günlük hayatın ve ölümün dramatik yanlarını yansıtmaya başladı. Sıkışık, loş boya alanlarını delen keskin ışık kenarları, güçlü kontrastlardan oluşan bir yüzey yaratıyordu. De Staël, kübizme dayanan, figüratif olmayan bir yapı kullanarak kendi deneyimlerini resme aktarmaya çalışıyordu.

1948'den itibaren Staël'in paletindeki koyu renkler yerlerini daha açık tonlara bırakmaya başladı ve çok geçmeden kırmızılar ve sarılar ağırlık kazandı. Sanatçının temelde soyut olan dünyası için her ne kadar bir karşılık taşsa da, dört yıl sonra resimlerinde yeniden figür kullanmaya başladı. Staël o tarihlerde başarısını pekiştirerek Londra, Paris ve New York'ta sergiler açtı. Ancak özel yaşamında sorunlu bir kişi olmayı sürdürdü ve sonunda da intihar etti.

► **Soyut Kompozisyon** Renklerin tonunu açarak yaptığı bu resim, de Staël'in soyut yapıtlarının tipik bir örneğidir. Koyu renk boya bölgeleri daha açık renk parçalarla kontrast yaparken, resmin bütünü güçlü dokularla oluşturulmuştur. 1949, tuval üzerine yağlıboya, 162x114 cm. Pompidou Kültür Merkezi, Paris, Fransa

YAKINplan

YOĞUN UYGULAMA

De Staël kariyerinin büyük bir bölümünde, fırçadan çok palet bıçağı ya da mala kullanarak, boyayı tuvallerine kalın tabakalar halinde uyguladı.

▲ **Les Indes Galantes** De Staël bir müzik aşıydı ve ondan sık sık esinlenirdi. Bu yapıt, 18. yüzyıl bestecisi Jean-Philippe Rameau'nun müziklerini yaptığı bir baleye gittikten sonra ortaya çıkmıştı. 1952, tuval üzerine yağlıboya, 155x118 cm. Özel koleksiyon

◀ **Çatılar** De Staël'in son dönem yapıtları daha betimseldir. Bu çatı resmindeki geniş boya parçaları kontrast çerçeveler ve renk akışıyla betimlenerek bir Paris silüetini gözler önüne seriyor. 1952, tuval üzerine yağlıboya, 200x150 cm. Pompidou Kültür Merkezi, Paris, Fransa

Alberto Giacometti

D BORGONOVA, 1901; Ö CHUR, 1966

Pierre Vauthey imzalı fotoğrafı

İsviçreli sanatçı Alberto Giacometti en çok ince, uzatılmış insan figürü heykelleriyle tanınır. Ne var ki, ilk heykelleri düz, neredeyse iki boyutluydu ve onun ilkel sanata duyduğu ilgiyi gösteriyordu. 1930 dolaylarında sürrealizmi benimsedi, bilinçaltından fantastik imgeler çıkarmaya çalışıyordu. 1930'ların ortalarından itibaren, modellerden çalışmaya geri döndü, iç dünyadan çok dış dünyayı betimledi. Gerçeği heykele dönüştürmeyi güç bularak hafızasından çalışmaya başladı, figürinleri giderek küçüldü. İkinci Dünya Savaşı'nı İsviçre'de geçirdi, ama 1945'te Paris'e döndü ve Picasso, yazar Simone de Beauvoir ve felsefeci Jean-Paul Sartre'la olan dostluğunu tazeledi. Yapıtları savaş-sonrası Paris'in varoluşçuluğuna örnek oluşturunuyordu, uzatılmış figürleri yalnızlık ve ölüme kederli bir yanıttı.

YAŞAMçizgisi

1901 Ressam Giovanni Giacometti'nin oğlu olarak doğdu
1922 Yirmili yaşlarının başında Fransa'ya taşındı
1941-44 İsviçre'nin Ceneva kentinde üç yıl kaldıktan sonra Paris'e döndü
1962 Venedik Bienali'nde en büyük heykel ödülünü kazandı

► **Masa** Giacometti'nin sürrealizme duyduğu ilgi bu bronz heykelden bellidir. Bedensiz figür, kopuk el ve uzatılmış mobilya; bunların hepsi gerçeküstücü sanatın tipik özellikleridir. 1933, bronz, yükseklik 143 cm. Pompidou Kültür Merkezi, Paris, Fransa

▲ **Caroline** Giacometti'nin tipik bir portresi – uzatılmış figür bize dönük oturuyor, yüzü kısmen gizlenmiş ve ortak görmüş gibi bir ifadesi var, fon kabaca doldurulmuş. 1962, tuval üzerine yağlıboya, 100x81 cm. Sanat Müzesi Basel, İsviçre

Bernard Buffet

D PARİS, 1928; Ö TOURTOUR 1999

Bernard Buffet, İkinci Dünya Savaşı'nı, işgal altındaki Paris'te büyük yoksulluk içinde geçirdi. 1948'de orada ilk kişisel sergisini açtı ve aynı yıl başka genç gerçekçilerle de sergi düzenledi.

Sergi kataloğunun önsözünü yazan Fransız sanat eleştirmeni Jean Bouret'e göre, "resim tanıklık etmek için vardır ve insana dair hiçbir şey ona yabancı kalmaz." Buffet'nin yapıtları dönemin dehşetini gözler önüne sermek için geleneksel imgeler kullanır. Portreleri kasvetli ve umutsuzlukları içinde affetmez bir havadadır.

▼ **Ağ Buffet.** balıkçı ağını anaran bu kişinin resmini, bir gerginlik ve bastırılmış şiddet imgesine dönüştürüyor. Dikey ve yatay çizgiler dramatik efekt için uzatılmış. 1948, tuval üzerine yağlıboya, 200x308 cm. Modern Sanat Müzesi, Paris, Fransa

Hans Hartung

D LEIPZIG, 1904; Ö ANTİBES, 1989

Müziyenler ve hekimlerle dolu bir Alman ailesinin oğlu olarak doğan Hans Hartung, Dresden Akademisi'nde öğrenim gördükten sonra 1926'da Fransa'ya taşındı. Yağlıboya, suluboya ve heykel çalışmaları neredeyse bütünüyle soyut ve dinamiktir, ancak sonraki yıllarda daha statik ve düşünceli hale gelmiştir.

▼ **T-54-16** Başlıktaki T tuvali simgelerken, sayılar bunun Hartung'un 1954'te ürettiği 16. tuval olduğunu gösteriyor. Sert çizgiler daha uyumlu bir fona yerleştirilmiş. 1954, tuval üzerine yağlıboya, 142x186 cm. Pompidou Kültür Merkezi, Paris, Fransa

Germaine Richier

D GRANS, 1904; Ö MONTPELLIER, 1959

Rodin'in eski asistanı tarafından profesyonel olarak eğitilen Germaine Richier başlangıçta klasik heykeller üretti. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, huzursuz insanları ve yaratıkları betimledi, çocukken Province'ta gözlemlediği doğanın şiddetini gözler önüne serdi. 1950'de Le Corbusier'nin Assy'deki kilisesi için ısmarlanan İsa adlı yapıtı, İsa'yı işkence görmüş, acı çeken bir figür olarak tasvir ediyordu ve öyle bir skandal yarattı ki kilise yetkilileri onu kaldırdılar.

► **Tauromachie** Bu boğa güreşi tasviri Richier'nin çöküş anlayışının tipik bir örneğidir, belki de bir kadın sanatçının yapıtı olarak dönemin gözlemcilerini özellikle susturmuştur. 1953, bronz, 115x39x55 cm. Kraliyet Güzel Sanatlar Müzesi, Brüksel, Belçika

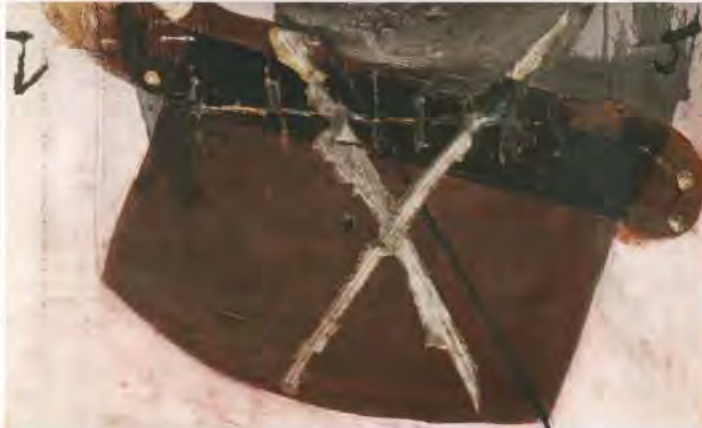
Antoni Tàpies

D BARCELONA, 1923

Kuşağının en tanınmış İspanyol sanatçısı olan Antoni Tàpies, başlangıçta üç yıl hukuk okuduktan sonra 1943'te kendini sanata adanmış. 1948'de, hem sürrealizm hem de dadacılıkla bağlantılı olan *Dau al Set* (Yedi Taraflı Kalıp) hareketinin kurucuları arasında yer aldı. İlk dönem yapıtları Joan Miró ve Paul Klee'nin etkisinde kaldı, ama 1950'lerde, ona ün kazandıran soyut ve yarı-soyut resimlere başladı. Bunların zengin, yaralı yüzeyleri hava koşulları ve grafitinin izlerini taşıyan duvarları ve kapı eşiklerini aklı getirir. 1960 sonlarında ortaya çıkan *Art Povera*'yla (ucuz, erişilebilir malzemeler kullanan, İtalyanca "Yoksul Sanat") bağlantılı "obje-heykeller" yaptı. Tàpies'in yapıtları, İspanya'daki gerici Franco rejimi tarafından baskı altına alınan Katalan milliyetçiliğinin simgesi haline geldi ve bir kuşak İspanyol soyut ressamı için kaynağı oldu.

YAŞAMÇİZGİSİ

1949 İlk sergisini Barcelona'da açtı
1958 Venedik Bienali'nde resim ödülü kazandı
1966 Franco karşıtı politik eylemleri yüzünden tutuklandı ve para cezasına çarptırıldı
1970 Gündelik eşyalar kullanarak "obje-heykeller" yaptı
1990 Modern sanatın incelenmesine adanmış bir merkez olan Antoni Tàpies Vakfı, Barcelona'da açıldı

◀ **Le Chapeau Renversé** Baş aşağı duran bu şapka resminde, aralarında yağlıboya, tutkal ve mermer tozunun da bulunduğu çok çeşitli malzemeler kullanılmış. 1967, tuval üzerine karışık teknik, 98x162 cm. Pompidou Kültür Merkezi, Paris, Fransa

(Alfred Otto Wolfgang Schulze) Wols

D BERLİN, 1913; Ö CHAMPIGNY-SUR-MARNE, 1951

Almanya'nın Saksonya eyaletinin otoriter şansölyesinin oğlu olan Wols, kısa bir süre Bauhaus Sanat ve Tasarım Okulu'nda okuduktan sonra 1932 yılını Paris'te geçirip fotoğrafçı olarak çalıştı. Ertesi yıl İspanya'ya göç etti, ama Fransa'ya geri döndü ve İkinci Dünya Savaşı'nın başında yabancı düşman olarak gözaltına alındı. Wols çeşitli esir kamplarında bulunduğu sırada tuhaf, klostrofobik suluboya resimler çizdi. Savaş sonrası yağlıboya resimleri patlama ve bölünmeyi simgeler, hem iç hem de dış dünyalara olan göndermelerle huzursuz edecek kadar ikirciktir. Ne var ki, parlak renklerin duyarlı kullanımı ve boyanın şiddetle uygulanması, Wols'u en büyük Art Informel (soyut) ressamlardan biri kıl,

◀ **Mavi El Bombası** Bu resmin şiddeti ve sansür etkisi Wols'un savaş sonrası yapıtları için tipik bir örnektir. 1946, tuval üzerine yağlıboya, 46x33 cm. Pompidou Kültür Merkezi, Paris, Fransa

Yves Klein

D NİCE, 1928; Ö PARİS, 1962

Yves Klein ilk olarak 1940'larda öğrenciyken resim yapmaya başladı. 1948'den 1952'ye kadar İtalya, İngiltere, İspanya ve Japonya'nın birçok yerini gezdikten sonra 1955'te Paris'e yerleşti. 1960'ta eleştirmen Pierre Restany'yle birlikte yeni gerçekçilik akımını kurdu; bu akıma katılan bir grup sanatçı geleneksel şövalede resim yapmayı reddediyordu. Klein'in ilk dönem resimlerinin çoğu geniş bir renk yelpazesi içinde monokromdu (bir sanatçı olarak ilk eylemlerinden biri, Fransız Rivierası'nın masmavi göğünü "ilk ve en büyük monokromum" diyerek "imzalamak"tı), ama 1950'lerin sonlarında hemen hepsi koyu maviydi; sonunda Uluslararası Klein Mavisi olarak patentini aldığı bu renk hiçbir zaman ticari olarak üretilmedi, Klein geleneksel resimlerin yanı sıra, boyaya bulanıp "canlı fırçalar" halinde tuvale yatırılan ya da tuvalde sürüklenen modeller de kullandı; bu tekniğe antropometri adını verdi.

► **Baskı** Klein'in antropometri yapıtlarından biri olan bu parça, bir emay yapıta bir model yerleştirip çevresine Uluslararası Klein Mavisi püskürtülerek oluşturulmuş. 1961, emay üzerine spreyl boya, özel koleksiyon

YAKINplan

RENK GÖLLERİ

Mavi spreyl boya emayın bazı yerlerinde göllenmiş, neredeyse siyah görünüyor. Kenarlarında, emay fona belli belirsiz karışıp bulanıklaşıyor.

▼ **Ci-git l'Espace** Yapıtın adı Fransız mezar taşlarındaki yazıyı anımsatıyor (ci-git.../ burada yatan...), Klein'in ölümünden önce, yapıtının altında fotoğraflanması, ruhsal isteklerinin muhtemel beyhudeliğini çağırıştırıyor. 1960, tahta üzerine monogold, sünger üzerine sentetik reçinede kuru pigment, yapma güller, 125x100 cm. Pompidou Kültür Merkezi, Paris, Fransa

▲ **Ateş Resmi** Bu resimdeki yanık izleri, bir gaz ocağıyla resmin yüzeyini tamamen delerek ya da yalnızca alazlayarak yapılmış. 1961, tahta üzerine yanık kâğıt, 139,5x102 cm. Kaiser Wilhelm Müzesi, Krefeld, Almanya

YAŞAMçizgisi

1928 Ressam bir çiftin oğlu olarak doğdu

1942 Fransız ticari donanmasında çalışmalara başladı

1947 İlk *symphonie monotoné*'unu (monokrom resim) yaptı

1948-52 Avrupa ve Asya'nın birçok yerini gezdi

1955 Paris'e yerleşti, *Club des Solitaires*'de kişisel sergi açtı

1960 Yeni gerçekçilik akımını kurdu

1962 Kalp krizinden öldü

Kenneth Armitage

D LEEDS, 1916; Ö LONDRA, 2002

Hem Leeds hem de Slade'de okuyan Kenneth Armitage başlangıçta heykellerini yontarak yapıyordu, ancak İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra tüm savaş-öncesi yontmalarını tahrir etti ve alçı kullanmaya başladı, sonradan bronzla döküyordu. Yürüyüşe çıkmak ya da bankta oturmak gibi gündelik işlerle uğraşan figür grupları yarattı, bedenler fırlak kol ve bacakları olan düz yapraklar olarak görünüyordu. Armitage 1958'de Venedik Bienali sergisine katılan üç İngiliz temsilciden biri oldu; eleştirmen Herbert Read onun ve diğerlerinin yapıtlarını tanımlamak için "korkunun geometrisi" terimini buldu. İnsan figürü 1970'lerin sonlarına kadar onun yapıtlarının temelini oluşturmaya devam etti, o yıllarda Richmond Meşeleri serisiyle, figüratif olmayan konulara döndü. Yapıtlarının çoğu bronz olsa da, tahta, alçı, kâğıt ve fiberglasla da çalıştı.

YAŞAMçizgisi

1934-37 Leeds Sanat Koleji'nde okudu

1937-39 Londra'daki Slade Güzel Sanatlar Okulu'na gitti

1946 Bath Sanat Akademisi'nde heykel bölümü başkanı oldu

1958 Venedik Bienali'nde en iyi genç heykeltıraş seçildi

1970 Boston Üniversitesi'nde konuk profesör olarak çalıştı

1972-73 Sanat Konseyi onun yapıtlarından oluşan bir dizi sergi düzenledi

▼ Yan Yatan Figür (No. 5)

Yüzükoyun uzanmış figür kalkmaya çalışır gibi görünüyor, hareket halindeki ince kolları ve bacakları bedeni yerden kaldırmaya çalışıyor. 1957, bronz, 36x83x22 cm. Sanat Konseyi Koleksiyonu, Hayward Galerisi, Londra, İngiltere

▲ **Yürüyen Arkadaşlar** Tek parça taş biçiminde paylaşılan bedenleri ve çırpı gibi bacaklarına karşın, Armitage bu yürüyen figürlerde hareket ve müthiş bir canlılık duygusu yakalıyor. 1952, bronz, 55,9x62 cm. özel koleksiyon

Asger Jorn

D VEJRUM, 1914; Ö ARHUS, 1973

▲ **Oğluma Mektup** Jorn'un uluslararası alanda sağlam bir ün yaptığı dönemin eseri olan bu resim, onun en tutkulu ve en etkiliyiçi parçalarından biridir. 1956-57, tuval üzerine yağlıboya, 130x196 cm. Tate, Londra, İngiltere

Asger Jorn ilk olarak 1936'da Paris'e gitti ve Fernand Léger'in stüdyosunun müdavimi oldu. 1937'de, bir çocuğun çizimini çıkış noktası olarak alıp Le Corbusier'nin Le Pavillon des Temps Nouveaux binası (Modern Zamanlar Pavyonu) için anıtsal bir fresk yaptı. 1938'den itibaren Danimarka'da yaşayan Jorn, 1947'de Fransa'ya geri döndü ve Kobra grubunun kurucu üyesi oldu (sağa bkz.). Yaptılarında, kültürü otantik kökenlerine geri döndürmeyi ve bedensel ifade anlayışını desteklemeyi amaçladı.

Pierre Soulages

D RODEZ, 1919

Siyah renge duyduğu ilgiden ötürü "siyahın ressamı" olarak bilinen Soulages, ilk sergisini 1947'de Paris'te açtı. Set tasarımcısı olarak da çalıştı ve 1987'den 1994'e kadar Conques, Fransa'daki manastır kilisesi için 104 vitray üretti. 2001'de Soulages, St. Petersburg'daki Hermitage Müzesi'nde sergi açan ilk yaşayan sanatçı oldu.

▼ **Peinture 1956** Soulages'in resimlerinin özel bir niteliği, siyahın ışıklı görünmesini sağlamasıdır. 1956, tuval üzerine yağlıboya, 195x130 cm. Pompidou Kültür Merkezi, Paris, Fransa

Karel Appel

D AMSTERDAM, 1921; Ö ZÜRİH, 2006

Karel Appel, Amsterdam'da öğrenim gördükten sonra Paris'e taşındı ve 1948'de Kobra grubunun kurucu üyelerinden biri oldu. Bu aşamada, atılmış nesnelerden bir araya getirilmiş heykeller yapıyordu, ama sonra çocuk çizimlerinden esinlenilmiş rölyeflere döndü. Rasgele biçilmiş, rengârenk tahta parçalarından yapılmışlardı. Daha sonraki resimleri ekspresyonist ve dinamik bir nitelik kazandı.

▲ **Maskeli Hayalet** Karel'in ekspresyonist portrelerinde, bir çocuk tarafından yapılmış gibi damlalar ve sıvıtlılarla dolu, sert hatlarla çizilmiş ve canlı renklere boyanmış figürler vardır. 1952, tuval üzerine yağlıboya, özel koleksiyon

GÜNEdair

COBRA GRUBU 1948'de kurulan Kobra akımı, adını üyelerinin şehirlerinin başharflerinden alıyordu. Kopenhag (Ko), Brüksel (Br) ve Amsterdam (Co). Grup iki büyük sergi açtı ve temel olarak, ilkel sanat ve halk sanatından esinlenilmiş, parlak renkler ve sert fırça darbeleriyle yapılmış yarı-soyut resimlerle ilgileniyordu.

Asma Günü Kobra üyeleri, Kasım 1949'da Amsterdam'daki Stedelijk Müzesi'nde düzenlenen ilk uluslararası deneysel sanatçılar sergisine yaptıkları getiriyorlar.

Ossip Zadkine

D VİTEBSK, BELARUS, 1890; Ö PARİS, 1967

Yahudi ve İskoç kökenli bir ailenin oğlu olarak Rusya'da doğan Ossip Zadkine, Londra'da sanat okuluna gitti ve 1909'da Paris'e yerleşti. Önceleri, lirik ve etkileyici bir stilde, yalınlaştırılmış hatlara sahip uzatılmış heykeller yaptı, ama sonraları, kübizmin ve ilkel sanatların etkisi altındaki daha köşeli bir yaklaşımla orijinal bir stil geliştirdi. Zadkine, Rodin'den çok etkilendi ve böylece kübist geometrik biçimleri dramatik duygusallıkla birleştirdi. Zadkine, bir Yahudi olarak, Birinci Dünya Savaşı sırasında Paris'e, oradan da ABD'ye kaçtı, New York'ta ders verdi. 1945'te Fransa'ya geri döndü. Olgunluk dönemi yapıtlarında kullanılan dışbükey ve içbükey şekiller, çizgiler ve paralel düzlemler bir ritim ve bütünlük duygusu verir.

▲ **Ödalık** Zadkine'in yapıtları üzerindeki kübist etki, bu parçanın çökyüzlü şekilleri ve imgelerinden belli oluyor. 1936, polikrom tahta, Reattu Müzesi, Arles, Fransa

▲ **Yıkık Şehir** Zadkine'in 1946'da gittiği, bombalanmış Rotterdam'ın kalıntıları onun üzerinde derin bir iz bıraktı ve bu anıta esin kaynağı oldu. Bedeninde bir delik açılmış olan figür, dehşet içinde kollarını uzatmış. 1953, bronz, yükseklik 6,5 m. Rotterdam, Hollanda

Pierre Alechinsky

D BRÜKSEL, 1927

Pierre Alechinsky, doğup büyüdüğü Brüksel'de illüstrasyon teknikleri, grafikçilik ve fotoğrafçılık alanında eğitim aldı ve 1945'te Jean Dubuffet'in yapıtlarını keşfetti. Kobra grubunun kurucu üyesi olan Alechinsky, onların iki sergisine de katıldı ve 1951'de Paris'e taşınıp gravür eğitimi aldı. İlk sergisini 1954'te açtı ve Doğu kaligrafisiyle ilgilenmeye başladı. Japonya'da bunun eğitimini aldı. Parlak renkler, oyunbaz imgeler, güçlü fırça darbeleri ve çarpıtılmış biçimler kullandığı resimleri Fransız soyut resmi (taşizm), soyut ekspresyonizm ve lirik soyutlama stilleriyle bağlantılıdır.

▲ **Bazen Ters Olur** Koşan, oturan, yıkanan ve fırlatan insanların bulunduğu bu resim, çalın bir bant-karikatür gibi düzenlenmiş bir dizi küçük illüstrasyonun tepesine yerleştirilmiş. 1970, kâğıt üzerine akrilik, 18x30 cm. Modern Sanat Müzesi, Brüksel, Belçika

Reg Butler

D BUNTINGFORD, 1913;
Ö BERKHAMSTEAD, 1981

Aslında mimarlık eğitimi alan Butler, İkinci Dünya Savaşı sırasında demirci olarak çalıştı ve demir dövmesindeki bu deneyimini ilk dönem heykellerine aktardı. 1953'te, *Meçhul Siyasi Mahkûm* anıtı için açılan bir yarışmada birincilik ödülünü kazanınca uluslararası alanda üne kavuştu. Daha sonraki yapıtları bronzlandı ve genel olarak insan figürü üzerinde yoğunlaşıyordu. 1970'lerde, kışkırtıcı pozlar vermiş ve gerçekçi bir biçimde boyanmış bir sürü nü figür yaptı.

« **Kadın** Bu heykel Butler'ın demircilik geçmişini, ama aynı zamanda Picasso ve gerçeküstçülüğe duyduğu ilgiyi yansıtır. İstip döverek şekil verme süreci, demiri organik biçimlere dönüştürmesine olanak sağlıyordu. 1949. dövmüş ve kaynak yapılmış demir, 22x71x48 cm. Tate, Londra, İngiltere

Jean Robert Ipoustéguy

D DUN-SUR-MEUSE, 1920; Ö DUN-SUR-MEUSE, 2006

Jean Robert adıyla doğan sanatçı, sonradan annesinin kızlık soyadını nom d'artiste olarak aldı. Resim öğrenimi gördü ve vitraylar yaptı, ama 1949'da heykel uğruna resmi bıraktı. İlk başta formları soyut ve geometrikti, ama 1955 dolaylarında, insan figürüne duyduğu ilgi arttıkça, onlar da biçimsizleşti. Sürrealizmden esinlenen Ipoustéguy, öncelikli olarak yaşam ve ölüm temalarıyla ilgilenmeye devam etti.

« **La Terre** Ipoustéguy'in ilk gerçek boyutlu insan figürü heykelini çok geçmeden, 1963'te, *L'Homme* başlıklı bir başkası izledi. 1962, bronz, 188x69x54 cm. Tate, Londra, İngiltere

Eduardo Chillida

D SAN SEBASTIÁN, 1924; Ö SAN SEBASTIÁN, 2002

Bir zamanlar San Sebastián'ın futbol takımı Real Sociedad'ın kalecisi olan Eduardo Chillida, çizim yapmaya geçmeden önce mimarlık eğitimi aldı. 1950'lerin başlarında Louvre'da antik Yunan heykellerini gördükten sonra heykeltıraş oldu. Demir, çelik ve taş yapıtları her zaman soyut olmuştur –1954'te Madrid'de açtığı ilk sergi, İspanya'nın ilk soyut heykel sergisidir– ama soyut etiketini reddeder ve kendine "gerçekçi heykeltıraş" demeyi yeğler.

Yapıtlarının çoğu anıtsal olsa da, hepsi geniş ve hareketi çağırıştır. Malzemelerine duyduğu saygı yapıtlarının başlıca özelliğidir. Çoğu Bask yetiştirme tarzından esinlenilmiştir.

▲ **Ömer Hayyam'ın Masası II** Chillida en çok çelik yapıtlarıyla tanınır. Bu parça, elde ettiği organik kurdele benzeri formların tipik bir örneği Anthony Caro gibi, kaynak yapılmış metalle çalışanların yarattığı heykellerin mekanik görünümüne hiç benzemiyor. 1983, çelik, 50x157,5x307 cm. Kraliçe Sofia Ulusal Sanat Merkezi, Madrid, İspanya

Eduardo Paolozzi

Paolozzi, 1924

D LEITH, İSKOÇYA, 1924; Ö LONDRA, 2005

Eduardo Paolozzi, Edinburgh ve Londra'da eğitim gördükten sonra, 1947'de Paris'e taşındı. Aynı yıl yaptığı kolaj, Zengin Bir Adamin Oyuncuğu Oldum, bazı eleştirmenler tarafından pop art'ın ilk gerçek örneği olarak görülür, oysa Paolozzi kendi yapıtlarını her zaman sürrealist olarak tanımlamıştır. 1952'de Paolozzi, üç yıllığına Londra'da bir araya gelen ve 1960'ların İngiliz pop art hareketinin öncüsü olarak görülen Bağımsız Grup'un kurucu üyesi oldu. İlk dönem yapıtları, savaş-sonrası kaygıyı yansıttığından, eleştirmen Herbert Read tarafından "korkunun geometrisi"nin örneği olarak tanımlandı. Paolozzi'nin sonraki heykelleri daha renkli ve oyunbazdı. Bazen pop art'la ilintilendirilmişlerdir. Paolozzi en çok halka açık heykelleriyle tanınır. Bunlar eklenen ya da çıkarılan öğelerle büyük ölçüde gerçeğe benzeyen heykellerdi ya da kübist bir anlayışla parçalara ayrılmış insan formuydu. Londra'daki Tottenham Court Road metro istasyonunun mozaik desenli duvarlarını da yaptı.

YAŞAMçizgisi

1924 İtalyan göçmeni bir ailenin en büyük oğlu olarak doğdu
1943 Edinburgh Sanat Koleji'nde, sonra Londra'daki St. Martin's ve Şile'de okudu
1947 Paris'te çalıştı.
1952-55 Bağımsız Grup'un kurucu üyesi oldu.
1984 Londra'daki Tottenham Court Road metro istasyonunun mozaiklerini tamamladı.
1995 Bronz heykeli Newton, Londra'daki British Library'nin önüne yerleştirildi.

« Rüyanın Metalleştirilmesi

Paolozzi'nin kuşağının sanatçıları için baskı, daha geniş kitlelere ulaşmanın bir yoluydu. Bu parçanın 40 örneği yapılmış olsa da, her biri değişik renklerde basılmıştır. 1963, serigrafı, 50,5x48,5 cm. Victoria and Albert Müzesi, Londra, İngiltere

▲ İri Kurbağa, II. Versiyon

Paolozzi, işlenmemiş betonun bir tüketim toplumunda kitlesel barınma için uygun bir malzeme olduğuna inanan "brütalist" mimarlarla yakın çalışıyordu. "Brütalist" estetik aynı zamanda bunun gibi heykellerle özdeşleştiriliyordu. 1958, bronz, yükseklik 68 cm, genişlik 81 cm. Ferens Sanat Galerisi, Hull, İngiltere

YAKINplan

DOKU Paolozzi bu heykelin engebeli yüzeylerini, makine parçalarını balmumuna bastırarak ve ortaya çıkanları bronz kalıba dökerek elde etti.

Savaş-sonrası Amerika'nın soyut ekspresyonizminden ikinci bir soyut sanatçı kuşağı çıktı; bu grup daha az öznel bir tarzda ve ressama özgü hareketlerden kaçınarak yenilikçi teknikler kullanıyordu. Çoğunlukla büyük boyutlu olan yapıtları kesinlikle betimsel değildi, kompozisyon ve renklerin netliği karakteristik özelliğiydi.

1950'lerin başlarında Amerika'da çalışan sanatçılar soyut ekspresyonizmin etkisi altındaydı, ancak bazılarının soyut resmi yorumlamanın yeni yollarını aramaya başlamışlardı bile. İyice inceltilmiş yağlıboya ve akrilik boyayla denemeler yaparak, ayırt edici ve tamamen soyut bir stil geliştirdiler.

Kökenler ve etkiler

Helen Frankenthaler bu yeni soyutlamanın öncülerinden biriydi, Jackson Pollock'un aksiyon resminin tekniklerinden ve Mark Rothko'yla Robert Motherwell'in in renk bloklarından etkilenemişti. "Soak stain" (Sulu leke) tekniği fırça darbelerini ve yüzey dokusunu devre dışı bıraktı, biçime ve renk alanlarının şekillerine

▲ İngiltere'de, "resim-sonrası soyutlama" olarak bilinen akımın önde gelen yorumcuları olan Yeni Kuşak heykeltıraşlar, 1965'te Londra'daki Whitechapel Galerisi'nde (yukarıda) sergi açtılar. ABD'de, bu akım temel olarak resimle ilgilirdi.

daha çok vurgu yapılmasını sağladı ve çok geçmeden, soyut ekspresyonistliğe alternatif arayan başka sanatçılar tarafından benimsendi.

Üslup ve teknik

Frankenthaler'in yeni soak stain tekniği basit ama radikal: çok inceltilmiş yağlıboya ya da akrilik boyayı astar çekilmemiş tuvale doğrudan dökmek ve emdirmek. Bu fikir Pollock'un aksiyon resmini andırıyordu, ama sonuçları tamamen farklıydı – tuvalin üzerine uygulanmaktan çok içine işlenmiş düz, yarı saydam renklerden oluşan büyük alanlar. Diğer sanatçılar bu Renk Alanı resim tekniğini benimsediler; onun katkısız soyutluğu basit geometrik şekillere ve koyu renklere ilgi duyulmasına yol açtı –örneğin Ellsworth Kelly ve Kenneth Noland'ın yapıtlarında olduğu gibi–, bu da soyut heykelde benzer bir akıma esin kaynağı oldu.

Soyut Resim ve Heykel

ZAMANçizelgesi

1950'lerin başlarında, Helen Frankenthaler'in yeni "soak stain" tekniği Morris Louis ve Jules Olitski gibi sanatçılar tarafından benimsendi. Bu Renk Alanı ekolünün katkısız soyutluğu Kenneth Noland ve Ellsworth Kelly'nin hard-edge soyut resimlerine dönüştü, bu da 1960'larda birçok İngiliz heykeltıraşa esin kaynağı oldu ve Al Held'le Frank Stella'nın şekilli tuvallerinde bir adım öteye götürüldü.

1957

FRANKENTHALER Lorelei

1958

KELLY Broadway

1959

NOLAND Yarı

1966

TUCKER Tebai

1986

STELLA Cricche, Cricche e Manico d'Uncino

Yorumlar

1950'lerde Amerikan soyut ressamlarının geliştirdiği teknikler çok çeşitli yorumlarla sonuçlandı, Renk Alanı resimlerinden hard-edge (sert kenar) geometrik kompozisyonlara, oradan karışık teknik yapıtlara kadar; ama bir ortak noktaları vardı – ressam hareketlerinden kaçınmak.

Resim

Helen Frankenthaler, soak stain tekniğini kullanarak yaptığı ilk önemli resim olan *Dağlar ve Denizi* 1952'de sergiledi. Bu resim onun kariyerini başlatmakla kalmadı, aynı zamanda duygusuz stil ve zarif renkleriyle soyut ekspresyonizme bir tepkiyi ateşledi. Diğer ressamların onun tekniğini denedikçe, 1960'ların başlarında farklı stiller gelişmeye başladı ve eleştirmen Clement Greenberg, stil yorumlarının genel bir tanımı olarak, 1964'te Los Angeles'taki bir sergi için "resim-sonrası soyutlama" terimini buldu. Jules Olitski ve Ellsworth Kelly gibi sanatçılar kompozisyonu basitleştirdiler, tek renkli tuvallerle Renk Alanı resminin ilkelerini aşırı uçlara taşıdılar; (Washington Renk Ekolü'nün önde gelen üyeleri) Morris Louis ve Kenneth Noland şerit, daire, zikzak vb.

biçimlerden oluşan serilerde geometrik şekilleri ve daha koyu renkleri keşfettiler, bu da gelişerek "hard-edge" stiline dönüştü; Frank Stella ve Al Held ise çarpık tuvaler üzerinde çalıştılar ve tarafsız stili korurken üçboyutlu öğeler sundular.

Heykel

Resim-sonrası soyutlama başlangıçta bir Amerikan akımıydı ve adının da çağrıştırdığı gibi, yalnızca resimle ilgilieniyordu. Ne var ki, etkisi çok geçmeden başka yerlere yayıldı – en önemlisi İngiltere'ye – ve bir soyut heykel ekolünde kendini gösterdi. Anthony Caro ve Londra'da bulunan St. Martin's Sanat Okulu'ndaki öğrencileri, levha metal ve plastik gibi endüstriyel malzemeler kullanarak soyut biçimler yaratmaya başladılar ve onları düz, koyu asal renklere boyadılar. Bu sırada ABD'de, aralarında Ellsworth Kelly ve Frank Stella'nın da bulunduğu ressamlar katkısız Renk Alanı stiline ayırdılar, aynı zamanda karışık teknikle ikiboyutlu yapıtlar üretirken stillerini heykelle uyarlamaaya başladılar. Resimlerin gibi heykelleri de genellikle çok büyük boyutlu, parçalara ayırarak ve bir araya getirmek için endüstriyel ekipman gerekiyordu.

▲ İkiz Tepeler Anthony Caro, İngiliz sanatçılar, özellikle heykeltıraşlar da Amerikan "resim-sonrası soyutlama"nın netliğinden esinlendiler. Aralarında, etkili bir öğrencisi olan Anthony Caro da vardı. "Yeni Kuşak"taki öğrencileri 1960'larda soyut heykel stiline gelişimlerine devam ettiler. 1977-78, bronz, 96,5x48,3x41,9 cm, özel koleksiyon

▲ Saçmak Morris Louis, Yeni akrilik boyaların ve onları tuvale uygulamak için yenilikçi tekniklerin kullanıldığı Renk Alanı resmi, 1950'lerde ABD'de ortaya çıktı. Renk ve biçim katkısızlığı, ondan önceki soyut ekspresyonizma belirgin bir zıtlık taşıyordu. Tuval üzerine akrilik, özel koleksiyon

Helen Frankenthaler

D NEW YORK, 1928

Savaş-sonrası soyut ekspresyonizmtan çıkan önde gelen isimlerden biri olan Helen Frankenthaler, ışıldayan renklerle zarif ve basit kompozisyonlar yaratarak, Renk Alanı resim tekniğinin öncülüğünü yaptı. Frankenthaler, New York'taki Dalton Okulu ve Vermont'taki Bennington Koleji'nde okudu. Daha sonra, aralarında Willem de Kooning, Jackson Pollock ve müstakbel kocası Robert Motherwell'in de bulunduğu New York soyut ressamlar ekolüne katıldı. Pollock'un astar boya vurulmamış tuvalere resim yapma yönteminden etkilenen Frankenthaler, bu tekniği bir adım ileriye götürerek, inceltilmiş boyayı işlenmemiş tuvale emdirdi. Bu "soak stain" tekniğini kullanan *Dağlar ve Deniz*'le 1952'de büyük bir çıkış yaptı, o tarihten itibaren de karmaşık olmayan ve soyut kompozisyonlara imza attı.

▲ **Körfez** Tekniğini yeni geliştirilmiş akrilik boyalara uyarlayan Frankenthaler, 1960'larda, yoğun ve kontrast renklerden oluşan büyük alanları yan yana koyarak resimlerinde daha basit biçimler keşfetti. Bu kocaman tuval yalnızca dört renk bölgesine ayrılmış. 1963, tuval üzerine akrilik, 205x208 cm. Detroit Sanat Enstitüsü, Detroit, ABD

Morris Louis

D BALTIMORE, 1912; Ö WASHINGTON DC, 1962

Morris Louis kübist ressam olarak vasaat bir başan sağladıktan sonra, 40 yaşında yön değiştirip Helen Frankenthaler'in "soak stain" tekniğini benimsedi ve Washington Renk Ekolü'nün önde gelen isimlerinden biri oldu. Morris Louis Bernstein adıyla doğan sanatçı (1938'de soyadını attı), 1927-1932 yılları arasında Baltimore'da okuduktan sonra New York'taki Federal Sanat Projesi'ne katıldı. 1940'ların sonunda, Louis yeni yağlıboya bazlı akrilik boyaları kullanmaya başladı ve Frankenthaler'in *Dağlar ve Deniz*'ini (1952) gördükten sonra, Renk Alanı stilinde bir dizi soyut resme başladı. O sıralarda, Washington'a taşınmıştı.

Aralarında Kenneth Noland'ın da bulunduğu, aynı görüşteki ressamlarla birlikte, New York Ekolü'nün soyut ekspresyonizmine yanıt olarak bir grup kurdu. Akciğer kanserinden zamansız ölümünden önceki 10 yılda gerçekleştirdiği yapıtları, kendini açıklayan başlıkları olan üç ayrı resim serisine ayırdı: *Tüller*, *Sarıp Bağlanmamışlar* ve *Şeritler*.

YAŞAMÇİZGİSİ

1912 Baltimore'da doğdu
1936-40 New York'ta yaşadı
1952 Washington'a taşındı
1953 Frankenthaler'in *Dağlar ve Deniz*'ini gördü
1954 *Tüller* başlıklı bir resim serisine başladı
1955-57 İlk dönem yapıtlarının çoğunu yok etti ve *Tüller* serisi üzerinde çalışmayı sürdürdü
1959-61 *Sarıp Bağlanmamışlar* başlıklı resim serisini yaptı
1961 *Şeritler* başlıklı resim serisine başladı
1962 Washington'da 50 yaşında öldü

“Louis'in resimleri **ne bağırır ne de fısıldar**... yine de, ancak **büyük sanatın** yapabileceği şekilde çevrelerini değiştirirler.”

TERRY FENTON, RESSAM VE YAZAR

► **No. 182** Hayatının son iki yılında yaptığı *Şeritler* serisi, nötr bir fonda dikey sütunlar oluşturan katkısız renklerin vurucu etkisini gözler önüne seriyordu. Louis inceltilmiş akriliği asılmış bir tuvale dikkatle dökerek olağanüstü bir renk ve doku netliği elde etti. 1961, astar boya vurulmamış tuval üzerine akrilik, 209x84 cm. Phillips Koleksiyonu, Washington, ABD

◀ **Lorelei** 1950'lerde, Frankenthaler "soak stain" tekniğiyle çok sayıda büyük resim yaptı. İyice inceltilmiş yağlıboya kullanmak, astar boya vurulmamış tuvalin dokusunu gösteriyor ve suluboyaya benzer bir izlenim uyandırıyor. 1957, astar boya vurulmamış tuval üzerine yağlıboya, 179x220 cm. Brooklyn Sanat Müzesi, New York, ABD

Kenneth Noland

Fotoğraf,
Christopher
Felver imzalı

D ASHEVILLE, 1924

Ressam ve heykeltıraş Kenneth Noland, Kuzey Carolina ve Paris'te öğrenim gördükten sonra Washington'a yerleşti. Washington Renk Ekolu'nun (bkz. s. 523) bir üyesi oldu. Keskin konturları ve düz renkleriyle, hard-edge resminin önde gelenlerinden biriydi. Başlangıçta Klee'nin etkisinde kalan, sonra Fransa'da geçirdiği bir yıl boyunca Picasso, Miró ve Matisse'in yapıtlarından etkilenen Noland, 1949'da ABD'ye döndüğünde Jackson Pollock ve soyut ekspresyonizmi keşfetti. Washington'da Morris Louis'le arkadaş oldu ve birlikte Helen Frankenthaler'in New York'taki stüdyosunu ziyaret ettiler, bu da onlara Renk Alanı resminin (bkz. s. 523) yeni teknikleriyle deneyimler yapma konusunda esin verdi. 1950'lerin ortalarında, Noland soyut ekspresyonizmin odaklanmamış kompozisyonlarına karşı geldi, bunun sonucunda kare tuvalerin ortasına yerleştirdiği eşmerkezli dairelerden oluşan bir dizi resim ortaya çıktı. Açıkça gösterilmiş bu şekiller yavaş yavaş elipslere dönüştü, sonra da onların yerini zızzaklar, şeritler ve tablolar aldı, çoğunlukla baklava biçimli ya da çarpık tuvaler kullanılıyordu. 1967 dolaylarında, Noland arkadaşı Anthony Caro'dan etkilenerek ve onun tarafından yöreklendirilerek heykeltıraş olarak da çalışmaya başladı.

YAŞAMÇİZGİSİ

1946 Kuzey Carolina'daki ünlü deneysel kurum Black Mountain Koleji'nde okudu
1948-49 Paris'te öğrenim gördü
1949 Washington'a taşındı
1953 Morris Louis'le birlikte Frankenthaler'in stüdyosunu ziyaret etti
1956 Daire resimlerinin ilkinin yaptı
1961 New York'a taşındı
1962 Zızzak resimlerinden oluşan bir seriyi başlandı
1970'ler Çarpık tuvaleri keşfetti ve heykeller yaptı

GÜNEdair

AKRİLİK BOYA Akrilik boyalar ilk olarak 1940'ların sonlarında satışa çıktı, başlangıçta yağlıboya bazlıydı ve Magna diye biliniyordu, sonraları su bazlı bir versiyonu çıktı. Başlıca avantajı, yağlıboyadan daha çabuk kurumasıdır. 1950'lerde, sanatçılar akriliklerin inceltilebildiğini ve yenilikçi biçimlerde kullanılabildiğini -tuvale emdirilerek ya da püskürtülerek- ya da farklı dokular elde etmek için başka malzemelerle karıştırılabildiğini keşfettiler.

▼ **Gamma Epsilon** Louis, Sarılıp Bağlanmamışlar serisinde, çok daha yoğun ve opak renkler kullanmaya başladı, ama daha tutumlu uyguladı. Gamma Epsilon'da, serinin bütün resimlerindeki gibi, boş bir tuvalin iki yanına dökülmüş diyagonal akrilik şeritler kontrast yapıyor. 1960, astar vurulmamış tuval üzerine akrilik, 86x192 cm, özel koleksiyon

◀ **Mavi Tül** "Soak stain" tekniğinin suluboya benzeri yarı saydamlığı, Louis'in Tüller serisine başlamasına esin kaynağı oldu. Genilmemiş ve astar boya vurulmamış muazzam tuvalere dökülen aşırı inceltilmiş akrilik boya, tülbinden katları izlenimini veren resimler ortaya çıkarıyordu. 1958-59, astar boya vurulmamış tuval üzerine akrilik reçine boyası, 233x396 cm. Harvard Üniversitesi Sanat Müzesi, ABD

YAKINplan

PÜRÜZSÜZ GÖRÜNÜM

Louis inceltilmiş boyayı kelimenin tam anlamıyla tuvale dökerek, yüzey dokusunu ve fırça darbeleri gibi ressam hareketlerini devre dışı bırakıyordu. Boyanın serbestçe akması, üçboyutlu derinlik yaratılamaması yaratıyordu.

◀ **Yarı** Noland'ın daire resimleri serisi 1950'lerin sonlarında belli belirsiz halkalardan kontrast renklerde, kenarları belirgin, eşmerkezli dairelerden oluşan kesin, hedef tahtası benzeri imgelere dönüştü. 1959, tuval üzerine akrilik, 174x174 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Houston, ABD

▲ **Sarah'nın Uzanma** Mesafesi Noland, New York'ta hard-edge zızzak resimlerinden oluşan bir seriyi başlandı. Bunların ilki V şekillerinin simetrik kompozisyonlardı, diğer yerleri boş olan tuvalin üst kenarından sarkıyor gibi görünüyorlardı. 1964, tuval üzerine akrilik, 238x233 cm. Smithsonian Amerikan Sanatı Müzesi, Washington, ABD

Al Held

D NEW YORK, 1928; Ö TODİ, 2005

Önde gelen bir hard-edge ressamı olan Al Held, üç yıl okuduğu Paris'te modern Avrupalı ustalarla karşılaştı, ama 1952'de New York'a döndüğünde soyut resimle uğraşmaya başladı. 1950'lerde, soyut ekspresyonizmin resim stiline tepki olarak kendine özgü stilini geliştirdi.

İlk soyut yapıtları, erken dönem Renk Alanı resminin (bkz. s 523) izlenimci, suluboya benzeri stilineydi, ama daha sonra hard-edge ekolünün düzgün çizgileri ve düz renklerini benimsedi. 1960'ların sonlarında, yapıtlarında uzamsal derinlik olmamasından düş kırıklığına uğrayan Held, yanılsamacı perspektif öğelerini –geometrik ve bazen mantıkdışı figürler– çoğunlukla dairesel olan tuvallerine sezgisel olarak yerleştirdi. Bu siyah-beyaz "uzamsal bulmacalar" daha sonraki yapıtlarında yerini yavaş yavaş renkli şekillere bıraktı.

► **Gök Seyri II** *Bu kocaman dairesel tuvale görünüşte rasgele yerleştirilmiş küpler, prizmalar ve çemberler, diyağamsal olarak ve belirsiz bir perspektifle tasvir edilmiş. 1971, tuval üzerine sentetik polimer boya, çap 183 cm. Avustralya Ulusal Galerisi, Canberra*

“Hayal edemediğim yapılar yaratmayı seviyorum. Eğer onları zihnimde hayal edebilseydim, onları yapmam için nedenim olmazdı.”

AL HELD

Jules Olitski

D SNOVSK, 1922; Ö CHADDS FORD PENNSYLVANIA, 2009

Kuşağının birçok Amerikalı sanatçısı gibi, Jules Olitski de İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Paris'te öğrenim gördü. Ardından ressam ve heykeltıraş olarak New York'a yerleşti. Asıl adı Jevell Demikovsky olan sanatçı, babasının siyasi gerekçelerle idamından hemen sonra Sovyet Rusya'da doğmuş ve bebekken ailesiyle birlikte New York'a göç etmişti. Amerikan vatandaşı oldu ve ABD ordusunda askerlik yaparken üvey babasının adını aldı. Olitski'nin ilk dönem yapıtları parlak renkli ve dramatikti, gözbağıyla resim yapmak gibi deneysel teknikler kullanıyordu, ama ABD'ye geri döndükten sonra bunun yerini tek renkli resimler aldı. 1960'larda, Kenneth Noland'dan öğrendiği teknikleri kullanarak, tuvalle akrilik yedirdi ve püskürttü. Son dönemde, kalın bir tabaka halinde uygulanmış boya ve heykel dokularını keşfetti.

▲ **Anlık Aşk Diyarı** *Olitski "soak stain" teknikleriyle çalıştıktan sonra, 1960'larda sprey boyayla inceltilmiş akrilik kullanma yöntemini benimseyerek ince renk varyasyonları elde etti. Bunun gibi resimlerde, tek renkli, tepeden tırnağa kompozisyon ince tonlamalar içerir. 1968, tuval üzerine akrilik, 295x646 cm. Tate, Londra, İngiltere*

Ellsworth Kelly

D NEWBURGH, NEW YORK, 1923

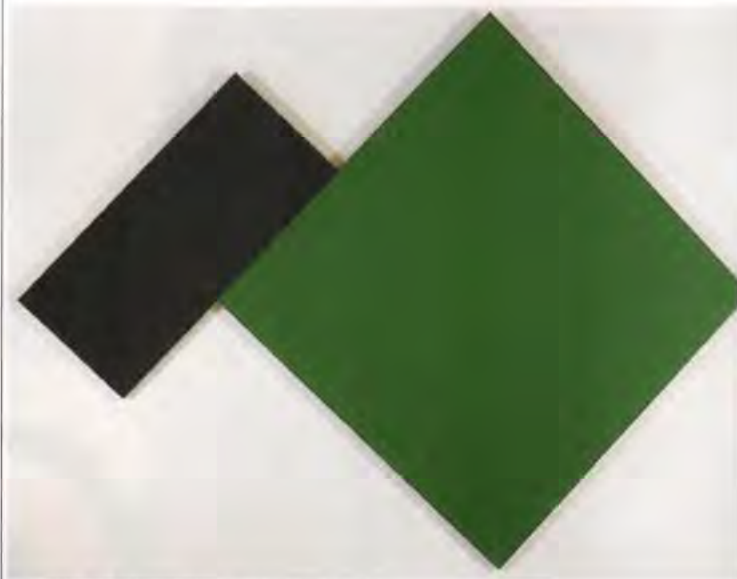
Ellsworth Kelly hiçbir zaman herhangi bir ekolün üyesi olmasa da, savaş-sonrası Amerikan soyut akımları çerçevesinde Renk Alanı resmî, hard-edge resmî ve Minimalizm üzerinde çok etkili oldu.

Kelly'nin teknik bir sanatçı olarak yaptığı çalışmalar İkinci Dünya Savaşı'yla kesintiye uğradı. Ordudan terhis olduktan sonra, 1948'den 1949'a kadar Güzel Sanatlar Okulu'nda okudu. Paris'te yaşadığı altı yıl boyunca soyut resimde orijinal bir stil geliştirdi. 1954'te New York'a geri dönen Kelly, düz renk bloklarıyla bir sürü büyük resim üretti ve farklı şekillerdeki tuvalle denemeler yaptı. Geometrik şekillere olan bu vurgu kariyeri boyunca devam etmiştir ve metal yapıtlarından yapılmış heykellerinde de belirgindir.

YAŞAMÇİZGİSİ

1941–43 Brooklyn'deki Pratt Enstitüsü'nde okudu
1943–45 Askerlik yaptı
1945 Boston'da okudu
1947–48 Paris'te okudu
1954 ABD'ye geri döndü
1970 İki renkte eğrilerden oluşan bir dişi resim yaptı
1973 İlk retrospektif sergisi New York'taki MoMA'da açıldı
2008 Berlin ve Pekin'deki Amerikan elçilikleri için verilen siparişler üzerinde çalıştı

► **Broadway** *Kelly özelliksiz geometrik şekiller ve temel renkler kullanarak, dümdüz bir resim düzleminde bir derinlik duygusu çağırıştırıyor. 1958, tuval üzerine yağlıboya, 198x177 cm, Tate, Londra, İngiltere*

▲ **Yeşil Siyah** *1960'lardan itibaren Kelly'nin yapıtlarında yinelenen bir tema, koyu tek renklere boyanmış panellerin yan yana konulmasıdır. Bunlar, bir araya getirilmiş –ve bazen, burada olduğu gibi, diyağonal olarak sergilenen– dikdörtgen şekiller ya da çarpık tuval bileşimleri olabilir. 1988, tuval üzerine yağlıboya (iki birleşik panel), 259x333 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Houston, ABD*

Frank Stella

Frank Stella

D MALDEN, MASSACHUSETTS, 1936

Frank Stella, Amerikan soyut sanatının en etkili isimlerinden biri oldu. Teknik açıdan yaratıcı yapıtları, ilk dönem ince çizgili resimlerdeki Minimalizme yakın ağırbaşlılıktan, son dönem yapıtlarındaki çokrenkli üçboyutlu coşkuya kadar geniş bir yelpazeye yayılır. Stella ilk olarak 1950'lerin sonlarında, Siyah Resimler'i New York'taki Modern Sanatlar Müzesi'nde sergilendiğinde dikkat çekti.

1960'lar boyunca, şekilli tuvaler ve farklı malzemelerle denemeler yaptı, bu süreç muazzam ve rengârenk İletki resimleriyle sonuçlandı. Aynı zamanda, değişik grafikerlik yöntemlerini araştırıyordu –serigrafi, oymabaskı, ofset litografi– ve resimlerinde baz olarak tahta ve alüminyum kullanmaya başlamıştı. Son dönemde Stella rölyef ve kolaj öğelerini devreye sokmuştur, öyle ki resimlerinin çoğu heykel olarak anılsa yeridir.

▼ **Agbatana II** Stella'nın belki de en çarpıcı ve katışıksız renk kullanımı açısından kendi tarzına en yakın olan yapıtı İletki Resimleri'dir. İç içe geçen eğriler ve kare çerçevelerden oluşan resimler Stella'nın gezdiği Ortadoğu kentlerinin adını taşıyordu. 1968, tuval üzerine yağlıboya, 305x457 cm. Sanat ve Endüstri Müzesi, St. Etienne, Fransa

YAŞAMÇİZGİSİ

1950 Massachusetts'teki Phillips Academy Andover'da resim ve sanat tarihi okudu

1958 Princeton'dan mezun oldu ve New York'a taşındı

1966 Çarpık Poligonlar serisine başladı

1967 İlk soyut baskılarını yaptı

1967–71 İletki Resimleri serisini yaptı

1970–73 Polonya Köyü serisinde farklı malzemeler ve rölyefle denemeler yaptı

1982–83 Roma'daki Amerikan Akademisi'nin başına geçti

1986 Harvard'da Charles Eliot Norton üzerine verdiği seminerler Çalışma Alanı adıyla yayımlandı

1992–93 Toronto'daki Princess of Wales Tiyatrosu'nun dekorasyon projesini yaptı

▲ **Cricche, Cricche & Manico D'Uncino** Yüksek rölyef ve kolaj teknikleri içeren böyle bir yapıtı gerçekleştirmek, çoğu zaman endüstriyel metal işleme ekipmanları ve bir asistan ekibini gerektirirdi. 1986, tuval üzerine kanşık teknik, 434x452x77 cm. özel koleksiyon

YAKINplan

ÇIPLAK TUVAL - İletki Resimleri'ndeki renk bantları, işlenmemiş tuvalin ince çizgileriyle birbirinden ayrılmıştır. Stella bu tekniği 1960'ların başlarında geliştirdi.

▼ Hindistan İmparatoriçesi

Stella 1960'lar boyunca alüminyum ve bakır boyalar ve titizlikle şekillendirilmiş tuvalerle denemeler yaptı. Bu yapıt dört tane zikzak biçimli panelin bir araya getirilmesinden oluşmuştur. 1965, tuval üzerine polimer emülsiyon boyasında metal tozu, 196x549 cm. MoMA, New York, ABD

“ Kendi sağduyunuzu sarsamazsınız. **Kavram** ne olursa olsun, ne zaman **doğru** olduğuna sanatçının gözü karar verir... bu da sağduyuya bağlıdır. ”

FRANK STELLA

Anthony Caro

D NEW MALDEN, SURREY, 1924

Kuşağının en önemli İngiliz heykeltıraşı ve esin verici bir öğretmen olan Anthony Caro, çığır açan soyut stilini 1950'lerin sonlarında Amerika gezisinin ardından, David Smith ve Kenneth Noland'ın yapıtlarını keşsettikten sonra benimsedi. Caro önceden figüratif stilde çalışmış, Henry Moore'un asistanlığını yaptığı dönemin etkisinde kalmıştı.

Londra'ya dönüşünde, Caro bir dizi büyük boyutlu metal heykel üzerinde çalışmaya başladı, bunlar tek asal renklere boyanmış ve, özellikle, bir kaideye değil de yere konulmuştu. 1970'lerde, bunlar çarpık çurpuk hurda metalden yapılmış ve boyasız bırakılmış muazzam konstrüksiyonlara dönüştü. 1980'lerden itibaren, hem bulunmuş nesnelere hem de levha metale olan ilgisi arttı ve yapıtları kübizmi anımsatmaya başladı. Bu eğilim 1990'lara kadar devam etti, sonunda figüratif biçimlere ve daha küçük boyutlu yapıtlara yeniden ilgi duydu.

YAŞAMÇIZGISI

1947-52 Yirmili yaşlarında Londra'daki Kraliyet Akademisi Okulu'nda öğrenim gördü
1951-53 Henry Moore'un asistanı olarak çalıştı
1953-79 St. Martin's Sanat Okulu'nda yarı-zamanlı ders verdi
1959 ABD'ye gitti ve David Smith'le arkadaş oldu
1963-65 Vermont'taki Bennington Koleji'nde Smith ve Olitski'yle birlikte ders verdi
1975 New York'taki MoMA'da büyük bir sergi açtı
1980'ler Daha kübist, bazen figüratif bir stil benimsedi
1990'lar Troya Savaşı'ndan esinlenilmiş bir dizi heykelle başladı
2005 Londra'daki Tate Galerisi, 80. doğum günü onuruna bir retrospektif sergi düzenledi

▼ **Askerin Hikâyesi** Adını Stravinsky'nin bir müzik tiyatrosu parçasından alan bu yapıt, bir tersaneden alınmış hurda metal parçalarından oluşturulmuştur. Açık bir ağız çığırıştan ortadaki çanak şekli, çelik yapıtlarından oluşan çerçeve benzeri bir yapıyla çevrelenmiştir. 1983, boyalı çelik, 183x208x135 cm. Tate, Londra, İngiltere

▲ **Tundra** Çarpık metal yapıtları ve kesilip atılmış parçalar muazzam dikey düzlemler halinde kaynakla birbirine tutturulmuş. Metalin rengi ve dokusu ortaya çıkıyor diye şeffaf vernikle kaplanmış. 1975, metal, 272x579x132 cm. Tate, Londra, İngiltere

▼ **Öğle Vakti** Caro'nun getirdiği en önemli yenilik, kaideden vazgeçip heykellerini doğrudan yere koymasındı. Öğle başlıklı yapıtta, endüstriyel metal parçalarının kaynakla birbirine tutturulmasıyla elde edilen hafif ve açık kompozisyon, malzemenin ağırlığını etkisiz kılıyor. 1960, boyalı çelik, 233x95x370 cm. MoMA, New York, ABD

William Turnbull

D DUNDEE, 1922

William Turnbull 1950'lerde Londra'da ressam, grafiker ve heykeltıraş olarak isim yaptı. İkinci Dünya Savaşı'nda Kraliyet Hava Kuvvetleri'nde askerlik yaptıktan sonra, Londra'daki Slade Okulu'nda öğrenim gördü, ardından iki yıl Paris'te çalıştı. Londra'ya dönüşünde, Eduardo Paolozzi'yle bir stüdyoyu paylaştı. 1950'lerin sonları Turnbull'un kariyeri için dönüm noktası oldu: Modern Amerikan sanatıyla ilgili sergiler gezdi ve ABD'yi ilk kez ziyaret etti. Sonuç olarak, yapıtları tamamen soyutlaştı ve Renk Alanı sanatçılarından etkilendi (bkz. s. 512-13). Turnbull resim ve heykellerinde Minimalist bir yaklaşımı benimsemeye başladı, ama 1970'lerin sonlarında daha figüratif bir stile geri döndü.

▲ **5 x 1** Turnbull 1960'larda, kompozisyonu temel geometrik şekillere indirgediği, boyalı çelikten bir sürü heykel yaptı. Çoğu, 5x1 gibi, birbirinin aynısı şekillerin basit bir form içinde tekrarlanmasından oluşur. 1966, boyalı çelik, 184x53x56 cm. Tate, Londra, İngiltere

Phillip King

D KHEREDİNE, 1934

▲ **Eğim** Karton koniden kesilmiş zıkkak şekiller bu yapıtta üstü üste binen, plastikten yapılmış altı parçanın şablonunu çıkardı. Yapıtın orijinali yeşile boyanmıştı, ama Londra Battersea Park sergisinde çimende sergileneceği zaman yeniden boyandı. 1966, arborit (plastik yaprak), 214x548x191 cm.

1960'ların "Yeni Kuşak" İngiliz heykeltıraşlarından biri olan Phillip King, Londra'daki St. Martin's Sanat Okulu'nda öğrenim gördü. Bir yıl Henry Moore'un asistanlığını yaptıktan sonra, St. Martin's'e dönüp Anthony Caro'yla birlikte ders verdi. King 1960'a dek figüratif bir stilde çalıştı, ama akıl hocası Caro'yla aşağı yukarı aynı zamanda köklü bir değişiklik yaparak soyutlamaya geçti. Başlangıçta Yunan mimarisinin yalnlığından etkilenen King, Amerikan soyut sanatçılarından yapıtlarını da keşfetti, bunlar onu fibreglas ve metal levhalardan parlak renklerde ve basit geometrik biçimlerde heykeller yapmaya itti. Çok çeşitli malzemeler kullandığı sonraki yapıtları daha girift ve daha küçük boyutlu hale geldi.

William Tucker

D KAHİRE, 1935

Bir İngiliz ailesinin oğlu olarak Mısır'da doğan William Tucker, 1960'ların "Yeni Kuşak" İngiliz heykeltıraşlarından biri olarak isim yaptı. Daha sonra ABD'ye taşındı ve Amerikan vatandaşlığına geçti. Tucker 1958'de Oxford Üniversitesi'nin tarih bölümünden mezun oldu, Londra'daki Merkez Okul ve St. Martin's'te heykeltıraşlık öğrenimi gördü. Anthony Caro'nun ve Phillip King gibi çağdaşlarının etkisinde kaldığı ilk dönem yapıtları, biçimin yalnlığı ve tahta, levha metal ya da fibreglastan, parlak renklerdeki geometrik şekillerle öne çıkıyordu. Daha sonraki heykelleri, özellikle 1977'de ABD'ye taşındıktan sonra yaptıkları, daha organik formlara kaydı ve hatta bazı figüratif öğeler içeriyordu.

▲ **Tebai** Tucker, çağdaşlarının çoğunun sevdiği düz çizgilerin yerine hafif kıvrımlı şekiller kullandı. Minimalizmin birebir tekrarı da reddederek neredeyse anlatımsal bir renk varyasyonu ve parça konumlandırması hedefledi. 1966, boyalı tahta, 122x137x203 cm. Hayward Galerisi, Londra, İngiltere

Minimalist Sanatın önde gelen bir savunucusu olan Donald Judd, onu "ne resim ne de heykel" olarak tanımlamıştı. En çok 1960'lar ve 1970'lerin Amerikan sanatçılarıyla bağlantılı olan bu stil, temel ve basit biçimler kullanıyordu. Minimalist sanatçılar çoğu zaman geometrik şekiller tercih ediyorlardı, ama yapıtları daha önceki geometrik soyut sanatçıların dünyasından çok uzaktı.

Minimalist sanat yapıtları genelde büyük, görkemli boyutlarda oluyordu. Bunun tek nedeni etkilemek ve hisu uyandırmak değildi. Yalınlık ve büyüklüğün birleşimi, yapının çevresindeki uzama dikkat çekmek ve izleyicinin yapıtla, başka bir şeyin imgesinden çok, gerçek bir nesne olarak ilişki kurmasını sağlamak için tasarlanmıştı. Daha önceki soyut sanatta, resim çerçevesinin içinde ya da kaidenin üzerinde her zaman hayali bir dünya olduğu duygusu uyanır. Minimalist sanatta ise, nesne yalnızca kendini temsil eder.

Kökenler ve etkiler

Minimalist sanat, büyük ölçüde, üniversitede okumuş ve modern sanatın tarihini çok iyi bilen bir sanatçı kuşağının ürünüydü. Görünüşteki yalınlığının arkasında, etkiler ve fikirlerden oluşan karmaşık bir ağ yatmaktaydı. Donald Judd ve Robert Morris -önde gelen iki Minimalist sanatçı- üretken yazarlar olmalarının yanı sıra, hem teorisyen hem de uygulamacıydı. Geometrik ve yapısal

A İçlerinde Gizli Küpler olan 5 Küp Sol Le Witt (1966). Minimalist sanat yapıtlarının çoğu gibi Le Witt'in konstrüksiyonları ve çizimleri de "beğeni"ye yer vermemek için önceden belirlenmiş sistemlere göre yapılıyordu.

soyutlama geleneğini (s. 462-65) devam ettirdiler, ama ona Amerikan sanatının yakın tarihinden bakıyorlardı. Soyut ekspresyonizmi ölçü kabul ettiler, sanat yaparken performans sergileme fikrini

özellikle Jackson Pollock'tan aldılar. Jasper Johns ve Claes Oldenburg'dan ise nesne olarak sanat fikrini aldılar.

Konu ve yorum

Birçok yorumcuya göre, Minimalist sanat gelmiş geçmiş en soyut sanattı, ama diğerleri için, endüstriyel üretim düşüncesini yeteri kadar kabul görmesini temsil ediyordu. Minimalist sanat bazen tahrikeli boyutlarda saldırgan ve erkekksi bulunurken, eleştirmen Michael Fried, yapının içinde neler olup bittiğiyle ilgilenmek yerine, izleyicinin dikkatini dışardaki ortama çekilmesini yerden yere vurdu.

Minimalist Sanat

Lucio Fontana

D ROSARIO (SANTA FE), 1899; Ö COMABBIO, 1968

Milanolu bir heykeltıraşın oğlu olan Fontana, 1905'te ailesiyle birlikte Arjantin'den Milano'ya göç etti. Şimdi kayıp olan ilk dönem yapıtları figüratifti, ama 1930'larda gerçeküstücülüğün etkisi altında oyma soyut heykeller ve renkli seramiklerle yarı-soyut heykeller yaptı, faşist rejim için daha geleneksel, halka açık yapıtlara imza attı.

Fontana 1940'ta Arjantin'e geri döndü, öğrencileriyle birlikte Beyaz Manifesto'yu (1946) yayımladı. Bu manifestonun "betimleme stilinden serbest olarak, sanatın kendi değerleri olsun" talebi ve resim ile heykelin geleneksel biçimlerine saldırması, 1960'ların Minimalistlerinin teori ve uygulamasının habercisiydi. Fontana 1947'de Milano'ya geri döndü, yırtık ve delik tek renkli tuvalleriyle uluslararası bir ün kazandı. Neon ışıklı yerleştirmelerle de çalıştı ve sergi pavyonlarında mimarlarla işbirliği yaptı.

« Uzamsal Kavram "Beklemek"

Fontana'nın her zaman önceden dikkatle tasarlayarak tuvalin yüzeyini yırtması ve delmesi, bir şiddet eyleminden çok, izleyiciyi rasmin yüzeyine çekme ve bir uzam duygusu yaratma çabasıydı. Tuval üzerine yağlıboya, Revoltella Müzesi, Trieste, İtalya

Tony Smith

D ORANGE COUNTY, 1912; Ö NEW YORK, 1980

Çocukken verem yüzünden diğer çocuklardan tecrit edilen Smith, karton kutulardan modeller yapardı. Uzun yıllar mimar olarak eğitim gördü ve çalıştı, oysa aralarında Jackson Pollock ve Barnett Newman'ın da bulunduğu önde gelen soyut ekspresyonistlerle arkadaştı. 1961'de geçirdiği trafik kazası ve mimari uygulamalarından duyduğu düş kırıklığı, heykele el atmasına yol açtı. Smith'in endüstriyel olarak çelikten üretilmiş ve kontrplak modellere dayanan kutu benzeri biçimleri ilk gerçek Amerikan Minimalist sanatı olsa da, çevresel boyutta gösterişli yapıtlara yol açtı.

GÜNEdair

SERİ ÜRETİM Siegfried Giedion'un ünlü kitabı Mekanizasyon Komutayı Ele Alıyor (1948) seri üretimin tarihçesini sunuyor, onun hem kurtarıcı hem de baskıcı bir güç olabileceğini gösteriyordu. Endüstriyel malzemenin Minimalist kullanımı çoğu zaman, tasarım ofisinden görüldüğü gibi endüstrinin temiz keskinliğinden çok, fabrika zemininin pisliğini ve yağını akla getiriyordu.

Rambler fabrikası montaj bandında Minimalist sanat seri üretimi çağırabiliyordu, çelik endüstriyel süreçleri, çelik, alüminyum gibi malzemeleri kullanıyor ve özdeş biçimleri tekrar ediyordu - Andy Warhol'un pop art yapıtlarıyla paylaşılan bir özellik.

« **Kalıp** Bu basit kdp, ne obje ne de sanat olması için bilerek ayarlanmıştır. Dört bir yandan hayal edilebilir bir obje, yarı hemen üzerinde "süzülmesi" için yapılmış. 1962, çelik, 183x183x183 cm. Whitney Amerikan Sanatı Müzesi, New York, ABD

Robert Morris

D KANSAS CITY, 1931

Avangart tiyatro ve avangart Fluxus performans sanatıyla olan ilgisi Robert Morris'in 1960'larda ürettiği klasik Minimalist yapıtlara esin kaynağı oldu. Basit geometrik konstrüksiyonlar onun için aksesuar görevi görmüştü ve başlı başına birer heykel olarak sahip oldukları potansiyeli görüyordu. Büyük, kontrplak çökyüzüleri bir galeriye yerleştirmek Morris'in "uzatılmış durum" dediği şeye yol açtı – yapıtın içindeki detaylara ve biçimsel ilişkilere dalmaktansa, izleyici uzam ve zamandaki objelerle olan ilişkisinin farkına varacaktı. Uzamsal ortam, ışıklandırma ve galerideki konumlarına bağlı olarak heykellerin nasıl farklı algılandıklarını görecekti. İzleyicinin bu "cisimlenmesi" çağdaş sanatı derinden etkiledi. Morris sanatın durumunu daha da uzatarak, "anti-biçim" heykelleri ve land art üretmeye devam etti.

YAŞAMçizgisi

1960 New York'a taşındı

1964 Geometrik objeleri New York'taki Green Galerisi'de düzenlenen ilk kişisel sergisinde gösterildi

1966 Çığır açan denemesi: Heykel Üzerine Notlar'ın ilk iki bölümü yayımlandı

1968 "Anti-biçim" duyusunu veren yapıtlarını New York'taki Leo Castelli Galerisi'nde sergiledi

1971 Londra'daki Tate Galerisi'nde düzenlenen büyük ölçekli sergisi, birçok izleyicinin kaza geçirmesi yüzünden kapatıldı

▲ **İsimsiz (1967-8)** Bu parça ortalama izleyicinin gördüğü hizasına asılmıştır, izleyicinin onu tam olarak nasıl göreceği boyuna bağlıdır. İzleyicinin bedeniyle bu tür etkileşim Morris'in yapıtlarının tipik bir özelliğidir. 1967-68, plastik, 46x244x244 cm. Tate, Londra, İngiltere

▲ İsimsiz (Keçe Yumağı)

Morris keçe gibi yumuşak malzemelerle denemeler yaparak "anti-biçim" dediği akımın başını çekti. Yırtıp duvara iliştirdiği malzemeye döküm verdi ve ortaya çıkan nihai şekli bir sanat yapıtı olarak kabul etti.

1967, keçe ve metal gözler, 190x400x220 cm. Sanat Galerisi, Hamburg, Almanya

YAKINplan

AKICI BİÇİM

Morris'in 'Keçe Yumağı' bir yığın halinde yere düşer, tam şekli sanatçının kontrolünün dışındadır. Morris'in malzemeyle olan etkileşimi anlamlı değil, mekaniktir: çivilemek ve kesmek.

Donald Judd

D EXCELSIOR SPRINGS, 1928; Ö NEW YORK, 1994

Donald Judd'ın modern sanatın gelişimine yaptığı kapsamlı katkı, ne resim ne de heykel, kendi deyimiyle "belirli bir obje" olan bir tür sanat yapıtı üretmektir. Böyle bir yapıtın şekli ve rengin bir düzenlenmesi olacak, ancak, resmin tersine, uzamda var olan bir obje olarak birebir niteliğini ortaya koyacaktır. Ressam olarak işe başlayan Judd'a göre, tamamen soyut olan resimlerde bile sorun, hem gerçekte olmayan uzamsal bir derinliği çağrıştırmak, yanılsama yaratmaları hem de gerçekte dünyada var olmayan temel bir düzeni ima ederek dengeli bir kompozisyon oluşturmalarıydı. Judd'ın bulduğu çözüm, bakır, alüminyum, pleksiglas gibi endüstriyel malzemeler kullanarak parçaları basit, geometrik ve simetrik düzenlemelerle bir araya getirmektir. Her parça kendi bedensel bütünlüğünü korurken, bir bütün olarak birlikte hareket edecektir.

► **İsimsiz Diğer Minimalist sanatçılar gibi, Judd da küpün basit biçimini uzamsal hacimleri ve izleyici ile obje arasındaki ilişkiyi keşfetmek için kullandı. Fabrikada üretilmiş bu yapıt gösterişsiz olabilir ama, sanatçının pek çok ürünü gibi, son derece tenseldir.**

1972, bakır, emay ve alüminyum, 92x156x178 cm. Tate, Londra, İngiltere

YAŞAMçizgisi

1948 New York'taki Sanat Öğrencileri Birliği'nde öğrenim gördü

1949-53 Columbia Üniversitesi'nde felsefe okudu

1957 İlk kişisel sergisini New York'ta açtı

1959-65 Arts Magazine için eleştiriler yazdı

1965 Çığır açan denemesi: Belirli Objeler'i yayımladı

1968 Retrospektif sergisi New York'taki Whitney Müzesi'nde açıldı

1979 Yapıtlarından oluşan bir koleksiyona yer sağlamak için Teksas'ta arazi satın aldı

► **İsimsiz Judd'ın "yığınlar"ından biri – ünlü atarizması "Her şey sırayla"nın birebir ortaya konulduğu, duvar gibi örülmüş yapıtlar. Her birim aynı büyüklükte ve birbirinden eşit uzaklıkta; bu da süreyi giden, belki de sonsuz seriler olma olasılığını çağrıştırmıyor.**

1980, çelik, alüminyum ve pleksiglas, 23x102x79 cm. (her birim), Tate, Londra, İngiltere

“Gerçek uzam, düz bir yüzeydeki boyadan doğal olarak daha güçlü ve belirlidir.”

DONALD JUDD, 1964

Carl Andre

D QUINCY, 1935

Carl Andre en çok, metal karolar ve tuğlalar gibi önceden şekillendirilmiş, sıradan inşaat malzemelerinin düzenlenmesinden oluşan zemin parçalarıyla tanınır. Brancusi'nin heykellerinden, özellikle de Sonsuz Sütun'undan (1938) etkilenen Andre, kalaslara çentikler açıp kesikler atarak, yinelenen şablonlarla yapıtlar üretmeye başladı. Andre, sanatçının malzemeyi kesmesinden çok, malzemenin kendisinin uzamı kestiğinin düşünülebileceğini anladığında, büyük bir kıış yaptı. Bunun açığa çıkmasının ardından, birbiriyle değiştirilebilir, yekpare birimler kullanmayı yeğledi ve bunları düzgün tablolar halinde yerleştirdi. Sonuç olarak ortaya çıkan düzenli, geometrik bloklar yeri kucaklar ve bir parça uzamın yer değiştirdiği izlenimini uyandırır. Yerçekimine aykırı değil onunla birlikte çalışan, yapıtlarını göğe uzandırmaktan çok alçakta ve yatay tutan Andre, binalardan çok yolları andıran sanat eserleri yapma arzusunu dile getirmişti.

YAŞAMÇİZGİSİ

1935 Quincy, Massachusetts'te doğdu

1960-64 Yük treni konduktörü olarak çalıştı

1966 İlk tuğla yapıtlarını New York'taki Tibor de Nagy Galerisi'nde sergiledi

1976 Londra'daki Tate Galerisi'nde sergilenen Eşit VIII tartışma yarattı

▼ 144 Magnezyum Kare 1960'ların sonlarına doğru, Andre çelik, bakır, alüminyum, magnezyum ve başka endüstriyel malzemelerden kareler yaptı. Burada, karolar galerinin zeminine yerleştirilmiş, üzerlerinde yürünebiliyor. Yerin yalnızca bir santimetre yüksekliğindeki yapıt fark edilemeyecek, öte yandan yekpare bir parça olarak varlığını koruyor. 1969, magnezyum, 1x366x366 cm. Tate, Londra, İngiltere

▲ Eşit VIII, 1966 Her biri 120 ateş tuğlasından oluşan, değişik en ve boyda tablolar halinde düzenlenmiş bir dizi yapıttan biri. Bu parça Tate tarafından satın alındığında, vergi mükelleflerinin parasının "çöpe atıldığı" şeklinde protestolar yükseldi. Yapıt medyada "tuğlalar" diye anılmıştı. 1966, ateş tuğlaları, 13x69x229 cm. Tate, Londra, İngiltere

Dan Flavin

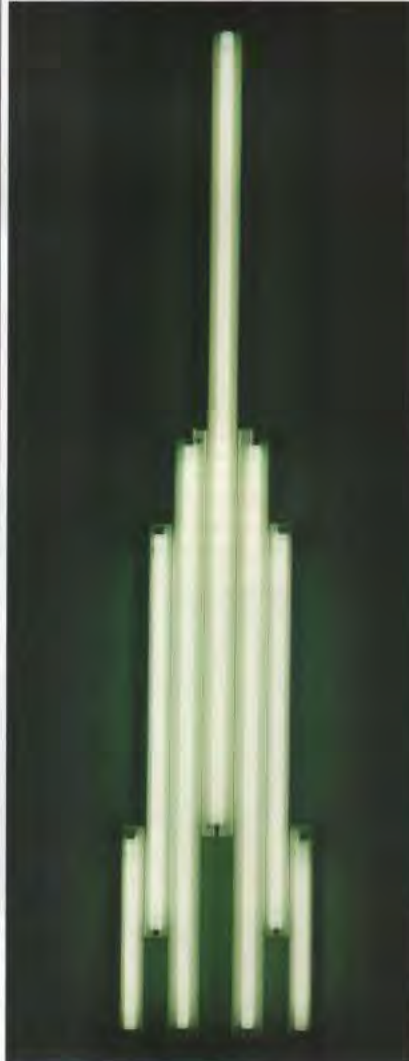

John Jonas Gruen imzalı fotoğrafı

D NEW YORK, 1933; Ö NEW YORK, 1996

Dan Flavin kariyerine soyut ressam olarak başladıktan sonra, daha obje bazlı duvar parçaları yapmaya geçti. Sonra, 1960'ların başlarında, tek renkli karton kutulara ampuller ve tüpler takmaya başladı. Ne var ki, 1963'te, tek bir flüoresan tüp alıp stüdyosunun duvarına diyagonal olarak takmak aklına geldi. O andan itibaren, flüoresan ışık Flavin'in özel sanatsal aracı haline geldi. Dönemin sanatsal sorunlarına zarif bir çözüm getiriyordu. Öte yandan, flüoresan tüp Duchamp'ın "ready-made" leri geleneğinde, seri üretilen, endüstriyel bir objedir. Ayrıca, nabız gibi atan ışıkla yaratılan efekt ortamı değiştirebilir, renkli flüoresan ise duygulara hitap eder ve güzeldir.

Minimalist sanat antamında, Flavin aslına uygunluk yolunu izler – kaplaması, duvar parçaları ve güç kaynağıyla flüoresan tüpleri gizli saklı olmayan objelerdir; Flavin aynı anda, galeri mekânını dağınık ışıkla doldurarak izleyicinin onun farkına varmasını sağlar.

« V Tatlin için "Anıt" »

Flavin, Rus yapısalcılarının devrimci sanatsal fikirlerine ve plastik sanatlarla getirdikleri yeniliklere hayrandı. Flüoresan tüpleri Vladimir Tatlin'in Üçüncü Enternasyonal Anıt (bkz. sf. 462) modeline yakın olarak düzenleyerek bu eserin birçok versiyonunu yaptı. 1966-69, karışık teknik, 305x58x9 cm. Tate, Londra, İngiltere

▲ 25 Mayıs 1963 Tarihli Diyagonal Flavin'in, endüstriyel flüoresan tüpünü başka bir yapıya takarak değil, sanat objesinin kendisi olarak kullandığı ilk yapıtı. Bu aslına uygunluk başlığa yansımıştır; başlık hem Flavin'in bunu akıl ettiği anın tarihini hem de duvara açılı olarak takılmış olduğunu belirtir. 1963, flüoresan tüp, 244 cm. Tate, Londra, İngiltere

Eva Hesse

D HAMBURG, 1936; Ö NEW YORK, 1970

Eva Hesse, filizlenen kadın sanat akımının kahramanı haline geldi. Lateks gibi yumuşak, fiziksel açıdan değişken malzemeler kullanarak, bazı Minimalist sanat yapıtlarının katı geometrisine başkaldırının simgesi oldu. Bu durum erkek egemenliğindeki modern sanata karşı feminist bir direniş olarak yorumlansa da, Joseph Beuys'un keçe yapıtlarından ve Robert Morris'in "anti-biçim" kavramından (bkz. s. 530) etkilenmişti. Hesse'nin malzeme seçimi müze hamilerine büyük güçlükler çıkardı, hatta kendisi koleksiyonerlere yazı yazıp lateks yapıtların uzun ömürlü olmayacağı konusunda onları uyarmayı düşündü.

Hesse bir keresinde yapıtlarının konusunu "Hayatın bütün absürdlüğü" olarak tanımlamıştı. Gerçekten de, Minimalist sanat genel olarak ancak en yüzeysel anlamda mantıklı olarak görülebilir. Yakından bakıldığında, sanat, şansın ve öngörülemez şeylerin görünüşteki düzeni nasıl bozduğunu açığa çıkarır.

► **Yukarıya As** Hesse buna "şimdiye dek yaptığım en güzel yapı, işte bu yüzden iyi" demişti. Çoğu Minimalist sanat yapıtı gibi, ne resim ne de heykeldir. 1966, akrilik boya, kumaş kordon ve çelik tüp. 183x218x198 cm. Chicago Sanat Enstitüsü, ABD

YAŞAMÇİZGİSİ

1939 Ailesi, Nazilerin zulmünden kaçmak için Londra'ya, sonra da New York'a taşındı.

1963 New York'ta, makine parçalarını temel alan çizimlerini sergiledi.

1964 Almanya'da çalıştı, bir fabrikada bulunduğu malzemelerden konstrüksiyonlar yaptı.

1966 Yapıtları New York'taki Eksenrik Soyutlama sergisine alındı.

1970 Beyin tümörü yüzünden öldü

GÜNEdair

YUMUŞAK BİÇİMLER Morris ve Hesse Minimalizmin kısılmış estetiğini yumuşak ve gevşek formlara uyguladı, bu da izleyici üzerinde çok farklı bir etki bıraktı. Katı geometrik şekiller ve bozulmamış, fabrikadan çıkmış gibi görünüm Minimalizmin daha tipik özellikleriydi. Serra için, çelik vb. malzemelerin paslandığı ve zaman içinde görünümünün değiştiği süreç, yapıtlarının bütünüleyici bir öğesi haline geldi.

Yumuşak Makine Parçaları No. 2. Claes Oldenburg (1966). Morris ve Hesse, Oldenburg'un nevroitik yumuşak heykellerinden etkilendi.

Richard Serra

Richard Serra, 1992

D SAN FRANCISCO, 1939

Başlıca Minimalist sanatçılar arasında Richard Serra, kurşun ve paslanmış çelik gibi malzemeleri kullanmasıyla, endüstri dünyasını ve fabrikayı en çok akla getirendir. Bazı yapıtları "Süreç Sanatı" olarak tanımlanmıştır, çünkü biçimleri tamamen yapılaş tarzlarından çıkarılmıştır. Serra'nın heykelleri çoğunlukla, etki ve anlamla olan tam ilişkisine bağlıdır. Tartışmalı heykeli Eğik Yay (1981) New York'taki Federal Meydan'dan kaldırıldığında, Serra onu kaldırmanın tahrip etmek anlamına geldiğini iddia etmişti.

Sanatında bazen politik protesto unsuru görülmüştür. Örneğin, 2006 Whitney Biennial sergisinde, Amerikan birliklerinin Ebu Gireyb hapishanesinde Iraklı tutuklulara kötü davranmalarını eleştiren bir çizim yer almıştı.

YAŞAMÇİZGİSİ

1964 Yale Üniversitesi'nde sanat öğrenimini tamamladı

1968 Dokuz başlıklı Süreç Sanatı sergisine katıldı. Kurşun "aksesuar" parçalarından ilkini yaptı

1981 Tartışmalı Eğik Yay'ı New York'a dikildi. 1989'da kaldırıldı 1987 Paslanmış çelikten muazzam bir yapıt olan Fulcrum, Londra'da Liverpool Caddesi İstasyonunun önüne dikildi

2007 New York'taki MoMA'da retrospektif sergisi açıldı

◀ Bir Tonluk Aksesuar (Iskambil Ev)

Serra'nın kurşundan yaptığı bir dizi heykelden biri. Bileşenler kaynakla birbirine tutturulmamış, ağırlıkları ve malzemenin yumuşaklığı sayesinde ayakta duruyorlar. 1969, kurşun plakaları, yükseklik 122 cm. MoMA, New York, ABD

▲ Zaman Meselesi

Bu çelik enstalasyon Bilbao'daki Guggenheim Müzesi tarafından ısırlanmıştı. Serra, ancak yapının geçitlerini aşmaya hazırılık izleyicinin ilk elden edinebileceği bir deneyim sağlıyor. 2005, çelik, Guggenheim Müzesi, Bilbao, İspanya

başlamalarından ortaya çıktı.

Üslup ve konu

Soyut ekspresyonizmin resim tekniklerinin reddedilmesi, pop art'çıları figüratif bir stile dönmeye ve hard-edge resminin (bkz. s. 523) net çizgilerini ve düz renklerini benimsemeye itti. Ticari sanatın cesur, stilize imgeleri, bireysellikten çok seri üretimi çağırıştıran bağımsız ve bazen ironik bir stile yol açtı. Reklam billboard'larında ve bant-karikatürlerde gündelik hayatın sıradan imgelerini resmetmenin yanı sıra, bazı sanatçılar, örneğin kombine resimlerinde Rauschenberg, objelerin kendilerini yaptıkları kattılar. Diğerleri, özellikle Andy Warhol, serigrafı gibi teknikleri benimseyerek bir sanat yaptından çok pazarlanabilir bir ürün yarattı.

Kökenler ve etkiler

"Pop art" terimi ilk olarak 1950'lerin ortalarında bir grup genç İngiliz sanatçıyı tanımlamak için kullanıldı ve çok geçmeden hem ABD hem de İngiltere'de rağbet gördü. Savaş-sonrası soyut sanatın "sanat için sanat" felsefesine tepki olarak, pop art'ın kökenleri Dadacılıkta ve Marcel Duchamp'ın ready-made'lerinde (bkz. s. 467) görülebilir. Ne var ki, genç sanatçıların her yanda, Hollywood filmlerinde, reklamlar ve ambalajlarda kullanılan grafiklerde, bant-karikatürlerde, karikatürlerde ve televizyonda gördükleri çarpıcı popüler kültür imgeleri, sanat dünyasının modası geçmişliğini ortaya çıkarmak için ihtiyaç duydukları cesur yeni ikonografiyi sağlıyordu. Pop art, Bağımsız

▲ **Londra Kamçılması** 67 Richard Hamilton. Rock yıldızı Mick Jagger ile Hamilton'ın yapıtlarını satan Robert Fraser uyuşturucu kullandıkları suçlamasıyla tutuklanmıştı. Bu resim basında çıkan bir fotoğraftan yapıldı. 1968-69, 67x85 cm. tuval üzerine akrilik, kolaj ve alüminyum

Grup'un (Richard Hamilton, Eduardo Paolozzi ve Lawrence Alloway) Londra buluşmalarından ve aynı zamanda –ama özerk olarak– Amerikalı Jasper Johns ve Robert Rauschenberg'in ticari sanat öğelerini yapıtlarına dahil etmeye

Pop art "yüksek" ile "alçak" sanat arasındaki ayrıma meydan okudu ve 1960'larla 1970'lerde İngiltere ve ABD'de baskın sanat akımı haline geldi. İmgelerini popüler kültürden alması onu ulaşılabilir, popüler ve ticari açıdan başarılı kıldı.

Pop Art

ZAMANçizelgesi

Pop art ilk olarak 1950'lerin ortalarında ortaya çıktı; Jasper Johns, Alçı Kalıplarıyla Hedef'te olduğu gibi, popüler kültürün gündelik nesneleri ve öğelerini yapıtlarına katmaya başladı. Pop art 1960'larda doruk noktasına ulaştı; varlıklı bir tüketim toplumunun ve kitle iletişim araçlarının yükselişi, hem imge zenginliği hem de Andy Warhol, Roy Lichtenstein ve David Hockney gibi Amerikalı ve İngiliz pop art'çıları takdir eden bir pazar yarattı.

1955

JOHNS Alçı Kalıplarıyla Hedef

1962

WARHOL Campbell's Çorba

1963

JONES Erkek Kadın

1964

LICHTENSTEIN Kaygılı Kız

1968

HOCKNEY Amerikalı Koleksiyonerler

Yorumlar

Pop art, modern sanatın diğer akımlarına oranla, halktan geniş bir takdir gördü ve hatırı sayılır derecede ticarı başan sağladı; bunun başlıca nedeni, figüratif bir stilde tanidik ikonografi kullanmasıydı. Popülerliğine karşın fazlasıyla bir İngiliz ve Amerikan olgusuydu, bununla beraber başka yerlerde de ilgili akımlar ortaya çıktı.

ABD

Amerikan pop art'ı Robert Rauschenberg'in kombine resimleriyle, dergi kupürlerinden yapılan kolajlar ya da toplamlarla ve tüketim toplumunu simgeleyen Coca-Cola şişeleri gibi nesnelerle başladı. Aynı zamanda, zaten başarılı bir ticari sanatçı olan Jasper Johns, bayrak, hedef resimlerinde ve tipografik sembollerde tanidik nesneleri kullandı. Bir sonraki pop art kuşağı bu sanatçıların resim tekniklerini reddetti, ama ticari imgeleri korudu: Claes Oldenburg büyütülmüş fast food kopyaları ve yumuşak heykeller yarattı, Roy Lichtenstein muazzam bant-karikatür sahneleri yaptı, Andy Warhol ise "Fabrika" adını verdiği stüdyosunda ünlülerin ve

tüketim ürünlerinin parlak renkli serigrafı resimlerini üretti. Pop art'çıların yapıtlarının karakteristik özelliği mizah ve yergi idi, çağdaş toplumun tüketimci değerlerini ve takıntılarını açığa vuruyordu.

İngiltere

İngiliz pop art'çılar Amerikalılar kadar birleşik bir grup değildi, çoğu sonradan bu etiketi hepten reddetti. Richard Hamilton popüler kültür imgelerini kullanan belki de ilk sanatçıydı, Peter Blake ve Eduardo Paolozzi'yle birlikte, Kraliyet Sanat Koleji mezunları grubunun işini kolaylaştırdı: Bu grubun 1961 tarihli Genç Çağdaşlar sergisi, pop art'ı ilk kez halkın huzuruna çıkardı.

İngiliz sanatçıların stili, grafik tasarımın ağır etkisi altında ve figüratif olsa da, Amerikan pop art'ı kadar parlak ve göz alıcı değildi. Grubun üyeleri de, kı aralarında Patrick Caulfield, Allen Jones ve David Hockney de vardı, çok geçmeden kendi ayrı stillerini geliştirdiler.

▲ **Aile** I Sigmar Polke Ucu, seri üretim bant-karikatürler. Roy Lichtenstein ve Sigmar Polke gibi sanatçılara, işporta işi baskı süreçlerini kopya eden tekniklerle denemeler yapma ve imgeleri büyük ölçeğe çıkarma yönünde esin verdi. Polke bu aile sıpsak resminin boyutunu 160x125,5 cm.'ye çıkardı. 1964, tuval üzerine dispersiyon rengi, ödünç olarak Sanat Galerisi'de, Hamburg, Almanya

▲ **Londra, Piccadilly Meydanı'nda Rujlar** Claes Oldenburg. Sanatçı, Piccadilly Meydanı'ndaki Eros heykelinin yerine dev ruj heykeli koymak gibi saygısızca bir öneride bulunmuştu. Seri üretim nesneler ve imgeler pop art'ta sıklıkla görülür. 1966, pano üzerine karışık teknik, 254x203 mm. Tate, Londra, İngiltere

Richard Hamilton

D LONDRA, 1922

İngiliz ressam, grafiker, öğretmen, küratör ve yazar Richard Hamilton, pop art'ın öncülerinden biri kabul edilir. Çağdaş kültür ve reklamcılığı yansıtan montajlarıyla ünlüdür. Aslında, Hamilton resme geçmeden önce reklamcılık ve ticari sanat alanlarında çalışıyordu. Öğretmen olarak da başarılı bir kariyeri vardı ve bir sürü sergi düzenlemişti, örneğin: *Marcel Duchamp'ın Neredeyse Bütün Yapıtları*, Tate, Londra, 1966.

Hamilton'ın resimleri ve baskıları popüler kültürün çeşitli unsurlarının yanı sıra, seri üretim ile el yapımı imgeler arasındaki ilişkiyi de keşfetmiştir. Stili ağırbaşlı ve bilinçli olmakla eleştirilmiş, ama kendisi genel olarak esprili ve teknik yenilikçiliği ve entelektüel olgunluğuyla dikkat çekmiştir. Hamilton, aralarında David Hockney'nin de bulunduğu birçok İngiliz sanatçıyı büyük ölçüde etkilemiştir.

YAŞAMÇİZGİSİ

1922 Londra'da, işçi sınıfına mensup bir ailenin oğlu olarak doğdu

1938 Londra'daki Kraliyet Akademisi Okulu'nda öğrenim gördü

1948-51 İkinci Dünya Savaşı ve askerlik görevinin ardından, öğrenimine Slade Sanat Okulu'nda devam etti

1952 Pop art'ın gelişiminde etkin olan sanatçı ve yazarların oluşturduğu Bağımsız Grup'a katıldı

1953-1966'ya kadar Durham'daki King's Koleji'de ders verdi

1970 ler Dünyanın dört yanında açtığı büyük sergilerle uluslararası alanda beğeni kazandı

► **"Dünün Evlerini Bu Kadar Farklı, Bu Kadar Çekici Kılan Neydi?"** Hamilton'ın en ünlü yapıtı İngiliz pop art'ının doğumunu müjdelere. Reklam imgelerinden yapılmış fotomontaj, tüketimciliğe ve banliyö yaşam tarzına bir yergidir. Londra'daki Whitechapel Galerisi'nde Bağımsız Grup tarafından düzenlenen ve teknoloji ile tüketim kültürü temalarını işleyen *Bu, Yarındır* sergisi için üretilmişti. 1959, kola, 26x24 cm. Sanat Galerisi, Hamburg, Almanya

YAKINplan

LOLİPOP Aşırı büyük Amerikan Tootsie lollipopunun kâğıdında "Pop" yazıyor. 1954'te pop art terimini bulan ve yapıta katkıda bulunan John McHale'e bir gönderme..

CAZ ŞARKICISI Oturma odasının penceresi sokağın karşı tarafına bakıyor: Orada bir sinema, ilk sesli film olan *Caz Şarkıcısı*'nın (Al Jolson) gösteriminin reklamını yapıyor. Bu da teknolojik ilerlemeyi ve yeniliği ifade ediyor.

PORTRE Victoria dönemi sanat eleştirmeni John Ruskin'in resmi, güzel sanatlar ile tüketim kültürü arasındaki ilişkiye yapılan bir gönderme. Ruskin, sanatın gerçeği söylemesi ve aynı zamanda sanatçının ahlaki bakış açısını kuşatması gerektiğine inanırdı.

▼ **Slip Donlu Adonis** İkon haline gelmiş bu imge klasik göndermeler (Yunan tanrısı Adonis) ve tüketim kültürünü (slip don o zamanlar seksi kabul edilirdi) birleştirerek, kitleleri çekmek için yeni modaların reklamının nasıl yapılabileceğini gösteriyor. 1962-63, serigraf, 61x82 cm. Pallant House, Chichester, İngiltere

Peter Blake

D DARTFORD, 1932

Adam Birtwistle imzalı fotoğrafı

Ressam, heykeltıraş ve tasarımcı Peter Blake çoğunlukla İngiliz pop art'ının babası olarak tanınır. Sanatı ulaşılabilir kılmaya kararlıydı; popüler kültüre duyduğu hayranlık yapıtlarının temelini oluşturur. Duvara asılan dergilerden reklamlara kadar, Blake'in imge kullanımı, hayat dolu 60'ların ruh halini yansıtır.

Çok çeşitli iletişim araçlarıyla çalışan Blake başta albüm kapakları olmak üzere grafik sanat da üretiyor. Çoğunlukla gerçek ile yanılsama arasındaki fark üzerine oynuyor, boya ve kolajı böyle bir birleştiriyor ki hangisinin hangisi olduğuna karar vermek zor oluyor.

YAŞAMÇİZGİSİ

1951-53 Askerliğini Kraliyet Hava Kuvvetleri'nde yaptı

1953-56 Londra'daki Kraliyet Sanat Koleji'nde okudu

1962 İlk kişisel sergisini Londra'daki Portal Galerisi'nde açtı

1983 Londra'daki Tate Galerisi'nde retrospektif sergisi düzenlendi

2002 Şövalyelik unvanı aldı

▼ SİROL, Çıplak Deliliğin

Dişi Şeytani Hermafrodit tarzı bir figürün bulunduğu bu kolajı sahte mücevherler süslüyor. Blake'in yapıtlarının popüler teması olan sirk ucubelerinin reklamını yapan billboard'lar, bu yapıtın esin kaynağıydı. 1957, tuval üzerine yağlıboya, 75x22 cm. Pallant House, Chichester, İngiltere

Robert Rauschenberg

Bob Berg
imzalı
fotoğrafı

D PORT ARTHUR, TEXAS, 1925; Ö FLORİDA, 2008

Robert Rauschenberg, ressam arkadaşı Jasper Johns'la birlikte, soyut ekspresyonizmden uzaklaşan hareketin en etkili isimlerinden biriydi. En çok "kombine resim"leriyle tanınır: tuhaf imgelerle malzemeleri, örneğin yağlıboya resimle serigrafik imgelerini ve üçboyutlu tüketici nesnelerini kombine ettiği bir sanat biçimi. 1960'larda, Rauschenberg ikiboyutlu çalışmaya başladı, haber imgelerinin kolajlarını kullanarak serigraf baskılar yaptı. Görünüşte soyut olsa da, yakından bakıldığında, imgeler birbiriyle bağlantılıdır; Rauschenberg onları modern yaşamla ilgili bir noktaya parmak basmak için kullandı. 1980'ler ve 90'larda kolaja odaklanarak fotografik imgeleri nakletmenin yeni yollarını buldu.

YAŞAMÇİZGİSİ

1948 Paris'teki Julian Akademisi'nde sanat öğrenimi gördü
1948-52 Kuzey Carolina'daki ünlü deneysel kurum Black Mountain Koleji'nde ve New York'ta okudu
1958 İlk kişisel sergisini açtı
1964 Venedik Bienali'nde Büyük Odul'u alması tartışmalara yol açtı
1970 Florida'da stüdyo kurdu
1998 New York'taki Guggenheim'da retrospektif sergisi açıldı

▲ **Monogram** Rauschenberg'in en ünlü "kombine resmi", otomobil lastiği taşıyan doldurulmuş bir keçinin bulunduğu, renkler sıçratılmış tahta bir platformdan oluşuyor. Raffaello öncesi dönemin destekçisi William Holman Hunt'ın dini başyapıtı *Günah Keçisi*'nin yeniden yorumlanması olduğu düşünülüyor. 1955-59, kanışık teknik, 107x160x162 cm. Modern Sanat Müzesi, Stockholm, İsveç

“Resim hem **sanat** hem de yaşamla ilgilidir. **Bir çift çorap**, resim yapmak için tahta, çivi, terebentin, yağlıboya ve kumaş kadar uygundur.”

ROBERT RAUSCHENBERG

GÜNEDAIR

TELEVİZYON 1950'ler büyük bir iyimserliğin yaşandığı ve tüketicilerin güven duyduğu bir dönemdi, giderek artan sayıda ürünün seri üretimi ve reklamı yapılıyordu. Televizyon heyecan verici yeni bir araçtı, milyonlarca eve eğlence ve reklam mesajları yayıyordu, bunların hepsinin pop art üzerinde muazzam bir etkisi vardı.

Philips renkli televizyon reklamı.
Eylül 1967'de *Realité Magazine*'de yayımlandı.

▼ **İzli Mermi** Rauschenberg'in 1963-1964 yılları arasında yaptığı bir dizi serigraf baskıdan biri. Vietnam Savaşı'na taş atan bu yapıtta kel bir kartal ve helikopterler var – yurtseverliğin ve savaşın sembolleri. 1964, tuval üzerine yağlıboya ve serigraf, 214x152 cm. Nelson Atkins Sanat Müzesi, Kansas City, ABD

▲ **Canto XXXI** Dante ile Virgilius'un cehennemi turladığı, Dante'nin 14. yüzyıl alegorisini *Inferno*'nun bir dizi illüstrasyonundan biri. Rauschenberg alegorideki karakterleri betimlemek için basılı medyadan aktarılan imgeler kullanmış; burada, Cehennem Muhafızları olimpiik atletler olarak resmediliyor. 1959-60, solvent aktarımı, karakalem, guaş ve renkli kalem, 37x22 cm. Neuberger Sanat Müzesi, New York, ABD

Kanyon Robert Rauschenberg
1959, tuval üzerine kombine, 207,6x177,8x60,9 cm.
özel koleksiyon

Kanyon Robert Rauschenberg

Rauschenberg'in Kanyon'u, onun "kombine resimleri"nin en ünlülerinden biridir. Sanatçı bunu yaptığında uluslararası alanda şöhret olmanın eşliğindeydi, ama o dönemde, de Kooning gibi ressamların yapıtları hâlâ çok daha iyi tanınıyordu. Resim ile heykel arasında köprü kuran Kanyon gibi yapıtlar, soyut ekspresyonizmin gelecek vaat eden genç resamlara artık çekici gelmediği ve anlam yüklü hareketlerden oluşan dilinin sıradanlaştığı bir noktada, ileriye giden bir yol sunuyordu adeta. Rauschenberg'in ikinci el imgeler ve gerçek objeler kullanması, çok geçmeden New York sahnesinde ortaya çıkan pop art'çılara esin kaynağı olacaktı.

Kompozisyon

Eleştirmen Leo Steinberg, Rauschenberg'in kompozisyon yöntemlerinin sanatta köklü bir kaymayı temsil ettiğini belirtmiştir. Dikey bir yüzey olarak resim fikrinden uzaklaşılarak objelerin ya da imgelerin üzerine serpilebildiği, onun deyimiyle "yamyassı resim düzlemi"ne geçildi. Bu kavram, resimlerin duvarda ya da yerde sergilenmesinden bağımsız olarak geçerliydi.

◀ **"KOMBİNELER"**
Rauschenberg Kanyon'u yaptığı sırada, yıllardır "kombine resimleri" üzerinde çalışıyordu. Kombine resimler, resim ile heykel arasında bir yerlerdedir: Bazı yapıtlar duvara asılır, ama yerde de durur; diğerleri, bunun gibi, gerçek uzamda var olan objelere sahiptir (kartal) ya da gerçek gerçekimden etkilenir (asılı duran yastık).

"Sanatçı, çalışırken, bunu ilk kez yaptığını bilmelidir."

ROBERT RAUSCHENBERG

Teknik

Rauschenberg'in malzemeleri arasında doldurulmuş hayvanlar vardı, onları nasıl kullanacağını genelde ilk başta tam olarak bilmeden, yapıtları için biriktirirdi. Kartal, ölen bir heykeltıraşın terekesinin çikanıldığı açık artırmada satın alınmıştı. Dadacı Marcel Duchamp'ın seri üretim nesneler tercih etmesine ya da pop art'ın tüketim kültürüne yoğunlaşmasına zıt bir durumdur bu.

◀ **KOLAJ VE HARFLER**
Picasso ve Braque, kübist resimlerinde şablon harfler kullanan ilk isimlerdi. Rauschenberg'in şablon kullanımı, kübist etkinin soyutlamaya giden bir yol olma görevi görmeye kalmayıp, modern hayatın yeni bir resminin yapılmasına da katkıda bulunduğunu gösteriyor.

▶ **SOYUT EKSPRESYONİZMİN ETKİSİ** Bir keresinde, de Kooning'in bir çizimini silerek bir sanat eseri yapan Rauschenberg, soyut ekspresyonizm konusunda kararsızdı. Bu akımın duygusal bağlılık anlayışını almadan, enerjik fırça kullanımını benimsedi. Bu izler kişisel tutkunun olduğu kadar gerçekleri rastlantıların da eseridir.

Hikâyesi

Rauschenberg'in yapıtlarını yorumlarken, çalışma süreci sırasında kazara olan şeyleri sevdiği dikkate alınmalıdır. Eşcinsel olması yüzünden yapıtlarındaki bazı anlamları gizlemiş de olabilir. Bununla beraber, Kanyon iki ayrı hikâye çizgisini çağırır. Biri, uzay yarışına giren Amerika'dır. Diğer, Ganymede'nin klasik efsanesinin yeni yorumudur: Ganymede bir kartal tarafından yakalanıp Tanrıların Kralı Jüpiter'in sakisi yapılır.

▲ ▼ **AMERİKAN GÜCÜ** Kartal (üstte) ve Özgürlük Heykeli (altta) Amerikan gücünün simgeleridir. ABD'nin SSCB'yle uzay yarışına giriştiği bir dönemde, uçuşu ulusal kimlikle ilintilendiriyorlardı. Yastığın işlevi, kısmen, sembolik olarak yumuşak iniş sağlamaktır.

KAYNAK

Rauschenberg bazen kişisel olarak önem verdiği imgeleri seçiyordu. Bu, oğlu Christopher'in fotoğrafı.

▼ **UZAY YARIŞI** Gece göğü imgesi, hem Ganymede'nin yükseldiği gökleri hem de uzaya gitme umutlarını simgeliyor olabilir.

ETKİLER

REMBRANDT'IN

GANYMEDE'Sİ Kaganlı başlıklı tasvirinde, çocuğun bir kartal tarafından yakalanışını resmetti. Rembrandt'ın versiyonundaki popo Kanyon'da asılı yastığa yansımıştır. Rauschenberg'in bir başka yapıtı, Ganymede için Kova, resimdeki çocuğu işemesi üzerine yorum yapar.

Ganymede'nin Kaçırılışı
Rembrandt, 1635

C. Felver
imzalı
fotoğrafi

D AUGUSTA, GEORGIA, 1930

Jasper Johns üretken bir ressam, heykeltıraş ve grafikerdır. Bildik, tanınabilir objelerle baskın soyut ekspresyonist stile meydan okuyarak 1950'lerin sonlarında Amerikan sanatının gidişatını etkiledi. Bayrak (1954-55) çok önemli bir yapıttı – bir dizi bayrak resminin başlangıcı olan Yıldızlar ve Şeritler'in (Amerikan Bayrağı –Stars and Stripes) düz, aslına uygun bir tasviri. Johns'un ve yakın arkadaşı Robert Rauschenberg'in böyle yapıtları pop art'ın yolunu açtı, oysa

Johns pop art'ın modern tüketim kültürü takıntısını hiçbir zaman paylaşmamıştır. Onun ellerinde, objelerin kopyaları gibi görünen şeyler aslında sanatsal olarak değişime uğramıştır –örneğin dokulu yüzeylerle– ve daha sonra, çeşitli biçim, renk ve malzemelerde, birbiriyle bağlantılı uzun imge dizileri haline gelmiştir. Yeni algılanan sıradan objeler böylece heykellerin, kolajların ve baskıların temelini oluşturmuştur. Johns daha sonraki yapıtlarında yeni yönlerle doğru gitmeye başlamıştır.

YAŞAMÇİZGİSİ

1954 New York'a yerleşti ve ilk bayrak resmini yaptı

1955 Hedefler ve sayılar sıkça kullandığı konular haline geldi

1958 İlk kişisel sergisini New York'ta açtı

1959 Hatalı Çıkış'ı çizdi

1974 Sık taramalarla soyut yapıtlar üretmeye başladı

1985 Mevsimler başlıklı bir dizi baskı yaptı

2006 Hatalı Çıkış 80 milyon dolara satılarak, yaşayan bir sanatçı tarafından yapılmış en pahalı resim oldu

◀ **Hedef** Hedefler, tıpkı bayraklar gibi, Johns'un yapıtlarının ilk dönemlerinde ortaya çıkan sıradan objelerdi. Onları çok çeşitli biçimlerde, tekrar tekrar kullandı. Burada, açılıp kapanan bölmelerdeki vücut parçalarının alçı kalıpları gizemli bir hava veriyor. 1955, tuval üzerine sıcak balmumu ve kolaj, 75x66 cm. MoMA, New York, ABD

◀ **Üç Bayrak** Orijinal Bayrak'tan daha detaylı olan bu resim, farklı boyutlarda üç tuvalden oluşuyor, her birine Yıldızlar ve Şeritler resmedilmiş. Johns onları bir araya getirerek tek bir üçboyutlu yapıya dönüştürüyor. 1958, tuval üzerine sıcak balmumu, 78x115 cm. Whitney Amerikan Sanatı Müzesi, New York, ABD

◀ **Saha Resmi** Şablon harflerin dikey çizgileri dışında, bu resim Johns'un gençliğindeki soyut ekspresyonist stile geri dönüyor. Tuvale takılmış objeler arasında, pille çalışan neon bir "R" de var. 1963-64, tuval ve takılmış objeler üzerine yağlıboya, sanatçının koleksiyonu

YAKINplan

BOYUT KARIŞIMI Saha Resmi'nin ikiboyutlu yüzeyine, kişisel önemi olan üçboyutlu bir obje gömülmüş. Savarın marka bir kahve tenekesi. Johns onu stüdyosunda fırçalarını koymak için kullanırdı ve heykellerinden birinin de konusuydu.

▼ **Boyalı Bronz II: Bira Kutuları** Johns boyalı kâğıt, metal kutu ve ayakkabı gibi objelerden heykeller yapmıştır. Gerçek objelere sprey boyayla metalik bir görünüm verir ya da, burada olduğu gibi, bronz kâğıda döküp boyar. Kutulardan biri dolu biri boş. 1964, boyalı bronz, özel koleksiyon

◀ **Renkli Sayılar** 1955'te tek bir rakam biçiminde çalışmalara başlayan Johns, düzinelerce sayı resmi yapmıştır. Bu büyük, oyun benzeri tablo, rengârenk bir yamalı bohçayı andırıyor. 1958-59, tuval üzerine sıcak balmumu ve gazete, 169x126 cm. Albright-Knox Sanatı Galerisi, Buffalo, New York, ABD

Claes Oldenburg

STOKHOLM, 1929

ABD'de çalışan en etkili ve özgün sanatçılardan biri olan, İsveç doğumlu heykeltıraş ve grafik sanatçısı Claes Oldenburg, dev yiyecek heykelleri ve daktilo gibi sert nesnelerin yumuşak heykelleriyle ünlüdür. Sanatı bazen tuhaf, çoğu zaman kışkırtıcıdır. Dadacılık ve sürrealizmin etkisinde kaldı. Oldenburg 1950'lerin ortalarında New York'a yerleştikten sonra, tiyatroya yönelik yaptıkları soyut ekspresyonistliğe bir alternatif sunan Allan Krapov gibi sanatçılara bağlantı kurdu. Oldenburg performans sanatı için aksesuar ve kostümler yaratılmasına yardım etti, üçboyutlu yapıtlara ilgi duydu.

Daha sonra, çeşitli şehirler için muazzam sanat projeleri yaratmaya odaklandı, Piccadilly Circus'ta Rujlar (1966) gibi. 1995'te, Washington'daki Ulusal Sanat Galerisi'nde ve New York'taki Guggenheim'da retrospektif sergileri düzenlendi.

▼ **Yer Burgeri** Bu dev hamburger Oldenburg'un yumuşak heykellerinin ilk örneklerinden biri. İlk karısı Patty Muscha yelkenbezi kılıfı diktirdi ve Oldenburg ona ince renk katları yaptı. Sanatçı, boyut, malzeme ya da çevrenin değişmesiyle farklı kimliklere bürünen bir biçimi keşfetmek için gündelik objeler kullanır. 1962, tuval üzerine akrilik, sünger ve karton kutularla doldurulmuş, 132x213 cm. Ontario Sanat Galerisi, Toronto, Kanada

YAKINplan

► **UYUMSUZLUK** Oldenburg, dokunma ve tat alma duyularını uyandırarak, konu ile malzeme arasındaki uyumsuzluğu vurguluyor. Bu, konu ile malzeme arasındaki ayrımı gidermeye çalışan geleneksel natürlümlerle beliren bir zıtlık taşıyor.

► Üçlü Fiş, Model

Bu dev elektrik fişi heykelinin aykırı büyüklüğü ve seyyar bir şey gibi asılması, Oldenburg'un acayip mizah anlayışının tipik bir örneğidir. 1969, tahta ve masonit, 150x99x72 cm. Sanat Galerisi, Hamburg, Almanya

YAŞAMçizgisi

1929 Stokholm'de bir konsolosluk görevlisinin oğlu olarak doğdu
1946-50 Yale Üniversitesi'nde sanat ve edebiyat okudu
1953 ABD vatandaşı oldu
1956 New York'ta taşındı
1959 New York'taki Judson Galerisi'nde ilk sergisini düzenledi
1961 New York'taki stüdyosunda açtığı Mağaza'da boyalı alçıdan yapıma gündelik objeler sattı
1969 Muazzam eseri, ikon haline gelmiş Traktör izlerinde Ruj ilk başta Yale Üniversitesi'ne yerleştirildi

Roy Lichtenstein

Ray Fisher imzalı fotoğrafı

D NEW YORK, 1923; Ö NEW YORK, 1997

Amerikalı bir ressam, grafiker ve heykeltıraş olan Roy Lichtenstein, karikatür ve reklama dayanan son derece özgün yapıtlarıyla ünlüdür. İmgelerinin ölçeğini büyütürken, seri üretim baskı süreçlerinin parlak, asai renklerini, siyah kontürlerini, basık biçimlerini ve Benday noktalarını yeniden yaratmıştır. Yaptıkları popüler kültürü mizahi, çoğu zaman ironik bir biçimde yansıtsa da, kendisi onu tarafsız, duygusuz bir tarzda sunar. Lichtenstein'in pop art'la uğraşmaya 1960'ların başlarında, çocuklarından birinin bir bant-karikatürü gösterip, "Bahse girerim bunun kadar iyi çizemezsin," demesiyle başladığı söylenir. 60'ların ortalarında, Mondrian gibi sanatçıların ünlü resimlerinin serigrafilerini ve pop art taklitlerini üretiyordu. Lichtenstein'in yapıtları eleştirmenlerden övgüler almış ve popüler çekiciliğini hiç yitirmemiştir.

YAŞAMçizgisi

1923 New York'ta doğdu
1949 Ohio'daki Güzel Sanatlar Okulu'ndan mezun oldu
1962 İlk kişisel pop art sergisini New York'ta açtı
1963-65 Savaş ve aşk karikatürlerine dayanan resimler yaptı
1966 Tate Galerisi'nde sergi açan ilk Amerikalı oldu
1970'ler Yayıp yelpazesini genişleterek, art deco etkisi taşıyan, çoğunlukla cıvalı pırıngın heykeller yaptı
1995 Los Angeles Eyalet Müzesi, yirmi yıl boyunca ürettiği yapıtları kapsayan gezici bir sergi başlattı
1997 73 yaşında viral zatürreden öldü

▲ **Sandviç ve Soda** Bu dönemde Lichtenstein natürlümler gibi yüksek sanat konularıyla denemeler yapıyor, gerçekçi renkleri kullanarak mekanik bir stil yaratıyordu. 1964, serigrafı, 56x61 cm. Fred Jones Jr. Sanat Müzesi, Oklahoma Üniversitesi, ABD

► **Kaygılı Kız** Lichtenstein, sıkıntılı kızların yakından görüldüğü bir dizi resimden hareketle, karikatür imgesini çok daha kişisel bir şeye dönüştürdü. Bunday noktaları ve siyah kontürlü biçimleri kullanması özgün stilinin bir parçasıdır, bant-karikatürlerden alınma baskı kalıp kadın konularını kullanması da öyle, bu tipik Amerikalı mavi gözlü sarışın gibi. 1964, özel koleksiyon

YAKINplan

NOKTALAR/PIKSELLER

Lichtenstein, genelde karikatürlerde kullanılan seri üretim, ucuz baskıyı taklit eden bir teknikle Bunday taraması efektini yeniden yorumladı. 60'ların sonlarında, tuvalerin boyuna oranla noktaları daha büyük yapmaya başladı.

GÜNEdair

KARİKATÜR DERGİLERİ Seri üretim, ucuz ve görselliği yüksek karikatür dergileri popüler kültürün bir başka unsuruydu; 1950'ler ve 60'larda pop art'ın gelişimi üzerinde büyük etkisi oldu. Parlak renkleri, basit biçimleri, melodramatik anlatımı ve dolaysızlığı, çoğunlukla ironik ya da mizahi bir şekilde, toplumu yansıtmak için kullanılıyordu.

Pop art 1950'ler ve 60'ların popüler bant-karikatürlerinden imgeler kullanıyordu.

Yansımalar Çarpışıyor

Lichtenstein, Yansımalar serisine 1980'lerin ortalarında başladı. Kompozisyon ve forma duyduğu ilgiyi açığa vuran bu seride, soyut resmi karikatür imgeleriyle birleştirir. 1990, litografi, gravür, serigrafi ve tuval üzerine kolaj, 165x202 cm, Delaware Sanat Müzesi, Wilmington, ABD

Andy Warhol, 1983

D PITTSBURGH, 1928; Ö NEW YORK, 1987

Çek göçmeni bir anne babanın oğlu olarak doğan ve asıl adı Andrew Warhola olan Warhol, 1950'lerden itibaren ödüllü bir ticari sanatçı olarak çalıştıktan sonra, pop art'ın öncülerinden biri haline geldi. Yaptıkları kitle iletişim araçları, ünlüler ve tüketim mallarından oluşan popüler kültürü kucaklıyordu, kullandığı imgeler banalden (yineleyen Cola şişeleri) görkemliye (Hollywood yıldızlarının portreleri) ve tüyler ürperticiye (trafik kazaları ve intihar) uzanan geniş bir yelpazedeydi. Parlak renkler, basitleştirilmiş imgeler ve yineleme kullanarak modern reklamcılığın özgün görsel dilini yerleştirdi.

Kendini önce işadama, sonra sanatçı olarak gören Warhol, profilini ve dolayısıyla fiyatlarını yükseltmek için tanıtım yapmaya muazzam zaman ve emek harcadı. Aynı zamanda, mekanik baskı süreçleri kullanarak "sanat"ını başarılı bir işletmeye dönüştürdü; örneğin serigrafisi sayesinde (neredeyse) tıpatıp aynı imgeleri hızla üretti. Fikirlerini asistanlarına uygulatarak ve yaptıklarını imzalamayarak, sanatçının yapıt üzerindeki bütün izlerini kasıtlı olarak sildi.

20. yüzyıl sanatının en önemli isimlerinden biri olan Warhol, kendisinden önce gelen Picasso gibi, sanatçıların rolü ve yaptıklarını yapma biçimleri konusunda bir dönüm noktasını temsil etti. Film yapımcısı, moda tasarımcısı, tanıtımcı ve yayıncı olarak paralel işler de yaptı.

YAŞAMÇİZGİSİ

1928 Pennsylvania'da doğdu
1941 Kariyerine reklam sanatçısı olarak başladı
1961 İlk sanat yapıtı olan Campbell's Çorba Kutuları 200'ü yarattı
1963 Fabrika'yı kurdu
1964 Amerikan Süpermarketi gösterisinde sergi açtı
1966 En tanınmış filmi Chelsea Kızları'nı yönetti
1968 Eski çalışanı Valerie Solanas tarafından vuruldu, ölümünden döndü
1973 Interview dergisini kurdu
1987 Kalp krizinden öldü, arkasında tahminen 100 milyon dolarlık bir miras bıraktı

► **Brillo Kutuları** Bu serigraf kutular, Warhol'un, Brillo, Heinz ve Del Monte gibi popüler markalar için yaptığı seri üretim ambalajlarla, heykele geçişini müjdeliyordu. 1964'te New York'ta düzenlenen Amerikan Süpermarketi gösterisinde sergilendiler (ve her biri 350 dolara satıldı). Bu gösteri pop art'ın ABD'de kabul görmesinde çok etkili oldu. 1964, kontrplak üzerine emay, 43x51x43 cm. Allen Memorial Sanat Müzesi, Ohio, ABD

▲ Campbell's Çorba Kutusu

Bu ikon haline gelmiş tüketim imgesi (ve Warhol'un sevdiği bir yiyecek) ilk sergilendiğinde sansasyon yarattı. Reklam sanatının cesur, dolaysız tekniklerini benimseyen Warhol, boyayı uygulamak için şablon kullanmış ve parlak, düz renkleri ve net çizgileriyle kutuya bir billboard görünümü vermişti. 1962, serigrafisi, 51x41 cm. Saatchi Koleksiyonu, Londra, İngiltere

▼ **Çiçekler** Yeşil fonda gülhatmli çiçeklerinin fotoğrafı sonsuz sayıda farklı ve canlı renk kombinasyonu ile kaplandı ve büyük miktarlarda üretildi. Yaratılmak istenen etki, çiçekleri bir tür duyu kışkırtıcı dekora dönüştürmektir. 1966, serigraf baskı, 208x357 cm. Sa atchi Koleksiyonu, Londra, İngiltere

◀ **Elektrikli Sandalye** Warhol'un ölüm takıntısı, intihar, intihar, trafik kazaları ve elektrikli sandalyenin kayıtsız imgelerini içeren Ölüm ve Felaket serisinde ifade buldu. İzleyiciyi süjeden uzaklaştırmak için yineleme ve renk tabakaları kullandı, böylece süjeyi dekoratif bir objeye indirdi. 1967, tuval üzerine akrilik ve serigraf emay, 137x185 cm. özel koleksiyon

YAKINplan

SARI FIRÇA DARBELERİ
Sol tarafa şablon yardımıyla altı renk uygulanmış. Her panoda, Marilyn'in portresi pigment varyasyonlarıyla hafifçe değiştirilmiş. Geniş sarı ve turuncu fırça darbelerinin kullanıldığı görülüyor.

SERİGRAFI Aşırı miktarda siyah boya zaman zaman imgeyi siler ya da bozar. Bu kasıtlı varyasyonlar, onun üretiminin arkasındaki teknik süreçleri vurguluyor.

“Para kazanmak sanattır, çalışmak da sanattır, iyi iş ise en iyi sanattır.”
ANDY WARHOL, 1975

◀ **Mao Tse-Tung** Warhol 1972'de, Çin ile ilişkilerin yumuşamasını kutlamak için Başkan Mao'nun bir dizi portresini yapmaya karar verdi. İkon haline gelmiş fotoğrafı farklı renklere boyayarak seri üretim bir devlet imgesini sanata dönüştürürken, aynı zamanda da, sanat değeri düşük ama gösterişli bir biçimde, orijinal propaganda mesajını bozdu. Başın çevresindeki eğri bûğrü çizgiler sanatçı tarafından elle çizilmişti. 1972, serigraf baskı, 92x92 cm. özel koleksiyon

GÜNEdair

FABRİKA Warhol 1963'te Greenwich Village'deki stüdyosunu gümüş rengine boyadı ve iş modeli olarak seri üretim sanat yapması onuruna Fabrika adını verdi. Orada, Chelsea Kızları (1966) gibi "underground" filmler ve müzik (Velvet Underground) yapmakla da yoğun olarak uğraşıyordu.

Andy Warhol oyuncuları birlikte "Fabrika" da
Fabrika'nın en ünlü iççileri süperstarları – Warhol'un (solda) filmlerinde oynattığı, çift cinsiyetli oyuncular.

◀ **İki Panolu Marilyn Tablosu** Aktris Marilyn Monroe intihar ettiği bir efsaneydi – çekicilik ve trajediyi bir araya getirmesiyle Warhol için mükemmel bir konu oldu. Marilyn portrelerinin – ünlü bir tanıtım fotoğrafına dayanır – birçok varyasyonunu yaptı, geleneksel portre yapma tarzına radikal bir yeni teknik (serigraf) kazandırdı. Herkesin paylaştığı ama kimsenin bilmediği, Marilyn'in starlık statüsü, imgenin yinelenmesiyle desteklenirken, soldaki aşırı gösteriş ile sağdaki soluk tonlar arasındaki zıtlık onun ölümlülüğünü yansıttıyordu. 1962, tuval üzerine akrilik, 145x205 cm. Tate, Londra, İngiltere

David Hockney

D BRADFORD, 1937

Alameti farikası olan karmakarışık saçları ve gözlüğüyle David Hockney, 1960'lardan beri kamuoyuna mal olmuş renkli ve tanıdık bir isimdir. İngiliz ressam, karakalemci, grafiker, fotoğrafçı ve tasarımcı, daha yirmili yaşlarında uluslararası alanda başarı kazandı ve kuşağının en ünlü İngiliz sanatçısı oldu.

Hockney muhtemelen en çok Kaliforniya Yüzme havuzu resimleri, arkadaşlarının kocaman çift portreleri ve fotoğraf kolajlarıyla tanınır. Yaptıklarının başlıca karakteristik özellikleri arasında renk ve ışığa yaklaşımı ve perspektif gelenekleriyle süregiden savaşı gelir. Hockney'nin yapıtları çoğunlukla otobiyografik, bazen de homoerotiktir. Espri, çokyönlü ve yaratıcı sanatçı birçok malzemeyle denemeler yapmıştır: 1960'larda akrilikle, 1970'lerde Polaroid filmle, 1990'larda dijital sanatla. Aynı zamanda parlak bir grafik sanatçısı, sahne tasarımcısı, saygın bir sanat yorumcusu ve yazardır.

YAŞAMÇİZGİSİ

1959-62 Londra'daki Kraliyet Sanat Koleji'nde okudu
1963 İlk kişisel sergisini açtı
1964 Los Angeles'a taşındı ve ilk Yüzme havuzu resimlerini yaptı
1970 Londra'da ilk retrospektif sergisini açtı. Çift portrelerinin en ünlüsü Bay ve Bayan Clark ile Percy'yi yaptı
1982-84 İlk karma Polaroid'leri ve fotoğraf kolajlarını yaptı
1990 Dijital fotoğraf kullandığı ilk yapıtlarından biri olan Evimin 40 Sipak Resmi'ni yarattı
2003 Floransa Bienali'nde Yaşam Boyu Karier Ödülü'nü kazandı

▼ **Ron Kitaj Okurken** Bir sanatçı ve Hockney'nin yakın arkadaşı olan Ron Kitaj kitapseverliğiyle ünlüdür; stüdyosu aynı zamanda bir kütüphaneydi. Burada Hockney, Kitaj'ı, fondaki kitaplığın önüne büyük, dikey bir biçim olarak yerleştirerek perspektifle oynuyor – kitaplık daha küçük dikey ve yatay çizgilerden oluşuyor. 1974, renkli mum boyalar, 43x71 cm. özel koleksiyon

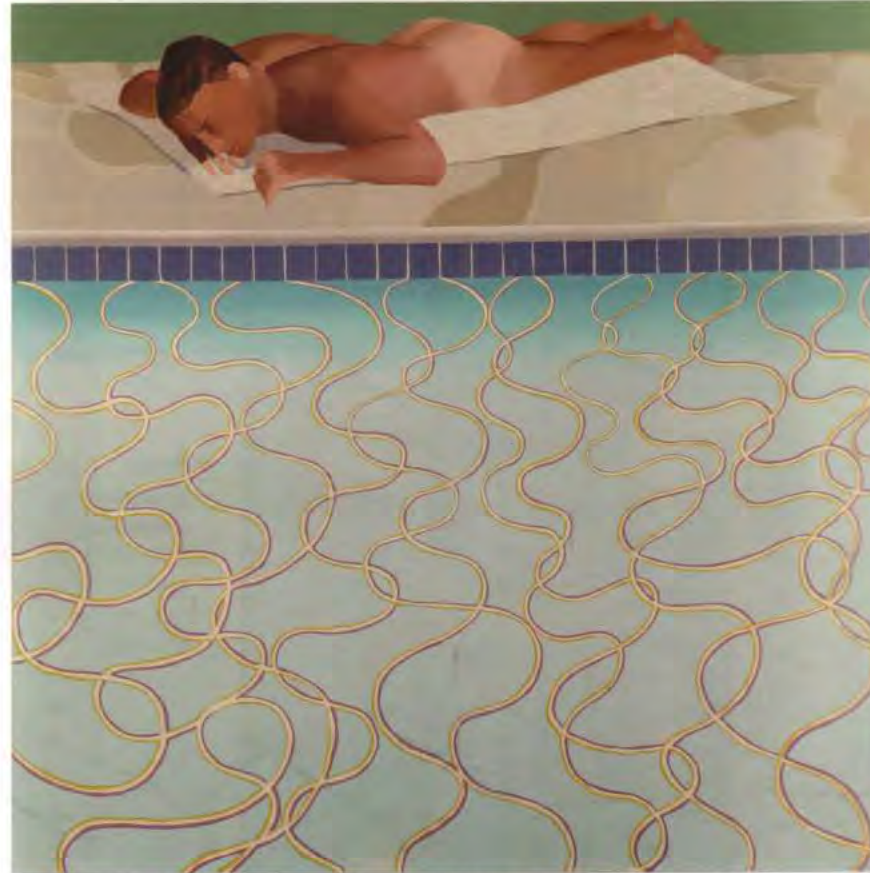
▲ Bir Hovardanın İlerlemesi'nden Öteki İnsanlarla

Karşılaşmak Hockney'nin ilk baskı seti, İngiliz sanatçı William Hogarth'ın Bir Hovardanın İlerlemesi'ndeki oymabaskılara dayanıyordu. Hockney'nin versiyonu, New York'ta geçen 16 baskılık yan-otobiyografik bir seridir. Burada, eski başarılı genç adam yoksul düşmüştür ve akılsız kitlelere, "öteki insanlar" a teslim edilmek üzeredir. Son baskı olan Bedlam'da, birbirinin tipatip aynısı figürlerle yan yana durur. Kimlik duygusunu yitirdiğinden, ancak başının üzerindeki kırmızı bir oktan ayrırt edilebilir. 1961-62, çinko üzerine oymabaskı ve aquatint, kâğıt üzerine kırmızı ve siyah mürekkep, 31x40 cm. Yale İngiliz Sanatı Merkezi, ABD

◀ Amerikalı

Koleksiyonerler Marcia ve Fred Weisman'ın bu çift portresi Amerikalı sanat koleksiyonerlerini özetler hale gelmiştir. Kaliforniya'nın yoğun güneş ışığı altında, çift birbirinden ve koleksiyonlarından habersiz görünmektedir. Katı duruşları ve biçimleri sanatta değişik yankılar bulmuştur. 1968, tuval üzerine akrilik, 213x305 cm, Chicago Sanat Enstitüsü, ABD

▲ **Güneşlenen** Ünlü Kaliforniya Yüzme Havuzu serisinin bir parçası olan bu resim, Hockney'nin, belirli kişiler ve yerlerin resimlerini yapmaya başladığında, gerçekçilikten doğalcılığa geçtiğini gösteriyor. Ayrıca perspektifle uğraştığını da gözler önüne seriyor; burada, yassı ve derin uzamı yan yana koyuyor. Yapıtlarında çoğu zaman homoerotik bir nitelik vardır, erkek figürün kaslı, çıplak poposunda olduğu gibi. 1966, tuval üzerine akrilik, 183x183 cm. Ludwig Müzesi, Köln, Almanya

YAKINplan

SU Hockney, Kaliforniya'da akrilik kullanmaya başladı, onu yoğun, düz renkli pürüzsüz bir yüzey olarak uygulayarak, suya vuran parlak güneş ışığını vurgulamaya çalıştı. Dalgalı çizgiler havuzun hep değişen, görüntüyü yansıtan yüzeyinin hipnotize edici efektini göstermek için kullanılmıştır.

“Yüzey yanılısamadır, ama derinlik de öyle.”

DAVID HOCKNEY

Eduardo Arroyo

D MADRİD, 1937

İspanyol ressam, heykeltıraş, grafiker ve sahne tasarımcısı Eduardo Arroyo, yemek ve kışkırtmak için çoğunlukla pop art stiline imgeler kullanır. Büyük ölçüde kendi kendini eğiten Arroyo, askerlikten kaçmak için 1957'de Paris'e gitti ve 1960 dolaylarında Genç Sanatçılar Salonu'nda ilk sergisini açtı. Yapılan betimsel ve figüratif, çoğunlukla kişilere, tarihi olaylara ve kamuoyuna mal olmuş kişilere gönderme yaparak bir hikâye anlatır ya da eleştirir – genellikle de tartışma yaratır. 1982'de Paris'te bir retrospektif sergisi açıldı ve aynı yıl ülkesi İspanya'dan Ulusal Güzel Sanatlar Ödülü'nü aldı. Ertesi yıl, Fransa ona Sanat ve Edebiyat Şövalyesi unvanı verdi.

◀ **Canabiere Üzerinde**
Mavi Binici Tipik renkleri ve ironisiyle bu yapıtın karakteristik özelliği, perspektifin yassılaşmış olması ve uzamsal derinliğin bulunmamasıdır. 1987, tuval üzerine yağlıboya, 220x186 cm, Cantini Müzesi, Marsilya, Fransa

YAKINplan

RENK Ortada bulunan erkek figürün yüzündeki renk alanlarının basitleştirilmesi, Arroyo'nun yapıtını soyut sanata yaklaştırmıyor.

Mel Ramos

D SACRAMENTO, 1935

Popüler Amerikalı sanatçı Mel Ramos, en çok şakacı nü'leri ya da yan çıplak kadın resimleriyle tanınır. Yapıtları hakkında şöyle söyler: "Her zaman, resimlerinin fazla erotik olmamasını ve bir mizah izi taşımasını sağlıyorum." Bu durum genellikle, Giacometti'yle Daha Fazla Spagetti Yersiniz gibi başlıklarına yansımıştır.

▼ **Vinaburger** Ramos'un kadın resimleri, reklamın sözde çekiciliğiyle dalga geçmek için, popüler kültür ürünü aşırı büyük reklam parçalarının üzerinden sarkıtılmıştır, bu hamburgerde olduğu gibi. 1965, renkli litografi, 48x38 cm, Wolverhampton Sanat Galerisi, İngiltere

Allen Jones

D SOUTHAMPTON, 1937

▲ **Erkek Kadın** Alman filozof Friedrich Nietzsche'den esinlenen Jones, yaratıcılığın metaforu olarak iç içe geçmiş çiftleri gösteren bir dizi resim yaptı – erkek ile dişi taraflar arasında mükemmel bir evlilik. 1963, tuval üzerine yağlıboya, 215x189 cm, Tate, Londra, İngiltere

İngiliz ressam, heykeltıraş ve grafiker Allen Jones, pop art'ın önde gelen bir ismidir. 1963 Paris Bienali'nde Prix des Jeunes Artistes'i (Genç Sanatçı Ödülü) aldı ve ertesi yıl New York'a taşındı. Jones en çok, 1940'lar ve 50'lerin fetiş dergilerine dayanan tartışmalı kadın tasvirleriyle ve kadın figürlerinin mobilya rolü de üstlendiği heykelleriyle tanınır.

Sigmar Polke

D OELS, ALMANYA, 1941

Sigmar Polke, savaş-sonrası kuşağın en önemli Alman ressamlarından biri kabul edilir. Geleneksel resim teknikleri ve malzemelerine prim vermeyen yapıtlarında anarşik bir unsur vardır, bu da onun "görsel devrimci" olarak tanımlanmasına yol açmıştır. Polke, pop art'la bağlantılı imgeleri beklenmedik, çoğunlukla çelişkili kombinasyonlarda kullanarak, izleyiciyi sanatın geleneksel değerlendirmeye yöntemlerini sorgulamaya teşvik eder. Örneğin İzgara Resimleri serisi projektörler yardımıyla çizilmiştir.

Polke'nin resimleri genellikle diğer sanat yapıtları üzerine yorum yapma biçimini alır ve özellikle modern sanat konusunda, sanatsal gösterişçilikle dalga geçmek için mizahı kullanır.

YAŞAMçizgisi

1965 Kız Arkadaşlar resmiyle, basılı imgenin yetkinliğini sorguladı

1977-81 Hamburg'daki Güzel Sanatlar Akademisi'nde profesör olarak görev yaptı

1981 İsimsiz – Max Ernst Hakkında'yla, başka resimler hakkında yorum yaptı

2002 Taliben ve El Kaide Ayı'nda, yeni geliştirdiği makine resmi tekniğini kullandı

GÜNEdair

POP ART'IN YÜKSELİŞİ

İmgeleri pop art'çıların esin kaynağı olan reklamcılık endüstrisinin manipülatif gücüyle ilgili olarak halkın giderek artan kaygılarıyla çıktı. Sıradan tüketicinin piyondan başka bir şey olmadığı duygusu hâkimdi.

Vance Packard'ın kitabı, **Gizli İknacılar** (1957), izleyicilerinin arzularını kontrol altında tutmak için reklamcılar kullandığı teknikleri gözler önüne serdi.

► **Modern Sanat** 1950'lerin soyut ekspresyonizmiyle dalga geçen bu resimde Polke, Soulage ve Hartung gibi sanatçılarınkilere benzer desenler yaratır. 1968, tuval üzerine yapay reçine ve yağlıboya, 150x125 cm, ödünç olarak Sanat Galerisi'nde, Hamburg, Almanya

YAKINplan

PARODİ Polke, soyut sanatın karakteristik özelliği olan fırça darbelerini abartarak, modern sanatın sanatsal gösterişçiliği olarak gördüğü şeyle dalga geçer.

Moderne Kunst

▲ **George ile Gugu** Polke, bir hikâye anlatmaktan çok, kışkırtmak ve enrika peşirmek için işaretileri ve teknikleri birleştirir. Sağdaki gölgeli figür modern; soldaki palyaçolar muhtemelen commedia dell'arte, zıt bir tarihi önemi aklı getiriyorlar. 1968, kumaş üzerine akrilik, 60x220 cm. ödünç olarak Sanat Galerisi'nde, Hamburg, Almanya

Portreler

Portre ressamlığı antik Yunan ve Roma sanatında önemli bir rol oynuyordu, ama ortaçağda önemini yitirdi, para basımı ve mezar heykelleriyle sınırlı kaldı. Rönesans'tan itibaren portre ressamlığı bir kez daha büyük bir sanatsal eyleme dönüştü, toplumun değişik katmanlarını kucakladığından kapsamı genişledi. 19. yüzyılda, fotoğrafçılık portre ressamlığının geleneksel belgeliğine güçlü bir biçimde meydan okudu, ama birçok modern sanatçı konuya yaklaşmak için yeni yollar buldu.

▼ **Mona Lisa** Leonardo da Vinci *Mona Lisa'nın gizemli yüz ifadesi sanatçının renklerin ve tonların inceden inceye bulanıklaştırılması tekniği sfumato kullanmasına bağlanabilir.* 1503-6, pano üzerine yağlıboya, 77x53 cm. Louvre, Paris, Fransa

► **Altın Çelenkli Genç bir Adamın Mumya Portresi** Mısır, Mumya portreleri – gömülecek mumyaların yüzüne ilâştırılırdı– antik pano ressamlığı geleneğinin bir örneğidir. 138-192, altın varaklı pano üzerine sıcak balmumu, 41x20 cm. Eyalet Müzesi Berlin, Almanya

► **Karidesçi Kız** William Hogarth *Hogarth'ın canlı çizgilerindeki tazelik ve dirilik, zengin ve güçlü kişilerin daha resmi portrelerinde yoktur.* 1745, tuval üzerine yağlıboya, 63,5x50,8 cm. Ulusal Galerî, Londra, İngiltere

▼ **Bir Peyzajda Aile Grubu** Frans Hals *Hals'in göz alıcı aile tasviri, kimliği bilinmeyen başka bir sanatçı tarafından resmedilmiş bir fona oturtulmuştur.* 1647-50, tuval üzerine yağlıboya, 149x241 cm. Ulusal Galerî, Londra, İngiltere

▲ **Margaret van Eyck'in Portresi** Jan van Eyck *Sijenin yüzünün ince detayları, van Eyck'in resimlerinde öne çıkan gerçekçiliğe katkıda bulunuyor.* 1439, pano üzerine yağlıboya, 33x26 cm. Groeningemuseum, Bruges, Belçika

▲ **I. Elizabeth, Donanma Portresi, İngiliz Eklü** *Bu portre, İngiltere'nin deniz gücüne bir kutlama olmasının yanı sıra, hükümdarın idealize edilmiş bir imgesidir ve böylece iki yönlü propaganda işlevi görür.* 1588, pano üzerine yağlıboya, 111x127 cm. özel koleksiyon

▼ **Bayan Pemberton'ın minyatür portresi** Genç Hans Holbein *Holbein'in minyatür resimleri, büyük portrelerin gücünü ve detaylarını daha küçük bir biçimde yalıcada getirir.* 1535, ıskambil kâğıdının üzerine tutturulmuş tirşe, Victoria and Albert Müzesi, Londra, İngiltere

▲ **Bayan Sarah Siddons, Aktiris** Thomas Gainsborough *Bu portrenin zengin, dramatik renkleri, çağının önde gelen trajedi oyuncusu olarak Siddons'ın statüsünü yansıtır.* 1785, tuval üzerine yağlıboya, 126x100 cm. Ulusal Galerî, Londra, İngiltere

► **Kollarının Arasında Köpek Tutan Kadın, "Güzelliğin Beş Fizyonomisi"nden** Kitagawa Utamaro Zarıfça çizilmiş kadın formları Utamaro'nun yapıtlarında tekrar tekrar karşılaşılan bir konudur. 1804, baskı kalıbı baskısı, 39x26 cm. Doğu ve Afrika Araştırmaları Kütüphanesi Okulu, Londra, İngiltere

▼ **Wilhelmina Cotta** Christian Gottlieb Schick Bu resmi kompozisyon, Schick'in portrelere klasik yaklaşımının tipik bir örneğidir. 1802, tuval üzerine yağlıboya, Devlet Galerisi, Stuttgart, Almanya

▼ **Guillaume Apollinaire'in Portresi**

Giorgio de Chirico Şair Apollinaire'in resmi yalnızca karanlıkta ve profilden görülüyor. Daha göze çarpan, koyu renk gözlüklü baş, bilinmeye uzanan araştırmaların simgesi. 1914, tuval üzerine yağlıboya, 815x650 cm. Ulusal Modern Sanat Müzesi, Pompidou Kültür Merkezi, Paris, Fransa

▼ **Güllü Kız** Lucian Freud Yan saydam ten, sert hatlı fon ve sıkıntılı yüz ifadesi, Freud'un portrelerinin ayırt edici özellikleridir. 1947-48, tuval üzerine yağlıboya, 106x75 cm. British Council, Londra, İngiltere

▲ **Gri ve Siyahlı Düzenleme No. 1, Sanatçının Annesinin Portresi** James McNeil Whistler Annelikle ilgili en popüler imgelerden biri olmasına karşın, Whistler için bu resim temel olarak bir renk ve ton egzersiydi. 1871, tuval üzerine yağlıboya, 144x163 cm. Orsay Müzesi, Paris

► **Ambroise Vollard'ın Portresi** Pierre-Auguste Renoir'in hafif fırça darbeleri ve ince renklendirmesi, Vollard'ın düşünceli yüz ifadesini tamamlıyor. 1908, tuval üzerine yağlıboya, 82x65 cm. Courtauld Galerisi, Londra, İngiltere

▲ **Ambroise Vollard'ın Portresi (1868-1939)** Pablo Picasso Yapıtlarının simsarı Vollard'ın bu portresinde Picasso, tamamen çıkıntılı açılardan kıvrımlı ve kel bir kafa imgesi yaratarak olağanüstü bir ustalık sergiliyor. 1909, tuval üzerine yağlıboya, 92x65 cm. Puşkin Müzesi, Moskova, Rusya

▲ **Otoportre** Jenny Saville Bu resim Saville'in büyük, etine dolgun kadın tasvirlerinin tipik bir örneğidir. 1997, tuval üzerine yağlıboya, 204x204 cm. Özel koleksiyon

◀ **Ben Gilbert ile George Kilian** fotomontajlarında çoğunlukla bir otoportre öğesi vardır ve sıklıkla operaların arkasına yerleştirilerek vitay görünümü verilmektedir. 1986, kâğıt, 242x202 cm. Whitworth Sanat Galerisi, Manchester, İngiltere. 242x202 cm. Whitworth Art Gallery, Manchester, UK

1960'larda Op art ve Kinetik Sanat çok popülerleştirdi. Op art ticari açıdan çok ilgi gördü ve sömürüldü. İki akımın da kökenleri 20. yüzyılın ilk yıllarına dayanıyordu. Önemlerini bugün de korumaktadırlar.

Op art, ya da optik sanat, gözümüzün algıladığı yanılsamaları ve optik efektleri kullanan resim ya da heykellerdir. Kinetik sanat, gerçek ya da sözde hareket barındıran yapıtları kapsar.

Op Art

Bir terim olarak Op Art ilk olarak 23 Ekim 1964'te Time dergisindeki isimsiz bir makalede kullanıldı, ama kökenleri hem sanat tarihindeki süsleme, anamorföz (görsel çarpıtma) ve trompe l'œil (göz boyamaca) efektlerinin kullanımında hem de post-empresyonistler, fütüristler ve dadacılar ve Bauhaus sanatçıların renkli ve grafik efektlerinde bulunabilir. Aklın gözü ve algının doğasıyla olan ilişkisine ilişkin psikolojik araştırmalarla da bağlantılıdır.

Kinetik Sanat

Kinetik sanat ilk olarak 1913-20 yıllarında,

▲ **Hassas Göz** 1965'te New York'taki Modern Sanat Müzesi'nde düzenlenen "Hassas Göz" başlıklı op art sergisi, op art'in popülerleşmesine katkıda bulundu.

Marcel Duchamp, Naum Gabo ve Vladimir Tatlin gibi sanatçıların yapıtlarında mekanik hareketi vurgulamaya başlamalarıyla gelişti. Man Ray ve Aleksandr Rodchenko ilk kez asılı dönerdurur (mobil) süsler yaptılar ve birkaç yıl sonra, Bauhaus üyeleri

projeksiyon tekniklerini keşfederek ışığı ve hareketi geliştirdiler. "Kinetik" sözcüğü sanatla ilgili olarak ilk kez 1920'de Gabo ve Antoine Pevsner tarafından kullanıldı, ama onu başlı başına bir akım haline getiren, 1960'ta film yapımcısı Wolfgang Ramsbott tarafından yayımlanan kinetik sanat kronolojisiydi.

DÖNEMİN olayları

- 1961** John F. Kennedy, ABD Başkanı seçildi
- 1963** Washington'da, genç Martin Luther King'in liderliğinde, ırk ayrımlığına karşı yürüyüş yapıldı
- 1964** Beatles'in ABD'yi ilk ziyaretiyle "İngiliz İşgali" başladı
- 1964** ABD Kongresi, Vietnam'a savaş açılmasını onayladı
- 1969** Aya ilk ayak basanlar, tüm dünyada tahminen 700 milyon kişi tarafından televizyondan izlendi

Op Art ve Kinetik Sanat

ZAMAN çizelgesi

Op Art'in hızla gelişerek siyah-beyaz geometriden renkli manipülasyona dönüşmesi, Vasarely ve Riley'nin yalnızca yedi yıl arayla yapılmış bu eserlerinde görülebilir. İkisi de kesin olarak planlanmıştır ve aynı derinlik yanılsaması efektini yaratır. Kinetik sanatın evrimi Jean Tinguely'nin ilk mekanik yapıtlarında, Jésus Rafael Soto'nun tahta ve tel kullanımında ve Yaacov Agam'ın Paris'teki Elysée Sarayı'nda bulunan büyük boyutlu duvar enstalasyonunda görülebilir.

1954

TINGUELY Méta-Mécanique à Trépid (Üç Ayaklı Sehpada Meta-Mekanik)

1956

VASARELY Mindoro II

1963

RILEY Düşüş

1963-66

SOTO Büyük Yazı

1972

AGAM Agam Salonu

Gelişim

Modern op art'ın ilk yapıtları 1950'lerde Victor Vasarely tarafından üretildi. Aynı zamanda, Jean Tinguely kinetik sanatın ilk modern yapıtlarını yaratmaya başladı.

Modern Op Art

Op art'çılar renk, çizgi ve biçim kullanarak titreyen, kayan, bazen göz kamaştıran yüzeyler üretirler, bu da yapıta hareket görüntüsü verir. Hem geometrik imgeler hem de renkler amaçlanan efekte ulaşmak için önceden hesaplanmıştır. Bu efekt çoğu zaman sanatçıdan çok stüdyo asistanları tarafından üretilir, çünkü sanatsaldan çok teknik beceri gerektirir. Önceleri siyah-beyaz çalışan Vasarely'nin renk kullanmaya başlaması yapıtlarını dönüştürdü. Farklı renklendirilmiş geometrik bir biçimin temel yapıya eklenmesi de, optik, ikiboyutlu sanatı tüm kapasitesiyle ortaya çıkarmaya başladı. Bridget Riley de ilk olarak siyah-beyaz tasarımlarla başladı, ama 1960'larda renk kullandı, bu da yarattığı optik yanılsamalar yelpazesini genişletti. Riley sanatını tanımlamak için "algısal soyutlama" terimini kullanmayı tercih ediyordu, William Seitz de öyle. Seitz çığır açan "Hassas Göz" sergisinin küratörüydü. 1965'te New York'ta

açılan serginin yanı sıra Richard Feigen Galerisi'nde ticari, kapalı gişe bir gösteri düzenlendi. Riley'nin sergide iki resmi vardı, bu da onu uluslararası bir sanatçı haline getirdi, ama kendisinin ve başkalarının yapıtlarının ileriki yıllarda ticari amaçlarla kullanılmasından hoşlanmadı. O dönemde op art müzik, moda ve tasarımda 1960'ların karşı kültür akımının bir parçası olarak benimsendi.

Modern Kinetik Sanat

1960'larda kinetik sanatın gelişimi, yapıtların kökeninin teknolojik ya da doğal olduğu yapısalı geleneği (bkz. s. 462) veya yapıtların bir çevre içinde düşünüldüğü ya da insan müdahalesi ve katılımını gerektirdiği dadacı geleneği (bkz. s. 466) izledi. Kinetik sanat, ister bireysel parçalar isterse büyük boyutlu yerleştirmeler olsun, efektlerini yakalamak için boya, flüoresan ışıklar, yansıtıcı yüzeyler, buluntu malzemeler ve çok daha fazlasını kullanan farklı bir formdur. 1980'lerde önemi azaldı, ama bugün izleyici katılımı gerektiren yapıtlarda etkisini koruyor.

▲ **Sallanan Baluba**, Jean Tinguely Tinguely'nin bu kinetik konstrüksiyonunda dadacılık ve gerçeküstücülüğün etkisi belirgindir. Tepedeki şempanze, 1933 tarihli korku filmi klastiğinde New York'taki Empire State Binası'nın üzerine binen King Kong'u yansıtır. 1963-72, kağıt teknik, 182x75x75 cm. özel koleksiyon

▲ **İsimsiz (Dalgalı Kıvrım)**, Bridget Riley Riley'nin kullandığı farklı dizilmiş ve kalınlaşmış kıvrımlı çizgiler, iki boyutlu ve statik durumuna karşın, üç boyutlu ve hareket eden bir obje yanılsaması yaratıyor. 1966, kâğıt üzerine serigraf, 57,8x62,5 cm. özel koleksiyon

Jean Tinguely

Jean Tinguely,
1986

D Fribourg, 1925; Ö Bern, 1991

Jean Tinguely ilk gençliğinde mekanik heykellerle denemeler yapmaya başladı, objeleri tavandan sallandırıp motor kullanarak onları döndürdü. 1953'te ilk soyut, uzamsal konstrüksiyonlarını üretti. "Meta-mekanik aygıtlar" dediği bu ilk dönem makineler, izleyici tarafından harekete geçirilebilen hareket mekanizmalarıyla donatılmıştı ve karakteristik özellikleri, konstrüksiyonlarının merkezi bir parçası olarak hareketi kullanmalarıydı. 1960'ların ortalarında, Tinguely hurda metali kaynakla tutturarak büyük boyutlu yapıtlar üretmeye başladı. Sonradan dikkatini fiksiyel havuzlara yöneltti; bunların en ünlüsü, Paris'teki Pompidou Kültür Merkezi'nin önündeki *Stravinsky Çeşmesi*'dir (1982). Üç parçalı mihraplardan oluşan *Poja* (1982-84) isimli bir seri, yapıtlarında dini bir unsuru çağırıştırır. 1986'da *Mengele*'de yeni bir tema olan ölümü – mekanik tiyatro formunda bir dans macabre– ile tanıttı.

YAŞAMÇIZGISI

1945 Gerçeküstücü stilde resimler yaptı, ama çok geçmeden bunu bırakıp heykele yoğunlaştı
1953 Paris'e taşındı
1955 Paris'te düzenlenen bir kinetik sanat sergisi olan Le Mouvement'a (Hareket) katıldı
1960 Nouveau Réalisme (Neo-Realizm) akımının kurucuları arasında yer aldı
1960 1960'ların ortaları şehrin çeşitli yerlerinde bulunan ilk anıtsal yapıtlarını üretti
1970 1970'lerin ortalarında halka açık yerler için fiksiyel çeşmeler tasarladı
1986 Ölüm temasını işleyen 16 tane *Mengele* heykeli yaptı

▼ **Baskül VII** Tinguely'nin elektrikli motorla harekete geçirdiği döküntü malzemeler, bir o yana bir bu yana sallanan bu oynak testere tasvirinde görülebilir. 1967, demir, tahta, çelik, kauçuk ve elektrikli motor, 123x82x205 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Houston, ABD

◀ **Méta-Mécanique à Trépid** Küçük bir elektrikli motor, basit bir üçayağın üzerine oturtulmuş bu konstrüksiyonun çarkları, kolları ve karşı ağırlıklarını çalıştırıyor. Bu parça hareketi temel olarak tasarlanmış, o nedenle durağanken gerektiği gibi değerlendirilemez. 1954, karışık teknik, 100x90x30 cm. özel koleksiyon

YAKINplan

HAREKETLİ ÇARKLAR Çarkları, destekleri ve park dişlerini yapmak için fabrika üretimi takımlar ve başka parçalar yerine tel kullanmak, makineye düzensiz, mekanik bir hareket veriyor.

Yaacov Agam

D RİSHON-LE-ZION, 1928

Yaacov Agam 1946'da Kudüs'teki Bezalel Akademisi'nde, 1951'den itibaren ise Paris'teki Soyut Sanat Atölyesi ve Grande Chaumière Akademisi'nde okudu. 1953'te Paris'teki Galer Craven'da açtığı kişisel sergisinin ilk kinetik sanat sergisi, kendisinin de ilk optik-kinetik sanatçı olduğunu iddia etti. Bu iddialar tartışma yarattı.

Ne var ki, Agam izleyici katılımını teşvik eden ilk sanatçılardan biriydi, insanların *Dönüştürülebilir Resimler* serisinin (1951-53) çeşitli elemanlarını ve *Sonore*'nin (1961) sesli elemanlarını düzenlemelerine izin verdi. *Sonore*'yi, akustik efektleri olan dokunsal bir resim olarak tanımladı. Daha sonraki yapıtlarının efektleri hem optik hem de kinetiktir.

▲ **Agam Salonu** Agam, Elysée Sarayı'ndaki bu hafif enstalasyonu Başkan Georges Pompidou için yaptı. Duvarlar değişen imgelerle dolu polimorfik duvar resimlerinden oluşurken, tavan ve halı kinetiktir. Sahne, izleyicinin konumuna ve bakış açısına göre değişir. 1972, karışık teknik, 470x548x622 cm, Pompidou Kültür Merkezi, Paris, Fransa

Julio Le Parc

D MENDOZA, 1928

▲ **Sürekli Hareket, Sürekli Işık** Yapıtın ortasındaki cilalı metal parçalardan yansıyan beyaz ışık sürekli bir hareket duygusu veriyor. 1963, karışık teknik, 60x60x1 cm. Tate, Londra, İngiltere

1950'lerde Paris'te çalışan en aktif Güney Amerikalı kinetik sanatçılardan biri olan Le Parc, kinetik sanatın Avrupa'ya girmesinde önemli bir rol oynadı. 1960'ta Fransız sanat grubu Görsel Sanat Araştırmaları Grubu'na katıldı, teori alanındaki titizliği ününün temellerini attı. 1953'te renkli ya da siyah-beyaz ikiboyutlu kompozisyonlar üzerinde çalışmaya başladı, ama daha sonra geliştirdiği bir dizi yapıtta "sıyrılan" ışık kullandı, cilalı metal yüzeyler tarafından yansıtılıp kırılan ışık.

Hélio Oiticica

D RIO DE JANEIRO, 1937; Ö RIO DE JANEIRO, 1980

Hélio Oiticica 1950'lerde Brezilya'nın en yenilikçi sanatçılarından biri olarak ortaya çıktı, rengi iki boyutlu resimden kurtararak üç boyutlu sanat yapıtlarına soktu. İlk resimleri renklerin karıştırılmadığı soyut yapıtlardı, ama *Metaesquemas* serisinde (1957-58), çeşitli renklerle çizilmiş kareler ve dikdörtgenlerin dinamik bir kombinasyonu ile iki boyutlu resmi ve onun şablon yapısını dağıtmaya çalıştı. Bunu takip eden bir dizi beyaz-üstüne-beyaz resimde –*Série Branca* (1958-59)– ışığın renk üzerindeki etkisini maksimuma çıkarmak için katmanlama ve fırça teknikleriyle denemeler yaptı. Bu denemeler sonucu, tavandan sarkan ya da yerde duran, izleyicilerin aralarından geçmeye zorlayan üçboyutlu yapıtlar üretti.

▲ **Büyük Çekirdek** Dıştaki panellerin parlak sarıları, bu geniş açık labirentin ortasında yerini mor tonlara bırakıyor. Bu da yapıta canlılık ve hayat veriyor. 1960-66, tahta, fiber levha üzerine yağlıboya ve reçene, César ve Claudio Oiticica Koleksiyonu, Rio de Janeiro, Brezilya

Victor Vasarely

► PECS, 1908; Ö PARİS, 1987

Vasarely, Budapeşte Resim Akademisi'nde ve "Budapeşte Bauhaus'u" olarak bilinen Mühely Akademisi'nde okudu. Orada, Wassily Kandinsky ve Paul Klee gibi, orijinal Bauhaus'un başlıca öğretmenlerinin kullandıkları geometrik dilin farkına vardı. 1930'da Fransa'ya taşındı, 1940'larda ise Mondrian ve Malevich'e dayanan bir geometrik soyutlama geliştirdi. Malevich'e Saygı serisinde (1952-58), onun siyah karesini beyaz fonda kullandı, ama eksenî etrafında çevirerek "dinamikleştirdi". Vasarely bunun gibi yanıltıcı efektler kullanarak, yapıları, izleyicinin gözünü kamaştırabilecek canlı formlara dönüştürdü.

► **Mindoro II** Vasarely'nin Malevich'e duyduğu gönlü borcu, üst üste binen iki dikdörtgenin çekilip kapatılmasıyla kinetik bir etkinin yarattığı bu siyah-beyaz geometrik soyut yapıttan bellidir. 1956, tuval üzerine yağlıboya, 130x195 cm. Pompidou Kültür Merkezi, Paris, Fransa

“Her form renk için bir temeldir, her renk bir formun sıfatıdır.”

VICTOR VASARELY

Jesús Rafaël Soto

► CIUDAD BOLÍVAR, 1923; Ö PARİS, 2005

Soto'nun ilk dönem stili Cézanne ve kübizmin etkisindeydi, röprodüksiyonları sayesinde Sovyet yapısalcılarının da farkına vardı. 1950'de taşındığı Paris'te, hareket çağrıştıran ve yinelenen geometrik formlarla soyut resimler yapmaya başladı. İlk kinetik yapıtı Helezon'u 1955'te üretti. Soto, naylon ve çelik gibi modern ve endüstriyel sentetik malzemelerle çalışmayı tercih ediyordu, ama 1960'ların başlarında eski tahta, paslı tel ve ip gibi buluntu objelerin dokularını araştırdı. Kinetik heykelleri dinamik ile statik öğeler arasında bir karşılık yaratır, büyük yerleştirmelerinde gerçeklik ile yanılsama arasındaki ayrımı bulanıklaştırır. Yapıtlarında genellikle, objelerin yinelenen ince çizgilerin tepesine yerleştirilmesiyle yaratılan "hareli desenler"i fazlasıyla kullanır.

► **Büyük Yazı** Soto'nun bu kinetik yapıttaki tel ve tahta kullanımı farklı elemanlar arasında bir dinamik oluşturuyor, bu da izleyiciyi yapıtı anlamak için onunla görsel ve zihinsel bir ilişki kurmaya davet ediyor. 1960, tel ve tahta, 104x170x16 cm. Phoenix Sanat Müzesi, Arizona, ABD

Bridget Riley

Bridget Riley, 1979

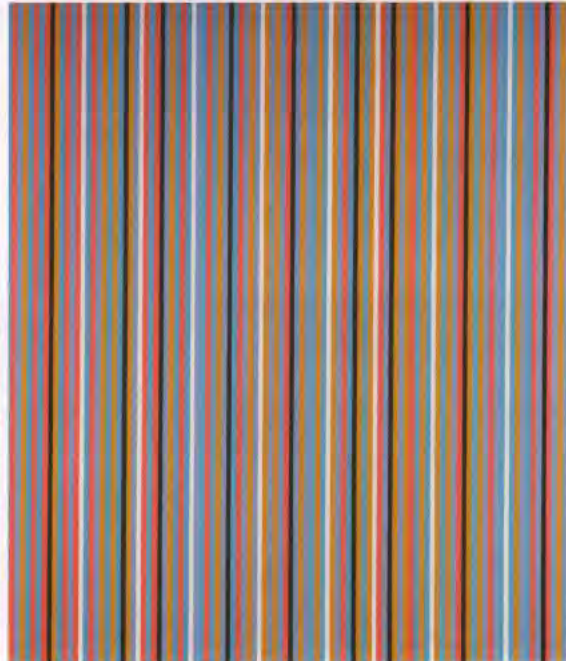
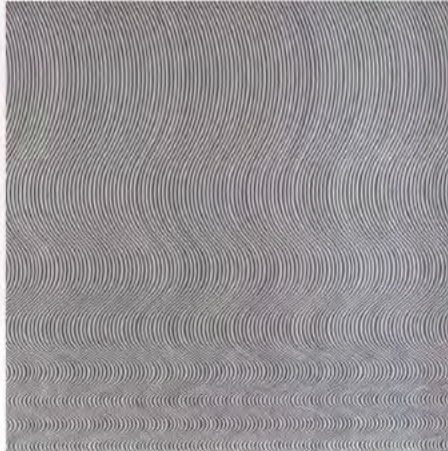
► LONDRA, 1931

Op art'ın en ünlü savunucularından biri olan Bridget Riley, noktacı tekniği inceleyerek optik efektlere ilgi duydu. 1960'ların başlarında yaptığı ilk op art resimleri siyah-beyazdı ve basit, yinelenen şekiller içeriyordu, ama Riley onları her açıdan çarpıyordu. 1966'da renge döndü, çizdiği yatay ya da dikey şeritlerde, bir renk onu tamamlayan bir renge kontrast oluşturup onun etkisini çoğaltıyor ya da azaltıyordu. Yapıtları hatırı sayılır bir ilgi görmeye başlamıştı, 1968'de Venedik Bienali'nde uluslararası resim ödülünü kazandı. Stilinin sonraki varyasyonları diyagonal baklava biçimleri ve akıp giden kıvrımlar içerir. Riley'nin yapıtları Op art'a tamamen hâkimdir, yapıtta yinelenen imgelerin şekli, büyüklüğü, rengi ve konumunda ince varyasyonlar göstererek göz kamaştırıcı bir titreşim yaratır.

YAŞAMÇİZGİSİ

1952-55 Londra'daki Kraliyet Sanat Koleji'nde okudu
1961-65 Siyah-beyaz geometrik formlar çizdi
1966 Renk kullanmaya başladı; genellikle şeritler çizdi
1979-80 Mısır'ı ziyaret etti ve sonradan renk yelpazesine yeni renkler ekledi
1986 Dikey şeritlerini diyagonal baklava biçimleriyle bozdu
1997 Akıp giden kıvrımlar kullanmaya başladı

► **Düşüş** Resmin dibine doğru sıkışmış paralel, kıvrımlı çizgiler, tuvalin güdeltti bir ritme kapılmasını çağrıştıran bir dalgalanma efekti yaratıyor. 1963, senta üzerine emülsiyon, 141x143 cm. Tate, İngiltere

► **Achaeon** Mısır gezisi, "Mısır renk yelpazesi"ni geliştirmesinde Riley'ye esin kaynağı oldu — daha önce kullandıklarından daha yoğun renkler. Bu gelişme, akrilikten yağlıboya geçme ve kıvrımlar yerine şeritlere çizmeye geri dönme kararıyla aynı döneme denk geldi. 1981, tuval üzerine yağlıboya, 239x202 cm. Tate, İngiltere

Sanat yapıtlarına buluntu objeler kullanmak kesinlikle yeni bir fikir olmasa da, 1960'lar ve 70'lerde farklı tarzların ortaya çıkmasını sağladı ve bu yılları çok yaratıcı bir dönem haline getirdi. Sanat dünyasında keskin ayrımlar da vardı, "popüler" ile "ciddi" sanat arasında bir uçurum oluşmuştu.

Kökenler ve etkiler

Buluntu objelerden yapıma sanat eserlerinin ilk örneği 1936'da Joseph Cornell tarafından yapıldı ve 1953'te Jean Dubuffet "assemblage" (Toplama) terimini bulduğunda, yerleşik bir sanat biçimi haline gelmişti. İlk *assemblage* yapıtları kolajın etkisi altında kaldı, Marcel Duchamp'ın "ready-made"leri de örnek oluşturdular – bu fikir Robert Rauschenberg'in kombine resimlerinde daha da ileriye götürüldü, 1961'de eleştirmen Lawrence Alloway bu resimler için "junk art" (Süprüntü Sanatı) terimini buldu.

Teknikler

Resim ve heykelin geleneksel tarzlarından uzaklaşan assemblage ve

▲ **Paketlenmiş Kutular. Envanterin Parçası** Christo (Christo Javacheff), 1959-60. Junk art hareketinin ileri safhalarındaki Christo, 1950'lerin sonlarında bu emaye boyalı tenekeleri gibi gündelik objeleri paketlenmeye başladı, daha sonra paketlenme tekniğini büyük boyutlu land art yapıtlarına uyarladı.

junk art'çılar, atılmış objeleri ve döküntü malzemeleri kutular, serbest duran konstrüksiyonlar ya da enstalasyonlarda toplayarak melez üçboyutlu formlar yarattılar. Hatta bazen objeleri elden geçirilmeden sunuyorlardı, ama yeni bir dekorda, kendi ortamının dışına çıkarak. Land art (earth art olarak da bilinir, toprak sanatı) 1970'lerde gelişti ve hem doğal çevreden hem de onun ham malzemelerinden esinlendi. Bir manzarayı tasvir etmekten çok, land art'çılar doğrudan manzaranın kendisi üzerinde çalışıyorlardı, onu yontarak toprak eserler yapıyor ya da dal, kaya gibi doğal malzemelerle yapılar ve yerleştirmeler kuruyorlardı.

Toplama, Süprüntü ve Toprak Sanatı

ZAMAN ÇİZELGESİ

Joseph Cornell ilk kutulu assemblage yapıtlarını 1930'larda üretti, ama tarzın yerleşmesi için yirmi yıl daha geçmesi gerekti. Kolaj objeleri 1950'lerin sonlarında pop art'ın ilk döneminde yeniden ortaya çıktı ve 1960'larda Kienholz'un tablolarında, sonra da César Baldaccini'nin junk art heykellerinde gelişmeye devam etti. 1970'lerde, Smithson gibi land art'çılar stüdyodan çıkıp sanat yapıtlarını arazide ürettiler.

1964

CORNELL Altıncı Şafak

1964

KIENHOLZ Tatlı Eriklerin Hayalleri Kafalarında Dans Ederken

1988

LONG Sahra Hattı

1988

GOLDSWORTHY Küresel Yaprak Yapıtı

1995

CHRISTO VE JEANNE-CLAUDE Paketlenmiş Reichstag

Geri Dönüşüm Sanatı

Assemblage ve junk art gündelik malzemelerden ve çöp parçalarından yapıldığından, bazen bir nostalji havası uyandırıyor, ama aynı zamanda tüketim toplumunun savurganlığını vurguluyor ve pop art'ın ticaretçiliğini reddediyor. Bu üstü kapalı sosyal yorum 1960'lar ve 70'lerde daha açık hale geldi. Özellikle land art, insanın hem doğal hem de kentsel çevredeki yerine ilişkin farkındalığı da artırmaya çalıştı.

Assemblage ve Junk Art (Toplama ve Süprüntü Sanatı)

"Assemblage" ve "junk art" terimleri bir ölçüye kadar birbirinin yerine kullanılabilir, ama genel olarak aynı akımın aşamalarını belirtir – buluntu objeleri ve kalıntıları düzenleme ilkesi temel olarak aynı kaldı. Aslında şehirli bir sanat biçimi olan assemblage art'ın kökenleri New York'taydı, Joseph Cornell'in kutulu objeler fikrinin Louise Nevelson tarafından benimsenip Edvard Kienholz'un tablolarına yansıdığı yerde. Zamanla junk art hızla New York'tan bütün Amerika'ya yayıldı ve aşağı yukarı aynı

zamanlarda Avrupa'da da ortaya çıktı: İtalya'daki Arte Povera (yoksul sanatı) akımı ilkesel benzerlikler taşıyordu ve Alberto Burri, Pino Pascali ve Mario Merz'i etkiledi, Fransa'da ise César, ABD'deki John Chamberlain'le aşağı yukarı aynı çizgide hurda metal heykeller yapıyordu.

Land Art (Toprak Sanatı)

Land art bazı yönlerden daha da sıra dışı bir akımdı, sanat galerilerinin ya da halka açık alanların dışında, doğal dünyanın ortamında yapılıyordu. Çoğunlukla muazzam boyutlarda çalışılıyordu, özellikle Kuzey Amerika'nın açık alanlarında yapılanlar ancak havadan doğru düzgün görülebiliyordu, ama Andy Goldsworthy gibi Avrupalı sanatçılar ormanların ve deniz kıyılarının daha samimi ortamlarında yapraklar, dallar ve taşlar kullandılar. Land art'çılar yapıtlarını zaman zaman galerilerde de üretiyor, araziden alınmış malzemelerden yerleştirmeler yapıyorlardı. Land art'ın şehirlili bir varyasyonu Christo ile Jeanne-Claude'un yapıtlarında görülebilir, Neo-Realizm tekniğiyle ev eşyalarını paketlenmeyi ilerleterek tarihi binaları, sonra da arazinin parçalarını paketlenmeye başlıdılar. Dış dünyadan koparılan parçalarıyla sanat kavramına meydan okuyan land art, zamanın ve çöküşün etkilerini de araştırır:

▲ **Sıkıştırma**, César (César Baldaccini) Assemblage art'ın geri dönüşümlü rrr zivirinin tersine, junk art tehnik aracı olarak atık malzeme. Özellikle endüstri toplumunun atılmış kalıntıları kullanır, César'ın Sıkıştırma'lar sensindeki ezilmiş araba parçaları gibi. 1960, karışık teknik, Sanat Galerisi, Hamburg, Almanya

Bu kısa ömürlü yapıtların çoğu doğal erozyon sonucu yok olup gitmişlerdir. Temel olarak yalnızca fotoğraflarda ya da video kayıtlarında kalan land art'ın geçiciliği, bu akımı kavramsal sanat ve süreç sanatının benzer fikirleriyle ilintilendirir.

▲ **Taşlar ve Yıldızlar 2003** Açık havada çalışan ve bizzat arazinin ham malzemelerini kullanan Richard Long gibi land art'çılar, 1970'ler ve 80'lerin çevreci akımının süregiden kaygılarını yansıtıyorlar. 2003, fotoğraf ve meşin, 87,5x129 cm.

Christo ile Jeanne-Claude

Bruni Meysa imzalı fotoğrafı

CHRISTO: D GABRAVO, 1935
JEANNE-CLAUDE: Ö KAZABLANKA, 1935;
Ö NEW YORK, 2009

Christo, Prag gezisi sırasında Bulgaristan'dan kaçtı, sonunda Paris'e yerleşti, 1958'de orada Jeanne-Claude'la tanıştı. 1961'den beri ikisi birlikte tutkulu, büyük boyutlu sanat yapıtları üzerinde çalıştı, bunların tasarımı çoğunlukla yıllar alıyor, birçok işçinin ve ajansın işbirliğini gerektiriyor. Genelde kumaş kullanarak, binaları ya da köprüleri paketlemek gibi mevcut çevreyle etkileşime giren formlar yaratıyorlar. Projelerin gerçekleştirilmesi zaman ve çok çaba gerektiriyor, ama yapıtlar kalıcı anıtlardan çok, geçici oluyor; benzersiz ama kısa ömürlü, estetik ve interaktif deneyimler. Çoğu land art'ının tersine, Christo ile Jeanne-Claude ücre yerlerde değil, sanatlarının çok sayıda insan tarafından ilk elden ve ücretsiz görüleceği kalabalık bölgelerde çalıştılar.

▼ Kuşatılmış Adalar

Christo ile Jeanne-Claude, neşeli ve güzel sanat yapıtları yaratmak istediklerini söylemişlerdir. Son derece estetik olan bu parçada, Miami'deki Biscayne Körfezi'nde bulunan 11 küçük ada ısıtılı, parlak, suya batmayan kumaşlarla kuşatıldı. 1983, Miami, ABD

YAŞAMÇIZGISI

1935 Christo ile Jeanne-Claude aynı gün doğdular – 13 Haziran
1957 Prag'da öğrenim gören Christo bir tıbbi malzeme kamyonunda komünist rejimden kaçtı
1958 Christo ile Jeanne-Claude, Paris'te tanıştılar
1961 İlk ortak çalışmaları olarak, Köln limanında yağ vanillerini katranlı muşambayla kapladılar
1968 Çift, halka açık ilk binasını, Bern'deki Sanat Galerisi'ni paketledi
1985 Paris'teki Pont Neuf Köprüsünü kumaşla kapladılar
1995 24 yıllık projelerini gerçekleştirip Berlin'deki Reichstag'ı paketlediler

▼ Yağ Vanilleri Duvarı (Demir Perde)

Sanatçıların halka açık ilk büyük müdahalesi, Berlin Duvarı'nın izinsiz bir protestosuydu; duvarın inşasından bir yıl sonra yapıldı. İki yüz kırk yağ varil, Paris'teki dar Rue Visconti'nin karşısında, renkli çamberlerden oluşan bir duvar yaratarak trafiği sekiz saat engelledi. 1962, yağ vanilleri, Paris, Fransa

◀ Paketlenmiş Reichstag

Berlin'deki Reichstag'ı paketleme projesi 1971'de başladı, ama ancak 1995'te, Almanya'nın yeniden birleşmesi ile binanın parlamento olarak yeniden kullanılmaya başlaması arasındaki bir dönemde bitirilebildi. İki haftalık bir süre boyunca, beş milyon ziyaretçi bu tanıdık yapının dökümlü drapelardan oluşan bir soyut yapıya dönüşmesine tanık oldu. 1995, kumaş, Berlin, Almanya

“Biz yalnızca neşe ve güzellik yaratırız. Hiç hüznü bir eser yapamadık.”

CHRISTO, 2002

Richard Long

D BRISTOL, 1945

Richard Long, sanatını tek bir aktivite çerçevesinde temellendirmiş: yürümek. Yaya olarak tek başına gezilere çıkıyor, çoğunlukla kırlarda yüzlerce mil yürüyor. Yürüyüşler belli sınırlar çerçevesinde yapılandırılmış, genellikle yapının başlığında belirtiliyor. Bu sınırlar elbette bir başlangıç noktasını ve hedefi içeriyor, ama *Bin Saatte Bin Milde* (1974) olduğu gibi zaman sınırlamaları ya da *Su Yürüyüşü*'nde (1999) olduğu gibi, aşılın her nehirde su toplanıp bir sonrakine dökülen, şiiresel çağrışımlar yapan eylemler de var. Long yol üzerinde bazen sopalar, taşlar ya da başka nesnelerden kısa ömürlü, geometrik formlar yaratıyor. Yürüyüşlerini tasvir eden fotoğraflar ve haritalara çoğu zaman açıklayıcı metinler eşlik ediyor.

Long kendi uygulamalarını Amerikan land art'tan ısrarla ayırıyor; ona göre Amerikan land art, para ve endüstriyel düzenek gerektiren çalışmaları dayatıyor. Long'un araziye yaklaşımında ise incelik, yalınlık var ve onun sunduğu her şeyi algılamaya hazır.

YAŞAMÇİZGİSİ

1945 İngiltere'nin Bristol kentinde doğdu

1962 Batı İngiltere Sanat Koleji'ne gitti; doğrudan çevredeki araziyle bağlantılı eserler yaptı

1967 St. Martins Koleji'nde öğrenciyken ilk yürüyüş çalışmasını, *Yürüyerek Çizilen Bir Hat*'ı yaptı

1968 Düsseldorf'taki Konrad Fischer Galerisi'nde kişisel sergi açtı

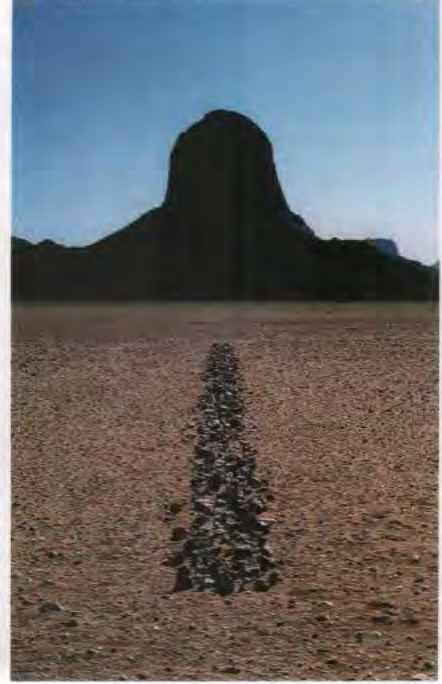
1976 Venedik Biennial sergisinde İngiltere'yi temsil etti

1989 Dördüncü adaylığında Turner Ödülü'nü kazandı

▼ **Cenevre Çemberi** İki Long, yerinde yarattığı geçici yapıtların yanı sıra, galeriler için heykeller ve duvar resimleri de yapıyor. Çember ve çizgi gibi evrensel şekiller kullanarak antik ile çağdaş arasında bir bağ kuruyor. Yerin belirli olması önemli, bu taş dilimleri de İsviçre'nin yerel bir taşocağından gelmiş olsa gerek. 1987, taş, çap 500 cm. özel koleksiyon

▼ **Sahra Hattı** Long, düzünde bir İngiliz sanatçı olsa da, Lapland'den And'lara kadar bütün dünyayı yürüyerek dolaşmış. Burada, saçılmış kayalar belirgin bir insan müdahalesi oluşturmak için düzenlenmiş, monolitik çöl fonuyla üst süte bindirilmiş. 1988, kayalar, 114x83,5 cm. Sahra Çölü, Afrika

Robert Smithson

D PASSAIC, 1938; Ö AMARILLO, 1973

1960'ların Amerikalı sanatçıları arasında, geleneksel disiplinlerden ve sanatın ne olması gerektiğine ilişkin şekilci kanılardan uzaklaşmayı en iyi temsil eden belki de Robert Smithson'du. İkon haline gelmiş *Helezon Dalgakıran* (1970) gibi anıtsal land art parçalarıyla tanınan Smithson'un düşünme tarzı yapıtlarındaki görsel unsurun ötesine geçiyor, insanın doğadaki yerine ilişkin felsefi bir düşünce de sunuyordu. İnsan merkezli fikirlerle meydan okuyarak -ki bunlar, soyut sanatta varlığını sürdürdüğünü gördüğü bir gelenek olan manzara resminin "pitoreskliği"nde ifade buluyordu- insanoğlunun kendini fazla önemsemesini engelleyen "insanlık dışı" kavramlara hitap etti: jeolojik zaman, minerallerin kristalimsi yapısı ve entropi (giderek artan düzensizliğin fiziksel yasası). Smithson sanatı eşsiz, tamamlanmış bir objeden çok, birbirini etkileyen çokyönlü biçimlere bürünebilen dinamik, sosyal, fiziksel ve zihinsel bir süreç olarak görüyordu.

YAŞAMÇİZGİSİ

1938 New Jersey'ye bağlı Passaic'te doğdu

1957 New York'a taşındı

1966 Yahudi Müzesi'nde düzenlenen efsanevi Minimalist sanat sergisi *Temel Yapılar*'da yapıtları sergilendi

1967 New York'taki Dwan Galerisi'nde kişisel sergisi açıldı

1970 Utah'taki Büyük Tuz Gölü kıyısında bir bölge kiraladı; *Helezon Dalgakıran*'ı altı günde yaptı

1973 Teksas'ta toprak eserler yapmak için arazi ararken, henüz 35 yaşında uçak kazasında öldü

▲ **Ayna Tabakası** 1960'larda Smithson'un heykelleri Minimalizmin azalan geometrisini benimsedi, ama kayaların tabakalanması gibi, fiziksel süreçlerle bağlantısı vardı. 1966, aynalar, 36x36x15 cm. 1966, Cohan Galerisi, New York, ABD

▲ **Helezon Dalgakıran** Utah'taki Büyük Tuz (Great Salt) Gölü'nün ucu bir bölgesinde bulunan bu eser, altı buçuk tonluk kaya ve topraktan yapıldı. Helezon şekli, gölün dibindeki mitik bir girdaba ve vücuttaki kan dolaşımına yapılan bir gönderme (suyun rengi kırmızı kalıyor). 1970, siyah kaya, tuz kristalleri, toprak, kızıl su (suyosunu), 4,6x450 m. Büyük Tuz Gölü, Utah, ABD

YAKINPLAN

KRISTAL YAPI Smithson sudaki tuz kristallerinin kaya yüzeyinin üzerine çıkmasını amaçlamıştı, bu da gerçekten oldu ve pembe-beyaz suyla kontrast yapan beyaz bir hale yarattı.

Dennis Oppenheim

D ELECTRIC CITY, WASHINGTON, 1938

Oppenheim'in yapıtları land art, performans, video art ve heykeli kapsar ve geleneksel sanat objesinin sorgulanması üzerine temellenir. Ona göre, sanat gerçek zamanlı bir eylemdir, zamansız bir değerli obje değildir ve kendisinin yaptığı fotoğrafik kayıtlar yalnızca süreçteki bir anı belgeler. Bir tarlanın sürülmesi, bir vücudun güneşte yanması, hatta bir zencefilli çöğün tüketilmesi ve sındırılması bedenseldir. Oppenheim'in objeleri sıra dışı ve çoğu zaman rahatsız edicidir, oysa onları müzede sergilenmek üzere yapmaktadır. *Kıyamet Koparma Çabası*'nda (1974), her 60 saniyede bir metal bir kafaya çan vurur.

“Bir sanatçı açık yaralarıyla çalışır.”

DENNIS OPPENHEIM

▲ **İptal Edilen Ürün** Oppenheim'in yaptığı açıklamaya göre, bu resim sanatsal sürecin yalnızca bir aşamasını betimliyor. "Finsterwolde'den (buğday tarlasının bulunduğu yer) Nieuwe Schans'a (silonun bulunduğu yer) giden yol 6'da 1 oranında küçültülerek 154x267 m'lik bir tarlaya yerleştirildi. Daha sonra bu hattı takip ederek tarlaya tohum ekildi. Eylülde tarla 'X' biçiminde hasat edildi. Tahıl ham haldeyken kabuğundan ayrıldı, başka işleminden geçirilmedi." 1969, Hollanda

Walter De Maria

D ARNAVUTLUK, 1935

Ünlü *Yıldırım Tarlası*'yla (1977) tanınan Walter De Maria, sanatsal kariyerine esprili heykeller yaparak, müzikal parçalar yapılarak ve avangart besteci John Cage'in etkisiyle "happening"lere katılarak başladı. 1968'de iki önemli land art yapıtı üretti: *Mil Boyunca Çizim*, Kaliforniya'daki Mojave Çölü'ne tebeşirle çekilen iki paralel çizgiden oluşuyor. Münih'teki Heiner Friedrich Galerisi'nde bulunan *Toprak Oda*'da ise, toprakla doldurduğu mekân bir cam bariyerin arkasından izlenebiliyor.

▲ **Yıldırım Tarlası** Bu tarlada bulunan 400 çelik çubuk 67 m'lik aralıklarla yerleştirilmiş ve tepeleri eşit yükseklikte olacak şekilde toprağa dikilmiştir, böylece ıssız arazide muazzam bir uzgara oluşturmaktadır. Yapıtın başlığı, doğayla ilk elden yaşanacak karşılaşmanın korkunç olacağını ve potansiyel tehlikeler içereceğini çağırıştırıyor. 1977, çelik çubuklar, New Mexico, ABD

Andy Goldsworthy

D CHESHIRE, 1956

Andy Goldsworthy, galerinin ve satılabilir objenin ötesine geçip kentli olmayan çevrelere geçici müdahaleler yapan land art'çılardan biridir. Bu müdahaleler, el altında bulunan malzemelerden yapılmaya zarif ve güzel yapılar biçimindedir.

Philippe Caron imzalı fotoğrafı

Goldsworthy'nin yapıtları, malzemeyi olduğu gibi sunmaya, ne betimsel ne de soyut amaçlar için kullanmaya ve yapılarında kullanılan araçları açığa vurmaya yönelik Minimalist etiği takip eder. Ne var ki, endüstriyel ve fabrikasyon estetiğiyle Minimalizmin tersine, Goldsworthy'nin objeleri doğayla uygulamalı bir iletişimin sonucudur. Yapraklar, taşlar, çiçekler, kar ve dallar, tipik malzemeleridir, bunları düzenleyerek ve birbirine ekleyerek doğal formları taklit eden şablonlar oluşturur: küreler, helezonlar ve kafes şekilleri. Bu heykellerin kısa ömürlülüğü, ölümü ve yok oluşun doğanın ayrılmaz bir parçası olduğunu bize anımsatır.

► Küresel Yaprak Yapıtı

Goldsworthy doğal malzemeleri yalnızca biçimsel öğeler olarak değil, yeni şekilleri bir arada tutan araçlar olarak da benimser, örneğin bu yapıda dikenleri tutturma mekanizması olarak kullanır. Yapraklar geçen zamanın bildik bir simgesidir, mevsimin değişmesiyle birlikte sararıp ve parçalanıp dağılırlar – sanatçının heykelle ortaya koyduğu bir süreç. 1988, yapraklar, Sanat Galerisi, Leeds, İngiltere

YAŞAMÇİZGİSİ

1956 Bir matematik profesörünün oğlu olarak Cheshire'da doğdu

1969 13 yaşından itibaren sık sık Yorkshire kırsalında çiftlik işçisi olarak çalıştı

1975-78 Preston Politeknik'te güzel sanatlar okudu

1996 Cumbria'da Koyun Ağrıları üzerinde çalışmaya başladı

2000 Britanya İmparatorluğu Nişanı'nı aldı

2003 Aralarında Buz Saçağı Yıldızı'nın da olduğu donmuş heykelleri kraliyet Noel posta pullarına konuldu

2007 Yapıtlarından oluşan bir retrospektif sergisi Yorkshire Heykel Parkı'nda açıldı

► Buz Saçağı Yıldızı

Goldsworthy'nin heykellerinin bu kadar zarif görünmesinin nedeni, doğal süreçler tarafından üretilmiş formlardan yararlanarak yeni ve anlamlı objeler yaratmasıdır. Bu parçanın çekiciliği, malzemenin –sırf su– alçakgönüllülüğü ile ifade ettiği çokluluk arasındaki zıttıkta ve gerçek soğukluğu ile andırıldığı yıldızın yakıcı sıcaklığı arasında yatıyor. Buz, Dumfrireshire, İskoçya

Joseph Cornell

D NYACK, 1903; Ö FLUSHING, 1972

Amerikalı sanatçı Joseph Cornell bugün en çok assemblage art'ın öncülüğünü yapmasıyla tanınır, ama sayısız kolaj da yaptı, film yapımcısı ve yazar olarak çalıştı. Bütün bu türlerdeki yapıtları sürrealizmin etkisi altındaydı, ancak sürrealistlerin düşünce yapısını desteklemedi, pop ve enstalasyon art'ın yolunu açtı. Andover'daki Phillips Akademisi'nde beş yıl öğrenim görmesinin dışında, yetiştiği New York City'de, çoğunlukla Queens'in işçi sınıfı kesiminde yaşadı.

Annesine ve engelli erkek kardeşine destek olmak için 1940'a kadar tekstil sektöründe çalıştı. Büyük Bunalım sırasında işsiz olduğu bir dönemde Julian Levy'yle bağlantı kurdu; Levy 1932'de Cornell'in kolajlarını galerisinde sürrealistlerin bir sergisine ekledi. Cornell o yıl daha sonra kendi kişisel sergisini açtı. Bunu izleyen yıllarda, buluntu parçalardan kutulu toplamalar ve kolajlar yaparak ismini duyurmayı başardı. Bu parçalar ıvır zıvır değil, bir zamanlar birilerinin değerli eşyanı olan objelerdi.

YAKINplan

NOSTALJİK İMGELER

Cornell buluntu, elden düşme parçaların arasına geçmiş çağlardan fotoğraflar ve resimler yapıştırarak ve asarak, hem nostalji hem de gerçeküstü fantezi havası uyandırıyor.

YAŞAMçizgisi

1917-21 Andover'daki Phillips Akademisi'nde okudu

1921-31 Tekstil alanındaki pazarlamacı olarak çalıştı

1925 Hristiyan Bilimi Kilisesi'ne katıldı

1932 Kolajları New York'taki bir sergide gösterildi

1936 İlk kutulu toplamaları *İsimsiz (Sabun Köpüğü Seti)*

1939 İlk filmi *Rose Hobart*

1940 Tam zamanlı sanatçı ve yazar

1972 New York'ta öldüğünde, sanat dünyası dışında neredeyse tanınmıyordu

◀ Sabun Köpüğü Varyantı

Cornell'in kutulu toplamalarının çoğu bir dizi benzer yapıtta ortaya çıkar. 1936 tarihli orijinal *Sabun Köpüğü Seti*'nin "varyantlarını" üretti, bunun bir nedeni bu objelere hayran olmasayken, diğer bir nedeni de yapıtlarına olan talebi karşılamak. 1956, karışık teknik, 24x38x10 cm. özel koleksiyon

▲ **Altıncı Şafak** Cornell kolajlarında Max Ernst'inkillerden esinlendi. Sürrealist kolajların tersine, hayal gücünün karanlık tarafını yansıtmıyorlardı. *Altıncı Şafak*'ta çocuksu bir masumiyet havası vardır. 1964, masumiyet oturtulmuş kâğıt üzerine kolaj, 44x37 cm. İsrail Müzesi, Kudüs, İsrail

John Chamberlain

D ROCHESTER, 1927

Ezilmiş otomobil parçalarından yaptığı konstrüksiyonlarla tanınan heykeltıraş ve ressam John Chamberlain, yapıtlarında junk art'ın yöntemlerini ve soyut ekspresyonizmin estetiğini birleştirdi. Indiana doğumlu sanatçı Chicago'da büyüdü, Chicago Sanat Enstitüsü ve Black Mountain Koleji'nde okuduktan sonra 1957'de New York'a yerleşti. Otomobil parçalarını kaynakla birbirine tutturup, simgesi haline gelen çarpıcı, dinamik ve şiddet ima eden kompozisyonlar yaratmaya orada başladı. 1960'larda bu fikri geliştirmeye devam etti, geniş bir motor ve endüstriyel obje yelpazesi kullandı, bazen sosyal yorumlar yaptı – ABD'deki petrol krizi sırasında tekrar tekrar yağ vanilleri kullanması gibi. Çeşitli filmler de yaptı ve otomobil sprey boyası kullanarak aksiyon resmiyle denemelerde bulundu; bunun sonucunda, sonraki heykellerinin çoğunu sprey boyayla canlı renklere boyadı.

◀ **İsimsiz** Chamberlain, hurdalardan alınma malzemelerden bir araya getirilen sonraki otomobil heykelleriyle, soyut ekspresyonizmin kendiliğindenliğini ve dinamik renklerini junk art'a taşıdı. Özellikle, malzemeleri ele alışı kadar onların motorlu araçlarla ilişkilenmesiyle ulaşılan, donmuş an duygusu, aksiyon resminin üçboyutlu bir biçimi olarak görülebilir. Levha metal, Ulusal Modern Sanat Galerisi, Roma, İtalya

Louise Nevelson

D KİEV, 1899; Ö NEW YORK, 1988

Yahudi bir kereste tüccarının kızı olan Louise Nevelson, Kiev'de Leah Berliawsky adıyla doğdu, çocukken ailesiyle birlikte Rockland, Maine'e göç etti. Babasının kereste deposunda tahtalarla oynayarak büyüdü ve heykeltıraş olmaya heves etti. 1920'de Charles Nevelson'la evlendikten sonra New York'a taşındı ve kendi kendine sanat öğrenmeye başladı.

Daha sonra Sanat Öğrencileri Birliği'nde Hans Hofmann'ın yanında heykel öğrenimi gördü, Diego Rivera'nın asistanlığını yaptı ve Manhattan'daki Eğitici Birlik Sanat Okulu'nda ders verdi. 1940'larda, tahta objelerden yaptığı toplamalar ve kolajlarını sergiledi. 1958'de New York'taki Merkez Gan Modernleri Galerisi'nde açtığı büyük bir kişisel sergiyle uluslararası ününü perçinledi; kutulu toplamalardan oluşan ayırt edici tek renkli duvarlarını sergiledi.

YAKINplan

KUTULARIN İÇİ Her bir kutudaki tahta parçaları her şekilde ve büyüklükte; bazıları tamamen soyut, kübist ya da ilkel biçimler; diğerleri daha figüratif.

▲ **Tropikal Bahçe II** Bir araya gelmiş bir dizi ince, uzun kutu *Tropikal Bahçe II*'nin duvar benzeri yapısını oluşturuyor. Her birinin içinde buluntu tahta objeler var. Yapıtın bütünü siyah boyanmış, apayrı bileşenleri ayırtlıyor ve kökenlerini gizliyor. Etrafı çevrili kompozisyonlar yalnızca gölgeleriyle açığa vuruluyor. 1957-59, boyalı tahta, 180x330 cm. Pompidou Kültür Merkezi, Paris, Fransa

Alberto Burri

◻ CITTÀ DI CASTELLO, 1915; ◻ NICE, 1995

İtalyan ressam ve heykeltıraş Alberto Burri tıp eğitimi aldı, ama ABD'de savaş esirleri kampındayken resme başladı. İtalya'ya döndükten sonra, *Informel Sanat* akımının önde gelen isimlerinden biri oldu. Bu akım da, İtalyan Minimalist stili *Arte Povera*'nın (Yoksul Sanat, Bkz. s. 551) önünü açtı. 1940'ların sonlarında, Burri ekspresyonist bir stilden tamamen soyut bir stile geçti, yapıtlarında her türlü metaforik göndermeyi reddetti. *Katranlar*, *Çuvallar*, *Deminier*, *Tutuşmalar*, *Killer* ve *Tahtalar* gibi başlıkları olan bir dizi resim ve heykel, alışılmışın dışında malzemeleri ve kolaj, yakma, kesme gibi teknikleri gözler önüne serdi.

► **Çuval IV** Burri, *Sacchi* (çuvallar) adlı kolaj serisine 1950'de başladı. Malzeme seçimini için çeşitli teoriler geliştirildi, ama Burri, "Malzemenin zayıflığı bir simge değildir. Resim çizmek için bir araçtır," demekle yetindi. 1954, siyah pamuklu üzerine çuval bezi, pamuk, tutkal, ipek, boya, 114x76 cm. Denney Koleksiyonu, Toulouse, Fransa

Edward Kienholz

Edward Kienholz, 1965

◻ FAIRFIELD, 1927; ◻ HOPE, 1994

Edward Kienholz çevresel toplamalarını ("tablolar") sosyal ya da politik yorum olarak kullanıyor, sarsıcı bir etki yaratarak derdini anlatmak için korkunç, erotik ve gündelik parçaları yan yana koyuyordu. Kienholz Washington eyaletinin kırsal kesiminde doğup büyüdü ve gençken resme ilgi duymasına karşın, ciddi bir sanat eğitimi almadı. İşlere ve kolej derslerine girip çıkarken, bir süre bir ruh hastalıkları hastanesinde çalıştı ve 1953'te geldiği Los Angeles'ta heykele ilgi duydu. İlk parçaları kabaca boyanmış tahta rölyef panelleri biçimindeydi, ama 1950'lerin sonlarında assemblage art tarzında çalışmaya başladı.

► Tatlı Eriklerin Hayalleri

Kafalarında Dans Ederken Toplamayla oluşturulmuş bu mahrem yatak odası sahnesi, dünyevi, saygın, şehirlî hayatın gerçekçi tasviriyile rahatsız edici. 1964, karışık teknik, 183x366x274 cm. Pompidou Kültür Merkezi, Paris, Fransa

YAKINplan

KAFALARINDA Sevişen çift kendi düşüncelerine dalmış durumda, "yüzleri" birbirlerine dönük değil. Şişkin kafaların içinde, özel fantazilerini hareketlere döken çıplak Barbie ve Ken bebeklerinin minyatür tabloları var.

YAŞAMÇİZGİSİ

1927 Bir çiftiğin oğlu olarak doğdu
1953 Los Angeles'a taşındı
1962 İlk tablosu olan *Roxy's*i yaptı
1966 LA İl Müzesi'ndeki retrospektif sergisi infiale yol açtı
1972 Gelecekteki karısı ve işbirlikçisi Nancy Reddin'le tanıştı
1973 Idaho'ya taşındı
1973-94 Düzenli olarak Berlin'e gidip karısıyla birlikte çalıştı
1994 67 yaşında Hope, Idaho'da öldü

Pino Pascali

◻ BARİ, 1935; ◻ ROMA, 1968

◀ **Hareketli Top** Pascali 1965'te hurda metal, tahta ve kauçuk kullanarak topların ve büyük silahların gerçek boyutlu kopyalarını yaptı, daha sonra bunları asker yeşiline boyadı. Bunların en büyüğü, *Cannone Semovente*, rahatsız edici biçimde gerçekliğini andırıyor ve Vietnam'daki savaşa yaptığı çağdaş göndermenin yanı sıra, Pascali'nin ikinci Dünya Savaşı'na ilişkin çocukluk anılarını yansıtır. 1965, tahta, hurda metal ve tekerlekler, 251x340x246 cm.

Pino Pascali, trajik denecek kadar kısa kariyerinde, *Arte Povera* hareketinin ünlü bir üyesiydi; heykeltıraş, set tasarımcısı ve kavramsal sanatçı olarak çalıştı. Çocukken İtalya'da ve 2. Dünya Savaşı'nda işgal altındaki Arnavutluk'ta yaşadığı deneyimler, sanatını ve politik duruşunu önemli ölçüde etkiledi. Pascali 1950'lerde Napoli'deki Sanat Lisesi'nde ve Roma'daki Güzel Sanatlar Akademisi'nde okudu, bunu izleyen dört yıl televizyonda set tasarımcısı olarak çalıştıktan sonra, sanat kariyerine başladı. 1968'de bir motosiklet kazasında ölmesine kadar geçen kısa sürede, önce bir ressam olarak, sonra da Roma'daki "happening"leriyle, ama en önemlisi büyük boyutlu heykelleri ve enstalamalarıyla kayda değer bir başarıya ulaştı. Genellikle alışılmışın dışında malzemeler kullanan Pascali, dönemin ruhunu yakaladı: Hurda metalden büyük silahlar serisi Vietnam Savaşı'na denk geldi, muazzam ve rahatsız edici Tuzak ise 1968 öğrenci olaylarının ortasında meydana çıktı.

Mario Merz

◻ MİLANO, 1925; ◻ MİLANO, 2003

Informel Sanat stiline resme başlayan Mario Merz, objelerin kendilerini sunmak uğruna imgeleri betimleme anlayışını reddederek 1960'larda heykele döndü. Başlangıçta hazır objeler kullanan ve *Arte Povera* tekniklerinden yararlanan Merz, çok geçmeden soyut ve somut imgelerin içindeki sosyal ve bilimsel çağrışımları tanımlama felsefesi için yetersiz olduklarını fark etti.

1960'ların sonunda getirdiği yeniliklerden en çarpıcı olanı, heykelinin ayrılmaz bir parçası olarak, bazen cam panellerle, neon ışıklandırma kullanmasıydı. Yapıtlarının çoğunda görülen iglo gibi konstrüksiyonlarla yan yana konulduğunda, bu ışıklandırma eski ve yeni, yoksulluk ve ilerleme için bir metafor oluştuyordu.

◀ **Arcimboldo'ya Saygı** Üç ana unsur—neon ışığı, bir timsah ve Fibonacci matematik dizisini temel alan bir yapı—Merz'in yapıtlarında yinelenen temalardır. Bu apayrı imgeleri karşılaştırmak yerine, aralarındaki bağlantılara işaret eder: timsahın pulları gibi doğal şablonların matematiksel yapısı, çok eski sembollerin modernliği ve geçmişten geleceğe uzanan kesiksiz bütün. 1988, karışık teknik, Ulusal Galerisi, Prusya Kültür Varlığı Devlet Müzeleri, Berlin, Almanya

Kavramsal Sanat'ta, yapıtın arkasındaki fikir ya da kavram, yapıtın kendisi kadar önemlidir. Marcel Duchamp I.Dünya Savaşından önce Kavramsal Sanatın ilk örneklerini gerçekleştirdi, ama Kavramsal Sanat ancak 1960'larda belirli bir sanat formu olarak kabul edildi.

Kökenler

"Kavram Sanatı" terimi ilk kez Amerikalı sanat-karşıtı aktivist Henry Flynt tarafından kendi performans sanatını tanımlamak için kullanıldı.

Araçlar

Kavramsal sanat, sanatı değerlendirme yaklaşımımızı kökten değiştirdi. Kavramsal Sanatçılara göre sanat yapıtı öncelikle estetik değil entelektüel uyarı işlevi yapıyordu ve artık güzel değil, elle yaratılmış bir objeydi. Mutlaka geleneksel resim ya da heykel formunda olması gerekmiyordu; fotoğraf, film ya da enstalasyon da olabilir. Bulunmuş, toplama objelerden yapılabileceği gibi,

EVERYTHING IS PURGED FROM THIS PAINTING.
BUT ART, NO IDEAS HAVE ENTERED THIS WORK.

▲ Bu Tablodan (sanat dışında) Her Şey Temizlendi John Baldessari, 1967-68. 1960'lardaki Kavramsal Sanatın büyük bölümü, görsel iletişim yerine sözel ve zihinsel iletişime dayanıyordu.

sanatının asistanı tarafından da gerçekleştirilebilirdi. Joseph Beuys gibi bazı Kavramsal Sanatçılar, insanın

varolma acılarını ya da doğayla ilişkisini belirtmek için performans sanatını yarattılar. Bazıları da Land art'a yönelerek yapıtlarını doğrudan doğada gerçekleştirdiler. Kavramsal Sanat, 1950'lerde sanat dünyasına egemen olan Soyut Ekspresyonizm'e tepkiydi. Soyut Ekspresyonistler duygularını ve deneyimlerini büyük, destansı resimlerle yansıtırken, Kavramsal sanatçılar akılcı ve mesafeli oldular. İlk Kavramsal sanatçılardan Piero Manzoni, Akrom (renksiz) serisine 1957'de başladı. Bu yapıtlarında "sadece beyaz olan ve başka bir şey olmayan beyaz yüzey" oluşturmak için tuvaleri beyaz bir tür kil olan kaoline batırıyordu.

Kavramsal Sanat

ZAMANçizelgesi

Piero Manzoni, 1961'de canlı sanat yapıtları yaratmak için insan bedenlerine yazı yazmaya başladı. Her kişiye belirli bir özgün yapıt numarası veriliyordu. Marcel Broodthaers'in Pipo Alfabeti'nin (1968-71) ve Ön Kawara'nın tarihli resimlerinin temel öğeleri harfler ve sözcüklerdi. Mona Hatoum'un 1994 tarihli Yabancı Organlar'ı kendi bağışıklarındaki bir endoskopik incelemenin video kaydıydı.

1961

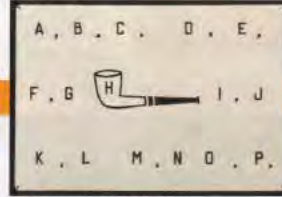
MANZONI
Canlı Heykel

1966

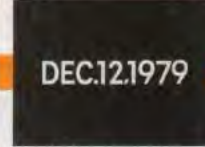
LEWITT Dizi Proje (ABCD)

1968-71

BROODTHAERS Pipo Alfabeti

1979

KAWARA 12 Aralık 1979

1994

HATOU
Yabancı Organlar

Yorumlar

Kavramsal Sanatın öncüsü, Fransız sanatçı Marcel Duchamp'tı (bkz.Sf.467). Duchamp 1913'te sanat yapıtı olarak gördüğü endüstriyel objelerden oluşan hazır ürünlerini sergilemeye başladı. Bunların yapımında çok az el işçiliği olduğu ya da hiç olmadığı için, Duchamp bu yolla sanatın doğasını sorguluyordu. Bu ürünleri galerilerde sergilemekle de sanatı halka benimseten bu tür kurulumları sorgulamış oluyordu. Kavramsal Sanatın gelişimindeki bir diğer önemli sanatçı Amerikalı Robert Rauschenberg'di (bkz.Sf.535-37). Rauschenberg "sanat yapıtı"nın altında yatan kavramın önemini vurguladı. Bunu göstermek için de Soyut Ekspresyonist Willem de Kooning'in 1953'te yaptığı bir resmi aldı, sildi ve ortaya çıkan sonucu sergiledi.

Sanatın rolü

Kavramsal Sanat sadece neyin sanat sayılabileceğini sorgulamakla kalmaz, sanatının işlevinin ve seyirci olarak bizim rolünün ne olması gerektiğini de irdeler. Kavramsal sanatçı Joseph Kosuth, 1969'da "Duchamp'tan sonraki belirli sanatçıların

"değeri" sanatın doğasını ne kadar sorguladıklarına bağlıdır" diye yazdı. Pek çok Kavramsal sanatçı, mesajlarını görsel olarak ya da objelerle iletmek yerine dil öğelerini kullanmayı seçti. Kosuth basit sözcüklerin sözlükteki tanımlarının büyük boy fotokopilerini yaptı; Ön Kawara takvim tarihlerini resmetti ve her resmi yapıtın üzerinde yer alan tarihte tamamlamayı amaçladı. John Baldessari, çağdaş sanat teorilerinden bölümleri aktardı, sonra yapıtı kendi eliyle yapmaktan vazgeçip harfleri bir tabelacıya yazdırdı.

Müzelerin rolü

Kavramsal Sanat, sanat yapıtlarının sunumunda, özellikle de geleneksel olarak sanat yapıtı diye kabul edilen objelerin bu biçimde tanımlanmasında galerilerin ve müzelerin rolünü de sorguladı. Joseph Beuys keçe, yağ, sokaktan toplanmış süpürüntü gibi "değersiz" nesneleri sergilemek için müze vitrinlerine benzer cam kutular kullandı. Christian Boltanski, çocuk oyuncaklarını benzer cam kutularda sergiledi. Marcel Broodthaers daha da ileri giderek, sanatın kurumsallaşmasını eleştirmek amacıyla evini müzeye dönüştürdü.

DÖNEMİNolayları

1959 New York'taki Reuben Galeride ilk "happening" gösterisi yapıldı.
1961 Yuri Gagarin uzaya giden ilk insan oldu; Berlin duvarı yapıldı.
1963 ABD Başkanı John Kennedy öldürüldü.
1965 Amerikalı öğrenciler Vietnam'ın bombalanmasını protesto ettiler. İngiltere'de ırk ayrımını yasaklayan İrklararası İlişkiler Yasası kabul edildi.
1967 San Francisco'da Aşk Yazı başladı.
1968 Paris'te öğrenciler hükümeti protesto ettiler genel greve yol açtı.
1969 Neil Armstrong ayda yürüyen ilk insan oldu.

▲ Kızak Grubu (Das Rudel) Joseph Beuys, 1969. Objelerin belirli bir alanda yerleştirilmesi dâmen olan enstalasyon. Kavramsal sanatçıların önemli bir ifade aracı oldu. Bu enstalasyonda Beuys, 24 kızak, kızak köpeklerinin düzlüğü biçiminde sıralanmış, kızaklar Volkswagen kamyonetin arkasından aşağı atılıyor gibi görünüyorlar.

Joseph Beuys

Ö KREFELD, 1921; Ö DÜSSELDORF, 1986

Karizmatik ve alışılmadık bir sanatçı olan Joseph Beuys önde gelen bir siyasi sanatçı ve hocaydı. "Toplumsal heykel" olarak adlandırdığı sanatının toplumu iyi yönde şekillendirme gücünün olduğuna yürekten inanıyordu ve sanat kariyeri süresince, eğitim reformu, halkın demokrasisi ve Yeşiller Partisi kampanyalarına katılarak siyasette gittikçe daha aktif hale geldi.

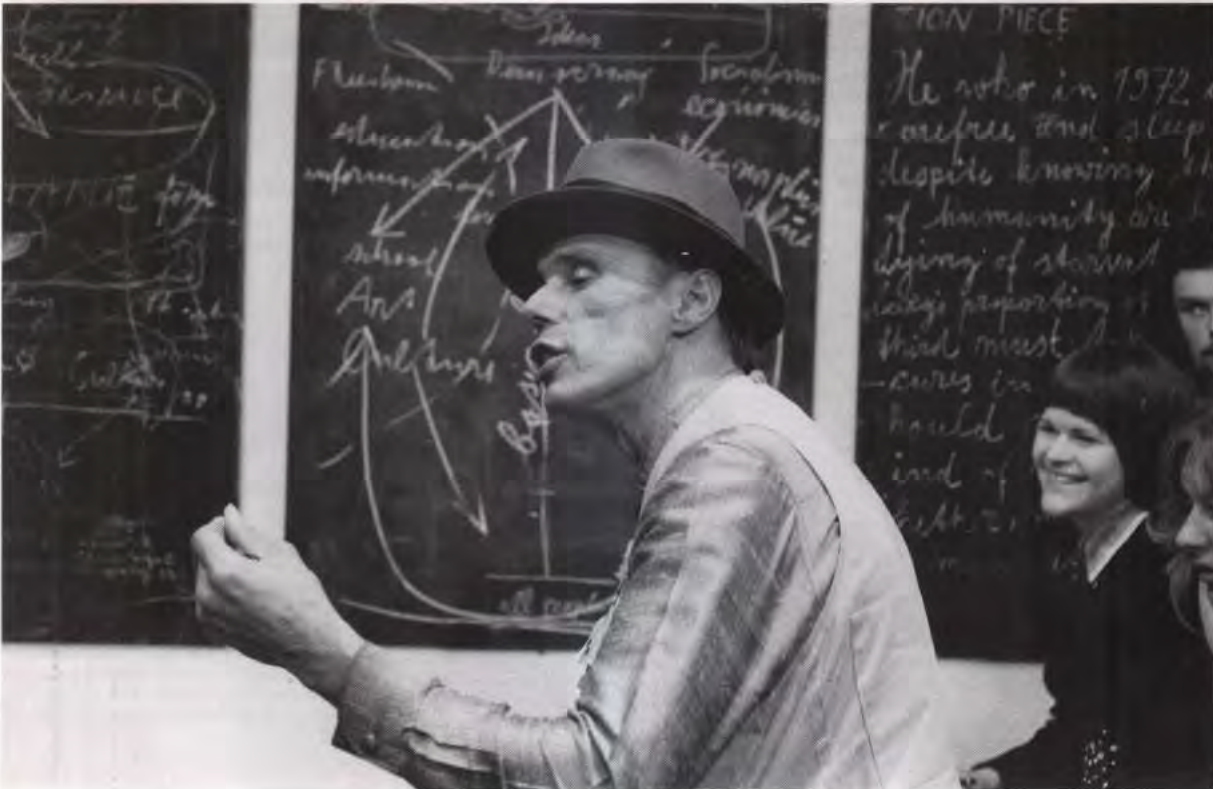
Beuys, heykellerinde ve enstalasyonlarında kasıtlı olarak yağ, keçe, toprak, taş, yiyecek maddesi, bakır ve demir plakaları gibi sanat-dışı materyaller kullandı. Şöhreti arttıkça daha da cüretkar projelere davet edildi. Oda büyüklüğünde enstalasyonlar tasarladı ve nihayetinde eserleri, ağaç dikme eylemi 2000 Meşe'de olduğu gibi müzelerden taşıp aktivist gösterilere dönüştü (1982-87). En önemlisi, Beuys, sanatçının toplumla, sanat eserlerinin yanı sıra performans, halka açık tartışmalar ve siyasi kampanyalar gibi "eylemlerle" de iletişim kurabileceği fikrinin öncüsü oldu. 1974 yılında New York'ta gerçekleşen en ünlü "eyleminde," bir çakalla üç gün boyunca aynı odada yaşadı. Bu çalışmanın adı ironiktir: Amerika'yı Seviyorum, Amerika da Beni Seviyor. Beuys, Vietnam Savaşı'na karşı çıkmıştı ve bu çalışması Amerikan sanatının hegemonyasını tehdit etti.

YAŞAMÇİZGİSİ

- 1921** Kuzeybatı Almanya'da, Krefeld'de doğdu
- 1940** Alman Hava Kuvvetleri'ne katıldı
- 1943** Kırım'da bir uçak kazası geçirdi
- 1945** Bir İngiliz esir kampında kaldı
- 1946-51** Düsseldorf Sanat Akademisi'nde heykel okudu
- 1961** Kleve'de ilk tek kişilik sergisi; profesör unvanıyla Düsseldorf Sanat Akademisi'ne döndü
- 1962** Fluxus hareketine katıldı
- 1979** Alman Yeşiller Partisi'nin 500 kurucu üyesinden biri oldu. Retrospektif sergisi New York, Guggenheim Müzesi'nde açıldı

▲ **Toprak Telefon** Bu parçada Marcel Duchamp'ın düşünmeyi tetikleyecek şekilde, hazır ürünlerden yapılan sanatsal yapılar "ready-made"lerinden etkilenmiştir. Beuys burada telefonu toprağa ve otlara bağlayarak belki de sanatın daha geniş kitlelere bağlanması gerektiğine olan inancının altını çiziyor. 1968, kağıt malzeme, 20x47x76 cm. Sanat Galerisi Hamburg, Almanya

▲ Ölü Bir Tavşana

Resim Nasıl Anlatılır Bu çalışmada yüzü bal ve altın varaklarla kaplı olan Beuys, kucagında taşıdığı ölü bir tavşanla bir sergide dolaşıyordu. Resimlere bakıp onları tavşana anlattı. Beuys, ölü bir hayvanı kullanarak yüzünün şeklini değiştirerek 2. Dünya Savaşı'nda aldığı ciddi yaralara göndeme yapıyor gibiydi. 1965, performans, Schmela Galerisi, Düsseldorf, Almanya

▲ Eylem Çalışması

Beuys, heykel, demokrasi ve yeşil politika üzerine, "eylem" adını verdiği konuşmalar yaparak dünyayı dolaştı. Öğretisi, akademik bir konuşmadan ziyade performans sanatına daha yakındır; şemalar ve sloganlarla kapladığı karatahtaları, kendine özgü birer sanat eseri olarak kabul edildi. 1972, Tate'deki konuşma, Londra, İngiltere

Piero Manzoni

D SONCINO, 1933; Ö MİLANO, 1963

Manzoni, sanat kurumuyla alay etmek ve emtia merkezli kapitalist düzende sanatçının yerini sorgulamak için tasarlanmış, zekice ve provokatif sanat icra eden, Milano çıkışlı bir Kavramsal sanatçıydı. Manzoni her şeyin –imzaladığı insanların, kutulayıp sakladığı insan dışkısının; hatta kaideye diker gibi yaptığı tüm dünyanın- sanat olduğuna inanıyordu.

Bunalımlı sanatçıların gösteriş merakına, özellikle de Soyut Ekspresyonistlere gülümseyen bir ifadeyle poz verdiği fotoğrafları, dışkı kutuları ve insanların üzerine attığı imzalarla saldırdı. Minimalist sanatı, kâğıtların üzerine çizgiler çekip bunları tüplere ve tenekelere koyarak eleştirdi. Sanatçının Nefesi serisinde fazla şişirilmiş sanat dünyasıyla alay etti; bu seri birer kaidenin üzerine yerleştirilip sönmeye bırakılmış balonlardan oluşuyordu.

YAŞAMÇİZGİSİ

1951–55 Geleneksel manzara resimleri çizerek kariyerine başladı

1956 Anahtarları, mekâsları, penseleri ve kerpeterleri boyaya batırıp tuvalde baskılarını çıkararak resim yaptı

1957 "Achrome" (Renksiz) adıyla verilen dokulu beyaz resimler yapmaya başladı. Milano'da, Maschere Galerisi'nde ilk kişisel sergisini açtı

1963 29 yaşında, Milano'da sirozdan öldü

▼ **Sanatçının Dışkısı** Manzoni, içinde kendisininkini sembolize eden dışkı bulunduran 90 teneke kutu hazırladı. Her ne kadar amacının "sanat eseri satın alan kitlenin ahmaklığını" açığa vurmak olduğunu söylediyse de Londra'daki Tate Gallery ve New York'taki MoMA bu teneke kutulardan satın aldı. Manzoni'nin sanatçı dostu Agostino Bonalumi'nin, tenekelerin içinde sadece alçı olduğunu söylemesi üzerine bu iki galeri ikinci kez ahmak durumuna düştüler. 1961, MoMA, New York, ABD

◀ **Achrome** Manzoni, resimden anlatsımsal içeriği tamamen kaldırmak istedi –buna renklendirme de dahilildi. Arzu ettiği bu "hiçlik" hissini yakalamak için tuvallerini kaolin adı verilen yumuşak bir porselen alçısına batırdı. Tuval, alçının içinde ağırlığıyla gevşeyip sarktı ve kıvrımlar oluştu. 1958, tuval üzerine kaolin, 61x61 cm. Sanat Galerisi Hamburg, Almanya

◀ **Canlı Heykel** Manzoni, "canlı heykeller" yaratmak üzere Ocak 1961'den itibaren insanları imzalamaya başladı. Her kişiye müstehzi bir resmî kimlik belgesi verildi. Manzoni, Haziran 1962'de son heykeli yazar Umberto Eco olana kadar Avrupa'da pek çok şehre yaptığı seyahatlerde insanları imzalamaya devam etti. Kopenhag'daki bir galerideki tek kişilik gösterisinin tanıtım sloganı "canlı bir sanat eseri olun" idi. 1961, Piero Manzoni Arşivi

“Bunlar fantezi ürünü, soyut ve kendini dışa vuran içi boş kurgular değil mi? Söylenecek bir şey yok: **sadece var olmak ve yaşamak var**”

PIERO MANZONI,
ÖZGÜR BOYUT MAKALASI,
(1960)

▲ **Sihirli Kaide** Ocak 1961'de Manzoni ilk "sihirli kaidesini" yaptı; herhangi bir kişi ya da herhangi bir nesne bu kaidenin üzerinde durduğu sürece bir sanat eseri olacaktı. Kaidenin üst kısmında üzerinde duranın ayaklarını yerleştirebileceği ayak izi boşlukları vardı. Burada, kaidenin üzerinde Manzoni duruyor. 1961, performans, Kopecke Galerisi, Danimarka

Marcel Broodthaers

Platen imzalı fotoğrafı

D BRÜKSEL, 1924; Ö KÖLN, 1976

Broodthaers, 40 yaşında görsel sanatçı olmuş bir şairdi. Kısa ama etkili sanatsal kariyerinde özellikle çağdaş sanatta müzelerin yeri ve sanatın halka sunumuyla ilgilendi. Broodthaers, 1968'de Brüksel'deki evinin zemin katını bir "Modern Sanat Müzesi"ne dönüştürdü. İlk sergisinde Güzel Sanatlar Sarayı'ndan alınmış boş sandıklar ve Louvre'dan alınmış 19. yüzyıl Fransız tablolarının kartpostallarını sergiledi. Bu sergi, sanatın doğasını, geçerliliğini ve sanatsal baskıyla ticari hediyeleşme arasındaki ilişkiyi de inceliyordu. 1974'te *Çiftlik Hayvanları* adını verdiği çalışmasını hazırladı; bu çalışma, altlarına araba markalarının etiketleriıştırılmış farklı cins ineklerden oluşan bir eğitim afişi parodisiydi.

▼ **Hatırlatma** Broodthaers bu çalışmayı kendi şiir kitabının satılmamış 50 kopyesini sıvı alçıya bastırarak hazırladı. Eserin özgün adı olan *Pense-Bête*, "hatırlatma" anlamına gelir; ancak sözcüklerin bire bir çevirisi "çilgin" ya da "aptalca düşünce" olacaktır. 1964, kitaplar, alçı ve lastik top

YAŞAMÇİZGİSİ

1940 Şair oldu
1957 İlk filmi *Saatin Anahtarı*'ni çekti
1958 Kendi fotoğraflarıyla resimlendirilmiş makaleler yayımlamaya başladı
1963 Sanatçı olmaya karar verdi
1964 Brüksel'de, St Laurent Galerisi'nde ilk kişisel sergisini açtı
1968 Brüksel'deki evinde *Modern Sanat Müzesi, Kartallar Departmanı*'ni kurdu
1972 266 nesne sergiledi. Bu nesnelerin tümü, Düsseldorf'taki Eyalet Sanat Galerisi'ndeki bir kartalı temsil ediyordu

YAKINplan

OKUNAMAZ KİTAPLAR
Alçı, kitaplardaki şiiri okunmaz kılıyor; ancak Broodthaers bu çalışmanın sonucunda ortaya çıkan sanat eserinin okunur ya da okunmaz oluşunu sorguluyor.

Sol LeWitt

D HARTFORD, 1928; Ö NEW YORK, 2007

LeWitt'in küplerden ve benzeri sade geometrik formlardan oluşan heykelleri ve enstasyonları 1960'ların ortalarında sanat çevrelerinin dikkatini çekti. Pek çok eleştirmen onu Minimalist addetmiştir. Ancak LeWitt bu ilişkilendirmeyi kabul etmedi ve bunun yerine, 1967 yılında, bir formdan ziyade bir düşünceden yola çıktığını açıklayarak eserlerini tanımlamak için ilk kez "Kavramsal sanat" ifadesini kullandı. LeWitt, sanatın bünyesinde düşüncenin önemini vurgulamak için, çalışma sonlandığında görünmez olan pek çok eser üretti -*Çukurdaki Kutu* adını verdiği, Hollanda'da toprağa gömülü metal küp bunlara bir örnektir. Bu eser bir dizi fotoğrafa belgelenmiştir fakat bulunduğu yer tam olarak hiçbir zaman belirtilmemiştir.

YAŞAMÇİZGİSİ

1945-49 Syracuse Üniver-sitesi'nde Güzel Sanatlar okudu
1949 New York'a taşındı
1962 Siyah beyaz, soyut rölyefler hazırladı
1965 New York'ta ilk kişisel sergisini açtı
1967 Büyük etki yaratan *Kavramsal Sanat Üzerine Paragraflar* başlıklı makaleyi yazdı

▼ Seri Proje, I (ABCD)

LeWitt, önceden tasarlanmış, mantıksal bir sistem içerisinde kapalı ya da açık küpler gibi basit formlarla çalışmıştır. Bu çalışma bir düzeye oturtulmuş karelerden ve küplerden oluşuyor. 1966, karışık malzeme, 51x39x399 cm. MoMA, New York, ABD

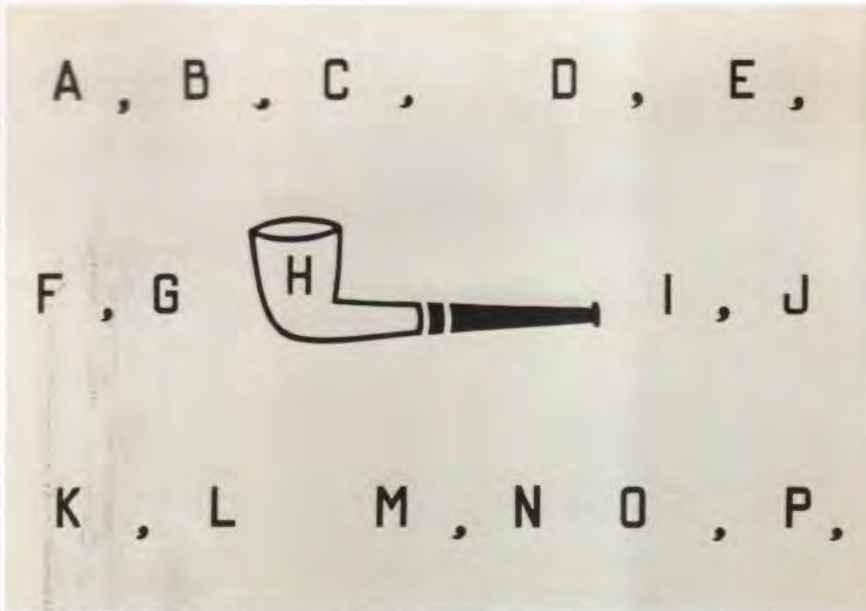
▲ İki Açık Modüler Küp

LeWitt, küpün en ilginç yanının diğer formlara göre hiç ilginç olmaması olduğunu söylemişti. Bu, esere bakan kişinin, sistemi ifade etmeye yarayan unsurlardan ziyade sistemin ve unsurların bizzat kendilerini düşünmesini sağlayacaktır. 1972, emaye alüminyum, 160x305x233 cm. Tate, Londra, İngiltere

YAKINplan

DÜŞÜNCE LeWitt yapıtlarını endüstriyel üretimle gerçekleştirdi. Malzeme, eserdeki düşünce için sadece bir araç ve bu da onu Kavramsal Sanat alanına daha da yakın kılmıştır.

▲ **Pipo Alfabeti** Bu çalışma apaçık Belçikalı Sürrealist sanatçı René Magritte'e ve onun, bir pipo resmi ve altındaki "Ceci n'est pas une pipe" (Bu bir pipo değildir) yazısını içeren ünlü tablosu *İlgeneği*'ne (1928-29) adanmıştır. 1968-71, boyanmış plastik, 84x119 cm. Modern Sanat Galerisi, Paris, Fransa

On Kawara

D AİCHİ-KEN, 1932

Japon kavramsal sanatçı On Kawara, 1965 yılından beri New York'ta yaşıyor. Eserleri, zaman ve mekan, yaşam ve ölüm gibi en geniş kavramları, aldatıcı bir üslupla en basit şekilde ele alır.

Kawara 1960'larda hiç de tutkulu olmayan bir şekilde hayatını kaydetmeye başladı. Günlük yürüyüşlerinin ve taksi yolculuklarının haritaları ile tanıştığı kişilerin listesini çıkardı. Arkadaşlarına üzerinde "Hâlâ hayattayım – On Kawara" yazan telgraflar çekip her nerede ise oradan, mühürlü, üzerinde geçici adresi ve sabah kalktığı saat bulunan kartpostallar gönderdi. Tarih resimleri çok ünlüdür. Kawara bazen bir günde sayısız tarih resmi yapar, bazen de hiç yapmaz. Gece yarısına kadar o resmi bitiremezse yok eder. Bu resimler, birlikte, sıklıkla da belli bir senenin tarihleri ya da o senedeki haftanın belli günleri gibi tematik olarak sergilenir.

DEC.12.1979

◀ **Çarşamba, Aralık 12, 1979** Kawara, 4 Ocak 1966'da, *Bugün Serisi* olarak adlandırdığı tarih resimleri serisine başladı. Her bir eser, yapıldığı günün tarihini içerir ve koyu renkli bir tuvalin üzerine elle, beyaz boyayla resmedilmiştir. Beyaz karakterlerin gündüzü, koyu renkli tuvalinse geceyi sembolize ettiği düşünülebilir. 1979, tuval üzerine sentetik polimer boya, 46x62,5 cm. MoMA, New York, ABD

Daniel Buren

D BOULOGNE-BILLANCOURT, PARIS, 1938

Buren, zaman zaman Kavramsal Minimalist olarak da anılan, Fransız Kavramsal sanatçıdır. 1960'larda sokak serserisi üslubuyla modern binalara çizdiği çizgilerle ün kazandı. Bu çizgiler, popüler bir Fransız tente kumaşından yola çıkmıştır; daima 8,7 cm genişliğindedir ve beyaz ile birlikte başka herhangi bir renk sırasıyla hazırlanmıştır. Buren ilk kişisel sergisinde galerinin girişini şeritlerle kapadı. 1966'da Palais Royal'ın büyük bahçesinde, *İki Ova* adını verdiği, çok tartışılan heykel enstalasyonunu tasarladı. Bu enstalasyon, siyah beyaz çizgilerle boyanmış ucu küt sütunlardan oluşuyordu.

▲ **Bilbordlara yapıştırılmış şeritler** Buren, metro istasyonlarında afişlere, merdivenlere, kaidelere, banklara ve hatta müzelerdeki posterlere şeritler yapıştırıyor. Şeritleri bir duvar kâğıdı gibi yapıştırarak esere bakan kişiyi kent görüntüsüne tekrar bakmaya zorluyor. 1968, posterler, Paris, Fransa

Hans Haacke

D KÖLN, 1936

Alman kavramsal sanatçı Hans Haacke, güç ve imtiyazı ifşa eden, sivri dilli ve dobra bir siyasi sanat icra eder. İlk çalışmalarını doğal süreçleri konu alıyordu. *Yağmur Kulesi* (1962), *Yoğunlaşma Küpü* (1963-65) ve *Çim Küpü* (1967) adlı eserleri, hayvanlar, bitkiler, su ve rüzgârla etkileşim imkanı sağlıyordu. Haacke, zaman zaman Toprak Sanatına da geçişler yapmıştır. 1970'li yıllarda Haacke'nin sanatı bariz bir biçimde siyasi olmaya başladı. Hükümetleri, çokuluslu şirketleri, emlak komisyoncularını ve müzeleri hedef aldı. Haacke, tüm sanatın, bilincin ya da bilinçsiz, içinde üretilip seyre sunulduğu sosyo-politik çevrede önemli bir rol oynadığını ve böylece Zeitgeist'i (zamanın ruhun) etkileyip siyasi sonuçlar doğurduğunu iddia ediyor.

◀ **GERMANIA** Bu çalışma Venedik Bienali'nde Alman pavyonunda sunuldu. Pavyona giren ziyaretçi, Hitler'in, aynı pavyonda 1934 yılındaki ziyaretinde çekilen bir fotoğrafı tarafından "karşılanıyordu." Diktatörün emriyle pavyonun parke zeminini mermer plakalarla değiştirilmişti. Hitler, beklediği 2.Dünya Savaşı zaferinin ardından Berlin'in adını "Germania" olarak değiştirmeyi planlıyordu. Haacke, girişin üzerinde Nazi simgesinin bulunduğu yere, 1990 tarihli 1 Alman Markının büyütülmüş bir kopyasını yerleştirdi; bu tarih, Doğu ve Batı Almanya'nın birleştiği tarihtir. Doğu ve Batı Almanya'nın birleşme yılı olan 1990 tarihli Mark. 1993, geçici enstalasyon, Venedik Bienali, İtalya

Joseph Kosuth

D TOLEDO, OHIO, 1945

Joseph Kosuth, felsefe ve dilbilimden esinlenen Kavramsal sanat icra eder. En çok tanınan eserlerini erken yaşta, provokatif bir üslupla yaptı. Kosuth düşüncelerini, 1969 yılında "*Felsefeden Sonra Sanat*" başlıklı makalesinde özetledi ve şöyle dedi: "Bugün sanatçı olmak, sanatın doğasını sorgulamak anlamına geliyor... Resim yapıyorsanız sanatın doğasını sorguluyorsunuz demektir." Kosuth'un malzeme tercihi dil oldu. İmgelerin yerini sözcükler alırken estetik nesnelerin tasavvuru entelektüel uyanımla yer değiştirdi. Bu düşüncesini, *İlk Sorgulamalar* (1966) adını verdiği çalışmayla örneklendirdi; bu çalışmada, "su", "düşünce", "anlam" ve diğer bazı sözcüklerin sözlük tanımlamalarının fotostat serileri bulunuyordu. Çalışmaların yeniden tasarlanabileceği ima edilerek bu görsellere talimatlar da eşlik ediyordu. Kosuth bu şekilde özgün sanatsal nesnenin kıymetliliğinin altını çizmiş ve "sanatın" nesnenin değil, kavramın içinde olduğunu göstermiş oldu.

YAŞAMÇİZGİSİ

1965 New York'a taşındı; Görsel Sanatlar Okulu'na girdi
1967 New York'ta Normal Sanat Müzesi'ni kurdu -ilk kişisel sergisini burada açtı
1969 Dilbilim ve Marksist sanat eleştirisi ile ilgilenen İngiliz ve Amerikalı sanatçılar için hazırlanan *Journal of Art and Language*'in editörü oldu
1981 Stuttgart'taki Eyalet Galerisi ve Bielefeld'deki Sanat Galerisi'nde büyük retrospektif sergiler
1986 Kâğıt üzerine basılmış, daha sonra yapışken bantla silikleştirilmiş sözcüklerden oluşan *Sıfır ve Yok'u* tasarladı

◀ **Bir ve Üç Sandalye** Kosuth burada bir sandalyeyi, bir sandalye fotoğrafını ve "sandalye" sözcüğünün sözlük tanımlamasını sunuyor. Kosuth "Sanat nedir?" diye soruyor: Marcel Duchamp'ın bir piyaset sanat olduğunu söylediği gibi sandalye de sanat olabilir mi? Peki ya sandalye betimlemeleri -bir fotoğraf ve sözlük tanımlaması? 1965, kâğıt malzeme, sandalye 82x38x53 cm. MoMA, New York, ABD

Mona Hatoum

D BEYRUT, 1952

Filistin doğumlu sanatçı Mona Hatoum, çoğunlukla Londra ve Berlin'de çalışır. Performanstan enstasyona, video sanatından fotoğrafa ve heykele kadar pek çok alanda eser verir. Eserleri huzursuz edicidir – tanıdık olan groteskleşir, grotesk olan da tanıdıklaşır. Örneğin bir kolye, büyük, dekoratif, kahverengi boncuklardan oluşur gibi görünürken aslında tahtadan, deriden ve insan saçından yapılmıştır. Bir "hoş geldiniz" paspası çelik iğnelerden üretilmiştir. Hatoum'un eserleri sıklıkla insan bedenini konu alır ve bakan kişide duyguları açığa çıkarır. Hatta bazen şiddeti de hatırlattığı olur.

▼ **Yabancı Organlar** Bu video enstasyonu, iç organların seslerini yüksek volümde seyirciye dinletir. Bir endoskoptan alınan görüntüler sanatçının kendi iç organlarıdır. 1994, Pompidou Kültür Merkezi'nde enstasyon, Paris, Fransa

YAKINplan

BOŞLUĞA BAKIŞ
Video yerde açılıyor. Kamera bağırsaklara indikçe seyirci, her şeyi yutan bir delik görüyor.

YAŞAMçizgisi

1970-72 Beyrut Üniversitesi'ne devam etti
1975-79 Byam Shaw Sanat Okulu'nda okudu
1979-81 Slade Sanat Okulu'nda okudu
1989-92 Cardiff Yüksek Öğrenim Enstitüsü'nde ders verdi
1994 Paris'te Pompidou Kültür Merkezi'nde tek kişilik sergi
1995 Turner Ödülü'ne aday gösterildi

"Endoskopi... insanın sınırlarının en büyük ihlali olarak görüyorum."

MONA HATOUm

Christian Boltanski

D PARIS, 1944

Christopher Felver imzalı fotoğrafı

Boltanski, eserleri ve enstasyonları büyük duygusal güce sahip, çoğunlukla kişiyi huzura ve saygıya yöneltten Fransız bir sanatçıdır. Boltanski 12 yaşında okulu bıraktı ve 1958'de resim yapmaya başladı. 1967'de aile albümlerinden fotoğraflar ve belgeler toplayarak kendi kişisel tarihini araştırmaya koyuldu. *Üç Çekmece*'de (1970), oyun hamuruyla çocuk eşyaları heykelleri yaptı; bu heykeller bizlere çocukken ilgisiz nesnelerle verdiğimiz büyük değerleri hatırlatır. Boltanski'nin bir diğer büyük konusuydu ölüm, özellikle de Soykırım'dır. *Okul Peşinde*'de (1986-87) teneke kutuların üzerine Yahudi öğrenci fotoğrafları yerleştirilerek sunak tarzı bir yapı tasarladı. 1988'deki *Korunup Sakla* serisinde bir dizi küfü, elden ele geçmiş giysileri bütün bir odaya sıraladı –böylelikle görme duyusuyla birlikte koku duyusunu da uyarmış oldu. Oda, Nazilerin sürgüne gönderilenlerin eşyalarını depoladığı ambarları hatırlatıyordu.

YAŞAMçizgisi

1944 Paris'te Yahudi bir babanın çocuğu olarak dünyaya geldi
1968 İlk kişisel sergi
1969 Kurgusal bir otobiyografi olan ilk kitabını yayınladı
1970 *Referans Teşhir Kutuları* serisine başladı
1977 Renkli fotoğraflardan oluşan *Kompozisyonlar* serisine başladı
1984 Paris'te Pompidou Kültür Merkezi'nde retrospektif sergi
1986 Venedik Bienali'nde eski bir hapishane sergi
1998 Paris'te Pompidou Kültür Merkezi'nde *Son Yıllar* sergisi – üzerinde yürünecek tek bir parça olarak tasarlanmıştır

▲ **Gölgeler** Boltanski, 1980'lerin başlarında kukla benzeri küçük figürler yapıp bunların fotoğraflarını çekti. Bu fotoğraflar daha sonra, güçlü ışıkta hareket eden silüetlerin gizemli bir ortam oluşturduğu kinetik enstasyonlara dönüştü. 1984, Frac Bourgogne koleksiyonu

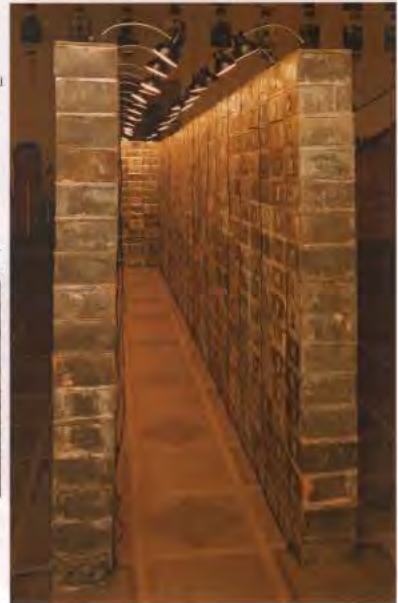
► **Korunup Saklanmış İsviçreli Ölümler** Kutulardan oluşan ince koridoruyla bu enstasyon bir krematoryuma ya da bir yeraltı dehlizine benzer. Lambalar sorgu memurlarının kullandığı kör edici ışığı hatırlatır ve enstasyonun kişiyi huzursuz edici etkisini güçlendirir. 1990, Sanat Galerisi, Hamburg, Almanya

YAKINplan

ÖLÜLERİN FOTOĞRAFLARI

Kutuların üzerinde, bir İsviçre gazetesinin ölüm ilanlarından çekilen ölü fotoğrafları duruyor. Bazıları tuhaf bir şekilde gülümüyor.

Savaş sonrası dönemde soyut resim, sanatın en mantıklı ilerleyişi olarak görülüyordu. Ama Figüratif ressamlar da hiçbir şey yapmadan geleneklere dayanmak yerine insanın değişen dünyadaki halini tasvir eden zorlayıcı resimler ürettiler.

Köken ve etkiler

Londra'da yaşayan Amerikalı sanatçı RB Kitaj, 1976'da bir İngiliz figüratif ressamlar kuşağını "Londra Ekolü" olarak adlandırdı; bu kuşakta bizzat Kitaj, Francis Bacon, Lucian Freud, Leon Kossoff, Frank Auerbach ve Michael Andrews bulunuyordu. Bu ekolü bir arada tutan şey, üslup benzerliğinden ziyade dostluktu. Grup en çok ressam David Bomberg'ten etkilendi. Bomberg savaşın sonra Güney Londra'daki Borough Politeknik'te ders verdi; Auerbach ve Kossoff onun öğrencileriydi. Bomberg görme duygusuyla birlikte dokunma duygusuna da vurgu yapıyordu.

« Yaşam Odası (Norwich Sanat Okulu) John Wonnacott, 1977-80. İngiltere'nin önde gelen portre ve figür ressamlarından olan Wonnacott figürlerini genellikle bir ortam içinde, çevresini mükemmel oranlar ve perspektifle betimleyerek çizer.

Konu

Bu altı sanatçı esas olarak insan figürü ve çevresini betimlediler ve sık sık birbirlerine modellik yaptılar. Bacon'ın Freud portresi ile Freud'un Auerbach resmi bugün önemli eserler olarak kabul edilmektedir. Bu sanatçıların tümü eski ustalardan güç alırlar. Bilinçli bir izleyici, Freud'un resimlerinde Van Eyck'in, Ingres'in ve Watteau'nun izlerini görebilir. Kossoff ve Auerbach, Londra'daki Ulusal Galeri'ye sık sık gidip

en sevdikleri sanatçılar olan Tiziano ve Poussin'in eserleri üzerinden çalışırlar. 1945'ten sonra ABD'de de figüratif ressamlar ortaya çıktı –gerçi eleştirmenler çoğu kez Soyut Ekspresyonistleri ve Minimalist, Pop ve Kavramsal sanatçıları yeğlerler. Üslup açısından birbirlerinden tamamen farklıydılar. Pearlstein ve Katz duygusuz figüratif çalışmalara yoğunlaşırken Andrew Wyeth'in eserleri daha duygulu oluyordu.

Figüratif Resim

Francis Bacon

Francis Bacon, 1984

D DUBLİN, 1909; Ö MADRİD, 1992

20. Yüzyılın en ünlü İngiliz ressamıdır. Tecrit, acımasızlık ve dehşet duygularını ifade etmek için şeklini bozduğu figürler üzerine odaklanmış, dramatik resimler yapmıştır. İlk kez 1945'te *Çarmih Tabanında Üç Figür Etüdü*'nü sergisine koyunca kötü bir şöhret kazandı; bu resim, acıyla kıvrılan yarı insan yarı hayvan yaratıkların korkunç resimlerinden oluşan üç kanatlı bir tabloydu. Bacon'ın çoğu resmi, hatta portreleri bile fotoğrafları temel alır.

Fotoğraf bir başlangıç noktasıdır; bundan sonra coşkulu hayal gücü ve usta yağlıboya tekniği devreye girer. Bacon boyayı resme öyle bir yayıp bulandı ki figürler bir süre sonra şekilsiz, sümüksü benceye benzer kabusumsu imgelere dönüşürdü. Bacon'ın figürlerinin çoğunun surati ters yüz olmuştur ve pek çoğu geometrik ya da kafes benzeri yapıların içinde tecrit edilmiş, hapsedilmiş haldedir.

YAŞAM çizgisi

1914 Bacon'ın ailesi Dublin'den Londra'ya taşındı
1928 Londra'da dekoratör olarak çalışmaya başladı
1949 Velásquez'in ünlü yapıtı Papa X. Innocent'in kâbusa benzeyen versiyonları *Çiğlik Atan Papalar* serisine başladı
1954 Venedik Bienali'nde İngiltere'yi temsil etti
1962-63 Londra'ya Tate Galeri'de ve New York Guggenheim'da retrospektif sergileri açıldı
1971 Paris, Grand Palais'de retrospektif sergisi açıldı

« Boğa Güreşi İçin Çalışma No1 Bu resim, Bacon'ın boğa güreşçilerini resmettiği üç tablodan biridir. Bacon belki de burada, içindeki kötülükle verdiği öz savaşı resmetmiştir –Bacon içki içer, kumar oynar ve toplumun eşcinselliğine karşı takındığı tavırla boğuşurdu. Bu dürekâr, sıcak resim, İspanyol ışığını ve manzara resimlerini hatırlatır; ama aynı zamanda da ihtirâşlı bir savaşı da simgeler. 1969, tuval üzerine yağlıboya, 198x148 cm. özel koleksiyon

► **Çarmih Tabanında Üç Figür Etüdü** Bacon, İsa'nın çarmihine gerilişinin pek çok versiyonunu resmetti; bunların tümü Bacon'a özgüdür. Burada, Rönesans-mihrap panolarıyla bağdaştırılan üç kanatlı tablo formatını kullanıyor. Bacon, paramparça edilmiş cesetler, şekilsiz figürler ve dört yana saçılmış kanla bu geleneksel formatı yıkıp İsa'nın erdemleri yerine insanın kötücüllüğünü gösteriyor. 1962, tuval üzerine yağlıboya; 198x45 cm. Guggenheim Müzesi, New York, ABD

YAKINplan

KARANLIK GÖLGE

Çarmih geriliş resimlerinde sık sık hacin ayaklarında azizler bulunur. Burada, sağ kanatta "çarmihin" önünde karanlık ve gizemli bir gölge var. Bu imge belki de kurtuluşun değil, sadece ölümün var olduğunu anlatıyor.

Velázquez'in Papa X. Innocent Portresi Üzerine Etüd *Francis Bacon*
1953, tuval üzerine yağlıboya, 153x118 cm. Des Moines Sanat Merkezi, ABD ➤

Velázquez'in Papa X. Innocent Portresi Üzerine Etüd

Francis Bacon

Francis Bacon'ın öfke ve acıyla çılgılık atan Papa'sı

gelmiş geçmiş en büyük –ve en rahatsız edici- İngiliz resimlerinden biridir. Bariz bir şekilde, Diego Velázquez'in 1650 tarihli Papa X. Innocent portresinin yeniden yapıdır. Bacon'ın Papa portresi, Velázquez'in resmini 20. yüzyıl ortaları için geçerli olacak şekilde yeniden yaratma çabasıdır. Sonuç ise varoluş kaygısının sarsıcı bir tasviri ve modern dünyada inancın gücünü gözle görülür şekilde reddedmiştir.

Hikâyesi

Bacon, Velázquez'in Papa X. Innocent portresini yeniden yorumlama çalışmalarına 1951 yılında başladı ve bundan sonraki 14 yıl boyunca tekrar tekrar bu çalışmaya geri dönerek bu konuda yaklaşık 50 resim yaptı. Portrenin reproduksiyonlarını içeren sayısız kitap, katalog ve kartpostal baskı yaptı. 1954 yılında Roma'da üç ay geçirmesine rağmen özgün resmi hiç görmedi.

Bacon kariyeri boyunca "dinî" resimler yaptı. Sanatçı, geleneksel dinî resimdeki hiyerarşik düzeni ve ruhani otoriteyi yıkmayı adeta bir görev edinmişti.

► SIKICA KAVRAYAN EL

Velázquez'in portresinde Papa elini rahatça koltağın kolçagina yerleştirmiştir ve kendinden emin, huzurlu tavrını yansıtır. Bacon'ın resmindeyse Papa'nın kolları gergindir ve elleri panik ve dehşetle kolçağa yapışmıştır.

▼ **AGIZ VE GÖZLER** Burada yüz, bir dehşet imgesidir. Ağzı, kara bir deliktir ve bir gözden kan gelmektedir. Hiçbir şeyin hatları belirgin değildir –gözlükler beyaz çizgilerle belirlenirken dudaklar ve ten çevredeki renklerle devam ettirilmiştir.

Kompozisyon

Resim, Papa'nın dehşetini vurgulayan dinamik çizgilerle doludur. Resmin alt kısmında tahtın hatlarını oluşturan koyu sarı çizgiler göze çarpar. Üst kısımdaysa kolların ve çökük omuzların oluşturduğu iki diyagonal çizgi bizi çılgılık atan başa götürür. Kompozisyonun dinamizmi agresif fırça darbeleriyle açığa çıkar.

► **ALTIN TAHT** Bacon'ın Papa'sı, bir tahtta oturmak yerine kafes benzeri bir yapıya hapsolmüştür. Hatta neredeyse elektrikli sandalyeye kelepçelenmiş olduğu bile söylenebilir ve sanki sarsılarak son nefesini vermektedir.

Teknik

Papa'nın dehşeti, Bacon'ın enerjik ve cüretkâr boya uygulamasıyla bize yansır. Boya, tuval üzerine sıçratılmış ve yayılmıştır. Fırça darbeleri özgür ve keskindir. Beyaz tuniği oluşturan yuvarlak hatlı beyaz darbeler ile arka plandaki dikey kahverengi darbeler özellikle şiddetlidir; tıpkı Papa gibi, "çılgılık atmaktadırlar." Bacon burada, tıpkı resmettiği kişi gibi, tutkulu ve duygusal bir savaş vermiş gibidir.

▲ **ŞEFFAFLIK** Kuru fırça darbeleri altta kalan boya katmanlarını görmemizi sağlar. Donuklaştırma olarak bilinen bu teknik, kırık renk efektleri yaratmaya yarar. Velázquez'in Papa'sı net bir şekilde resmedilmiş kanlı canlı bir kişiyken, Bacon'ınki hayaletimsi bir görüntüye bürünmüştür.

◀ **RENKLER** Sarı ve mor renkler ilk göze çarpanlardır. Tamamlayıcı renkler oldukları için yan yana geldiklerinde daha canlı görünürler. Resmin etkisi, Papa'nın gömleğinin beyazı ve arka plandaki koyu renk arasındaki güçlü kontrastla daha da güçlenmiştir.

ETKİLER

VELÁZQUEZ VE POTEMKİN ZİRHİSLİ

Velázquez'in portresinde Papa X. Innocent, hükmedici ve kendinden emindir; bu, gücü ve demir yumruğuyla bilinen biri için gayet yerinde bir tasvirdir. Bacon'ın Papa'sı ise bunun tam tersidir: çıldırılmış bir tirana benzer, hem kendisi korkmuştur hem de bakını korkutur. Bacon sanki onun hakkındaki geleneksel görüşü yıkmak istemiştir. Potemkin Zirhlisi'ndeki (1925) dadının çılgınlığını saplantı edinmiştir, burada kadının açık ağzı "O" şeklini almaktadır.

Papa X. Innocent, Diego Velázquez, 1650. Velázquez'in Papa'ından güç fıkkın Bacon'ın Papa'sı iktidarsız bir ülke tarafından ele geçirilmiştir. Velázquez, Papa'nın toplumsal imajını resmetmiştir. Bacon ise Papa'nın kişisel psikozunu araştırmak ister gibidir.

Lucian Freud

Otoportre

D BERLİN, 1922

Psikolog Sigmund Freud'un torunu olan Lucian Freud, İngiltere'ye çocuk yaşta, Nazilerden kaçıp gelmiştir. Francis Bacon'la beraber İngiltere'de 20. yüzyılın en önde gelen figüratif ressamlarından kabul edilir. Freud'un ilk resimleri, titizlikle ince uçlu samur fırçalarla, düz, ince katmanlar halinde uygulanmış yağlıboyalardır. Pürüzsüz ve çizgisel üslubu, sık sık 19. Yüzyıl Fransız ressamı Ingres'nin eserleriyle karşılaştırılır. 1950'lerin ortalarında Freud'un çalışmaları gittikçe daha rahat ve enerjik bir havaya bürünür. Daha sert olan yabandomuzu kılından fırçalar kullanmaya ve ayakta çalışmaya başlamıştır. 1960'ların ortalarından sonra gittikçe çıplaklığa odaklanan sanatçı, bu eserlerinde kaba ve sert fırça darbeleriyle çıplak bedenini yumuşaklığını hissettiren illüzyonu sağlar. 1970'lerin ortalarında Cremnitz beyazı adı verilen ağır ve granül halindeki boyayı kullanmaya başlar; bu boya, Freud'a ten renklerini koyu katmanlar halinde uygulama şansını tanır. Freud çoğunlukla tanıdığı kişilerin resmini yapar ve onlara günlerce modellik yaptırır. Yüz ifadelerini detaylandırmaz çünkü "ifadenin tüm bedenden açığa çıkmasını" istediğini söyler. Yine de modellerinde çaresiz bir ifade vardır ve fiziksel olmasa da ruhsal bir acı çeker gibidirler.

▲ **Annie ve Alice** Bu resim, Freud'un 1970'lerde sanatının doruğunda olduğu sırada yaptığı eserlerin tipik bir örneğidir. Resim, nü figürlerin duygusuz, hatta kimilerince rahatsız edici bir tasviridir. Çıplak tenin süngerimsi dokusunu mükemmel bir şekilde yakalayan kabaca ve kalınca uygulanmış fırça darbeleri ve toprak renkleri, Freud'un değişmez üslubunun karakteristik unsurlarıdır. 1975, tuval üzerine yağlıboya, 23x27 cm. özel koleksiyon

► **Evlerle Birlikte Çöplük Azazi, Paddington** Freud, şehre de tipik nü figürlerine yaklaştığı gibi duygusuz ve nesnel bir bakış açısıyla yaklaşır. Bu resimde çöp dolu arka bahçeye (ve çöplerin bitkilerle savaşına) en az zarif evlere gösterdiği kadar özen göstermiştir. 1970-72, tuval üzerine yağlıboya, 168x101 cm. özel koleksiyon

▲ **Bereli Kız** Freud, 1950'lerin ortalarına dek titizlikle odaklanmış bir üslupla çalıştı. Bu baş-omuz formatı ve sakin ifade, Kuzey Rönesansı portrecilerinin, özellikle de Jan van Eyck'in etkilerini taşır. 1951, tuval üzerine yağlıboya, 36x26 cm. Manchester Sanat Galerisi, İngiltere

YAŞAMÇİZGİSİ

1933 Ailesi Nazilerden kaçıp İngiltere'ye yerleşti

1939 İngiliz vatandaşlığı oldu

1941 Uç ay boyunca Kuzey Atlantik konvoyunda görev yaptı

1972 Annesinin resimlerini yapmaya başladı. Bu serî 1980'lerin ortalarına dek devam etti

1974 Londra'daki Hayward Galerisi'nde ilk retrospektif sergi

2000-2001 Kraliçe 2. Elizabeth'in portresini yaptı ve İngiliz medyasında tepki çekti

2002 Londra'daki Tate Britain'da retrospektif sergi

Philip Pearlstein

D PITTSBURGH, 1924

Nü figürün önde gelen Amerikalı ressamlarından olan Philip Pearlstein, 1960'larda figüratif resmin dönüşüne liderlik etmiştir.

Pearlstein kariyerine 1950'lerin Soyut Ekspresyonist kuşağının bir üyesi olarak başladı; eserleri şiddetli ve kaba uygulamaları tanınırdı. 1950'lerin sonlarında manzaralara odaklanmaya başladı. Kayalıklarda ve uçurumlarda çıplak bedendeki gibi kıvrımlar ve yuvarlak hatlar keşfetti. 1960'larda çoğunlukla kadın olan nü figürler çizdi; başlarda yumuşak ve genel hatlı çiziyordu ancak 1960'ların ortalarından sonra klinik bir titizlikle çalışmaya başladı. Pearlstein'in modelleri idealize edilmiş değildir -geleneksel olarak nü figürle bağdaştırılan tensellik yoktur. Hatta Pearlstein modeliyle arasındaki duygusal bağ koparmaya da çalışır. İnsan bedenini, "Ekspresyonist sanatçının onu içine soktuğu işkence eden, acı verici durumdan" kurtarmak istediğini söylemiştir.

YAŞAMÇİZGİSİ

1943-46 ABD Ordusunda görev yaptı

1949 Sanat tarihi okumak üzere New York'a taşındı

1958 Fulbright bursuyla İtalya'ya gidip manzara çalıştı

1959 New York'a geri dönüp insan figürleri çalışmaya başladı

1983 Milwaukee Sanat Müzesi'nde retrospektif sergi

▼ Biri Yerde, Biri Demir Bankta İki Kadın Model

Pearlstein modellerini sık sık alışılagenmedik açılardan, bedenlerinin bir kısmını keserek gösterir. Modelleri, buradaki bankta oturan kadın gibi, sık sık rahatsız pozisyonlarda poz verir. Sonuçta ortaya çıkan resim, fiziksel açıdan samimi, ancak duygusal açıdan soğuktur. 1973, tuval üzerine yağlıboya, 153x183 cm. özel koleksiyon

GÜNEdair

BİR PROPAGANDA ARACI OLARAK

FİGÜRATİF SANAT Kira Toplayan Adamın Bahçesi adlı eser, özellikle de eserin Kültür Devrimi sırasında Komünist Çin'deki siyasi öğretilerle olan bağlantısı, 1970'li yıllarda Batı'da figüratif ressamlar arasında büyük bir tartışmanın kaynağı olmuştur.

Kira Toplayan Adamın Bahçesi Çin'de Kültür Devrimi sırasında ev sahiplerinin acımasızlığı anlatan tabloların yeniden yaratımı olan bu eser, Cai Guo-Qiang tarafından 1979 Venedik Bienali için yapılmıştır.

Richard Schulman
imzalı fotoğraf

D CHADDS FORD, 1917; Ö CHADDS FORD, 2009

Ünlü bir illüstratörün oğlu olan Andrew Wyeth, büyük ölçüde popüler bir ressamdır. *Christina'nın Dünyası* (1948) adlı eseri, 20. yüzyıl Amerikasının simgesi olma yolunda, Edward Hopper'ın *Gece Kuşları* (1942) ve Grant Wood'un *Amerikan Gotiği* (1930) adlı eserlerinin rakibidir.

Wyeth adını ilk kez Maine kıyılarının renkli ve coşkulu suluboya tasvirleriyle duyurdu. Ancak saygınlığını büyük bir titizlikle, renk pigmentlerinin yumurta sarısıyla kanştırılıp suyla inceltildiği tempera tekniğiyle yaptığı resimlerle kazanmıştır. Yağlıboyanın aksine tempera hemen uygulanmaya hazır değildir, ağır ve hassas bir yaklaşım gerektirir. Wyeth bu konuda, "Yağlıboya sıcak ve ateşli, neredeyse bir yaz gecesi gibidir, tempera ise serin bir esintidir, kurudur ve kışın dalların esen rüzgârda çatırdamasına benzer," demiştir. Wyeth'in pek çok resmi kiş hissi uyandırır. Resimlerinde yıpranmış ahırlar ve çiftlik evleri, kasvetli manzaralar ve toplumun sınırlarında zorlukla ve sabırla var olmaya çalışan insanlar bulunur. Wyeth'in resimleri yaşamın narinliği ve ölümün yakınlığı üzerine derin düşüncelerdir.

► **1946 Kış** Wyeth bu resmi babasının ölümünden hemen sonra yaptı. Tepenin, babasının sembolik bir portresi, amaçsızca koşan çocuk figürünün de "kayıp yaşayan kendisi" olduğunu açıkladı. Tepeden ve uzaktan alınmış alışılmadık bakış noktası, çocuğun yabancılaşmasını vurgular. 1946, kompozisyon tahtası üzerine tempera, 80x122 cm. North Carolina: Sanat Müzesi, Raleigh, ABD

▲ **Christina'nın Dünyası** Buradaki kız, sanatçının Maine'deki bir komşusu, çocuk felci hastası Christine Olson'dur. Kız acı içinde kollarıyla kendini tepeye doğru yukarı çekmektedir. Wyeth, "Resmi yaparken en zor kısmı... pek çok kişinin umutsuz vaka diyeceği kızın olağanüstü yaşam mücadelesinin hakkını vermekti," demiştir. 1948, alçıtaşı panel üzerine tempera, 82x121 cm. MoMA, New York, ABD

YAKINplan

KUSURSUZ

AYRINTILAR Her çimen yaprağı ve kızın kolundaki her tüy özenle resmedilmiş. Wyeth çayırın resmini yaparken aylarca, tıpkı çayırda ilerlemeye çalışan kızın gayreti gibi çaba harcamış.

YAŞAMçizgisi

1936 Philadelphia Sanat Birliği'nde ilk sergi

1948 *Christina'nın Dünyası*, New York'taki MoMA tarafından satın alındı

1963 Ronald Reagan Özgürlük Ödülü'nü alan ilk ressam oldu

1967 New York, Whitney Müzesi'ndeki sergisine rekor katılım gerçekleşti

1971 Kendisine gizli gizli modellik yapan komşusu Helga Testorf'un portrelerinden oluşan seriyeye başladı

1987 Washington DC'deki Amerikan Sanatı Ulusal Galerisi'nde Helga resimlerini sergiledi

D MELBOURNE, 1917; Ö LONDRA, 1992

Avustralya'nın en beğenilen modern ressamı Sidney Nolan üretken bir sanatçıydı. Çok çeşitli üslupta ve formda eser verdi, kumaş boyaları, polivinil asetat ve ripolinle (akışkan, hızlı kuruyan, üstün kalite ticari bir vernik) deneysel çalışmalar yaptı. Dünyanın her tarafını gezdi; teknik ressamlık, matbaacılık, sahne ve kostüm tasarımcılığı yaptı. Nolan resimlerinde figür ve manzara üzerine odaklandı.

Hızlı ve ince fırça darbeleriyle Avustralya'nın çorak bölgelerinin sert ışıklı ve engibeli karakterini yakaladı. Radikal bir şekilde basitleştirilmiş formlar kullandı —bu tarzın en ünlü örneği, 19.yy. kanun kaçağı Ned Kelly'nin siyah zırhının tasviridir. Nolan'ın "Kelly" resimleri daha sonraları, adaletsizlik, aşk ve ihanet temaları üzerine ısratlı düşüncelere dönüşmüştür.

YAŞAMçizgisi

1940 Melbourne'de ilk kişisel sergisini açtı

1945 İlk Ned Kelly resimlerini ve çizimlerini yaptı

1955 Londra'ya yerleşti

1956 Pek çok resmine ilham veren Türkiye'yi ziyaret etti

1958 ABD'yi dolaştı

1981 Sir unvanı verildi

▼ **Ceset Nolan**, 1953'te bir Avustralya gazetesinden, kuzey bölgelerdeki kuraklık konulu bir seri resim siparişi aldı. Çarpık ceset ve çattak toprak desenleriyle bu resim, o seriden biridir. 1953, sunta üzerine ripolin boyası, 91x121cm. özel koleksiyon

▲ **Kelly ve Zırh** 1945 yılında Nolan, 19. yüzyılda cinayet nedeniyle asılan İrlandalı-Avustralyalı idealist kanun kaçağı Ned Kelly'nin resimlerini yapmaya başladı. Nolan, Kelly'yi resimlerinde genellikle Avustralya yeşilliklerinin yanında çarpıcı derecede basitleştirilmiş el yapımı siyah zırhıyla betimlerdi. Ancak burada Kelly'nin zırhı bir kenara atılmış durumdadır ve Kelly de bir efsaneden çok bir ölümlü gibidir. 1962, tahta üzerine yağlıboya ve vernik, 122x153 cm. özel koleksiyon

Alex Colville

D TORONTO, 1920

Alex Colville'in acı verici gerçekçiliği ve ciddi kompozisyonları, kendisini savaş sonrası dönemde Kanada'nın en önde gelen figüratif ressamı yaptı. Colville, dönemin çizgisi olan soyut resmin dışına çıkmakla kalmadı, Kanada manzara geleneğinden de koptu.

Mount Allison Üniversitesi'nde okuduktan sonra 2. Dünya Savaşı'nda resmi savaş ressamı olarak çalıştı; bu tecrübe, net gözlem ve önemli olayları kaydetme gibi sanatsal ilkelere şekillendirdi. Tek bir resmi planlayıp bitirmesi aylar süren sanatçı, varoluşçu felsefesini yansıtan kusursuz geometrik yapılarında kendi deneyimlerinden imgeler sunar.

▲ **At ve Tren** Colville, şair Roy Campbell'in "Bir alay askere karşı bir beyimle çıkıyorum karşınıza, Ve zırlı bir trene karşı kara bir atla" dizelerinden aldığı ilhamla yaptığı bu resimde, insanla doğanın karşılaşmasını titiz bir gerçekçilikle sunuyor. 41x54 cm. Hamilton Sanat Galerisi, Kanada

Alex Katz

D NEW YORK, 1927

Alex Katz'ın olgun dönem eserlerinin -sık sık Pop Art ile ilişkilendirilen ama aslında Pop Art öncesi bir döneme denk gelen- bağımsız, "modern gerçekçi" üslubu, Soyut sanat unsurlarıyla kendi temsili eserlerini bir araya getirme arayışı sırasında ortaya çıktı.

1946-1950 arasında New York ve Skowhegan, Maine'de üniversiteye giden Katz, Soyut Ekspresyonizmden etkilendi. Ancak 1950'lerde figüratif bir üslupla düz renk yüzeyleri ve basitleştirilmiş figürler içeren bir seri arkadaş ve aile portreleri de yaptı. 1960'larda bu basit üslupla birkaç taşbaskı ve serigrafı ile tek başına duran ahşap ve metal parçalar üzerine figürler de üretti. Yıllarca modern sanatın dışında kalan sanatçı, 1980'lerde özel bir karaktere sahip olmayan, pürüzsüz resimleriyle eleştirel ve popüler bir başarı elde etti.

▲ **Yaz Pikniği** Katz'ın şöhretini, çoğunluğu karısı Ada, oğlu Vincent ve arkadaşlarına ait olan ve ev içinde resmettiği portrelere borçluydu. Figürleri ve arka planı basit, düz yüzeylere indirgerek kompozisyona soğuk ve tutkusuz bir hava vermişti. 1975, tuval üzerine yağlıboya, 198x366 cm.

Fernando Botero

Otoportre

D MEDELLÍN, 1932

Botero, bugün uluslararası bir saygınlığı olan, kozmopolitan bir figür olmasına rağmen, adını ilk duyurduğu 1950'li yıllarda kendini "Kolombiyalı sanatçıların en Kolombiyalı" olarak tanımladı.

Medellín'de doğup büyüyen sanatçı, 16 yaşında yerel sanatçılarla birlikte bir sergiye katılarak sanat kariyerine başladı. Liseden sonra Bogotá'ya taşındı ve orada Café Automatica'da toplanan sanat çevrelerine girdi. 1950'li yılların çoğunda seyahat ettikten sonra New York'a yerleşti. Bu dönemde Picasso etkisindeki bir üsluptan olgun döneminin karakteristiği olan dolgun figürlerin neo-figüratif kompozisyonlarına geçiş yaptı. Botero'nun resimleri ve heykelleri karikatürize bir amaçla tasarlanmış olmasa da, figürlerin abartılı oranları mizahi unsurlar taşır. Çoğu eserinde toplumsal bir eleştiri vardır; bu bazen sadece bir imadır ama yakın zamandaki eserlerinde Medellín uyuşturucu kartelleri ve Irak'taki Ebu Gureyb hapishanesi, resimlerinde açığa çıkmıştır.

YAŞAMÇİZGİSİ

1944 Gençlik yıllarında bir boğa güreşi okuluna yazıldı
1951 Bogotá'ya taşındı ve ilk kişisel sergisini açtı
1952-54 Avrupa'yı gezdi
1956 Gloria Zee'yle evlenip Meksika'ya yerleşti
1960 Gloria'dan boşanıp New York'ta bir stüdyo satın aldı
1973 Stüdyosunu Paris'e taşıdı
1974 Dört yaşındaki oğlu bir motor kazasında hayatını kaybetti
1983 İtalya'da Toskana'ya yerleşti

▲ **Fatımalı Meryem** Botero burada, simgesi haline gelecek "şişman kadın" tarzıyla Bakire Meryem'i geleneğin dışında bir üslupla ele alıyor. Figürlerin çocuksu basitliğinde Picasso'nun, fırça darbelerinin dokusunda da Soyut Ekspresyonizmin etkisi belirgindir. 1963, Modern Sanat Müzesi, Bogotá, Kolombiya

“**Gerçek olmayan bir gerçeği**, gerçekçi bir formda tasvir ediyorum. Bir resme başladığınızda o resim bir şekilde dışınıza çıkar. Sonuçta ise sanki **siz resmin içine girersiniz.**”

FERNANDO BOTERO

▼ **Terzi** Botero, şatafatlı orta-sınıf figürlerin alaycı portrelerinin yanı sıra natüramorflar ve günlük yaşamdan manzaralar da resmeder. Örneğin buradaki terzi daha duygudaş bir havaya sahiptir; diğer eserleri gibi heybetli oranlara sahip olsa da daha az karikatürizedir ve terzi malzemeleri, karakteri tasvir etmekle kalmayıp kompozisyonda da önemli rol oynar. Özel koleksiyon

▲ **Sosyete Hanımefendisi (Balkonda Eldivenli Kadın)**

Bu portre, Botero'nun resimlerinde sık tekrarlanan burjuvazinin üzentiliğiyle alay etme temasını işliyor. İnce tekniğe ve ayrıntılardaki titizliğe karşın, perde ve tombul figür, sanatçının yassı perspektifini koruyarak imgenin ironisini vurguluyor. 1995, tuval üzerine yağlıboya, 132x102 cm. özel koleksiyon

Frank Auerbach

D BERLIN, 1931

Frank Auerbach, sonra Nazi Toplama Kampında ölen ailesi tarafından Almanya'dan İngiltere'ye gönderilmiştir. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra David Bomberg'in hocalığında Borough Politeknik'te, daha sonra da St Martin's Sanat Okulu'nda ve Kraliyet Sanat Koleji'nde okudu. 1956 yılındaki kişisel sergisi saygınlığını sağlamıştı; ancak aynı zamanda impasto adı verilen, çok kalın katmanlı yağlıboya tekniğiyle de kötü bir şöhret edindi. Bu tekniği öyle kalın katmanlar halinde kullanıyordu ki resimleri duvara asılmak yerine ancak yere serilerek sergilenbiliyordu; ne var ki Auerbach'ın resimlerine neredeyse bir heykel niteliği kazandıran da bu tekniktir. Auerbach renk paletini toprak tonlarıyla, hatta bazen siyah ve beyazla sınırladın, modellerini de arkadaşlarından, ailesinden ve Londra'daki çevresinden seçer.

YAŞAMÇİZGİSİ

1931 Berlin'de Yahudi bir ailenin oğlu olarak dünyaya geldi

1939 Nazi rejiminden kaçmak için İngiltere'ye gönderildi

1947 Londra'ya yerleşip St Martin's ve Kraliyet Sanat Koleji'nde okudu

1956 Londra'daki Güzel Sanatlar Galerisi'nde ilk kişisel sergi

2001 Kraliyet Akademisi kendisi için büyük bir retrospektif sergi açtı

► **Stüdyo VII'de JYM Auerbach, iyi tanıdığı kişilerin, özellikle de karısı Julia'nın, sevgilisi Stella'nın ve burada modellik yapan Juliet Mills'in (Resmin adındaki JYM) resmini yapmayı tercih ederdi. 1965, ahşap panel üzerine yağlıboya, 93x45 cm. Abbot Hall Sanat Galerisi, Kendal, İngiltere**

YAKINplan

İMPASTO Katman katman boya uygulayıp her seferinde resmi yeniden şekillendiren Auerbach, resimlerine karakteristik dokusunu veren alışılmadık derecede kalın impasto kullanır.

Jack Vettriano

D FIFE, 1951

Aslen maden mühendisi olan İskoç ressam Jack Vettriano, Jack Hoggan adıyla dünyaya gelmiştir; ancak daha sonra eserlerinin 1980'lerdeki başarısıyla birlikte annesinin kızlık soyadını almıştır. Tamamen kendi kendini yetiştirmiş olan sanatçı, yirmili yaşlarında hobi olarak resme başlamış ve eserlerini ilk kez 1988'de İskoçya Kraliyet Akademisi'nin yıllık sergisinde halka sunmuştur. Vettriano'nun eserleri aniden popülerlik kazanıp kendisine 1990'larda dünya çapında sergiler açma olanağı sağlamıştır. Şöhretli sanatseverler eşi görülmemiş fiyatlarla resimlerini satın almış ve eserlerinin reproduksiyonları çok satanlar arasına girmiştir. Bu ticari başarısına rağmen Vettriano'nun gerçekçi üslubu ve romantik, hafif de erotik konuları akademik sanat çevrelerinde tartışılmaya devam etmektedir.

▲ **Şarkı Söyleyen Uşak** Rüzgârlı bir sahilin konu eden bu resim, Vettriano'nun üslubunun tipik bir örneğidir. Resimdeki figür nostaljik çağrışımlar yaparken, sanatçının atmosfer yaratmadaki ustalığı göz alıcıdır. 1992, tuval üzerine yağlıboya, 71x91 cm. özel koleksiyon

Michael Andrews

D NORWICH, 1928; Ö LONDRA, 1995

▲ **Melanie ve Ben** Yüzerken Andrews'un en popüler resmi, kendisinin alışılmadık bir imgesidir. Andrews bu resmi, İskoçya'daki Glenartney'e daha sonra pek çok kez yapılacak olan aile gezilerinin ilkinden sonra yapmıştır. 1978-79, ahşap panel üzerine akrilik, 183x183 cm. Tate, Londra, İngiltere

Michael Andrews, William Coldstream'in hocalığında Slade Sanat Okulu'nda okumuştur; Coldstream'in, tüm sanatçıların görülen bir şeyi konu etmesi gerektiğine dair olan tezi, Andrews üzerinde büyük bir iz bırakmıştır. Andrews okuldan sonra Londra Ekolü adı verilen ve figüratif ressamlardan oluşan grupta yakınlık kurmuştur. Auerbach, Lucian Freud ve Francis Bacon da bu grubun üyeleriydi. Andrews, 1960'lı yıllarda dönemin ruhunu yansıtan sayısız parti resmi yapmıştır. Bu seriyi, kuş bakışı manzaralardan oluşan ışıklar serisi izlemiştir. 1963 yılında Avustralya'daki Uluru'ya (Ayers Kaya) yaptığı bir gezi, daha sonraki manzara resimlerindeki ruhani içeriğe esin kaynağı olmuştur.

Süperrealist sanatçılar sinir bozucu bir titizlikle, insanı huzursuz edecek kadar gerçek olandan daha gerçek bir dünyayı betimleyerek sanatsal beklentileri alt üst ederler. Bu akım ABD'de, 1960'ların sonlarında ve 1970'lerde ortaya çıkmıştır.

Süperrealizm

Süperrealizm, resimde fotoğrafı, heykelde de gerçek nesneleri taklit etmeye dayanan bir akımdır. İsim babası, tarzın öncüsü Malcolm Morley'dir. Bu harekete aynı zamanda Fotoğrafçılık ve Hipergerçekçilik de denir.

Köken ve etkiler

Süperrealizmin bariz habercisi trompo l'oeil (gözü aldatma) resimleriydi; bu resimlerde amaç, seyirciyi bir nesnenin resmine değil, nesnenin kendisine bakıyor olduğuna ikna etmektir. Bu resim türü ilk kez Rönesans'ta ortaya çıkmış ve 1600'lerde Hollanda resimleri ve 1800'lerde Amerikan resimleri ile yeniden canlanmıştır. Özellikle Vermeer'in eserlerinde belirgin olan, 17. yüzyıl Hollanda resimlerinin pürüzsüz yüzeyleri pek çok Süperrealistin, özellikle de Richard Estes'in çalışmaları üzerinde etkili olmuştur.

◀ Süpermarket Müşterisi

Duane Hanson, 1970. Hanson'ın insan heykelleri Süperrealizmin eşsiz birer örneğidir. O kadar canlı gibidirler ki bakan kişi yanlışlıkla heykelin gerçek bir insan olduğunu sanabilir.

Konular

Süperrealist ressamlar çoğunlukla fotoğrafın, imgenin odaktan kayıp yaklaşması, lensin hatları bozuşu ve objektif kapığının hareketi donduruşu gibi özgün niteliklerini taklit etmeye çalışırlar. Örneğin Malcolm Morley'in gemi resimleri, ucuz bir yolla

çoğaltılmış fotoğraflara benzer; Richard Estes'in geniş New York şehir manzaraları da panoramik fotoğrafları andırır. Süperrealistler mekanik yollarla üretilen görsellerin nesnellüğünü elde edebilmek için genellikle resimlerinden duyguyu çıkarmaya çalışırlar. Süperrealist heykeltıraşlar gerçek nesneleri, özellikle de insan figürünü taklit etme uğraşındadırlar. En ünlü iki Süperrealist heykeltıraş, John DeAndrea ve Duane Hanson, doğrudan insan bedeninden kalıp çıkarırlar. Pürüzsüz, insan etine benzer bir dokuya sahip olan ve sanatçıya yüzey üzerinde detaylı bir boyama olanağı tanıyan olan polivinil ile çalışırlar.

Malcolm Morley

John Jonas Green imzalı fotoğrafı

D LONDRA, 1931

Morley, 50 yıllık kariyeri boyunca tek akıma takılı kalmayı reddetti. Eserleri, Soyut Ekspresyonizm, Pop Art ve Kavramsal Sanat olarak adlandırılabilir. Ama Morley en çok iki etkili sanat akımını başlatmasıyla ünlüdür. Süperrealizm ve Neo-Ekspresyonizm. Morley 1950'lerde Soyut Ekspresyonizme hayran kaldı ve Barnett Newman'ın eserlerine benzeyen, siyah-beyaz yatay çizgilerden oluşan resimler yaptı. 1960'larda Süperrealizm akımına önderlik etti; kartpostallardan yola çıkarak gemi resimleri yaptı. Resimsi ifade ile duygusal tepkileri engellemek için resim yaparken sık sık hem kartpostalı hem de resmi ters çevirir. Ortaya çıkan sonuç da, seri üretim görsele sadık bir resim olur. 1970'lerin başlarında Morley Kavramsal Sanat ürünü eserler de verdi; ancak 1980'lerde Neo-Ekspresyonizme döndü ve eserleri rahat, kaba fırça darbeleri ve duygusal renklerle doldu.

YAŞAMÇİZGİSİ

1952-53 Londra'da Camberwell Sanat ve El Sanatları Okulu'nda okudu
1954-57 Londra'da Kraliyet Sanat Koleji'nde okudu
1958 New York'a yerleşti
1965 Savaş gemileri ve açık deniz gemileri ile Süperrealist akıma geçti
1972 New York Eyalet Üniversitesi'nde profesör oldu
1975-76 Felaket manzaraları tasvir eden resimler yaptı
1984 Turner Ödülü'nü alan ilk kişi oldu

▲ **Girit'e Elveda** Morley'in Neo-Ekspresyonist dönemine ait bu resim, çift imgelerden oluşur—iki bereket tanrısı, iki çıplak insan, bir boğa ve at. Yunanistan ve Girit resimlerinden oluşan ve mitleri, efsaneleri, antik ve modern dünyayı konu alan resim serisine aittir. 1984, tuval üzerine yağlıboya, 203x417 cm. özel koleksiyon

► **Duvardan Atlayanlar** Morley yakın zaman önce Süperrealizme geri dönerek "sadakat" resimleri adını verdiği resimler yapmaya başladı. Bu resimde konu rahatsız edicidir—Filistinliler duvardan atlayarak İsrail'e geçmektedirler—buna rağmen Morley'in resmi duygu, renk ve hareket doludur. 2002, tuval üzerine yağlıboya, 229x175 cm. Modern ve Çağdaş Sanat Müzesi, Strasbourg, Fransa

YAKINplan FOTOGRAFI TAKLİT ETMEK

Özgün fotoğraf, telefoto lensle çekilmiştir. Bu teknik, odaktaki manzaranın sadece dar bir kısmı alınarak arazinin siğ bir derinliği sahip olmasını sağlar. Morley de bu efekti taklit etmiş ve duvarla figürleri odakta tutup arka planın odaktan kaymasını sağlamıştır.

Chuck Close

James Leynes
imzalı fotoğrafı

D MONROE, WASHINGTON, 1940

Chuck Close duvar büyüklüğündeki portreleri için Süperrealizmi kullanır. Titizlikle fotoğraflardan çalışır, tuval üzerine şablon çizmeden önce fotoğraf üzerine şablon çizer ve kare kare fotoğrafı kopyalar. Close, Süperrealizm akımına 1967'de, boya tabancasıyla boyanmış, sekiz adet devasa siyah-beyaz portreyle katıldı. 1970'lerde renkli resimlere geçti. Bu dönemde parmağını mürekkebe bastırıp kâğıt üzerindeki şablona desenler çıkararak yaptığı "parmak ızı" resimlerine de başladı. Çeşitli renk ve şekillerdeki küçük kâğıt diskleri şablonlu tuvale yapıştırarak oluşturduğu portreler de bu döneme aittir. Close'un modelleri, Richard Serra, Roy Lichtenstein ve Robert Rauschenberg gibi sanatçıların da dahil olduğu arkadaş çevresidir. Close sipariş üzerine resim yapmaz, bu konuda şöyle demiştir: "Üç metrelik bir portre isteyecek kadar kendine hayran olan bir kişi benden sivilcelerini de silmeme isteyecektir."

YAŞAMÇİZGİSİ

1958-64 Önce Washington Üniversitesi'nde, daha sonra Yale'de okudu
1967 Massachusetts Üniversitesi'nde ilk kişisel sergi; Süperrealizm üslubunda resim yapmaya başladı
1969 Eserleri, New York, Whitney Müzesi'ndeki bienale alındı
1988 Belkemiğindeki bir kan pıhtısı, boynundan aşağısını felç etti
1989 Başlarda fırçayı dişlerinin arasına sıkıştırarak yeniden resim yapmaya başladı
1998 New York, MoMA'da büyük bir retrospektif sergi

► **Linda Close**, bunun gibi renkli portreler yapmak için baskı makinesinin tekniklerini kullandı -önce cyan (mavi), sonra macenta, sonra da sarı. Yazar Linda Rosenkrantz Finch'in bu duvar büyüklüğündeki portresini bitirmek Close'un 14 ayını aldı. İnanılmaz derecede detaylı bir resimdir -saçlar, kirpikler tek tek resmedilmiştir ve ciltteki gözenekler bile görülebilir. 1976-78, tuval üzerine akrilik ve kurşunkalem, 274x213 cm. Akron Sanat Müzesi, Ohio, ABD

MINİK RESİMLER Close, eline bir fırça bağlayarak şablondaki her bir karenin içine küçük şekiller çizdi. "Her bir karenin aslında bir resim olduğunu fark ettim," demiştir.

▼ **Alex Close**, ressam Alex Kantz'ın bu portresini boynundan aşağıya tekniğiyle yaptı. Yuvarlaklar, çaprazlar, eşkenar dörtgenler gibi kolayca çizilebilir şekillerden oluşur ve sonuçta sanatçının önceki eserlerine göre daha rahat ve resimsi bir havası vardır. Parçalanmış bir camın ardından bakıyormuş hissi veren bir efektte sahiptir. 1991, 71x59 cm. Cecil Higgins Sanat Galerisi, Bedford, İngiltere

John DeAndrea

D DENVER, 1941

Amerikalı heykeltıraş John DeAndrea, çoğunlukla çıplak insan figürlerini polivinil (PVC) dökümlerini yapar. Figürler, şaşırtıcı derecede gerçekçidir. Plastik kafa derilerine saç tellerini her seferinde dört-beş tel olmak üzere tek tek yapıştırır. PVC'yi ten rengine boyamakla kalmaz, figüre benler, küçük damarlar ve yaralar da çizer. Heykelin üzerindeki giysinin izleri bile belirgindir.

▲ **Çift (Giyinik Erkek)** DeAndrea'nın insan boyutlarındaki heykelleri bakan kişiyi çoğu zaman şaşırtır. Bu figürler ilk bakışta bir duvara yaslanmış şekilde tasarlanmışlardır ve böylece kolaylıkla gerçek bir insan sanılabilirler. 1978, yağlıboyayla boyanmış PVC kalıp, gerçek boyut, özel koleksiyon

Audrey Flack

D NEW YORK, 1931

▲ **Marilyn (Vanitas)** Bakan kişide zamanın geçişini hatırlatan alegorik natüramortlara vanitas denir. Bu, modern çağ için bir vanitastır; pembe kum saati zamanın geçişini, kesilmiş meyve de çürümenin kaçınılmazlığını simgeler. 1977, tuval üzerine akrilik üstü yağlıboya, 244x244 cm. sanatçının koleksiyonu

Audrey Flack, 1970'li yıllarda yaptığı, mücevherler, kozmetik malzemeleri, kristal nesneler ve kremalı kekler gibi "feminen" konular içeren Süperrealist natüramort serileriyle tanındı. Soğukkanılıkla fotoğraf tasvir yapan pek çok Süperrealist aksine Flack, bakan kişide duygusal bir tepki uyandırmayı hedefler. Tuvalin üzerine projeksiyonla bir slayt düşürüp resmini bu slayt imgesi üzerinden yapar.

Richard Estes

D KEWANEE, İLLİNOİS, 1932

Estes, Chicago'daki Sanat Enstitüsü'nden mezun olduktan sonra 1956 yılında New York'a taşındı. 1967 dolaylarında, kendi çektiği renkli fotoğraflardan, elle çalışarak Süperrealist bir üslupla New York sokak manzaraları resmetmeye başladı. Estes nadiren fotoğraflara sadık kalır - incelelikle bazı detayları değiştirir ya da birkaç fotoğrafı kullanarak tasvir ettiği dünyayı tamamen değiştirir. Saplantılı bir şekilde yansımalar üzerine odaklanır. Yansımalar belirgin bir biçimde su birikintilerinde ve cam yüzeylerde belirir, arabaların yuvarlak hatlı parlak yüzeylerinde su üzerindeki yağ tabakası gibi açığa çıkarlar.

▲ **Giysi Mağazası** Estes mağaza vitrinlerindeki yansımaları resmetmeyi çok sever. Vitrindeki nesneler dışardan gelen yansımayla bulanıklaştıkça, muhteşem derecede gizemli, karmaşık kompozisyonlar ortaya çıkar. Bu resimdeki sonuç sert köşeli şekillerin neredeyse soyut bir aranımadır. 1976, ahşap panel üzerine akrilik, 51x56 cm. özel koleksiyon

20. yüzyıla kadar kadın sanatçılar sanat dünyasından büyük ölçüde dışlanmıştı, 1960'larda bile sadece birkaçı kabul gördü. Sonraki yıllarda bu erkek baskınlığına karşı çıkan bazı kadınların çeşitli yapıtları Feminist sanat olarak adlandırılır.

Köken ve etkiler

1960'ların sonundaki kadın hareketlerinden esinlenen pek çok kadın sanatçı, Feminizmin sosyal ve siyasi içeriğini eserlerine taşıdı. Bu yeni kuşak Feminist sanatçılar kadınlık deneyimini kendi ifadeleriyle dile getirmek istediler. Belirgin şekilde "kadınsı" olan sanat eserleri üretmenin yanı sıra bazıları tamamen kadın sanatçılara ait bir platform yarattı —özellikle 1971 yılında Judy Chicago ve Miriam Schapiro tarafından California Sanat Enstitüsü'nde kurulan çığır açıcı Feminist Sanat Programı bunun en iyi örneğidir.

Konular

Tüm kadın sanatçılara "Feminist" denemez —Feminist sanatı diğer çağdaş akımlardan ayıran şey konusudur: Ayrımcılık konuları, baskı, ataerkil yapının eleştirisi ve erkek şiddeti ve kadın cinselliğine övgü. İmgelem çoğunlukla cinsel içeriklidir

« Kadın özgürlüğü Kadın Özgürlüğü Hareketi, 1960'ların sonunda ortaya çıktı. Kadın kimliği ve deneyimi, Feminist sanatçıların işaret etme ihtiyacı duydukları konulardı.

ancak kadının, erkeğin erotik arzusunun ya da fantezilerinin nesnesi olduğu basmakalıp duruşa karşı çıkar.

Üslup, araç, tür

Feminist sanatla belli başlı hiçbir üslup, araç ya da tür ilişkilendirilmez; ancak daha avangart formlar bu akımda baskındır. Bazı Feminist sanat ürünleri geleneksel resim ve heykel türleriyle temsil edilir. Ama bu formların taşıdığı prestijin erkek

egemenliğiyle ilişkilendirildiği ve alternatiflerinin bulunması gerektiği öne sürülür. Bazı Feminist sanatçılar, mesajlarını hızlı ve ulaşılabilir bir şekilde iletmek için kitle iletişim araçlarını kullanır. Feminist sanat tığ işine, seramiklere, kadınla ilişkilendirilen ve daha önce "güzel sanat" olarak adlandırılmayan diğer zanaat türlerine de vurgu yaptı. Judy Chicago'nun Ziyafet (1974-79) adlı eseri buna iyi örnektir.

Feminist Sanat

Barbara Kruger

D NEWARK, NEW JERSEY, 1945

Barbara Kruger en çok fotoğraf temelli eserleriyle tanınır; çalışmaları, şiire ilgi duyan bir grafik tasarımcı olarak deneyimleri ile kitle iletişim araçlarının etkisini bir araya getirir. New York'ta Parsons Tasarım Okulu'ndan mezun olduktan sonra Mademoiselle dergisinde baş tasarımcı olarak çalıştı; daha sonra 1976 yılında sanatına ve şiirine yoğunlaşmak üzere Kaliforniya'ya yerleşti.

Pek çok siyasi kitap kapağı tasarlamış olan Kruger, başta kadın düşmanlığı ve güç suiistimali olmak üzere toplumsal içerikli konuları ele almaya devam etti. Reklamcılığın görsel dilini ve galerilerin yanı sıra posterler, billboardlar ve hatta tişörtler olmak üzere kitle iletişim araçlarını kullanarak, tüketim toplumunun ikonografilerini mesajını iletmek üzere ters yüz etti.

« Adsız (Senin Rahatın Benim Sessizliğim) Billboard reklamcılığının boyutu ve hızıyla birlikte, büyütülmüş bir siyah-beyaz fotoğrafın üzerine yerleştirilen boyalı basın tarzı metin, insanı huzursuz eden bir etkiye sahiptir. "Senin Rahatın Benim Sessizliğim" gibi veciz bir ifadeye eşlik eden gölgemsi imge, cinsiyet ayrımcılığına karşı çıkan mesajı kuvvetli bir şekilde iletiyor. 1981, fotoğraf çalışması, 142x102 cm. Daros Sergi Salonu, Zürih, İsviçre

Jenny Holzer

D GALLİPOLIS, OHIO, 1950

Başlangıçta soyut ressam ve grafiker olan Jenny Holzer, Kavramsal sanata 1975'te yüksek lisans öğrencisiyken ilgi duymaya başladı ve 1977'de New York'a taşındıktan sonra halka açık yerlerde sanatsal olarak metin kullanan yapıtlara yoğunlaştı. Holzer, metni soyut resimlerine ilk başlarda azar azar yerleştiriyordu, ancak artık metinleri görsellerin yerini tamamen almış durumdadır. Gerçeklikler'de (1977) metin, halka açık yerlerde teşhir edilen aforizma posterleri oldu. Diğer varyasyonları ve sanatçının öteki eserleri projeksiyonla binalara yansıtılan ve ışıklı billboardlara, çıkartmalara, tişörtlere ve hatta prezervatiflere konulan metinler oldu.

▼ İltihaplı Denemeler Bu mekâna özgü enstalasyonda Holzer'in pek çok serisinden metinler spiral şeklinde bir rampanın çevresini saran ışıklı bir ilan panosuna yerleştirilmiştir. Farklı renklerde aydınlatmalarla oluşturulmuş ifadeler, Feminist ideolojinin bildirgeleridir. 1990, ışıklı elektronik ilan panosu, Guggenheim Müzesi, New York, ABD

Louise Bourgeois

D PARIS, 1911

Ressam ve heykeltıraş Louise Bourgeois'nın ailesi Paris'te hali tamiri yapıyordu ve kızlarını halıların kayıp ya da yıpranmış bölümleri için desenler çizmeye teşvik etmişlerdi. Bourgeois, ilk başta matematik okumuş olsa da daha sonra Paris'teki Güzel Sanatlar Okulu'na devam etti ve bir süre ressam ve tasarımcı Fernand Léger'e asistanlık yaptı. 1938 yılında sanat tarihi uzmanı ve eleştirmen Robert Goldwater'la tanışıp evlendi ve grafik tasarımlarını ilk kez sergilediği New York'a yerleşti.

1940'larda grafik tasarımcılığından heykale geçti, ancak çağdaşlarının soyut üslubunu benimsemedi. Bunun yerine sembolik önem taşıyan (çoğunlukla belli belirsiz şekilde cinsel içerikli) stilize figürler tasarlayıp alışılmadık malzemeler kullandı. Babasının ve 1973'te eşinin ölümünden sonra Bourgeois'nın yapıtları, en önemlisi Babanın İmhası (1974) olmak üzere açıkça feminist olmaya başladı ve kadın sayılır ölçüde eleştirmenlerden ve halktan övgü topladı. 90'larına kadar büyük boyutlu heykeller tasarlayarak çalışmaya devam etti.

“Heykel aracılığıyla duygularımı ifade etmek ve sınırlar aynı zamanda onların üstesinden gelmek, benim için büyük bir ayrıcalık.”

LOUISE BOURGEOIS

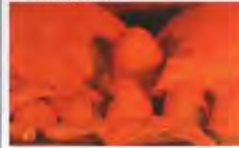

« Körler Körlere Yol Gösteriyor 1940'lı yıllardan, birbirine benzer heykeller serisi; bir sıra stilize bacak çiftinden oluşur ve her birinin dengesizliği tepedeki yatay kirişle önlenir. Birlikte çalışan kadınların gücünü sembolize eder. 1947-49, boyalı ahşap yapı, 179x246x44 cm.

▲ Babanın İmhası Meşum bir kırmızı ışıkla yıkanan, tehdit edici nitelikte, tuhaf kübbemsi şekiller, Bourgeois'nın babasının sadakatsizliğine duyduğu öfkayı yansıtır. Bu yapıt, sanatçının eserlerindeki belirgin feminizminin başlangıcı olmuştur. 1974, alçı, lateks, ahşap, kumaş ve kırmızı ışık, 237.8x362.2x248.6 cm.

YAKINplan

ÖFKENİN İFADESİ Mağaramsı bir mekândaki yemek masasında, baskın figür olan baba, kuzu ve tavuk kemiklerinden oluşturulmuş bir kalıpla lateks içine yerleştirilmiş, parçalanmış ve hükmettiği çocukları tarafından yenmekte.

Judy Chicago

D CHICAGO, 1939

Judy Cohen adıyla doğan, sonradan doğduğu şehrin adını alan Judy Chicago, 1970'lerden itibaren Amerikan Feminist sanatının önde gelen isimlerinden biri oldu. 1957'de Los Angeles'ta okumak için Chicago'dan ayrıldı, o zamandan beri öğretmen ve sanatçı olarak California'da yaşıyor.

1970'lerde California Sanat Enstitüsü'ndeki Feminist Sanat Programı'nı ve Los Angeles'ta Feminist Atölye'yi kuranlardan biridir. Chicago'nun siyasi görüşü her zaman sanatına yansdı, feminizm ve ezilen azınlıklar teması en önemli yapıtlarına esin kaynağı oldu. Ziyafet'in (1974-79) ve Soykırım Projesi (1993), Chicago'yu çağdaş Amerikan sanatının en önemli kişilerinden biri durumuna getirdi.

▼ Ziyafet 999 kadının adları yazılmış çinilerle döşeli zemin üzerinde devasa bir üçgen masaya 39 kadın konuk için kurulan sofradan oluşan yapıt, Chicago'nun yönetimi altında birkaç yüz gönüllü kadın tarafından gerçekleştirildi. 1974-79, enstalasyon, Elizabeth A. Sackler Feminist Sanat Merkezi, Brooklyn Müzesi, New York, ABD

YAKINplan

KONUK YERLERİ 39 konuk yerinin her birinde belirli bir kadını ilgilil motiflerin elle işlendiği bir sofa örtüsü ve tabak var. Chicago özellikle nakış ve seramik seçti, çünkü bu sanatlar özellikle kadınlarla özdeşleştirildi.

GÜNEdair

SİMONE DE BEAUVOIR

Fransız yazar ve düşünür, Avrupa feminizminin en önemli kişilerindendi. Kadınların ezilmesini konu edinen İkinci Cins adlı yapıtı 1960'lar ve 1970'lerde feminist felsefenin mihenk taşı oldu. Beauvoir'ın egzistansiyalist "kişi kadın olarak doğmaz, sonradan kadın olur" tezi, toplum yapısında kadının devrimci nitelikte yeniden değerlendirilmesine yol açtı.

Simone de Beauvoir, 1945 yılına ait fotoğrafı

Neo-Ekspresyonistler
1970'lerde, ABD, Batı Almanya ve İtalya'da ortaya çıktılar; alışılmadık teknikler kullanarak aydınlık, figüratif resimler yaptılar. Yine 1970'lerde New York'ta Grafiti Sanatı canlandı ve 1980'lere gelindiğinde Grafiti Sanatının pek çok temsilcisi resimlerini artık sokaklardan çok galerilerde sergilemeye başladılar.

Köken ve etkiler

Neo-Ekspresyonistler, Minimalistlerin ve Kavramsal sanatçıların 1960'lardaki katı ve fazla akılcı eserlerini reddedip temel ifade biçimi olarak figüratif resme yöneldiler. 1980'lerde Neo-Ekspresyonizm, Batı'nın avangart sanatçılarının baskın üslubu oldu. Bu eserlerin pek çoğunun niteliği şüphe götürür, ama özellikle New York'ta sanat piyasasını hızla canlandırdılar. Neo-Ekspresyonistler, 1910 ve 1920'li yılların Alman Ekspresyonistleri, 1940 ve 1950'lerin Soyut Ekspresyonistleri ve Pablo Picasso'nun geç dönem agresif resimleri dahil olmak üzere, pek çok kaynaktan ilham aldılar.

Üslup ve teknik

Neo-Ekspresyonist yapıt, konusundan

Merlin'in Şapkası Joe Zucker Sanatçının 1970'lerin sonlarında yaptığı renkli resimler, Neo-Ekspresyonizmin coşkısına iyi bir örnektir.

ziyade üslubuyla öne çıkar. Eserler, bozuk şekilli konu mankeni ve renklerin ve tonların güçlü kontrastlarıyla birlikte hayli dramatiktir. Boya çoğunlukla agresif fırça darbeleriyle, kalın impastolarla uygulanmıştır ve bu, resme spontane bir uygulama havası katar. Pek çok Neo-Ekspresyonist sanatçı alışılmadık teknik ve araçlarla

sanat seyriscisini şoke etmiştir. Alman sanatçı George Baselitz, 1969'dan itibaren konudan ziyade fırça darbelerini vurgulamak amacıyla resimlerini baş aşağı astı. 1970'lerde New York'ta Grafiti sanatçıları rengârenk sprey boylarıyla şehrin çehresini değiştirdiler. Grafiti sanatçıları, eserleri şehri gezebilsin diye metro araçlarını bile boylarıyla "bombaladılar".

DÖNEMİnolayları

1979 Margaret Thatcher İngiltere'nin ilk kadın Başbakanı oldu

1985 Sovyetler Birliği Lideri Mihail Gorbaçov, *glasnost* ve *perestroika*'yı ilan ederek Soğuk Savaş'ın son aşamasının önünü açtı

1986 Sovyetler Birliği'nde (bugünkü Ukrayna) Çernobil nükleer santrali infilak etti ve büyük çapta radyoaktif maddenin dışa salınımına sebep oldu

Neo-Ekspresyonizm ve Grafiti

ZAMANçizelgesi

Jörg Immendorf'un 1970'lerin sonu ve 1980'lerin başındaki Café Deutschland serisi, hayali bir kafenin renkli resimlerinden oluşup Alman toplumunun bölünmüşlüğü ile güvensizlik hissinin atfını çizer. Julian Schnabel'in devasa büyüklükteki *Prag'lı Öğrenci* adlı eseri, kırık çanak çömlek gibi nesneler içerir. Jean-Michel Basquiat'ın *Pyro* adlı eserinde kabaca çizilmiş siddet ve kavgı imgeleri bulunurken Anselm Kiefer'in *İnanç, Umud, Sevgi* adlı eseri daha kavramsal bir çalışmadır.

1978

IMMENDORF Café Deutschland I

1983

SCHNABEL Prag'lı Öğrenci

1984

BASQUIAT Pyro

1984-86

KIEFER İnanç, Umud, Sevgi

Yorumlar

Neo-Ekspresyonizmin üç temel merkezi vardı: İtalya, Batı Almanya ve ABD.

İtalya

İtalyan Neo-Ekspresyonistler transavangart ("avangardın ötesi") olarak tanındılar; bu ifadeyi ilk kez sanat eleştirmeni Achille Bonito Oliva kullandı. Gruptaki başlıca sanatçıların hemen hemen tümü, Sandro Chia, Francesco Clemente, Enzo Cucchi ve Mimmo Paladino, mitlere, efsanelere ve sanat tarihine ilgi duydular. Clemente'nin Uzakdoğu tinselciğinden etkilenen meditatif çalışmalarından, eserlerinin, tuvalin üzerine doğrudan taşıdığı ruhsal patlamalardan ortaya çıktığını söyleyen Paladino'nun klasik Ekspresyonist üslubuna kadar, bu sanatçıların üslupları birbirinden epey farklıydı.

Almanya

Almanya'da figüratif resmin yeniden doğuşuna 1960'larda Georg Baselitz, Anselm Kiefer ve 1970'lerde de Jörg Immendorf önderlik

«**Adsız (Kolu Kaldırılmış Figür)** Georg Baselitz Neo-Ekspresyonizmin karakteristik enerjisi ve tutkusu, Baselitz'in kabaca modellenip boyanmış heykellerinde görülebilir. 1982-84, ahşap üzerine boyalı, 253x71x46 cm. İskoçya Ulusal Modern Sanat Galerisi, Edinburgh, İngiltere

etmiştir. Kiefer'in büyük tuvaleri bugün Neo-Ekspresyonizmin erken eserlerinin tohumları sayılır. 1980'lerin başında yeni kuşak bir Alman sanatçı grubu ortaya çıktı ve bunlara *Neue Wilde* (Yeni Vahşiler) adı verildi. Berlin'de Rainer Fetting ve Helmut Middendorf gibi sanatçıların eserlerinde şehrin punk ve New Wave (Yeni Dalgı) alt kültürlerini temel aldılar. Köln'de Hans Peter Adamski ve Walter Dahn'ın da dahil olduğu bir grup sanatçı, zekice ve ironik resimler yapmak üzere bir stüdyo kiraladı. Hamburg'da ise Albert Oehlen gibi sanatçıların dönemin siyasi duyarsızlığı ile kaba retahına karşı çıktılar.

ABD

Amerikalı sanatçıları Julian Schnabel, Keith Haring ve Jean-Michel Basquiat New York'ta isim yaptılar. Haring ve Basquiat grafiti sanatçıları olarak başladılar, ancak galerilerde sergiler açmaya başlayınca yapıtları epey değişti. Basquiat'ın resimleri yüksek derecede duygusal ve siddetli fırça darbeleriyle doluyken, Haring'in eserleri oyuncuydu ve cüretkar desenleri tişörtlerin üzerine en az tuvale olduğu kadar yakıştıyordu. Bu iki sanatçı, Porto Riko doğumlu başka bir Amerikalı sanatçıyı, Lee Quinones'in ortaya çıkmasına yol açtı; Quinones'in 1979 yılında Roma'daki Medusa Galerisi'ndeki sergisi New York sokak sanatını bütün dünyaya tanıttı.

«**Adsız** Keith Haring Sanatçının karalamalardan esinlenen imgelerle gelişigüzel yazının karışımı, grafiti sanatçısı olduğu dönemden çıkagelmiştir. 1982, muşamba üzerine akrilik, Deichtorhallen, Hamburg, Almanya

Georg Baselitz

Roland Wehrhach imzalı fotoğrafı

D GROSSBASELITZ, 1938

Georg Baselitz'in eserleri ham, rahatsız edici ve uzlaşmaz niteliktedir. Hem resimlerinde hem heykellerinde, bakan kişide derinlerdeki duyguları kıskırtmak için, enerjik -hatta şiddetli- bir teknik kullanır. Baselitz, 1950'lerin sonlarındaki ilk yapıtlarında Soyut resmin baskınlığına isyan etti ve onun yerine son derece kişisel ve anlatımsal figüratif sanat eserleri sundu. Bu eserler çoğunlukla kaba bir şekilde erotik ve belirgin bir şekilde ruh hastalarının elinden çıkan sanattan etkilenmiş görünür. Baselitz'in eserleri, 1960'ların sanat dünyasına hâkim durumdaki Pop Art sanatçıları ile Minimalistlerin soğuk yapıtlarının antitezi niteliğindedir. Baselitz, 20. yüzyıl başındaki Alman Ekspresyonistler ile 16. Yüzyıl İtalyası'nın Maniyeristleri gibi sanatın asilerinden esinlendi. Sanatçı, 1980'li yıllarda Neo-Ekspresyonizm hareketinin babası sayılmıştır.

YAŞAMÇIZGISI

1965 Floransa'da Villa Romana'da okudu ve Maniyerist resimlerden etkilendi
1977 Karlsruhe'de resim profesörü oldu
1980 Venedik Bienali'nde sergiler: buradaki Nazi imgelemi tartışma yarattı
1983 Batı Berlin'deki Bağlayıcı Sanatlar Yüksekokulu'nda hocalık yaptı

► **Heykel Modeli Bu,** Baselitz'in antısal ahşap heykellerinden biridir, sanatçı ham ve uzlaşmaz bir hava yaratmak için balta ve testere kullanmıştır. Burada, bir ahşap blokta yükselirken Nazilerin Sieg Heil selamını verir gibi duran bir insan bedenini görmektedir. 1980, boyanmış sedir, 178x147x244 cm. Ludwig Müzesi, Köln, Almanya

▼ **Meissenli İki Oduncu** Bu resim, benzer ölçülerdeki beş oduncu resminden biridir. Bu seri, Berlitz'in 1965 tarihli eseri Yeni İnsan'dan sonra gelişti. 1967, tuval üzerine yağlıboya, Modern Resim Müzesi, Münih, Almanya

▲ **Ölmolu Kız II** Baselitz Soyut Sanata karşı çıktı, ama aynı zamanda pasif bir şekilde dış görüntüyü kabul eden resimlerden, özellikle de Pop Art'tan nefret etti. Sonuç olarak, 1969'da tuvali baş aşağı asarak resim yapmaya başladı. Fakat için ironik yanı, imgeyi ters çevirmesi bakan kişiyi resimlerdeki soyut şekil ve renk aranjmanlarını görmeye teşvik etti. 1981, tuval üzerine yağlıboya, 250x249 cm. Pompidou Kültür Merkezi, Paris, Fransa

YAKINplan

BAŞ AŞAĞI Baselitz resimlerini baş aşağı yaparak resmin, renk, ton kontrastı ve fırça darbelerinin dokusu gibi yapısal özelliklerine vurgu yapar.

“Nesneleri deforme ettiğim için **Maniyerist** sayılabilirim. **Kaba, nahif ve Gotik'im.**”

GEORG BASELITZ, 1995

Jörg Immendorff

D LÜNEBURG YAKINLARINDAKİ BLECKEDE, 1945; Ö DÜSSELDORF, 2007

Alman Neo-Ekspresyonist Jörg Immendorff, siyasi tartışmaları körüklemenin ve değişimin peşindeydi. 1976'da "Kendisini, toplumun değişmesine aracı olacak pek çok şeyden biri olarak gören bir sanat formunu destekliyorum," demişti.

Immendorff, 1960'larda kavramsal sanatçı Joseph Beuys'un "happening"lerinden ilham aldı. Kendi politize, absürd performans sanatını geliştirdi ve buna, bebek çığırığının sesinden yola çıkarak "Lidi" adını verdi. Hocasız, ütöpik bir sanat okulu hayaliyle bir "Lidi Akademisi" kurdu. 1970'lerin sonlarında *Cafe Deutschland* resim serisine başladı. Hayali bir gece kulübünde geçen bu seri, Nazi-sonrası suçluluk duygusuyla travmatize olmuş, tüketim duygusunun ve totalitarizmin hüküm sürdüğü ve nükleer bir sonla tehdit edilen Almanya hakkında sorular soruyordu. Immendorff son yıllarında tekerlekli sandalyeye mahkûm oldu ve eserlerini asistanlarına direktif vererek tamamlayabildi.

YAŞAMÇIZGISI

1963 Düsseldorf'taki Sanat Akademisi'ne kayıtlıydı; Joseph Beuys'un öğrencisi oldu
1970 sonları *Cafe Deutschland* resim serisine başladı
1982 Düsseldorf'taki Sanat Galerisi'nde ilk büyük sergi
1997 Monterrey, Meksika'daki Çağdaş Sanat Müzesi tarafından 250.000 Dolar değerindeki, dünyanın en büyük meblağı sanat ödülü olan Marco'ya layık görüldü
1998 Kendisine Alman İyakeat nişanı Bundesverdienstkreuz verildi
2005 60. doğum günü Berlin'deki Ulusal Galerisi'nde retrospektif sergiyle kutlandı

▼ **Sarı ve Beyaz Bebek** Immendorff, 1960'ların sonlarında uçuk renklere, Buda benzeri bebek serileri yaptı. 1967, tuval üzerine yağlıboya, 142x144 cm. Kuppersmühle Müzesi, Duisburg, Almanya

▲ **Cafe Deutschland I Müze** Immendorff'un en büyük başarısı *Cafe Deutschland* serisidir. Bu kafe, tartış kişilere, hayali olaylara ve Immendorff'un kendisine sahne olan bir fantezi dünyasıdır. Kafede hem gerçek duvarları hem de kafalarında "duvar" olan insanları görürüz. 1978, tuval üzerine yağlıboya, 280x320 cm. Ludwig Müzesi, Köln, Almanya

YAKINplan

TEK ALMANYA Sanatçı kendisini Berlin Duvarı'nın önünde resmetmiş; eli, bir delikten, duvarın diğer tarafından yansıması görünen ressam arkadaşı A R Penck'e uzanıyor.

Anselm Kiefer

Bertrand
Guay imzalı
fotoğrafi

D DONAUESCHINGEN, 1945

Anselm Kiefer, çok çeşitli araçlarla sanat icra etmiş ve pek çok farklı konuyu işlemiştir. Ancak temel kaygısı, özellikle 1970'lerde, Alman tarihi ve bilhassa 2. Dünya Savaşı trajedisi ve Nazizm'in bu çatışmadaki rolü olmuştur. Kiefer, 1969'da kendisinin, *Sieg Heil* selamını veren pozlarda bir fotoğraf serisi tasarlamıştır. 1975'ten sonra *Nibelungen* efsanesiyle ilgilenmeye başladı ve özgün Alman efsanesinden öteye gidip efsanenin Richard Wagner uyarlamasıyla Nazilerin bunu milliyetçi amaçlar için kullanmasına işaret etti. 1970'lerde çokça işlenmiş ve yarımış Alman topraklarının manzara resimlerini yapmaya başladı. Bu resimler yıkımı simgeler, ama aynı zamanda yeniden büyüme olasılığını da içerir ve geçmişlerinden suçluluk duyan Alman halkı için kefaretin ve iyileşmenin de mümkün olduğunu açıklar. Kiefer bu yapıtlarda çoğunlukla lehim lambası kullanıp tuvalin üzerine saman, kurşun, kil ve kül yerleştirmiştir. Kiefer, Doğu ve Batı Almanya'nın birleştiği 1991 yılında anavatanını terk etti. 1992'de Güney Fransa'ya yerleşti. Bu değişiklik üslubunda ve temalarında, Arles'in ayçiçeklerinden Çin lideri Mao'ya varan çeşitlilikte belirgin bir etki yarattı.

▼ **İnanç, Umut, Sevgi** Bu pervane heykelinin her bir kanadının üzerinde üç erdem yazılıdır: inanç, umut ve sevgi. Bu erdemler büyük amaçlar mıdır? Ne olursa olsun, kurşun pervane yerdens havalanamayacaktır. 1984-86, karışık malzeme, 280x380x75 cm. New South Wales Sanat Galerisi, Sydney, Avustralya

▼ **Nibelungen'in Hüzünü** Kiefer, Wagner'in *Nibelungen Yüzüğü* operasına atıfta bulunan bir seri resim yapmıştır. Burada, *Nibelungen* metrindeki her ismi kana bulamıştır. 1973, çuval bezi üzerine yağlıboya ve karakalem, Güzel Sanatlar Müzesi, Houston, ABD

▲ **Başrahibe** Kiefer, her biri 300 kilo çeken 200 kurşun kitabı iki çelik kitap rafına yerleştirip hepsini birbirine dayadı ve iki rafı ağır bir camla birbirinden ayırdı. Sanatçı, bu enstalasyonla Alman tarihinin üzerinde bıraktığı ağırlık hissini ifade etmeye çalışmaktadır. 1985-89, karışık malzeme, 400x800x100 cm. özel koleksiyon

YAKINplan

YAŞAMÇİZGİSİ

1966 20'li yaşlarında hukuk eğitimi bırakıp sanata yöneldi

1969 Hitler gibi selam verdiği *Meslekler* fotoğraflarını üretti

1970 Düsseldorf'ta Kavramsal sanatçı Joseph Beuys'un öğrencisi oldu

1971 İlk büyük ölçekli manzara resimlerini yaptı

1973 Melankolik ahşap mekânları resmetmeye başladı

1991 Berlin'deki Ulusal Galeride kişisel sergi

1992 Güney Fransa'daki Barjac'a yerleşti

Sandro Chia

D FLORANSA, 1946

İtalyan sanatçı Sandro Chia, adını ilk kez 1960'larda ve 1970'lerin başlarında Kavramsal sanatçı ve enstalasyon tasarımcısı olarak duyurdu. Ancak 1970'lerin sonlarında figüratif resme döndü ve insani şehveti ve hayvani dirimselliği büyük, canlı renklerle bezeli yağlıboyalarla göklere çıkardı. Chia, mitlerden, efsanelerden ve büyük ustalardan ilham alan bir grup İtalyan sanatçıdan oluşan *Transavanguardia*'nın önde gelen isimlerindendi.

▼ **Sucu** Chia çoğunlukla ne olduğu belli olmayan bir görevde çıkmış erkek figürler resmeder. Bu resim, Apokrif'deki, kendine bir gelin bulmak için çıktığı yolculukta yanına büyük bir balık alması söylenen Tobias'ın hikâyesini hatırlatır. 1981, tuval üzerine yağlıboya ve pastel, 207x170 cm. Tate, Londra, İngiltere

Julian Schnabel

D NEW YORK, 1951

Schnabel, 1970'lerin sonlarında, geyik boynuzları ve ağaç dalları gibi birleştirilmiş resimleriyle ünlendi. 1979 yılında kırık tabaklar kullanmaya başladı. Şok etkisi yaratmak istiyordu –yapıtları büyük ve küstahçaydı; tabaklar ara sıra yere düşüp parçalanırdı. Ayrıca muşamba, hayvan derisi ve Japon paravani gibi alışılmadık yüzeyler de kullanmıştır. Bugün bir film yapımcısı olarak da tanınmaktadır.

▼ **Praglı Öğrenci** Schnabel, kırık porselenlerin üzerine haçlar yerleştirmiştir, ancak ruhsal bir imdat çağrısını çağrıştıracak çok az şey vardır bu resimde. Resim, kırık bir dünyanın rahatsız edici bir imgelemidir. 1983, karışık malzeme, 295x579 cm. Guggenheim Müzesi, New York, ABD

“Benim resimlerim yer kaplarlar, **direnirler**. İnsanlar buna her zaman tepki duyacaklardır. **Bazıları bundan ilham alır, bazıları rahatsız olur.** Ama bu iyidir.”

JULIAN SCHNABEL, 2003

Banksy

D BRISTOL, 1974?

İngiltere'nin en ünlü grafiti sanatçısı Banksy, zekice tasarlanmış, ince bir yıkıcılık içeren, genellikle siyasi içerikli, şablondan çıkardığı imgelerle çalışır. Eserleri dünyanın pek çok şehrinin caddelerini süslemiştir ancak grafiti genelde yasadışı olduğu için son derece dikkatli bir biçimde anonim kalmaya özen gösterir. Banksy'nin eserleri, bir şeyleri altüst etme amacı güden gösterileri de içerir. 2004 yılında "İngiltereli Banksy," Kraliçe'nin kafası yerine Prenses Diana'nın kafasını yerleştirdiği on Poundluk banknotlar üretti; 2006'daysa turuncu renkli hapisane üniforması giydirilmiş, Guantanamo Bay mahkûmu kılığında bir vitrin mankenini Disneyland'in ortasına yerleştirdi. Ünlü sanat eserlerinin yeni versiyonlarını da üretir; suyun üzerinde alışveriş arabalarının yüzdüğü, Monet'in Nilüfer Gölü tablosunu temel alarak verdiği eser buna bir örnektir.

▼ **Şablonlu İmge** Banksy'nin şablonlarının, bir resim çerçevesi yerine gerçek bir zemine yerleştirildikleri için yaşam ve sanat hakkında her zaman söyleyecek bir şeyleri vardır. Canı sıkılmış muhafızı mı daha ilginç bulmalıyız, yoksa değerli, çerçeveli tabloyu mu? Arsenal Emirates Stadyumu yakını, Kuzey Londra, İngiltere

Keith Haring

D READING, PENNSYLVANIA, 1958; Ö NEW YORK, 1990

Haring, sanatın şehir hayatına entegre edilmesi gerektiğini düşünün, New York çıkışlı bir sanatçıydı. 1980 yılında metro istasyonlarında, siyah kâğıtla kaplanmış, içi boş reklam pano'larına beyaz tebeşirle resim yaparak kariyerine başladı. Haring, metro istasyonunun, kendine özgü, spontane üslubunu geliştirebildiği "laboratuvarı" olduğunu söyleyerek bu ritmik çizimlerden yüzlerce üretti. Buzdolabı kapakları, çöpe atılmış beşikler ya da peluş oyuncaklar gibi sokakta bulduğu nesnelerin bile üzerine çizim yaptı. 1986 yılında SoHo'daki Pop Shop'unu açtı ve burada çok düşük bir fiyata üzerinde çizimlerinin bulunduğu tişörtler, oyuncaklar, posterler ve buzdolabı mıknatısları sattı. 1988 yılında Haring'e AIDS teşhisi kondu ve sanatçı 1990 yılında 31 yaşında öldü.

YAŞAMçizgisi

1976 Pittsburgh'taki Profesyonel Sanat İvy Okulu'na kaydoldu

1978 New York'ta taşındı

1982 New York'taki Tony Shafrazi Galerisi'ndeki kişisel sergisiyle SoHo piksiri gerçekleştirdi

1989 AIDS ölümlerine bağlı toplamak amacıyla Keith Haring Vakfı'nı kurdu

▲ **Adsız Haring**'in pek çok çalışması çocuğu bir çekiciliğe sahiptir. Canlı yüzey deseni, cesur renk kombinasyonları ve komik bir şekilde ürkütücülüğüyle bu imge adeta bir çocuk kitabı illüstrasyonu gibidir. 1983, ipek baskı, Deichtorhallen, Hamburg, Almanya

Jean-Michel Basquiat

D NEW YORK, 1960; Ö NEW YORK, 1988

Haitili bir baba ile Porto Rikolu bir annenin oğlu olan Basquiat, New York'ta büyüdü. Sorunlu bir çocukluk geçirdi -annesiyle babası yedi yaşındayken ayrıldılar ve Basquiat babasının yanında kaldı, ancak sık sık evden kaçardı. Henüz çocukken İspanyolca, Fransızca ve İngilizce öğrendi ve New York müzelerini sık sık ziyaret etti.

Basquiat, ilk kez, Manhattan'ın SoHo bölgesindeki şifrensi grafiti mesajlarıyla kötü bir şöhrat edindi. Şöhrat basamaklarını hızla tırmandı. 1978'de *Village Voice* dergisi, grafitileriyle ilgili kendisiyle bir röportaj yaptı. Tüval üzerine resim yapmaya 1980'de başladı ve 1983 yılına gelindiğinde Andy Warhol'la çok iyi dost olmuş ve Whitney Biennial'e dahil olmuştu. Basquiat'ın resimleri bilinçli olarak grafitinin bitmemiş görüntüsünü andırıyordu ve bazen sokaklardan toplanmış malzemeler de içeriyordu. Konuları genellikle etnografi, olumsuzlukla birlikte sanat tarihine, efsanevi sporculara, hip-hop ile caz müziğine ve ırkçılığa gönderme yapıyordu.

YAŞAMçizgisi

1974-75 14 yaşındayken babasıyla birlikte Porto Riko'ya taşındı

1977 Manhattan'da, SAMO takma adıyla grafitiler imzalamaya başladı

1978 Evden ayrıldı; kolaj kartpostallar ve boyalı tişörtler satarak geçindi

1982 New York'ta ilk kişisel sergi

1985 Bischofberger'in galerisinde Warhol ile birlikte bir sergi için çalıştı

1988 Aşırı dozda uyuşturucudan öldü

► **Pyro** Bu eser, Basquiat'ın yeni yaşındayken geçirdiği ve iç organlarının hasar gördüğü trafik kazasına gönderme yapar gibidir. Burada, figürün yüzü açılıp buruşmuş, iç organları dışarıdadır, fırcı darbeleri sol kolu yararcasına uygulamıştır. 1984, tüval üzerine kanşık malzeme, 218x172 cm. özel koleksiyon

YAKINplan

PAGODA Basquiat'ın bu manzaraya neden bir pagoda eklediği bilinmez. Ruhsal bir yalnızlığı ve eserlerinde ya da hayatında nadiren yer bulan huzuru çağırıştır, belki de ölümünün habercisidir.

▲ **Dört Şövalye** Gilbert & George, şehir hayatının hareketli görünümünü betimlemek için medya olarak büyük kolajlar halindeki fotoğrafları seçtiler. İmgeleri çarpıcı şekilde yeni görünürken eski çağların vitray geleneğine de gönderme yapar.

özel ilgi de sanatçıları belirli yerler ve ortamlar için "enstasyonlar" tasarlamaya itmiştir.

Konular

Yeni Medya sanatçıları, soyuttan uzaklaşıp çevrelerindeki dünyayla ilişki kurdular. Esas, fiziksel gerçeğin

görüntüsünü kaydeden fotoğraf, film ve video teknolojilerinin kullanımıyla sıradan insanların yaşamları kayıtlı imgelere dökülebildi. Ortak konuları insanların çevreleri ve birbirleriyle ilişkileri, umutları, korkuları ve öz bakışları oldu. İnsanlar, sadece bir konu olmakla kalmayıp aynı zamanda eserlerin yaratımında aktif katılımcılar da oldular. Yeni Medya sanatı, kendi yapım aşamalarına ve içinde bulunduğu uzamsal, kültürel ve tarihi ortama dikkat çeker. Geçmiş dönemlere ait eserlere ve akımlara göndermeler sıkıtır ve sinemasal kareleme, kurgu ve dijital müdahaleler gizli olmadıkları gibi, özellikle ön plana çıkarılmıştır. Yeni Medyanın, çağdaş sanata eleştirel bir tavır takınırken onun kitle görsel kültürüne katılmasını sağlayan da imgelerin yapaylığının vurgulanmasıdır.

Bugünün sanatı canlılığı ve çeşitliliğiyle öne çıkıyor. Bugünün sanatçıları çevrelerindeki dünyayı keşfetmek için, alışılmadık malzemelerin kullanıldığı hibrid resimlerden, dijital olarak müdahale edilmiş fotoğraflara ve video çalışmalarına kadar çok çeşitli medya ve yöntem kullanırlar.

Yeni Medya

Jeff Wall

D VANCOUVER, 1946

Şair Baudelaire'in "Modern Hayatın ressamı" dediği kişinin günümüzde tekrar vücut bulmuş hali olan Jeff Wall, geçmişin sanatının ayakta kalmış niteliklerine derinden duyduğu bağlılık aracılığıyla bugünün dünyasını yansıtır. Wall'un imgeleri arkadan aydınlatmalı slaytlardır. Bu ışıqlandırma, görsellere yoğun ve sinematik bir nitelik verip eskiyle yenin, belgesel olanla suni olanın çatışmasına vurgu yapar. Fotoğraflarda bir "gerçek yaşam" gazeteciliği havası olabilir ancak mizansen aslında özenle sanatçı tarafından oluşturulmuştur. Bu düzenlenmiş ve kendi kendini yansıtan doğasına rağmen Wall'un eserleri gerçekçidirler ve hayatın akışından damıtılmış esrârengiz imgelerle kültürel gerçeklikleri ifade ederler.

▼ **Süt** Bir umutsuzluk anında bir süt kartonu sıkıştırılıyor ve arkadaki, dımdık duvarın önünde dramatik bir ark oluşuyor. Wall, sosyal bir ortamda şiddetin patladığı günlük küçük olayları dikkatle yeniden canlandırır. 1984, ışıklı kabinde slayt, 187x229 cm. FRAC Koleksiyonu Champagne-Ardenne, Reims, Fransa

YAŞAMÇİZGİSİ

1970'ler Londra'da Courtauld Sanat Enstitüsü'ne devam etti
1977 Işık kabinlerinde ilk slaytlarını üretti
1978 İlk büyük eseri olan Harap Edilmiş Oda'yı tasarladı
1990'lar Fotomontajlara başladı
2005 Londra'daki Tate Modern'da büyük bir retrospektif
2007 New York'ta MoMA'da büyük bir sergi

◀ **Uykusuzluk Burada**, Wall'un arkadan ışıqlandırılmış slaytı, sahnenin soğuk bir ışıqla aydınlatılmış klostrofobisini yansıtır. Yerdeki adam uyanıktır ancak çevresindeki odadan bihaber halde, içsel bir sıkıntının içinde kaybolmuş gibidir. 1994, ışıklı kabinde slayt, 174x214cm. Sanat Galerisi, Hamburg, Almanya

◀ **Harap Edilmiş Oda** Zanaatsal yapım aşaması, bu yapıtın içine yedirlmiştir. Kaotik sahne gerçekleri zanaatsal bir şekilde hazırlanmıştır. 1978, ışıklı kabinde slayt, 159x234 cm. Ulusal Galerisi, Ottawa, Kanada

YAKINplan

YAPIM AŞAMASI Odanın hazırlanmış, film setine benzer doğası, kapı çerçevesinden görünen desteklerle açığa çıkarılıyor.

Gilbert & George

GILBERT: D SAN MARTİN, İTALYA 1943; GEORGE: D DEVON 1942

Gilbert & George, St Martins Sanat Okulu'nda tanışıp "yaşayan heykeller" olmaya karar verdiklerinden beri kişisel benliklerini tek bir varlıkla değiştirmiş ve yaşamlarını süregelen bir sanat eserine dönüştürmüşlerdir. Birbirinin eşi kıyafetleriyle anında göze çarpan bu çift, gerçek yaşamdan huzurlu bir şekilde kopmuş, ama aynı zamanda ciddi bir biçimde ona kenetlenmişlerdir. İmgeleri malzemeye dayanır ve hatta belli ölçütlere göre kabadır. Sarhoşları ya da grafitileri betimledikleri pis sokaklardan çıplak vücut, insan dışkı ve (çoğunlukla kendilerine ait) bedensel sıvıların resimlerine kadar, yapıtları tartışma yaratmıştır. Gilbert & George'a göre birer sanatçı olarak görevleri, hayatı her şekliyle tasvir edip övmektir ve buna hayatın sevimsiz ve bedensel tarafı da dahildir. Seks, ölüm, sevgi, umut, korku ve anlam arayışı; bunlar, iki sanatçının yaşamlarında ve kutsal olmayanda kutsal arayan eserlerinde gözettikleri temalardan birkaçıdır.

▼ **Saldırılmış** Burada sanatçılar ten rengi takım elbiselerle minyatürize durumdalar ve bir çift dilin –bedenin yapış yapış iç kısmının dış dünyayla temas ettiği yer- üzerinde dik duruyorlar. Bu yabancı ve korkutucu manzarada bir şeyin kişiye bulaşma korkusu ifade ediliyor. 1991, tuval üzerine akrilik, 253x497 cm. özel koleksiyon

YAŞAMÇİZGİSİ

1967 Gilbert Prousch ve George Passmore, Londra'daki St Martins Sanat Okulu'nda heykel okurken tanıştılar
1969 Gilbert & George'un *Dünyası* adlı kısa filmi çektiler
1970 *Şarkı Söyleyen Heykeller* olarak bir performans sundular
1980 Fotoğraf çalışmalarında parlak renkler uygulamaya başladılar
1986 Turner Ödülü'nü aldılar
1987 Londra'daki Hayward Galeri'de büyük bir sergi
1994 Çıplak Bok çalışmalarını
2007 Londra'daki Tate Modern'de büyük bir retrospektif

▼ *Şarkı Söyleyen Heykeller* En ünlü erken dönem

performansları olan bu çalışmada Gilbert & George "yaşayan" ya da "insan heykel" dedikleri şey oldular. Çift, metalik boyayla kaplı bir halde, müzikhollerin en sevilen parçalarından biri olan *Underneath the Arches* eşliğinde hareket ediyor. 1970, performans

Andreas Gursky

D LEİPZİG, 1955

Andreas Gursky, fazlasıyla kalabalık, şehir merkezli, küresel dünyamızı, bir uzaylının yabancı bakış açısıyla belgeler. Bulduğu şey, insanların küçük, isimsiz elementler olduğu, büyük bir mekanizma ya da organik bir sistemdir. Gursky, çağdaş manzaranın insanı hayrete düşüren büyüklüğünü yakalamasına olanak tanırken keskin bir odakla her bir detayı açığa çıkaran büyük formatlı ve geniş açılı kamerayla çalışır. Bu teknik, Gursky'nin imgelerinin hiyerarşik olmayan niteliğinin sebebidir; merkezî bir odağı olmadığı için, bakan kişinin neredeyse bir adli tip uzmanı gibi bütün resmi taramasını sağlar. Eserlerin büyük ölçeği hipergerçekçiliği artırmış, izleyiciye her bir sahneye hayali bir adım atma olanağı tanımıştır.

► **99 Cent** Gursky'nin uzaylı nesnelliliği ve yabancılığı ile bakılınca günlük alışveriş işi epey tuhaf görünmeye başlıyor. Süpermarket sahnesine soğuk bir tavırla bakan bir tezatta karşılıyorsunuz: bir yanda ürün seçenekleri sınırsız gibi gözükürken öte yanda her şey bir benzerlik seviyesine indirgenmiş –her bir ürün bir başkasının standart bir eşi ve fiyatları bile aynı. 1999, fotoğraf, 207x337 cm. özel koleksiyon

YAŞAMÇİZGİSİ

1980 Düsseldorf'taki ünlü Sanat Akademisi'nde fotoğraf okudu
1988 İlk kişisel sergisini açtı
2001 New York, MoMA'da eserlerinin retrospektif sergisi açıldı
2007 Gursky'nin 99 Cent'i bir müzayedede 3 milyon Dolara satılarak dünya üzerindeki en pahalı fotoğraf unvanını kazandı

▲ **Union Meydanı'nda Sessiz Parti** Bireysellikte topluluk duygusu arasındaki gerilimi Gursky'nin sessiz parti fotoğraflarından daha iyi ifade eden çok az eser vardır. Bu resmi gözümüzle tararken kendine özgü bir şekilde giyinmiş ve kendi işine bakan her bir bireyin kişiliğini açıkça görebiliriz; buna rağmen bu insanlar tek vücut olmuş, yüksek hız veren, toplu bir şölen için bir araya gelmişlerdir. 1995, fotoğraf, 186x305cm

Cindy Sherman

D GLEN RIDGE, NEW JERSEY, 1954

Postmodernizm ve feminizm kimlik sorunlarına dikkat çektiği sırada Cindy Sherman'ın fotoğraf çalışmaları ortaya çıktı. Sherman, korku, pornografi ve eski ustaların resimleri dahil olmak üzere pek çok görsel türde çalışmıştır ve protez uzuvlar ve sahne kostümleriyle hem rahatsız edici hem de korkutucu işler çıkarmıştır.

Otoportre

Sherman'ın eserleri, kitlesel görsel kültürün, belli suretleri ve karakter tiplerini kolektif bilincimizin içine nasıl yerleştirdiğini gösterir. Eserler aynı zamanda, eğer bir kişi -Sherman bile- tüm bunları ikna edici bir şekilde kendine yakıştırabiliyorsa, bu kimliklerin ne kadar suni ve değişken olduklarını da anlatır. Sherman, kadın kimliğinin yapılandırılışını açığa çıkarır ancak bunu kitlesel kültürel imgelem kullanıp kendini röntgeni arzusun nesnesi yaparak başlar. Bunun sonucunda cinsel kimlik kalıplarını güçlendirmekle eleştirilmiştir. Ancak sonuçta tam da bu karşıt fikirlerin çatışması onun eserlerini göz alıcı kılan şeydir.

YAŞAM ÇİZGİSİ

1977 Adsız Film Karesi serisine başladı
1985 Pen Masaları serisine başladı
1992 Seks Resimleri'nde pornografik imgeler, oyuncak bebekler ve protezler kullandı
1997 Bir korku filmi olan *Ofis Katili* adlı filmi çekti

► Adsız Film Karesi No. 53

Bu eser, Sherman'ın model olarak kendini kullandığı pek çok "film karesinden" biridir. Bu seride, *femme fatale*'den sekretere pek çok role bürünür ve bu karakterler tanıdık görünse de belli bir filme atıfta bulunmaz. 1980, jelatin gümüş baskı, 66x97 cm. Allen Memorial Sanat Müzesi, Ohio, ABD

◀ **Adsız No. 225** Sherman, eski ustaların resimlerinin parodilerinde yine kendini model olarak kullandığı, birkaç adet "Tarih portresi" de üretmiştir. Burada Rönesans Bakire Meryem'i olarak karşımıza çıkıyor. Silikon göğüsler, bakan kişiyi sahnenin kutsal güzelliğinden uzaklaştırıyor. 1990, fotoğraf

▼ **Adsız No. 412** Bu çalışma Sherman'ın groteske duyduğu ilgiye bir örnektir. Palyaço, kolektif kabusların güçlü bir imgesidir, bunun sebebi belki de yetişkinle çocuğun, erkekle kadının, gerçek kişiyi sahte görüntünün arasındaki sınırlar birbirine karışmasıdır. 2003, fotoğraf, 142,2x101,6 cm

Nam June Paik

D SEOUL, 1932; Ö MİAMI, 2006

Video sanatının öncüsü kabul edilen Paik, videonun değişen teknoloji içindeki potansiyelini büyüttü. Kariyerine bir müzisyen olarak başladı, müziğe olan ilgisi *TV Cello* gibi eserlerinde göze çarpar. 1960'larda New York'a taşınarak Marcel Duchamp ve besteci John Cage'ten etkilenip disiplinler arası bir avantgar hareketi dönüşen Fluxus akımına katıldı. Paik'in video enstalamaları ve performansları, algı kavramını kendine has, mizahı bir dille sorgular.

▲ **TV Çello** Çello şeklinde üst üste konulmuş üç televizyondan oluşan bu eser, çellist Charlotte Moorman ile birlikte gerçekleştirilecek bir performans için hazırlanmıştı. Moorman yayını heykelin üzerinde gezdirirken televizyonların ekranlarından video görüntüsü yansıtıyordu. 1971, Walker Sanat Merkezi, Minneapolis, ABD

Sam Taylor-Wood

D LONDRA, 1967

Sam Taylor-Wood yoğun ve teatral anılara indirgenmiş yaşam tasvirleri yapar. Bunun ünlü bir örneği, *David* adlı video yapıtında sunulmuştur (2004); bu videoda futbolcu David Beckham bir saat boyunca uyurken görülür; videonun adı da Michelangelo'nun erkek güzelliğinin ikonu olan yapıtına bir göndermedir. Taylor-Wood'un yarattığı imgeler bir gelişigüzel hissi uyandırır, ama aslında titizlikle hazırlanmış imgelerdir. Moda fotoğraflarından ve sahne setlerinden, alegorik tablolardan aldığı kadar esinlenir. Taylor-Wood, alanını sanat galerilerinden tiyatroya kadar genişletmiştir; İngiliz pop grubu Pet Shop Boys'un konserleri için hazırladığı arka plan video enstalamaları buna bir örnektir.

▲ **Devrimsel Beş Saniye XI** Taylor-Wood'un çatı katında çekilen pek çok imgede aktör arkadaşları modellik yapar ve bakan kişide canı sıkın bir yazılmışlık ve narsisizm hissi uyandırır. Burada, 360° dönen kamerayla yaratılan efektte mekân, panoramik bir set olmuştur. 1996, sesle birlikte vinil üzerine renkli fotoğraf, 72x72 cm. White Cube Galerisi, Londra, İngiltere

YAKINplan

TEK KARAKTER

Taylor-Wood, bu dikkatle hazırlanmış sahnede içine kapanık bir narsisizm hissi yaratıyor. Her bir gösterişli karakterin etrafında insanlar var ama kendi düşüncelerine dalmış, verdikleri poza kilitlenmiş ve çevrelerinde olan bitenden bihaberler ve bu durumdan mutlular.

GÜNEdair

KADIN İMGELERİ 1960'ların Pop Art'ı gibi çoğu çağdaş sanat akımı, kitle iletişim araçlarının imge dünyasını, özellikle de reklam alanında kullanılanları keşfedip yansıtmaya kaygısındadır. Pop Art sanatçıları için bu, üst ve alt kültür öğelerini yan yana getirmek demektir. Bugün kadın sanatçılar, kitle iletişime -ve özellikle kadının resmedilişine- vurgulanıp karşı durulması gereken, güçlü bir ideoloji olarak bakıyorlar.

İkna eden resimler Reklamcılar bilişaltımızdaki arzularıdan faydalanarak pazarlıklardan ürünü almama için bizi ikna etmeye çalışıyor. Kadının, narsis cinsel nesne olarak kullanılan yaygın imgesi hem kadınların hem erkeklerin hayatında etkilidir.

Gillian Wearing

D BIRMINGHAM, 1963

Gillian Wearing, fotoğraf ve video çalışmalarında insanlara, görüntülerine ve yansıtıkları öz benliklerine, düşüncelerine, arzularına ve kendi hikâyelerini anlatma ihtiyaçlarına karşı sonsuz bir hayranlık besler. Wearing ayrıca toplumsal gelenekler yüzünden özel hayatımızda ve toplum içinde nasıl farklı davrandığımızla da yakından ilgilendir.

▼ **Videoda Her Şeyi İtiraf Et. Merak Etme, Tanınmayacaksın. İlgini Çekti mi? Gillian'ı Ara** Wearing bu ilanı Londra'daki bir seri ilanlar dergisine verdi. On üç kişi ilana cevap verdi ve maskeler ile farklı kılık kıyafetin sağladığı isimsizlikle çok çeşitli suçları itiraf ettiler. 1994, video enstalasyonu

Bill Viola

D NEW YORK, 1951

▲ **Sessizlik Beşlisi** Eski ustaların resimlerinin dramatik ışığı ve kompozisyonuyla, sessizlik içinde beş figür aşırı ağır çekimde hareket ediyor. 2001, video enstalasyonu, Indianapolis Sanat Müzesi, ABD

Video teknolojisi, yapay ve sahipsiz bir sanal gerçeklik yaratmış olmakla suçlanır. Bill Viola bunu olağanüstü bir şekilde ters çevirerek, video teknolojisini, aşk, acı, anlam ve ölümlülük gibi insanlığın en büyük gizemlerini keşfe çıkan canlı görsel deneyimler yaratmak için kullanmıştır. Viola'nın video enstalasyonları sık sık çoklu projeksiyonlar içerir ve seyirciyi görsel, işitsel, aurasal, uzamsal ve zamansal açıdan uyarır. Bu deneyim, üst üste çekimler ve aşırı ağır çekim gibi özel efektlerle yoğunlaşır ve gerçekliğe karşı normal bakış açımızı değiştiren algılar yaratır. Ateş ve su gibi arketip semboller yapıtlarında sıklıkla tekrarlanırken, geçitler ve eşikler, yaşamla ölümlüğü ayıran sınırın çağrıştıdır. Video, Viola'nın çalışmalarında gerçeklikten suni bir kopuş aracı değil, insan hayatının önemli ruhsal boyutuna yeniden bağlanma aracıdır.

Pipilotti Rist

D GRABS, 1962

Pipilotti Rist, televizyonun ve popüler sinemanın kitlesel görsel kültürüne çözümlenmesi gereken bir kavram olarak değil de, kullanıma ve üzerinde deney yapmaya uygun, ortak bir dil olarak bakar. Filtreler, ince tabakalar ve diğer özel efektler, Rist'in zaman içinde coşkulu, renkli ve gerçeküstü imgeler yarattığı elektronik bir palet işlevi görür. Sanatçının eserleri pop müzik kliplerini andırır ve görüntülere genellikle bir şarkı eşlik eder. Ancak müzik endüstrisinin pürüzsüz, profesyonel kliplerinden farklı olarak Rist'in klipleri acayip, tuhaf ve ucuza mal olmuş görünür ve kendi ışını kendin yap tarzı bir Punk felsefesi içerisinde, kişisel kullanıma uygun montaj ekipmanlarının estetiğini taşır.

▼ **Daima Her Yerde** Bu iki ekranlı video enstalasyonu, huzurlu bir çiçek tarlasıyla coşkun bir sınır ihlali ve aşırılık fantezisini bir araya getiriyor; sanatçı üzerinde bir elbise ve topuklu ayakkabılarla sokakta sekerek yürüten bir yandan da çiçek benzeri bir demir çubukla neşe içinde arabalara vuruyor. 1997, video enstalasyonu

Tracey Emin

D CROYDON, 1963

Tracey Emin, 2008

Tracey Emin'in çalışmaları otobiyografik ve doğrudan duygusaldır. Emin'in sanatı, hiç gocunmadan kendi kişiliği ve yaşam deneyimlerine bağlıdır ve böylece eserlerinin kötü şöhreti Emin'in bir tür medya şöhretine dönüştürmüştür.

Emin'in sanatı itirafçı; aşık olmak, terk edilmek, kürtaj ve tecavüz gibi kendi özel, sıklıkla da travmatik deneyimleriyle ilintili –ve bir şekilde de onlarla başan- çalışmalarıdır. Bir kırık kasabası olan Margate'te geçen çocukluğu ve ilk gençliği tekrarlanan bir temadır ve iki filminin de konusudur.

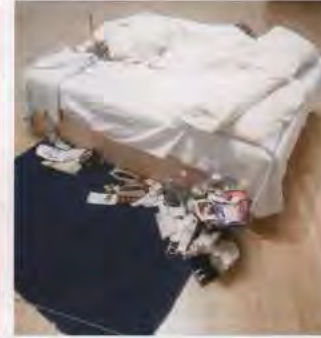
Sanat, Emin için bu baskıcı çevreden bir kurtuluş aracı olmuştur ve hatta ruhsal bir ihtiyacı da besler. Bugüne dek pek çok medya kullanmıştır – hazır ürünlerden foto dokümantasyona, nakıştan neona hemen hemen her şey. Çalışmalarının ortak niteliği, mekanik tekniği içten bir duygu ifadesiyle birleştirmeleridir.

▲ **Çok Ters Giden Bir Şey Var** Emin'in monoprntleri, güçsüz ifadelerle kırılanlığı açığa çıkarır gibidir. Bu çalışmalar sanatçıyı hep çok kırılan ya da tuhaf bir pozda gösterirken, altına bir anı ya da saplantılı bir düşünceyle imgeye bağlanan bir metin ilişiktir. 1997, kâğıt üzerine monoprnt, 51x81 cm. Tate, Londra, İngiltere

YAŞAMÇİZGİSİ

1963 İkizleriyle birlikte doğdu
1987 Londra'daki Kraliyet Sanat Koleji'nde resim okudu
1994 White Cube Galeride büyük bir kişisel sergi
1995 1963-1995 Arasında Yattığım Herkes'i tasarladı
1999 Turner Ödülü'ne aday gösterildi. Ödülü alamamış olsa da Yatağım adlı çalışması manşetlere çıktı
2004 İlk filmi Tepe Noktası vizyona girdi
2007 Venedik Bienali'nde İngiltere'yi temsil etti

◀ **Yatağım** Döllenme, seks, kayıp, hastalık ve ölüm temalarının şiddet dolu bir illüstrasyonu olan bu eser, hızla medyada kötü bir şöhret edindi ve pek çok kişi bu çalışmayı çağdaş sanatının kabalığına ve yeteneksizliğine bir örnek kabul etti. Yatak yapılmamıştır ve buruşuk ve lekeli çarşafla kullanılmış görünmektedir, bunun dışında yerde yanında pek çok şeyin yanı sıra kirli çamaşırlar, prezervatifler ve sigara paketleri bulunmaktadır. 1998, yatak, örtü ve diğer malzemeler, 79x211x234 cm. Saatchi Koleksiyonu, Londra, İngiltere

◀ 1963-1995 Arasında Yattığım Herkes

Emin'e şöhret kazandıran bu çalışma olmuştur. İzleyicinin içeri girip baktığında sanatçının sevgililerinin, arkadaşlarının ve aile dostlarının isimlerinin iştirildiğini göreceği bir çadırdan oluşur. Bu kişilerin tümü Emin'in birlikte yattığı kişilerdir, bunlara kendisi ve kürtajla alınmış iki cenin de dahildir. 1995, aplike çadım, yatak, ışık, 122x245x215 cm.

Damien Hirst

D BRISTOL, 1965

Rune Hellstad
imzalı fotoğrafı

1990'lı yıllarda Damien Hirst ismi birden, Genç İngiliz Sanat'ını tasvir eden atik provokasyon ve medya sansasyonu ifadeleriyle eşanlamlı hale geldi. O zamandan beri Hirst, yaşayan en ünlü ve en pahalı sanatçılardan biri oldu. Goldsmiths Kolej'de okurken kullanılmayan bir Docklands binasında bir öğrenci çalışmaları sergisi olan ve bugün bir efsane haline gelmiş *Dondur*'u organize ettiği için Genç İngiliz Sanat'ının oluşumunda çok katkısı oldu. Sergiye koleksiyoncu Charles Saatchi de katıldı ve Saatchi daha sonra *Yaşayan Bir İnsanın Zihninde Ölümün Fiziksel İmkansızlığı*'ni finanse etti; bu çalışma, formaldehit içinde bir köpekbalığından oluşur ve Hirst'ü şöhrete kavuşturan eserdir. Ölümlülük, Hirst'ün halen üzerinde durduğu bir konudur; bugüne dek organları çıkarılmış inekler ve kurtçuklarla kaplı et gibi malzemeler kullandı, bazı çevreler bunları kasıtlı provokasyon kabul eder. Hirst'ün formaldehit dolu su tankları aslında Minimalist heykelin düz hatlı şekillerini andırırken, oyuncak figürleri ve o çok renkli "noktalı" ve "çarklı" resimlerinde asistanlarını işe koşması, Hirst'ün sanatının Pop Art'a ve Andy Warhol'un mirasına çok şey borçlu olduğunu gösterir.

YAŞAMÇİZGİSİ

1988 Henüz bir öğrenciyken "*Dondur*" sergisini organize etti

1993 Venedik Bienali'nde *Bölünmüş Anne ve Çocuk*'u sergiledi

1995 Turner Ödülü'nü kazandı

2007 *Tanrı Aşkına*, 50 milyon Pound'a satıldı

► **Nankör Evlat Hirst**, köpekbalığından sonra başka hayvanlar kullanmaya başladı; bunları bazen bu buzagi gibi ikiye bölüp bir müze eseri ya da tıbbi bir örnek gibi sergiledi. 1994, çelik, cam, buzagi ve formaldehit, 99x150x48 cm.

◀ **Adsız Hirst**, göz alıcı üç boyutlu çalışmalarının yanı sıra çok sayıda "nokta resmi" ve "çark resmi" de tasarlamıştır. Bakar bakmaz kime ait oldukları anlaşılsa da bu resimler rastgele bir sırayla üretilmişlerdir ve Hirst yerine asistanları tarafından hazırlanmıştır. Renkli baskı, 86x62 cm. Sanat Galerisi, Leeds, İngiltere

◀ **Tanrı Aşkına** Bu eser, eksiksiz dişleri ve üzerindeki 8.000 adet pırlantayla birlikte platin bir kafatasından oluşur. Kelimenin tam anlamıyla göz kamaştırıcı olan yapıt, Damien Hirst'ün en ünlü iki niteliğini uç noktaya taşır; ölüm saplantısı ve eserlerinin piyasa değeri. 2007, platin, pırlantalar, insan dişleri, gerçek boyut

“Bir şeye bakmak için onu öldürsünüz.”
DAMIEN HIRST

Rachel Whiteread

D LONDRA, 1963

Rachel Whiteread'ın heykelleri yaşanmış zamanların anısına yapılmışlardır. Whiteread nesnelerin kendilerinden değil, çevrelerindeki boşluktan kalıp çıkarır: sandalyelerle masaların arasından, kitaplıkların arkasından, odanın içinden. Bu boşluklar, bedenlerimizin kapladığı ve içinde hareket ettiği alanlar olup ömrümüzün çoğunun geçtiği evlerimizin içindedirler. Whiteread'ın eserlerinde varoluş, sahip olunanlar ya da benzerlikler değil, maddeleşmiş bir hiçliktir; sanatçı, bu katlanmış ve şimdi içine giremeyeceğimiz boşlukların bir zamanlar nasıl dolu olduğunu bize hatırlatır. Eserlerinde, mobilyalardaki ya da zemin döşemelerindeki çizikler ya da kalıba bulaşan duvar boyaları gibi, zamanın geçişini ve bireylerin eski varlığını hatırlatan izler bulunur. Whiteread pek çok büyük ölçekli halka açık sanat projelerinde de görev yapmıştır; Londra'da Trafalgar Meydanı'ndaki geçici eseri *Kaide* ve Viyana'daki *Soykırım Anıtı* bunlara örnektir.

▲ **Ev** Bu eser, East London Caddesi'nde bulunan, kalan son Viktoryen evden alınmış bir çimento kalıptır. Bir bütün halinde sergilenen bu çarpıcı tek parça çalışma, insanları evsizlik ve restorasyon gibi konular üzerinde düşünmeye sevk etmiş ve bir yıl sonra belediye konseyi tarafından yıkım emri verilene dek dillerden düşmeyen bir tartışma konusu olmuştur. 1993, çimento, gerçek boyut

◀ **Adsız (Ayakta Duran Döşek)** Döşekler, ya da yatakların altındaki boşluklar Whiteread'ın en sevdiği konulardan biridir. Sarı renkli diğ kalıbı alçısı burada yumuşak bir şiltayı, üzerinde yatmış olan insanların anısına katı bir anıt kılmış. 1991, diğ kaplaması alçısı, 104x182cm. Southampton Sanat Galerisi, İngiltere

Chris Ofili

D MANCHESTER, 1968

Chris Ofili'nin dekoratif olanla figüratif olanı bir araya getiren büyük ölçekli eserleri, dönen desenler ve titreyen renkleri içerir; etrafa, kültürel göndermeler açısından zengin imgeleme, şölensel bir aşırılık yayar. Boya katmanları, reçine, kolaj, yaldız ve diğer malzemeler, tek tonlu alanlarla birlikte Ofili'nin figürlerine gerçekçi bir derinlikten ziyade bir tekdüzellik katar ve onları ikonlara dönüştürür. Ancak bu sembolik temsiller geleneksel dini imgeler kadar modern pop mitolojisinden de belli unsurları içerir. Siyahi kültür, büyük olasılıkla 1970'li yılların blaxploitation filmleri ve gangsta rap'in etkisiyle bu vizyonun merkezindedir ve Ofili bunları kendinden emin bir coşku yaratmak ve aynı zamanda ırkçı basmakalıp figürleri karşı çıkmak için kullanır.

◀ **Tomurcuk** Bu çalışma, sanatçının en zengin renklere sahip resimlerinden biridir. Pomografik dergiden bir görsel, bereketin ve cinselliğin simgesi olmuştur. Ofili, sanatının "potansiyel bir ciddiyete sahip olan şeylere gölmemize olanak tanıdığını" söylemiştir. 1997, tuval üzerine akrilik ve yağlıboya, polyester reçine, kağıt kolajı, yaldız, raptiye ve fil dışkısı, 244x183 cm. Çağdaş Güzel Sanatlar Müzesi, Berlin, Almanya

21.yüzyılda heykel, yeniden kazandığı popülerlikle hâlâ önemli ve güçlü bir sanat formudur. Büyük siparişler ve modern sergi alanları maceracı sanatçıyı cezbeder. Ancak büyük yapıtların tamamlanması bugün de en az önceki yüzyıllarda olduğu gibi zaman alır ve bir kendini adamışlık gerektirir.

Köken ve etkiler

Hız ve değişim çağı olan dijital çağa hangi durağan imge uygundur? İşte çağdaş heykeltıraşın mücadelesi budur.

Son 25 yıldır heykel parkları, sanat yolları ve dış mekân sergileriyle kentsel dönüşüm, anıtsal ve şölensel heykellerin daha geniş kitlelerce benimsenmesini sağladı. Dönüşüm aynı zamanda daha büyük bir halk katılımını da mümkün kıldı.

Sergi alanları

Önde gelen heykeltıraşlar, dünya çapında sergiler düzenleyip siparişler veren uluslararası sanat arenasının birer parçasıdır. Londra'da Tate Modern'in Turbine Hall enstalasyonlarında Louise Bourgeois

▲ Hamile Alison Lapper Marc Quinn, 2005. Londra'da, Trafalgar Meydanı'ndaki, bir dizi geçici enstalasyona ev sahipliği yapmış olan dördüncü boş kaideye sergilenen bu çalışma, halka açık bölgelerde geçicilik fikrini sunar.

ve Bruce Nauman gibi büyük uluslararası yıldızlar yer aldı. Sanatçılar galeriler ya da müzeler dışında alışılmadık mekânlarda da sergi açıyorlar. Rachel Whiteread'ın Londra'da, East End'de bir parktaki *Ev* gibi (1993) yenilikçi geçici projeler

uluslararası bir ilgi görür ve halka açık sanat üzerine ufukumuzu genişletir. Heykelin modern toplumdaki yerini kavramak, yeni teknik olanaklar ve aydın sponsorlar, bu formun yeniden canlanmasında büyük rol oynadı. Ayrıca bronz kalıplar ve taş oymacılığı gibi geleneksel yöntemlerde de yeniden bir canlanma görüldü.

Malzemeler

Çağdaş heykel geniş bir alana yayılmıştır, kentsel, kırsal; geçici, kalıcı; halka açık, özel; büyük ve küçük ölçekli. Sayısız sanatçı bu alanda çalışır ve konular da sanatçıların ya da sipariş verenlerin ilgi alanları kadar çeşitlidir. Her yeni eser heykelin doğasını keşfe çıkar. Çağdaş heykelin çok çeşitliliği heyecan vericidir ve heykeltıraşlara sunulan fırsatlar yüz yıl öncesinden kat kat fazladır.

Çağdaş Heykel

Antony Gormley

D LONDRA, 1950

Kendini ispatlamış, üretken bir heykeltıraş olan Antony Gormley, kariyeri boyunca insan figürü üzerinde yoğun bir şekilde çalıştı. Doğrudan alçı karışımları ve kalıplar uygulayıp ya da bilgisayarda tarama yoluyla kendi bedenini boşluk, hafıza ve varlık gibi deneyimleri mercek altına almak için kullandı. Pozun, duruşun, ölçünün ve mekânın fazlasıyla işlendiği enstalasyonlarında teatral bir hava vardır.

Gormley, sanatının izleyicisiyle olan ilişkisine büyük ilgi duyar ve pek çok büyük ölçekli siparişi almakta atak davranmıştır. *İngiliz Adaları İçin Arazi* (1993) adlı, daha sonra dünya üzerinde farklı yerlerde yeniden yapılandırılan çok büyük çalışmasında, galerinin zeminini kaplayan yüzlerce kil figür yerel halk tarafından yapıldı. Yakın zamana ait popüler eseri *Başka Bir Yer* (1997) Merseyside'daki Crosby yakınında üç kilometrelik bir sahilde dizili 100 dökme demir figürden oluşur.

YAŞAMÇİZGİSİ

1968-71 Cambridge Üniversitesi'nde arkeoloji, antropoloji ve sanat tarihi okudu
1971-74 Hindistan'a seyahat
1977-79 Londra'daki Slade Okulu'nda okudu
1994 Turner Ödülü'nü kazandı
1997 Heykel sanatına katkılarından dolayı İngiliz liyakat madalyası verildi
1998 En tanınmış yapıtı *Kuzey Meleği*
2003 Kraliyet Akademisi'ne seçildi

◀ (Görmek ve İnanmak) Kuantum Bulutu
XX Bu heykel, sanatçının 1999 ile 2002 yılları arasında yaptığı 36 benzer heykelden biridir. Bir güç kalkanını andıran enerjik çizgi bulutunun içinde bir figür beliniyor. 2000, paslanmaz çelik çubuklar, 233x149x121 cm. Nasher Heykel Merkezi, Texas, ABD

▲ Kuzey Meleği Kuzey İngiltere'de A1 otayolu ile doğu kıyısı tren hattının yakınlıklarına yerleştirilmiş olan bu devasa heykelin önünden her gün 90.000 kişi geçiyor. Dünya üzerinde en çok görülen sanat eserlerinden biri olduğu söylenir. 1998, COR-TEN çelik, yükseklik 20 m, kanat genişliği 54 m. Gateshead, İngiltere

Tony Cragg

D LİVERPOOL, 1949

Cragg, erken dönem heykellerinde renk, büyüklük ve yapıya göre düzenlediği, kullanılmış malzemelerle çalıştı. Nesne gruplarına bunları birleştiren, boyalı ya da çizilmiş bir zemin hazırladı. Sonradan daha kendine özgü çalışmalarında, kalıp heykeller büyük damarlar ve eğri sütunlar gibi formlara bürünür ve tek başlarına durur. Cragg oddi anlamda bir teknik ressamdır ve fikirlerini geliştirmek için bilgisayar programlarını kullanır. Cragg gençliğinde Doğal Kauçuk Üreticileri Araştırma Derneği'nde laboratuvar teknisyeni olarak çalıştı. Yakın zamana ait bazı büyük bronz heykelleri, formlarının esnekliği nedeniyle aldatıcı bir şekilde kauçuk gibi görünür, gerilmiş, kıvrılmış ve bükülmüşlerdir. Cragg, 1988 yılında 43. Venedik Bienali'nde İngiltere'yi temsil etti ve Turner Ödülü'nü kazandı.

▲ **Bugün Var Yarın Yok** Bilgisayarda tasarlanıp makinede üretilmiş olan bu heykeller, izleyici çevrelerinde yürürken büyük ölçüde değişim gösterir. Dengesiz yığınlar gerilir, kaynar, birbirine girer ve sonuçta belli açılardan insan silüetleri belirir. 2002, taş, yükseklik 4,5 m. Cass Heykel Vakfı, Goodwood, İngiltere

Richard Deacon

D BANGOR, 1949

▲ **Öp ve Anlat** Birli hem ve açık, diğeri pürüzsüz, yuvarlak ve kapalı iki kontrast form güvenli bir şekilde sabit durabilmek için birbirlerine ihtiyaç duyar. 1989, epoksi, kereste, kontrplak ve çelik, 175x233x162 cm. Hayward Galerisi, Londra, İngiltere

Richard Deacon'ın heykelleri ileri teknoloji ürünü olmayan malzemelerden oluşur ve özellikle el yapımıdır. Karakteristik olarak çizgisel unsurlar, silüetler ya da zarif ve dekoratif çizgiler oluşturan daha büyük, açık yapılarıdan ibarettir. İnsan bedenine ve ilişkilere atıfta bulunurlar. Deacon kendisini "üretici" olarak addeder ve büyük yapıları küçük ünitelerin bir araya getirilmesiyle oluşur. Deacon pek çok yerde sergi açtı. 1987 yılında Turner Ödülü'nü kazandı ve 1998 yılında Kraliyet Akademisi'ne alındı. 1999'da İngiliz asalet unvanı almış ve 2007 yılında da Venedik Bienali'nde Galler'i temsil etmiştir. Deacon 1999'dan beri Paris'teki Güzel Sanatlar Okulu'nda heykel profesörü olarak görev yapmaktadır.

Anish Kapoor

Brad Barker
İmzalı fotoğrafı

D BOMBAY, 1954

Anish Kapoor, formla değil, maddesel kaygıların dışındaki deneyimlerle ilgili heykeller yapmak istediğini söyler: "Gerçekten 'Nesne-olmayanla', 'madde olmayanla' ilgileniyorum." Bu yüzden de özellikle yansımali yüzleriyle çevresini kaynaştırıp fizikselliğini vurgulayan geç dönem heykellerinin aşkın bir niteliği vardır. Hindu bir baba ve Iraklı Yahudi bir annenin oğlu olarak zengin bir kültürel mirasa sahip olan Kapoor, erken dönem heykellerinde soyut, organik ve geometrik şekillere yoğunlaştı.

Heykellerinin çoğu parlak renk pigmentleriyle kaplanır; bu da sanatçının Hint kökenlerinin bir yansımasıdır. Daha sonra büyük taş bloklara geçti ve yüzeye çizikler atmaya başladı. Kapoor'un heykelleri zıtlıklar üzerine kuruludur: iç ve dış, mat ve şeffaf, varlık ve hiçlik. Kapoor bazen zeminde girdap benzeri delikler açar ya da duvarları kamburlaştırarak galerinin yapısına da meydan okur. Son yıllarda çok büyük, bölgesel çalışmalara başlamıştır.

YAŞAMÇİZGİSİ

- 1973-77** Hornsey Sanat Koleji'ne devam etti
- 1977-78** Chelsea Sanat Okulu'nda okudu
- 1980** Paris'te Partice Alexandre'da ilk kişisel sergisini açtı
- 1982** Liverpool'daki Walker Sanat Galerisi'nin kadrolu sanatçısı oldu
- 1990** Venedik Bienali'nde İngiltere'yi temsil etti
- 2002** Tate'in Turbine Hall'ı için Marsyas adlı eserini tasarladı
- 2004** Chicago'daki Millennium Park'ta Bulut Geçidi adlı eserinin açılışı yapıldı
- 2006** New York'taki Rockefeller Center'a Gökyüzü Aynası yerleştirildi

▼ **Marsyas** Yunan mitolojisinde Tanrı Apollon tarafından derisi yüzülen satırın adını taşıyan bu yapıt, gelmiş geçmiş en büyük iç mekan heykeli kabul edilir. 2002, PVC ve çelik, 35x2x155 m. Tate Modern'da geçici enstalasyon, Londra, İngiltere

◀ **S Kıvrımı** Bu S şeklindeki duvarın çokça cilalanmış içbükey ve dışbükey yüzeyleri, duvarın çevresindeki boşluğu deforme bir şekilde yansıtır. Bu etki, nesneyi maddesel olmaktan çıkarıp bakan kişiyle arasındaki bağı koparır. 2006, cilalanmış çelik, 217x975x122 cm. Regen Projeleri, Los Angeles, ABD

Jeff Koons

D YORK, PENNSYLVANIA, 1955

Bir dönem "kitsch'in postmodern kralı" olarak anılan Koons, ticari olarak başaralı bir resim tasarımcısı ve üç boyutlu obje sanatçısıdır. New York'taki stüdyosu Jeff Koons Productions, Inc.'da onun adına kalabalık bir asistan grubu çalışır. Koons kendini bir fikir adamı olarak görür: "Fiziksel olarak üretimin içinde yer almam. Bunun için gereken yeteneklere sahip değilim," demiştir. Koons'un erken dönem eserleri pleksiglas kutular içinde, pek fazla müdahale görmemiş ev eşyalarından oluşuyordu. *Banallik* (1998) ve *Cennette Üretilmiştir* (1991) serileri gibi daha sonraki çalışmaları büyük ustalık gerektiren işlerdir ve tüketime, reklama ve zenginliğe göndermeler yapar. Koons'un, eserlerinin ruhsuzluğunu ve yüzeyssel karakterini eleştiren pek çok karışı vardır.

YAŞAMÇİZGİSİ

- 1963** Eski ustaların resimlerini kopyalayıp imzalarak satışa çıkardı
- 1972-76** Baltimore'daki Maryland Sanat Koleji'ne devam etti
- 1977** New York'a yerleşti
- 1980-86** Wall Street'te mal simsarlığı yaptı
- 1992** Kassel'deki Documenta'ya 12 metre boyundaki *Köpek Yavrusu* adlı eserini yerleştirdi
- 1998** Michael Jackson ve Bubbles'ın heykellerini yaptı
- 2002** Fransız Üstün Hizmet Nişanı'ni aldı

YAKINplan

◀ **ÇİÇEK AÇMIŞ** Bu çalışmada ahşabın üzerine 140'tan fazla çiçek deseni oyulmuştur. Koons yapım aşamasının güzelliği ile sonucun kabalığı arasındaki genitliden zevk alır.

▲ **Popples** Bu heykel, Koons'un, pop kültür ikonlarını içeren Banallik serisinden bir çalışmadır. Figür için, Amerikan Tebrik Kartları ve Mattel firmaları tarafından TV pazarlamacılığı için kullanılan peluş oyuncak serisindeki bir karakter temel alınmıştır. 1988, porselen, 75x60x40 cm. Sanat Galerisi, Hamburg, Almanya

◀ **Çiçekli Küçük Vazo** Bu yapıt, Koons ile "çok ihtiraslı ve doğurgan" olduğunu söylediği, o zamanki karısının erotik heykellerini içeren Cennette Üretilmiştir serisinden bir çalışmadır. 1991, ahşap ve boyalı, 95x140x95 cm. Sanat Galerisi, Hamburg, Almanya

Ron Mueck

© MELBOURNE, 1958

Ron Mueck, çocuk televizyonculuğu, özel efekt ve reklamcılık alanlarında 20 yıl çalıştıktan sonra 1996'da Paula Rego ile bir projede yer aldı ve heykel çalışmaya başladı. 1997'de Londra'daki Kraliyet Akademisi'nde açtığı Sansasyon adlı sergisinde yer verdiği, yarı gerçek boyuttaki dokunaklı eseri *Ölü Baba* ile dünya çapında ilgi çekti. Bu eser, yoğun hiper-naturalizmle Mueck'in tipik küçük ölçekli yapıtlarından biridir.

Mueck o günden bu yana pek çok dev boyutta çalışmalara da imza attı; Londra'daki Millenium Dome için tasarladığı çömelmiş *Oglan* (1999) ve *Adsız* (Büyük Adam) (2000) bunlara örnektir. Reçine ve silikon kalıplardan alınıp kille modellenmiş bu figürler, Mueck'in yüzey detaylarına verdiği önemle birlikte göz alıcı bir gerçekçiliğe sahiptir. Canlı değildirler ama yakından bakıldığında buna inanmak zordur.

▼ **Kayıptaki Adam** Çıplak, yalnız ve akıntıya kapılmış bir adamı -geleceğe şüpheli bakan bu zavallı adamın halinde çok güçlü bir sembolizm vardır 2002, kanşık malzeme, 422x140x122 cm, özel koleksiyon

▼ **Hamile Kadın** Mueck'in heykelleri devasadır. Mueck bu konuda, "Hiçbir zaman gerçek boyutta insan figürü yapmadım. Bana hiç ilginç gelmedi, her gün o boyutta insanlarla tanışıyoruz zaten," demiştir. 2002, fiberglas üzerine reçine, 252 x 78 x 72cm, Avustralya Ulusal Galerisi, Canberra

Bill Woodrow

© HENLEY, 1948

Kendi kuşağının pek çok üyesi gibi Bill Woodrow da ilk eserlerinde zekice başka şeylere dönüştürülmüş atık nesneler kullanır. Tavaları, alışveriş arabalarını ve bisiklet iskeletlerini "yeniden yapılandırır." Bu mamüller, şaşırtıcı el yapımı eşyalara dönüşüp anlatımsal içerikler kazanır. Woodrow'un heykelleri zaman içinde daha da büyüdü ve sanatçı sıklıkla bronz kullanmaya başladı; ancak hem malzemeye hem de imgelemeye olan oyuncu yaklaşımını asla kaybetmedi. Özellikle icat duygusuyla şekillendirdiği küçük modellerde şişsel anlatım vardır. Sürrealizmin etkileri belirgindir, geç dönem yapıtları belki bir parça daha karanlık bir havaya sahiptir. Woodrow'un yapıtlarında sürekli tekrarlanan tema doğanın insan zekası üzerindeki yenilmez gücüdür.

▲ **Tarih Ne Yazarsa Yazsın** Ağaç kökleri bir heykelin başını ve bir kitabı yakalayıp kısırdıran doğa klasik kaideleri zaferle ele geçiriyor. 2000, bronz, 5,6x5,4x2,5 m. Dördüncü Kaide projesi için, Trafalgar Meydanı, Londra, İngiltere

Seşşeller

Değerlendirmesi Bu çalışma, iskelet benzeri yapıtlardan çıkan bronz dallardan oluşan heykeller serisine aittir. Serideki her bir heykelin kendi renkli arazisi vardır ve arazi suya ya da çamura benzer bir maddeyle doldurulmuş bronz bir havuza sahiptir. 2005, kanşık malzeme, 88x179x115 cm. Waddington Galerileri, Londra, İngiltere

David Mach

© FIFE, 1956

▲ **Polaris** 6.000 araba lastiğinden yapılmış olan bu denizaltı, Thames Nehri'nin güney kıyısında yüzye çıktı. Bir kişi denizaltıya havaya uçurmak isterken öldü. 1983, araba lastikleri, Hayward Galerisi'nde geçici enstalasyon, Londra, İngiltere

David Mach atık maddeleri, dergileri, tel elbise askılarını ve Scrabble oyunu taşlarını bir araya getirerek çalışan bir sanatçıdır. Figüratif bir sanatçı olan Mach'ın heykelleri çeşitli formlarda karşımıza çıkar: "Sanatçı, bir fikir esnafı olup her türlü fiziksel mekâna, sosyal ve politik çevreye, maddelere ve süreçlere tepki vermek zorundadır," demiştir. Mach son zamanlarda kolaja dönmüştür ve kolajın yıkıcı niteliği üzerine çalışmaktadır.

Peter Randall-Page

© ESSEX, 1954

Randall-Page, öğrencilik zamanlarından beri üretken bir biçimde taş oymacılığı yapmaktadır. Kısa bir süre heykeltıraş Barry Flanagan'ın asistanlığını yapmış ve bir sene boyunca Wells Katedrali'ndeki 13. yüzyıl heykellerinin koruma programında çalışmıştır. Eserleri her zaman doğa üzerine gözlem içerir. Çalışmaları, belli botanik formların doğrudan yorumlamalarından Fibonacci sayı dizgesi gibi alta yatan ilkelere yakından bakışa kadar varmıştır. Dayanıklı dış mekân heykelleri olan yapıtları sıklıkla doğal ya da insan eliyle yapılmış parklara yerleştirilir. Eden Projesi'ndeki Eğitim Kaynakları Merkezi'nde, heykellerinin ve doğanın binaya doğru şekilde entegre edilmesi için mimarlar ve inşaat mühendisleriyle birlikte çalışmıştır.

« **Tohum Eden** Projesi'nin Eğitim Merkezi'nin ortasında, kalabalık ziyaretçi akınından uzakta bir yerde tohum başları, tohum zartları ve kozalaklardan oluşan bu devasa heykel, bakan kişiyi derin düşüncelere gark eden, sembolik bir nesnedir. 2007, komiş taşı, 4x3x3 m. Eden Projesi, St. Austell yakınları, İngiltere

Doris Salcedo

© BOGOTÁ, 1958

Salcedo, eski çalışmalarında sıradan ev mobilyalarını güçlü duygular uyandıran aldatıcı biçimde basit nesnelere ve bugünün Kolombiya'sının şiddetini çağrıştıran enstalasyonlara dönüştürmüştür. Sanatçı, kargaşanın eksik olmadığı bir ülkede yaşamakla ilgili şunları söyler: "Her sanat eseri yasadır, çıkarı açar ve statükonun karşındadır." Bazen eserin sergilendiği mekân en önemli unsurdur, 6 ve 7 Kasım (2002) adlı eserinde, Bogotá'daki Yüksek Mahkeme saldırısının yıldönümünde Adalet Sarayı'nın ön yüzüne sandalyeler yerleştirmiştir. Sıradan, bildik nesnelerden beklentilerimizi ters yüz eden Salcedo, eserlerinde uyuturucu savaşlarında ve ülkenin iç hesaplaşmalarında ölen insanları son derece yalın bir ifadeyle anlatır.

« **Shibboleth** Göçmenlerin yaşadıklarını mekândaki yansımayla seyirciyi yansıtmaya amacı güden bu çalışma, galeri zemininde bir çatlağın ibaretir ve yapısal bir çöküşü çağırıştır. 2007, uzunluk 167 m. Tate Modern'da geçici enstalasyon, Londra, İngiltere

YAKINplan

« **ÇATLAĞIN İÇİ** Çatlak içindeki çelik ağ, diğer insanları dışarıda tutan bir tel örgüye benzer. Çatlak eninde sonunda doldurulacaktır, ancak çalışmanın "hayaleti" hep orada olacak.

Avustralya Aborjin resmi, ait olduğu toplum ve onun mitolojisiyle daima yakından ilişkili oldu. Avrupalıların gelişi, yabancı yaşam tarzının dayatılmasıyla bu kültürü bozdu ve Avustralyalı Aborjinleri dağıttı. Ancak bazı bölgelerde geleneksel kültür korundu ve modern Avustralyalı Aborjin sanatının temeli oluşturuldu.

Yeni sanat

1930'lu yıllarda Hermannsburg misyonerlik evindeki Aranda suluboya ekolü sanatçıları, Avrupalı tarzda çalışmalar yaptılar. Albert Namatjira (1902-59) bu üslubu benimsedi ve geniş bir kitleye ulaşan ilk Avustralyalı Aborjin ressam oldu. Bu sırada çok sayıda hem ritüel hem de figürel imgelem içeren ağaç kabuğu resimleri de yapılıyor. Avustralyalı Aborjin sanatının büyük değişimi, Alice Springs'in batısındaki Papunya bölgesinde görev yapan resim öğretmeni Geoffrey Brandon'ın yerel sanatçıları, taş ya da kabuk gibi kutsal nesnelerin üstüne bitki boyasıyla çalışmak yerine tuval ve ahşap panel

▲ **Uluru** Dünya üzerinde tek başına, dayanaksız duran en büyük kaya parçası olan Uluru, Avustralya'nın merkezindedir ve 22.000 yıldır Anangu halkının yuvasıdır. Uluru, Avustralya Aborjinleri için en kutsal bölgelerden biridir.

üzerine yağlıboya ile çalışmalarını teşvik etmesiyle 1971 civarında gerçekleşti. Bu tarihten sonra ilk başlarda resimler gayet gerçekçi, daha sonra gittikçe soyutlaşan bir tarzda akrilik noktaları ve damlaları görülmeye başladı.

Nokta resimleri

Bu yeni tarz "nokta resimleri," kıvrımlı ve dalgalı çizgiler, iç içe geçen daireler gibi sembolik motifler içerir ve son derece dekoratif bir şekilde noktalarla biçimlenip mitolojik bir olayı ya da kişiyle ilişkilendirilen belli bir bölgeyi tasvir ederler. Bu tip eserler batı sanat

piyasası için hazırlanmıştır, ancak orta ve kuzey Avustralya'da yaşayan, kendi toplumlarına sıkı sıkıya bağlı ve binlerce yıldır yaşayageldikleri kutsal topraklarla bağlantılarını hiç koparmamış Avustralyalı Aborjin ressamlar tarafından yapılmıştır.

Son 40 yılda Avustralya Aborjin Sanatı hem üslupta hem formda büyük bir değişim yaşamış, geleneksel ikonografisini korurken yenilikçi ve radikal yollar izlemiştir. Avustralya Aborjin Sanatı bugün yüksek fiyatlara alıcı bulur ve meraklısı çoktur.

Avustralya Aborjin Sanatı

Emily Kame Kngwarreye

D ALHAKERE, ~1910; Ö ALICE SPRINGS, 1996

Orta Avustralya'da nispeten izole bir yaşam sürmüş olan Emily Kame Kngwarreye, resme 70'li yaşlarında başlamış ve 1981 yılından itibaren batık ve daha sonra 1989'a kadar resim yapmıştır. İlk kişisel sergisini 1990 yılında Sydney'de açan sanatçı, 1992'de Avustralya Sanatsal Yaratıcılık Bursu kazanmış ve 1997'deki Venedik Bienali'nde Avustralya pavyonunda yer almıştır. Sanatçının resimleri, Avustralya Aborjin resimlerindeki geleneksel sembolik ikonografisi dışlaması ve bunun yerine canlı, soyut pigmentler halinde yoğun noktalar ve gevşek, çok katmanlı ağırlar içermesi sebebiyle büyük bir etkiye sahiptir. Resimleri ayrıca Avustralya Aborjin kadın seremonileri ve memleketi Alhalkere ile doğrudan ilintilidir.

► **Çalı Yerelması Awelye** Kngwarreye başlarda ipek ve pamuklu kumaştan renkli batıklar yapmıştır. Daha sonra tuval üzerine resim yapmaya başladığı zaman birbirinin içine geçen parlatılmış renkler ve şekiller çizmiştir. 1990'lı yıllar, tuval üzerine akrilik, 118x48 cm. özel koleksiyon

GEVŞEK BİR AĞ

Pigmeler, soluk tıruncular ve daha birçok renk, parlak kırmızı ağın içine geçiyor ve renklerin kenarları gevşeyip bulanıklaşıyor.

YAKINplan

Ginger Riley Munduwalawala

D LIMMEN BIGHT, KUZUY BÖLGESİ, ~1936; Ö BORROLOOLA, 2002

Kuzey bölgesindeki Arnhem'de Limmen Bight Nehri kıyısında doğmuş olan Ginger Riley Munduwalawala, yetişkin yaşamının büyük bir kısmını sığır çobanlığı yaparak geçirmiştir. 50 yaşında Alice Springs'teki manzara ressamı Albert Namatjira'yla tanışana dek hiç resim yapmamıştır.

Munduwalawala kendi bölgesindeki ağaç kabuğu resimlerinden etkilenmiştir, ancak daha sonra cesur ve renkli manzaraları ve mitolojik figür resimleriyle kendine has bir üslup geliştirmiştir. Avustralyalı ressam David Larwill tarafından "Rengin patronu" addedilen sanatçı, Avustralya Aborjin sanatıyla çağdaş sanatın arasındaki ayrımın yıkılmasını sağlamıştır.

Limmen Bight

Munduwalawala, konularında daima doğduğu topraklardaki nehire geri dönmüş ve nehir vadisini renkli ve neredeyse çocuksu ama epey etkili bir basitlikle resmetmiştir. 1992, tuval üzerine sentetik polimer boya, 243,5x243,5 cm. Koleksiyon: New South Wales Sanat Galerisi, Sydney, Avustralya

Clifford Possum **Tjapaltjarri**

Clifford Possum
Tjapaltjarri, 1999

**D NAPPERBY, KUZİY BÖLGESİ, -1932;
Ö ALICE SPRINGS, 2002**

36 yaşına kadar hayvan bakıcılığı yapan Tjapaltjarri, 1960'larda Aranda ekolü tarzında şuluboyalar çalışmaya başladı. Bumerang, yılan ve diğer turistik nesnelerin oymalarında da ustalaşmıştır. Bu yıllarda bir bisiklet kazası sonucu tek gözü kör olmuştur. 1972'de Papunya bölgesindeki bir sanatçı derneğinin de kurucularından olmuştur. Derneğin en yetenekli üyelerden biri olan sanatçı, kutsal topraklar üzerindekiengin bilgisini resimlerinin konusu yapmıştır. 1970'lerin sonlarında nokta-sanatı üslubunu tuval üzerine akrilik uyguladığı resimlerine uyarlanmış ve büyük ölçekli tuvaler üzerinde çalışmıştır. Daha sonraki küçük ölçekli çalışmalar ateş, su, kangurular ve sıçanlar içerir. Avustralyalı Aborjin sanatçıların en etkili ve eserleri en çok koleksiyonlara giren isimlerinden biri olan Tjapaltjarri, Avustralya Liyakat Nişanı ve Avustralyalı Aborjin toplumuna katkılarından dolayı onur madalyası alacağı gün olmuştur.

◀ **Narriri (Solucan) Rüya Görüyör**

Rüya gören figürün tasvir, renk paletinin mükemmelliği, uzamsal tasarım ve teknik ustalığın altında neredeyse ezilmiş, 1987, tuval üzerine akrilik, 90x120 cm. Corbally Stourton Çağdaş Sanat Müzesi, Avustralya

▶ **Mantar Ağacı Rüya Görüyör**

Tjapaltjarri'nin Papunya ekibinden ayrılıp Alice Springs'e yerleştikten sonra yaptığı bu resimde daha önceki eserlerindeki dinamizm kaybolmuş ve yerine tekil, birbirini tamamlayan renk çizgileri ve blokları geçmiştir. 1992, tuval üzerine akrilik, 164x128 cm. Corbally Stourton Çağdaş Sanat Müzesi, Avustralya

YAŞAMÇİZGİSİ

-1932 Kuzey Bölgesindeki Napperby'de doğdu

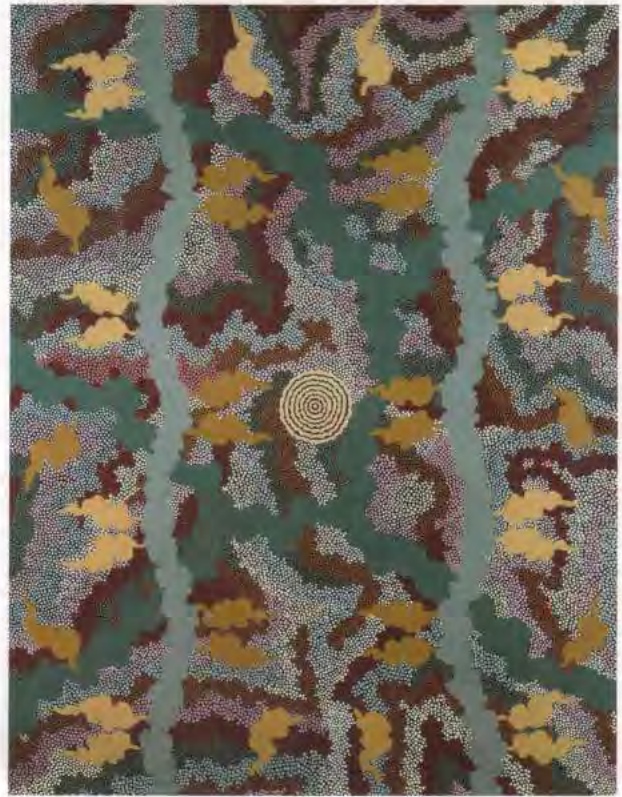
1968 Sığır çobanlığı bırakıp şuluboya çalışmaya başladı

1972 Papunya sanatçı derneğine katıldı

-1978 Nokta sanatı tekniğini büyük ölçekli eserlerine uyarladı

1980'lerin ortaları Papunya sanatçılarından ayrılıp Alice Springs eteklerinde bağımsız çalışmaya başladı

1990 Avustralya hükûmdarı II. Elizabeth tarafından Londra'da kabul edilen ilk Aborjin sanatçı oldu

Joseph Jurra **Tjapaltjarri**

D KIWIRRKURA, BATI AVUSTRALYA, -1952

Batı Avustralya'da doğan Joseph Jurra Tjapaltjarri, 1964 yılında bir sosyal yardım devriyesi tarafından bulunup ailesiyle birlikte Alice Springs'in kuzeybatısındaki Papunya'ya yerleştirildi. 1986'da resim yapmaya başladı ve 1987'den beri de Papunya Tula Sanatçıları için çalışmaktadır. Eserleri dünya çapında pek çok galeride sergilenmiş ve pek çok önemli koleksiyona alınmıştır.

Tjapaltjarri gravür de çalışmıştır, ancak daha çok keten üzerine sentetik polimer boyayla çalışır. Daha çok renkli soyut eserler veren sanatçı, sıklıkla pembemsi bir kırmızı ya da koyu gri olmak üzere, farklı renkte bir zemin üstüne monokrom renk kullanır ve son yıllarda bunların çoğu noktalı menderesler şeklindedir.

▲ **Adısı** Farklı renkte zemin üzerine menderesler çizen noktalı monokrom desen, sanatçının son yıllardaki çalışmalarına örnek teşkil eder. 2003, keten üzerine sentetik polimer boya, 121x121 cm

Rover Thomas **Joolama**

**D BATI AVUSTRALYA, -1926;
Ö BATI AVUSTRALYA, 1998**

10 yaşındayken annesi ölene dek Aborjin kırsalında yaşayan Rover Thomas annesinin ölümünden sonra acemi sığır çobanlığı yapmıştır. Daha sonraları toplu konut inşasında bir marangozun yardımcılığına da yapmıştır. 1975 yılında Batı Avustralya'daki Warrum'un'a yerleşen sanatçı, burada resimli-şarkılı bir dans olan Gurur-Gurur törenlerinde Rüya Gören Kişi ya da araç olmuştur. Bu törenlerde resimler, sanatçının, bir kadının trafik kazasındaki ölümünden ya da 1974'de Darwin'i yerle bir eden Tracy fırtınasından sonra gördüğü rüyalarındaki görüntüleri içeriyordu. Joolama ile dayısı Paddy Jaminji, törende katılımcıların omuzlarında taşıdığı ahşap panel resimleri yaptılar; her bir panel törendeki bir şarkıyı tamamlıyordu. Bu noktadan sonra sanatçı tuval üzerine çalışmaya başlamıştır. Çoğunlukla kasvetli olan resimleri, Batı Avustralya'nın Kimberley Ovası'nın manzaraları ile tarihteki hem gerçek hem mitolojik olayları konu alır. Joolama 1982 yılında Kimberley taş sanatını temel alan bir resim serisine başladı. Eserlerinin büyük bir retrospektif sergisi olan Roads Cross, 1994 yılında Avustralya Ulusal Galerisi tarafından açıldı.

▶ **Ord Nehri, Bow Nehri, Denham Nehri** Avustralya çölünde üç nehir kavuşur. Hem nehirler hem de çevredeki arazi basit toprak renkleriyle tasvir edilmiş, nehirler ayrıca küçük beyaz nokta çizgileriyle çizilmiştir. 1989, tuval üzerine akrilik, 180x90,2 cm. Branly Rihtimi Müzesi, Paris, Fransa

Avrupa sanatı, ABD'ye kaptırdığı önemli konumunu 1980'lerden sonra nispeten geri kazanmaya başladı. 80'lerin sonlarında Komünizmin ani ve dramatik çöküşü yeni bir Avrupalılık duygusunun yeşermesine yol açtı.

Avrupa sanatı, internet ile daha ucuz ve daha kolay seyahat olanakları sayesinde gittikçe daha da küreselleşen sanat dünyasında varlığını sürdürür.

Değişen roller

Pompidou Kültür Merkezi'nin inşası örneğinde olduğu gibi, Fransa hükümetinden gördüğü bütün desteğe rağmen Paris, 20. yüzyılın ortalarına kadar sürdürdüğü, modern sanatın gelişiminde oynadığı büyük rolü yeniden üstlenemedi. Neo-Ekspresyonizmin uluslararası başarısından beri Almanya sanat dünyasında daha önemli bir yer edindi. Önceki yıllarda eski kuşak sanatçılar yerel bir itibarla gayet iyi bir kariyere sahip olabiliyordu ve pek çok isim kendi ülkelerinde çok iyi bir şöhrete sahip olsa da dışarıda pek tanınmıyordu. Bugün ise, uluslararası bir seyirci kitlesine sahip

«Guggenheim Vakfı 1930'larda New York'ta kurulduğundan bu yana Guggenheim Vakfı, modern sanat koleksiyonu yapıp sergileyen büyük bir çok-uluslu şirket haline gelmiştir. Frank Gehry'nin vakfın 1997'de açılan Bilbao'daki şubesi için yaptığı dramatik tasarımı, içindeki sanat eserleri kadar ilgi çeker.

olmak hayatı derecede önemlidir. Uluslararası sanat arenasında yerel kökenine sahip çıkan eserler rağbet görüyor. Örneğin Tuymen, Ensor ve Magritte'ten beslenen bir Belçikalı sanatçıdır, Richter de eserlerinde Batı Almanya'nın siyasi travmalarını konu alır.

Ortak temalar

Çağdaş sanatta eski tartışmalar artık önemini yitirdi. Soyutla figüratif veya kavramsal sanatla resim ya da heykel artık birbiriyle çelişmez. Üslup ve

teknik açılarından birbirinden çok farklı olan sanatçılar ortak konularda birleşebilir. Bu bölümde örnek verdiğimiz üç kadın sanatçının biri ressam, ikisi enstalasyon sanatçısıdır. Ancak Annette Messager, kadın kimliğine eleştirel bakış açısı ve çocukluk anılarının gücünü sorgulamasıyla ressam Paula Rego'ya daha yakındır. Bunun karşılığında Sylvie Fleury, en azından yüzeyde, bir "post-femisttir" ve zengin kadının alışveriş tutkusunu paylaşıyor.

Günümüzde Avrupa

Gerhard Richter

D DRESDEN, 1932

Christopher Felver imzalı fotoğrafı

Gerhard Richter çağdaş resmin hem teknik ustası hem de en zeki ve duyarlı uygulamacılarından. Doğu Almanya'da, sanatçılardan hükümetin istekleri doğrultusunda propagandacı Realist sanat yapmaları beklenen bir yerde eğitim almıştır. Batı'ya yerleştikten sonra fotoğrafı kullanarak hem Realizme hem de soyut resme alternatif bir üslup geliştirmiştir.

Niyeti daha büyük bir Realizm yakalamak değildi.

Richter'in resimleri, fotoğraf işleminin kusurlarına vurgu yapıp çevremizdeki dünya hakkında bilgi edinirken onun ne derece güvenilir bir araç olduğunu sorgular. Richter soyut ressam olarak çalışmaya başladığında eserlerine yüksek bir illüzyon kattı.

YAŞAMÇİZGİSİ

1952-56 Leipzig'de Bağlayıcı Sanatlar Yüksekokulu'nda okudu

1961 Önce Düsseldorf'a, sonra Batı Almanya'ya yerleşti. Bacon ve Giacometti'den etkilendi

1962 Bulanık fotoğrafları temel olarak ilk resimlerini yaptı

1985 Viyana'da Oskar Kokoschka Ödülü'nü aldı

1991 Londra'daki Tate Gallery'de retrospektif sergi

▲ Schmidt Ailesi Richter'in 1960'larda yaptığı resimlerde olduğu üzere bu resim de canlı poz yerine bir fotoğraftan yapılmıştır. 1964, tuval üzerine yağlıboya, 125x130 cm. Sanat Galerisi, Hamburg, Almanya (bağış)

▼ Adsız Büyük ölçekli bir resim serisine ait olan bu resimde etki, birkaç kat ıslak boya yüzeye yedirilerek yaratılmıştır. Kirliliğin bir aynada karanlık, ne olduğu seçilemeyen imgeler belirir ancak özgün çalışma görüldüğünde izleyici sürekli olarak boyanın kendisine geri döner. 1989, tuval üzerine yağlıboya, Sanat Galerisi, Hamburg, Almanya

▲ S. Çocukla Birlikte Böylesi özel bir anda, sanatçının kızı yeni doğmuş çocuğuyla birlikteyken bile, resmi ikinci elden, mükemmel olmayan bir fotoğrafın gözünden görüyoruz. Richter fotoğrafı temel olarak bir dizi aile portresi yapmıştır. 1995, tuval üzerine yağlıboya, Sanat Galerisi, Hamburg, Almanya

Paula Rego

D LİZBON, 1935

Paula Rego, sanatın merkezine anlatıları yerleştiren bir ressamdır. Eserleri peri masallarından, efsanelerden, popüler sinemadan ve çizgi öykülerden ilham alır. Sıklıkla "Feminist ressam" olarak adlandırılan sanatçı buna itiraz etmez. Çalışmalarında kadının boyun eğmesi ve iki cins arasındaki şiddetli ilişkiye göndermeler yapar.

Charles Sturge
imzalı fotoğrafı

Uzun yıllar Londra'da çalışmış olmasına ve bugün İngiliz sanatının önde gelen figürlerinden biri olarak kabul edilmesine karşın, eserlerinin çoğunda içinde büyüdüğü Portekiz toplumunun baskıcı atmosferine duyduğu tepkiyi yansıtır. Cobra Grubu'na (s. 521) yakın yarı-soyut bir tarzdan en çok tanıdığı figüratif üsluba geçmiştir; ancak eserleri, bugünü yansıtsa bile geleneğin sanatta önemli bir rol oynadığını bize hatırlatır.

► **Porselenlerle Birlikte Vivian Kızları** Vivian kızları, Henry Darger adlı saplantılı bir Amerikalı sanatçının eseriymiş. Bir oyuncak ayının kızların şiddet dolu dünyalarına dahil edilmesi, tipik Rego'dur. 1984, kâğıt üzerine akrilik, Bristol Şehir Müzesi ve Sanat Galerisi, İngiltere

YAŞAMÇİZGİSİ

1952-56 Londra'da Slade Sanat Okulu'nda okudu

1957-75 Portekiz ve Londra arasında gidip geldi. Resimlerinde sık sık Portekiz toplumunun muhafazakâr tarafına dair bir eleştiri bulunur

1976 Faşist Salazar rejiminin düşüşüyle birlikte Londra'ya temelli olarak yerleşti

2000 Portekiz kürtaşı karşıtı yasalara eleştirmek için bir seri baskı hazırladı

1989 "Ninniler" gravürleri yayınladı

► **Stüdyosunda Sanatçı** Bu resim, bütün bir tasvir geleneğinin varisidir. Burada sanatçı hem rüya gören kişi hem de sert duruşu, siyah çizimleri ve hepsinden öte müktedir erkek sanatçıyla özdeşleştirilen piposuyla çevresinin hakimidir. 1993, tuval üzerine akrilik, 180x130 cm. Leeds Sanat Galerisi, İngiltere

STÜDYO

MALZEMELERİ Rego, canlı ve ölü olana aynı anda gönderme yapmak için resmin gücüyle oyunu oynar. Sanatçının stüdyosundaki sayısız alçıdan biri olan bu tehditkar kedi-köpek karışımı figür, küçük bir kız için korunaklı bir dinlenme yeri sağlıyor.

YAKINplan

Luc Tuymans

D MORTSEL, 1958

Bugün pek çok ressam gibi Belçikalı sanatçı Luc Tuymans da dünyayı fotoğraflarda gördüğü şekilde tasvir eder. Ancak bunlar foto-gerçekçilerin yüksek odaklı renkli resimlerinden farklı olarak gizem dolu resimlerdir.

Boyanın uygulanışı epey hassas ve şiirseldir. Tumans kendine has bir şekilde çok uçuk renkler ve resmin yüzeyine kasten yerleştirilmiş çatlaklar kullanır. Eserlerinde sıklıkla şiddete ve acıya göndermeler vardır ve imgelemi çoğu zaman savaş ve vahşet fotoğraflarından ilham alır. Resimleri adeta yarı unutulmuş bir zulmün sırlarını saklar.

► Gayri Meşru III

Tuymans sık sık resimlerinin adlarını imgelemlerin anlaşılması için koyar. Burada resmin adı belli ki bu soluk, kafasız figürü anlayabilmemiz için komuştur. Çocuk istismarı sanatçının sıklıkla işlediği bir konudur, ancak Tuymans bunu, olayın etrafındaki sessizliği yansıtan şifreli bir mesaj yoluyla yapar. 1997, tuval üzerine yağlıboya, 161x137 cm. Tate, Londra, İngiltere

Sylvie Fleury

D CENOVA, 1961

► **Adsız** Fleury'nin ham malzemeleri olan tüketim ürünleri halının üzerine yayılmıştır. "Bence en az bir çift ayakkabı almadığınız sürece alışveriş yapmış sayılmazsınız." Fleury her zaman kendi numarasında ayakkabı alır çünkü "heykeli kimsenin almayacağından" korkar. 1992, karışık malzeme, Deichtorhallen, Hamburg, Almanya

Sylvie Fleury'nin dünyası kadın tüketicinin dünyasıdır. Hem bir önceki kuşağın siyasi açıdan asil feminizmine hem de erkek sanatçıların ürettiği soyut sanatın ağır başlı cimriliğine karşı çıkarak alışveriş kavramına övgü döver. Pop Art sanatçıların aksine, hiç çekinmeden lüks markalı ürünler üzerine odaklanır. Bir keresinde bir sanat fuarında 100 şişe pahalı parfüm sergilemişti. Açılış gecesinin sonunda bütün parfümler çalınmıştı. Kullandığı malzemeye dair tavrında en ufak bir ironi varsa bile bunu dikkatli bir şekilde saklamaktadır. Sosyologlar markayı çağdaş din olarak görürse, o halde Sylvie Fleury de günümüzün dindar sanatçısıdır.

Annette Messager

D BERCK, 1943

Messenger kendini hem bir sanatçı hem de bir toplayıcı addeder. Eski elbiselerden, oyuncaklardan ve kitaplardan enstalasyonlar yapar ve bunlar günün sonunda şaşırtıcı ve sarsak bir şekilde hayata dönerler. 1968'lerdeki devrimci öğrenci hareketlerinde yer aldığı zamandan ilham alıp sıradan ve gündelik olanı sanata dahil eder; o zamanlar bu tutum "büyük sanat"ın elitizmine karşı bir tavır olarak görülüyordu. Kadın dergilerinin fotoğraflarındaki standart kadın güzelliğini koruma baskısına eleştirel bir tavır almıştır. Eserlerinde yatıştırıcı bir masumiyetle kasıtlı hainliğin karışımı görülür. Biyografisindeki yazılardan birinde sanatçının katıldığı Castres'teki "büyük festivali"nden söz edilmesi bu duruma çok uygun düşer.

► **Asılı Enstalasyon** Renkli harfler tavana asılmış, izleyiciyi karşılaştığı zaman şaşırtıyor. Messenger, izleyicinin katılımını, sanatsal nesnenin değerliliğinin üzerinde tutar. 1995-97, karışık malzeme, Sanat Galerisi, Hamburg, Almanya

Afrika'nın çağdaş sanatı epey çeşitli, deneysel ve kendine özgüdür. Geniş bölgelerde sayısız girişim baş göstermiştir ve belli bir sanat akımıyla kısıtlanmamış bu ham sanat, genel geçer bir sanat eğitimi tarafından da standardize edilmemiştir.

Büyük değişiklikler ve çalkantılar, 20. yüzyıl Afrika kültürlerini ve sanatını şekillendirmiştir. Çok sayıda sömürgeci ülke, yabancı sanat değerlerini ve sistemlerini Afrika'ya dayatmıştır. Yerel hamilik sistemleri kesintiye uğratılmış; sözde daha üstün eserler ithal edilmiş ve Batı tarzı sanat piyasası ve müze sistemleri getirilmiştir. Aşama aşama geçilen bağımsızlık sistemi ve sömürgeci kurtuluşla birlikte temelden değiştirilmiş olan Afrika kültürleri, toplumlarını yeniden şekillendirmeye girişmişlerdir. Sömürgecilerin belirlediği sınırlar 900 farklı grubu ayırmış ya da birlikte yaşamaya zorlamıştır; bunun sonucunda çok kültürlü toplumlar ve 53 farklı bağımsız milletin sömürgecilik sonrası çok çeşitli sanatsal çalışmalarını ortaya çıkarmıştır.

▲ **Farklı İfade** 2006 yılında, İspanya'nın Bilbao kentinde bulunan Guggenheim Müzesi'ndeki %100 Africa Sergisinin açılışında kıtanın dört köşesinden sanatçılar.

Üslup ve araçlar

Bugünün sanatçıları kıtanın geleneksel üslupları olan soyut, psikolojik dışavurum ve sembolik tasvir üzerine özgürce çalışmakla birlikte Realizm,

resim yapmak, Natüralist tasvir gibi Avrupa akımlarını da benimseyip kendi sanatlarına uyarlamışlardır. Afrikalı sanatçıların günlük nesnelerin, hazır ürünlerin ve karışık tekniklerin kullanımında kendini belli eden, form ve araca olan geleneksel özgür bakış açısı, iki boyutlu araçlar olan fotoğraf ve videonun potansiyeline de başarıyla yedirilmiştir. Buna ek olarak tarihi açıdan önem arz eden tekstil ve çok amaçlı performans sanatı gibi Afrika güzel sanatlarında da bir yeniden doğuş gözlemlenmektedir.

Kavram ve içerik

Siyasi ve toplumsal içerikli sanat örnekleriyle evrimleşen Afrika sanatı bugün daha çok, daha insani bir yaşam için verilen savaşı konu alır. Eserler hem günlük gerçeklikler hem de derin felsefi kavramlar üzerine yoğunlaşır. 2004 yılında Almanya'nın Düsseldorf kentinde başlayan Africa Remix gibi gezici sergiler ve uluslararası bienallere katılım, Afrika çağdaş sanatının küresel önemini yeni yeni açığa çıkarmıştır.

Günümüzde Afrika

Abdoulaye Konaté

D MALİ, 1953

Ressam, grafik tasarımcı ve Mali'deki Bamako Sanat ve Medya Konservatuvarı'nın yöneticisi olan Konaté, Afrika'ya özgü tekstil alanında çalışmıştır. Eserlerinde farklı gelenekler ve teknikler bir araya gelir: aplike figürler, yamalar, bayraklar, bez parçaları, nakış semboller ve şeytan kovanı tılsımlar içeren sıkıca örülmüş boğçalar olan gris-gris gibi belli arketipler ve Müslüman Afrikalı toplumların ruhani liderleri griot'ların giydiği cüppeler. Konaté'nin kullandığı keten pamuğu, köle ticaretiyle birlikte kârlı olmuş bir ürün olmakla beraber Afrika'nın bugünkü adil ticaret mücadelesinde anahtar üründür.

Konaté'nin eserleri telekkür ihtiyacı, ölçülü güç kullanımı, insanlığın refahı ve saygı sınırları içerisinde birlikte yaşamak gibi konuları ele alır.

▲ **Le Dos Ime** Beyaz arka planın önüne işlenmiş gris-gris tılsımlarıyla korunan çeşitli siyasi ve dini rejimlerin simgelerini taşıyan figürlerle birlikte karanlık, kabaca şekillendirilmiş bir manzara. 2008, keten, sanatçının koleksiyonu

El Anatsui

D GHANA, 1944

Nijerya Üniversitesi'nde heykel profesörü olan El Anatsui, Afrika'nın önde gelen sanatçılarından. Bir entelektüel ve usta bir zanaatkar olan sanatçının eserlerinde malzeme, teknik ve form ustaca harmanlanmıştır ve tarihi ve kültürel kavramları ele alır. Boş süt kutuları, ahşap nişasta kutuları, kullanılmış baskı plakaları, kırık çanak çömlek ya da Afrika ahşabından yapılmış İngiliz tren yolu tümsekleri, Afrika ile dünyanın geri kalanı arasındaki ilişkiye yönelik yerleşik Batı söylemine meydan okur. Sanatçının eserleri hafıza kavramı ile geleneksel ve moderne yönelik basmakalıp fikirleri sorgular. Anatsui son yıllarda Afrika'nın dünyayla olan ilişkisinde tekstilin önemli rolüne göndermeler yapan duvara asılabilir metal heykeller yapmaktadır. Bu güzel heykeller kültürel anlam katmanları içerir.

► Yeni Dünya Gücü İçin Bayrak

Cüretkâr renkler gurur kavramını öne çıkarırken ışıldayan zemin ipek gibi dökülmüştür. Ancak yüzeysel zenginliğin altında malzeme, alkol karşılığı köle ticaretiyle çağdaş ekonomik eşitsizliğin altını çiziyor. 2005, metaller, sanatçının koleksiyonu

YAKINplan

Zenginlik Yanılsaması Bu zenginliği ve gücü simgeleyen parlak amblem aslında fakir ve mütevazı materyallerden üretilmiştir: alkolü içecek dağıtıcılarından toplanmış, kullanılmış şişe kapakları, kesilmiş, burkulmuş, delinmiş ve birbirine geçirilmiştir.

Jane Alexander

D GÜNEY AFRIKA, 1959

Figüratif sanat daima insanlığa ayna tutar ve Jane Alexander'ın esrarengiz tablolarında ve fotomontajlarında izleyici kaçınılmaz olarak sürece katılır. Sanatçı, ince işlenmiş bir gerçekçilik, semboller ve kâbuslar karışımıyla insan ruhunun farklı yönlerini ve patolojilerini görünür kılar. Korku ve öfke sebebiyle verilen hasar ve şiddet olaylarının bilgisi ya da hatırası, fail, kurban ve şahit olarak "kanlı canlı" karşımıza çıkar. Bozulmuş insan figürleri belirsiz anlatılara gönderme yaparken kişisel, sıklıkla duygusal ve derinden şoke eden bir algı yaratır.

▼ **Kasap Çocuklar**, Gerçek boyutta, meşum, bekler halde. Kulakları olmayan bu mutantların gözleri karanlık ve şeffaftır, dudakları birleşik, basık burunlarının hemen altındadır. Şekilsiz kafataslarından boynuzlar çıkar; göğüsleri yarılıp dikilmiş, cinsel organları kapatılmış, sırtları yarıktır. "Kasap Çocuklar" küçük düşürülmüş bir toplumun psikolojik deformasyonunu simgeler; bu sadece Apartheid dönemindeki Güney Afrika için değil, bugün dünya üzerindeki bütün baskıcı sistemler için geçerlidir. 1985-86, karışık malzeme, boyutlar 1,285x2,135x885 cm. Güney Afrika Ulusal Galerisi, Cape Town, Güney Afrika

Samuel Fosso

D CAMEROON, 1962

Samuel Fosso, fotoğraf benzeri oto-portreleri, kişisel güzellik, çatışma içindeki kırılabilirlik, kimlik oluşturma, propaganda, kendini keşfetme ve Afrika tasvirini gibi kavramları sorgulamak üzere kullanır. 13 yaşındayken vesikalık fotoğrafçı olup kısa sürede fotoğraf makinesinin arzu edilmiş kişisel imgeler için kullanıma potansiyelini keşfetti. Havalı pozları ve moda anlayışı, kostümlerin ve popüler şahısların kılıkları, bu giysilerin taşıdığı derin anlamların önemini açığa çıkardı. Fosso'nun ustaca hazırlanmış pek çok oto-portresinin yanı sıra korsan, İngiliz golfçü ve özgür Amerikan kadını imgeleri, sanatçının alternatif kılıklara girmesiyle ortaya çıkan çokanlamlılık, içten eleştirelilik ve kurnazca bir zekâ barındırır. Tuhaf bir şekilde şaşırtıcı olan bu imgeler, fotoğraf sanatının maskeli balo havası için işlek bir araz olduğunu gösterip manipüle edilmiş imgelere "gerçeklik" kazandırır ve çokça atfedilen "belgesel" gerçeklik hissini çürütür.

◀ **Afrika'yı Yeni Gelenlere Satan Reis**
Fosso burada Afrika reisinin bir parodisi kılığında. Teatral olduğu apaçık belli olan imge, bakan kişinin kurgu, gerçeklik, farklılık ve önyargı gibi kavramları ayırtmasını bekliyor.

Romuald Hazoumê

D BENİN, 1962

Romuald Hazoumê

Romuald Hazoumê'nin yapıtlarında sıradan nesneler büyük anlam taşıyan araçlara dönüşür. Özellikle Benin'de en sık bulunan nesnelerden biri olan plastik lazımlığı sanat yapıtlarına dönüştürmüştür. Nesnenin belirgin şeklini kesikler ve eklemelerle değiştirip göz alıcı maskeler yapmıştır, bu maske portreleri, yerli halktan kişiler, çağdaş bir maskeli baloda zorlu ekonomik şartlar yüzüne yansımış başkahramanlardır. Hem form hem içerik tarihi olayları anımsatır ve işe yarar ya da yaramaz, pek çok hayatta kalma stratejisini bakan kişiye yansıtır. Bu çalışma bileşik senlere dönüşmüştür: kafatası yığınları, toplu taşıma—fotoğraf çalışmaları ve ses, video ve diğer duygusal unsurları içeren büyük ölçekli enstalasyonlar. Sanatçının temelde Afrikalı olan yapıtlarının pek çoğu küreselleşmenin etkileri, uluslararası güç ilişkileri ve bugünün çalışma koşullarında sömürgeci anlayış gibi konuları içerir.

▲ **Kralın Ağzı** Bir köle gemisi şeklinde konuşlandırılmış bu enstalasyonda her bir maskeli esir alınmış bir bireyi temsil eder. Adını, binlerce kölenin yola çıkarıldığı bölgeden alır. Sesler ve kokularla yaşanan olayın korkunç şartlarını yeniden yaşatır ve video kliplerde köle ticaretinin bugünkü halini gösterir. 1999-2004, karışık malzeme, 10x2,9 m. sanatçının koleksiyonu

Chéri Samba

D KONGO DEMOKRATİK CUMHURİYETİ, 1956

Chéri Samba

Görsel sözler ve eleştirel toplumsal mesajlar, Chéri Samba'nın sanatını oluşturur. Çok küçük bir yaşta yeteneklerini sokakta geliştirdi ve çizgi romanlardan, filmlerden ve reklamlardan ilham aldı. Kongo Popüler Sanat Ekolü olarak bilinen benzersiz yerel türün lideriydi; bu ekolün kökeni Afrikalı dramatik hikâye anlatımına, maskeli balolara ve toplumsal bir ilişki yöntemi olarak sanata dayanır. Bu ekole göre sanat, mümkün olan en büyük kitleye ulaşarak toplumsal bir tartışma körüklemeli ve eğlendirirken eğitmelidir. Samba, teknik ressamlık, göz alıcı renkler ve sembolik imgelem kullanarak gündemdeki konuları, göze hoş gelen, anlaması kolay cesur görsel anlatımlara dönüştürür. Gerçek ve doğru olan, hayali ya da fantastik unsurları birleşip çoğunlukla mizah, epigramlar ya da şaşırtıcı grafik hareketlerle mesajını iletir. Batılı grafik tekniklerini ve malzemelerini yapıtlarına uyarlayan sanatçı, dinamik ve çağrışıma açık görsel dili aracılığıyla izleyiciyi modern yaşamın çelişkilerini ve sorunlarını sorgulamaya yönlendirir.

YAKINplan

◀ **SEMBOlizm** Afrika sanatının kafaya olan sembolik vurgusunu yineleyip sorunun kaynağının altını çizen Samba'nın grafik yaratıcılığı, süper güç olma durumunun ruh halini özetliyor.

▲ **11 Eylül 2001'den Sonra** Burada başkarakter kesinlikle bir süper kahraman değildir. Etten kemikten, jet motoru pervanelerinden oluşan öfke dolu bir kafası olan, ayağa kalkmasıyla etrafı yığınla ceset bırakan bir imgedir. Ölümlü karanlığın aksine açık olan gökyüzüne karakterin yıkıcı askerleriyle doludur. 2002, tuval üzerine yağlıboya, 200x350 cm. Çağdaş Afrika Sanat Koleksiyonu

20. yüzyılın başından beri belli sanatçılar ulusal geleneklerini koruyarak Batı'da kariyer yaptılar. Örneğin İranlı Charles-Hossein Zenderudi savaş sonrası Paris Ekolü'nde (bkz s. 458-461) eser verirken, Japon sanatçı Yayoi Kusama 1960'larda New York sanat dünyasının bir parçasıydı. Bugün, seyahat kolaylığı ve uluslararası çapta düşünen eleştirmenlerle artık küresel bir izleyici kitlesine ulaşmak için böylesi bir şey gerekli değildir.

Uzak Doğu

Çağdaş Japon Sanatı, sanatla popüler kültürü üst üste koyar. Bugün Japonya'nın en başarılı sanatçısı olan Takashi Murakami sadece kendi imgelerini değil, öğrencilerinin imgelerini de sanat dünyasına yayan bir kurumun sahibidir. Sanat bugün, kitle kültürünün, Pop Art sanatçılarının öngördüğünden bile daha ayrılmaz

◀ **Novel Sanat Galerisi**
Hem yabancı koleksiyoncular hem de zengin Çinliler tarafından beslenen Çin Sanatı, bu terk edilmiş elektronik fabrikası gibi mekânları sanat merkezine dönüştürmüştür.

İslam Dünyası

İslam sanatının en güçlü geleneği olan hat sanatı, çağdaş yapıtların da en önemli parçasıdır ve Batılı soyut sanat duygusu ile "sanatçının el yazısı" üzerindeki vurguyla yakından ilintilidir. Siyasi sanatsa kadının rolü ile Filistin sorununu konu eder.

Çinli sanatçılar son yıllarda öne çıkmışlardır ancak Asya kökenli sanatçılar Batılı geleneklerden epey farklı bir dünya görüşü sunmaktadırlar.

Günümüzde Asya

Charles-Hossein Zenderoudi

D 1936 TAHRAN

Zenderudi, Tahran Güzel Sanatlar Lisesi'nden 1958 yılında mezun oldu. Sanatçı, İran sanatındaki *Saggakaneh* akımının üyesi ve kurucusudur. *Saggakaneh*'in sözcük anlamı "çeşme"dir ve Şii İslam kültüründe büyük önem taşıyan su sebillerine göndermedir. Bu akımda sanatçılar özellikle İranlılarla iletişim kurmak için hat gibi geleneksel semboller kullanırlar. Zenderudi'nin sanatı İslam dünyasıyla birlikte Batı'da da kendine yer bulmuştur. Hat üzerindeki bu vurgu İslam kültüründe bir gelenektir, ancak aynı zamanda Twombly (bkz. s. 515) gibi önde gelen Batılı sanatçıların üsluplarıyla benzerlik taşır.

Zenderudi 1961'den bu yana Paris'te yaşıyor, 2002 yılında Tahran Çağdaş Sanat Müzesi'nde bir retrospektif sergi açtı. Sanatçı, Riyad ve Cidde havaalanları için halılar ve resimler de tasarladı.

► **Adsız** Buradaki hat, Kuran'ın girişinden alınmış ve İranlı hat sanatçıların çok sevdiği bir motifle uygulanmıştır. Aynı zamanda farklı renk katmanlarının üst üste gelişi, diğri önmemin yanı sıra yapıta soyut bir hava katar. 1986, kâğıt üzerine ipek baskı, 66x50 cm. British Museum, Londra, İngiltere

Shirin Neshat

D 1957 KAZVIN, İRAN

Neşat, 1974'te eğitimini tamamlamak üzere ABD'ye yerleşti. 1979'daki İslam Devrimi nedeniyle 1993'e kadar İran'a dönemeydi. O yıl, New York'ta alternatif bir sanat merkezi olan Storefront'ta çalıştığı için yıllar önce bıraktığı çalışmalarına yeniden başladı. O zamandan beri hem İran'da hem ABD'de yaşamaktadır; fakat İran'da ancak rejim biraz daha liberalleştikten sonra sergi açabilmiştir. İslam'da kadının yeri ve bu yerin Batı dünyasındaki algılanış biçimini sorgulayan fotoğraf ve film çalışmaları olmuştur; bu konuları kendi deyimiyle, bir sürgünün bakış açısıyla aktarır. Film çalışmaları yürüten pek çok çağdaş sanatçı gibi Neşat da çoklu ekran formatını kullanır. Bu filmlerde Phillip Glass gibi bestecilerle birlikte çalışmıştır.

▲ **Geçit** Bu video Fas'ta, manzarası İran'a benzeyen bir kıyı kasabasında çekilmiştir. Videoda erkekler kıyı boyunca beyaz kumaşa sarılı bir ölü taşımaktadırlar ve araya giren karelerde elleriyle mezar kazın kadınları ve yere taşlardan bir çember yapan bir çocuğu görürüz. 2001, video ve ses enstalasyonu, Solomon R Guggenheim Müzesi, New York, ABD

▲ **Uyanıklığa Bağlılık** Neşat 1993 yılında Allah'ın Kadınları adını verdiği bir seriyi başlattı. Bu seri, tenlerinde Farsça yazılar bulunan, İslam'a uygun şekilde giyinmiş kadınların fotoğraflarından oluşuyordu. Neşat, "kadın bedeni, cinsellik, siyaset ve şiddetin kesiştiği bir tuval olmuştur," demiştir. 1994 Ofset baskı, İsrail Müzesi, Kudüs, İsrail

Liu Xiaodong

Ji Guoqiang
imzalı fotoğraf

D 1963 JİNCHENG, KUZHEY ÇİN

Liu Xiaodong'un resimleri, büyük ekonomik ve siyasi dönüşüm geçiren Çin'in canlı ve ürkütücü belgeleri niteliğindedir. Sanatçı, fotoğraflar üzerine resim yapar, ancak bu sadece kaynak malzemedir, Foto-gerçekçilerin kelimesinin tam anlamıyla kopyalama işlemlerine benzemez. Onun için nesnel dünyada resmin detay olarak kaybettikleri, psikolojik gözlemle geri kazanılır.

Diğer bazı Çinli ressamlarda görülen ironik siyasi alay resimlerinde bulunmasa da, eserleri resmi mitolojilere karşı şüpheli bir bakış açısı taşır. Amacının, Çin'de büyüklük ve kahramanlık kavramlarını yüceltmek adına değeri düşürülmüş "insanlı" göstermek olduğunu söyler. *Üç Boğaz Barajı* projesini temel alan resim serisinde de görüldüğü üzere, zalim toplumsal değişimin kurbanlarına karşı sempati duyar.

YAŞAMÇIZGISI

1988 Pekin'deki Merkez Güzel Sanatlar Akademisi'nden mezun oldu

1989 Pekin'deki Avangart Çin Sanatı sergisinde yer aldı

1998-1999 Güzel Sanatlar Akademisi, Complutense Üniversitesi, Madrid, İspanya

2001 Fahişeler ve travestiler üzerine bir resim serisi için Singapur'a gitti

2006 Üç Boğaz Barajı projesi resimlerini sergiledi

« Televizyon İzleyen Üç Kız
Bir Singapur genelindeki üç kız tasvirini olan bu çalışmanın teması Batı sanatının yabancı olduğu bir tema değildir, ancak Çinli bir çağdaş ressamdan beklenmedik bir çalışmadır. 2001, tuval üzerine yağlıboya, 130x150 cm, özel koleksiyon

▼ Üç Boğaz: Yerinden Edilmiş

Halk Liu'nun, Çin Hükümeti'nin Üç Boğaz Barajı projesi üzerine yaptığı resimler, evleri ve yaşam alanları yok edilen üç milyon kişinin felaketini gözler önüne serer. 2004, tuval üzerine yağlıboya, 300x300 cm.

Xu Bing

D 1955 PEKİN YAKINLARINDAKİ CHONQUING

Xu Bing, son yıllarda Çin'den çıkan en önemli sanatçılardan biridir. Gençliğinde Kültürel Devrim sırasında kırsal kesime gönderilmişti. Bugün ABD'de yaşamını ve çalışmalarını sürdürmektedir. Eserleri dil ve sözcükler üzerine çalışmalardan oluşur. *Gökyüzünden Bir Kitap* adını verdiği enstalasyonun bir bölümü ilk kez Pekin'de 1988 yılında gün ışığına çıktı ve sanatçıya uluslararası çapta ün kazandı. *Aktarma Vaka Çalışması* adlı eseri, üzerinde Çin ve İngiliz alfabesinden harflerin bulunduğu sırasıyla bir erkek bir dişi domuzdan oluşuyordu. Bu iki domuzun yavrulan oluştu.

▲ *Gökyüzünden Bir Kitap* 1987-91 Bu enstalasyon, üzerinde sanatçının icat ettiği 4.000 harf bulunan sayfalardan ve zemini kaplayan ciltli kitaplardan oluşur. Çin halkının okuması için duvarlara asılan gazeteleri hatırlatır ve aslında siyasi diyalogun çöküşü üzerine bir yorumdur. Ahşap baskı, tahta, deri, fildişi, Dört afiş; 103x6x8.5 cm. (her biri katlı); 19 kutu: 49,2x33,5x5x9,8 cm. (her birinde dört kitap bulunur)

Takashi Murakami

D 1962 TOKYO

Murakami, Tokyo Güzel Sanatlar ve Müzik Üniversitesi'nde okudu. Geleneksel Japon resmini Batılı üsluplarla birleştiren bir akım olan Nihonge üzerine doktora yaptı; ancak çağdaş kitlelere daha çok hitap edecek ve bugünkü sanat piyasasında daha başarılı olacak eserler üretmeye karar verdi. Popüler Japon sanat formları olan manga (çizgi roman) ve animasyonu (çizgi film) kullanır; buna Otaku Kültürü de denir ve bu kültür, adını, yaşamın neredeyse tamamen bundan ibaret olan saplantılı fanatik kitleden alır. Kaiaki Kiki adını verdiği, Tokyo, Saitama ve New York'taki şubelerinde 100'den fazla kişinin çalıştığı bir şirket aracılığıyla bu eserleri üretir.

« Şekerleme Bu, Murakami'nin yarattığı pek çok karakterden biri olan Bay Oval'dir. Devasa heykeli, moda tasarımcısı Issey Miyake'nin tavsiyesi üzerine Alis Harkalar Diyarı'ndaki Rafadan Kafadan karakterini temel alarak tasarlanmıştır. Bu renkli imgeler pek çok formatta satışa sunulur. 2002, şişme

Yayoi Kusama

D 1929 MATSUMOTO

▲ *Ay Altında Ruh* Kusama'nın çevre düzenlemeleri izleyiciyi içine çeker, böylece izleyici sanatçının halüsinasyonlarını tecrübe edebilir. 2002, aynalar, ultraviyole ışıklar, su, plastik, naylon ip, kereste ve sentetik polimer boya, 340x712,1x600 cm. Queensland Sanat Galerisi, Queensland, Avustralya

Kusama 1958 yılında Japonya'dan ayrılıp New York'a yerleşti ve buradaki avangart sanat çevrelerine girip happening'lere ve savaş karşıtı protestolara katıldı. Simgesi tekrar tekrar kullandığı renkli noktalar, bunları resimlerinin yanı sıra nesnelerde, çevre düzenlemelerinde ve hatta kıyafetlerde bile kullanır. Bu noktalar kişisel bir saplantıdan ileri gelir. Bir keresinde kendi ellerinin bile noktalarla kaplandığını sandığını söylemiştir. New York sanat çevresinde isim yapmış olmasına rağmen 1973 yılında Japonya'ya geri döndü ve 1977'de gönüllü olarak bir akıl hastanesine yattı. O zamandan beri sanatçı orada yaşamakta ve üretken bir şekilde sanatını sürdürmektedir.

Bugünün Kuzey Amerika Sanatı, kolajdan kavramsal çalışmalara, resimden performansa kadar pek çok araç ve tarz içerir. Tüketim, popüler kültür, ırksal ve cinsel kimlikler, 11 Eylül ve Irak Savaşı sonrası gerilimleri içeren pek çok konuyu da barındırır.

1990'ların başlarında enstalasyon sanatı ve video, Kuzey Amerika sanat dünyasını elinde tutuyordu, bugünse ortama çeşitlilik hakimdir.

Resim ve performans

1990'ların sonuna gelindiğinde eleştirmenler figüratif ressamların yeniden ortaya çıkışını, özellikle çağdaş kültürde güzelliğin yapılandırılışını sorgulayan John Currin, Elizabeth Peyton ve Lisa Yuskavage gibi isimleri işaret ediyordu. Bu üç sanatçı arasında Yuskavage en tartışmalı isimdir. Yuskavage'nin nü kadın figürleri ince detaylarla betimlenmiştir, ancak yumuşak pornografiden de beslenir; küstah ve kaba duruşları tipik Amerikan sanatıdır. Kuzey Amerika sanat çevresi artık New York merkezli değildir. Mike Kelley, punk ve diğer gençlik akımlarından ilham alarak Los Angeles'ta çalışır. Kelley'nin eserleri müzikal, teatral ve görsel olup yüksek

« ABD Dünya

Çalışmaları II Balincourt bu resimde ABD'yi içe dönük bir ada olarak tasvir eder; eyaletler birbirine karışmıştır ve çevresi, dünyanın geri kalanındaki karanlık uluslarla sınırlanmıştır. Resim, Amerika'nın içsel ayrışığı ve 2003 yılındaki Irak işgalinden sonra dünya devletleriyle kurduğu gergin ilişkisi konu alır.

ve düşük sanatın unsurlarını bir araya getirir. Kaliforniyalı sanatçı Paul McCarthy ile sık sık birlikte çalışır. McCarthy'nin performanslarıysa psikopat çizgi film kahramanları ile kan, sperm, ter ve dışkı yerine geçen, sırasıyla ketçap, mayonez, hardal ve çikolata sosundan setler içerir.

Afrikanlı-Amerikalı sesler

Sanat dünyasında her geçen gün daha çok Afrikanlı-Amerikalı isim duyuluyor. Kerry James Marshall, "RYTHM

MASTR" da 21. yüzyıl için bir süper kahramanlı çizgi roman yaratır ve bu çizgi romanda antik Afrika heykelleri canlanıp geleneksel kültürle bağlarını koparmış bir siber-uzay elit kesimiyle savaşır. Kara Walker ve Kenya doğumlu Wangechi Mutu gibi pek çok siyahi kadın sanatçı, ırksal kimliğin yanı sıra cinsel kimlik ve cinsel rol konuları üzerine çalışırlar. 11 Eylül'den beri sanatın büyük kısmı siyasileşmiştir; Amerikan toplumundaki bölünmeyi umutsuzca tasvir eden Jules de Balincourt buna bir örnek teşkil eder.

Günümüzde Kuzey Amerika

Bruce Nauman

Horst Ossinger imzalı fotoğrafı

D FORT WAYNE, İNDİANA, 1941

Nauman, heykel, video, film, baskı, performans ve enstalasyon dahil olmak üzere pek çok araçla çalışır; ancak eserlerinde hakim olan öge araç değil, fikirdir. Sanatçı, bir işin ya da sürecin sanat eseri haline gelişine ilgilenir ve günlük hayatın işleri, konuşmaları ve diğer unsurlarından ilham alır. 1960'ların sonlarında kendi bedeninden kalıplar çıkararak heykeller üretmiş ve stüdyosunda sağa sola yürüyüp tekrar tekrar aynı işleri yapışını filme çekmiştir. Uzam kavramı ve onun davranışlarımızı ve öz-bilincimizi değiştirme gücüyle yakından ilgilenir; *Contraposto Yürüyüşü* adlı eserinde, izleyicide fiziksel ve duygusal tepkiler uyandırabilmek için rahatsızlık derecesinde dar bir koridorda yürürken kendini filme almıştır. Bir iletişim ve kontrol aracı olarak dili sorgulamak üzere eserlerine sözcükler ve cümleler yerleştirir ve bunu sık sık sözcük oyunları ve sözcüğün anlamından ziyade nesnel niteliğini ortaya çıkaran bir araç olan neon aracılığıyla yapar.

YAŞAMÇİZGİSİ

1964 Madison Üniversitesi'nden mezun oldu.
1965-66 California Üniversitesi, performans parçaları ve filmler tasarlamaya başladı.
1966 San Francisco'ya yerleşti; fiberglas heykellerden oluşan ilk kişisel sergisini açtı.
1979 New Mexico'da bir çiftliğe yerleşti.
1999 Çiftlikte tekrar tekrar aynı işleri yaparken kendini videoya çekti.
2005 Tate Modern'da 22 sesli metnin içsel bir kolajı olan *Ham Maddeleri* gösterime sundu.

« **Antro/Sosyo** Nauman, 1990 yılında üst üste yığılı monitörlerden ve bunlarla ilintili duvar projeksiyonlarından oluşan "video heykeller" yapmaya başladı. Başlarda kendisini videoya alıyordu ancak bu çalışmada bir aktör kullanmıştır. Bu eser dilin rolünü ve enstalasyon deneyiminde izleyicinin katılımını sorgular. 1992, video enstalasyonu, Sanat Galerisi, Hamburg, Almanya

YAKINplan

RAHATSIZ EDİCİ DENEYİM Bu gibi bir yeşil-mavi ışıktaki havada asılı, yakın plan bir kafa saldırıgarca aynı sesleri ve cümleleri tekrar ediyor. Hem görsel hem de işitsel açıdan rahatsız edici bir deneyim.

▲ **Yürüyen Adam** Bu neseli, ancak açık saçık neon çalışmada, ereksiyon halinde bir adam ileri geri yürümektedir. Fakat sonu gelmeyen tekrarlar, çalışmanın şoke edici etkisini baltalamaktadır. 1985, alüminyum panel üzerine neon tüpler, Sanat Galerisi, Hamburg, Almanya

Norval Morrisseau

D FORT WILLIAM, ONTARIO, 1931; Ö TORONTO 2007

Kendi kendini yetiştirmiş bir ressam olan Morrisseau, ruhani bir Ojibwa Kızılderilisiydi. Resimlerini, Copper Thunderbird adıyla imzaladı, bu ismi kendisine bir kabale doktoru kadın vermişti. Erken dönem eserleri, huş ağacı kabukları üzerine yapılan sembolik kazımalara andırır ve geleneksel ruhani bilgiyi ele alır (başlarda bunu açığa çıkardı için çevresinden tepki almıştı). Önceleri bulabilirdiği her malzemenin üzerine resim yapıtı; ancak üslubu geliştikçe tuval ya da kağıt üzerine akrilikle çalışmaya başladı. Kullandığı renkler gittikçe daha da canlandı ve 1980'lerde ve 90'larda neonumsu bir parlaklık kazandı. Temaları da değişti ve geleneksel mitolojiden ziyade kendi kişisel çatışmalarını ele almaya başladı.

▼ **Çağların Masalcısı** Canlı renkler ve güçlü konturlar ile insanlarla hayvanların dünyası arasında döğüdü yakınlık tipik Morrisseau tarzını yansıtır; masalcının kafası bir balık kafasıdır ve dinleyiciler de kuşlarla özdeşleştirilmiştir. 1970. tuval üzerine akrilik, Fred Jones Jr. Sanat Müzesi, Oklahoma Üniversitesi, ABD

Jimmie Durham

D WASHINGTON, ARKANSAS, 1940

Durham, sanatçı, makale yazarı, şair ve Kızılderililer için siyasi aktivist olan bir Kurt Klanı Cherokee'sidir. Kızılderili hareketi için 1973 yılında ABD'ye geri dönmeye önce İsviçre'de, Güzel Sanatlar Okulu'nda okudu. 1960'lı ve 70'li yıllarda tiyatro ve performans sanatı üzerine yoğunlaştı. 1980'lerden beri geleneksel Kızılderili tasvirlerine karşı çıkan heykeller yapmak için moloz ve diğer buluntular kullanıyordu.

1990'larda ve 2000'lerde kurulu düzeni ve onun muzaffer mimari sembollerini sorgulayan çalışmalar yaptı: örneğin *Kişisel Kullanım için Zafer Takı, Türküaz* (2003) anıtsal mimarının antitezi niteliğindedir.

▲ **Yalnızlığın Ölümünün Çiçeği** Üzerine aksi ifadedi ve deli gözlerle bakan bir yüz çizili büyük bir taş, galerinin zeminindeki bir aynaya atılmıştır. Ayna parçalarının arasından yüz bize bakar ve aynı zamanda hem komik hem de korku verici bir çalışma ortaya çıkar. 2000, kaşık malzeme, 90x90x25 cm. Saatchi Galerisi, Londra, İngiltere

John Currin

D BOULDER, COLORADO, 1962

Currin, çoğunlukla kadının ve aile yaşamını içeren, gösterişli bir şekilde kotarılmış, alayı figüratif resimler yapar. Uzunları uzatıp göğüsleri büyütür kadın bedenini sık sık deforme eder; bazı eleştirilenler bunu cinsiyetçi addederken bazıları bunun, güzelliğin çağdaş yorumuna dair bir eleştiri kabul eder. Currin'in resimleri hem büyüler hem iter; rafine yüzeyleri ve grafik ritmi çekicidir ancak çoğu zaman neredeyse karikatür tarzında klişe imgeler içerir. Sanatçının yapıya olana ilgisi ve üslupsal gösteriş onu çağdaş bir Manierist kılar. 1989 yılında ilk büyük New York sergisini açtı; bu sergi ilise yıllık fotoğraflarının temel alındığı kız portrelerinden oluşuyordu. Whitney Amerikan Sanatı Müzesi'nde ve Chicago'daki Çağdaş Sanat Müzesi'nde retrospektif sergileri oldu. Currin 2000'lerde açık saçık erotik resimlerden postayla sipariş edilen porselenlere dek eserlerinin konularını çeşitlendirmiştir.

◀ **Şükran Günü** Bu resim epey huzursuzluk vericidir. Önde hindi ve çiçekler inanç ve sevgiyle tasvir edilmiştir. Ancak arka planda alışılmadık pozlardaki figürler Currin için alay konusu olmuştur. 2003, tuval üzerine yağlıboya, 172,9x132,3 cm. Tate Galerisi, Londra, İngiltere

Matthew Barney

D SAN FRANCISCO, 1967

Barney, Yale'den mezun olduktan sonra birden büyük bir başan kazanıp bir tartışma başlattı. 1991'de henüz 24 yaşındayken San Francisco Sanat Müzesi'nde kişisel sergi açtı ve 1993'te ve 1995'te New York'taki Whitney Müzesi'nde bienale katıldı. Barney en çok, görsel savurganlığı olan beş *Cremaster* filmiyle tanınır. Tarih, otobiyografi ve mitolojinin bir karışımı olan bu beş filmde Barney, bir satir, bir sihirbaz, bir koç, Harry Houdini ve hatta katil Gary Gilmore gibi pek çok rolde karşımıza çıkar. Her bir film cinsel üremeyi çağrıştıran semboller ve aksiyonlarla doludur—film serisinin adı da zaten testisleri ısıya, dış uyarana veya korku durumuna göre yükseltip alçaltan kastan gelir.

▲ **Bebek Fay La Foe' 'nün Dolabı** Barney, her *Cremaster* filmi için bir grup nesne ve film karelerinden oluşan bir kitap hazırladı. Bu çalışma *Cremaster 2*'deki (1999) bir karakterle ilintili nesneler içerir: stilize bir ruh çağırma masası, tuzdan halterler ve içi petekli balmumu dolu bir tiftili şapka. 2000, kaşık malzeme, 149,8x242,6x97,2 cm. MOMA, New York, ABD

Kara Walker

D STOCKTON, KALİFORNİYA, 1969

Walker, cinsel kimlik, cinsellik ve ırk gibi güncel konuları gündeme getirmek için eski bir Victoria dönemi aracı olan silüetleri kullanan bir Afrikalı-Amerikalı sanatçidir. Genellikle oda büyüklüğündeki enstalasyonlarda duvarlara kesilmiş kağıt figürler asarak çalışır. Bu figürler cinsel ilişkiye girip kavga ederler, Walker da bunlar aracılığıyla ırksal kör inançlara ve baskımlı figürlere karşı çıkar. Walker'ın kesip imge haline getirdiği kağıt çoğu zaman siyahıtır, böylece figürleri de "siyahı" olur; her karakterin ırkı sadece baskımlı ve karikatürle görünür kılınır. Walker 1994 yılında Rhode Island Tasarım Okulu'ndan mezun olup New York'taki Çizim Merkezi'nde övgü alan bir sergi açtı. 1997'de Whitney Müzesi Binal sergisinde de bir sergi açtı 2002 yılında São Paulo Bienal'i'nde ABD'yi temsil etti.

▼ **Kara Walker'ın Eserinin Bir Bölümü (Artes Mundi Ödülünün parçası)** Walker burada ırksal baskımlı olan ters yüz ediyor. Kuşruklu ve maymunumsu bir yüze sahip figür, beyaz kağıttan kesilmişken, ırzına geçtiği güneşli güzel, siyah kağıttan kesilmiştir. Ulusal Müze Galerisi'ndeki sergiden, Cardiff, Galler, İngiltere

Maya Lin

D ATHENS, OHIO, 1959

▲ **Yurttaşlık Hakları Anıtı** 1988'de sipariş edilen bu çalışma *Yurttaşlık Hakları Hareketi*'nin kurbanlarını anmak üzere yapılan ilk eserdir. Duvarda, Martin Luther King'in sık sık alıntılanan sözleri yazılmıştır: "...adalet su gibi, dürüstlük de güçlü bir nehir gibi akan dek." Granit üzerinden su çağlar; izleyicileri dokunmaya teşvik eder. 1989, siyah granit, Montgomery, Alabama, ABD

Maya Lin, heykeller, parklar ve anıtlar tasarlayan bir Çinli-Amerikalı sanatçidir. 1981 yılında Yale'de öğrenciyken Washington DC'deki Vietnam Gazileri Anıtı yarışmasını kazanınca birden şöhrete kavuştu. Başlarda çok acımasız eleştirilere maruz kalan bu anıt, üzerinde şehitlerin isimlerinin kazılı olduğu iki siyah granit duvardan oluşur. Gurur verici, kahramanca bir abideden ziyade, ziyaretçilerin sessizce kaybedilenleri andığı bir anıttır. Lin'in bir başka önemli eseri de Ann Arbor'daki Michigan Üniversitesi'nde bulunan *Dalgalı Arazî*'dir, burada toprağa deniz gibi bir şekil verilmiştir. Lin, Japon bahçeleri, Hopewell Kızılderili höyükleri ve 1960'ların ve 70'lerin arazi sanatçıları gibi kültürel anlamda çok çeşitli yerlerden ilham alır.

A

Ahşap gravür Ahşap resimi kalıbı kullanılarak yürütülen bir baskı tekniği, Ahşap gravürde damarı boyunca testerelemlenmiş ağaç kullanılır. Bu işlem sonucunda ortaya daha pürüzsüz, daha detaylı baskıya olanak tanıyan daha sert ve daha düz bir yüzey çıkar.

Akademik sanat Profesyonel okullarda eğitim görmüş sanatçılar tarafından icra edilen sanat. Bu okulların amacı, çok iyi eğitilmiş, genellikle klasik sanat, model çalışması ve anatomi konularında uzman sanatçıları yetistirmektir.

Akrikkiler Sentetik akrilik reçinesinden yapılan sıvı çözültü boya. İlk olarak 1940'lar'da kullanılan bu boya, çabuk kuruması, suya çözülüpürmesi ve pek çok farklı malzemayle birlikte kullanılabilmesi sebebiyle yağlı boyaya göre daha kullanışlı bir alternatif olmuştur.

Akutist Granülü bir görüntü yaratma amacıyla metal levhanın gözenekli reçineyle bulaştırılması tekniği. Bir kaziresim tekniğidir.

Altıçizim Genellikle kara kalemlle çizilen, resmin ilk eskizi. Resim bu çizimin üzerine yapılır.

Amerikan Yaşam Resmi 1920'lerde ve 1930'lar'da popüler olmuş, genellikle küçük kasabalar ve kırsal kesimdeki çağdaş Amerikan yaşamını konu alan figüratif resim. Regionalizm (Bölgecilik) olarak da adlandırılır.

Anamorföz Önden bakıldığında deforme görünen, ancak yandan bakıldığında ya da büyük bir ayna tutulduğunda normal oranlarına kavuşan iki boyutlu sanat eseri ya da genellikle olduğu üzere, sanat eserindeki bir tür figür.

Aplike Eserin bir başka malzemenin üzerine uygulanması tekniği. Dantel ve metal işlerinde sık görülür.

Ara renkler Üç ana renk çiftinin karşımıyla elde edilen renkler, yeşil (mavi ve sarı), mor (kırmızı ve mavi) ve turuncu (sarı ve kırmızı).

Ard-İzlenimcilik İngiliz eleştirmen ve sanatçı Stephen Fry tarafından 1914 civarında ortaya atılan terim. İzlenimcilik sonrasında gelişen sanat hareketlerini ifade eder.

Art Nouveau 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında Avrupa'da yayılan dekoratif üslup. Asma filizleri, bitki sapları, alevler, dalgalı ve uçuşan saçlardan esinlenen bükülmüş şekilleriyle karakterizedir. Adını, Paris'te 1896 yılında açılan bir dükkandan almıştır.

Arte Povera 1960'lar'da ve 1970'lerde İtalya'da popüler olmuş sanat üslubu. Arte Povera üslubunda sopa, taş, ip, tahta, metal ve gazete gibi mütevazı ve kolay bulunur malzemeler kullanılır. İtalyanca "yoksul sanat" anlamına gelir ve bu isim sanat eleştirmeni ve küratör Germano Celant 1967'de koymuştur.

Arts and Crafts Akımı (Sanat ve Zanaat Akımı) Çok geniş, sıkıca yapılandırılmış bir İngiliz akımı. En çok mimaride ve dekoratif sanatlarda kendini göstermiştir ve 19. yüzyıl sonlarındaki zanaatkarlığa ve tasarım basitliğine önyak olmuştur. Akımın belli bir üslubu yoktu ancak bu akıma mensup önde gelen isimler, sanatsal nesne yaratımında "dürüstlüğü" vurgu yapıp eserin neyden yapıldı ne işe yaradığını açıkça gösterme iddiasındaydılar.

Ashcan Ekolü 20. yüzyılın başlarında Amerikalı gerçekçi ressamlar, gündelik New York manzaralarını resmedip toplumsal mahnumiyeti ön plana çıkardılar. Bu ekol organize bir grup dağıldı ve adı çok sonraları komuştur.

Assemblage Üç boyutlu hazır nesnelerin sanat esen haline dönüştürme uygulaması. Bu teknik 1940'lar'da ve 50'lerde çok popülerdi.

Atölye Dilimize Fransızcadan geçmiş olan

bu terim sanatçının stüdyosunu ya da baskı ustasının çalışma mekanını ifade eder.

Avangart Zamanının ilerisinde olan.

Aztek Antik Meksika'da 15. ve 16. yüzyıllarda hüküm sürmüş uygarlık. Aztekler sanatta tapınak mimarileriyle ünlüdürler.

B

Barbizon Ekolü 1830'dan 1870'e kadar, Paris'in güney doğusundaki Barbizon köyü yakınlarında çalışmış olan bir grup Fransız ressamı. Kırsal manzara seçimleri, Paris'in hızlı kalkışmasına bir tepki niteliğindedir.

Barok 16. yüzyılın sonlarında 17. yüzyılın sonuna dek sürmüş sanat üslubu. Bu üslup genellikle dinamik hareket, duygusal yoğunluk ve teatral etkisiyle bilinir.

Bauhaus Modernist mimar Walter Gropius tarafından 1919 yılında Weimar'da kurulan tasarım okulu. Bauhaus, fonksiyonel tasarım ve mimarlar, güzel sanatlarla meşgul sanatçılar ve zanaatkarlar arasında işbirliği sağlıyordu.

Bienal İki yılda bir düzenlenen uluslararası sanat sergisi. En eski ve en ünlüsü ilk kez 1895 yılında yapılan Venedik Bienali'dir.

Bildiri Cebra'il'in, Meryem'e Tanrı'nın oğlunu doğuracağını bildirmesi. Ortaçağ ve Rönesans resimlerinde en popüler konulardan biriydi. **Biomorfik sanat** Canlı nesneleri ifade eden ya da çağnıştıran, kıvrımlara ve desenlere dayalı bir resim üslubu.

Birleşik resim Robert Rauschenberg'in, 1950'lerde yaptığı birleşik çalışmalrın tanımlamak için kullandığı terim.

Blaue Reiter, Der 1911 ile 1914 yılları arasında çalışmış bir grup Münih çıkışı dışavurumcu sanatçı. Almancada "Mavi Atlı" anlamına gelir. Bu grup, parlak renklerle sıklıkla yan soyut, lirik ve mistik dışavurumcu resimler yapmıştır.

Blue Rose grubu (Mavi Gül Grubu) Victor Borisov-Musatov'un önderlik ettiği, 20. yüzyılın başlarında aktif olmuş bir Rus ressam grubu. Sembolistlerden ve bir derece'de Fovistlerden etkilanmışlerdir.

Bodegon İspanyolca'da taverna anlamına gelen Bodego terimi, 16. yüzyıldan bu yana içinde yiyecek-içecek barındıran, özellikle mutfak resimleri için kullanılır.

Brücke İsim yapmış İtalyan Ortaçağ ve Rönesans sanatçısının atölyesi.

Brücke, Die 1915 yılında Dresden'de bir araya gelip 1913'te dağılan Alman dışavurumcuların birliği. Bu grup güçlü renkler ve basit ve köşeli şekillerle manzaralar ve figür resimleri üretmiştir.

Bizans sanatı MÖ 5. yüzyıldan 1493 yılına dek Doğu Roma İmparatorluğu'nda üretilen sanat. Bizanslı sanatçılar bireysel görüşlerini ifade etmekle kalmayıp, benimsenmiş geleneklere uygun olarak Hristiyan teolojisini resimleri aracılığıyla nakletmişlerdir.

Büyük tür 18. ve 19. yüzyıllarda genellikle İngiliz aristokratların çıkığı, klasik dönem ve Rönesans sanatı ve mimarisiyle tanışma amacıyla yapılan İtalya turları.

Büyük gerçekçilik Alman sanat eleştirmeni Franz Roh tarafından ortaya atılan bu terim Neue Sachlichkeit (Yeni Nesnellilik) adlı 1920'ler akımının daha muhafazakar koluna atfedilir.

C

Camden Town grubu 1911 yılında, muhafazakar New English Arts Club'a karşı çıkıp sergiler

açarak bir araya gelmiş Londralı sanatçı grubu. İzlenimci ve Ard-İzlenimci üsluplarında çalışıp sıklıkla Londra'daki köhne Camden Town bölgesinin sokaklarını ve mekanlarını resmetmişlerdir. Grup 1914 yılında dağılmıştır.

Camera lucida Odaklanma ve ışığı yansıtmak için bir prizması bulunan camera obscura.

Camera obscura Bir kenardaki delik ya da lens ile önündeki nesnenin görüntüsünü kutunun arkasında bulunan cam ekrana ya da kağıda düşüren karanlık kutu. Kağıda ya da cama düşen görüntü üzerinde çalışılabilir. Pek çok sanatçı bu aracı resimleri için ilk eskizler yapmada kullanmıştır.

Cherub Genellikle tombul bir bebek şeklinde tasvir edilen, 15. yüzyıldan itibaren batı sanatında yer alan çocuk melek figürü. Bu figürler genellikle resimdeki anlatıya ağıt yakar haldedirler.

Chiaroscuro (Işık-Gölge) Bir resimdeki ışık ve gölge efektlerini ifade eden terim; özellikle bu iki unsur çok kuvvetli bir şekilde karşı düşüyorsa kullanılır.

COBRA 1948 yılında Avrupalı sanatçılar tarafından Dışavurumculuğu yeniden canlandırma amacıyla kurulan grup. Grubun ismi, önde gelen grup üyelerinin yaşadığı şehirlerin baş harflerinden oluşur: Kopenhag (Copenhagen), Brüksel ve Amsterdam.

D

Dada Fransızcada oyuncak at anlamına gelen Dada, bu ilk karşı-sanat akımına kasten atfedilmiş, anlamsız bir sözcüktür. Dadaclar, insanları memnurun değil, rahatsız etmeyi amaçladılar. Sanatsal üretimde şansın rolünü denediler. Akım, 1915 yılında Zürich'te başlamıştır ancak New York, Paris, Berlin ve diğer pek çok şehre dağılmıştır.

Damla resmi Boyanın tuvale fırçayla sürülmeek yerine damlatıldığı bir teknik.

De Stijl Hollanda'ca "üslup" anlamına gelen De Stijl, adını 1917'da Theo van Doesburg tarafından yayınlanan bir dergiden alır ve birbirlerine sıkıca bağlı olmayan bir grup sanatçıyı ifade eder. Sanatları genellikle sert ve soyuttu ve resimden heykete, mimariden grafiğe ve mobilya tasarımına kadar çeşitlilik içeriyordu.

Dekupaj Kağıttan desen kesip kolaj yapmak üzere bir zemine yerleştirme işlemi. **Dışavurumculuk** Sanatçının özel tepkilerinin ve duygularının gözlemlenen gerçeklikten önce geldiği sanat. Renkler ve formlar çoğunlukla abartılı ve da bozuktur. Dışavurumculuk özellikle 20. yüzyıl başındaki İki Alman akımından, Die Brücke ve Der Blaue Reiter'den etkilanmıştır.

Diptik İki panelden oluşan, panellerin genellikle birbirine metnelerle birleştirildiği resim.

Döküm Bir kalıba içine sıvı malzeme dökerek üretilen metal ya da alçıdan sanat eseri.

Duvar resmi Doğrudan duvar üzerine yapılan resim.

E

École de Paris (Paris Ekolü) Bu terim başlarda, 20. yüzyılın başlarında Paris'te çalışan genellikle Yahudi figüratif ressamılar için kullanılıyordu. Daha sonraları 20. yüzyılın ilk yarısı boyunca sürmüş Paris temelli modern hareketin tümü için kullanılmaya başlandı.

Encaustic Antik dönemde ortaya çıkmış olan, renk pigmentlerinin sıcak balmumuyla karıştırılması işlemi.

Estetik Akım (Estetizm Akımı) Bir İngiliz ve Amerikan akımı olan Estetizm, 19. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkmış, resim ve dekoratif sanatlar dışında edebiyatı da etkisi altına almıştır. Bu akımın önde gelen isimleri sanatın, özellikle ahlaki, siyasi ya da dini mesajlar ıçermeyeni rafine bir duygusal haz vermesi gerektiğini düşünüyordardı.

Etrüsk Sanatı MÖ 7. yüzyıldan 3. yüzyıla dek Etrüskler (bugünkü Toskana) tarafından üretilmiş sanat. Genellikle seramik, bronz ve toprak heykellerden oluşur.

Euston Road Ekolü 1937-1939 yılları arasında çalışmış bir grup Londralı sanatçı ekolü. Bu sanatçılar soyuttan kaçıpıp Walter Sickert ve Camden Town Grubundan esinlenirdi. Resimleri naturalist üslupta olup çoğunlukla yumuşak renkler ve sade fırça darbeleri içerir.

F

Fovistler 20. yüzyıl başlarında Fransa'da ortaya çıkmış, şiddetli ve etkileyici renklerle karakterize resim üslubu. Özgün isim olan *Fauves*, Fransızca'da "vahşi hayvanlar" anlamına gelir ve bu adı sanat eleştirmeni Louis Vauxcelles, 1905 yılında ilk Fovist sergide koymuştur.

Fête champêtre 18. yüzyıl başlarına ait Rokoko resim türü; Fransa'da sık görülüyştür ve park manzaraları içinde küçük figürler içeren resimleri ifade eder. Sözcük anlamı "pastörel ya da dış mekan eğlencesi"dir. Bazen Fête Galante, "kur yapma eğlencesi" de dendiği olur.

Figüratif Sanat Anlatımsal sanat.

Fin de siècle Fransızca'da "yüzyılın sonu" anlamına gelen fin de siècle, 19. yüzyıl sonlarında, özellikle 1890'lar'da sık görülen, sanat ve edebiyattaki yazışmayı ifade eder.

Fontainebleau Ekolü 1530 civarlarından 1560 civarlarına dek güney doğu Fransa'da, l. François'nın Fontainebleau'daki sarayında Manierist üslupta çalışan bir grup İtalyan, Fransız ve Flaman sanatçı.

Foreshortening Perspektif kullanarak bir figürü resim alanına yatararak betimleme tekniği.

Fresk Renk pigmentlerini su, limon suyu ya da kaymaktaşı alıcısıyla karıştırarak yapılan resim.

Frottage Bir nesnenin üzerine kağıt yerleştirip kağıdın üstünden nesneyi kursun kalemi ya da kuru boyaı süterek bir desen oluşturma tekniği. Bu teknik çoğunlukla Gerçeküstücüler tarafından kullanıldı.

Fotogram Işığa duyarlı kağıt üzerine nesneleri yerleştirilerek uygulanan fotoğraf baskısı. Kağıt ışığa tutulup tab edildiğinde nesnelerin görüntüleri kağıt üzerinde belirir.

Fotoğercçilik Süpergerçekçiliğin bir başka adı.

Fotomontaj Mevcut başka fotoğrafların üzerine yerleştirilmesiyle ortaya çıkan resim.

Fütürizm 1909 yılında İtalyan yazar FT Marinetti tarafından kurulmuş olan sanat akımı. Fütüristler modern dünyanın makinelerinin ve teknolojinin tadını çıkarıyordu.

G

Geometrik Sanat MÖ 900 civarından 700 civarına dek sürmüş, seramik geçeriğin geometrik desenlerle süslediği Yunan sanatı.

Gerçekçilik 19. yüzyıl ortasına ait Fransız akımı. Gerçekçilik akımında, şehir ve kırsal kesim yaşamı dahil olmak üzere, çağdaş konuları detaylı, net ve ağırbaşlı bir biçimde betimlenirdi.

Gerçeküstücülük Şair André Breton tarafından 1924'te kurulan. 1920'lerin sonlarında ve 1930'larda Paris'te gelişen sanat ve edebiyat akımı. Büro Gerçeküstücü sanatçılar resim yaparken otomatizm tekniğini bilinçaltına geçiş yolları aradı. Bazıları da bilinçaltı düşsel dünyasını süper gerçekçi netlikte resmetti.

Gestural resim Önde gelen Soyut Dışavurumcu akışkırı ressamlarının ve benzer şekilde çalışan Avrupalı ressamın eserleri için kullanılan terim.

Gotik Batı Avrupa'da 12. yüzyıldan 15. yüzyıla dek gelişmiş olan sanat ve mimari üslubu. Kuzey Fransa ve İngiltere'deki katedrallerde sergilenen örneklerini veren Gotik mimari, uçuşan payandaları, sivri uçlu kemerleri ve gösterişli oymacılılarıyla ünlüdür.

Grafik sanat Metin ve eser tasarımı içeren sanat türü.

Grafiti sanatı 1970'lerde New York'ta ortaya çıkmış bir akım. Grafiti sanatçıları başlarda New York sokaklarını ve metro trenlerini spreyle boyayarak boyadılar, 1980'lerde pek çoğu sergi açmıştır.

Gravür Deserin metal (genellikle bakır) bir tabakanın üstüne kazındığı baskı tekniği. Tabaka daha sonra mürekkeplenip bir bezle temizlenir, böylece sadece kazınmış yerlerde kalan mürekkep baskı makinesinde kağıdın üzerine çıkar. Bu teknik ilk kez 15. yüzyıl başlarında geliştirilmiştir.

Grotesk Antik Roma'dan uyarlanan, insan, figürleri, gerçekçi ve hayali hayvanlar ve el yazması desenleri gibi gevşekçe birbirine tutturulmuş motiflerden oluşan süsleme. Grotesk süslemeler ilk kez 15. yüzyıl sonlarında Roma ve Napoli'de, yeraltından çıkarılan antik kalıntılarda görülmüştür.

Guaş (Gua) Suluboyanın saydam olmayan türü.

Gümmüş uç Beyaz renk pigmentleri sürülerek hazırlanmış gümmüş bir çubukla çizme tekniği. Kağıt yüzeyin üzerinde çok minik gümmüş kalıntılar kalır ve bunlar zamanla kararır gri bir çizgi oluştururlar.

H

Hard-edge painting Los Angelesli sanat eleştirmeni Jules Langsner'in, tek renkli bölgelerinin çevresi pürüzsüz ve sert çerçevelerle çevrili olan soyut resimlerle tarif etmek için kullandığı tabir.

Hipergerçekçilik Süpergerçekçilik'e verilen başka bir isim.

Hotoz Mimari bir eserin tepesindeki süs, örneğin üçgen çatı.

Hudson Nehri Ekolü 1825-1875 civarlarında New York eyaletindeki Hudson Nehri Vadisi'nde ve Catskill Dağları'nda çalışmış olan bir grup Amerikalı manzara ressamı.

I

Islak levha işlemi 1851 yılında Frederick Scott Archer'in icat ettiği fotoğraf işlemi, ışıga duyarlı kolodiyon çözeltisi cam levhaya dökülür, levha kameranın içinde ışıga tutulur ve halen ıslakken tıraş edilir.

İşıkli el yazması Ortaçağ'da sık görülen, genellikle altın ve diğer canlı renklerle betimlenmiş imajlarla süsü, elle yazılmış tırş ya da parşöman.

İ

İkona Bizans, Rus ya da Yunan Ortodoks Kiliseleri için yapılmış, aziz ya da başka kutsal bir kişiyi imgesini betimleyen ahşap panel.

İmpasto Fırça ya da bıçakla uygulanan, kalın,

yoğun dokulu fırça darbesi. Rembrandt'ın pek çok resminde impasto geçişleri bulunur.

İnformel Sanat Avrupa'da 1940'larda ve 1950'lerde popüler olmuş bir doğaçlama soyut resim hareketi. Informel Sanat adını Fransız sanat eleştirmeni Michel Tapié koymuştur.

İzlenimcilik 1860'ların sonlarında Fransa'da başlamış bir sanat akımı ve resim üslubu. İzlenimciler, akademi tarafından teşvik edilen resme karşı çıktılar. Detaylı ve titizlikle çizilerek tamamlanmış resimler yapmak yerine doğal ve spontan bir şekilde, kırık fırça darbeleriyle resim yaptılar.

J

Janr (Genre) resmi (Günlük yaşam resmi) Özellikle 17. yüzyılda Hollanda'da popüler olmuş, günlük yaşamdan bir sahne betimleyen resim.

Jugendstil Art Nouveau'nun Alman ve Avusturya formu.

Junk art Mütevazı nesnelerden oluşan, kasten estetik karşıtı sanat. Terimi ilk kez, eleştirmen Lawrence Alloway, Robert Rauschenberg tarafından üretilmiş birleştirmeleri gördükten sonra kullanmıştır.

K

Kaligraf resmi 1809 yılında Kalküta'nın güneyindeki Kaligraf'ta inşa edilen tapınakla ilintilendirilen popüler bir Hint resmi ekolu. 1832 civarından beri bu ekole mensup sanatçılar, fakir hacıların ibadet eder halde betimlendiği canlı ve ham suluboyalar üretmektedir.

Kanton Ekolü 18. yüzyılın sonlarında ve 19. yüzyılda Avrupalı hamiller için Avrupa üslupla çalışmış olan Çinli sanatçılar. Konulan genellikle Kanton manzaraları, bitkiler ve tarım ve sanayi gözlemleridir.

Kavramsal Sanat Fikrin en az mevcut eser kadar önemli olduğu sanat. Bu terim ilk kez Amerikalı kavramsal sanatçı Sol LeWitt tarafından 1967'de ortaya atılmıştır.

Kazıma Deserin metal tabaka üzerine asitle kazınmasını ifade eden baskı tekniği. Tabaka asit geçirmez bir malzemeyle kaplanır ve daha sonra bu malzeme üzerinden kazı ıgneyle desen işlenir. Tabaka daha sonra asit banyosuna batılır; asit yalnızca dışta kalan bölgelere nüfuz eder ve mürekkebi taşıyacak izler açar. Malzeme tabakanın üzerinden silindikten sonra kazınmış olan tabaka mürekkeplerin ve tipki gravür tekniğinde olduğu gibi baskıya verilir.

Kinetik sanat İçerisinde bir hareket unsuru bulunduran sanat. Hareket hissi veren sanat için de kullanılır.

Klasik Bu ifadenin pek çok karşılığı bulunur. Yunan ve Roman sanatı ile mimarisinin karşılığıdır. En geniş anlamıyla klasik sanat, romantik sanatın karşısıdır. İçgüdüsel bir şekilde duygularla üretilen sanata karşılık; akıcı sanatı ifade eder ve klasik sanatta estetik idealler kişisel ifadenin önüne geçer.

Kluzonizm Karakteristik bir şekilde Ard-İzlenimci resimlerde görülen, donuk renklerin sert ve koyu dış çizgilerle çevrelenmesinin sık görüldüğü bir üslup. Bu üslup Emile Bernard tarafından geliştirilmiş ve kluzon cinsına olan benzerliği sebebiyle bu ismi almıştır.

Kompozisyon Bir resimde ya da sanat eserinde öğelerin düzenleniş.

Konstrüktivizm Rusya'da 1914 civarında ortaya çıkmış, soyut yapısı ve cam ve standart metal parçalar gibi endüstriyel malzemeleri bilinen sanat akımı. Konstrüktivist sanat, özellikle 1917 devriminden sonra toplumsal ihtiyaçları karşılama amacıyla öne sürülmüştü.

Kontraposto (Kontrapost) Figürün bir kısmının diğer kısımdan farklı bir yöne dönmesi ya da

bükülmesini içeren pozu ifade eden terim.

Kum resmi Farklı renklerdeki kumlarla desen yapma tekniği. Kizildenililer ve Avustralya Aborjinlerinin yanı sıra pek çok kültürde görülür.

Kuru fırça (resim) Kalın, kuru boya katmanının yüzeye yapışıp (pürüzsüz bir boya görüntüsü yerine) kırık fırça darbeleri yaratacak şekilde yüzeye yapıştırılması işlemi.

Kuru nokta Sivri bir ıgneyle doğrudan bakırın üstüne kazıma tekniği; baskıda kullanılır.

Kuru palet işlemi 1871 yılında Richard Maddox tarafından icat edilmiş bir fotoğraf süreci. Bu süreçte ışıga duyarlı jelatin çözeltisi görüntüyü kaydetmek için kullanılır. Işıga duyarlı kolodiyon sıvısının fotoğraf paletinin üzerine dökülmesiyle yürütülen ıslak palet işleminin yerine geçmiştir.

Kuş bakışı perspektif Uzaktaki nesneleri daha uçuk ve daha mavi yapma yoluyla resimde derinlik algısı yaratma tekniği. Tozların ve atmosferdeki büyük nem partiküllerinin içinde nesneleri görüşümüzü taklit eder.

Kübizm Paris'te 1907'den 1914'e dek hakim olmuş radikal ve çok etkili birakmış bir resim üslubu. Bu üslupla birlikte sanatçılar, Rönesans'tan beri batı sanatında hüküm süren geleneksel sabit bakış açısını terk etmiştir. Konu yerine, genellikle ölü doğa olmak üzere, figürler aynı anda çok çok farklı açıdan betimlenmiştir.

L

Leke çizimi İngiliz suluboya ustası Alexander Cozens tarafından 1786 yılında tanımlanmış bir teknik. Bu teknikte, kaza eseri tuvalin üzerine düşen bir boya damlasından ya da bir lekeden bir imge üretilir.

Limner 15. ve 16. yüzyıllarda İngiltere'de ressamlara verilen isim.

Literati resmi Çinli aydınlar tarafından yapılmış resim. 13. yüzyılda başlayıp Ming Hanedanlığı boyunca (1368-1644) devam etmiştir. Literati ressamları doğa, insan ve nesne betimlemeleriyle öz benliklerini dışa vurmuşlardır.

Lonca Ortaçağ'da sanatçıların ve zanaatkarların, kat hiyerarşik çerçevede organize olup kurduğu dernekler. Üye olan kişi usta olmadan önce çırak olarak loncaya giriyordu.

M

Mandala Hinduizm ve Budizm'de tefekkür odağı olarak kullanılan, diyagram şeklinde bir evren deseni.

Manyerizm Rönesans ve Barok dönem arasında, dengesizliği ve çarpıklığıyla tanınan 16. yüzyıl resim üslubu. Parmigianino ve Michelangelo'nun erken dönem eserlerindeki zarifçe uzatılmış figürler, bu üslubun tipik örnekleridir.

Manzara formatı Eni, boyundan daha büyük olan resim.

Menhir (Megalit) Neolitik uygarlıklar tarafından dik duracak şekilde yerleştirilmiş taşlar. Batı Avrupa'da, özellikle İngiltere'de yaygındır.

Minimalist Sanat 1960'larda ortaya çıkmış, formunun basitliği ve kasti konu yoksunluğuyla tanınan bir tür soyut sanat. Çoğu minimal sanat eserleri üç boyutludur.

Minyatür Avrupa'da 16. yüzyıldan 19. yüzyıl başlarına dek popüler olmuş küçük portre. Minyatürler başlarda tirşe veya fildişi üzerine suluboya ya da guaşla yapılırdı.

Modelleme Resimde üç boyutlu form yaratması yaratma tekniği.

Modernizm Le Corbusier'den ilham alan, formun işlevden sonra geldiği ve süslemelerin

en aza indirildiği mimari üslup. Modernizm daha geniş anlamda, 20. yüzyıl avangart sanatı ifade etmek için kullanılır.

Multimedya Birden fazla aracı kullandığı sanat eseri.

N

Nabiler 1890'lı yıllarda Paul Gauguin'in eserlerinden ilham almış bir grup ressam. Şair Henri Cazalis tarafından konulan bu isim, İbrance'de "elçi, peygamber, nebi" anlamına gelir.

Nanga Ekolü 17. yüzyıl sonlarından 18. yüzyıl sonlarına dek sürmüş Japon resim ekolu. Bu ekolün mensupları 13. yüzyıldan sonra Çin'de ortaya çıkmış "Literati" resimlerini taklit etmişlerdir.

Neue Sachlichkeit (Yeni Nesnelcilik) Almanya'da 1920'lerde ortaya çıkmış, konunun bütün gerçekçi detaylarıyla verildiği resim üslubu.

New York Ekolü Soyut Dışavurumcular için kullanılan başka bir ifade.

Nouveau Realisme 1960 yılında eleştirmen Pierre Restany ve ressam Yves Klein tarafından kurulmuş olan Fransız akım (Yeni Gerçekçilik anlamına gelir). Bu akım, resim, assemblage, enstaleasyon ve happening'ler gibi çeşitli araçlar kullanarak yaşamla sanati birbirine yaklaştırmayı amaç edinmiştir.

O

Odak noktası Bir resim kompozisyonunda gözün doğal bir şekilde odaklandığı bölge.

Olmeke Kültürü MÖ 1200 civarından MÖ 400'e dek sürmüş Antik Meksika uygarlığı.

Stilize heykelsicikan ve yeşim taşı işleriyle bilinir.

Op art ("Optik Sanat" teriminin bir kısaltması olan op artta, gözü uyandıran ve hareket izlenimi uyandıran düz, tek renkli boya alanları kullanılmıştır.

Orfizim Guillaume Apollinaire'in 1913 yılında Kübizm'den ilham alan soyut sanata attığı isim. Orfizimde parlak ve kontrast renkler birbirinin üzerine geçerdi. Robert Delauney, bu üslubun en önde gelen temsilcisidir.

Optik karşım Gözün, yan yana yerleştirilmiş ancak aynı olan noktaları birleştirmesiyle bu noktaları farklı renkler oluşturmaya süreci.

Otomatizm Fırçanın, akıcı bir kontrol olmaksızın, bilinçaltındaki dürtüleri ifade etmek amacıyla "otomatik" olarak kullanılması tekniği

P

Performans Sanatı 1960'larda ortaya çıkmış, tiyatro, dans ve müzikle görsel sanatları birleştiren sanat türü.

Perspektif Nesneleri iki boyutlu yüzey üzerine, doğru uzunlukta, ende, derinlikte ve diğer nesnelere orantılı bir şekilde yerleştirme yöntemi.

Pieta İtalyanca'da "acımak" anlamına gelir ve Meryem'in Ölü İsa'yı taşıdığı resim ve heykeller ifade eder.

Piktogram Bir sözcüğü, sesi ya da düşüncüyü temsil eden resim. Piktograf da denir.

Pitoresk 18. yüzyıl sonlarında ve 19. yüzyıl başlarında İngiltere'de çok çeşitli, ince detaylı ve ılığın dokuya sahip manzara resimlerine pitoresk deniyordu. Ortaçağ kalıntıları, köy evleri, virajlı patikalar ve kısmen bakımsız ormanlar pitoresk manzaraların tipik özellikleriydi.

Plastik sanatlar Üç boyutlu modellemeleri içeren sanat –örneğin heykel ve seramik; bu terim aynı zamanda bir derinlik yansımaları yaratan iki boyutlu sanat eserleri için de kullanılır.

Pop Art Popüler kültür imgelerini, örneğin çizgi romanları ve ürün ambalajlarını kullanan sanat. Pop Art 1950'li yıllarda İngiltere ve ABD'de ortaya çıkmış ve 1960'larda doruğa ulaşmıştır.

Portre Gerçek bir kişinin resmi, fotoğrafı ya da başka bir görüntüsü, genellikle sipariş üzerine yapılır.

Portre formatı Boyu eninden büyük olan resim.

Postmodernizm Postmodernizm terimi ilk kez 1970'lerde mimariyle ilgili olarak kullanılmaya başlanmıştı. O dönemde klasik, yerel ve ticari üsluplardan beslenen mimariyi ifade ediyordu. Bu terim 1970'lerde sonra tüm sanat dalları için kullanılır olmuştur. Yenilikçi, oyuncu ve çok çeşitli kaynaklardan beslenen sanat ifade eder.

Post-painterly abstraction Clement Greenberg tarafından 1964'te ortaya atılan bu terim, geniş ve homojen renk alanlarıyla soyut resim yapan ressamları ifade eder.

Prezisionizm Köprüler, ahırlar ve fabrikalar gibi sanayi mimarisini betimleyen resimler yaparı, 1920'lerde bir araya gelmiş bir grup Amerikalı sanatçı. Üslupları temiz, yalın ve keskin detaylara sahiptir.

Predella Kiliselerde sunaktaki ana panelin altına yerleştirilen uzun, yatay resim.

Primitivizm Sözde ilkel sanatları itham alan sanat. İkel sanat olarak genellikle Afrika ve Pasifik Adaları sanatı kastedilir.

Puantilizm Şa renklerini canlı noktalar halinde uygulupnı uzaktan bakınca bu noktaların birleşme etkisi. Divizyonizm şeklinde de kullanılır.

R

Rayonizm Kübizm, Fütürizm ve Orfizim'den etkilennmiş, ışıık huzmeleri içeren resim üslubu ve sanat akımı. 1912'den 1914'e dek Rus ressamları Mikhail Larinov ve eşji Natalia Goncharova tarafından sürdürülmüştür.

Ready-made Marcel Duchamp tarafından ortaya atılmış, hazır mamul, gündelik bir eşyanın sanat eseri statüsüne erştirilmesini ifade eden terim. Duchamp ilk ready-made eserini 1913'te sergilemiştir.

Regionalizm (Bölgeselcilik) Amerikan günlük yaşam resmine verilen bir diğer isim.

Renkli arazi resmi Güçlü bir odak noktası ya da belirgin ton kontrastları olmaksızın büyük ölçüde harır renk kullanılan resim.

Resim düzlemi Resimde somut yüzeyin (örn. tuvalin) kapsadığı hayali düzlem.

Rokoko 1750'lerde ve 1760'larda Yeni-Klasizm moda olana dek 1700'lerde hüküm sürmüş Barok üslubun daha neşeli ve oyuncu hali.

Romaneşk 10. yüzyıldan 12. yüzyıla dek sürmüş, Gotik dönem öncesi sanatı ve mimariyi ifade eden, ismi 1825'te konmuş üslup. Mimaride yuvarek kemerden ve ağır yapıyla bilinir.

Romantizm Genel anlamıyla 18. yüzyıl sonları ve 19. yüzyıl başlarında görsel sanatlarına, müziğine ve edebiyatına hakim olan akım.

Romantikler, Yeni-Klasizm'in ve Aydınlanma'nın aklılığını ve entelektüel disiplini karşı çıktılar. Bunun yerine kişisel deneyim ve ifadeyi yüceltip doğadan ilham aldılar.

Rölyet (Kabartma) Bir kısmı ya da tamamı düz bir yüzey üzerinden çıkan heykel.

Rönesans Özellikle İtalya, Cermen kentleri ve Flaman bölgesinde 14. yüzyıl sonlarından 16. yüzyıl sonlarına dek sürmüş, sanatın ve öğretilerin yeniden doğuşu. Antik Yunan ve Roma'nın klasik kültüründen ilham almış ve özellikle anatomi ve perspektif konularındaki bilimsel gelişmelerle birlikte büyümüştür. İtalya'da bu dönem, Erken Rönesans (1500 civarı), Yüksek Rönesans (1520 civarı) ve Geç Rönesans (1580 civarı) olarak üçe ayrılır.

S

Sacra conversazione İtalyanca'da "kutsal görüşme" anlamına gelen bu terim, bir

şeyler konuşuş ya da en azından birbirlerinin varlığını haberdar olan azizlerle çevrilı Bakire Meryem ve bebek İsa betimlemelerini ifade eder.

Salon İlk kez 1667'de açılmış resmi Fransız resim sergisi. 1861 yılında hükümet Salon'dan desteğini çekmiştir ve bu tarihten sonra sergi prestij kaybedip yeni Salon d'Automne, Salon des Independants ve Salon des Refusés gibi bağımsız sergilere bırakmıştır.

Salon d'Automne (Sonbahar Salonu) Paris'te ilk kez 1903 yılında açılmış yıllık sergi. 1905 yılında ilk Fovist sergiye ev sahipliği yapmıştır.

Salon des Independants (Bağımsızlar Salonu) Paris'te ilk kez 1884 yılında açılmış yıllık sergi. Önemli Yeni-İzlenimciler ile Avd-İzlenimcilerin eserleri burada sergilenmiştir.

Salon des Refusés (Reddedilenler Salonu) Paris'te 1883 yılında J.L. Napolyon'ın emriyle Salon tarafından reddedilen resimleri sergilemek üzere açılan sergi. Bu resimler arasında Edouard Manet'nin *Kırda Öğle Yemeği* adlı resmi ve James Whistler ile Camille Pissarro'nun eserleri bulunuyordu.

Sasani Sanatı Sasani İmparatorluğu (MS 224-651) sırasında İran, Irak ve komşu bölgelerde görülen sanat. Genellikle stilize av sahneleri içeren metal işlemleri ağırlıktadır.

Sembolizm 19. yüzyıl sanat ve edebiyat akımını ifade eden geniş anlamli terim. Bu akımın sanatçıları yaşadıkları dünyanın öznel ve kişisel yarımamasını tercih ediyorlardı ve dini mistisizm ile ilkel sanattan ilham aldılar.

Senkronizm Orfizim'in 1912'de ortaya çıkmış Amerikan versiyonu.

Sentetizm 1880'lerin sonlarında Paul Gauguin, Emile Bernard ve takipçilerinin benimsedikleri bir terim. Sentetizm terimi, bu sanatçıların izlenimlerini sentezleyip, gerçek yaşamı model alıp resim yapmak yerine hafızadan resim yapma felsefelerini ifade ediyordu.

Serigrafi Baskı mürekkebinin kauçuk bir bıcakla (ipek) yüzey üzerinden kağıt üzerine işlendiği baskı tekniği. Farklı renklerdeki mürekkepler ayrı ayrı uygulanır ve her seferinde kağıdın farklı bir kısmı yüzeyi üzerine kapılır.

Şfumato İtalyanca'da "dumanlı" anlamına gelen sfumato, tonlar arasındaki, kolay seçilemeyen geçişleri ifade eder.

Sgraffito Bir renk katmanını kazıyıp karşıt renkte bir katman ortaya çıkarma tekniği. Bu terim genellikle seramikte kullanılır ancak resimde de kullanıldığı olur.

Sır Seramik eserlerde çanağı su geçirmeye yapmak ve süsleme amacıyla çam benzeri bir malzemeyle kaplama tekniği.

Solarizasyon Siyah-beyaz fotoğraf negatifinin ya da baskısının tab sırasında ışıga tutulmasıyla aydınlık ve karanlık bölgelerin kısmen yer değiştirmesini ifade eder. Sabattier Etkisi de denir.

Soyut Dışavurumculuk 1940'ların sonlarında New York'ta ortaya çıkmış ve Amerikan sanat dünyasına 1950'lerin sonlarına kadar hakim olmuş resim üslubu. Soyut Dışavurumcular genellikle büyük tuvaler üzerinde çalışır ve renklerini güçlü duygulara hitap eden yarına vurgu yaparlar.

Soyutlama Temsili olmayan sanat.

St İves Ressamları 1940'lardan 1960'lara dek Cornish'teki kıyı köyü St İves'de yaşamış, birbirine çok bağılı olmayan bir grup İngiliz sanatçı.

Stupa Budist ve Hindu dini mimarisinde görülen ve kutsal emanetler içeren kubbe şeklinde anıt.

Suluboya Genellikle arap sakızıyla birleştirilen suda çözülebilir pigmentlerin kullanıldığı bir tür şeffaf boya. Suluboya 18. yüzyıl sonlarında ve 19. yüzyıl başlarında İngiliz manzara ressamlarının en çok tercih ettiği araçtı.

Sunak eseri Hristiyan kiliselerinde sunağın üstüne ya da arkasına yerleştirilen adak sanat eseri. Resim ya da heykel formunda olabilen

bu eserler, sıklıkla pek çok sahne içerir ve genellikle İncil'den bölümlerin ve kutsal kişilerin tasviridir.

Süpermatizm Kazimir Malevich tarafından 1915 yılında başlatılmış, kare, üçgen ve daire gibi basit soyut formların kullandığı sanat akımı.

Süpergerçekçilik Resimde fotoğrafları, heykelerde de gerçek nesneleri taklit etme fikri üzerine kurulu bir sanat üslubu. 1960'ların sonlarında ve 1970'lerde popülerdi. İsmi, türün önde gelen isimlerinden Malcolm Morley, 1965 yılında koymuştur.

Süreç sanatı 1960'larda ve 1970'lerde görülmüş, yaratım sürecinin konuyu olarak işlendiği sanat.

T

Tamamlayıcı renkler Renk çarkında birbirlerinin karşısına denk gelen renkler. Bir resimde yan yana kullanıldıklarında bu renk çifti daha güçlü ve daha canlı görünür.

Tarihi resim Konusunu klasik, mitolojik ya da İncil'de geçen olay ya da yakın geçmişte gerçekleşmiş olan olaylardan alan resim.

Taşbaskı (Litografi) Pürüzsüz kireçtaşı üzerine yapılan resim (Litografinin sözcük anlamı "taş yazısı"dır). Çizim bittikten sonra taş ıslatılır ve üzerine yağlı taşbaskı mürekkebi uygulanır.

Taşbaskı mürekkebi çizili kısımların içine işler ve baskı sırasında desen kağıda aktarılır. Taşbaskıyı 1798 yılında Münih'te Alois Senefelder icat etmiştir.

Taşizm Informel Sanat için kullanılan başka bir ifade.

Tempera Genellikle yumurta sarısından yapılan, ancak zaman zaman süt veya çeşitli zırnk ve yapıştırıcılarla da hazırlanabilen, renk pigmentlerini birleştirmeye yarayan araç. Yumurta sarısı İtalya'da 12. yüzyıldan 15. yüzyıla dek panel resimleri için kullanılan standart araçtı.

Toplumsal Gerçekçilik (Sosyalist Gerçekçilik) Sovyetler Birliği'nde 1920'lerde teşvik edilmiş resmi sanat. Üslup açısından Natüralist olan bu sanat kol gücü ve emeği yüceltip ülkedeki kültürel ve teknolojik gelişmeleri göklere çıkarıyordu.

Triptik Üç panelden oluşan resim, paneller genellikle meteseldir.

Trompe l'oeil Fransızca'da "göz aldanması" anlamına gelen Trompe l'oeil, bakan kişide gerçek nesneye bakiyormuş izlenimi veren resimler, genellikle de ölü doğalar için kullanılır.

Tuna Ekolü 16. yüzyılın başlarında Tuna yakınındaki bölgelerde çalışmış bir grup Alman sanatçı grubu. Bu sanatçılar sıklıkla dağ manzaraları ve sık ormanlar betimlemişlerdir.

U

Uluslararası Gotik Resim, heykel ve süsleme sanatlarında, 1375 civarından 1425 civarlarına dek hüküm sürmüş, zarafeti ve nazik, natüralist detaylarıyla dikkat çeken üslup.

Uluslararası Üslup Tarihçi Henry-Russell Hitchcock ve mimar Philip Johnson tarafından 1929. Dünya Savaşı öncesi Avrupa modernist mimarisine verilen isim. Zaman zaman yalnızca 1920'ler mimarisini için kullanıldığı da olur.

Ukiyo-e Japonca'da "Uçuşan dünyanın resimleri" anlamına gelen Ukiyo-e, 17. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar popüler bir sanattı. Ukiyo-e resimleri, manzaralar ve tarihi efsanelerin yanı sıra tiyatro sahneleri, geyseler ve Edo'nun (bugünkü Tokyo) gece hayatından sahneler içeren geçici, günlük yaşam resimleriydi.

Ü

Üçüncül renkler Üç ara renk çiftinin (yeşil, turuncu ve mor) karıştırılmasıyla ortaya çıkan

ve genellikle kahverengi, siyah ve gri tonlarında olan renkler.

V

Vanitas 17. yüzyılda Hollanda'da popüler olmuş alegorik dü doğa. Vanitaslar yaşamın faniğini hatırlatacak şekilde kum saatleri ve kurukafalar içerir.

Varoluşçuluk Özgür bireyin absürt ve da anlamsız bir evrende varoluşuyla ilgilenen felsefe akımı.

Viyana Bölünmesi Gustav Klimt'in başını çektiği sanatçılar ve mimarlar 1897 yılında Viyana resmi akademisinden ayrıldılar. 1903 yılında, Wiener Werstatt'e yi, kendi atölyelerini kurular.

Vortisizm Londra merkezli sanat ve edebiyat akımı. İtalyan Fütürizminden ve Fransız Kübizminden etkilenen bu akım enerji doluydu ve geometrik çizgiler kullanırdı.

Y

Yeni-Dışavurumculuk 1970'lerde ve 80'lerde ABD, Batı Almanya ve İtalya'da popüler olmuş bir resim üslubu. Yeni-Dışavurumcular, çarpık konular ile renk ve tonlarda güçlü karşıtıtlar içeren etkilenci figüratif resimler yaptılar.

Yeni-İzlenimcilik Saf renklerin canlı noktalar halinde uygulanıp uzaktan bakınca bu noktaların birleşme etkisinin kullandığı resim üslubu. Saf renk noktası kullanmaya Puantilizm (Noktaçılık) ya da Divizyonizm denir ve birleşme algısı da "optik karışım" olarak bilinir. Yeni-İzlenimciler 1880'lerde ortaya çıkmışlardır.

Yeni-Klasisizm Antik Yunan ve Roma Sanatı ile mimarisini temel alan, 1780'lerde Rokoko'nun aşınıklarına karşı bir tepki olarak doğmuş süsleme üslubu. Lineer ve simetrik hatların tercih edilmesiyle bilinir.

Yeni-Plastisizm Piet Mondrian tarafından ortaya atılmış, kendi ayrı geometrik soyut sanatını ifade eden terim.

Yumuşak üslup Uluslararası Gotik'in, 14. yüzyıl sonlarında ve 15. yüzyılda Almanya'da gelişmiş olan versiyonu. Hoş kompozisyonları, uçuşan ve hafifçe katlanan perdeleri ve zarif, ince (genellikle Meryem) figürleriyle bilinir. Zaman zaman "hoş üslup" olarak da kullanılır.

Yumuşak zemin kazıması Tebeğir ya da kurşun kalem çizimi etkisi yaratan baskı tekniği. Desen, mum yağı içeren yumuşak bir zemine hazırlanmış kazıma tabakasının üzerine yerleştirilen kağıdın üstüne uygulanır. Kurşun kalemim ya da tebeğir baskısı zeminde çizimi oluşturur.

Yunan Uyanışı 18. yüzyıl ortalarında İskoç mimar James Stuart tarafından başlatılan, klasik Yunan sanatından ilham alan mimari üslup. Bu üslup geniş çapta şehir planlamasında, Avrupa ve ABD'nin yeni hükümet binalarına uygulanmıştır. Üslup, İngiltere'de 1840 civarlarına kadar sürmüş, ABD'de daha uzun süre ayakta kalmıştır.

Yüksek Rönesans 1500 civarından 1520 civarına kadar sürmüş, büyük Rönesans ressamları Leonardo, Raffaello ve Michelangelo'nun eser verdikleri dönem.

Z

Zemin Genellikle alçıtaşından yapılan, özellikle resim için hazırlanan yüzey.

Zen Sanatı Zen, Budizm ve Taoizm'in birleşimidir. Zen sanatçısı genellikle at kılı fırça, siyah mürekkep ve kağıt ya da ipek kullanır ve mümkün olan en yalın biçimde konunun temel niteliğini betimler.

Dizin

Dizin bölümünde, yapıtlar (italik harflerle, sanatçıların adı parantez içinde ve o yapıtlar ilgili ana bölümün sayfa numaraları bold olarak yazılmıştır).

A

A. Cozens 276
A. John 449
A. Lorenzetti 85
A. Pisano 84
ABD **278-80**
ABD Modernizmi **452-3**
ABD, Modernizm **452-3**
ABD, Amerikan Sanatı (günümüzde) **594-5**
ABD, Avantgar **486, 489**
ABD, Empresyonizm 341
ABD, Neo-Ekspresyonizm 574
ABD, Pop Art 533
ABD, Realizm **491-2**
ABD, Romantizm 297, **322-3**
ABD, Soyut Ekspresyonizm 502
Aberjin Sanatı **23, 39, 398, 586-7**
Adamski, Hans Peter 574
Afrika Sanatı (günümüzde) **590-91**
Afrika Sanatı **396-7**
Afrika-Amerikan Sanatı 594
Agam, Yaacov **548, 549**
Agostino Carracci 197
Ahşap heykel **33**
Ajitprop propaganda 465
Akkadlar **42-3**
Akıllık **32, 525**
Akıllık boyalar **32, 525**
Akropolis 52
Aksiyon resmi 502, 503, 509, 513, 515
Aibens, Josef **483**
Alberti, Leon Battista 15
Albertinelli, Mariotto 123
Albin-Guillot, Laure 407
Alechinsky, Pierre **521**
Alexander, Jane **591**
Alfred Jewel 69
Algardi 201
Algardi, Alessandro **201, 207**
Allori, Alessandro 178
Allouay, Lavrène 533
Allston 322
Allston, Washington **322**
Alman Ekspresyonizmi **408-11**
Alman Ekspresyonizmi **408-11**
Alman Empresyonizmi 341
Alman Neo-Ekspresyonizmi 574
Alman Realizmi 324, **330**
Alman Realizmi 324, **330**
Alman Rokoko Sanatı 242, **250-51**
Alman Romantizmi 296-7, **308-11**
Alman Romantizmi 296-7, **308-11**
Alman Rönesansı **166-74**
Alman Sanatı

Alman Sanatı, Jugendstil 362
Alman Sanatı, Kuzey Rönesansı 139
Alman Sanatı, Nazarenes 297, **310-11, 333**
Alman Sanatı, Bauhaus **482-5**
Alman ve Orta Avrupa Rokokosu **242, 250-51**
Alt, Theodor 324
Altamira 38
Altay Sanatı **62**
Aldorfer, Albrecht 139, **171**
Amaral, Tarsila do 153
Amerikan Romantizmi 297, **322-3**
Analitik Kübizm 416, 434
Anatsui, El 590
Andre, Carl **531**
Andrea del Sarto 122
Andrews, Michael 563, **569**
Angelico, Fra 16, 89, 92, **99, 310**
Angkor 76, **77**
Anglo-Sakson Sanatı **69**
Anglo-Sakson ve Kelt Sanatı **69-71**
Anguissola, Sophonisba 370
Annibale Carracci 196, 197
Antik Yunan **52-8, 60, 370**
Antik Yunan, Arkaik Dönem **54**
Antik Yunan, Klasik Dönem **55**
Antonello da Messina 93, **102**
Apollinaire, Guillaume 416, 428, 432, 459, 467, 473, 547
Appel, Karel **521**
Archipenko, Alexander 427, 463
Arcimboldo, Giuseppe 175, **184**
Armitage, Kenneth 516, **520**
Ars, Hans (Jean) 466, **468, 469, 478, 489**
Arroyo, Eduardo **545**
Art Deco 459
Art Nouveau **382-4, 387, 388, 412, 434**
Ashcan Eklü **452, 490**
Assemblage **32, 551, 555-6**
Asur Sanatı **44, 128, 510**
Asya Sanatı **74-9, 590-93**
Aşk **314-15**
Atmosferik perspektif 20
Auerbach, Frank 25, 563, **569**
Avantgar **486-9**
Avercamp, Hendrick **233**
Avrupa Sanatı
Avrupa Sanatı Realizm **494-5**
Avrupa Sanatı savaş sonrası **516-22**
Avrupa Sanatı, günümüzde **588-9**
Avrupa Sanatı, mağara ve kaya üstü **38**
Avustralya **39, 398-9, 586-7**
Aztekler 128, 190, **191**

B

Babil Sanatı 45
Baldessari, John 557
Baldinucci, Filippo 200
Baldung 139
Baldung, Hans 139, **171**
Baincourt, Jules de 594
Ball, Hugo 466
Ballia, Giacomo 428, **429, 430**
Balthus 490, **492**
Barnana Sanatı **397**
Banksy **577**
Barbizon Eklü 234, 324, 328, 329, 359, 388
Bardon, Geoffrey 586
Barlach 410
Barlach, Ernst **410**
Barney 595
Barney, Matthew **595**
Barroci, Federico **179**
Barok Sanat **194-241**
Barok Sanat, Flaman **195, 224-7**
Barok Sanat, Fransız **194-5, 210-15**
Barok Sanat, Hollanda **195, 228-41**
Barok Sanat, İspanyol **195, 216-23**
Barok Sanat, İtalyan **194, 196-207**
Barok Sanatı 195
Barry, James **264**
Bartholdi, Frédéric-Auguste 395
Bartolommeo, Fra 122, **123**
Barye, Antoine-Louis **395**
Baselitz, Georg 574, **575**
Basire, James 312
Basquiat, Jean-Michel 574, **577**
Bassano, Jacopo **137**
Bastien-Lepage, Jules 359
Baton, Pompeo 243, **253**
Bauchant, André 454, **456**
Baudelaire, Charles 327, 337, 342, 405, 578
Bauhaus **482-5, 548, 550**
Bawden, Edward 443
Bazille, Frédéric **352, 353**
Beardsley, Aubrey 382, **387**
Beaton, Cecil 447
Becket, St Thomas à 83
Beckford, William 252
Beckmann, Max 480, **481**
Beckwith, James Carroll 359
Bell, Clive 448
Bell, Vanessa 446, **448**
Bellini, Gentile 106, **127**
Bellini, Giovanni 93, 102, 106, 125, 126
Bellini, Jacopo 89, 106
Belliniano, Vittore 126
Bellori, Giovanni Pietro 203
Bellotto, Bernardo **257**
Bellows, George **452**

Benton, Thomas Hart 490, 491, **492**
Berchem, Nicolaes **233, 236**
Bergh, Richard **389**
Bermejo, Bartolomé **150**
Bernard, Emile 361, 380
Bernini, Gianlorenzo 184, **200-201, 204, 206, 207, 249, 264**
Bernward of Hildesheim 67
Berruguete, Alonso **182**
Beuys, Joseph 530, 532, 557, **558, 575**
Bewick, Thomas 264
Bianco, T 360
Bierdermeier resimleri 324, 329
Bierstadt, Albert **322**
Bigaud, Wilson **456**
Birtwistle, Adam 534
Bizans 65
Bizans Sanatı **64-5, 84, 442**
Blake, Peter 533, **534**
Blake, William 296, 297, 312, 313, 448
Bleichen, Karl **309**
Bleyl, Fritz 408
Boccioni, Umberto 428, 429, **430-31**
Boilly, Louis-Léopold 248
Bol, Ferdinand 241
Boldini, Giovanni **393**
Boltanski, Christian **562**
Bomberg, David 446, **451, 563, 569**
Bonington, Richard Parkes **301**
Bonnard, Pierre 14, **380, 381**
Bonnart, Léon 353
Borduas 515
Borduas, Paul-Emile **515**
Bosch, Hieronymus 138, **156-61, 480**
Boshier, Derek 533
Botero, Fernando **568-9**
Both, Andries 233
Both, Jan 233
Botticelli, Sandro 92, 103, 104, **107-11**
Boucher, François 17, 56, 242, 243, **245**
Boudin, Eugène 348
Bouguereau, William **337, 341, 358**
Boulonois, Esme de 146
Bourgeois, Louise **573, 583**
Bouts, Dieric **149**
Boyalar
Böcklin, Arnold 382, **384, 386, 473**
Brabazon, Hercules 30
Bramante, Donato 93, 123
Brancusi, Constantin 410, 434, **441, 531**
Braque, Georges 209, 416, **417, 418, 434, 516, 537**
Bredin, Rodolphe 383

Breton, André 457, 466, 470, 474, 478, 479, 508, 515
Broederlam, Melchior **140**
Bronzino, Agnolo 92, 175, **178, 314, 370**
Broodthaers, Marcel 557, **560**
Brouwer 227
Brouwer, Adriaen **227, 235**
Brown, Ford Madox **333, 443**
Brueghel, Jan **227**
Brueghel, Pieter (baba) 128, 139, **162-3, 370**
Brunelleschi, Filippo 92, 94, 95, 96, 97, 103
Bucher, Jeanne 456
Bucist Sanat **74, 76**
Buffet, Bernard 516, **519**
Buren, Daniel **561**
Burke, Edmund 264
Burne-Jones, Edward 332, 333, 362, **386, 387**
Burra, Edward 511
Burni, Alberto 551, **556**
Butler, Lady Elizabeth 511
Butler, Reg **522**

C

C.Wood 490
Cabanel, Alexandre 34, 358
Cai Guo-Qiang 566, 592
Caillebotte 353
Caillebotte, Gustave **353**
Calder, Alexander 486, **489**
Camden Town Grubu 446, 447, 448, 450, 486
Camera obscura 239, 256
Cameron, Julia 387
Campin 141
Campin, Robert 138, 140, **141, 146, 166**
Canaletto 35, 256, 257
Cano, Alonso **222**
Canova, Antonio 35, 267, 272, 273
Cappelle, Jan van de **233**
Caravaggio, Michelangelo Merisi da 23, 194, **198-9**
Carderera y Solano, Valentin 216
Carmichael, John Wilson 335
Caro, Anthony 523, 525, 528
Carpaccio, Vittore **127, 260**
Carpeaux, Jean-Baptiste **395**
Carra, Carlo 428, **429**
Carracci, Agostino **152, 197, 202**
Carracci, Annibale 179, 194, **196, 197, 202**
Carracci, Ludovico 197, **197**
Carnieri, Rosalba Giovanna 14, 244
Carrington, Leonora 479
Casas, Ramoñ 391

Cassatt, Mary 341, **353**, 371
 Castagno, Andrea del **103**, 116
 Caulfield, Patrick 209, 533
 Cava Sanatı **76**
 Cellini, Benvenuto 92, 175, **177**
 César 551
 Cézanne, Paul 21, 129, 153, 209,
 360-61, **368-9**, 388, 402
 Chagall, Marc **459**, 465, 516
 Cham 343
 Chamberlain, John 551, **555**
 Champagne, Philippe de **211**
 Chardin, Jean-Siméon 208, **245**,
 246
 Chase, William Merritt **359**
 Chassériau, Théodore **301**, 383
 Chavin 80
 Chen Hongshou **187**
 Chevreul, Michel-Eugène 360
 Chia, Sandro 574, **576**
 Chicago, Judy 572, **573**
 Chillida, Eduardo **522**
 Chinico, Giorgio de 21, 470, **473**,
 547
 Chokwe Sanatı **396**
 Chola Hanedanı 75
 Christo 551, **552**
 Christo/Jeanne-Claude 552
 Christus, Petrus **148**
 Church, Frederic Edwin 153, **322**
 Cimabue **85**, 86
 Cione, Andrea and Jacopo 27
 Claesz, Pieter 233, 240
 Clark, Kenneth 15
 Clarke, Brian 28
 Claude Lorraine 18, 22, 195, **213**
 Clavud, Armand 383
 Close, Chuck **571**
 Clouet, François 180, **181**
 Cluter, Claus 138
 Coello, Claudio **223**
 Cogniet, Léon 336
 Coker, Peter 443
 Coldstream, William 569
 Cole, Thomas 297, 322, **323**
 Colin, Paul 516
 Colleon, Bartolommeo 104
 Collingwood, William 333
 Collot, Marie-Anne 249
 Colombe, Jean 89
 Coiville, Alex **568**
 Conca, Sebastiano 253
 Conder, Charles 359
 Constable, John 18, 152, 276, 296,
 297, **316**, 317
 Constant, Henri-Joseph 328
 Cook, Beryl **457**
 Copley, John Singleton **279**
 Corinth, Louis 341, **358**
 Cornelius, Peter von **310**
 Cornelli, Joseph 551, 555
 Corot, Camille 324, **328**, 348

Correggio 22, 93, **124**, 131, 176,
 298
 Cortona, Pietro da 194, **204**
 Cotelie 214
 Cotelie, Jean (genc) 214
 Cotman, John Sell 276, **277**
 Courbet, Gustave 57, 315, 324,
326-7, 340, 347, 490
 Coustou 249
 Coustou, Guillaume **249**
 Couture, Thomas **336**, 383
 Cox, David 20, **277**
 Cozens, Alexander **276**
 Cozens, John Robert **276**
 CP Tjapaltjari 587
 Cragg, Tony 19, 209, **584**
 Cranach, Lucas 128, 139, **172**
 Crane, Walter 18
 Crook, P.J. 443
 Cross, Henri-Edmond 360, **362**
 Cucchi, Enzo 574
 Currin, John 584, **595**
 Curry, John Steuart 490, **491**
 Cuyp, Aelbert 152, **235**
 Çalışma **442-3**
 Çin 14. yy. Sanatı **78-9**
 Çin Erken Dönemi Sanatı 51
 Çin Sanatı (günümüzde) 592-3
 Çin Sanatı 128, 208, 260, 442, 443
 Çin Sanatı Ming Hanedanı **185-7**
 Çin Sanatı Qing Hanedanı **281-4**
 Çivi yazısı **44**
 Çizgisel perspektif 20
 Çocuklar **370-71**

D

D. Smith 514
 Dada 465, **466-9**, 470, 519, 533
 Dahn, Walter 574
 Dai Jin **185**
 Dall, Salvador 129, 470, **474-7**, 478
 Daubigny, Charles 324
 Daumier, Honoré 324, **325**, 328
 David, Gerard **154**, 156
 David, Jacques-Louis 18, 266-7,
268-9
 Davis, Stuart 486, **489**
 de Heem, Jan Davidsz **240**
 de Hooch, Pieter 232, **236**
 de Kooning, Willem 502, **509**, 537,
 557
 De Maria, Walter **554**
 de Staël 516
 Deacon, Richard **584**
 DeAndrea, John 570, **571**
 Degas, Edgar 15, 20, 30, 261, 336,
 340, 341, **354-5**
 Dejneka, Aleksandr Aleksandrovic
 511

Delacroix, Eugène 261, 296, 297,
300-301, 336, 405
 Delaroche, Paul 22, 336
 Delaunay, Robert 411, 427, 428,
 432, 459
 Delaunay, Sonia 428, **432**, 459
 della Quercia, Jacopo **95**
 della Robbia, Andrea 95
 della Robbia, Luca **95**
 Delvaux, Paul **474**
 Demuth, Charles 452, **453**
 Denis, Maurice 380, **381**
 Der Blaue Reiter **408**, 409, 411,
 428, 432, 433
 Derain, André **402**, 403, 406, 407
 Diaz, Narcisse 324
 Die Brücke **408**, 409, 411
 Disderi, André 395
 Divizyonizm 360, 361, 362, 363-7,
 381, 403, 429, 430
 Dix 481
 Dix, Otto 480, **481**
 DİZİN
 Dobson, William 195, **241**
 Doeburg, Theo van 19, 434
 Doğu Asya **78-9**
 Dolci, Carlo 99, **205**
 Domenichino (Domenico Zampieri)
 128, 197, **202**, 203
 Domenico Veneziano **101**
 Donatello 92, 95, **97**, 103, 106, 177
 Dong Qichang **187**
 Dong Yuan 79
 Dongen, Kees van **407**
 Dossi, Battista **123**
 Dossi, Dosso 123
 Dou, Gerrit **232**, 235
 Doughty, Thomas **323**
 Dove, Arthur 452, **453**
 Dubuffet, Jean 32, 516, **517**, 521,
 551
 Duccio di Buoninsegna **24**, **85**, 87
 Duchamp, Jacques 426
 Duchamp, Marcel 32, 466, **467**,
 470, 533, 537, 548, 551,
 557
 Duchamp-Villon, Raymond 426,
 427
 Dufy, Raoul 402, **407**
 Dughet, Gaspard 18, 259
 Duquesnoy, François **207**
 Durand, Asher Brown 297, **323**
 Durham, Jimmie **595**
 Duthuit, Georges 426
 Dürer, Albrecht 31, 138-9, **168-9**,
 260, 408
 Dyce, William **311**
 Dyck, Anthony van see Van Dyck
 431

E

Eakins, Thomas 391, **392**
 Echaurren, Matta **479**
 Eckersberg, Christoffer Wilhelm
 273
 Ede, Jim 454
 Edo Dönemi **285-7**
 Ege Kùltürleri **53**
 Eitaku, Kobayashi 371
 Eitoku, Kano **189**, 285
 Ekspresyonizm 358, 360, 385,
 390, 434
 El Greco 136, 175, **182-3**
 Elshaimer, Adam 25, **207**
 Emin, Tracey **581**
 Empresyonizm 34, 324, 336,
340-59, 382, 388, 391
 Endonezya 398
 Ensor, James **385**
 Epstein, Jacob 371, 446, 450, **451**
 Erfurth, Hugo 483
 Erken Hristiyan sanatı **64-5**
 Erken Modernizm **446-51**
 Ernst, Max 468, 470, **471**
 Estes, Richard 570, **571**
 Etrüsk Sanatı **59**
 Etty, William **334**
 Evans, Sir Arthur 53
 Exekias 54
 Eyck, Jan van 25, 138-9, **142-5**,
 260, 546, 563

F

Fabritius 232
 Fabritius, Carel **232**
 Falconet, Étienne-Maurice 243,
 248, **249**
 Fang Sanatı **397**
 Fantin-Latour, Henri **337**
 Fautrier, Jean 516, **517**
 Feininger 482
 Feininger, Lyonel **482**
 Feminist Sanatı **572-3**
 Fénelon, Felix 360, 366
 Ferdowsi 289
 Fetting, Rainer 574
 Figüratif resim **490-95**, **563-9**, 594
 Fiji **399**
 Filippo Lippi 102
 Finlay, Ian Hamilton 511
 Fischer von Erlach, Johann 250
 Fischer, Johann Michael 242
 Flack, Audrey **571**
 Flaman Barok sanatı **195**, **224-7**
 Flanagan, Barry 585
 Flanders 138-9
 Flavin, Dan **531**
 Flaxman, John 267, **273**

Fleury, James Vivien de 167
 Fleury, Sylvie **589**
 Floris, Frans **165**
 Flynt, Henry 557
 Fontana, Lucio **529**
 Fosso, Samuel **591**
 Fotomontaj 32, 469
 Fotorealizm 570
 Fouquet 151
 Fouquet, Jean **151**, 510
 Fotomontaj 32, 469
 Fra Angelico 99
 Fra Bartolommeo 123
 Fragonard, Jean-Honoré 242, 243,
246, 348
 Frankenthaler, Helen 513, 523, **524**
 Fransa
 Fransız Sembolizmi **382-4**
 Fransız Akademik Sanatı **336-7**,
 340
 Fransız Akademik Sanatı **336-7**,
 340
 Fransız Art Nouveau Sanatı **382-4**
 Fransız Barok Sanatı 194-5,
210-15
 Fransız Empresyonizmi **340-57**
 Fransız Fovizmi **402-7**
 Fransız Kübizmi 416
 Fransız Maniyerizmi 175
 Fransız Neo-ve Post-
 Empresyonizmi **380-79**
 Fransız Neo-Klasisizmi 266,
268-71
 Fransız Realizmi 324, **325-9**
 Fransız Realizmi 324, **325-9**
 Fransız Rokoko sanatı 242, **244-9**
 Fransız Rokokosu 242, **244-9**
 Fransız Romantizmi 296, **298-301**
 Fransız Romantizmi 296-7,
298-301
 Fransız Sanatı, Nabiler **380-81**
 Fransız Sanatı, Paris Ekolü **458-61**
 Fransız, Uluslararası Gotik Sanatı
88-9
 Frasnay, Daniel 478
 Freud, Lucian 15, 30, 57, 547, 563,
564
 Freud, Sigmund 412, 470, 474,
 475, 566
 Friedrich, Caspar David 20, 23,
 274, 296-7, 308, 309
 Frith, William Powell **334**
 Fry, Roger 446, 448, 450, 451
 Fuseli, Henry 129, 273, 296, **313**
 Fütürizm 357, 411, **428-31**, 433,
 434, 440, 448, 463

G

G. John 449
 G. Pisano 84

G. Wood 492
Gabo, Naum **463**, 548
Gainsborough, Thomas 152, 242, 243, **263**, 546
Galle, Theodor 142, 155, 156
Gallen-Kallela, Akseli **388**
Gardner, Daniel 316
Garrick, David 263
Gaudi, Antoni 465
Gaudier-Brzeska, Henri 446, **450**
Gauguin 372
Gauguin, Paul 360-61, 372-3, 380
Gaulli, Giovanni Battista **206**
GC Smith 14
Geertgen tot Sint Jans **149**
Gehry, Frank 588
Gent, Joos van 121
Gentile Bellini 127
Gentile da Fabriano 88, **89**
Gentileschi, Artemisia **199**
Gérard, François **298**
Gerard, M 246
Géricault, Théodore 30, 296, 297, **298-9**, 510
Gérôme, Jean-Léon 337, 383
Gersaint, Edmé 244
Ghe, Nikolai **331**
Ghiberti, Lorenzo **94**, 97
Ghirlandaio, Domenico 15, 103, 104, **105**, 147
Ghislandi, Giuseppe 254
Giacometti, Alberto 35, 474, 516, **518**
Giambologna 175, **179**, 184
Gibbons, Grinling 195, **241**
Giedion, Siegfried 529
Gilbert & George 547, 578, **579**
Gilbert, Alfred **387**
Gill, Eric 33
Gillot, Claude 244
Gilmán, Harold 446, **447**, 448, 449
Ginner, Charles 446, **448**
Giordano, Luca **206**, 221, 223
Giorgione 93, **130-31**, 135
Giotto 26
Giotto 24, 26, 84, **86-7**, 96
Giovanni Antonio Canal 35, 242, **243**, **256-7**
Giovanni Bellini 126
Giovanni Francesco Barbieri 56, 194, **202**
Girardon, François **214**
Giraud, Eugène 383
Girodet, Anne-Louis 23, 266, 267, **270**
Girtin, Thomas 276, **277**
Gislebertus 56, **82**
Giulio Romano 92-3, **176**, 181
Gleizes, Albert 416, **427**
Gleyre, Charles 348, 350, 352, 353

Godefroid de Huy 83
Goes, Hugo van der 147
Goldsworthy, Andy 551, **554**
Gonçalves, Nuno **150**
Gonçarova, Natalia 428, **433**, 440, 443
Gong Xian 281, **284**
Gonzaga, Federico 176
Gonzaga, Gianfrancesco 88
González, Jules 421, **461**, 514
Gore, Frederick 300
Gore, Spencer 446, 447, **448**, 449
Gorky, Arshile 502, **508**
Gormley, Antony **583**
Gossaert 154
Gotik Sanat 82-9
Gotik Sanat, Uluslararası Gotik **88-9**, 140
Gotik Sanat, vitray **83**
Gottlieb, Adolph 502, **509**
Goujon, Jean **180**
Goya, Francisco de 56, 296, 297, **302-7**, 342, 424, 511
Goyen, Jan van **233**
Gozzoli, Benozzo **99**
Graffiti Sanatı **574**, **577**
Grant, Duncan 446, 449
Gravelot, Hubert 243, 263
Greuze, Jean-Baptiste **247**
Gris, Juan 416, **426**
Gropius, Walter 482, 483
Gros, Antoine-Jean 266, 267, **270**, 301, 336
Grosz, George 469, **480**
Grünwald, Mathis 139, **170**, 408
Gu 78
Guardi, Francesco 35, **257**
Guardi, Giacomo 257
Guercino 202, 203
Guercino 56, 194
Guérin 298, 300
Guilmard, Hector 382
Guo Xi 79
Gursky 579
Gursky, Andreas **579**
Gussow, Karl von 386
Guston, Philip **514**
Güney Asya **74-5**
Güneydoğu Asya **76-7**, **398**
Günther, Ignaz **251**

H

Haacke, Hans **561**
Hals, Frans 15, 26, 194, 195, **228**, 546
Hamilton, Gavin 266, **275**
Hamilton, Richard 533, **534**
Hammershoi, Vilhelm **389**
Han Gan 78
Hans von Aachen **184**

Hanson, Duane 570
Haring, Keith 574, **577**
Harnett, William Michael 208
Hartley, Marsden 452, **453**
Hartung, Hans 516, **519**
Harunobu, Suzuki **287**
Hassam, Child 341, **359**
Hatour, Mona 557, **562**
Haydon, Benjamin Robert 335
Hayman, Francis 243, 263
Hayvanlar **260-61**
Hazlitt, William 258
Hazoum, Romuald **591**
Heartfield, John **469**
Heckel, Erich 408, **409**
Heda, Willem Claesz **240**
Heemskerck, Marten van **164**
Heidelberg Ekolu 341, 359
Held, Al 523, **526**
Helenistik Sanat **58**, 60
Henn, Robert **452**
Hepworth, Barbara 35, 468, 486, **487**
Hesse, Eva 19, **532**

Heykel

Heykel, 19. yüzyıl **394-5**
Heykel, Çağdas **583-5**
Heykel, Hellenistik **58**
Heykel, Konstruktivist **462-4**
Heykel, Mısır **48-9**
Heykel, Neo-Klasik 267
Heykel, Okyanusya 398-9
Heykel, prehistorik figürinler **40**
Heykel, Roma 61, 370
Heykel, Soyut **523**, 528
Heykel, Suprematist 570
Hilliard, Nicholas 14, 241, 276
Hindistan
Hindistan, Budist Sanat **74**
Hindistan, Hindu Sanatı **75**, **292-3**
Hindistan, Mughal İmparatorluğu **288**, **290-91**
Hindistan, Prehistorik Sanat **50**
Hindu Sanatı **75**, **292-3**
Hiperealizm 570
Hiroshige 339
Hiroshige, Ando **339**
Hirst, Damien 261, **582**
Hitit Sanatı **43**
Hobbes, Meindert **234**
Hockney, David 533, 534, **544**
Hodler, Ferdinand **385**
Hofmann, Hans 502, 509, **513**, 555
Hogarth, William 242, 243, **258**, 544, 546
Hokusai, Katsushika **338**, 339, 382
Holbein, Hans 138, 139, **173**, 546
Holl, William 337
Hollanda
Hollanda Barok Sanatı 195, **228-41**

Hollier, Frederick 387
Holzer, Jenny **572**
Homer, Winslow **391**
Hongren **284**
Honihorst, Gerit van **207**
Hopper, Edward 490, **492-3**, 567
Houbraken, Arnold 235
Houdon, Jean-Antoine 242, 248
Howard, Henry 273
Hoyland, John 28
Huang Gongwang 79
Huber, Wolfgang 171
Hudson, Thomas 262, 264
Hughes, Arthur 129
Humphry, Ozias 275
Hungren 284
Hunt, William Holman 332, **333**, 535
Huy, Godefröid de 83
Huysmans, J-K 383
Hypolite, Hector 456, **457**

I

Immendorf, Jörg 574, **575**
Ingres, Jean-Auguste-Dominique 14, 56, 266, 267, **271**, 296, 297, 563
Ipoustéguy, Jean Robert **522**
Isacks, Pieter 233
Işık ve Gölge **22-3**
Itten, Johannes 482, 483
Ivanov, Alexander **311**
İngiliz Modernizmi **446-51**
İngiliz Rokokosu 243, **258-65**
İngiliz Romantizmi 297, **316-21**
İngiliz Suluboyacıları **276-7**
İngiliz Vizyonerler **312-13**
İngiliz Vizyonerleri 297, **312-13**
İngiltere
İnkalar **190**
İran (Pers) **45**, 288, **289**
İskandinav Sanatı **68**, **388-91**
İskitler **62**
İslam Sanatı **72-3**, **288-91**, 592
İspanya
İspanyol Baroku 195, **216-23**
İspanyol Empresyonizmi 341
İspanyol Romantizmi 296, **302-7**
İspanyol Romantizmi 296-7, **302-7**
İtalya
İtalya, Erken Dönem **84-7**
İtalya, Etrüsk Sanatı **59**
İtalya, Gotik Sanatı **84-9**
İtalyan Barok Sanatı 194, **196-207**
İtalyan Maniyerizmi **175-80**
İtalyan Neo-Ekspresyonizmi 574
İtalyan Neo-Klasizmi 266
İtalyan Rokoko Sanatı 242-3, **252-7**

İtalyan Rokokosu 242-3, **252-7**
İtalyan Rönesansı **92-137**
İtalyan Rönesansı **92-137**

J

J. Brueghel 227
Jacopo Carucci 16, 21, 175, 177
Jacottet, Jean 213
James, Edward 475
Janinet, Jean-François 269
Janr (Genre) resimleri **16**, 154
Japon Baskı Sanatı **338-9**, 355, 374, 380
Japon Sanatı
Japon Sanatı, 15. ve 16. yüzyıllar **188-9**
Japon Sanatı, Edo Dönemi **285-7**
Japon Sanatı, günümüz sanatı 592, 593
Japon Sanatı, Neolitik çömlekçilik 40, 41
Jawlensky, Alexei von 408, **411**
Jeanne-Claude 551, **552**
J-L David 16, 268-9
John, Augustus 446, **449**, 450
John, Gwen 446, **449**
Johns, Jasper 31, 529, 533, 535, **538-9**
Jones, Allen 533, **545**
Joolama, Rover Thomas **587**
Jordaens, Jacob **227**
Jorn, Asger **521**
Josi, Christian 278
Ju Ran 79
Judd, Donald 513, 529, **530**
Juel, Jens 266, **274**
Jugendstil 382, 412
Junk Sanatı **551**, **555-6**

K

Kahlo, Frida 496, 497, **499**
Kahnweiler, Daniel-Henry 420, 426, 458
Kaif, Willem **240**
Kandinsky, Wassily 361, 408, 434, **435-9**, 452, 502
Kändler, Johann Joachim **251**
Kapoor, Anish **584**
Karolenj Dönemi Sanatı **66**
Kasatkin, Nikolai 324
Katz, Alex 563, **568**
Kauffmann, Angelica 60, 274
Kavramsal Sanat 551, **557-62**
Kawara, On 567, **561**
Kaya üstü resimleri **38-9**, 260
Kelley, Mike 594
Kells Kitabı 69, **70-71**
Kelly, Ellsworth 23, 523, **526**

Keit Sanatı **62, 63, 69-71**
 Khnopff, Fernand **386**
 Kiefer, Anselm **574, 576**
 Kienholz, Edward **551, 556**
 Kinetic Sanat **548-50**
 King **528**
 Kirehner, Ernst Ludwig **21, 408, 409**
 Kitaj, RB **544, 563**
 Klee, Paul **21, 484-5**
 Klein, Yves **516, 520**
 Klimt, Gustav **413-15, 434**
 Kline, Franz **502, 515**
 Klinger, Max **386**
 Kneller, Godfrey **241**
 Kngwarreye, Emily Kame **586**
 Knight, TW **265**
 Knossos **53**
 Købke, Christen **274**
 Kobra Grubu **516, 521, 589**
 Kokoschka, Oskar **371, 412**
 Kollwitz, Käthe **410**
 Konaté, Abdoulaye **590**
 Konstruktivizm **462-5, 483, 548**
 Koons, Jeff **584**
 Korin, Ogata **286**
 Kossoff, Leon **34, 563**
 Kósuth, Joseph **557, 561**
 Kota Sanatı **396**
 Kraliyet Akademisi **212, 245, 247, 249**
 Kramskoi, Ivan **311, 324, 331**
 Krapow, Allan **540**
 Krasner, Lee **509, 513**
 Krøyer, Peder Severin **388**
 Kruger **572**
 Kuncan **284**
 Kuniyoshi, Utagawa **339**
 Kupka, František **433**
 Kusama, Yayoi **592, 593**
 Kuzey Amerika (günümüzde) **594-5**
 Kuzey Rönesansı **138-84**
 Kübist Realizm **453**
 Kübizm **361, 388, 416-27, 434, 462, 551**

L

L. Carracci **197**
 La Fresnaye, Roger de **416, 427**
 La Tour, Georges de **210**
 La Tour, Maurice-Quentin de **247**
 Lalique, René **382**
 Lam, Wilfredo **479**
 Lamothe, Louis **354**
 Landseer, Edwin **261, 335**
 Lanfranco, Giovanni **203**
 Larionov, Mikhail **428, 433, 440, 462**
 Larsson, Carl **388, 389**
 Lastman, Pieter **232**

Laurencin, Marie **459**
 Laurens, Henri **427**
 Lavery, John **393**
 Lawrence, Sir Thomas **265, 334**
 Lazzarini, Gregorio **254**
 Le Brun, Charles **214, 215**
 Le Corbusier **456, 519, 521**
 Le Nain, Antoine **211**
 Le Nain, Louis **211, 442**
 Le Nain, Mathieu **211**
 Le Nôtre, André **213**
 Le Parc, Julio **549**
 Lebrun, Jean-Baptiste **270**
 Léger, Fernand **426, 459, 521, 573**
 Lehmbruck, Wilhelm **410**
 Leibl, Wilhelm **324, 330**
 Leighton, Frederic **335**
 Lely, Peter **195, 241**
 Lemoine, Jean-Baptiste **249**
 Lempicka, Tamara de **459**
 Leonardo da Vinci **93, 112-17, 276, 546**
 Leoni, Ottavio **198**
 Lewis, Wyndham **446, 450, 451**
 LeWitt, Sol **529, 557, 560**
 Leyster, Judith **16, 314**
 Li Keran **35**
 Li Shan **281, 284**
 Li Sixun **78**
 Li Zhaoao **78**
 Lichtenstein, Roy **533, 540-41, 571**
 Liebermann, Max **341, 358, 359**
 Ljens, Jan **232**
 Limbourg, Frederic **89, 152**
 Lin, Maya **595**
 Lipchitz, Jacques **427**
 Lippi, Filippo **102, 107**
 Lisboa, António Francisco **223**
 Lissitzky, El **434, 462, 465**
 Litografi **31**
 Liu Kuan-ao **260**
 Liu Xiaodong **593**
 Lochner, Stefan **166**
 Londra Ekolü **563, 569**
 Long, Richard **153, 551, 553**
 Longhi, Pietro **267, 442**
 Lopez **510**
 Lorenzetti, Ambrogio **84, 85**
 Lorenzetti, Pietro **84, 85**
 Loth, Johann Carl **250**
 Lotto, Lorenzo **125**
 Louis, Morris **523, 524-5**
 Lowry, LS **454, 490, 493**
 Lucas van Leyden **154, 155**
 Lucasz, Jan **164**
 Luccesi, Matteo **252**

M

Ma Yun
 Ma Yuan **20, 79, 152**

Mabuse **154, 155**
 Mach, David **585**
 Macke, August **411, 484**
 Mackenzie, William **337**
 Mackintosh, Charles Rennie **382**
 Magritte, René **470, 474, 478, 560**
 Mağara Sanatı **38-9, 260**
 Maholy-Nagy, László **548**
 Maillol, Aristide **381**
 Maillol, Louis **484**
 Malevich, Kasimir **434, 440, 462**
 Malevich/Lissitzky **434**
 Mander, Karel van **155, 163, 196**
 Manet, Edouard **27, 218, 336, 340, 342-7**
 Maniyeizm **175-84, 194**
 Mantegna, Andrea **20, 106**
 Manzoni, Piero **557, 559**
 Maori Sanatı **399**
 Marc **261**
 Marc, Franz **182, 261, 408, 411**
 Marquet, Albert **402, 406, 407**
 Marshall, Kerry James **594**
 Martin, John **297, 313**
 Martini, Simone **86, 87**
 Martins, Maria **479**
 Masaccio **92, 96, 99, 103**
 Masanobu, Okumura **286**
 Masereel, Frans **31**
 Masolino **97**
 Masson, André **470, 472, 474**
 Massys, Quentin **139, 155, 442**
 Matisse **403**
 Matisse, Henri **57, 361, 402, 403-5, 516**
 Metta, Roberto **508**
 Matuushin, Mikhail **440**
 Maubertsch, Franz Anton **242, 243, 251**
 Maurier, Clement **353**
 Maya Kültürü **81**
 Maykovsky, Vladimir **464, 465**
 Meissonier, Ernst **330, 336, 511**
 Meitner-Graf, Lotte **412**
 Meksika Duvar Ressamları **496**
 Meksika Sanatı **496-9**
 Melanezya **399**
 Memling, Hans **148**
 Mengs, Antoni Raphael **259, 266, 274**
 Menn, Barthélemy **385**
 Menzel, Adolph **324, 330**
 Merz, Mario **551, 556**
 Messenger, Annette **589**
 Metivet **416**
 Metsu, Gabriel **235**
 Metzinger, Jean **427**
 Meunier, Constantin **395**
 Mısır Sanatı **46-9, 460, 546**
 Michelangelo **29, 30, 56, 92, 93, 118-19, 175**
 Middendorf, Helmut **574**

Mies van der Rohe, Ludwig **482**
 Miken Kültürü **53**
 Mikhailov, Grigory **331**
 Millais, John Everett **332, 371**
 Millet, Jean-François **324, 325, 328, 358**
 Ming Hanedanı **185-7**
 Minimal Sanat **19, 513, 514, 526, 527, 529-32, 554, 557**
 Minton **477**
 Miró, Joan **470, 472-3**
 Mit ve Efsane **16, 128-9**
 Modernizm **447-9**
 Modigliani, Amedeo **57, 458, 460, 461**
 Moholy-Nagy, László **482, 483**
 Mondrian, Piet **19, 434, 444-5**
 Monet, Claude **19, 27, 153, 340-41, 348-9, 434**
 Montañes, Juan Martinez **194, 216**
 Moore, Henry **29, 57, 488**
 Mor, Anthonis **164, 165**
 Moreau, Gustave **129, 382, 383**
 Moreau, Jacques **467**
 Morghen, Raffaello **177**
 Morisot, Berthe **340, 341, 348**
 Morley, Malcolm **570**
 Moronobu, Hishikawa **286**
 Morot, Aimé **337**
 Morris, Robert **529, 530, 532**
 Morris, William **297, 332, 333, 382, 388**
 Morrisseau, Norval **595**
 Moses **454, 457**
 Motherwell, Robert **515, 523, 524**
 Mozaik **64-5, 73**
 Mucha, Alphonse **382, 384**
 Mueck, Ron **585**
 Mulready, William **371**
 Munch, Edvard **17, 315, 388, 390, 408, 415**
 Munduvalawala, Ginger Riley **586**
 Murakami, Takeshi **592, 593**
 Muñillo, Bartolomé Esteban **195, 217, 222, 223**
 Mutu, Wangeci **594**
 Muybridge, Eadweard **354**
 Myron **55**

N

N. Pisano **84**
 Nabiler **360, 361, 380-81**
 Naif Resim **454-7**
 Nash, Paul **486, 511**
 Natürmort **19, 206-9**
 Nauman, Bruce **583, 594**
 Nazarenler **297, 310-11, 333**
 Nazca **81**
 Neer, Aert van der **233**
 Neo-Ekspresyonizm **574-6**
 Neo-Empresyonizm **360-87, 428,**

429
 Neo-Grek Grubu **337**
 Neo-Klasizm **266-75, 394**
 Neolithic çömlekçilik **40-41**
 Neo-Primitivizm **433, 440**
 Neshat, Shirin **592**
 Neue Sachlichkeit (Yeni Nesnellik) **480-81**
 Nevelson, Louise **551, 555**
 Newinson, Christopher **446, 448, 449**
 New York Ekolü **513, 524**
 Newman, Barnett **502, 513, 529, 570**
 Ni Zan **79**
 Nicholas, Verdun'ü **83**
 Nicholson, Ben **454, 486**
 Nolan, Sidney **567**
 Noland **525**
 Nolde, Emil **408**
 Notke, Beint **174**
 Nû'ler **15, 56-7, 135**

O

O'Keefia, Georgia **490, 491**
 Ofili, Chris **582**
 Oticiica, Hélio **549**
 Okyanusya **398-9, 460**
 Olbrich, Joseph Maria **412**
 Oldenburg, Claes **529, 533, 540**
 Olitski, Jules **523, 526**
 Omega Atölyeleri **446, 448, 450, 451**
 Op Art **548-50**
 Oppenheim, Dennis **554**
 Oppenheim, Meret **474**
 Orfizm **411, 428, 429, 432-3, 482**
 Orozco, José Clemente **496, 497**
 Orta Amerika Sanatı **80-81**
 Orta Avrupa Rokoko Sanatı **242, 250-51**
 Orta ve Güney Amerika **190-91**
 Osmanlı İmparatorluğu **288**
 Ostade, Adriaen van **227, 235, 236, 334**
 Otto Dönemi Sanatı **67**
 Overbeck, Friedrich **296, 310, 311**
 Ozenfant, Amedee **209**

P

P. Brueghel (baba) **139**
 Pachet, Michael **167**
 Pagan Sanatı **77**
 Pahari resmi **293**
 Paik, Nam June **580**
 Paladino, Mimmo **574**
 Palma Vecchio **125, 127**
 Palmer, Samuel **297, 312, 313**
 Panni, Giovanni Paolo **243, 252**

Paolozzi, Eduardo 516, **522**, 528, 533

Paris Ekolü 433, **458-61**, 592

Parmigianino 137, 175, **176**

Pascali, Pino 551, **556**

Pascin, Jules **458**

Pasifik Adaları **398-9**

Pastel **30**

Patinir, Joachim 155, **156**

Peale, Charles Wilson 278, **280**

Pearlstein, Philip 563, **566**

Peeters, Clara 19, 208

Pende Sanatı **396**

Péret, Benjamin 479

Perronneau, Jean-Baptiste **247**

Pers Sanatı 45, **288**, **289**

Perspektif **20-21**

Perugino, Pietro **104**, 148, 310

Pevsner, Antoine 463, 548

Peyton, Elizabeth 594

Pezzo, Lucio del 27

Phillips, Peter 533

Phillips, Thomas 312

Piazzetta, Giambattista 250, 254, 256

Picabia, Francis 315, 466, 467

Picasso, Pablo 220, 315, 416, 417, 418-25, 434, 462, 470, 516, 547

Piero della Francesca 17, 92, 100-101

Piero di Cosimo 103, 123

Pieter Bruegel (Ibabil) 162, 163

Pigalle, Jean-Baptiste 248, 249

Pigmentler **26-7**

Pirandello 495

Pirandello, Fausto 490, 495

Piranesi, Giovanni Battista 242, 243, 252

Pisanello 88

Pisano, Andrea 84, 94

Pisano, Giovanni 84

Pisano, Nicola 84

Pissarro, Camille 23, 340, 352, 361, 368, 443

Pissarro, Lucien 446, 447, 448

Pitoni 250

Pogani, Margit 44

Polanzari, Francesco 252

Polinezyalılar 398, 399

Polke 533, 545

Polliuolo 102

Pollock, Jackson 502, 503-7, 523, 529

Polycitus 55

Pontormo 16, 21, 177

Pool, Jürgen 240

Pop Art 489, 522, 533-45

Portreler **14-15**, 21, 169, **546-7**

Posada, José Guadalupe 496, **497**

Post-Empresyonizm **360-61**, **368-79**, 388, 390, 411, 446, 448,

449

Pourbus 314

Poussin, Nicolas 17, 20, 195, **212-13**

Powers, Hiram **395**

Pozzo, Andrea **206**, 251

Prehistorya **36-41**

Pre-Rafaelit Kardeşlik 107, 166, 311, **332-3**, 386, 448

Primaticcio, Francesco 175, 180, 181, 184

Primitif Sanat (Naif resim) **454-5**

Procter 371

Prud'hon, Pierre-Paul **298**

Puantilizm 360, 361, 363-7, 550

Puget, Pierre **215**

Puteaux Grubu 426, 427

Puviz de Chavannes, Pierre 382, **383**, 387

Q

Qin Ying 187

Qing Hanedanı **281-4**

Quarton, Enguerrand **150**

Quercia 95

Quinn 583

R

Raeburn, Henry **265**

Rafaello 92, 93, **120-21**, 332

Raimond 347

Rajput 293

Ramos 545

Ramsay, Allan **259**

Randall-Page, Peter **585**

Ranson, Paul 380

Rauschenberg, Robert 533, **535-7**, 551, 557

Ray, Man 466, **468**, 474, 548

Rayonizm **428**, **432-3**, 440

Realizm **324-31**, 362, 388, 391

Redon, Odilon **382**, **383**

Rego, Paula 585, **589**

Reinhardt, Ad **514**

Rembrandt van Rijn 26, 31, 195, **229-31**, 314, 405, 537

Reni, Guido 197, 202, **203**

Renoir, Pierre-Auguste 27, 34, 57, 341, **350-51**, 547

Repin, Ilya 311, 324, **331**

Reynolds, Joshua **262**, 278, 370

Ribera, Josepe de **217**

Richier, Germaine 516, **519**

Richter, Gerhard **588**

Riemenschneider, Tilman **174**

Rietveld 445

Rigaud, Hyacinthe **215**

Rikyü, Sen no **189**

Riley, Bridget 31, 548, **550**

Riopelle 515

Riopelle, Jean-Paul **515**

Rist 581

Rivera, Diego 443, 496, **497**, 499

Robbia 95

Robert, Hubert 243, 246, **247**

Roberts, Tom 341, **359**

Roberts, William 443, 446, **451**

Rodchenko, Alexander 462, **464**, 548

Rodin, Auguste 315, **356-7**, 410, 441, 521

Rokoko **242-53**, **258-65**, 267

Roma **92-3**

Roma Sanatı **59-61**, 62, 69

Romanesk Sanatı **82-3**

Romantizm 267, **296-323**, 336

Rosa, Salvador **205**

Rossetti, Dante Gabriel 332, **333**, 386

Rosso Fiorentino 175, **180**, 181, 182

Rosso, Medardo **357**

Rothko, Mark 502, **512**, 513, 523

Rottmayr, Johann Michael **250**

Rouault, Georges **406**

Roubiliac, Louis-François **264**

Rousseau, Henri 261, 454, **455**, 486

Rousseau, Théodore 324, **328**

Rubens, Peter Paul 116, 194, 195, **224-5**, 510

Rublev 65

Rude, François **394**

Ruisdael, Jacob van 18, **234**

Runge, Philipp Otto 274, 296, **309**

Rus Realizmi 324, **331**

Rusiñol, Santiago **393**

Ruskin, John 332, 333

Russolo, Luigi 428, **431**

Ruysch, Rachel **240**

Ruysdael 21

Rysbrück, Michael **264**

S

Salvatiere 288, **289**

Salcedo, Doris **585**

Salon, Bağimsızlar 362

Salon, Kübistler 426, 427

Salon, Paris 286, 324, 328, 336, 343, 394

Salon, Reddedilenler 343, 346

Samba, Chén **591**

Sánchez Cotán, Juan 22, **216**

Sandys 129

Sargent, John Singer 14, 15, 371, 391, **393**

Savas Sonrası Avrupa **516-22**

Saville, Jenny 547

Savonarola, Girolamo 103, 107, 123

Schad, Christian **480**

Schadow, Johann Gottfried 267,

273

Scheeler, Charles 490, **491**

Schick 547

Schiele, Egon 57, 315, **412**

Schinkel, Karl Friedrich **309**

Schirmer, Friedrich Wilhelm **384**

Schlemmer 483

Schmidt-Rottluff, Karl 408, **409**

Schmitzer, Johann 250

Schnabel, Julian 574, 576

Schongauer, Martin 138-9, **167**

Schrank 329

Schwitters, Kurt **469**

Scorel, Jan van 25, **164**, 165

Sebastiano del Piombo 125

Segantini, Giovanni Battista **362**

Sembolizm 332, 358, 380, **382-5**, 387, 388, 389, 390, 412, 413, 430, 440

Senlis, Séraphine de **456**

Sentetik Kübizm 416, 427

Senulo Sanatı **397**

Sergel, Johan Tobias 267, **273**

Serov, Valentin **393**

Serpotta, Giacomo **252**

Serra, Richard **532**, 571

Sérusier 380

Sesshu Toyo **188**

Seurat, Georges 30, 360-61, **363-7**, 402

Severini, Gino 428, **429**

Shen Zhai 185

Shen Zhou **185**

Sherman, Cindy **580**

Shitao **283**

Sickert, Walter 341, 446, **447**, 486

Signac, Paul 360, 361, **362**

Signorelli, Luca **101**

Siqueiros, David Alfaro 496, **498**

Sisley, Alfred 340, 341, 352, **353**

Sloan, John **452**

Sluter, Claus 138-9, **140**

Smith, David 502, **514**, 528

Smith, Tony **529**

Smithson, Robert **553**

Snyders, Frans **227**, 240

Solana 490, 492

Song Hanedanı 78, **79**

Sorolla y Bastida, Joaquín 341, **359**

Sotatsu, Tawarayo **285**, 286

Soto 548

Soulages, Pierre **521**

Soutine, Chaim 458, **461**

Soyut Ekspresyonizm **502-15**, 523, 537, 538, 557

Soyut resim ve heykel **19**, **523-9**

Soyut Sanat **434-89**

Spencer, Stanley **448**

Spitzweg, Carl 324, **329**

Spoerri, Daniel Isaac 209

Springer, Bartholomeus 175, **184**

Squarcione, Francesco 106

Staël, Nicholas de 516, **518**

Stanfield 320

Steen, Jan 235, **236**, 370

Steenwyck, Pieter van 25

Steier, Philip Wilson 341, **358**

Stella, Frank 523, **527**

Stieglitz, Alfred 452, 453, 491

Still, Clyfford 502, **513**

Storner 28

Stoskopff 208

Stoss, Veit **174**

Strang 315

Streeton 359

Strozzi, Bernardo **205**

Stuart, Gilbert 278, **280**

Stubbs, George 261, 266, 267, **275**

Stuck, Fritz von 484

Trumbull, John **280**
Tucker, William 523, **528**
Tura 34
Turnbull, William **528**
Turner, Joseph Mallord William
129, 213, 276, 277, 297,
317-21, 333, 434
Tuymans, Luc 588, **589**
Türkiye **288**
Twombly, Cy 502, **515**, 592

U

Uccello, Paolo **98**, 260
Utamaro, Kitagawa **287**, 315, 340,
442, 547
Utrillo, Maurice **458**

V

Valdés Leal, Juan de **223**
Valeriani Kardeşler 252
van de Velde 235, 510
Van der Goes 147
van der Neer 233
van Dongen 407
Van Dyck, Anthony 15, 195, **226**,
276
Van Eyck 25, 138, 142, 143, **144-5**,
260, 546
Van Gogh, Vincent 34, 153, 209,
360-61, **374-9**, 402, 408
van Goyen 233
Varo, Remedios **479**
Vasarely, Victor 548, **550**
Vasari, Giorgio 98, 101, 122, 142,
154, 155, 167, 175, **178**
Velázquez, Diego 23, 195, **218-21**,
370, 565
Velda, Willem van de (oğul) 235,
510
Velde, Willem van de(baba) **235**
Vermeer, Jan 22, 195, **237-9**, 570
Vernet, Joseph **247**, 298
Veronese, Paolo 93, **137**, 254
Verrocchio, Andrea del **104**, 112
Vettriano, Jack **569**
Vigée-Lebrun, Elisabeth 266, 267,
270
Vigeland, Gustav 388, **389**
Viking Sanatı **68**
Viktoryen Sanatı **334-5**
Viola, Bill **581**
Vlaminck, Maurice de 402, **406**,
407
Voragine 147
Vortisizm 446, 450, 451
Vouet, Simon **210**, 214
Vries, Adriaen de **184**
Vuillard, Edouard 380, **381**

W

Wadsworth, Edward 446, **451**, 486
Waldmüller, Ferdinand Georg 324,
329
Walery, Stanislas 335
Walker, Kara 594, **595**
Wall, Jeff **578**
Wallis, Alfred **454**, 486
Walpole, Horace 241
Wang Hui **281-2**
Wang Jian **281-2**
Wang Meng 79
Wang Mo 78
Wang Shimin **281-2**
Wang Yuanqi **282**
Wang Yuanqi 282
Warhol, Andy 27, 533, **542-3**, 577
Warnod, André 458
Watteau, Jean-Antoine 242-3, **244**,
251, 314, 563
Watts, George Frederic 382, 386,
387
Wearing, Gillian **581**
Weber, Max 452, **453**
Weiss 261
Wen Zhengming **186**
West, Benjamin **278**, 279, 280
Weyden, Rogier van der 138,
146-7, 148, 154
Whistler, James Abbott McNeill
382, 391, **392**, 547
Whiteread, Rachel **582**, 583
Wilkie, David **334**
Williams 153
Wilson, Richard **259**
Witz, Konrad **166**
Wols 516, **519**
Wonnacott, John 563
Wood, Grant 490, 491, **492**, 567
Woodrow, Bill **585**
Wright, Joseph **264**
Wu Daozi 78
Wu Li **283**
Wu Zhen 79
Wyeth, Andrew **567**

X

Xia Gui 79
Xiaodong 593
Xie He 35
Xu 593
Xu Bing 592, **593**

Y

Yağliboysa **25**, 27
Yakın Doğu, Antik Sanat **42-5**
Yamamoto Shoun 17
Yan Lide 78

Yaxchilán 81
Yeni İngiliz Sanat Grubu 341, 358,
446
Yeni Kuşak Heykeltıraşlar 523
Yeni Malzemeler **578-82**
Yeni Zelanda **399**
Yoruba Sanatı **396**
Yoruba Kültürü 370
Yuan Hanedanı 78, **79**
Yun Shouping 281, 283
Yuskavage, Lisa 594

Z

Zadkine, Ossip 516, **521**
Zao Wou Ki 592
Zborowski, Léopold 458
Zenderoudi, Charles-Hossein **592**
Zhao 79
Zheng Xie **284**
Zhu Da 281, **283**
Zimmermann, Johann Baptist 242,
250
Zorn, Anders **389**
Zuccarelli, Francesco 259
Zuccaro, Federico **179**
Zucchi, Antonio 274
Zucchi, Carlo 252
Zucker, Joe 574
Zurbarán, Francisco de 19, 195,
208, **217**

[illegible]

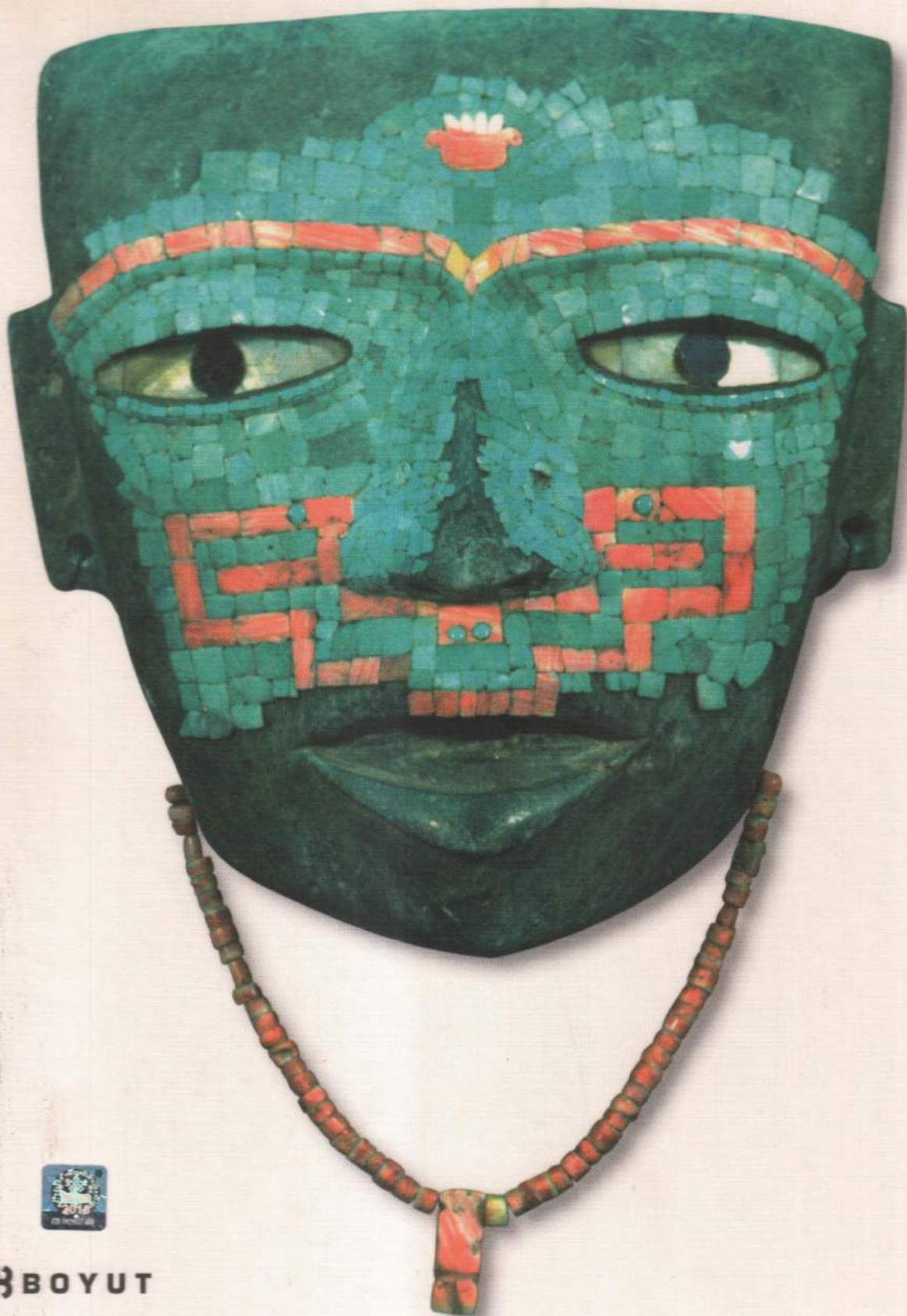

[illegible]

BOYUT